

আহোমৰ দিন

আহোমৰ দিন

হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা

অসম প্ৰকাশন পৰিষদ

গুৱাহাটী-৭৮১০২১

AHOMAR DIN : Historical analysis of Ahom period by Hiteswar Borboruah
in Assamese and published by Dilip Kumar Dutta, Secretary (i/c), Publication
Board Assam, Guwahati 781021, Assam, India.

Second edition December 1997

Price Rs. 450.00

অসম প্ৰকাশন পৰিষদ

অসম প্ৰকাশন পৰিষদৰ আগতীয়া লিখিত অনুমতি অবিহনে এই গ্ৰন্থ বা ইয়াৰ কোনো অংশ
ফটোকপি, ৰেকৰ্ডিং আদিৰ দৰে কোনো ইলেক্ট্ৰনিক বা যান্ত্ৰিক উপায়েৰে, অথবা কোনো তথ্য
সংগ্ৰহ পুনৰ ব্যৱহাৰ প্ৰণালীৰে পুনৰ প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰিব বা আন কোনো ৰূপে ব্যৱহাৰ
কৰিব নোৱাৰিব।

No part or whole of this publication may be reproduced or utilized in any
form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying,
recording or by any information storage and retrieval system, without prior
permission in writing from Publication Board Assam.

প্ৰকাশক

দিলীপ কুমাৰ দত্ত

সচিব (ভাৰপ্ৰাপ্ত),

অসম প্ৰকাশন পৰিষদ

গুৱাহাটী, ৭৮১ ০২১

প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯৮১

দ্বিতীয় প্ৰকাশ : ডিচেম্বৰ ১৯৯৭

মূল্য : ৪৫০.০০

মুদ্ৰক

শৰাইঘাট অফছেট প্ৰেছ

বামুণীমেদাম, গুৱাহাটী ৭৮১ ০২১

দ্বিতীয় সংস্কৰণৰ পাতনি

বুৰঞ্জী-অনুৰাগী পাঠক আৰু গবেষক পণ্ডিত সকলোৰে আদৰ আৰু কৌতূহলৰ গ্ৰহ আহোমৰ দিন অসমীয়া ভাষা-বুৰঞ্জী, সাহিত্য-সংস্কৃতি, শিল্পকলা-অৰ্থনীতি আদি বিষয়ক এক অনবদ্য সংগ্ৰহ। বৃহৎ আকাৰৰ এই গ্ৰন্থখন ভালেমান বছৰ ধৰি দুখপ্ৰাপ্য হৈ আছিল। কৌতূহলী পাঠক সমাজ আৰু গবেষক পণ্ডিত সকলৰ দাবীৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি দুখপ্ৰাপ্য গ্ৰন্থখন পুনঃ প্ৰকাশ কৰা হ'ল।

ডিচেম্বৰ, ১৯৯৭
গুৱাহাটী

দিলীপ কুমাৰ দত্ত
সচিব (ভাৰপ্ৰাপ্ত)

প্ৰথম সংস্কৰণৰ পাতনি

হিতৈষ্য বৰবৰুৱাই 'আহোমৰ দিন'ৰ ৰচনা ১৯১৫ চনতে আৰম্ভ কৰে। সুদীৰ্ঘ ৬৬ বছৰৰ পিছত এই মহা-মূল্য গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰিবলৈ পাই আমি ধন্য হৈছো।

'আহোমৰ দিন'ৰ বিষয়ে ইতিমধ্যে অসমবাসীয়ে যথেষ্ট কথা জানে আৰু, আমাৰ বিশ্বাসেৰে, ইয়াৰ দৰে পাণ্ডুলিপি অৱস্থাতে থকা আধুনিক যুগৰ কোনো অসমীয়া ৰচনাই ইমান কোতুলকৰ সৃষ্টি কৰিব পৰা নাছিল। সৰুকালৰেপৰা আমি শুনি আহিছো যে বৰবৰুৱাই তেওঁৰ গ্ৰন্থত আহোম যুগৰ কিছুমান 'চাকলাকৰ' ঘটনা লিপিবদ্ধ কৰিছে আৰু এই গ্ৰন্থই আমাৰ অতীতক নতুনকৈ পৰ্যবেক্ষণ কৰিবলৈ 'বাধা' কৰিব।

এই গ্ৰন্থত লেখকে আহোম ৰাজত্বৰ ঘটনা-প্ৰবাহৰ উপৰিও সমসাময়িক ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি, শিল্প-কলা, অৰ্থনীতি আদি বিষয়ৰ ওপৰতো আলোকপাত কৰিছে। অসমত ইংৰাজ শাসনৰ প্ৰথমছোৱাৰ কাহিনীও ইয়াত সন্নিবিষ্ট হৈছে। এই দৃষ্টিৰপৰা এই গ্ৰন্থই আমাৰ জাতীয় জীৱনত যথেষ্ট প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব বুলি আমাৰ একান্ত বিশ্বাস। অসম বুৰঞ্জীৰ গৱেষক-পণ্ডিতকে এই ৰচনাই যথেষ্ট সমল যোগাব।

হিতৈষ্য বৰবৰুৱাৰ পুত্ৰ শ্ৰীমণিনীকমাৰ বৰবৰুৱাই তেখেতৰ ছোৱালী শ্ৰীমতী ইন্দিৰা ফকন আৰু বৰজোৱায়েক শ্ৰীৰামপ্ৰসাদ ফকনক এই গ্ৰন্থ প্ৰকাশন পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰকাশ কৰিবলৈ কৰ্তৃত্ব দিয়ে। তাৰ বাবে তেখেতসকল তিনিও আমাৰ পৰম শ্ৰদ্ধাভাজন। অধ্যাপক শ্ৰীলীলা গগৈয়ে প্ৰথমৰেপৰা এই গ্ৰন্থ প্ৰকাশত আমাক যথেষ্ট সহায় কৰিছে। ওপৰৰ স্বত্বাধিকাৰীৰপৰা গ্ৰন্থখনি আনি, ভালদৰে তাক সজাই-মেলা, বৰবৰুৱাৰ বিষয়ে ভূমিকা লেখি, প্ৰথমৰেপৰা শেষলৈকে গ্ৰন্থখনিৰ প্ৰফ চাই আৰু দিশা-পৰামৰ্শ দি আমাক অনুগৃহীত কৰিছে। শ্ৰীগগৈৰ প্ৰতি আমাৰ শ্ৰদ্ধা আৰু কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিলো।

প্ৰথম অৱস্থাতে ড: প্ৰতাপচন্দ্ৰ চৌধুৰীয়ে পাণ্ডুলিপিটো ভালদৰে চাই-মেলা সহায় কৰা বাবে তেখেতক ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিলো।

"A Few Words of the Compiler" শীৰ্ষক বৰবৰুৱাৰ নিজৰ ইংৰাজীত লেখাখিনিও ইয়াত সন্নিবিষ্ট কৰা হ'ল।

এই গ্ৰন্থই আমাৰ জাতীয় জীৱনক প্ৰভুতভাৱে উপকৃত কৰিব, এই বিষয়ে আমি নিশ্চিত।

ভূমিকা

হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা সাতঘৰীয়া আহোমৰ বিখ্যাত মন্দিৰকৈ বংশত ১৮৭৬ খৃষ্টাব্দত জন্ম-গ্ৰহণ কৰে। এই বংশৰ ১২ জন উপৰিপুৰুষে বৰবৰুৱা আৰু ৮ জনে বৰফুকন বাব লাভ কৰাৰ উপৰিও বিভিন্নজনে বজাঘৰৰ বিষয়-বাব লাভ কৰি ৰাজ্যশাসনৰ কামত সহায়তা কৰিছিল। হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা বিখ্যাত ভদ্ৰৰি বৰবৰুৱাৰ অধস্তন পঞ্চম পুৰুষ। এটা বুৰঞ্জীবিখ্যাত পৰিয়ালত জন্ম-গ্ৰহণ কৰাৰ পৰিণতি স্বৰূপে তেওঁৰ হাড়ে-হিমজুৱে বুৰঞ্জীজ্ঞান বিয়পি আছিল। পঢ়াশলীয়া বিদ্যাবে বৰবৰুৱা সিমানে শিক্ষিত নহ'লেও তেওঁৰ গভীৰ অহুসন্ধিৎসা, ব্যাপক অধ্যয়ন আৰু অসীম অধ্যৱসায়ৰ ফলত বুৰঞ্জীজ্ঞানত পৰিপক্ব হৈ উঠিছিল। তেওঁৰ কবি-প্ৰতিভাও আছিল অনন্তসাধাৰণ।

ইংৰাজী ভাষাৰ 'হিষ্টৰী', 'ক্ৰনিকল' আৰু 'এনালছ' শব্দ তিনিটা অসমীয়া 'বুৰঞ্জী' শব্দৰ সমাৰ্থক হ'লেও বিশ্লেষণাত্মক দৃষ্টিৰে চালে বুৰঞ্জীসমূহ আধুনিক ধাৰণাসমূহত 'হিষ্টৰী' নহয়; 'ক্ৰনিকল' আৰু 'এনালছ'হে। আধুনিক বুৰঞ্জী-লেখকে তেওঁৰ হাততপৰা ন-পুৰণি সমলসমূহ জাৰি-জোকাৰি, বিশ্লেষণ কৰি, সত্যাসত্য নিৰূপণ কৰি অতীতৰ ঘটনাৱলী বিজ্ঞানসন্মত ৰীতিৰে নতুনকৈ সজাই লেখে। পুৰণি পৰম্পৰাৰ বুৰঞ্জী-লেখকে আগতে লেখা পুথি পঢ়ি, চকুৰে দেখি, বিশ্বাসী লোকৰ মুখত শুনি, ৰাজকীয় নৰি-পত্ৰ পঢ়ি যি তথ্য-পাতি পায় তাক হুবহু লেখি থৈ যায়; কেতিয়াবা ধোৰতে চমুকৈ লেখে, কেতিয়াবা লেখকৰ মনেবছা দুই-এটা কথা যোগ দি বহলাই লেখে। বাস্তৱ অৰ্থত এওঁবিলাকক লেখক বোলাতকৈ সংগ্ৰাহক বোলাই ভাল। হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱাই নিজকে সংগ্ৰাহক হিচাপেহে চিনাকি দিছে।

ডেকাকালৰেপৰা বুৰঞ্জী চৰ্চাত মন দি বৰবৰুৱা কম বয়সতে বুৰঞ্জী বিষয়ত বিদগ্ধ পণ্ডিত হৈ উঠিছিল। চকলাটিঙা বাগিচাত বৰকেৰাণী হিচাপে চাকৰি কৰি থকাৰ সময়তে বৰবৰুৱাই কেইবাখনিও উচ্চতাপৰ কাব্য ৰচনা কৰাৰ লগতে বুৰঞ্জী এখন প্ৰণয়নৰ অৰ্থে গভীৰভাৱে মনোনিবেশ কৰে। ১২১৫ চনতে তেওঁ তলত দিয়াবদৰে ভাগ কৰি আহোম যুগৰ যথাসম্ভৱ সকলো দিশ সামৰি এখন বিস্তৃত বুৰঞ্জী প্ৰণয়নৰ আঁচনি যুগুত কৰে। এই উদ্দেশ্যে ১৭৫১৫ তাৰিখে ঐতিহাসিক তথ্যাদিৰ সাহায্য বিচাৰি এখন ছপা জাননী প্ৰচাৰ কৰে।

প্ৰথম খণ্ড

১য় আখ্যা—আহোম সম্প্ৰদায়ৰ বিৱৰণ।

২য়, ৩য়, ৪ৰ্থ আখ্যা—আহোম ৰাজত্ব আৰু সেই সময়ৰ সাময়িক ঘটনা।

দ্বিতীয় খণ্ড

- ১ম আখ্যা—সকলো জাতৰে বজাঘৰীয়া বিঘ্নাবিলাক (চমুৱা বিঘ্নাবিলাকৰে সৈতে) ;
 তেওঁলোকৰ মান-সম্মান আৰু প্ৰত্যেক বিঘ্নাৰ নিজ নিজ দায়িত্ব ।
 ২য় আখ্যা—আমাৰ দেশৰ সজ্জাবিলাকৰ বিৱৰণ ।
 ৩য় আখ্যা—সকলো জাতৰে খেলবিলাকৰ বিৱৰণ (জীতিগুৰিয়ে সৈতে, যতদূৰ সম্ভৱ) ।

তৃতীয় খণ্ড

- ১ম আখ্যা—যিবিলাক পৰিয়ালৰ (গৌসাই, ব্ৰাহ্মণ, কায়স্থ আদি জাতিৰ) মাগুহ আহোম
 বজাৰ দিনত এই দেশলৈ অহা হয়, সেইসকল কোন বজাৰ আৰু কোন
 সূত্ৰে এই দেশলৈ আহিবলৈ পালে, সেইবিলাকৰ সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ ।
 ২য় আখ্যা—অসমৰ হিন্দু জাতিবিলাকৰ বিৱৰণ (যেনে, কলিতা, কোচ, কেওট ইত্যাদি) ;
 মুছলমান সম্প্ৰদায়ৰ সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ ।
 ৩য় আখ্যা—অসমৰ আদি নিবাসী আৰু পৰ্বতীয়া জাতিবিলাকৰ বিৱৰণ ।
 পৰিশিষ্ট—বজাদিনীয়া আৰু আজিকালিৰ অসম ।

এই বিৰাট আঁচনি কাৰ্য্যকৰী কৰিবলৈ বৰবৰুৱাই অশেষ পৰিশ্ৰম কৰিবলগীয়া হৈছিল। তেওঁ মৃত্যুৰ সময়ত ‘আহোমৰ দিন’ শিতানৰ পাঁচোটা বুজন আকাৰৰ বহী এৰি থৈ যায়। তাৰে প্ৰথমছোৱা অৰ্থাৎ আহোম ৰাজত্বৰ বিৱৰণ এবাৰ লেখি পুনৰ সংশোধন আৰু সংবৰ্দ্ধন কৰাৰ প্ৰমাণ পোৱা গৈছে। প্ৰথম চুটা বহী সম্পূৰ্ণ কিন্তু বাকী তিনিটা বহীৰ লেখা অসম্পূৰ্ণ; নেং বহীটোত পোৱা এটা ভায়েৰীৰ পাতবৰণা ১২০০ চন পৰ্যন্ত অসম্পূৰ্ণ অংশত মাজে সময়ে লেখি থকাৰ আৰু ১২৩৬ চনলৈকে সমল সংগ্ৰহ কৰি থকাৰ প্ৰমাণ পোৱা গৈছে। এনে কৰোঁতে কৈতিয়াবা চিঞাহীৰ পৰিৱৰ্তে কাঠ-পেন্সিলেৰে লেখাও দেখা যায়। সি যি কি নহওক, প্ৰথম বহীটো ১২২৪ চনতে সম্পূৰ্ণ কৰি ইংৰাজী ভাষাৰে সকলো এখনি পাতনিও লেখিছিল; তৃতীয় বহীটোৰ শেষৰফালে আৰু চতুৰ্থ বহীটো সম্পূৰ্ণৰূপে অসমৰ বিখ্যাত ব্যক্তি আৰু বংশ-পৰিয়ালৰ বংশ-লতাৰে পৰিপূৰ্ণ। অসম প্ৰকাশন পৰিষদে বৰবৰুৱাৰ উত্তৰাধিকাৰীসকলৰপৰা ১, ২, ৩ আৰু নেং মূল বহীকেইটাতে পাইছিল, ৪নং বহীটোত থকা বংশাৱলীৰ নতুনকৈ লেখা নকলৰ একাংশ পাইছিল যদিও নানান কাৰণত এই প্ৰকাশনত তাক অন্তৰ্গত কৰিব পৰা নহ’ল। তাৰে ভিতৰত বংশ-লতাসমূহৰ অসম্পূৰ্ণতা এটা ঘাই কাৰণ। ইয়াৰ বাহিৰে মূল পুথি-খনৰ সকলো কথাই ইয়াত ঠাই পাইছে। কোনো কোনো ঠাইত পুথিৰ মাজত থকা উদ্ধৃতি বা বন্ধনীৰ ভিতৰত লেখা কথা সমীক্ষক ভাৱে প্ৰতাপচন্দ্ৰ চৌধুৰীৰ পৰামৰ্শমতে পাৰ্শ্বটাকালৈ চৰহু স্থানান্তৰিত কৰা হৈছে। বাক্য-বীতি, শব্দ-চয়ন আৰু বৰ্ণবিভাগ বৰবৰুৱাৰ আৰ্হিতে আছে; সম্পাদিত হোৱা নাই।

ওপৰত উল্লিখিয়াই অগা তৈছে যে বৰবৰুৱাই নিজকে এজন সংগ্ৰাহক হিচাপেহে চিনাকি দিছে। যথার্থতে তেওঁ এজন নিষ্ঠাবান সংগ্ৰাহক। সেই সময়লৈকে প্ৰকাশ পোৱা ছপা বুৰঞ্জী, সাঁচিপতীয়া পুথি আৰু অগাৱা স্বৰূপৰা সংগ্ৰহ কৰা সমলসমূহ 'আহোমৰ দিন'ত নিষ্ঠা সহকাৰে সন্নিবিষ্ট কৰি থৈ গৈছে। কোনো কথাৰ, ক'বৰাত যদি ভিন্ন মত থকা পৰিছে, সংগ্ৰাহকে তাকো উল্লেখ কৰিছে। এডোবাউ গুইটতকৈ পিছত লেখা এই বুৰঞ্জীখনত স্বাভাবিকতে সমলৰ বিস্তৃতি ঘটিছে আৰু নিৰ্ভৰযোগ্য হৈ উঠিছে। বৰবৰুৱাই বুৰঞ্জীৰ তথ্য-পাতিবোৰ বিজ্ঞানসন্মত পদ্ধতিৰে বিশ্লেষণ কৰা নাই; ভাৱীকালৰ উত্তৰাধিকাৰীসকলৰ অধ্যয়ন আৰু বিচাৰৰ অৰ্থে সাঁচি থৈ গৈছে। সংগ্ৰাহকে নথৰ দেহা এৰি থৈ যাবৰ দুকুৰি বছৰৰো ওপৰ হ'ল, বুৰঞ্জীখনৰ প্ৰথমছোৱা বচনা কৰাৰ সময় তিনিকুৰি বছৰ পাৰ হ'ল। পুথিখন যথার্থতে অসমৰ এক আপুৰুগাথা জাতীয় সম্পত্তি। তিনিকুৰিৰ অধিক বছৰ অন্ধকাৰত অৱশেষিত হৈ পৰি থাকি পোক-পতঙ্গৰ চিকাৰ হৈ আজি অসম প্ৰকাশন পৰিষদৰ প্ৰচেষ্টাত পোহৰলৈ অহাটো অসমীয়া জাতি আৰু ভাষা-সাহিত্যৰ পক্ষে গৌৰৱৰ কথা।

অসমীয়া ভাষা বুৰঞ্জী-সাহিত্যত চহকী, কিন্তু এখন বা দুখন পুথিত থাককতে সকলো কথা পাবলৈ নাই। বৰবৰুৱাৰ এই পুথিখন সেই পিনৰপৰা তথ্য-সমলেৰেই কেৱল সমৃদ্ধ হৈ উঠা নাই; নিৰ্ভৰযোগ্য প্ৰামাণ্য গ্ৰন্থৰূপে পাণ্ডুলিপিৰ ৰূপতে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছে। বৰবৰুৱাই কেৱল আহোম ৰাজত্বৰ ৰাজনৈতিক বিবৰ্তনৰ বিৱৰণতে আবদ্ধ নথাকি সমসাময়িক যুগৰ ভাষা, সাহিত্য, সংস্কৃতি, শিল্প-কলা, অৰ্থনীতি আদিৰ বিষয়েও আলোচনা কৰিছে। তদুপৰি ইংৰাজ-শাসনৰ এছোৱাও চমুকৈ লেখি হাতত সন্নিবিষ্ট কৰিছে। বৰবৰুৱাৰ যিখিনি সমল বৈ গ'ল, সেইখিনি পোহৰলৈ আনিবলৈ পুনৰীক্ষণ আৰু অধিক গৱেষণাৰ প্ৰয়োজন হ'ব; সেয়ে হ'লেও এসময়ত ই প্ৰকাশিত হোৱা উচিত।

'আহোমৰ দিন' যথার্থতে বুৰঞ্জী-অমুৰাঙ্গী পাঠক আৰু গৱেষক-পণ্ডিত সদৌটিৰে সমানে আদৰৰ গ্ৰন্থ হ'ব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

লীলা গগৈ

A FEW WORDS OF THE COMPILER

After a continuous and strenuous effort of a considerably long period, extending over ten years or more, I have been able to complete this "AHOMAR-DIN" or the History of Assam under the Ahoms, and in handing the same to my Countrymen, the Generous Public of Assam, I must take this opportunity to mention here that this Book hardly claims to be a Complete Record of the Province, although no pains and troubles were spared to make it so as far as practicable. After all, it is but a skeleton, made of the braided wisp of straws, but I sincerely hope, that some abler hands in near future, (even after my death, if not before) will put the necessary clay and colour to make it a nice and beautiful idol.

The chief object of this book is to acquaint our young men, the future hope of our mother country, with the past history of their Land of Birth, mainly in the following heads :—

- (a) This History of Assam under the Ahoms, including British Period up to date.
- (b) The Bisayas, or Officials under the Ahom kings ; their respective duties ; rank and honour.
- (c) Khels, Clans -- their Origin (where possible) respective duties, social position & c.
- (d) Important Four Satras, or the Four Great Religious Institutions of Assam, including Purbattia Gosains, Noa-Gosains and Mukalimooria Bhattacharjyas (commonly known now as Mukalimooria Gosains) ; their rank and honour.
- (e) The Origin of Ahoms ; their religion, manners and customs ; their social rites and functions, various Industries during their reign, such as gold-making & c.
- (f) Some families of High class Brahmins and Kayasthas, their migration into Assam, their origin (where possible).
- (g) Genealogical Tables of the Ahom Kings, three Great Gohains and Sat-Gharia Ahoms (Bor-Borooahs and Bor-Phookans, Charua-Phookans & c.) together with some Selected Families of the Province, Old and New.

Lastly, I beg to add here that in compiling this Book, for it is more a compilation than an original work, I have consulted (here and there copied also) the writings of various famous writers and authors of books, and also several articles in various journals and magazines. For all the information derived from those works and articles, I beg to render

my best thanks to their authors and publishers. I sincerely trust that these gentlemen will kindly accept this collective acknowledgement of the use made of their writings.

Besides these gentlemen, my thanks are also due to many worthy scions of various Old Families, and some leading men amongst us, who kindly helped the Compiler with copies of their Family-Trees for the "Bansabalee" portion of this work.

March, 1924
Soklatinga
Jorhat

~~A. B. B. B. B.~~

COMPILER

କ୍ରମ-୧୪୭୬

ସଂ. ୧-୧୧୦୧

আৰম্ভণ

পুৰণিকালৰ পুৰাণ ইতিহাস আদি পুথি পঢ়ি জানিব পাৰি ৰামায়ণৰ বশুবংশক সূৰ্য্যবংশী, আৰু মহাভাৰতৰ কুকবংশক চন্দ্ৰবংশী বুলি উল্লেখ কৰিছে। গ্ৰীকৰ চিকন্দৰকো জুপিটাৰৰ পুতেক আৰু ৰোম নগৰৰ প্ৰথম ৰজা ৰ'মুলাছ মাৰ্চ অৰ্থাৎ কাৰ্ত্তিকৰ পুতেক বুলিছে। সেই কালৰ কথা এৰি দিলেও আমাৰ দেশৰ কামৰূপৰ ৰজা বিশ্বসিংহকো শিৱৰ পুতেক বোলে, চুটীয়া ৰজাৰ বংশেও কুব্জৰ বংশ বুলি কয় আৰু আনকি বাৰ ভূঞা বিলাকেও সূৰ্য্যবংশী বুলি প্ৰমাণ কৰিব খোজে; এসময়ত সিবিলাকে শিৱৰ বংশ বুলিও কৈছিল।

আহোমবিলাকেও তেওঁলোকক দেৱবংশী বুলি কয়। সিবিলাকৰ ৰজাক ইন্দ্ৰবংশী আৰু অগ্ন্যগ্নিবিলাকক সূৰ্য্য, চন্দ্ৰ ইত্যাদি দেৱতাসকলৰ বংশ বুলি কয়। ব্ৰহ্মীমতে পূৰ্বে সিবিলাকৰ আহোম নাম নাছিল, আৰু এই দেশকো অসম বা আসাম নুবুলিছিল। এই দেশৰ পূৰ্বত কামৰূপ নাম আছিল। এই দেশ অতি প্ৰাচীন, ইয়াৰ বিৱৰণ প্ৰাচীন ইতিহাস, পুৰাণত পোৱা যায়। পৌৰাণিক যুগত এই দেশ কামৰূপ, শোণিতপুৰ, কুণ্ডিল, হিড়ম্ব, জয়ন্তিপুৰ, মণিপুৰ প্ৰভৃতি ৰাজ্যৰ সমষ্টি আছিল। কালক্ৰমে সেই দেশবিলাক পতন হ'লত, সকলোবোৰেই কামৰূপ বুলি প্ৰসিদ্ধ হ'ল।

ত্ৰেতাযুগত ৰামচন্দ্ৰৰ অৱতাৰ। তেওঁৰ প্ৰণিতামহ বশুৰাজ্যৰ দিনত এই দেশ এতিয়াবদৰেই, হাতীৰ নিমিত্তে প্ৰসিদ্ধ আছিল। কামৰূপৰ ৰজাই বশুৰ যজ্ঞত বিশেষ মান-সংকাৰ পাইছিল। দ্বাপৰযুগত ক্ৰীকৃষ্ণৰ অৱতাৰ। এই যুগতো এই দেশ প্ৰসিদ্ধ আছিল। মহাভাৰতৰ বনপৰ্বত তাৰ বিশেষ প্ৰমাণ পোৱা যায়। কুক-পাণ্ডৱৰ যুদ্ধত এই দেশৰ ৰজা ভগদত্তে দুৰ্য্যোধনৰ পক্ষ লৈ যুদ্ধ কৰিছিল; এই দেশৰ জীৱাবী কন্নিণীক ভগৱান ক্ৰীকৃষ্ণই আৰু বাণ ৰজাৰ জীয়েক উষাক তেওঁৰ নাতিয়েক অনিকন্তে

বিবাহ কৰাইছিল। মহাৰাজা দুৰ্যোধনৰ ৰাজমহিষী ভানুমতী, মধ্যম পাণ্ডৱ অৰ্জুনৰ পত্নী চিত্ৰাঙ্গদা আৰু নাগকন্যা উলূপী, দ্বিতীয় পাণ্ডৱ ভীমৰ প্ৰিয়তমা পত্নী হিডিম্বা, এইবিলাক এষ্ট দেশেৰেই জীয়াৰী। মহাভাৰতৰ চন্দ্ৰহংস বজাৰ দেশ এই দেশেৰেই অন্তৰ্গত। ঠোঁটৰ বাহিৰেও এই দেশৰ বেহুলা চিৰপ্ৰসিদ্ধ।*

পূৰ্বে এই দেশক ‘বড়ুপীঠ’, ‘কামপীঠ’, ‘স্বৰ্ণপীঠ’ আৰু ‘সোমাবপীঠ’ এই চাৰিপীঠ বা ভাগত বিভক্ত কৰা হৈছিল। বঙ্গদেশৰ বগুৰা মহকুমাৰ অন্তৰ্গত কৰতোৰা

কামৰূপৰ চাৰিপীঠ

নদীৰপৰা স্বৰ্ণকোষ নদী পৰ্য্যন্ত ‘বড়ুপীঠ’। স্বৰ্ণকোষ নদী কোচবেহাৰৰ পূৰ্ব আৰু গোদালপাৰাৰ পশ্চিম সীমা। স্বৰ্ণকোষৰপৰা কপীকা নদী পৰ্য্যন্ত ‘কামপীঠ’—এই কপীকা নৈ এতিয়াৰ নগাঁও জিলাৰ কপহী নদী। কোনো কোনো লোকে কামৰূপ জিলাৰ উত্তৰ পাৰৰ পূৰ্ব সীমা আৰু দৰঙ্গ জিলাৰ পশ্চিম সীমা বৰনদীকো এই কপীকা বুলি কয়। কপীকাৰপৰা ভৈৰৱী নদী পৰ্য্যন্ত ‘স্বৰ্ণপীঠ’। এই ভৈৰৱী তেজপুৰৰ অলপ উজনিৰ ভবলু নদী। ভৈৰৱীৰপৰা দিক্ৰবাসিনী পৰ্য্যন্ত ‘সোমাবপীঠ’। দিক্ৰবাসিনী সদিয়াৰ ওচৰৰ দেৱীৰ স্থান; দিক্ৰবাসিনীৰ আধুনিক নাম দিক্ৰবাই বা দিক্ৰঙ্গ নদী। এই সোমাবপীঠেই এতিয়াৰ প্ৰায় উজনিখণ্ড বা ওপৰ আসাম। স্বৰ্ণপীঠেই মধ্য আসাম আৰু কামপীঠেই নিম্ন আসাম।

এই দেশৰ উত্তৰত হিমালয় পৰ্ব্বত শ্ৰেণী। ইয়াৰ নামনিৰ পৰ্ব্বতবোৰত ভোট, ডফলা, অকা, আবৰ, মিচিমি, চিংফো প্ৰভৃতি পৰ্ব্বতীয়া জাতিবিলাক থাকে। ইয়াৰ দক্ষিণে নগা, খাছিয়া, গাৰো প্ৰভৃতি পৰ্ব্বতীয়া লোকবিলাক বাস কৰে। হিমালয়ৰ উত্তৰৰ মানস সৰোবৰত ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈৰ উৎপত্তি। ই প্ৰথমে পূৰ্ববাহিনী আৰু পাছে পশ্চিমবাহিনী হৈ অসম দেশক উত্তৰকূল আৰু দক্ষিণকূল (বা পাৰ) দুভাগ কৰি, সেই সৰোবৰৰ দাঁতিতে উৎপত্তি হৈ নামি অহা গঙ্গা নদীৰে সৈতে বঙ্গদেশৰ ঢাকা জিলাত অনেক দূৰৈৰ পাছত লগ লাগিছে। এই দেশৰ উত্তৰ আৰু দক্ষিণফালৰ পৰ্ব্বতৰপৰা সৰু সৰু নদী ওলাই কোনোখন বা আনৰ লগত কোনোখনে বা অকলেই লুইতত পৰিছেগৈ। এইদেশ প্ৰকৃতিৰ বিতোপন ক্ৰোড়াভূমি, অনেক প্ৰকাৰ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য ইয়াত আছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দাঁতিৰপৰা উত্তৰফালে চালে হিমালয় পৰ্ব্বতশ্ৰেণীৰ বৰফে ঢাকি থোৰা ওখ টিংবোৰ দেখি এনে অনুমান হয় যেন ঋষিকলে শুক্লা চুলি মেলি সূৰ্যৰ ফাললৈ চাই তপস্যা কৰিছে আৰু এই দেশৰ বৰ্তমান হীন অৱস্থা মোচনৰ নিমিত্তে ঈশ্বৰক প্ৰাৰ্থনা কৰিছে। ইয়াত নিৰ্জনে তপস্যা কৰিবলৈ অনেক স্থান আছে। সেইবিলাক স্থানত বহি, প্ৰকৃতিৰ অনুপম শোভা চাই প্ৰকৃতিৰ অধিপতিৰ অনন্ত সৌন্দৰ্য্য চিন্তা কৰিবলৈ অনেক উত্তম সুযোগ। সেই কাৰণেই পূৰ্বকালত আৰ্য্য ঋষি-

* উক্ত আখ্যানসমূহৰ ঐতিহাসিক ভাৱপৰ্য্য নিৰ্ণয় হবলৈ এতিয়াও বাকী।

সকলে ইয়ালৈ আহি অনেক ঠাইত তপস্যা কৰিছিলহি। সেই কাৰণেই এই দেশত অনেক ঋষি-মুনিৰ আশ্ৰম, সেই কাৰণেই ইয়াত অনেক তীৰ্থস্থান।

এই দেশ অৱশ্যে পূৰ্বকালত অতি দুৰ্গমো আছিল। সেই কাৰণেই মগধৰ ৰজা জৰাসন্ধই তেওঁ ৰাজ্য কাঢ়ি লোৱা অনেক ৰজাক এই দেশৰ সোঁমৰখণ্ডত বন্দী কৰি থৈছিল। শ্ৰীকৃষ্ণৰ কৌশলত ভীমে জৰাসন্ধক বধ কৰি সেই সকলক মুক্ত কৰিলে। এইদেশ পূৰ্বে অসুৰ বা অনাৰ্য্য জাতিৰ বাসস্থান আছিল। ই বাণাসুৰ, নৰকাসুৰ, হিড়িম্বা, বক্রবাহন প্রভৃতি অনাৰ্য্য ৰজাৰ দেশ। ক্ৰমে আৰ্য্য শ্ৰোত ভাৰতবৰ্ষত প্ৰবাহিত হ'লত এই দেশতো আৰ্য্যসন্তানে বসতি কৰিবলৈ ধৰিলে। ক্ৰমে এই দেশত আৰ্য্যধৰ্ম প্ৰচলিত হ'ল, আৰু সেই অসুৰ সন্তানসকলৰ অনেকে আৰ্য্যধৰ্ম গ্ৰহণ কৰি, আৰ্য্যসন্তানৰ লগত মিহলি হ'ল; অনেকে সেই অনাৰ্য্যভাবেই থাকিল। গাৰো, মিকিৰ, নগা, ডফলা প্রভৃতি আদিমবাসী জাতিবোৰেই, সেই অনাৰ্য্যৰ সন্তান। এই দেশ পূৰ্বে দুৰ্গম থকাৰ কাৰণেই ইয়াৰ বিষয়ে নানা প্ৰকাৰ নাশ্ৰুত-নাভুত আশ্চৰ্য্য কথা বিদেশত ৰাফ্ৰি। বহুকাল হিন্দু ৰজা হোৱাৰ পাছত এই দেশত অনেক কাল বৌদ্ধধৰ্ম প্ৰচলিত হৈছিল। ক্ৰমে সেই বৌদ্ধধৰ্ম লোপ পোৱাত পুনৰ হিন্দু ধৰ্ম প্ৰচলিত হ'ল আৰু কেবাখণ্ডে ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ ৰাজ্য স্থাপিত হ'ল। ঠিক এনে সময়তে শ্ৰীমান জাতীয় কিছুমান মানুহে আহি এই দেশৰ সোঁমৰখণ্ডত প্ৰথমে ৰাজ্য স্থাপন কৰে। ক্ৰমে ৰাজ্য বিস্তাৰ হয়, অৱশেষত সিবিলাকৰ ৰাজ্য কৰতোৱা পৰ্য্যন্ত বিস্তাৰিত হয়গৈ। সেই শ্ৰীজাতীয় মানুহবিলাককে এইদেশত আহোম বুলি জানে।

আহোমবিলাকৰ ৰজাক ইন্দ্ৰবংশী বোলে। ইবিলাকৰ ইন্দ্ৰবংশৰ উৎপত্তিৰ কথা কেবা প্ৰকাৰেও কয়। পূৰ্বকালত ইয়াৰ সোঁমৰখণ্ডত হীৰককুট নামে পৰ্বতৰ দক্ষিণে

ইন্দ্ৰবংশৰ উৎপত্তি স্বৰ্ণাজিৰ উত্তৰে ইয়াৰ মাজতে বিহগাজি নামে এক পৰ্বতৰ ওপৰত বজ্জভূমি নামে এডোখৰ ঠাই আছিল, তাতে দেৱৰাজ ইন্দ্ৰ (বা লেংডনে) তেওঁৰ প্ৰিয়তমা
(প্ৰথম প্ৰকাৰ)

শচীদেৱী আৰু সখীবিলাকে সৈতে তাত ক্ৰীড়া কৰি ফুৰিছিল। সেই পৰ্বতৰ ওহাতে বশিষ্ঠ মুনিৱে তপস্যা কৰি আছিল। মুনিৱে এদিন স্নান কৰিবলৈ ওলাই গৈ তেওঁৰ ফুলনিৰ মাজত ইন্দ্ৰক শচীৰ লগত ক্ৰীড়া কৰি থকা দেখা পালে। মুনি নিতান্ত কুপিত হ'ল আৰু ইন্দ্ৰক মানৱীত পতিত হ'ব বুলি অভিশাপ দি তেতিয়াই সেই ঠাই এৰি বজ্জপীঠৰ ঈশান কোণৰ নীলাচল পৰ্বতলৈ গৈ তাতে আশ্ৰম কৰিলে। সেই আশ্ৰমকে আজিকালি বশিষ্ঠাশ্ৰম বোলে। মুনিৰ শাপৰ প্ৰভাৱত ইন্দ্ৰ তৎক্ষণাত অতি হীন আৰু দৈত্যাকাৰ পুৰুষ হ'ল। ইন্দ্ৰৰ সেই অৱস্থা দেখি শচীদেৱী আৰু সখীবিলাকে নিতান্ত শোকাভুৱা হৈ কান্দি কান্দি স্বৰ্গলৈ গুচি গ'ল। এনেতে সেই পৰ্বতনিবাসী কোনো দৈত্যৰ এক সুন্দৰী ত্ৰী ফুৰি ফুৰি সেই আশ্ৰমৰ ওচৰতে দৈত্যাকাৰ ইন্দ্ৰক দেখা পাই

কোভুক মনে বোলে—“তুমি দেৱতা নে মানুহ, দৈত্য নে কছাৰী? বোবা কলা হেন দেখো- তুমি কিয় এনেকৈ ফুৰিছা?” এই বুলি হৰ্ষমনে তেওঁ অনেক কথা কোৱাত দৈত্যকণা ইন্দ্র কামবাণে পৌড়িত হৈ সজমৰ ইচ্ছা কৰিলে। পাছে দুইবো সজম হ’ল। তাতে শাপমুক্ত হৈ, ইন্দ্রে সেই দৈত্যৰ স্ত্ৰীক এইবুলি ক’লে বোলে, জানা প্ৰিয়া! তোমাৰ গৰ্ভত মোৰ যি এক পুত্ৰ হ’ব, সি বজা হ’ব। তাৰ পুত্ৰ-নাতি বহুতক্ৰমে বজা হৈ পৃথিৱীত ঠাঠ ঠাঠ থাকিব। এইবুলি ইন্দ্র স্বৰ্গলৈ গ’ল আৰু সেই দৈত্য-স্ত্ৰীও আপোন ঘৰলৈ গ’ল।

কালক্ৰমে ইন্দ্রৰ ঔবসত সেই স্ত্ৰীৰ গৰ্ভত ৪৪১ শকত এটি পুত্ৰ জন্ম হ’ল। ঋগ্‌কালত দেৱতাসকলে হৰ্ষ কৰি স্বৰ্গত অনেক বাত বজালে, গন্ধৰ্বসকলে গান কৰিলে; দশোদিশ প্ৰকাশ হৈ পৰিল; সৰোবৰবিলাকে নিৰ্মল ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। সেই বালকৰ লক্ষণ আকৃষ্ট কেশ, সিংহবন্ধ গ্ৰীবা, ওভতা লোম, হস্তপদ আৰু চক্ষু ৰক্তবৰ্ণ। দক্ষিণ হস্তত ত্ৰিনিটা তিল, শঙ্খ, পদ্ম; বাম হস্তত অঙ্কুশ, গদা, উদৰত তিনিটা বেথা; কান্তি ত্ৰীমন্ত। সেই বালকৰ নাম ধলে ধেন্থাম্। ধেন্থাম্ ডেকা হ’লত, কোনো এসময়ত ইন্দ্রে আৰ্দ্ৰাৰিক মতে পূজা কৰিবলৈ চোমদেও নামে এক দেৱতা, এখনি হেংদান নামে অশ্ব, এঘোৰ ঢাক নামে বাঘ আৰু কাই-চেঙ্গ-মুঙ্গ নামে দুখুৰি কুকুৰা—এইসকল দ্ৰব্য দি পিণ্ডাৰৰ কোন দ্ৰব্যৰ কি গুণ সকলোখিনি ভালকৈ বুজাই দিলে। সেইবিলাক, দৈৱিক দ্ৰব্যৰ প্ৰভাৱতে বলৱন্ত হৈ ধেন্থামে স্বৰ্গাদি পৰ্য্যন্ত অধিকাৰ কৰি বজা হৈ আছিল। ধেন্থামৰ ১৮ জনা কুঁৱৰীৰ ১০০ জনা কৌৱৰ জন্মিছিল। সিবিলাকৰ ভিতৰতে খুনলুঙ্গ ডাঙৰ, খুনলাই তেওঁৰ পাছৰে। এই খুনলুঙ্গ-খুনলাইয়ে আহোম বজাৰ আদি পুৰুষ। বাকী ৯৮ জন কৌৱৰ খুনলুঙ্গ-খুনলাইতকৈ সৰু। পাছে ধেন্থামে নিজ ৰাজত্বৰ ভিতৰৰ পৰ্ব্বতে সহিতে জুৰি, পৰ্ব্বতে পৰ্ব্বতে সেই ৯৮ জন কৌৱৰক বজা পাতি প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় পুত্ৰ খুনলুঙ্গ আৰু খুনলাইক লগতে ৰাখিলে।

পাছে এসময়ত দেৱৰাজ ইন্দ্রে জাচিংফা অৰ্থাৎ সবস্বতীদেৱীৰে গোট খাই এই মীমাংসা কৰিলে বোলে, সূৰ্য্য আৰু চন্দ্ৰবংশৰ পৃথিৱীৰ সমভূমিত অনেক বজা হৈ গৈছে। মই সকলো দেৱভাৱে ওপৰত বজা, কিন্তু মোৰ বংশৰ পৃথিৱীৰ সমভূমিত আজিলৈকে কোনো বজা হোৱা নাই। অতএব মোৰ সন্তানো এবাৰ, তাত বজা হ’ব লাগে। এই বুলি ইন্দ্রে লুংচাইনেত্ অৰ্থাৎ বায়ুক পঠাই, ধেন্থামক স্বৰ্গলৈ মতাই আনি পৃথিৱীৰ সমভূমিত বজা হ’বলৈ যাবলৈ ক’লে। পাছে ধেন্থামে নিজে যাবলৈ ইচ্ছা নকৰি, তেওঁৰ পুতেক খুনলুঙ্গ আৰু খুনলাইক পঠাবলৈ ইন্দ্রক অনুৰোধ কৰিলে। ইন্দ্রও তাতে সন্তোষ হ’ল আৰু পূৰ্বে ধেন্থামক দি যোৱা চোমদেও, হেঙ্গ দান, বৰঢাক আৰু কাই-চেঙ্গ-মুঙ্গ আদি দৈৱিক দ্ৰব্য কেইটি খুনলুঙ্গ আৰু খুনলাইৰ হাতত দি ক’লে বোলে, “খুনলুঙ্গ! তই বৰ; তয়ে বজা হ’বি; আৰু খুনলাইক সুৰৰাজৰূপে তোৰ

লগতে বাধিবি। চোমদেওক নিতে পূজা কবিবি, নিত্য পূজাৰ বাহিৰেও বছৰেকত মাঘমাহত এবাৰ, চ'তৰ সংক্ৰান্তিৰ সময়ত এবাৰ, শুক্লা কাণোৰ পিদ্ধি, নীতি মতে উলিয়াই হুঙ-গন্ধ গাঁঠিয়নে সৈতে ধুৰাই ভালকৈ পূজা দি চাবি, আঠ লক্ষ দেৱতা নামিব, ময়ো এখেৰেপৰা চাম। চোমদেওক ধুওৱা জল সকলোৰে গাত ছটিয়াবি আৰু ভক্তিৰে খাবি। চোমদেওক সততে নুচুৰি আৰু নেচাবি। অন্যকো চুব-চাব নিদিবি। অগ্নো চুলে চালে, দেশত বিভাত আৰু মাৰি-মৰক হ'ব। হেঙ্গদান্ধন 'খান্-খাম্ ফাফা' অৰ্থাৎ আত্মশক্তি ভগৱতীৰপৰা খুজি অনা। ইয়াক তই আওজা খুটাতে বান্ধি থ'বি। যি লোকে তোক দ্ৰোহ কৰে সেই লোকক সেৱা কৰাৰি। যদি তাৰ ফাললৈ হেঙ্গদান্ধন ঘূৰে, অৰ্থাৎ তাৰ ফাললৈ যদি আপুনি ধাৰ ভাগ হয়, তেতিয়াহে তাক কাটিবি, এয়ে নহ'লে নাকাটিবি। যি আবৰি তালৈ এই হেঙ্গদান্ধন টোঁৱাই দিবি, সি ভয় পাই বৰিব। শত্ৰু বাঢ়িলে পূজা দি, ঢাকঘোৰ বজাই মোলৈ জাননী দিবি, শত্ৰু নাশ হ'ব। খৰত বজালে বৰমুণ হ'ব, বৰমুণত বজালে খৰ মাৰিব। আৰু সিংহাসনত বহাতো সেইদৰেই বজাই মোলৈ জাননী দিবি, ৰাজশক্তি বাঢ়িব। কাই-চেঙ্গ-মুজৰ ঠেঙ্গেৰে মজল চাবি, সেই মজলৰ মতে চলিবি। তাৰ পাখিখিনি মজল কৰ্ম্মত লিখিবি, তোৰ ৰাজশক্তি বৃদ্ধি হ'ব। মূৰটোকে, ডোঁকা দুখনকে খাবি, অশেষ বুদ্ধি হ'ব আৰু তই চক্ৰৱৰ্তী বজা হ'বি আৰু বাহুবলী হ'বি।" এই বুলি স্বৰ্গাঙ্গিৰ ৰজা ধুনবান্ আৰু বিহগাঙ্গিৰ ৰজা খুস্তম্ এই দুইৰ সন্তানক মন্ত্ৰী স্বৰূপে লগত দি অনেক নীতি নিৰ্ব্বন্ধ শিকাই বুজাই, লাওথ্ৰি আৰু পূজাকৃষ্ণিৰ সন্তানে সমন্বিতে থেন্-লুং-আইচেন-কিউ (বামু), টাইলাং (যম), বাক্লাং (চিত্ৰগুপ্ত), চাঙ-ফা-ফুন (বৰুণ) আদি দেৱতাসকলৰ সন্তানাদি দি সকলো দেৱবংশী প্ৰজাই সৈতে ধুনলুঙ আৰু ধুনলাইক বিদায় দিলে। পাছে ইন্দ্রৰ আজ্ঞামতে সকলো দেৱবংশী জাতিয়ে সহিতে চোমদেওক মূৰত লৈ ধুনলুঙ আৰু ধুনলাই দুয়ো ভাই নামি আহি, ঋষ্টাঙ্গৰ দশম শতিকাত (হিন্দু মতে ৪২০ শকত) (আঘোণ মাহত)

মুংবিমুংবাম্

এক অৰাজক স্থান পালেহি। সেই ঠাইকে আহোমমতে

'মুংবিমুংবাম্' বোলে। 'মুংবিমুংবাম্' মানে মানুহৰ বসতি

নোহোৱা দেশ। এই ঠাই বৰ্তমান আসামৰ উত্তৰ-পূবে পাটকাই পৰ্ব্বতৰ সিপাৰে আছিল।

পূৰ্বে মহাভাৰতৰ যুদ্ধত হত হোৱা কুকবংশী বীৰবিলাকৰ বিধৱা তিবোতা কিছুমান স্বামীৰ শোকত নগৰতে আত্মহত্যা কৰিলে। ধৃতবাস্তৱ দ্বী কন্বতী

ইন্দ্রবংশৰ উৎপত্তি

(দ্বিতীয় প্ৰকাৰ)

প্ৰমুখ্যে বাকীবিলাক অৰণ্যতে মৰোঁগৈ বুলি ওলাই আহিল। পাছে বাটতে নাবদ মুনিয়ে লগ পাই তেওঁলোকক সুধিলে বোলে, "তোমালোক ক'লৈ

যোৱা?" তিবোতাবিলাকে বোলে, "আমি কোঁৱৰৰ দ্বী, আমাৰ স্বামীসকল যুদ্ধত মৃত্যু হ'ল দেখি আমি বিধৱাবোৰে অৰণ্যতে মৰোঁগৈ বুলি ওলাই আহিছোঁ।"

সেই কথা শুনি নাৰদে বোলে, “বাক ! তোমালোক সম্প্ৰতি মৰিব নালাগে। শত্ৰুক প্ৰতিশোধ দিবলৈহে তোমালোকে এতিয়া চেষ্টা কৰিব লাগে।” এই বুলি কোঁৱৰৰ তিৰোতাবিলাকক নাৰদে এক পুখুৰী খানিবলৈ ক’লে আৰু স্বৰ্গৰে পাৰ বান্ধি তাত ফুল ৰোপণ কৰি সুশোভিত কৰিব দিলে। তিৰোতাবিলাকেও এক পুখুৰী খানি সেইদৰে কৰিলে। তাতে বহি নাৰদ মুনিয়ে পূজা কৰি, মন্ত্ৰ সহিতে তিৰোতাবিলাকক শৰ-ধনু দিলে। সেইবিলাক পাই তিৰোতাবিলাকে পাণ্ডৱ নগৰ বেৰি যুদ্ধ কৰি পাণ্ডৱবিলাকক পৰাজয় কৰিলে।

পাছে যুদ্ধত পৰাজিত হৈ পাণ্ডৱবিলাকে শ্ৰীকৃষ্ণক আৰাধনা কৰিবলৈ ধৰিলে। কৃষ্ণে আহি বোলে, তোমালোকে তিৰোতাবিলাকে সৈতে যুদ্ধ কিয় কৰিলা ? সেইবোৰ তোমালোকৰ বোৱাৰী, খুৰী প্ৰভৃতি সম্বন্ধীয়া, সেইবিলাকৰে মুখ চাই যুদ্ধ কৰাটো তোমালোকৰ পক্ষে বৰ বেয়া হ’ল। সেই যাহ’ক, এতিয়াও সিবিলাকে সৈতে যুদ্ধ কৰিবলৈ দ্ৰৌপদী, কষ্ণিণী আদি স্ত্ৰীসকলক পঠাই দিয়া, তেতিয়াহে সেইবোৰক জানিব পাৰিবা। এনে বোলাও তেতিয়াই বথ সজাই হাতত ধনুশৰ দি কষ্ণিণী, দ্ৰৌপদী আদি স্ত্ৰীসকল পঠাই দিলে। দ্ৰৌপদীক দেখি দুৰ্য্যোধনৰ জীয়েক লক্ষণাই এক শৰ মাৰি এক সাগৰ পাৰ কৰি থ’লে। পাছে, চেতন পাই, পুনৰ দ্ৰৌপদী আহি, দুৰ্য্যোধনৰ কন্যাকে আদি কৰি কোঁৱৰৰ সকলো তিৰোতাক শৰ মাৰি উৰাই পূৰ্বে মূনি ধকা বজ্জ-ভূমিত পেলাই দিলে। তেতিয়া তেওঁলোকে চেতন পাই আকৌ নাৰদক আৰাধনা কৰিলে। পাছে নাৰদে আহি তিৰোতাবিলাকক দেৱতাক আৰাধনা কৰিবলৈ মন্ত্ৰ দিলে। সেই মন্ত্ৰ পাই, কোঁৱৰৰ স্ত্ৰীবিলাকে দেৱতাক আৰাধনা কৰিবলৈ লাগিল।

ঋতৰাষ্ট্ৰপদ্বী কঙ্কতী এনেতে এদিন ঋতুপ্ৰাপ্ত হৈ দ্বিতীয় দিনৰ দিনা-ৰাতি কামবাণত মুচ্ছিত হ’ল। এনে সময়তে সেই মূনি শাপগ্ৰস্ত দৈত্যাকাৰ ইন্দু আহি সেই ঠাইত উপস্থিত হ’লহি আৰু কঙ্কতীক দেখা পাই তেওঁৰ কামোদ্বেগ হ’ল। পাছে উভয়ৰ সংযোগ হোৱাত দেৱৰাজ ইন্দু শাপৰপৰা মোচন হৈ নিজ ৰূপ ধাৰণ কৰি স্বৰ্গলৈ ওচি গ’ল আৰু যাবৰ সময়ত কঙ্কতীক এই বুলি কৈ গ’ল বোলে, তোমাৰ গৰ্ভত মোৰ ঔৰসৰ এটি পুত্ৰ আছে, কালত জন্ম সেয়ে ৰজা হ’ব।

কালক্ৰমে কঙ্কতীৰ এটি পুত্ৰ জন্ম হ’ল। সেই ল’ৰাৰ জন্ম হোৱা সময়ত, আকাশত দেৱতাসকলে আনন্দিত হৈ অনেক বাত বজালে, আপোচৰাসকলে নৃত্য কৰিবলৈ ধৰিলে, দশোদিক্ প্ৰসন্ন হ’ল, সৰোবৰবিলাক নিৰ্মল ভাব ধাৰণ কৰিলে। এইবিলাক দেখি কঙ্কতীৰ মনত কিন্তু নানাবিধ আশঙ্কাৰ উদয় হ’ল। ঋতুৰ দ্বিতীয় দিনা গৰ্ভস্থ হোৱা সন্তানৰ জন্মত কঙ্কতী ব্যাকুল হৈ ইন্দুক স্তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে, হে দেৱেশ ! আপোনাৰ এই ঈদৃশজাত সন্তান সদা পাপ-পৰায়ণ। হে দেৱেশ ! আপোনাৰ পুত্ৰক দেখিবলৈ মোৰ শক্তি নহয়, আপোনাৰ যি ইচ্ছা তাকেই কৰোক। হে

দেবান্ধিদের ! হে দেবেশ ! হে সুবান্ধি ! আপোনাৰ এই পুত্ৰ যে নিশ্চয় নবান্ধম সত্য সত্যই কৈছে, আপুনি সন্দেহ নকৰিব। এই জন্ম, হে দেবতানাত ! আপুনি তাৰ পিতা, আপোনাৰ এই পুত্ৰ, আপোনাৰ যি ইচ্ছা তাকেই কবোক। হে দেবান্ধী ! মোৰ এই কামনা, আৰু অন্য বাসনা নাই। ইন্দুই বোলে, হে কঙ্কতী ! মোৰ বাক্য শুনা। ...এই পুত্ৰই তোমাৰ বংশ বন্ধা কৰিব। মোৰ বৰৰ প্ৰভাৱত তোমাৰ পুত্ৰ আৰু তাৰ সতি-সন্ততিয়ে ইয়াত পুৰুষানুক্রমে ১২৮ পুৰুষে ৰাজত্ব কৰাৰ পাছত, সৌমাৰবাসী হৈ সৌমাৰখণ্ডৰ ৰজা হ'ব। তেতিয়া সেইসকল ন্যায়পৰায়ণ, বুদ্ধিমন্ত, উৎসাহশীল, দেৱবিশ্ৰপৰায়ণ আৰু ব্ৰহ্মজ্ঞ নিশ্চয় হ'ব, আৰু সকলোটি বৈকুণ্ঠলৈ গমন কৰি অকল্পকাল পৰ্য্যন্ত বিয়ুতে লয়প্ৰাপ্ত হ'ব। এইকথা কৈ দেৱৰাজ ইন্দু স্বৰ্গলৈ গুচি গ'ল।

কঙ্কতীৰ সেই ল'ৰাটিৰ নাম থ'লে ধেন্ধাম্। তেওঁ ডাঙৰ হ'লত দেৱৰাজ ইন্দু পূজা কৰিবৰ নিমিত্তে চোমদেও (বা চোমচেঙ্গ) নামে একদেৱতা, শত্ৰুকৰ কৰিবলৈ হেঙ্গদান, ৰণবাণৰ নিমিত্তে এযোৰ ঢাক নামে ৰাজানা, আৰু মজল চাবলৈ 'কাই-চেঙ্গ-মুজ' নামে দুই খোৰা কুকুৰা দি গ'লহি আৰু অনেক ৰাজনীতি শিকালেহি। সেই দৈৱিক দ্ৰব্য কেইটিৰ প্ৰভাৱত ধেন্ধাম্ অতি বলৱন্ত হৈ উঠিল আৰু স্বৰ্গাদিলৈকে ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰি ৰজা হ'ল। 'যোগিনীতন্ত্ৰ'ত এই ধেন্ধামকে 'অৰিন্দম' বুলি উল্লেখ কৰিছে।

সেই সময়ত স্বৰ্গাদিত 'ধুন্বান্' অৰ্থাৎ সূৰ্য্যবংশীয় ৰজা আছিল আৰু তেওঁৰ লগতে 'পূজাক্জি' নামে এজন দেৱপণ্ডিত আছিল। কিছুদিনৰ পাছত এদিন ইন্দু আহি ধেন্ধামৰ লগত তেওঁলোকক ল'গ লগাই দিলেহি আৰু এই বুলি কৈ গ'ল বোলে,— ধুম্ভম্ আৰু ধুন্বানৰ সতি-সন্তানক মন্ত্ৰী কাৰ্য্যত, আৰু লাওখি আৰু পূজাক্জি এই দুই দেৱপণ্ডিতৰ সন্তানক কৰ্ম্ম নিৰ্বাহৰ নিমিত্তে নিযুক্ত কৰিবি ! দেৱৰাজ ইন্দুৰ আজ্ঞা মতেই তেওঁলোকে সহিতে গোট খাই ধেন্ধামে স্বৰ্গাদিলৈকে ৰাজত্ব কৰি আছিল।

ধেন্ধামৰ কঁৱৰী ১৮ জন। প্ৰথমতে তেওঁৰ ধুনুঙ (ধুনু=কৌৱৰ, লুঙ=বৰ) নামে এটি কৌৱৰ জন্মিল; তাৰ পাছত ধুনলাই (ধুনু=কৌৱৰ, লাই=প্ৰধান) জন্মিল। সি দুইৰ পাছত ক্ৰমে আৰু ১৮ জনা কৌৱৰ জন্মি, ধেন্ধামৰ মুঠতে ১০০ জন কৌৱৰ হ'ল। পাছে তেওঁ সক ১৮ জনা কৌৱৰক নিজ ৰাজ্যৰ ভিতৰৰ পৰ্ব্বতে সৈতে জুৰি পৰ্ব্বতবিলাকত ৰজা পাতি দি ধুনুঙ আৰু ধুনলাইক নিজৰ লগতে ৰাখিলে।

পাছে এসময়ত তেওঁৰ বংশক পৃথিৱীৰ সমভূমিত ৰজা হ'বলৈ পঠাবলৈ মন কৰি ইন্দু ধেন্ধামক আহিবলৈ ক'লে। পাছে ধেন্ধামে নিজে আহিবলৈ মন নকৰি পুতেক ধুনুঙ আৰু ধুনলাইক পঠাবলৈ ইন্দুক ক'লে। ইন্দুও তাতে মান্তি হৈ ধুনুঙ আৰু ধুনলাই দুয়ো ভাইক লগত লোকজন আৰু চোমদেওক দি সোণৰ জখলাৰে নমাই পঠাই দিলে। সিবিলাক আহি মুংৰি-মুংৰামত নগৰ কৰি ব'লহি।

পূৰ্বে প্ৰলয়ৰ অন্তত ব্ৰহ্মাই তিনিবাৰ মানুহ সৃষ্টিৰ খুজিলে। পাছে সৃষ্টিৰ নোবাৰি লাও কলে। সেই লাওৰ ভিতৰত মানুহ হ'ল, আৰু উফৰি বাহিৰলৈ

ইন্দ্ৰবংশৰ উৎপত্তি

(তৃতীয় প্ৰকাৰ)

ওলাল। সেই মানুহবোৰ পশুপ্ৰায়, একোকে নাজানে। তাকে দেখি দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই শিকাৰ বুজাবলৈ মঙ্গলক পঠালে; তেওঁ আহি শিকালে বুজালে। পাছে মনুষ্য-সকলেও জানিলে শুনিলে। সত্য যুগত ইবোৰৰ একে প্ৰীতিয়ে গ'ল, একে মাইহাদতে খায়, সবেও একে মাকৰে ল'ৰা যেন আছিল। ত্ৰেতা যুগতো কিছু নহয়, প্ৰায় তেনেদৰেই গ'ল। দ্বাপৰ যুগত বিবাদ হ'ল। বলাবল কৰে, নিৰ্কলীক বলীয়ে জিনে।

পাছে সকলোৰে এনে দেখি ইন্দ্ৰদেৱক প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। ইন্দ্ৰেও লোকজনৰ হিতাৰ্থে বৰ ঢাক, খড়্গ, নীতি, দণ্ড, ছত্ৰ, চামৰ, টাঙ্গী, পিড়া, সোণ-ৰূপৰ চাৰি-পাটি, এই সকল লগত দি, আৰু দেৱদানৰ জন্তু 'কাইচেন্দ্ৰ-মুহুৰ'ৰ সহিতে তেওঁৰ পুত্ৰ ধেন্ব-খামক পৃথিৱীৰ সমভূমিলৈ আহিবলৈ বুলিলে। পাছে ধেন্বখামে নিজে আহিব নোখোজাত, সেই সকল দ্ৰব্য সহিতে, ধেন্বখামৰ দুই পুত্ৰ খুনলুজ আৰু খুনলাইক সেই মানুহবোৰৰ ওপৰত বজা হ'বলৈ সোণৰ জখলা দি, পৃথিৱীলৈ নমাই পঠালে। তেওঁলোকো আহি মূংবিমূংৰাম পাই তাতে ব'লহি।

পূৰ্বে টাইজাতীয় ধেন্বখাম নামে এক বজা আছিল। তেওঁৰ পুতেক নাছিল, মাত্ৰ শ্ৰামা নামে এটি কন্যাহে আছিল। সেই কন্যাটি উপজি জনা-বুজা হববেপৰা ইন্দ্ৰ

ইন্দ্ৰবংশৰ উৎপত্তি

(চতুৰ্থ প্ৰকাৰ)

দেৱতাক পূজে। সেই ৰাজকন্যাৰ বয়স যেতিয়া ১২ বছৰ হয়, সেই সময়ত দেৱৰাজ ইন্দ্ৰে তেওঁৰ পূজাত তুউ হৈ বৰ দিবলৈ আহে। ৰাজকন্যাই যি ঠাইত পূজা কৰে, সেই ঠাইতে ইন্দ্ৰই সাক্ষাতে ঠিয় হৈ সুথিলে বোলে, হে ৰাজকন্যা! তুমি কি কাৰণে মোক ইমান পূজা কৰিছা? মই তোমাৰ পূজাত তুউ হৈ তোমাক বৰ দিবলৈ আহিছো; তোমাক কি বৰ লাগে কোৱা। এই বুলি কোৱাত ৰাজকন্যাই ইন্দ্ৰ দেৱতাৰ মুখলৈ চাই, তেওঁৰ কণ্ঠ মোহ গৈ ইয়াকে ক'লে, হে দেৱৰাজ! যদি আপুনি অনুগ্ৰহ কৰি মোক বৰ দিবলৈ আহিছে, তেনেহলে কৃপা কৰি মোৰ অভিপ্ৰায় শুনক। মোৰ পিতৃ ৰাজ্য শাসন কৰিবলৈ মোৰ পিতৃৰ পুত্ৰ সন্তান নাই; গতিকে পিতৃৰ ৰাজ্য নষ্ট হয় বুলি মোৰ মনত বৰ দুখ। এই নিমিত্তে মোৰ পিতৃ ৰাজ্য বন্ধা হ'বলৈ মোৰপৰাই যেন বংশ বাঢ়ে। মোক আপোনাৰ নিচিনা এজন বীৰ্য্যবান, তেজবান আৰু গুণবান সূন্দৰ পুত্ৰৰ লগত বিবাহ কৰাই দি মোৰ মনোবাঞ্ছা পূৰণ কৰক।

ৰাজকন্যাৰ কথা শুনি ইন্দ্ৰই ভাবিলে যে মোৰ সমান বীৰ্য্যবান, তেজবান, সূন্দৰ পুত্ৰ মই ক'ত বিচাৰি পাম। এই ভাবি দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই নিজেই তথাস্থ বুলি সেই ৰাজকন্যাক বিবাহ কৰিলে; আৰু 'চেং-মুং' নামে নগৰ কৰি তাতে সেই ৰাজকন্যাক

ধাকিবলৈ দিলে। কালক্ৰমে সেই বাজকন্যাৰ গৰ্ভত ইন্দ্রৰ ঔবসত, ১০০টি পুত্ৰৰ আৰু এটি কন্যাৰ জন্ম হয়,—প্ৰথম পুত্ৰ আই খুন্লুঙ্গ, ২য় আই খুন্লাই, ৩য় লোজো, ৪ৰ্থ লাই, ৫ম লেছাই, এই অনুক্ৰমে ১০০ পুত্ৰ আৰু এক কন্যা। সেইবিলাকৰপৰাই গোটেই এচিয়া, চীন, শ্ৰাম, কোৰিয়া, মাঞ্চুৰিয়া, লাটে, লাই-ইয়াং, লামা, তিব্বত, লাছা, ভূটীয়া, শ্ৰান্, মুংখং, মেঞ্চবা, লোক্-খোন্, লোকোং, বৰ্মা, জাপানৰ অৰ্দ্ধেক, নেপালৰ কিছু অংশ, ইয়োদ্রা আৰু অসম পৰ্য্যন্ত টাই জাতিৰ বংশ বৃদ্ধি হয়।

ওপৰত কৈ অহা শ্ৰামা বাজকন্যাৰ পুত্ৰ খুন্লুঙ্গ আৰু খুন্লাইক ইন্দ্রে পৃথিৱীৰ সমভূমিত বজা হবলৈ পঠালে। সিবিলাকো লোকজন সহিতে নামি আহি মুংবি-মুংবামতে নগৰ কৰি থাকিলহি।

কোনোৰে কয়, পূৰ্বে বশিষ্ঠ মুনিয়ে দিখৌ নদীৰ আগাৰিত এক বাবানসী ভুলা পবিত্ৰ ক্ষেত্ৰ নিৰ্মাণ কৰিবৰ ইচ্ছা কৰিলে নদীকো বশিষ্ঠী, গজা নাম দিব খুজিলে।

ইন্দ্রবংশৰ উৎপত্তি

(আৰু একপ্ৰকাৰ *)

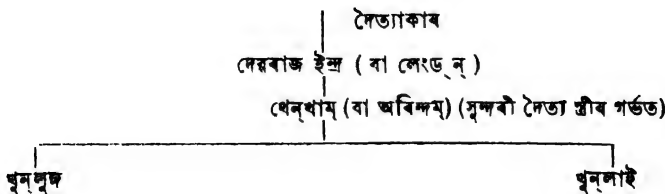
নৈৰ উজনি দেশত জলৰ সমীপতে দুই ক্ৰোশ পৰিমাণ স্থানত এক হাজাৰ শালগ্ৰাম, পুতিলে, মধ্যতে লক্ষ্মীনাৰায়ণক পুতিলে, তাৰ চৌপাশে কুশ, তুলসী, আমলখি, অশ্বথ কলে। এই প্ৰকাৰ কৰি পুৰুষচৰণ কৰিবলৈ আৰম্ভিলে। পাছে ইন্দ্র দেৱতাই বিস্তৰ লোক তৰি স্বৰ্গলৈ যাব হেন জানি মেঘক আজ্ঞা কৰিলে। মেঘে বৃষ্টি কৰি নদীকো বঢ়াই, বশিষ্ঠ মুনিৰ আশ্ৰমকো বৃবাই, পূজাৰ সামগ্ৰীকো উটাই নিলে। পাছে বশিষ্ঠে কোপ কৰি, ধ্যান কৰি ইন্দ্রৰ অকাৰ্য্যক দেখি, এই বুলি শাপ দিলে বোলে, ইন্দ্র! তোৰ স্নেহ যোনিত জন্ম হোক, যাতো দেৱতা হৈ স্নেহৰ কৰ্ম্মক আচৰিলি। নদীকো শাপিলে বোলে, তোৰ তীৰত স্নেহলোকে নিবাস কৰিব। তই মলমূত্ৰ বাহিনী হবি; তোৰ তীৰত যি নৰে প্ৰাণ ছাবিব, সিও প্ৰেত হ'ব। পাছে লক্ষ্মীনাৰায়ণ শালগ্ৰাম যি পুতিছিল, তেওঁকো তুলি আনি বোলে, তোক স্নেহ বজাগণে গোমাংসেৰে আৰু শূকৰৰ মাংসেৰে আৰু সুবাবে পূজিব। স্নেহ ভাষাত তোৰ নাম 'চোং' হ'ব। তোক সিবোৰে অতি গোপন কৰি পূজিব। পাছে এই শাপৰ কথা শুনি ইন্দ্রেও আৰু নদীয়েও বিস্তৰ স্তুতি কৰি বশিষ্ঠৰ চৰণত পৰি শাপমুক্তিৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। পাছে তুটু হৈ মুনিয়ে ইন্দ্রক এই বুলি ক'লে বোলে,—এই স্নেহজাতিৰ নাৰীত বীৰ্য্যাধান কৰি পূৰ্বতে স্বৰ্গত থাকিব, কিন্তু পুত্ৰৰূপে স্নেহ শৰীৰক ধৰিব। নদীক বুলিলে বোলে, দশহাজাৰ বৎসৰ অন্তত তোৰ শাপ শুঁহিব। এইবুলি বশিষ্ঠে অসন্তোষ কৰি, ক্ষেত্ৰ নাপাতি কামৰূপত ভণ্ডকৰা নদীৰ তীৰত পৰ্বতৰ মধ্যত আশ্ৰম কৰি থাকিল।

* 'বৰ চকৰী কেঁটা'ৰপৰা

পাছে ইন্দু দেৱতাই শ্ৰামা নামে এক বিদ্যাধৰীক আদেশ কৰিলে বোলে, হে শ্ৰামা ! বশিষ্ঠ মুনিয়ে মোক স্লেচ্ছ শৰীৰ ধৰিবলৈ শাপ দিছে। এতেকে তুমি পৰ্বতত চেংতাম্ নামে নৰা বজাৰ ভাৰ্যা হৈ থাকাগৈ। মই তোমাৰ উদৰত গৰ্ভাধান কৰি পুনৰাৰ স্বৰ্গলৈ আহিম। পুত্ৰৰূপে মই স্লেচ্ছৰ বজা হৈ ৰাজ্যক প্ৰতিপালন কৰিম। পাছে শ্ৰামা বিদ্যাধৰীয়ে ইন্দুৰ আজ্ঞা পাই চেংতাম নৰা বজাৰ ঘৰত পদ্মিনী নামে পৰম সুন্দৰী ভাৰ্যা হৈ থাকিল। আহোম যতেবে তেওঁৰ নাম হ'ল নাংচুক্-ধান্-চেন ; মাকৰ নাম কুংড়ে-মান্কা, বাপেক ৰাজমন্ত্ৰীৰ নাম চাংডাম। পাছে এসময়ত চেংতাম্ নৰাবজা পহু মাৰিবলৈ গ'লত ইন্দুে স্বামীৰ বেশ ধৰি আহি পদ্মিনীত বীৰ্য্যাধান কৰি নিশা স্বপ্ন দেখালে বোলে, মই ইন্দু-দেৱতাই তোত গৰ্ভাধান কৰিছো, ই যি পুত্ৰ হ'ব, তাক মোৰ কলা অৱতাৰ জানিবি। ই প্ৰতাপী ৰজা হ'ব আৰু তাৰ নাম স্বৰ্গনাৰায়ণ থ'বি। আজি ধৰি পুত্ৰ নহয়মানে স্বামীৰ সঙ্গলৈ নাযাবি, সাৱধানে থাকিবি। পাছে পুত্ৰ জন্ম হ'লে, মঙ্গল কৰি সুবৰ্ণৰে মল্‌মা কৰা জখলাৰে তোমাক পুত্ৰ সহিতে নমাই পৃথিৱীৰ সমভূমিলৈ পঠাম। এই বুলি ইন্দু ওচি গ'ল।

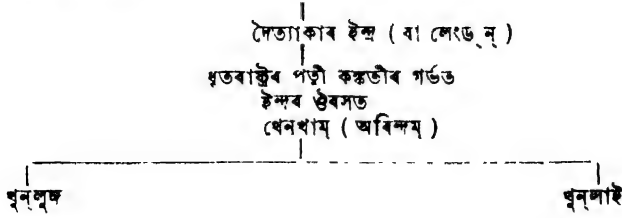
পাছে সেই কন্যাই (পদ্মিনীয়ে) সেই সন্তোগৰ আৰু স্বপ্নৰ কথা নৰা বজাত ক'লে। ৰজাই শুনি মৌনাচল পৰ্বতৰ ওপৰত উসূত চাংঘৰ সাজি ৰোজবাজ দি দাসদাসী সহিতে সাৱধানে গৰ্ভৱতা ভাৰ্য্যাক থ'লেনি। শুভসময়ত ৰাজমহিষীৰ পুত্ৰ জন্ম হ'ল। ৰজায়ে পুত্ৰৰ জন্ম শুনি আনন্দ মঙ্গল কৰি, সুবৰ্ণৰে মল্‌মা কৰা জখলা দি ভাৰ্য্যাকে-পুত্ৰকে নমাই আনিলে। পুত্ৰৰ নাম থ'লে চাক্যাচক্যা। পাছে স্বপ্নত ইন্দুৰ আদেশ পাই, তাৰ নাম থ'লে স্বৰ্গনাৰায়ণ। পাছে সেই বালক গুণৱন্ত, বলৱন্ত আৰু তেজস্বী হৈ, যুৱৰাজ হৈ, নীতিধৰ্মে প্ৰজাক পালিলে। পাছে বাপেক চেংতাম্ মৰিলত তেওঁ স্বতন্ত্ৰ ৰজা হ'ল। এওঁৰেই পৰিনতি (কেবাপুৰুষৰ পাছৰ) চুকাফা সৌমাৰৰ প্ৰথম আহোম ৰজা।*

ইন্দুবংশৰ উৎপত্তি সম্বন্ধে ওপৰত যিকেইটা প্ৰস্তাৱ দিয়া গ'ল, তাৰ প্ৰথম প্ৰস্তাৱৰ মতে দেখা যায় :

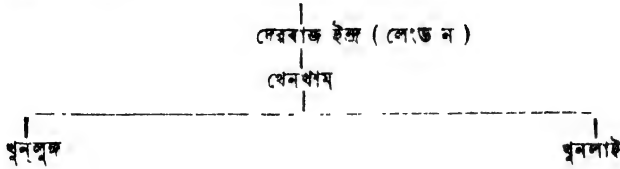

* সম্ভৱত ধেন্‌খাম্ বা অৰিন্‌মকে ইয়াত স্বৰ্গনাৰায়ণ বোলা হৈছে।

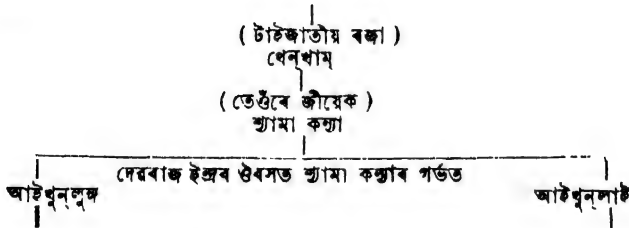
দ্বিতীয় প্রস্তাব মতে :—

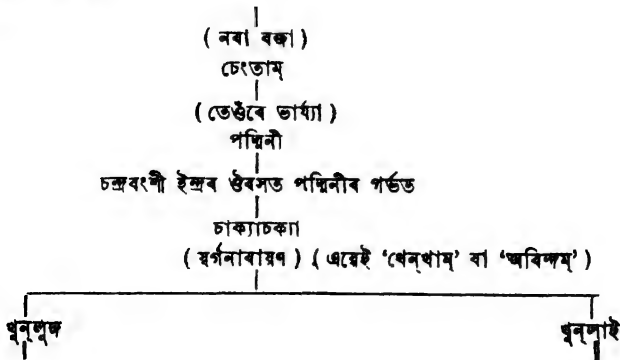
তৃতীয় প্রস্তাব মতে :—

চতুর্থ প্রস্তাব মতে :—

পঞ্চম প্রস্তাব মতে :—

প্ৰথম, দ্বিতীয়, তৃতীয় আৰু পঞ্চম প্ৰস্তাৱ মতে, যি ভাবে আৰু যাবে গৰ্ভভেই হওক, খুনলুজ-খুনলাই দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ নাতি বুলি প্ৰমাণিত হয়, কিন্তু চতুৰ্থ প্ৰস্তাৱ মতে চাবলৈ গ'লে সিবিলাক দুয়োজন ইন্দ্ৰৰ পুতেকেহে। সবহভাগ বুৰঞ্জীয়ে (আৰু জনপ্ৰবাদ মতেও) সিবিলাকক ইন্দ্ৰৰ নাতি বুলিহে কয়। সেই কাৰণে ইয়াতো সিবিলাকক ইন্দ্ৰৰ নাতি বুলিয়েই ধৰি লোৱা হ'ল।

প্ৰথম প্ৰস্তাৱত কৈ অহা হৈছে যে খুনলুজ আৰু খুনলাই জ্ঞাতিবৰ্গ সহিতে নামি আহি যুংবিয়ুংবামতে নগৰ কৰি থাকিলহি। পাছে তাতে এদিন কাই-চেঙ্গ-মুজৰ বিচাৰ ওলাল। কোনেও আছে বুলি ক'ব নোৱাৰাত খুনলুজে ভায়েকত সুধিলে। খুনলায়ে বোলে আনিবলৈ পাহৰা হ'ল। এই কথা শুনি খুনলুজে বহুত অসন্তোষ কৰিলে বোলে, দেও-কুৰুবা, তাৰে পাখিৰে টুপি নহ'লে ৰাজ-অভিষেক হ'ব নেপায়। এই বুলি ভায়েকক পুনৰ ঘূৰি গৈ কাই-চেঙ্গ-মুজক আনিবগৈ ক'লে। পাহৰি এৰি অহাত ইন্দ্ৰে কিবা খং কৰে বুলি খুনলাই যাবলৈ অমত হোৱাত, পৃথিৱীত লাজো নামে এক মানুহে খুনলুজত জনালে বোলে, দুখৰ বেচ যদি মোক খেহ্-দেশ (চীনদেশ) খন দিয়ে, তেনেহলে মই ইন্দ্ৰৰ ওচৰলৈ গৈ কাইচেঙ্গমুজক আনিবগৈ পাৰোঁ। খুনলুজেও লাজোক খেহ্ দেশখন দিয় বুলি কৈ কাইচেঙ্গমুজক আনিবলৈ স্বৰ্গলৈ পঠাই দিলে। লাজো গৈ সেই কথা ইন্দ্ৰত জনালেগৈ।

ইন্দ্ৰে বিচাৰি চাই দেখিলে, কাইচেঙ্গমুজৰ লগতে হেঙ্গদানখনো আৰু বৰ ঢাক-ৰাজানামোৰো এৰি ধৈ আছিল। পাহৰি এৰি অহা কাৰণে খুনলুজ আৰু খুনলাইক কিছু ভংসনা কৰি, ইন্দ্ৰে সেই দ্ৰব্য তিনিটা লাজোৰ হাতত দি পঠালে। লাজো আহি সেই তিনিটি দ্ৰব্য খুনলুজৰ হাতত দিলেহি, আৰু এৰি অহাত ইন্দ্ৰই বৰ খং কৰিছে বুলি ক'লেহি। তেতিয়াই লাজোৰে খুনলুজৰ আগত অলপ মিছা কথাও ক'লে বোলে, কাইচেঙ্গমুজক মাৰি ইন্দ্ৰে তাৰ মঙহ তোমাক খাবলৈ কৈছে, ঠেঙ্গেৰে মজল চাব দিছে আৰু পাখি তোমাক পিন্ধিবলৈ কৈছে; যুৰটো আৰু ডোকা দুখন মোক খাব দিছে। আৰু মই খেহ্-দেশখন খুজি যাবৰ শুনি, হেঙ্গদানখনো মোক ল'ব দিছে বোলে, খেহ্-দেশখন ডাঙৰ দেশ, এই হেঙ্গদানখনেৰেহে বশ কৰিব পাৰিবি।

এই কথা শুনি আচৰিত হ'ল, কিয়নো লাজোৰে কোৱা কথাখিনি দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ পূৰ্বৰ আজ্ঞাৰ বিপৰীত। কিন্তু সেইমতে কাৰ্য্য নকৰিলে ইন্দ্ৰৰ জানো পুনৰ খং হয়, এই ভাবি, লাজোৰ কথাকে সত্য মানি, খেহ্-দেশখনে সহিতে হেঙ্গদানখন লাজোক দিলে। কাইচেঙ্গমুজকো মাৰি লাজোৰে কোৱাৰদৰে খালে আৰু ডাকো দিলে।

পাছে সেই কাইচেঙ্গমুজৰ ঠেঙ্গেৰেই মজল চালে। এখন মজলত পালে, খুনলুজৰ কালে খোজ কঢ়া হ'ল, লোকৰ ফালে আগ বঢ়োৱা হ'ল। এখন মজলত পালে, খুনলুজৰ

ফালে বজা হৈ হাতীত উঠি ফুৰা আৰু লা-লিগিৰাবে ঘৰ ভৰি পৰা। পাছে আটাইকে বশ কৰিব পাৰিম হেন ভাবি মুংবিমুংবামতে ভালৰূপে আৰু ডাঙৰকৈ নগৰ কৰিবলৈ দুই মন্ত্ৰীক (খুনবান আৰু খুন্তুমৰ সম্ভতিক) আৰু জাতিবৰ্গক আজ্ঞা কৰিলে। নগৰ হ'লত মুংবিমুংবামতে 'আমুবব' আৰু 'বাটবব' ধাপি খুনলুজ বজা আৰু খুনলাইক যুৰবাজ পাতিবৰ মন কৰিলে। পাছে দুয়ো ভাইৰ স্বন্দ লাগিল। বৰটোৱে বোলে, মইহে বজা হ'ব পাওঁ। সৰুটো খুনলায়ে বোলে, মইহে বজা হ'ব পাওঁ। পাছে বাইলুজ দেওধাইবোৰে মেল পাতি সুমি বোলে, তোমালোকক ইন্দ্র দেৱৰাজে কন্দল কৰিবলৈ বাধা কৰিছে। তেওঁয়ে কৰিছা ভাল, আমুববত তোমালোকে কোনে ক'ত সোণ-ৰূপ আঁৰিছা কোৱা। খুনলুজে বোলে মই জলত সোণ-ৰূপৰ গুণা আৰিছোঁ, মইহে বজা হ'ব লাগে। খুনলাইৰ দুই বুদ্ধিত মতি আছিল। তেওঁ গোপনে গোপনে ককায়েকত আঁৰকৈ আমুববৰ গছৰ শিপাত সোণৰ গুণা ৫ সেৰ মেৰাই থৈছিল। আৰু ককায়েকত এইবুলি কৈছিল বোলে, আমুববৰ শিপাত যদি তুমি দিয়া কিবা চিন আছে, তেহে তুমি মূলৰ বজা, নহ'লে হৰলীয়াহে। এই কথাই দুয়ো ভাইৰ ভিতৰত বিৰোধ হ'ল। খুনলুজে বোলে, মই বজা। খুনলাইয়ে বোলে, মূলৰ বজা মইহে, তুমি হৰলীয়াহে, মই তেতিয়াই আমুববৰ শিপা সোণেৰে বন্ধাই থৈছোঁ। পাছে খানিলতো ঠিক খুনলায়ে কোৱাদেৰেই আমুববৰ শিপাত সোণৰ গুণাৰে বন্ধোৱা চিন ওলাল। পাছে দেওধাই বাইলুজ পতিতেও বোলে, খুনলুজ! তুমি ভালত আৰিছা, ডলুৰাহে হ'লা, খুনলায়ে শিপাত আৰিছে, তেওঁহে বজা হ'ব পায়। এই বুলি খুনলাইক বজা পাতিলে আৰু তেওঁ বজা হৈ, আন লোকেৰে আলচি, খুনলুজৰ প্ৰতি দ্ৰোহ আচৰিবলৈ ধৰিলে।

এই হেতুকে খুনলুজে গোপনে চোমদেওক চুৰি কৰি লৈ ইন্দ্রৰ ওচৰলৈ পলাই গ'ল আৰু খুনলাইৰ সকলো কথা জনালেগৈ। পাছে চিৰকাল খুনলাইৰ বংশে বজা হৈ থাকিবলৈ নাপাই বুলি ইন্দ্রে অভিলাষ দি খুনলুজক মুংখমুংজাও দেশত বজা হ'বলৈ আজ্ঞা কৰিলে। ইন্দ্রৰ আদেশ মতে খুনলুজ আহি মুংখমুংজাও দেশত বজা হ'লহি আৰু তাতে ৪০ বছৰ ৰাজ্য ভোগ কৰি পুতেকহঁতক দেশ বাটি দি স্বৰ্গী হ'ল। খুনলুজ জীয়াই থাকোতেই তেওঁৰ প্ৰথম পুত্ৰ আইখুনলুজক তাইতুংকং (বা মুংকং) দেশৰ বজা পাতি বছৰি মুংখমুংজাওলৈ দহ লাখ ঘোঁৰা সোধাই থাকিবলৈ নিয়ম কৰি দিলে। খুনলুজ নামৰ পুতেকক লামুংতাই (অৰ্থাৎ জীউতৰা) দেশৰ বজা পাতি, বছৰি তিনিশ হাতী সোধাই থাকিব দিলে। খুনলুজ নামৰ পুতেকক মুংজং (বা জুনলুং) দেশৰ বজা পাতিলে আৰু বছৰি এক লাখকৈ সোণ সোধাব দিলে।

খুনলা নামৰ পুতেকক মুংকুলা দেশৰ বজা পাতি দিহিঙ্গৰ পানী সোধাই থাকিব দিলে। খুন্তা নামৰ পুতেকক আৰা (অৰ্থাৎ মান্ বা বৰ্মা) দেশৰ বজা পাতিলে আৰু

বছৰি দুসেবাক বাখৰ সোধাই থাকিবলৈ নিয়ম কৰিলে। খুঞ্চু নামৰ পুতেকক নিজ বাজাৰ নিমিত্তে বাখিলে আৰু পূৰ্বৰ প্ৰতিজ্ঞা অনুসৰি লাঙ্গোক খেহ দেশত বজা

খুন্লুজৰ পুত্ৰ-নাতি

পাতিলে। পাছে খুন্লুজ স্বৰ্গী হ'লত মুংখমুংজাও দেশতে খুঞ্চু বজা হৈ ২৫ বছৰ ভোগ কৰি স্বৰ্গী হ'ল। খুঞ্চুৰ মৃত্যুৰ পাছত তেওঁৰ পুতেক চাও-চেঞ্চাও তাতে ১২ বছৰ বাজত্ব কৰে। তাৰ পাছত তেওঁৰ পুতেক ত্যাও খুন্জাও তাতে বজা হয়। তেওঁ ১৫ বছৰ বাজা ভোগ কৰি স্বৰ্গী হ'লত তেওঁৰ পুতেক ত্যাও খুন্জুন্ কোঁৱৰ সেই মুংখমুংজাওতে বজা হ'ল।

পূৰ্বে কোৱা হৈছে, খুন্লুজৰ লগত খুন্লায়ে দ্ৰোহ আচৰণত কৰাত খুন্লুজ মুংবিমুংবাম এৰি স্বৰ্গলৈ পলাই গ'ল; আৰু পাছত ইল্লৰ আদেশমতে মুংখমুংজাওত বজা

খুন্লাইৰ পুত্ৰ আইজিপী লাক্কী

হ'লগৈ। খুন্লুজ যোৱাৰ পাছত খুন্লাই মুংবিমুংবামত বজা হ'ল। তাতে ৭০ বছৰ বাজত্ব কৰি কালক্ৰমে তেওঁৰ মৃত্যু হ'ল কিন্তু নিজৰ দুশৰিত্ৰৰ নিমিত্তে স্বৰ্গলৈ যাব নোৱাৰিলে। তেওঁৰ পাছত তেওঁৰ পুতেক ত্যাও আইজিপতাৎ ফাই পিতৃবাজাত বজা হৈ ৪০ বছৰ বাজা ভোগ কৰি স্বৰ্গী হ'ল। এওঁ অপুত্ৰক আছিল। শ'কাদিত্যৰ শ'কৰ দৰে এইজনা বজাৰ দিনৰে পৰা সেই দেশত তেওঁৰ নিজৰ নাম অনুসৰি 'আইজিপী লাক্কী' অৰ্থাৎ 'লেংচং' শ'ক চলিবলৈ আৰম্ভ কৰে। এই 'লাক্কী' বা শ'ক মান দেশত আৰু নবা দেশত এতিয়াও চলিত হৈ আছে।

পাছে মুংবিমুংবামত অৰাজক হ'লত মুংখমুংজাও দেশৰ ত্যাও খুন্জুন্ বজাৰ পুতেক খাম্‌পাংফাই চোমদেওক লগত লৈ মুংবিমুংবামত বজা হ'ল। তেওঁ তাতে ২৫

মুংবিমুংবামত খুন্লুজৰ বজাহ আকৌ বজা হয়

বছৰ বাজা ভোগ কৰি, বৰ পুতেক খাম্‌ত্যাংফাক তাতে বজা পাতি গৈ পুতেক খাম্‌তিংফাক বৰনবা (বা মাউলুজ) দেশত বজা পাতিলে। মাউলুজলৈ যাওঁতে খাম্‌তিংফাই লগতে চোমদেওক লৈ গ'ল। কালক্ৰমে খাম্‌তিংফা আৰু খাম্‌ত্যাংফা দুয়ো স্বৰ্গী হ'ল। খাম্‌ত্যাংফা অপুত্ৰক আছিল। পাছে খাম্‌তিংফাৰ পুতেক নিফামাউ মুংবিমুংবাম আৰু মাউলুজৰ বজা হ'ল; ভোগ ৪০ বছৰ। তেওঁৰ পাছতে তেওঁৰ বৰপুতেক চুংফা কোঁৱৰ বজা হয়; ভোগ ৪১ বছৰ। ইয়াৰ পাছত চুকাইফা বজা হয়, ভোগ ৩৪ বছৰ। এওঁৰ পাছত চুহেন্‌ফাই ৩৩ বছৰ, আৰু চুতাওফাই ১২ বছৰ আৰু চুহাওফাই ১১ বছৰ ক্ৰমান্বয়ে বাজত্ব কৰে। চুহাওফাৰ মৃত্যুৰ পাছত তেওঁৰ বৰ পুতেক চুলিংফা তাতে বজা হ'ল আৰু ১২ বছৰ বাজা ভোগ কৰি অপুত্ৰক হৈ স্বৰ্গী হ'ল।

চুলিংফাৰ মৃত্যুত মুংবিমুংবাম আৰু মাউলুজত অৰাজক হোৱাত যত্নীবিলাকে আলচ কৰি খুন্লুজৰ বৰ পুতেক মুংকং দেশৰ বজা আইখুন্লুজৰ বংশৰ খুন্লুজতেও

নামে কৌৰব এজনাক আনি তাত বজা পাতিবলৈ মন কৰিলে। কিন্তু তেওঁ বজা হ'বলৈ নৌপাওঁতেই মেচা নামে এক নগা বন্দীয়ে তেওঁক মাৰি ময়ঃ বজা হ'ল। সেই

নগাবন্দী মেচা
মুংবিমুংবামত বজা হয়

কালত প্ৰজাব বব দুখ হ'ল; ব্যাধি হ'ল, অগ্নায়
অনীতি হ'ল। নানা মাৰিমৰক হ'ব দেখি পণ্ডিতে
'কুকুৰাঠেজ' চাই ক'লে বোলে, সুদা মামুহ বজা হ'ল,

তাতেহে এনে অপায় অমঙ্গল হৈছে। পাছে এই কথা শুনি সকলে আলচি নগাবন্দীক মাৰি,
খুন লুঙ্গৰ পুতেক জুন লুঙ্গ দেশৰ বজা খুন শক্কাৰ বজ্জহৰ ত্যাও-তাই-পং নামে কৌৰবক
আনি তাত বজা পাতিলেহি। এওঁ ১৫ বছৰ ৰাজ্য ভোগ কৰি স্বৰ্গী হোৱাৰ পিছত
ত্যাওতাইলুঙ্গৰে ১২ বছৰ আৰু ত্যাওতাইমুনে ১৫ বছৰ ৰাজত্ব কৰে। ত্যাওতাই-
মুনৰ দুই পুতেক। তেওঁৰ মৃত্যুৰ পাছত, প্ৰথম পুতেক ত্যাওতাংজাও বজা হ'ল আৰু
৭ বছৰ ৰাজ্য ভোগ কৰি অপুত্ৰক হৈ স্বৰ্গী হ'ল। পাছত তেওঁৰে ভায়েক ত্যাওতাইপা
বজা হ'ল, ভোগ ২ বছৰ। এওঁৰ পুতেক তিনিজনা, ত্যাওচেনজা, ত্যাওলুচু আৰু
ত্যাওজাচু। প্ৰথমতে ত্যাওচেনজা বজা হৈ ১১ বছৰ ৰাজ্য ভোগ কৰি অপুত্ৰক হৈ স্বৰ্গী
হ'ল। পাছত ত্যাওলুচু বজা হ'ল, তেওঁৰ ভোগ ১৪ বছৰ। তেওঁ অপুত্ৰক। শেহত
ত্যাওজাচু বজা হৈ ৮ বছৰ কাল ৰাজ্যশাসন কৰি স্বৰ্গী হ'ল। ত্যাওজাচুৰ পাছত
তেওঁৰ বংশৰে ত্যাওখুনমেনে ১৮ বছৰ, ত্যাওখুন-কুমে ৮ বছৰ, ত্যাওতাইপুমে ১৭ বছৰ
আৰু ত্যাওতাইলুঙ্গ ১৫ বছৰ ৰাজত্ব কৰে। ত্যাওতাইলুঙ্গৰ কৌৰব দুটিৰ নাম
পমেউপুজু আৰু থুত্যাংখাং। ত্যাওতাইলুঙ্গৰ মৃত্যুৰ পাছত পমেউপুজু তাতে বজা হ'ল;
তাত ৭ বছৰ ৰাজ্যভোগ কৰি আৰবিয়া বোগত অপুত্ৰক হৈ স্বৰ্গী হ'ল। ভায়েক
থুত্যাংখাং 'মুংমিত্-কুপ্-কিংনাও' দেশত বজা হ'লহি। এই দেশক আহোম মতে
'মুংমিত্-কুপ্-কিং' বুলিও কয়। পাছে পমেউপুজু অপুত্ৰক হৈ মৰাত, মজীবিলাকে পুনৰ
সমালোচনা কৰি মুংমুংজাও দেশৰ থুকু বজাৰ বজ্জহৰ ত্যাও-আইম্-খেম্-নেজ কৌৰবক
আনি তাত বজা পাতি ল'লেহি। তেওঁৰ তাতে ১০ বছৰ ৰাজ্যভোগ কৰি পুতেক
চুখান্কাৰ হাতত ৰাজ্যভাব দি স্বৰ্গী হ'ল। কতোকাল ৰাজ্যভোগ কৰি চুখানকাও
অপুত্ৰক হৈ মৰিল।

থুত্যাংখাঙে মুংমিত্-কুপ্-কিং দেশত বজা হ'বলৈ আহোঁতে চোমদেওকো লগত
লৈ আহিলে। তেওঁৰ তিনি গৰাকী কুঁৱৰী। বব কুঁৱৰীৰ দুটি কৌৰব, চুজাত্-কা
আৰু চুখান্কা। চুজাত্-কাৰু তাইপ্- আৰু তাইপং নামে দুখনি সৰু দেশ দি, চুখান্কাৰ
নিজৰ ৰাজ্যতে (অৰ্থাৎ মুংমিত্ কুপ্-কিংতে) বজা পাতি, মুংবিমুংবামত চুখান্কাৰ
মৃত্যু হোৱাত, তেওঁ নিজে পুনৰ মুংবিমুংবামত বজা হ'লগৈ। তাতে কতো কাল
ৰাজ্য ভোগ কৰি তেওঁ স্বৰ্গী হ'ল। তেওঁৰ মৃত্যুৰ সময়ত, তেওঁৰ মাতৃ কুঁৱৰী আৰু
সৰু কুঁৱৰী দুয়ো গৰাকী গৰ্ভৱতী আছিল। এই দুয়োজনো নবা বজাৰ ভনীয়েক হয়,

নাম আছিল 'গ্ৰাদ' আৰু 'চাদ'। খুত্যাংখাদ মৰিলত, কুঁৱৰী হুগৰাকী ককায়েকৰ লগলৈ গুচি গ'ল। যাওঁতে তেওঁলোকে চোমদেওকো চুৰি কৈ লৈ গ'ল। কালক্ৰমে

চুকাফাৰ জন্ম

নৰাবজাৰ দেশত গ্ৰাদ কুঁৱৰীৰ গৰ্ভত চুকাফা আৰু চাদ কুঁৱৰীৰ গৰ্ভত চুগ্ৰান্ফাৰ জন্ম হ'ল। চুকাফা বৰ, চুগ্ৰান্ফা সৰু। বৰটিক (চুকাফাক) আনায়েকে (বুৰীমাকে) তুলিলে, সৰুটিক (চুগ্ৰান্ফাক) নৰাবজা চুগ্ৰাংফাই তুলিলে। নৰাবজা অপুত্ৰক আছিল। উপযুক্ত বয়স হ'লত চুগ্ৰান্ফাক নৰাবজাই তেওঁৰ ৰাজ্যতে ৰজা পাতিলে আৰু চুকাফাক যুৱৰাজ্যৰ বাব দিলে। এনেতে নৰাবজা চুগ্ৰাংফাবো মৃত্যু হ'ল।

চুকাফা সৰুবেপৰা বৰ আত্মাভিমানী কৌৰৱ আছিল। ভায়েকৰ তলে যুৱৰাজ হৈ থাকিবলৈ পাই তেওঁ মনতে বৰ হুখ পাইছিল। আনায়েকে চুকাফাৰ ভাব বুজিব পাৰি, এদিন গোপনে চুগ্ৰান্ফাত ক'লে বোলে, একে চোন্ধতে দুটা বাঘ নাধাকে; একে শালতে দুটা মন্তীদাৰ হাতী নাধাকে; একে পাটত দুটা ৰজা নাধাকে। এতেকে তুমি ইয়াত ৰজা হৈ থাক। চুকাফাক নামনি দেশলৈ পঠোৱা। এনে বুলি আনায়েকে চুকাফাৰ কথা চুগ্ৰান্ফাত ক'লে। চুগ্ৰান্ফাই বোলে—বাক য'ক, মোক বহুবি চহি

চুকাফাৰ সৌমাৰ যাত্ৰা

খন দি থাকিবি। এনে বুলি চুগ্ৰান্ফাই চুকাফাৰ লগত তিনিশ তিনি কুৰি মানুহ, ৰাজ-অলঙ্কাৰ, কাঁৰ-ধেনু, কৰ-যাঠি, দস্তাল হাতী এটি, মাধুন্দী এজনী, মাউত, ফম্‌কিন্ (ফম্পিন্), ঘোঁৰা তিনিশ, এইখিনি দি, আৰু গোঁহাইবোৰৰ পো-ভাই টাইপুং, চেঙ্ক, তন্থামপুং, পুন্তন্থাম্, চেঙ্কমুং এই পাঁচে সহিতে গোঁহাইবোৰৰ পো-ভাই আৰু কতোখিনি লগত দি চুকাফাক নামনি দেশলৈ পঠাই দিলে; আহিবৰ সময়ত চুকাফাক আনায়েকে চুগ্ৰান্ফাত আৰকৈ দিলে, এক ৰাজ অলঙ্কাৰ আৰু চোমদেও। তাৰ মহিমা ৰাজসম্পত্তি নুগুচে, শত্ৰুৰে জিনিব নোৱাৰে। আৰু দিলে দুখনি হেঙ্গদান্; তাৰ প্ৰভাৱ এখনি টোক টোকালে মাছ, পহু, চৰাই মাৰিব পাৰি, আৰু ইখন যি দেশলৈ দাঙে, সেই দেশৰ লোক বশৱৰ্তী হয়। ভাত ৰন্ধা তামৰ টেকেলি দিলে ৩৬০টা, একোটাত তিনিকঠাকৈ তিনটাৰ জোখাই ভাত সিজি। মুঠতে মানুহ হ'ল ১০৮০টা। পাছে চুকাফাই এইসকল লৈ সকলোকে মাতি বুলি নামনি দেশলৈ বুলি ওলাই আহিল। চুগ্ৰান্ফাৰো চাৰিদিনৰ বাটত আগ বঢ়াই থৈ বোলে, ভাই! মোক ৰাপাহৰিবি। তই আৰু যা। এই বুলি চুগ্ৰান্ফা উলটি গ'ল।

এই সন্ধা (অৰ্থাৎ নৰাবপৰা চুকাফাৰ নামনি দেশলৈ অহা কথা) কোনো কোনো বুৰঞ্জীত অন্য প্ৰকাৰেও কয়। কোনোৰে কয় যে মুংখিং কুপ্‌ফিং দেশত ৭ বছৰ ৰাজত্ব কৰাৰ পাছত খুত্যাংমাং ৰজাই চুজত্‌ফা নামৰ পুতেকক তাইপ দেশৰ আৰু চুখাম্‌ফাক তাইপ দেশৰ ৰজা পাতি পঠালে। চুকাফা তেওঁৰ (অৰ্থাৎ খুত্যাংখাদৰ) নিচেই

মুমলীয়া কৌৰব। চুকাফাক মুংমিংকুপ্‌ক্লিং দেশতে বজা পাতি তেওঁ স্বৰ্গী হ'ল।
পাছে চুকাফাই তাত ১৮ বছৰ বাজন্ত কৰোঁতে নবা বজা চুগ্ৰানফাৰ লগত জুনলুজ দেশৰ

চুকাফাৰ জন্ম আৰু

সৌমাৰৰ কালে

অছাৰ কথা

(অন্য প্ৰকাৰ)

বজাৰ এখন বণ হয় আৰু সেই বণলৈকে চুগ্ৰানফাই
চুকাফাক মাতি পঠালে, পাছে চুকাফা বণলৈ নগ'ল।
সেই কাৰণে চুকাফাৰে চুগ্ৰানফাৰে বিবোধ হয়, আৰু
চুগ্ৰানফাই চুকাফাক ধৰিবলৈ মন্ত্ৰণা কৰে। এই কথা
বুজ পাই, চুকাফা মুংকং দেশলৈ গৈ, সেই দেশৰে

বজাৰ লগত কথাবাতা হৈ, চোমদেওক হাত কৰি লৈ সৌমাৰ দেশলৈ গুচি আহিল।

কোনো বুৰঞ্জীয়ে আকৌ এইদৰেও কয় যে, পূৰ্বে মুংবিমুংবামত বজা হ'বলৈ
নাপাই খুনলুজ স্বৰ্গলৈ পলাই যাওঁতে, তেওঁৰ ঘৰিণীয়েক গৰ্ভেৰে ইয়াতে থাকি গ'ল।
পাছে তেওঁৰে ল'ৰা এটি জন্মিল। সেই ল'ৰাই ডাঙৰ হৈ হাতীৰ ঘাঁহ কাটি জীৱিকা
কৰিছিল।

খুনলাই-মুংবিমুংবামত বজা হৈ ১০০ বছৰ বাজাভোগ কৰিলে। তেওঁৰ পুত্ৰ
নাছিল। পাছে পাত্ৰমন্ত্ৰীৰে সমালোচনা কৰি বোলে, মোৰ যে পুত্ৰ নাই, ককাইৰ
ঘৈণীয়েকৰ গৰ্ভ আছিল, ক'লৈ গ'ল, বিচাৰ কৰি চাব লাগে। এই বুলি বিচাৰ
লগালে। পাছে এটাই বোলে, হাতীলৈ ঘাঁহ আনোতে, তাৰে এটা মানুহৰ কাণত
ভাৰ নালাগে, দেখিয়াৰতো সুন্দৰ দেখি। এই বুলি ক'লত, তাক বিচাৰি আনি
বোলে, তোৰ মাৰ-বাপেৰ কোন? পাছে সি মাকৰ কথা ক'লত, মাককো বিচাৰি
আনি, তাকো ভাড়া-পুত্ৰ হেন মানি পুত্ৰৰূতে ৰাখিলে। পাছে খুনলাইৰ মৃত্যু হ'লত
সেয়ে বজা হ'ল। তেওঁৰ ১০০ পুত্ৰ জন্মিল। পাছে অনেক দিন বাজা ভোগ কৰি
১০ পুত্ৰক বাজা বিভাগ কৰি দি বৰ পুতেকক মধ্যত বজা পাতি দি তেওঁ স্বৰ্গী হ'ল।
তেওঁৰপৰা তিনি পুৰুষৰ পাছত ত্যাওচাংনেও নামে এক বজা হৈ বোলে, ই দেৱতাৰ
বাজ্য। প্ৰজা বৃদ্ধি নহ'বৰ দেখি তেওঁ উত্তৰ-পশ্চিম মুংখমুংজাও বাজালৈ গ'ল। শত্ৰুৰ
প্ৰভাৱত ব'ব নোৱাৰি, তাৰপৰা মৰাণ বাজালৈ গ'ল। তাৰোপৰা মৰাণে খেদিলে।
পাছে নবা দেশলৈ আহিল। নবা বজাৰ পুত্ৰ নথকাত, তেওঁক পুত্ৰৰূতে ৰাখি জীয়েকক
বিনা দিলে। তেওঁৰ গৰ্ভতে চুকাফা জন্মিল। ইয়াৰ এবছৰৰ পাছত নবাবজাৰ এক
পুত্ৰ জন্মিল। তাৰ নাম থলে চুগ্ৰানফা।

কালক্ৰমে চুকাফাৰ পিড়-মাড় দুয়ো মৰিলত বৃটীমাকে ভুলিলে। ডাঙৰ হ'লত
চুকাফাক এদিন বৃটীমাকে এই বুলি ক'লে বোলে, বোপাই! নবাবজাই আপোনাৰ
পুতেকক বজা নাপাতি তোক বজা পাতিব নে কি? ইয়াতে বা আকৌ কোনে তোক
মাৰে বা কাটে? এভেকে তই নামনি দেশলৈ গুচি যা। এই বুলি চোমদেওক ভাতৰ
টোপোলাৰ সাক্ষিত দি, লগত এক দস্তাল, এক মাধুন্দী হাতী আৰু তাৰে মাউত

ক্ষমকিনক দিলে। আৰু দিলে ঘোঁৰা ২টা, ফৰ ৭খন, বৰ্চা ৫ গছ আৰু পূৰ্বে বাপেকৰ লগতে অহা গৌঁহাইবোৰৰ পো-ভাই, আৰু নৰাৰজাৰ অনুৰতী কিছু ভাল মানুহকো লগত দি গোপনে চুকাফাক নামনি দেশলৈ নমাই পঠালে।

চুকাফাৰ জন্ম আৰু সৌমাৰ যাত্ৰা সম্বন্ধে ওপৰত দিয়া কথাৰ যিটোৰেই সঁচা হওক লাগে, নৰাদেশৰপৰা যে চুকাফা সৌমাৰলৈ যুখ কৰি নামি আহে, ই কথা সঁচা, তাত কোনো সন্দেহ নাই। জ্ঞাতিবৰ্গ সহিতে চুকাফা নামি আহিল। তেওঁৰ আগে-পাছে মানুহ। নৰাৰজাত পলাই আহি লগ ল'লেহি সাত শ একুৰি মানুহে। একে বংশৰে দুশ ডেৰ কুৰি, আনবোৰ বেলেগ ফৈদৰ। এইখনি সহিতে চুকাফা দশ-দিনৰ বাট আহিল, তাৰেপৰা দুই-এক মানুহ পলাবলৈ ধৰিলে। এনেতে দৈবাৎ নৰাদেশত নৰাৰজাৰ তাত চোমদেওৰ পূজা হ'ল। পাছে পূজাৰ সময়ত চোমদেওক চালে, দেখা নাপাই চুকাফাই আনিছে হেন জানি ওলোটাই নিবলৈ নৰাৰজাই মানুহ পঠালে। সেই মানুহে খেদি আহি বনকলা, কেতুৰি, বাটত কটা দেখিলে, একো বেগতকৈ কেঁও বাঢ়িছে। অধিক দিন হ'ল, নাপাওঁ হেন জানি খব খেদাকৈ আহিল। পাছে চুকাফা আৰু তেওঁৰ লগৰ মানুহক বিগিকি-বিগিকি দেখিলেহি; জঙ্ঘলনিভ আহিব নোৱাৰি সেই নৰাখিনি উলটি গ'ল। যি ঠাইৰপৰা উলটি গ'ল, সেই ঠাইকে 'নৰাওলটা' বোলে। পাছে লগৰ লোকজনে সহিতে চুকাফা চোমদেওক লৈ নামনি দেশৰফালে খোজ ল'লে।

চুকাফা

১১৫০ শকৰ আঘোণ মাহৰ ১৫ দিন যাওঁতে লগৰ মানুহবোৰে সহিতে চুকাফা আহি লুপ্ত পালেহি। হিন্দু মতে তাক ‘চম্পা সৰোবৰ’ আৰু কোনে কোনে ‘প্ৰবৰজয়ন্তা’ও বোলে। তাত পাছে খামটি পালেহি। তাত তিনি বছৰ থাকি খাম্জাজ পালেহি। তাত থাকিল চাৰি বছৰ। তাতে বিস্তৰ গাঁও মাৰিলে। বিস্তৰ বৰায়ো ল’লে। যুঁজাৰুবোৰক পহ মাৰি খুৱালে। লগত অহা বৰগোঁহাইৰ ডেকা কাংখংমুন্ধক তাতে গাঁও খোৱা পাতি সেই গাঁৱৰ উৎপন্ন দ্ৰব্যৰে চহি সোণাই থাকিবলৈ আজ্ঞা দি পাটকাই পৰ্বত পালেহি। তাতে মানুহ লেখি চালে, মৰিল তিনি কুৰি, সাত জাতৰ মানুহ হৰাল। পাছে চুকাফাই বোলে, যি মৰে, যি থাকে, বাটে-পথে যি কথা হয়, লিখি থ’ব। খাম্জাজৰ নাম ধলে ‘গ্ৰংমুং’। আহোঁতে বাটত ক’তো দহ, ক’তো বাৰ, ক’তো তিনি, ক’তো দুই, ক’তো এক এইক্ৰমে মানুহ লগ পাই, তাকো হাত কৰি মোবাই লৈ আহিল। সেই মানুহ কতো চুটীয়া, কতো মৰাণ, কতো বৰাহী। এই মানুহ বিস্তৰ হ’ল।

তাৰপৰা আহি কছাৰী এমখা পালেহি। তাতে সুধিলে বোলে, তইত ক’ব মানুহ? কছাৰীহঁতে বোলে, আমাৰ বোপাই কৈ গৈছে, আমাৰ বজা পূৰ্বত মহন্তৰপৰা আহোঁতে চল দেখি ইয়াতে ব’ল। বজাৰ ঘৰ নাই, আমি ক’লৈ যাম? এই বুলি ইয়াতে থাকিলোঁ। পাছে আমাৰ মানুহে বোলে, তোৰ বজা মহন্তৰপৰা কিয় আহিল? আছে ক’ত? কছাৰীবোৰে বোলে, নগাই বোলে, মোৰ মহন্ত, আমাৰ কছাৰীয়ে বোলে, মোৰ মহন্ত, এই বুলি বাদ লাগিল। নগাই বোলে, একে ঠায়ে যি শিল চিঙ্গিব, ম’হৰ শিং যি চিঙ্গিব, যি একে বলে সৌকা টানি উলিয়াব, তাৰে ৰাজ্য। যদি দুয়ো পাৰোঁ দুইবো ৰাজ্য, দুয়ো বাটি খাম। এই বুলি আনদিনা নগাই ম’হৰ শিং আৰু শিলকো ঠায়ে চিঙ্গিলে, সৌকাকো একৰালে, টানি উলিয়ালে, পাছে আমাৰ কছাৰীৰ বজাকো খেদিলে। আমাৰ বজায়ো কথা বাধি, দিখৌ কুলত ব’লহি। এতিয়া সেই বজা নাই—এতিয়া নাতিয়েকহে বজা হৈ আছে। পাছে আমাৰ মানুহে বোলে, শিলত কিহবাবে আঁৰ কৰিছিল নে। কছাৰীবোৰে বোলে, কোঁপাতেৰে বান্ধি আনিছিল। আমাৰ মানুহে বোলে, বুজিলো, নগাই তইতৰ বজাক ছলনাহে কৰিলে, নগাই বুজি কৈ ম’হৰ শিং ওৰে বাতি তপত পানীত সিঁজাই আনিলে, সৌকাবো জোৰা সোলোকাই

থৈছিলে। এনেদৰেহে নগাই তইত্ৰৰ বজাক ঠগিলে। বাক, তইত আমাৰ লগত আহইক, আমিও নগাক খেদিম। এইবুলি কছাৰীমথাকে লগত ল'লে আৰু তাৰেপৰা নগা মাৰিবলৈ গ'ল। আমাৰ মানুহ গ'লত ভয় পাই বংগুং, খান্‌লহাং, তিজাং, বিলাও, লাতেমা, পাহক, তাকক—এই সাতখন গাঁও আহি আপুনি বৰিলেহি। পাছে সেই

নগা গাঁও আক্ৰমণ

নগাৰ হতুৰাই তপলু, তপলি, ডঙ্গতিন্, জোখাম্, এই চাৰিখন গাঁও মৰালে। যিবোৰে বৰ কথা মাতিছিল, সিহঁতক ককায়েক বাপেকৰ মঙহ কাটি ধুৱালে। পাছে নগাৰ চাঙ্গে সহিতে গৰকি, জিনি নামকপ পালেহি। নামকপত ছবছৰ থাকি নগৰ কৰি তাৰপৰা আহি তিপামত ব'লহি। তিপামত নগৰ কৰি দহ বছৰ থাকি উত্তৰে-দক্ষিণে ফুৰি ৰাজ্য চায়,—এই কপে ফুৰে। যাৰ যেনে ভাব, সেইমতে নাম ধৰ; কাৰ্য্য বুজি নাম সলায়ো; ক'তো একেটাৰে চুটা-তিনিটা নামো ধৰ। এইকপে দুখ-ভাগৰ পাহৰাই আনন্দ কৰি ফুৰে। যাকে যাকে বাটত লগ পালে, সিহঁতৰো আপাহ পাই আপাহৰ অনুসৰি তাহাঁতৰো নাম ধ'লে। যি চুটীয়া, বৰাহী, কছাৰী, মৰাণ মানুহ পাই লগত ল'লে, সিহঁতৰো কাৰ্য্য বুজি সেই অনুসৰি নাম ধৈ গ'ল। নামি অহা সকলতকৈ হৰা পোৱা মানুহৰ হে আপাহ সবহ পায়। সেইবেলা মানুহবোৰ মিহলি হ'ল। পূৰ্বে আহোঁতে আমাৰ মানুহৰ তিবোতা অহা নাই, এখেতহে হৰা পোৱা মানুহৰ জীৱাবীবোৰহে তিবোতা হ'ল।

তাৰপৰা আহি চুকাফাই দিহিঙ্গত নগৰ কৰি দহ বছৰ থাকিলহি। তাৰপৰা গৈ উত্তৰ কুলত তিনি বছৰ, তাৰপৰা চেপনত নগৰ কৰি এবছৰ থাকিল। তাৰপৰা দিহিঙ্গে ডটিয়াই, দিখোৰে উজাই, দিলিহীৰ মুখ পাই, তাতে নগৰ কৰি, মানুহৰ ঘৰ-বাৰী আছে নে নাই চাব দিলে। পাছে হাবিত মানুহ এটা পাই, মাতি আনি তাক সুধিলে বোলে, ইয়াত মানুহ-জন্তু আছে নে নাই। সি বোলে, দক্ষিণে কছাৰী, উত্তৰে বৰাহী-মৰাণ আছে। পাছে তাক লগত লৈ, দিখোৰে উজাই চাৰিং পাই, বিস্তৰ পানী ধোৱা ঘাট দেখিলে। তাৰপৰা আহি শিমলুঙিত নগৰ কৰি ব'লহি। পাছে তাৰপৰা মানুহ পট্টয়াই কিবাকিবি বেহাবৰ ছলে বৰাহীক চাব দিলে। পাছে সেই মানুহে আহি চুকাফা বজাক ক'লেহি বোলে, মৰাণ বৰাহী চাৰি হেজাৰমান হ'ব, শিল-পানীৰ চাৰিওফালে জুৰি আছে। সেই কথা শুনি সৰেও আলচি বোলে, দক্ষিণ ফালৰ কছাৰীক পাছেও ধৰোঁ অধন, এতিয়া বৰাহীকে মাৰোঁ। বজাদেৱে বোলে, খুঁজ কৰিলে দুইবোৰ মানুহ

চুকাফাই বৰাহী, মৰাণ
আৰু কছাৰীক বৰাহী লয়

মৰিব; তাতে খেতি-বাতিৰ মনে আমাৰ মানুহ ধানে
ধানে ধৈ অহা হৈছে। এই বুলি বৰাহীৰ বজালৈ মানুহ
পঠাই ক'লে বোলে—আমি দেখাদেখি হওঁ আহইক।

আমি উজনিৰ ৰাজ্যৰপৰা আহিছোঁ; আমাৰে যিহে হ'ব লাগে। তইত হৈছ ধানগিৰী;

আমি আলহী, এতেকে আমাক খাবলৈ গাওঁ-ভূঁই দিব লাগে। এইকপে আমাব মানুহে ববাহী বজাত ক'লেগৈ। ববাহীৰ বজায়ে আদি-অন্ত সুধিলে। আমাব মানুহে বোলে, আমাব বজা ববগদেও ইন্দ্রৰ নাতি, এই বজাত বজা বাই দেবি, ববগদেবে সোণৰ জ্বলাবে নবাই পঠাইছে, তাতেহে বজা চাই ফুৰিছে। এই কথা শুনি ববাহী আক মৰাণইতে অপূৰ্ব শুনিলে, চাবলৈ ভাব-ভেটি লৈ আহিল।

হাতী-ঘোঁৰা মানুহ জাহ হৈ তাকে চপাই বজাদেবে ববাহীৰ বজাক কথাবাত্তা সুধিলে। সি বোলে, মোকে ধামিথুমা বোলে, ধাকুমা বুলিও জনে। বই ববাহীবে, মৰাণৰে অধিকাৰী, মোৰ লগাই বিলব ওচৰত থব। বজাদেবে বোলে, লগাই বিলনো ক'ত? ধামিথুমাই বোলে, নদী পূৰ্বত পূৰ্বত ফুটি অহা, কছাৰীয়ে গক মঙহ ধুবৰণবা নবয়, সেয়ে লগাই বিল হ'ল। বজাদেবে বোলে, কছাৰীনো ক'বণবা আহিছে? আগে নো ক'ত আছিল ভাল কবি ক'বি। সি বোলে, নগাই মহত্তৰণবা খেদিলত আমাব পাৰত কছাৰীবোৰ বাবে হেজাবমান মানুহে সৈতে আহি, পাইমাপী কোষত থব নাজি পুখুৰী খানি লৈ আছিল। এই শিমলুওৰিতে সিহঁতৰ ভাত খোৱা খুটি। পাছে একদিনা আমাব মানুহে কুঁচিয়া খোছা দেখি কছাৰীয়ে বোলে, মাটিৰ তলত তইতে কি কৈ বোঁছ? দেখ কি কৈ? আমাব মানুহে বোলে, মাটিৰ তলত কুঁচিয়াকে খুঁছো। ডাঙৰ দেখিলি, তোৰ পেটৰ নাড়ীকো দেখিছো, তাকো খুঁচিব পাবো। এই কথা শুনি কছাৰী ডবিল। সেইবেলা বানকেকু চৰায়ে 'ভোক্ ভোক্' বুলি মাতিছিলে, তাকে শুনি কছাৰীয়ে বোলে, দেও-জন্তুৰেও যে কৈছে সঁচাকৈ আমাক মাৰিব। এই কথা শুনি সিহঁতে সিহঁতৰ বজাত ক'লেগৈ, বজায়ে ভয় পাই দিখো কুলত ব'লগৈ। বজাদেবে বোলে, গিবোৰত আমাব কথা ক'গৈ; আমাবে আহি বিলিব লাগে। সেই কথা গৈ কছাৰীৰ বজাত কলত, কছাৰীৰ বজা ভাব-ভেটি লৈ আহি আমাব বজাত ববিলহি।

পাছে বজাদেবে ধামিথুমাক বোলে, আমি ক'ত থাকিবলৈ ভাল? ধামিথুমাই বোলে, আমাব ব'তে দেওথব আছে, তাতে থাকিবলৈ হল। আমাব মানুহক পাছে ঠাই চাবলৈ পঠালে, আক ধামিথুমাক খুৱাই-খুৱাই বোলে, আমাব এখেঁলে অহা বোৱাকৈ থাকিব। আমাব মানুহেও ঠাই চাই ভাল বুলি ক'লেহি। পাছে 'ব ভাত' খাই 'নাকুবি-দেও'ৰ ওচৰত লক পৰ্বতখনিতে (চবাইদেওতে) নগৰ কবি থাকিল। আত পাছে ববাহীবোৰে আলটি শাক-পাভ বৰি যোগান দিবলৈ ধৰিলে আক বোলে,

অসম, অহম (আহোম) ই সকল আনব, বহু বহু, দেও মানুহ বি বুলি কয়,
সেয়ে হয়। ই সকল 'অসম', আন ই সকল 'সম' বহু,
এই বুলি অহা-বোৱাকৈ থাকে। তাকপৰায়ে 'অসম' পাহঁলৈ, 'অহম' আক (আজি-
কাজি 'আহোম') নাম হ'ল। আক অহম বহুলৈ দেশকো 'মুং-মুং-মুং-খাই'

(বৃং=দেশ ; ভূন্=পূৰ্ণ ; চূন্=বাগিছা ; ঝাম্=সোণ) অৰ্ধাং মূলাবান সুন্দৰ বাগিছাবে
পৰিপূৰ্ণ দেশ বুলিলে।

অহম্ বা আহোমৰ দেশ বুলি পাছলৈ এই দেশক ‘অসম’ বা ‘আসাম’ বুলিবলৈ
ধৰিলে। পূৰ্বত এই দেশৰ নাম ‘কামৰূপ’ আছিল। ‘যোগিনীতন্ত্ৰ’ত কৈছে :—

“কবতোয়ে সমাসাভা যাবদীকববাসিনী।

কামৰূপ ইতিখ্যাতঃ গায়ন্তি গিবী নন্দিনী ॥”

অৰ্থাৎ কবতোৰাবণবা আবন্ত কৰি দিকবাসিনী পৰ্যাস্ত, ইয়াৰ মাজ ঠাইখনকে
‘কামৰূপ’ বোলে। এই দেশকনো কিয় কামৰূপ বোলে, সেই বিষয়ে, সেই যোগিনী-
তন্ত্ৰ’তে এইদৰে কৈছে :

“কুতে কৰ্মণি সিধ্যোত কামনা তু সুবেশ্বৰি।

ভতো মৰ্য্যঃ কামৰূপমিতি রূপমকল্পয়ং ॥”

অৰ্থাৎ হে সুবেশ্বৰি ! মানবসকলে এই পীঠত যেই কোনো কামনা কৰি জপ আৰু
পূজা কৰিলে অতি শীঘ্ৰে সিদ্ধ হয় বুলি মানুহে এই দেশক ‘কামৰূপ’ বুলি কয়।

পাছে বজাদেৱে ববাহী, মৰাণৰ কুঁৱৰী চাবিজনী আনিলে। মৰাণৰ জীৱবীক
চাংমাইশালত বান্ধিবলৈ দিলে। সেইবোৰ কুঁৱৰীয়ে খৰি-পাত যোগান দিয়া মানুহক
কব্-কবা ভাত খুৱায়, পাছে আপোনাৰ ঘৰলৈ পঠাই দিয়ে; আৰু কোনে কি কয়,
ভাক শুনিবলৈ বজাদেৱে গোপ্য কৰি মানুহ দিলে। মৰাণে একো নকয়, ববাহীয়ে
বোলে, বান্ধিব-বাঢ়িব নেজানে, ভাল বন্ধকো বেয়া কৰে, এই বুলি গ’ল। আৰু শুনি
আমাৰ মানুহে বজাত ক’লে। পাছে একদিনা মহাবাজা ববাহীৰ কুঁৱৰীক ভাত সিজাব
দিলে। ভাত খাই বজাদেৱে ভাল পালে। পাছে মহাবাজা বোলে, তই কেতেক
ভাত বান্ধিবি বাঢ়িবি, ভোৰ পো-ভাই এটা ভাত বান্ধিবলৈ দে। আই কুঁৱৰীয়ে
বোলে, তেনে মোৰ বন্ধক চাংমাই ল’ব লাগিব। পাছে বজাদেৱে ববাহীৰ চাংমাই
ল’লে। খৰি-পাত যোগান দিয়াবোৰক কাঠকটীয়া চাংমাই বুলিলে, আৰু ভাত
বজাবোৰক বান্ধনী চাংমাই নাম দিলে। সিহঁতৰে আনি কতোক ‘জৰাধৰা’, কতোক
‘কুতুৰাচোৰা’ বহুৱা কৰি ল’লে। মৰাণৰ বজা বদৌছা, তাৰেও মহাবাজা মিত্ৰ কৰিলে,
আৰু কতো মৰাণ আনি, সিহঁতকো খৰিভাৰী, বাৰীচোৰা এনেকৈ পাতি ল’লে।

মৰাণৰ মানুহে খৰিপাত যোগান দিছিল। পাছে খৰিপাত যোগান দিবলৈ
যি মানুহ আহে, মৰাণৰবোৰে বজাদেৱৰ আগত দা পাৰি বহে। বজাদেৱৰ গা-চোৰা
লিগিবা মানুহে বোলে, ভাইড খৰিপাত দি, বাজে বাজে যাবি, বজাদেৱৰ আগত
নবহিবি। মৰাণেও সেই কথাকে লৈ, সেই দিনাৰখি বহিবলৈ এবিলে, নবহে। আৰু
ববাহীবোৰৰ চুবীয়াৰ পোন্ধৰ বৰ্গা, ক’লা, ধৰলা, এবাে বৰণৰ, নেজ মাটি লুটি যায়।
পাছে আমাৰ মানুহে বোলে, ভাইডে এনেকৈ চুবীয়া নিপিছিবি। পিছিব দেখিলে

বজাদেৱে নেজ কাটিব। এনেকৈ ভয় দেখুৱাই সিহঁতৰো নেজ ওছালে, নগাঁকো ববালে, ববাহীকো কিছু কিছু বন লগালে। একদিনা পাকটুনত (খোঁবাশালত) খীন ওচাই বজাব এক পখৰা খোঁবা মেলি লৈ, মৰাণৰে ববাহীৰে দেওঘৰত আৰাৰ বজাব নামে যদি দি যাই 'দেও'কো পোনালে। এইকপে বজাদেৱে ৰাজ্য যোৱাই ল'লে।

পূৰ্বে বজাদেওৰ লগতে অহা (নৰাবপৰা) টংচুংচু, আৰু মূলাটুৱান এই দুঘৰ আহোম মানুহ। ইহঁতকে বজাদেৱে হাতীৰাহী পাতিলে। খংখিৰা নামে এক আহোম বজাদেৱৰ গা-চোৱা লিগিৰা আছিল। আশয় বুদ্ধি বজাদেৱে ভাল দেখি তাক বেথা কৰিছিল। ইয়াৰে সাত পুতেক হ'ল—বৰপানী, মকপানী, কিচি, নিম্‌কোচ্, মব্‌খাম্, মজিম আৰু বল্‌কে-বল্‌ক। বৰপানীয়ে বজাদেৱক কাঠফুলা যোগাইছিল। মকপানীয়ে বজাই খাবলৈ চৰাই চাইছিল। পাছে বজাদেৱে সিহঁতকে ছৰৰা বুলিলে।

আৰু পূৰ্বে লগত অহা টাইপুজক 'থাওমুংক্লিজলুজমাংবান' নাম দি বুঢ়া-গোঁহাই পাতিলে। চেঞ্চক 'থাওমুংকানজ' নাম দি বৰগোঁহাই পাতিলে। নৌৱাৰ

থাওমুংক্লিজলুজমাংবান
বুঢ়াগোঁহাই
থাওমুংকানজ
বৰগোঁহাই

দেশলৈ অহা এই জনাই প্ৰথম আহোম বজা। এওঁৰ হাজনা কোঁৱৰ, এক জীয়েক। জীয়েকক আৰা বা মান্‌ দেশৰ বজা বুজাব বংশৰ কোঁৱৰ খুন-কোওতলৈ বিয়া দিলে। পাছে ১১২০ শকত বজাদেও 'বৰ্গী হ'ল, ভোগ ৪০ বছৰ ৪ মাহ ১৫ দিন ০। বজাদেৱৰ মৃত্যু

হ'লত তেওঁৰ লগতে পূৰ্বে অহা মাউত কম্‌কিন্‌ আৰু ববাহীৰ কালুজবড়া এই দুইকো 'কাইচিপ্' কৰি বৈদায়ত দিওঁতে, বজাদেওৰ ঠৈলতে চেপি দিলে।

চুতেউফা

চুকাফা বজা বগী হ'লত তেওঁৰে বৰজনা কৌৰব ১১২০ শকত বজা হ'ল। এওঁৰ নাম চুতেউফা। এওঁ নবা বজা চুগ্ৰান্-জ্জাব ঠাইকো মানুহ পঠালে, বা-বাভবিও জনাই পঠালে। চুগ্ৰান্-জ্জায়ে বা-বাভবি সুখি আপোন বজহৰ বজা হেন জানি সোণব-ৰূপৰ টুপি আৰু কাঁক'ৰাই ধেনু হুখন দি পঠালে।

তাত পাছে বজাদেৱে মানুহ পঠাই কছাৰীৰ বজালৈ এই বুলি কোৱালে বোলে, এইখান মোৰ ৰাজ্য, ইয়াৰপৰা সিহঁত আভবি ব'ক। মোৰ মাটিত সিহঁতে কেনেকৈ ঘৰ সাজে, আৰু তাত কেনেকৈ পুখুৰী খানে? যদি থাকে, সিহঁতে খুত দিব। এই কথা শুনি কছাৰীয়ে বোলে, ই অতি বৰ অজুত কথা। আমি আজিলৈকে ইয়াতে তিনিপুৰুষ আছে, তেওঁ বে আমি ইয়াৰ অধিকাৰ নহ'লোঁ। ইয়াৰ প্ৰমাণ কি? আমাৰ

কছাৰীক চাৰিফালে

খেদান্ন

মানুহে বোলে, ৰাতি নৌপুৰাওঁতেই যদি ইয়াৰেপৰা খাল খানি, তিনি বেও দ কৰি দিখোঁত পেলাব পাৰ, তেহে তইতৰ ৰাজ জানো। পাছে কছাৰীয়ে বোলে, আজিয়ে পেলায়, তইতে চাই থাক। ৰাতিপুৱালৈ তইতৰ ৰাজ, ৰাতিৰ ভিতৰ হ'লে আমাৰ ৰাজ। পাছে এই কথা শুনি আমাৰ এক মানুহে আহি বজাদেৱত ক'লেহি। আমাৰ বজাদেৱে বোলে, বিস্তৰ কুকুৰা লৈ তইত হাবিত লুকাই থাকগৈ। কছাৰীয়ে খাল খানি দিখোঁত নৌ-পেলাওঁতেই, তইতে কুকুৰাবোৰ উজাৰি দিবি। পাছে কছাৰীবোৰে গমূলিৰেপৰা খাল খানি নৈৰ কোষ পালেহি। হাবিৰ কাৰণে একো নিৰ্গৰ কৰিব নোৱাৰি, কিছু পাক লাগি গ'ল। চুশ বেও থাকোতে ৰাতি মাজ নিশা হ'ল। আমাৰবোৰে বোলে, কছাৰীয়ে খাল নৈত পেলায়হে, এইবুলি কুকুৰাবোৰ উজাৰি দিলে। জোনাক ৰাতি একো নিৰ্গৰ কৰিব নোৱাৰি, কছাৰীবোৰে ৰাতি পুৱাল বুলি, খানিবলৈ এৰি দিলে। এতেকেহে আমাৰ ৰাজ হ'ল। কছাৰীবোৰো পাছে

ধাওকক বুঢ়াগোহাঁই

চাওৰিদ্ বৰগোহাঁই

সি ঠাই এৰি চাৰিফালে গ'ল। কছাৰী গলত নগায়ো জোবালে। এই বজাৰ দিনতে ধাওমুংক্ৰিমাংৰা বুঢ়া-গোহাঁইৰ পুতেক ধাওকক বুঢ়াগোহাঁই হ'ল, আৰু ধাওমুংকানন্দৰ পুতেক চাওবিন্ বৰগোহাঁই হ'ল। চুতেউফা বজাদেও ১২০০ শকত বগী হ'ল। এওঁৰ ভোগ ১৩ বছৰ। এওঁৰ চাৰিজন কৌৰব থাকিল।

চুবিন্ফা

১২০০ শকত চুবিন্ফা বজা হ'ল। এওঁ চুতেউফা বজাদেওৰ ববজনা কৌৰব। পূৰ্বে চুকাফা বজাব লগত অহা কিছু কিছু মানুহৰ এওঁ নিয়ম কৰিলে। বালটাপাবৰ কোষত চাওপাংবতুক বুলি যিবি মানুহ এষৰ পালে। চাওপাংবতুকৰ পুতেক জ্যাওকাংবতুক, তাৰে জীয়েক হিহুলী। হিহুলীক আনি বজাদেৱে ববকুঁৱৰী পাতিদেহি। তাতে কিছুমান ববাহী মানুহো আছিল। বজাদেৱে দিইতকো আনি, ভোগৰ ইচ্ছাই, গোহাঁইবোৰক ভগাই লবলৈ বুলিলে।

এওঁ পৰ্ৱতত দেওঘৰ সাজিলে। তাৰে মানুহ ফালি, আক ববাহীৰ যি 'দেও' পালে, তাকো লগ লগালে; মৰাণৰ যি পালে, তাকো লগত ল'লে। পৰ্ৱততো নগৰ কৰিলে। বুঢ়াগোহাঁইক উজনি, ববগোহাঁইক বামনি, হুইকো হুফাল কৰি দি বোলে, তইতে মানুহ হুফলীৱাকৈ পালিবি-পাকিবি। মোক ছয়ো এদিন এদিন পুহিবি। ইয়াত বাজে হবাই পোৱা মানুহ হুই-চাৰিকৈ ভাল

ভাল মানুহৰ লগত দিলে; হুই-চাৰি নিজেও লগত পালে, এইকপে নিয়ম কৰিলে।

বজাদেও এদিন পহ মাৰিবলৈ যাওঁতে হাবিৰ মাজতে এখনি সৰু নৈ পালে। পাছে পাব হ'ব নোৱাৰি তাতে ব'ল। ধাওমুংভাও পূৰ্বে নবা দেশৰপৰা চুকাফা বজাব লগত অহা গোহাঁইবোৰৰে পো-ভাই, সেৱে দেখি পাৰত থকা এক দীঘল চাই গছৰ ওৰি কাটি দিলে। পাছে সেৱে ছয়ো পাব জুৰি পৰি, সাঁকোৰ বিচিনা হ'ল। বজাদেও তাৰ ওপৰেই পাব হুই পহ মাৰিবলৈ গ'ল। পাছে বজাদেৱে ধাওমুংভাওক সজিকাই বুলিলে, হনু-দি-কাই, (হনু=গড়, দি-কাই=পৰা) অৰ্থাৎ গড়পৰা বা সাঁকো দিয়া মানুহ। বুদ্ধি-সজি কৰি পাব কৰিলে বুলি, সজিকাই বুলিলে বুলিও কোনোৱে কয়।

ধাইমুংকাংবাৱ, ধাওমুংকা আৰু ধাওমুংকাংগুংমুং এই তিনিঘৰ মানুহ পূৰ্বে চুকাফা বজাব লগতে অহা। ই কেইঘৰৰ সতি-সন্ততিক বজাদেৱে আনি বুঢ়াগোহাঁই আৰু ববগোহাঁইৰ কৈদত দিলে। ধাওমুংখন্তুং, ধাওমুংখন্তাইকেসচুকা আৰু কেবংখাৰ এই তিনিঘৰো গোহাঁইবোৰৰ পো-ভাই, পূৰ্বে নবা দেশৰপৰা চুকাফা বজাব লগতে অহা। এই তিনি ঘৰকো ধাওমুংভাওৰ লগতে সজিকাই পাতিলে। তাত পাছে আইমুং-কাংবাৱ, ধাওমুংকা আৰু ধাওমুংকাংগুংমুং আৰু ধাওমুংভাও—এই চাৰি ঘৰে সহিতে

লগ কৰি, কেউঘৰকে 'সাতঘৰীয়া আহোম' পাতিলে। ফিমা, কুংমুং, চিহুং এই কেই ঘৰো পূৰ্বে চুকাফা বজাদেওৰ লগতে অহা। চুবিন্কা বজাদেওৰে সিহঁতৰো নিয়ম কৰিলে। মাউত কমকিন্ আৰু ববাহীৰ কালুজবড়া ইহঁতৰে বহুত সম্ভতি হ'ল। বজাদেওৰে

সাতঘৰীয়া আহোম
পাই সিহঁতকে লুখুবাখন বুলিলে। সিহঁতৰ যি ছোৱালী
নিয়, সিহঁতেও ল'ৰা হ'লে, লুখুবাখনকৈ দিব লাগে।

আৰু যদি ছোৱালী হয়, বজাঘৰৰ বেটাকৈ দিব লাগে। এই নিৰ্দ্ধ কৰিলে। লুখুবাখনে বজাৰ খৰ 'কঙ্গ-ডাঙ্গ' ঘৰৰ ভললৈ দিব লাগে। আৰু বজাদেওৰে সিহঁতকেহে সততে সাজ খাবলৈ মাতে। এতেকেহে বহুত মানুহ লুখুবাখনৰ খেলত সোমাল। লুখুবাখনো বিস্তৰ হ'ল। পাম এঘৰ, লৰাই এঘৰ, মূংপুংবন্তি এঘৰ, হাঠাই ঠাকুৰ এঘৰ, কৰাম্ এঘৰ, বৰকুমাৰ এঘৰ; এই ছঘৰ মানুহ ববাহী, পূৰ্বে চুকাফা বজা নামি আহোঁতে পৰ্ব্বতত পাই অনা। বজাদেওৰে ইহঁতৰ এঘৰক কুখুবাচোৱাৰ ক্ষেত্ৰত দিলে, এঘৰক বেজুঙালী পাতিলে।

পূৰ্বে চুকাফা বজাদেওৰ যি একুৰি চাৰি ঘৰ জাতুৱা আহোম আছিল, এইজনী বজাদেওৰে ভাবে ১০ ঘৰ বাছি লৈ আৰু নকৈ তিনিঘৰ লৈ, মুঠতে ডেৰ ঘৰ জাতুৱা আহোম পাতি খাব-চুবলৈ লগত ল'লে।

আৰু পূৰ্বে চুকাফা বজা নামি আহোঁতে তিপামত বৰ্গতে 'খেঙ্গ' নামে মৰাণ মানুহ এঘৰ পালে। তাৰ পুতেকৰ ঘৰত 'চুবিন্কা' বজাদেওৰে বহুত যাঠি-দা পালে। আহোম মাতেৰে 'খিম্ভৰ' মানে দা; 'মেকাক' মানে যাঠি; সেই হেতুকে এই ঘৰৰ নাম 'খিম্ভৰ খেজাক' দিলে। পূৰ্বে তিপামতে চুকাফা বজাক এক মৰাণে বেজেনা যোগাইছিল। আহোম কথাবে বেজেনাক 'মক্ষু' বোলে। সেই মানুহ ঘৰে চুঙেউকা বজাৰ দিনত নগাৰ যুঁজত আগবপুৰা হৈ ফুৰিছিল। সেই আপাহতে চুবিন্কা বজাদেওৰে সিহঁতক 'লানমাখু' নাম দিলে।

নবা দেশবপৰা আহোঁতে পূৰ্বে চুকাফা বজাৰ লগত বিমুন আৰু চাঙমুংভিয়া নামে দুঘৰ নবা মানুহ আহিছিল। চুবিন্কা বজাদেওৰে সিহঁতকে 'নৰাপাতৰ' নাম দিলে।

বাটত আহোঁতে পূৰ্বে চুকাফাদেওৰে 'গবীয়া' বোলা পলবীয়া মানুহ এঘৰ পাই আনিছিলে। তাৰে সতি-সম্ভতিক পাই এইজনী (চুবিন্কা) বজাদেওৰে 'চইজৰি বটাকৈ' দিলে, নাম ধলে 'চেঙ্গ'চাই'; বেজিব কামো কৰিবলৈ দিলে। পাছে সেই ঘৰকে পাছলৈ 'বকতীয়াল' বুলিলে।

চুকাফা বজাৰ দিনত চুতীয়া বজাৰ নিলগীয়া গাঁৱৰ এটা মানুহ খৰি আনিলে। পাছে সেই বজাদেওৰে সেই মানুহক মানসকৈ চোমদেওলৈ বুলি উৰ্গি দিছিল, আৰু তাৰে নাম থৈছিল 'চোম্চিবিং', আহোমজকৈ কুলত হীন। পাছে কত দিন থাকি তাৰে আঠ পুতেক আৰু এক জীয়েক হ'ল। তাৰে নাম খাত্‌মুং, পানমুং, থ্ৰামুং, চাইমুং

টেজ্‌ফাৰুং, লুটিং, লুটিং আৰু নজিউ, এই আঠ পুতেক। পাছে নজিউৰ ভনীয়েকৰে বাদ উঠিল। সিহঁত ভায়েকে এই কথা জানি তাক খুছি মাৰিব খুজিলে বোলে, সি আঁহাৰ চুৰ্ণশয়া অনাব কিয়? পাছে নজিউৰে ভনীয়েকৰ মুখে এই কথা শুনি, দিখৌ পাব হৈ পলাল। বৰগোহাঁইত শৰণে পশিলেগৈ বোলে, মোক সাতভায়ে খুছি মাৰে, মোক বন্ধা কৰক, মই হাঁহ-কুকুৰাৰখীয়া হৈয়ে থাকিম। এই কথা চুভেউকা স্বৰ্গদেৱৰ দিনত। পাছে বৰগোহাঁয়ে বাখি ঘৰ দিলে। কতদিন থাকি তাক হাঁহখীয়া পাতিলে। নাম দিলে ‘পিত্‌হান্’। পাছে কত দিন থাকি সেয়ে মৰিল, তাৰে পুতেক-নাতিয়েকহঁত হাঁহখীয়া হৈ আছিল। চুবিন্কা বজাদেৱে সিহঁতকে পাই ‘লাংহান্’ (‘লাহন’ নহয়) বুলিলে। পাছলৈ সেই বজাহকে ‘হাঁহপনীয়া’ বুলিলে। লাংহান্ আৰু হাঁহপনীয়া আহোম একে বজাহেই। লাংহানবোৰ পূৰ্বত চেতিয়া-হুৰাবাৰে একৈদ। লাংহান, হুৰবা, চেতীয়া তিনিও একে বজাহ; জীয়ৰী অনা নিয়া কৰিব নেপায়। আৰু নজিউৰ বাকী সাত ভায়েকৰ সতি-সন্ততিক চুবিন্কা বজাদেৱে ‘খাভোৱাল’ নাম দিলে। পাছলৈ সিবোৰকে ‘খাভোৱাল চেতীয়া’ বুলিলে। আহোম যাতেৰে সিবোৰকে ‘চাম্‌চিল্’ বুলিছিল।

লাংহান বুৰাৰ নজনী ঘৰিণী, তাৰে এজনীৰ বন্দীৰে বাদ উঠিল। পাছে লাংহান বুঢ়াই সেই বন্দীৰ কানতে বৈশীয়েকক তুলি নি ফুৰাই চাবিহুত পাতিলে। সেই ঘৰকে ‘কান্‌তাপ্’ বুলিলে, আনো আহোমতকৈ কুলত হীন।

এনেতে একদিনা ধাওকক বুৰাগোহাঁইৰ যোগান টুটা দেখি, চুবিন্কা বজাদেৱে খং কৰিলে, বচনেও কিবা বুলিলে। তাতে বুৰাগোহাঁইয়ে মনত দুখ কৰি ওচি গ’ল।
**ধাওকক বুৰাগোহাঁইৰ
 নিকৰ্দ্দেশৰ কথা**
 (প্ৰথম প্ৰকাৰ)

কৈলৈ গ’ল, ক’লৈ গ’ল, লোকজনে বিচাৰ কৰি কোনেও একো বতৰা নাপালে। কোনো কোনো বুৰজীৰ মতে, স্বৰ্গদেউ পুনাতিৰপৰা নামি আহোঁতে, ধাওকক বুৰাগোহাঁইক বাট-পথ চাবৰ নিমিত্তে পাচিলে। পাছে বুৰাগোহাঁইয়ে বাটপথ চাই ফুৰোঁতে দিশ্ পাহৰি, বজাদেৱৰ লগ হেৰুৱাই নামি আহি জিলিহ্ পাব হৈ, পৰ্বত ফুৰোঁতে পিচলা খাই পৰিলত, কাক বাহৰ হলে ফুটিলে।

ধাওককৰ নিকৰ্দ্দেশ
 (অন্য প্ৰকাৰে)

পাছে দুখ পাই বিষত যাব নোৱাৰি বুৰাগোহাঁই এখন মৰাণ মানুহৰ ঘৰত বলহি। তাতে সকলো বৃত্তান্ত ক’লত, মৰাণে ঔষধ দি খুৰাই-খুৰাই চালে, বোলে, তই তোৰ বজাক ক’ত বিচাৰি পাবি। মোৰ এখেতে থাক। এই বুলি সুন্দৰ মানুহটো দেখি জীয়েকক বিয়া দিলে। পাছে পুত্ৰ এটি জন্মিল। বুৰাগোহাঁই মৰোতে বৈশীয়েকক ক’লে বোলে, এই কাক বাহৰ চূদ্ধাত মোৰ হেজদান্‌ধনি থৈছো। কোনো দিনত যদি বুৰাগোহাঁই বুলি গোনাত্তা হয়, ইয়াকে দেখাই তইতে মোৰ সকলো সন্মত কথা কৰি। এইবুলি ধাওকক মৰিল।

পাছে একদিনা চুবিন্ফা বজাদেও টিঙ্গবাইত হাতী ধৰিবলৈ গ'ল, হাতী পালে তিনিটা। বজাব নামে দুই হাতী থ'লে, চাওবিন্ ববগোহাঁইক এক হাতী দিলে। বজাব হাতীলৈ যাঁহ ববাবুককে আনি দিয়ে। যেতিয়া যেনে পাই সেনে দিয়ে। ববগোহাঁইৰ হাতীলৈ যাঁহ আহোমে আনে, মন গ'লে আনে, মন নগ'লে নানে। তেতিয়া ববগোহাঁইয়ে আপুনি যাঁহ কাটি আনে। একদিনা যাঁহ নাপাই গধূলি ববগোহাঁই আপুনি যাঁহ কাটিবলৈ গ'ল; বতাহ ববমুণত বাতি হ'ল। ববগোহাঁয়ে বোলে, এনে হুধ হ'লে, হাতী বা কেলে লাগিছে? আন দিনা বজাত ক'লেগৈ বোলে, যোক হাতী নালাগে; ববগোহাঁয়ে নহওঁ। এই বুলি বজাত হাতী সোধাই দিলেগৈ।

সেইবেলা ভাওকাংবঙকাৰ জী হিঙ্গুলী কুঁৱৰীয়ে বোলে, মোৰ পুথাওকে হাতী দিয়ক, ববগোহাঁয়ে পাতক। মোৰ পুথাওৰ সাত পুতেকৰ সাতজনী বোৰাবীয়েক। বোৰাবীয়েকহঁতে গাইপতি যাঁহ দুখুঠাকৈ আনিলেও চৈধ্য খুঠা হ'ব। এই কথা শুনি মহাবাজাই চাওপাংবঙকক গোহাঁই পাতিলে। ববগোহাঁইৰ হাতীকো দিলে। ইয়ক মিৰি ববগোহাঁই বোলে। এইষৰ আচল ববগোহাঁই নহয়।

একদিনা মহাবাজাদেও দিখৌ পাব দুই পহ মাৰিবলৈ বুলি গ'ল। বজাব লগত আনো অনেক লোক বণে গৈছিল। সেইবেলা এক নগাই বনৰপৰা ওলাই খেদি আহিবৰ দেখি, সন্ধিকাইৰ ণাওমুংত্যাওৰে আগ ভেটি নগাব পেটত হেঙ্গদানেৰে বা মাৰিলে। নগাই চাইছিলে জুৰি, তালৈ টং নকৰিলে। তাতেহে ণাওমুংত্যাওৰে নগাক কাটিব পাৰিলে। বজাদেৱে বোলে, বন্দী নগা বাঘ, তাক যে আতে কাটিলি, ই পীৰৰ নাম 'টংচুং' ব'ল, ইয়াৰ মানুহকে 'টংচুং' বুলিলে। মানুহৰো ভোৰ বদহৰ নাম 'টংচুং সন্ধিকাই' দিলে। আহোম যাতেৰে 'টং' বুলিলে পেট, 'চু' বুলিলে বাঘ। পাছে পহ মাৰি বজাদেও গুচি আহিল। তাৰেপৰা নগাবে বিবাদ লাগি থাকিল।

বজাদেও ১২১৫ শকত স্বৰ্গী হ'ল; ভোগ ১২ বছৰ। এওঁৰ দুটি কৌৰব থাকিল।

ত্যাগচুখাংফা

১২১৫ শকত ত্যাগচুখাংফা বজা হ'ল। এওঁ চুবিদ্ফা বজাদেওৰ ববজনা
কৌৰব। কেৱল পিডুৰাজ্যকে সন্তোগ কৰি, এই বজাদেওৰ সন্তোষ নজন্মিল
কমতাপুৰ আক্ৰমণ পাছে কমতাপুৰৰ দুৰ্গত নাৰায়ণৰ বাজা মাৰিবলৈ কিছু
বাজনী আৰু ভাজনী কুঁৱৰী লোকজন পঠালে। পাছে কমতেমবে ভয় পাই, মিলিব
মনে আমাৰ বজাদেওলৈ দুই জীয়েকক দি দ্বিত্ব কৰিলে।
এই দুই জীয়েকীয়ে ববজনাৰ নাম বাজনী, সৰুজনাৰ নাম ভাজনী।

ভাজনীৰ গৰ্ভত বৰ্গদেবৰ এক কৌৰব হ'ল, তেওঁৰে নাম চাওপুলাই। 'বাজনীৰ
চাৰি কৌৰব, প্ৰথম চুখাংফা, দ্বিতীয় চুফুকা, তৃতীয় ত্যাগবাম্খি আৰু নিচেই দুখলীয়া
জন ত্যাগচুলাই। আন এগৰাকী কুঁৱৰীৰ গৰ্ভত বজাদেওৰ আৰু এক কৌৰব
আছিল, তেওঁৰ নাম চুডাংফা।

কালক্ৰমে ১২৫৪ শকত ত্যাগচুখাংফা বজাদেও কৰ্মী হ'ল, ভোগ ৩২ বছৰ।

চুখাংফা

ত্যাগচুখাংফা বজা। হুগী হ'লত ডেউৰ বৰজনা কোঁৱৰ চুখাংফা ১২৫৪ শকত বজা হ'ল। এওঁ ৰাজনীৰ সন্তান।*

চুখাংফা বজাৰেওক বৰাণে খৰি যোগাইছিল। পাছে এক বৰাণে খৰি সি, নিভৌ কান হাবি লৈ যায়। চাওপুলাইহে বোলে, ইহঁতে যে বিনিয়, তইনো কান হাবি সদায় কিয় লৈ যাব ? এইবুলি কোটাপুটি জ্বলালে। পাছে কাটি লৈ ফালিলত সেই কান হাবিবৰণা এক হেজদান্ ওলাল। বজাৰেৱে সৰাকৈ সেই হেজদান্ দেখালে। সকলোৰে বোলে, ই ষাওককবহে হেজদান্। ই কিৰৈক পালে ? এইবুলি পাতে খৰিভাবী বৰাণত সুথিলে বোলে, তই এই হেজদান্ ক'ত, কিৰৈক পালি ? সি বোলে, ই হেজদান্ মোৰ বোপাৰ। এই কথা শুনি সকলোৰে বোলে, মোৰ বোপন্নো কোন ? সি আছে নো ক'ত ? সি বোলে, মোৰ বোপা খৰিল, আইহে আছে। পাছে বৰাণনীক হাতি আনি সুথিলে। বৰাণনীৰ বাও ডাউকী। ফাই বোলে, যই বাঁৰী যামুহ, মোৰ আপোনাৰ পিৰিহঁত কেতিয়াবাই খৰিল। এইটো ক'ব যামুহ চাপি আছিলহি ক'ব নোৱাৰোঁ। এইখন ভাবহে হেজদান্। পাছে ডাউকী বৰাণনীৰ মুখে ষাওককব সকলো কথা শুনি, খৰিভাবী বৰাণক বুৰাগোহাঁইৰ পুতেক হেন জানি মহাৰাজাই লগত ল'লে ; নাম আছিল ধাবুক্ বকুন্। পাছে তাকে চাওফুংডাম্ নাম দি, বাণেকৰ বিষয় দি, বুৰাগোহাঁই পাতিলে।

ডাউকী বৰাণনীৰ পূৰ্বৰ পিৰিয়েকৰ দিকিৰ কাইক্-কুন

চাওফুংডাম্ বুৰাগোহাঁই নামৰ এক পুতেক আছিল। পাছে চাওফুংডাম্ বুৰাগোহাঁই হ'লত ভাব খৰিব বোগান ওহালে। সি দিনাৰহি কাইক্-কুনে বজাৰ ঘৰত খৰি বোগানলৈ আহিবলৈ এলিলে।

* এইখিনিতে 'অনেক দুখিৰ অনেক মত' দেখা যায়। 'বায়ৰাহাৰুৰ ওপাতিবায় বকৰায় মতে চুখাংফা, চুফুকা আৰু ত্যাগখান্দি এই তিনিজন ৰাজনীৰ, আৰু ত্যাগফুলাই ৰাজনীৰ সন্তান। সিঃ সেইটো চাহাবে কয়, চাওপুলাইহে ৰাজনীৰ সন্তান। চুখাংফা, চুফুকা আৰু ত্যাগখান্দি অন্ত এগৰাকী স্ত্ৰীৰ। বায়চাহাব স্ত্ৰীত পৰমৰাধ বকৰায়ো তাকে কয়। 'কান্দিবায় ডাবুলীককনে কয়, ৰাজনীৰ সন্তান নাথাকিল। ত্যাগফুলাইহে ৰাজনীৰ সন্তান, চুখাংফা, চুফুকা আৰু ত্যাগখান্দি এই তিনিজন কোঁৱৰ অন্ত এগৰাকী স্ত্ৰীৰ।

ইয়াবৰণা এনে অনুমান হয় যে, কেউগৰাকী স্ত্ৰীৰ লেখকেই ত্যাগফুলাই আৰু চাওপুলাই এই দুইজন কোঁৱৰকে একেজনা বুলি ভাবি লৈছে; বৰাণলতে কিন্তু পিৰিলাক হুজৰ।

চাওফ্ৰাডান্ বুবাগোহাঁইব কথা কোনোৰে এনেকৈয়ো কৰা বোলে, মৰাণৰ বৰত
থাওকক মৰাণ সাত বছৰ পাছত বুবাগোহাঁইব বিচাৰ হ'ল। বজাৰেৰে বোলে,
আমাৰ যে পূৰ্বেত বুবাগোহাঁই হ'বাল, আতে কতবা আছে নে কি, বিচাৰ কৰক। পাছে
এই কথা শুনিবলৈ পাই, বুবাগোহাঁইব ঠেঙৈয়েক মৰাণনীয়ে ল'ৰাটি লৈ বজাৰেও
ওচৰত দিলেগৈ ; হেজদান্খনকো দিলে ; আৰু বুবাগোহাঁইব চিন, প্ৰমাণ, অহা সকেতকো
ক'লত, প্ৰমাণ পাই, সেই ল'ৰাটিকে বুবাগোহাঁই পাতিলে।

এনেতে সেইবেলা ভাৰতীয় পুতেক চাওপুলাই, চাওপাংবুতক বুবাগোহাঁই আৰু
পূৰ্বে কৰ্মভেদৰবৰণবা অহা ভাৰাভাই, এই তিনিৰে গোট খাই চুপ্ৰাংকা বজাৰেওক বজা

চাওপুলাই চাবিভবজা

ভাৰিভিদ্ৰ বৰগোহাঁই

ভাৰিভিলৈ আলত কথি, কৰ্মভেদৰবৰ ভাৰল গ'ল। পাছে,
বজাৰেৰে বুজ পাই, চাওপুলাইক উপাৰ্জক হাতি আনি
চাবিভবজা* পাতিলেহি। চাওপাংবুতক বুবাগোহাঁইকে

ভাৰাভাইকে চল-ছন্দকৈ মৰালে। পাছে চাওবিদ্ৰ বৰগোহাঁইব পুতেক ভাৰিভিদ্ৰ
বৰগোহাঁই পাতিলে। কালক্ৰমে ১২৮৬ শকত চুপ্ৰাংকা বজাৰেও বৰী হ'ল ; তেনে
৩২ বছৰ।

---

* চাবিভবগৰ : এইখিনিতে কোৱা থাওক যে, বৰ্তমান শিৱসাগৰ জিলাৰ অন্তৰ্গত জাঁজী
সৈব পুৰ অঞ্চলত চাবি নামে সৈব নাম অনুসৰি চাবিদ্ৰ মৰণৰ নাম হয় ; আৰু সেই মৰণৰ নামেৰেই
ভাৰ বজাবে। নাম চাবিভবজা হয়। চুপ্ৰাংকা বজাৰেওৰ দিনতে প্ৰথমে চাবিভবজাৰ বিষয় সুজৰ
কৰা হলেও, চাবিদ্ৰ মৰণ কিন্তু দিহিকীয়া বজাৰ দিনতে পতা হৈছিল। চুপ্ৰাংকা বজাৰ দিনৰেপৰা
দিহিকীয়া বজাৰ বাজত্ৰকাললৈকে যি ফেইজৰ চাবিভবজা হৈছিল, সেইসকলে বজাৰ খাই ওপৰত
থাকিয়েই, চাবিদ্ৰ অঞ্চলৰ বাজকীয়া কাৰ্যকলাপলৈ মৰ কৰিছিল।

চুতুফা

চুতুফা কৌৰবে ১২৮৬ শকত বজা হ'ল। তেওঁ নিজ বাজা বঢ়াবৰ মনে চুতীয়াৰ বাজা আক্ৰমণ কৰিলে।

সেই কালত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ কুলে চুতীয়াবোৰ আছিল। পূৰ্বে সিহঁতৰ ভিতৰত বজা নাছিল। পাছে নামনি দেশৰপৰা গৈহে তাত বজা হ'লগৈ।*

পূৰ্বে তাৰে এক পুতেকে সহিতে, চুতুফা বজাদেৱে সখী-সাজি বজাই শ্ৰীতি হৈ আছিল। পাছে চুতুফা বজাদেওকে সেইমতে সখী-সাজি বজাবৰ ছল কৰি, মিত্ৰতাক দেখুৱাই, চৰা লাও খেলাই বং কৰিবৰ হলে, ছলকৈ মাতি নি, তাতে ধৰি ভতৰা গৰবে গৰকাই যাবিলে। এইকথা ১২৯৮ শকত। বজাদেওৰ ভোগ ১২ বছৰ। এইজনী বজাদেওৰ কৌৰব নাথাকিল। পাছে ৪ বছৰ দেশত অৰাজক হ'ল।

চুতুফা বজা বৰ্গী হোৱাৰ পাছত সকলোৰে সমালোচনা কৰি কৌৰববোৰৰ ভিতৰত কাৰো আশই যুকুতি ভাল যেন নেদেখি, কাকো বজা

চাৰি বছৰ অৰাজক

.(প্ৰথম বাৰ)

নাপাতিলে। পাছে ১২৯৮ শকৰপৰা ১৩০২ শকলৈকে চাওক্ৰুংডাম্ বুৰাগোহাঁই আৰু ডাক্ৰিখিন্ বৰগোহাঁয়ে

আন আন লোকে সহিতে চাৰি বছৰ বাজাশাসন কৰিলে।

---

* খ্যায় উপাতিবায় বজা বাহাদুৰে কয়, চুতীয়াবিলাকৰ মাজত কোনো বজা নাছিল। পাছে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বংগ লোপ হোৱাৰ পাছত, সেই বংগৰ শেষ বজাৰ এজনী অমাত্য সৈ অৰাজক চুতীয়া-বিলাকৰ ভণ্ডত বজা হয়গৈ। তেওঁৰ মংশেই বহুকাল পৰ্যন্ত তাত বাজত কৰি থাকে।

ত্যাওখাম্‌থি

চাৰি বছৰ অৰাজক হৈ যোৱাৰ পাছত ১৩০২ শকত ত্যাওখাম্‌থি কোঁৱৰক আনি পাত্ৰমন্ত্ৰী সবে সেৱা কৰি বজা পাতিলেহি। পূৰ্বে চুতুফা বজাক, মৰাবৰ অৱধি চুটীয়াৰ মনত অহকাৰ হ'ল; আৰু তাৰ পোটক তুলিবলৈ আহোমৰ মনত বৰ হেঁপাহ হ'ল।

পাছে ত্যাওখাম্‌থি বজাদেৱে বজা হবৰ বছৰ দিয়েকৰ পাছতে, ভ্ৰাতৃবৈৰীক প্ৰতিশোধ দিবৰ মন কৰি চুটীয়া বাজ্য মাৰিবলৈ গ'ল। যাওঁতে বৰ কুঁৱৰীক বজাব ঠাইত পাতি গ'ল। সেই সময়ত সৰু কুঁৱৰী গৰ্ভৱতী আছিল। বৰ কুঁৱৰী নিজে অপুত্ৰকা আছিল। আৰু সেই কাৰণে সৰু কুঁৱৰীক পেটে পেটে হিংসা কৰিছিল।

সতিনীৰ পুত্ৰ পাছলৈ বজা হব, এই হিংসাতে বজা নহওঁতে, ছলকৈ বিচা দোবত পেলাই,

চাওচাইখুম্‌ বুঢ়াগোহাঁই সৰু কুঁৱৰীক কাটিবলৈ দিলে। পাছে চাওফ্ৰুংডাম্‌ বুঢ়াগোহাঁইৰ পুতেক চাওচাইখুম্‌ বুঢ়াগোহাঁইয়ে সৰু কুঁৱৰীৰ গৰ্ভৰ লক্ষণ জানি প্ৰাণবধ নকৰি ডুব বান্ধি উটাই দিলে। হাবুদ্বৰ এক

ব্ৰাহ্মণে পাই কুঁৱৰীক প্ৰতিপালন কৰিলে। কালক্ৰমে সেই হাবুদ্বীয়া বায়ুণৰ ঘৰতে কুঁৱৰীৰ এক ল'ৰা হ'ল,

আৰু প্ৰসূতা ৰোগ হই কুঁৱৰী গৰাকীও মৰিল। পাছে বায়ুণ-বায়ুণীয়ে ল'ৰাটি ডাঙৰ কৰিবলৈ ল'লে। পাছে টীয়াবোৰক পৰ্কুতলৈ ভাজি খেদি থৈ, বজাদেও নগৰলৈ আহিল।

আৰু সৰু কুঁৱৰীৰ কথা শুনি মনত বৰ অসন্তোষ কৰিলে। বজাদেও বৰ ভিকতা সেকৰা আছিল। বৰকুঁৱৰীয়ে যি মন যায়, তাকে কৰে, বজাদেৱে একো বুলিব নোৱাৰে।

পাছে বৰকুঁৱৰীৰ উপদ্ৰৱত বাজ্য ৰ'ব নোৱাৰা হেন হ'ল। বৰকুঁৱৰীয়ে আপোন ইচ্ছায় ছোৱালী বিলায়, মাটি বিলায়, ভালবস্তু পালে কাঢ়ি আনে। এনেকৈ উপদ্ৰৱ পাই

মাহুহে বজাত কয়, বজাই একো নোবোলে। পাছে সবে আলচি ১৩১১ শকত ত্যাওখাম্‌থি বজাক প্ৰকাৰান্তৰে

মাৰিলে। এওঁৰ ভোগ ২ বছৰ। এই বজাব দিনতে, ডাক্ষিণি বৰগোহাঁইৰ পুতেক ত্যাডানুবিদ বৰগোহাঁই হয়।

চুড়াংফা *

ত্যাওখাম্‌খি বজাক মৰাবৰ সময়ত চুড়াংফা কোঁৱৰ বকতাত আছিল। তেওঁকে বজা ল'বলৈ সবেও মন কৰি আনিবলৈ গ'ল। পাছে সিবোৰক দেখি চুড়াংফা ডবিল, বোলে, তইত কোঁলৈ আহিলি? ইবোৰে বোলে, আমি ককায়েবৰ উপদ্ৰৱত থাকিব নোৱাৰি থুন কৰিলো। এতিয়া তোমাক বজা ল'বলৈ আহিছো। চুড়াংফাই বোলে, যোকে তইতে ভেনে কৰিবি, মই বজা হব নোৱাৰোঁ। মোক ৰাজ্যকো নালাগে, হাল কোৰ বায়ে খায়। ইবোৰে বোলে, আমিও শপত কৰোঁ, তুমিও শপত কৰোঁ, আমিও তেনে নকৰোঁ, তুমিও ককায়েবৰ ঠেনা নকৰিবা। চুড়াংফাই তাতে ভাল বুলিলে। যাঠিৰে পুখুৰী খানি, কুকুৰা কাটি, তাতে শপত-কবোৱা শপত-কবান্ন হাত জোবোৰাই, উভয়ে শপত কৰিলে। তাৰে নাম থাকিল 'শপত কবোৱা' আৰু শপত কৰাইছিল বুলি। এই নিমিত্তে অনেকে 'শপত কবান্ন' বুলিও কয়।

পাছে ১৩৮১ শকত চুড়াংফা আহি বজা হ'লহি। এইজন বজাৰ বৰকুঁৱৰী বৰগোঁহাইৰ জীয়ৰী, নাম 'নচেজ'। তেৰে এদিন আঁগৈয়ে ত্যাওচুলাই কোঁৱৰৰ মুখলৈ চাইছিল। ত্যাওচুলায়ে আশই পাই লিগিৰীৰ হাতত বৰকুঁৱীলৈ সোণৰ আঙঠি এটা দিলে। তাকে বজাৰ গা-চোৱা লিগিৰাই দেখি বজাত ক'লে। বজাদেৱে শুনি খঙ কৰি ত্যাওচুলাইৰ পো, ধূলশালী কতোটি পাই আনি তিপামৰ বৰ শিলত 'মুণ্ডমালা ৰান্ধি' ধলে। যি থাকিল, ত্যাওচুলাই কোঁৱৰৰ লগতে পলাই গৈ নবা দেশত সোমালগৈ^১।

* চুড়াংফাৰ ৰাজত্বকাল ১৩২০বপৰা ১৩২১ শক আৰু চুড়াংফাৰ ৰাজত্বকাল ১৩২১বপৰা ১৩৩৩ শকৰে হোৱা উচিত।

১ কোনো বুৰঞ্জীয়ে কয় বোলে, এই বজাদেৱৰ বৰকুঁৱৰী তিপমীয়া ডাউবং-চোজৰহে জীয়েক, তেওঁৰে নাম আছিল 'নাং-নাং-চন্ননা'। পূৰ্বে বাপেক মাকৰ দ্বত থাকোতে তিপমীয়া এক ডেকাবে সহিতে তেওঁৰ লেনাদেনা হৈছিল। পাছে বজাদেৱে আনিলাত, সেই ডেকালৈ বুলি কুঁৱৰীয়ে দুগছ সুবৰ্ণৰ হাব দি পঠালে। এই কথা বজাৰ কাণত পৰিল। তিপাম ডেকায়ে কুঁৱৰীৰ বঙহেও বজা আনিলে হেন জানি, কুঁৱৰীৰ বাপেক ডাউবংচোঙ নবা দেশলৈ পলাই গ'ল। বজাদেৱে সিহঁতক একো

পাছে ১৩২৯ শকত চুড়াংকা বজা স্বৰ্গদেও হবাল, তেওঁৰ ভোগ মুঠতে ১৮ বছৰ।
 সেইবেলা ১৩২৯ শকবপৰা ১৩৩৮ শকলৈকে ন বছৰ অৰাজক হৈ আছিল। খুড়াইহঁতে
 ন বছৰ অৰাজক বৰগোহাঁইৰ বঙহে বজা হবলৈ মন কৰিলে; পাছে
 (দ্বিতীয় বাৰ) কেৰে নামানিলে। কোনোৰে বোলে, ড্যাওচুলাইক
 বজা লওঁ; কোনোৰে বোলে, নলওঁ, চাওপুলাইকে
 বিচাৰি আনো। কোনোৰে আকৌ বোলে, এই ছইৰ কাকো বজা নলওঁ। এই বুলি
 কেউফালে কৌৰৰ বিচাৰিলে।*

মুন্সি মনৰ কথা মনতে ধ'লে। পাছে বান্ধুৰ নগাক ম'হ-গক দি, ববাই আদি,
 তিগয়ীয়াবোৰক ধৰি ভাল ভাল লোকক কাটিলে। তিগায় ডেকা ডাওতাংচিলাঙ
 আৰু তাৰে বঙহৰ তামবাং এই দুয়ো গৈ বজাদেওৰ কথা নবাবজাত ক'লেগৈ। পাছে
 নবাবজাই লোকজন দি ডাওতাং চিংলাঙক বণ কৰিবলৈ পঠালে; সিও আহি তিগায়ত
 ব'লহি। এই কথা শুনি আয়াৰ বজাদেওৰেও হাতীত উঠি, ডা-ডাঙৰীয়া সহিতে তিগায়ৰ
 কুঁহিলাৰ বাবীলৈ খেদি গ'ল। আয়াৰ বোৰে বোৰাত উঠি গড় সোমাই গৰিছেই;
 পাছে নবাইতেও যাঠি মৰিবলৈ ধৰিলে; তাৰে এগাট যাঠি আয়াৰ বজাদেওৰ গাত
 পৰিল। পাছে আয়াৰ বোৰে টানকৈ ধৰিলে; তাতে বৰ মোৰাৰি, নবাইত ভাঙ্গিল;
 তিগায় ডেকা ডাওতাং চিংলাঙ আৰু ডাংবাঙ, এই দুই নবায় লগত নগৈ,
 কমতেম্বৰৰ ডাঙ পলাই সোমালগৈ।

* অন্তান্ত বুৰঞ্জীয়ে ড্যাওবান্ধিৰ স্বকীয় পাছত ১৩১১ শকবপৰা ১৩২৩ শকলৈকে বিত্তীয়ৰ
 অৰাজক খানসকাল বুলি কয়। এইজন্য বজাৰ পাছৰ চুড়াংকাই ধাৰ্ম্মপুটোৱৰ বুলি জনাজাত।

বামুণী-কৌৰৱ

চুড়াঙ্কা বজা হবালত, ত্যাওচুলাই কৌৰবে বজা হবলৈ বৰ আশ কৰি নবাবপৰা আহিল। পাছে নৈবাস হৈ বেজাবত আকৌ উজাই গৈ, নবাব দেশকে ঘূৰি পালৈগৈ; আৰু নবাবজাত এইবুলি ক'লে বোলে, সৌমাৰ দেশত এইবাৰ তোমাৰ বঙহ নাইকিয়া হ'ল।

ইফালে সেইবেলা খাওমুংচেঙখাম্ নামে এক আহোমে উজানত গৰু কিনিবলৈ গৈছিল। হাবুঙীয়া বামুণৰ ঘৰত চুড়াঙ্কাক দেখি, পৰস্পৰে সুধি, আটোপান্ত বুজি কথা-বতৰাতো বাজুহুমাৰ হেন জানি, গৰু কিনি আহি, সেয়ে চুড়াঙ্কাৰ কথা ডাঙৰীয়াবোৰত ক'লেহি। ডাঙৰীয়াবোৰেও শুনি কৌৰবক আনিবলৈ মানুহ পঠালে। চুড়াঙ্কা নাহি, আনিবলৈ যোৱা মানুহবোৰক এইবুলি কৈ পঠালে বোলে, মোৰ লগত একেলগে ফুৰা-থকা বামুণৰ ল'ৰাকো বজা পাতে যদি, মই তেহে যাম, নহলে মাৰ নোৱাৰোঁ। এই কথা শুনি ডা-ডাঙৰীয়াবোৰে সবেও আলচি, বামুণৰ ঘৰোৱাহকে ভুলি আনি বামুণৰ ল'ৰা সাভোটাৰু হাতী-ঘোঁৰা দি, কৌৰব নাম দি দিহিঙত পাতিলে। ভাৰণৰাহে 'বামুণ কৌৰব' বোলে; উজনি ফলিৱাক 'উজনিৱাল কৌৰব' আৰু নামনি ফলিৱাক 'নামনিৱাল কৌৰব' নাম দিলে।

পাছে চৰঙৰাত নগৰ কৰি, ১৩০৮ শকত পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসবে চুড়াঙ্কাক বজা পাতিলে। আৰু তেওঁৰো 'বামুণী কৌৰব' নাম দিলে। সেই বামুণৰ ঘৰত ৮লক্ষীনাৰায়ণ শালগ্ৰাম এখনি আছিল। বামুণে ডাকো লগত আনিলে। তেতিয়াৰপৰাহে আহোম বজাৰ চাঙত ৮লক্ষীনাৰায়ণৰো পূজা চলিল।*

পাছে ত্যাওচুলাইৰ মূৰ্ত্তে সৌমাৰ দেশত আপোনাৰ বজহৰ বজা নাই হেন জানি নবাবজা চুবাংকাই (চুৰুকা বুলিও জনে) নবা বৰগোহাঁই চিন্‌পোক দেশ লবলৈ

---

* আটাইকেউজনা বুধৰ্ত্তী লেখকেই চুড়াঙ্কাক ত্যাওখান্দিব সৰুজনা হুঁৱৰীৰ গৰ্ভত জন্ম পোৱা আৰু হাবুঙীয়া বামুণে এতিপালন কৰি ডাঙৰ-দীঘল কৰা 'বামুণী কৌৰব' বুলিহে। চুড়াঙ্কা কিন্তু ত্যাওখান্দিব পুতেক নহয়, তেওঁৰ বৈবাহিক ডাইহে হয়, আৰু তেওঁৰ নাম 'বামুণী কৌৰব' নহয়, চুড়াঙ্কাৰ নামহে 'বামুণী কৌৰব'।

পঠালে। নবা বৰগোঁহাই আহি কুঁহিয়াৰ বাৰীত কোঠ দিলেহি চূকাফা বজাদেৱেও লগত লোকজন দি নাংচুখাম বৰগোঁহাইক যুধ দিবলৈ পঠালে। তাতে নবাইতে

নাংচুখাম বৰগোঁহাই

বোলে, আমাৰ বংশৰ বজা নাই বোলাওহে আমি ইয়ালৈ আহিলো; এতিয়া জানিলো, আমাৰ বংশৰেহে

বজা হৈ আছে। এতেকে আমি যুধ নকৰো; আমাৰ একো বিবাদ নাই। এইবুলি পাটকাই পৰ্বততে হুয়ো দল মিলি, মিলাপ্ৰীতি হৈ, হুয়ো ফালৰ বজাৰ আজাবে নঙ-ঞাঙৰ (নঙ=বিল; এঞা=আছে) পানীতে হাত ছোববাই কুকুৰা কাটি শপত কৰি, পাটকাই পৰ্বতকে সীমা কৰি, দুই বৰগোঁহাইৰ হুটা মূৰ্তি শিলত কাটি প্ৰীতি কৰিলে, আৰু এই বুলিলে বোলে, এই পৰ্বতকে আমি সীমা কৰিলো, এতেকে দুইবো মূৰ্তিৰ চিন থাকিব; আৰু এই সীমা পাৰ হৈ কোনেও কাকো আক্ৰমণ নকৰিব। এইবুলি মিলাপ্ৰীতি হৈ দুই বৰগোঁহাই হুয়ো হুফালে গ'ল।

পূৰ্বে চূকাফা বজা সোমাবলৈ আহিবৰ সময়ত এই পাটকাই পৰ্বতক 'ডই-কাউ-বঙ' হৈ বুলিছিল। (ডই=পৰ্বত; কাউ=নটা; বঙ=পোটখোৰা) সীমা কৰাৰ পাছৰপৰাহে 'পাটকাই চেঙকান্' (পাট=কাটি; কাই=কুকুৰা; চেঙ=শপত; কাণ্=লগালে) অৰ্থাৎ কুকুৰা কাটি শপত কৰিলে, বা লগালে বুলিলে; পাছলৈ কিন্তু 'পাটকাই' বা 'পাতকাই' হৈ নাম থাকিল।

নবাইতৰ লগতে ডাঙচুলাই কৌৰবেহে আহিছিল। পাছে, নবাক উলটিবৰ দেখি নিৰাশ হৈ, মনৰ দুখে গৈ কমতেম্বৰৰ ঠাইত সোমালগৈ।

সেইবেলা বঙালে আহি কমতেম্বৰৰ দেশ মাৰেহি। পাছে কমতেম্বৰে বঙালেৰে যুঁজিব নোৱাৰি, আমাৰ বজাদেৱত কন্যা দিবলৈ বুলি পঠাই, প্ৰীতি কৰি আমাৰ বজাৰ সহায় মাগিলে। আমাৰ বজাদেৱেও লোকজন দি বঙালকো মাৰি দিলে।*

* প্ৰাচীন বুৰঞ্জীবিলাকত বিদেশীক (বিশেষকৈ মুছলমানক) 'বজাল' বুলি উল্লেখ কৰিছে। গোটেই কামৰূপ খণ্ডকে আজিকালি 'আসাম' বা 'অসম' বুলিছে। কামৰূপৰ (অৰ্থাৎ কমতেম্বৰৰ ৰাজ্য) সেই সময়ত কামৰূপৰ এক অংশ আছিল, সেই কাৰণে মুছলমানৰ এই আক্ৰমণকো 'মুছলমানৰ অসম আক্ৰমণ' বোলা হৈছে; আৰু এই আক্ৰমণৰ কথা অন্ত বুৰঞ্জীত বিশেষ উল্লেখ নাথাকিলেও, ইয়াক মুছলমানৰ আসাম আক্ৰমণৰ, ৪ৰ্থ বাৰ বুলি ধৰি লোৱা হ'ল। এই আক্ৰমণত মুছলমানৰ কোন এই দেশলৈ আহিছিল, তাক বিৰাটক ক'ব নোৱাৰি; সন্দেহ হ'লে সেই সময়ত চৈয়দ বংশৰ চৈয়দ মোবাবক সম্ভাট হৈ আছিল। কমতেম্বৰে আমাৰ বজালৈ যে 'কন্যা দিবলৈ বুলি' পঠাইছিল, সেই কন্যালো দিয়া হৈছিল নে নাই, তাৰো একো বুজা নগ'ল। বাঘচাহাব জীৱুত পদ্মনাথ বৰুৱাই সেইকথা কন্যাকে ভাজনী বুলিছে, ভাজনী কিন্তু আহোমৰ ৪ৰ্থ বজা ডাঙচুখাংকাৰেহে কুঁৱৰী আছিল। তেখেতে চূকাফা বা বাসুন্ধী কৌৰৱ আইদেউতাক বা বুৰীমাকহে হয়।

এই আক্ৰমণৰ পূৰ্বেও মুছলমানে ভিৰিবাৰ আসাম আক্ৰমণ কৰে। এই ভিৰিটা আক্ৰমণ

এইজন বজাদেৱেই (অৰ্থাৎ চুকাংফা বা বামুণী কোঁৱৰেই) চৰণুৱাত নগৰ কৰি, পোন প্ৰথমে 'শিঙৰি ঘৰ' উঠি আহোম বিধিৰে অভিষিক্ত হৈ বজা হয়। এওঁৰ পূৰ্বে কোনোজন আহোম বজাই শিঙৰিঘৰ উঠি বজা হোৱা নাছিল। সেই নগৰতে (অৰ্থাৎ চৰণুৱাতে) ১৩৪৪ শকত বজাদেও স্বৰ্গী হয়। ভোগ ৬ বছৰ মাথোন। এওঁৰ চাৰিজন কৌৱৰ, আক তিনিগৰাকী জীয়েক। জীয়েকহঁতক তিগুৰ বজহলৈ বিয়া দিলে।

শিঙৰিঘৰত উঠি
অভিষেক হোৱা
(প্ৰথম)

এটোৱো আহোম বজাসকলক পোৱা নাছিল, কিন্তু অসম দেশৰ ভিতৰুৱা অৱহাৰ লগত ভাৰ সখক থকাতে, সেই তিনি আক্ৰমণৰো চমু বিৱৰণ ইয়াত তুলি দিয়া হ'ল।

মহম্মদ চাহাবুদ্দিন গোৰী সেই সময়ত দিল্লীৰ সম্ৰাট আছিল। তেওঁ বক্তিয়াৰ খিলজি নামেৰে বিষয়া এজনক বজাদেশৰ শাসনকৰ্তা পাতি পঠায়। এওঁ বজাদেশৰ ওচৰ-চুবুৰীয়া সকলো দেশ জয় কৰি, শেহত আসাম দেশ আক্ৰমণ কৰিবলৈ উজাই আহে। এওঁ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পশ্চিম পাৰে প্ৰায় দহদিন উজাই আহি এটা শিলৰ সাঁকো পায়হি। সেই শিলৰ সাঁকোৰে দক্ষিণ পাৰে আহি এটা পৰ্বতৰ মাজত পৰেহি। বজাদেশত পৰ্বত নিচেই নাই বুলিলেও হয়। মুছলমানবিলাকে এই পৰ্বতমালা পাই বৰ বিপদত পৰিল। পৰ্বতত উঠিবলৈ নাজানে, তাতে কেউকালে হাবি, খাতাদিৰো মুকলি হ'ল। সৈন্ত-সামন্ত লৈ, দেশ আক্ৰমণ কৰিবলৈ অহা গম পাই, সেই পৰ্বতৰ চাৰিওফালে থকা আৱৰি সেনা কিছুমান লৈ কামৰূপৰ কোমোৰা এজন বজাই বক্তিয়াৰ খিলিজিক বৰ বিষমৰূপে আক্ৰমণ কৰে। বক্তিয়াৰে সেই আক্ৰমণ সহিব নোৱাৰি, সৈন্ত-সামন্তৰে পলাই কাট মাৰিলে। বজাদেশৰ মৰাৰ হৈ থাকি, তেওঁ বিবিলাক দেশ আক্ৰমণ কৰিছিল, সকলোতে তেওঁ জয়ী হৈ আহিছিল; এতিয়া আসাম-পৰা এইদৰে পৰাস্ত হৈ পলাব লগা হোৱাত, মৰণাত্মক বেজাৰ পালে। তেওঁৰ একেবাৰেই পিত মৰিল; এয়ে বণি হৈ, তেওঁক ইয়াৰ চুবুৰাৰ পাছত পৰলোকলৈ নিয়ে। বক্তিয়াৰ যুদ্ধত হাবি পলাল হয়, কিন্তু তেওঁৰ সৈন্ত-সামন্ত কিন্তু গোটেইবিলাক সাৰিব নোৱাৰিলে। কামৰূপৰ বজাই কিছুমানক বন্দী কৰি আনে। পাছত বিপদত পৰি শৰণ মগাত, বজাই প্ৰাণগুণ্ড নকৰি, সিহঁতক গাঁও-ভূই দি, আশাৰ দেশত বসতি কৰিবলৈ দিলে। বজাই এই মানুহবিলাকক "গোড়" দেশৰপৰা অহা বাবেই হওক, বা মহম্মদ চাহাবুদ্দিন "গোৰী"ৰ পক্ষীয় লোক বুলিয়েই হওক, "গবীয়া" বুলি মাতিছিল। তাৰপৰাহে আশাৰ মানুহে আজিলৈকে মুছলমানবিলাকক "গবীয়া" বোলে।

বক্তিয়াৰ খিলিজি মৰিলত, তেওঁ পতা বিষয়াবিলাকে, তেওঁলোকৰ ভিতৰৰে এজনক বজাদেশৰ চুবাধাৰ পাতি লয়। সম্ৰাটে এই কথা শু পাই এই ন চুবাধাৰজনক ভাজি আলিমৰ্দান নামে আন এজনক চুবাধাৰ পাতে। খিলিজিবিলাকে এওঁক অভ্যাচাৰৰ বাবে হত্যা কৰি গৱাটুদ্দিন নামেৰে আন এজনক চুবাধাৰ পাতি লয়। এওঁৰ দ্বাৰা অসমদেশ পুনৰ আক্ৰান্ত হয়। আগামৰ বজাবিলাক পৰাস্ত কৰি এওঁ কৰ আশাৰ কৰিছিল। হাজোত যি গৱাটুদ্দিনৰ কবৰ বা "পোৱামৰা" আছে, তেওঁ এই গৱাটুদ্দিন নহয়। এই সময়ত দিল্লীৰ সম্ৰাট আলতামাছ আছিল; ইং ১২২৫ চনত এই আক্ৰমণ হয়।

গৱাটুদ্দিনৰ পাছত, ক্ৰমে চাৰিজন বজাদেশৰ চুবাধাৰ হৈ গ'লত ইফ্ৰিয়াৰ উদ্দিন মল্লিক উজবেক বজাদেশৰ চুবাধাৰ হয়। ইং ১২৫০-৫১ চনত এওঁ আসামদেশ আক্ৰমণ কৰি, বজাক পৰ্বতলৈ

এই ঘৰৰ খুটা, চটি, কৰা প্ৰভৃতি সকলোবিলাক শিজিৰি কাঠৰ দিয়া হয়।
আহোম শাস্ত্ৰমতে শিজিৰি আৰু উৰিআম কাঠ অতি পবিত্ৰ। যুঁজুকালত উৰিআম
শিজিৰিৰ আৰু কাঠৰ তক্তাৰে সজা পেৰাত যুঁজকৰ শৰ সুমাই,
কঙডাঙৰ ঘৰ উৰিআম কাঠেৰে সজা কঙডাঙৰ ঘৰত সেই শৰ সুমুৱা
পেৰা ধৈ দিয়া হয় আৰু তাৰ পাছত, তাৰ ওপৰত
মাটি দি মৈদাম বন্ধা হয়। বজা পাতিবলৈ হ'লে শিজিৰি কাঠৰ ঘৰ সাজি তাৰ ওচলত
বজাৰ অভ্যন্তৰীণ কাৰ্য্য সম্পাদন কৰি বজাক পাটত তোলা হয়। শিজিৰি ঘৰৰ
চাৰনিও শিজিৰি পাতেৰেই দিয়া হয়—আৰু অভ্যন্তৰীণ কাৰ্য্য হৈ গ'লেই ঘৰটো ভাঙি
পেলোৱা হয়।

খেদি দিয়ে। ৰাজধানীত এটা মহাদ্ ঘৰ তুলি নিজক “ৰজ-কামৰূপৰ ৰজা” বুলি ঘোষণা কৰে।
ধৰ-কালি এই যুদ্ধ হয়। ৰজাই খেলা খাই, পৰ্ব্বততে ছেগ চাই কাল কটাই আহিল। বাৰিষা পৰিল,
ব্ৰহ্মপুত্ৰ কাপলৈকে ওকলি উঠিল। লালি-সটা পাতিবলৈ ধৰিলে। খেলা খোৱা ৰজাই সূচল পাই,
লাহেকৈ পৰ্ব্বতবৰষা এদিন বাতি নাহি আহিল। বৃহলমানে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰতে শিবিৰ পাতি
নিৰাতঙ্ক মনে শুই আহিল। ৰজাই সৈন্ত কিছুমান পোটাই লৈ, সেই বাতিয়েই বৃহলমানে শিবিৰৰ
ফালে কাৰলৈকে চপুচপিয়া হৈ থকা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰ কাটি দিলে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পানী হো হো শব্দে লৈ
বাগবিবলৈ ধৰিলে। বৃহলমানেবিলাকে ভয়ত টনা-টকুৱা এৰিলে। কোনোবিলাক ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ প্ৰচণ্ড
সৌভত উঠিয়ে গ'ল। ক'ব বস্তু ক'লৈ গ'ল ঠিক নোহোৱা হ'ল; কাৰো ক'তো ধান-খিত নোহোৱা
হ'ল। ৰজাই বৃহলমানেবিলাকৰ এই বিপত্তিৰ সময়ত “পূৰ্ব্বপুৰুষৰ জাদি” আক্ৰমণ কৰিলে।
ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ সৌভবশৰাই প্ৰাণবন্ধা চান হৈছে; তাতে শব্দৰ আক্ৰমণ, বৃহলমানেবিলাক নিগমে ভললৈ
গ'ল। ৰজাই বহুত উজ্জ্বল বিৰমৰূপে আহত কৰি ভেঙিব সেনা-সামন্ত সকলোবিলাকক বন্দী
কৰিলে। উজ্জ্বল আৰু ভাল ন'হল। ইং ১২৫৭ চনত সেই আঘাতবৰষাই ভেঙিব হুতু।

চুফক্কা

চুফাংকা বা বায়ুলী কৌৰবৰ চাৰি পুতেকৰ ভিতৰত ১৩৪৪ শকত চুফক্কা কৌৰব বজা হ'ল। প্ৰায় ১৭ বছৰ কাল পিড়বাজ্যকে ভোগ কৰি ১৩৬১ শকত এওঁ স্বৰ্গী হ'ল।

থেন্‌লুঙ বুঢ়াগোহাঁই,

নাংনিম্‌ বৰগোহাঁই

এওঁৰ দিনত বাজ্যত কোনো উপদ্ৰৱ হোৱা নাই।

এইজনা বজাদেওৰ বাজত্ৰকালতে থেন্‌লুঙ বুঢ়াগোহাঁই

আক নাংনিম্‌ বৰগোহাঁই হ'ল। এইজনা বজাৰ দুটি

কৌৰব থাকিল। তাৰে বৰজনা কৌৰবৰ নাম ত্যাওফাচুফু।

চুচেন্ফা

চুফ্ফা বজাদেওৰ ববজনা কোঁৱৰ ভাওকাচুফ্ফা সৈয়ে চুচেন্ফা নাম লৈ ১৩৬১ শকত বজা হ'ল। এওঁৰ দিনত একদিনা দিনতে এন্ধাৰ যেন হ'ল। সেইদিনা টংচু নগা আহি বিস্তৰ মানুহ কাটিলে। তাত পাছে আখাম্পানী (বা খাম্পা) নগাই তিনিখন নাটক লৈ বজাদেওৰত গোচৰ কৰিলেহি বোলে টংচু নগাই আমাক দুৰ্বল কৰে, স্বৰ্গদেৱে সিৰোবক মাৰি দিয়ক। পাছে বজাদেওৰেও সিৰোবক মাৰিবলৈ চাওকাংবান্—কককে, থাওবিঙকে দুইকো আগধৰি পাৰিলে, পাছতে বজাও গ'ল। বণ লাগিলত চাওকাংবান্‌কক আক থাওবিঙ দুয়ো পৰিল, পাইক মানুহ পৰিল ১৪০টা, বজায়েো কিছু দা ৰালে। পাছে আক লোকজন গোটাই লৈ, সেয়ে মহিঙে গৈ, নগাৰ চাওে সহিতে গৰাকি বণ জিনি নগাক ববালে। পাছে বজা দুই বাপেক-পুতেক উলটি নগবলৈ আহিল।

কালক্ৰমে ১৪১০ শকত বজাদেও স্বৰ্গী হ'ল; ভোগ ৪২ বছৰ।

এইজনা বজাদেওৰ দিনতে ১৩৭১ শকত আহিন মাহত কুসুম ছুঁঞাৰ দ্বৰত
অসমৰ মহাকবি, মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে ববদোহাত অন্ন
শঙ্কৰদেৱৰ জন্ম
গ্ৰহণ কৰে। এওঁৰ পূৰ্বপুৰুষ চণ্ডীবৰে কনৌজপুৰবৰণা

আহি স্বৰ্গদেৱ চুখাংফাৰ দিনত (আহোমৰ ৪ৰ্থ বজা) পোন প্ৰথমে অসমত বসতি
কৰেহি।

চুহেন্ফা

চুহেন্ফা বজাৰ পুতেক চুহেন্ফা ১৪১০ শকত বজা হ'ল। এই বজাদেৱৰ দিনত কোচানৰ বজা বিশ্বসিংহে আহোমৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰেহি। কিন্তু যুদ্ধত কোচৰ বজা হাবি, নিজৰ দেশলৈ উলটি যায়।

ইয়াৰ পাছত আখাম্পানী নগাৰে সৈতে আমাৰ বণ হয়। এই বণত আহোমৰ ফালৰ ভ্যাওকাংবান্বেক বৰগোহাঁই পৰিল। কিন্তু পাছৰ খেণ্ড-নাংবাঙ বৰগোহাঁইয়ে নগাক যুদ্ধত ঘটাই, সম্পূৰ্ণ কৈ কৰতলীয়া কৰিলে। আৰু তাৰ চিন স্বৰূপে, সেই চাঙৰে কেইঘৰমান নগাক বন্দী কৰি লৈ আহিছিল।

ভ্যাওকাংবান্বেক
বৰগোহাঁই
নাংবাঙ বৰগোহাঁই

সেই কেইঘৰৰ নাম টংচু ১ঘৰ, লেফেৰা ১ঘৰ, মোপীয়া এঘৰ আৰু কেইঘৰমান।

ইয়াৰ পাছত এনেতে চৈত্ৰ মাহত কছাৰীয়ে টংচুতে বণ ধৰিলেহি। এই কথা শুনি আমাৰ বজাদেৱে চেলাওচেঙ নেওগক টংচুত গড় বান্ধিবলৈ ক'লে আৰু ডা-ডাঙৰীয়া সমষ্টিতে খুনলুঙ বুঢ়াগোহাঁইক চাওপ্লেংলুক, আৰু প্লায়লুং নামে দুই হাতী লগত দি, বণৰ মূৰ পাতিবলৈ পাৰিলে; ইবোৰো গড়তে ব'লগৈ। পাছে কছাৰীয়ে গড়ত নধৰি পাছৰে বাট কাটি আনি ইবোৰক ধৰিলেহি। পাছে বুঢ়াগোহাঁইয়ে কছাৰীক যুঁজি নোৱাৰিলে। কছাৰীয়ে আমাৰবোৰক মাৰি ধৰি খেদি আনি দিখৌ পাব কৰিলে। খুনলুঙ-বুঢ়াগোহাঁইয়ে হাতী এৰি দি, সাঁতুৰি দিখৌ পাব হৈ আহিল। চুহেন্ফা বজাদেৱে কছাৰীক নাইজিনাড প্ৰীতিৰ কাৰণ কৈ, কছাৰী বজালৈ বুলি তিকতা ১জনী, বন্দী ১০টা দি পঠালে। হাতী এটাও দিলে। এইৰূপে প্ৰীতি কৰিলে। এই বণত আমাৰ জিয়েওমুং নেওগ আৰু পাইক ১৫০ পৰিল।

সেইবেলা লান্ডকন্বান্ নামে এক আহোমে বজাৰ উৰালত ধান চুবাকৈ ধালে। পাছে বজাদেৱে চোৰ পাই তাক এশ কপ ডা'বিলে। সেয়ে খুনলুঙ বুঢ়াগোহাঁইৰ ভিতৰি পেট পাই ১৪১৫ শকত মাচাঙৰ চৌহ সলাওঁতে, বাঁহৰ চুঙাত বাটী ভৰাই আনি, বজাদেওক খুচি মাৰিলে।

বজাদেওৰ ভোগ মুঠে ৫ বছৰ। এওঁৰ তিনিজনী কৌৰৱ থাকিল।

চুপিম্ফা

চুহেন্ফা বজাৰ বৰজনা কোঁৱৰ চুপিম্ফা ১৪১৫ শকত বজা হ'ল। পিতৃবৈৰী লান্‌তৰুগ্‌বান্‌, তাৰে পুতেক তাওফ্ৰং আৰু খুন্‌তাও এই তিনিওকে বজাদেৱে শাস্তি কৰি মাৰিলে আৰু খুন্‌লুজ্‌ বুঢ়াগোহাঁইকো দণ্ড কৰি বুঢ়াগোহাঁই ভাঙিলে।

পূৰ্বৰ চাওফ্ৰংডাম্‌ বুঢ়াগোহাঁইৰ চাৰি পুতেক থাকিল, কিংলুঙ, চাওচাইথুম্‌, লাজিপুজ্‌ আৰু লাইবান্‌। চাওচাইথুম্‌, তাওখাম্‌ধি, চুডাংফা, চুজাংফা এই তিনি বজাদেৱৰ দিনত বুঢ়াগোহাঁই হ'ল। তেওঁৰে কিংলুঙৰে চাওফ্ৰংডাম্‌ বুঢ়াগোহাঁইৰ একো সন্তান নাথাকিল। লাইবানে ডাইনীৰ এক চাৰি পুতেক জীয়াৰী আনিলে। তাইৰে এক ল'ৰা হ'ল—নাম খুন্‌লুঙ। সেয়ে চুফ্‌ক্‌ফা, চুচেংফা, চুহেন্‌ফা—এই তিনি বজাৰ দিনত বুঢ়াগোহাঁই হ'ল। চুপিম্‌ফা স্বৰ্গদেৱেও তেওঁকে বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে।

পূৰ্বৰ চুহেন্‌ফা বজাৰ এক নাগিনী কুঁৱৰীত লাঙিপুঙ চোৰ পৰিল। লাঙি-পুঙকে নাগিনীকুঁৱৰীকে বজাই লক্ষ্যকলৈ খেদিলে। তাতে নাগিনী কুঁৱৰীৰ এক ল'ৰা হ'ল—নাম চুংলুঙ। চুপিম্‌ফা বজাদেৱে সেই ল'ৰাকে আনি খুন্‌লুঙ্‌ খাম্‌পেঙ্‌ নাম দি বুঢ়াগোহাঁই পাতি ল'লেহি। সেই কৈদকে 'লক্ষ্যকোৱা বুঢ়াগোহাঁই' বোলে।

পাছে খুন্‌লুঙ্‌ খাম্‌পেঙ্‌কে বজাদেৱে ৰাজমন্ত্ৰীৰ বাবো দিলে। সেইবেলা চাওপাংবড়ুৰ নাতি চাওপুংবড়ুৰ টংচু নগাৰ বণত পৰিল। তেওঁৰে পুতেক লাংবাকক সেই নগাৰ বৰ্ণলৈ পাকিলে। পাছে সি নগৈ, পলাই থাকিল। এই দায়তে লাংবাকৰ পুতেক ডেকোলাক নি চৈয়নাভ পাতিলে, আৰু বান্‌কেৰ চবাই শুকুৰাৰ দিলে। সেই চবাই বজাৰ এক ঘৰ বন্দীয়ে খালে। সেই বন্দীৰ পো-বাতিক চুপেৰে চিতি বজাদেৱে খুন কৰি নগৰবপৰা খেদিলে। তাতেহে লুখুৰাখন বুলি ইহঁতকো লুখুৰাখনৰ খেলত দিলে।

বজাদেৱে নগাৰ এক খুন্‌বাওৰে সখী সাজি বজাই একদিনা পহু মাৰিবলৈ গ'ল। পাছে এক নগা বন্দীয়ে হাবিত লুকাই দা, কৰ লৈ বজাদেৱক মাৰিবলৈ বুলি আহিল। বজাদেৱে সাজি নগাই দেৱালত বজাই সেই বাটে নগৈ উভতি আহিল।

সেই আপাহতে খুন্বাওলৈ বজাদেৱে কুঁৱৰী এজনী দিলে। খুন্বাওৰে যিহ্ন সাজিয়ে দিছে বুলি কুঁৱৰীক নিলে। কুঁৱৰীৰ বাপেকৰ নাম 'ড্যাওজিন্'। পাছে একদিন
কন্‌চেঙৰ জন্মকথা
 (প্ৰথম প্ৰকাৰ)
 বজাক' ববকুঁৱৰীয়ে বোলে, নেচাই নিচিহ্নি ড্যাওজিনৰ
 জীৱাবীক হুৱহীয়া গৰ্ভেৰে নগালৈ কিয় দিলা? বজা
 তুনি বস্ত্ৰ হুথকৈ ধাকিল। পাছে খুন্বাওৰ ভাত
 কুঁৱৰীৰ ল'ৰা হ'লত, সেই ল'ৰাক বুলি আনি বজাদেৱে ভোলনোৱা পোকৈ তুলিলেহি।
 ভাবে নাম থ'লে কন্‌চেঙ।

কোনো কোনো বুৰঞ্জীয়ে কয় বোলে, নগাব খুন্বাও এটাৰে (চুপিন্‌কা
 বৰ্গদেৱে) যিহ্ন কবিলে। একদিন ৪০ জন মানুহেৰে হাবিত ড'বিকৰ বাই পাতি
কন্‌চেঙৰ জন্মকথা
 (দ্বিতীয় প্ৰকাৰ)
 চবাই হাবিবলৈ যাওঁতে, বৰ্গদেৱে হাবি লোমাই বাই
 পাতিছে। এনেতে নগাই বাৰ্ডা পাই বাটি, বহুঁ, দা
 লৈ বৰ্গদেৱক হাবিবলৈ ৮০ জন মান নগা খেদি আহিল।

এই কথা খুন্বাওৰে জানি, আন বাটে আহি বৰ্গদেৱত কলেহি বোলে, তোমাক
 হাবিবলৈ নগাই খেদি আহিছে; জীয়ে ওলাই যোৱা। পাছে এই কথা জানি, চবাই
 বাই হাবিতে এৰি গুছি আহিল। নগা আহি বিচাৰি নাপাই উলটি গ'ল। পাছে
 আন এদিনা খুন্বাওক যাতি আনি বদ-ভাত খুৱাই-খুৱাই কাপৰ দি বোলে, তোমাব
 নিমিত্তেহে মোৰ দেহটো বজা পবিল। এতেকে তোমাক মই কি দিম, মোৰ এই
 ভিৰোতাভৰীকে দিলো, তুমি নিয়া। সেইজনী কুঁৱৰী আলাগী আছিল। চাৰিমান
 গৰ্ভ আছিল। পাছে খুন্বাওৰে বোলে, তোমাব ঘৰিণী মোক নালাগে, আক গৰ্ভো
 হৈছে। বৰ্গদেৱে বোলে, মই ৱেহকৈ তোমাক দিছো; তুমি নিয়া, কিন্তু এইব যদি
 গৰ্ভৰ ল'ৰা হয়, ল'ৰাটি মোক দিবা। পাছে খুন্বাওৰে নিলে। গৰ্ভুবা ল'ৰাটি জন্মিলত,
 এক বৎসৰ পাছত ল'ৰাটি বৰ্গদেৱক বি দিলেনি। পাছে সেই ল'ৰাটি ৱেহকৈ পুত্ৰৰূতে
 তুলিলে। এই ল'ৰাব নামেই কন্‌চেঙ।

৮কাজীনাথ ভাৰুদীকুলে লিখিছে, পূৰ্বে এসময়ত চুপিন্‌কা বৰ্গদেউক নগাব
 খুন্বাৰে পালসেবা কৰোতে, চমুৱা কুঁৱৰী এজনাই ভিতৰ কাগৰণবা তুমি চাই থাকি,
কন্‌চেঙৰ জন্মকথা
 (তৃতীয় প্ৰকাৰ)
 খুন্বাওক ভাল দেখি, বজাদেও ভিতৰলৈ আহিলত,
 খুন্বাওটো ভাল মানুহ বুলি বজাদেৱৰ আগত শলাগিলত,
 বোজকৈ নগাকহে ভাল দেখিলে বুলি বজাদেৱে নগৰ্ভ
 সেই চমুৱা কুঁৱৰীক সেই নগাব খুন্বাওলৈকে দিলে। পাচে নগা-চাকত লৈ ল'ৰা এটা
 জন্মিল। সেই ল'ৰাই পাল সেৱাত অহাত কৰোণকথাত এই চমুৱা কুঁৱৰীৰ গৰ্ভত
 পোৱা ল'ৰা বুলি জনাবলি হ'লত, চুহুৰুৰ বা বিহিবীয়া বজাদেৱে পিছৰীয়া দেখি
 'কন্‌চেঙ' নাম বি বৰপাত্ৰমোহাই পাতিলে।

এখেতৰ পৰৱৰ্তী লিখকসকলেও (যেনে, বায়চাহাব শ্ৰীযুত পদ্মনাথ বৰুৱাই) এই বক্তকে সম্বৰ্ণন কৰিছে ; প্ৰকৃততে কিন্তু ভাষালীক্ষকৰ বক্তটো সিমান ঠিক নহয়। নগা বৰপাত্ৰকে নগা পাত্ৰকে একে বুলি ভাবি লোৱাত তেখেতৰ ভুল হৈছে যেন দেখা যায়।

পাছে চুগিম্কা বজাদেৱে ডেওঁৰ পিড় বজাক বধোতে তলে তলে যাৰ পেট আছিল বুলি জানিলে, সেইবোৰৰ কাকো প্ৰাণে মাৰি, কাকোবা উগ্ৰশাস্তি কৰি, দেশত বান্ধা দুৰ্গতি কৰিবলৈ ধৰিলে। তাতে অসন্তুষ্ট হৈ বুঢ়াপোহাঁই প্ৰযুথো সকলোৰে আলচি ১৪১৯ খৃস্টাব্দ বজাদেৱক বধ কবালে। এইজন্য বজাদেৱৰ ভোগ ৪ বছৰ।*

---

* কানীনাথ ভাষালীক্ষক আৰু বায়চাহাব শ্ৰীযুত পদ্মনাথ বৰুৱাই দুবৰ্তীত এইজন্য বজা স্বাভাৱিকৰূপেই বধিলে বুলি কয়।

প্ৰায়বাহাদুৰ ভগাতিবান বৰুৱাই কয়, দুহেৰুকা বজাক যবাঁৰ পাছত দেশৰ যেনে দুৰ্গতি হৈছিল, তেনে বধ'বলৈ সন্মতকৈ বজাক যবোৱাই, স্বাভাৱিকৰূপে বজা বুলি প্ৰখ্যাত কৰি দিলে। সত্ৰতঃ বায়বাহাদুৰৰ মতেই ঠিক আৰু বিশ্বাসযোগ্য।

দিহিঙ্গীয়া বজা

১৪১২ শ'কত চুপিম্ফা বজাদেবৰ পুতেক ভাণ্ডচুহুজ্-মুজ্ বজা হ'ল। বজাদেবৰ চাৰিপুতেক, সৰুকুঁৰবীৰ নাম চুল্লেন, এৱেই ডেকা বজা, গঁড়গঞা বজাও বোলে। চুবেজ্

বজাৰ পাঁচ পুতেক

ভনীয়েক আৰু

কুঁৱৰী

বা দেওবজা (এওঁ চাৰিজ্-বজা), চুখেজ্ বা দুপ বজা

(এওঁ তিপাম্ বজা), আৰু চুতিজ্ (এওঁ নামকপীয়া

বজা)। বৰজনা আইকুঁৱৰীৰ এটি কৌৱৰ, নাম চুক্রাং

তেওঁৰপৰা বচা ফৈদকে পাছলৈ পৰ্বতীয়া ফৈদ বুলিলে।

বজাদেবৰ দুই ভনীয়েক, এজনীক দিলে ফ্ৰুচুজ্, এজনী দিলে চুংহনক। বজাদেবৰ কুঁৱৰী মুংমুজ্ৰ জীয়েকী এজনী, ধিম্ভৰ জীয়েক এজনী, কাণ্-মুজ্ৰ জীয়েক এজনী। প্ৰথম চাৰি কৌৱৰ কাণ্-মুজ্ৰ জীয়েকৰ, চুক্রাং কৌৱৰ মুংমুজ্ৰ জীয়েকীৰ। বজাদেবৰ ইবোৰত বাহিৰেও আৰু কুঁৱৰী আছিল।

বজাদেবৰ নিজৰ চাৰি পুতেকক দিহিঙ্গ, চাৰিজ্, তিপাম্ আৰু তুংখজ্ এই চাৰি

দিহিঙ্গীয়া কৈদ

চাৰিজীয়া কৈদ

তিপমীয়া কৈদ

তুংখজীয়া কৈদ

নগৰত পাতি দিহিঙ্গীয়া ফৈদ, চাৰিজীয়া ফৈদ, তিপমীয়া

ফৈদ, তুংখজীয়া বুলি বজাৰ বজহৰ চাৰিটা ফৈদ

পাতিলে। বজাদেও নিজে দিহিঙ্গীয়া ফৈদতে থাকিল;

আৰু সেই ফৈদতে তেওঁ সবাতকৈ ডাঙৰ বজা হ'ল

কাৰণে, তেওঁকে দিহিঙ্গীয়া বজা বুলিলে। পাছে দিহিঙ্গৰ

ওচৰৰ চৰঙৰাত বাহিৰেও স্বৰ্গদেৱে বকতাত পোন প্ৰথমে নগৰ কৰিলে কিন্তু সততে চৰঙৰাতেহে থাকিবলৈ ল'লে। এওঁৰ দিনৰে পৰাই এই দেশত শ'কাদিত্যৰ শ'ক চলায়।

পাছে বজাদেৱে আপোন পিতৃৰ বীৰ্য্যৰ সন্ধান হেন জানি, কন্‌চেজ্ৰক অনালে; আৰু একদিন। বুঢ়াগোহাঁইকে বৰগোহাঁইকে এই বুলিলে বোলে, ভোমালোক এই গোহাঁই ৰূপ দুটি বৰ উধান, আমি বজাদেও সোণৰ ধালি। এতেকে আৰাক আৰু এক উধান লাগে। দুই গোহাঁয়ে বোলে, আৰু এক উধান পূৰ্বে যে নহ'ল, এতিয়া কিদৰে হ'ব? বজা বোলে, মোৰ বজহৰ কন্‌চেজ্ৰক ভোমালোকৰ লগত হানুহ এভাগ দি লোৱা, তিনি উধান হ'ক। সিবোৰে বোলে, আমি হানুহ দিব নোৱাৰোঁ, আৰাক লগে লগে লোৱা। পাছে বজা ৰং কৰি বোলে, ভোমালোকৰ হানুহ লোৱা, মই কি

কবিৰ পাৰ্শ্ব, চাওঁ। এই বুলি ববাহী, চুটীয়া, লুখুবাখন হি হবাই পোৰা মানুহ, এই মানুহকে ছই গোহাঁইতকৈ বঢ়াকৈ দি, কনচেজক বৰপাত্ৰগোহাঁই পাতিলে। নাম দিলে 'ভাওচুংবিপ্'। তাৰেপৰা তিনি গোহাঁই কপ তিনি উধান হ'ল। এই কনচেজই বৰপাত্ৰ গোহাঁইৰ প্ৰথম। তেতিয়াবৰপৰাহে বৰপাত্ৰৰ বিষয় চলিল।

পাছে কতদিন বকতাত থাকি বজাদেও চৰঙাবালৈ আহিল। পাঁচ বৎসৰ পাছে, খুনলুজ্, খাম্পেজ বৃঢ়াগোহাঁইকে আৰু তেওঁৰে বজহৰ খাওমুং ডিবাঙ্ককে আউনোয়া নগাক কন চেজ বৰপাত্ৰগোহাঁই যুঁজিবলৈ পাচিলে। ইবোৰক যাবৰ দেখি, নগাও ভয় হৈ কুঁৱৰী এজনী আৰু হাতী এটা দি স্বৰ্গদেৱক মাতিলেহি। তাতে আমাৰ ইবোৰো উলটি আহিল। তাৰ পাঁচ বৎসৰ পাছত হাবুজ্ৰ পানবাৰী ল'লেগৈ আৰু সেই বছৰতে হালধিবাৰীতে নগৰ কবিলে।

পূৰ্বে চুটীয়াবোৰৰ দেশ অৰাজক হৈ থকাত, একালত কামৰূপৰপৰা ধীৰনাৰায়ণ নামে এক কৌৱৰ আহি সিঁতৰ মাজত বজা হ'লহি। এতিয়া তাৰে বজ হৈ আছে। চুটীয়াহঁতে সেই বজাক জঙ্গমুং বুলিছিল; তেওঁৰে মন্ত্ৰীৰ নাম কাঁচিডবা। তাৰ দুবছৰ পাছত জঙ্গমুং আৰু কাঁচিডবা এই দুয়ে লোকজন সহিতে আহি চেকৰাকটাই দি বাট কাটি, দিখৌ মুখত পছলাবে গড় বান্ধি বণ ধৰিলেহি। আমাৰ বজাদেৱে শুনি চাওজ্ৰাচেজমুং বৰগোহাঁই, খুনলুজ্, খাম্পেজ বৃঢ়াগোহাঁই এইসকলক পাকিলে। সিবোৰে নাৰে তবে গৈ চুটীয়াক ধৰিলেগৈ। পাছে চুটীয়া ব'ব নোৱাৰিলে, ভাগিল। আমাৰবোৰো তাৰপৰা দিহিঙ্গ-মুখলৈ আহিল। পাছে চুটীয়া বজাই এখেত বণ হাবি দিহিঙ্গৰ গড়ত ধৰিলেহি। পাছে চুটীয়াই এওমুজ্ৰক

চুটীয়াৰে বণ।
চাওজ্ৰাচেজমুং-বৰগোহাঁই
মাৰিলে। পাছে বজাদেৱে শুনি বৰা-বুকক চেকৰাকটালৈ পাকিলে। তাৰ পাছত বজাও গ'ল। ইবোৰেও চুটীয়াক খেদি নি দিহিঙ্গমুখ ঠেকালেনি। আমাৰ মানুহে চুটীয়াৰ নাও এখন আৰু গোধা মানুহ এটা পাই চেকৰাকটাতে বজাত বোগালেনি। পাছে বজাদেৱে সেই গোধা মানুহতে বাৰ্তা সুধিলে বোলে, তহঁতৰ চুটীয়া ক'ত আছে? সি বোলে, ডিব্ৰুগড়ত আছে। সেই কথা শুনি বজাদেৱে খাওচেজমুংকে, কিংলুজ্কে ডিব্ৰুগড়ত গড় বান্ধি থাকিবলৈ দিলে; বজা নিজেও চেকৰাকটাৰপৰা পৰিতলৈ আহিল। তাৰপৰা মাৰুজ্ টেচাবুখলৈ গ'ল। ডিব্ৰুগড়ত আমাৰ গড় বান্ধিবৰ দেখি, চুটীয়াবোৰ লাউপৰালৈ গ'ল। তাৰে থাকান্জাউ বুলি চুটীয়াৰ এক বকৰাই কিছুমান ঠাটেৰে ডিব্ৰুগড়ৰ গড়ত বণ ধৰিলেহি। পাছে টেচাবুখৰপৰা বজাও ডিব্ৰুগড়লৈ গ'ল। খাওমুংহুদে, কিংলুদে নাৰে তবে খেদি নি সদিয়া ঠেকালেনি; চাওজ্ৰাচেজমুজ্ বৰগোহাঁয়ে, আলাগি চুটীয়াই চুটীয়া কাঁচিডবাক খেদি নিলে; বজাদেৱেও চুটীয়াক সদিয়াটলৈকে খেদি গ'ল। পাছে চুটীয়া বজাই খাওমুংহুদেৰে, কিংলুদেৰে এখেলে কটকী

পঠালে। ধাওমুজলৈ দিলে সোণৰ হাব হুগছ, পাটি হুখন, কিংলুজলৈ দিলে কঁবিয়া
এষোৰ, পাটি হুখন। আক বোলে, আমি বৰিলৌ, সিবোৰ ডাঙে থাকক, নাহিব;
আমাক আক খেদাকোবা নকৰক। আমি বছৰি বৰ্গদেৱলৈ কৰ্ত্তব্য দি থাকিম।

এই কথা সিবোৰে আমাৰ বৰ্গদেৱলৈ জনাই পঠালে। বজাৰো লখৌ পাচনিত
কবি এই বুলি পঠালে বোলে, তাৰ যি সোণৰ কণৰ দণ্ড, খাট, যেকুৰী, হাতী,
মাইহাড়, ভোগজবা আছে, তাৰে কণবখিনি তাৰ নিমিত্তে ৰাখি, সোণবখিনি মৌলৈ
দিব যদি, আমিও ক্ষেমা খাম। আক তাৰ বৰকুঁৱৰীয়ে সহিতে, তাৰে মাথুন্দী
হাতীকে বুখা কবি বৰহাটে দি হাতী ১০টা দিয়কহি। এইবুলি কৈ পঠালে। সি গৈ
সেই কথা ক'লত, চুটীয়া বজাই বোলে, ভাল, বৰকুঁৱৰীকো, মাথুন্দীহাতীকো আক যি
দহোটা হাতী খুজিছে, তাকো মই দিম। সোণৰ দ্ৰব্য, খাট আদি যি দ্ৰব্য খুজিছে,
সিবোৰ মোৰ বুণাককাৰ কালৰ সৰ্ব্ব, তাক মই দিব মোৰাৰৌ। ন-কৈ গঢ়াইহে
দিব পাৰৌ, যোক যদি এয়াহবাৰলৈ দিন দিয়ে। এই বুলি কটকীত কবি, ধাওমুঃ
হুজলৈ সোণৰ টুপৰ চিকণ আপি ১টা, সোণৰ থাক এষোৰ, সোণোৱালী পয়জাব
এষোৰ, হাতী ২টা, পাটি ২খান, আক কিংলুজলৈ সোণৰ থাক এষোৰ, ঘোঁৰা ২টা,
হাতী ২টা আক পাটি ২খান দি পঠালে। আক থাক, কেক, নৰা কাপোৰ, এনে
বস্ত্ৰ ডাঙৰীয়া মুললৈও দিলে। বুঢ়াগোহাঁইলৈ যি নৰা কাপোৰ দিলে, তাৰে
তিতবত, বণক মনে, ছুবি বুলিও কয়, কটাবি এখন দি পঠালে। পাচে বুঢ়াগোহাঁইয়ে
বজাত জনালে। পাছে লৰে আলচি বোলে, চুটীয়াই আমাক ধৰিবহে খোজে, এনে-
হেন মন কৰিহে নৰা কাপোৰৰ মাজত কটাবি দিলে। বজাদেৱেও ধাওমুনাংচুক,
চাওচিন্, কিংলুজ, ধাওমুঃহুজ, ধাওমুনকেখন আক চাওচিকবং এই ছয়ৰে আলচ কবি
নিজেও কলা ঘোঁৰাত উঠি, এই সকলে সহিতে বাঘ বাটে দি চুটীয়াৰ বৰনগৰ
ল'লেগৈ। পাছে চুটীয়া বজা ভাগিল; চাওচিকবঙ্গে পাছে-পাছে খেদি নিলে; আন
সকলেও পাছতে খেদি গ'ল; চুটীয়া বজাও পলাই গ'ল। গৈ বজাধৰাচল পৰ্ৱতত
উঠিলগৈ। আমাৰ বজাদেও তাৰ নগৰৰ সন্নিহিত থাকিল। পাছে আমাৰ বৰাবুকক
সকলে চুটীয়াক পৰ্ৱততে ধৰিলেগৈ। চুটীয়াৰ মানুহো বিস্তৰ পবিল। পাছে বলে
নোৰাবি, চুটীয়া বজা চন্দ্ৰগিৰি পৰ্ৱতত উঠিলগৈ। আমাৰ মানুহ তালৈ উঠিবলৈ
খোজোতে চুটীয়াই কিছুমান কাটিলে। মানুহ পৰিবৰ দেখি, আমাৰেওৰে হহকি
আহিল। চুটীয়াই আমাৰ বকৰা এচেৰেবথক ধৰি নিলে। তাক নিবৰ দেখি
সকলোৰে আলচ কবি, ধাওমুনাংচুক আক চাওচিনক এই দুইক বৰ বাটে পঠালে।
ধাওমুনকেখনক লোকজন দি বাঘ বাটেদি চুটীয়াক ধৰিবলৈ পাতিলে।

সৌকালে ইবোৰ দাবৰ দেখি, পৰ্ৱতবকোৰত আমাৰ যি হুচেঙ্গ শইকীয়া
আছিল, সেয়ে গছত উঠি চাই দেখিলে, চুটীয়াৰ মানুহ তাকৰ। পাছে হুচেঙ্গ শইকীয়াই

লগত ডেবকুৰি মানুহ লৈ পৰ্বত উঠিলগৈ। তাৰে বৰদুৰাৰ পালেগৈ। তাতে চুটীয়াইতে কঁবিয়াই খুচি আৰাৰ হুই চাৰি মানুহ মাৰিলে। তাকে দেখি আৰাৰ জংমুখং হাতী বকৰাই মানুহ কিছুমান লৈ পৰ্বতত উঠিলগৈ। পাছে আৰাৰকোষে গৈ চুটীয়াক কঁবিয়াৰ ধৰিলে; চুটীয়াই বণ এৰি পলাল। তেনেতে জংমুখং হাতী বকৰাই বহুত চুটীয়াক খুচি বগৰাই পেলালে, চুটীয়া বজাৰ পুতেককো কাটিলে; তাম কঁৰবী কভোবোবকো কাটিলে, কভোবোবক আনিলেও। বৰ্গদেওৰ পুতেক চুকেজ-কৌৰবে চুটীয়া বজা জঙ্গমুজলৈ ধাঁৰ মাৰিলে, ধাঁৰ গাত লাগিল। চুটীয়া বজা চাল খাই পবিল। পাচে চেবচং চেটীয়াই বাঠি মাৰি জঙ্গমুজৰ মূৰটো চিম্বিলে, তাৰ বৰকঁৰবী সাধনী বাণীৰো মূৰ কাটিলে। পাছে চাওজাচেজমুং বৰগৌহাৰে কাঁচিভবাক খেদি গ'ল; তাকে পাই কাটিলে। জঙ্গমুজৰে, কাঁচিভবাবে মূৰ হুটা আৰি নজাদেওক দেখালেহি। সেই হুটা মূৰ “চবাইদেও” আৰু “বৰ্গদেও” এই হুটা “দেওঘৰ”ৰ বৰ জখলাৰ মূৰতে পুতি, তাৰ ওপৰত শিল দিলে। পাছলৈ সেই শিলতে ভৰি দি, বজাসকল “দেওঘৰ”লৈ উঠে।*

ইয়াৰ পাছত বজাদেৱে নিজে গৈ চুটীয়াৰ নগৰ চাই, তাত থি থি পালে, সেই-খনি নাৰে ভটিয়াই দিহিহেদি পঠালে। সেই সেই বস্ত্ৰৰ লেখা; হাতী ৩০টা, বোৰা ৬০টা, বাক, বৰ্ছা, ছত্ৰদণ্ড, কেকোৰা, দোলা, আৰোৰান, শিক্ৰান, সোণৰ গগনজবা, বেলা, মাইহাজ, গৰু-মহ আৰু আনো বস্তু বিস্তৰ পালে। সোণৰ হাতী, সোণৰ বেজুকা, সোণৰ খাট, আৰু সোণৰ তিনিচুকোৱা সিংহাসন এইখনিও পালে। এই থিথিকৈ

কুৱেবদন্ত সম্পত্তি
(কেকোৰা দোলা)

“কুৱেব দন্ত সম্পত্তি” বোলে। এই সম্পত্তি বজাদেৱে “বৰ্গদেও”ৰ ঘৰলৈ বুলি উছৰ্গি দিলে আৰু তলে কেকোৰা দোলাকে, আৰোৰান, দবা, জবা, মাইহাজ,

চবানাও আদি দ্ৰব্য বজা, ডাঙৰীয়া আদিয়ে ব্যৱহাৰলৈ ল'লে। চুটীয়া বাজ্যবপৰা ভালেখিনি মানুহকো আনি আৰাৰ ঠায়ে ঠায়ে পাতিলেহি। তাত হিন্দুমানুহ পোজা গ'ল—মানুহ ১ ঘৰ, গণক ১ ঘৰ।

পাচে বজাদেৱে সকলোৰে সমালোচনকৰি বোলে; এই বাজখন যে দবা হ'ল, নাথালে কি হ'ব? ইয়াক ধাৰহে লাগে। এই বুলি চাওজাচেজমুং বৰগৌহাইক মানুহ, হাতী, বোৰা দি, সদিকীয়াতে থৈ আহিল। কিছুদিনৰ পাছত কৰ সন্দিকৈক বজা সদিকীয়ালৈ পঠালে বোলে, তই ক্ৰাচেজমুং বৰগৌহাইত কথা ওলপাই কৰি গৈ—তাক যোব এখেলে আহিব দিবি।

* কোনো কোনো স্থলীয় মতে, সেই হুটা মূৰ বজা জঙ্গমুজৰে আৰু তেওঁৰ পুতেকৰে, তাত কাঁচিভবাক মূৰ নাই।

পাছে ৰূপ সন্ধিকৈ গ'ল, আৰু বৰগোঁহাইত বজাৰ কথা ক'লে বোলে, বজাদেৱে তোমাক মাতিছে। তুমি এখেৰ আন মানুহ দুমুহ নিনিবা, তোমাৰ আপোনাৰ ঘৰৰ ল'ৰালুবি, বন্দী বেটা যাত্ৰা নিবা। এই কথা শুনি ক্ৰাচেঙ্গ-মুজ্ বৰগোঁহাই আহিল। লগতে ৰূপসন্ধিকৈও আহিল। দুয়ো আহি বজাত সেৱা কৰিলেহি। পাছে বজাদেৱে ক্ৰাচেঙ্গ-মুজ্ বৰগোঁহাইক বোলে, তই ল'ৰা-লুবিৰ শিকাৰ-বুজাৰ লাগে, ইয়াতে থাকগৈ, সদিয়ালৈ যাব নালাগে। এইবুলি বুঢ়াগোঁহাই কৈদৰ ভাণ্ডচেংমুজ্ ক সদিয়ালৈ

প্ৰথম সদিয়ালৈ

গোঁহাই

(বুঢ়াগোঁহাই কৈদৰ)

খোৱা গোঁহাই পাতি সদিয়া ৰাজ্যত থাকিবলৈ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিলে। সেইদিন খৰি সদিয়া ৰাজ বুঢ়াগোঁহাইৰ বজাহে খায়, পূৰ্বে প্ৰথমে সেই ৰাজ বৰগোঁহাইকহে দিছিল।

পাছে এনেতে আইতনীয়া নবাই সদিয়াত উপদ্ৰৱ কৰিবৰ কাৰণে মুক্ত কৰিলে। পাছে মুক্ত নবা পলাই গ'ল। পাছে পুন নবা বজা আহি বজাদেওত সেৱা কৰি মাতিলে বুলিলেহি। আমাৰ বজাদেৱেও বঁটা বাহন দি আৰু এক কন্যাও দি নবা বজাক বিদায় দিলে। আৰু বৰকাঁহ, জাংকাই, নবা দা প্ৰভৃতি কৰ সোধাবলৈ নিয়ম কৰি দি উলতীয়া কৰিলে।

ইয়াৰে কতো দিনৰ পাছত, দেৱবৰ্গাও, মৰজীত কছাৰী থাকোতে, সিহঁতে আহোমৰে বাদ কৰিলে বোলে, এই ৰাজ তইতৰ নহয়। এক ৰাতিৰ ভিতৰতে ন-হাত দ' কৰি পুখুৰী হ'ব লাগে, পানীও ওলাব লাগে আৰু ব'ব লাগে,—যাবে ভেনে হয়, তাৰে ৰাজ। আমাৰবোৰে বোলে, এই গছে যাৰে ৰাজ্য বোলে তাৰে হ'ব; কছাৰীয়েও বোলে, হ'ব। সিহঁতে বোলে, আহোমৰ যদি পানী ব'ব, আমাৰো ব'ব, গছে কিয় মাতিব? এইবুলি পুখুৰী খানি, কছাৰী গুচি গ'ল। আহোমে পুখুৰী খানি লেপিলে, পুছিলে, পানীও কহিয়াই ওপোছাই ধ'লে। গছৰো ধোন্ধত মানুহ সোমাই আছিল। গছত সুধিলত বোলে, এইখন কাৰ ৰাজ? গছে বোলে, আহোমৰ ৰাজ। হাবিত সুধিলে বোলে, কাৰ ৰাজ? হাবিয়ে বোলে, কছাৰীৰ ৰাজ নহয়। আহোমৰহে ৰাজ। তই দেৱ গছ। মিছা নামাতিবি, ই আহোমৰ ৰাজ নহয়, কছাৰীৰহে ৰাজ। গছে বোলে, কছাৰীৰ নহয়। হাবিয়ে বোলে, আহোমৰহে হ'ব। পাছে কছাৰীয়ে এই বেলা শুনি দেৱবৰ্গাওৰ গোসাঁইলৈ (?) কছাৰী বাৰে ঘৰ আৰু অলম্বাৰ কিছু দি, ডেম্বেৰাল গুচি গ'ল। পাছে কাজলীমুখলৈকে আমাৰ দেশ হ'ল।

তাৰ পাচে কছাৰী বজাই বোলে, ই কেনেকৈ হ'ব পাৰে? গছে মাতে নে কি? আহোমে আহোমে বুদ্ধি কৰি আমাক কিবা উপায়ে চলিলেহে। এনে বুলি তাৰে ভাৱক ডেঢ়চাইক পঠাই আমাৰ গছত ধৰিলেহি। পাছে আমাৰবোৰেও তাক ধৰিলেগৈ। পাছে ডেঢ়চাইক চাৰিও বজাৰ বন্দী এটাই ৰাতি দাৰে কাটিলে। পাচে

আমাব স্বৰ্গদেৱে ণাওমুজ্জতকক মবদিগড়ত থাকিব দিলে। বজাদেও আপুনি ডা-
ডাঙৰীয়া, বৰা-বুককে সৈতে নামতিৱে দি উজাই আহি, ডিঙ্গাংমুখত গড়বাঙ্কি ব'লহি।

কছাৰীৰ বণ

কছাৰিও লাংলাপেতত ডিঙ্গাং নৈয়ে উজাই আহিছিল।

আমাব এক ফৈদ মানুহে গৈ তাক আগ ভেটা দিলেগৈ।

পাছে সিহঁতেও আগ ভেটিব দেখি আমাব সেই যোৰা মানুহবোৰৰ ঘৰত জুই দি পুৰি
পলাল। পাছে বাতি অহিলত স্বৰ্গদেৱে সকলোকে এই বুলিলে বোলে, সিবোৰে যে ঘৰত
জুই লগাই পলাল, তইতেহে পাছে পাছে খেদি যা, য'তে পাৰ, ত'তে সিহঁতক ধৰগৈ।
এই বুলি বজাদেৱে খেদি যাবলৈ ক'লে। পাছে আমাববোৰও খেদি গৈ কছাৰীক জীতল
নেখেৰীত পালেগৈ। পাছে কছাৰীৰ ডেকা বজা (ডেট্‌চাই) গড় বাঙ্কি ব'লগৈ। পাছে
আমাব বজাদেৱৰ পুতেক চুন্ধেনমুজ্জকে, চাৰিংবজাকে (দেওবজাক) চিতলকে স্বৰ্গদেৱে
পাঁচিলে বোলে, তইতে কছাৰীক ধৰগৈ যা। বুঢ়াগোহাঁই পৰীয়া হনলকে, বৰগোহাঁইৰ
কিলিংখামকে সিহঁতৰ পাছতে সোঁহাতে যাব দিলে। পাছে ইবোৰ গৈ ধৰিলত, কছাৰী
ভাগি গৈ ইটাগড়ত ব'লগৈ। পাছে আমাববোৰেও ইটাগড়তে ধৰিলেগৈ। পাছে
কছাৰী ত'ৰপৰাও ভাগি নাহবলৈ গ'ল। আমাববোৰেও গৈ মণি পধাৰত ব'লগৈ।

পাছে কছাৰী বজাই আমাব বজা দেহুতাৰ এখেলে মানুহ এটিতকৈ ৰূপ দুশ দি
পঠালে, আক বোলে, মোৰ পুখাও পুলিনৰ বাজা, মোৰ খুৰাই সদাই বলকৈ খাবলৈ
মন কৰে। মই স্বৰ্গদেৱলৈ মোৰ ভনীকো দিম; আক য়ো গৈ স্বৰ্গদেৱক সেৱা
কৰিমগৈ। মোক এতেকে ক্ষেমা দিব লাগে। পাছে স্বৰ্গদেৱে বোলে, বাক ভাল,
তাৰ ভনীয়েককো দিব, ৰূপ দুহজাৰ আক হাতী ১টা দিব। তেবেসে মই ক্ষেমা
খাম। এই কথা শুনি কছাৰী বজাই আমাব স্বৰ্গদেৱক সেৱা কৰিলেহি। আক বোলে,
ৰূপ এহেজাৰ, তাও কাপোৰ ৫০০, উকা কাপোৰ ৫৫০, নাকৈ ১০০০, লোৱাল ১০০
সাকি, এইখনি বৎসৰি দি স্বৰ্গদেৱক সেৱা কৰি থাকিব। আমাব মহাবাজ্যো কছাৰী
বজাক সোণৰ আঙঠি এটা দি এই বুলি ক'লে বোলে,—এই আঙঠি সিহু বাদ নহয়
য়ানে, যোলে তই মন্দ নিচিতিবি। এইবুলি সোণৰ আঙঠিটো দিলে। আক দিলে
টক্জিৱে সৈতে হাতী ১টা, জিয়ে সৈতে ঘোঁৰা ২টা আক ছেহ্নদান ১খন। কছাৰী
বজাৰ লগত অহা বহুৱা খুজাবক দিলে ঘোঁৰা ১টা, কপীয়া দা ১খন, হিলৈ ১টা, এই-
খনি দি তাক বোলে, তোৰ বজাৰ যে সোণৰ দণ্ড, খাট, তাৰে হাতী আক বগলুৰ
ভিনি জীৱৰী কুঁৱৰী আছে, সিবোৰকো মোক দিব। বৰ কুঁৱৰীক তালৈ ধৰি। এই
বুলি কছাৰীৰ লগত আমাবো ৪০টা মানুহ দি বিদায় দিলে। সিহঁতক বোলে, যা,
তইতে ইবোৰক ইটাগড়ত ধৈ আহগৈ।

পাছে বজাদেৱে তাৰপৰা লুইভলৈ আহিল। তাৰেপৰা পাতৰকে, চিন সন্ধিকৈকে
বোলে, তই যা নাহবলৈ; টংচু সন্ধিকৈৰ ণাওমুজ্জিতক মবদিবপৰা বৰৈত থাকিব

বিলেগৈ। পাছে বৰ্গদেৰ ডেকাবজাৰে, চাবিহোৱা বজাৰে আৰু চাওকাচেঙ্গুং বৰ-
গৌহাইৰে আগচ কৰি আপোনাৰ বাজালৈ আহিল। পাছে ধুনখাটেকো গবিলে।
পাছে আহি টেংনিয়ে গবিলেহি; টেংনিৰ লগতে উজিবো। পাছে আৰাববোৰে গবি
নিলত উজিবো পলাল।

আত পাছে (ইংৰাজী ১৫০৬ চনত) বৈশাখ মাসত নবাব গছল বাঁৰ সেনাপতি
তুববকে সহিতে আৰাব কলিগাবৰতে প্ৰধান যুগ হ'ল। হাতী ২টা, ঘোঁৰা ১৩২০টা

মুছলমানৰ আক্ৰমণ

(৬ষ্ঠ বাৰ)

এইখনিৰে আহি তুববকে আৰাববোৰক গবিলেহি।
বজাদেৱে এই কথা শুনি, ডা-ডাঙৰীয়াবোৰক বৰ্ণলৈ
পাকিলে। এই যুগত আৰাব ধুনলুখাম্‌পেঙ্গ বুঢ়াগোহাঁই

প্ৰযুখো ৮খন হেঙ্গদানৰ ৮জন সেনাপতি সেনা সহিতে পবিল। বজা শুনি চাও-
কাচেঙ্গুং, বৰগৌহাইক থং কৰি বৰগৌহাঁই ভাঙ্গি তেওঁৰে সলনি কিলিংখামক
কিলিংখাম বৰগৌহাঁই

পাছে ছুৱোজনা বৰ্ণলৈ গৈ পক্ষ পক্ষেৰে যিলিৰ খোজে হেন শুনি, ছুৱোকে মাতি
ডাঙাচাজবাই বুঢ়াগোহাঁই
লাজিধুপুৰা বুঢ়াগোহাঁই
তলখাম্‌ বৰগৌহাঁই

আনি, ডাঙৰীয়া ভাঙ্গি, লাঙ্গি ধুপুৰাক বুঢ়াগোহাঁই
আৰু তলখামক বৰগৌহাঁই পাতিলে। এনেদে
তুববকেও কলীগাবৰলৈকে আৰাব দেশ মাৰি গুছি
গ'ল।*

* মুছলমানৰ পক্ষ আক্ৰমণ : এই আক্ৰমণৰ পূৰ্বে মুছলমানবিলাকে পক্ষমৰাব আসামলৈ
আক্ৰমণ কৰিছিল। কিন্তু সেই আক্ৰমণ আহোম ৰাজ্যত ন'হ'ল। ইং ১৪৮২ চনত এই আক্ৰমণ হৈছিল।
বজাদেৱ চুলতান আলাউদ্দিন হুচেন চাহে এই আক্ৰমণ কৰে। এওঁ মুছলমান ধৰ্মৰ মূল প্ৰৱৰ্ত্তক
মহম্মদৰ বংশত উপজিছিল। এই সময়ত উজনিৰঙত আহোম ৰজা চুহেনকাই ৰাজত্ব কৰিছিল আৰু
কামৰূপৰ কমতাপুৰত দীলাখৰ ৰজা আছিল। দীলাখৰৰ শটীপাঙ নামেৰে এজন্য ব্ৰাহ্মণ মন্ত্ৰী আছিল।
এই মন্ত্ৰীৰ পুতেকে বজাৰ বাণিত চকু দিছিল। বজাই ইয়াৰে গম পাই মন্ত্ৰীৰ পুতেকক মাৰি, অন্ত
আহাৰ্য্য জন্তৰ মঙহ বুলি মন্ত্ৰীক সেই মৰা পুতেকৰ মঙহ বান্ধি থুওৱালে। মন্ত্ৰীয়ে জুপাই মৰণান্তিক
যোজা পাই, গজাহান কৰিবৰ হলেৰে গৈ, বজাদেৱ নবাবক সকলো কথা কৈ সহায় বুদ্ধিলগৈ।
বজাদেৱ নবাব হুচেন চাহে কমতেখৰ দীলাখৰক বশ কৰিবৰ মনৰে, সেনা পঠাই যুদ্ধ বুদ্ধিলে। দীলাখৰো
দোটেই কাপুৰক নাছিল। বজাদেৱ পাঠান সৈন্যৰ লগত ১২ বছৰ অমৰবত কমতেখৰে যুদ্ধ কৰে,
তেওঁ কাৰো জয়-পৰাজয় নাই। অমৰবত হুচেন চাহে যুদ্ধ কমতেখৰক পৰাস্ত কৰিবৰ উপায় নেদেখি,
হল কবি সচিব প্ৰস্তাৱ কৰিলে। মুছলমানৰ কুটনীতিৰ মৰ্ম বুজুকা দীলাখৰে সৰল মনৰে সেই
মতিপ্ৰস্তাৱত সন্মত হ'ল। পাছে হুচেন চাহে কমতেখৰলৈ এই বুলি কৈ পঠালে বোলে, এতিয়া আহি
যুদ্ধ এৰি মিত্ৰ হওঁ, আহি অলপতে ভটিয়াই যামগৈ। কিন্তু বোৰাৰ আগৰে আৰাব ভিকতাবিলাকে
তেওঁৰ বাণীৰ লগত সাক্ষাৎ কৰিব খোজে। কমতেখৰে এই প্ৰস্তাৱতো বিকল্পিত নকৰিলে। পাছে
হুচেন চাহে হল কবি দোলাৰ ভিতৰত ভিকতা নপঠাই অস্ত্ৰশস্তাৰী সেনা-মামত এজাক পাতি দীলাখৰক
চৌলৰ ভিতৰতে বন্দী কৰি সমস্ত মৰম অধিকাৰ কৰি পেলালে। কোনোৱে কয়, কমতেখৰ পলাই
গাছিল। কোনোৱে কয়, মুছলমানে বন্দী কৰি তেওঁক লৈ গ'ল, আৰু কাৰো মতে, মুছলমানবিলাকে
তেওঁক ভাঙে মাৰিলে।

এনেতে টংচু নগাবে আকৌ বণ হ'ল। পাছে বজাদেৱে টংচু নগাব বজাকো জিনি খুন কৰি ধৰি আনিলে। সিও হাতী, ঘোঁৰা আৰু ৰূপ ১০০ দিলে। বজাদেৱৰ পা চুই সেৱা কৰিলে। পাছে বজাদেৱে ডাক শিকালে, বুজালে, বোলে অলপতে তই ক্ৰোধ নকৰিবি। তাৰ, বাদ, গীহৰ ঠেনা নহ'বি, সোণৰ ৰূপৰ ঠেনা হ'বি। এই বুলি হাতবপৰা সোণৰ আঙঠি এটা দিলে। আৰু এই বুলি ক'লে বোলে যোঁলৈ

মৰজীখোৱা গোহাঁই

(বুৰগোঁহাইৰ ফৈদৰ)

বুলি ২০ খাটনোৱাৰ আৰু ৫ ঘোঁৰা, বুঢ়াগোহাঁইলৈ
তিনি ঘোঁৰা আৰু মৰজীখোৱা গোহাঁইলৈ এক ঘোঁৰা
বছৰি দিবি। এই বুলি বুঢ়াগোহাঁইৰ ফৈদৰ মৰজীখোৱা

গোঁহাই পাতি মৰজীত থাকিবলৈ নিৰ্বন্ধ কৰিলে।

সেইবেলা কছাৰীৰ উপদ্ৰৱত ববদোৱাত ব'ব নোৱাৰি, ভুঞাইত উজাই আহি বেলঙৰি ঘোঁৰাহাটাত আছিল। স্বৰ্গদেৱক বায়ুণে গোচৰ দিলে বোলে, ভুঞাইতে দেশ ভাঙিলে। পাছে বজাদেৱে ভুঞাবোৰক ধৰাই আনি বিচাৰি চাই দায় হেন নেদেখি, সিহঁতক নিৰ্বন্ধ দি থেলি দিলে। ইয়াৰ কিছু পাছত, একদিনা বজাদেও গড় বাক্জি হাতী ধৰিবলৈ গ'ল। ভুঞাইতকো হাতী বেৰিবলৈ দিলে। পাছে হাতী ভুঞাইতৰ ফালে পলাল। তাতে দায় ধৰি, কতো ভুঞাক বজাই নি বন্দী কৰিলে, কতোক কাটিলেও আৰু কতো পলাই সাবিল।

জনদিয়েক ভুঞাই সৈতে শঙ্কৰদেৱ পলাই সাবিল; মাধৱদেৱ আৰু শঙ্কৰৰ জোঁৱাৱেক হৰিক বন্দী কৰিলে। পাছে মাধৱদেৱক বৈবাগী ভাৰি এৰি দিলে, আৰু হৰিক কাটিলে।

পাচে সলাত গড় বাক্জি লৈ, উত্তৰে-দক্ষিণে যি বাক্জা পায়, তাকো মাৰিবৰ মন কৰিলে। যাওঁতে বিশ্বসিংহে আহি বৰিলে; উত্তৰে কাজলী, দক্ষিণে ববনদী এইখনি বাক্জা মাগিলেহি। সেইবেলা বজালৰ বজাই পুনৰ ভুবৰক নবাবক দেশ মাৰিবলৈ পঠালে।

মুছলমানৰ ৭ম আক্ৰমণ

সেয়ে আহি হাতী ২টা, ঘোঁৰা ১৩৯০ টাবে, কলিঙ্গা-
বৰৰ খাঠৈ পালেহি। আমাৰবোৰে বজৰা পাই ধৰিলত

বৰ যুঁজ হ'ল। পাচে আমাৰবোৰে বলে নোৱাৰি হুকি আহিল, কতোবোৰ পাবীত পৰিল, ডেকা বজাও পৰিল। পাচে বৰাহীৰ নান্‌ত্যাংচাইকৌৰ পো-নাতিয়ে ডেকাবজাক

চাওক্ৰাচেজ্‌মুজ্‌

বৰগোহাঁই

তুলি আনিলে। এই আপাহড়ে সেই বৰৰ বৰপাদী
নাৰ থ'লে। পাচে বজাদেৱে ডেকাবজাক বোলে,

চাওক্ৰাচেজ্‌মুজ্‌, যৰাউলা দেওধাৱে, তহঁত তিবিঙ

লোকজন লৈ এঠাই হৈ কুকুৰা ঠৈ চাইছে মাৰি। এই বুলি ক্ৰাচেজ্‌মুজ্‌কে আকৌ
বৰগোহাঁই পাতিলে। ইবোৰেও এঠাই হৈ কুকুৰা ঠৈ পাতিলে। দেওধাৱে বোলে,

আমি গড় পাৰ হৈ যদি ধৰোঁ, আমি হাবিম; গড় পাৰ হৈ যদি বজালে ধৰেহি, আমি জিকিম। এতেকে এতিয়া আমি আভে থকা ভাল।

পাচে দিন চাৰি থাকি, বজাদেৱে নাও-নাৱৰা বতন কবিলে, আৰু বগুৰাবোৰকো বঁটা-বাহন দিলে। কনচেঙ্গ্ বৰপাত্ৰকো তামূলী কুঁৱৰী এজনী দি বগলৈ পাচিলে। সেইবেলা বগলৈ আহোঁতে, ফাচেঙ্গ্-মুজ্ বৰগোহাঁইয়ে গাভৰুত (ভেওঁৰ বৈশীয়েকক অৰ্থাৎ মূলাগাভৰুক) কাপৰ খুজিলে। গাভৰুৱে বোলে দিন সামান্য আছে, কাপৰ কেনেকৈ দিম, কাপৰ দিব নোৱাৰোঁ। কাপৰৰ লক্ষণ শুনা, মাজ নিশা বাতি কপাহ নেওঠিব, পাঁজি কবিব, সূতাও কাটিব, কাপোৰো বঁব।

মূলাগাভৰুক

বাতি নৌপুৰাওঁতেই কাপোৰো ওলাব লাগে। তেনে কাপোৰহে বগলৈ ভাল। পাচে সেই কাপৰ বগলৈ যাওঁতে বৰগোহাঁইয়ে পিন্ধিবলৈ ল'পালে। পাচে গাভৰুৱে আহোঁতে গিৰিয়েকক বাহিলে; গোহাঁইয়ে বাধা মুকুনি বগলৈ আহিল। আৰু গড়গঞা ডেকাবজা প্ৰমুখ্যে আনো লোকে সহিতে গড় পাৰ হৈ দেওধাইব কথা মুকুনি বজালক খেদি নিলে। পাছে ভুববকে গড়বপৰা ওলাই ধৰিলেহি। আমাৰ মানুহক খেদি নি কপিলীগদ্ধাত পেলালেহি; গড়গঞা বজাৰ গাতো কাঁৰ লাগিল, ঘোঁৰাও পৰিল। চাওফাচেঙ্গ্-মুজ্ বৰগোহাঁই, থাওমুংলিং খাম্বিংচাং প্ৰমুখ্যে আমাৰ বিস্তৰ মানুহ পৰিল। পাচে মূলা গাভৰুৱে বগত গিৰিয়েকক পৰিবৰ শুনি খেদি আহি বগ ধৰিলেহি। বগত বজালৰ ফালৰ বজাল আৰু তেঁজী সেনাপতিক বৈয়াই পেলালে। তাত পাচে সবে মিলি কনচেঙ্গ্ বৰপাত্ৰে বজালক মাৰি খেদি নি ভালোটো কাটিলে। হাজোৰপৰাও বজালক মাৰি খেদি নিলে। কতোদিনে ঘোঁৰাঘাট পাই তাতে বৰ মাইব যুদ্ধ হ'ল, সাতদিন-সাত বাতি। পাচে বজাল নাভাগে। গড়গঞা বজা গোঁহাঁইবোৰে সৈতে লগ হুই ভাৰি নাঁৱেৰে মাৰ বান্ধি যুদ্ধ কৰি বজালক নোৱাবিলে। তাত পাচে কনচেঙ্গ্ বৰপাত্ৰো দৰত ভাগি আহিল। বজাদেৱে তিনিবাৰ মানুহ পঠাই মাতিলে, তেওঁ নাছিল। বাক্যমাৰে মাতিলতহে আহিল। পাচে তেওঁকে মুখা সেনাপতি পাতি বজাদেৱে আকৌ ভুববকক মাৰিবলৈ পাচিলে। বৰপাত্ৰে বোলে, তিনি বৎসৰ যুদ্ধ কৰি নোৱাৰিছে; লোকজন ডা-ডাঙবীয়াও অনেক পৰিল। যুদ্ধ কৰি আকৈ নোৱাৰোঁ, মিত্ৰ কৰি যাবোঁ। গোহাঁইয়ে বোলে,—মই বৰিব খোজোঁ, তুৰ্ক বজা মিত্ৰভাৱে নিৱে নেনিৱে। এইদৰে ভুববকলৈ কটকীত কৈ পঠালে। ভুববকে বোলে, ভাল, গোহাঁই আহোক। গোহাঁইয়ে বোলে, ভাল, মই তেহে যাওঁ। ভুববক লগত মই থাকিম, বৰা-বুকক লগত মোৰ বৰা-বুকক থাকিম। এই যদি সত্য নিবন্ধ হয়, তেহে যাওঁ। ভুববকে বোলে ভাল, এই নিবন্ধ হওক। পাচে আমাৰ ভাৰি বাড়িত বেল সুমুৱাই ল'লে—পাটিগাকৰ সান্ধিত দা সুমুৱাই ল'লে। পাচে গোহাঁইয়ে বোলে—বানিলা (মাজ নিশা?) যাওঁতে মই ভুববকক ধৰিম। তইতে

ববা-বুককে ববা-বুককৰ ধৰিবি। এই নিবন্ধ কৰি গ'ল। সেই বাতি কন্চেজ পৌহাই
ডুববকেবে কথা হই ছল চাই আছিল। পাচে ডুববকৰ শেলেবে খুঁচি মাথিলে।
ভাব চোলা, থাক আনিলে। ববা-বুককেও ববা-বুককৰ মাথিলে। পাচে কন্চেজ
ববপাত্ৰে সবে মিলি বজালৰ বহু মানুহ ধৰি মাথিলে। আক কতো সৈন্ত লগত লৈ
বাকী বজালক খেদি নি কবতোৰা পাৰ কৰি ধলেনি। এই ডুববকৰ বুদ্ধবপৰা
আমাৰ হিলৈ হ'ল। পাচে সেই কবতোৰা গজাতে তেজ পুজু ধুই, ভাত কতোদিন
ধাকি, ১৪৫৪ শকত, কন্চেজ ববপাত্ৰে আমাৰ শীয়া পাতি, দৌল, আদি-পুখুৰী কৰি
চিন মাথিলে। আমাৰ বণজিকি অনা বজালৰ সেনাখিনিক হাতীখাহী দিলে। সিহঁতে

মৰিলা

হাতীৰ নেঙবৰ কালে বাঁহ গুজি দিয়াত নেজানে বুলি

ভাতত খেতি কৰিবলৈ দিলে। তাতো নিলগৰ বোকা

আনি কঠিৱাৰ গুৰিত দি খেতি কৰিলে; নশ মানুহে খেতি কৰি ছপ পুৰা ধান পালে।
পাছে বজাই একো নেজানে বুলি ইহঁতক "আদানি কৰি ধনী" কৰিলে, আক 'মৰিলা'
বুলি ক'লে।* পাছলৈ ইহঁতে নিজ ইচ্ছামতে পিতলৰ চৌ, লোটা, কলহ আদি সাজি।
নিজৰ জীৱিকা যোকলাবলৈ ধৰে। ইহঁতৰ বংশৰ মানুহে আজিলৈকে এই বাৰসায়
কৰি ধায়। আক প্ৰায় প্ৰতিকথাতে "এ নাবী! এ নাবী!!" বুলি ধায়। ইহঁত
কিন্তু অসমৰ আদিম জাতি নহয়; ইহঁতৰ মূল বঙ্গদেশত থকা পাঠান জাতিহে।

পাছে বজাদেৱে গোঁবৰ বাদচাহৰ ডুববক কৰতলীয়া হেন জানি, হেজাৰ কোজে
সহিতে উৰালী চেটীয়াক পত্ৰসন্দেশ দি গোঁবৰ বাদচাহৰ ঠাইলৈ শ্ৰীতিৰ নিমিত্তে
পঠালে। বাদচাহে পূৰ্বাপৰ সুখি, পত্ৰসন্দেশ দি, এছা নামে এক ভাল মানুহ আমাৰ
স্বৰ্গবাজাৰ ঠাইলৈ পঠাই দিলে। তাত যি কৈছিল, সিও আহি আমাৰ বজাৰ ঠাইত
তাকে ক'লেহি। পাছে মহাবাজাই তাৰ কথা বুজি এইবুলি ক'লে বোলে, ভাল,
আমালৈ যি হয় লৈ আহক, আমি শ্ৰীতি কৰিম। এইবুলি তাক পঠাই দিলে। পাছে
সি সেইদৰে ক'লত গৈ, গোঁবৰ বজা নিজে নাহি, ভায়েকক পঠাই দিলে। বজাৰ
ভায়েকৰ হাতত দি পঠোৱা বস্তৰ লেখা :—ৰূপ ১০০০, ধোঁৱা ৩০টা, বাক ৩২টা,
এইখনি দি পঠালে; আক বছৰি এনে নিয়মে দিবলৈ কবিল কৰিলে। পাছে বজাদেও
চৰঙহালৈ গ'ল।

* কোনোৱে কয় বোলে, নবাব খলসবাউ (এই ছত্ৰে চাহৰ পাহত বঙ্গদেশৰ নবাব হয়) এই
আক্ৰমণত আহিছিল; আক কন্চেজববপাত্ৰই তেওঁৰে ডুববকৰে কাটি কথা বুজ হুটা বজাৰ বসবলৈ
লৈ যায়। বজাদেৱৰ এটি ঘৰ আছিল। তাত শত্ৰুবিলাকৰ ঘৰ কাটি কাটি আদি আঁৰি থোৱা হয়।
ববপাত্ৰ ডাঙৰীয়াই খলস বাঁ আক ডুববকৰ বুজ হুটা দিয়াতেই, বজাই সানন্দমনে তেওঁক অভ্যৰ্থনা
কৰিলেগৈ, বাকসমূহৰ বাব দিয়ে আক সেই বুজ হুটা সেই ঘৰটোত আঁৰি থলেগৈ। এই বুদ্ধত
মুছলমানৰ বুজ কৰা বহুত সঁজুলি আমাৰ হস্তগত হয়।

পাছে কভোদিন থাকি বজাদেৱে তাংজাং, চেটীয়া এই দুইক লগত লোকজন দি কমতেম্বৰৰ ঠাইলৈ দূত পঠালে। সিবোৰেও এক হাজাৰ ঠাটেৰে অনেক সন্তাৰ লৈ গ'ল। পাছে কমতেম্বৰে অপূৰ্ব সন্দেহ দেখি, ভাল লোকৰ মুখে শোধালে বোলে, কোন বজাৰ দূত আহিছে আৰু কি নিমিত্তে বা আহিছে? আৰু যে শুনিছোঁ বোলে এক হাজাৰ ঠাটেৰে বাৰেতৰে আহিছে, ক'ব লাগে। পাছে আমাৰ দুই কটকীয়ে বোলে, আমাৰ স্বৰ্গ মহাবাজাৰ সাতমানৰ পথত নগৰ। তাতে থাকি অনেক ঠাটেৰে এক পুত্ৰক পূৰ্বদেশলৈ পাচিছে, এক পুত্ৰক জয়ন্তা, মগলু, ত্ৰিপুৰা—এইসকল দেশ যাবি বশ কৰিবলৈ পাচিছে। এক পুত্ৰ হাজাৰ ঠাটে সহিতে আহি কৰতোষাত বহিছেহি। সেয়ে আমি দুইক পঠাই এইখান বুলিছে বোলে, কমতেম্বৰ ডাঙৰ বজা বুলি শুনিছোঁ; এতেকে আমাৰে যুদ্ধ কৰে নে মিত্ৰৰভাৱে হয়? পাছে কমতেম্বৰে পাত্ৰমন্ত্ৰী সহিতে সমালোচন কৰি বোলে, শাস্ত্ৰমুখে শুনিছোঁ, প্ৰথমে প্ৰীতিগোটহে শ্ৰেয়; যদি প্ৰীতি নবহে, তেবেহে যুদ্ধ কৰিব লাগে। এতেকে তইতৰ স্বৰ্গ মহাবাজানো কোন প্ৰীতিক বাঞ্ছা কৰে? পাছে দুই কটকীয়ে বোলে, আমাৰ মহাবাজ কন্যাৰ কাৰণ কহিছে, তাকে আমি আশই নাপাইহে নকৈছোঁ। পাছে কমতেম্বৰে বোলে, কন্যা হ'লে য'তে ত'তে দিবকেহে লাগে। বিশেষত সৌম্যবেম্বৰ মহাবাজাক যদি মই জঁৱাই পাওঁ, তেনে আতপৰে ডাঙৰ কি আছে? এইবুলি কমতেম্বৰে মহাপাত্ৰক আজ্ঞা কৰিলে। মহা-পাত্ৰেও অনেক বস্তু সন্তাৰ, হস্তী ঘোঁৰা, ভাল-মানুহ লগত যৌতুক দি, কমতেম্বৰৰ জায়েকক আৰি স্বৰ্গমহাবাজাৰ ঠাই যোগালেনি। কন্যাৰ লগত যৌতুক দিয়া মানুহৰ লেখাঃ—সেবপুৰ, পাতিলা জহা, এথাৰে সেন্দূৰ, কামৰূপ, বাহিৰ বহু এই পাক্ষান দিলে।*

কামৰূপত বিশ্বসিংহ বজা আছিল। তাৰে নাম শুনি আমাৰবোৰে সসৈন্ত খেদি গ'ল। পাচে বাজা সুবৰ্ণ এচক, রূপ এচক লৈ আহি আমাৰবোৰত বিলিহি। সেই সময়ত লাইলাজ, বৰগোহাঁই প্ৰমুখ্যে সকলোৰে বোলে, কমতেম্বৰে কন্যাৰ লগত লাইলাজ বৰগোহাঁই পঞ্চাশ কামৰূপ সহিতে যৌতুক দিছে। তুমি যাতো আমাত আহি বিলিলা; আমিও তোমাক এই ঠাইতে বিশ্বসিংহ বজা নাম দি, থাকিলো। এতেকে তুমি স্বৰ্গমহাবাজাৰ ঠাইলৈ উপায় স্ৰব্য দি থাকিবা। এইবুলি আহিল।

পূৰ্বে চুকাফা বজাই যি ববাহী, মৰাণ পালে, ধামিধুমা (ধাকুম্‌ধা), ধকুনুধনা, এইজনী বজাই তাৰে নাতি-পুত্ৰিক চৰঙুৱা, মাইবেলা, দিহিঙ্গ, জাঁজী, বাঘচোং আদি

* দিহিঙ্গীয়া বজা স্বৰ্গদেৱলৈ দিয়া কমতেম্বৰৰ এই গৰাকী কন্যাৰ নাম কোনো কোনো বুৰঞ্জীৰ মতে বাজনী বুলি কয়। বাজনী কিন্তু আহোমৰ ৪ৰ্থ বজা ডাঙৰুবাংকাৰহে ঈৰ্ষী আছিল। তেওঁ আহোমৰ ৫ম, ৬ষ্ঠ আৰু ৭ম জনা বজাৰ মাক

আনো ঠায়ে ঠায়ে পাভিলে। আক বোলে, ববাহী, মবাণ, চুটিয়া, কছাবী, লুখবাখন, ইহঁতৰ যি ভাল মানুহ হয়, তাঁহাতৰ নাম নাকাটিব, চেটীয়া বুলিব। আক পূৰ্বে যে আমাৰ নাম হবাল, ন-পুৰণি মিহলি হ'ল, এতিয়া জনাবোৰতে চিন কৰক। এইবুলি ববাবুককত মাভতে চিন বাখিব দিলে।

পূৰ্বে বকতাত থাকোঁতে বজাদেৱৰ নগাৰে শ্রীতি আছিল। বান্ধুদীয়া নগাৰ খুন্বাও এটাৰে সৰী সাজি কৰিছিল; তাৰ নাম কাৰংমা। একদিনা কাৰংমাক নি বজাৰ চাংমাই শালৰ চাঙ্গত ভাত খুৱালে। বজায়ে খাইছিলে। পাচে লুখবাখনৰ জীৱনী চমুৰা কুঁৱৰী এজনে বজাক আল ধৰিছিলে। কুঁৱৰীয়ে খুন্বাওক ভাত খোৱা চাই আছিলে। বজাই পানীলৈ হাত মেলি আছিল। কুঁৱৰীয়ে তালৈ মন নকৰিলে। বজাই খং কৰি বোলে, এই মোলৈ মন নকৰিলে। তাইৰ মন নগাতেহে সোমাল। এই বুলি কুঁৱৰীক নগাৰ খুন্বাওলৈ দিলে। পাচে এক বছৰৰ মুৰত খুন্বাওৰ দিকিৰ ল'ৰা এটা হ'ল। সেই ল'ৰাও বজাদেৱে নি ভুলিলে। নাম দিলে “কনেঙ্গ-চেঙ্গ” (কন্চেঙ্গ) নহয়। পাচে টংচু নগাৰ বণত আপাহ পাই, সেই ল'ৰাৰ নাম দিলে, ‘নগা-পাতৰ, নগা বৰপাত্ৰৰ খেলৰ মাজতে কনেঙ্গ-চেঙ্গক খেলুৱাকৈ দিলে। কনেঙ্গ-চেঙ্গৰ দুই ল'ৰা, তাৰে সৰুটোৱে লগত এক ল'ৰাৰে সৈতে এক কছাবীণী আনিলে; সেই ল'ৰাৰপৰা বঢ়াকৈদক কলাইপাতৰ বুলিলে। নগা বৰপাত্ৰ, নগা পাতৰ আক কলাই পাতৰ এই কেঘৰ একে নহয়, তিনিওঘৰ পৃথক পৃথক।

পূৰ্বে চুকাফা বজাৰ দিনত নবা বজাই চুটিয়া, কছাবী, মবাণ, নগা আক কমতেস্বৰৰ ঠাইলৈকে খুত তুলিছিলে। সেয়ে খুত তুলিবলৈ তিনিটা মানুহ পাৰিলে। এটা গ'ল কমতেস্বৰৰ ঠাইলৈ, এটা গ'ল চুটিয়ালৈ, এটা গ'ল মবাণ, ববাহী, কছাবী আক নগাৰ তুলিবলৈ। পাছে চুকাফা বজাদেও পূৰ্বে নামি আহোঁতে তাৰে মবাণ, ববাহী, কছাবী, নগাৰ খুত তুলিবলৈ যোৱাটোৰ ঘৰত দিনাদেক থাকিছিল। তাৰে সতি-সন্ততিক এইজনা বজাদেৱে পাই, বেথা কৰি নাম দিলে, “বিমুনপাতৰ।” এতিয়া এই ঘৰৰে বৰটোৰ পৰিৱালক “নবাপাতৰ” বোলে। নবাৰপাতৰে, বিমুনপাতৰে একে বংশ। এটা চুটিয়াৰ খুত তুলিবলৈ আহি, ডিপামৰ কোষৰতে থাকিলে। তাৰে পো-নাতিক পাই, এইজনা বজাদেৱে নাম দিলে, “চাংতিয়া”। পাছে মহাবাজা সিহঁতকে গড়গাঁও সীমাত পাতি “গড়গঞাপাতৰ”ৰ নাম দি, বৰগোহাঁইৰ খেলত দি, আহোম কৰি দিলে। কুলত এই ঘৰ পূৰ্বত নবা।

এইজনা বজাদেৱে খুলুঙ্গ-খাম্বেঙ্গ বুঢ়াপোহাঁইৰ ভাইক গঁৱালী হাট এখন দি, বাজখোৱা পাতি, নগা চকী দি জবকাত ধ'লে।
বুঢ়াপোহাঁইৰ বাজখোৱা
 সেইবেলা ডাঙৰ ভূঞাহঁতে আহি গান্ধ শ্ৰেণৰ ঠাঙ্গা বজাক ভেটেহি। মাহেক ছমাহে থাকি যায়। এই দিনৰে অহা-যোৱাকৈ থাকে। পাছে

বজাদেৱে উত্তৰ ফুলড এমাহ থাকি চাৰি পূৰ্বা হাটিৰ পুখুৰীখানি আহি, দিহিহুত দৌল বান্ধি, শিলিখাতলত পানী চকী দি, দ'লৰ গুৰিতে হাট পাতিলে। ভূঞাইতে আহি হালধিবানী নগৰতে বজাদেওৰে কথা-বাৰ্তা হৈ থাকে। বজাদেৱে বায়ুগাঁওত বাদ কৰাই বং চায়। পাছে একদিনা ভূঞাইতক অনাই বায়ুগৰে বাদ কৰালে। ভূঞাইতে পুৰাণৰ কথা, আগৰ কালৰ বজাবোৰৰ কথা-বতৰা ক'লে—গঙ্গা জগন্নাথৰ কথা ক'লে, দেখাবো কথা ক'লে। দেখাবো কথা ক'লত, বজাদেৱে হিন্দু দেৱ বুলি লৈ আহিব দিলেগৈ।

পূৰ্বে আমাৰ বাক চাৰিৰ নাজানে; ভূঞাইতৰ পৰাহে হ'ল; আমাৰ পূৰ্বে কাৰুফাই খেহুহে আছিল। পূৰ্বে চুটিয়া ৰাজ্য মাৰি কুৰেবদন্ত সম্পত্তি আনোতে, তাৰে লগত এক খেহু পালে; সেয়ে এক খেহু, পিঠিয়ে জোৰে তিনি হাত, তাকে চুটিয়া খেহু বোলে। ভূঞাত পালে বৰখেহু, তাকে মৰাই বাক চৰাই থাকে।*

এইজনা বজাদেওৰ দিনতে চাওফাচেঙ্গয়ুজ বৰগোহাঁইৰ দিকিৰ পূৰ্বে বুঢ়াগোহাঁইৰ এক বেটীৰ এক ল'ৰা হৈছিল। সেই ল'ৰাই বুঢ়াগোহাঁইৰ ল'ৰা বুলি ইদৰে বৰ হৈ কুৰে। পাচে সেয়ে বৰগোহাঁইক মাৰিব খুজিলে। পাছে নোৱাৰি, সেই ল'ৰাই নৈ পাৰ হৈ গৈ, বুঢ়াগোহাঁইত শৰণীয়া হৈ পৰিলগৈ। পাছে বুঢ়াগোহাঁয়ে সেই ল'ৰা ৰাখি "পাপন" নাম দিলে। আহোমৰ লগত পাতিলে। যাতো বৰগোহাঁইৰ বীৰ্য্য বেটীত হ'ল, এই নিমিত্তেহে বৰগোহাঁই পৰীয়াই পাপনৰে জীয়াবী অনা-নিয়া নকৰে।

এই বজাদেওৰ দিনতে একালত গোহাঁইবোৰে আপুনি বজা হ'ব খুজিলে। সেইবোৰক বজাদেৱে নাক-কাণ কাটি ঠায়ে ঠায়ে পাতিলে, আৰু সেইবোৰৰ নাম দিলে—"আহু-বুং"। এইজনা বজাৰ দিনতে টুংচু বজাবে (অৰ্থাৎ টুংচু নগাৰ বজাবে) বণ লাগিছিল। সেই বৰ্ণলৈ চাওকাংবগুক গোহাঁইক পঠাইছিলে। বৰগোহাঁইৰ লগত কলাহক ডেউৰ পুতেকো গ'ল। পাছে নগাবে কটাকটি লাগিল; আমাৰ মাহুহো বিস্তৰ পৰিল। বৰগোহাঁইৰ চাওকাংবানকক আৰু কলাহকো পৰিল। পাছে বৰগোহাঁয়ে (জগা বৰগোহাঁই ডাওকাওবান্বেকে) মাহুহ পৰিবৰ দেখি আগ ৰাঢ়ি গৈ নগাকো এক চুই কাটিলে। নগায়ো হুকি মাৰি খেদি গৈ, বৰগোহাঁইক কাটিলে। পুতেককো কাটিলে, ভায়েককো কাটিলে। পাছে মজী বুলি বৰগোহাঁইৰ বাপেক-পুতেকৰ শৰ আনি

* কোনোৱে কয় বোলে, চুটিয়া বজাৰ "কুৰেব দন্ত সম্পত্তি" আহোমৰ হস্তগত হোৱা নাছিল। চুটিয়াবিলকৈ সন্ধি কৰিব খোজাত আহোম সেনাপতিয়ে এই সন্নিধান দিছিল যে, ১২টা হাতী "কুৰেব দন্ত সম্পত্তি" আৰু জঙ্গ-যুদ্ধৰ বৰহুঁৱনী সাধনী ৰাণীক সমৰ্পণ নকৰে বানে, কোনো একাধৰ সন্ধি হ'ব নোৱাৰে। চুটিয়া বজা ইয়াত মাতি নোহোৱাত আহোম সেনাই চন্দনগিৰি (চন্দনগিৰিও বুলি কয়), ডেউৰ মজীক বণ কৰি চুটিয়া ৰাজ্য লুণ্ঠন কৰে; আৰু সাধনী ৰাণীয়ে "কুৰেব দন্ত সম্পত্তি" হুতুত বান্ধি সৈ চন্দনগিৰিৰ চিকুৰপৰা দলৰ কুণ্ডলৈ জাপ দি বেহত্যাণ কৰিলে।

লাউবে যুব সাজি লগাই দাঁকৈ পোতালে। সেই কাৰণেহে বৰগোহাঁই ফৈদীয়াই যুগু ছিগা বা যুগু নোহোৱা লাউ নেখায়। পাছলৈ সিবোৰকে দেখি আনেও নেখায়।

দাঁৰ-কাংবানককৰ পুতেক চাওকাংবানকক তাৰে প্ৰথম দুই ল'ৰা, লাইলাং বৰ, থুনলাং সৰু। পাছে বজাদেৱে লাইলাককে বৰগোহাঁই পাতিছিল। তাকে পূৰ্বে টংচু নগাৰ বৰলৈ পাতিলে। পাছে লাইলাকে বৰলৈ যাওঁ বুলি গৈ, বৰলৈ নগৈ পলালে। লাইলাকৰ ভতিজাক লাইচেঙ্গে দেখি বোলে, আমাৰ পো-নাতিৰ কাললৈকে চাউল মাৰিলে, পৃথিৱী ধকালৈকে দুৰ্বশস্তা হ'ল। এইবুলি অসন্তোষ কৰি মহৰ্বেকালৈ গ'ল। পাছে উতাওনিৰলৈ লুহান পুংখামে গ'ল। তাতে পাক গাঁও মাৰিলোঁগৈ। নগাও ভাগি খেনলো-ৰাবে পলাল। বৰ নগাটো পাই লাইচেঙ্গে ধৰি আনিলে। পাচে টংচু নগাৰ গাঁও লুবি এঘৰ পালে; তাকে বজাদেৱে লগত ল'লে; বৰগোহাঁইৰ ঘৰগিৰী পাতিলে; আৰু দাঁৰ-কাং-বানককৰ বৰপুতেকৰ বৰটোক (অৰ্থাৎ লাইলাকক) পাই ধৰি বজাহৰ পৰা নিলগাই নি, দিহিঙ্গৰ চেউনি হাবিত পাতিলে। এইঘৰৰ পাছলৈ বৰগোহাঁই হ'ব নোৱাৰে; ই ঘৰৰ নাপালেহে হ'ব।

পূৰ্বে ঘোঁৰাঘাটত এইজন বজাদেওৰ দিনতে, বজাল মাৰোঁতে, এক বৰজনা গোহাঁইদেও চুকেন্‌যুক্ত, এক বজাদেও নিজে, আৰু এক দেওবজা চুবেজ—এই তিনিজন বজালে ৰোজবাৰু দিওঁতে কুকুৰা দিলেহি, কুটুকা বঙা, “পটাল দৰ্খা মাল পচাম্‌ কৰা” (১) ১০ কুকুৰা, ১০ কুকুৰী। পাছে সিহঁতে যুঁজে, আৰু আলৰ কোবত কোনোটো মৰে। এনে দেখি পাছে ৰাজ্যলৈ আনি পোৱালি কৰি অধিক কৰিলে।

বজাদেওৰ পাঁচজন কৌৱৰ এৰিও আৰু তিনিজন জীয়েক আছিল। তাৰে বজাৰ তিনিজন জীয়েক এক জীয়েক দিলে, বুঢ়াগোহাঁইৰ পুতেকত। বুঢ়াগোহাঁইয়ে নাপায় বুলি নানে, বজাদেৱে বলেবেহে দিলে। এক জীয়েক বৰগোহাঁইৰ নাতিয়েকত দিলে। আৰু ইজনী দিলে ধাওযুংভাওৰ নাতি ত্যাওচিদ্‌ টংচু সজিকাইত।

একদিনা চ'ৰাত ওলাই বহোঁতে বজাদেৱে বোলে, নগাৰ সীমান আমাৰ এটা গড় বান্ধক। পাছে আমাৰ মানুহ গড় বান্ধিবলৈ গৈ, প্ৰথমে হজন্ত খানোতে এক মানুহ ওলাল; বা বিছনিৰ কোষত কোষৰ ছাৰ লাগিলত, সিহু এটা যেন ওলাল। পাছে সেই মানুহে বোলে, মোক কিয় তুলিলি। আমাৰ মানুহে বোলে, নজানিহে তুলিলো। সি বোলে, লোহিত কেনি গ'ল? আমাৰবোৰে বোলে উত্তৰে পৰ্ব্বত সমীপে গৈছে। সেই মানুহে বোলে, দক্ষিণে গতি এৰি উত্তৰবাহিনী হ'ল; কলিয়ুগ হ'ল, এতেকে মোক এতিয়া আকৌ পুতি ধৰাঁক। ইহঁতেও পুতি ধৈ, সেই কথা বজাত ক'লেগৈ। বজাদেৱে বোলে, সিটো কিমান ডাঙৰ? সিহঁতে বোলে,—বা-বিছনীৰ পৰাহে দেখিলো। এটা হাতীৰ মান ডাঙৰ হ'ব। এই কথা শুনি বজাদেৱে বোলে, গড়

এতিয়া নাৰাহ। পাছে আৰাৰ বান্ধুহেও গড় নাৰাহি গুচি আহিল। সেই পৰ্ব্বতৰে নাৰ থাকিল “দেওপৰ্ব্বত” আৰু তাৰ সন্নীপতে খুন্তন বজাৰ বৈদায় আছে।

আৰু একদিনা বজাদেও নগৰলৈ আহি হাছ-পছ মাৰিবলৈ হাওঁতে, লুইভত জাল হাওঁতে জাল লাগিল। টেমুৱীয়া নদীয়ালৈ বুৰ দিলে। পাছে নদীয়ালৈ নোলাবৰ দেখি কনুচেজ, বৰপাত্ৰে আপুনি বুৰ দিলে। পাছে বৰপাত্ৰে দোৱানোৰে কাবো কৰিলত তুউ হৈ লুইভৰ বজাই জাল একবাই দিলে বোলে, মোক নদীয়ালৈ চুবলৈ আছে, তাতেহে তাক মাৰি থৈছোঁ। সেই বেলা লুইভৰ বজাৰ দুই কুঁৱৰীৰ ফণি মিহলি হৈ বিবাদ লাগিলে। তাৰে এজনাই সেই ফণি বৰপাত্ৰৰ গাটলৈ দলিয়াই দিলে বোলে, আবে নিমিছেহে বিবাদ লাগি থাকে; ভয়ে লৈ যা। বৰপাত্ৰে বোলে, আৰু মই কি

কৰিম? লুইভৰ কুঁৱৰীয়ে বোলে, ভাল ৰূপে ধৰি। বৰপাত্ৰৰ ঘৰৰ কুলদেৱতা ই থাকিলে ঐশ্বৰ্য্য সম্পত্তি হুণ্ডে। পাছে বৰপাত্ৰ পানীত পৰা মৰা যেন হৈ ওলালেহি, সেওঁ দিলতহে ভাল হ’ল। বজাদেৱে সুধিলে বোলে, কি দেখিলি? সুধিলত বৰপাত্ৰই সকলোখিনি ক’লে, ফণিও দেখালে। বজাদেৱে বোলে, ফণি ভোঁলে দিলে নে? মোঁলে দিলে? বৰপাত্ৰে বোলে, মোঁলেহে দিলে, পাছে বাক তুমিয়ে লোৱা। বজাদেৱে বোলে, যাক দিয়ৈ, সেয়েহে পান, এতেকে ভয়ে ল। এই বুলি কণিখন বৰপাত্ৰক দিলে।*

এইজনী বজাদেৱে পূৰ্বেবজাই টামনি মাৰি বৰভূঞাক ববালে। পাছে সিহঁতক আনি উত্তৰ কুলত পাতিলে, আৰু সিহঁতৰ ল’ৰা কিছু বৰ্গদেৱে ডামুলী পাঁচনিকৈ লগত ল’লে। ঐয়ানিক ভূঞা ১২ ঘৰ; আঁঠে ভূঞা, বকাই, উজীৰ, লঙ্ঘৰ, চোমদাৰ, সনাতন, কেহো, বাৰভট্ট, ভকত, তমাই, বাই আৰু কোঁষিক, এই ১২ ঘৰ মুখা ভূঞা, আবে চাৰিটাকৈ সকমুৰীয়া ভূঞা, হুকুৰি আঠোটা। তাৰে চাৰি ঘৰ সকমুৰীয়া ভূঞা, হাঁহবাৰীত পাতিলে নি। তাৰে যেহা কলিতা বোলে এবৰ বৰ্গদেৱৰ লগত ললেহি। তাৰে এক ভায়েকক আনি সোণাবীজানত পাতিলে, আৰু এক ভায়েকক খজীয়া বুলিছিলে। খজীয়াৰ ঘৰৰে তিনিঘৰ হ’ল। পাছে যেতিয়া বৰ্গদেৱে কছাৰী মাৰিলে, বৰজী পাব কৰি থেদিলে, তেতিয়া খজীয়াৰ ঘৰৰ চামকলীয়া বজাদেৱে মতাই আনি “চুৰাপাল” (চুৰাক?) নাম দি বৰজীত পাতি থ’লে। সেই সময়ৰপৰা এই ঘৰক “বাহুবীয়া চেটীয়া” বোলে। এই ঘৰ পূৰ্ব্বত কলিতা।

সামান্য ববাহীৰ মাজত খাওমুংখাই বুলি এক ববাহী আছিল। বজাদেৱে তাকে

* কনুচেজ বৰপাত্ৰৰ পৰিৱৰ্ত্তি কনুচেজৰ বৰপাত্ৰ পোহাই ডাঙৰীয়াৰ পুত্ৰ শ্ৰীমান দৈলৈঘৰ বৰপাত্ৰ পোহাইঘৰ জিৱাত এই ত্ৰয় (কণি) এতিয়াও আছে। তেওঁলোকৰ পৰিৱালৰ বান্ধুৰে এই কণিক “কুলদেৱতা” বুলি কয় আৰু পূজা কৰে। এওঁলোকৰ বৰ্ত্তমান ঘৰ পোলাবাটৰ অন্তৰ্গত বাহুবী মৌজাত।

“চাংকজ”কৈ ল’লে, আক খেবব, বাঁহব, বেডব কামেবে বব দেখালে। সেই দিনবে পবা সেই ঘবব “চাংকজ” নাম থ’লে, আক হামুহটোৰ নাম দিলে “খাম্ খাকুম”। আক সজ্জিকাই ফৈদব এক ভিকতাক গৰ্ভেবে এইজন্য বজাদেৱে আহোৰ বীতিবে ভিকতাকৈ ল’লে। তাইবে সেই গৰ্ভত অহা ল’ৰাটি হ’লত, সেই ল’ৰাকে বজাদেৱে “চৈয়ঙ্গীয়া সজ্জিকাই” নাম দিলে, তাৰো নাম থলে “মুমুং”।

পূৰ্বে চুকাফা বজাব লগত নাহি অহা “চিঙ্গিডাঙ্গ” বে আহিছিলে, এই ঘবকে পাছলৈ “দেহিয়া চিং” বোলে। দেহিয়া চিঙ্গব ঘবব চাওমুজব বৈনী এইজন্য বজাদেওব চাঙ্গলৈ অহাঘোৱা কৰিছিল। আক চাওমুজে বজাদেওক ময়না পাখীলৈ কবিল যোগাইছিল। পাছে চাওমুজব বৈনীৰ বজাব দিকিব এটি ল’ৰা হ’ল। বজাদেৱে বোলে, এই ল’ৰা মোৰ দিকিব, বাপেকে বোলে, মোৰ। তাকে বজাদেৱে ভুলি ল’লে। সিও বজাদেওব লগতে আছিলে। পাছে সেই ল’ৰাকে ভুববকব বণলৈ পাঁচোতে সিও বণত আগবণুৱা হৈ ফুৰিলে। সেই আপাইতে, বজাদেৱে “গড়গঞা সজ্জিকৈ” বুলিব দিলে। বজাদেৱে বোলে, কোনেও ইহঁতৰ পুৰব নেখালিব। যি খালিব, বই কাটিব, মোৰ পো-নাভিয়েও কাটিব। তাৰেপৰা সেই ঘৰলৈ বজাব জী অনা-নিয়া নকৰে।

একদিনা ডেকাবজা চুল্লেনে কুকুৰা মুঁজাই, বোলা-বুলি লগাই ওচি আহিল, এই এক কথা। আক একদিনা বজাদেও গড়গাঁৱলৈ পহ মাৰিবলৈ আহিল। বৰভন্না আইকুঁৱৰী একদিনা দুপৰ সময়ত চুকাং গৌহাইক কোলা লৈ আহোঁতে, ডেকাবজা সেৱা কৰিবলৈ গৈ, সেৱা নকৰি, ই সি চাবৰ হলে উলটি আহিল। বিবলৈ হামুহ পঠালতো ডেকাবজা নগ্নল। পাছে বজাদেও গড়গাঁৱৰ পৰা আহিলত, বানীয়ে এই কথা বজাত ক’লে। বজাদেৱে এই কথা শুনাতে ডেকাবজাবে মনান্তৰ হ’ল। এয়ো এক কথা। আক পূৰ্বে শ্রীতিৰ কাৰণে মহাবজালৈ বুলি কহাৰী বজা এক কন্যা দিছিলে। সেই কন্যাৰ কাৰণে পিতাপুত্ৰৰ (মহাবজাবে ডেকাবজাবে) বিবোধ হ’ল। সিও এক কথা। আক পূৰ্বে কয়তেম্ববৰ বাজাব পৰা ডেকাবজা দুই কন্যা আনিছিলে। সেই দুয়ো কন্যাকো বজাদেৱে আপুনি কুঁৱৰী পাতি ৰাখিলে। পাচে অসম্ভাব কৰি ডেকাবজা বোলে, কয়তেম্ববৰ ভাৰণবা দুই কন্যা আনিলো, তাকো তেজৈ ৰাখিলে, সিডু হ’ল তি হ’ল, যেন খুচি মাৰিবা। এইবুলি ডেকা বজাই অৰ্থেক লোকেবে আলচি, বকতাৰ পানীত হাত জোৰবাই, নেবিবি বুলি শপত কৰালে। পাছে বজাদেও দিহিঙ্গলৈ আহি, ডেকাবজাব মাকক শপতাই পুতেকক আনিবলৈ পঠালে। পাচে তেওঁ গৈও নাহিল। ডেকাবজাও ওলাল। ডেকাবজা মুঁজত বলে নোৱাৰি দিখৌ কোবে কোবে আহি দিখৌ কোষ পাই, তাতো ব’ব নোৱাৰা যেন দেখি পেহত গাভকবোৰক হাতে ভুলি আগ কৰি দিলে। ইবোবো আঙৰাখে। পাচে বজাদেৱে বোলে, ইবোবনো কোন? এবে কিয়নো হ’ল? পাছে বজাদেৱে চাই বোলে, কলে

বোৰাৰি সি বোৰাৰীবোৰক আনিছে। আমি উলটি যাবৰ উপায় কৰিছে। এতেকে আমি উলটি যাবৰে লাগে, বোৰাৰীহঁতে সহিতে কি যুঁজিবা? এই বুলি বজাদেও দিহিৰ্জলৈ গ'ল। যি ঠাইত পিতাপুত্ৰৰ যুঁজ লাগিছিল, সেইখনিৰ নাম হ'ল “চেপন”, আৰু যি খনিত চেপি থ'লেহি, তাৰ নাম “ধেপন” থাকিল।

আত পাছে কতদিন থাকি, ডেকাবজাই লগৰ মানুহ পঠাই কছাৰী কুঁৱৰীৰ গালৈ পাচনী বেটী পঠাই এই বুলি কোৱালে বোলে, বুপাদেউতাক যেনেভেনে উপায়ে মাৰিব পাবে যদি, বৰমিত্ৰ পাতিয়। এই কথাতে সজ্ঞাত বুদ্ধি, কছাৰী কুঁৱৰীয়ে ভায়েক লেহেতীৱাকৈ ক'লে। সি বোলে, মোক আজ্ঞা কৰে হতে, খুচিব পাৰোঁ। ডেকাবজা শুনি বোলে, পাব যে উপায় কৈ যাব। পাছে একদিনা ৰাত্ৰি কুঁৱৰীয়ে ভায়েকক ডিকতা সাজ পিন্ধাই, যিভেবে বজাদেওক ধুন কৰাই মৰালে। কোনোৰে কল্প বোলে, লেহেতীৱাই ডিকতা সাজ পিন্ধি ৰাতি গা-চোৱা লিগিৰা খেৰচাইব লগত সোমাই চুলাত ঝাঠি ভৰাই নি, বজাদেওক খুচি মাৰিলে। সেই বাহ'ক, ১৪৬১ শকত বজাদেও চুলাল, ভোগ ৪২ বছৰ।

গড়গঞা বজা

পাছে ডেকাবজাই ১৪৬১ শকত বজা হ'ল। শিড়বজাক মৰাঘৰ কাৰণে, বহুতে ডেকাবজাক বেয়া পালে। এতেকেহে ডেকাবজাই চৰণুৰাৰ নগৰ এৰি, গড়গাঁৱত নগৰ কৰিলেহি। সেই বুলি তেওঁক 'গড়গঞা বজা' বুলি কয়। পাছে গড়গাঁৱত শিড়বি ঘৰ উঠি আহোম মতে "চুল্লেনমুজ্জ" নাম ল'লে।

পাছে এইজনী বজাদেৱে বোলে, লেহেতীয়াৰ মন নাপায়। এইবুলি কছাৰী কুঁৱৰীৰ দুই ভায়েক, লেহেতীয়া আৰু বাত্‌মালকে কছাৰী কুঁৱৰীয়ে সহিতে তিনিও ভায়েক-ভনীয়েকক এটা গাভ খানি, তাতে তলে-ওপৰে কাঁইট দি পুতি থ'লে। লেহেতীয়াৰ আনো ভাই বজ্জহক যাক পালে ধৰাই আনি কাটিলে। পাছে বজাদেৱৰ ভায়েকবোৰে শুনিলে বোলে, বাপেক বজাক পুতেকে মৰালে। এই কথাত খং খাই, কেউ ভাই একে ঠাইতে গড়গঞা বজাবে বিবাদ লাগিল। পাছে দীঘল মোৰত যুঁজ খৰিলেহি। পাছে বজাদেৱক যুঁজত নোৱাৰি ভায়েকহঁত (চুৰ্বেজ, চুভেজ আৰু চুজ্জাং) সদিসাৰ পোনে পলাই গ'ল। তাতে কণ সন্ধিকৈয়ে সিৰোবক বন্দী কৰিলে। গড়গঞা বজাদেৱেও খেদি গৈ ডিব্ৰুগুৰুৰ কোৱামবাত কিছু বণ কৰিলেগৈ। তাতেহে তাক "যুজ্জমনা" বোলে। দেওবজা চুৰেজক এৰি, বজাদেৱে আনো তিনি ভাইক ধৰি আনি দিখৌমুখত "মুণ্ডমালাবান্ধি" ভালকৈ পুতি ধৈ কাজ সজ কৰিলে আৰু দিখৌ-মুখ সীমা কৰি, পাইমালী ভিতৰ কৰি, নগৰ মেৰাই গড় বান্ধিলে। তাতে হেমৰ বুলি মানুহ এঘৰ আছিলে। তাক গুহাৰ নোৱাৰিলে। সি কল্পনখাণ্ডমুজ্জৰ পো-নাতি। বাঁজী-বজা দুটি মানুহ; সি বজাকো বৰ কথা মাতে। এইখিনিতে নাম কালে গড়গাঁৱৰ গড় কিছু বঁৰা হই থাকিল। চাৰিখন ছৰাৰ দিলে। উত্তৰ ফালে আশিত নাহৰ কলে; তাৰে নাহৰ আলি নাম থ'লে। পূৰ্বে দিহিজীয়া বজাদেৱৰ দিনত নগৰত ছৰাৰ দুখনকৈহে আছিল। এইজনী বজাদেৱেহে আগৰ কালৰ বজাবোৰৰ কথা শুনি, নগৰৰ চাৰি ছৰাৰ কৰিলে।

সেইবেলা বজাদেৱে বান্ধা নগা মাৰিলে। আৰু দহকুৰি এঠাই হৈ, দিখৌৰ দুই পাৰে হাবি কাটিব দিলে, আৰু মানুহ বহিবলৈ বুলিলে। দহ-আঠ-একেঠাই হই হাবি কাটে; আকৌ আন দিনা এঘৰৰ কাটে; এনে দিময়ে কটা-কটি কৰি হাবি কাটে। অধিক মানুহ যাব, সি অকলে কাটে। ৰাজ্য মাৰি অনা মানুহবোৰে বোলে, ভইততে

আমি মাগি খুজি থাও, এবে দুখ বন কোনে কৰে ? ভাতে আমাৰ থান্ধিত নাই। এনে বুলি হাবি নাকাটে। পাছে বজাদেৱে ফুৰি চাই বোলে, হেৰ, দুখ কৰিলেহে দুখ ভবে। নহ'লে কি কৈ থাবি ? আৰু তইতৰ পো-নাতিয়েহে থাব, মোৰ পো-নাতিক দিবি নে কি ? এইবুলি বজাদেৱে সিহঁতৰে বং কৈ থাকে।

পাছে চুডাঙ্গৰ বৰবৰাক দিখৌৰ উত্তৰে মাটি গুচাই দক্ষিণ পাৰে মাটি দিলে আৰু

চুডাঙ্গৰ বৰবৰা

উত্তৰকুলীয়া হাবি কাটিবলৈ বজাদেৱে বিস্তৰ মানুহ দিলে। এনেতে কোচে বণ ধৰিলেহি। সেই যুঁজত

আমাৰ বিস্তৰ মানুহ মৰিল। চুডাঙ্গৰ বৰবৰাও মৰিল। পাছে টংচু সন্ধিকাইৰ ত্যাগচিহ্নক

কোচেৰে বণ

বৰবৰা পাতিলে, দিখৌকোষত দৌল বজালে, আৰু দিহিঙ্গৰ নিয়মে এই ঠাইতো হাট পতালে, আৰু সেই

নামে এই ঠাইতো উত্তৰকুলীয়া হাট নাম ধ'লে।

পাছে হেমনৰ বুঢ়াটো মৰিলত, তাক তাৰ বাৰীতে পুতি তাৰ কাজ সজ কৰি গড় পোনালে। আৰু পূৰ্বে টংচু সন্ধিকাই বৰবৰাৰ বৈণীয়েক, দিহিঙ্গীয়া বজাৰ জীয়েক

সন্ধিকৈৰ বৰবৰা

বাস্তী নগাৰ ল'ৰা এটা তুলিলে। পাছে আপোনাৰো এটি হ'ল। পাছে বজাৰ জী মৰিলত টংচু বৰবৰাই

নগা ল'ৰাক ভাগ নিদিলে। এই কথাত গড়গঞা বজাদেৱে বোলে, মোৰ বায়ে যে তুলিলে, তাকে ভাগ দে। টংচু বৰবৰাই বোলে, নিদিওঁ, সিয়ে ময়ে সমান নে কি ?

পাছে ভাগ বেদিবৰ দেখি বজা খং হৈ বোলে, তই অকলশৰীয়া পহ, তোৰ অধিককৈ বংশ নোহোক। এইবুলি বৰবৰা ভাজি লাভুক বৰবৰা পাতিলে, নগাল'ৰাকো বাৰী মাটি দি পাতিলে। আৰু তাকে বৰাহীৰ নেওগ কৰিলে। আত পাছে বজাদেৱে ঘৰমুৰি এপোৰা মানুহ বজা ঘৰত বন কৰিবলৈ নিয়ম কৰি দিলে। পাছে কতোৰে বয়, কতোৰে নবয়। বাক মাৰি অনাবোৰে যেই বোলে, তাকে কৰে ; আহোমবোৰে নকৰে।

চাইটামৰ ঘৰ, মাৰবতী গঞা এঘৰ, আৰু বান্ধকতামাং এঘৰ, এই তিনিঘৰ নিয়মৰ আহোম নহয়। পাছে পূৰ্বে দিহিঙ্গীয়া বজাৰ দিনত বজহৰ আঠ কৌৱৰ কটাকটি কৈ মৰিলে। সেইবেলা এই তিনিঘৰ মানুহ আহোমৰ লগত সোমাই জাভুৱা আহোম হৈ থাকিল। পাছে সিহঁতৰে এঘৰৰ ভুবকৰ বণত আপাহ পাই দিহিঙ্গীয়া বজাদেৱে নাম দিলে "লুকু-ভুবহু"। এইজন্য বজাদেৱে তাৰে পো-নাতি পাই "চেংধৰা" বুলিলে।

পাছে ভিতৰতে "চোমদেও" আৰু লক্ষী-নাৰায়ণ দুয়ো দেৱতা হ'ল দেখি, বাকত বৰহুৱাবৰ ভিতৰতে দেৱালয় পতা নবে, ঘৰ কৰি, চোমদেওক বাকলৈ নি, দেৱতাৰ পৰে

চটাই চ'ৰা

পালিয়ে থাকিবলৈ ডাঙৰীয়াসকলৰ বজহৰ লৰা-লুৰিকে দিলে আৰু সেইবোৰকে "গোহাঁই চেটীয়া" বুলিলে।

এখনে ডাঙৰীয়া সকলেই দিনচেৰেক পৰ দিছিলে, সেইহেতুকে "চটাই চ'ৰা" কৰিলে,

আক নগা আলি বজালে। বজাদেবে চেটীয়াৰ পাত্ৰকক হাবুজত নি বাৰিলেগৈ। তাৰে বৈশীয়েকক লুইভোকেং বুলি এক আহোমে সজ বাৰিলে; তাৰে দিকিব তাইৰ এক ল'ৰা হ'ল। পাছে বজাদেবে শুনি তাকে "গুগুংকন্তোও পাভব" নাম দি বৰপাত্ৰব খেলত দিলে।

পূৰ্বে চুটিয়া বাক্যত 'দল-দশ' বুলি এক শুকান বজহৰ উৰালী আছিল। চুটিয়াবাক্য মাৰোঁতে দিহিকীয়া বজাদেবে তাকে ধৰি আনিলে। তাৰ পো-নাভিক পাই, এইজন্য বজা বৰ্গদেবে "চুটিয়াৰ চান্দ উৰালী" নাম দিলে। সিহঁতৰ পৰিৱালব এতিয়াও "চুটিয়াৰ চান্দ উৰালীৰ ঘৰ" বুলি কয়। কুলত পূৰ্বে কোচ। "দলদশ"ৰ চাবি পুতক, মাৰি কোচ, চিকণ বাই, চান্দ আৰু বেক। বজাদেবে চিকণ বাইক উৰালী কবি বাইভাড মেলত দিলে। ই তিনি বৰটেকেলা হই থাকিল। সেই চিকণ বাইৰ বজহকে "আহোম উৰালী" বোলে; জাতত কোচ। পূৰ্বে দিহিকীয়া বজাদেবে চুটিয়া বাক্যবৰণা ধৰি অনা মানুহ।

কছাৰীৰ গাবোচেব, ডায়জচান্, লুকাই, এইবোৰ যুখা কছাৰী। এইজন্য বজাদেবে সিহঁতকে আনি ঠাৱে ঠাৱে পাতিলেহি। তাইাতবে কতো কতোক "চেটীয়া" নাম দি চেটীয়াৰ খেলত দিলে।

পাছে ১৪৭৪ শ'কত এইজন্য বজাদেও বৰ্ণী হ'ল; ভোগ ১৩ বছৰ। এই বজাদেওৰ দিনতে নাজান বুঢ়াগোহাঁই হ'ল, এওঁৰ পাছত নাপ্যত তাওফ্ৰুংডাম্ বুঢ়াগোহাঁই হ'ল। আৰু কনুচেজৰ পুত্ৰ কনুজান্ বৰপাত্ৰ গোহাঁই হ'ল। আৰু সেই আইথেক্ বৰগোহাঁই বাকমজী হ'ল। এওঁ মজীৰ পাছে আকোঁ তন্থাম্ বৰগোহাঁই বাকমজী হ'ল।

এই বজাদেওৰ দিনতে গড়গাঁৱৰ পুখুৰী, আৰু কাহিকুচীৰ মঠাউৰি, আৰু চান্দিবীমুখৰ মঠাউৰি কবোৰা হয়, আৰু পূৰ্বে বাহুবী কোঁৱৰে অনা লক্ষীনাৰায়ণ শালগ্ৰামেই ভিতকহাল পূজাৰ দেৱতা হ'ল।

খোৰা বজা

গড়গঞা বজাৰ সবণান্তে তেওঁৰ বৰপুত্ৰ চুখাম্কা ১৪৭৪ শকত বজা হ'ল। হাতীৰে ফুৰোতে পূৰ্বে ভৰি এটাত দুখ পোৰা আছিল, সেই দেখি এওঁকে “খোৰা বজা” বোলে।

এইজন বজাদেৱৰ দিনতে প্ৰথমে চৌখাম বুঢ়াগোহাঁই হ'ল—তাৰ পাচে চাওপ্ৰেট বুঢ়াগোহাঁই হ'ল—আৰু তন্ম্বায়েই বৰগোহাঁই হৈ থাকিল।

বৰগোহাঁইৰ জীয়াৰী দুগৰাকী বজাদেওৰ আইকুঁৱৰী; সেই দুইকে বৰ মিচাও সৰু মিচাও বুলিছিল। সিবোৰে যমুনাকোষত আৰু আনো ঠায়ে ঠায়ে পুখুৰী খানি ধৰম

চৌখাম বুঢ়াগোহাঁই
চাওপ্ৰেট বুঢ়াগোহাঁই
বলিস্না বৰপাত্ৰগোহাঁই
তন্ম্বাম্ বৰগোহাঁই
(প্ৰথম বাৰ)

কৰিছিল। দিহিঙ্গৰ বাটত পুখুৰী খানোতে, বায়ুগখনে এঠা ওলোৱা আঠা পুলি আঠোটা লৈ বজাদেৱক ভেঁটিলে। বজাই তাতে বৰীয়া দি পুলি কেইটা কই থ'লে। এতেকেহে সেই ঠাইক আঠাবাৰী বোলে। এনেতে শিলিখা তলত বৰমিচাও হ'বাল। শ'লঙবিত চাৰি পুৰা মাটি জুৰি মৈদাম বান্ধি পুতিলে। তাত

পাচে বাহৰ ল'লে আৰু বৰমিচাওৰ কাম সজ কৰিলে।

সেই বৰ মিচাওৰ লগতে সোণাৰী-জীয়াৰী দুটি পাচনী হৈ আছিলে। বৰমিচাও মৰিলত সৰু মিচাওৰ লগতে সেইদৰে আছিলে। পাচে বজাদেৱে সোণাৰীৰ জীয়েক

সোণাৰী জীয়াৰী
বৰ মেচলো
সৰু মেচলো

দুইক কুঁৱৰী পাতিলে, নাম দিলে, বৰ মেচলো, সৰু মেচলো। এতেকে বজাদেওৰ সোণাৰীৰ প্ৰতি প্ৰীতি বাঢ়িল। সিহঁতৰ ঘৰ সজাই আৰু পুখুৰি খনাই দি, ভাল মানুহ কৰিলে। কুঁৱৰীহঁতে বজাদেওক বশ

কৰিলে; তিনিজনা গোহাঁকো (বজাদেওৰ পুতেক তিনিজনাক) অপবাদ দি, নগৰৰ পৰা ধেদিলে; দিখৌ কাণত হাইঠাঙৰিৰ পোনে পুখুৰী খনালে, বজাবে হুন্দ কৰি বেলেগ আলি বন্ধালে, আৰু বজাদেওক তোমাৰ বজহ নাই বুলি হাঁহিলে। কুঁৱৰীহঁতে বোলে, আমাৰ বজহ সবহ, তোমাৰ বজহহে নাই, তাকৰ। এনে বোলাত বজাই ভাবিলে, মোৰ বজহ নাই হেন বুলি মোক হাঁহিছে। এনে ভাবি বজাদেৱে দিনাদেক ফুৰি, লাজ পাই যাকে ভাল পালে, তাকে আনি সোণোৱালী হিলৈ দি আপোনাৰ বজহ বুলি ললেহি। সেইবোৰকে “হিলৈদাৰী কোঁৱৰ” বুলিলে।

কুঁৱৰীয়ে দুৱৈ নানাকপে প্ৰজাক উপদ্ৰৱ কৰিবলৈ ধৰিলে। সেইবেলা কুঁৱৰীয়ে খাটনিয়াববোৰ বাজখোৱা হৈছিল। চেটীয়াৰ নাহৰ, তাকে ছৰবা পাতি ছই কুঁৱৰীয়ে

বাজখোৱা

পো বুলি ল'লে। (৮ কাশীনাথ ডাহুগী কুকনৰ বুৰঞ্জীত নাম্বৰক “সোণাবী ল'ৰা” বোলা হৈছে।) তাকে

উদ্ভব পাব অধিকাৰকৈ দিলে। নাহৰে তাতো আলি-পুখুৰী কবি প্ৰজাক নানাকপে উপদ্ৰৱ কৰি বাজা ভাঙিলে। পুখুৰী উছৰ্গোতে এক ব্ৰাহ্মণে “অগ্ৰপূজা” নাপাই ধংকৈ বোলে, তোৰ পুখুৰী বৰ্জিত হোক; আত কোনেও পান কৰোঁতা নোহোক। এইবুলি অবিহণা নলৈ গুছি গ'ল।

পাচে নাহৰে অনেক প্ৰকাৰে প্ৰজাক পীড়ন কৰোঁতে তন্থাম্ বৰগোহাঁয়ে বজাত ক'লে বোলে, ছৰবাৰ নাহৰে তোমাক ভাঙিলে; আক বৰ্গদেৱৰ ঘৰ মন্থ, তাৰহে ঘৰ। এইকপে অনেক কথা লগাই ক'লত বজাদেৱে বোলে, তই তাক যেই কব, তাকে কব, মোত একো ক'ব নালাগে। পাছে বৰগোহাঁয়ে গৈ শিলিবা তলত মাখিটো যাব নোৱৰাকৈ চকী দিলে। “গোজলোদ”বপৰা নাহৰ উজাই আহোঁতে বৰগোহাঁয়ে তাতে তাক বাখিলে। ছই কুঁৱৰীয়ে শুনি কাঢ়ি আনিবলৈ পঠালে। পাচে বৰগোহাঁয়ে তাক এৰি নেদিলে; শান্তিকৈ নাহৰক তাতে মাৰিলে। পাচে দুয়ো কুঁৱৰীয়ে নিজে খেদি গৈ বৰগোহাঁইৰ ঠাই নোপাওঁতেই তাক মাৰিবৰ শুনি উলটি আহিল। পাচে অনেক দুখ-বেজাৰ কবি দুয়ো কুঁৱৰী আপুনি কটাৰি হানি মাৰিলে।*

আক পূৰ্বে চবাইখোবোজত বজাদেও থাকোঁতে, টাৰলুদীয়া নগাৰ বজাৰ উপকাৰ পাই তাৰে সাজি বজালে বোলে, তয়ো খোৰা, ময়ো খোৰা, লেকেবাৰ বৰবৰাও

লেকেবাৰ বৰবৰা

খোৰা, ভাল হৈছে। এইবুলি তাক শুকটি খাবলৈ

বিল এখন, মাহুহ ১০টা, মাটি একুৰি চেপনত দি,

তাতে ঘৰো সজাই দিলে, তিকতা এজনীও দিলে বোলে, বছৰি বছৰি আহি তই এই ঘৰতে থাকিবিহি। এইবুলি বঁটা দি পঠালে। তাতে সোণাপুৰ নায়ে নগৰো কৰিলে।

পূৰ্বে দিহিঙ্গীয়া বজাৰ দিনত, বিশ্বসিংহে আশ্ৰয় লোৱাবে পৰা, আৰ্য্য বজাদেওলৈ বছৰি বছৰি দ্ৰব্যজাত দি আছিল। পাচে তাৰে কৰি আহিবৰ দেখি, বজাদেৱে কাৰণ সুধি পঠালে। তাতে লাজ পাই বিশ্বসিংহে পুতেক চিলাবান্ধক সুধিলে বোলে,

* কোনোৱে কয় বোলে, সোণাবী কীৰৱী ছই কুঁৱৰী আপোনবাৰী হৈ মৰা নাই। এইজনী বজা কুকালত ভেঙৰ পুতেক লাগী সোহাঁই বজা হৈ আহোঁৰ মতে দুসেউকা নাম লৈ পিতৃবজাৰ লগতে ছই কুঁৱৰীকো মাৰি দিলে, কিয়নো পূৰ্ৱত সেই ছই কুঁৱৰীয়ে অপৰাধ দি, বজাত লগাটী শিথিলকৰ জিহিঙা জাহিকে লগবৰপৰা বাজকৈ বেৰতী পাৰলৈ কেদোৱাইছিল। এইকথা ভেঙৰ মনত আছিল।

মালসূকা (চিলাবাৱকে মালসূকা বুলিও জনে) মহাদেৱৰ পুত্ৰ, বলে কোনো কিনিভা
নাই ; আৰু মাল সূকাই গো, ব্ৰাহ্মণ নেমাবে। এই তুনি আমাববোৰে আহোম, ববাহী,
বৰাণ ববাহী আদি সকলো জাতিয়ে লগুণ ল'লে। প্ৰকৃত উঠি খেদি গৈ বুদ্ধত ধৰিলে।
ব্ৰাহ্মণ দেখি মালসূকাই একো কৰিব নোৱাৰিলে। দিখৌ পাৰ হুই মালসূকা পলাই যাওঁতে,

চিলাবাহীৰ যুদ্ধ

আমাববোৰে সিহঁতক বিস্তৰ কাটনি কাটিলে, তিকতায়ো
বেওঁৰে কোবাই মাৰিলে। যি তাৰ আহিলা পাতি
পালে, তাকো আনি বজাত যোগালেহি। পাচে মালসূকাই যেতিয়া শুনিলে বোলে,
সেইবোৰ ব্ৰাহ্মণ নহয়, ছদ্ম কৰিহে বায়ুণ হৈছিলে। আকে তুনি পুনৰ মালসূকা খেদি
আহি ফুলাৰত ব'লহি। এতেকেহে সেই ঠাইক “মেছাখৰ” বোলে। পাচে বিস্তৰ
সৈন্য-সেনা আহিছে জানি, যুদ্ধকৈ নোৱাৰি, আমাব বজাদেও চৰাইখোবোজ পৰ্বতলৈ
গ'ল। পাচে দেওবজা সহিতে মালসূকাৰ যুঁজ হ'ল। দুয়ো সমান যোদ্ধা, কাৰো
পৰাজয় নাই। পাচে একদিনা গা-ধোৱাৰ সময়ত দেওবজাৰ ঔষধ আৰু যন্ত্ৰৰ বিবি,
ডিঙিবপৰা থহাই ধোৱা ঠাইবপৰা চিলনীয়ে ধাপ মাৰি নি মালসূকাৰ ফোঁজৰ মাজত
শেলাই দিলেগৈ। এই যুধত চুড়ানৰ চেবচেংফুবাং নগৰীয়া বকৰা, লাইতানমুং গড়গঞা

চুড়ানৰ নগৰীয়া বকৰা

সন্ধিকাই লেফেৰাৰ লেবাং আৰু ফকিনমুং টংচু সন্ধিকাই
আদি ভালেটো মানুহ পৰিল। পাচে আমাব লোক
ভাগি গৈ, দিখৌ পাৰ হুই বাতি বিস্তৰ মেছা (অৰ্থাৎ মেছ বা মালসূকাৰ সৈন্য-সেনা-
বিলাক) কাটি, বাতিপুৰা ইপাৰ হুই ব'ল। এইকপে লগালগি হব নোৱাৰি, আমাব-
বোৰ হুকি আহিল। মালসূকা গৈ মাজালিত ব'লগৈ। তাৰেপৰা উজীৰক পঠাই
এইবুলি কৈ পঠালে বোলে,—ভাই বজা হয় বণ দিয়ক, বা ওলমালকে দিয়ক। তাত
বহি থাকি আৰি কি কৰিম? হুই হাতীৰ যুঁজ, মাজত ইকৰাৰ মৰণ। আমিও
এজাৰ হিত চিন্তিব লাগে, ভাই বজাৰো চিন্তিব লাগে। আকে জানি গো-ব্ৰাহ্মণৰ
আগ্ৰসে বহোক, আমাকো “চিভাপী” পঠাওক। এই কথা উজীৰে কলতহি, পাচে
আমাববোৰেও সমালোচন কৰি, এইকপে আমাব বজালৈ জনাই পঠালে। পাচে
আমাব বজাই দোহোবাই বুলিলে বোলে, তোৰ বজাই কি পালে ল'ৰ আৰু গুছি
যাব, উজীৰ। ভই সুখি আহগৈ। তোৰ লগতে আমাব তিখুৰ পুত্ৰাছুও যাব। এই
বুলি পঠাই দিলে। পাচে ইহঁতো গৈ এইকপে সুখিলত

চিলাবাহীৰে সন্ধি

মালসূকুৰে বোলে, তিনি গোহাঁইৰ বেটা দিব, বৰ
মেওগৰ বক বেটা দিব, চুড়ানৰ ঘৰৰ বেটা দিব, আত বাজে আৰু নানাবোৰ বেটা
দিব, তেবে আৰি কিবি যাব। পাচে এই কথা তুনি আমাব বজাদেৱে ডা-ডানবীয়াৰ
সহিতে সমালোচন কৰি সকলোৰে ল'ৰা দিলে, বজাৰ এক পুত্ৰক আকুত্যাং, ভায়েক
চুগৰকৌৰব (বা ভাবোল নোখোৰা গোহাঁই), চুহাগোহাঁইৰ পুত্ৰক ত্যাওভিত্ত,

বনগোহাঁইব পুতেক ত্যাগপেট্ আক ভভিহাক আপহু পোহাঁই, এইখনি দিলে।
হুডাকব ল'বা বেবি বেটিব ল'বা এটি দিলে। পাচে ওলবাল পাই, মাল সুকাও
ভটিয়াই গ'ল।

এনেতে সকমিচাও হ'বাল। পাচে বজায়েবে পোহাঁইবোবক বোলে, বব মিচাওব
ওচবতে বক মিচাওকো পুতিবি। মই যবিলেও হুইবো মাজতে পুতিবি, বৈদ্যব যিদি।
পাচে মেইকপেই বক মিচাওক পুতিলে।

আত পাচে জরন্তাব ববকোচব গালৈ কস্তাব কাৰণে আমাব বজায়েবে হুই
মানুহ পঠালে। কস্তাব কথা ক'লত জরন্তা বজাই বাক বুলি, আমাব মানুহে সহিতে
জরন্তাবো হুই মানুহ পঠালে। আমাব বজাদেবে তাকে নি, বা-বাতবি সুখি, ববা-
বুককেবে আলচি তাইজিন, তাইক্ আক ফ্ৰাডাউক্ এই তিনিক পঠাই জরন্তাব কস্তা
অনালে। পাচে জরন্তাব কস্তাই মনত মদাই হুখ কবি থাকে, নিতে কান্ধে। একদিন
মহায়ায়াই বগ্ন দেখালে বোলে, ডোব লগতে মই আহিছোঁ, ছোঁবাইত ক'বি, মৌলে
বব সাজি দিয়ক। পাচে প্রান্তসে উঠি জরন্তাব কুঁববীয়ে বজাত বগ্নব কথা ক'লে।
বজাদেবে শুনি দিখোঁব কুলত বব সজাই, জরন্তাব পুজাবী অনাই অউতুহাক
ধাপিলে।

পূৰ্বে যেতিয়া (দিহিকীয়া বজাদেওব দিনত) চাওফ্রাচেজহুং বনগোহাঁয়ে মহায়া
নগাব গাঁও মাবিলে, সেয়ে গৈ পাচে তাত নগাব খুন্বাওব ল'বা হুটি পাই আবিলে।
যিবি বনগোহাঁইব কৈদব চাওকাংবান্‌ককব লাকী বুলি যিটো পুতেক আছিল, সেইটো
অপুত্ৰক আছিল। পাছে সেই নগাব এক ল'বাকে সি ভুলি ল'লে, সেই ল'বাব নাম
দিলে “চাওলাপাম্” আক তাক নি মঠাডাকত পাতিলে। সেয়েহে “চাওলাপাম্”ব কৈদে
বনগোহাঁইব বদহকে বুলিব খোজে। এতিয়াও আহোম কথাত, ইহঁতক “নগা-লুকুতক”
বোলে। এইজন্য বৰ্গদেবে পাই, ইহঁতবে নাম দিলে “লুখুবি চেটিয়া”। ইটো ল'বাব নাম
“চাউনাপাম্” তাকে ফ্রাচেজ-হুং বনগোহাঁইব দদায়েক মাংচুং গেহীয়ে পো বুলি ভুলি,
তাকো মঠাডাকত পাতিলে। এতিয়া চাউনাপাম্ কৈদীয়া ভাবে পো-নাতি বোলে।

পূৰ্বে গড়গঞা বজাই এক মৰাণ পালে, আক তাব কাৰ্য্য-কাৰ ভাল পাই, তাব

চলিহা।

নাম দিলে, “চলি-হাবিজ্”। ইয়াব মতি-মন্ততি “চলিহা”

যি বাঢ়িছিল, তাকে এইজন্য বজাদেবে পাই মঠাডাকত
পাতিলে, আক ইহঁতকে “চলিহা” বা “চলিহাব ডেকা” নাম দি ডেকাবোবব কেলত
খেলুৱাকৈ দিলে।

বনগোহাঁইব কৈদব অকণং অপুত্ৰক আছিল। সেয়ে মহত্ববপবা আহোমব বিকিব
পেটত যোবা এক ল'বা আনি ভুলিলেহি। বজাদেবে ভাবে নাম দিলে, “পাঙলাপাম্”।
পাঙলাপামব মতিমন্ততিকে “চলিহাবি মৰিকৈ” বোলে।

চৌচাক যাক বোলে, তাৰ ওৰি পূৰ্বত গাবো ল'ৰা, নেওগলি যাক বোলে, নিও ভোলনীয়া আহোমৰ ল'ৰা। বঠাভনীয়া লাহু বৰাহীৰ বাঁহৰ, লাহু অপুত্ৰক আছিল। বুঢ়াগোহাঁইৰ মাউত এক গোহাঁই আছিল। তেওঁৰে বন্দী শ্ৰীমঙ্গল কোচ। শ্ৰীমঙ্গলে মাউত গোহাঁইৰ লগত থাকোতে হাতীৰ আঙ-তাঙ পাইছিল আৰু বৰজনা লাঙ্গী গোহাঁইদেৱৰ লগত মাছ-পছ মাৰি বাই ফুৰিছিলে। পূৰ্বত এই ঘৰ মাউত গোহাঁইৰ বন্দী। বেৰতীগঞা, এইঘৰ চুটিয়া, মহল-খোৱাবে বন্দী ভাগ সলাই, সেয়ে আহোমৰ লগত সোমাই থাকিল; জাতত পূৰ্বে চুটিয়া। বাঘৰ তৰ আৰু লাই চেটিয়াৰ ঘৰ, এই হুৰো পূৰ্বত তন্থাম্ বৰগোহাঁইৰ ভাগ সলোৱা বন্দী, জাতত আদিতৈ চুটিয়া। বোবা, বজা বৰ্গদেৱে ইহঁতকো চমুৱাকৈ লৈল। তন্থাম্ গোহাঁইৰ পুতেক লাইবান্, চকুল এক, লাটিত এক, বেকা এক, থুলা এক, ল্যাও এক, লাবান এক, এই সাত পুতেক। লাইবানকে চকুলকে বৰগোহাঁইয়ে বেছাঘৰত পাতিলে, থুলাক পাতিলে ৰাজ-জিৰোত, ল্যাওক পাতিলে গুৰুতত। সৰু পুতেক লাবানক বাপেকে কেকোবা দোলাত ফুলি লৈ ফুৰাইছিলে। পাছে তন্থাম্ বৰগোহাঁই এইৰূপে পুতেকহঁতক পাতি ৰবিল।

খামচিঙ্গ বৰগোহাঁই খামচিঙ্গ বৰগোহাঁই হ'ল। আৰু পূৰ্বে চুটিয়া ৰাজ মাৰোতে, চুটিয়া বজাৰ ভগাবী এটাই দা এখন, বাক এখন চুৰি কৰি লৈ, বৰগোহাঁই কৈদৰ ব্ৰহ্মচুং গোহাঁইক লৈ দা, বাক ভেঁটিলেহি। পাছে সেয়ে তাক লগত আনি আপোনাৰ খেলুৱাকৈ ল'লেহি। পাছে তাৰে পো-নাভিক পাই এই জনা বজাদেৱে খেলুৱীয়া চেটিয়া বুলিলে।

বৰগোহাঁইৰ খেলৰ পুনৰ; তাৰে পুতেক বেটীৰ গৰ্ভত লাই হ'ল। পুনৰ অপুত্ৰক আছিল। সেয়ে খাটি-লুটি বজাক অহা-যোৱাকৈ থাকে, আৰু কৰ্কৰি চাউল সৰা বোৱাই, তাৰে সুৰা কৰি বজাক খুৱায়। এই আপাহতে বজাদেৱে পুনৰৰ বেটীৰ ল'ৰাক 'লাই-লাই'কৈ মাতি বৰম কৰে। তাকে শুনি কোনোৱে "লাইসন্ধিকৈ" বুলিলে; কিন্তু জাভুৰা বৰগোহাঁই নহয়। এই ঘৰকে এতিয়া লাইসন্ধিকৈ বোলে।

লান্-তকণ্-বান্ বজাঘৰৰ বন্দী আছিল। এই ঘৰ পূৰ্বত খেলুৱৰপৰা পলাই অহা আহোম। লাই তকণ্-বান্ আহম্ খাডৰ টেকেলা আছিল। এই ঘৰৰ সতি-সন্ততি এইজন বজাদেৱে "লাটুবানৰ ঘৰ" বুলিলে। আৰু পূৰ্বে সদিয়া মাৰি জনা চুটিয়া কোঙংনা, তাৰে নাতি-পুত্ৰিক বজাদেৱে "চুটিয়া চিৰিং" বুলিলে। বৰচিৰিং এইঘৰকে "তুখুনা" বোলে। ইহঁত পূৰ্বত জাতত নগা; পূৰ্বে আপোনাৰ বজাত পলাই অহা। এই ঘৰৰ পো-পোৱালিকে এইজন বজাদেৱে পাই "আহোম চিৰিং" বুলিলে। চাৰিঙ্গীয়া পেলন ফুকনৰ, এইঘৰ পূৰ্বে জাতত নগা, বজাদেওৰ গাভৰুৰবীৰ লগত মৌতুকাৰী অহা। চাৰিঙ্গখেলৰ টেকেলা বন্দী, এই ঘৰ পূৰ্বে চুকাৰা বজাৰ লগত আপোন বাজা (নবানেশ) এৰি পলাই অহা। ইহঁতকে "কংটং" বোলে; কিয়নো সিহঁতে আপোন

বজা এবি, আমাৰ বজাৰ লগত সোৱায়হি। আহোম বকৰাখবো চুটিয়া হাহুহ, ইহঁত পূৰ্বত চুটিয়া বাজালে অহা-বোৰা কৰা আমাৰ বজাৰ কটকী আছিল, “চংটে” বুলিছিল।

আহোম বকৰা

সিহঁতৰ ঘৰকে এইখনা বজাদেৰে “আহোম বকৰা” বুলিলে। চাৰিজনীয়া নবা কৌৰব ফুকনৰ জাতত নবা,

পূৰ্বত নবাৰ-ল’ৰা, বোঁভুকত অহা বন্ধী, বাইলুদৰ জাকত সোৱাই থাকিল। বাইলুদো সেৱেই; আৰু দেওখাই, এই ঘৰো জাতত নবা, বজাদেৱক আঁখই বুৱাই মোবত সোমাল। ডেকাচেটিয়া, এইঘৰ কছাৰী মাৰি জনা, জাতত পূৰ্বে গাবো।

পূৰ্বে গড়গঞা বজাদেৱৰ ভায়েক দেওবজাক যেতিয়া চাৰিজন চাৰিজন বজা পাতিলেনি, সেইবেলা বৰগোহাঁইৰ খেলৰ ছবৰ, বুঢ়াগোহাঁইৰ খেলৰ ছবৰ, এই চাৰিঘৰ হাহুহ দেওবজাৰ লগত চাৰিজন পাতিদে। বৰগোহাঁইৰ খেলৰ ছবৰ এঘৰক নাম দিলে ‘মাহখোৱা সজিকাই’—এঘৰক ‘পাইপেন্ সজিকাই’ বুলিলে। বুঢ়াগোহাঁইৰ খেলৰ ছবৰ এঘৰক ‘লাপেতি সজিকাই’ আৰু ইঘৰক ‘চাৰিজনীয়া সজিকাই’ বুলিলে। এই চাৰিঘৰক এইখনা বজাদেৰে সজিকাই পাতি জাহুৰা আহোমৰ লগত দিলে।

লেচাম চেটীয়া, এইঘৰ বৰগোহাঁইকৈদীয়া বন্ধী; ভাগ সলাই আইকুঁৱৰীৰ কালে গৈ, লেচাম টেকেলাৰ বৰা হৈছিলে। তাৰপৰা বঢ়া কৈদকে ‘লেচাম চেটীয়া’ বোলে। পাচে বজাদেৰে লেচামক নি ধোকোৰাত পাতিদে। তাৰে দুই পুতেক, লাইপুং আৰু লাকীপুং। পূৰ্বে তন্থাম বৰগোহাঁইৰ জীয়েক লাংচু গাভৰুক যেতিয়া বজাদেৱলৈ নিদে, সেই লাকীপুজকো গাভৰু বোঁভুকত দিছিলে। পাচে কতদিন থাকি, সেয়ে গাভৰুৰ উৰালী হ’ল; আৰু তাৰে ককায়েক লাইপুং বৰগোহাঁইৰ খেলত ‘বোঁবাচোৱা’ হৈ থাকিল। লাকীপুং থাকিল লেচাম চেটীয়াৰ কৈদত। এই দুয়োঘৰ কুলত চুটিয়া।

বৰপাত্ৰৰ খেলত লাচু বুলি এটা ডাঙৰ ববাহী আছিল। সেয়ে ‘চাঙবোক’ হৈছিল। পাচে বজাদেৰে ডাক ভাল পাই, লিক্চনৰ ওপৰত নেঙগ পাতিদে। লিক্চন বোবো ববাহীয়েই, জাহুৰা আহোম নহয়। ইহঁতে বজাসকলৰ লিক্চোৰান্ কাম কৰিছিল, এতেকেহে লিক্চন নাম পালে। লাহু বুলি সেই খেলতে আৰু এক ববাহী আছিল, সি অপুত্ৰক। সি চাঙবোকৰ ওপৰত নেঙগ হ’ল। সেয়ে বান্ধু নগাৰ ল’ৰা এটি কিনি পো বোধকৈ ছুলিলে। পাচে লাহু বৰিলত, সেই নগাৰ ল’ৰাকো লিক্চনৰ বৰা পাতিদে। পূৰ্বত এইঘৰ নগা। বান্ধুকীয়া বৰগোহাঁইৰ জীৱনী এটি টেপবতীয়া বুঢ়াগোহাঁই কৈদীয়া লাপেত্ গোহাঁইলৈ পৰিছিল। সেই ছোৱালীৰ লগত কছাৰীৰ বেটী এজনী দিছিল; লগত পুতেক এটাবে। পাচে বৰগোহাঁইৰ পোৰাগিয়ে সেই বেটীৰে খোৱা-লোৱা কৰিছিলে, তাইৰে নাম আছিলে ডাউকী, বাপেকৰ নাম টিপিয়া কছাৰী। ডাউকীৰ পুতেকক গোহাঁইয়ে পো বুলি লগত লৈ ছুৰিছিলে। যেনে দেখে দেখে নোখে বোলে, গোহাঁই। এইটি কাৰ ল’ৰা? গোহাঁইয়ে বোলে, মোৰ লাইপো। পাচে এদিন

যোবা বজা বৰ্গদেৱে দেখি বোলে, লাগেত গোহাঁই ! এইটো তোৰ কি হয় ? গোহাঁয়ে বোলে, বৰ্গদেও ! যোব ই লাই পো । পাচে বজাদেৱে বোলে, ই তোৰ পুতেবইতৰ লগত জিন্ যাব নোৱাৰে । ইয়াক যোব গোহাঁইইতৰ কালে দেখি, চমুৱাকৈ থাকক । এইবুলি বজাদেৱে আশি, সেই কছাৰীৰ জহবা ল'বাক চাৰিজনত পাতি, নাভৰৈছা ফুকন পাতিলে । সেইবাবে এতিয়া নাও লৈছে 'চেংবাই', 'চিংবাই' বুলিও কয় । পূৰ্ৱত টিপিবা কছাৰীৰ জহবা ল'বা ।

চেংবাইৰ “নাওবৈছা-ফুকন”

আক পূৰ্ৱে লান্ তকম্বান্ আহোম চুহেন্কা বজাক খুছি মাৰিলত, পাচে চুপিম্কা বজা হৈ লান্ তকম্বানক কাটিলে । সেইবেলা তাৰ এক বন্দী ভয়ত পলাই গৈ খেলুত আছিলে । পাচে গড়গঞা বজাৰ ভায়েক দেওবজাক যেতিয়া চাৰিজনত চাৰিজন বজা পাতিলে, সেই বন্দী তেতিয়া চাৰিজন বজাৰ ঘৰগিৰী বুলি থাকি নাম ল'লে 'পাম্-পলাই' । এই ঘৰ ঘৰবন্দী ; তাৰে পো-নাডিক বজাদেৱে 'পাম্-পলাইৰ ঘৰ' বুলিলে । বিলামবীয়াৰ ঘৰ, —এই ঘৰ কোচবজাৰ বন্দী ; ধৰি অনা পোৱা, জাতত পূৰ্ৱে কোচ । লোক-লাংহানৰ ঘৰ, এই ঘৰো পূৰ্ৱে জাতত নবা, নবাবজাৰ লগত আহোঁতে আমাৰ দেশত থাকি যোৱা ।

এইজন বজাদেওৰ দিনতে নবাবজা আমাৰ বজাদেৱলৈ খুজি পঠালে বোলে, আইতনোৱা গাঁও কেইখান মোক দিয়ক । পাছে সেই কথা শুনি আমাৰ বৰ্গদেৱে পাজ্জমজীসকলক সুধিলে বোলে, নবাবজা যে আইতনোৱা গাঁও খুজিছে, দিয়া যাব নাযাব ? পাছে সকলোৱে বোলে, নবাবজা প্ৰীতিত থাকিহে খুজিছে, দিবহে লাগে । যদি মাৰিয়ে নিৱে, তেওঁ আশি বাখিব নোৱাৰে । ইঠাইৰ পৰাও তালৈ দূৰ ; যাবলৈকো দুৰ্ঘট, কোঠ, চকী দি থাকিবলৈকো আচল, বাখি থাকিবকো নোৱাৰি । এতেকে বৰ্ঘাদা বাখি প্ৰীতিত থাকি দিলেহে ভাল দেখি । এইকপে সকলোৱে বুলিলত বৰ্গদেৱে আইতনোৱা গাঁওকেইখন নবাক দিলে । আইতনাত যাব ভাই-বন্ধহ নাই তাকেহে লুকুমাই আহোম বোলে ।

পূৰ্ৱ কালত সপ্ত ৰূপেশ্বৰ সগৰ বজাই, স্নেহৰ বজাসকলক নানান বৰ্ণ চিহ্ন দি পৰ্বত-পাহাৰলৈ খেদিলে । সেই লগৰে নবাবজাকো দাড়ি-চুলি খুৰাই নবানুবা কৰি বেদি দিলে । এতেকেহে অভাপিও নবাবজা বোলে ; আক সিদেশ খানিকো নবানুদেশ বোলে । পাচে নবাবজাৰে এক পুত্ৰ জন্মিল, পুত্ৰৰ লক্ষণ তিনিটা চহু ; মহা তেজৱী । বাপেক বজা হুড়ু হ'লত, সেই লবায়ে বজা হ'ল, আক আপোনাৰ বাহৰ

নবাবজা

বলত মানভবা, জয়ন্তা, চুটিয়া এইসকল বজাক যিডভাবে বশ কৰিলে । সি সকলেও প্ৰীতিত থাকি কোনো সৱনত হাতী, ঘোঁৰা দিৱে । আমাৰ বৰ্গমহাবাজেও প্ৰীতিত থাকি নবাবজাক চুই হাতী দিছিল ; নবাবজাও আমাৰ বজাদেৱক ঘোঁৰা আৰু টুপি দিছিলে ।

নবা বজাক মানতবাই কব ভাব নেদিবৰ কাৰণে মানতবান্ধে-নবাবজাব বণ হ'ল। পাচে দুই তিনিবাবো নবা বজা সহিতে যুদ্ধ কৰি নোৱাৰি মানতবাই পুনৰ্ৰাব

নবা-মানতবাব বণ নবা বজাতে শৰণাপন্ন হ'ল, ডাঙৰ শ্ৰীতি কৰি কবজাব

দি আছিল। পাচে নবাবজা সন্তোষ হৈ মানতবাত জীয়েকক বিবাহ দিলে। কতো দিন থাকি মানতবাই বৰকাপোৰ এখন, বটা-চকা তৰু এখন জীৰ শোণিতেবে বোলাই, অনেক চিত্ৰ মলমা কৰি জীয়েকতকৈ নবাবজালৈ দি পঠালে, আৰু বোলে, যেনে উপায়ে পাব, বাপেৰে গাত লয় হেন কৰিবি। পাছে জীয়েকে সেই কাপোৰ আনি নবাবজাক দি, বোলে কাপোৰখন তুমি লবৰ নিমিত্তে জোঁৱায়েবে দিছে, বটা চকাখনো তুমিয়ে পোৱা। নবাবজা বোলে, মানতবাই যে কাপোৰ দিছে, গাত লোৱা যাব নাযাব? পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসকলে বোলে, বিশেষ বস্তু যদি উত্তমো হয়, তাক বজাই পৰিধান কৰিবলৈ ভাল নহয়। এইবুলি ক'লত বজা শুনি একো নকৈ মনে মনে থাকিল। পাছে যেন ভাঙি ভিতৰলৈ গ'লত, নবাবজাক জীয়েকে সেৱা কৰি বোলে, তোমাৰ সেৱাত লাগিবৰ নিমিত্তে জোঁৱায়েবে অত্যন্ত আদৰ কৰি দিছে, তুমি কাপোৰখন পিন্ধিবৰ মুক্তনিলে ডাঙৰ অসন্তোষ পাব, আৰু মোকো খং কৰিব। এইকপে ক'লত বজায়ো কাপোৰ গাত ল'লে। দুই একদিনৰ পাছত নবা-বজাব কপালৰ চকুটো ওছলি, আগতকৈ ডেজশক্তিও হ্ৰাস হ'ল।

পাচে জীয়েকে গৈ সকলো কথা মানতবাত ক'লত, মানতবাই হৰ্ষ কৰি লোকজন আহিলা পাতি তিৱাৰ কৰি, নবাবজাব সমুখে যুদ্ধক আহিল। নবাও যুদ্ধৰ কথা শুনি, প্ৰধানমন্ত্ৰী বৰগোহাঁইক লোকজন দি মানতবাব সমুখে পঠালে। বৰগোহাঁয়ে বোলে, মই যুদ্ধ কৰি নাহো মানে কোনো জনে কোনো কথা ক'লে, তুমি তাক নল'বা। ডাঙৰ দ্ৰোহীয়া জগবীৰাকো বাধি ধ'বা, দণ্ড বদ্ধ নকৰিবা। মই আহিলে বিচাৰ কৰি দণ্ড কৰিবা। পাছে নবাবজাই বোলে, ভাল, তই মানতবাক যুদ্ধ কৰি নাহ মানে মই একো কথা নকৰোঁ। পাছে বৰগোহাঁই যুদ্ধলৈ গ'ল। তিনি আহিন যুদ্ধ কৰিলে; মানতবাব বহুত লোক পৰিল। পাছে যুদ্ধত নোৱাৰি, মানতবা হাহকি গ'ল, আৰু মন্ত্ৰণা কৰি বোলে, ই বৰগোহাঁই থাকে মানে, মই যুদ্ধ কৰি নোৱাৰোঁ। এইবুলি সুবৰ্ণৰ এপাত কাঁৰ গঢ়াই, তাতে লেখিলে বোলে, মই নবাবজাব সকল দিনৰ বেটা পো, কিয়নো নবাবজাব আপোনাৰ যত্নই জীয়েককে য়োত দিছে। মই যুদ্ধলৈ নাহো, যাতো বৰ-গোহাঁইয়ে মোলৈ ক'লে বোলে, নবাবজাই অনেক ৰূপে বাজাকো আষাকো হুখকট দিছে। ইয়াৰ ভোগ উঠিল, তেওঁ যুদ্ধলৈ আহক। আমি যুদ্ধ কৰিবৰ চলে গৈ, তেওঁক আনি নবাবজাক খেদি, বজা পাতি ল'ম। এনে বুলি তেওঁৰ বৰগোহাঁয়ে কলতহে, মই আহিলো। এতিয়াও যদি নাযাবলৈ বোলে; নিশ্চয়কৈ ক'ব, সেইদিনা মই উলটি যাম।

পাছে সেই কাঁচ পাভ নবাবজাৰ লৈগুৰ বাজলৈ মাৰিলে। তাকে ভাল মানুহ এটাই পাই, বৰগোহাঁইয়ে নজনা কৈ, নবাবজালৈ দি পঠালে। পাছে কাঁচপাভত ভেনে-
নবে লেখা পাই কাকো একো জিজ্ঞাসা নকৰি, নবাবজা বোলে, এয়েহে মোৰ প্ৰধান
শত্ৰু ; এতেকে বৰগোহাঁইক তাতে মাৰ গৈ ; এইবুলি মানুহ পঠালে। সেই মানুহ গৈ,
বৰগোহাঁইক দাবে কাটে, টাঙ্গনেৰে টঙনিয়ায়, ছুই তিনি দিন। ডেউ নমৰে। পাচে
বৰগোহাঁইয়ে বোলে, নবাবজাৰ বাজ্যক দুদিনে পালে ; ই বজা আৰু মোক নাৰাখে ;
মিছাই আপুনিহে দুখ পাওঁ। এই বুলি বৰগোহাঁইয়ে বোলে ; তইতে আন ঠাইতে
খুঁছিলে কাটিলে মই নমৰোঁ, মোৰ দক্ষিণ ফালে কোষত কাটিলেহে মৰিম। পাছে
সিহঁতে তাতে খুঁচি মাৰিলে। গোহাঁইক মাৰিবৰ তুনি মানতবাই খেদি আহি নবাব
বাজা মাৰিলে।

পাছে নবাবজাই আপোনাৰ পাট এৰি, আমাৰ দেশত সোমালহি ; আইতনাৰ
উজনিত থাকিলহি। তাৰে পৰা আমাৰ বজাদেওঁলৈ মানুহ পঠালে বোলে, ভাইবজা
কিছু অনুকূল কৰক, মোকি পৰ্বততে একেৰি ঠাই দিয়ক। এইৰূপে নবাব কটকীয়ে
আহি ক'লত, বজাদেৱে ডা-ডাঙ্গৰীয়া প্ৰভৃতি পাত্ৰমন্ত্ৰীসকলত সুধিলে বোলে, নবাবজা
ৰে ঠাই খুঁজি আহিছে, দিয়া যাৰ নাযাব ? পাছে ডাঙৰীয়াসকলে বোলে, দিয়া
হেনো হ'ব নেলাগে, নিদিয়া হেনো হ'ব নেলাগে ! পাছে স্বৰ্গদেৱে বোলে, ভেনেহ'লে
নবাবজালৈ ছোৱালী খোজা যাওক। এই বুলি কটকীয়ে নবাবজালৈ কৈ পঠালে
বোলে, আমালৈ যদি কন্যা দি বিয়ে কৰে, ঠাই পাব। এইৰূপে ক'লতগৈ, নবাবজায়ে
স্বৰ্গদেৱলৈ আপোনাৰ ভনীয়েকক দিলে ; আৰু তাইৰে হাতত আমাৰ বজাদেৱক
হানিবলৈ বুলি ছুৰি এখন দিছিলে। তাৰ যি এটা ভাল মানুহ লগত দিছিলে, সিয়ে
আমাৰ বজাত বিশ্বাসে সেই কথা কলে। প্ৰমাণ পাই বজাদেৱে ভালৰূপে সোধপোচ
কৰি, তাক ভাল মানুহ কৰিলে আৰু “লাহন” বুলি লাহনবোৰৰ খেলত দিলে।*

পাচে বজাদেৱে মন্ত্ৰীসকলৰে পৰামৰ্শ কৰি বোলে, এতিয়ানো কি কৰা যাব ?
মন্ত্ৰীসকলে বোলে, নবা বজা সামান্য বজা নহয় ; ঠাই দিলে হু'ণহে পোৱা যাব।
একে চোঙতে দুটাকৈ বাঘ ক'ত থাকে ? এতিয়া এইৰূপে বোলা যাওক নবাবজা
ভনীয়েককহে দিছে, জীয়েকক দিয়ক, জীয়েকৰ সমান ভনীয়েকৰ হয় নে কি ? এইৰূপে
কটকীয়ে কলত গৈ, নবা বজা বোলে, ভাঙ জীৱনী দিব নলগা ; আপদগ্ৰস্তত পৰিহে
ভনীকে দিলো। এতিয়া বে জীকো খোজ, মাকে জীয়েকে একেলগে সতিনী খাটিব

ডাঙালী ফুকনৰ বুৰঞ্জীমতে আমাৰ বজাদেৱে কি সমাদৰ পূৰ্বকৈ সোধ-পোচ কৰাব (নবা
বজাৰ কটকী) নবা বজাই আপোনাৰ বৰগোহাঁইৰ জীয়েকৰ (নবা বজাৰ ভনীয়েকক নহয়) অনেক
মোড়কে সহিতে আমাৰ বজাদেউলে দিলে। বোড়ুকত অহা নবা কোঁৱৰ আৰু নবা বাইলুং আৰু
নবামানুহ এক হাজাৰ।

নে কি ? ছোৱালী খোজা নহয়, এইবোৰ মোক বিতণ্ডাহে কৰে। এই বুলি ছোৱালী নিদি, কটকীতকৈ বিস্তৰ গৰিহা বচন বুলি, আমাৰ যোৱাবোৰক বোলে ; তইতৰ বজা এনে কথা ক'ব পাৰ নে ? তাৰ বাজালৈ ভাই বুলিহে আহিলো, সি এনে উপদ্ৰৱ কৰিব নেপায়। এইবুলি তাৰে তিনিটা মানুহ কাটিলে ; এটা পলাই আহি, সেৱে আমাৰ বজাদেৱত জনালেহি। আমাৰ বজা শুনি, চৌখাম বুঢ়াগোহাঁইক বৰ্ণলৈ পঠালে ; আৰু বোলে এই সময়তে পাৰি যে তাক ধৰি অনা যাওক। বুঢ়াগোহাঁই গৈ হাতীত উঠি

চৌখাম বুঢ়াগোহাঁই

নবা বজা সহিতে যুদ্ধ কৰিলে ; বচনেও নবাবজাক ভয়ানকতা কৰি বুলিলে। পাচে নবা বজাই পূৰ্বে আমাৰ দিয়া হাতীত উঠি, বুঢ়াগোহাঁইক মাৰিবলৈ খেদি আহিল। পাচে আমাৰ পাচি

নবাবে বৰ্ণ

মাউতে তাৰে পূৰ্বৰ হাতী হেন চিনি পাই, প্রতাপ-বজাই বুলি মাত লগালত হাতী ব'ল, একো প্রকাৰে নবাবজাই আগ বঢ়াব নোৱাৰে। পাচে নবাইতে কিবা ঔষধ হাতীৰ কপালত জোকাৰি দিলে, হাতী তেতিয়া খেদি আহিল। পুনৰ্ৰূপ পাচি মাউতে মাত লগাই বুলিলতো নব'ল ; বুঢ়াগোহাঁইকো খুছি মাৰিলে। বুঢ়াগোহাঁই বৰ্ণত পৰিবৰ শুনি বজাদেৱে তনখাম বৰগোহাঁইক বৰ্ণলৈ পঠালে। আৰু চাওপ্ৰেটক বুঢ়াগোহাঁই পাতি ল'লে।

চাওপ্ৰেট বুঢ়াগোহাঁই

ভৰখাম বৰগোহাঁই

(দ্বিতীয় বাৰ)

বৰগোহাঁই গৈ, নবাবজাৰ সমুখে যুদ্ধ ধৰি বোলে, আমাৰ স্বৰ্গমহাৰাজাও সামান্য বজা নহয়। তুমি মহাৰাজো সামান্য নোহোৱা। আমাৰ বজা মোক তোমাৰে যুদ্ধক পাচিছে ; এতিয়া কি কৰোঁ ? এনে বুলি বৰগোহাঁয়ে নবাবজাক সেৱা কৰি কাৰো কৰিলত, নবাবজাও কান্দিব ধৰিলে, আৰু বোলে, তই দেখো সম্বন্ধ জানিলি। আগে যি বুঢ়াগোহাঁইক পাচিছিল, সি দেখো মাতৰ সম্বন্ধকে নেজানে। এতেকেহে তাৰ সেই অৱস্থা হ'ল। এনেবোৰকো তইতৰ বজা বুঢ়াগোহাঁই পাতে। আৰু বোলে, বৰগোহাঁয়ে যেনে লাগে, তেনে কবক। এইবুলি নবাবজা আপোনাৰ দেশলৈ গুছি গ'ল ; মানভৰাক কৰ তাৰ দি, মিলি থাকিলগৈ। পাছৰ পৰা কতো কতো মানুহক বৰগোহাঁয়ে পলুৱাই আনিলে। সিবোৰৰ লগতে নবাবজাৰ বজা এটাও থাকি গ'ল। তাইতকে “নবাকৌৰৱ পাতৰ” বুলিলে। পলুৱাই অনা বোৰকো তাৰে লগত লগ লগাই দিলে। পাতৰ এটাকো বৰগোহাঁয়ে ধৰি আনিছিল, পাচে তিনি পৰ মান বেলিৰ বাট আহিলত, নবাবজা শুনি খেদি আহি পাতৰক নিলেহি।

পাচে আমাৰ বজাদেৱে বৰগোহাঁইক বোলে, নবাবজাক ধৰিব পাৰিও যে নধৰিলে, আৰু পাতৰকো যে নিলে, এইবুলি দাই ধৰি বৰগোহাঁই ভাঙ্গি, হাতীশালত বন্ধীকৈ ধন্দে। পাচে বৰগোহাঁয়ে বোলে, পাতৰকে আদ বাটৰপৰা ধৰি নিলেহি ;

নবাবজাক ধৰি আনিবো কোন ঠাইত থৈ বখা গ'লহেঁতেন? তেও বৰ্গদেৱৰ পৰাকল্প হোৱা নাই। পাচে পাণ্ডৱী সকলেও ভাঙব যেলত বৰ্গদেওক বুজাই ক'লে বোলে, বৰ্গদেউ যে বৰগোহাঁইক বন্দী কৰি থৈছে ধ'ব পাৰ। গোহাঁইয়ে যে কৈছে নবাবজাক ধৰি আনি কোন ঠাইত থৈ বখা গ'লহেঁতেন, ভালহে কৈছে। পহ খেদা কুকুৰে যদি খোজ পালে, সি পহ নাপাই যানে এৰে নে কি? এতেকে নবাবজাক যদি ইঠাইলৈ ধৰি অনা গ'লহেঁতেন, সেই বাটে মানভৰাই খেদি আহিলহেঁতেন। এতেকে নবাবজা কেনে, তাক বৰ্গদেৱে জানে। যাতো আপদগ্ৰস্তত পৰিল, এতেকেহে এনে খানিও কৰা

খাম্চিচ্ বৰগোহাঁই
(দ্বিতীয় বাৰ)

গ'ল। এই মান বশয়াই বৰ্গদেৱক নাটিছে নে কি? গোহাঁইৰ দাই ক্ষেয়া কৰিবলৈ আমি বন্দীসকলে বৰ্গদেৱক মাতিছোঁ, গোহাঁইক ক্ষেয়া দিব লাগে। পাচে মহাবাজা গোহাঁইৰ দাই এৰি বন্দীশালবপৰা ঘৰলৈ পঠালে আৰু খাম্চিন্ বৰগোহাঁইকে পুনৰ বৰগোহাঁই ল'লে।

এইজন্য বজা বৰ্গদেৱৰ দিনতে চাওপ্ৰেট্-বুঢ়াগোহাঁইয়ে কেকোবাদোলাৰ নম্বা লবাই, ওপৰে চালিমাৰি পোনাই দি, ঢেকৰ দীঘলাই “পৰ্হিচাজি” নাম দি চ'ৰাৰ ফুকন কেইজনাক দিয়ালে।

পৰ্হিচোলা

পূৰ্বে চুটীয়া ৰাজ মাৰোডে, দিহিকীয়া বজাৰ দিনত যি ভালে কেকোবাদোলা পাই অনা হৈছিল, তাকে চাওফ্ৰাচেচ্-মুজ্জ বৰগোহাঁইয়ে লুটিয়াই ওপৰে কেকোবা মাৰি দি, ভালে কাপোৰৰ পৰ্হি, আৰু নালবপৰ চুটিকৈ ঢেকৰ দৰপন লগাই নম্বা লবাই, কেকোবা দোলা

কেকোবা দোলা

কৰিলে। সেই কেকোবা দোলাৰে অলপ লৰ-চৰ কৰি “পৰ্হি দোলা” বা “পৰ্হিচাজি” কৰা হয়। এইজন্য বজাদেৱেই “সলাল গোহাঁই” নামে বিষয় নিবন্ধ কৰি বৰগোহাঁই কৈদীয়া লেচাইজং গোহাঁইক সলাল গোহাঁই পাতি সলাল ৰাজত শাসন কৰিবলৈ পঠালে। আৰু এক মজলচোৱা গণকক প্ৰমাণ হেন পাই, সোণৰ মুখ দিলে। গণকৰ নাম থাকিলে সূৰ্য্যবৰ, এতেকেহে সেই বৰকে “সোণামুৱাৰ বৰ” বুলি কয়।

**বৰগোহাঁইৰ
সলাল গোহাঁই**

পাচে খোৰাবজা বৰ্গদেও শলঙবিষপৰা আহি গড়গাঁৱত নৰিয়া পৰিল আৰু গাব গতি ভাল হেন ৰাজ্যনি, বেৰঙী গাঁৱৰ লাইহাৰৰ বাৰীষপৰা লাজী গোহাঁইক আনি, ডা-ডাৰীয়াবোৰক হাদিৰাই তেওঁকে বজা পাতিবলৈ বুলি গ'ল। পাচে বজাদেও মুখত ঘাৰি হৈ একো খাব নোৱাৰি ১৫৩৩ খৃঃত স্বৰ্গী হ'ল, ভোগ ৫৯ বছৰ। এইজন্য বজাদেওৰ তিনিজন্য পুতেক।

এওঁৰ ৰাজত্ব কালতে, নাৰনি অসমত বজালে (মুছলমানে) অউমৰাৰ অলম

আক্ৰমণ কৰে, কিন্তু সেই আক্ৰমণে আহোমৰাজ্যক পোহা নাই। এই আক্ৰমণৰ কথা এজন কৃতবিত্তলোকে এইদৰে লিখিছে :

মুহলমানৰ অকৈ আক্ৰমণ : যাব অত্যাচাৰৰ প্ৰভাপত অসম, বজ আৰু উৰিঙাব দেৱ-দেৱীৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি বিলাকৰ অঙ্গ কণ্ডবিকৃত হ'ল, আমাৰ প্ৰায় দেৱমন্দিৰবিলাকে আক্ৰমণলৈকে যাব কুৰীতিব ঘোষণা কৰিব লাগিছে, যাব নাম শুনিদেই দেৱ-দেৱী ভক্ত অসমীয়াৰ আক্ৰমণলৈকে গাব লোম শি"য়বি উঠে, সেই কালাপাহাৰৰ অত্যাচাৰতে বজ, বিহাৰ আৰু উৰিঙাব যিমান দেৱ-দেৱীৰ মূৰ্ত্তি নষ্ট হ'ল, তাৰ সীমা সংখ্যা নাই। এই কালাপাহাৰেই জগন্নাথৰ দাকৱৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তিক অগ্নিকৃত কৰি দণ্ড কৰিছিল। এই দুৰ্ভাগ্য দেৱদেৱী কালাপাহাৰ জাতিত ব্ৰাহ্মণ আছিল। তেওঁ দেখাত বৰ ৰূপহ আৰু শক্ত পুৰুষ আছিল। বঙ্গদেশৰ কোনোবা মুহলমান নবাবৰ জীয়াৰী এজন। তেওঁৰ ৰূপত বোহিত হৈ তেওঁক পতিত্বক হৰণ কৰিবৰ নিমিত্তে বহুত আশ্বাস কৰিলে। কালাপাহাৰ প্ৰথমতে সন্মত নহৈছিল; কিন্তু মুহলমান ৰাজকন্তা গৰাকী বৰ কলিয়ক আছিল। এদিন তেওঁ ধানচান্ধাৰ হড়ুৱাই গো-মাংস বন্ধাই, কিবা ছলেৰে কালাপাহাৰক তালৈ মতাই নি সুধিলে, "আপোনালোক ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিত বোলে ভূত-ভূবিদ্য আৰু বৰ্ত্তমান সকলোকে গণনা কৰিব পাৰে। গণনা কৰি চাই কণ্ডকটোন বাক আমাৰ খাৰলৈ বজা গোমাংস ভালকৈ পাক হৈছে নে নাই?" কালাপাহাৰে বোলে, "পাক উত্তমৰূপে হৈছে।" মুহলমান ৰাজকন্তাই সুধিলে, "আপুনি কেনেকৈ জানিলে?" কালাপাহাৰে বোলে, "মই ভ্ৰাণ পাইছোঁ, ভ্ৰাণতে বুজিব পাৰিছোঁ, মাংসৰ পাক উত্তম হৈছে।" তেতিয়া সেই মুহলমান ৰাজকন্তাই ক'লে "আপুনিবোৰে এদিন কৈছিল বোলে, ভ্ৰাণেন অৰ্দ্ধভোজনং, ভেনেহ'লে আপোনাৰ তো গো-মাংস ভোজন কৰা হ'লেই। এই অৱস্থাত মোক পত্নী ৰূপে গ্ৰহণ কৰিবলৈ আপোনাৰ আপত্তি কি?" কালাপাহাৰে এইদৰে নিজৰ কথাত জৰ ধাৰেই হওক বা নিজৰ সুখ আৰু নবাবৰ জে'ৱাই হ'ব পৰা লালচাতে হওক শেষত তেওঁ নিজৰ জাতি এৰি "কল্যা"পতি মুহলমান ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰি সেই ৰাজকন্তাক বিয়া কৰায়। মুহলমান হ'বৰেপৰা কালাপাহাৰে হিন্দু আৰু হিন্দুদেৱীৰ নাম মুক্তনা হয়।

অনুমান ইং ১৫৬৬ চনত কালাপাহাৰ অসম দেশলৈ আহে। তেওঁ বঙ্গদেশৰ নবাব ছলিমান চাহৰ সেনাপতি আছিল। এই সময়ত কোচবেহাৰত বিখ্যাত নবনাবায়ণ বজা আছিল। কোচবেহাৰ তেতিয়া কামৰূপৰ অংশবিশেষ। মহাৰাজা নবনাবায়ণে কালাপাহাৰক উজাই আহিবৰ শুনি, ভৱত তেওঁৰ লগত মিত্ৰতা কৰিলে। কালাপাহাৰৰ দেশ অধিকাৰ কৰাই উদ্দেশ্য নহয়, তেওঁৰ প্ৰধান অভিপ্ৰায় হিন্দুধৰ্ম নষ্ট কৰা। সেই নিমিত্তে তেওঁ দেশত একো উপাধাত নকৰি কামাখ্যাৰলৈ আহিল। কামাখ্যাৰ নাম আৰু মহাৰাজ্যৰ কথা ভাবতবৰ্ষৰ ক'তো নজনা ঠাই নাই। আগৰ বৰ্ষপ্ৰাণ সময়ৰ কথা বোলাপেই,

কামাখ্যা

আজিকালিৰ ইংৰাজী শিক্ষাৰ বহুল প্ৰচাৰ আৰু বৰ্ষবিপ্লৱৰ সময়তো পশ্চিম আৰু দক্ষিণৰ কালে এনে বহুত ধাৰ্মিক হিন্দু আহে যে তেওঁলোকে কামাখ্যাৰ নাম শুনিবলৈ দেৱীৰ উদ্দেশি সাঁচাফে মাটিত পৰি দণ্ডৱৎ কৰে। যি দেৱ-দেৱীৰ বেছি প্ৰখ্যাতি, কালাপাহাৰৰ সেই দেৱ-দেৱীৰ ওপৰতে বেছি আকোশ। জগন্নাথৰ বেছি মহাত্মা আৰু খ্যাতি জানি, তাৰ মহাপ্ৰভুৰ দাকৱৰ মূৰ্ত্তি অগ্নিত দণ্ড কৰি নষ্টকৰাতি কৰিলে। কামাখ্যাৰ বিষয়ে উক্ত পোকৰ গুৰু আৰু আগ্ৰহ দেখি কালাপাহাৰে কামাখ্যা নষ্ট কৰিবৰ বনৰে একান্তে কামাখ্যাৰলৈ আহিল। কামাখ্যাৰ ব'ত ব'ত দেৱ-দেৱীৰ মূৰ্ত্তি আছিল, কালাপাহাৰে প্ৰায় সকলোকে কোবাই তাকিলে। কামাখ্যাৰ মন্দিৰৰ গাত প্ৰাৰ্থিত যি যি মূলৰ শিলৰ মূৰ্ত্তিবিলাক আক্ৰমণলৈকে কাবো নাক থকা, কাবো কান্ধা হৈ আছে, সেই সকলোবিলাক কালাপাহাৰৰ ফুকৰ্বৰ চিন। কালাপাহাৰে তদন্ততীৰ মহাপীঠস্থান লণ্ডত কৰি মন্দিৰ তাকি পেলালে। মন্দিৰৰ ভিতৰত বিবিলাক প্ৰাণীৰ শৈলমূৰ্ত্তি

আছিল, সকলোকে ডাকিলে। মহাবাজা নবদাৰাৱণ আৰু ডেউৰ ডায়েক গুৱলুজ বা চিলাৰাৱ হুৱোবে প্ৰস্তুত এই কাৰাখ্যা হাবিবৰ জীৰ্ণ সংক্ৰাৰ হয়। এই জীৰ্ণ সংক্ৰাৰ কৰাত পুৰা বাব বছৰ লাগিছিল। কালাপাহাৰৰ এই আক্ৰমণৰ কথা “গুৰুতটমা” বোবত পোৱা যায়, তাত এওঁ “কালবৰন” “কালানুঠান” ইত্যাদি নানা নামে অভিহিত হৈছে। আকিলৈকে মানুহে কয় বোলে, কালাপাহাৰৰ বগুৱানুতিৰ মাত গুলিলেই হুগু হিন্দু দেৱদেৱী বিলাকৰ আপোনা-আপুনি হাত ভৰিবিলাক থহি থহি পৰিছিল। নবদাৰাৱণ বজা আৰু চিলাবাৱে কাৰাখ্যা হাবিবৰ বহুত নতুন বুদ্ধি সজাই দিয়ে। কাৰাখ্যাৰ বৰ্ত্তমান “চলভা” অৰ্থাৎ মুকলিত থকা সকলোৰে দৰ্শনীয় বুদ্ধিজনাও ডেউলোকৰ বাবাই দিখিত। তাত ডেউলোক দুয়ো ভাইৰ প্ৰতিবুদ্ধিও আছে। কাৰাখ্যা নষ্ট কৰি, কালাপাহাৰ উজাই নাছিল; নিজৰ উদ্দেশ্য সকল হোৱাত ডেউ ভটিয়াই গ’লগৈ।

বুঢ়া বজা

খোঁবাৰজা বৰ্গদেৱৰ যুত্ৰা হ'লত ভেওঁৰ বৰজনা কৌৱৰ লাকী গোহাঁইক ডা-
ডাঙ্গবীয়া। প্ৰমুখ্যে সকলোৱে সমালোচন কৰি বৰ্গী বজাৰ আজা মানি ১৫৩৩ শকত
বজা পাতি সেৱা কৰিলে। পাচে লাকী গোহাঁইয়ে বজা হৈ বোলে, মোৰ গাত যে দেও
আছে, এই দেও গাত থাকিলে, সময় বুজি দেও আহিলে; মই বাজকাৰ্য্য কি কৈ কৰিম?
এইবুলি মহাবাজা সেৱাইত ব্ৰাহ্মণ, নট, বিয়াহ, বাডভাও মহাদেৱলৈ বুলি উছৰ্গি দি,
আপোনাৰ গাৰপৰা দেও একৰাই, নৈ কাষৰত দেৱঘৰ ৰূপিলে, (তাকে দেৱঘৰ গাঁৱৰ

দেৱগাওঁ দেৱালয়

(মহেশ্বৰ ঘৰ)

দেৱালয় বোলে) সেই বেলাৰ পৰাহে ব্ৰাহ্মণ সেৱাইত
হ'ল। পূৰ্বে খোঁবাৰজা বৰ্গদেৱৰ দিনত আহোম ৰজাৰ
পূজা চলিছিল। দেৱঘৰ (বা দেৱালয়) ব্ৰাহ্মণ
সেৱাইতবোৰক দেৱঘৰগ্ৰামতে পাতিলে, আৰু সেই দেৱঘৰ নামো “মহেশ্বৰ ঘৰ”
নাম দিলে।

বুঢ়া কালত বজা হ'ল বুলি এওঁকে বুঢ়া বজা বোলে, আৰু ভালেখিনি প্ৰধান
প্ৰধান কৰ্ম কৰিলে কাৰণে আৰু বুদ্ধিমন্ত প্ৰতাপী বজা হ'ল হেতুকে এওঁকে “বুদ্ধি-
বৰ্গনাৰায়ণ” আৰু “প্ৰতাপসিংহ” এই দুই নামেও জানে।

পূৰ্বে বেৰতী গাঁৱত থাকোতে বজাদেৱে যিবোৰপৰা অপকাৰ পাইছিলে,
সেইবোৰক আনি মাৰিলে, কাটিলে। হেৰুদান্ হাতীমুৰ পূৰ্বেপৰা এখন বেৰতী
গাঁৱতে আছিল, পাছে বেৰতীয়া আহোমপৰা ওচাই ইওখন হেৰুদান্ হাতীমুৰো বৰ-
গোহাঁই কৈদীয়াত দিলে। আৰু বজাদেৱে ঘাৰপৰা উপকাৰ পাইছিলে, তাক ভাল
কৰিলে। পূৰ্বে বেৰতী গাঁৱপৰা আহি, কৌৱৰালি কালত, বজাদেৱে নাৰাই চোমদাৰ

চোমদাৰ

পুখুৰীত বৰশি বাইছিলে। সেইবেলা সোণাবী জীৱনী
কুঁৱৰীৰ ভায়েক ককায়েক বজাদেৱক শপিছিলে, সেই
কথাও বজাদেৱৰ মনত আছিলে। আৰু পূৰ্ৱত এটা অপবাদ দি, বৰ্গীবজাত লগাই, বজা-
দেৱক বেৰতী গাঁৱলৈ খেদালে, ইও কথা বজাৰ মনত আছিল। সেই ৰজতে সোণাবীৰ
জীৱনী দুই কুঁৱৰীৰ বৈ-বজহক ধৰি আনি, কতোক কাটিলে, কতোক মাৰিলে। পাছে
শিঙৰিষৰ উঠি, আহোম নিয়মে বজা হুই, আহোম ৰজাৰে “চুচেদ্কা” নাম ল'লে
আৰু আনুৰূপ কই বাজ্যক বঁটা-বাহন দিলে।

লেক্ষ্যৰ বৰবৰা মৰিলত, ষাণ্মাসং টংচু সন্ধিকাইক বৰবৰা পাতিলে, “লতাপক্ৰতে কবি” (১) বাজ্যক ভাত খুৱালে। আপুনি বজাদেৱে লাগুটি লৈ, তাৰ মাজে মাজে

সন্ধিকৈৰ “বৰবৰা” কুৰে; কোনোক আপুনি তলিয়া ধৰি মাহ-পাহলি দিয়ে। এইকপে বাজ্যক ভাত খুৱাই, কপ, কড়ি, কাপোৰ

দিলে। পাছে মানুহক ডাগি ডাগিয়ে পাতিলে। চৈয়না, চোৰাডল, বাইলুঙ্গ আৰু পৰ্বতৰ কোষে নগৰ সীমনা কৰি, গড়বান্ধি, যুৰকটা ফাটত নগালে নি, চিনাতলীতো গড় বন্ধালে। আৰু পৰ্বতৰপৰা লুইতলৈকে তিয়কৰ কটাৰীখামৰ গড় বন্ধালে। পৰ্বতত আৰু তাওকাকত নগৰ কৰিলে। হুমলীগড়-অমুমান ১৫৩৬ শকত বন্ধাৰ।

আৰু পূৰ্বে খোৰাবজাৰ দিনত যি সময়ত বেহেকৰা চিলাবাই আহি, আমাৰ বাজ্য মাৰিলেহি, সেইবেলা তামোল নোখোৱা গোহাঁই (চুগম কৌৱৰ) প্ৰমুখ্যে ডা-ডান্ধৰীয়াৰ ভাই-পো যিবোৰক ওল দিলে, আৰু যুগী, তাঁতীও বিস্তৰ দিলে। পাছে আমাৰ বাজ্য মাৰি যাওঁতে, চিলাবানে বাটত কছাৰী, ত্ৰিপুৰাক পাই তাকে মাৰি গ’ল। পাছে এই তিনিখন বাজ্য মাৰিবৰ ক্ষেপে ভয়ত থাকি, খৰামীৰ বজাই আপুনি মিলিলহি। পাছে চিলাবানে সন্তোষ হৈ খৰামীক বুলিলে বোলে, ইহঁতক মাৰিবৰ দেখি যে তই আপুনি বৰিলিহি, তোক কি লাগে খোজ, মই দিওঁ। খৰামীৰ বজাই বোলে মহাবজা! মোক আন কিছু নালাগে, মোক মোহৰ মাৰিবলৈ মোক এক লেটেকা শাল লাগে। পাছে চিলাবানে বোলে, কপৰ মোহৰ আমাৰ বংশৰ নামে মাৰিবি। এইবুলি খৰামীৰ বজাক এক শাল দিলে। তাৰপৰা গৈ চিলাবানে গোড়ৰ পাট্‌চাক সমুখে যুদ্ধ ধৰিলে। পাছে গোড়ৰ পাট্‌চাৱো যুদ্ধত জিনি, চিলাবাইক ধৰি বন্দীখানাত ভবালে। সেই বন্দীখানাৰপৰা চিলাবানে এক লিখা পত্ৰ দি এটা মানুহ পঠাই, ককায়েক নৰনাৰায়ণলৈ এইদৰে কৈ পঠালে বোলে, পূৰ্বেও আমি স্বৰ্গমহাৰাজৰেহে ধাপিত। তথাপি মই পিতৃৰ আজ্ঞাবে স্বৰ্গমহাৰাজৰ বাজ্য মাৰিলো, আন দেশসকলকো মাৰিলো। এখন যে মই আহি বন্দীখানাত পৰিলোহি, এই সময়ত যদি অসমৰাজ্য লোকজন সহিতে আহি, আমাৰ দেশ কামৰূপ মাৰেহি, পাছে কি কৰা যাব? এতেকে সেই স্বৰ্গমহাৰাজৰ ঠাইক ভাল মানুহ পঠাই, প্ৰীতিক দৰ্শাই, এক কন্যাক যাচি পঠাওক; আৰু আমি পূৰ্বে যি লোকজন ওল আনিছোঁ, ইয়াকে প্ৰীতিক দৰ্শাই, যিভাৱে এৰি পঠাওক। পাছে এনেতে খোৰাবজাৰ পাছত বুঢ়াবজাদেও স্বৰ্গী হ’ল। ত’তো নৰনাৰায়ণে ভায়েক চিলাবাইৰ কথা শুনি বোলে, যদি মই এতিয়া কন্যা যাচি লোকজন এৰি দিম, এই কথা স্বৰ্গমহাৰাজ শুনি বুলিব, যোৰ ভয়ত থাকিহে কন্যা যাচি, লোকজন এৰি দিলে। এতেকে তেও মই এক ফন্দি কৰি চাওঁ। এই বুলি নৰনাৰায়ণে পূৰ্বে নিয়া আপচু গোহাঁইক অনাই, তেৱেঁ সহিতে পাশা-চাল পাতি বোলে, যদি মোক কুৰি চাল পাশাত জিনিব পাৰ, তেন্তে দেশলৈ তোৰ লোকজন সহিতে মই এৰি দিম। এই আপচু

গোহাঁই দেখনিয়াত বব কপাহ আছিল, এডেকেহে তেওঁক বেহাৰত সোন্দৰ বা সুন্দৰ গোহাঁই বুলিলে, আৰু মালসুকুৰে তেওঁক ভোলনীয়া পোৰ্কে লৈছিল। পাছে বেলেত ১২ চাল পাশ আপহু গোহাঁয়ে জ্বিনিলে।

এক চাল পাশ একেঘোৰ দহতে লাগি আছিল। পাচে নবনাবায়ণে বোলে, গোহাঁই! যদি এইঘোৰ দহ মাৰিব পাৰ, সত্য কৰি বুলিলো, তেঁওৰ দেশৰ লোকজন যি আনিছো, তাকো যে এবি দিয়, তাত বাজেও মোৰ দেশৰ লোকজন যি যাব খোজে, তাকো মই নাৰাখি এবি দিয়। এই বুলিলত সোন্দৰ গোহাঁয়ে বিমুখে চালি একেঘোৰ দহ মাৰি, পাশ জ্বিনিলে। পাচে নবনাবায়ণেও আপহু গোহাঁইক বঁটা-বাহন দি, গজসিংহ কাজীক লগত দি, এক কন্যাৰ কাৰণ যাচি পঠালে, আৰু আমাৰ লোকজন যি নিছিল, তাকো এবি দিলে, তাঁতী, যুগী যি নিছিল, তাকে মাত্ৰ বব নগৰত পাতি বাৰিলে। তাৰ দেশৰ লোকজন যি আছিল, তাকো সেই লগতে এবি দিলে। সেই দেশৰ তাঁতী, সোণাৰি, বস্তিলাল অনেক মানুহ আছিল। কোচানৰ অহা মানুহখিনিক আমাৰ বজাদেৱে নামডাঙত পাতিলে, আৰু পূৰ্বে আমাৰ দেশবো যি মানুহ তালৈ গৈ উলটিল, তাকো বাছি বাছি ভাগে ভাগে নিলে। সি দেশৰপৰা অহা বহু বস্তিলাল মানুহ, তাকো খেলে খেলে নিয়মকৈ পাতিলে। এই নিমিত্তে এতিয়াও সেইবোৰক ভটীয়া সোণাৰি, ভটীয়া কমাৰ এনে বুলি কয়। ভাটীৰপৰা মানুহ আনি পাতিলে বুলি, সেই-খনিক ভটীয়াপাৰ বোলে।

পাচে মহাৰাজা আপহু (সোন্দৰ) গোহাঁইক নি, সেই দেশৰ কথাবাৰ্তা সুধিলে, গোহাঁয়েও সি দেশৰ ধাৰণ কথাবাৰ্তা সকলো কলে। আৰু যুগ্মৰ মূৰ্ত্তি দুৰ্গোৎসৱ সি দেশত প্ৰধানকৈ কৰিবৰ কথা ক'লত, মহাৰাজা বোলে, সি দেশত যে কৰিব পাবে, আমি জানো কৰিব নোৱাৰোঁ। এই কথা মহাৰাজা মনতে ধ'লে। পাচে গজসিংহ কাজীক তুলিলে। বেহেকৰা বজাৰ কুশলা-কুশলি সুধি, স্বৰ্গমহাৰাজা বোলে, নবনাবায়ণ বজাই মহাৰাজাৰ ঠাইলৈ এইখন কহিব দিছে বোলে, মহাৰাজাবে আমাবে পূৰ্বপৰালৈ শ্ৰীতি গোট বুদ্ধি হবৰ অৰ্থে আমি মহাৰাজালৈ এক কন্যা দিবলৈ ইচ্ছা কৰিছোঁ, আৰু তেওঁৰ ঠাইৰ লোকজন যি আনিছিলোঁ, শ্ৰীতি হ'বৰ নিমিত্তে তাকো এবি দি পঠাইছোঁ। নবনাবায়ণ বজাই মোতকৈ এইখনি বুলি পঠাইছে। পাচে আমাৰ মহাৰাজা শুনি, ভাল বুলি, কতো দিন থাকি, তাক তুলি বঁটা-বাহন দি, আমাৰ আহোম কটকী লগত দি, এইখনি বুলিলে বোলে, তই নবনাবায়ণ বজাত এইখান কৰি বোলে, বাজা শ্ৰীতিক বাছা কৰি যদি কন্যা দিয় বুলিছে, ভাল; যদি শ্ৰীতিক বাছা কৰি কন্যা দিব ময়ো আনিয়। এই বুলি সিহঁতক বিদায় দিলে আৰু যুগ্মৰ মূৰ্ত্তি সাজিবৰ নিমিত্তে মৰজিলাল খনিক লগত দি বিদায় দি পঠালে। পাচে সিহঁত গলত, নবনাবায়ণ বজাই তুলি, মহাৰাজাৰ কুশলাকুশলি বাৰ্তা সুধি, মৰজিলাল খনিকবক যুগ্মৰ মূৰ্ত্তি দুৰ্গোৎসৱ সাজিবলৈ

শিকাৰ দিলে। পাচে কতদিন থাকি, সেই খনিকৰ মানুহ আহোম কটকীৰ লগত সিহঁতৰ পাতালসিংহ আৰু গজসিংহ কাজীক দি, পঠাই দিলে। দুই কাজী সহিতে সিহঁতো আহি গড়গাওঁ পালেহি। পাচে মহাবাজাদেৱে আহোম কটকীক নি কথাবাৰ্তা সুধিলে, বোলে, তহঁতৰ লগত বেহাৰৰ কোন কটকী আহিছে? আমাৰ কটকীয়ে নাও পাহৰি বোলে, গৰুৰ যে এটা শিং তললৈ যায়, এটা শিং ওপৰলৈ যায়, তাক কি গৰু বোলে? স্বৰ্গদেৱে বোলে, তাক পাতালশিকীয়া গৰু বোলে। আহোম কটকীয়ে বোলে, পাতালশিকীয়া কটকীক পঠাইছে। এই বুলি ক'লত মহাবাজা বৰ অসন্তোষ কৰি বোলে, আন দিন পৰদেশলৈ আহোম কটকী পঠাবলৈ ভাল নহয়। ই যে ষোভে ইমান কথা ক'ব ভালকৈ নোৱাৰিলে, লোকজনো কি কৈ ক'ব? এনে বুলি ব্ৰাহ্মণ কটকী ল'বলৈ একুৰি চাৰিখৰ মানুহ বিচাৰি ল'লে। পাচে বেহেকৰা পাতালসিংহকো ভুলি কথাবাৰ্তা হৈ বঁটা-বাহন দি আমাৰ বত্ৰকল্ললীক লগত দি বিদায় দি পঠালে। তাৰেপৰাহে বেহাৰলৈ আমাৰ কটকী গতাগত কৰিছিলে। পাচে সেই সময়ত আমাৰ মৰদিয়াল

দুৰ্গামূৰ্ত্তিৰ প্ৰচলন

খনিকৰ মূগ্ধ মূৰ্ত্তি সাজিবৰ শিকিবলৈ গৈ দুৰি আহি পালেহি। তাৰেপৰাহে দেৱীঘৰৰ মূগ্ধ মূৰ্ত্তিত দুৰ্গাপূজা চলিল। আৰু সোন্দৰ গোহাঁইৰ মূখে কোচৰ দেশৰ ব্যৱহাৰ শুনি, আন দেশৰ কটকী ভোলোতে ডাঙৰীয়াবোৰক তিনিখনোৱাকৈ চান্দোৱাৰ ভাবি বহিবলৈ আজ্ঞা কৰিলে। আৰু কোচানৰ বজাই নিজ নামেৰে হিন্দু আখৰা মোহৰ যবা শুনি, বজাদেৱে হিন্দু পণ্ডিত সকলেৰে যীমাংসা কৰি “যোগিনীভক্ত”ৰ

“অষ্টকোণক সোমাং যত্ৰ দিক্‌ব-বাসিনী।

ভগ্নিস্থিৰশক্তি যে লোকা জ্ঞানাদজ্ঞানতো পিবা।

তেপি দেব্যাঃ প্ৰসাদেন সিদ্ধিঃ গচ্ছন্তি নানুথা।”

এই শ্লোক অনুসৰি “স্বৰ্গনাবায়ণ” নামেৰে আঠচুকীয়া মোহৰ মাৰিলে।

পাচে সোন্দৰ গোহাঁয়ে আহি খাঁৰৰ জীয়েকক বিয়া কৰালেহি; তিনিটি সন্তান হ'ল; আৰেক আৰু কেঁবা গোহাঁই এই দুই বৰগোহাঁইৰ নাওবৈছা

সুকন

ল'ৰা; কাঁচনমলা, এইটি হোৱালী। বজাদেৱে সোন্দৰ গোহাঁইক নাওবৈছা সুকন পাতিলে; সেই দিন ধৰি এই বিষয় চলিল।

পাচে একদিনা ধাওমুং সজিকাই বৰবৰাৰ বৈদীয়েকক বজা মাতি পঠালে। পাচে তাই বজাক বৰ কথা ক'লে বোলে—পূৰ্বে যে বুলিলে বোলে, যই বজা হ'লে ভোৰ ভাল কৰিম, পাচে ক'তা? এতিয়াহে মনত পৰিল? এইবুলি টান কথা ক'লে; বজা বতালতো তাই নাহিল। পাচে গধূলি বেল কৰি উটলিত, স্তকটি তামুলীয়ে

বিশ্বাসকে বজাৰ আগত ক'লে বোলে; সজ্জিকাই বৰবৰাণীক সিহিলৈকেহে ভেদেৰ্কে বুলিবলৈ শিকালে। তাতেহে তাই এনেকৈ বুলিলে। পাচে সেই দাইতে ধাওমুং সজ্জিকাই বৰবৰাক বৰবৰা ভান্দি, লাহদৈ গড় বজাই, সেই ঠাইতে বৈলীয়েকে সহিতে ভুইকো টকলিয়াই মাৰিব দিলে। বৰবৰাৰ বৈলীয়েকৰ নাম আছিল লাহদৈ। পাচে তেওঁৰে দলনি তকটি ডামুলীক যোৰাই ডামুলী নাম দি বৰবৰা পাতিলে। তেওঁ বৰবৰা হই, দিহিঙত মঠাউৰি বজালে, মেছাখবত, ভেলিলাডোজাত, গজপুখত, এই-বোৰত পুখুৰী খানিলে আৰু গড়গাঁও মেৰাই বাঁহগড়া বান্ধি দুখন চুৰাৰ দিলে, তিনি ঠাইত সিংহচুৰাৰ দিলে। এই আপাহতে বৰবৰা নাম ওছাই, মোমাই ডামুলীক বৰবৰুৱা নাম দিলে। এয়েই বৰবৰুৱাৰ প্ৰথম, এওঁবপৰাহে বৰবৰুৱাৰ বিষয় চলিল। জেওবা ভেটিবৰ বৰ স্তাল দেখি, বোমবীয়া গণকক ভণ্ডাবী বৰুৱা পাতিলে; আৰু খাতোৱাল চেটীয়াৰ জী, বজাদেওৰ গণকক “ভণ্ডাবী বৰুৱা” বৰকুঁৱৰীক মেছাখৰ দিলে। পাচে বজাদেৱে পৰ্বতীয়া বৰগোহাঁইৰ জীয়েকক বিবাহ কৰিলে। এই ঘৰকে “ভণ্ডাবী গোহাঁই”ৰ ঘৰ বোলে, কিন্তু আচলতে গোহাঁই নহয়, জাতত পূৰ্বে চুটীয়া।

আৰু পূৰ্বে যেতিয়া গোঁবৰ পাংসাৰে চিলাবাইক বন্দী কৰি থৈছিল, সেই সময়ত একদিনা পাংসাৰ বেগৰক সৰ্পে খালে। তাৰ দেশৰ বেজে চাব নোৱাৰিলে; পাচে চিলাবায়ে “সাদকুখা” (সন্দেহৰা ?) মন্ত্ৰেৰে জাৰি ভাল কৰিলে। পাচে পাংসাৰে এই আপাহ পাই, চিলাবাইক বঁটাৰাহন দি, পুত্ৰবোধে আপোন দেশলৈ পঠাই দিলে। পাচে চিলাবায়ো আহি, কতোদিন থাকি, তাৰ দেশতে মৃত্যু হ’ল। তাৰ পুত্ৰ বসুদেৱে ঘিলা বিজয়পুৰত বজা হ’লহি। কতোদিন থাকি, তাতে নবনাৰায়ণ বজাবো মৃত্যু হ’ল। এনেতে তাৰ পুত্ৰ লক্ষ্মীনাৰায়ণে বজা হ’ল। বসুদেৱে বোলে, লক্ষ্মীনাৰায়ণ বজা একালেহে হ’ল। লক্ষ্মীনাৰায়ণে বোলে, একালে নহয়, মই সমস্ত ৰাজ্যৰে বজা হ’লোঁ। এইবুলি লক্ষ্মীনাৰায়ণে আমাৰ বজাদেৱলৈ এক কন্যা দি যিহ কৰিলে। পাচে বসুদেৱে বোলে, একালে বজা হ’ল লক্ষ্মীনাৰায়ণ, মথ্যত ‘ত’লোঁ মই। তাতে যদি অসম বজালৈ কন্যা দি লক্ষ্মীনাৰায়ণ মহাৰাজা বৰ্গদেৱৰ যিহ হ’ল, মথ্যত মই কি কৈ ব’ম ? এই বুলি আপোনাৰ কাজীসকলেৰে কথা হৈ, এক লিখা পত্ৰ দি, পাভালসিংহ কাজীক আমাৰ বজাৰ গালৈ পঠাই দিলে বোলে, মহাৰাজলৈ মই এক কন্যা দিম; এই বুলি কৈ পঠালে। পাচে আমাৰ বজাদেৱেও শুনি লক্ষ্মীনাৰায়ণৰ ঠাইলৈকো কটকী পঠালে; আৰু বসুদেৱৰ ঠাইকো কটকী গতাগত কৰাই, বসুদেৱৰ জীয়েক যজ্ঞলৈক কুঁৱৰী আনিলে। পাচে কতদিন থাকি বসুদেৱো মৰিল; পুতেক পৰীক্ষিতনাৰায়ণ বজা হ’ল। পাচে কতদিন থাকি পৰীক্ষিত নাৰায়ণে ভায়েক ইন্দ্ৰকলনাৰায়ণক

মাৰিলত, ভাবে ভাৱক যালসিংহে সেই ভৱতে থাকি, কিছুমান মানুহেৰে পলাই আহি, বুঢ়াবজাৰেৰে শবপাগল হ'লহি। বজাৰ গোষ্ঠী হেন জানি, আমাৰ বজাৰেৰে দাঁড়িলীয়া কোচৰ নামকলীয়া বজা।

বজাৰোৰৰ নিয়মে, তাৰ মানুহ দুহুহ লগে, যালসিংহক "সিংহ" নাম শুহাই যালবজা নাম দি, নামকপত বজা পাতি থ'লে দি। তাত পাচে বেৰতীয়াৰত খাত পাতি "জয়বাম্ভাজ" নাম দিলে। সেই বেলা বজা আৰু তিনিজন গোহাঁইৰ বৈ-মজহক চপাই আনি লুখুবাখমৰ খেল

পাতিলে; আৰু আটাইতকৈ বৰজনা গোহাঁইক লুখুবা-খমৰ বকৰা পাতি হোলোজ বখীয়া দিলে। সেই বেলা বজাৰ হোলোজত বখীয়া মানুহ এটা উঠিবৰ তুনি আৰু বৰচাকতো কোব মাৰিবৰ তুনি, আৰু হোলোজত লোকৰ খেৰ-কঠিৱাৰে চৰাৱে বাঁহ বান্ধিবৰ তুনি বজাদেৰে দায় থকিলে; আৰু থং কৰি তিনিজন গোহাঁইৰ ভাইপোক "জয়বাম্ভাজ" খাতত হাকলু ভাঙিব দিলে, আৰু লগতে কুকুৰাচোৱা কাম-বন চাবলৈ দিলে। পাচে সিবোৰে বন নিশিকোঁতে, কুকুৰাচোৱাই গালি পাবিলে। গালি সহিব নোৱাৰি, বুঢ়াগোহাঁই আৰু বৰগোহাঁইৰ ল'বাবোৰে কুকুৰাচোৱাক কিলালে। সেইকথা কুকুৰা-চোৱাই বজাত ক'লেগৈ। বজাৱো দাই ধৰি বোলে, মোৰ যে কুকুৰাচোৱাক কিলালে, মই এমবোৰ গোহাঁইৰ পো-ভাইৰ মুখ নেচাওঁ। এইবুলি থংকৈ, বৰগোহাঁইৰে, বৰ-পাত্ৰে বজহৰ কেটাক কাজলীচকীত থাকিব দিলেগৈ। আৰু বুঢ়াগোহাঁইৰ বজহক

বুঢ়াগোহাঁইৰ "জাগীয়াল
গোহাঁই"। বৰগোহাঁইৰ
আৰু বৰপাত্ৰৰ "কাজলী-
লুখীয়া গোহাঁই"

জাগীৰ চকীত থাকিব দিলেগৈ। সিবোৰেও মহাবাজাৰ আড্ডাবে সেইকপে আছিলগৈ। পাচে জয়ন্তাৰ বাৰ্তা বুজি জনাই থাকিবলৈ বুঢ়াগোহাঁইৰ বজহৰ এটাক জাগীয়াল গোহাঁই পাতিলে আৰু বৰপাত্ৰৰ ফৈদৰ এক গোহাঁইকে, বৰগোহাঁইৰ বজহৰ এটাকে, এই দুইক দুই

কাজললুখীয়া গোহাঁই পাতি জয়ন্তাবো কিছু আৰু ভিৰকৰা আৰু গাবোৰ কালৰ বাৰ্তা জনাই থাকিব দিলে। আৰু বহাত থাকি, কোচৰ কালৰ বা-বাভৰি জনাই থাকিবলৈ, মগবত বেতিয়া যাৰ থবৰ বৰবকৰা হৈ থাকে, সেই বজহৰে এটাক বখীয়াল বকৰা

বখীয়াল বকৰা।

পাতিবলৈ নিয়ম কৰিলে। পূৰ্বে যে যালবজা মহাবাজাৰ ঠাইত ভাগি আহি সোৱালেহি, সেই বেলা পৰীক্ষিত নামাৱণে তাকে মহাবাজালৈ খুজি পঠালে; পাচে আমাৰ মহাবাজা শবপাগল বুলি মহাবাজাক এৰি দেকিলে। তাত পাচে দুটিয়া, কছাৰী চপাই আনি ভাতি অনুকপে লোকজন ভাগে ভাগে ঠাৱে ঠাৱে পাতিলে, আৰু সেইবেলা দিচ্চামৰ কামত মহাবাজা হাতী থকিলে।

১৫৩৫ শকৰ ক্ষান্তন মাহত, মহাবাজাৰ আজ্ঞাবে, লাকু বৰপাত্ৰকে, ভগ্নাবী
গোহাঁইকে দিহাদকৰাত শলাব পোনে পচিমান ডফলাক খুজিবলৈ পঠালে। সিবোবো গৈ
লাকু বৰপাত্ৰ
(১ম বাৰ)
লোকজন লৈ, দিহাদকৰাত বহিলগৈ। পাছে তাৰ পৰা
ডফলাক ধৰিবলৈ যাওঁতে বাটত ডফলাই দগা দি বিস্তৰ
মানুহ কাটিলে। পাচে বজাদেৱে শুনি বৰপাত্ৰকে ভগ্নাবী
গোহাঁইকে হুকি আহিব দিলে। এই যুঁজতে আমাৰ ফালৰ সঙ্গীসকলৰ বাবে চিৰিঃ
পৰিল। লাকু ভাঙ্গি ওলোৱোৱাক বৰপাত্ৰ পাতিলে।

সেইবেলা জয়ন্তাৰ ধনমাণিক বজাই ডিমকৰাৰ প্ৰভাকৰক বন্দী কৰি থ'লেনি।
পাচে কছাৰী জয়নাৰায়ণ (কোনোৰে যশনাৰায়ণ বুলিও কয়) বজাই জয়ন্তাৰ ধন
মাণিকলৈ ডিমকৰাৰ প্ৰভাকৰক খুজি পঠালে বোলে, ডিমকৰা মোৰ হাৰামখোৰ, তাক
মোঁলে দি পঠাওক। জয়ন্তাৰ ধনমাণিক বজাই বোলে, সি বিস্তৰ দিন মোৰ 'গাতি-
মাটি' (জাতি-মাটি?) খাই আছে, এখন মোৰ কব-কাটল পাব লাগে। মই তাক
এৰি দিব নোৱাৰোঁ। এই কথা কছাৰী বজাই শুনি খং কৰি, জয়ন্তাৰ বজাবে যুদ্ধ
কৰি জয়ন্তাপুৰ মাৰিলে। জয়ন্তাৰ বজা বহিব নোৱাৰি পৰ্ব্বতত উঠিল গৈ; আৰু কছাৰী
বজালৈ এই বুলি পঠালে বোলে, যি হয় পেচকোচকে লওক, মই দিওঁ, কছাৰী বজা
ফিৰি যাওক। কছাৰী বজাই বোলে, যদি পেচকোচকে দিব, যশমাণিক তাৰ ভায়েক,
অমৰ সেনা ভাগিনোৱেক, আৰু বায়েক মুক্তাবাগী, এই তিনিকো দিয়ক, তেবেসে আমি
ফিৰি যাম। ধনমাণিক বজাই বোলে, যি কাৰণে ৰাজ্য ৰক্ষা পৰে, তাকেহে কবিব লাগে।
এইবুলি মুক্তাবাগী, অমৰসেনা, যশমাণিক এই তিনিকো দিলে। বজাও পাই আপোনাৰ
নগৰক আহিল। কছাৰী বজাই জয়ন্তাপুৰ মাৰি "অবিমৰ্জন" নাম ল'লে; আৰু নগৰৰ
নামো "খাছপুৰ" নাম থ'লে; "খাছ ৰাজ্য" মাৰিলে; এই হেতুকেহে "খাছপুৰ" হ'ল।

পাচে জয়ন্তাৰ বজা ধনমাণিকেও পাত্ৰমজী সহিতে সমালোচনা কৰি বোলে,
কছাৰী বজাই মোৰ ৰাজ্য মাৰিলে। মহাবাজা বৰ্গদেৱক সহায় পাইহে মাৰিব পাৰিলে;
এতেকে আমিও মহাবাজা সহিতে প্ৰীতি কৰোঁ, তেহে কছাৰীক উপায়ে জিনিব পাৰিম।
এইখান নিশ্চয় কৰি ভালবস্তু, চন্দন, জঁইফল, পোৱাল, মুক্তা, চিকণ তাম্ৰ, এইখনি বস্তু
দি, কপৰাই, চুৰাই এই দুই ভাল মানুহক মহাবাজাৰ ঠাইলৈ প্ৰীতিক বাহা কৰি পঠাই
দিলে। পাচে মহাবাজাও শুনি হাবুদ পিক্‌চাইক পঠাই, জয়ন্তাৰ মানুহ দুইক তুলিলেনি।
তুলিলত, সিহঁতে বোলে, প্ৰীতিক বাহা কৰি আমাৰ বজা মহাবাজালৈ বুলি এক
কন্ডা দিবৰ ইচ্ছা কৰিছে। পাচে মহাবাজা বোলে, জয়ন্তাৰ ৰাজকন্ডা দিব,
আমিও আনিম। তাত পাচে জয়ন্তাৰ দুই মানুহে বোলে, আমাৰ বজাই বৰ্গমহাবাজাৰ
ঠাইলৈ প্ৰীতিক বাহা কৰি ভালবস্তু যেনে কটাৰি ২০ খান; সোণৰ ডাবেৰে কটাৰি
৪ খন, গাঁথিয়ন ৭ (সাত) মোণ, আগৰ কাঠ ৪ খন, নৰা কাপোৰ ৪ খন, চলা

কাপোৰ ২ খন, চন্দন-জাইফল, পোষাল, মুক্তা, চিকণ ডাঙ এইখনি সন্দেশ দি পঠাইছে। এই বুলি সেইবোৰ দিলে। মহাবাজাও জয়ন্তাৰ দুই মাহুৰ লগত সোণবৰক দি, কন্যা কোষণৰ অলঙ্কাৰ দিলে; সোণৰ থাক ১ যোৰ, সোণৰ বাখৰাম্পতা আঠটি ১০টা, ভিঙিৰ চেঙ এখাৰ, হাতৰ চেঙ দুখাৰ, সোণৰ হাৰ এগছ, মেখেলাৰে কাপোৰ তিনি সাজ : সোণৰ বৰেৰে বিহা-মেখেলা এযোৰ; এইখনি দি পঠালে। সোণবৰে নি জয়ন্তাৰ বজা ধনমাণিকৰ ঠাইত এই বস্তু দিলেগৈ। জয়ন্তা বজাও পাই পৰম সন্তোষ হ'ল।

পাচে এনেতে হঠাৎ ধনমাণিক বজা মৰিল। কছাৰী বজাই যশমাণিকক (পূৰ্বে কছাৰী বজাই "পেচকোচ" স্বৰূপে অনা ধনমাণিকৰ ভায়েক) বজা পাতি জয়ন্তীপুৰলৈ পঠাই দিলে। যশমাণিক বজা হুই, বৰাবুকক সহিতে সমালোচন কৰি, স্বৰ্গমহাবাজা সহিতে কছাৰী বজাৰ ভেদ লগাবৰ মনে, আমাৰ বজা দেওলৈ এই বুলি কৈ পঠালে বোলে, পূৰ্বে যে মোৰ ককায়ে মহাবাজালৈ এক কন্যা দিব খুজিলে, সেই কন্যা যদি কছাৰীৰ সাতগাঁৱে দি নিয়ে, তেহে দিব পাৰোঁ, এইবুলি সোণবৰক বিদায় দি পঠালে। পাচে সোণবৰ আহি মহাবাজাত ক'লেহি বোলে, ধনমাণিক বজা মৰিল; কছাৰীয়ে যশমাণিকক বজা পাতি পঠালে। যশমাণিকে ডিম্ৰুৱাৰ প্ৰভাকৰকো বঁটা বাহন দি এৰি দিলে আৰু মোৰ আগতো এইখান বুলি পঠালে বোলে, কছাৰীৰ সাতগাঁৱৰ মাজেৰে নিলেহে কন্যা দিম। আৰু বোলে, মহাবাজাবো আমাবো প্ৰধান শত্ৰু বজাল আহে; লোভত থাকি নাজানি কোনোখান কৰে; যদি কছাৰীৰ সাতগাঁৱেদি কন্যা নিব পাৰে, তেহে মই কন্যা দিব পাৰোঁ। আমাৰ মহাবাজা এই কথা শুনি জীতলীয়াল জীকান্ত—এই হুই কটকীক পঠাই পূৰ্ব-প্ৰীতিক দৰ্শাই, জয়ন্তাৰ কন্যা আনিবৰ নিমিত্তে কছাৰী বজালৈ বাট খুজি পঠালে। পাচে কছাৰী বজাই বোলে, জয়ন্তীয়াল মোৰ শত্ৰু; মোৰ মাজ বাজে জয়ন্তাৰ কন্যা নিবলৈ মই বাট দিব নোৱাৰোঁ। মহাবাজা এই কথা শুনি, ডাঙ্গবীয়াসকলে সহিতে আলচি জীতলীয়াল, জীকান্ত এই হুই কটকী পঠাই পুনৰ্বাৰ কছাৰী বজাত এই ক'ব দিলে বোলে, কছাৰীবজা সৰ্বকালে আমাৰ 'ধাপিত সাক্ষিত' এখন আমাক বাট দিয়ক। পাচে কছাৰী বজা "ধাপিত সাক্ষিত" বুলিবৰ শুনি, ডাঙ্গবীয়া সহিতে আলচি ধং কৰি, কছাৰীৰ ৰাজ মাৰিবলৈ মন কৰি, ধনশিৰীৰ বাটে চাওপ্ৰেচ, বুঢ়াগোহাঁই, চাৰিঙ্গ বজা, তিপাম বজা, মৰজিৰোৱা গোহাঁই, বৰচেটীয়া সন্ধিকাই আৰু

কছাৰীৰে ৰণ

সালবি গোহাঁই প্ৰমুখ্যে ভালেখিনি মাহুৰ পঠাই দিলে। এই সকলো গৈ সিং হুৰাবত কোঠ দি বহিলগৈ। পাচে কপিলীৰ বাটে খাম্‌চিন্ বৰগোহাঁই, সোন্দৰ গোহাঁই আৰু অভয়বাম সলাল গোহাঁই এওঁলোক তিনি গ'ল। এই খাম্‌চিন বৰগোহাঁইকে "ঙ'ইমেলা বৰগোহাঁই" বুলিও জানে। পূৰ্বে দিচিমাৰ বঁকা গোহাঁইৰ জীৱনী এজনী বেৰতীয়া আহোমত দিছিলে। ভাইৰে জীয়েকক খাম্‌চিন্ বৰগোহাঁইয়ে ভুলিলে। সেই ছোৱালীকে পূৰ্বে বোৰাবজাত

দিছিলে,—আক সেয়ে এওঁ লাজিপোহাঁইক (চুচেৰ্কা বা বুঢ়াবজাক) জনবালে।
পাচে এওঁ বজা হৈ বোলে, মই ববগোহাঁইৰ জীৱবীৰ ল'ৰা। এইবুলি খাৰচিনক
খাম্‌চিন ববগোহাঁইক যেতিয়া কছাৰী বৰ্ণলৈ পাচিলে, ববগোহাঁই হাতীত
ওঠিলত হাতীৰ ওপৰবৰণা হাগি পঠালে। তাতে
বজাদেৱে বোলে, “মোমাই! ওঁই যেন। ওঁই যেন!!”
বোলে
এতেকেহে এওঁৰ নাম “ওঁইয়েলা ববগোহাঁই” হ'ল।

এওঁৰে বন্ধহ লিকি (কঙ্কী?) ১ ঘৰ, পুথিপঢ়া ১ ঘৰ। পাচে খাম্‌চিন ববগোহাঁই প্ৰমুখ্যে
সিবোৰ গৈ কছাৰীৰ তিৱাৰিদেওৰ গাওঁ, ধৰ্মপুৰ, লাহোৰ নামৰ চকী, সাতগাঁও, এই
গাঁওসকল মাৰি সাতগাঁওতে কোঠ দি বহি, মহাবাজালৈ জমাই পঠালে বোলে, সাত
গাঁও মাৰি আমি ইয়াতে কোঠ দি বহিছোঁ, স্বৰ্গদেৱৰ বা কি আজ্ঞা হয়? স্বৰ্গদেৱে
শুনি বোলে, জয়ন্তাৰ কন্যা নমাই আনক। এই বুলি স্বৰ্গদেৱে পূৰ্বমতে অলঙ্কাৰ দি,
কেকোবাদোলা দি, সোন্দৰ গোহাঁইক কন্যা নমাই আনিব দিলেগৈ। পাচে সোন্দৰ
গোহাঁয়েও বাট কাটি, কন্যা নমাই আনিলে আৰু লগতে লোকজন সহিতে মহাবাজা-
দেৱৰ ঠাইলৈ কন্যা দি পঠালে। পাচে সোন্দৰ গোহাঁই তাতে থানা দি বহিল।

কন্যা যোগাবলৈ জয়ন্তীয়ালৰ যি মানুহ আহিছিলে, তাৰ হাতে মহাবাজাদেৱে
জয়ন্তীয়া বজালৈ যি যি বস্তু দ্ৰব্য দিলে তাৰ লেখা :—বজালৈ হাতী ৪টা, ঘোঁৰা ২টা,
কুষ্টিৰে কাপোৰ ২ ঘোঁৰ, সোণৰ কেঁকৰে ১ সাজ; কৌতাবে ৭ ঘোঁৰ; বচোৱালেৰে
২৩ ঘোঁৰ; চাউল ১০০ টোপোলা, লোণ ১০ মোণ, তেল ২০ মট্টা, এইসকল দি
জয়ন্তীয়ালৰ মানুহক বিদায় দিলে।

আত অনন্তৰে সোন্দৰ গোহাঁই আৰু ববগোহাঁয়ে মহাবাজালৈ সুধি পঠালে
বোলে, স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞায়ে আমি এখেত আছোঁ, লোকজনবো বেছি নাপৰিয়া হৈছে;
বৰ্ষাকালো হ'ল, জেঠমাহ, আকে চাই স্বৰ্গদেৱৰ কি আজ্ঞা হয়? পাচে মহাবাজাদেৱে
শুনি বোলে, পুনৰ্ৰাৰ কছাৰীৰ নগৰ মাৰিবহে লাগে। ডাঙ্গৰীয়াসকলে বোলে,
স্বৰ্গদেৱৰ পুখাও পুলিনে কছাৰী বজাক ধাপি সাক্ষি গৈছে; নাভাবিহে নগৰ মাৰিবলৈ
মন কৰিলে। যদি বিষয় গছ বোপণ কৰে, তথাপিও উভাবিবাক বোণা নহয়। পাচে
মহাবাজা বোলে, গৃহস্থৰ কুকুৰ যদি বলিয়া হই মানুহ খায়, তাক নে কি গৃহস্থে
নেমাবে? এইবুলি ডাঙ্গৰীয়াসবৰ বচন নেবাখি, সোন্দৰ গোহাঁইকে, খাম্‌চিন বব-
গোহাঁইকে কছাৰীৰ নগৰ মাৰিবলৈ বুলিলে। পাচে মহাবাজাৰ আজ্ঞাবে সিৰোবো
গৈ কপিলীৰ কাষৰত কোঠ দি বহিলগৈ, আৰু বালিগাঁৱৰ চকীলৈ বাট কাটিলে।
সেইবেলা কছাৰী বজাও আগবাঢ়ি বাজা কৰি, বালিগাঁৱৰ কোষতে বহিল গৈ। পাচে
ধনশিৰীয়েদি, সিংহুৰাৰতো বহিছে হেন শুনি, কছাৰী বজা ভায়েক ভীষ্মল সহিতে
সমালোচন কৰি বোলে, আমি ই ঠাইত বণ কৰোঁতে অসয়ে পাহ ভেটা দি থকিলে,

আমি কি কৰিম ? এতেকে আমি ওলমাল দিওঁ বুলি আগে মিলোঁগৈ। পাচে দগাপাতি অসমক মাৰিবাক পাৰোঁহঁতে, তেঁহে, আন উপায়ে জিনিবাক নোৱাৰি। এই নিশ্চয় কৰি, কছাৰী বজাই ছল কৰি খুজ্‌ডান্ আৰু হাবিৱা খুন্ডান্ এই দুয়ো মানুহক দুয়োজনো ডাঙৰীয়াৰ ঠাইত এইবুলি জনাব দিলোঁগৈ বোলে, ডাঙৰীয়াসকলে খং কৰি আহিছে : আৰু পাওঁ মাৰি আহাকো মাৰিবৰ মন কৰে। আমি পূৰ্বৰ নিয়মমতে আহোঁ ; এখন যি হয় ওলমাল দিওঁ, সিয়োৰ উলটি মাওক।

এইকল শুনি, বৰ্গদেৱলৈ জনাই পঠালত, পাচে মহাৰাজা বোলে, ভাল কথা, আমি ওলমাল ল'ম, ভীষ্মল কোঁৱৰক, পমনা হাতীক যদি কছাৰী বজা দিব, তেঁহে আমি উলটি যায়, নগৰো নামাৰোঁ। পাছে এইকথা দুই কটকীয়ে কছাৰী বজাত ক'লত, বজা বোলে, ভাল, মই নগৰক গৈ, ভাল বস্তুজাতখন লগত দি ভীষ্মল কোঁৱৰক পঠাব পাৰোঁ। এইবুলি পমনা হাতী, শত্ৰুঘৰ্দ্ধন হাতী, এই দুইক লগত লৈ, লোকজন সহিতে দগাপাতি, বাটক সমুখে বহিল। কছাৰী বজাও লোকজন সহিতে সাক্ষ্য হ'ই, সিং দ্ৰুমাৰ সমুখে বহিল।

সেইবেলা শুভাৰী গোহাঁয়ে বিশ্বাসকৈ মানুহ পঠাই সোন্দৰ গোহাঁইলৈ কৈ পঠালে বোলে, তেওঁহে আছে বণক সমুখে, এখেত বজাই খাবৰ জীয়েক সহিতে লেনা-দেনা বাঢ়িছে, চাঞ্চলৈ আনিবলৈ হৈছে, নিশ্চয় কথা। সোন্দৰ গোহাঁয়ে সি কথা শুনি, মনত দুখ অসন্তোষকৈ থাকিল। সেইবেলা বৰগোহাঁয়ে সোন্দৰ গোহাঁইলৈ কৈ পঠালে বোলে, কছাৰী বজাই চৈধ্য দিনলৈ দিন ল'লে, তাওঁকৈ দেখোঁ দিন বাঢ়িল। কথা দেখোঁ বিড়ম্বনা হেন দেখোঁ ; আকৈ চাই সাক্ষ্য হ'ব লাগে। পাচে সোন্দৰ গোহাঁয়ে বৰগোহাঁইলৈ বুলি পঠালে বোলে, আপুনি গোহাঁয়ে সাক্ষ্য হওক ; মই যি সাক্ষ্য হ'লোঁৱেইহে। তিৰী ভাৰ্য্যাক বাধিব নিৰ্বিৰ্ত্তেহে দেহপ্ৰাণ উচৰ্গি মহাৰাজাৰ কাৰ্য্যকাম কৰা যায় ; তিৰী ভাৰ্য্যাকে বাধিব নোৱাৰিলে, ইয়াত কি কাম ? মই চাৰি কড়া কড়ি দি যাচি ইয়াতেহে কিনিবোঁ, গোহাঁয়ে মাত্ৰ সাক্ষ্য হ'ক গড়গাঁৱলৈ মই আৰু কিবি যুধ নকৰোঁ।

পাচে সোন্দৰ গোহাঁই অসাৱধান হ'বৰ জানি কছাৰীবোৰে গোপনে আহি আৰাৰ হিলৈৰ মুখত পানী ৰাখিলে। এনেতে একদিনা বাতি ভীষ্মল কোঁৱৰে দুইহাতীয়ে লোকজন সমে আহি, দুয়োজনো গোহাঁইৰ কোঠ বেৰি ধৰিলেহি। শত্ৰু ঘৰ্দ্ধন হাতীয়ে বৰগোহাঁইৰ কোঠৰ গড় ভাঙিলে ; সেই পোনে কছাৰী সোমাইব ধৰিলে। পমনা হাতীয়ে সোন্দৰ গোহাঁইৰ কোঠ ভাঙিলে, সেই পোনে কছাৰী সোমাইব ধৰিলে। পাচে আৰাৰ লোকে হিলৈত জুই দিৱেহে দিৱে, পাচে জুই মালগৈ। আৰাৰ লোক বেবুৰা লাগিল। পাচে কছাৰীয়ে যাকে ব'ন্তে পালে, কাটিব ধৰিলে। আৰাবো লোকজন বেয়ে ব'ন্তে পালে, কাটিব ধৰিলে। আৰাবো লোকজন

ষেয়ে যেই পোনে পায়, ভাগিব ধবিলে। ববগোহাঁয়ে উলটি ধবিলে। পাচে কছাবীয়ে তেওঁকো ববছাবে খোঁছ মাৰি মাৰিলে। সোন্দৰ গোহাঁয়ো তেওঁৰ তামুলীপবীয়া

ওলেবোৱা ববপাত্ৰ

পঁজাত সোমাই আছিল; পাচে তেওঁকো কছাবীয়ে খবাই শেলেবে খুঁছি মাৰিলে। এই কথা ১৫৩৭

শকত। ওলেবোৱা ববপাত্ৰকো কাটিলে। খামচিন্ ববগোহাঁইবে সোন্দৰ গোহাঁইবে মূব কাটি নি, কছাবী বজাক দেখালে নি। কছাবী বজা দেখি বোলে, মহাবাজাৰ ঠাইব ডাঙ্গবীয়া জীয়া ধৰি আনিব লাগে; কিয় মাৰিলি? মোৰ সভাত থাকিব লাগে, দেশ-দেশান্তৰব মানুহে দেখিব লাগে। এই বুলি দাই ধৰি, কছাবী বজা সেই হুই মানুহক কাটিলে। আয়াবো আছিল-পাতি বিস্তৰ পৰিল, লোকজনো বিস্তৰ মৰিলে; যি কিছু হয় পলায়ে ব'ল। পলাই অহা মানুহে চুব কৰি আয়াৰ চকী পালেহি। পাচে বৰ্গদেৱে শুনি, বুঢ়াগোহাঁই প্রযুখো ডাঙ্গবীয়াবোৰক সিংহুৰাবপৰা হুকি আহিব দিলে; আক পলাই অহা লোককো চপাই আনিবলৈ আজ্ঞা কৰিলে। পাচে ডাঙ্গবীয়াসকলেও লোকজন চপাই আনি মহাবাজাক সেৱা কৰিলেহি। পাচে মহাবাজা সোন্দৰ গোহাঁইৰ সলনি লেচাম চেটীয়াক নাওঁবছা ফুকন পাতিলে। সেই বেলাৰ

পৰাহে কছাবীৰ খাটনিয়াৰ গুছিল, বত্ৰ হ'ল। পাচে চেটীয়াৰ “নাওঁবছা ফুকন”
প্রতাপ নাবায়ণ
কীৰ্ত্তিপুৰ
জয়নাবায়ণ বজাই “প্রতাপনাবায়ণ” নাম ল'লে, মানবজ নগৰবো “কীৰ্ত্তিপুৰ” নাম ধ'লে। তাত পাচে আয়াৰ বাট খুজিবলৈ বোৰা শীতলীয়াল, শ্ৰীকান্ত, এই হুই

কটকীক আনি দাই ধৰি বোলে, তইতে যে শ্ৰীতিৰ কাৰণে আহিলি হয়, দেবী সোন্দৰ গোহাঁইৰ সবে, ববগোহাঁইৰ সবে, পাওঁ পাওঁ মাৰি, মোৰ নগৰকো মাৰিবলৈ মন কৰিলে; তইতে সিহা কথা কিয় কহিলি? আয়াৰ হুই কটকীয়ে বোলে, মহাবাজা আয়াক যেখন পঠায়, শ্ৰীতিৰ কাৰণেহে কহি পঠালে; পাহত কোনখান হৈছে, আৰি তাক কেমনে জানিম? নিঠি দিলে হস্তীও পৰ্ব্বতক বেদেখে। পাচে কছাবী বজা বোলে, “ভইতক কাটিলোহঁতে, নাকাটে”, এখন বিদায় দিলো, যাগৈ। ভোব বজাত ক'বিলে বোলে, ভইতৰ বাজাত মূব নহ'লে, ভাল মানুহৰ কৰ্ম্মকিৰা নকৰে হেন শুনিছোঁ। যদি হুইজন ডাঙ্গবীয়াৰ মূব লাগে, ভোব বজাই মাৰিবলৈ আহিব; বই মূব দিয়। এই বুলি হুই কটকীক কলাপতুৰাৰ ছুব সাজি, বাকি ধমণিবীয়ে দি উটাই পঠালে। কৰমণি নিইতে কহু-চেকিৰা থাই দৈগোবোদ্ধৰ চকী পালেহি। চকীৱালে পাই বিনচাবেক

ববচেটীয়া

মাৰি, বৰ্গদেৱৰ ঠাইলৈ পঠাই দিলে। পাচে নিইতৰ মূবৰ কথা সুখি, মহাবাজা বোলে, কছাবীবজা ভইতৰ আগত কোনখান বুলিলে? হুই কটকীয়ে বোলে, মহাবাজা, যদি দায় নথবে, তেহে ক'ব পাৰোঁ। মহাবাজাদেৱে বোলে, কথাহে ক'বি, ভইতক কিয় দাই ধৰিম? পাচে ফুৰো

কটকীয়ে আপোনাৰ হৃৎ সিকাৰ কৈ, ফুৰোজনা গোহাঁইৰ হৃৎ বাগিবৰ কথা ক'লত, মহাবাহাই বিস্তৰ অসন্তোষ কৰিলে।

তাৰ পাচে কতদিন থাকি, কছাৰীৰ জয়নাবাৰণ বজা যবিল। তাৰ বেটা মননাবাৰণ বজা হ'ল। সিও কতোদিন থাকি যবিল; তাৰে দ্বাৰাক ভীষনল কোঁৱৰ বজা হ'ল। পাচে ভীষনলে একদিনা চুবকৈ আহি আমাৰ শীতলনেবেবিৰ পাঠ মাৰিলেহি। পাচে, একে ৰাতিয়ে ধৰ্ম্মিৰো পাব হই গ'ল। তিনিটা কছাৰী বজাৰ দিনত আমাৰ অশ্রীতি হই গ'ল।

তাৰ পাচে ১৫৩৮ শঁকৰ আৰোণ মাহত, বণকপু, কঙ্গপিং, আৰু মদনখোৰা, এই তিনি পাৰীসিৱা সহিতে মহাবাহাৰ লোকজন দক্ষিণ কুলে, কাছলীৰ উত্তৰে, ভবলুৰ সীমানাকৈ আহিল। আৰে চুবকৈ হাবুজ, পিক্‌চাইক

লাকু বৰপাত্ৰ

(দ্বিতীয় বাৰ)

হাঙীম্বাৰত থৈছিলে। পাচে লাকুকে পুনৰ বৰপাত্ৰ পাতি ল'লে। সোন্দৰ গোহাঁই কছাৰী বণত পৰিলত,

তেওঁৰে হই পুতেক আৰে "আৰু কেঁবা গোহাঁই ভাগি পৰীক্ষিতনাবাৰণৰ ঠাইত সোমালগৈ। পৰীক্ষিতনাবাৰণ বহুদৈৰ্ঘ্য বেটা, ঘিলা বিজয়পুৰত বজা হৈ আছিল। সেইবেলা মননাবাৰণৰ (কোচৰ) বেটা লক্ষ্মীনাবাৰণ বেহাৰত বজা হৈ আছিল। কতো কাল থাকি লক্ষ্মীনাবাৰণৰে পৰীক্ষিতৰে হইবো বিবোধ হ'ল। পৰীক্ষিতে আমাৰ মহাবাহাৰে শ্রীতি কৰি আছিল। সেইবেলা দিল্লীত আকবৰ পাংসাৰ পুতেক জেহাঙ্গীৰ পাংসা বজা হৈ আছিল। পাচে লক্ষ্মীনাবাৰণে পৰীক্ষিতক বলে নোৱাৰি জেহাঙ্গীৰ পাংসাত খৰণাপন্ন হ'লগৈ আৰু আপোনাৰ জীয়েকক দি পোচৰ কৰিলে বোলে, পৰীক্ষিতৰ পৰা আপোনাৰ ৰাজ্য বজা কৰিব নোৱাৰোঁ। পাংসাৰ যদি কৃপা হয়, তেবেসে আমাৰ ৰাজ্য বজা পৰে। পাংসাও খোচাল হই বোলে, পৰীক্ষিতৰ লগুখে মক্‌বৰ্খা নবাব বাওক। পাছে পাংসাৰ হকুম মতে মক্‌বৰ্খা নবাব আহি সেৰপুৰ, শিলিকোণৰ চকীলৈকে খেদি, পাচে পৰীক্ষিতৰ হাতী চলাব কৈদকো খেদিলেহি। পাচে দুবুৰীত মননাইৰ হুঁজ হ'ল। সেই বেলা পৰীক্ষিতনাবাৰণে মহাবাহুদেৱলৈ কৈ পঠালে, বোলে, মিত্ৰবাহাই লোকজন দি আমাৰ লগত ভব দিয়ক। যদি নিদিয়ৱে টকাকে কিছু দিয়ক। পাচে মহাবাহাই বোলে, যদি তেওঁ যুদ্ধক নোৱাৰে, যোৰ ঠাইক আহক, মই ৰাখিম; ফুৰো মিলি বজালক ধৰিম। পাচে এইকথা পৰীক্ষিতনাবাৰণ ৰাজ্য বেহাৰিলে, বোলে মই কেচা কাম নকৰোঁ, পকা কাম কৰিম। মই পাংসাৰ ঠাইলৈ যাব; যোৰ বৈবীক তেহে উচ্ছেদ কৰিব পাৰিম। আৰু বোলে, আমি বজালৰ জেহোৱা হৈ আহোঁ, এডেকে ছুৰি বা মাপাইছা; আমি যদি বজালৰ জেহোৱা ভাগিলো, তোৱাৰ গড়গাঁও নোৱাৰ পাটৰ ফুলা হ'ব। আমাৰ ধৰাধৰ কটকীৰ ফুৰে এই কথা ত্তি মহাবাহা অসন্তোষ কৰিলে; আৰু এই কথা মহাবাহাৰ মনত লাগি থাকিল।

পাচে পৰীক্ষিতে এই বুলি মক্বেংবাঁত মিসিবলৈ মন কৰিলে। মক্বেংবাঁত
অনেক শপত—কিবা কবি পৰীক্ষিতনাৰায়ণক বুঢ়ালে বোলে, পাংসাত হুজুব কৰি,
মুছলমানৰ নবম আক্ৰমণ* পুনৰ্ৰূপ কিবাই এই দেশক পঠায়। এইবুলি পৰীক্ষিত
নাৰায়ণক দিল্লীলৈ পাংসাৰ ঠাইক ধৰি নিলে। পাচে
মক্বেংবাঁত পাঁচ হেজাৰ ঘোঁৰা দি জাহিৰ্বেগক কামৰূপত
ধৈ গ'ল। সেইবেলা ঢাকাত ইচলাম ধৰ্ম নবাব আছিলে।

* এই আক্ৰমণৰ কথা কোনোৱে কয় বোলে, মহাবাজা নবনাৰায়ণে তেওঁৰ পুতেক লক্ষীনাৰায়ণ
আৰু ভায়েক শুক্লধ্বজৰ পুতেক বহুদেৱ, এই দুইৰ হাজত তেওঁৰ বাজ্য ভাগ কৰি দিয়ে। সোণকোষ
নৈৰ পূবতপৰা দিক্‌বাহীলৈকে বহুদেৱক দিলে, আৰু সোণকোষৰ পশ্চিমতপৰা কোচবেহাৰৰ সীমালৈকে
লক্ষীনাৰায়ণে বাপেকৰ বাজ্যত বান্ধ কৰে। এওঁৰ বাজ্যৰ কিছুমান দিৱৰ পাছতে, বুঢ়াক
লক্ষীনাৰায়ণৰে কিবা কথাত বিৰোধ হয়। পৰীক্ষিতনাৰায়ণে তাতে ভয় পাই, ঢাকাত মৰাওত খবৰ
মানে গৈ। নবাবে বজাৰ দুৰ্ৱল অৱস্থা দেখি, বেছিকৈ কৰ খোজাত বজাই দিব মোহাৰি, পাংসাৰ
ওচৰলৈ গ'ল। সেই সময়ত আকবৰৰ পুতেক জেহাঙ্গীৰ পাংসা আছিল। পৰীক্ষিতনাৰায়ণে তেওঁৰ
আগত সকলো কথা ভান্ধি ছিদ্ধি কোৱাত, তেওঁ বজাক বৰকৈ পুতৌ কৰি, ঢাকাত মৰাওলৈ এই আদেশ
নিলে যে পৰীক্ষিতনাৰায়ণে নিজৰ সমৰ্থৰতে বিদানকে কৰ দিব পাৰে, তাকে দিব। আৰু তেওঁ
তাকে গ্ৰহণ কৰিব। পাচে নবাবে বজাক কিমান কৰ দিব পাৰে বুলি সোধাতো অজলা বজাই সংখ্যা
একো বুজ নাপাই কুৰি কোটি টকা দিব পাবিৰ বুলি গাভ ল'লে। নবাবো তাতে মান্তি হৈ, তেওঁৰ
নিৰ্ভৱৰ নিমিত্তে তেওঁক মুছলমান সৈন্ত কিছুমান দি পঠায়। পৰীক্ষিতনাৰায়ণ যেতিয়া নিজৰ মনৰ
পালেহি, মন্ত্ৰীবিলাকে কুৰি কোটি টকাৰ সংখ্যা বুজাই কোৱাত, তেওঁৰ মৃত্যু চৰণ ভাপি পৰাওমৰে
হ'ল। ইমান টকা দিব নোৱাৰিব বুলি ভাবি গাই, তেওঁ আকৌ পাংসাৰ ওচৰলৈ বাজা কৰিলে।
এইবাৰ বাওঁতে, বাওঁতে পাটনাত এওঁৰ বড়ুয়া হয়। বজা মৰা শুনি ঢাকাত নবাবে পৰীক্ষিতৰ দেশ
আক্ৰমণ কৰিবলৈ গা-ঢালি দি উঠিল। মন্ত্ৰীয়ে বুজ পাই নিজেই পাংসাক সকলো কথা জনাবলৈ গ'ল।
ইকালে নবাবে পৰীক্ষিতৰ দেশ অধিকাৰ কৰিবলৈ সৈন্ত পঠাই দিলে। দেশত বজা মাই, মন্ত্ৰী মাই।
বজাৰ পুত্ৰ বিজিতনাৰায়ণ নাৰালক, ভায়েক বলিতনাৰায়ণ মৰাওলৈ আহিছে। মুছলমানৰ সেনাই দেশ
আক্ৰমণ কৰিবলৈ একেবিও টান নাপালে। ভাবি দি সোৱাওমৰে মুছলমান সৈন্ত কামৰূপ অধিকাৰ
কৰি ল'লে। ইয়াৰ কিছুদিনৰ পাছতে পাংসাৰ ওচৰলৈ যোৱা পৰীক্ষিত বজাৰ মন্ত্ৰীজনক পাংসাহে
'চমদ' দি, তেওঁৰ পক্ষীয় কান্দুগো কৰি, পৰীক্ষিতৰ লগত কৰা কৰ দিব লগা দিৱৰ বহিত কৰি,
পৰীক্ষিতৰ বাজ্য বিভাগ কৰি দিবলৈ পঠালে। আগুই পৰীক্ষিতৰ বাজ্য ভাবি চৰকাৰত বিভক্ত
আছিল; এই মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে পাংসাৰ অনুমতি মতে, চুক্তি কৰিলেহি। মানাহৰপৰা সোণকোষলৈকে
এই ষষ্ঠ পৰীক্ষিতৰ পুতেক বিজিতনাৰায়ণক দি, মানাহৰপৰা উজাই দিক্‌বাহীলৈকে এই ভোখৰ
পৰীক্ষিতৰ ভায়েক বলিতনাৰায়ণক দিলে। (মৰাওৰ বৰ্ত্তমান বাজবংশে এই বলিতনাৰায়ণৰে সন্তান-
সন্ততি; আৰু বৰ্ত্তমান বিজিৰি বাজবংশে বিজিতনাৰায়ণৰপৰা বঢ়া।) মন্ত্ৰীয়ে মৰাওৰ লগত মিত্ৰতা
কৰি, বিজিতনাৰায়ণক তেওঁকে (মুছলমান মৰাওকে) সঁপি দিলে। সেই সময়ৰপৰা, বিজিতনাৰায়ণৰ
বাজ্যৰ মূল গৰাকী মুছলমানবিলাকেই হ'ল; আৰু সেই সময়ৰপৰাই বজাৰাতিত চিৰকলীয়াকৈ এজন
মুছলমান মৰাও থাকিবলৈ ধৰিলে। মৰাওৰকালে অহা বলিতনাৰায়ণ মৰাওত বাজ্য কৰিয়েই থাকিল;
তেওঁক মুছলমানবিলাকে চুকি নাপালে। কিন্তু বিজিতনাৰায়ণ মুছলমানৰ পোটেই কবতলীয়া হৈ ব'ল।
তেওঁ মিয়নিজৰূপে পাংসাক কৰ সোধাই আছিল।

পাচে জেহাদীৰ পাংসাৰে পৰীক্ষিতনাৰায়ণক লক্ষ্মীনাৰায়ণৰ পাও পাকুৰিৰ দিলে। পৰীক্ষিতনাৰায়ণে বোলে, পাংসাৰ আজ্ঞায়ত সিহ্ননো ছত্ৰধাৰী বজা, ময়ো ছত্ৰধাৰী বজা, কেবনে পাও পাকুৰিম ? পাংসা যে সমুদ্র, সমুদ্রত শৰ্দুল (৭) মৎস্ত, কচ্ছপ অনেক থাকে, তাৰ আজ্ঞায় বৃত্তিক নলভে। যি সিংহ হ'ব, শূণ্যৰ আজ্ঞায় হস্তীক নাযাবে। এই কথা শুনি পাংসা ব'ব খোছাল হৈ, একো সিদ্ধান্ত নকৰিলে। লক্ষ্মীনাৰায়ণকো পাংসা বিদায় দি, আপোনাৰ ৰাজ্যক পঠালে। পৰীক্ষিতনাৰায়ণে চাৰি লাখ টকা আপোনাৰ চাৰি বেটা, বীৰনাৰায়ণ, দৰ্পনাৰায়ণ, ভীষনাৰায়ণ আৰু শূৰ্যনাৰায়ণ, এই চাৰি বেটাক পাংসাৰ চাকৰ কৰি দি, দেশলৈ বিদায় হ'ল। পাচে আপোনাৰ ৰাজ্যক আহোঁতে, বাটত নবিল্ল পৰি, প্ৰয়াগত মৃত্যু হ'ল। এই কথা পাংসা শুনি, পুনৰ্দ্ধাৰ মক্ৰংখীক বিলা বিজয়পুৰলৈ পঠালে। পাচে মক্ৰংখী আহোঁতে, বাটত পহ চিকাৰলৈ গ'ল। পাছে লুইতত পাব হৈ, উলটি আহোঁতে, লুইতত নাও বুৰি, মক্ৰংখীৰ মৃত্যু হ'ল। এই কথা পাংসা শুনি, মক্ৰংখীৰ “বাইচ ওমবাও” সহিতে কামৰূপৰ অধিকাৰী চৈনয় বাবাকৰক পঠালে। বাবাকৰো আহি হাজোত ধান দি ব'লহি। সেইবেলা পৰীক্ষিতৰ ভাই বলিতনাৰায়ণে বজালক ভয়ে পলাই আহি, আমাৰ মহাবাজাদেৱত শৰণাগত হ'লহি। মহাবাজাও তাক নিৰ্ভয় দি ধ'লে। সিটে বোলে, আমাৰ সৰংশে গৰিলা সাগৰত মজিলো, বৰ্গদেৱ : তুমি আমাক ৰক্ষা কৰ। (মাস ১০; ষক ১৫৩৬) মহাবাজাই এই কথা শুনি কিছু গৰিহা কৰিলে বোলে, মই মানুহ পঠাই পূৰ্বে ক'ব দিলো বোলো, ককাই বজা মোৰ ঠাইত ভাগি আহক। মই দক্ষিণে থাকিম, তেওঁ বুলিলে বোলে, মই কেচা কাম নকৰোঁ, পকা কামহে কৰোঁ, তেবেসে যোৰ বৈবীক উচ্ছেদ কৰিব পাৰিম। এতিয়া সকলো কাৰ্য্য কাম সিদ্ধি হ'ল। তথাপি মই তোমাক ৰক্ষা কৰিম আৰু বজালকো মাৰিম। এই বুলি নিৰ্ভয় দি, কল্যা, গ্ৰাম, দাস, দাসী, হাতী, ঘোঁৰা ৰাজযোগ্য অলঙ্কাৰ আৰু আনো বস্তুজাত বিস্তৰ দি, মহাবাজাদেৱে মোৰ বুলি ধৰ্ম্মনাৰায়ণ নাম দি, দৰঙ্গৰ বজা পাতিলে আৰু মোৰ বুলি ৰক্ষা কৰিলে।

ইয়াৰে অনেক পূৰ্বে কছাৰীৰ মেঘনাৰায়ণ বজাৰ দিনত চৈধ্য হাজাৰ লোকেৰে সহিতে ডিমকুৰাৰ বাল্টাভাই শান্তিপুৰ কছাৰীৰ উপদ্রৱত ব'ব নোৱাৰি, কোচৰ নবনাৰায়ণৰ ঠাইত ভাগি সোমাইছিলগৈ। নবনাৰায়ণ বজাও জয়ন্তাব সীমান্ত, দাঁতিৰ আঠাৰ (১৮) বাজাৰ অধিকাৰী বজা পাতি, নিৰ্ভয় দি থৈছিলেনি। শান্তিপুৰেও : নবনাৰায়ণৰ ঠাইত বাবে বহু ক'ব—কাটল নেদিবৰ দেখি, নবনাৰায়ণে গৰি আনি, চক্ৰ-জ্ঞপক হস্তী কৰি থৈছিলগৈ। আৰু তাৰে লগৰে লোকসকল কাটি আনি, দাঁতিকেণে “কছাৰী মহলীয়া” পাতি ধ'লে। চক্ৰজ্ঞপেও মুকলি হ'বৰ কাৰণে কোচৰ বন্ধুদেৱত

শবণাপন্ন হৈছিলেগৈ ; পাচে বহুদেৱে মনাবাৱণৰ ঠাইত চক্ৰস্বৰূপক বুজি ল'লে। সেই
বেলাৰ পৰা চক্ৰস্বৰূপ বহুদেৱৰ লগতে আছিলে। পাচে বহুদেৱে কুকৰি খাওঁ বুলি

ভিষকৰা

বেহাৰৰ পৰা, যেখন বিলা বিজয়গুৰুত বজা হ'লগৈ, সেই
বেলা চক্ৰস্বৰূপক পূৰ্ণ যতে দাঁড়িকোণত বজা পাতি
গৈছিলে। চক্ৰস্বৰূপ পুতেক পোহালি সিংহ, তাৰে পুতেক প্ৰভাকৰ। সেইসকলে
পৰীক্ষিতক পূৰ্ণে কৰ তাৰ দি আছিলে। যেখন বজালে পৰীক্ষিতক ধৰিলে, সেইবেলা
জয়ন্তাৰ ধনমাণিকেও প্ৰভাকৰক বন্দী কৰি থৈছিলে। ধনমাণিক বৰিলত, মনবাৰিক
বজা হ'ল, প্ৰভাকৰকো মনমাণিকে বঁটা-বাহন দি, হাতী ১টা, ৰূপ ১০০ এইখনি দি
পঠাই দিলে। পাচে কতো কাল থাকি, প্ৰভাকৰো বৰিল ; তাৰ পুতেক মঙ্গল বজা হ'ল।
মঙ্গল বজা হুই, হাবুজ্ পিচ্চাইৰ ঠাইত, মহাবাজাৰ শবণাপন্ন হ'লহি। মহাবাজাৰো
বঁটা-বাহন দি, হাতী ১টা, ৰূপ ১০০ এইখনি দি মঙ্গলবজাক বিদায় দিলে। শক ১৫৩৮।

সেইবেলা বজালৰ চৈৱদ বাবাকৰে এক বতনছাহ নামে এক মূৰ্দ্দৈক শিখৰিত
কিনা-বিকা কৰিবৰ ছলে আগৰ কাঠ কিনিবলৈ বুলি পঠাই দিলে। সিও কিনা-বিকাৰ
ছলে ছল-ছন্দ কৰে। এইকথা শুনি মহাবাজাদেৱে বোলে, কোচৰ ৰাজ্যখন যাবি

বতনছাহ মূৰ্দ্দৈ

বজালে আস পালে, সেইযতে বজালে আমাকো
যাবিবলৈ ছল-ছন্দ কৰে। এইবুলি মহাবাজা চেংধবা
নেওগক পঠাই মূৰ্দ্দৈক ধৰিব দিলে আৰু বোলে, বজালৰ বাৰ্ভাও আৰি আহিবি,
আৰু আমাৰ চাবি পানীসিয়া, চকীয়াল মানুহ-দুহুহটো কেনেকুণে আছে তাকো চাবি,
আৰু বোলে, যাওঁতে লোহিতৰ দক্ষিণে গৈ, কাজলী মানে কুৰিবি গৈ, আৰু বজালক
পালে নেবিবি। চেংধবা নেওগে মহাবাজাৰ আজ্ঞাৰ গৈ, কাজলীমুখত ভাত খালেহি।
বজালৰ চা-চকীখন চাই, একো নেদেখি, লোহিতৰ উত্তৰ পাৰে উজাই আহিল ;
আহোঁতে শিখৰিত বজালৰ বেহনীয়া নাও দুখন পালে, সিহঁতে বাহ, মৰিহ, ধূৰাপাত
কিনিছে। তাকে পাই চেংধবা নেওগে নাও দুখন যাবিলে ; হুঁটা বজাল পাই তাকো
কাটিলে ; নাৰত আগৰ কাঠ আছিলে, তাকো আমাৰ লুবি আনিলে। তাকে দেখি
বতন ছাহ মূৰ্দ্দৈ পলাই গ'ল। নাৰৰ যি বজা আছিল, তবাহি, দীঘল ধূৰাপাত, সকলো
লৈ আহি নেওগে বজাত দেখালেহি। মহাবাজা বোলে, বন্দী বজালে যে যোব যাজ
গাঁৱতে বেহাকিনা কৰেহি, আৰু কি কৰিবৰ বাকী থাকিল। এইবুলি তিনিজন

মুছলমানৰ লগত মুছ

হোঁৱাৰ কাৰণ

ভাজবীয়াৰে আলচি, বজালক ধৰিবলৈ মন কৰিলে।
পাচে গোহাঁইবোৰে বোলে, সি যে আমাৰ মানুহ
দুহুহটো ছোকোৱা নাই, আৰি আগবাঢ়িলে ভাল নেকি ?
এইবুলি থাকিল। ইকালে বতনছাহ মূৰ্দ্দৈ পলাই গৈ হাজোত চৈৱদ বাবাকৰত
গোচৰ দিলেগৈ বোলে ; অসমৰ এক দেউতা আহি আমাৰ হুই আদমিক কাটিলে, আৰু

সৰ লুবি নিলে। পাংলাক লাগি বত আগৰ কাঠ কিনিবো, ভাকো নিলে। এইদৰে ক'লত, চৈৱদ বাবাকৰে পাণ্ডুৰ খানাদাৰ সত্ৰাজিতত সুধিলে বোলে অসমৰ পৰোক্ষিত মাৰাৱণৰে দীঘল কোন খানত? সত্ৰাজিতে ক'লে বোলে, ভবলীয়ে সীয়া। বাবাকৰে সত্ৰাজিত পাণ্ডুৰ খানাদাৰ বোলে, আমাৰ বাৱতত বেচা-কিনা কৰোঁতে যে অসমে আমাৰ দুই আদমিকো কাটিলে, নাৰকো লুটি নিলে, ই কেনে কথা। পাচে চেংধবাকে, হাবুদ-পিক্‌চাইকে ধৰি আনগৈ বুলি সত্ৰাজিতক পাচিলে। পাচে সত্ৰাজিতে তিনিবুৰি বাচক নাও লৈ, কলকে উজাই গৈ, শলা বাবিলেগৈ। হাতীমুৰাবণৰা, তিনিবুৰি বাচক পঠাই, হাবুদ

* এই আক্ৰমণৰ কথা আন লেখকে এমেকৈ লিখিছে:— বজাৰাটিত থকা মুছলমান দৰাৰজনে বজাৰাটি তোল কৰিয়েই তুণ্ড নহৈ, আহোম ৰাজলৈকো হাত বঢ়াবৰ অভিপ্ৰায়ে আহোমল কৰে। বৰ্তমান কায়ৰূপৰ হাজো নামেৰে গাঁই ভোখবত দৰাৰৰ ভলভীয়া কিছুমান সৈন্ত আছিল। বজাৰাটিৰ দৰাৰে এই সৈন্তবৰাবাই আহোম বজাৰ দেশৰ আভ্যন্তৰীণ অৱস্থাৰ বুজ ল'বৰ সুচল ভাবি, সিহঁতৰ ভিতৰে জনদিয়েক মানুহক বেপ্যৰ কৰিবৰ হলেৰে উজাই পঠালে। আহোম বজাৰ দিনত, কলিয়া-বৰত সলাল পোহাঁইৰ অধীনত এটা মিলিটাৰী বিভাগ আছিল। এওঁ ভোট, ডকলা আদি পৰ্বতীয়া জাতিবৰণা আমাৰ দেশ বজা কৰিবৰ নিমিত্তে নিজৰ ডলত সদাই একোজাক বগুৱা সেনা বাহিছিল। এই সেনাবিলাকৰ কিছুমান ব-হুৰাবত আৰু কিছুমান কলিয়াবৰত বাহিছিল। মুছলমান সেনাই বেপাৰ বেহাৰৰ হলেৰে আমাৰ দেশৰ অৱস্থা বুজিবলৈ অহা গৰ পাই, এই কলিয়াবৰ সেনাবিলাকে, সলাল পোহাঁইৰ আদেশক্ৰমে, এই মুছলমানবিলাকক কাটি মাৰি, সিহঁতৰ বেপাৰৰ নাও লুটি লগে। এই কথা দৰাৰে বুজ পাই, সত্ৰাজিত আৰু বাবাকৰ দৰাৰে তুণ্ড সেনাপতিৰ ডলত কিছুমান সৈন্ত দি, আমাৰ বজাৰ লগত দুজিবলৈ পঠাই দিলে। কলিয়াবৰত আমাৰ বগুৱা সেনা নিচেই তাকৰ আছিল দেখি, সত্ৰাজিতে কলিয়াবৰণৰা আমাৰ ৰাজভাণ্ডাৰ লুটি-পুটি, বিঘৰাবত থকা নটিনী কিছুমানকো ধৰি লৈ গ'ল। বৰ্গদেৱে ইয়াৰ বুজ পাই কহাবীৰজা ভীৰবল কৌৰবৰে মিত্ৰতা পাতি, নতুনকৈ সেনা পোঠাই, মুছলমানৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ ওলাল। ১৩২৭ ইং চনত এই যুদ্ধ হয়। যুদ্ধ বৰ আশ্চৰ্যকৰে লাগে।...আমাৰ সেনাই যুঁজ পুতি বৰি মুছলমানক থেকেছি থেকেছি কাটিলে। মুছলমানবিলাক যুদ্ধত পৰাজিত হ'ল। সত্ৰাজিত আৰু চৈৱদ বাবাকৰ দ্বাৰা যুদ্ধত পৰিল। পাচে আমাৰ ডাকবীৰবিলাকে মুছলমানৰ কালৰ দিব সেনচাহাকে আদি কৰি বহুতক বন্দী কৰি আনিলে। এই যুদ্ধতে চৈৱদ বাবাকৰ সপুত্ৰে মৰে। এওঁৰ পুতেকৰ নাম গৰাহউকিন। গিয়াহউকিন বৰ জাৰী আৰু দয়ালু আছিল দেখি, বজাৰাটিৰ সকলোবিলাক মুছলমানে বৰ মান্ত কৰিছিল। বৰত এওঁ পৰোঁতে, এওঁৰ প-টো নি হাজোৱলীয়া মুছলমান-সেনাবিলাকে কৃতজ্ঞতাৰ চিহ্নৰূপে হাজোৰ পক্কাচল পৰ্বতত “কবৰ” দিলেগৈ। এই কবৰক আজিকালিও হাজোৰ কালৰ মুছলমানবিলাকে বৰ ভক্তি কৰে। এদেকি “পোহা-বকা” বুলি এই মুছলমানবিলাকে পূজা আৰু উপাসনাও কৰি থাকে।

“পোহা-বকা”

এই যুদ্ধতে আহোম বজাৰ সৈন্তই মুছলমানক গুৱাহাটীলৈকে থকি নিয়ে, আৰু তালৈকে “বৰফুকন” বিষয়ৰ স্মৃতিৰ আহোম ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰে। সেই সময়ৰপৰাই গুৱাহাটীত নিলগৰ আক্ৰমণৰপৰা বজা কৰিবৰ নিমিত্তে এটা মিলিটাৰী বিভাগ কৰি “বৰফুকন” নামে খ্যাতকৰ্ত্তা এজন পাতিবলৈ থকা হয়।

শিকচাইকো খেদিলেহি ; চেংখবা, হাবুদশিকচাই, মদনখোবা আৰু বথকশ, এই চাৰিও পানীলিগা গৈ, পলাই বিশ্বনাথৰ ওপৰে আটালবৰিত উঠি ব'লগৈ। সত্ৰাজিত খলাত তিনিজন আছিল ; আৰু তাত বজাৰ ভণ্ডাবত যি আহিলাপাতি আছিলে, তাকো লুবি নিলে। বিশ্বনাথৰ থাকি গোসাঁইৰ যি অলকাৰ পালে, তাক লুবি নিলে, আৰু দেৱমৰম তিনিজনী নটিনী ধৰি নিলে ; ১৫৩২ সঁকৰ বৈশাখ মাহত। পাচে বজাল লুইতে ভটিয়াই হাজোলে গ'ল।

মহাবাজা এই কথা শুনি ডাঙ্গৰীয়াসকলে সহিতে আলটি পুনৰ্কাৰ বজালক ধৰিবলৈ মন কৰিলে। পাচে ডাঙ্গৰীয়াসকলে গৈ, ভবলীকোষত কোঠ দিলেগৈ। দিখৌমুখতো মহাবাজা থানা যি থালে। পাচে মহাবাজা দুখকৈ বাতি জ্বলে, বাহুবি মাথাবে (?) বাত্ৰি সপোন দেখালে বোলে, তোৰ মহাৰু হই হই বায়, বজালকো অগ্ৰাসে জিনিব পাৰিবি। সত্ৰাজিক দেখি মহাবাজা উঠি বহিল ; পুঁৰা হ'লত, পূজা-পাল দেৱমৰম দিলে। তাত পাচে বজালেও এই কথা শুনি গুৱাহাটীক আগকৈ বহিল। পাচে মহাবাজাও গড়গাঁৱৰপৰা চিনাভগিত বহিলগৈ ; আঘোণৰ এক পক্ষ আহোঁতে। পাচে বজা পোৱালিগণসমে তিনিজনী গোসাঁই প্ৰমুখ্যে ব'ত লোকজন চামৰবাত বহিলগৈ ; পাচে মহাবাজাও আগিলাবজাত বহিলগৈ। তাত পাচে একদিনা বজালে বাতিপুৰা কুঁৱলী আঁৰত ভবলী পাৰ হৈ আঘাৰ বিস্তৰ মানুহ কাটিলে। বজালে যুদ্ধ ধৰিলত আঘাৰবোৰে বোৱাৰি পলাই চামৰবা পালেগৈ। এই কথা মহাবাজালে জনাই পঠালে।

পাচে মহাবাজা হকি মাৰিলে বোলে, কি কৰ ? এইবুলি তাত পাচে, মহাবাজা দেৱে অনেক সজ্জাৰ লৈ, মহেশ্বৰৰ দৰত স্তুতি স্তোত্ৰ কৰিব দিলে বোলে, প্ৰভু মহেশ্বৰ ! বোক বজাল শত্ৰু মাৰি দিগা। পাচে বাত্ৰিত নিদ্ৰাত মহেশ্বৰে বুলিলে বোলে, হই আপুনি গৈ বজাল মাৰি দিয়, তই সংশয় নকৰিবি। এইবুলি মহেশ্বৰে বিস্তৰ সৈন্যক দা, বাটী দি লগত লৈ গ'ল। পাচে বজাদেৱে চেতন পাই উঠি, চকীত সুবিৰ দিলে বোলে, বাতি মানুহ বাবৰ সাৰ পালি বেকি ? চকীৱালে বোলে, একোকে নাপালোঁ, একো বেৰেখিলোঁ, বাতি এপৰ মানৰপৰা মানুহ বাবৰ সাৰ পালোঁ, পুঁৰা সময়তহে নিসাব হ'ল ; আৰি ব'ব নোৱাৰি আঁতৰিহে আছিলোঁ। এই কথা বজাদেৱে শুনি বোলে ; পুৰাও বজা আগ হ'ল—আৰি আজি বাব দেলামে। এইবুলি বজাদেৱে নীতি-নিৰ্বন্ধ কৰি সোণ এচক, ৰূপ এচক লৈ, দলাইবজিলা গাঁৱৰ পোনে, লাইপেন হাতীত উঠি, লোহিতত মাৰি বোলে, হে ব্ৰহ্মপুত্ৰ ! যদি হই বজালত হাবিৰ, বোক ডল নিয়াবা ; যদি জিনিবহে, তুৰি বোক ৰাউৰি দিবা। এইবুলি লোহিতত ৰাউৰি পাই, হাতী এবি মাৰি গ'লত, হাতীৰ পেট-মাতলি মাথোন পানীত ডল গৈছিলে। তাত হুৱো চক সোণ-ৰূপ দিলে, বজাও গা বুই আছিল, বোলে, মাজগাঁৱৰপৰা নটিনী

ধৰি নিলে; আভৈক আৰু বোৰ কি ডাঙ্গৰ লাভ আছে? এইবুলি মহাবাজা ভটিয়াই গৈ বৰালিৰদাত বসলগৈ, আৰু বণ-জয় জানিলে। ভবলীতো পূজা দিৱালে বোলে, ভবলী আই! তুমি বোৰ বজাল শত্ৰুধৰি খাই দিয়া। পাচে মাঘৰ সাতদিন যাওঁতে, চপ্-কৰে গৈ ভবলীত বজালেবে যুদ্ধ লাগিলগৈ। উত্তৰে ভবলী, দক্ষিণে বৰপেটা, তাতে বজালেবে ঘোৰ যুদ্ধ লাগিল। ভবলীত যি বজাল পৰে,

ভবলীৰ যুদ্ধ

উটুৰাই নিৱে, বাৰত পালে আহোমে কাটে। লুইততো পানীৰ বেগে আহোমক নেপায়। বজাল প'লে, উটাই নিৱে। পাচে দক্ষিণে বজাল পলাই প'ল; ভাগি বৰপেটাৰ দলনিত পৰিলগৈ। তিৰী-ভিকতায়ো পাই বজালক বেতৰে, ফুৰ্বাবোৰে কোবাই মাৰিলে, কতোক খেৰেৰে জুই দি পুৰিলে। কতো পলাই সাবিল; এইবোৰে একবাহ প'ল। আঘাৰ আঙৰান সেনামানে ভবলীৰ কাষৰে গৈ বজালেৰে মজাযতি কৰি থাকে। পাচে এদিন বজালে নাৰত তুলি, কাপোৰেৰে ঢাকি ঘোঁৰা পাৰ কৰি আহোমক ধৰিলে, বৰচেটীয়াৰ পুতেক বাতিয়া ডেকাক কাটিলে। পিঙ্গলীয়া গোহাঁই পলাই এবাল; বিস্তা পাভৰক ধৰি নিলে, লোকো বিস্তৰ পৰিল। পাচে মাঘৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনা আঘাৰ সমস্তলোক ভাগি আহি, ভবলীৰ গড় এবি, চামধৰাত বহিলহি।

এইকথা মহাবাজালৈ জনাই পঠালে। মহাবাজা শুনি তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াক দাই ধৰিলে। আপোনাৰ দদায়েক চাওলাই কৌৰবক (চাঙ্গী গোহাঁই বুলিও জানে, এওঁ নাৰকপীয়া বজাৰ বিষয় খাইছিল) পূৰ্বে সুবাবো উপৰি-মূৰকৈ দিছিল, খংকৈ মহাবাজা তেওঁকো ধৰি আনিলে। বৰগোহাঁইৰ নেওগ কংকং চেটীয়া, বুৰাগোহাঁইৰ নেওগ লেচাই কিচি, বৰপাত্ৰৰ নেওগ পোৰালি লাথুৰ, এই সমস্তকে ধৰি আনি মহাবাজা খংকৈ কাটিব দিলে; আই কুঁৱৰীয়ে মাতিহে বাখিলে। পাচে যত লুখুৰাখৰ ভিতৰুৱাল কাঁৰী আছিল, সমস্তে মহাবাজাৰ চৰণত জনালে বোলে, বৰ্গদেৱে মহাবাজা হুই কি কাৰণে তুমি বালিত হুৰ পাইছা? আমাক বুদ্ধলৈ পঠাই দিৱাঁ, যদি নেদিয়া, আমাক বা কাঁৰধেহু শিকাবৰ কাৰ্য্য কি? পাচে লেচান চিৰিং প্ৰমুখো যত গড়ৰ ভিতৰুৱাল কাঁৰী আছিল, সকলকে মহাবাজা পঠাই দিলে বোলে, ভবলীৰ গড় পূৰ্বকাৰ লৰি গৈ। যদি বজালক ধৰি দিব পাবিলি একো নাই, যদি নোৱাৰিলি, তইতেহে বজাল।

এইকথা গোহাঁইবোৰে শুনি বোলে, তিনি নেওগসমে চাওলাই কৌৰবক বে ধৰি নিলে, আঘাত ৰুদ্দেহে। পাচে সমস্তৰে আলচ কৰি পূৰ্বকাৰ ভবলীৰ গড় ললেগৈ। একদিনা গোহাঁইবোৰে যুক্তি কৰি আবেক গোহাঁইলৈ সুধি পঠালে—(এই আবেক গোহাঁই সোন্দৰ গোহাঁইৰ পুতেক, কছাৰী ৰণত সোন্দৰ গোহাঁই পৰিলত, এওঁ ভায়েক সৈতে পবীকিতৰ ৰাজ্যত আশ্ৰয় লয়গৈ। পবীকিত যুদ্ধলহাৰৰ কলীয়া বুলি, আবেক গোহাঁয়ো পবীকিতৰ সেনাৰ লগত যুদ্ধলহাৰৰ কলীয়া তে বুদ্ধলৈ আহিছিল।) বোলে,

মহাবাহাদ্ৰ বাহাদুৰ তিনিঘৰ ডাকবীৰা ভাল কবিত লগিলেও আমাকে ভাল কৰে, কাটিব লগিলেও আমাকে কাটে; গোহাঁয়ে লোকৰ বাহাদুৰ, পৰব সমাজত পূৰ্ণমতে মান-বৰ্খাদ্বাৰে আছে কি নাই? আবেক গোহাঁয়ে তুমি কৈ পঠালে বোলে, ভয় সংশয়ভেদে শত্ৰুৰ মাজত এনেকৈ পলাই আহোঁহি; যদি মোৰ দেহাটো বন্ধা কবিত পাবে, আজি যেন যায়। গোহাঁইবোবে বোলে, তেওঁৰ গড় কি ভাল, আমাৰ গড় কি ওপৰ, এনেকৈও গোহাঁইক বাখিত। এইকথা তুমি আবেক গোহাঁইৰ বং হ'ল; বজালক ধৰিবলৈ কথাবাত্তা ক'লে বোলে, আগনিশা জাগি থাকে, খেহ নিশা বেছি ধৰিত লাগে। এইকথা তুমি, তিনিজন গোহাঁই বুদ্ধি হৈ ভবলীৰ উজনিত মানুহ পাৰ

খাম্বেগ্ৰেট বৰপোহাঁই
ধক্‌বক্‌ বুঢ়াপোহাঁই
লাকু বৰপাজ
(বিত্তীয় বাব)

হবলৈ তিনিখন হলং বান্ধিলে। পাচে, খাম্বেগ্ৰেট বৰপোহাঁই, ধক্‌বক্‌ বুঢ়াপোহাঁই, লাকু বৰপাজ, তিলাম বজা, নামকপীৰা বজা, চাখি বজা, কপসখিৰৈ, বকং বৰ চেটীয়া, লেচামপেদৰ পুত্ৰ, মৰাণ কৌৰব, কুকিত কৌৰব, শ্ৰীকল হাতী বক্‌ৰা, বেতুৰা বৰা, এই সমতে

ডক্‌ৰা হই গ'ল। এইবোৰৰ ওপৰত চেংধবাক নেওগ পাতিলে। লাচাম বন্ধিকৈ, পিচ্চাই চেটীয়া, লেচামপেদ ওঁবালা, চিখিঙাং; চাটনাগাম, কুলকৌৰবৰ পুত্ৰ লালুক গোহাঁই, চাওভাঙ্গৰ বক্‌ৰা, এইসকলৰ ওপৰত লাগি পানীসিৰা নেওগ হৈ এইসকল নাৰে গ'ল। আক বিত্তৰ লোক গ'ল, হাজৰিকিৰা, খইকীৰা, বৰা অনেক

হাতীবক্‌ৰা
চাওভাঙ্গৰ বক্‌ৰা

লোক গ'ল, চকুৰি দাঁতাল বস্ত্ৰহস্তী আগুৱান হই গ'ল। এভাত সৰত অকপোৱৰ বেলাত নাৰে তৰে চাপি আমাৰ যুদ্ধ ধৰিলে। হাতীয়ে গড় ভাঙি উঠিল। সেৱাসকলে বজালৰ যাক বৈতে পাৰ, তাক তৈতে কাটিব ধৰিলে। বজাল সৰু হব নাপালে। ক'তো বিভজে কটা গ'ল; কতো অস্ত-শস্ত্ৰ ধৰি হুঁজিলে। বজালে কিছু কবিত নোৱাৰি বাসবপৰা হুকি লোহিত্তৰ নিকট বালি চাপি বহিলগৈ। সেই সময়তে বাৰটা চিপাহী, কেঁবাগোহাঁই সনে, ভাব কিছু লৈল লগত লৈ, ধোঁৱাত উঠি আহোৱৰ বোহ ভাঙি, বাক হই পলাই গ'ল। (এই কেঁবা গোহাঁই, আবেক গোহাঁইৰ ভাৱেক) সজাজিতো হুখান নাৰেবে কোঁদাৰ এবাই গ'ল। আহোৱেও এইকপে বজালক জবাই বেছি নি বালিত বাসবিত্তে তিনি ভকপীৰা বেৰা দি ভাতে খাখিলে। এইকপে আবেক গোহাঁয়ে বেৰাৰ ভিতৰতে থাকি, ডাকবীৰা সকলত কৈ, মহাবাহাদ্ৰে জবাই পঠালে। পাচে মহাবাহাদ্ৰ তুমি ভজালিকে খেলা পঠালে বোলে, বজালক দাকাতিবি, কেঁৰা উমিকবোবে যোক হুঁজিবলৈ আহিছে চাৰ্জগৈ। এইবুলি বেছি মহাবাহাদ্ৰ চাববলৈ আহিল। ভাবপৰা আহি বেছি বোলে; আমাক এনে বজালেহে হুঁজ? এইবুলি বেৰাৰ ভিতৰতে বজালক জুই দি পুজিলে। ইযোৰ বজালক দি ঠায়ে ঠায়ে পাতিলে,

কতো ডা-ডাঙ্গবীৰাৰোৰক বাঁটি দিলে। সেইবেলা বজালৰ ডিকতা এজনীয়ে সাহাৰু বচন বুলিলে। তিনিজন ডাঙ্গবীৰা বোলে, ডিকতাএজনীয়ে যে এনেই বচন বুলিলে, আঙে বা কড বণ-বন লাগে, এডেকে বজালক কাটিবহে লাগে। এইবুলি বজালক কাটিব বন কবিলে। তাৰ মাজতে, যিবোৰ বজালে দান্তে খেব লৈ আছে, তাক নাকাটি বাখে।

সেইবেলা বৰগোহাঁয়ে আখেক গোহাঁইক বন্ধা কৰিব বুলি আপোনাৰ ভিতৰ কৰি আনিলে; একষাতি বজাল সমে বেবাব ভিতৰতে আছিল। আন এদিনা এক এহবৰ ওপৰে, নৰে বেবি বজালক কাটিলে। বজালৰ সবাবে উপৰি যুৰ, চৈৱহ বাবাকৰো পবিল। গৰু চান্দ পবিল, জাহিৰ্কেপ পবিল, মিৰ্জা জাখি, জামল বা, বৰ্জিণে দাউৰ বা এইসব কটা গ'ল। বাজা জৰদেব, গৰ্জৰুয়াই, কালাবজা, হৰি, জ্ঞাপনিংহ, ইজ্জৰণি, নবসিংহৰাই, ভগবান বৰী, এই আঠ বজা দান্তে খেব ধৰি বোলে, আমি বৰ্জদেবৰ শব্দীয়া বন্দী হ'লো, আমাক নেকাটিবা। পাচে ভালদ্বাক নাকাটিলে। মহাবাজা বাহুৰ পঠাই যিবোৰক গলড হিহুদীয়া ডাকু দি গড়গাইলৈ আনিলে; আনো বজাল সমন্তে কটা গ'ল। আমাবো হাতীৰকৰা পবিল, বদিয়া হাতীয়ে খুচি মাৰিলে, আক নোমল বৰা পবিল, মাৰড পবিল, লেচাম বন্দিকৈ, চিৰিংভাং। পাচে মহাবাজাই শুৱিলে বোলে, বজালে আমাৰ সমন্তকে কাটিলে আক গোহাঁই বোৰেও বণ এবি পাব হই আছিল। সেই কথাতে খংকৈ, মহাবাজা দদায়েক চাঙলাই কোঁৰবকো মাৰিলে; দুই নেওগকো কাটিলে, কংকং চেটীয়া পলাইহে এবাল। আখেক গোহাঁইকো ধৰি আনি ওভোতাই বোট কাটিলে, তিনিজন গোহাঁইকো বন্ধিলে।

তিনিজন গোহাঁয়ে বোলে, আমি বণ বচাই থলৈ কি হব? হাতী পালে বাবটা, ঘোঁৰা নৰ শত, আক বত ঘোঁৰা আছিল যানে কাঁব লাগি মৰিল আক বাজুবজা ঘোঁৰা কাটিলে। বাচক বাও দুই শত পালে, আক বজালৰ বডেক হিলৈ আছিল, তাকো পালে, ভৰোৱাল, বাক, বনদাৰ বঙৰা এনে বন্ধ বিস্তৰ পালে, সনাহা পাঁচ অধিক চাৰি কুৰি পালে, যি কিছু আহিলা পাতি লোহিতড পবিল, তাক মাত্ৰ নাপালে। শ্বক ১৪৩৯, মান ৯, দিন ১৬, বাৰ ৩।

জন্ম পাচে ডাঙ্গবীৰানকলে মহালোচন কৰি, মহাবাজা দেৱলৈ জৰাই পঠালে কোঁৱে, বৰ্জদেৱে তাৰিব চিন্তিব, আমাৰ লোকজন অলপ, বজালৰ লোকজন অধিক, নাজাৰি পুনৰ আহি দদাদি, কি দুখি বটায়। ইকালে কোৱতো কছাৰী বিবাজী হৈ আছে, ভালেকো বাহুৰ এঁকৰ দিলেহে পাৰি। আকে চাই বৰ্জদেৱৰ মনে বা কি হবে? পাচে মহাবাজা বোলে, কছাৰীৰ দুৰাৰে বাহুৰ এঁকৰ নিদিয়াটৈ ব'বৰ উপায় আছে যে নাই? গোহাঁইবোৰে বোলে, আক আন একো উপায় দেখা নাই। কছাৰীৰ

সহিতে উকীল গজাগত কবি মানুহ দুহুহটো পঠাই থাকিলে মানুহ এফৈৰ দিব নলনা হেব ঘেৰোঁ ; পাচে মহাবাজাঘেৰে বোলে, মোৰ কথা নকৈ, তিনিজন গোহাঁইৰ তিনিটা, চাৰিঃ বজাৰ এটা, এই চাৰিটা ভাল মানুহ পূৰ্ব ঐতিহ্য নৰ্ণাই কছাৰী বজাৰ পাঠে পঠাই দিয়ক। গোহাঁইবোৰেও আলটি গুটা মানুহ পঠালে। কমলা, কপাই, নিতাই, বিহুৰা। এই চাৰি মানুহ গৈ কছাৰী চকীত ক'লেগৈ বোলে, মহাবাজাৰে কছাৰী বজাৰে অভেদ ঐতিগোট আছিলে। এখন ঘেৰোঁ, সেই ঐতিগোট নচলিছে? কি কাৰণে নচলিছে, ইয়াৰ ভাল-মন্দ জানিবৰ কাৰণে তিনিজন ডাঙ্গৰীয়া আৰু চাৰিঃ বজাই আমাক পঠাইছে; পাছে কছাৰীৰ চকীৱালে কছাৰী বজাত এইদৰে কলঙগৈ, কছাৰীৰ বজায়ে আমাৰ চাৰিমানুহক নিয়াই সুথিলে বোলে, তিনিজন ডাঙ্গৰীয়া

কছাৰী বজাৰ লগত

ঐতি

আৰু চাৰিঃ বজা যে ভইতক পঠাইছে, কি নিমিত্তে পঠাইছে? আমাৰ চাৰি মানুহে বোলে, হৰ্ষেৰকাৰে (হিড়িম্বাকাৰে) আমাৰে যে ঐতিগোট আছিলে,

সেই ঐতিগোট যে নচলিছে, যেমানে চলিব সেই নিমিত্তে আমাক ডা-ডাঙ্গৰীয়া সকলে পঠাইছে। পাছে কছাৰী বজাই আমাৰ চাৰিমানুহক দাই ধৰি বোলে, ভইতে যে এখন ঐতিহ্য কথা কৈছাহি, পূৰ্বে ভইতৰ বজাৰে আমাৰে অভেদ ঐতিগোট আছিল; সেই ঐতিগোট আমাত হস্তে মলিন হোৱা নাই। ভইতৰ বজাৰ হস্তেহে পূৰ্ব ঐতিগোট ছেদ হ'ল। ভইতৰ মহাবাজাই লোকৰ গোহাঁইকে বৰগোহাঁইকে দি মোৰ গাঁওভূঁই মাৰিলেহি। নগৰ মাৰিবলৈকো মন কৰিলে; সিং হুৰাবে লোকজন সহিতে আহিলহি; এতিয়া ডাঙ্গৰীয়াসকলে ঐতিহ্য কথা কয় কিয়? আমাৰ চাৰিমানুহে বোলে, মহাবাজা! যি বাত কহিছা কহিবাক লগা কথা হয়। পাচে আমাৰ মহাবাজাই দুজন ডাঙ্গৰীয়াক জয়ন্তাব কন্ডাক নবাই জানিবৰ কাৰণেহে পঠাইছিলে। এই কথা মহাবাজা শুনিলেইতে, দণ্ড কৰিলেইতেন। পাচে কছাৰী বজাই পূৰ্বকাৰ দাই ধৰি বোলে, ভাল, লোকৰ গোহাঁয়ে বৰগোহাঁয়ে আহিল কন্ডা নবাই নিবৰ কাৰণে ধনশিৰীয়েদি। সিংহুৰাবলৈয়ে লোকজন সহিতে আনবোৰ ডা-ডাঙ্গৰীয়া সঁজুলি সহিতে আহিছিল, সিবোৰ নো আহিছিল কি কাৰণে? পাচে আমাৰ চাৰি মানুহে বোলে, জয়ন্তাব কন্ডাৰ লগত অহা মানুহক পুহিবৰ নিমিত্তে বাছ, পহ মাৰিবৰ নিমিত্তে পঠাইছিলে। ডাঙ্গৰীয়াসকলে বাছ-পহ মাৰি জয়ন্তীৱালৰ মানুহক বুৰাই, মহাবাজাক সেৱা কৰিলেগৈ, আৰি ইয়াকেহে জানো।

পাচে কছাৰী বজা কথা ভাল শুনি, আমাৰ চাৰি মানুহ সহিতে পূৰ্বকাৰ পত্ৰ-সন্দেশ দি, বয়ামন্ড কটকাক আমাৰ ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ ঠাইত পঠাই দিলে। বয়ামন্ডে আহি তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াৰ ঠাইত পত্ৰ-সন্দেশ দি ঐতিহ্য কাৰণ ক'লে। আৰু মহাবাজাবো ঠাইত সেৱা কৰি ঐতিহ্য কাৰণ ক'লে। পাচে মহাবাজাই পূৰ্বকাৰ পত্ৰ-

সন্দেশ দি ঐতিহ্য কাৰণে আৰ্য্য শীতলীয়া আৰু নাথৰ কল্লীক লগত দি ধৰ্ম্মানন্দক
বিদায় দিলে। এইকণে ঐতিহ্য দৰ্শাই কছাৰীৰ সমুখৰ লোকজন বেদিৰ লগা কবি বহি,
বজালক বাহিবৰ নিমিত্তে আহিলাপাতি জুৰ কৰি লোকজনক মহলা কবিলে।

সেইবেলা বৰানন্দ আৰু চান্দৰা এই দুইৰ হাতত কছাৰীৰ ভীমবল বজা পত্ৰ-
সন্দেশ দি, ঐতিহ্য দৰ্শাই, ডিমকৰাৰ বজল বজাৰ কাৰণ কহি পঠালে বোলে, সিহঁত
মোৰ হাবামৰোৰ হৈছে। আমাৰ হাবামৰোৰে মিত্ৰ বজাবো হাবামৰোৰ, আৰু চাই
মিত্ৰ বজা তাক নাখাখনহে হুঙত। বৰ্গদেৰে বোলে, ডিমকৰা মোৰ শৰণাগত, তাক
মই কিয় দিব? পূৰ্বে আহি যি কালত হৰেশ্বৰক ধাপিছো, সেই কালতে ডিমকৰাকো
ধাপিছো, সাক্ষিছো। তথাপি সিও হাবামৰোৰ হই যে পুনৰ্ভাৰ শৰণাগত হৈছেহি তাক
আহি কিয় এবিৰ? এইমতে পত্ৰত লিখি সন্দেশ সহিতে আমাৰ দুই কটকীক লগত দি,
কছাৰী কটকী বৰানন্দ আৰু চান্দৰাক বিদায় দিলে। মহাবাজাৰ আজ্ঞাৰ সিহঁতে গৈ
কছাৰী বজাত ক'লগৈ। কছাৰী বজাও "ধাপিত-সাক্ষিত" বুলিবৰ তুনি থকৈ বোলে,
আমাক তহঁতৰ মহাবাজা কুহানি ধাপিছে-সাক্ষিছে? ভাল যদি, ধাপিত-সাক্ষিত বুলিব
পায়, এখনো সেইকণে কত্কা দি ধাপক। এইবুলি পত্ৰত লিখি, সন্দেশ সহিতে আমাৰ দুই
কটকীৰ লগত কছাৰীৰ কটকীক পঠাই, ভীমবল বজাই ঐতিহ্য ধাকি, এক কত্কা মাগি
পঠালে। পাচে মহাবাজাই বোলে, ভাল, কত্কা যদি আগবাঢ়ি নিয়, তেবে এখন কত্কা
পাব। কছাৰী বজাই বোলে, মহাবাজাই যদি কত্কা দিয়ে, ময়ো সিং হুৰাবৰণবা আগবাঢ়ি
কত্কা আনিবলৈ। পাচে মহাবাজাই চাবিজীয়া নজিকাইব কত্কা এটা আনি অলকাবপাতি

কছাৰীৰজা ভীমবললৈ

আমাৰ কত্কা

দি, আন বস্ত্ৰজাত দি, ধৰ্ম্মবু বৃঢ়াগোহাঁইৰ হাতত কছাৰী
বজালৈ বুলি দি পঠালে। বৃঢ়াগোহাঁই গৈ সিং হুৰাবত
ধাকি কছাৰী বজালৈ জনাই পঠালে। কছাৰী বজাই
বোলে, মোৰ এতিয়া সিং হুৰাবলৈ যাব নোৱাৰোঁ। নগৰ এৰি মই মহাবাজাই বা
আমাক কোনখন কবিব দিয়ে? এইকথা মহাবাজা তুনি বোলে, মইযে দিবলৈ পালো,
কত্কা ওলোটাই আনিবলৈ ভাল নহয়; এতেকে কটকী পঠাই কছাৰীৰ নগৰতে কত্কা
শোধাই দিয়কনি। পাচে এই কথা তুনি বৃঢ়াগোহাঁইয়ে বাটোকৰৰ হাতত কত্কা দি,
কছাৰীৰ নগৰত শোধাই দিলেহি। কটকীও গৈ কছাৰী বজাৰ ঠাইত ঐতিহ্য কাৰণ কৈ
কত্কা বোলালেনি। কছাৰী বজাৰো মহাবজালৈকো, বৃঢ়াগোহাঁইলৈকো, আৰু আনো যি
ভাল মানুহ গৈছিলে, সেই সকললৈকো বঁটা-বাহন দি, বিদায় দিলে আৰু দুই কটকীক
এই বুলি ক'লে বোলে—তহঁত অধৰ ধাক। মহাবাজালৈ পাচে আৰু ভালবস্ত্ৰ-জাত
যি বিদায় দিব। পাচে বৃঢ়াগোহাঁই আহি মহাবাজাত সেৱা কবিলেহি।

পাচে একেতে বজালক ধৰিবলৈ মহাবাজাৰে ধৰ্ম্মবু বৃঢ়াগোহাঁইক পাৰিলে;
পাক্ৰোই বৰগোহাঁইকো লাহু বৰপাত্ৰ এৰুথো আনো বৰাযুক সৰহিতে লোকজন দি

বজালোৰে বুদ্ধ কৰিবলৈ পঠালে। সিবোৰে গৈ, লোকজন সহিতে দিবোধুখত বহিলগৈ। তাৰপৰা চামথৰাত কোঠ দি থাকিলগৈ। ১৪৩৬ শ'কৰ মাহমাহত। সেইবেলা দক্ষিণ-কুলীয়া-উত্তৰকুলীয়া চেঁকেৰি মহাবাজাক উত্তৰ কবালেহি বোলে, বৰ্গদেৱ মহাবাজাক, আমি যতেক চেঁকেৰি আছো, সমস্তকে বাজা পৰীক্ষিতে ভোবাব হুই পাৰব তলে দি গৈছে; আৰু যত লোক আছে সবাবে ইউকুইবো। বৰ্গদেৱৰ ঠাইতহে তাত, আন ঠাইত বন্ধা নাই। এতিয়া বৰ্গদেৱে যদি আজ্ঞা কৰে, হাজোত যি বজালগনি আছে, সেইবোৰক ধৰিবৰ কাৰণে আমাকো আৰু বৰ্গদেৱৰ লোকজনকো পঠাই দিয়ক, মহাবাজাৰ লোকজনক পাহ কৰি আমি আগ হুই ধৰিবগৈ; এতেকে দক্ষিণকুল উত্তৰকুল সমস্তে বৰ্গদেৱেৰে হ'ল। এই কথা শুনি মহাবাজাৰ মনে আনন্দিত হ'ল আৰু তাকে ভাল বুলি শলাগিলে।

হাজোৰ বুদ্ধ

পাচে আঘোণত বজালৰ চেক কাহাল হাজোত নবাব হুই বহিলহি। ছয় মাহৰ পাছত, তিনিজন ডাঙৰীয়া মহাবাজা হাজোৰ বুদ্ধলৈ পাচিলে। সিবোৰেও চেচাৰুখত লোকজন সহিতে গড়বাতি ব'লগৈ। মহাবাজাও চামথৰালৈ ভটিয়াই আহিল। চেৰু কাহাল প্ৰমুখ্যে বজাল হাজোৰ পৰ্বত জুৰি আছিল। পাচে আহোমে পৰ্বত বেৰি গুড় দিলেগৈ; আৰু দক্ষিণে ততাবী গোহাঁই প্ৰমুখ্যে লোকজন লোহিতে গৈ বজালক ডেটিলেগৈ। ব্যৱস্যে ধৰ্মনাৰায়ণ বজা, পূৰ্বে উত্তৰে তিনিজন গোহাঁই প্ৰমুখ্যে অনেক লোকজন ব'ল। বজালো বুদ্ধক সাজ হুই ব'ল। পাচে সেই বেলা সেচাম চিৰিলে তিনিজন গোহাঁইক বালি বচন বুলিলে, আৰু বজালক কাটিবাক প্ৰতি লোকজনকো কোবাই পৰ্বতত তুলিলে। বজালো সঁকম হুই আছিল। আহোম পৰ্বতত উঠি বাওঁতে, বজালে ধোঁৱা মেলি কাটিব ধৰিলে। হাতীত উঠি বুঢ়াগোহাঁইয়ে বণ কৰিছিল; বজালৰ তুলি লাগি বুঢ়াগোহাঁই পবিল; সেই পোনে বাজা ভাগিল। হাতীয়ে তুঁকেৰে তুলি পিঠিভৰক বুঢ়াগোহাঁইক আনিলে। বজালো সেই পিনে সিৰিনাই ভাগিল; নাৰত আহিলাপাতি যি আছিল, দি নকলো পবিল। যত লোক পবিল, তাৰ সীমা নাই, আৰু চাবি কুৰি হাতী পবিল, বস্ত হাতী। কেবা গোহাঁইয়ে ঠাঙ্গুৰা কনাই হাতীক ধৰিলে, পাচে তাক আচাৰ মাৰি পেলাই, হাতী নগৰক আহিল।

পাচে মহাবাজা থাম্বেট্ বৰগোহাঁইকে, তিণামৰ বজাকে বৰৈক সোহাৰ জিৰাত ভবাই আনিলে; আৰু আবোৱান গুহাই ওপৰে শিক্ৰান ধৰিলে। বণ ভৱীয়া মাহুৰ হাজোৰপৰা ভৰে (বায়ে বায়ে) চামথৰালৈ আহিবলৈ ধৰিলে। বাজ্যৰ আগ হ'ল হাতী, মাহুৰ হ'ল পাহ, বান্ধি হ'লে হাতী পাহ হয়, দিন হ'লে আগ হয়। হাতীপাতিয়ে মাহুৰ আহি চামথৰাত ওলালহি।

পাচে হাতীমূৰীয়াইতে মহাবাজাত পোতৰ দিলে মোলে; বৰগোহাঁইয়ে হেলাইক বুদ্ধলৈ বাকলৈ মন বককিলে। তেওঁ সিৰোবৰ লগ এৰি মাহ-পহ মাৰি বাহিতে থাকিল। আমাক মহাবাজায়েৰে কাটিব মাৰিবলৈ পাহ, আৰু কি কৰিব? পাহে

এই কথা শুনি মহাবাজা ঋ কবি খাম্পেটক বৰগোহাঁই ডাঙ্গি, পৰ্ব্বতীয়া পিলিঙ্গাক বৰগোহাঁই পাতি বজাল মাৰিবলৈ পাচিলে। আক ধক্বক বুঢ়াগোহাঁই পৰিবৰ শুনি, মহাবাজা বোলে, গোহাঁইবোৰে গা লগাই যুজিলেহেত, মোৰ বুঢ়াগোহাঁই কিয় পৰিব ? যিহেতু গা লগাই যুযুজিলে, এতেকেহে বুঢ়াগোহাঁই বণত পৰিল। ইবোৰে বোলে, আমি

পৰ্ব্বতীয়া পিলিঙ্গা

বৰগোহাঁই

বজালক বেৰি আছিলো, খাব বৰ নেপাই বল ক্ৰীণহ'ক
তেহে আমি চাপি ধৰিম। লেচাম চিৰিং নেওগে
বৰকথা মাতি গালি পাবিলে; গালি শুনিহে চাপি

ধৰিলো। গোহাঁয়ো পৰিল, বজালো সাৰি গ'ল। এই কথা শুনি মহাবাজা লাঙ্গি মেণ্ডক মূবড কোবালে, লেচাম চিৰিঙ্গক, লালু ফুকনক, লাহনক তিনিহে কাঠেবে চেপি ধৰি মাৰিলে; উত্তৰ কুলৰ ডুঞা, মৰঙ্গীৰ হাজৰিকিয়া, শইকীয়াকো বিচাৰ কৰি কাটিলে। পাচে ডাঙ্গবীয়াসকলেৰে যুগুতি হই মহাবাজা বোলে, মোৰ বুঢ়াগোহাঁই পৰিলত, অনেক দেশলৈ তুৰ্য গ'ল। এই বুলি শুকুলাহুক বুঢ়াগোহাঁই

শুকুলা হুত বুঢ়াগোহাঁই

পাতিলে। পাচে লাঙ্গি পানীসিয়া আহি স্বৰ্গদেৱক সেৱা
কৰিলেহি, আক বোলে, বণপলবীয়া মানুহ বন্দীয়েহে

চপাই লৈ আহিছো। মহাবাজা বোলে, মোৰ লগত সেনাপতি নাই, সকলো গা-গোটা। এই নিমিচ্ছে মোৰ সকলো লোকজন এৰি আহিলে। লাঙ্গি পানীসিয়া যাতো মোৰ লোকজনক চপাই আনিলে, তেহে আহিব পাৰিলো। এই আপাহতে, লাঙ্গি পানীসিয়াক

লাঙ্গি পানীসিয়া

বৰফুকন

সোণৰ খাক, সোণৰ টেমি দি, বৰফুকন পাতিলে,
সেই দিনৰ পৰাহে বৰফুকনৰ বিষয় চলিল। আক
বৰকথাৰে বৰফুকনৰে সোণৰ খাক টেমি হ'ল,

আগৈয়ে বৰকথাৰ টেমি কপৰহে আছিল, সিদিনাৰপৰাহে সোণৰ হ'ল।

ভাঙ পাচে চেৰুকাৰালক বেহাৰৰ বীক কাজীয়ে বোলে, নবাবৰ আজ্ঞা হ'লে, আহোমক বিলাপ্ৰীতি কৰাই হাতীদাঁত- আগৰ কাঠ অনাই দিব পাৰো। নবাবেও (চেৰুকাৰালে) ভাল বুলি শলাগিলে। পাচে বীক কাজী আগ চকী অশ্বক্ৰান্তলৈ আহি লাঙ্গি ফুকনলৈ প্ৰীতিৰ কাৰণ কৈ পঠালে। আমাৰ চকীয়ালে বৰফুকনত ক'লেহি। পাচে বৰফুকনেও এই কথা মহাবাজালৈ ধৰাধৰ কটকীত কৈ জনালত, মহাবাজা বোলে, তাক কোনো উপায়কৈ কাজলীলৈকে অনাওক। পাচে বৰফুকনৰ আজ্ঞাৰে ধৰাধৰ কটকীয়ে সত্য লগত কৰি কাজীক কাজলীলৈ আনিলে। পাচে সি উলটি যাবলৈ নাপালে। মহাবাজা উপায়কৈ তাক গড়গাঁৱলৈ নিলে, বোলে যোকে বজালকে হিলাৰ বোৰাৰে মানে বীক কাজী এখেতে থাকোক। শক ১৫৪০।

এমেতে পাংসাব ভাই মিৰ্জা নাথুল্লা দক্ষিণ কুলবপৰা উত্তৰে পাব হ'ল। সেই বেলা ধৰ্ম্মনাৱৰণ বজাৰ হাতী, তিনিজন কুঁহবীক বজালে নিলে। পাচে আহোমে

গৈ যুদ্ধ ধৰিলে ; তেবে মিৰ্জা নাথুল্লা ভাগি পলাল ; হাজি মহিমে অকলে খেদি গৈ পৰিল। তেবে সেইবেলা মামু গোবিন্দ বেলতলাৰ বকুৱা আছিল, আহোমৰ লগ হৈ,

বেলতলাৰ বকুৱা

কৰৈবাৰী সীমা কৰি দক্ষিণ কুলৰ বজা হ'ল। মামুৰ

লগতে মহাবাজা দুই হাজাৰ কাঁৰী দি বাখিছিল ;

সেইবুলি বঙ্গাল দক্ষিণকূলে পাৰ হুব নোৱাৰে। পাচে সত্ৰাজিতে লোকজন লৈ মামুক মাৰোঁগৈ বুলি আহিল ; আহোমৰ কাৰণে একো কৰিব নোৱাৰিলে। সত্ৰাজিতৰ ভতিজাক ইন্দ্ৰনাৰায়ণ পৰিল আৰু ভৱানী বাই পৰিল। এই মতে উত্তৰে দক্ষিণে মনে মনে লুকাই কাঁৰ মাৰে, দেখাই দন্দ নকৰে। পাচে সত্ৰাজিতে দুৱাৰলৈ আহি, একো কৰিব নোৱাৰি, মহাবাজাক বাপ ডাকি পঠালে। উমৰ, কানাই এই দুই মুদৈত কৰি মহাবাজালৈ লাহৰি, পামৰি, তাণ্ড, মুক্তা, পোৱাল, বাখৰ আৰু আনো বস্তুজাত দি পঠালে, আৰু পত্ৰত লিখিলে বোলে, মই মহাবাজাৰ বেটা হ'লো, স্বৰ্গদেৱে যদি বেটা বোলে বেটা, নফৰ বোলে নফৰ, মই যেনেকৈ দুৱাৰত বহো, তেমত কৰিব। পাচে মহাবাজা বোলে, ভাল, ময়ো বেটা বুলিলো। পুত্ৰ হ'লে পিতৃৰ বচন পালিব লাগে। এইবুলি কমললোচন কটকীত কৰি কপৰ জৰা, (সোণৰ নলীৰে) তাৰ ভিতৰত উত্তম জল দি পঠালে। মহাবাজা বোলে, পুত্ৰ হ'লে মাতৃৰ স্তন খাব লাগে, এই জানিবা পানীয়ে স্তন। আৰু উত্তম লোণ, চাউল দি পঠালে। যিহেতু তাৰ দেশত লোণ চাউল খালে, হাবাম নকৰে হেন শুনিছো। এইবুলি সত্ৰাজিতলৈ বুলি মহাবাজা পাট কাপোৰ, চিকণ কাপোৰ, জালুক, আগৰ কাঠ, এই সব দিলে, আৰু তাৰ বৰিলী সকললৈকে আইকুঁৱৰীৰ নামে আহোম মেখেলাৰে এঘোৰ কাপোৰ দিলে। পাচে সত্ৰাজিতে মহাবাজাক নামে সাত সেৱা কৰি লোণ চাউল খালে। পাচে মহাবাজাই ভেলাইক দুৱাৰ দি পঠালে, লাঙ্গিফুকনৰে সত্ৰাজিতেৰে প্ৰীতি হ'ল, সাউদৰ তোলত হাট হ'ল ; কটকীৰো আয়াবাত হ'ল। এইৰূপে প্ৰীতি হুই আছে। আমাৰ মুদৈ গৈ ঢাকাত বেহায়গৈ।

এনেতে মহাবাজাৰ ঠাইলৈ সত্ৰাজিতৰ পাঁচ বছৰীয়া ল'ৰাটিকে তাৰ মাককে সজাতিৰ লগত মহাবাজাক সেৱা কৰিবলৈ পঠালে। মহাবাজাই পৰ্বতীয়া পিঙ্গা বৰগোহাঁইক তুলিব দিলে। পাচে বৰগোহাঁয়ে বোলে, সত্ৰাজিতৰ ল'ৰা, শিশু ল'ৰা, একো কথাবাৰ্তা নাজানে। তাৰ লগত জীয়া পোৱাতীৰে মই কি কথা হ'ব ? জীয়া পোৱাতী ডিকতা, সিও আহিবৰ যোগ্য নোহে। এইবুলি বৰগোহাঁয়ে হুতুলিলে। পাচে স্বৰ্গদেৱে বৰগোহাঁইক খং কৰি শুকুলাহু বুঢ়াগোহাঁই, লাকু বৰপাত্ৰ, এই দুজনাক তুলিব দিলে। মহাবাজাৰ আজ্ঞায় দুয়োজনো ডাকৰীয়াই সত্ৰাজিতৰ ল'ৰাক আনি তুলিলে। তাত পাছে মহাবাজাই নি, হাতী ঠটা, তাৰ হাব আৰু কৰ্ণকুৰণ, ধোঁৱা ঠটা, চিকণ কাপোৰ, পাট কাপোৰ, কপ ২০০০ এইসকল দি বিদায় দিলে।

ভাত পাচে বেগডলাৰ বকৰা মাহুৰ বেটা মধুনাকক মহাবাজা বোলে, ভোক বাজা পাতিব দিলো, তই যত্ন কিয় কৰিলি? এই দাই ধৰি তাক গলমুচৰি মাখিলে। পাচে পুত্ৰৰ মৃত্যু শুনি, মহাবাজা তাকে কোনোখান কৰে বুলি, লুকীৰণবা নাহে। মাহু গোবিন্দ মহাবাজাৰ আজ্ঞায়ে কৰৈবাৰী পৰ্য্যন্ত বাজা খাই আছিল, আশাৰ সন্তেদ কথা বজালত কৈছিল, বজালৰো কথা বৰফুকনত কৈছিল। মহাবাজাই মাহু গোবিন্দক মাতি পঠাই, তথাপি নাহে। পাচে মাহু গোবিন্দ মহাবাজাত হাবামধুৰী হ'ল; তাক সজাৰিতে আনিলে। তেবে সজাৰিতে কটকীত কৰি মহাবাজালৈ পত্ৰ দি পঠালে বোলে, মহাবাজাই যদি মোক আজ্ঞা কৰে, মাহু গোবিন্দক ধৰি নাওব শুবা পিৰিত বাধি দি পঠাম। বিহেতু সজাৰিতব ভতিজাক ইন্দ্ৰনাৰায়ণক পূৰ্বে মাহু গোবিন্দে মাখিছে। পাচে মহাবাজা বন্ধকন্দলীকে, জাবকে, একাদহকে তৎকালে পঠালে বোলে, মাহুক পালেহে আহিবি। পাচে সজাৰিতে মাহুক পশ্চিমে বেবিলে, পূবে বেগডলাৰ মাহুগোবিন্দ আহোমে বেবিলে; পাচে মাহু ভাগি বজাললৈ গ'ল। সজাৰিতে পাই ধৰি মাহুক ঢাকালৈ দি পঠালে, আনুল ইচলামক ভয়ে আহোমক নেদিলে। আশাৰ কটকী আহি মহাবাজাক ক'লত, এইকথা শুনি মহাবাজাৰ মনত লাগি থাকিল।

ভাত পাচে কতোদিন অন্তৰে উমানন্দৰ বাসিলৈ সজাৰিতক উপায় কৰি আনিবলৈ মহাবাজাই সাজিববন্ধকনলৈ সজাৰিতকৈ বুলি পঠালে বোলে, যেনে উপায়ে পাবে, হলকৈ সজাৰিতক ধৰি দিয়ক। বৰফুকনেও তেলাই হুৰবীয়াবে গোপনে কথা হই বোলে, তই বেনেকৈ পাব, তেনেকৈ সজাৰিতক আন; আশাবে কথা হবলৈ বুলি মাতিবি, যদি আহে আমালৈ বাৰ্তা জনাবি। আশিও উমানন্দৰ বাসিলৈকে সাক্ষৰ হই যাব। পাচে তেলায়ে সজাৰিতকৈ সজাৰিতলৈ বৰফুকনৰ আজ্ঞা বুলি পঠালে বোলে, তাই নবাবে সহিতে বৰফুকনে এক দিনা উমানন্দৰ বাসিতে দেখাদেখি হবৰ মন কৰে। সজাৰিতে বোলে, ভাল, তাই নবাবেও ইচ্ছা কৰে। যদি ফুকন আহে, আশিও একদিন যাব। এইকথা তেলায়ে বৰফুকনলৈ জনাই পঠালে। পাচে বৰফুকনে কাজলীমুখীয়া বত ফুকন, বাজখোৰা, হাজৰিকীয়া, নবাকে লগত লৈ, ছদ্মৰূপে তিহাৰ হৈ, উমানন্দৰ বাসিত বহি সজাৰিতক পঠাই, সজাৰিতক মাতিবলৈ পঠালে। সজাৰিতেও ততাল-মুচিৰণবা তিনি ফুৰি বাচক দাৰেবে সাক্ষৰ হই আহি, উমানন্দৰ বাটত ব'লহি। দলিছা ২০ ধন, লাহৰি ২০ ধন, পামৰি ৪০ ধন, ভাও দুখুৰি, পোহাল ২০ ধন, চাকক ৩ ধন, হিড ৩ ভাও, দুতন ৪ ধন, এইখনি সহিতে সজাৰিত বৰফুকনৰে হুতুৰ হ'ল। বৰফুকনেও সজাৰিতলৈ লোণ ১ সেব, কৌটা ১০০ ধন, থকা চেবকুৰি, কাৰলি ৪০ ধন, ভাল পাট কাপোৰ ২০ ধন, গন্ধক লাতেটা, এইখনি সজাৰিতক দি

বোলে, ভাই নবাব সহিতে দিলগে ছুৰু হৈছে। এখন ভাই নবাবে সহিতে চোকাৰি বিলাইতে যন কৰো। সত্ৰাজিতে বোলে, আমি পাংলাৰ চাকৰি, বাকাৰি পাংলাৰে শুনিলে কোমণাৰি হোৱা কৰে, কেমনে চোকাৰি বিলায় ? বৰুকনে বোলে, ছুৰি ভি পালাৰ নবাব, আৰিও মহাবাজাদেৱ নবাব, ছুইভাই চোকাৰি বিলাইতে কিছু দোষ নাহি। এইবুলি ছুৱে একে ঠাই হুই, একে বলিহাতে বহি, ছুইকো ছুৱে চোকাৰি দিয়া দিকৈ, কথাবাৰ্তা হুই “ভাই নবাব। সুখে বহ” বুলি সত্ৰাজিত মাৰত উঠিলগৈ। ফুকন বাজখোৱাই সত্ৰাজিতক ধৰিবলৈ বৰফুকনক ক’লত বোলে বাজি বাওক, আন দিনলৈ ধৰিয়। এইবুলি গুহি আহিল, সত্ৰাজিতে ভটিয়াই গ’লগৈ।

আত পাচে চাকাৰ নবাব আকুল ইচ্ছাৰ বাঁৰ অনুৰতি লৈ আৰাৰ হৰিষোল বাই, সোণাৰী হুই অৱহৰি আক নবহৰি এই তিনি হুইয়েৰে শ্ৰীসূৰ্য্যত বেহাৰিনা কৰিছিলে। পাচে চাকাৰ নবাবে কৰ্ণদেৱৰ সহিতে শ্ৰীতি কৰিবৰ যনে তিনি হুইৰ লগত কথা হ’ল। তিনি হুইয়েৰে বোলে, ভাল, আমি মহাবাজা সহিতে শ্ৰীতি কৰি দিব, মহাবাজাৰ ঠাইকো দিম। পাচে নবাবেও মহাবাজাৰ ঠাইলৈ এক লিখা পত্ৰ দি, সোণৰ মল্ল কৰা হাজীৰাতৰ এক শিৰা, দুগুণ ১০ ধাৰ, পোৱাল ৩০ ধাৰ, ফুগু ১ ধাৰ, হীৰাপাৱা, সোণোৱালী কাশোৰ ২১ ধান, চিকন ৪০ ভাও, এইখনি সন্দেশ দি, বাজিত বাকৈ, সোণালকৈ তিনি হুইৰ লগত পঠাই দিলে। আৰাৰ তিনি হুইয়েৰে বজালৰ কটকী আৰি ফুকনত থৈ, সাকি-বৰফুকনত জনালেহি। পাচে সত্ৰাজিতে চাকাৰ নবাবৰ কটকী আহিবৰ শুনি, সত্ৰাজিত কৰি, বৰফুকনলৈ কৈ পঠালে বোলে, তিনি হুইয়েৰে যদি চাকাৰ নবাবৰ কটকী মহাবাজাৰ ঠাইক নিবাক পায়, তেবে ভাই নবাবৰে আৰাবে শ্ৰীতি গোট। কেমনে বহিব ? চাকাৰ নবাবৰ উকীল মহাবাজাৰ ঠাইত বেমনে বাইবাক মাণায়, সেই ধান কৰিব। পাচে বৰফুকনে শুনি ভাৱেক লেচাৰ ডেকাক পঠাই মহাবাজালৈ সত্ৰাজিতকৈ পঠালে বোলে, সোণাৰী হুইহুইতে চাকাত বজালৰ আগত মহাবাজাৰ সকলো বিধানৰ কথা কৈ বিলাশ্ৰীতি হৈ, বজালৰ পত্ৰসন্দেশ সহিতে কটকী আৰি ফুকনত থৈছেহি। মহাবাজা কৰ্ণদেৱৰ বচন হ’লেহে উকীল পত্ৰ আনিব পায়, বিনা আজায় মিহিতে এই কাম কৰিব মাণায়। এইকথা মহাবাজাই শুনি বোলে, মিহত বেণাৰী, বেণাবৰ কাম কৰিব পায়। বই বোকাৱাকৈ বজালৰ কটকী মিহিতে কিয় আনিব ? এই দাই যদি হৰিষোল বাই, সোণাৰী হুই, অৱহৰি আক নবহৰি, এই তিনিকো কাটিলে ; মিহতৰ লগত যি বাহুৰ সৈছিলে, মিহতকো কাটিলে। ফুকনৰপৰা বজালৰ কটকীক কলাপটুৱাৰ ছুৰ বাজি উঠাই পঠাব দিলে। বৰফুকনেও মহাবাজাৰ আজায় ভাকে কবিলে। বজাল কটকীয়ে কোনো মতেহে গ্ৰাণ বজা কৰি চাকা পালেগৈ। পাচে চাকাৰ নবাবে শুনি আৰাৰ দেশ মাৰিবলৈ যন কবিলে।

পাচে হুইৰ ভাই-পোৰে মহাবাজাত ক’লে বোলে, বৰফুকনক বেদি, কৰ্ণদেৱলৈ বুলি ফুলা সোৱাল আনিলো বুলিহে ; বৰফুকনে কৰ্ণদেৱত গোটৰ দি হুইহুইতক নবালে,

এই বুলি যুজা পোৱালে দেখালে। আৰু বোলে মধুনায়কত ভগব লাগিবৰ কাৰণেহে বৰফুকনে মায়ু গোবিন্দক লুকোঁলে পঠাই দিলে; সত্ৰাজিতকো ধৰি আনিব পাৰিলেইভে যিটোৰ কাৰণেহে নধৰিলে, আৰু চাৰাৰ নবাবেও সোণকোহৰ মুখত হাটবাট কৰো বুলি বিস্তৰ বক্তব্যত দি উকোঁল পঠালে। বৰফুকনে এনে কথা নকৈ আন কথা কেনেকৈ কয়, আমি তাক নাজানো। যি কথাবে স্বৰ্গদেৱৰ ঠাইলৈ বজালৰ কটকী আছিল, তাকেহে ক'ব পাৰ। যুদৈৰ ভাই-পোৱে এই বুলি ক'লে। মহাৰাজা শুনি, তাকে দাই ধৰি লাজি ফুকনকে, পোৱালি লাজিডেকাকে আৰু লাজি ফুংজাঙকে খাব নেদি মাৰিলে। তাত পাচে

নেওগ বৰফুকন
(অভয়পুৰীয়া নেওগ)

লান্‌মাখুৰ অভয়পুৰীয়া নেওগক বৰফুকন পাতিলে।
তাত পাচে মায়ু গোবিন্দৰ ল'ৰা তিক্ততাক তুলি
জাখেলিলে নিলে আৰু বজালৰ দুই চাৰি মানুহ কাটে।

এই কথা সত্ৰাজিতে মহাৰাজালৈ জনাই পঠালে বোলে, মহাৰাজাৰ লোকে ঢেকেৰিৰ লগ লৈ আমাৰ দুই-চাৰি মানুহ কাটে। এই কথা শুনি মহাৰাজা বোলে, ঢেকেৰীয়ে কেনেকৈ মানুহ কাটে মই কি-জানো? এই এক। আৰু হৃষীকেশ চৌধাৰীয়ে বজালত খাজানা শোধালে, পাঁচ শ ৰূপ শেহ থাকিল। তাৰে হুই অনেক লঘু-লাহুনা কৰিলে। সহিব নোৱাৰি হৃষীকেশ আমাৰ পানীলৈ পলাই আহিল। পাচে পাচে বজালেও খেদি আহিল। হৃষীকেশ আমাৰ চকীত পৰিলহি। আমাৰবোৰে তাক চকীৰ ভিতৰকৈ বাধিলে। পাচে আৰু ইচলামে বৰফুকনলৈ হৃষীকেশক খুজি পঠালে বোলে, আমাৰ হৃষীকেশক দি পঠাওক, তাত আমি পাঁচ শ ৰূপ পাব লাগে। আমাৰে মহাৰাজাৰে এতিয়ে কাৰণে শ্রীতি হ'ব লাগে। পাচে মহাৰাজা বোলে, আমাৰ মায়ু গোবিন্দক ধৰি নিলে। এতিয়া তাক কিয় এৰি দিম? শৰণাগতক এৰি দিব পাৰ নে কি? এই কথা শুনি বজাল গুছি গ'ল। আৰু একদিনা কুকুৰ মেলি বজালে পহ খেদিছিলে। পাছে ৰাতি এজাৰ হ'লত হেজাল কুকুৰ আহি আমাৰ পানীত সোমালহি। বজালে অনেক ৰূপে কুকুৰ খুজিলে, আমাৰ চকীয়ালে নেদিলে। এই এক কথা। ইবোৰ কাৰণে বজালেৰে আমাৰ শ্রীতিগোট ভাগিল; পুনৰ্বাৰ যুদ্ধ লাগিল। পাচে বজালে পাই আমাৰ খৰিভাৰী মানুহ দুটাক ধৰি, এটাক কুকুৰেৰে কামবাই মাৰিলে, এটাক আধামৰা কৰি ধৰি লৈ গ'ল। চকীয়ালৰ মুখে এই কথা শুনি আমাৰ বৰুৱা ফুকনবোৰে কাজলীৰপৰা গৈ, বজালক খেদি গৈ, পাণ্ডু শবাইঘাটত কোঠ দি ব'লগৈ। ১৫৫৫ শ'ক। বজালো লোকজনে সয়ে অসমক সন্ধুখে আঙুলি। বিৰাম থা আহি শবাইঘাটত আছিল, সত্ৰাজিত আছিল মাজালী বালিত, আলেক ছাহ আগ চকী দি অশ্বক্ৰান্ত আছিল।

কুকুৰি নাও সাজি লৈ চেৰ্‌ ফৰিদ নবাব, ভতাই মায়ুদ এই দুই বৰলিয়াৰে উজাই হৃষীকেশক ধৰোঁগে বুলি উজাই গ'ল। পাচে আমাৰ কলঙু সন্দিকৈয়ে সিহঁতক কঁৰিয়ালে, ব'ব নোৱাৰি ছহকি গ'ল। পাচে আমাৰ মানুহ তিনিটা দক্ষিণ ফুলে অসুৰৰ আলিৰপৰা

বজালে ধৰি নিলে, তাৰে দুটাক হাজোত খুলত দিলে, এটাক কুহুবেৰে থুৰাই মাৰিলে। তেবে আমাৰ খাংলাই চেটীয়াই দিৰ্মিহালত বজালৰ গড় মাৰিলে, ঘোৰা পালে ১টা, হিঁলে ১৭টা, তবোৰাল দুকুৰি। আৰু হৰি ডেকাই চামুৰীয়াত গড় মাৰিলে, কামাল ৰা যোগল

দিৰ্মিহাল আৰু
চামুৰীয়া গড়

পৰিল, ঘোৰা পালে ৩টা, তবোৰাল পালে চৈধ্যখন আৰু
যি বজাল আছিল, সিৰোৰ উত্তৰলৈ পাব হই গ'ল।
সেইবেলা পৰীক্ষিতৰ সৰু পুতেক চম্পনাৰায়ণে গাভৰুৰ

(বৰফুকননীৰ) কাষক পঠাই নেওক বৰফুকনলৈ কৈ পঠালে বোলে, পাণ্ডুৰ থানাদাৰ
সত্ৰাজিতে আমাক বজাললৈ ধৰি দিব খোজে, লোকজন

চম্পনাৰায়ণ

দি মহাৰাজালৈ জনাই আমাক বক্ষা কৰক। বৰফুকনে

মহাৰাজালৈ এই কথা জনাই পঠালে। মহাৰাজাই শুনি, চম্পনাৰায়ণক নিৰ্ভয় দি, ভালৈ
শোণৰ হাৰ এগছ, কঁৰিয়া এঘোৰ, কপ দুহেজাৰ, কণৰ বটা ১টা, পিতলৰ জবা ১টা,
বেৰাবে সহিতে কাঁহী ১ ঘোৰ, বেলা ১ খন, গাক তলিছা ১ ঘোৰ, কাপোৰ ৫৫ খন,
এইখনি বস্ত্ৰ আৰু লগত দু'হেজাৰ মানুহ দি, কমললোচন কটকীক বৰফুকনৰ কাষত
পঠালে। বৰফুকনেও হৰিডেকা, বলাই হাজৰিকিয়া সহিতে মানুহ দু'হেজাৰ আৰু
স্বৰ্গদেৱৰ বঁটা-বাহন সমে কমললোচনক চম্পনাৰায়ণে স্বৰ্গদেৱৰ বঁটা-বাহন প্ৰসাদ সেৱাকৈ
লৈ, আমাৰ দুই হাজৰিকিয়া সহিতে সত্ৰাজিতে থানাদাৰক খেদি গৈ, কৰৈবাৰী সীমাকৈ
মহাৰাজাৰ আজ্ঞায়ে ৰাজ্য ললে। আমাৰ মহাৰাজাও দোপগড় বান্ধি, হাট পাতি, এই
নিৰ্বন্ধ কৰিলে বোলে, এই গড়বপৰা চৌটাক নোহোৱাকৈ ইয়াৰ ভিতৰত নগা
সোমাব নাপায়।

পাচে বজালে শৰাইঘাটত যুদ্ধ ধৰিলে। আমাৰ বৰুৱা ফুকনবোৰেও কাৰুজীৰ

মুছলমানৰ ১১শ আক্ৰমণ*

পৰা গৈ, বজালক খেদি গৈ, পাণ্ডু-শৰাইঘাটত কোঠ
দি ব'লগৈ। সত্ৰাজিতেও হহকি গৈ আগিগাহুটিৰ

মাজালিবাৰিত ব'লগৈ। পাচে এদিন নাৰে যাওঁতে, গুৱাহাটীৰ চকীয়ালে বজালৰ

* মাৰ্চ-মে'ন চাহাবৰ "History of Bengal" বোলা কিতাপত এটা আক্ৰমণৰ কথা উল্লেখ
আছে। সেইটোও ঠিক এই সময়তে। ইং ১৬০২ চনত বঙ্গদেশৰ চুবাৰাৰ কাছিম ৰাঁৰ হত্যা হয়।
তাৰ পাছত আজিম ৰাঁ সেই পদত অধিষ্ঠিত হয়। এওঁৰ দিনত আহোম বজাই হেনো বঙ্গদেশত
কিবা কিবা অভ্যাস কৰেগৈ। দিল্লীৰ সত্ৰাটে এইবিলাক অভ্যাসৰপৰা আত্মৰক্ষা কৰিবৰ অসমৰ্থ
দেখি আজিম ৰাঁক ডাঙ্গি, ইচলাম ৰাঁ মুছমদি নামেৰে এজনক তেওঁৰ বিঘৰত পাতে। বজাৰাটীৰ
নৰাবক যুদ্ধত হৰুৱাই আমাৰ স্বৰ্গদেৱে এই মুছমদি বঙ্গদেশত শাসনকৰ্ত্তা হৈ থাকোঁতেই ৫০০ মান
মাত্ৰত আমাৰ সেনা-সামন্ত কিছুমান দি, চুবাৰাৰক জোকাবলৈ পঠালে। মুছমদিয়ে সেই সময়ত
আবাকান আদি জয় কৰি, বঙ্গদেশৰ সীমা বৃদ্ধি কৰি আছিল। আমাৰ সেনাবিলাক এই সময়ত জাকে
জাকে বঙ্গদেশত সোমাবলৈ ধৰিলেগৈ। ঢাকালৈকে বৈৰ চুৱো পাৰে এই সেনাবিলাকে গাঁওতুই জুটি
নিবলৈ ধৰিলে। ৰাজ্যলৰ চুবাৰাৰে ইয়াৰ বুদ্ধ পাই, আমাৰ সেনাৰ লগত সন্মুখ যুদ্ধ কৰিবলৈ সাহু
হৈ আছিল। আমাৰ সেনাবিলাকে শিক্ষিত ৰোগল সৈন্তৰ লগত যুদ্ধত ভিত্তিৰ দোৱাৰিলে।
মুছলমানবিলাকে আমাৰ নাওবিলাকত ভুই লগাই দিলে। নাৱৰীয়া কিছুমান বাৰ উঠি পলাল; আৰু
১৫টা মান ভূৰ্ণ জয় কৰি, বহুত বস্ত্ৰবাহানি জুটি নিলে।

এই আক্ৰমণৰ আৰু পৰাজয়ৰ কথা আমাৰ দেশৰ কোনো বুৰঞ্জীত কিত পাবলৈ নাই।

মোচালবেগক কাটিলে। নবাবে উপৰি আব্দুল ইচলাহ নবাব আৰু মুচুকি নবাব, সি
হুৱে। তানি হাজোত আছিল। বৰ্ধনাবায়ণ বজা সমে খাংলাই চেটীয়াই পাখুক গড় দিলে,
তাতে বজালৰ লিডলৰ ছিলে এটা পালে। পাচে বজালে নাৰে উঠি বুদ্ধ দিলে, পাচে
আহোমৰে চাপি নথৰে, মাত্ৰ কাষৰপৰা কাঁৰ-গুলি বাবে। বজাল মাজেদি উজাই আহি দুবীয়া
পৰ্বত পালেহি। সেই বেলা হাবুদ চেটীয়া, কং কং চেটীয়া নাৰেতে থাকি নাও মেলিব
মোৰাবিলে। মিহিচীয়া বগল পলাল, মণি হাজৰিকীয়া লুকাল। আনো মানুহ নাও
কাষৰক চপাই উঠিল। বজালে আহাব তিনিখন নাও পাই নিলে, আনো নাও-পাতি
ধৰোতা নহ'ল। বাঘৰপৰা আহাব মানুহে কাঁৰ-গুলি যাবোতে বজাল উলটি গ'ল।
সেইবেলা নেওগ ববকুকনে অমাকুবিব বৰ ওখ শিলত উঠি বজালৰ লোকজন চাইছিলে,
পাচে বজালে দেখি গুলি যাবিলে, মুখত গুলি লাগি ববকুকন পবিল, আহিন হাহ,
তুহুৰ বাব, ধৰ্ম ১৫০৭। সেইবেলা বকৰা-কুকন সকলোৰে আলচি, হুঁজাক লোকবোৰে
বোলে, আহাব সেনাপতিৰে পবিল, এতেকে আহাবক এখন লান্‌মাণ্ৰ চেটীয়া হালধি
ঠোকাই পালি পাচি থাকোক। পাচে মহাবাজাই হাক দিয়ে দিব। বৰ্গদেৱে শুনি,

হালধিঠোকা ববকুকন

কুকন বাজখোৱাক খংকৈ, হালধিঠোকা ববকুকন
পাতিলে। আৰু মোহাই তামুলী ববকৰাক সকলোৰে

ওপৰত নেওগ পাতি, গলাই বকৰাক লগত দি, মাজালী বালিলে বজাল মাৰিবলৈ
পঠালে। মহাবাজা বচৰেও সকলোকে দাই ধৰি এইবুলি পঠালে বোলে, বজালক
মৰখি সিহঁতে উন্নতিহে আছে। বকৰা কুকনবোৰে পাচে মহাবাজাৰ খং হেন জানি
সমস্তে আলচি নাৰে ভৰে বজালক খেদি ধৰিলেগৈ। মাজালী বালিত নাও-নাৰবা
আহিলা-পাতি বজালৰ বিস্তৰ পালে; সজাজিত ইয়াবকুলিয়ে গলাই গ'ল। অসমেও
নাৰে-ভৰে বগবীবাৰী মান খেদি নিলে। পাচে চাকাবপৰা চেবৰীয়ে, মিঞা চান্দে
চাৰিকুৰিয়ান বাচকৰেৰে আহি বগবীবাৰী পালতহি, তাৰ লগ পাইহে সজাজিতে ইয়াব-
কুলি ববাই নাৰে ভকাই, ভেৰ হেজাৰ কৈদক সন্মুখে গড় দি ব'লগৈ।

পাচে বজালে আগিরাঠুটিত তিনিদিন থাকি, তাৰপৰা ওলাই বুদ্ধ দিলে। দুই-
তিতিন লোক সযাব। বুদ্ধ হ'ল, বজালে তথাপি আহোমৰ গড় তুলিব নোৱাৰিলে।
কলকু সজিকৈ পবিল। চাৰিকোৱা কুকনৰ ভাৱক লগত কাঁৰ লাগি ধৰিল, লোচান ভাং

চাৰিকোৱা কুকন

তামুলী গুলী লাগি পলাল। বজালে গড় বাতি
সজাজিতে ৰিবে তাতে থাকিল। তাত পাচে বজালে

বাবৰান মোৰাপ আগ ৩ৰি নাৰে বুদ্ধ দিলে; আহোমবো সমস্তলোকে নাৰেৰে দিনে-
বাতিৰে বুদ্ধ কৰিলে। পাচে কাঁৰ-গুলী লুকাল। কতো বেছি অন্তৰে বহিব নোৱাৰি
ববকুকনৰ মানুহ বুদ্ধ এৰি পলাল, তাকে দেখি আনো নাও এৰি পলাল। ভৰে
বজালে নাও হৰখন পাই ধৰি দিলে আৰু আহাব পেটকটা হিলে এটাও দিলে।

এইমতে এক হাহ হুহ কৰে; তথাপি কাৰো ভয় হয় নাই। কতো কতো আহোমে বজালৰ খবিতাৰীক জুৰি জুৰি কাটে, যুৰ আনিলো বুলি বটা হয়। এই হুহৰ বাৰহা হাবাৰাজ সমস্ত জানিলে। তেবেলৈ লিক্‌চোৱানৰ বকৰাক পঠালে, বোলে এখনে

লিক্‌চোনৰ বকৰা

চোবাংচোৱা

যিবোৰ পলাল, তাৰ খইকোমাবোৰৰ যুৰ কাটি আনি দেখাব লাগে। উপৰি টেকেলা হাবি চাওডাং দিলে আৰু নাৰে ববফুকনক বজাল খবিতা দিলে। পাচে

ববফুকনে ইয়াৰপৰা চোবাংচোৱা পঠালে বোলে, কেনে সজাগৰে বজাল থাকে, তাক তংকৈ আহগৈ। চোবাংচোৱাই চাই আহি বোলে, পুৰ্ণতি নিশা বিনা যতনে থাকে। ববফুকনে বোলে, তোৰ কথাত কেনেকৈ ভাবসা কৰিব? পাচে চোবাংচোৱা গৈ যৌবাৰ ঠাইত গৰু বান্ধি ধৈ, যৌবা লৈ আহিল। তাৰ যৌবাখাহীয়ে বোলে, যৌবাৰ শিং গজিল। নবাবে উঠি দেখে, যৌবাৰ ঠাইত গৰু এটা বন্ধা আছে। যৰ্ভা লগাই চালে যৌবা নেদেখিলে। এখেত চোবাংচোৱাই বজালৰ যৌবাৰ যুৰ এটা কাটি আনি দেখালেহি। পাচে ববফুকনে বোলে, ই কথাত সজাত নাযাওঁ। যদি ইচলামখাঁৰ যৌবা-খোৱা আনি দিব পাব, তেহে সজাত যাওঁ। পাচে চোবাংচোৱা আকৌ গ'ল। নবাবৰ চাকৰৰ লগত ভিতৰ সোমাল, বাতি শেহনিশা সকলো তুলে, চোবাংচোৱাই যৌবাপাত লগাই যৌবাখোৱা চুৰকৈ লৈ আহি ববফুকনত দেখালেহি। ববফুকনে ভাতো সজাত নগ'ল। তেওঁৰে পুতেক অভয়পুৰীয়া বাজখোৱা চোবাংচোৱাৰ

অভয়পুৰীয়া বাজখোৱা

শলগুৰীয়া বাজখোৱা

লগত আছিল। তেওঁ আছিল। তেওঁৰে চোবাং-চোৱাবে কথা একে আছিল; তেহে ববফুকন সজাত গ'ল। তাত পাছে নাৰে সন্ধিকৈৰ ববৰবা, অভয়পুৰীয়া

বাজখোৱা, শলগুৰীয়া বাজখোৱাসকলে যুগতি হৈ এভাতে নাৰে-তবে বজালক চাপি ধৰিলে। বজালো সচকিত হৈ ভাগি পলাল। আহোমে নাৰে-তবে খেদি নি হাক পালে কাটিলে। কতো আহোমে নাৰে তৰে খেদি গৈ ওচৰ পাৱগৈ, বজালেও এবাৰ নোৱাৰি হেন জানি, ডাঙ, লাহৰি, পায়ৰি, দলিছা এইসকল পানীত পেলাই এবাই যায়। তাকো আহোমে নধৰে; কোনোটে যদি ল'ৰ খোজে, কাটিবৰ ভয়ে শিঙ নলয়। পাচে বজাল পলাই যাই মাজুলী বালিত পৰিল। আৰু সাতদিন আগে সত্ৰাধিপতীয়ে হস্ত কৰি মিব হাজোক গ'ল; গোৰাপ নাও সাতখন পৰিল; বাচক ডেবকুৰি, ববহিলৈ একশত; ভবকি পাঁচশত, তবোৱাল তিনিশত, বজ্জ' একশত, জয়াদাৰ ৪৪, খঙৰা ৪০, নাৰৰ কোকৰা ৪টা। এইমতে বজালৰ মনস্তে পলাই গ'ল।

আৰাৰ হালধিঠেলা ববফুকন থাকিল পাছুত; মনস্তে বকৰাবোৰে গৈ হাজোক বেৰি গড় দিলে। সেই বেলা খাওহুদৰ পুতেক খাওক্যাও টংহু সজিকাই গড় বহল-বানে হাতী আগকৈ আছিল। পাচে কোঠ সাজ নৌহওঁতেই বজালে আহি হাতীয়ে

কোঠৰ গড়ত ধৰিলেহি। টংচু সন্ধিকাইৰ লগৰ লোকজনে গুলীয়ালে, হাতীৰ কপালত গুলী লাগিলত, হাতী উলটি ভাগিল। হাতীৰ ভেদে বজালো ভাগি হহকি গ'ল। পাচে অসমে বজালক ভেটি গড় দিবৰ দেখি, বজালে বোলে, আমি যুদ্ধ এৰিলো, আমাক ধৰ্ম্মপথ দিওক, আমি দেশক যাওঁ। এইবুলি কাকূতি কৰি বাট মাগিলে, তথাপিতো মহাৰাজ্যত ভয়ে বৰফুকনে নেৰিলে। এইমতে একমাস গ'ল। পাচে বজালে খাইবাক নাপাই গড়ৰ ভিতৰত শুকাই বিবুদ্ধি হ'ল। আমাৰ মানুহে কাঁৰৰ আগত চাউলৰ টুপলি মাৰি পঠায়? এই কথা মহাৰাজাই শুনি দাই ধৰি পঠালে। বজালে উট, বলধি মাৰি খালে। পাচে একো মতে নোৱাৰি, বজালৰ মুছদি নবাবে গড় ওলাই বৰফুকনত বৰিলহি। আদুল ইচ্লাম নবাব প্ৰমুখো মিৰ্জা খাঁ, ফুজুল বেগ, মিৰ্জা কুচন, দেৱাই বজা, মহম্মদ ৰামছাহ, আৰু কৰ্ম্মচান্দ, এইসকল আহি মোমাই তামুলী বৰবৰুৱাত বৰিলহি। পাচে বৰবৰুৱাই সেইসকলক ধৰি, মহাৰাজ্যৰ ঠাইলৈ বন্দী কৰি দি পঠালে। এইসকলক ধৰি দি পঠাবৰ দেখি, মিৰে বোলে, মই পাংসাৰ চাকৰ, পাংসাৰ লোণ কেমনে হৰিাম কৰিম? এইবুলি কোঠৰ ভিতৰতে যুঁজি, অসমৰ দুই-চাৰি মানুহ মাৰিহে মৰিল, তাৰ লগৰ লোক সমস্তে যুদ্ধ কৰি মৰিল। তাত পাচে সেই বেলা আমাৰ মানুহে বজালক কচু কটা দি, হাজো উচ্ছন্ন কৰিলে, ১৫৫৮ শকৰ মাঘ মাহত। আৰু কতোখিনি বজালক ধৰি মহাৰাজ্যৰ ঠাই পঠালে। তাত হাতী পালে ৯টা, ঘোঁৰা চাৰি কুৰি, হিলৈ ছয় শত, তবোৱাল দুই শত, পিতলৰ বৰ কামায়ন ১০টা।

তাত পাচে সেই ধৰি অনা বজালখিনিৰে ফুকনক খজে মহাৰাজ্যক গোচৰ দিলে বোলে, চন্দন কাঠৰ চালপীৰা (কপৰ খুৰা, সোণৰ চিৰি মৰা) আৰু কচি গুটীয়া পোৱাল, মুক্তা আৰু আমাক নিদানত পৰিবৰ শুনি মহাৰাজ্যলৈ বুলি আমাৰ পাংসাৰে পেরা ১টা দিছিল, তাত কি আছিল, আমি তাক নেজানো। আৰু শুৱালকুচিৰ আঠ কুৰি তাঁতীয়ে পাংসাৰ পাট কাপোৰ বহিছিল, তাক বৰফুকনে ৰাখি, তাঁতীবোৰক দি দক্ষিণকুলত পাতিলে নি, জানো মহাৰাজ্যৰ ৰাজ্যত ঠাই নাই? আৰু এই সকল বস্তু মহাৰাজ্য পাইছে নে নাই? বজালবোৰে এইদৰে ক'লত বৰফুকনক নিয়াই মহাৰাজ্য সুধিলে বোলে, এই বস্তুসকল পোৱা আছে কি নাই? বৰফুকনে বোলে, এই বস্তু ময়ো পোৱা নাই, আনেও পাবৰ স্তনা নাই। পাচে মহাৰাজ্য এই কথাতে দায় ধৰি, লানমাখুৰ নেওগৰ বৰফুকনক কাটিলে। তাত পাচে পিক্‌চাই চেটীয়াক বৰফুকন পাতিলে; কতো দিন অন্তৰে সেয়ে মধুপুৰত গড় দি ব'লহি। তাক সমুখে গৈ ডেকা হুৰবা আৰু টংচু সন্ধিকাই, ই দুয়ে সোন্ধাত গড় পিক্‌চাই চেটীয়া বৰফুকন দিলেগৈ। বজালেও খেদি আহি সোন্ধাত তিনি গ্ৰহৰ বেলি যুঁজিলে—পাচে বজালে আহোমৰ গড় ভাঙিব নোৱাৰি আপুনি ভাগি বাবে

পইতাক গ'ল। শঁক ১৫৫১। সেইবেলা মহাবাজা যোমাই ডামুলী ববকবাকো, গণাই বকবাকো, দুইকো নেওগ ববফুকনৰ সন্মিলন হেন দেখি বন্দী কৰি থ'লে।

তাৰ পাচে ধৰ্ম্মনাৰায়ণে খুন্লাই চেটীয়াই উত্তমক ভজালে। উত্তম বুধ নগবৰ জমিদাৰৰ বেটা। বজাঘাটিৰ নবাবৰ কিছুমান লোকজন সহিতে আহি, আমাৰ মহাবাজাৰ আশ্ৰিত ধৰ্ম্মনাৰায়ণৰ বাজা আক্ৰমণ কৰিছিল। পাচে উত্তমো ধৰিব নোৱাৰি, পলাই বৰনগৰত সোমালগৈ। আহোমেও খেদি গৈ, উত্তমৰ ছোৱাকুৰ্ম্মা (ছোৱা=ছাৰাল, কুৰ্ম্মা=মিতিৰ কুটুৰ) সহিতে বগুজাত লুৰি আনিলে, তাৰ ঘৰো পুৰিলে। উত্তমেও

* পিক্‌চাই চেটীয়া ববফুকনৰ সন্মিলন এনে প্ৰবাদ আছে যে তেওঁ গুৱাহাটীত ববফুকন হৈ থাকোঁতে, বজালৰ লগত আমাৰ বণ হয়। কিন্তু তেওঁৰ নিজৰ ঘৰতে নিতৌ বাম-বাৱণৰ যুদ্ধ। তেওঁৰ দুগৰাকী ভাৰ্য্যা। এই দুগৰাকী সতিনীয়ে দিলে। চুলিয়া-চুলি কৰি হাই-কাজিয়া কৰি থাকে। ববফুকনে সেই কাজিয়াৰ আউল ভাঙ্গিব নোৱাৰি ফুল-চন্দন পিছি ধমধম কৰে চাই থাকে। বৈশীয়েক দুজনীৰ এজনীকো ধমকি নিদিয়, জানো সিবিলাকে বণচণ্ডী হৈ ববফুকনকে অপমান কৰে। ববফুকনে এইদৰে ঘৰৰ কন্দলত লাগি থাকোঁতে বজালে দেশ ছাবখাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। তথাপি তেওঁ বণ কৰিবলৈ যাবলৈ অলপো সময় নাপায়। বড় কন্দলি, মাধব কন্দলি আৰু বিবিধা (?) এই তিনি কটকীয়ে গৈ পিক্‌চাই ববফুকনৰ খেলন-ভুলনৰ কথা স্বৰ্গদেৱৰ আগত গোচৰ দিলেগৈ। স্বৰ্গদেৱে পিক্‌চাইক লোৱা দি বন্দী কৰি থলে। বৈশীয়েকহঁতৰ অবিয়াঅৰি ভাঙ্গিব নোৱাৰি বাজকাৰ্য্যত আওহেলা কৰি পিক্‌চাই চেটীয়া ববফুকন বজাৰ বন্দীশালত বন্দী হৈ আছে। এই হেন মহাপুৰুষক চাবলৈ আইকুঁৱৰীৰ বৰ হেপাহ হ'ল। (হেপাহ হোৱাবেই কথা।) আৰু সেই স্বৰ্গদেৱত ক'লেগৈ বোলে, পিক্‌চাইক কেনেকৈ ধৈছে, মোৰ চাবলৈ বৰ মন গৈছে, মই চাওঁগৈ। স্বৰ্গদেৱে জানিছিল, বৈশীয়েকহঁতৰ লগত চুপতি কৰি, পিক্‌চাইৰ মাতবোল বৰ বেয়া হৈছে। কেতিয়া কাক অংগন বোলে, ঠিক নাই। বজাই আইকুঁৱৰীক ক'লে বোলে, পিক্‌চাই বৰ বেয়া মানুহ, তাক ভূমি একো নুহুৰিবা। আইকুঁৱৰীয়ে বন্দীশাললৈ আহি দেখিলে, ববফুকন পিক্‌চায়ে খবত যেনে ধম-ধমকৈ বহি থাকে, বন্দীশালতো সেইদৰে বহি আছে। কুঁৱৰীয়ে পিক্‌চাইক সুধিলে, “কি কৰিছা পিক্‌চাই।” পিক্‌চাই বোধহব কৰি আছিলে। পিক্‌চায়ে ক'লে—“পৈয়েৰে ধৈছে ঠিক চাই।” কুঁৱৰীয়ে আহি মহাবাজাক পিক্‌চাইৰ এই উত্তৰৰ কথা ক'লেহি। বজাই পূৰ্বৰ হাক-বচন মনত পেলাই ক'লে বোলে, মই তোমাক তেতিয়াই নকৈছিলো বোলে। তাক একো নুহুৰিবা। সতিনীৰ প্ৰভাপত বাজকাৰ্য্য অৱহেলা কৰা পিক্‌চাই ববফুকনলৈ আইকুঁৱৰীৰ বৰ বেধা লাগিল। তেওঁ বজাক খাটি-পুটি পিক্‌চাইৰ লোৱা কাটি মুকাল কৰি নিজঘৰলৈ আকৌ সতিনী বগলৈ পঠালে। পিক্‌চাইৰ মূৰে ১৫৫১ শঁকত সৰুচকুৱা গোহাঁই ববফুকন হ'ল। পিছত এই কথা বাজ হৈ পৰিল যে পূৰ্বৰ তিনি কটকীয়ে পিক্‌চাই ববফুকনক কিছু বস্ত্ৰ বুজিছিলে, তাক নাপাইহে সেইদৰে তেওঁৰ বিকল্পে স্বৰ্গদেৱত গোচৰ দিলেগৈ। পিক্‌চাই কিন্তু এলাপেচা মানুহ নাছিল। ববফুকনৰ বিষয় হেৰুৱাই বজাৰ বিকল্পে তেওঁ আনৰ দৰে জোঁহ আচৰা নাছিল। পাছলৈ পিক্‌চাই খুন্দৰ সেনাপতি হৈছিল; আৰু বাবৰ মোমাই ডামুলী ববকবাকৰ সোঁ হাত হৈ নানা ঠাইত বজাসক পৰাস্ত কৰি অসমৰ বলবীৰ্য্যৰ মান অটুট ৰাখিছিল। কলিয়াবৰৰ দক্ষিণে মোমাই ডামুলী আৰু উত্তৰে পিক্‌চাই চেটীয়া অসমৰ সেনাপতি আছিল আৰু মুছলমান সেনাপতি আলিয়াৰ খাৰ লগত আমাৰ সন্ধিৰ প্ৰস্তাৱ হয়, তাত পিক্‌চাই চেটীয়া আৰু মোমাই ডামুলীৰ পূৰ্ণ হাত আছিল। তেতিয়াবেশৰা উত্তৰে বৰনদী আৰু দক্ষিণে অসমৰ আলি অসমৰ সীমা নিৰ্দ্ধাৰিত হয়। পিক্‌চাই ববফুকনে অসমৰ এই সীমা নিৰ্দ্ধাৰিত কৰি দিয়ে।

অন্যক দগা যি বিস্তৰ লোকজন কাটিলে। তাত পাচে আলিগাৰ বঁই, আৰা মহম্মদ বঁই, এই দুই আহি চুনবিহ কোঠ দি বহিলহি। অন্যবো লাইফুলজাদ ফুল বকৰাই,

ফুল বকৰা

ডেকা চুবৰাই, ধৰ্ম্মনাৰায়ণ বজা সৰে চুনবিহ গড়

ভাঙ্গি বজালক ভৰাই, বৈকি, শো-মৰা, জাখলি, পুট্টি

এই চাৰি ঠাইত কোঠ দিলে, আৰু বজালক ভাবো পৰা মাৰি কাটি খেলিলে। বজালে গৈ ভাটৌটুটিত বহিলগৈ। থুনলাই চেটীয়া, ধৰ্ম্মনাৰায়ণ বজা, ডেকা চুবৰা, ফুল বকৰা লাইফুলজাদ এই সকল প্ৰযুখো আমাৰ লোকজন কলাপানীত কোঠ দি বহিল, কাঁবে তলোৱেও পান্ন, মডামতিও কৰি থাকে; বজালে সহিতে এহিমতে দুইমান গ'ল। তাত পাচে চাহজাহান পাংসাৰ খাইব পুত্ৰক ইচলাম বঁ। সেই ধায়ে পাংসাত গোচৰ কবিলে বোলে; আৰু ইচলামে খাইছিল এক স্তন, পাংসা চাহাবে খাইছিল এক স্তন। মুহুত অনমে ইচলামক ধৰি দিলে; তাৰ প্ৰতিকাৰ পাংসাৰে এখন কৰে কি নকৰে? পাংসা বোলে, ভাল, মই তাৰ হাবাৰা বুটলিম। এই বুলি মিৰ্জা জাহিনা, আলিগাৰ বঁ, এই দুইক যুদ্ধলৈ পঠালে।

সেইবেলা বুঢ়াগোহাঁই ফৈদৰ সৰুচকুৰা গোহাঁয়ে বন্ধকন্দলী, মাধৱকন্দলী, বিবিণা এই তিনি কটকো সৰে ববজুকন পিকচাই চেটীয়াৰ দাৱ ধৰি বোলে, তুৰি যে ওয়াহাজীতে যাহু-পহ মাৰি আছা, বৰনগৰতে আমাৰ লোকজন বজালে কাটে, ডেওঁ তুৰি বাৰ্জা নোপোৱা। এইবুলি মহাবাজাৰ আজাৱে দাৱ ধৰি উজাই গ'ল। তাত পাচে মহাবাজাত গোচৰ দিলে বোলে, পিকচাই ববজুকনে মহাবাজা দেৱৰ কাৰ্য্য কাম কি কৰিব? হুই তিকতাব কন্দলকে ডেওঁ ভাঙ্গিব নোৱাৰে। আকৌ ফুকনক নিতৌ চন্দন পিঙ্গি বহি থকাহে দেখো, হুই তিকতাকো ফুল পিছাই চাইহে থাকে। এতেকে এওঁ ববজুকনে বৰ্গদেৱৰ কি কাৰ্য্য-কাম কৰিব? এইকথা শুনি মহাবাজা পিকচাই চেটীয়া ববজুকনক লোৱা দি আহি গড়ৰ কাষৰ হাতীশালত বন্দী কৰি থৈ, সৰুচকুৰা বুঢ়াগোহাঁইক পূৰ্বকথা স্মৰি ববজুকন পাতিলে আৰু পাণ্ডুত থাকিব দিলেগৈ।

সেইবেলা ফুল বকৰাই বাতি দগা দি বজালৰ চুনৰ গড় মাৰিলে, আপোনাৰ গড়লৈ হুপৰ বাট উঠি আহিল। তাতে লাইফুলজাদ সন্ধিকৈয়ে বিস্তৰ গালি পাবিলে।

সৰুচকুৰা (বুঢ়াগোহাঁই)

ববজুকন

ফুল বকৰাক বোলে, গড় যে মাৰিলি, কিয় এৰি আহিলি? পাচে ফুকন বকৰাবোৰে উলটী ভদোৰা

গড়তে অনন্তোষকৈ থাকিলগৈ। পাছদিনা প্ৰথমে ফুল

বকৰাক বজালে ধৰি দিলে; আনো লোক যি আহিল, পাচে তাকো ধৰি দিলে।

আমাৰ লোকজন গৈ বজালকো মাৰি তিনি খেলি হোহকালে; হাতে হাতে কটাকটী কবিলে; তখাপিতো কেৰে খুঁজ খেলিলে। এইকপে তিনি প্ৰহৰ বেলা গ'ল; তখাপিতো গড় ভাঙিব নোৱাৰিলে। পাচে বজালৰ যি উৰিাবোৰে মুছ কৰাইছিল,

সেইনকলে উঠি গবিলে। আহোমৰ লোক নকলো ভাপৰি আছিল; সেপকো সিলিৰ বোৰাখিলে; কাঁবঙলিও চুকাল; কাবো-কেহে বখাহ নহ'ল। ডেবে নকলো গড় এখি পলাল। আক হুখৰ গড় বজালৰ মাজতে বাতাপি বহিল; তাকো আহোমে বাতি ভাৰিলেগৈ। শক ১৫৫৯, বাহ ৮, দিন ২৪। পাচে দুইদিন অস্তবে ফুল বকৰাখ ভায়েক পলাই আহিল। পাচে বিৰ্জা আহিলা, আলিরাখ বী, মকুখ বী, বহুখৰ ছুবা, বামচন্দ্র কাছী, উত্তম, যিবচান্ধ, এইনকল একত্ৰ হৈ বাখে পইতাব কোঠ ভাৰিলে। তথাপি এক গ্ৰহব বেলা বুজিহে এখিলে। আহোমৰ বিত্তৰ লোক পৰিবৰ বেখি কলে বোৰাখি ভাপিল, পোণোতা কৌৰব পবিল, টংহু মদিকাই, লাচাৰ হাখি এই দুই পলাই এবাই আহিল, শক ১৫৫৯। যিবা ভগবীৰাণলোক পলাই আহিল, দিও পাণ্ডু পালেহি, যিবা নকচকুৰা পোহাঁই ববকুকন সেনাপতি হৈ আহিল, ডেউকো বাতে গবিলে। এতেকে মহাবাজা আনি, পুনৰ পিক্‌চাই চেটিৱাকে ববকুকন পাতিলে। আক ববদিপাঞ, বঁবাধবা কৌৰব এই দুইক পঠালে। সেইবেলা মধুবহাণবো ভাপি আহি পাণ্ডু পালেহি। সেইবেলা বিৰ্জা আহিলাসমে বজালে আৰি তৎকালে গবিলেহি। মাজত দিন বাতি পোষ্টমাজ হ'ল, মধুকিব (মধুকী=মুছিত বা অজান হোৱাবনবা পুনৰ জান পোহা) নাপালে। এতেকে ভগবীৰাণ লগতে ববদিপাঞ, বঁবাধবা কৌৰব, এই ত্ৰয়ো কাঞ্চলীৰ কোঠ এখি কলিৱাখৰ পালেহি।

(২য় বাৰ)

পাণ্ডু পৰাইবাটত একাঠি কাঁব বাৰোতা নহ'ল। আক বত বাও পাণ্ডুত আছিল, নবে বজালে নিদে। পাচে এই নকলো কথা মহাবাজালৈ জনালে বোলে, মহাবাজা বৰদেবে এটা ঈড়িৱাল মানুহ বিলেহে বুজিব পাৰোঁ। বৰদেবে এটা ঈড়িৱাল মানুহ বিলেহে বুজিব পাৰোঁ। পাচে সেইকথা শুনি মহাবাজা মোহাই ভাবুলী বব-বকৰাক বুজিলে পঠালে, পিক্‌চাই ববকুকনকো পাতিলে। উত্তবে ববকুকন সেনাপতি, বকিমে মোহাই ভাবুলী বববকৰা সেনাপতি। সেইবেলা পৰ্বতীৱা পিলিকা ববপোহাঁই, দিলিহিৱালৰ শুকলাকুৰু বুবাগোহাঁই, লাহু ববপাঞ পলায়নবা গ'ল, কলিৱাখবত গড় বাতি বহিলগৈ। বজালেও বোলখৰ মাজেৰে পোষ্টটাক আহিল। উলীত পানী চাই উলটি কাঞ্চলীলৈ গ'ল।

শুকলাকুৰু বুচাগোহাঁই

পাচে ভিনিকনা গোহাঁয়ে মহাবাজালৈ এইকথা জনাই পঠালে বোলে, মহাবাজা আজা বিতক, আৰি কাঞ্চলীতে বজালক কৰাওঁ। বৰদেবে বা কি বোলে? এইকথা শুনি মহাবাজা বোলে, গোহাঁইবোখ অখন মাৰাব, আন কুকন-বকৰাবোখক পঠাই বিতক। তথাপি সিবোৰে গোহাঁই চেটিৱা গ্ৰন্থো গোহাঁইবোৰে কলদেখি বেখি দৈ, পিক্‌চাই চেটিৱা ববকুকন যৌ পাওতেই, বজালক বহিলগৈ। এইকথা শুনি মহাবাজা মোহাঁই-বোখক ভাল লুহিলে। বকৰা কুকৰাৰোৰে দৈ আৰিবি বজালেহে বুজিলে, যিবে

অপকাল পৰিল। ইয়াৰফুলি পৰিল। পাচে গোহাঁইবোৰে বোলে, একেদিনে চপ, কবি বজালক মাৰিব লাগিল। এইবুলি বৰবকৰাৰ নাও আগে গ'ল; বজাল ঘূপিতে থাকিল, ডাক নাকানি আমাৰবোৰে খেদি গ'ল। তাৰেও হতাহতি যুঁজ লাগিল। পাচে বজালো ঘূপিবপৰা ওলাই পাছবপৰা বৰবকৰাক ভেটিলেগৈ। বৰবকৰা এবাৰ নোৰাৰা হেন দেখি, নাৰবপৰা উঠি দেওদি পলস বোকাতে পৰিল; বজালে খেদি পাছে পাছে গ'ল। মোমাই তামুলী বৰবকৰাত বজালে সুখিলে বোলে, তোমাৰ বকৰা ফুকনবোৰ কেৰি গ'ল? বৰবকৰাই বোলে, সেই বাটে গ'ল। পাচে মোমাই তামুলী বৰবকৰা পলস বোকাবপৰা ওলাই, উজাই গৈ নাৰত উঠিল। পাচে সকলো ভজ হ'ল; লোকজন উঠি পলাল। গোহাঁইবোৰো নাৰব ভজ দেখি গা বাখি আহিল। ডকৰাও যুদ্ধ এৰি আহিল, টংচু সন্দিকৈ তৰোৱালৰ ঘা পাই এবাই আহিল। শুকুলা-হুহু বুঢ়াগোহাঁই মাত্ৰ পাছত থাকি নাৰব লগ নেবিলে। আমাৰ বিস্তৰ লোক পানীত পৰি মৰিল; নাৰব আহিলা-পাতিও বিস্তৰ পৰিল; যেনে তেনে আহি কলিয়াবৰ পালেহি। পাচে মহাবাজা শুনি যুদ্ধ এৰি পলাই অহা দুই-একক বিচাৰ কৰি কাটিব দিলে। কংকং চেটিয়াক, বিহৰা বৰাক আৰু গলমণি প্ৰমুখ্যে আনে; শইকীয়া, হাজৰিকীয়া বহু কাটিলে; তিনিজনো গোহাঁইকো খন্দিলে। পাচে মহাবাজা দুখকৈ, চিৰিংভাং প্ৰমুখ্যে আনো লোকজন সহিতে, গোহাঁইবোৰৰ নাও-নাৰবা কাটি, বৰবকৰাবে বৰফুকনৰে হাতত দিলে। মোমাই তামুলী বৰবকৰাক দক্ষিণ কুলত দিলে। শিক্‌চাই চেটিয়া বৰফুকনক উত্তৰ কুলত থাকিব দিলে। আৰু গোহাঁইবোৰক আপোৰাৰ বিলতীয়াল লোকেৰে চামধৰাত থাকিব দিলে। সেইবেলা ১৫৬০ শঁকৰ ভাদ্ৰ মাহত মিৰ্জা জাহিয়া আহি বৰকৰৈৱৰীত পানী জুখি চাই বহিলহি।

পাচে আমাৰ তিনিজনো ডাঙ্গৰীয়া, বকৰা ফুকনবোৰ লোকজন সহিতে চামধৰাত বহিল। পাচে বজাল উজাই গৈ মৰি-ভবলীৰ মুখত ব'ল। বলিভনামাৱণে বজালক কিছু দি ধৈ ভাতে থাকিল। পাচে আমাৰ চামধৰাৰ গড় বান্ধিবৰ নিমিত্তে, সেইবেলা মোমাই তামুলী বৰবকৰাই ডাঙ্গৰীয়াসকলেৰে আৰু ফুকনবোৰেৰে আলচি বোলে আমাৰ বে গড় প্ৰাক্তিত-খায় তিয়াৰ হোৱা নাই, এতেকে যেমনে তিয়াৰ কৰি ল'ব পাৰো যানে, বজালৰ গাঁল মানুহ পঠাই ভাৰসা ৰাখিবলৈ তোমালোক সকলোৰে কি বোলাইক? পাচে সকলোৰে বোলে, উত্তম যুক্তি। এইবুলি বজাললৈ মানুহ পঠাই, ভাৰসা ৰাখিবলৈ খিব কৰি, বৰফুকনৰ লগৰা মনাই বৰা, অভয়পুৰীয়াৰ সনাতন, তিপমীয়াৰ চলা, এই তিনিক বজালৰ গাঁল পঠালে, সিহঁতো বজালৰ গাঁল গ'ল। পাচে বজালে আমাৰ তিনি কটকীক নি বোলে, তহঁতৰ বৰবকৰাই তহঁতক কি কাৰণে পঠাইছে? তিনি কটকীয়ে বোলে, নবাবসকল যে আহিছে, কি কাৰণে আহিছে? লেচাইকে মনে আহিছে নে, কি মনে আহিছে, ডাক আমাক কৈ পঠাওক। পাংসাৰে পাংসাৰেহে লেচাই,

আমাৰ সঙ্গে পাংসাৰ কি লেটাই আছে ? আমাৰ বৰবৰুৱা কহি পঠাইছে বোলে, যি খোজে আমি তাকে দিতে বাজী আছোঁ, হাতী লাগে ধৰি দিম, আগৰ কাঠ, আনো যি বস্তু লাগে দিম। বজালে বোলে, বনৰ হস্তী, আগৰ কাঠ, জালুক, সোণা, এইসকলে যদি দিয়ে তেবে আমি লেটাই নকৰোঁ। কটকী তিনিয়ে আহি এই কথা জনালত, বৰবৰুৱাই বোলে, ভাল, দিহা হ'ব, মহাবাজা স্বৰ্গদেৱেই জনাই, আমি এই সকল দিম ; আৰ অৰ্থে কি কন্দল কৰিম ? পাচে স্বৰ্গমহাবাজাৰ পাটলৈ ছয়মানৰ বাট ; আমাক দিন দিওক। নবাবে শুনি তিনি পৰলৈ দিন দিলে। আমাৰ মাৰবপৰা বৈছা এটা পলাই ব'ল ; কটকীয়ে বিচাৰি নেপাই গুচি আহিল। সেই কথা বৰবৰুৱাত ক'লেহি, বৈছাটো ধাকিবৰ কথা ক'লত বৰবৰুৱাই অসন্তোষ কৰিলে।

পাচে সেই বৈছাক বজালে পাই, নবাবৰ আগ কৰিলে। নবাবে তাক বোলে, কটকীয়ে যি কৈছে, হয় নে নহয় ? তই কি জান ? সি বোলে, সকলো মিছা। তোমাক আশা দি চামশৰাত ৰাতিয়ে-দিনে গড় বান্ধিব ধৰিছে। পাচে তাক ৰোজবাজ দি ৰাখি ধ'ব দিলে। পাচে আমাৰ লোকে ৰাতিয়ে দিনে "গড়প্ৰাক্ষিত খাম" তিয়াব কৰি বজালৰ গালৈ পুনৰ্কাৰ হুই মানুহ পঠাই এই বুলি ক'লে বোলে, বনৰ যি হস্তী থুজিছে হাতী ছাবি তাৰ লাদকো নেদিওঁ, আগৰ কাঠ ছাবি জগা কাঠকো নেদিওঁ, সোণা ছাবি লুইতৰ বালি তাকো নেদিওঁ, ভাল সিবোৰে যুদ্ধ কৰিবলৈ আহিছে, যুদ্ধকে কৰোক। এই কথা গৈ আমাৰ কটকী সনাতনে ক'লত, বজালে দাই ধৰি বোলে, জ্ঞান যে লেটাইকে মনে আওৰে, তবে হাৰামজাদা ! আগে তই কেনে জুঠ্ বাত্ কহিলি ? এইবুলি আমাৰ কটকীক বান্ধি পানীত পেলাব দিলে। কটকীৰ লগত সোণা হুই তোলা আছিল, তাকে বজালক দি বোলে, বাবা ! আমাৰ চকীৰ পোনে দি পানীত পেলাবি। বজালেও সোণা পাই, আমাৰ চকীৰ। পোনে পানীত পেলাবলৈ নিওঁতে, আমাৰ কটকীয়ে আমাৰ চকীয়ালত আটাই পাৰি বোলে, মহাবাজা স্বৰ্গদেৱৰ শৰণ ! বজালে আমাক পানীত বান্ধি পেলায়। তইতে আমাক খেদি ধৰহি। আমাৰ চকীয়ালে শুনি খেদি গ'ল ; বজালেও হুই কটকীক পানীত পেলালে। আমাৰ চকীয়ালে পাই হুই কটকীক (সনাতন আৰু চলা) তুলি আনিলে। বৰবৰুৱাই শুনি বোলে, তই বেতিয়া আহিলি সকলো হ'ল ; গড় বজাও হ'ল।

পাচে এই যুদ্ধৰ ব্যৱস্থা মহাবাজালৈ জনাই পঠালে, আৰু বোলে, আহিলা-পাতি চুকাইছে। মহাবাজা বোলে, এখেতৰপৰা আহিলা-পাতি যন্ত্ৰকৈ দি পঠাম, যুদ্ধ নেবিব। এইকথা শুনি, দক্ষিণে বৰবৰুৱা সৰ্দাৰ হ'ল, তিনিগোহাঁই ধাকিল চামশৰাৰ পূবে, পানীত হ'ল পিক্‌চাই বৰফুকন সৰ্দাৰ। আত পাচে একদিনা বজালে আগবাঢ়ি আহি চামশৰাত বৰগোহাঁইৰ গড়ত ধৰিলেহি। তাৰ লগে বেহাৰৰ প্ৰাণনাবান্ধণো আহিলিলে চাৰিদণ্ড বেলি ধাকিবৰেপৰা গৰুলিলৈকে বৰমাইৰ যুদ্ধ হ'ল। বজালৰ ঘোঁৰা, মানুহৰ

শবে পড়খাঠে উপচি গ'ল। দক্ষিণফুলে যুদ্ধ নহ'ল। এবেতে পানীত এটা যুদ্ধ কবিলে। বঙ্গাল চাহবকাপবা আহি ছুই যুহিমিলি। পালেহি। গবাই ডেকা, পানীকুকন, মোমাই তামুলী ববককাবে নপবে। পাচে পিক্‌চাই ববকুকনে ববককাব বোলে, আমি বণ

পানীকুকন

হাবিলো। ববককা বোলে, পানীকুকন নাইকিহে, আমি কিয় বণ হাবিম? ববকুকনে বোলে, হাবিবলৈ কি আছে? বঙ্গাল উঠিলগৈ। পাচে ববককাই বণ ধবিলেগৈ, বঙ্গালক কাটি-মাৰি ভজাই নিলে। লুইতে ডেকে বহি গ'ল। বঙ্গালে নাহে নোরাবিলে। গধূলি ভবলীৰ পাৰ হৈ ব'ল।

ছুই যুহিমিলিৰ যুদ্ধ

শুক ১৫৬০। পাচে মহাবাজা শুনি পানীকুকনক কবতে চিবিব নিলে। পূৰ্ণৰাৰ উত্তৰফুলে বঙ্গালে চাবিবেলাৰ বাট ছুবি পড়ত ধবিলে। আমাবো তিনিজন। মোহাঁই, ববককা, ববকুকন আৰু আনো কুকন, বককা সহিতে সমস্তে প্রাণক ডাকি যুদ্ধ কবিলে। বঙ্গাল যদি ই কৈদ পবে, আৰু এক কৈদে উঠি ধবে। এইমতে বাবংবাব যুঁজি বঙ্গাল পবিল। চৈৱন কাতি আৰু বঙ্গালৰ এই ক্ৰিপাই যুড়াক নগপি গড় উঠিলহি; ডাক তৎকালে মাৰিলে। পাচে দিক্‌বাই নদী, পড়খাঠে বঙ্গালৰ শবে উপচি গ'ল। সেই সময়ত আমাব আহিলা-পাতিও কিছু হুকাল, পোবৰ সহিতে পানী তপতাই লাহনিবে বঙ্গাললৈ যাবে, আৰু বীৰল জোব লগাই ধাবিত ছুই দি, হিলেবে কোবাই বঙ্গালক ধেমিলে। পাচে তিন দিন অন্তবে বিৰ্জা আহিলা, আলিরাব বঁা, মহেশ্বৰ জুমা, মাচিব বঁা, ইক পিঙ্গব, বিৱাচান, প্রাণবাবাৰণ, বাৰচন্দ্র কাজী, উত্তম এই সমস্তে ভাগি গ'ল। ওৰাহাটীত আলিরাব বঁাক থৈ বোলে, আলানক একো প্রকাৰে যে নোৱাৰোঁ, আহিলা-পাতিও হুকাল, এতেকে আমি পাংসাৰ ঠাইক বাওঁ, যি ৰূপে ওৰাহাটীত লোকজনে সহিতে বহিবি, সেইৰূপে কবিবি। এই বুলি বিৰ্জা আহিলা ভটিয়াই গ'ল। আমাবো চকী কাজলীত দিলেহি। মোমাই তামুলী ববককা কলিৱাবত বহিলগৈ।

ববককাই আগবকাঠ, হাতীদাঁত, জালুক, এনে আনো বস্ত চকীৱাল দবিকীৱাল হাজবিকীৱালৈ দি, ববকুকনে নজনাকৈ বেহা কবাই তাৰ যি বস্ত পায়, হাজবিকীৱাই তেওঁত দিলেগৈ, বঙ্গালেও ববককাৰ অনুমতিয়ে আলিৱাৰ বঁাত দিলেগৈ। পাচে একদিনা হাজবিকীৱা বঙ্গালৰ চকীৱালক বোলে, তোব যাত্ৰহ বেহা-কিনা কবিবৰ ভনিলে, যুদ্ধলম্বানেবে সক্তি স্থাপন ববকুকনে আমাক কাটিব; আলিৱাৰ বঁা শুমিলে ভইতক বেবিব। এতেকে তইতে নবাবত জনাবি, যেনে ববকুকনৰ ঠাইত জনাওঁ। বঙ্গাল চকীৱালে সেইকথা আলিৱাৰ বঁাত কলত, লেক বেহা কটকীত কবি ছুই ধোঁবা যি ববকুকনেবে ঐতি হ'ল। আমাব কটকী সবাডন, চলাব কান্ধ নততে পতাগত হ'ল। তেলাইক ছবীৱা পাতি দিলে; বঙ্গালেবে নাটকৰ টোলত হাট হ'ল; অনুবব আলি বববীকে অদৰ আৰু

বজালৰ সীমা কবিলে। আমাৰ দুই কটকী শ্ৰীকান্ত ভ্ৰমৰা, আৰু সনাতন, এই দুইৰ হাতে মোমাই জগমূলী বৰবৰুৱা এক লিখা পত্ৰ দি আলিগাৰ বাঁহে, এইবুলি পঠালে বোলে সেই ধানৰ কাৰ্য্য-কাম তোমাৰ ওপৰ, ই ঠাই আমাৰ ওপৰ। অতএব তোমাৰ মনে যেমত ভাল, প্ৰতিবাসে তাৰ প্ৰত্যুত্তৰ তৎকালে লিখিবা। এমম হৈলে তোমাৰ আমাৰ মৈত্ৰিক সকল বহিব; আৰু বাকী সমাচাৰ সনাতন ও শ্ৰীকান্ত ভ্ৰমৰাৰ মুখে জ্ঞাত হৈবা; কিমধিকং বিজ্ঞববেষু। ইতি।

সেই দিন ধৰি বজালেবে আমাৰে প্ৰীতি হ'ল; কটকীও গভাগত হবলৈ ধৰিলে। পাচে বজালৰ কটকী সেক মেদা স্বৰ্গ মহাৰাজ্যৰ পাত্ৰমন্ত্ৰীৰ বলাবল বুজিবৰ অৰ্থে গড়-গাঁৱলৈ আহিল। সি উলটি গৈ আলিগাৰ বাঁহ কলেগৈ বোলে, বুঢ়া বজা নহয়, সাক্ষাত মহাদেৱ, মোমাই তামুলো বৰুৱা নহয়, সাক্ষাত নন্দি; যি ধানন্ত থাকে সেই ধান কৈলাস। এই দুই থাকে মানে সি ৰাজ্যলৈ মুখ কৰিব নোৱাৰি। পাচে আলিগাৰ বাঁহ ভেলাইব হাতত কচিঙটীয়া মুকুতা এধাৰ দিলে। ভেলায়ে বোলে, ইয়াক কিয় দিলা? নবাবে বোলে, মহাৰাজ্যক দি, পাবহে হাতি আনিবি। আৰু সেক মেদা কটকীৰ হাতে বৰবৰুৱালৈ বুলি, সন্দেহ সহিতে এক লিখা পত্ৰ দিলে। পত্ৰ এই :—“হস্তি সকল মঙ্গলাগাৰ বিবিধ গুণালঙ্কৃত স্বৰনাদি সলিল নিৰ্মল যশোবাশি পৰিপূৰিত কলেবৰ শ্ৰীযুত বৰবৰুৱা সুচাক চৰিত্ৰ বিচিত্ৰ মন্ত্ৰীববেষু। সৌহাৰ্দপূৰ্বক লেখনং কাৰ্য্যক ইথানেৰ কুশল। তোমাৰ কুশল মঙ্গল হামেচা বাঞ্চি। পৰং তোমাৰ ফৰ্মান নকৰেত জানিলাম। দিন দিন দোন্তি হামবাহ হৈবেক। অতএব তোমাৰ আমাৰ মধ্যে কিক্ষিত দিলগিৰ নেস্ত আৰু তুমি বুলিছ, উত্তৰে বৰনদী, দক্ষিণে অসুৰ আলি, ইতিমধ্যে তোমাৰ আমাৰ নাকবুল কিমিবেক। এই মৰ্মে তোমাৰ বশ প্ৰতিষ্ঠা বাঢ়িতেছে; আৰু দুই দলেৰ গো ব্ৰাহ্মণ সুখে বহিল, সমাসন-ছহানাব জুপা দি হৈলে ওগৰবহ মলুকেৰ শোৰামি হৈবেক; আওব বদনাম কিছু না বহিবেক।

আৰু তোমাৰ উকিল সনাতন ও শ্ৰীকান্ত ভ্ৰমৰা ইহানাব সন্দেও আমাৰ আদৰি সেক মেদা ও আকাদহ তোমাৰ সেখানে ভেজিতেছি। শ্ৰীযুত ৬থানে হজুৰ কৰায়া দশপাঞ্চ বোজত কিবি পঠাইবা। এমত হৈলে তোমাৰ আমাৰ কিছু সন্নিধ্যতা না বহিবেক। আৰু ভ্ৰমৰাৰ মুখে সমস্তে জানিবা। অধিক কি লেখিব? আপুনি সমস্তে জ্ঞাৱ। তোমাৰ নিমিত্তে সন্দেহ-বাণ্টা ১, লজ ২ মোনা, চিনি ২ মোন, বপুৱালো পট্টকা ৩ গছ, সোণোৱালো ৩ গছ, সুগন্ধাৱালো ২ সেৰ, জাইফল ১ মোনা, ধোঁৱা ২। ইতি শৰ্ক ১৫৩১; মাস মাঘ।’

সেক মেদা আৰু আকাদহে আহি সন্দেহ সহিতে বৰবৰুৱাক লিখাপত্ৰ দিলত, বৰবৰুৱাই পুনৰ্বাৰ শ্ৰীকান্তৰ হাতে আলিগাৰ বাঁহ নবাৰলৈ, সন্দেহ সয়ে এক পত্ৰ দি পঠালে। সেই পত্ৰ এই :—“হস্তি নিখিল জ্ঞেয়কৰায় সৰ্বোপযায়োগ্য শ্ৰীযুত নবাব আজলগাৰ বাঁহ তত্তাপয়েসু। সন্নেহ পূৰ্বক লেখন কাৰ্য্যক এথা কুশল; তোমাৰ কুশল-

সৰ্বত্ৰে চাহি। পৰং সমাচাৰ এহি, তোমাৰ উকীল সেকমেনা ও আকাবহ এই দুইজন মন্থ পঠাইছিল। সে আসি পহছিল। ইহানৰ মুখে তোমাৰ কুশল তুমিলা পৰম সন্তোষ হৈলো। আৰ তুমি বুলিয়াছ, উত্তৰে বৰনদী, দক্ষিণে অসুব আলি এমত বন্ধনিবন্ধানুজনে হদ কৰা হ'লে উত্তরানুপক্ষে বন্ধা যায়। সে ধৰ্মে তোমাৰ আমাৰ মন প্রতিষ্ঠা দিন দিন অভ্যাসানুকূপ বাঢ়িতে যাইব। খালী না হৈবেক। এমত যে সুপাৰিচ্ লেখিছ, এগোট উত্তম কৰিছ। কিন্তু বৰ মন্থৰ প্ৰীতকাৰ্য কদাচিৎ নাকিৰে। সেই যেমন উত্তৰোত্তৰে বন্ধা পায়, তাক কৰিবা : আৰ তুমি যে বুলিছ, দশ-পাঞ্চ বোজত উকীল পহ চাইবা, সেই বচনত থাকি আমবা চান্দত ৮৮বণত সন্মুখাই কৰাইলো। ৮ ও যেমন কথা হৈল, তাক তোমাৰ উকীল সমস্ত কহিবেক। পৰং পূৰ্বাপৰেও নবাবসকলেৰে গুৱাহাটীত থাকি কথাবাতী, অনেক হোৱা কৰ। আৰও লিখি যে অত্যাধি সেখানৰ কাৰ্য্যকাম ভাব তোমাৰ ওপৰ, ইঠাই আমাৰ ওপৰ। অতএব তোমাৰ মনে যেমত ভাল, প্রতিভাসে তৰে প্ৰত্যুত্তৰ তৎকালে লিখিবা। এমত হৈলে তোমাৰ আমাৰ মৈত্ৰিক সফল কহিবেক। আৰ বাকী সমাচাৰ শ্ৰীকান্ত ভ্ৰমবাক মুখে শ্ৰুত হৈবা। কিমথিকং। আৰ তোমাৰ অৰ্থে সন্দেশ, হাতী দাঁত ১৪, গান্ধ ২৭, কলিমা চামৰ ২০, মৰিচ ৬০ সেৰ, খড়্গা ২, সোণেৰে মন্থা কৰা কটাৰি ২ খন। ইতি। সন ১৫৬১ মাহ জ্যৈষ্ঠ, তেতিখ ১৪।”

বঙ্গালৰ দুইকটকীক কপোৱালী জামা সোণালী পাট সহিতে ঝাঁটা দিলে; দুইকে ৪০০ পকা কপ আৰু আনো অনেক বস্ত্ৰ দিলে। সমস্ত শুনি নবাব খোছাল হ'ল। সেই বেলা ভেলায়ে আলিৱাৰ খাঁই দিয়া মুকুতা মহাবাজাক দেখালে। মহাবাজা বোলে, দৰাৰে মুকুতা কিয় দিছে? ভেলায়ে বোলে, ইয়াকে দি হাতী মাগিছে। মহাবাজা বোলে, বৰবকুৱাক দেখুৱা আছে কি নাই? সি বোলে, দেখুৱা নাই। বজা বোলে, বৰফুকনৰ হাততে দিবি নি, ফুকনে যি বোলে, তাকে কৰিবি। এইকথা ফুকনে আগৈ তুলিলে, পাচে ভেলায়ে গৈ মণি দেখালে আৰু সকলো কথা বাৰ্তাকো ক'লে। বৰফুকনে খংকৈ ভেলাইক বাৰে কুৰি কিল মাৰিলে। লগতে বেজো চাবলৈ দিলে। পাঁচ দিনৰ মূৰত ভেলাই ভাল হ'ল। বৰফুকনে বোলে, মণি ওলোটাই দিবি নি, সি সোধেহঁতে কৰি বোলে, ডাঙ্গৰীয়াৰ ল'ৰাৰ ভৰিত যি মুকুতা পিছাইছে, তাতকৈ ভাল, মুকুতাও নক, এতেকে নেদেখালো, আৰু বৰ্গমহাবাজাৰ দেশত হাতী ধৰে; কোনো দেশত ভাল হাতী পালে কিনিও আনে। নাৱত হাতী তোলে, নাও যিমান বহে, তাতে চিনদি, সেই প্ৰমাণে ধন দমাই, পালে এনে মূল্যে কৰে। আলিৱাৰ খাঁত এইকপে কৰি, এই বুলি পঠালে। ভেলায়ে এইকপে ক'লত, নবাবে বোলে, সকল কথা বুজিলো। সেই দিনৰ পৰা বঙ্গালৰ লগত প্ৰীতিতে আছিল।

নেইবেলা বোমাই ভায়েলী বৰবকুৱাই হাকনি দাকনী পৰ্ব্বতত লগাই ডাঙ্গৰকৈ গড় বান্ধিলে; আৰু কছাৰীৰ চন্দ্ৰমলনাৰায়ণ (ইন্দ্ৰনাৰায়ণ নামেও জনে) বৰবকুৱাৰ

পালৈ উজান দলৈকে কাশীঘেজকে সন্দেশ-পত্ৰ সহিতে প্ৰীতিৰ কাৰণে পঠালে। বব-বকৰাই সিহঁতক পঠাই বোলে, বৰ্গদেৱে বজাই উইতক কোনখান বুলি পঠাইছে। পত্ৰতো এই বৰ্ণে লিখিছিল বোলে, বৰ্গদেৱে বি মতে বববকৰাক (মোমাই তামুলী বববকৰা ডেভিলা বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞায় কলিগাববত আছিল গৈ)। পো-ব্ৰাহ্মণ বন্ধাৰ হেতু বব নবাব পাতি থৈছে, য়ো সেই সীমাত সেইকপে নবাব পাতি থৈছো। এতেকে বৰ্গদেৱে সহিতে আমাৰ প্ৰীতিগোট চলিবৰ নিমিত্তে তুমি মতনে থাকিব। পাচে বব-বকৰাই পত্ৰত এনে বিধাৰণ শুনি, তয়ো কটকীত দায় ধৰি বোলে, মই বৰ্গদেৱৰহে বন্দী; বৰ্গদেৱৰহে শত্ৰুৰ কাটি-মাৰি খেদাবৰ নিমিত্তে আমাক নবাব পাতি থৈছে কাৰণেহে আতে আছো, তোমাৰ বজাই যে বোলে, য়ো নবাব পাতি থৈছো, মই কছাবী বজাৰ নবাব নে কি? কছাবী বজা কাহানি মোক বববকৰা পাতি থৈছে? যাতো বৰ্গদেৱে বদালক কাটিব মাৰিবলৈ থৈছিল; এখন বদাল কাটি-মাৰি খেদালো। এনেই যে এখনো এই সীমাতে বৈ আছো, কছাবীৰ ধলপৰ্বতে তাৰ ৰাজ্য মাৰি আমিবৰ নিমিত্তেহে সন্মুখে বহিছো। ভালে যাতো উইতে প্ৰীতি মাগিলিহি, এতেকেহে একো নকৰি আছো। যদি প্ৰীতিক বাঞ্চা আছে, পূৰ্বাপক ধাৰণে পত্ৰ-সন্দেশ লৈ আহগৈ। আহিলে প্ৰীতিগোট চলিব। য়ো সকলোজনৰ হিত চিন্তি দুই ভিন মাস আতে অপেক্ষা কৰি থাকিম। তাত পাচে, যিখান নহব, আপুনি দেখিবিহঁক। এইখান বুলি, কাকত ফালি, বববকৰা, দুই কটকীক খেদাই পঠালে।

সেইবেলা উত্তৰ কুলত হাতী ধৰিলে আৰু উত্তৰ কুলবগৰা বাবজুঞাক ভাদ্ৰি পাৰকৈ আনি দক্ষিণকুলত পাতিলে আৰু বুবাগোঁহাই, বৰগোঁহাই, বৰণাত্ৰ এই তিনি জনাক বিলাইত পাতি বাঁটি দিলে। ইয়াৰে এঘব-দুঘবকৈ ফালি বাবে বিলাইত পাতি, বাইজকো হাজাৰীৰছীয়া কৰি সকলোৰে ওপৰত, ফুকন, বকৰা, বাজখোৰা, হাজৰিকা, ববা এনে নিয়ম কৰিলে। পাচে বৰ্গদেৱে মোমাই তামুলী বববকৰাৰ হতুৰাই দেৱৰ গাঁৱৰ দৌল পকাঁকৈ বদালে, ১৫৬১ শকত।

পূৰ্বে যি কালত এইজন্য বজাদেৱে উত্তৰ কুলত হাতী ধৰিবলৈ গ'ল, সেইসময়ত বাবজুঞাই সোণ এচক, ৰূপ এচক ভেঁটি বৰ্গদেৱক সেৱা কৰিলে। পাচে বৰ্গদেৱে বোলে, মই আহিলন্তহে সেৱা কৰিছহঁক; আনকাল দেৱোঁ উইতৰ সেৱা পোৱা নাই? জুঞাবোৰে বোলে, বৰ্গদেৱৰ আৰি শব্দীয়া বন্দী; এইকপে বহুবি দিয়ে আছো।

ভগাবী গোঁহাই

আপবেগৰা যাতো বৰ্গদেৱে ভগাবী গোঁহাইকে অধিকাৰী কৰি দিছে, এতেকেহে তেওঁৰ হাতত আৰি বহুবি এইকপে দি, বৰ্গদেৱলৈ সেৱা জনাই আছো; বৰ্গদেৱে পাইছে নাপাইছে তাক আৰি নাজানো। এইকথা বৰ্গদেৱৰ মনত থাকিল। তাত পাচে ভগাবী গোঁহাইৰ

ভামুলী, ভগাব ভলীয়া এইবোৰেও বৰ্গদেৱত গোচৰ দিলে বোলে, পূৰ্বে সোন্দৰ-
গোঁহায়ে কছাৰীক মাৰিব পাৰিলহঁতে ; বাতো বৰ্গদেৱৰ বিশ্বাস তাদি ভগাবী গোঁহায়ে
সোন্দৰ গোঁহাইলৈ কৈ পঠালে বোলে, বাঁৰৰ জীয়েকক চাৰ্দ্দলৈ আনিবলৈ হৈছে।
সোন্দৰ গোঁহায়ে সেইকথা শুনি, মনত হুখে-অপমানে বাজকামলৈ হেলা কবিলে ; এই
কাৰণেহে বাজকামত বৈণ্য বটিল। আধেক গোঁহায়ে কেঁবা গোঁহায়ে বৰ্গদেৱক সেৱা
কৰিবলৈ আহিব বুজিছিল। পাচে সেইসময়ত ভগাবী গোঁহায়ে মানুহ পঠাই বোলে,
সিহঁত জুয়ো ইঠাইবপৰা পলাতক, পালে মহাবাজা সিহঁতক সুদাই নেবে। এইবাৰ্তা
পাইহে সিহঁতো গৈ ভাগি পৰীক্ষিতৰ তাত সোমালগৈ। এয়ো এক কথা। মহাবাজাৰ
এইকথাও মনত থাকিল। আত পাচে তাঁতী, শোণাৰী, নগৰীয়া এইসকলো লোকেও
গোচৰ দিলে বোলে, ভগাবী গোঁহাইৰ পুতেকহঁতে সকলোৰে জাতিকুল ল'লে, আমি
ৰ'ব নোৱাৰোঁ। পাচে বৰ্গদেৱে শুনি বোলে, ইহঁতৰ কথা আগেও মই বিস্তৰ শুনিছোঁ।
বাজকামত কট পাইহে একো হুৰুলিলো এতিয়া তাৰ পুতেকহঁতে এনে কাম কৰিব
পায় নে কি ? এই দায় ধৰি, ভগাবী গোঁহাইৰ পুতেকহঁতক মাৰিলে ; পৰে বাপেককো
মাৰিব দিলে। পাচে ভগাবী গোঁহায়ে বোলে, ল'ৰাইতে বঢ়া কাম কৰিলে ; বৰ্গদেৱে
সিহঁতক মাৰিলে, ভাল কৰিলে, বৰ্গদেৱে বুৰা বন্দীৰ দেহাটো বন্ধা কৰক। বৰ্গদেৱে
শুনি বোলে, পূৰ্বে আধেকৰ জীয়েকক বাধিবলৈ সুধিলত, সিয়ে যে বোলে ; যি গছৰ
আগ তিতা, তাৰ ওৰিও তিতা। এতিয়ানো তাক কেনেকৈ বাধিম ? এইবুলি ভগাবী
গোঁহাইকো মাৰিব দিলে।

পূৰ্বে যোমাই ভামুলী বৰবকৰা কলিয়াবত থাকোতে কছাৰীৰ ইন্দ্ৰমলনাবাৰণ
বজাই উমাদলৈকে (উজান দলৈক) কাশী নাথকে (কাশীনাথ) পঠাই, পত্ৰ-সন্দেশ দি
বৰবকৰা নাম শুচাই “নামজানী বজা” বুলি নাম লিখি, দুই কটকীক পঠালে। পাচে

বৰবকৰা “নামজানী
বজা”

দুই কটকী আহিলত, বৰবকৰা তুলি, পত্ৰ শুনি বৰ্গদেৱলৈ
জনাই পঠালে বোলে, মই বৰ্গদেৱৰ বন্দী, বন্দীক যে
বজা হেন বুলি আহিছে, এমন বিধাৰণ পত্ৰত কিয়
লিখিব ? এইৰূপে দায় ধৰিবলৈ মনকৈ বৰ্গদেৱলৈ জনাই পঠালে। বৰ্গদেৱে শুনি বোলে,
মোৰ বৰবকৰাক যে বজা হেন বুলিয়ে মানিছে, মোৰ যশস্বাক ডাঙৰকৈ বঢ়াইহে
আহিছে। ইয়াত একো দোষ নাই। এইবুলি দুই কটকীক বোজ বাজ দিবলৈ দিলে।
সিদ্ধিৰূপৰাহে বৰবকৰাক “নামজানী বজা” বোলে, বজা এঘৰ, বৰবকৰা এঘৰ বুলি
কয়। তাত পাচে কছাৰীৰ দুই কটকীয়েও পূৰ্বৰ ধাৰণে সন্দেশ সহিতে আহি,
অনুজ্ঞাৰে ডাঙৰীয়াসকলৰ ঠাইত, বৰ্গদেৱৰ ঠাইতো সেৱা কৰি শ্ৰীতিৰ কাৰণ কহিলে।
বৰ্গদেৱে বোলে, শ্ৰীতিৰ কাৰণ হৰ্ষেৰে কহি পঠাব পায়, বাতো আমাৰ পূৰ্বাপৰ
ধাৰিত সাক্ষিত। আমিও সেই কাৰণে সোঁহাৰ্ছ শ্ৰীতিতে আছোঁ। তুমিহে সোঁহাৰ্ছ-

শ্রীতিগোট ছেদ কবিতা, এখন পুনৰ্বাৰ ধৰ্মপথক স্মৰি ভূমি যে আগমনকৈ পঠাইছা, এমদে বহিলে কিসক ভোমাব শ্রীতিগোট চলিব? এইকপে পত্ৰ লিখি, আমাব শ্রীতলীয়াল, মাধব কন্দলিক লগত দি উজান দলৈ উমাকে, কাশীনাথ বেজকে বিদায় দিলে। কছাৰী বজাত কটকীহঁতে গৈ সেইকপে ক'লত, কছাৰী বজাই ধাপিত-সাক্তিত বুলিবৰ স্তনি বোলে, ভাল, মহাবাজা বিসকলক ধাপিছে-সাক্তিছে, সেই সকলহে ধাপিত-সাক্তিত বুলিব পায়। আমাকো যে ধাপিত-সাক্তিত বুলিছে, স্বৰ্গদেৱে পূৰ্বাপৰব কথা ক সুমৰি, কত্যা দি ধাপিবাক মনেহে বুলিছে। স্বৰ্গদেৱৰ বচন কেনে অন্যথা হব? ভাল, আমাকো কত্যা দি ধাপক। এমদে পত্ৰত লিখি, পূৰ্ব ধাৰণে সন্দেহ সহিতে কাশী বেজকে উজান দলৈ উমাকে লগত দি আমাব মাধব কন্দলিকে শ্রীতলীয়ালকে বিদায় দি পঠালে। সিহঁতো আহি স্বৰ্গদেৱৰ ঠাইত, তিনিজন ডাঙৰীয়াৰ ঠাইতো, পত্ৰ-সন্দেহ সহিতে কত্যাৰ কাৰণ কহিলে। স্বৰ্গদেৱে বোলে, ভাল, বজাৰ ভাইবেটা পঠাই নিয়াৰ পাবেহঁতে, মই কত্যা দিম। এই বুলি পত্ৰ-সন্দেহ সহিতে আমাব দুই কটকীক লগত দি, কছাৰী কটকীক বিদায় দিলে।

পাচে কছাৰী কটকী কাশীনাথ আৰু উজান দলৈ সহিতে আমাব দুই কটকী পত্ৰ সন্দেহ সহিতে কছাৰী বজাৰ ঠাই পালেগৈ, ইফালে আমাব বুঢ়াবজা স্বৰ্গদেৱৰ নবিতা হ'ল, দেশতো নানা প্ৰকাৰ উৎপাত হবলৈ ধৰিলে। মনুষ্যত গাহবিৰ আকাৰ জন্মিল। উসুৰা ধান গজিল, উত্তৰে ফুলবাৰীত তিনি চকুৰে মানুহ জন্মিল, দেশ চানি কপুতীয়া শেন ওলাল। ক্ৰমে স্বৰ্গদেৱে শবীৰ বিষয় পাই দেৱৰ গাঁৱৰ দেৱালয়লৈ মানুহ পঠাই সোধালে বোলে, বুপাত সুখিবি মোৰ আৰু কিমান দিন আছে? পাছে মানুহে গৈ সেইকপে দেৱালয়ত জনালত, দেৱতাই বাতি সপোনত ক'লে বোলে,—দেৱালয়ৰ ভিতৰতে ফুলনিত চাই নাহব ফুল এটা পাব, তাকে নি বজাক দিলেই বুজিব। পাচে পৰদিনা ফুলনিত চাই আৰম্ভৰতে নাহব ফুল এপাহ পাই স্বৰ্গদেৱত দিলত, বজাদেৱে বোলে, বুপাব আজ্ঞা হ'ল, আৰু মোৰ তিনি পয়হে আছে; এতেকে সকলো বাজা আহোক; ময়ো চাওঁ, মোকো চাওক। এই কথা স্তনি সকলো বাজা আহিল। স্বৰ্গদেৱেও নাৰেবে গৈ, দিখৌৰ দুয়ো পাবে আহি থকা প্ৰজাক গা দেখাই বোলে, মোৰ কাল হ'ল, সকলো লোকে মোক চাইক, ময়ো সকলোকে চাওঁ। এই বুলি বুবা, ল'ৰা, ডিবোতা আৰু ব্ৰাহ্মণ এই সকলক দান-দক্ষিণা কৰিলে। পাচে বজাদেৱলৈ প্ৰজাৰ মোহ লগাত, সকলো প্ৰজাই বোলে, স্বৰ্গদেৱৰ সলনি আমাবে, এশ নববলি সদিয়াৰ কেচাইখাতীলৈ দিমইক, তেওঁ স্বৰ্গদেৱ কুশলে থাকক। এই বুলি কৈ সকলো বাইছে হৰিঅৰি কৈ কোলাহল কৰিবলৈ ধৰিলে। পাচে স্বৰ্গদেৱে বোলে, মোৰ কাল হ'ল, ভইতে বোক আৰু কেনেকৈ বাখিবিইক? এইবুলি বাইজক প্ৰবোধ দি বগবলৈ

আছিল। এনেতে পিক্‌চাই বৰফুকন চুকাল। তেওঁৰে সলনি পুনৰ লাজী পানিসিঁৱাকে বৰফুকন পাতিলে।

পাচে ক্ৰমাগত বৰ্গদেৱৰ বৰিৱা টান হ'বলৈ ধিলে। তেনে দেখি বৰ্গদেৱৰ সৰুজনা কোঁৱৰ ছাই গোঁহাৱে (অৰ্থাৎ চুংমুদে) কিছুমান মানুহ গোটাই লৈ, বাপেকৰ সিংহাসন অধিকাৰ কৰিবলৈ সাজু হ'ল। তাকে দেখি বৰজনা কোঁৱৰ চুবম্‌ফাই বাজু ভায়েক চুতিজফাক ক'লে, বোলে, বই নিঃসন্তান। এতেকে মোৰ পাহত ভাই, ভয়ে

লাজী বৰফুকন

(২২ বাৰ)

যে বজা হবি সেইটো ঠাৱৰ। এইকপে বুজাই এবোধ দি চুবম্‌ফাই চুতিজফাক নিজৰ ফলীয়া কৰি ল'লে।

তাৰ পিছত দুয়ো মিলি চুংমুদক লগৰ বড়মুদকাৰী মানুহ বোৰে সৈতে নগৰৰ বাজ কৰি খেদাই দিলে। এনেতে ১৫৭১ শকত বুঢ়া বজা বৰ্গদেৱ চুকাল। পাচে ডা-ডাৰবীয়াসকলে চুবাম্‌ফাক বজা পাতি সেৱা কৰিলে। ইয়াৰ পাছত, সৰু কোঁৱৰে চুংমুদে আকৌ বড়মুদ কৰিছিল, পাছে ধৰা পৰাত, চুবম্‌ফাই হত্যা কৰালে।

এইজন বৰ্গদেৱৰ দিনতে (অৰ্থাৎ বুঢ়া বজাৰ দিনত) পূৰ্বে ১৫৩৮ শকৰ আহিন মাহত হাবুদৰপৰা কেইঘৰ লোক আনি ভিপায়তে বায়ুণ পাতি থৈছিলে। তাৰে এঘৰ হাতীঘাঁহী, সেই ঘৰক হাবুদীয়াল বায়ুণ বুলিলে। আৰু এঘৰ কুমাৰ, সেই ঘৰৰ নাম

হাবুদীয়াল আৰু
শিহুৱাল বায়ুণ। বৰাহী
বায়ুণ ৮ ঘৰ

থ'লে শিহুৱাল। সেই বেলা এক ববাহীয়ে কৈবৰ্জনীত পতিত হ'ল। পাচে বৰ্গদেৱে খঙকৈ দাজি সেই ববাহীৰ কপালত "গাহবি-আক" (ববা গাহবিৰ ছাপ) দি চুৰা খাবলৈ দিলে। সিদিনাৰ পৰাহে বদীয়া মানুহৰ কপালত

গাহবি আক দি, ববাহিৰ লগত দিবলৈ ধিলে। আৰু পূৰ্বে খোৰা বজা বৰ্গদেৱৰ দিনত বগলৈ পতা বায়ুণবোৰৰ লগণ তেনেই আছিলে। পাচে এইজন বৰ্গদেৱে (বুঢ়া বজাই) সিবোৰৰ লগণ গুচাব দিলে। লগণ পাছে কেঁৰে হুগুচায়। তাকে দেখি মহাবাজাদেৱে বোলে, লেকাই চেটিয়া ববববাই বিচাৰ কৰক। যাৰ গুচাব লাগে গুচক,

চেটিয়াৰ "ববববা"

বাখিব লাগে বাখক। পাচে মহাবাজাৰ আজ্ঞাৰ লেকাই ববববাই সেইকপে বিচাৰ কৰি, কতো বায়ুণৰে

"লগণ গুচালে, কতো অস্ত জাতিৰে থাকিল। সেই কাৰণেহে লগণৰ গুৰি লেকাই চেটিয়া বুলিলে। কতোৰে লেকাইক শপে, কতোৰে বব দিয়ে। পাছে অস্ত জাতিৰ পৰা হোৱা বায়ুণৰ আঠ ঘৰৰ লগণ বাখিলে; কিন্তু আগলৈ চিন বাখিবলৈ "আল" অস্ত লগাই, আঠঘৰৰ আঠোটা নাম দিলে। সেই আঠঘৰ এই:—চাপৰীয়াল, খবীয়াল, পটীয়াল, দিচীয়াল, হিহীয়াল, টিহীয়াল, কাবৰীয়াল আৰু নেখেৰীয়াল।

এইজন বৰ্গদেৱেই (বুঢ়া বজাই) পূৰ্বে খোৰাট ভামুলী আদি ভাঙবীয়াবোৰকো

বাজ পাতিব দিলে। উত্তবে মবঙ্গী, ববঙ্গী, দৈয়াং, ধনুধবা, ঠুৰা, ভেঁতৈয়া, দোলামাৰি, বৰাচৈৰীয়া আৰু আনো পাঠমানে মোমাই তামুলী বববকৰাই পাতিলে। অভয়পুৰ

মোমাই তামুলী বব-
বকৰাই পতা গাঁও
বিলাক।

সন্ধিকৈব খাওকাওৰে
পতা গাঁও।

ফুল বকৰা আৰু পিক্‌চাই
ববকুকলে পতা গাঁও।

পাতিলে ফুল বকৰা আৰু পিক্‌চাই ববকুকনে, শলগুৰি, নাম্‌ডাঙ্গ পাতিলে, সন্ধিকৈব খাওকাওৰে আৰু পুখুৰী খনাই ফুটুকাতলিত আলি বন্ধালে। এই ক্ৰমে ডাঙ্গৰীয়া সকলেও গাঁও পাতিলে। দোপগড়তে শিলপানীতে নগাচুৰাব কৰিলে। পাচে মোমাই তামুলী বববকৰাই একদিনা মহাবাজাত বুলিলে বোলে, পাইকৰ ঘৰমুৰি এপোৰা হুপোৰাকৈ যদি স্বৰ্গদেৱত খাটে, বা চাৰি ভাগৰ এভাগ যদি মহাবাজাদেৱলৈ দিয়ে, তাত

বাইজেনো কি হুখ পায় ? এই বুলি মহাবাজাত ক'লত, স্বৰ্গদেৱে বোলে, ভাল কৈহ, তয়ে এটা নিয়ম কৰি দে। পাচে সেই বছৰতে মোমাই তামুলী বববকৰাই নিয়ম কৰিলে, হাটৰ, ঘাটৰ, ফাঁটৰ, মুগা চোন্ধৰ, বিলৰ, হুখ নোপোৰা কৰি কাটল লগালে, তাৰে পৰাহে কাটল হ'ল, সেইবেলা মহাবাজাই লুইতৰ পুঠিখাতীৰ শুকান সূতিৰ মুখত

কাটল আৰু মানুহ
শিল্প

পাইকৰ মানুহ দুহুহটো তাতে এঠাই লুই থাকিবলৈ আজ্ঞা কৰিলে। পাচে স্বৰ্গদেৱে গৈ, সেই ঠাইতে আগতে থাকি মানুহ আপুনি লেখিব ধৰিলে। এক দুইকে লেখি

একুৰি হলে তাৰে মাজৰ এটা আনি বৰা পাতে, এক শ হ'লে তাৰ ঘৰতে চাৰি পোৰা থকা এটাক বাছি আনি শইকীয়া পাতে, হাজাৰ হ'লে তাৰ ভাল চহকী চাই এটাক আনি শইকীয়া পাতে; এক শ হ'লে তাৰ ঘৰে চাৰিপোৰা থকা এটাক বাছি আনি শইকীয়া পাতে, হাজাৰ হ'লে, তাৰ ভাল চহকী চাই, এটাক আনি হাজৰিকীয়া পাতে। এইকপে পূৰ্বে এই জনা স্বৰ্গদেৱে (বুঢ়া বজাই) চাৰিপোৰাই গোট পাইক কৰিলে। তাৰেপৰাহে আমাৰ দেশত মানুহৰ শিল্প হ'ল। পাঁচ কুৰিয়ে এ শ, দহ শই এহেজাৰ কৈ মানুহ লেখি হাজাৰী বন্ধীয়া কৰি ডা-ডাঙ্গৰীয়া সকলকো নিয়মকৈ দিলে, আৰু গজপুৰত নগৰ কৰিলে; কপহী পুখুৰী খনালে, আৰু গজপুৰখনৰা গড়গাঁৱলৈ আলি বন্ধালে।

এইজন স্বৰ্গদেৱৰ (বুঢ়াৰজাৰ) দিনতে কছাৰীৰ কলিয়াবৰেদি নাট্ট হ'ল, পূৰ্বে মবঙ্গী দুৰাৰেহে কছাৰী অহাৰোৱা কৰিছিল। সেইবেলা মহাবাজা পৰাই লঙ্ঘক

গড়গাঁৱা সন্ধিকৈব
“চকীয়াল বকৰা”,
বুঢ়াৰজাৰ ১২ খন নগৰ

ভুচাই গড়গাঁৱা সন্ধিকাইব চকীয়াল বকৰা পাতি থ'লে। এইজন স্বৰ্গদেৱৰ বাবখন নগৰ, পৰ্ব্বতত ১খন, তাওকাকত ১খন, অভয়পুৰত ১খন, মেকুৰিখোৱাত ১খন, শাকবাৰত ১খন, চিনাডলীত ১খন, নাম্‌ডাঙ্গত ১খন, মেছাগড়ত

১খন, গজপুৰত ১খন, ডবকাত ১খন, আৰু গড়গাঁৱত ১খন, দৰিকাত ১খন, মুঠে

এই ১২খন, গড়গাঁৱখনেই বাই নগৰ আছিল। এই আদি কৰি আৰু অনেক সৰু সৰু নগৰ কৰিলে। এইখনা বজাৰ দিনতে পূৰ্ণে নাখনী বাজাবপৰা ৩৪৮, ভিন্ধুৰাবপৰা ৩৪৮ আৰু কামৰূপ টেকেবিবপৰা ৩৪৮ মানুহ আহি আয়াৰ ইয়াত বসতি কৰেহি। ইয়াৰ বাহিৰেও আৰু দুই-চাৰিখন মানুহ আহি উজনিত বসতি কৰিলেহি। এইখনা বজাৰ (বুঢ়াবজাৰ) দিনতে, মুকুন্দ নামে এক গোসাঁয়ে আৰু গোপাল নামে এক গোসাঁয়ে, এই দুই গোসাঁয়ে বিধি এৰি নাম গাই, লয় দিয়াই, বিয়া কৰাই কুৰিছিল। এইকথা শুনি স্বৰ্গদেৱে বোলে, বিধি এৰি যে প্ৰৱৰ্ত্তে, মোক মহিমা দেখাওক। এই বুলি মুকুন্দ আৰু গোপাল এই দুয়োকে ধৰি আনিবলৈ বুলিলে। পাচে মুকুন্দ গোসাঁইক আনি বকীকৈ ধ'লে, গোপাল পলাই থাকিল; পাচে একো মহিমা নেপালত দায় ধৰি মুকুন্দ গোসাঁইক মাৰিলে। সেই সময়ত সাতদিন ভূমি কম্পালে, মাটি ফাটি মাঙৰ বাছ ওলাল। বজাৰো বিলুপ্ত ভয় পালে। কতদিন ধৰি এইৰূপে বংশী গোপালেও নাম হৰি সেৱাকৈ হাবিয়ে হাবিয়ে পলাই কুৰিছিল। স্বৰ্গদেৱে পাচে স্বপ্ন দেখি বিচাৰি আনি,

কুকুৰাবাহী সত্ৰ

বংশী গোপালক কুকুৰাবাহীত মঠ মণ্ডল কৰি সত্ৰ পাতি নি নিৰ্ভয় দি ধ'লে। বংশীগোপালেও নাম হৰি সেৱাকৈ স্বৰ্গদেৱক আশীৰ্বাদ দি থাকিল। কতদিন থাকি বংশীগোপালে দেহা এবিলত মিশ্ৰ গোসাঁই সত্ৰৰ অধিকাৰ হ'ল। গোপালদেৱৰ (গোপাল দেৱ, দেৱ গোপাল, বংশী গোপাল একেজনাবে নাম) অন্তিমকালৰ আগতে, তেওঁ ব্ৰহ্মপুত্ৰত স্নান কৰি আহি; লৰা কালবেপৰা অৰ্জাসকলো পুণ্য সমূহভকতক বাঁটি দি, ভকতবোৰৰ ওপৰতে সত্ৰৰ ভাৰ দি ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বালিত যোগাসনত বহি দেহত্যাগ কৰিলে।

সতাই নামে মিশ্ৰ গোসাঁইৰ এক ভকত আছিলে। পাচে তাক অভকতীয়া পাই সত্ৰৰপৰা খেদিলে। পাচে কতদিন থাকি সি বজাত গোটব দিলে বোলে, পিতলৰ গছা, সোণৰ পিক্‌দান, ইয়াক বজা ল'লেহে ল'ব পাৰ। আৰু লৈ মিশ্ৰ বাপু বজা হ'ল। এই বুলি ক'লত স্বৰ্গদেৱে সতাইৰ কথাক লৈ মিশ্ৰ বাপুক মাৰিলে। পূৰ্ণে ভণ্ডাৰী গোহাঁয়ে লগাই আৰ্থেক গোহাঁইৰ জীৱেককো বৰষাটত পানীত পেলাই মৰালে। এতিয়া বাপেকৰ (সোন্দৰ গোহাঁইৰ) পূৰ্ণ কথাক লৈ সুমৰি আৰ্থেক গোহাঁইকো বিকৰ্ণনা কৰি মাৰিলে। তাত পাচে ঠাকুৰীয়া, বেধিবোৰকো নামৰূপত মাৰিলেনি।

চুটিয়াৰ চান্দ ভ'ৰালীৰ খবে বজাদেৱক কহু, লক্ষা দিব লাগে; মৰাণৰ খবে খৰি দিব লাগে; লুখুৰাখনে মৰা দিব লাগে, মৰাৰ লগত বাব লাগে।

বজাদেৱে (বুঢ়া বজাই) এক কলাই পাভৰক নি ভুংখুৰীয়া হাতীমূৰাত আহোমক দিলে, তাকে হাতীমূৰী পাভৰ বোলে। আৰু চাওপাংবজুক বিধি বৰদোহাঁয়ে পূৰ্ণে চুটিয়া গাঁও হাবি এক মানুহ পালে, সেই খবৰে বুঢ়া বজা স্বৰ্গদেৱে নাম দিলে হলহল পাভৰ, হলহল পাভৰ বুলিও কয়; বুঢ়াবজাদেও বাম্‌জাদলৈ ৰাওঁতে, আগুৰি শিৱাল

এটা লব মাৰিলে ; হলাহল পাভবে শিৱালব মাত মাতি সেই শিৱালক খেদি ধৰিলে । বজাদেৱে বং পাই বোলে, “শুকালী, শুকাল” (শূকালী, শূকাল) । এতেকে সেই ববকে শিৱালী পাভব নাম দিলে । তাৰে পুতেকইডক কলিৱাক্ষত পানীদিয়া পাতিলে । পাচে তাৰে এটাৰ হাজোৰ দুডত আপাহ পাই নাম দিলে লাচিডব ডেকা, কুলত এই বব পূৰ্ণত চুটিয়া । মৰাকৌৰবৰ পৰিনাতিৰ পুতেকে দিহিঙ্গীয়া আহোমৰ ল’ৰা এটা তুলি ল’বলৈ ল’লে, তাৰো সতি-সন্ততি বিস্তৰ হ’ল । সিৰোবক বৰগোহাঁইৰ বজহ বুলি মাতিছিলে । পাচে বুঢ়াগোহাঁইয়ে শুনি, গোহাঁইৰ বংশৰ ভাল-মন্দ বিচাৰিলে । দিহিঙ্গীয়া আহোমৰ ল’ৰা বঢ়া, সিৰোবৰ বীৰ্য্য বেয়া পালে, সেইবোৰক বিলগাই, গোহাঁই নাম গুচাই “বিলৈগুটি” কৰিলে, আকৌ দিহিঙ্গীয়া আহোমৰ খেলত দিলে । সিহঁতেও দিহিঙ্গীয়া আহোমৰ লগতে খাটিছিলে ! গোহাঁই নামো গুচিল, সেইবোৰক “চংগৈ” বুলিব দিলে ।

চংগৈ

(চংগৈ শব্দৰ অৰ্থ আহোম মতে বজাৰ ল’ৰা, “গ-গৈ” শব্দ তাৰে কপান্তৰ মাত্ৰ ।) আৰু পূৰ্বে তন্মাতৃ বব-

গোহাঁইৰ এজোৰ বন্দী আছিলে । সিহঁতকে বুঢ়াবজা বৰ্গদেৱে গোহাঁইববৰ বন্দী গুচাই নি এবালিতলিত কাঁৰীকৈ “বজীয়া হাজাৰ” নাম দি পাতিলে নি । তাৰে তিনি-কুৰি মানুহ নি, খোকাৰা কুলবাৰীত বাৰীচোৱাকৈ দিলে । তাৰে ভিতৰত গুটিমালিক মুখা কৰি অধিকাৰ পাতি দিলে । পাচে বজাদেৱে কাৰ্য্যকায়ত ভাল পাই গুটিমালিক কুলবকৰা নাম দিলে । কুলত এইঘৰ মৰাণ, এইঘৰকে গুটিমালীৰ ঘৰো বোলে । আৰু এইজন্য বৰ্গদেৱৰ দিনে বাককৰ বৰগোহাঁই কৈদীয়া ভেকোলা গোহাঁইক ফালি আনি দিহিঙ্গত পাতিলে । তেওঁ অপুত্ৰক আছিলে । পাচে বিবিৰ ল’ৰা এটা নি পো বোথে তুলিলে । তাকে গোহাঁই নামো দিব বুজিলে । পাচে বজাদেৱে যি ভাব গোপ্তিকে দিহিঙ্গীয়া বিবি সজিকাই বুলিলে, আৰু এই লগতে দিলিহিৱাল বুঢ়াগোহাঁই কৈদীয়া এঘৰ নি লৈ গৰুধৰা নৈৰ কোষত পাতিলে, সেই নিৰিন্তেহে এই ববৰ সতি-সন্ততিক গৰুধৰীয়া বুঢ়াগোহাঁই কৈদীয়া বুলিলে । লাংলাঙৰ বাহৰ বৰগোহাঁই কৈদীয়া ঠানুৰা গোহাঁই বাৰী-বানুপীৰ বেটা কাতিকীক ডিকতাকৈ ল’লে । পাচে তাইৰে পুতেক এটা হ’ল ; তাৰে নাম ধ’লে লাংচুদ্ । কাতিকী পূৰ্ণত পাবো কৌৰবৰ জীৱনী । তাই মৰিলত, সেই ল’ৰাক লবি মাকে তুলিলে, এতেকেহে লাংচুদ্ নাম ধ’লে । সেই ববৰ সতি-সন্ততিক লাংচুদ্ বোলে, লাংচুদ্ৰ ববৰ বুলিও কয় । ভাৰ্গৱি-ভাৰ্গৱি ইহঁতৰ দুই জীৱনীক বজাদেৱে নি ধলা (ধৰলা) কুঁৱৰী, কলীয়া কুঁৱৰী বুলিছিল । দুয়ো অপুত্ৰক আছিলে । দুটা নগাব ল’ৰাক ভোলনৌৱাকৈ ল’লে । পাচে দুই কুঁৱৰী বড়ু হ’লত, সেই দুই কুঁৱৰীৰ ভাত বঢ়াবলৈ সেই নগাব এক ল’ৰাক দিলে ; নাম দিলে লাঙলাদ্ । তাকে জপবজল চেদীয়া বুলিলে । বজাদেৱে লাঙলায়ক পো বোথে তুলিলে আৰু উজনীয়া

খেল দিলে। ইটো ল'ৰাৰ নাম দিলে লাচিত্ত, তাক যি দিবৈত মাটিবাৰী দি পাড়িলে, বোঁবাৰোঁৱৰ নাম দিলে। জাতত পূৰ্বত এই বৰ নগা, তাকে উজনীয়া খেলত দি, বাব, চুবলৈ হাতী মাউত, বোঁবা চোৱাৰ খেলত দিলে, ঘোৰা বকৰা পাড়িলে, কোঁৱৰ নাম দিলে। পূৰ্বে তন্মাম্ বৰগোহাঁইৰ জোৱেক নাজচং গাভৰুক বোঁবা বজা বৰ্গদেওলৈ দিওঁতে, বৰগোহাঁয়ে লাঙ্গিহুজ নামে এক চুটীয়াক দিছিলে। সেয়ে বৰগোহাঁইৰ জীৱনীৰ খাটবিত্ত বোঁবাচোৱা হৈ আছিল। পাচে কত দিন থাকি সি মৰিল। বুঢ়া বজাদেৱে

বোঁবা বকৰা

তাবে পো-নাতিৰ এঘৰক আপাহ পাই, বৰগোহাঁইৰ
বৰব বোঁজুকীয়া গুছাই ভণ্ডাৰী চেটিয়া নাম দিলে।

কেটিং চুটিয়া পূৰ্বে চুটিয়া মাৰি অনা লুখুজৰ বংশৰ, বুঢ়াবজাদেৱে তাকে লুখুৰীচেটিয়া নাম দিলে, চেটিয়াৰ খেলত দিলে, জাতত পূৰ্বত চুটিয়া। গড়গঁৱা টুকুৰীয়াৰ বৰ ভণ্ডাৰী গোহাঁইৰ ভাৱেকবপবা বজা জাতত আগৰ চুটিয়া। পূৰ্বে সদিয়া মাৰি অনা ধাও-বতুৰ চুটিয়া। তাঁহাতৰ পৰিনাতিৰ বোলে শিকচাই চেটিয়া। ধাও বতুৰৰ ভাৱেকব পুতেকইতৰ পাচনীত খাটনি হ'ল, এই হেতুকে বজাদেৱে সিহঁতক বিহপকৰা চেটিয়া বুলিলে।

পূৰ্বে চুটিয়া মাৰি অনা ল'ৰা এটি বুঢ়া বজাদেৱে লগত ল'লে; কাৰ্য্যকামত ভাল পাই তাকে বাইজুকীয়া খেলত দিলে। কতদিন থাকি, সিয়ে মৰিলত, বৰ্গদেৱে তাৰে পুতেকক দিচাঙ্গৰ চাপবিত্ত বাজখোৱা পাড়িলে, তাকে দিচাঙ্গমুখীয়া বাজখোৱা দিচাঙ্গমুখীয়া বাজখোৱা, বোলে। জয়খাম্জাদৰ যি বাজখোৱাক বৰ্গদেৱে জয়খাম্জাদীয়া বাজখোৱা, মাৰিলে, সেই ঘৰো জাতত পূৰ্বত গবীয়া। নেওগ-

নেওগ গোহাঁই,

গুৰুটি ফুকন

গোহাঁই যাক বোলে, সেইঘৰো পাতৰ। চাবিঙ্গীয়াৰ
গুৰুটি ফুকন, এইঘৰো জাতত কোচ, বুঢ়াগোহাঁয়ে
তুলি আনি দূৰৈত পাড়িলে। পূৰ্বে দিহিঙ্গীয়া বজাদেৱৰ

দিনৰ লুখু-তুৰ-তুৰ। গড়গঁৱা বজাদেৱে তাৰে পো-নাতিৰ চেং ধৰা বুলিছিলে। পাচে বুঢ়া বজাদেৱে সিহঁতৰ বংশকে চোলাধৰা-চেঙ্গধৰা বুলিলে। ইহঁতৰ ঘৰেৰে "চোম্চেঙ্গ" ধৰে, জাতত ভাল আহোম, বজাদেৱে জাভুৱা আহোম কৰ। ইহঁতৰ ঘৰকেহে দেৱ বন কবিবলৈ দিয়ে, আওহা কীৰী পাৱ, অস্ত্ৰে নাপাৱ।

পূৰ্বে বুঢ়াবজা বৰ্গদেৱে ধৰ্ম্মবাজাক (ধৰ্ম্মনাৰায়ণক) হাবিপৰাৰ ওপৰে বাসায়ৰ দি থৈছিলে। একদিন ধৰাধৰ, চণ্ডী, মহেশ্বৰকন্দলী, অৰ্জুন, চোটকন্দলী, ঠাকুৰী আৰু বহাই এই সাতকটকী গৈ, ধৰ্ম্মনাৰায়ণৰ ঠাইত বুলিলে বোলে, আমাক ভাঙ্গি ধাবলৈ যি পাবে দিওক। ধৰ্ম্মনাৰায়ণে কপ, বৰণবীয়া দহাতী, বাবে হাতী পচ-বহি দিলে। পাচে সাতো কটকী গৈ চকীহাটত ভগাই লওঁতে কলিয়া ফুকুবাচোৱাই বুলিলে বোলে, গুৰুবোৰ, যোকে কিছু দিয়া, পাচে তাক কিছু নেছিলে। এতেকে ধৰ্ম্মক

সি বজাৰ পোচৰ দিলে বোলে, বৰ্গদেৱৰো কি নাই? কি বস্তু খাব পিছিব বৈদিকে? বৰ্গদেৱৰ কটকী হৈছে সিহঁতে বিদেশীক মাগেগৈ? এই দাইতে সাতোকো হাতীখালত বন্দীকৈ ধ'লে। আৰু কলিমা কটকীৰ কথাকো নাওঁবৈছাই পোচৰ দিলে বোলে, বৰকটকী হৈ বজালত কলহ, কাপৰ, কপ মাগিব পাই বে কি? পাচে মহাবাজা কলিমা কটকীত সুধিলে। সি বোলে, যই মাগিব নাশান, যগাও নাই; যোৰ বস্তুজাত চুৰিকৈ নিবৰ শুনি সত্ৰাজিতে কলহ এযোৰ, কপ এসেৰ, কাপোৰ এযোৰ আৰু খাবৰ বস্তুজাত দি পঠালে। যই খোজা নাই। বজা বোলে, এই কথা কোৱে জানে? কটকীয়ে বোলে, এই কথা আগে ভেৰ্ণাই চকীৱালে জানে। পাচে বজাদেৱে লাকী-ববফুকনত সুধিব দিলে; কটকীকো ভণ্ডাবীগোহাঁইক বন্দীকৈ ধ'ব দিলে। পাচে ডাক ভণ্ডাবীগোহাঁয়ে নি সাত কটকীৰ লগতে বন্দীকৈ ধ'লে। পাচে একদিনা মহাবাজা পৰ্ৱতবৰণা আহোঁতে, সাতোকটকীক হাতী-খালত দেখি কাটিব দিলে (শ'ক ১৫৩৮)। পাচে চাওডাঙে আঠকো কাটিবলৈ দৰিকাৰ কাষৰলৈ নিলে। পাচে কলিমা কটকীয়ে বোলে, সাতোটাহে কাটিব দিছে, যই ইহঁতৰ লগৰ নহওঁ, মোক আন দাইতহে বন্দী কৰিছে। তথাপি চাওডাঙে নেবিলে, পাচে সি টকা ধাচিলে। পাচে ধৰাধৰ কটকী কলিমা টকা দি এবাল পাছে লাকী ববফুকনত সুধি আহি, বৰ্গদেৱত জনালেহি বোলে, কথা সঁচা, সত্ৰাজিতে শুনি আপুনিহে দিলে, খোজা নাই। মহাবাজাও শুনি কটকীক আনিব দিলে। পাচে ভণ্ডাবীগোহাঁয়ে কাটিবৰ কথা ক'লত, বজাই দাৱ ধৰি গোহাঁইকো ধকিলে আৰু চাওডাঙকো কাটিলে।

তাৰ পাচে ১৫৩৯ শ'কত এইজনী বজা বৰ্গদেৱে (বুঢ়াবজাই) ববকন্দলি, সাগবকন্দলি, এই দুইক জগন্নাথত পুখুৰী খানিবলৈ পঠালে। সিবোৰে পুখুৰীখানি

বুঢ়াবজাৰ জগন্নাথত
পুখুৰী।

আহিলত বজালনী বেটী কিনি আনিলে। তাইহঁতে বৰ্গদেৱত পোচৰ দিলে বোলে, বৰ্গদেৱে ইবোৰক যি কাৰ্য্যকামৰ কাৰণে পাকিলে, উকীলে কি কাৰ্য্য মাগিলে

ডাক আনি নাজানো; আমাক ভাৰ্য্যা বুলি আনি এখন বেটী কৰে। এই শুনি মহাবাজা দাই ধৰি বোলে, যোৰ কাৰ্য্য সিহঁতে কি কৰিব? যোৰ কপ ভাঙি বজালনী আনিবলৈহে গৈছে। এই দাইতে ববকন্দলিকে সাগব কন্দলিকে কাটিলে।

এইজনী মহাবাজাৰ (বুঢ়াবজাৰ) দিনে পূৰ্বে একদিনা লেকাই চেটীয়া ববববাই বৰ্গদেৱত বোলে, পূৰ্বে যি দহঘৰ ইতৰ জাতিৰ বাহুণ হ'ল, তাৰ আঠ ঘৰে যোৰাবজা বৰ্গদেৱৰহে বশস্তা বঢ়াইছে। বৰ্গদেৱৰো আৰু বশস্তা বাঢ়িব লাগে, বৰ্গদেৱে বন্দীক আজাকবেইতে আৰু কেইঘৰ বাহুণ পাতিব পাৰি। পাচে বজা শুনি বোলে, তই যি ভাল দেখ কৰ। পাচে লেকাই ববববাই তিপানবৰণা চাৰিঘৰ আহোৰ আনি বাহুণ

পাতিলেহি, মহাবাহাব আজায় ভাবে নাম দিলে শিহৰাল, পেটাল, নেজাল, ঠেহাল আৰু চাবিঘৰীয়া। চাবিঘৰীয়া বুলিলে, কিয়নো সেইঘৰ শিহৰাল, পেটাল, নেজাল আৰু ঠেহাল, এই চাবিঘৰৰ ৰাজক হ'ল। এইজন্য বজাদেৱে পূৰ্বে যি গজপুৰত নগৰ কবিলে, তাৰ নাম হস্তিনাপুৰ দিববহে মন কৰিছিলে। পূৰ্বে হাতীগড় বান্ধি হাজাব হাতী থৰিছিলে, কিন্তু হাজাব পূৰ হৈ হাতী জীয়াই নেথাকিল হেতুকে, নগৰৰ হস্তিনাপুৰ নাম দিয়া মনস্থ ভঙ্গ হ'লত গজপুৰ নাম দিলে। দ্বৰজৰ বজা ধৰ্ম্মনাবায়ণৰ ভায়েক গজনাবায়ণক বেলতলাৰ বজা পাতিলে, আৰু বান্ধী বজা পাতিলে।

বেলতলাৰ বজা

বান্ধী বজা

৯জন্য বজাপোৱালি

চেঙ্গুন্ সুনীয়াদতা

বৰগোহাঁই

সোলা বৰগোহাঁই

বেকা বৰগোহাঁই

সক বুঢ়া বৰগোহাঁই

এইজন্য স্বৰ্গদেৱৰ দিনতে, পৰ্বতীয়া পিলিঙ্গা বৰ-গোহাঁইৰ পাছত, ক্ৰমে চেঙ্গুন্ সুনীয়া দতা, সোলা,

বেকা আৰু সক বুঢ়া বৰগোহাঁই হয়। এইজন্য দিনতে উত্তৰে-দক্ষিণে জুৰি ৰাজ্যখনকে মেবাই যি ৰাজগড় বন্ধোৱা হ'ল, তাকে দক্ষিণপাৰে লাহৰৈ গড় আৰু কোটোহাগড় বোলে, হাজালি পাৰে মেৰাগড় বোলে আৰু উত্তৰপাৰে চোৰাভলৰ গড় বোলে।

ভগাবজা

বৃঢ়াবজা বৰ্গী হ'লত, তন্ত্ৰ বৰ পুত্ৰ চুবুৰীয়া ১৫৭১ শকত সেই পাত্ৰবৰ্গীয়ে বজা হ'ল। এইজনী বজাদেও বৰ ভিকতাসেকৰা আছিল। কুঁৱৰীবোৰৰ কথাবে বাজাত অনেক উপদ্ৰৱ কৰাত, বজা হোৱাৰ প্ৰায় তিনি বছৰৰ পাছতেই, পাত্ৰবৰ্গীসকলে এওঁক বজা ভাঙি, তেওঁৰ ভায়েক চুভাঙ্কৰা কোঁৱৰক বজা পাতি লৈছিলে, সেইকাৰণে এওঁক সাধাৰণতে ভগাবজা বুলিহে জানে।

ভগাবজা বৰ্গদেৱে বজা হই শলভবিলৈ আলি বহালে। সেই বেলা গোহাঁইবোৰৰ আগত দোলাত উঠিব হৈ বজাকুকনক কাটিলে, আৰু সেইবেলা লাখটকীয়া হুঁদৈয়ে ফুকান ফুলচতি লগাই সবহ কৰি ঘৰ সাজিলে। এই-কথা কুঁৱৰাচোৱাই বজাত ক'লেহি। পাছে বৰ্গদেৱে ডাক ধৰি আনি ফুকান ফুলচতিৰে ঘৰ সাজিবৰ কাৰণে নাক-কাণ কাটিলে, ঘৰো ভাঙিলে। তাৰেপৰা এই নিৰ্বন্ধ কবিলে বোলে হিন্দুৱে এনেকৈ ঘৰ নাসাজিব ; সোণবৰণি, আঙ্গঠি এনে অলঙ্কাৰ নিপিন্ধিব। আহোমৰো যি বিমানৰ মাহুৰ, সেয়েহে পিন্ধিব, বচাকৈ হ'লে কাটিয় ; আৰু গুণাদিয়া কাপোৰ, নবাছোলা যি পিন্ধিব, তাকো কাটিয়। এই নিৰ্বন্ধ কৰি বাইজক তনাই দিলে।

এনেতে কছাৰী বজাই বৃঢ়াবজাদেও বৰ্গী হবৰ শুনি, পূৰ্ব সাধৰণে পত্ৰলক্ষ্যেণ দি, ফুলছবি গুছাই, সিংহ ছাব দি, আমাৰ পূৰ্বে বোৱা চুই কটকীৰ (শ্ৰীভগীৰাল আৰু মাধৱকন্দলি) লগত বজিয়াবকে চেটীয়াদলৈকে পঠাই দিলে। সিহঁতো আহি ভগাবজা বৰ্গদেৱৰ ঠাই পালেহি।

পাচে বৰ্গদেৱে পত্ৰত সিংহ-ছাব দিবৰ দেখি বজাকৈ লাকু বৰপাত্ৰক ক'লে বোলে, কছাৰী কটকীৰ দায় ধৰি খেদি পঠাওক। বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাবে লাকু বৰপাত্ৰে বোলে, ঐ বজিয়াব ! ঐ চেটীয়াদলৈ ! পূৰ্বাপৰ ভইতৰ পত্ৰত ফুল-ছাবহে, এতিয়া কেনে সিংহ-ছাব দিয় ? ফুল-ছাবহে দিব পাৰ, এখন সিংহ-ছাব দিয়া বিধাৰণে, পত্ৰক কিসক আনিছ ? এইবুলি দায় ধৰি, বৰ্গদেৱৰ আগতে কাকত কালি, কছাৰী কটকীৰ গতিয়াই খেদিলে। তাৰেপৰা কতো কাল কছাৰীয়ে অশ্ৰীতিয়ে থাকিল।

সেইবেলা ভগাবজাদেবে একেবি অধর্ম-অকর্ম আচবিলে, যব পবিহিত কর্ম কবিলে। পাচে লোকজনব মনত অনন্তোয হেন দেখি, মহাবাজা সি কর্ম এবি, ভভাবী চেটীয়াব কৈদব পেটকাহুবীয়াব জীয়েক, তাই লোকব দবত পবিছিল, সেয়ে ককারেকব ল'বা এটা ছুলিছিল। সেয়ে লৈতে পেটকাহুবীয়াব জীয়েকক বজাদেবে আনি বিবাহবাৰীত বৈ, বিয়া কবি, বহুঁববী পাতিলে, পুতেকটিকো যোবাই ল'লে। পাচে কতদিন থাকি, ১৫৭৩ ঈকত শাওণব ১৩ দিন যাওতে শনিবাৰে সেই তোলনীয়া পুতেকটি মবিল। পাচে বহুঁববীয়ে মহাবাজাব ভায়েক চুতিজফাব ববমাজ পুতেক লাণ-লুণ-মোহাঁইক বাদ দিলে বোলে, যোব ল'বাক বিষ খুবাই সিয়েহে মাবিলে। এইবুলি বজাত ক'লে। পাচে বজারো ভায়েকক ক'লে বোলে, তোব পোৰেবেহে যোব লাই পোক মাবিলে, তাকো যই মাৰো, উলিয়াই দে। এইবুলি দায় খবি ভায়েক চুতিজফাব মাহুহ-মাহুহ কাটি ল'লে। পাচে আইকুঁববীয়ে বোলে, যোব ল'বাই তাত কাৰে উমলিব? অকলে কেনেকৈ থাকিব? এইবুলি বজাত ক'লত, দিগিবা, চাংমাই, পানীতোলা, কুকুবাচোবা, যাক লাগে তাকে ল'বাব লগত মাৰি দিবব নিমিত্তে হাডীশালব গড়ালত থ'লেনি। বজারো সেই কুঁববী কথাক লৈ ডা-ডাঙ্গবীয়া ববা-বুককব সকলোবে ল'বা একোটাকৈ, সেই ল'বাব লগত দিবলৈ খুজিলে; ডাঙ্গবীয়া সকলে জনোৰাতো এবিখলৈ লুপিলে। পাচে সকলোবে গা নসলে। পাচে সকলোবে আলচি, চুতিজফাবে কথা হৈ, ভগাবজাক জখলা ওভোটাংই মবিলগৈ। ১৫৭৪ ঈকব ভাদ্রব ২৩ দিন যাওতে, শনিবাৰে প্রভাততে, ভগাবজা বৰ্গদেবক ভাদি, তেওঁব ভায়েক চুতিজফাক বজা পাতি সেবা কবিলে। ভগাবজাদেবব ভোগ ৩ বছৰ। পাচে ভগাবজাদেবক চুতিজফাই বোজবাজ দি পৰ্ব্বতত টকোবাৰীত বধীয়া দি থ'লেনি। ছমাহব পাচে, ফাল্গুনব ১৮ দিন যাওতে দেওবাৰে ভগাবজা মবিল। ৮কানীনাথ ভামুলী কুকনব বুৰঞ্জীতে, চুতিজফা বজাদেবে বড়বজ কবি, চাংমাইব হতুৰাই বিবজিয়া কবাই ভগাবজাক মবালে।

পূৰ্বে ভগাবজাদেও বজা হই থাকোতে পূৰ্ব-ফাল্গুনী নক্ষত্ৰত সিংহত গ্রহণ হ'ল, পাছদিনা ভাগিল। সেই সময়ব পৰাহে আবোহানত বজাব শুকুলা গিলিপ হ'ল; আক শুকুলা পইজাবো হ'ল। পাচে ডাঙ্গবীয়াসকলেও সেইকপে লব খুজিলে। বৰ্গদেবে বোলে, জেহ হ'লেহে ভাল, জেও যদি লয়, ডাঙ্গবীয়াবোবে মাজতে গামোচা একোখনি লওক, এই আজ্ঞা কবিলে। তাবেপবা ডাঙ্গবীয়াসকলে আবোহানত মাজ পোবে মালতে একোখনি শুকুলা গামোচা বান্ধি ল'লে আক পইজাবৰ ভিতৰতো শুকুলা কাপোব ল'লে। কোমোৰে (যেবে ৮কানীনাথ ভামুলী কুকনব বুৰঞ্জীত) কয় বোলে, ভগাবজাদেবে আবোহানত গিলিপ দিয়া নাই, তেওঁব ভায়েক চুতিজফা (বা মধীয়া

বজাঘেবেহে) ব'দৰ ভাপ সহিব নোহাবি আবোহানত শিলিপ দিলে, এই বুলিও কয়।

ভগ্নাবজা বৰ্গদেৱৰ দিনতেই, বজাঘেও একদিনা ফুটকাতলীত পহু হাবিবলৈ যাওঁতে হুৰবাৰ ঘৰৰ এটা বজা কুকুৰে পহুৰ ঠেঙ্গত কাষোৰ হাবি ধৰি পহু হাবিলে। পাচে বজাঘেবে বং পাই, সেই কুকুৰৰ নাম থ'লে "আয়া-চুকি বজা-চিলা" আৰু সেই নায়েবেই সেই ঘৰবো নাম থাকিল "বজাচিলাৰ ঘৰ।"

এইজন বৰ্গদেৱৰ (ভগ্না বজাৰ) দিনতে হোবাই তামুলীৰ পাছত লাহো বৰবকৰা লাহো বৰবকৰা হ'ল, বাকী পাত্ৰযন্ত্ৰী আগৰ বোবেই থাকিল।

নৰিয়া বজা

চুড়িঙ্গা ১৫৭৪ শকত বজা হ'ল। সততে নৰিয়া পৰি থাকে বুলি এওঁকে নৰিয়া বজা বুলিও কয়। নৰিয়া বজাদেৱে লাকু বৰপাত্ৰৰ জীয়েকক বৰহুঁৱৰী পাতিলে, আৰু পৰ্বতৰ পৰা বৈদায় বেদেখাকৈ পিঙ্গলাগড়ত লগাই আদৰা খাতৰপৰা গড় বজালে, বাঁহ বোৱালে। তেওঁৰে বৰ মাজিউজনা গোহাঁই লাগু লুপে বাপেক বজা দেখি, আপুনি যৱজালিকৈ কুবে, মানুহ হুহুহো লগত লয় আৰু লাকু বৰপাত্ৰৰে ভিতৰি কথা হয়। এইকথা বুঢ়াগোহাঁইপৰীয়া সৰিয়হ গোহাঁইৰে কথা হৈ, তেওঁৰ ভনীয়েক কুকুৰেখোৱা গোহাঁইৰ মাকে বজাত লগাই বোলে, তোমাৰ বৰ মাজিউ পুতেৰে লাকু বৰপাত্ৰৰে কথা হৈ বাজ্যক মোৰাই ল'লে আৰু তোমাকে। এদিন ধৰেহে। বজাই এইকথা শুনি, প্ৰমাণ পাই, পাচে এই কথা মনত লৈ লাগু লুপ গোহাঁইক সাজ খাবলৈ বুলি মাতি, ভিতৰ সোমাই ধৰি ভোগবাবীত মাৰিলেনি। এই কথা ১৫৭৫ শকৰ আঘোণৰ ১৭ দিন যাওঁতে, দেওবাৰে।

পাচে বজাদেৱে খংকৈ সেই কথাকে লৈ লাকুবৰপাত্ৰকে নগৰীয়া বকৰা সন্দিকৈৰ কলাহুং বকৰাকো মাৰিলেনি। লাকু বৰপাত্ৰৰ সলনি কেন্দুঙৰীয়া চেমাক বৰপাত্ৰ গোহাঁই পাতিলে, দিলিহিৱাল সৰু বুঢ়াক গুচাই, দিলিহীয়া চপবাখোৱাক বৰগোহাঁই পাতিলে। লাকু বৰপাত্ৰৰ জীয়েককো বৰহুঁৱৰী ভাজিলে, পাচে টেপবতলীয়া সৰিয়হক বুঢ়াগোহাঁই পাতি, তেওঁৰে ভনীয়েক কুকুৰেখোৱা গোহাঁইৰ মাকক বৰহুঁৱৰী পাতিলে আৰু মৰাণৰ লাহোক ভাজি, তাৰে সলনি বুঢ়াগোহাঁইপৰীয়া হাতী পোৱালিক বৰ-বকৰা পাতিলে। তাত পাচে কুকুৰেখোৱা গোহাঁইৰ মাকে বজাত লগাই, থহুৱা

নগৰীয়া বকৰা

সন্দিকৈৰ

চেমাবৰপাত্ৰ(কেন্দুঙৰীয়া)

চপবাখোৱা বৰগোহাঁই

সৰিয়হ বুঢ়াগোহাঁই

গোহাঁইক (পাছলৈ এওঁৰ নাম আহোৱ মতে “চুতাম্‌লা” আৰু হিন্দু মতে জয়ধ্বজসিংহ) হেমনবাবীত বৈছিল। একদিনা কুকুৰেখোৱা গোহাঁইৰ মাকে থহুৱা গোহাঁইক তাত খাবলৈ মাতিলে। তাত খুৰাওঁতে, সৰিয়হ বুঢ়া-গোহাঁইৰে ভিতৰি কথা হৈ, কুকাৰৰ আঁৰবপৰা শেল-মাৰি পঠালে; থহুৱা গোহাঁইৰ গাত নপৰিল। পাচে

বজাদেৱে দেখি মনত অসন্তোষকৈ থহুৱা গোহাঁইক হেমনবাবীৰপৰা উলিয়াই

ভোপবাবীত খ'লেনি আক সবিন্ন বৃঢ়াগোহাঁইক বৃঢ়াগোহাঁই ভাদি, তেওঁৰে সুবে
পুনৰ শুক্লাহুত্বে বৃঢ়াগোহাঁই পাতিলে আক হাতী পোৱালিকো বববকৰা ভাদি
হাতী পোৱালি বববকৰা টংচু সন্দিকৈৰ খাওতিত্ৱিকক বববকৰা পাতিলে
আক পূৰ্ণ পৰ্বতীয়া সকলো ববগোহাঁইৰ গাভ থকা
বাজমন্ত্ৰীৰ বাবো আপি দিলেহি।

আত অনন্তবে নবিতা বজাদেৱে চুজি মাৰিবলৈ দিলিহিৱালব শুক্লাহুত্বে বৃঢ়া-
গোহাঁই, দিহিকীয়া ববগোহাঁই চপবাখোৱা, কৈলুঙবীয়া ববপাজ গোহাঁই টেমাকে, এই
শুক্লাহুত্বে বৃঢ়াগোহাঁই তিনিও পঠাই দিলে। সিবোৰে দিক্ৰবজৈদি গৈ মাৰ
নোৱাত বহিলগৈ; আক বৃঢ়া যোৱাকোৱৰে পিক্ৰচাই
চৌৱাই বক্ৰজৈদি গৈ, চুজিব ধব-হুৰাব পুৰি ধান,
খাওতিত্ৱিক বববকৰা আলু, কচলু কাটি ওলাই আহিল। ডাঙ্গৰীয়াবোৰেও
(টংচু বববকৰা) আঙুৰাই চকীয়াল কপবাই হাজৰিকাক গড় বান্ধিবলৈ,

বাঁহ কাটি আনিবলৈ যাব দিলে। বাঁহ আনোতে, সেই লগতে চুজিয়েও বাঁহৰ কণা
পেলাই কপবাই হাজৰিকা প্ৰমুখো একুৰিয়ান মানুহ মাৰিলে। আক চুজি গোটাৱিয়েক
চুজিব লগত মুক্ত বাই কুঁৱৰীয়ে পঠাইছে বুলি, গোহাঁইবোৰৰ গালৈ
আছিল। গোহাঁইবোৰেও সিহঁতক কাপোৰ একোমোৰ
দিলে। পাচে চুজিয়ে গড়ৰ বাজ হই বোলে, গোহাঁইবোৰৰ যি কাপোৰ একোমোৰ
আনিলো, তাকে যেতকি ক'ব নোৱাৰিলে, সিবোৰে আমাক কেনেকৈ ধৰিব? এতেকে
সিবোৰ উলটি যাওক। এই বুলি চুজী পলাই গ'ল।

তাত পাচে মাখনোৱাবপৰা গোহাঁইবোৰ বান্ধবনোৱাত বহিলগৈ। তাৰপৰা
চুজিক বাই জিজ্ঞাসা কৰিবলৈ যাওঁতে চুজিয়ে অসমৰ বতাহজিলা প্ৰমুখো একুৰিয়ান
মানুহ কাটিলে; হাঁহচৰাতো পাঁচ শমান লোক
কাটিলে। পাচে দিহিকীয়া চপবাখোৱা ববগোহাঁয়ে
শুক্লাহুত্বে বৃঢ়াগোহাঁইৰ আগত বোলে, চুজি যে ডালব বান্ধব, তাক আমি ধৰিবলৈ
পাওঁ নেকি? এইবুলি হহকি আহিল। তাকে দেখি, টেমা ববপাজো হহকিল। বৃঢ়া-
গোহাঁই শুক্লাহুত্বেও বোলে, আনিনো থাকি কি
কবিম? আমিও ওলাই যাওঁ; যদি লগৰ লভ্য লাগে,
মই গা কৰিলো। মোৰ ভনী (চুতিত্ৱিক নবিতা
বজাদেৱৰ ববমাহী কুঁৱৰী, জন্মজ নিহে বা থহৰা
গোহাঁইৰ মাক) বজাব কুঁৱৰী, ইমান কথাকে বাণিব
নোৱাবিব নেকি? এইবুলি লগৰ লোকজন সহিতে হহকি আহিল। পাচে বহাবাজাই
গোহাঁইবোৰক দান ধৰিলত, বৃঢ়াগোহাঁয়ে বোলে, দিহিকীয়া ববগোহাঁইৰে ববপাজৰে

হাতী পোৱালি বৃঢ়া-
গোহাঁই, সকলো
ববগোহাঁই
(২য় বাব)

এই দুইবোৰ ভজালে। পাচে বজাদেৱে শুক্লা হুকুৰ ভাঙ্গি হাতীপোৱালিক বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে আৰু চপবাখোৱাৰ সলনি পুনৰ সৰুবুঢ়াকে বৰগোহাঁই পাতিলে।

তাৰ পাছত ঢেকেৰিৰ চাঙ্গত পূৰ্ণ চলিহা বয়লু বজা হৈছিলে। পাচে ডকলাৰ হাতে কথা হৈ মহাবাজাই তাক কটালে। সেইবেলা বৰগোহাঁইকে, হাতীমুৰীয়া ফুকনকে মহাবাজা পুনৰ্ৰাৰ চুঙ্গি মাৰিবলৈ পাচিলে। বৰগোহাঁই উজাই গৈ আঠিৱাবাৰী ভিতৰত

অল্পলু বজা পূৰ্ণ চলিহা

হাতীমুৰীয়া ফুকন

বহিলগৈ; চুঙ্গিৰ ঘৰ দুৱাৰ কাটি, ধান কাটি, যি পালে

মানুহ গৰু ধৰি লৈ ওলাই আহিল। বৰগোহাঁয়ে পৰ্কতৰ

দাঁতিৱেদি চুঙ্গিৰ ঘৰ কাটি, পুৰি মানুহ-গৰু ধৰি পশ্চিম

মুখে যাওঁতে, তৰাৰ সাজিত জুপি থাকি, চুঙ্গিয়ে বৰগোহাঁইক কাঁৰ একাঠি লগালে।

পাচে তাতে দিনাদহেক থাকি, বজতি, বিৰেশীয়া, সোলেঙ্গী, চুঙ্গিৰ এই তিনি গাঁও

মাৰি লুটি, ঘৰ পুৰি যি পালে, মানুহ, গৰু ধৰি লৈ খাৰৈৱেদি লুইতলৈ ওলাই আহিল।

পাছৰ বছৰ পুনৰ্ৰাৰ আমাৰবোৰে ধান কাটিলেগৈ। চুঙ্গি যি আছিল খাবলৈ নেপাই

সবে আহি বৰিলহি।

কতোদিন অন্তৰে কছাৰীৰ বীৰ দৰ্পনাবাৰণে (এওঁক বৰিদৰ্পনাবাৰণ বুলিও জনে) কলিৱাৰবেদি পঠালে মজিন্দাবক, তাৰ পাত্ৰমন্ত্ৰীবোৰেও সমালোচনা কৰি মৰজোৱেদি পঠালে ফুৰা দলৈক। তুমো আহি ফুঠাইৰ চকী পালেহি। আমাৰ চকিৱালহঁতে বোলে, তইত কি কাৰণে আহিছ? মৰজোৱেদি অহাটে বোলে, ঐতিব কাৰণে মন্ত্ৰীবোৰে পঠাইছে, কলিৱাৰবেদি অহাটে বোলে, ঐতিব কাৰণে বজা পঠাইছে। এই কথা দুই ঠাইৰ চকীৱালে আহি দৈগোবোজত বৰচেটিৱাৰ ঠাইত জনালেহি। বৰচেটিৱাই টংচু বৰবকৰালৈ জনালত বৰবকৰাই মহাবাজাত ক'লে। মন্ত্ৰীবোৰৰ কথাত কৰি বজাৰ কথাহে ডাকৰ, আকে চাই মহাবাজাদেৱে বোলে, বৰচেটিৱাই আনি ফুৰাদলৈক ৰোজবাজ দি বাখি ধওকহি। এইবুলি বৰবকৰাক মজিন্দাবক আনি পত্ৰসন্দেশ সহিতে, ভালমানুহ এটা লগত লৈ পূৰ্ববিধাৰণে আনি তুলিব দিলে। মহাবাজাৰ আজ্ঞাৱ টংচু বৰবকৰাই মজিন্দাবক আনি তুলি, সন্দেশ-পত্ৰ সহিতে শুকটিঙলা বলোক লগত দি মজিন্দাবক বিদায় দি পঠালে; বৰচেটিৱাই ফুৰা দলৈক আনি ৰোজবাজ দি বাখি ধালে।

তাৰ পাচে মহাবাজাদেৱে কছাৰী বজালৈ পত্ৰত এইখান লিখিলে বোলে, “তোমাৰ আমাৰ ঐতিগোট পূৰ্বাৰমি চলি গৈছে। এইকণে আমি সেই ঐতিতে বহিছোঁ। তুমি যে উকীল অনাদৰ কৰি পঠাইলা হেন যে লিখিছা, খাপিত সাক্ষিতৰ ব্যৱহাৰ আগত কৰি বিপৰীত কৰি দিছা যেখন তুমিহে ঐতিগোট ছেদ কৰিছা। এখন ধৰ্মপথক স্মৰি পূৰ্ব নিৰ্বন্ধে ব্যৱহাৰ কৰিলে, কিসক ঐতিগোট নচলিব?” এমনে পত্ৰত লিখি, সন্দেশ সহিতে শীতলোৱাল আৰু নাৰায়ণক লগত দি মজিন্দাবকে ফুৰা দলৈকে বিদায় দিলে।

আমাব হুই কটকীক মহাবাজা এই বুলিলে বোলে, সবকীড বি আছে, মিইডকো লগত লৈ, কছাবী বজাড বোগাই দিবি নি। আমাব হুই কটকী পৈ বীবদৰ্পনাবারণ বজাব ঠাইড পত্ৰসন্দেশ দি, ঐতিব কাৰণ কহিলে। পাচে পত্ৰড ধাপিত সাকিত বুলিবব শুনি, আমাব হুই কটকীক দায় ধবি কছাবী বজা বোলে, আমাক ভোব মহাবাজাই কত্য়া দি কাহানি ধাপিছে সাকিছে, ধাপিত সাকিত যে বোলে? পাচে আমাব হুই কটকীয়ে বোলে, বজাসকলব অভিপ্ৰায় বজাসকলেহে বুজে; বজাব বিশ্বাস আমি কেমনে বুজিম? আমাব যুথব বচন নহয়, পত্ৰব বচন, অন্তথা কেমনে লিখিব? মহাবাজা পাত্ৰ-মজী সহিতে বিচাব কবি চাওক। পাচে কছাবী বজা পাত্ৰমজী সহিতে ময়ালোচন কবি বোলে, পূৰ্বে যেই সকলক কত্য়া দি ধাপিছে, সেই সকলকেহে ভোব মহাবাজা ধাপিত সাকিত বুলিব পায়। যেমনে অজাড পূত্ৰব নামকৰণ নঘটে, তেমনে কত্য়া দি নো ধাপোতেই ধাপিত সাকিত কেমনে ঘটিব? এখন ঐতিক স্মৰি কত্য়া দি ধাপিবাক মনেহে জানো ভোব মহাবাজা ধাপিত সাকিত বুলি লিখিছে, ভাল, ভোব মহাবাজা এখন আপোনাৰ বচন বন্ধা কবি এখন আমাকো কত্য়া দি ধাপক। এইখান পত্ৰড লিখি, পত্ৰসন্দেশ সহিতে ডেবেবা দলৈক লগত দি আমাব হুই কটকীক বিদায় দিলে। হুই কটকী আহি ডাঙ্গবীয়া সকলব ঠাইড, মহাবাজাব ঠাইড সেৱা কবি, পত্ৰসন্দেশ দি, পূৰ্ণাপব ধাৰণে ঐতিব কাৰণ কহি কছাবী বজাই কোৱা কত্য়াব কাৰণ কহিলে।

কত্য়াব কাৰণ শুনি মহাবাজা ডাঙ্গবীয়াসকলড সুধিলে বোলে, কত্য়া দিয়া নিদিয়া বচনখান বুলিব লৈ কোনখান বোলাইক? ডাঙ্গবীয়াসকলে বোলে, পূৰ্বে কত্য়া দি অসন্তোষ পোৱা গৈছে। নিষ্ঠতেও নিষ্ঠতে অনাদৰ কৰিহে নিলে; আক চাই আশা দি ধবলৈহে ভাল; নিশ্চয় কবি কথা দিবলৈ ভাল নহয়। এই হেন আনি বৰ্গদেবব মনে বা কোনখান বোলে? পূৰ্বে কত্য়া দি, সি অসন্তোষ নেপালে ভাল। এডেকে বৰ্গদেবে ভাবি চাওক। মহাবাজা বোলে, কত্য়া দি কছাবীবে আমাবে কিমতে হয় ছল-ছন্দকৈ হাট পাতিম। তাতে আমাব মানুহে বেচাকিনা কবি থাকিব, ছল-বিছলো চাব। ছল চাই একেবাড়িয়ে গাঁৱো মাৰি আনিব; তেহে মোব কোষব শাল গুছে। এইখান নিশ্চয় কবি, কত্য়া দিম হেন বুলি, পত্ৰ লিখি, পূৰ্ণাপব শীতলীয়াল কটকীকে, কাম কটকীকে পত্ৰসন্দেশ সহিতে লগত দি, কছাবীব হুই কটকীক বিদায় দিলে। পাচে মহাবাজা এখান হাটো পাতিলে। পাচে আমাব হুয়ো কটকী পৈ বীবদৰ্পনাবারণ বজাব ঠাইড লিখা পত্ৰ দি, ঐতিব কাৰণ কহি, কত্য়া দিবব কথা কহিলে। পাচে বীবদৰ্পনাবারণ বজাৱো পূৰ্ণাপব হুই কটকীক তুলি ঐতিপূৰ্ণক কত্য়াব কাৰণ কহি, যজিন্দাববে বধূব হাততে পত্ৰ-সন্দেশ দি আমাব হুই কটকীক বিদায় দিলে। আমাব হুই কটকীয়ে সৈতে যজিন্দাব আক বধূ কটকী আহি টংহু সন্দিকাই বববকৰাব ওচৰড উঠি, পত্ৰ-সন্দেশ দি, কত্য়াব কাৰণ কহিলে।

সেইবেলা আইকুঁৰবীত পোৱালি পাচনীৰ খাটনি আছিল। সেইকাৰণে সিলোকক পৰাভৱ কৰা হেন দেখি, আইকুঁৰবীয়ে পোৱালীক বন্দী কৰি থৈছিল। পাচে বন্দীৰ পৰা এবালড, সেয়ে বজাত গোচৰ দিলে বোলে, আইকুঁৰবীয়ে কপাই গবিন্নাত (আহোম মাতেৰে "গ-ডী-ৱ" বা "চেং-চাই" অৰ্থাৎ বকতিয়াল) কৈ বুঢ়াগোহাঁইলৈ কৈ গ'ল বোলে, যেনে-ভেনে উপায়কৈ ভাগিনীয়েকক (কুকুৰেখোৱা গোহাঁইক) বজা পাতোক। এই কথা শুনি বজাদেৱে কপাই গবিন্নাক আনি কাটিলে। পাচে আইকুঁৰবীয়ে বোলে, তোমাবে মোৰে ভেদ লগাই কোনোবাই এইবোৰ মিছায়ে কৰ। এইবুলি কলত, আইকুঁৰবীত থাকি, পোৱালি পাচনীক খিৱেয়ে কাটিব দিলে। আক হাতীপোৱালীক বুঢ়াগোহাঁই ভান্ধি শুকুলাহুকে পুনৰ বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে। অপৰকে সেইবেলা কুকুৰেখোৱা গোহাঁইয়ে লোকক পৰাভৱ কৰি ফুৰিছিল। গৰ্ভাৱতী

শুকুলাহু বুঢ়াগোহাঁই

(৩য় বাৰ)

জীক দেখিলে ধৰি আনি কুকুৰৰ হতুৱাই গৰ্ভ ফালি ল'ব চাইছিল; আনো জীলোকক ধৰি আনি জাতি ভুক্ত কৰাইছিল; দঁতুৰা মানুহ দেখিলে তাৰ দন্ত গুছায়;

আক লোকৰ ভিকতা ধৰি আনি, কাটি আনি আক-তাক দিয়ায়। ডা-ডাঙ্গৰীয়া, বকৰাকুকনইতৰ দোলাত কুকুৰ তুলি পহঁ মাৰিবলৈ যায়। ফুকন বকৰাবোৰে সাজ-খাবলৈ গলে চবাইলৈ বুলি ফুকন-বকৰাৰ গালৈ বাতলু গুটি মাৰে। এইবোৰকে সহিব নোৱাৰি সকলোৱে সমালোচন কৰি, থহুৱা গোহাঁইকে বজা পাতিবলৈ মনে যুক্তি কৰিলে। পাচে সেইবেলা নবিয়া বজা স্বৰ্গদেৱে মাকৰ হুই ভাত খুৰাবলৈ লগা-ভগা গোহাঁইবোৰকো, বকৰা, ফুকন, বাজখোৱা, হাজৰিকা সবাকো নিলে। পাচে শুকুলা হু বুঢ়াগোহাঁই দুৱাৰতে বৈ আছিল। তামোল দিবৰ ছলে তাতে বৈ বুঢ়াগোহাঁইয়ে সবাকে মাতিলে, সকলোকে তাতে বাথিলে বোলে, কি কথা ভাইতে জানিছ নে? নিবোৰে বোলে, নেজানো, আমি একো জনা নাই। পাচে বুঢ়াগোহাঁইয়ে বোলে, মই বজাবে বিশ্বাসে কথা হওঁতে বৰগোহাঁইয়ে দেখিছে, মহাবাজা থহুৱা গোহাঁইকে বজা ল'ব লাগে বুলিছে, মোক সেইকথা ভাইতক ক'ব দিছে। সবো বোলে, ভাল, বজা মি বুলিছে কৰিব লাগে।

পাচে এইকপে সবে সমালোচন কৰি দিহিলীয়া সকলো বৰগোহাঁই, শুকুলাহু বুঢ়াগোহাঁই, ভগা বুঢ়াগোহাঁই হাতীপোৱালি সেয়ে এতিয়া বৰকলীয়া বকৰা, নাকজই হুলীয়া বকৰা, দীঘলা ঘোৰাচোৱা, সোণামুৱা বেজ, এই সকলে গৈ, থহুৱা গোহাঁইক

অবকলীয়া বকৰা

দুলীয়া বকৰা

আনি চ'বাত বহুৱাই থৈ, নবিয়া বজাদেৱক জখলা ওভোভাই থ'লে। বজাদেৱে বোলে কোন? বুঢ়াগোহাঁইয়ে বোলে, স্বৰ্গদেৱক এখোন জনা নাই, থহুৱা গোহাঁইকহে

জানিছো। নবিয়া বজাদেৱে বুঢ়াগোহাঁইৰ কথাৰ মাত বৃদ্ধি বোলে, মোকো জানইক

বুলিহে ভয় কৰিলো; মোকোহঁতে নিবি, পাচে কিছু মোক যি শূলেৰে বিদ্ধিহ, তোকো সেই শূলে বিদ্ধিব, পৰে দি কাটিব। এই বুলি মনে মনে ব'ল। পাচে পাত্ৰমঞ্জীসৰে সমালোচন কৰি খহুৰা গোহাঁইকে বজা পাতি সেৱা কৰিলে; আৰু নৰিয়া বজাক নি বণ্চেখামত বমণীবাৰীত ৰোজবাজ দি থ'লেনি। খহুৰা গোহাঁইব মাকো বজাদেৱৰ লগতে বণ্চেখামলৈ গ'ল।

পাচে বণ্চেখামত গৈ খহুৰা গোহাঁইৰ মাকে পুতেকৰ ঠাইত অহা-যোৱা কৰি থাকোতে একদিনা নৰিয়া বজাদেৱে বোলে, পুতেৰে যদি দিনাচাবেক ৰাজ খাব, পুৰণি খুটা শুচাই ন-খুটা লগাব, তেহে খাব পাৰিব, এইবুলি কৰি। এইখান বুলি পঠালে।

পূৰ্বে যি চুজিব লগত যুখ হৈছিল, নৰিয়া বজাদেৱৰ দিনতে ১৫৭৫ শকত চুজিব ঈৰিয়ালপৰা বজাই ভয় পাই শেহত আমাত বৰিলহি। পাচে বজাদেৱে সিৰোবক ভাঙ্গি আনি অভয়পুৰত পাতিলেহি; আৰু খাম্জক্কায়া নবাই আহি নামকণৰ ভ'ৰাল

চুজিব ঈৰিয়ালপৰা বজা

পুৰি আহিলা-পাতিখনি লুৰি নিলে। পাচে বণলৈ তিপায় বজাক দিলে, বণত নবা ভাগি গ'ল। পুনৰ আমাৰ নকৈ ভ'ৰাল কৰিলে। আৰু সকলো "দেওঘৰ"ত ১৫৭৬ শকত মানুহ দি নিৰ্বন্ধ কৰিলে, আৰু মিচিমি গড় বন্ধালে। পাচে ১৫৭৬ শকৰ আঘোণৰ ১৫ দিন যাওঁতে ভাতৰ লগত বিষ খুৱাই, নৰিয়া বজাদেৱক মাৰিলে, ভোগ ২ বছৰ। এইজন। স্বৰ্গদেৱৰ দিনতে, পূৰ্বে ১৫৭৪ শকত শিদ্ধবিঘৰত কুনবিন্‌কুন খাঁ, পাটঘৰত পাগজোমা, বজাপতাত বচোৱাল টঙ্গালি, এইৰূপে বঁটাৰ নিৰ্বন্ধ কৰিলে।

জয়ধ্বজ সিংহ

পাচে ১৫৭৬ শকত বছৰা গোহাঁইদেও চুতাম্‌লা নাম লৈ পিতৃ-সিংহাসনত উঠিল। হিন্দুসভে জয়ধ্বজ সিংহ নাম ল'লে। বজাদেৱে বজা হুৱে কুকুৰেখোৱা গোহাঁইৰ মাক ববহুঁৰবীক খিচাৰি বাকলৈ আনিব দিলে। পাচে উলিৱাই আনি মাক-পুতেক দুইকো ববহাটত মাৰি, মাকৰ বুকুত পুতেকক দি পুতি ধ'লে। কুকুৰেখোৱা গোহাঁইৰ যোৱায়েক সবিন্নহ বুঢ়াগোহাঁইকো, চেলেঙ্গ বেজকো, দুইকো ববহাটত মাৰিলে।

এনে প্ৰবাদ আছে বোলে ইতিপূৰ্বে যে বুঢ়াবজা বৰ্গদেৱৰ দিনত মিশ্ৰ বাপুক বধ কৰা হৈছিল, তাৰ ক্ৰাৰণে ৰাজ্যত বহুত উৎপাত অৱতল হ'ল। ভাটিকালৰ কোনো পণ্ডিতে গণনাৰ দ্বাৰা ধিৰাং কৰিলে যে পূৰ্বদেশত কোনো এজন মহাসম্ভক বিঘাত কৰিছে। এই পণ্ডিতৰ বাক্য-পত্ৰ কিবা সূত্ৰে বৰ্গদেৱৰ হাতত পৰেহি। পাচে পত্ৰ পাই বৰ্গদেৱে ভৱ খাই মিশ্ৰ বাপুৰ পুত্ৰাদি কোন আছে বিচাৰ কৰিলে।

এইসময়ত বজাদেৱে দিলিহীৱালৰ শুকুলাহুত বুঢ়াগোহাঁই সহিতে বজাদেৱে কথা হুই মিশ্ৰ বাপুৰ ল'ৰাক বিচাৰ কৰি আনিবলৈ বুলিলে। মিশ্ৰ বাপুৰ দুটি ল'ৰা আছিল, কিন্তু তেওঁৰ বিধবা পত্নীয়ে মাৰে বুলি ভয় কৰি, ল'ৰা দুটিক আঁৰ কৰি থৈ, সত্ৰৰ পাঠক চন্দ্ৰ নিবন্ধনদেৱক মিশ্ৰ বাপুৰ পুতেক, বুলি বজাব আগত উপস্থিত কৰালে। বৰ্গদেৱেও ভয়বৃত্ত হৈ তেওঁতে শৰণ ল'লে আৰু আউনীআটী নামে সত্ৰ কৰাই দিলে। আৰু ব্ৰহ্মবধৰ পাণৰ যোচন হেতুকে

আউনীআটী সত্ৰ
গালপুৰাটত (বৰ্ত্তমান শিৱসাগৰৰ পৰা ষাট) পোবিন্দ
ঠাকুৰক দি, বজ কৰি, বহুত মাটি-মাহুহ উছৰ্গি, তাৰৰ কলি কৰি দিলে। সেইদিনেৰে পৰা তাৰৰ কলি চলিল।

এইজন্য বৰ্গদেৱৰ দিনতে ববহুঁৱীয়া সত্ৰৰ কৈৱৰ্ত্তই ঘৰৰ ভেটিলৈ মাটি তোলোতে ধন পালে। পাচে লক্ষ্যৰ বজা দি সৰাহ কৰিলে, আহোমৰ, হিন্দুৰ, কৈৱৰ্ত্তৰ, হাবীৰ গাৱৰ-বাৱৰ পৃথকে পৃথকে, প্ৰজা একাকৰ হৈছিল। পাচে মহাৰাজা সেই কথা শুনি সত্ৰক দি, কুঠাৰেৰে বুকু ছিৰি মাৰিলে; কৈৱৰ্ত্তৰ সৰাহ খাবৰ শুনি বহুতক দাৱ ধৰিলে। তাতে চিৰিংভাৱৰ আৰু ববগোহাঁইপৰীয়াও কতো পৰিলে, বেবতীয়া আহোমো পৰিলে। সেইদিনৰ পৰাহে কৈৱৰ্ত্তৰ সৰাহ খাবলৈ কোনো বেৰাৱ, কেবাৰি

কবিও বেচায়। একদিবা বজাদেও ববজিলৈ যাওতে, চাৰিবছৰীয়া, ছোৰালী এটিয়ে বজাব ককালত সাৰটি ধৰিলে। বজাদেৱে বোলে ক'ব ছোৰালিটি? পাচে ববকুঁৱৰীয়ে বোলে, দিলিহীয়াল বুচাগোহাঁইব জীয়েকৰ ভায়েকৰ জীয়েক, মাক বাপেক মৰিলত সৰু মাহী কুঁৱৰীয়ে আনি থৈছে। বজাদেৱে বোলে, পুঠৈ ঠ! মোক বাপেক বুলিহে ধৰিলেহি, মোৰ জী হ'ল জানিবা। এতেকে এইক মই ভুলিম। এই বুলি ভুলি, অবোধতে কেকোবা দোলা দি চেংখৰাৰ লুখুৰিৰ পুতেকত বিয়া দিলে, আৰু বাপেক

চেংখৰা ববকুকন

চেংখৰাক (লুখুৰিক) ববকুকন পাতি কলিগাবৰলৈ গঠালে। মহাবাজা বৰ্গদেৱৰ ববকুঁৱৰীৰ চাৰিজনী জীয়েক;

ববমাহী কুঁৱৰীৰ দুই জীয়েক হ'ল। পাচে মহাবাজা আউনীআটীৰ নিষজন পাঠক বাপুত আশ্ৰয় কৰি, হৰি মন্দিৰ কৰি, আপুনি আৰ্জন কৰি, পদ্মপুৰাণৰ জলধৰা আখ্যানৰ পদ কৰিলে; আনো বহু পদ পয়াৰ কৰিলে। ববকুঁৱৰীৰ বায়েকক আনি পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী পাতিলে, সৰু বুঢ়াৰ সলনি লেচাইক ববকুকন পাতিলে। কতো দিন থাকি,

লেচাই ববগোহাঁই

লাজিচান্ধ ববগোহাঁই

কিবা দায় ধৰি, লেচাইকো ববগোহাঁই ভাদ্ৰি তেওঁৰ ঠাইত, লাজিচান্ধক ববগোহাঁই পাতিলে। তাত পাচে চেংখৰাৰ লুখুৰিকো ববকুকন ভাদ্ৰি মহাবাজা বৰ্গদেৱে

এক শহৰ (এওঁৰ নাম বাহুলি, মোৰাই তামূলী ববককৰাৰ পুতেক, বিখ্যাত লাচিত ববকুকনৰ ককায়েক) বাহুলিক “বজা শহৰ” নাম দি ববকুকন পাতিলে। আৰু

বজাশহৰ ববকুকন

ডেকা কুকন

নাওবৈছা কুকন

“লুখুবাখনৰ”

বজাদেওৰে ভাই লাণ্‌লুণ্‌ গোহাঁইৰ শহৰ বাহুলি নাওবৈছা কুকনক ডেকাকুকন পাতি ৰাজমন্ত্ৰী পাতিলে; আৰু বজা শহৰ ববকুকনৰ ভায়েকক নাওবৈছা কুকন পাতিলে; পূৰ্বত এইঘৰ লুখুবাখন। তাত পাচে বজাশহৰ ববকুকনে বাহুলি ডেকা কুকনেৰে কথা হই

বাঁৰী বাহুলীৰ এক ল'ৰা লাজি চুন্ধক চাওবোকৰ চকীয়াল পাতিলে।*

বজাদেৱে লাই সন্দিকৈৰ এক জীয়াৰী নিছিলে, তেওঁৰে ভনীয়েক বেৰতীয়া আহোমত পৰিছিলে। পাচে ভনীয়েকে গাত গৰ্ভেৰে বায়েকক চাবলৈ গ'ল। পাচে

গড়গাঁৱৰ ভিতৰতে ল'ৰা হ'ল। বৰ্গদেৱে শুনি বোলে,

মই নাও ধ'লো, এই ঘৰ গড়গাঁৱা পাতব, আৰু পূৰ্বে যি

একৈৰ গড়গাঁৱা পাতব হ'ল, তাৰে বিলগাই, এই ঘৰক গড়গাঁৱা ঘৰ—পাতব বুলিব। এইবুলি ক'লে। পাচে বৰ্গদেৱে লুখুৰি চেটীয়াৰ পানীকুকন পাতিলে, বব অভয়পুৰীয়া

* মহাবাজাৰ শহৰেকৰ নামো বাহুলি, ডেকা কুকনজনৰ নামো বাহুলি। ডেকা কুকন বাহুলি জয়দেব সিংহ বৰ্গদেৱৰ ভায়েক লাণ্‌লুণ্‌ৰ শহৰেক হয়। মহাবাজাৰ শহৰেকক বজা শহৰ ববকুকন আৰু লাণ্‌লুণ্‌ গোহাঁইৰ শহৰেকক “বাহুলি কুকন” বা “বাহুলি ডেকা কুকন” বুলি এই পুথিত উল্লেখ কৰা হ'ল।

ৰাজখোৱা ; এওঁ বুঢ়াপোহাঁই ফৈদৰ ; মাজু অভয়পুৰীয়া ৰাজখোৱা ; এওঁ টংচু সন্দিকৈৰ বাহৰ ; আৰু সৰু অভয়পুৰীয়া ৰাজখোৱা বৰপোহাঁই পৰীয়া ; তৰুৱাদিহিঙ্গীয়া ৰাজখোৱা হুৰাবাৰ, পানীদিহিঙ্গীয়া ৰাজখোৱা দিহিঙ্গীয়া ফৈদৰ, শলগুৰীয়া ৰাজখোৱা টংচু সন্দিকৈৰ ; পানী শলগুৰীয়া ৰাজখোৱা বৰতিয়ালাৰ, নামডঙ্গীয়া ৰাজখোৱা চেতিয়া, ওপৰ দৈৱঙ্গীয়া ৰাজখোৱাও চেতিয়াৰে ; নাম দৈৱঙ্গীয়া ৰাজখোৱা বুঢ়াপোহাঁই ফৈদীয়া, আৰু কপসন্দিকৈৰ ডালৰ দিহিঙ্গীয়া ফুকন হ'ল। ভোবোলৰ ফৈদ জাতত পূৰ্বত চুটীয়া, লালিৰ লকলকোৱা ঢেকেৰী হাবকিনা ; তাক আনি পাতিলে টংচুত। বজাদেওৰ এক জীয়াৰী দিলে লুখুৰী চেতিয়াত, এক জীয়াৰী দিলে ফুল বৰুৱাৰ পুতেকত।

পূৰ্বে নৰিয়া বজাদেৱে কছাৰীৰ পোনে যি হাট পাতিলে, তাৰ বেচাকিনা ভাল হেন চলিব দেখি, এইজনা বজাদেৱে সিংহ পংক্তিৰে আঠচুকীয়াকৈ বহু সোণৰ কপৰ মোহৰ মাৰিলে। আমাৰ দেশত সেই সময়ৰ পৰাহে সায়াইন লোকৰ ভিতৰতো মোহৰ চলিল। তাত পাচে সেইবেলা টংচু বৰবৰুৱাই মহাবাজাদেৱত জনালে বোলে, কছাৰীৰ কটকীও আহি আছে ; তাকে বা কোনখন বোলা যাব ? পাচে ডাঙৰীয়াবোৰে

মুজ্জাব প্ৰচলন

সমালোচন কৰি মহাবাজা বোলে ; কছাৰীৰ কটকীক তুলি, তাৰ ঘোঁৰাকে সন্দেহকে আৰু এটা কটকীক হাতীশালত তুলি, পত্ৰ সহিতে মধু কটকীক বাধি শীতলীয়ালকে বামকে লগত দি, মজিন্দাবক বিদায় দিলে।

পাচে ছুৱা কটকী গৈ বীৰ দৰ্পনাবাৰণ বজাৰ ঠাইত পত্ৰসন্দেশ সহিতে উঠিলগৈ। বীৰ দৰ্পনাবাৰণ বজাই পুনৰ্ৰাব কটকীৰ আগত এইখান বুলি বিদায় দিলে বোলে, মহাবাজাৰ পিড়ৰে বিধান বুলিলে, পুতে তাক পালিবাক লাগে। আমি এইখানহে কৰিছোঁ, আন কিছু কোৱা নাই। পাচে আমাৰ হুই কটকীও মজিন্দাব সহিতে আহি, পত্ৰ হৈ মহাবাজাৰ ঠাই পালেহি। মহাবাজায়ে কছাৰী কটকীক পূৰ্ব ধাৰণে তুলি, কুশলাকুশলি সুখি বোলে, ভোৰ হৰ্ষেৰে পত্ৰত যি লিখিছিল শুনিলো, মূখে কি কৈচে বোল। পাচে মজিন্দাবে বোলে, মহাবাজাৰ পিড়ৰে কত্ৰা দিয় বুলিছিল ; মহাবাজায়ে পিড়ৰচন বাধি এখন কত্ৰাক দিবাক লাগে। মহাবাজাই বোলে, পিড়ৰচন বাধিয়, কিন্তু মই বিধান বোলো সেইখান ভোৰ কছাৰীৰজা কবিত পাৰিব নে নোৱাৰে ? মজিন্দাবে বোলে, হৰ্ষেৰে যদি কবিত নোৱাৰিব ভবে মহাবাজালৈ কিয় কৈ পঠাব ? পাচে মহাবাজাই বোলে, সুদা মানুহৰ কত্ৰাও দৰা আহিলেহে দিৱে, এতেকে মই দৰা আহিলেহে কত্ৰা দিব পাৰোঁ। যদি হৰ্ষেৰে নিজে আহিব নোৱাৰে, তেওঁৰ ভাই বেটাকে পঠাব, তেহে কত্ৰা দিব পাৰোঁ। মজিন্দাবে বোলে, ভাইৰ যি কথা ক'লে, বজাৰ ভাই নাই, বেটা সৰু, কেমনে পঠাব ? বৰাকুককে আহি কত্ৰা নিবহি পাৰে। পাচে আমাৰ হুই কটকীয়ে বোলে, মজিন্দাবে যি বুলিছে বোলক, বৰ্গমহাবাজাই বিধান

বুলিব, হৰ্ষেশ্বৰে কিয় নাৰাখিব ? নিশ্চয় ৰাখিব। এতেকে স্বৰ্গদেৱে কছাৰীৰ হৰ্ষেশ্বৰলৈ সেইকপে বুলি পঠাওক।

এই কথা শুনি মহাবাজাই ভাইবেটাৰ কাৰণে কহি, বীৰ দৰ্পনাৰায়ণ ৰজাৰ ঠাইলৈ সন্দেশ সহিতে এক পত্ৰ দি, যজিন্দাৰ চেতিয়া দলৈ সহিতে আমাৰ দুই কটকীক পুনৰ পঠাই দিলে। সিহঁতো গৈ হৰ্ষেশ্বৰৰ ঠাইৰ পুনৰ পত্ৰসন্দেশ লৈ, যজিন্দাৰ চেতিয়া দলৈ সহিতে আমাৰ দুই কটকীক পুনৰ পঠাই দিলে। সিহঁতো গৈ হৰ্ষেশ্বৰৰ ঠাইৰ পুনৰ পত্ৰসন্দেশ লৈ, যজিন্দাৰ চেতিয়া দলৈ সহিতে আহি টংচু বৰবকৰাৰ ঠাইক পাই, সেৱা কৰি পত্ৰসন্দেশ দি, কছাৰী ৰজাৰ ভাইবেটা নাহিবৰ কাৰণ কহিলেহি। টংচু বৰবকৰায়ে সেই কথা স্বৰ্গমহাবাজাৰ ঠাইলৈ জনাই পঠালে। পাচে মহাবাজায়ে কছাৰী কটকীক তুলিবলৈ সমালোচন কৰি বোলে, মেলত সুদা মানুহে মাতিবলৈ ভাল নহয়; টংচু বৰবকৰাই মাতিলেহে গহীনত পৰে। এইবুলি মহাবাজাই সন্দিকৈ বৰবকৰাক মাতিবলৈ বুলিলে। পাচে কছাৰী কটকীক তুলিলত টংচু বৰবকৰাই বোলে, অ' যজিন্দাৰ চেতিয়া দলৈ। তইত যেখন আহ, তৌৰ হৰ্ষেশ্বৰ কুশলে আছে ? কটকীয়ে বোলে, আমি বেখন আহোঁ, হৰ্ষেশ্বৰ কুশলে আছে। পাচে বৰবকৰাই পত্ৰ চাই, হৰ্ষেশ্বৰে ভাই-বেটা নপঠাবৰ কাৰণ পঢ়িলে। পত্ৰত লিখিছে বোলে, ভাই নাই, কি পঠায় ? বেটা নক কৈক বাব ? বৰা-বুককেহে গৈ কন্ডা আনিব পাৰে। পাচে টংচু বৰবকৰাই বোলে, হৰ্ষেশ্বৰে যদি ভাইবেটা দুইবো এটি পঠালেহঁতে, তেবে কামনা সিদ্ধি হ'লহঁতে। কাকো নপঠালে যে, কামনা সিদ্ধি এখন কেমনে হব ? আক তই যে বৰাবুকক আহি কন্ডা নিবহি পাৰে বুলি কৈ গৈছ, এতিয়া যে বৰা-বুকক নাছিল ? এতেকে তইত যেই বাটে আহিছ, সেই বাটে ওচি যাগৈ। এই বুলি টংচু বৰবকৰাই কছাৰী কটকীক খুব মাৰি, নিধি কটকীক লগত দি বিদায় দিলে; বচনেও এইখান বুলিলে বোলে, সাতগাঁৱৰ পাৰে তইতক বিদায় দিলো, পূৰ্বধাৰণে অহা-যোৱাকৈ, লিখাপত্ৰ আনি, থাকিবি। আহিলে গোহাঁইবোৰকো, স্বৰ্গমহাবাজাকো সেৱা কৰি থাকিব পাবিবি, আক শ্ৰীতি ও চলি থাকিব। পাচে কটকীবোৰে গৈ, বীৰ দৰ্পনাৰায়ণ ৰজাৰ ঠাইত, এই কথা কৈ পত্ৰসন্দেশ দিলেগৈ। বীৰ দৰ্পনাৰায়ণেও পুনৰ্কাৰ শ্ৰীতিৰ কথা কহি, কটকীৰ হাতে পত্ৰ সন্দেশ দি, আমাৰ নিধি কটকীক বিদায় দিলে। কছাৰী কটকীও আহি টংচু বৰবকৰাৰ ঠাইত উঠি, পত্ৰসন্দেশ দি শ্ৰীতিৰ কাৰণ কহিলে। মহাবাজায়ে ভাৰবীয়াবোৰেবে সমালোচন কৰি, পুনৰ্কাৰ নিধিক ওচাই, বাৰ লক্ষবৰ হাতত শ্ৰীতিৰ কাৰণ লিখি, পত্ৰ সন্দেশ দি কছাৰী কটকীক বিদায় দিলে।

পাচে ১৫৮০ শকৰ প্ৰাৰণ মাহত ৰজাশহু বৰবুকৰ সম্বন্ধিত কলিয়াগোহাঁইৰ পুতেক, টংচু বৰবকৰা, লান্ধাৰুৰ পুতেক আৰু পোলান্দা কোঁৱৰ প্ৰমুখ্যে লোকজন

লগত দি, জবকাৰ পোনে লাক্ষ্মা বগাক হাবিবলৈ পাকিলে। ববকৰা গা বিহৰ বুলি
পাহ হুকিলে। সেই দাইতে টংচুক ভাঙ্গি চেংখাব বেংখোৰাক ববকৰা পাতি

চেংখাব বেংখোৰা
ববকৰা

বগাক হাবিবলৈ বুলিলে। ববকৰাও সিৰোৰে সৈতে
গৈ, জবকাত ধান দি বহিলগৈ। পাচে বগাক হাবিবলৈ
বাওঁতে, নগাই বাট ভেটি বিস্তৰ হাতুৰ কাটিলে।

বহিব নোৱাৰি চেংখা ববকৰা আক আনো বকৰাবোৰ হুকি আহিল। এই কথা

লাক্ষ্মা লগাৰ বগ

মহাবাৰা শুনি, ববকৰা আক আনো বকৰাবোৰক থং
কৰি, চেংখাব বেংখোৰাক ববকৰা ভাঙ্গি, পুনৰ টংচু

সকিঁকৈকে ববকৰা পাতি, ডিকৰ পোনে টংচু ববকৰাকে ঘোৰাকোঁৱৰ বকৰাকে

টংচু ববকৰা
(২য় বাৰ)

পঠালে, নামচাঙ্গৰ ফালে পঠালে গড়গুৱা বজাৰ শহৰ
বজাশহৰ ববকুকনক। মহাবাৰাও গৈ নামচাঙ্গত বৈ
আছিল; পাচে বজাদেশৰ শহৰ হাতুলি ডেকা ফুকনো

পাণবাৰীত বহিলগৈ; আক-শ্ৰুত পাচে টংচু ববকৰাবে হুৱো একধান হুই আলচি,
নগাৰ ঘৰ পুৰি, ধান, আলু, কছলু কাটি, উলটি আহি ধানে ধানে বহিলগৈ। নগাৱো
খাবলৈ নেপাই, টংচু ববকৰাক নাগিনী কুঁৱৰী এটি দি বহিলহি। পাচে বকৰাবোৰো
ওলাই আহিল।

এনেতে বজাদেশে কেঁকুৰি আলি পোনালে আক ভটীয়াপাৰৰ পুখুৰী (অঠাই
নাগৰ) খালে। শঁক ১৫৮০। পাচে পুখুৰীত পানী নোলায়। আউনীআটীৰ নিবজন
বাপুৰ বুথে বেহাৰৰ বনমালী গৌসাইৰ অসীম মহিমা জানি, বহুচৰণৰ আগত কৈ গৌসাই
আহিবলৈ বজা শহৰ ববকুকনলৈ অনেক প্ৰকাৰ বচন বুলিলে আক পত্ৰ সন্দেশ সহিতে

বনমালীদেৱ

কিত্ৰবজা বেহাৰৰ প্ৰাণনাৰায়ণৰ কাষত লোক পঠালে।

গৌসাইকো নিৰুদ্ৰণ পত্ৰ দিলে। গৌসায়েও মহাবাৰাৰ

বচন শুনি, প্ৰাণনাৰায়ণ বজাত বুলিলে। প্ৰাণনাৰায়ণ বজাৱো বিদায় দিলে। পাচে
গৌসায়ে বোলে, হুই এখোন যাৰ নোৱাৰোঁ। মহাপ্ৰভু জগন্নাথ জগদীশক দৰ্শন
হবৰ নিমিত্তেহে পূৰ্বে আসিলোঁ, এখন জগন্নাথ দৰ্শন হবৰ নিমিত্তে অধন বিদায় কৰোঁ।
প্ৰাণনাৰায়ণ বজাই বোলে, বাক'ঘোৱী, গৌসাই মহাপ্ৰভু দৰ্শন হুই শীঘ্ৰে ঘূৰি আহীগৈ।
গৌসায়ে বোলে আৰি বজ্জ নোহৌঁ, আৰি ঈশ্বৰৰ অধীন; ঈশ্বৰে কোন ঠাইক দিয়ে,
একো হাজাৰি। এইবুলি দেৱ বনমালী জগন্নাথক গ'ল। পাচে গৌসায়ে জগন্নাথ দৰ্শন
হুই পৰৰ গোপা কৰি পূৰ্বকাৰ কিবি আহি বিজয়পুৰত বহিলহি। এই কথা মহাবজাই
শুনি ববকুকনলৈ বুলি পঠালে বোলে, গৌসাইক শীঘ্ৰ কৰি হাতুৰ দি আনোক।
মহাবাৰাৰ আজ্ঞা শুনি বজাশহৰ ববকুকনে বৈহা সৈতে এক চৰা নাও দি গৌসাইক
শীঘ্ৰ কৰি অনাই মহাবাৰাৰ ঠাইক পঠালে। পাচে বনমালীদেৱ আহি, যাগ-বজাৰি

কবি ভট্টাৰাণ্যৰ পুখুৰীৰ পানী উলিয়ালে। মহাৰাজা গৌৰীসাই এনে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰি, বেহাৰলৈ যাবলৈ এৰি নেদি, গৌৰীসাইক কলিয়াবৰত জখলাবলৈ সত্ৰ কৰি থ'লে। পাচে কত দিন থাকি জতুকৰাত শাকবাৰীত সত্ৰ কৰি দিলে। পাচে বনয়ালী

দক্ষিণপাট সত্ৰ

গৌৰীসাইক আনি ভট্টাৰাণ্যৰ পুখুৰী উছৰিলে। তাৰ পাচে ৰাজালি লুইতৰ দক্ষিণে বজাদেৱৰ ৰাজলী বাহৰৰ পাট নগৰৰ ওচৰতে গৌৰীসাইক "দক্ষিণপাট" নামে ডাঙৰলৈ সত্ৰ কৰি সি বাটী বৃত্তি দি ৰাখিলে; আৰু বজাদেৱেও দেখাদেখি ৰূপে ডাঙোত-মতে বনয়ালী গৌৰীসাইৰ সত্ৰ গ্ৰহণ কৰিলে।

পূৰ্বে যোমাই তামুলী বৰবৰুৱাই আলিয়াৰ খাঁ সহিতে যি শ্ৰীতিগোট কৰিলে, সেই শ্ৰীতিগোট নবাব মিৰ্জা হুচেন, তাৰ পাচে নবাব চৈয়দ হুচেন, তাৰ পাচে চৈয়দ কুতুব (আৰু নাককটা হুচেনো বোলে) এইসকলৰ দিনত সেই শ্ৰীতিয়ে থাকিল। এনেতে দিল্লীৰ ছাহজাহান পাংসা মৰাত, তাৰে চাৰি বেটাৰে, শেহত আবদুল্লি পাংসা হুই ৰহিল আৰু মিৰ্জা নাথুল্লাক নবাব পাতি পঠালে। পাচে মিৰ্জা নাথুল্লাৰ দিনত আমাৰে অশ্ৰীতি হ'ল। নাথুল্লাই কৰ তুলিবৰ কাৰণ বেহাৰলৈ পিৰদাক পাচিল। পাচে বেহাৰৰ প্ৰাণনাৰায়ণ ৰজাই পিৰদাক খেদি পঠালে। সি আহি নবাবত ক'লত, শুনি থাকিল। পাচে সেই বেলা ৰজালৰ ভিতৰত আউল দেখি উত্তৰৰ বেটাই দুৰ্গভনাৰায়ণ নাম লৈ ৰত্ন হ'ব খুজিলে। তাক শুনি প্ৰাণনাৰায়ণ ৰজাৰ নসহিল বোলে, মোৰ সি জীৱনীৰ ল'ৰা, নকৰে কিয় বৰ নাম লয়? আৰু সি নবাবৰ নকৰ হুই কেমনে গ'ল? এইবুলি গুৱাহাটী লৈবাক মনে ভৱনাথ কাজীক পঠালে। ভৱনাথ কাজীকে বৰদেৱলীয়াও বোলে। ভৱনাথ কাজীও আহি হাজো পালেহি। দুৰ্গভনাৰায়ণে পাংসাৰ হুই বৰদেৱলীয়া সহিতে যুদ্ধ কৰিলে; পাচে যুদ্ধক নোৱাৰি দৰ্জলৈ পলাই যোমাই মহাৰাজাত খৰণাপন্ন হ'লহি। এই কথা গুৱাহাটীত নবাব নাথুল্লাই শুনি, তাৰে বেটা হাবোণক ভৱনাথ কাজীৰে যুদ্ধ কৰিবাক প্ৰতি পঠালে। পাচে হাবোণে বাপৰ দাঁতিতে ৰহি, ভৱনাথ কাজীৰে যুদ্ধ কৰি, তৰু হুই পুনৰ্ৰাব গুৱাহাটীকে আহিল। সেইবেলা আৰাৰ ফুকন ৰাজখোৱাবোৰে ফাকুহাজা কৰিবলৈ কলঙত নাৱৰ ৰাখ ৰাখিলে। দুৰ্গভনাৰায়ণেও ফুকনবোৰৰ ওচৰলৈ আহি ভৱনাথ কাজীক ধৰিবলৈ মন কৰিলে। ফুকনবোৰেও শুনি নাও-নাৱৰা কিছু তিয়াব কৰিলে।

এই কথা নবাব নাথুল্লাই শুনি বোলে, ইদিকিও বেহাৰৰ পৰা ভৱনাথ কাজী খেদি আহিছে, অসৰেও নাও নাৱৰা তিয়াব কৰি দলদ ৰাখিছে; এতেকে কি কৰা যাব? আমাক ধৰিবলৈহে মন কৰিছে যেন লাগে। এই ভৱতে গুৱাহাটী এৰি নাথুল্লা পলাল। সেই সময়ত আৰাৰ একাদশ, চফুৰুজ, এই দুই কটকীক নাথুল্লাৰ ঠাইক পঠাইছিল। হুই কটকীৰ জ্ঞান নাও, আৰু তাত নবাবৰো যি নাও আছিল, সেই

সহিতে দক্ষিণ কূললৈ ভাগি গ'ল। আমাৰ কটকীয়ে কিন্তু নবাব নাথুল্লা ভাগি যাবৰ কথা মহাবাজাত নকলেহি। বজা শহৰ বৰফুকনে চকীয়ালৰ যুখে শুনিহে, সেই কথা মহাবাজালৈ জনাই পঠালে। বৰফুকনে মহাবাজালৈ আৰু কৈ পঠালে বোলে, নবাব নাথুল্লা পলাল; আমি গুৱাহাটী ললোহি। এই কথা শুনি মহাবাজা বোলে, বজালক যিমান পাবে খেদি নিওক আৰু দুই কটকীকো এখেলৈ দি পঠাওক। এই কথা শুনি টংচু সন্দিকৈ বৰবৰুৱাই দুৰ্লভনাৰায়ণক বন্ধা কৰোঁ বুলি নাৰত হিলৈ বান্ধি, অন্ত-শত্ৰু সাৰধানৈ লৈ খেদি গ'ল, আনো ফুকন ৰাজখোৱাও খেদি গ'ল। গুৱাহাটীত বজালৰ বস্তু পালে, ঘোঁৰা পালে ১৪০, বৰকামায়ণ হিলৈ ৪০, ক্ষুদ্ৰ হিলৈ ২০০ দুইশত আৰু টুবুকা হিলৈ পালে ৩০০। পাংসাৰ ভণ্ডাবতো যি বস্তু আছিল, তাকো আমাৰ মানুহে লুবি আনিলে।

সেইবেলা মহাবাজাই আমাৰ মানুহক দায় ধৰিলে বোলে, বজাল যে ভাগিল, তাক খেদি নধৰিলে কিয়? আৰু বজালৰ বস্তু মইহে পাব লাগিছিল, কিয় সিহঁতে ল'লে? এইবুলি হুৰবাৰ পুতেক সদাই ডেকা, কৌপতীয়া, এইবোৰক টেকেলা লগাই আনি ৰাজহাটত লোৱা লগাই থ'লে আৰু চতুৰ্ভুজ কটকীকে, আকাদহকে (একাদশকে?) দায় ধৰি বোলে, বজালৰ লগতে যে আহিছিলি, আগে জানি ফুকনবোৰলৈ নকলি কিয়? আৰু বজালক দক্ষিণকূলক পাব কৰালি কিয়? এই বুলি দুই কটকীৰ চকু কাঢ়িলে। পাচে লাপেতি ফুকন আৰু আন আন বৰুৱা-ফুকন সহিতে টংচু সন্দিকৈ বৰবৰুৱা গৈ বিজয়পুৰ কোঠ ল'লেগৈ। তামুলীদলৈৰ পুতেকো নাৰে গৈ, সোণকোষ চবাই, বগলিমৰীয়াবপৰা, পুনৰ্কাৰ বিজয়পুৰকে আহিল।

তাত পাচে বজা শহৰ বৰফুকনে, পিক্‌চাই চেতিয়াই গ'ল পাণ্ডু শবাইঘাটলৈ, চৈঁছাত গড় বান্ধি বহিলগৈ টংচু সন্দিকৈ বৰবৰুৱা আৰু লাপেতি ফুকন। তাত পাচে ভৱনাথ কাজীও দুৰ্লভনাৰায়ণক নাপাই, হাজোত কোঠ দি বহিলহি; আৰু বোলে, প্ৰাণনাৰায়ণৰ পদকীয়া দুৰ্লভনাৰায়ণক এৰি দিওক। এই বুলি টংচু বৰবৰুৱালৈ মানুহ পঠাই খুজিলে। পাচে বৰবৰুৱাই ফুকনবোৰে সহিতে সমালোচন কৰি বোলে, শবণাগতক কিয় এৰি দিম? এই বুলি এৰি নেদিলে। পাচে খুজি নাপাই, ভৱনাথ কাজী আয়ালৈ হিঙ্গ চান্দ, তাক জানি, আয়াৰো আগিয়াহুঁটিৰ নামে ভলভিয়াৰ সৈতে গৈ ভৱনাথক হাজোত ধৰিলেগৈ। বৰদেৱলীয়ায়ো চাপি ধৰিলে। আমাৰ হাজৰিকীয়া, কচি হাজৰিকীয়া পৰিল; আৰু বৰুৱা দুটাও পৰিল, লোকজনো কিছু পৰিল। সেইবেলা প্ৰাণনাৰায়ণে চলকৈ চক্ৰপাণি বৰ্বাৰীবাকে পাংসাওৱাকে আমাৰ মহাবাজাৰ ঠাইলৈ পঠাই এই বুলি কোৱালে বোলে, উত্তৰ কূলে মহাবাজা লৈয়ো; দক্ষিণকূলে মই লওঁ। মহাবাজাৰ যে ঘোঁৰা শত্ৰু বজাল আছে। এডেকে উত্তৰকূলে ভোমাৰ লোকে আমাৰ লোকে হাতীচলাত একে ঠাই হই থাকিলে বজালে কি কৰিব পাৰে? এই কথা মহাবাজা

শুনি বোলে, পূৰ্বেই কথা নকবিলে ; এতিয়া ঢেকেবোৱে নিজা শাকত কিয় লোণ দিব খোজে ? এইবুলি মহাবাজাই বেহেকৰা লোকক আহিব নেদি, ববকৰাক ফিৰাই পঠাব দিলে । পাচে ভৱনাথ কাজীৰ লোকে আৰাৰ লোকে কিছু যুদ্ধ যত্ন কবিলে ; অসমৰ ভোবোলা বকৰা পবিল ; তাত পাচে সাতদিন অন্তৰে হুঁজে নোৱাৰি, ভৱনাথ কাজী ভাগি গ'ল ; শ'ক ১৫৮১ । পাচে চম্পাঙবিত গড় মাৰি, চম্পাণাৱাৰণকে জীবাৰ কৌৰবকে তাতে ধৈ ভৱনাথ বেহাৰলৈ গ'ল । আৰাৰ লাণেতি ফুকন, বাহুলি ডেকা ফুকন, ফুল বকৰা, তাম দলৈৰ পুতেক, এইবোৰে লোকজন সহিতে ভৱনাথক বেদি গৈ তাত নাপালে ; মানাহৰ পাৰ হই গ'ল , শ'ক ১৫৮১, শ্ৰাৱণ মাস ।

সেইবেলা চাৰিভোৱা বজাৰ যুড়া হ'ল ; আক কচু গোহাঁইৰ (দেওবজাৰ) নাতি, কাৰবাৰ কৌৰব বুলি হাতীশালত থওতে, টংচু ববকৰাৰ সৰুজনী বৈনী ভাকুলী গাভৰুৰে তাইৰ পো বুলিলত, এজনাক বজাদেৱে ছেদ্দান ধৰাকৈ ল'লে ; ছদ্মনাক আপোনাৰ লগতে থাকিব দিলে । আৰে ববজনাক চাৰিভবজা পাতি বৰ্ণলৈ যাবলৈ পাখিলে । পাচে ভৱনাথ কাজী পুনৰ্কাৰ আহিন মাহত আহি মানাহা সীমাকৈ বহিলহি । আৰাৰ সৰেও গৈ, তাতে জীম কৰি, থানা দি বহিলগৈ । কছাৰীৰ ধীৰ দৰ্পনাৱাৰণৰ ভাৱেক জয়নাৱাৰণে বোলে, ভোমালোকৰ লোকজন মানাহা পাৰ হৈবাক নালাগে, ববদেৱলীয়াক মই আপুনি মিলাই দিম । এইবুলি জয়নাৱাৰণ আগ হই গ'ল । পাচে ববদেৱলীয়াক বৰাৰ নোৱাৰিলে । সি নবৰে দেখি, আমাবো ইপাৰৰ পৰা গুলি মাৰিব ধৰিলে ; সিৰোৰেও মানাহৰ সিপাৰৰ পৰা তিনিদিন গুলি মৰামৰি কৰি, পুনৰ্কাৰ ববদেৱলীয়া চৈত্ৰমাসে বেহাৰক গ'ল । তাক পাচে বেদি

চাংকজৰ বকৰা

নগ'ল কিয় এই বুলি মহাবাজা চাংকজৰ বকৰাকে চিঠৈ ববাকে, লেচাম নেঙগকে এই তিনিক ধৰি, গাহৰি সজাত ভৰাই আনিব দিলে । জয়নাৱাৰণকো কিছু দায় ধৰিলে বোলে, সি যে ববদেৱলীয়াক ধৰাই দিওঁ বুলিলে ; কেমনে ধৰাই দিব নোৱাৰিলে । এই দায় ধৰি তাৰ ভায়েক এটাক বজাদেৱে বব-ফুকনক কাটিব দিলে । পাচে ববফুকনেও বজাৰ এই ধৰনি শুনি তাৰ ভায়েকী সনাতনক কাটিলে । এই কথাত পঞ্চবত্ৰৰ পৰা হাবামখোৰ হৈ, জয়নাৱাৰণ বজাললৈ পলাই গ'ল । এই কথা বৈশাগ মাসত, শ'ক ১৫৮১ ।

পাচে বজা শহৰ ববফুকন, বাহুলি ডেকা ফুকন, লাণেতি ফুকন আৰু আনে বকৰা-ফুকন প্ৰযুখো গৈ, বিজয়পুৰত গড় মাৰিলেগৈ । তাত পাচে লৌহিত্যৰ উত্তৰে যুগিৰিখোণা, তাৰ নামে বজামাটি, তাৰ নামে সৰু সোণকোষ, তাৰ নামে বব সোণকোষ ; তাৰ নামে থিলা বিজয়পুৰ ; তাৰ নামে ধুবুৰী ; তাৰ নামে বৰিতলা । লুইতৰ দক্ষিণে জীসূৰ্য্য ; তাৰ নামে জিঞা পৰ্ব্বত ; তাৰ নামে লেবপুৰ পৰ্ব্বত । হাতীচলাত চকী দি লাণেতি ফুকন আহি জীসূৰ্য্যত কোঠ দি থাকিল । লৌহিত্যৰ উত্তৰে পঞ্চবত্ৰত

কেঠ দি বাহুলি ফুকন থাকিল। বৰফুকন গুৱাহাটীত থাকিল। আত পাচে মহাবাজা বৰদৈবে বোলে, ঢেকেবিব পৰাহে বিবাদ হুঙচে। এই বুলি কামৰূপত বত ঢেকেবি আহিল, সৰাকে সৰু সোণকোৰ পৰ্য্যন্তে আমাৰ ভকাই আনিলে; যেদি, দেবলীয়াবোৰ মাত্ৰ এবিলে; বৰপেটাৰ বাসুদেব পোঁসাইকো নিলে। চায়েন্তা বাঁই হবিগতি কটকীক পঠাইছিল ঢাকা বাবে বুলি, ধাৰণ-কাৰণবোৰো বুদ্ধি আহিল। আত পাচে আউবংসা পাংসা বোলে, মজুম্বা, চুজাক খেদি যা। এই বুলি লগত চাৰিকুৰি হাজাৰ চিপাহী দি আক অনেক বাজা মৰাবক লোক লৰুৰ সহিতে লগত দি পঠাই দিলে। পাচে মজুম্বাৰী চুজাক নাপাই পাংসালৈ জনাই পঠালে বোলে, চুজা সাগৰৰ বীপ বধাভত সোমালগৈ। আক অসমে মিৰ্জা নাথুজাক খেদি গুৱাহাটী ল'লে। এখন ভাকে খেদি বাওঁ।

এই বুলি মজুম্বা বাঁ চাকাৰ নজিকতে বহিল। সেইবেলা বৰ্গ মহাবাজাৰ হাৰাম-বোৰ হৈ, কছাৰীৰ জয়নাৰায়ণ মজুম্বাৰীত মিলিলেগৈ, আক বোলে, আহোমে কামৰূপ উজাৰ কবিলে হেন দেখৌ, এনে বাওঁ ক'লেগৈ। মজুম্বা বাঁয়ো পাংসাক লাগি অসমে কামৰূপ উজাৰ কবিলে হেন জনাই বোলে, অসমে আমাকো মাৰিষাক লাগি যি যত্ন কৰিছে, হঠাতে সিদ্ধি নাই যানে অসম যুলুৰে কিবি আহিব খোজে। পাংসা চালামং কীহা হুকুম হয়? এই বাওঁ পাংসা শুনি বোলে, ভালাতো মতি! আপনাৰ সীমা ছাবি কামৰূপ উজাৰ কৰ্ত্তাহে? ভালাতো! কোচবিহাৰভি অসম যুলুককি মহিম কৰি ভিত্তাপি আহিব। আক চাকাৰ চায়েন্তা বাঁৰ ঠাই চুকি যে হয় সমাচাৰ লৈ যাব। এইবুলি পাংসাই মিব্-জুম্বা সেনাপতিক বহু কৌজ সহিতে অসমক ধৰিষাক পঠাই দিলে। মিব্-জুম্বা আহি মজুম্বা বাঁৰ ঠাই পালেহি। তাত পাচে পাংসাৰ হুকুমেৰে চায়েন্তা বাঁৰ ঠাই চুকি, কৰাবাওঁ হই চায়েন্তা বাঁক বিদায় কৰি, তিনিবুৰি হেজাৰ ঘোঁৰাবে বেহাৰৰ বলভমৰে সন্ধুখে আগবাঢ়ি বহি, লালু, হবিবায় এই দুই উকীল পঠাই আমাৰ বকৰা ফুকনবোৰৰ গালৈ কৈ পঠালে বোলে, এইবোৰ পাংসাৰহে বান্ধত, আমাৰ হাডীচলা, বৰিডলা, গুৱাহাটী কেবনে অসমে উজাৰ

মিব্-জুম্বাৰ
অসম আক্রমণ।
(মুহলমানৰ ১৩শ আক্রমণ)

০ অসমত এইটোকে “মিব্-জুম্বাৰ আক্রমণ” বোলে; ই মুহলমানৰ অসমত ১৩শ আক্রমণ। এই আক্রমণৰ বিষয়ে অত্ন কৃতবিত্ত সিংহকে এইদৰে লিখিছে :— “আবজ্জের মিন্নীৰ সিংহাসনত উঠোতেই বৃত্ত সম্রাট তাহকাহানৰ পুত্ৰ ফেজলৰ ভিত্তবত দোবতৰ অভিযান হয়। আবজ্জের তায়েক একম তাহকাহান বজবেশৰ চুবাচাব আহিল। ইং ১৬৫৯ চনত (১৫৭৮ শক) আবজ্জেরে মিব্-জুম্বাৰ সহায়ত এই বজবেশৰ চুবাচাব তাহফুজাক সযশে মাৰি, সেই সেনাপতিৰে (মিব্-জুম্বাকে) বজবেশৰ অধিকাৰ পাতে। চুজা বৰ লোকপ্ৰিয় চুবাচাব আহিল। এওঁক মিন্নীৰ সম্রাটৰ সেনাই আক্রমণ কৰোঁতে, ওচৰৰ কোচবেহাৰৰ বজাই চুজাক সহায় কৰিছিল; এই আক্ৰোশতে ইং ১৬৬১ চনত মিব্-জুম্বাই নসৈন্তে কোচবিহাৰ আক্রমণ কৰি, তাত বজা কিছুসাধাৰণক মুহলমানৰ ধৰ্ম্মপ্ৰেৰণ কৰিবলৈ কৈ, সেই বজাত মল্লাৰ টকা মিৰ্জাবিত কৰি, আক সেনা কিছুমান ফেজলকাৰ মিলিতে মাৰি, মিব্-জুম্বা আসাম

কবি নেয়? এখন গো-ব্রাহ্মণৰ কুশলার্থে ইহাকো চাৰি দি, আপোন সুখে বহোক। এইবুলি আঘাৰ বকৰা ফুকনৰ ঠাইলৈ বজালৈ কটকী পঠালে।

চেকেবী ভাঙ্গি অন্য সময়ত হাতীচলা ববিতলা মাৰি, বাহুলি ফুকনে, লাপেতি ফুকনে পঞ্চবটৰ পাশে কোঠ দি আছিলে। ইবোবে তৈতে বজাল কটকীক আঠ দিন বোজবাজ দি ৰাখিলে। বজাল কটকীক বোজবাজ দিওঁতে দিছিল : মোটা চাউল

বজাল কটকীক

বোজবাজ

৭ পুৰা, চিকণ চাউল ৭ কলহ, কলামাহ ৩ পুৰা, মণ্ডমাহ

২ পুৰা, গুৰ ৪ টা, চিনি ২ সেৰ, ঘিউ ৭ সেৰ, জালুক ৪

সেৰ, লোণ ৮ সেৰ, ডেল ৪ কলহ, খাঁহী ২টা, মাহ ৭টা,

কুকুৰা ৫টা, ডায়োল ২ পাছি, পাণ ১০ মুঠা, হাঁহ ডিমা ১ শোণ, লগত দি পঠালে।

পাচে বজালৰ উকীলে আন দ্ৰব্য ৰাখি, হৰিণা পহৰ গলৰ ডোল মেলি, বনলৈ মেলি

আক্রমণ কৰিবৰ মমেৰে সেনাপতি মজুমদাৰ লগত লৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰেদি উজাই আহে। আগেই কামৰূপৰ বজাৰাটিতে মুছলমানৰ অলপ আধিপত্য আছিল; কিন্তু সেই বজাৰাটিৰ নবাব চৈয়দ বাবাকৰক সপুত্ৰে বৰি আহোম ৰাজ্যৰ সীমা কেনেকৈ বৃদ্ধি বৰ্গনাৱৰণ মহাবাজে কৰতোৱালৈকে বিস্তাৰ কৰে সেইটো পূৰ্বে কোৱা হৈছে। শিবজুমলাই ইয়াৰ গম পাই, বিশেষকৈ, ১১শ আক্রমণৰ “ফুটবোট”ত উল্লেখ কৰা, বজদেশৰ চুৰাচাৰ আক্ৰমণৰ দিনত, আহোম বজাই বজদেশ আক্রমণ কৰিবলৈ সেনা পঠোৱাব বুক পাই আহোম বজাক আক্রমণ কৰিবৰ নিমিত্তে, শিবজুমলাই ককালত টকালি মাৰি উজাবলৈ ধৰিলে। বজাৰাটিতে শিবজুমলাই ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰ হুৱ। সেই সময়ত অসমলৈ আহিবলৈ বিশেষ কোনো বাট-পথ নাছিল। শিবজুমলাই নিজৰ সেনাবিলাকৰ হতুৱাই হাবি কটাই, বাট মোকোলাই উজাই আহিবলৈ ধৰিলে। দিনটোত দুমাইল-তিনিমাইলতকৈ এই বাট বেচিকৈ কাটিব নোৱাৰিছিল। এইদৰে অতি কঠোৰে যোগল সেনা অসম সোৱালহি। সেইসময়ত ধৰ কালি। ব্ৰহ্মপুত্ৰ শুকাই তৰতবীয়া হাবিছে; নাও উজাই অন্য ঠাল হোৱাত, যোগল সেনাবিলাকে টানি-টানি নাও আনিবলৈ ধৰিলে। বাটত আঘাৰ দেশীয় লোকবিলাকেও বিদেশীয়ে অসম আক্রমণ কৰিবলৈ আহিছে বুলি জানি, অলপদূৰ অলপভাৱে ইহঁতক অলপ-অচৰণ কৰি নিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু শিবজুমলা বৰ কটনহিহু আছিল। তেওঁ বিজেই এইবিলাক দুখক দুখ বুলুনি, বাৰে বাৰে খোজ কাটি যাবলৈ ধৰা দেখি, তেওঁৰ ডলডীয়া সেনাবিলাকেও বৰকৈ অস্থৰ অশান্তি বা আৱশি কৰিব নোৱাৰিলে। এইদৰে যোগল সেনাবিলাক আহি শিমলুগড় পালেহি। সেইকালত পশ্চিমকালৰপৰাই দেশ আক্রমণৰ শব্দা বেচি আছিল। এইয়াৰ উল্লিখিতকৈ দামনিৰকালে কেইবা ঠাইতো ভাল ভাল কোঠ আছিল। এই শিমলুগড়ৰ কোঠ শিবজুমলাই বজতদিন বেৰগিৰে (Bersiege) অধিকাৰ কৰিব পাবিছিল। এই কোঠ লোৱাৰ পাছত, কোঠত সোমাই, আহোমবিলাকৰ কোঠ সজা কোঁশল দেখি, শিবজুমলা সন্তোষিত হৈছিল। প্ৰায় ২০০০ অসমীয়া সেনাই এই কোঠ বা দুৰ্গ বন্ধা কৰিছিল। যোগল সেনাক চমু চপা দেখি, এইবিলাকে ব্যতিয়েই দুৰ্গ এবি পলাই কাট মাৰিলে। ইয়াৰ পাছত শিবজুমলা বজাৰ নগৰ গড়পাঁৱলৈ গ'ল। শিবজুমলাক নৈকত দেখি, জয়কান্ত সিংহ হৰ্গদেৱে ৰাজ্য এবি কামৰূপৰ চৰাইবোঁবোং সোমালগৈ। এই কাৰণেই এওঁক ভয়বীয়া বজা বুলিছিল। অন্তত বজত ভাৰবীয়াবিলাকে শিবজুমলাৰ বস্ত্ৰভা বীকাৰ কৰিলে। এইসময়তে শিবজুমলাই গড়পাঁৱৰপৰা সন্মুখলৈ এয়েকৈ চিঠি এখন লেখে যে কিয় বজততে তেওঁৰ শিকিদ্ৰ নববত (টানদেশৰ ৰাজধানী) যোগলৰ জয়পতাকা উৰাবলৈ পাবিব। কিন্তু কালত কুটীলা পতি।

পঠালে। আমাৰ কটকীয়ে দেখি বোলে, পহুটি ভোমাক ভোজন কৰিবৰ কাৰণে দিলে, বনলৈ কিয় খেদিল। বজালৰ উকোলে বোলে, ভাই, দিন-চাবেক কউপুট হৈ থাকোক ; অনেক সৈন্ত, হস্তী, ঘোঁৰা, বন্দুকধাৰী এইসকলৰ আগত পহ যুধে যুধে পৰিব, আক পায়। আক বোলে, এক উপকথা কহৌ ; তুনিবিইক ! দুটা বাঁহৰবা পক্ষীৰ যুদ্ধ লাগিল। ইডালৰপৰা সিডালত পৰে, তাতো ব'ব নোৱাৰি পৰ্ব্বতত পৰিল। পৃথিৱীত পৰিলে জল নিকলে, পৰ্ব্বতত পৰিল, পৰ্ব্বত চূৰ্ণাকৃত্য হ'ল ; দুই পক্ষীও মুচ্ছিত হৈ আছিল। পাচে দুবৰপৰা হস্তীযুধে দেখি, তাৰে এক বুদ্ধিমন্ত হস্তীয়ে বোলে, ই ঠাইত থাকিবলৈ আমাৰ ভাল নহয়, আব পৰা অন্তৰিৰ লাগে। তাৰে এক মন্তিদাৰ হস্তীয়ে বোলে, এই ঠাই এৰি আমি কৈক যাম ? পক্ষী যদি আমাৰ পালৈ চাপি আহে, এতেক হস্তীয়ে মাৰিব নোৱাৰিম নে কি ? এইবুলি থাকোতে, এনেতে দুয়োপক্ষী কোটপোটে কৈ আহি হস্তীযুধৰ মাজত পৰিলহি। পক্ষী দুইৰ নথ লাগি কতো হস্তীৰ চক্ষুকৰ্ণ যা

শিকিম্ বগবটলৈ যাব পাৰোক হ্ৰাবি, গড়গাঁৱতে গৌলারে তেউত চাউলকটাৰ ওৰ পেলালে। ইং ১৬৬২ চনত বাৰিষাই ঘোৰ বৃষ্টি ধৰি দেখা দিলেহি। ব্ৰহ্মপুত্ৰ নিকটে ওকলি উঠিল। বোগল সেনাৰ লগত বিবিলাক অৰাবোহী সেনা আহিছিল, সেইবিলাকৰ ঘোঁৰাক বুৰাওলৈ এই সময়ত বাঁহৰ অভাৱ হোৱাত, ধাবলৈ নেপাই, ঘোঁৰাবিলাক মৰিবলৈ ধৰিলে। জাকে জাকে এইদৰে ঘোঁৰাবিলাক বৰাত, অৰাবোহী সেনাৰ কোনো কাৰেই নোহোৱা হ'ল। জয়ৰাজসিংহ বৰ্গদেৱে এইবিলাকৰ গম পাই, লাহেকৈ চবাই ঘোঁৰাবোজৰপৰা ওলাই, বোগল সেনাক উৎপীড়ন কৰিবলৈ ধৰিলে। যাতে সিহঁতে ধাবলৈ লবলৈ নেপাই, ডাৰ চেঁচা কৰিবলৈ ধৰিলে। মুছলমানবিলাকৰ এই সময়ত দৈৱও প্ৰতিকূল হ'ল ; শিবিৰত জহনিৱে জুৰুকি মাৰি জাকে জাকে মুছলমান সেনা বগবাবলৈ ধৰিলে। বৰ্গদেওৰ লগত বিবিলাকে যুঁজ কৰিছিল, সেইবিলাকে ধাবলৈ নেপাই হাটকা হোৱা ; যুদ্ধত ঠাৱৰে কেনেকৈ ? গড়কে মুছলৈ আগবঢ়া বিলাকতো মৰিলেই ; যুঁজৰপৰা আঁতৰি থকা বিলাককো জহনিৱে সাৰিলে। শিবজুমলাই পাচে আহোমৰ আক্ৰমণ সহিব নোৱাৰি, নথল কৰা কাৰকৰ্ণ ৰাজ্য পুনঃ আহোমক প্ৰত্যৰ্পণ কৰি জাতিমুখা হ'ল। হটীৰ (Sir W. W. Hunter) চাহাবৰ মতে শিবজুমলাৰ সেনাবিলাকৰ কিছুমান শিৱসাগৰত বৈয়ে যায়, আক সেই ঠাইৰ মুছলমান বহুত এই শিবজুমলাৰ সেনাৰে সন্তান-সন্ততি।

কাৰো-কাৰো মতে জয়ৰাজসিংহ বৰ্গদেও বেতিয়া চবাই ঘোঁৰাবোজৰপৰা ওলাই আহি, বোগল সেনাৰ প্ৰতিকূল অৱস্থাত আক্ৰমণ কৰিলেহি, শিবজুমলাই তেতিয়া সন্ধিৰ প্ৰস্তাৱ কৰিলে। জয়ৰাজসিংহ বৰ্গদেৱে বোগলৰ লগত যুঁজিব নোৱাৰি এদেই "ভগদীয়া (বকা)" নাম পাইছেই, এতিয়া তেওঁলোকৰ অৱস্থা দেখিহে, তেওঁলোকক আক্ৰমণ কৰিহে। আকৌ ভাল অৱস্থা হ'লে কিবা পূৰ্বতে হ'বই লাগে, এই ভাবি সজিত সম্মত হ'ল। এই সন্ধিৰ বৰ্ষমতে শিবজুমলাই জাতিৰ পৰা গড়গাঁৱলৈকে আহোমৰ অধিকাৰৰ বিধিৰি দেশ নথল কৰিছিল, ডাক এৰি গিয়ে ; আক আমাৰ বৰ্গদেৱেও নিজজা ব'বৰ দিৱিহে বন্ধী ১০০, বেটী ১০০, হাতী ডেব কুৰি, গোণ দুহেজাৰ, কণ বাব হেজাৰ, এইখিনি বোভুকত দি, বৰশী নামেৰে গাভৰু এজনাক সালতুতাকৈ বানছাহলৈ গি পঠায়। মুছলমানবিলাকৰ মতে হ'লে আমাৰ বজাই পাছৰ বাব দুড্ডো হাবিহে সজি কৰিবলৈ সম্মত হ'ল বুলি কয়, কিন্তু ই মিছা। প্ৰকৃতপক্ষে মুছলমানবিলাকে এই দুড্ডত শেষ বন্ধা কৰিব নোৱাৰি হাবিহে দেশ এৰি গি, আমাৰ বজাৰ লগত নিজজা কৰি যায়, আক সেই নিজজা বাৰিষৰ মনোৰে আমাৰ বজাই বানছাহলৈ বৰশী গাভৰুক দিয়ে।

লাগিল, হল-বুল লাগিল। খালে, পক্ষে ডোপে পবি অনেক হস্তী খিলি ; ডাবে দুই-চাৰি এবাল। যুচাৰ কথা ক নৈল বিধিনিক পালে।

হস্তী ঘোঁৰাৰ আন্দোল

জলজবটত জলসোলিত জলজবাল

যুখে যুখে আইব পহৰ পালা ;

খাটা-খুটা মজুম খাঁ, যুখে চাপ দাড়ি

আনো বেহাৰ ভজ যাইব

গুৱাহাটীৰ বাড়ি।”

বজালৰ উকীলে আমাৰ বোজ নিয়া মানুহৰ আগত এই বচন বুলিলে। তাকে আহি সিহঁতেও বাহুলি ফুকনতে লাপেতি ফুকনতে গোচৰ দিছেহি। বজালৰো এক কটকী আহিলে। পাচে এনে বিধাৰণ শুনি, আমাৰ বকৰা-ফুকনবোৰে মহাবাজালৈ জনালে। মহাবাজাও বজালৰ মাত বিধাৰণ শুনি, ফুকনবোৰক বজাললৈ বুলি দিলে, বোলে, আমি কামৰূপ উজাৰ কৰা নাই, বৰদেৱলীয়াইহে উজাৰ কৰিছে। হাতীচলা, বৰিচলা, গুৱাহাটী আমি বৰদেৱলীয়াক খেদিহে গৈছোঁ, ইবোৰ কথা নাজানিহে সি-বোৰে আমাক গোচৰ কৰে। এই কথা শুনি, বাহুলি ফুকন, লাহন ফুকন, ফুল বকৰা, এইবোৰে আমাৰ সনাতন কটকীক লগত দি, সেই ৰূপে কৈ, বজালৰ কটকীক বিদায় দিলে। শ্রীসূৰ্য্যৰ পৰা বজাল কটকী সন্ম সনাতন কটকী গৈ, মিব-জুমলাত মজুম খাঁতে সেইৰূপে ক’লত, মজুম খাঁ বোলে, তোমালোকে কামৰূপ উজাৰ কৰা নাই, বৰদেৱলীয়াইহে কৰিছে, আচ্ছা, বৰদেৱলীয়াৰ যে হয়, পাচে তোমালোকে দেখিবা। এখন তোমালোক আমাৰ হাতীচলা, বৰিচলা, গুৱাহাটী চাৰি দেও। এইবুলি কটকীক বিদায় দি, বজাল বেহাৰ মাৰিবাক গৈল। মাঘৰ ১৯ দিন যাওঁতে বজালে গয়মবিয়ে দি এবেলি বেহাৰ মাৰিলে, শঁক ১৫৮০।

পূৰ্বে যেতিয়া মিৰ্জা নাথুল্লা গুৱাহাটী এৰি যায়, সেই সময়ত টংচু বৰবকৰাই শুনি, কাজলীৰ আগচকীত আছিল ; নাথুল্লা ভাগি যাব শুনি, গুৱাহাটী ল’লেগৈ ; বজালৰ বহুখিনি পালে ; বজাক নেদি ; বৰবকৰা ভিতৰতে বাখিলে। পাচে এইকথা বজা শুনি

টংচু বৰবকৰাৰ
গুৱাহাটী অধিকাৰ

বোলে, বজালৰ বজাজাত মইহে পাব লাগিল, মোলৈ নেদি বৰবকৰাই ভিতৰতে কিয় বাখিব ? এই বুলি খংকৈ লোৱা লগাই আনিবৰ মন কৰিলে। পাচে বেজদলৈব পুতেক মজিব উৰালী বকৰা বোলে ; বৰ্গদেৱে যদি বন্দীক বিচাৰিবলৈ বোলে, এই বজাজাত কোনে ক’লৈ নিলে, আকে বিচাৰ কৰোঁগৈ, যদি বৰ্গদেৱে বন্দীক কিবা মান-বৰ্খাদা দি পঠায়। বৰ্গদেৱে শুনি বোলে, বা ভই বিচাৰ কৰগৈ। এইবুলি টুপি-জাপি, জাপ কঠ, বচুলা দি গুৱাহাটীলৈ পঠিয়াই দিলে। সি গৈ দোপগড়ত

সেইমতে বহি বিস্তৰ লোকক নাক-কাণ কাটি শাস্তিসলা কবিলে। এইকথা ফুকনবোৰে শুনি বিস্তৰ অসন্তোষ কবিলে। বজাশহৰ বৰফুকনে বোলে, এই বজাশহৰ দ্বাৰা বিচাৰক আখিহে দিব লাগিল; পাচে আমাৰ উপৰি যে বেজদলৈৰ পুতেকক পঠালে, আমি সকলো ফুকন অসন্তোষিত হ'লো, বেজদলৈৰ পুতেকহে সন্তোষিত হ'ল। এতেকে ভাল, আনো কথা সেয়ে কবক। এইবুলি সকলোৰে বগলৈ মন এৰিলে।

বিব. জুমা আৰু মজুম বাঁ বেহাৰ মাৰিবলৈ গ'লত, আমাৰ সনাতন কটকী আহি ফুকনবোৰত বজালৰ বাৰ্তা ক'লেহি।*

ফুকনবোৰেও বজালৰ বাৰ্তা শুনি, হাতীচলা বৰিচলা, এবি মানাহমুখত কোঠ দি বহিলহি। তাত পাচে বজালে বেহাৰ মাৰি, দশ হাজাৰ খোঁবাবে ইঙ্গিজীয়াৰ (?) খেদি গৈ, আমাৰ দেশক সন্মুখে আহিল। পাচে পুনৰ ফুকনবোৰে বোলে, আমাৰ উপৰি যে বেজদলৈয়ে, তাৰ পুতেক মছিব উঁবাৰী বৰবাই চৰদাৰ হৈ আহিছে, সেয়ে এতিয়া যুঁজ কবোকহি। এইবুলি বগ এৰি, সমস্তলোক পাণ্ডু-শৰাইঘাটত বহিলহি। পাচে আনো ফুকন, লোকজনক বেজদলৈৰ পুতেকে গৈ বোলে, গড়প্ৰাক্ষিত কৰিব লাগিল। ইবোৰেও বোলে, আওভাও দেখালেহে আমি পাবোঁ। এনেতে বজালো শৰাইঘাটৰ কাষ চাপিলহি। ইবোৰো হুকি আহি কাজলীত বহিলহি। তৈতো এনে হেজা দেজাতে গ'ল। ফুকন-ৰাজখোঁৱাবোৰে বোলে, তোতে সুধি বজা আমাক কাৰ্য্যকাম কৰিব দিলে। আমি যদি স্বতন্ত্ৰ কৰিম, বজাদেৱে আমাক মাৰিব কাটিবলৈ পাব। এইবুলি ফুকন-ৰাজখোঁৱাবোৰেও নকৰে, বেজদলৈৰ পুতেকেও নেজানে। এনেতে বজালৰ একৈদ কলজৰ কোষৰ পালেহি; তাতে দণ্ডচেৰেক যুঁজি নোৱাৰি চাৰধৰাত ব'লগৈ। সেইবেলা বজাদেৱে খংকৈ বজাশহৰ বৰফুকনৰ হেজদান লৈ, ছল্লোখন হেজদান বৰগোহাঁইৰ হাতত দিলে। উত্তৰে বৰগোহাঁই, দক্ষিণে বেজদলৈৰ পুতেক। পাচে বজাল পাই, গড়ৰ সমীপতেৰে আনদিনা যুঁজ ধৰিলেহি। সেই পোনে হাতী ধাঁহোহে আছিলে। সেই পোনে চিপাহী উঠিলত, ৰাজ ভাগিবলৈ ধৰিলে। পাচে বজালেও আমাৰ গড়ৰ সন্মুখতে বহিলহি; তাৰে একৈদ ছাহুকজত থাকিল। তাকে দেখি অসবে আহিলাপাতি এবি, কান্ধন মাসত চাৰধৰালৈ ভাগি আহিল।

মহাৰাজা এই কথা শুনি, খং কৰি বজা শহৰ বৰফুকনক সেনাপতি ভাজি দক্ষিণ কূলে ঘোৰাকৌতৰক সেনাপতি পাতি দি, লোকজনক পালিৰ পাঁচিৰ দিলে, আৰু

লাই বৰপাত্ৰ

বাককিন্নাল বৰগোহাঁই, কেন্দুগুৰীয়া লাই বৰপাত্ৰ,

বজা শহৰ, বাহুলি ডেকাকুকন এইসকলক উত্তৰ কূলে

থাকিব দিলে আৰু চাৰিজন বজাৰ ভিতৰুৱাল গোহাঁই (হেজদান ধৰা) নাহনিৱাল

বসন্তেগীয়া, মহাবাজাৰ শহৰেক লেচাৰ গোহাঁই এই সকলক দক্ষিণ কুলত থাকিব দিলে। পাচে ফুঁৰগীয়া লেচাৰ গোহাঁই বহিল। সেইবেলা বাহগবীয়া সিদ্ধান্তকলি গোহাঁইক সিদ্ধান্তকলি বুঢ়াগোহাঁই বুঢ়াগোহাঁই পাতি দক্ষিণ কুলত থাকিবলৈ পঠাই দিলে। সিবোৰেও উত্তৰে-দক্ষিণে সাৰথানে থাকি, ওৰকে আতল

নাও-নাৰবা, মানুহ-মুহুৰ জৰ-বস্তু কৰোঁতে বজালে নাৰে-ডবে আহি গুটিযুকৰাত বহিলহি। সেইবেলা কুকমবোৰেবে আলচি, লাপেতি কুকন ভৰ-বাটে, ডায়েলী দলৈৰ পুত্ৰক হ'ল পানী বাটে। এইকপে নাৰে-ডবে যুকৰাত বজালক বেৰি ধৰি, একপৰ বেলা যুদ্ধ কৰি বলে নোৱাৰি চামৰবাত বহিলহি। সেইমতে আনো লোকজন সহিতে আমাৰবোৰ তিনিদিন চামৰবাত আছিল। পাচে বজালে একদিন উজাই আহি পোতাকলজৰ পোন ল'লেহি। আৰাবো লেচাৰ হৰি বকৰাই গড়ৰ বাক হই, বজাল এটা কাটিলে, বজালেও তাক ধৰি আগ-বাস চালে। সি পৰিবৰ দেখি আমাৰবোৰো দুই-চাৰি কৰি ভক্ত হই পলাব ধৰিলে। এনেতে নিজৰ পোনে আমাৰ মানুহৰ হতুৱাই বাট দেখাই বাহুলি ডেকা কুকনে বজালক তুলিলেনি।

বাহুলি কুকনে
বাট দেখুৱান্ধ

বজালৰ ভৱানন্দ, ভৱনাথ, ভোলানাথ প্ৰমুখ্যে বাবটা চিপাহী আহি কলজৰ দক্ষিণে দিহৌ নৈৰ মুখে গড় উঠিলহি। তাকে দেখি পুনাই বৰাই সহিতে সকলো

লোকজন আহিলাপাতি এৰি, গড় পাৰ হই শলাত বহিলহি। বজালেও বান্ধানা মিৰজুমলা প্ৰমুখ্যে চামৰবা চাৰি আহি কলিয়াবৰত থানা দি বহিলহি। তাতে আমাৰ-বোৰে তিনি দিন থাকি নাৰেডবে খেদি গৈ কুকুৰাকটা আগকৈ যুদ্ধ ধৰিলেহি। তাতে চাৰিদণ্ড বেলা যুদ্ধ কৰি বজালৰ ভালেটো চিপাহী মাৰিলে; আমাৰ মানুহো বোলটা পৰিল। পাচে কিছু ভক্ত খাই আহি শলাত থকা গোহাঁইবোৰে সহিতে আমাৰ লোকজন আপোনাৰ কুৰ্মাকুৰী (কুৰ্মা-কুৰ্মানী-কুটুৰ-কুটুৰানী) সহিতে যেনে যেই পোনে পাৰ ভাগি আহিল। এই কথা ১৫৮০ শকত; চৈত্ৰমাসৰ ৬ দিন যাওঁতে মজলবাবে। পাচে তিনিজন গোহাঁই প্ৰমুখ্যে বকৰা-কুকন লোকজন সহিতে আহি গড়গাঁও পালেহি। মনত দুখে সকলো ভাঙ্গবীয়াবোৰে মহাবাজাক সেৱা কৰিলেহি। মহাবাজাও মনৰ দুখে কাকো একো নুবুলিলে; চান্দত উঠি গৈ বৰকুঁৱৰীৰ হাতত ধৰি কান্ধিব ধৰিলে। পাচে বৰকুঁৱৰীয়ে মহাবাজাৰ দুখ দেখি অনেককপে শিকাই বুজাই সুখ কৰিলে।

এনেতে বজালো আহি গড়গাঁৱৰ কাষ পালেহি। মহাবাজা সেইকপে তাতে দুদিন থাকি, বসন্তভাত, আহিলাপাতি বিধিনি পাবিলে আগকৈ পঠাই দি ভাঙ্গবীয়াবোৰক গড়-প্ৰান্ততে থাকিব দি, চৈত্ৰৰ ২ দিন যাওঁতে শুক্লাবে গড়প্ৰান্ত এৰি ভাগি মহাবাজা পৰ্বতত (চৰাই খোৰোক্ত) ব'লগৈ; দুপৰ চাৰি দাঁড় যোৱাত। বজাৰ লগত যাওঁ বুলি আহি আহিব নাশিত, বাজগুৰু, সোণামুৰা বেজ, এই তিনিও লগত খাই, কলকাপোৰ লৈ,

বজাৰ লগত গৈ হুকি আহিল। পাচ দিনা শনিবাৰে পৰ্বতৰপৰা বাইচাই প্ৰমুখো সকলো বুককলৈ মহাবাজা আজ্ঞা কৰি পঠালে বোলে, বজালক ব'তে পায় ত'তে দগা দি কাটক। মহাবাজাৰ আজ্ঞা শুনি ডাঙ্গৰীয়াসকলে ফুকনবোৰে আক আনো লোকজন প্ৰভুভিত্তিক সৰন্তে মূৰ কটা সীমা লৈ, দিহিং আগকৈ বহি, মানুহ পঠায় ব'তে কেনেকৈ হল পায় তাতে বজালক কাটে। বজাৰ ডোঙ্গৰীয়া ভিত্তকৰাল গোহাঁই, লাপেতি ফুকন, তামুলীদলৈৰ পুতেক ইবোৰো গৈ, চিনাভলীৰ ফৈদক বেৰি আনিলে। বজালেও পানীৰ কাৰণে একোদিকি যাব নোৱাৰি, খাবলৈ নেপাই ঘোঁৰা-গৰু কাটি খাইছিল। পাচে বকৰাফুকনবোৰে বোলে, ইয়াক ভেটি কত দিন থাকিম? এইবুলি বজালক বাহ উঠি ধৰিলে; বজালক ভালকৈ একটা কচু-কটা দিলে। পাচে কিছু বজালেও ঘোঁৰা বেলি আয়াৰ দুই চাৰি লোক কাটিলে; তাকে দেখি আয়াৰ লোকজনৰ মনে ভয় হ'ল আৰু দুই-চাৰি কৰি ভাগিল। বজালেও গড়গ্ৰামৰ দিকি আহিল।

তদন্তৰে অসমৰ লোকে বলভমৰ ফৈদক খেদি, পূৰ্বে তাওকাক, উত্তৰে দিহিং আগ কৰি সোঁবাণ্ডৰিত সীমা কৰি বুঢ়াগোহাঁই বহিল। কেন্দ্ৰণ্ডৰিত গড়গ্ৰাম বজাৰ শহৰ বহিল, বজাশহৰ বৰফুকনে ল'লেগৈ ফুটুকাতলীৰ দুৱাৰ, তামুলী দলৈৰ পুতেকে ল'লেগৈ বেছাগড়ৰ দুৱাৰ। বজালৰ দুই-চাৰি লোক যাকে ব'তে পায়, তাকে কাটে; ডাঙ্গাৰি বজালৰ ক্ষয় নহ'ল। পাচে বাহুলি ডেকাফুকন ভাগি চাৰিলৈ গ'ল; তামুলী দলৈৰ পুতেক সোঁবাণ্ডৰিত বহিলগৈ। বজালত জহনি লাগিল। খাবলৈকো নোহোৱা হ'ল। পাচে বজালে মৰোঁ-জীওঁ সোঁ-আধি কৰি নাৰে-তবে সোঁবাণ্ডৰিৰ কালে ধৰিলে; তামুলীদলৈৰ পুতেক বহিব নোৱাৰি ভাগিল। দিহিং আগ কৰি বুঢ়াগোহাঁই বহিল মূৰকটাত; বজা শহৰ আহি বহিল তিপামত। পাচে বকোৱাৰীৰ, পৰ্বতৰ, গড়গাঁৱৰ এই তিনি ঠাইৰ বজালে একটাই হৈ শিলিখাভলত বহিলগৈ। শিব্ৰুজুলা খানখানা নবাব নাৰে-তবে বুঢ়াগোহাঁইৰ পোনে মূৰ কটাত এক পৰ বেলি হ'লত গড়ত ধৰিলে। আয়াৰ লোকজনে বজালক ভালকৈ এসেকা দিলে। বজালৰ এক আৰীৰ পৰিল। আনো লোকজন বিস্তৰ পৰিল। পাচে আয়াৰবোৰৰ ওলী কাঁৰ চুকালত, ছয়দণ্ড বেলি আহোঁতে, বুঢ়াগোহাঁই হুকি গৈ, পানীকাটত বহিলগৈ।

পাচে লেইবেলা বাহুলি ডেকা ফুকনে আয়াৰবোৰৰ লগ এৰি গৈ, হোহ চিঙি, শিলিখাভলত শিব্ৰুজুলাতে মজুমখাঁতে বহিলগৈ। বাহুলিয়ে শিব্ৰুজুলাত বুলিলে বোলে, বোক যদি বাছাত বজা পাতা, তেবে লোকজনকো মই ববাই আনো, আৰু বজা ডাঙ্গৰীয়াবোকো, বকৰা-ফুকনবোকো তোয়াৰ ঠাই ধৰি দিম। শিব্ৰুজুলা আৰু মজুমখাঁ দুৱে কথা হৈ বোলে, ভালাতো! ঠিক বখ্চিবো। তোৰ বজাৰ পাখীত ভই

চৰ, তেহে প্ৰমাণ পাওঁ। পাচে বাহুলি ফুকনে বোলে, ভালাতো! বজাৰ পাকীত চৰিবো, তোমাৰ কটি-পিঠা খাইবো, এই বাজ্যৰ জৰি সোধাইবো। এতেকে মজুমৰীয়ে

দেশজোহী বাহুলি
ফুকন, 'ডেকাবজা'

বিব্ৰুমাৰে কথা হই বাহুলিক কেকোৰা দোলাত
জুলি "ডেকাবজা" পাতিদে। পাচে তাক লগত লৈ
মজুমৰী ডিপায়ত বহিলগৈ। তাত পাচে বাহুলিক

বৰিবৰ দেখি, মৰাৰ জগতবাৰ ডেকা, উদ্ধৰ ছুৰীয়া, তোলাই দাংধৰা—এইসকলো মজুমৰীত বৰি বোলে, তোমাৰ কটি-পিঠা আৰিও খাইবো, এইদিশৰ জৰি আৰি বুজাইবো; বাহুলি ফুকনৰ সঙ্গ পালেদী দি আমাকো মৰাৰ পাতিব লাগে। মজুমৰী বোলে, যদি তইতৰ আপাহ পাইবো, তইতে যি বুলিছ, তাকে আৰিও কৰিবো। সেই-বেলা মজিব ভৰালী বকৰাই বজালৰ কটোৱাৰ (কোটোৱাল?) সঙ্গ লৈ বজালত মিলিবলৈ ভিতৰি কথা দিয়া-দি কৰিলে। নন্দ, হৰি, হৰিপতি, এই তিনি মানুহ পঠাই, সি বজাকো ধৰি দিয় হেন বুলিছিলে। এইকথা মহাবাজা শুনি, উৰীয়া পিক্‌দান্ ধৰাক পঠাই, মজিবক ধৰাই নি মূলাতলিৰ আলিত কাটিলে, আৰু তাত পাচে বুঢ়াগোহাঁইকে বজাপহৰ বৰফুকনকে মহাবাজা এই বুলিলে বোলে, যব বজাল নে পব বজাল, মই বুজা নাই; এতেকে সিবোৰে যেনেকৈ পাবে কথাবাৰ্তা হই বজালক কিবাই পঠাই দিওক। মহাবাজা এই আজ্ঞা কৰিলে।

সেই বেলা খানখানা আৰু মজুমৰী দুয়ে সমালোচন কৰি বোলে, আমাৰ এখন বিস্তৰ লোক হানি হ'ল; এখন আৰু অসমৰ সঙ্গ নাই পাৰিবো হেন লাগিছে। এতেকে যদি উপায়কৈ মিত্ৰ কৰিব পৰা হয়, তেহে আমাৰ লজা বন্ধা হয়। এইবুলি দুই উকীল বজা পহৰ বৰফুকনৰ ঠাইত পঠালে। ইকালে বুঢ়াগোহাঁইয়ে বজা পহৰেও সোণৰ জবা এটা, সোণৰ যুহুতা লগোৱা কাপোৰ এখন আৰু আনো দ্ৰব্য দি চুলতান, চতুৰ্ভুজ কাকতী, চান্দৰাই আৰু নোমল এই চাৰি মানুহক দালালবাঁৰ ঠাইক পঠাই দিলে বোলে—আৰি যি হয় পেচকোচ দিবো; মৰাৰ বান্ধানাবে কথা হই সিবোৰ উলটি যাওক। দালালবাঁৰে মৰাৰ বান্ধানাবে কথা হই পঢ়াইকে বহিহুলকে আমাৰ চাৰি মানুহৰ লগত দি পঠাই বোলে, এই বাজ্যখন এখন পাংসাৰ ব্যৱস্ত হ'ল। সি-বোৰে আৰু মনে জানি এই বাজ্যত যত টকা উঠে, সেইমান সোণ আমাক বুজাই বাজ্য বাধক; আৰি ডেবেসে কিৰি যাব। সোণৰ জবা, সোণৰ বৰৈ লগা কাপোৰ ওলোটাই দি বোলে, সিবোৰ এতিয়া নিদানত পৰিছে; আৰি ই বন্ধক কেমনে লৈবো? পাচে আতন বুঢ়াগোহাঁইয়ে বজাপহৰ বৰফুকনে আলচি, নৈল হাতী, তিনিলাখ টকা এই মান বিয় বুলি দালালবাঁৰ গালৈ কিবাই পঠালে। দালাল বাঁৰ আগত পঢ়াই বহিহুল বহিতে আমাৰ চুলতান, চতুৰ্ভুজ, চান্দৰাই, নোমল, এইসকলো গৈ, নৈল হাতী, তিনি লাখ টকা দিব হেন বুলিছে বুলি ক'লেগৈ। দালালবাঁৰো সেই কথা বান্ধানা

মিৰ্জ্জুমালাত জনালে। পাচে মিৰ্জ্জুমালায়ে মজুমৰ্খায়ে বোলে, স্বৰ্গৰাজ্যৰ নজিক পাই এই ৰাজ্যক চিভাপি নকৰি কেমনে যাইবো? পাংসা শুনি আশাক দোছা কৰিব। পাচে দালালখাঁই এইকথা শুনি থান্থানাকে মজুমৰ্খাকে বিস্তৰ বুজালে। পাচে থান্থানা বোলে—ভুবি আপুনি পুনৰ্ৰাব কথাবাৰ্তা হই, অনমৰ কটকীক ফিৰাই পঠাবো। ভালতো! যে তিনিলাখ টকা, নৰৈ হাতী দিম বুলি কহিছে, আমি ইহাক পাইবো, আৰু পাংসা শুনি যিহতে খোছাল হৈব, সিখান কৰাওক। পাংসা খোছাল নাপাইলে আমি কেমনে ফিৰি যাইবো? আৰু মজুমৰ্খায়ে পুনৰ দালালখাঁৰ আগত বিশ্বাসকৈ এইবুলি ক'লে বোলে, স্বৰ্গৰাজ্যৰ বেটীক পাংসাৰ বেটীক লাগি যদি আমি দেৱাইতে পাবো, তেবেসে সমস্ত কাম হাঁচিল হয়। মই নোবোলাকৈ ভূমি ভিতৰি ডা-ডাঙ্গৰীয়া-বোৰেবে কথা হোৱা। দালালখাঁই এই কথা গদাইকে বহিমূলকে আমাৰ চাৰিমানুহক ক'ব দিলে। গদাই, বহিমূলোও দালালখাঁৰ আজ্ঞাবে বিশ্বাসকৈ সেই কথা আমাৰ চাৰি মানুহক কৈ পঠালে। সিহঁতেও আহি সেই কথা আতন বুঢ়াগোহাঁইকে বজাশহৰ বৰফুকনৰে আগত ক'লেহি বোলে, থান্থানায়ে মজুমৰ্খায়ে ববে, ১০ হাতী, তিনি লাখ টকাৰ লগে যদি পাংসাৰ বেটীক লাগি স্বৰ্গৰাজ্যৰ বেটীক দেই। থান্থানা বোলে, তেবেসে আমাৰ মজুৰি হ'ব, পাংসাও খোছাল হ'ব। আৰু তোমালোকৰ কাৰ্য্যও হাঁচিল হব। আৰু বোলে, থান্থানায়ে মজুমৰ্খায়ে বজাৰ বেটী আনিব বুলি পাংসাৰ কীৰা তুলি লৈ আহিছে। এইকথা গদায়ে বহিমূল বুঢ়াগোহাঁইৰ ঠাইতে, বজাশহৰ বৰফুকনতে ক'লেগৈ। সিৰোবেও পানীকাঁটৰ পাৰ হই নামচাঙত মহাৰাজ্যত জনালেগৈ বোলে, বজালেবে তিনি লাখ টকা, নৰৈ হাতী দিম হেন বুলি কথাবাৰ্তা হৈছে। দালাল খাঁই বুলিছে, থান্থানায়ে মজুমৰ্খায়ে নামানিছে। দালালখাঁই বোলে, পাংসাৰ বেটীক লাগি স্বৰ্গৰাজ্যৰ যদি এক বেটীক ধ্বংস, তেবেসে থান্থানাকে মজুমৰ্খাকে খোছাল কৰিতে পাবো। এতেকে স্বৰ্গমহাৰাজ্য বা কি বোলে?

এইকথা স্বৰ্গমহাৰাজ্য শুনি বোলে, ১০ হাতী, তিনি লাখ টকা দিম বুলি কবুল কৰিও যে মোৰ জী দিব লাগিল, মই কি বুলিম? ইয়াকে চাই তোমালোকে যেন ভাল দেখা ভেনে কৰ। মোৰ মনে হ'লে, এনে কৰাতকৈ বজালক এসেকা দিববহে মন। পাচে বজাশহৰে, বুঢ়াগোহাঁয়ে বোলে, স্বৰ্গদেও! এখন আমাৰ ঘৰ বজাল নে পৰ বজাল বুজিতে নাপাবো। আমাৰ মনে এখন অনন্তোৰ কৰিব নালাগে; যেনেকুণ

বৰদী পাভক

গো-ভ্ৰাণ্ণ, এই ৰাজ্যখন বকা পৰিব, ইয়াকেহে কৰিব লাগে। এখনে তিনি লাখ টকা, নৰৈ হাতী বাকী থৈ,

ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ ভাই-পো সৌত থৈ, পাভক দি ঠকাই পঠাও; পাংসা সহিতে ফিলাটীতি বহোক, নীমনাও খুজি লও। মহাৰাজ্য বোলে, মোৰ জীক, বৰদী আইদেউক, পাংসাৰ বেটীলৈ নিব; আমি ৰাজ্যৰকাৰ নিৰ্ব্বিতে দিম। দেশ-দেশান্তৰৰ লোকে দেখি

যেমনে আনন্দ পাৰ, তেনে কবিতা লাগে। বুঢ়াগোহাঁৱে বজাৰহেৰে বোলে, বৰ্গদেৱৰ মনেহে নিশ্চয় কবোঁতা; এডেকে বৰ্গদেৱেই এটা নিশ্চয় কবোক। পাচে মহাবাজা বোলে, মোৰ জীৱ পাংসাৰ ঠাইলৈ দিম, অলঙ্কাৰ পাতি এৰি, কুৰি হেজাৰ সোণ, হুতুৰি হেজাৰ ৰূপ, একুৰি হাতী, বন্দী ১০০, বেটী ১০০ এই যান নেদিলে কিয় ভাল হব? বুঢ়াগোহাঁৱে বজাৰহেৰে বোলে, ভাল হৈছে, এইবুলি নিশ্চয় কবিলে। পাচে মহাবাজাই ইবিলাক দুইকো বজালেবে কথাবাৰ্তা হবলৈ তিপায়ৰ পাৰীকাটলৈ পঠালে। ইবোবেও তিপায়লৈ আহি পদাইবে, বহিমূলৰে আগত বোলে, ভালমন্দ হুতুৰি হাতী, কুৰি হেজাৰ আগল, চাবিলাখ টকা, নাইবা কুৰি হেজাৰ সোণা, বজাৰ জী, আহি ইয়াকে দিম। এইবুলি ইয়াকে দিবলৈ কথা বান্ধিলোঁগে। এইকথা নিশ্চয় হ'লত থান্থানানে মজুম-বাঁৱে দালাল বাঁৱে আলচি, মজুমবাঁৱে পাংসালৈ দি যোৱা লিখা পত্ৰ আমাৰ বজা-বাজাৰ আগত মাতিলে। বৰ্গমহাবাজা মাতিলত:

* “লিখিতং শ্ৰীযুক্ত জয়ধ্বজসিংহ মহাবাজা আসাম। চুলতানা চুজাকে থমকে ওক্ৰ বিস্কক্ হাৰিদ্ দোকে কহেস। পাংসাজীকি ৰাজবিলায়িত বৈৰতকো দৌত্ৰক্ৰে পাসামে লিমা। আই-চোৱান্তে বৰ্গদেৱ হুতুম্‌সা সকলালিখিত নানা গুণালঙ্কৃত শেখ গুণৈক ধাম নিজভনু সৌন্দৰ্য্য যুগ্ধিৰ গজাঙ্গল নিৰ্মল পবিত্ৰ কলেৱৰ, মহামহিম মহিমায়ন্ত শ্ৰীযুত নবাব থান্থানটি পহচান্বে বৰ্গদেৱ দৌজান্ধক্যকে আসাম চাবো বিলায়ত নিয়াধা হাসাকে জানাওত সকলকে লাগায়ত ভৱ বাইকে আপনা জীউ টান কৰ্কে পাহাৰকু ভিতৰ ভাগা; আৱা তব আপনা জীউকে ৰাখা। বৰ্গদেৱ বন্দগী। আউৰ্ কৰ্ম্মায়ং দৱিয়াৰ্চে দেখ্‌কৰ্কে নবাব থান্-থানাটি পহিচান্বে জীউকে সাসাহাব ককি থাকি মোৰ গুণাৰাখিছ। আৱ মন্থে সুকে দিও ময়ি এটি বেৰে মোৰ আপনা বেটী, আৱ আওব বাজা তিপায় বেটী মজুৰ্কা বিসজ্জে খেজ্ সত্ৰকো দেও। আওব সোণা কুৰি হেজাৰ তোলা, ৰূপ হুতুৰি হেজাৰ তোলা, আৰু পিস্‌দাতিৰ চৌধ দস্তাল, ছয় হাতিনী, আৰু দৰদ সমুখ উত্তৰ কুলকি তবক দৱিয়াও বায়ত তবলী, আওব সমুখ বাজা তিৱক্ৰাকো আওব বেলাতলি। দক্ষিণকুলকে তবক্ কৰতোৱা, আওব কলজ সীমদাক লৰ্কে পেচ্-কচ্ বেতা দেৱাৰ, ইচওৱান্তে সহত্ৰ বিল্কিয়া বলা দি সোলিৱান ১০২০ ৰাখ ৰাস। গোপ্ কৰকে তিনি লাখ ৰূপেয়া, চাব্‌চাব্ মহিমে এক লাখ কৰ্কে বাব মহিলামে দেও; আওব নবৈ হাতী, বব দস্তাল ১০, চোৱা দস্তাল ১০, হাতিনী ১০, এই ত্ৰিশ হাতী আওব ভালমন্দ ৬০ হাতী, সব লেই কৰকে ৯০ হাতী ত্ৰিশ্ মহিমা পিছ দিও। আওব ২০১২ (বিশ্-বিশ্) হাতী বছৰসে তি দিও। বুঢ়াগোহাঁইকে বেটা, বুঢ়াগোহাঁইকে ভতিজা, ববগোহাঁইকে খেটা, ববপাত্ৰকে বেটা, মোৰ মুদুক্ৰে এহি চাব আদমি সৰ্কাৰ্কে পাচ দ'ক শক বজচায় কৰোঁ। কেছান্দো বৰ্গদেৱ খোজায়ত্ সেহিভিমব বহে। যো কুচ্‌মই কবুল কিয়াৰ, ভিলাকো খিলাপা কৰোঁ। আউব নবৈ হাতী বৰ্গদেৱ বন্দীকৰ্ ৰালবৰ্ দাতিবিসোব্ হোণা।”*

পাচে মজুমবাঁৱ এই লিখা পাংসাৰ ঠাই পালেগৈ। পাংসা খোছাল হৈ মজুম-বাঁৱলৈকে থান্থানালৈকে “সিব্‌পাও” দি “চিৰচ্চাকা শিৰোমণি” এই নাম দি পঠালে। আৰু পাংসা এই বুলিলে বোলে, আসাম যুলুকে চাক্ কবিতা, আগপাহ নিবন্ধ কবিতা চিতাপি আহিব, আৰু চকীগত লিখাত বাকী সমাচাৰ পাইব। এইবুলি পঠালে। পাচে

পাংসাৰ এই লিখা পাংসাৰ ঠাইবপৰা আহি খান্ধানা মিবজুমলাবে মজুমৰ্খাবে ঠাই পালেহি। পাচে মজুমৰ্খাব আজ্ঞায়ে গুৱায়ে বহিমূলৈ গৈ এই বাৰ্তা তিণামৰ পানীকাটত বুঢ়াগোহাঁইতে বজাশহবতে ক'লেগৈ। ইবোবাকে গৈ, মহাবাজাত জনালে বোলে, খান্ধানায়ে মজুমৰ্খায়ে কৈছে বোলে, তিনি লাখ টকা, ১০ হাতী আৰু বজাব বেটা দিয়ক; আমি এথা হৈতে কিবি বাৰ্ত। মহাবাজা বোলে, যদি মোৰ বেটীক দিতে হৈল, মোৰ বেটীক দিম, পাচে অলঙ্কাৰ এৰি, কুৰি হেজাৰ সোণা, ছকুৰি হেজাৰ ৰূপ, একুৰি হাতী, বন্দী ১০০, বেটা ১০০ ইমান দিব লাগিব, ইমান নেদেখিলে কিয় হ'ব? এখন ইয়াকে দিবো; সিৰোৰ কিবি বাওক। যি তিনি লাখ টকা কবিল কবিহোঁ, ইয়াক এখন দিব নোৱাৰো; কিয়নো আমাৰ বাজ্য এখন উজাৰ হৈছে। এই বাকীৰ অৰ্থে তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াৰ বেটা, বাজমজীৰ (বজাশহব বৰফুকনৰ) বেটা আমি সোঁত ধৰ্ত। যেখন আমি এই বাকী সোধাইতে পাৰোঁ, তেখন আমাৰ ইবোৰ কিবাই ল'ম।

বুঢ়াগোহাঁয়ে বজাশহবে বোলে, বৰ্গদেৱৰ যি আজ্ঞা, সেয়ে হব। এইবুলি গুৱাহাটীকে বহিমূলৈকে সেইকপে বুলি বিদায় দি পঠালে। ইবোৰে পুনৰ খান্ধানায়ে মজুমৰ্খাবে ঠাইবপৰা আহি, বুঢ়াগোহাঁইতে বজাশহবতে ক'লেহি বোলে, নবাব খান্ধানা বাজী হৈছে। এইকথা মহাবাজত জনালত, মহাবাজাও আপোন জীয়েক বমণী গাভৰু লগত, তিণাম বজাব জীয়েক মোহনী আইদেওকো দিলে। অলঙ্কাৰ পাতি

বমণী গাভৰু লগত

দিয়া ৰৌতুক

এৰি, কুৰি হেজাৰ সোণ, ছকুৰি হেজাৰ ৰূপ, একুৰি হাতী, বন্দী ১০০, বেটা ১০০, এইমান লগত দি, পাংসাৰ ঠাইলৈ দিবলৈ ঠিকনা কবিলে। এনেতে বাজমাও

নাযচান্ধত অৰ ধৰি মৰিল। মহাবাজাইয়ো নাযচান্ধবপৰা টঙ্কচান্ধলৈ গ'ল; তাতে বজা শহবক ৰাখিলে। পাচে বুঢ়াগোহাঁইক বজালৰ পাছে পাছে পঠাই, পৰ্বতে-পাহাৰে যি লোকজন ভাগিছিলে তাকো কোকাই কলিঙ্গাবৰৰ সীমাই পাতিব দিলে।

পাচে গুৱাহাটীত তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াৰ তিনি বেটাকে, বজাশহবে এক পুতেককে লগত দি, বহিদ্ৰৰ্থক ধৈ নবাব খান্ধানা আৰু মজুমৰ্খা ভটিয়াই গ'ল। গাভৰুক সোধাবলৈ বজাদেৱে বাঁহবীয়া ভৱানন্দ কটকীক পঠাই বাজমোহনৰ ল'ৰা বাঁহবীয়া কটকীক ওলোটাই অনালে। এনেতে বগবিবাবীত গৈ মজুমৰ্খা মৰিলগৈ। পাচে মহাবাজা টঙ্কচান্ধবপৰা বাইচান্ধলৈ আহিল; বাইচান্ধবৰা বকচান্ধলৈ আহিল।

সেইবেলা বাককিয়াল বৰগোহাঁইক দায় ধৰিলে বোলে, চামধৰাৰ উত্তৰ কূলে যে বজাল নাছিল, দক্ষিণ কূলে যে বজা হ'ল, ভই মানুহ-মুহুহ যি কিয় ভব নিখিলি? বজাল গড়গাঁও

পালতহি সকলো যে বোব লগ ল'লেহি, তই সিইত্তব লগত নাহি, কিয় বগাচাৰ উঠিলগৈ ? এই দায় ধৰি, মহাবাজাই বৰগোহাঁইক আপোন হাতে গহিলালে, গহিলাই বন্দীকৈ ধৈছিলে। বজাব লগ এবিবব হই, সোণামুহাক "হাবি আঁক" দিলে। বাকওকও

“হাবি আঁক”

বজাব আগলৈ ওলাব নোহাবিলে ; আইবব নাগিতো নিলগে নিলগে ফুৰিছিল। ঘোঁৰা কোঁঠকে ডাঙলো দলৈব পুতেককে লোৰা দি বন্দীকৈ ধৈছিলে। বজাব লগ এবিবব হই গজপুৰীয়া হাতীবকৰাকো চাবুকিয়াই লোৰা লগালে। সেইবেলা সিদামুকলি (আতন) বুঢ়াগোহাঁয়ে বাজ্যক চপাই আনি মহাবাজাব লগ ল'লেগৈ ; আৰু মাধবচৰণ, গদীয়া, এই দুই কটকীৰ হাতে চিঠি দি, বজাললৈ এইবুলি কৈ পঠালে বোলে, এই দুইব হাতত আমাৰ ধৰি নিয়া বকৰা-ফুকনৰ ল'ৰা ভাল মানুহক এৰি দি পঠাব। পাচে কিন্তু বজালে এৰি নেদিলে। তাত পাচে লাঙডেকা, লাখটকীয়া বকৰা, বাঁহবীয়া কটকী ভৰানন্দ,

লাখটকীয়া বকৰা

শঙ্কৰ বৰা, চতুৰ্ভুজ কাকতী, মাধব চৰণ আৰু গদীয়া, এই সকলত কৰি, একলাখ টকা দি পঠালে। সিঘোৰেও

গুৱাহাটীত বহিদি বাঁহ হাতত সেই টকা হজুৰি কৰি দিলেগৈ। তেহে বজালে আমাৰ বকৰা ফুকনৰ পো ভাই ক'তো ক'তো এৰিলে।

সেইবেলা আবজ্জিও পাংসাৰে দিল্লীৰপৰা স্বৰ্গমহাবাজালৈ বুলি এইখনি দি পঠালে :—সোণোৱালী জামাবে বাচি আবজ্জিও পাংসাৰে সিৰপাও ১, মাধবপডোৱা মুঠিৰে তবোৱাল ১, জামদাৰ ১, চোমদাৰ ১, সোণোৱালী মহাবাজালৈ দি পঠোৱা মনুৱা কৰা বাক ১—এইখনি দৌৰেগ আৰু কন্তমবেগ,

বস্ত

এই দুইব হাতত দি, বহিদি বাঁহ ঠাইলৈ পঠাই দিলে।

দৌৰেগ, কন্তমবেগ এই দুই পাংসাৰ “অহদিব”। পাচে বহিদি বাঁহ এই বস্তখনিব লগত সেক্ যোৱাক আৰু তাজ বাঁ এই দুই কটকীক লগত দি, আমাৰ লাঙডেকা, লাখটকীয়া বকৰা আদিক শঙ্কৰ বৰা সহিতে মহাবাজাব ঠাইলৈ পঠাই দিলে।

সিঘোৰে আহি লগ পালতহি, সেইবেলা জয়জয় সিংহ মহাবাজা বকতাত বোমাবত পৰিল। বজাদেৱে গাঁব বিধাৰণ দেখি, আনো একজন বজা ল'বলৈ বুলিলে। পাচে ডাঙ্গবীয়া ফুকনবোৰে আলচি চাবিঙ্গবজাক বজা পাতিবলৈ বুলিলে। এইকথা বজাপহৰ ববফুকনে বায়ানি, ববজন আইকুঁৱৰী, পৰ্ৱতীয়াকুঁৱৰী, এই দুইৰে আলচি, ভিতৰি বজাত ক'লে, বোলে, স্বৰ্গদেৱে যি ল'ৰাটিকে পো বুলিছে, আৰু বজা পাতিবলৈ বোলক। বজাপহৰে বোলে আমিও আৰু বোলো। পাচে মহাবাজা বোলে, হয়তো হই বুলিব, ডাঙ্গবীয়াসকলে এই কথা কিয় বাৰিষ ? পাচে বজাদেৱে সুবিলে বোলে, কলীয়া গোহাঁইব কোন আছে ? পাচে চেঙ্গধৰাৰ আইকুঁৱৰীয়ে বোলে, কলীয়া গোহাঁইব কোনো নাই। পাচে বজা দুখকৈ বোলে, হই আপোনাৰ বজহ আপুনি থালো। কিন্তু আপদেৱৰ

মুখে শুনিছো বোলে, চাৰিজনৰ এই কৈদ কিছু ওচৰ; চাৰিজন বজাকে আনি বজা লইক। এনেতে মহাবাজাৰ টান হ'ল। পাচে মহাবাজা বনমালি পৌঁসাইক চান্দলৈ ভুলি নি বোলে, বাপু! মই এই সময়ত কি নাম ল'ম?

**জয়ন্তজ সিংহৰ লবিয়া
টান আৰু বনমালি
গোঁসাই**

বনমালিদেৰে বোলে, মই যি নাম ল'বলৈ বোলো, তাকে ল'বা। এইবুলি বনমালিদেৰে বজাৰ মাথাত ধৰি নাম শুনাইছিল, মহাবাজাও সেই নামকে লৈছিলে।

পাচে মহাবাজা স্বৰ্গদেৱক কঠাগত শ্রাণ হবৰ দেখি, গোঁসাই বিলগি আহিল। সেই সময়ত বজা বগী হ'ল। জল-সাব ব্যাধি হই, পুছে তেজ বৈ গ'ল। শঁক ১৫৮৫; ভোগ ৯ বছৰ।

বজাৰ যুতু

পাছদিনা শনিবাৰে চাৰিজনৰাই বয়গী গাভৰুক বুঢ়াগোঁসাইৰে বজা শহৰৰে হাতত বজালৈ দিবলৈ উলিয়াই দিলে। ই বোবাকেও তিপামৰ পানৌকাটলৈ আনি, চম্ৰাই, কমল আৰু গজল চেটীয়া, আমাৰ এই তিনি মানুহ বজালৰ গদাই,

**বয়গী গাভৰুক
বজালক দিল্লৈগৈ**

বহিমূল, যোট এই পাঁচ মানুহে গাভৰুক নি, নবাব খান্ধানাৰ ঠাইত সোধালেনি। সেই সময়ত চৈত্র মাস।

গাভৰুৰ বোঁড়কৰ বাবে গদাইৰ হাতত মেকুৰিখোৱাত দিয়া যায় :—হাতী ২০, আৰে নিওঁতে বাটতে মৰিল ১৯টা; পাংসাৰ হাৰালে গ'ল হাতী ১টা। ২০ হাতীৰ

হাতী দিয়াৰ লেখ

বাবে হাতী দিয়া যায়, তিপামত ১০টা, লখৌত দালাল বাঁৰ হাতত ৪টা, বৰিতলাত দালাল বাঁৰে হাতত

২টা। পূৰ্বে ফাল্গুন মাহত কলিয়াবৰত কিৰোজ বাঁৰ হাতত দিয়া যায় ৪০টা, পাংসাৰ হজুৰ কৰি দিয়া যায় ৫টা; দালালবাঁৰ হাতত পুনৰ্কাৰ দিয়া যায় ২টা; চৈয়দ কিৰোজৰ হাতত দিয়া যায় ১৩টা, বচিদ বাঁ নবাবক দিয়া যায় ১টা, চায়েস্তা বাঁ নবাবক দিয়া যায় ২টা, সৰ্ৱমুঠে ৭৯ হাতী। হাতী বাকী থকাৰ হই সোভ দিয়ে বুঢ়াগোঁসাইৰ ভভিকাক বামবাই, বনগোঁসাইৰ পুতেক ধৰলা, বৰপাত্ৰৰ পুতেক লাইচেং, বজাশহৰ বৰফুকনৰ পুতেক বোঁপীয়া, এই চাৰিজনৰ চাৰি বেটাক দিয়া যায়। মাধৱচৰণ, গদীয়া, এই দুই কটকীয়ে দালাল বাঁৰ হাতত সোধালেনি।

পাচে দালাল বাঁই তিৱৰবাঁকে, গদাইকে, বহিমূলকে, আলিয়াবৰবাঁকে পঠাই মহাবাজালৈ বুলি সোণৰ মুঠিৰে বাখৰ পতোৱা ভৰোৱাল ১খন, বাখৰ পতা মুঠিৰে

**দালাল বাঁই পঠোৱা
আচ'বাব্**

জাম্ভাৰ ১, বাখৰ পতা মুঠিৰে খদ্'বা ১, সোণৰ মল্লা কৰা বাক ১খন, সোণৰ মান্ধা কৰা হিলৈ ২টা, সোণোৱালী আঁচু ৪ মুঠি, সোণোৱালী কাপোৰ ৫খন,

মলমল তাম ৩টা, সৰৌ মূলি মুঠিতে ১৫ হেজাৰ টকাৰ আচ'বাব্ দিলে। আৰু

বুঢ়াগোহাঁইলৈকো, বজাশহৰ মজী ববফুকনলৈকো এই বকললৈকো সোণোৱালী কাপোৰ ভাও বোগাহুকণে দিলে। ববপাত্ৰলৈকো লেইকণে দিলে। ইও মুঠতে ৪ হেজাবৰ বাব। সিহঁতে আমি বজাবো, গোহাঁইবোববো, বুঢ়াগোহাঁইবে, বজা শহৰৰে হাতত দি বোলে, নবাবৰ এই হুকুম আহিছে, ৰাজ্য বন্ধাৰ নিমিত্তে বজাব যি বেটি দিছে, ইয়াকো পালোঁ, বাকীৰ কাৰণে যি চাৰিজন ডাঙৰীয়াৰ বেটা দিছে ইয়াকো পালোঁ। এখন পৰা পাছক লাগিলা এই নিবন্ধে ই মাঘ মহিনাবপৰা সি মাঘ মহিনালৈ চাব্, চাব্, মহিনাব পৰ, একলাখ কপেয়া, বব দস্তাল ১৪টা, জয় দস্তাল ৬টা, হাতিনী ৩০টা, মুঠ ৫০টা হাতী, এই নিয়মে পাইবে লাগে। আক বোলে, দিল্লীৰপৰা পাংসাৰে এই হুকুম পঠাইছে, এতেকে ইয়াৰ অন্তৰ্ধা হবাক নালাগে।

এনেতে লাই, ববপাত্ৰ মবিল; তেওঁৰে পাছত চেবেলীয়া ববপাত্ৰ হ'ল। পাচে তেওঁ শনিপাত্ৰ অব হই দিনাদেকৰ পাছতে মবিল; পাছত ভগা ববপাত্ৰ হ'ল। ভগা

চেবেলীয়া ববপাত্ৰ

ভগা ববপাত্ৰ

ববপাত্ৰ হই বুঢ়াগোহাঁইবে, বজাশহৰে সৈতে সমালোচন কৰিলে। সিবোৰে বোলে, ভাল, আমি বাক এই নিয়মে দিম। ৰাজ্য বন্ধাৰ নিমিত্তে বজাব জী, কুৰি হেজাব সোণা, ছকুৰি হেজাব কপ, একুৰি হাতী আমি দিছোঁ। তাৰ লগে ১০০ বেটি ১০০ বন্দী তাকো দিলোঁ; আক আমি এই বুলিছোঁ; বাহুলি ডেকা ফুকন ঐমুখো সিবোৰত যি আমাৰ লোকজন বৰিছে, তাৰ আমাৰ এটিকো নেনিব। আক দক্ষিণ

আহোম আৰু মুছলমানৰ

ভিত্তবত ৰাজ্যৰ সীমা

নিৰ্দ্ধাৰণ

কূলে অসুবৰ আলি, উত্তৰ কূলে ববনদী, এই সীমাত কোনেও নাৰালিব। এই বুলি গদাইকে, বহিৰূলকে তিন্নৰ ঝাঁকে, আমাৰ চাৰি মাহুহক লগত দি, বিদায় দিলে। সিহঁতো গৈ দালাল ৰাঁত আক থান্থানা

বিবজুমলাত কলত, এই বাৰ্ডা শুনি ছুৱে বোলে, বাহুলি, হৰি ডেকাৰ পুতেক, আক মনোহৰ, এই তিনিড ৰাজে আমি এটিকো নিনিওঁ; আক সিবোৰৰ সীমনা উত্তৰে ভবনী, দক্ষিণে কাজলী এই সীমা এৰি দিলোঁ। আক সিবোৰে যি পূৰ্বেৰ সীমাৰ কথা কহে, সি পৰীক্ষিতবহে ৰাজ্য। বজাব বেটিক পাই, পাংসা যদি খোছাল হই, সীমা যদি দিৱে, তেখন পাইতে পাৰে। এই বুলি বজাল ভটিয়াই গ'ল, ১৫৮৬ শকৰ মাঘ মাসত।

বাহুলি ডেকা ফুকন, তেওঁৰে ভাৱেক মৌপীয়া, মৰাৰ হৰিডেকাৰ পুতেক জগত বাম, বমুনাথ মজুমদাৰৰ পুতেক মনোহৰ, উদ্ধৰ হুৰীয়া, ভোবোল ডাঙৰা, এইবোৰ বজালে সহিতে, আপোনাৰ হোঁৱা কুৰ্মা সহিতে লগত লৈ গ'ল। বমুনাথৰ বাপেক পুতেক, মৰাৰ হৰি ডেকাৰ পুতেক জগতবাম, এই তিনিৱে বৰদে কেঁকোবা দোলা

বজালৰ লগত বৰি

যোৱা মাজুহ

লৈ, বজালৰ লগত গ'ল। আতবাহে লুখুৰি চেটিয়াৰ ওপৰ দৈৱদীয়া ৰাজখোৱা, বব-

গোহাঁইৰ বজাহৰ নামদৈৱদোৱা বাজধোৰা, ভোলাইৰ পুতেক, এইসকল প্ৰযুথো হোঁৱা কুৰ্মা সহিতে, বাৰ হেজাৰ লোক লৈ লৈ বজালত বহিলেগৈ। আগে গুৱাহাটীৰপৰা নাথুল্লাক খেদি, আমাৰ বাজাৰ কাষকপীয়া চেকেৰী বিখনি পাতি থৈছিলে, তাকো সি বোৰকে লগত লৈ গ'ল।

এইজন বজা বৰ্গদেৱৰ দিনতে বজাশহৰ বাহুলি বৰকুকনৰ দ্বাৰা বজালে—বুকজ পাতি কেৰিমেৰি গড়, চেউনি আলি আৰু ভোমোৰাগুৰিৰ আলি বজালে। লাক্ষ্মা

চেউনি আলি

নগাবে আৰু সদিয়াৰ মিৰিবে বণ হৈছিলে, পাচে

তাতে আমাৰ জিকিলে। নামকপত বজাদেৱে সোণৰ

ৰূপৰ উৰাল কবালে; আৰু পূৰ্বে উজনি সীমা পাটকাইৰ ওচৰত চূড়াক্ষা বজাদেৱে কবাই ধোৰা গড় ও বাহবকে পৰিচ্ছাৰ কবাই তালৈকে বৰ হিলে, বাৰ প্ৰভৃতি যুদ্ধৰ সাধগ্ৰী নিয়াই বাখিছিল।

চক্ৰধ্বজ সিংহ

পাচে ১৯৮৫ সঁকত, ভগবীয়া বজাদেও বৰ্গী হবব চৈধ্য দিনব দিনাখন, ডা-ডাৰবীয়াসকলে সমালোচনা কৰি, বৰগোহাঁই চাঙভাৰব বকৰা, হেৰদান্ ধৰা, এই ভিনিক পঠাই, দেওবজাব নাতি চুপুদহুৰক নি বজা পাতিলোহঁ। লেচাৰ দৈব হকিণে শলধামবা ঘাটব দাবববব বাবীতে নগব কৰি, শিকৰি ঘব উঠি, চক্ৰধ্বজ সিংহ বাব ল'লে। পাচে সেই ঘবত হুহু পবিলত এবি পৈ গড়গাঁওত থাকিলপৈ।

ভগবীয়া বজাদেওব হুই কুঁববী বজাশহব ডেকা কুকনব (বাহুলি কুকনব) জীয়েক। সেই হুইকে চক্ৰধ্বজ সিংহ বজাদেওে কুঁববী পাতি ল'ব খুজিলে। হুই কুঁববীয়ে বোলে, যি কোবা, থেহু দেখি ভবাৰ, সেই কোবাই এতিয়া হুখ চাই বটে। পাচে সেই কথা শুনি মহাবাজা খংকৈ ভগবীয়া বজাব ভাহুলী কুঁববীক, মোবাই ভাহুলাব জীয়েকক ববকুঁববী পাতি ল'লে। কত দিন থাকি, সেই ববকুঁববী ভাদি, চপবাখোৱা

গগকব বকৰা

দোলাকাবীয়া বকৰা

বৰগোহাঁইব জীয়েকক ববকুঁববী পাতি ল'লে। পাচে কতদিন থাকি বজাশহব বাহুলি ডেকা কুকনব কৈদক হাঁকসুহাটত বাবিলে, কিবা দাৱ পাই, ওহবীয়া সনাতন কটকী, গগকব বকৰা, বজা বাহুল, মোবাই ভাহুলীব পুতেক লালুক দোলাকাবীয়া বকৰা, এই চাবি ওহবীয়া। বাহুলি কুকনব কৈদক মবাই লালুক দোলাকাবীয়া বকৰা,

লাজি ববপাত্ৰ

বেদখোৱা বববকৰা

(২য় বাব)

মাওবৈহা কুকন হ'ল। লাজিক ববপাত্ৰ গোহাঁই পাতিলে, আক বেদখোৱাকে পুনব বববকৰাব বাব দিলে।

পূৰ্বে বেখন দৌৰ্বেগ ও কন্তন বেগ এই দুয়ে দিল্লীবপৰা পাংসাব ঠাই বঁটা বক্ৰিচ আনিলে। ভগবীয়া বজা (চক্ৰধ্বজ সিংহ) তেখন বৰ্গী হ'ল। তাত পাচে দৌৰ্বেগে কন্তনবেগক বুলিলে বোলে, যি বজাক লাগি পাংসাব বঁটা-বক্ৰিচ আনিলো, সেই বজা বে বৰ্গী হ'ল। পাংসাব বঁটা-বক্ৰিচ এখন ইয়াক কি কবিল ? এই বুলি পাচে দৌৰ্বেগ লখোতে থাকিল। কন্তনবেগ, তাক বী. সেকবোজাক, মাথবচৰণ, গজীয়া কিবি পৈ, বজিল বাঁও ক'লেপৈ বোলে, যি বজালৈ পাংসাবে বঁটা-বক্ৰিচ দিলে, সেই বজা হুহু হ'ল, বক্ৰিচ আৰি কি কবিল ? বজিল বাঁই বোলে, বজাব ভাই বে বজা হ'ল, ঘেই বজা তাকে কিবি। সেই বুলিলত পাংসাব হুই "আহু যিব্" কুজিৰালিতে বৈ জনাই পঠালে বোলে, পাংসাবে

মহাবাজাৰে বঁটা দিছে। বৰাবুকক আহিব লাগে। আগবাঢ়ি নিবলৈ; মহাবাজাও হাত পাতি ল'ব লাগে। এইদৰে ক'লত মহাবাজা শুনি বোলে, মই বতৰত বজা; একো কালে পৰব অধীন হোৱা নাই; তাৰ বঁটা কেনেকৈ ল'ব? এইবুলি গোহাঁইবোৰেৰে কথা হ'ল; আৰু বকতাৰপৰা আহি ঠাই-ঠাই আঙুতাই বজালৰ কটকীক ভুলিলে। বজালৰ কটকীও মহাবাজাক তচমিন্ কবিলে, সেৱা নকবিলে; তচমিন্ কৰি বঁটা আগবঢ়াই দিলে। বজাশহৰ বৰবুকনে শবাইবে বঁটা ভৰি পিধানৈ নি, পিঠিৰ পাচফালে ধ'লে; মহাবাজা

বজালহৰ বৰবুকক

ডাক আগত ধ'বলৈ নেদিলে। পাচে পাংসাৰ দুই

কটকীয়ে বোলে, পাংসাৰ বক্চিচ পাই মহাবাজা খোছাল

হৈবাক লাগিল; কিন্তু এখন দেৰী, পাংসাৰ বক্চিচ পাই মহাবাজা অনাদৰ কবিলে। বাৰাৰে। কেমনে পাছক লাগি নিলে। ভালাতো। পাংসা শুনিলে ইয়াৰ "হঁকিগত" পাইব।

পাচে মহাবাজাই বজাশহৰৰ আগত বোলে, আমাৰ গাভৰু, তিনি লাখ টকা, ১০ হাতী, এইসকল বাজাৰকাৰ নিৰ্মিত্তেহে দিলোঁ। এখন আমাৰ সীমা লাগে। যি সীমা কবুল কবিলো, তাকে আমি নাপালোঁ। এইবুলি এক লিখা পত্ৰ দি, চম্ৰকন্দলী আৰু সনাতনৰ হাতত আমাৰ মহাবাজাই পাংসালৈ দিয়া বস্ত্ৰৰ লেখা : সৰ্ব্বদা গাভ ২টা,

পাংসালৈ দিয়া বস্ত্ৰৰ
লেখা

সক গাভ ১০০টা, সোণৰ ভাবেৰে ফণি ২খন, সোণৰ

ভাবেৰে কটাৰি ৪খন, উকা কটাৰি ৪০খন, পাৰ চকুৰা

ভাবেৰে পিতলৰ ঠাং লগা ১০খন, হাতী দাঁত ৬টা,

আগৰ কাঠ ২০ সেৰ। পাংসাৰ দুই "অহুদিব"ক দিলে ৰূপ ২০০০, পাংসাৰ দুই "আখি"ক দিলে সোণ ২০০, ৰূপ ৪০০, বহিৰ বাঁৰ দুই উকীলক দিলে সোণ ১০০, ৰূপ ৫০০, এইবোৰ দি কটকীহঁতক বিদায় দিলে।

কতোদিন থাকি বহিৰ বাঁৰ গুৱাহাটীৰপৰা পুনৰ্ভাৰ বাকী ধন নিবৰ কাৰণে, সেক্ বোজাক, কোঁৱৰেগ, কস্তম্বেগ সহিতে মহাবাজাৰ ঠাই পঠাই দিলে। সেক্ বোজাকে গড়গাঁও পালেহি। পাচে বিদিনা বজালৰ কটকী গড়গাঁওত ভুলিবলৈ নিয়ে, বৰহুৰাবৰ বুথ পাই, সেক্ বোজাকে এই বুলিলে বোলে, পূৰ্বে কোঁৱৰেগ আৰু কস্তম্বেগ লগত মই মহাবাজাক তচমিন্ (তচলিন্?) কৰিছোঁ; এখনেও মই তচমিন্হে কৰিতে পাৰোঁ, চালায় কৰিতে নাপাৰোঁ। এইকথা বুলিবৰ শুনি, আমাৰ দুই কটকীয়ে মহাবাজাত জনালে। পাচে মহাবাজাই শুনি খং কৰি বোলে, পাংসাৰ বক্চিচ আহিছিলে, সেই বুলি কোঁৱৰেগে আৰু কস্তম্বেগে চালায় নকবিলে। ই এখন বহিৰ বাঁৰহে কটকী, ই কিয় চালায় নকৰিব? এই বুলি মহাবাজা বজালৰ কটকীক খং কৰি বহালৈ ওলোটাই নিব দিলে। সেক্ বোজাকেও মহাবাজাৰ খং হেন জানি দুই-চাৰিদিনতে বোলে, ভালাতো। এখন চালায় কৰিব। পাচে মহাবাজাই এই কথা শুনি, সেক্ বোজাকক ভুলি মাথৰচৰণ, গজীয়া, এই দুইক লগত দি বিদায় দিলে।

সেইবেলা বাকী ধন নিয়ে : কাণ্ড্য হাফত কলিমা কুখুবাচোয়া, বাঁহবখীয়া ভবানন্দ, কোপতীয়া কটকী আক কলাই কথতি এই চাখিয়ে দিগেগৈ কপ ৪০০০, বহিবখাঁহ হাতত। একবাৰ কাণ্ডিক হাফত পাঠকচন্দ্র, চমুখুজ কাকতি, কলিমা কটকী, ঢেকিয়ার

বাকীধন নিয়াব লেখা হাফতিকা এই চাখিয়ে দিগেগৈ বহিব খাঁহে হাতত কপ ৪০০০। ১৫৮৭ শকত ভাদ্র হাফত ২০,০০০ কপত মাৰি

দিয়া যায় হাতী ১০টা, আবে ৫টা মৰিল। কপ দিয়ে ৮০০০, খবিত লৈ পাংগাবে দিগে ১০০০ টকা ; তাকো দুবাই দি মুঠতে টকা ৯০০০ আক পাচে হাতী বিকি আমাৰ কবে ১০,০০০। ১৫৮৮ শকত ভেঠ হাফত কিবোজ খাঁহ হাতত কপীয়াত মাৰি দিয়া যায় হাতী ৫টা, কিবোজ খাঁহ প্রতি দিয়া যায় কপ ২০০০, খবিত হাতী মৰিব হই দিয়া যায় হাতী ১টা, পাংগাব মজুৰি হাতী দিয়া যায় ৫টা, চায়েন্তা খাঁ নবাবক প্রতি দিয়া যায় হাতী ২টা, বহিব খাঁ নবাবক প্রতি দিয়া যায় হাতী ১টা, দালাল খাঁক প্রতি দিয়া যায় হাতী ২টা, মুঠতে মজুৰি হাতী দিয়া যায় এই ১০টা। গাভকব লগত মোড়ুকীয়া দিয়া যায় হাতী ২০টা। কবুল ভিনি লাখ কপৰ, কপকৈ দিয়া প'ল এক

ভিনি লাখ টকা,
নৰৈ হাতীৰ বাকী

লাখ আঠ হাজাব, এক লাখত মাৰি ল'লে হাতী আঠ
কুৰি, হাতী ১০টা বিকি দিলে কপ ২০,০০০ (কুৰি
হাজাব)। কপৰ বাকী থাকিল আমাৰ গাভ ৭২,০০০

(বাসন্তব হাজাব) ; হাতীৰ বাকী সহিতে একলাখ চৈধ্য হাজাব কপ আমাৰ গাভ বাকী থাকিল। এই কাৰণে বজালে আমাৰ তিনিজন ডাঙৰীয়াৰ বেটাক এৰি নেদিলে।

সেইবেলা বেহাৰৰ গোপাল চৰণ আক অৰ্জুন কটকী আহি পালেহি। ইহঁতৰ লগত আমাৰ বামচৰণ কটকীক দি, বেহেকৰা কটকীক মহাবাজা বিদ্যার দিলে। ইহঁতো বেহাৰ পালেগৈ। পাচে বেহেকৰা বজায়ে আমাৰ কটকীক তুলি পত্ৰ সন্দেশ দি, অৰ্জুন কটকীকে, গোপালচৰণকে লগত দি, আমাৰ কটকীক বিদ্যার দি পঠালে। পথত ইহঁত আহোঁতে, পাণববীয়া বজাৰ গাঁৱত নৈ পাৰ হৈ, আহোঁতে,

পাণববীয়া বজা গাঁৱোৰে ভিনি কটকীকে, ভাবী চাৰিটাকো কাটিলে।
সেই সময়ত পাণববীয়া বজালৰ তলপীয়া আছিল।

কটকীক পাণববীয়াবোৰে কাটিব শুনি, বেহেকৰা বজাই পুনৰ্ৰাৰ পত্ৰ-সন্দেশ দি, নন্দকে, ভাস্ককে মহাবাজাৰ ঠাইলৈ পঠাই দিলে। সিহঁতো আহি কলিয়াব পালেহি। এইকথা বজাপত্ৰ ববজুকনে মহাবাজালৈ জনালে। মহাবাজাও কটকীক খংকৈ কটকীক নানি, ববজুকনক তাতে তুলিব দিলে। ববজুকনেও এই আজ্ঞা শুনি, বেহেকৰা কটকীক তুলি, তাহাঁতৰ হাতৰ পত্ৰ মহাবাজাৰ ঠাইলৈ দিলে। মহাবাজা পত্ৰ শুনি দিখৌমুখীয়া কটকীৰ হাতে পত্ৰ-সন্দেশ দি, ববজুকনক দান ধৰিব দিলে। ববজুকনেও মহাবাজাৰ আজ্ঞা শুনি, বেহেকৰা কটকীক পত্ৰ-সন্দেশ দি, বিদ্যার দি পঠিলে, আক এইখান

বুলিলে বোলে, তইতৰ বজা পূৰ্বাপৰ যেমত এতি চলিবা গৈছে, বজালৈকে আহালৈকে সেইমত উকীল পত্ৰ পূৰ্বকাৰ দি পঠাব। যদি পঠায়, শ্ৰীতি বহিব। এতেকে তেওঁৰ ইচ্ছা। এইবুলি বেবেকৰা কটকীক বিদায় দিলে।

পাচে খান্‌খানাই আমাৰ দেশ বাবিতৰ স্তনি, জয়ন্তীয়ালাৰ বজা আমাৰ মহাবাজা বৰ্গদেৱলৈ বাৰ্তা লবৰ নিমিত্তে লিখাপত্ৰ সহিতে উকীল পঠালে। পাচে উকীল আহি বজালৰ হাতত পৰি বাটত কটা গ'ল। তাৰে লগৰ এক মানুহ এবাই আহি, সেইকথা আমাৰ বৰ্গদেৱত জনালেহি। বৰ্গদেৱে স্তনি মনত দুখকৈ জয়ন্তীয়ালাৰ বজালৈ আমাৰ কোমোবা আৰু দৈৱজীয়া বৰা বলিৱা, এই দুই কটকীৰ হাতত এক পত্ৰ দি পঠালে; তাৰ লেখা :—

অত মমাচাৰ সহিতে পত্ৰ। এখাত আমাৰ কুশল। সমস্তে কুশল। বাজা লাটী চুলতানৰ কুশল নিবন্তৰে চাহি। তুমি যি উকীল পঠালা, সিভো আহি বজালত পৰিল। তাৰ এক চাকৰ আসি আমাত তোমাৰ বাৰ্তা জনালে; তাক আমি স্তনি পৰৰ সন্তোষ লভিলো। আউৰ তোমাৰ আমাৰ পূৰ্ব ধৰি যিহেতু মিত্ৰবৃত্তী, এই হেতুকে তুমি আমাৰ বাৰ্তা ল'লা। ইহাত আমাৰ আনন্দ। আউৰ তোমাৰ উকীল বজালত পৰিল, ইহাক স্তনি আমি বৰ অসন্তোষ পাইলো। কিন্তু যিহেতু আমাৰ বিপদকাল, এই নিমিত্তে তোমাৰ উকীলক এমত হৈল। ইহাত কিছু দুখ মনে নকৰিবা। ইহানিক তোমাৰ যেমনে বাৰ্তা পাই থাকোঁ, এমত ধানি কৰিবা। আৰ তোমাক লাগি সন্দেশ :—পাটকাপোৰ ১ খান, গন্ধ ৮টা, গাঁঠিয়ন এমোনা, কটাৰি ৬ খান। নৈক ১৫৪৮, তাৰিখ ৬, মাস চৈত্ৰ।

এই পত্ৰৰ লগে আমাৰ মহাবাজা, জয়ন্তাবজাৰ অনুবৰ্ত্তি নৰ্ভজৰ বজালৈ বুলিও একপত্ৰ সেই দুই কটকীৰ হাততে দিলে। তাৰ লেখা :—

পৰং লাটী চুলতান বজাবে আমাবে পূৰ্ব ধৰি শ্ৰীতিগোট বহিছে। এই কাৰণে তাৰ এক উকীল আমাৰ ঠাই পঠাইছিলে। আমাবো উকীল পত্ৰ তাৰ ঠাইক পঠাইছি। সি বেবনে কুশলে অবিষে সিঠাই পহুছে, তুমি ভেমন ধানি কৰিবা। আৰ সন্দেশ :—পাটকাপোৰ ১ খান, কটাৰি ৪ খান, গন্ধ ৪টা। নৈক ১৫৮৪; তাৰিখ ৬, মাস চৈত্ৰ।

আমাৰ কোমোবা আৰু বলিৱা এই দুই কটকী গৈ বাটত বৰ্ভজ পাই, তাৰ বজা মানসিংহক সন্দেশ সহিতে মহাবাজাৰ পত্ৰ দিলে। মানসিংহে বৰ্গদেৱৰ পত্ৰ পঢ়ি চাই, আমাৰ কটকীৰ লগত আপোনাৰ দুই মানুহ দি জয়ন্তাব বাটে পঠাই দিলে; আৰ বৰ্গদেৱলৈ বুলি এক লিখা পত্ৰ দিলে; তাৰ লেখা :—

পৰং নৌহাৰ্দ্দ লিখনং কাৰ্য্যক। এখাত আমাৰ সমস্তে কুশল। তোমাৰ বাজোৱতি কুশল-মজল সৰ্বদা বাহা কৰি। পৰং তোমাৰ লিখন পত্ৰ আসি পহছিল।

পৰম দাদৰে শুনিয়া বৰ সন্তোষ হৈলায়। কিন্তু যেমত বন দুখী আছিল, তেমতে তোমাৰ সুখ বাৰ্জা পান্না পৰম সন্তুষ্ট হৈলায়। কিন্তু আমাৰ দুইজন মনুষ্য বঙ্গালত পবিল, একাৰণ দুখি লেখিরাছিল। দুইজনেৰ কি কাৰ্য্য, তোমাৰ কাৰ্য্যেৰ নিমিত্তে যদি বন, বিন, হাজাৰ লোক পবিল, তথাপি আমাৰ অসন্তোষ নাছিল। আমাৰ লোক যে তোমাৰ কাৰ্য্যত নাছিল, ই কাৰণেই আমাৰ বনত অসন্তোষ হৈল, আমি এমত জানি। তোমাৰ সহিত আমাৰ আচল সুহৃদ, অতএব ঐতিহ্য সকল দিন তোমাৰ অধিক, আত আমাৰ ভেদ নাই। আৰ তোমাৰ চিন্তে আয়বাত এমত থান লৈছি হেন জানিলায়। অন্তেষ্ট হৃদয় শুদ্ধি থাকিলে, দুখেও সন্নিবিহিত, এমত চিন্তে লয় যেন। যো বন্য বিজ্ঞঃ দুখি ভগ্ন দুৰ্ব্বিতি। এতএব এমত থান জানিরা, যে সময়ৰে যে কাৰ্য্য উচিত হয়, সে বাৰ্জা পঠাইবাই। সেই কাৰ্য্য আমি কৰিম। আৰ গড়গাঁও জয়ন্তী দুই বাহয়। তোমাৰ দেশ নামাৰিছে, যেন আমাৰ দেশ মাৰিছে। আমাৰ মনে এমত থান দুখ লাগিছে। মনুষ্য পাঠাইলায় বাৰ্জা জানিবাক, তাতে পথতে এমত পৰিপক হৈল, বাৰ্জা নাপাইলায়। তোমাৰ দেশ বঙ্গালে মাৰিল, আমি বসি আছিল। হুহু নাকবিলা ; দশ-বিশ হাজাৰ লোক আমাৰ গৈয়া নাপবিল, ইখানলৈ আমাৰ চিন্তে অধিক দুখ লাগিছে। আৰ বঙ্গালৰ প্ৰাণশক্তি যে আছিল তাকে কবিল। যেমতে কৰ্ম কৰিছিল, তেমতে ঈশ্বৰে তাৰে পাণ্ড কবিলা। এখন বঙ্গালে যেমত কৰিছে, তেমত তাৰ প্ৰতিফল পায়, তেবেসে ভাল। তোমাৰ আমাৰ কুশলিল এক যুক্তি হয়। এই সময়তে যেমতে দাদনি লৈবাৰ পাবি, তাৰ চান্না কবিয়া সময় দঢ়ায়া প্ৰত্যাশ্বৰ লেখিরা, কটকী তৎকাল পঠাইবায়। এখন সময়তে তোমাৰ সাত দাদিলায়, আমি এই দুখে লজ্জিত হুৱাইছি। এতে জানিছিলো যে কিছু অসন্তোষবিদ লেখিবার হেন। তাতে আৰ আমাৰ দুইজন মনুষ্য বঙ্গালত পবিল, তাৰ কাৰণ এমত সুমৰ্য্যাদা লেখিছ, এতে তোমাৰ বান্ধনীতিৰ গভীৰতা নাছিল। দুইজনেৰ কি কাৰণ, এমত দুই লক তোমাৰ গৌৰবেৰ ঢুলা বাহয় যাত্ৰ। তোমাৰ অধিক মৰ্য্যাদায়ে বহুত আৰ লজ্জিত হইলায়। সুখিৰ হয় যে দুইজনেৰ সহিত, শত্ৰুৰ পৰাক্ৰম শুনিয়া বৰতে থাকন, অতঃপৰ বিজ্ঞাৰ নাই। এতেকে কোৱ শত্ৰু নিৰ্যাতন কৰিরা যদি, এইবাৰ তোমাক ওপৰ কৰিবাক পাবি, তেবেসে আমাৰ ই লজ্জা বার। আৰ বিশেষ কি লেখিম। যাত্ৰ তোমাৰ মনে যেমত ভাল, প্ৰতিবাসে তাৰ প্ৰত্যাশ্বৰ তৎকালে লিখিবার। কিমধিকং বিজ্ঞেয়। ইতি শত্ৰু ১৮৭৫, তাৰ ১০ জ্যৈষ্ঠ বাস।

* নৰ্ভক জয়ন্তী বাক্যৰে এক অংশ। তাত বিনশে একম দুখ বজা আছিল, তেওঁ জয়ন্তাবকাৰ অনুবৰ্ত্তা। জয়ন্তাব বজাই এই নৰ্ভকৰ বজাক “ভাইবজা” বোলে। সেই কাৰণে বঙ্গালৰ হাতত জয়ন্তাব উকীল, কটকী পৰ্বাত, নৰ্ভকৰ বজাই তেওঁলোকক জয়ন্তাব দুখি মটক “আমাৰ দুইজন মনুষ্য” দুখিছে। দুই বাক্যৰ চিত্তবন্ত অতিৰ ভাব।

পাচে বৰ্জলৰ দুই বাহুৰ সহিতে আৰাৰ দুই কটকী গৈ জয়ন্তা বজাৰ ঠাই পাই, মহাবাজাৰ লেখাপত্ৰ সন্দেশ দিলেগৈ। জয়ন্তাৰ বজা লাগি চুলতানে মহাবাজাৰ পত্ৰ চাই, আৰাৰ কটকীৰ লগত বৰাই কটকীক দি, এক লিখা পত্ৰ আৰাৰ মহাবাজালৈ হুঁলি দি পঠালে; তাৰ লেখা :—

যতি সমস্ত প্ৰশস্তি ক্ৰিয়া চৰণাসাৰ পবিত্ৰ চৰিত্ৰ শৌৰ্য্যৈৰ্য্যোদাৰ্য্য মৰ্য্যাদা-
গভীৰ-পাৰাবাৰ চুববোঙৰ ভাবুকভবনকুলকৈবৰ পালন পাৰ্ৱণ শাৰদ শশধৰ গন্ধাধৰ
হিমহিতিৰ পিতৃপাণ্ডব বশ পৰিপূৰ্বত দিপান্তৰ:কয়লায়লাদি বুদ্ধাবক বুদ্ধ বন্দবীৰ, মুকুন্দ
পদ সৰ্বোজ সবলধৰত ত্ৰিবিজ্ঞবোফয়ে বাৰ পাদাচুত নথ শিখৰ খণ্ডিত ব্ৰজাভবিবৰণী:
শব্দগবদ যুতকৰ সুৰ কাহিনী তোর শৰীৰ সৌমাৰ ধৰণী মণ্ডলাখণ্ডল শ্ৰীশ্ৰীমহাবাজ
বৰ্জলৰ বাৰাণ প্ৰচণ্ডপ্ৰতাপ চৰিত্ৰ বিচিত্ৰ গুণ সমূহেহু।

পৰম সৌহাৰ্দ লিখনং কাৰ্য্যক। এথা কুশল। তোমাৰ বাৰ্জোযতি কুশল-মঙ্গল
সদাৰাফি। পৰং তোমাৰ লিখাপত্ৰ আসি পৌহছিল। সমাচাৰ পৰমশ্ৰীতে জানিলাম
আৰু তোমাৰ কটকীৰ প্ৰমুখ্য বৰ্জা শুনিয়া সন্তুষ্ট হৈলাম। অতঃপৰ মধ্যো শুনিলাম
বোগলে আসিলা তোমাৰ বাক্য মাৰিল। এসকল বৰ্জা আমাৰে নাদিলা। কতোদিন
পৰে আনি বৰ্জা পাৰা পোতাৰ বামাই দলৈ ও নীৰৈ তোমাৰ ধানে পাঠাইলাম বৰ্জা
লৈবাৰ। কিছু পত্ৰ-সন্দেশ দিহিলাম আৰু পত্ৰ লেখি দিহিলাম, তুমি প্ৰত্যুত্তৰ যি লেখ,
সেই অনুসাবে কাৰ্য্য কৰিম। তাতে তোমাৰ কৰ্ম্মাইব লোকে সেই মনুষ্য আমাৰ দুই-
জন বোগলেৰ সাত্তে বাঢ়িলা দিলা কি মাৰিলা, একো নিৰ্ণয় নাপাইলাম; আৰু
সন্দেশ তোমাৰ হানে পহুছিল কি, একো নাজানিলাম। এবে বিচাৰ কৰিবা। এত
দিন সেই পত্ৰেৰ প্ৰতি উত্তৰ আনিব কৰিলা জানিরাহিলাম। এখন নিষ্ঠা বুজিলা
তোমাৰ কটকীও বিদায় কৰিলাম। আমাৰ কটকী বামাইকে পাঠাইতেছি। আপনাৰ
কুশল মঙ্গল বৰ্জা বিবেচিলা সকল লিখিলা কটকী তৎকাল পঠাইবা। জয়ন্তা আৰু
গড়গালে দুই মহৰ। তোমাৰ দেশ দাৰাবিছে বেন আমাৰ দেশহে মাৰিছে; আমাৰ
মনে এমন দুখ লাগিছে। অতঃপৰ বহুত মন দুখে আছি। তোমাৰ প্ৰত্যুত্তৰ
আসিলেহে চিন্তা নিবুত্তি হয়। আৰু তোমাৰ আমাৰ শ্ৰীতি নবীন নাহয়; পূৰ্ব্বাৰ্থি
চলিলা আসিতেছে। বিশেষতঃ অধিক ও অধিক হৈবাৰ ক্ৰম হেন চিক। তাতে এমন
পৰিপক হৈল। অতঃপৰ তুমি কুশলে আছ; বাক্য কুশলে আছে। পৰং এমত সময়তে
তোমাৰ প্ৰত্যুত্তৰ নাপাইলাম; হুকুম নাকৰিলা, এইটো মন দুঃখ বহিল। সময় পৰিলে
যদি অত্যন্ত সহায় নাইহে, তবে শ্ৰীতিৰ কাৰণ কি? অতঃপৰ যা হৈবাৰ আছিল;
তা হৈল; এখন বেঘতে দিন দিন অধিক শ্ৰীত হয়, ডাক কৰিবাৰ। বাকী সমাচাৰ
কটকীসকলো কৰিবেক। আৰু বজালে খানিক বাক্যক শীড়া কৰিল, এইমাত্ৰ। মাত্ৰিক
নিবাক নাপাবিল; সেই দেশ, সেই লোকসকল আছে; তুমি আপনে কুশলে আছ।

অথন এমত কাৰ্য্য কৰ, তুমি আমি এক শ্ৰীতি হয়। যেমতে বজালৰ দাদ লৈবাব পাৰি, তাকে কৰ। গবিন্নায়ে যেমত কৰিছে, যদি তেমত দাদ পাই, তেবেমে আমাৰ সন্তোষ হয়, মন চুঃখ যায়। এতেকে যেমত তোমাৰ চিন্তেও ভাল; প্ৰতিবাসে তাৰে লিখিব। আৰু পএ সন্দেশ :—সাৰ কাপোৰ ৪ খন, খাশা ৩ খন, সুতাৰ কাপোৰ ১০ খন, গজি খাসাতেৰ ২০। বাকী সমাচাৰ তোমাৰ হুই কটকী ও বামাই প্ৰমুখো জাত হৈবা। কিমধিকং বিজ্ঞেয়। ইতি শক ১৫৮৫, মাস জৈষ্ঠা।

জয়ন্তীমালাৰ বজা লাঠী চুলতান আৰু নৰ্ভজৰ মানসিংহৰ চুন্নোখান লিখাপত্ৰ সন্দেশ সহিতে আনি জয়ন্তাৰ বমাই কটকীক লগত লৈ আমাৰ কোমোৰাখোৰা আৰু দৈয়ঙ্গীয়া ববা বিলিয়া আহি বকতা পালেহি। পাচে বৰ্গদেৱে বকতাৰ সন্তোষে পাত্ৰবস্ত্ৰী সহিতে সমালোচন কৰি, জয়ন্তাৰ কটকী তুলি, জয়ন্তাবে নৰ্ভজৰ বজাবে পত্ৰ পঢ়িলে। মহাবাজা বৰ্গদেৱলৈ পূৰ্বে আনো দেশৰ পৰা পকপত্ৰ আহাৰ নিয়ম আছিল। পাচে বৰ্গদেৱে বোলে, দেখে? এইবাৰ এক পত্ৰহে আহিল? মোৰ পাত্ৰ-বস্ত্ৰীবোৰলৈ পূৰ্বে নিৰ্বন্ধ মতে “কোলপত্ৰ” নাছিল। এনে বিধাৰণ জয়ন্তীমালে নৰ্ভজীয়াই ক’ত পালে? এতেকে জানিলো, তাইহাতে মোক অপমানহে কৰে। এই বুলি মহাবাজা জয়ন্তাৰ পত্ৰত দুষণ পাই, খংকৈ আমাৰ কোমোৰা আৰু বগিয়া, এই হুই কটকীক পুনৰ্বাৰ লগত দি, জয়ন্তাৰ কটকীক বিদায় দি পঠালে। জয়ন্তাৰ বজাই পুনৰ্বাৰ আমাৰ হুই কটকীৰ লগত পত্ৰসন্দেশ সহিতে বমাই কটকীক মহাবাজাৰ ঠাইলৈ পঠালে। জয়ন্তাৰ কটকী আহি পালতহি, তাক বকতাত তুলিলে। পত্ৰতো দুষণ নাপালে। জয়ন্তাৰ বজা মহাবাজালৈ দিয়া পত্ৰৰ লেখা :—

কুশল বিহত: ভবতাং ভাবুকং সৰীহামহে। পৰং তোমাৰ আমাৰ শ্ৰীতি আঞ্জিব নাহয়; পূৰ্বাৰহি চলিয়া আইতেছে। অধিকতৰ অধিক হইবাব তোমাৰ গানে যে কিছু লিখিয়াছিলো, তাৰে শুনিছ। আমি জানিছিলো, ইয়াৰ শ্ৰীতিৰ কিছু বাকী নাৰহিব, তাতে অধিকাধিক হৈব। পূৰ্বে যে আছিল, তাক ভাঙ্গিলো। যদি কোনো ছিন্ন থাকে, ভাণপিও লেখিবাব সে উচিত; আপোনাৰ কটকী দিয়া কহিবাব সে উচিত; অকস্মাৎ এৰনখান কৰণ কুইয়েৰ সহিত ভাল নাহয়। সত্য কি যিহা, একটা অক্ষৰ কাৰণ ছিন্ন ধৰিছে। সেও মোৰ কাগতে আছিল, সেও আমাৰ সহিত যেমত কৰিছে, তাক শুনিতেহ তাৰও ইচ্ছা যেমতে অশ্ৰীতি হয়। অতঃপৰ তোমাৰ আমাৰ যদি দৃঢ়ওবতো অধিক শ্ৰীতি থাকে, তবে কেবচুতে ছাড় হৈল নযায়। সত্য কেও কিছু কহিল কবিল, এতে শ্ৰীতি নযায়। আৰু আমি কদাচিতো কোব দিন কিছু ছিন্ন নাধৰি, যেমতে শ্ৰীতি বাঢ়ে, তাকে আমি কৰি। শ্ৰীতি জুৰিতে অনেক বয় লাগে, তুমিতে কিছু বিলম্ব নাই। অতঃপৰ চিতে যেমতে ভাল বাসে, শ্ৰীতি বাঢ়ে তাকে কৰিবায়। আৰু জয়ন্তী গড়গাঞো হুই নাহয়; আমি একেসে আমি। এতে যে তেব

কবে, সত্যজ্ঞই হৈব। আৰু বিশেষ কি লিখিবো। বাকী সমাচাৰ বৰাই কটকী প্ৰযুখ্যে জ্ঞাত হৈব। ইতি শংক ১৮৮৭, তেতিষ ২০, মান কান্তন।

স্বাক্ষৰোপাধি :—

স্নেহহেতুপিতৃ সাধুনাং যনো নযাতি বিক্ৰিয়াং।

অৱেপিহি যুগলমামহু বন্ধাতি তন্তবঃ।*

এই পত্ৰ সহিতে তিনিজনী ভাৰতীয়া আৰু বন্ধুকনকো জৱন্তা বৰাই যি “কোলপত্ৰ” দিলে, তাৰ লেখা :—

যতি প্ৰচণ্ড ভূতবলও যতিভা চণ্ড বৈৰি যনোহাবিৰী নাৰী বিলাস পৰিপাক কৰা বহিৰাবতে শ্ৰীশ্ৰীযুত মহাবাহু বন্দ্যন্ত সিংহ প্ৰবল প্ৰতাপান্নাং বিবিধ গুণগ্ৰাণৈক ধাৰ পৰম সুপ্ৰতিষ্ঠিত শ্ৰীযুত যুগাপোহাঁই সুচাক চৰিত্ৰেয়। পৰম সুভাসি কাৰ্য্যক। এণা কুশল ; তোমাৰ কুশল নদা চাহি। পৰং তোমাৰ আমাৰ শ্ৰীতি অত্ন নাহয় ; পূৰ্ণাবধি চলিলা আইভেহে। অধিকত অধিক হৈবাৰ যে কিছু লেখিলাছিলো, তাৰে উলিয়াই তোতে অধিক হৈব। পূৰ্বে এম আছিল, তাক ভাঙিলা ; আমাৰ কটকীবাৰি বিলাস কৰিলায়। অতপি কোন হিৰা থাকে দেখিবাৰ উচিত, কটকী পঠাই কহিবাৰ উচিত ; অকস্মাৎ এমত ভাল নাছিল। সত্য কি বিহা, একটা অকস্মেবে কাৰণে হিৰা ধৰি আহে। ইও যাব লগতে আছিল, সেও আমাৰ সহিত যে কৰিতেহে উলিভেহ। তাৰ ইচ্ছা যেমতে অশ্ৰীতি হয়। অতস্পৰ তোমাৰ আমাৰ দৃঢ়তৰ বহুত শ্ৰীতি থাকিলে, যথো কেষ্ট কিছু কহিল, এতে শ্ৰীতি নাযায়। আৰু আমি কোনো দিন কিছু হিৰা নথি যেমতে শ্ৰীতি বাঢ়ে, তাকেনে কৰি। শ্ৰীতি ভূবিতে অনেক বহু লাগে, ভূবিতে কিছু বিলম্ব নালাগে। আৰু পত্ৰপাঞো জৱন্তী হুই নাহয়, আমি একেনে জাবি, এতে যে ভেদ কৰে, সে সত্যজ্ঞই হৈব। আৰু বিশেষ কি লিখিব ? কিমধিকং। বিশেষ বাকী সমাচাৰ বৰাই কটকীৰ প্ৰযুখ্যে জ্ঞাত হৈব। ইতি শংক ১৮৮৭, তেতিষ ২০, কান্তন মান। কাপোৰ ১ ধাৰ পাঠাইভেছি।”*

পাচে আমাৰ মহাবাহা পত্ৰ চাই, বচনে কি আহিহে বুলি জৱন্তীৱালৰ কটকীক সুখিলে। বৰাই কটকীয়ে বোলে, জৱন্তাবাহা লাগী চুলতানে কহিবাৰ দিহে বোলে, মহাশক্তিৰ ঠাইক পাত্ৰবন্তী সহিতে বই পত্ৰপত্ৰ দিওঁ, কিন্তু বই এক পত্ৰ তনো। কিবাই পত্ৰপত্ৰ লিখোঁ, মহাবাহা বোক এক পত্ৰ লিখে। এখন বই মহাবাহাক লাগিহে এক পত্ৰ লিখিব পাৰোঁ।**

* এই “কোলপত্ৰ”ৰ লগতে, এনেকুৱা অধিকল আৰু তিনিখন “কোলপত্ৰ” আহিছিল :—
এবাৰ বৰবোহাঁইদৈ, এবাৰ যতপাত্ৰদৈ, আৰু আমৰক বন্ধুকনকদৈ। এই তিনিবিলাক আঠ দাঁহৰ দ্বন্দ্বৰে, অৰ্থাৎ ১৮৮৭ শংকৰ ৪ আশ্বিনভদৰে আমাৰ বন্ধাৰ ভক্ত পাইছিলহি।

** জৱন্তাব বজা লাগী চুলতানৰ আলস দাৰ বন্দ্যন্ত সিংহ। পূৰ্বে আমাৰ মহাবাহাদৈৰ আকৰ্ষণ বজাৰ চিঠি আহিলে, বৰাই “পত্ৰবন্ত” (অৰ্থাৎ ১ ধৰ চিঠি) অৰ্থাৎ দত্তৰ আহিল। অকল

আমাৰ মহাবাৰ্জা শুনি বোলে, পূৰ্বে যে তইডৰ বজাসকলে ইঠাইলৈ উকীলপত্ৰ পঠাইছিলে, সেইসকলে ইয়াক বেজানিছিল নেকি ? সিহঁতৰ কবি এখন ভোব বজা কোন কাম কৰি বঢ়াইছে ? তাৰ কাৰণে যে পূৰ্ণধাৰণ ছাৰিবলৈ বুলি পঠায় ? এই দায় ধৰি জয়ন্তাৰ কটকীক সভাবপৰা ভুলি খেদাব দিলে। পাচে বাজমন্তী বাঁহগড়ীয়া আতন বুঢ়াগোহাঁয়ে মহাবাৰ্জাত মাতিলে বোলে, পত্ৰত দুষণ নাই, উকীলেহে কহিলে। পাচে বুঢ়াগোহাঁয়ে মাতিলত পূৰ্ণধাৰণে লিখা পত্ৰ দি, কটকী লগত দি, জয়ন্তীয়ালৰ কটকীক বিদায় দি পঠালে। আমাৰ বজাই জয়ন্তীয়ালৰ বজালৈ দিয়া পত্ৰব লেখা :—

এথা কুশল। তোমাৰ কুশল সৰ্ব্বদা চাহি। পৰং তোমাৰ লিখা আসিল। সমাচাৰ ঐতিপূৰ্ণকে জানিলো। আৰ দেখ, তুমি বুলিছা বোলে, পূৰ্ণ ঐতিগোট ভাঙ্গিলা, ইখান আগপাছ বিষয়া কবি বোলন সে উচিত। পূৰ্ণাণৰে যেমত ধাৰণে উকীলপত্ৰ গভাগত কৰিছে, এখনে তেমন ধাৰণে উকীলপত্ৰ গভাগত কৰিলেনে পূৰ্ণ ঐতিগোট বহে। পূৰ্ণধাৰণ গোট নাৰহিলে, পূৰ্ণ ঐতিগোট কেমনে বহিব ? অতএব তোমাৰ ঠাইবপৰা যেখন পূৰ্ণধাৰণ এৰি পত্ৰ আসিল, তেখন যুগলৰ প্ৰায় পূৰ্ণঐতিগোট তোমাৰাসে ভাঙ্গিলা। তন্তুৰূপে যিকি পূৰ্ণ ঐতিহে বহিহোঁ, কিন্তু পূৰ্ণধাৰণ এৰি পত্ৰ আসিল যি কাৰণ ; এই কাৰণেই যিকি উকীলপত্ৰ নপঠালো। আৰ সত্য-অসত্যৰ কাৰণ যি লিখিলা আমি যি দায় ধৰিলো, তাক তুমি সত্য হেন জানিহে বশ্ত কৰিলা। আৰ তুমি যেমন গড়গাঞি জয়ন্তী এক হেন জানিছা, আমিও তেমনে একসে জানিহোঁ। এমুৰাতো যি ভেদ কৰি কাকজ লিখিলে, সি সত্যভ্ৰষ্ট হোৱানেই উচিত। আৰ অধিক কি কহিম ? তুমি আপুনি সমস্তে জানা। আৰ যি কিছু বাকী সমাচাৰ হয়, তাক শ্ৰীৰামে ও জয়কৃষ্ণে কহিবক। আৰ তোমাৰ অৰ্থে পত্ৰসন্দেশ :— কতিপা ১, কিৰিহ ১, চড়া ২ খান, কন্তবী ৪, বৰিচ ৪ তোণা-চামৰ ৪ ; গাঁঠিয়ন ১ বোনা, কটাৰি ২ খান। ইতি শংক ১৫৮৮ ভেৰিখ ৮, হাস আশ্বণ।”

আৰ পূৰ্বে বজাল আহোঁতে বৰচেটিয়া বৰদিত্ত ব'ব বোৰাবি কহাবীত ভাগি সোমালগৈ। তাত পাচে মহাবাৰ্জা বোলে, সমস্তবোৰে ভা-ভাৰীয়া আহি বোক সেবা কৰিলেহি, বৰচেটিয়ানো ক'লৈ গ'ল ? ভা-ভাৰীয়াসকলে আলচ কৰি বোলে, বজালইত আহিলত ব'ব বোৰাবি কহাবীলৈ ভাগি যায় শুনিহোঁ। পাচে মহাবাৰ্জা শুনি ভাৰীয়াসকলেই আলচি বোলে, কহাবীলৈ যদি গৈছে ; আমাৰ কটকী পঠাই বুজি পঠালে দিব। এই নিশ্চয় কবি বাহ কটকীকে লালুক কটকীকে পত্ৰসন্দেশ দি, ঐতিব

বজাব নামেই এখন টিটি আহিলে, সেইটোক অপমান বুলিয়ে ভাবিছিল। এই পত্ৰপত্ৰ :—এখন বজাব নামে, তিনিখন তিনিখন গোহাঁই ভাৰীয়াৰ নামে, আৰ অতএব (অতএব বুলি) বৰবকৰা বা বৰকুন্সৰ নামে। আমাৰ বৰ্ণনায় হ'লে আম বজালৈ এবানহে গিছিল, ভাৰীয়াসকলে আৰ বৰবকৰা বা বৰকুন্সৰে গাইপতি বেলনে টিটি গিছিল।

কাৰণ, কহি, কছাৰীৰ বীৰদৰ্শনাবাৰণ বজাৰ ঠাইক পঠালে বোলে, তইতে বচনে এইখান বুলি পঠাইছে বুলি কহিবি। পাচে দুয়ো কটকী গৈ বীৰদৰ্শনাবাৰণ বজাৰ ঠাই পাই ঐতিহ্য কাৰণ কহি, মহাবাজা যেনেকৈ কৈ পঠালে, ববচেটিয়াৰ কথা ক'লে। পাচে কছাৰী বজাই দায় ধৰি বোলে, পত্ৰত যে ববচেটিয়াৰ কথা কোৱা নাই, যুখে কেনে কৰ ? আমাৰ দুই কটকীয়ে বোলে, ববচেটিয়ানো হৰ্ষেধ্বব ঠাইত আছেনে নাই, ইয়াৰ নিশ্চয় নাপাইহে পত্ৰত নেলিখিলে। কিবা বজালে ধৰি নিলে, কিবা দখিল, কিবা বিত্ৰ বজাৰ ঠাইত আলিল, ইয়াৰ নিৰ্ণয় নাপাইহে বচনে বুলিব দিলে।

পাচে কছাৰী বজাই বোলে, আধাত্তবত ববচেটিয়া আহি ভাগি মোত নোমাইছেহি, মই কেনে এৰি দিম ? আক শুনিছো বোলে, বজালে উজাই আহি কলিগাবত বহিছেহি। এবাৰ কটকী পঠালো, স্বৰ্গমহাবাজা তাক অনাদৰ কৰি মৰদিয়ে দি পঠালে ; পৰ্ৱতে-পাহাবেদি পালেহি। এখন যদি বজাল উলটি যায়, পাচে মই মহাবাজাৰ ঠাইলৈ কটকী পঠায়, এখন তইত যা। এইবুলি কছাৰীৰ কটকী বেদি, আমাৰ কটকী বাবে লালুকৰে হাতত পত্ৰসন্দেশ দি, কছাৰীৰ বীৰদৰ্শনাবাৰণ বজাই বিদায় দিলে। পাচে বাম আক লালুক কটকী আহি চকী পালতহি ; চকীতে পত্ৰসন্দেশ দি বাম কটকী চকীতে বহিল ; লালুক আহি গোহাঁইবোৰৰ ঠাইত আক মহাবাজাবো ঠাইত ক'লেহি বোলে, কছাৰী বজাই কটকী নেদি, আমাৰ হাততে পত্ৰ-সন্দেশ দি পঠাইছে। পাচে মহাবাজা শুনি খংকৈ কছাৰী চকীত পত্ৰসন্দেশ ওলোটাই দিব দিলেদি। পাচে কটকীই গৈ কছাৰী চকীত পত্ৰসন্দেশ ওলোটাই দি আহি, মহাবাজাত ক'লেহি। মহাবাজাই খং কৰি বোলে, তাৰ কটকী নাহিলত যে তইতে

বোঁবাকৌৱৰ ববফুকন

লাভ্যাও ববপাত্ৰ

তাৰ পত্ৰ আন, মই কি বুলিম ? তাৰ পত্ৰ আনিবলৈনে
মই তইতক পঠিৱালোনে ? এই বুলি দুই কটকীক
দায় ধৰি বন্দী কৰিলে। পাচে মহাবাজাত বুঢ়াপোহাঁয়ে

মাতিহে মেলালে। এনেতে মহাবাজা বজাশব্দক ভাঙি লাভ্যাওক ববপাত্ৰ পাতিলে।

কলিগাবত বোঁবাকৌৱৰ ববফুকন হৈ আছিল। সেইবেলা কছাৰী বজা পুনৰ্ৰাব বিৱাহ আক দলৈ এই দুই কটকীক ঐতিহ্য কাৰণ কহি, ববফুকনৰ গালৈ পঠালে। দুই কটকী আহি চকী পালেহি। চকীৱালেও ববফুকনত ক'লেহি। ববফুকনেও মহাবাজালৈ জনাই পঠালে বোলে, কছাৰী বজাৰ কটকী আতিছে। পাচে ডাঙ্গবীয়াসকলেৰে সমালোচন কৰি মহাবাজা ববফুকনৰ গালৈ বামকটকীকে লালুককে পাচিলে বোলে, কছাৰী কটকীক আনি কথা দুই ববফুকনে বিদায় দি পঠাওক। পূৰ্ব্ধৰাণে সিবোৰে লিখা পত্ৰ লৈ আহকগৈ, ঐতিহ্য বহোক। দুই কটকী গৈ ববফুকনত মহাবাজাৰ আজ্ঞা ক'লেহি। পাচে ববফুকনেও মহাবাজাৰ আজ্ঞাবে দুয়ো কটকীক আনি ছুলি বোলে, বিৱাহ কটকী, অ' দলৈ। তইত দুই কটকীক তইতৰ বীৰদৰ্শনাবাৰণ বজা কি কাৰণে

পঠাইছে? সিহঁতে বোলে, হৰ্ষবৰ্ত্তৰে আৰাক ঐতিহ্য কাৰণে পঠাইছে। বৰফুকনে বোলে, হয় আৰাক হুই কটকীয়ে কহিছিলে, তইতে পাচে আহিবি হেন বুলি। এই কাৰণে মহাবাজাৰ ঠাইক বাকী পঠাই হুই কটকীক এখেতে বাখিহে। এখন তইত বা, পূৰ্বধাৰণে লিখা পত্ৰ লৈ আহগৈ। আহিলে তিনিজনো গোহাঁইকো, মহাবাজাকো সেৱা কৰিব পাৰি। ঐতিহ্য চলিব। পাচে কছাৰীৰ হুই কটকীয়ে বোলে, আৰাক হৰ্ষবৰ্ত্তৰে ইঠাইব হুই কটকীক নিব দিছে। পাচে বৰফুকনে বোলে, আৰি আগে হুই কটকী ঐতিহ্য কাৰণে পঠাইহে; তোৰ বজাহে আৰাক হুই কটকীৰ লগত কটকী নপঠালে। এখন তোৰ বজাহে উকীলপত্ৰ পঠাব। আগে এখন তইত বা, পূৰ্বধাৰণে আহগৈ। পাচে হুই কটকী গৈ এই কথা বীৰদৰ্পনাবাৰণ বজাত কহিলেগৈ। বীৰদৰ্প বজাও পূৰ্বধাৰণে পত্ৰলক্ষ্যে লহিতে পুনৰ্কাৰ বিৱাহ, দৈলৈকে মহাবাজাৰ ঠাইক পঠালে। সিহঁতো আহি সাতগাওঁ পালেহি। এনেতে সাতগাঁৱৰ “নান্-হাব” জাতিৰ ৭০ জন মানুহ আৰাক ঠাইলৈ ভাগি আহিল। এতেকে কছাৰী কটকীও ভাষণবা উলটি গ’ল। এইকাৰণে কছাৰীৰে আৰাবে অঐতি হ’ল। তাত পাচে মহাবাজাই দশমৈয়া কৈ হাজাৰি বান্ধিলে, পাচ শৈৱাকৈ চ’ৰাৰ ফুকনবোৰক দিলে। পাচে আৰাক বজাদেৱে “নান্-হাব” জাতিক ছাগলিকটাত পাতি “হাতী-ৰাউতৰ খেল” কৰি থ’লে।

তাত পাচে বহুদ খাঁৰ চলাই, চৈৱদ কিৰোজ ৰাকৰক বাকী ধনৰ কাৰণে পুনৰ্কাৰ মহাবাজাৰ ঠাইক পঠালে। মহাবাজাও তাক তুলি, বাকী ধন মোটাই মেসি

চৈৱদ জাকৰ

দি, আৰাক চক্ৰকন্দলী আৰু সনাতনক লগত দি, চৈৱদ জাকৰক বিদায় দিলে। ঢাকাৰ চায়েস্তা খাঁ নবাবেও

চক্ৰকন্দলী আৰু সনাতনৰ লগে পণ্ডিতবাইক পত্ৰলক্ষ্যে দি সৰ্বমহাবাজাৰ ঠাইক পঠালে। চায়েস্তা খাঁ বচনেও ইহঁতৰ লগত এইখান বুলি পঠালে বোলে, তইতে যি সীমাৰ কাৰণ কহিলি, গাংসাৰে বুলিছে বোলে, সি কোচ্‌তি হুলুক, তাক বুজিলে কেমনে পাইবি? পাচে মহাবাজাও এই কথা শুনি, পণ্ডিতবাইক তুলি, তাৰ জেৰান দিলে। আৰাবো চলা, গজীৱা, এই হুই কটকীয়ে পণ্ডিতবাইক ওৱাহাটত বহুদ খাঁৰ ঠাইত ধৈ আহিলগৈ।

ইয়াৰ কতো দিন পাছত দিল্লীৰ আবদুল্লাউ গাংসাৰে পকাহ হাতীৰ চইব বাকী বাবদে ধন খুজি হুই কটকী পঠায়। পাচে আৰাক মহাবাজা বোলে, ই কি পুসৰ আবদুলজোৱৰ কটকী? কথা? আৰি আপোনাৰ জী, এতেকে সোধ, কপ, বন্ধী বেটী দিলো, ডৰাপি আৰি যি সীমা বুজিলো, তাকো নাপালো। তাতে আকৌ বজালে কি ধন খোজে? এনেবিলাক বজালব

* অস্ত লিখকে এই সবতে লিখিছে:— আবদুলজোৱে আকৌ এলাব আৰাক সেন্‌দৈল ৰাকৰ তুলিবলৈ যাবলৈ মানুহ পঠায়। এই সবত আৰাক দেখত বৰদেৱ চক্ৰবৰ্ত্তীসিংহ বজা। তেওঁ বান্ধাৰ

যদি পতি কি বুঝিবা? এইখুনি আশাব বহাবাৰা লোকজন মোটাই খাৰ, বাৰু, কাঁব, ধেনু, হিলৈ বৰাৰ ধৰিলে; খুৰাই-খুৰাই বনকো বচালে আৰু বোলে; বহাদৰ ভলতীয়া হৈ, চাই বি থকাৰ কবি, বণ দিৱাইয়ে বৃত্ত। এডেকে ভাবি, বহুৰা কুকৰ

বৌবাকৌৱৰ বববকৰা

সহিতে আৰু ভা-ভাৰবীৰাৰোৰেৰেও লম্বালোচন কৰি বকালে সহিতে বণ দিৱাহে থিব কথিলে। এডেকে

চেংখবা বববকৰাৰ বৃত্ত হ'ল। বৌবাকৌৱৰ ডেকাক বববকৰা পাতিলে। জৱৰজ সিংহ বহাৰ এক জীৱেকক চেংখবা বববকৰাৰ পুতেকলৈ দিলে; একমাক তুফুলাহুৰ মাতিৱেক বেহাৰবীৰা চেংখু পোহাঁইত দিলে। টংহু সন্তিকাই বববকৰাৰ ববত

দক্ষিণপাট সত্ৰ

ভিত্তকৰাল কুকৰ

বকৰা পোহাঁই আছিলে। ডেওকো কেঁকোবা হোলাৰে আনিলে। বহাৰ ওকৰ সত্ৰত দক্ষিণপাটত বাহু ভবা কৌৱৰ আছিলে, ডেওকো আনিলে। বাহুৰাওৰ

চাংবাইক ভাৰ পো-ভাইৰ খেলবৰা ওছাই, ববচেটিয়া পাতিলে। বৌবাকৌৱৰক ববকুকৰ ভাৰি, গড়ৰীলৈ আনি, ভিত্তকৰাল কুকৰ পাতিলে। ডেওৰে সলনি বোমাই ভাহুী বববকৰাৰ পুতেক লাচিত ডেকাকুকৰ ববকুকৰ পাতি, বহাল ধৰিবাৰ

লাচিত ববকুকৰঃ

সল কৰি কলিৱাবলৈ পঠালে। বাহুগড়ীয়া আন্তন হুচাপোহাঁয়ে সেইবেলা বহাবাৰাত বোলে, বৰ্গদেৱ

সকলহিম বজ্জ বহা, বহালৰ আইচটি কি কৈ সহিব পাৰিব? বৰ্গদেৱে উত্তৰ হুগিছে, পাবিতপকে খেন-ডেনে উপাৰ্জক বহালক ধৰিব লাগে। পাচে বাহ্যকো আহিলা-

এতিয়া লোক অহা দেখি আচৰিত হৈ কলে যে মিৰ্জা খুলাই সন্তি কৰি আশাক দেখ এৰি দি গৈছে, ভাৰ ওপৰত আশাব আৰু কি বাহুৰ দিবলীয়া আছে। লুপাহৰ লোকে এই কথা লৈ দিল্লীত জনালেন। আৰুজৰে ভাতে অপমান পাই, সেৱা-সামন্ত পঠাই, আশাব বহাক বৃত্ত হুগিলে।

মুছলমানৰ ১৪শ আক্ৰমণ

আশাব বাৰ হু'ল লগতে চকি আশাব বৰ্গদেৱকলে কাৰকপত ভাল লোক বাহি ববকুকৰ আৰু সেৱাপতি পাতি থৈছিল। মুছলমান সেৱাই বৃত্ত বোজাত, আশাব বিলাকেও সহছিল। কাৰকপত এই সময়ত বিখ্যাত বোমাই ভাহুী বববকৰাৰ পুতেক লাচিত ববকুকৰ আছিল। লাচিত ববকুকৰ লগত বাহুৰাৰ সৈন্তৰ যোৰক বৃত্ত হয়। মুছলমানৰ সৈন্ত পৰাত হৈ ভটিয়াই গ'ল। আশাব কালৰ সেৱাই থৈ বাৰলৈ বহিলে। আশাব সেৱা বাহাৰ দলীৰণবা নভটিয়ালে; সেই দলীকে বহাল আৰু আশাব দেশৰ সীৰা বিকিট কৰা গ'ল।

এইকলা বিখ্যাত ববকুকৰৰ লগৰে এৰবাৰী কৃত্তবিত্তলোকে এইদৰে লিখিছে :— আজি অগন্তৰ আগত অনবীয়া জাতিৰ জিলাকি, অনবীয়া কালীয়া, লোবোণা আৰু দিকতৰী। অনবীয়াৰ সাহ-পিত্ত, বন-বিত্ত একো দাই। অনবীয়াই হুদেখ-এৰ কি, বাৰ্ণভ্যাপ কি, ভাত দেবানে। আৰু অনবীয়াৰ সাক্ত বাৰ পুৰব বোপৰে। হুৰুতে জনকৰ ভেজী জাতিবিলাকৰ আগত আৰি আজি এটা দ-পুংক জাতি। আৰি দিকেও যে নিজৰ থিয়ৰে ইয়াতকৈ অলপ আৰু বাৰণা বৰ্জৰাৰ অৱহাৰ ৰখিব পাৰে, তেনে কলে নথবে। আজিকালি যদি কোৱাৰে আশাব সলৰ উপৰাৰ, বহু-বুজি আৰিব কালে লু থিয়ে, জেওই মিৰাণ হয়, দেখে যে অনবীয়াৰ হুদক উত্ক, উচ্চাকাঙ্ক্ষা জলিৰ বোৱাৰে; জেওবিলাকৰ সাক্ত বাৰ-পুৰব আৰিৰ্জাৰ হুৰ মোহাৰে; জিবকাল অনবীয়া কালীয়া, অকাৰিলি জেওই পাতিব; সিও জেও-বিলাকৰ কপালত বৰটিয়ে, উচ্চকালি বিজয়শালী জাতিক ঠাই এৰি বি, জেওবিলাকে পুৰিৰীৰণবা

পাতি ছোবাই দিব লাগে। শিঙে আহিলা-পাতি থাকিলে, আক বাব দিব লাগে। এইকণে বাবদাব দিব লাগে; এতেকে আহিলা-পাতি ভালদিবি হব লাগে। বাহুহ চৰা নাহত উঠিব; আগব বৈহা, পাছব বৈহা, বাজব বৈহা জিবিবো একেবাৰে চাব পবিলে। দেখিবলৈও ভাল, বাঁকিআয়ো উৎসাহ পায়। নাহো চলে, কচাখিৰো দি ছল পায়। আগব, বাজব, পাছব জিবিবো জিবি চাব যদি হ'ল, কচাখিৰো দি ছল নাপায়, নাহো বচলে, দেখোঁআয়ো ভাল নেদেখে। চব্বায়ে গোহালি ভোলে, ঠোঁটত ধ্বি উকুৰাই চায়। পাখি যদি পজিল, উবিব যদি পাখিলে, হাইকীৰ লগত চবি বুলি আহি বাস লয়হি। পাখি যদি সযান হ'ল, হাইকীয়ে আধাব দিব বোহাৰি উকুৰাই দিবে। এক উবাণ দি পৰোঁগে, দুমাই বাস নাপায়হি; কোনো শিন্নাল কুকুৰে খাই, নাই বাহুহে খবি দিবে; দোহাবাব বাঁহ নাপায়। কুৰাবে চক বেচে, পাইকে হাতত লৈ বজাই চায়। যদি হাতত বাজিল, চাবি কৰা কড়িকো দিবে, চককো দিবে; সেয়ে যদি হাতত নাবাঙে দিবে নেকি? বুঢ়াপোহাঁয়ে এইকণে ক'লত সেইবেলা মহাবাঙা ভায়বলৈত সুখিলে বোলে, আহিলা পাতি কি আছে ভণ্ডাবত চাব লাগিল। সেই কথা শুনি, ভায়বলৈ গৈ উবাণী বকৰাক বাজিলে। জন্নানন্দ উবাণী বকৰা বোলে, ভণ্ডাবত আহিলাপাতি অনেক আছে।

পাচে বৰ্গমহাবাঙা ভিতৰলৈ গ'লত, জন্নানন্দ বোলে, খাবব নামে এপেবাও নাই, গুলিব নামে চাবিলেবাও নাই; কাঁড়ব এক কাঠো নাই। বাঙো মহাবাঙা বেলত

বিদায় লব। কিন্তু আগব দিনলৈ এবাব চকু পেলাওক, আশায় বসি আভোঁ দুহুত বিমিচি বিমিচি জলি উঠিব; দেখিব অতীতব পৰ্বত অসহীয়াবো অনেক উজল কীৰ্ত্তি-কলাপ, আক মহাপুৰুষ আছে। সেইবিলাকে বৰ্ত্তমান আক ভবিষ্যতব অসহীয়াক নবাই উৎসাহিত আক অনুপ্রাণিত কবি থাকিল; দিবাশ, নিকশুৰী অসহীয়াব দুহুত আশা আক উজ্জ্বল জলাই দিব। ভাবি চাওক, বি বেগক এতিয়া আমি উন্নতি আক বশলান্তব অযোগ্য বুলি ভাবিলোঁ, সেই আসার বৈশেষ্ট আহোঁর অন্তৰ আগত ভাবত-রিজরী বোধনব সূতীক অন্ত এদিন ভোটা হৈ উকবি পবিছিল; সেই আনাতকে এান কবিবলৈ পেন যেন হৈ আহি বিজয়বৃত্ত বোধন পতাকা কেঁজা যেন হৈ উলটি যাব লগা হৈছিল। এই অসহীয়াব রাজতে উপজি একম বীৰ পুৰুষে এদিন দুৰ্জয় বোধনব মহাহৰণবা জয়জয়িক উদ্ভাব কবি, বুদ্ধি, বীৰত্ব আক দার্বভাসব উজল পটভব বৈ গৈছে। এইজন মহাপুৰুষব দাব লাগিত ববজুকন। মোহাই ভাবুলী বববকৰাব দাব আক গুণ বজৰা অসহীয়া মিটেই থাকব। লাগিত ববজুকন সেইজন এতিভাণালী পুৰুষবে সূচ্যোগ্য পুত্ৰ। ১৯১২ বৃষ্টিবন্ত এওঁব জন্ম হয়। শিতাকব দিনত এওঁ মোহাবকৰা আদি নক নক বাজববীরা বিবর থাইছিল; (চকৰা কুকৰব ডেকাকুকনব বিবরো থাইছিল; ডেকাকুকনব বিবরব পমাই এওঁক ববজুকনব বিবর দিয়া হৈছিল।) কিন্তু শিশুকনবে এওঁবো অনুভবত বুদ্ধি আক যোগ্যতাই আহোঁদ বাজপাটব বৰ্গবেতক বৃত্তি আকৰ্ষণ কৰিলে; বববকৰাবববে এওঁবো সলব পব আপুনি মুকলি হ'ল। ... দুহুতমানব হাতত বটা অশমান বহি জয়জয়িক মহাবাঙা আক যেহিদিন কীমাই লাবাফিল। সেইবহবেত এইকবা বৰ্গবেত বৰী মোহাত মহাপুৰুষবী আক দুহিমান জয়জয়িক আহোঁব বাজপাটত উঠে। ... জয়জয়িক কুকন বাবাচাবে হাতী থকা গৈ নাই দিগ্ৰি লিখিলত, বৰ্গবেত উচাব সলবি কন বিবৰ্ম্মতে শিতাক কবি লাগিলত উপযুক্ত মোক দেখি, ভেটতে ১৯৩৭ বৃষ্টিবন্ত ববজুকন পাতি দুহুতকিত সৈত-নাবজবে সেবাপতি বহি পঠিবাই দিলে। বৰ্গব বাবকৰতে এওঁব বাজববি মুকলি জিবিচি উঠিল। ববজুকন আহিছেই কীমাবী আক কীমাবীৰ দুহুতমানব কোঠ কাটি ললেহি। ভাত অনেক বকী, শিষ্টল, খোঁচা আক অজ্ঞাত বস্ত হাতত পলিলত সেই সবলোখিনি ভেট বৰ্গবীৰলৈ পঠিবাই

মুখিলে অমেকবোৰে মন কোচে, শত্ৰুবেও শুনিবলৈ আহে ; এডেকেহে আহে বুলি ক'লে। বন্ধা শুনি তাক কেক কাপৰ দিলে, মাহ-পাখীৰ দিলে ; বাতিয়ে দিনে আহিলা-পাতি গঢ়িব দিলে। নাওখলীয়া বকৰাক, ওজাক বঁটা বাহন দি, উচাহ বঢ়াই নাও সজালে।

সেইসময়ত কাঁব-বব, খাব-বব গড়ৰ ভিতৰ কবিলে।

নাওখলীয়া বকৰা

ববমুহাবৰ মুখেত কমাৰশাল কবিলে বোলে মই আহি দেখিব লাগে। তাত পাচে মহাবাজাই বজালক ধৰিবলৈ মন কৰি, লোকজনৰ বলাবল হুজিবৰ কাৰণে ডেলিৱাডোদ্ধাবণবা জাঁজীমুখলৈ আলি বজালে। সেই বেলা খোকোৰাত পুখুৰী খনালে, গলপুৰাটত (বৰ্তমান শিৱসাগৰৰ "পকা ঘাট") মহন্তসকল আনি যন্ত কৰি মহাবাজা দান কৰি, দক্ষিণা দি, সন্তসকলক বিদায় দিলে। আক মহাবাজা ওলাই কাঁবীক কাঁব মৰায়, হিলৈদাবীক হিলৈ মৰায়, বাকৰভীক বাক চবায়, কপ, কাপোৰ, ডিবোতা, পাখীৰ, মাহ, লোণ, চাউল এইসকল দি লোকজনৰ উচাহ বঢ়ায়। সিকালত মহাবাজা কাঁব খলাত আপুনি ফুৰি, ঘিটে কাঁব মাৰিব নোৱাৰে, তাক চপাই আনিব দিয়ে, আপুনি ধনুৰ মুঠিত ধৰি কাঁব মৰায়। এইকপে মহাবাজা বাজাব উৎসাহ শক্তি বঢ়াই বজালক ধৰিবলৈ মন কৰিলে। কলিগাবৰবণবা ফুকন বাজখোৱাই জনালে বোলে, বজালৰ আইচটিত ব'ব নোৱাৰোঁ। এই কথা শুনি ববফুকনক কলিগাবৰলৈ ফুকুবাঠে চাই পঠালে ; আক ববগোহাঁৱে বুঢ়াগোহাঁৱে, ববপাত্ৰ গোহাঁইকে এই তিনিকো লগত চাবিদ্ধীয়া ফুকন, নিমাতী ফুকন, দিহিদ্ধীয়া ফুকন এইবোৰ প্ৰমুখ্যে

দিলে। ইয়াকে দেখি বৰ্গদেৱ চক্ৰৱৰ্ত্ত সিংহৰ সাহস আক আজ্ঞা দুজনে বাঢ়ি উঠিল। ইপিনে ববফুকনেও কাজলী আক লতাশিলত আমাৰ কোঠ মৰাই ভৱাহাটীৰ কাললৈ আগবাঢ়িবলৈ ধৰিলে। বাটত কেইবাঠাইতো মুহলমানে কেব পাতিছিল। বৰদৈৰ মুখত আমাৰ তাকবীয়া একোৰ সৈন্ত মুহলমানৰ হাতত বাটে মাখোন। তাৰ বাহিৰে সকলো ঠাইতে মুহলমান হাৰি পিঠি দি হ'বকি যায়।

ভৱাহাটী পায়ৈ ববফুকনে ভৱাহাটী আক পাভুৰ কোঠ অৱবোধ কৰে। মুহলমানে হুহাৰ কোঠ বকা কবিলে ৩৩ হুহাৰ অস্ত মুহলমানে কোঠ এবি দিবলৈ বাধ্য হ'ল। কোঠৰ ভিতৰত অলেখ সৈন্ত, হিলৈ আক ধমবন্ত পোৱা গ'ল। তাৰ মগন টকাৰ বাহিৰে আন সকলোখিনিকে গড়গাঁৱলৈ পঠাই দিলে। " " লাতিত ববফুকনে সেই টকাখিনি নিজে মাৰাখি, ডেউৰ দিওঁই মাৰাৰণ হু'জাক-বিলাকৰ হাজত বাটি দিলে। বনেশৰ সকল আক ফুৰিয়া কাঁবী পাইকৰ লাজৰ আৰ্থে নিজে হাৰ্ভাৰ্য্য কৰিবলৈ এই মহাপুৰুষ অলপো পাহ ব্ৰহ্ম'হকিল। " " ইয়াৰপৰা সৈন্তবিলাকৰ উত্তৰ আক বুদ্ধপিপাসা দুজনে চবিল। সিহঁতৰ সেনাপতিতো সিহঁতৰ বিধান আক ঐতি দৃঢ়ত্ব হ'ল। ইয়াৰ পাছতে মুহলমানৰ বুদ্ধৰ নাও কেতখিনি পালতহি, ডেউবিলাকে আকৌ বুদ্ধ আবন্ত কৰিলে। এইবাবে মুহলমান কেইবাখনো বুদ্ধত হাৰি, জ্ব'কি পৈ হানাহৰ যুধ পালেগৈ। তাতো এখন জুহল বুদ্ধ লগে। এই বুদ্ধতে ববফুকনৰ বুদ্ধকোশল আক ভে ; সহিব নোৱাৰি বহুত মুহলমান পৰিল, মুহলমানৰ সেনাপতি চৈয়দ চান। আক চৈয়দ ফিবোজ কেইবা হাজাৰো সৈন্তেৰে সৈতে থৰা পৰিল আক বন্দী হ'ল। ববফুকনে সেনাপতি হুজৰক গড়গাঁৱলৈ পঠিয়াই দিলে ; আক বন্দী বৈত্তবিলাকক ভৱাহাটীতে জবোৱালৰ আন্ত দি আহোৰ বৈত্তব হিয়াত ব'ব বোপাহৰ জুই জলাই দিলে। এইধৰ বুদ্ধত দিল্লী মহাটে আনাৰ অধিকাৰৰ বাবলৈবে পট্টভৰা অলেখ অস্ত-শস্ত্ৰ বিজেতা ববফুকনৰ হাতত পৰি, আনাৰ নবল দুজনে হুজৰ কৰি পেলোলে। এই বুদ্ধৰ বিজয়বাৰ্তা পাই বৰ্গদেৱ চক্ৰৱৰ্ত্তসিংহই পৰম আজ্ঞানিত হৈ ববফুকনক নানা বিধি-বঁটা বৰ্চিয়েৰে পুৰস্কৃত কৰিলে। ভৱাহাটীকে মাৰি অৱৰণ বাজবন্দী পাতি, ববফুকনে গড়গাঁকি দোপলৰ বহুৱালে। পাহৰ বিপন দেখি, এতিয়াৰ অধিকৃত বাজ্যবকাৰ কাৰণে অদেক সন্ত

অনেক লোকজন সি পঠাই বজালক ধৰিব দিলে। সেই বেলা, মহাবাজা ভবিলে বোলে, গুৱাহাটীত চৈয়দজাকবক বাণি বজালক লোকজন ইটামুণ্ডিত বহিছে। পাচে মহাবাজা বাঁহগড়ীয়া আতন বুঢ়াগোহাঁই প্রমথো ডাকৰীয়াবোৰেবে আলচি, মোমাই ডামুলা বনকৰাব পুডেক লাচিত ববকুকন, গুঁইবেলা ফুকন, ভেৰা ফুকন, চাৰিখীয়া ফুকন, বিবি সন্ধিকৈ ফুকন, লালুক ফুকন, এইসকল প্রমথো সমস্তলোকক ইটামুণ্ডি মাৰিবলৈ পঠিৱালে। ১৫১১ শকত ডাকৰীয়াহত দিহিখীয়া ফুকন গৈ বাঁহবাৰীৰ কোঠ মাৰিলেগৈ, চৌবৎবেগ

আক কামাল এই দুইক পালে (কোনোৰে কয়, লালবেগ আক বোচনবেগ এই দুই হাজাৰিক পালে) ; ঘোঁৰা পালে ১২টা, চাল-ভৰোৱাল আক হিলৈ কিছু পালে। তাত পাচে নাৰে-তবে গৈ কাকলী, পানীখাতী, লোণাপুৰ এই তিনি ঠাইৰ তিনি কৈৱক

ত্ৰায়লোখা ফুকন

ভজালে। পাচে গুঁইবেলা কায়লোখা ফুকনে চাৰিখীয়া ফুকনে ইটামুণ্ডিত কাঁবে গুলিয়ে পায়, তেনেকৈ কোঠ দি বহিলগৈ। নাৰে হ'ল লাচিত ববফুকন ; দিহিখীয়া সন্ধিকাইৰ ব-ফুকনে উত্তৰ কুলে চাহবুকজৰ সৰীপ চাপি কোঠ দিলেগৈ।

ন-ফুকন

তাৰে এখন কোঠত বজালে ধৰিলেহি। লানমাখু অস্তৰপুৰীয়া বাজখোৱা জলপ লোক সহিতে কোঠবপবা ওলাই বজালক ধৰিলেহি। বজালে আমাৰ মানুহ দুই-চাৰি সহিতে বাজখোৱাকো কাটিলে। তাৰপৰা ইটামুণ্ডিলৈ চাপি আহিল। তাৰপৰা চোবাংচোৱা পঠালে। সি বাতি চাই গৈ বোলে, গড় জুৰি

উপায় অৱলম্বন কৰিলে। গুৱাহাটী সুৰক্ষিত কৰিবৰ কাৰণে, ডেউ পৰাইবাট আক পাত্ৰৰ কোঠ বহালে ; আক নতুনকৈ লোৱা ঠাইৰ মানুহ আক মাটিৰ পিয়ল কৰাই, শান্তিৰে বাজা পাসনৰ আয়োজন লগালে।

সিপিনে দিল্লীত এই পৰাজয় আক বিপদৰ সন্ধান পাই অভিমানী আউবংজের পাত্ৰতাৰ অপমানৰ সীমা নাথাকিল। খলত প্ৰতিহিংসা মানসেৰে আসাম দখলৰ অভিভা কৰি অৰবাধিপতি বজা বায়সিংহক মহাসমাবোহে সেনাপতি বৰি লগত অসংখ্য সৈন্ত আক সেই কালৰ নতুন বিখ্যাত

অৰবাধিপতি বায়সিংহ

যোতা দি পঠিয়াই দিলে। ইয়াৰ বাতৰি পাই, আনাতো বহাবোগ্যৰূপে বুদ্ধৰ আয়োজনত থকা হ'ল। ডাকৰীয়া, বকৰা, কুকন সকলোৱে নিজ নিজ কাঁৰী পাইক লৈ বুদ্ধলৈ ওলাবলৈ আগেন পাই, বৰ সেনাপতি লাচিত ববকুকনৰ লগ লাগিলহি। ববকুকনে তেওঁৰ বিচকণ বুদ্ধিৰে উত্তৰপাৰ, দক্ষিণপাৰ আক মৈ, সকলোপিনে শত্ৰুৰ বাট ভেটিবৰ অৰ্থে বাটৰ কাৰে কাৰে কোঠ বহুৱাই সুকীয়া সুকীয়া বিঘৰাক তাত ৰাখি, পথ বন্ধাৰ ভাব পতালে। এওঁৰ এনে পৰিপাটি হিয়া আক বুদ্ধ কোঁপলেই আহোম সৌবৰ্হৰ আচল গুৰি। বুদ্ধলমান সেনাপতি সৈন্তে আসাম দেশ পালেহি ; কিন্তু ববকুকনৰ মনৰ কোথাৰে আমাৰ যো-তা ভেটিয়াও হৈ এটোৱা নাই। তাত্তে তেওঁৰ মনেৰে বুদ্ধ কোনোমতে বাৰিবা বতৰলৈ চোঁটোৱাই দিব পাখিলে, বুদ্ধলমানক আকোঁ বাককৈ এসেকা দিব পৰা হয়। এই বিলাককে ভাবি, বুদ্ধিয়ক ববকুকনে কটকীৰ আগত বায়সিংহৰ আসাম আক্ৰমণৰ কাৰণ সুবি পঠালে। উত্তৰা-উত্তৰিতে কিছুদিন গ'লত, ববকুকনবো আৱোজন আক কোঠ বেৰানত ল'পুৰ্ণ হ'ল। কিন্তু ববকুকনে ভেটিয়াও নতকাই বুদ্ধ সিবি, হুৰিদমান শত্ৰুৰ আগৰে লেৰ চাই কটকীৰ ইচ্ছাৰে তেজপুৰৰ ওচৰলৈকে বায়সিংহৰ বাট দেখেতি এৰি দিছিল। তেজপুৰৰ ওচৰতে বুদ্ধলমান সৈন্তৰ বল আক বুদ্ধপানী বুদ্ধি ল'বৰ জনেৰে ডাকৰীয়া

বৈহে, তাৰ পক্ষালি আহিছে; গড়খাটৈতো বন আছে; পাৰ্জি টাটবিও আছে; গড়খাটৈতো পানী আছে। জোবাংচোৰাই এইৰূপে ক'লন্ত, জনক পোহীয়ে চালপে, দেখে পানী নাই, পাৰ্জি টাটবিও নাই, তেহে ইটাখুনি বেবি ধকিলেগৈ। বজালে নোৱাৰি ভাগি গ'ল; হুটা জী চিপাহী ঘোঁৰাবে পাম হই অৰুণাক্তৰ বাটত সাতুৰি উঠিল। আৰাৰ লোকে দগা দি ধকিলে। চৈৱন বাৰাকৰ প্ৰমুখ্যে বজালৰ বিস্তৰ লোক কাটিলে। আৰাৰ লোকজন তাতে কোঠ দি বহিল। চাৰি দিনৰ পাচে বজালে নাৰে তৰে অসমক ধকিলেহি; পাচে অসমৰ হাইবত ব'ব নোৱাৰি হ'হকি গ'ল। সেই ভেদে জোৱাটীৰ বোবো ভটিয়াই গ'ল ১৫২০ ন'কৰ আহিন বাহত। পাচে অসমে গৈ যানাহাখুখ ভেটি ধকিলে; চৈৱন কিবোজ নবাব, চৈৱন চান্দা, বীৰ বক্চ এইসকল প্ৰমুখ্যে অসমে ধৰি আনিলে; বজালৰ আনো বিস্তৰ লোকক কাটিলে। তাত পাছে আৰাৰ লোক গৈ পালে চৈৱন কিবোজৰ বেটা পাহাৰা বাঁক, চৈৱন কুৰ্চন তাৰে মাজৰ পৰা পলাই গ'ল। আৰাৰ লোকজন থানথানাই পূৰ্বে যি যি নিছিল, তাকে পাই আৰাৰ ধৰি লৈ আহিল। বাহুলী প্ৰভৃতি বজালত যি বৰি গৈছিলে, উদ্ধৰ হুৰবীয়া,

কোজ হুটাৰে নৈতে হুধন যুদ্ধ দিয়ে। এই হুইখন যুদ্ধত জিকি মুছলমানে আৰাৰ বণৰ নাও আক্ৰমণ কৰে; কিন্তু বিষয়ৰূপে পৰাজয় হানি পৃষ্ঠভঙ্গ দিলে। ভাৰপৰা আহি আৰাৰ বংগলৰ কোঠ আক্ৰমণ কৰিছিলহি; তাতো হানি, হুইকি আহি আশিয়ার্ঠী পৰ্বতৰ কাষত তামিৰবা তৰি কোঠ দি ব'লহি। ইয়াতে বামসিংহই-বহিৰ বাঁৰ লগত কাজিয়া কৰি তেওঁৰ তামিৰবাৰ ঠাৰ কাটি ভটি যাবলৈ হুকুম দিয়াত, বহিৰবাঁই অপমান পাই ভটিয়াই উলটি গ'লগৈ। এদিন বাতি বাবসিংহৰ কোঠত আৰাৰ বৰহিলৈৰ গুলি পৰাত, বামসিংহৰ তক্তিকাক তক্তালিকে বহিল। তাতে বামসিংহে বহিৰবাঁকে হুৰাৰো হানি পঠিয়ালে, কিন্তু বহিৰ বাঁই তেতিয়া বাৰ মোহাৰো বুলি কৈ পঠালে। বহিৰ বাঁই তেতিয়া তেওঁৰ কোঠত গানবাঁজনা শুনিছিল। বহিৰ বাঁ মোহাৰা দেখি, বামসিংহে বনতে ভাবিলে যে বহিৰ বাঁৰ লগত আক্ৰমণৰা অসমীয়া মানুহৰ জৰাজনো আছে; আক তেতিয়াও তেওঁ অসমীয়াৰ ভৰ চাপি কোঠ পাতিছে; এনে বিপদৰ সময়ত বাতি পঠোৱাতো বেতিয়া নাছিল, কিয়নো তলে তলে তেওঁ পক্ষৰ লগত যোগ হবৰ যতলৰ কৰিছে। এনে ভাবি বামসিংহে বহিৰ বাঁক তৎক্ষণাত থিঠাইত আহিল ভাৰপৰা কোঠ উঠাই আনিবলৈ হুকুম দিলে। বহিৰ বাঁই তাতে দৰপাতিক অপমান পাই, যত্নশেষে অকলৈ উভতি গ'ল।

কিন্তু বেতিয়া বেগল নৈতৰ মাজত এনে অগিল আক বোঁচা-বুঁচি চলিছিল, তেতিয়া আৰাৰ সকলো সৈন্য আক বিষহাই একাত হলে তক্ত আক আনন্দেৰে বৰকুকৰৰ আদেশ পালিছিল। সকলোৰে তেওঁত অটল বিধান আছিল। যি দৈনিক পুৰুষ তেওঁৰ তলতীয়া বিবৰা আক বুঁজাক বিলাকৰ অস্তবৰ এনে অক্লান্তিৰ প্ৰীতি তক্ত আক বিধানৰ পাছ হ'ব পাৰে, তেওঁৰ কৃতিত্ব-অনিবাৰ্য্য; তেওঁৰ কীৰ্ত্তি এম নিকৰ। ১০০০কেইটা কালে বাতি আহি, মুছলমানে পাৰে যদি কোনোবোৰে মৰো। কীৰ্ত্তক জোৱাটীকে আক্ৰমণ কৰি কাটি লবৰ মনেৰে আশিয়ার্ঠীৰ ওচৰতে থুপ ধালেহি। আৰাৰ বৰকুকৰেও মুছলমানৰ মোৰাৰ গতিবিধিৰ মৰ্য্য বেছকৈ বুজি উঠিছিল। তেওঁ বেছকৈ জানিছিল যে এই যুদ্ধৰ ওপৰতে জোৱাটী লবৰৰ অধিকাৰ সম্পূৰ্ণৰূপে নিৰ্ভৰ কৰিছিল। মুছলমানৰ জুবকুচাৰী সৈন্যৰ এতাদূৰ দেখি, এতিয়া যেন মুছলমানৰ মোৰাপতিয়ে সেই বুৰিখাৰ গুৰি খৰাৰ মোহাৰে, এনে উৰেতে...মোৰাপতি সকলক ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মুহূৰ্ত্ত পাৰে কোঠ বলা আক পক্ষ নিৰ্দ্ধাৰণ তাৰ যি, মুছলমানৰ আক্ৰমণলৈ বাট চাই ব'ল। আশিয়ার্ঠীৰপৰা জোৱাটীলৈ অহা বাটত বৰ্তমান আশিয়ার্ঠীৰ ওচৰত পক্ষ মৰাৰা তাৰ শিকৰ বিবৰাৰ পাছ কিয়া হৈছিল, তেওঁ বৰকুকৰৰ মোহাৰকে আহিল। পাহৰিয়া পুৰা মুছলমান নৈত আশিয়ার্ঠীৰপৰা আকবাটি, সেই শিৱই জোৱাটী মোৰাবলৈ আহিব, আক আবোব নৈতই সেইখিনিতো আন তেওঁ বৃত্ত দিব লাগিব, গতিকে বাতিৰ তিতবতে পক্ষ আক বাটৰ সম্পূৰ্ণ হৈ উঠিব

খিলপনীয়া বায়ু ঐচ্ছিকৈ লোকজন যি পালে ; সেই বেলাত আমাৰ ডাকো আনিলে । ডাকবীয়া সকলৰ ল'বাবোৰ ওৰাহাটীত থিল । বজাখহৰ বৰফুকনৰ পুতেক বৌদীয়া সেয়ে মাত্ৰ জীয়াই আছিল ; ডাকো সেই সময়ত পাই আনিলে । সেই সময়ৰ পৰাহে

মাদাছটল সীমা

বজালৰে আমাৰে মাদাছটল সীমা হ'ল, কামৰূপো আমাৰ বহু হ'ল । চা-চৌধাৰী, পটোৰাৰী জাইদিবি ধন নিবজ্ঞকৈ দিলে । পাচে বাছলী ফুকনক বজাদেৱে "বজাল-ডোলা" বুলি হাৰিৱাবৰ তুলি, বাছলী ফুকন পুনৰ বজালটলৈ পলাই গ'ল । পাচে সেইবেলা মহাবাজা বিশ্বনাথলৈ গৈ যজ্ঞ কবিলে । কলিৱাবৰ বজালী গড়'বান্ধি গড়বীৰলৈ উজাই আহিল । তাত পাচে বৰ্গদেৱে ডাকবীয়াবোৰেৰে আলচি বোলে, আমাৰ লোকজন ওৰাহাটীলৈ গৈ, ফুকন-বোৰেৰে আলচি, উত্তৰে দক্ষিণে চল-বিহল চাই, গড় লাভক । তাত পাচে চোৰাংচোৰা বেলি ফুকন বাজখোৰাই চোৰালে ; আক এইবুলি ক'লে বোলে ; বজালৰ গতি-মতি তইতে চাই বেলি থাকিবি । এনেতে দিল্লীৰ পাংসাৰে বহুলোকজন সহিতে সেনাপতি পাতি অঘৰ বজা বাহসিংহক অসম মাৰিবলৈ পঠালে । এই বাৰ্তা পাই আমাৰবোৰেও

অজ্ঞাৰাশিপতি বাহসিংহ

আজ্ঞামুৰূপে হুঁজ কৰিবলৈ যুগুত কবিলে । পাচে বৰফুকনে বোলে, হুঁজ বৰ্ধাকাললৈহে ভাল, এতেকে আমাৰ বিলম্ব কৰাহে যুগুত । এই বীমাংগা কৰি, নিমাইকে খামচৰণ কটকীকে বৰফুকনে বাহসিংহৰ ঠাইক পঠালে বোলে, তেওঁ যুদ্ধক জানে কিয় ? ইয়াৰ সন্তেদ আমি একো

জানো, অৰ্থাৎ গুৰুলি বৰফুকনে ধোঁৱাত গড় তাতলৈ আহি দেখে যে, কামৰ আদৰ্শিত হোৱা নাই ।

মোমায়েকক কাম মোহোৱাৰ কথা সোণাত মোমায়েক ক'লে—"বোপাদেউতা ! দিনে-ৰাতিয়ে কাম

মোমাই কটা গড়

কৰি মানুহ হাইবান হৈছে, আক কিমান কৰিব ?" উত্তৰ তুলি বৰফুকনে ৰামৰপৰা সাতভটক ডবোৱালখন উলিয়াই মোমায়েকক কাটি ছতোধৰ কৰি ক'লে—"মোৰ দেশতকৈ মোমাই ভাতৰ মহা" । (এই গড় আজিও বৰ্তমান "মোমাইকটা গড়" নামে এগিছ) । ইয়াকে দেখি সকলো মানুহে এাণ টাকি কাম কৰি ৰাতিৰ ভিতৰতে গড় আক বাটৰ তৈয়াৰ কৰি উলিয়ালে । পাহৰিবা পুৱা সেই ঠাইতে হুৱো পক্ষৰ ঘোৰ যুদ্ধ লাগিল । আহোৱ সৈন্তই যুদ্ধলৈ যুদ্ধক্ষেত্ৰত হুঁজিৰ নলগা হোৱাত, যুদ্ধলানৰ ভুবচুৱাৰী সৈন্তই একো গুণ থৰিৰ মোহাবাত পৰিল । পদাতিক, অৰাৰোহী, য়েই সেই বিঘৰে সৈন্তই গড় পাব হ'বলৈ আগবাঢ়ি আহিলেই, গড়ৰ ভিতৰপৰা তুলি বৰি জ'কে জ'কে শক্ৰ বিপাত কৰিব পৰা হ'ব, এনে দিহাবে বৰফুকনে বাহসিংহৰ সকলো বুদ্ধি ভাৰসা হৰ্ষ কৰিলে । এইখন যুদ্ধত সম্পূৰ্ণৰূপে পাতি

মৰাইবাটৰ যুদ্ধ

বাহসিংহই মৰাইবাটৰ তালে গি গড় পাব হ'বলৈ অগ্ৰে বহু কৰিছিল । এয়ে বিখ্যাত মৰাইবাটৰ যুদ্ধ । এই যুদ্ধ একেৰাহে চাবি মাহ চলি । এই চাবি মাহৰ যুদ্ধ এণালী, হিব সংকল্প আক বীৰতলৈ যন কৰিলে, স্ফুৰিত বৰফুকন যে এৰাকী বিচকণ সেনাপতি আছিল, এইকথা কেই দুই কৰিব মোহাবিষ ।

বৰফুকনৰ মিহা আক কোঁন্দলৰ গুণত বাহসিংহৰ এভোত আক্ৰমণতে অগ্ৰে সৈন্ত পৰিবলৈ ধৰিলে । আক শেহত তেওঁৰ সৈন্তলৰ অভিপাতৰূপে হুঁটল । যুদ্ধলানৰ সেনাপতিয়ে কাৰ্য্যসিদ্ধিৰ আশা ফঢ়াব অৰুণো চিম ৰাশাই, তিনি লাখ টকা দি গুৱাহাটী ফিলি ল'বৰ কৰাৰে নতিন এডাৰ কৰিলে । কিন্তু ইপিনে বৰফুকনৰ জ্বলাভৰ আশা অতি খলৱতী আছিল । তাৰ উপৰিও বৰফুকনে বেচকৈ দুটিছিল যে গুৱাহাটীত জালকৈ খোপলি ল'বলৈ পালে, যুদ্ধলানৰে এনিম বোটিবিমান ফেৰক ল'বৰ মিহা কৰিব । এই বাবেই চিঠি মিৰি বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা যুৰি পঠিওৱা হ'ল । বৰ্গদেৱে বৰফুকনৰ

পোৰা নাই। ইয়াৰ সন্তেণ আমাক কহিতে হয়। এই কথা শুনি, আমাৰ দুই কটকীৰ লগত বামসিংহে যোৱাকে, বামহৰি কাজীকে, পণ্ডিতবাইকে দি, বৰফুকনলৈ এই বুলি কৈ পঠালে বোলে, পূৰ্বপ্ৰীতিমতে গুৱাহাটী পাংসাবহে বাজ। এতেকে গুৱাহাটী চাৰি দিওক। নহ'লে দুই বৰীমান যুঁজিও চাব পাবে আক বোলে, তালৈকো যদি অসমৰ ভাৰ বন্ধক নাই, তেওঁক খুজিলে, তেওঁ ভাকো দিব পাবে। কটকীৰ মুখে বামসিংহৰ এনে কথা শুনি, ডা-ডাঙ্গৰীয়া সকলোৰে সহিত ময়ালোচন কৰি, বৰফুকনে বামসিংহলৈ পুনৰ এই বুলি কৈ পঠালে বোলে, শুনিছোঁ, বামসিংহ অসমৰ অধিপতি, মাদ্ৰাসাৰ বজহ, জয়সিংহৰ পুত্ৰ আৰু ক্ষেত্ৰীৰ বংশৰ গৌৰৱৰূপ, এই হেন লোকৰ মুখত এনে সৰু কথা কিমতে ওলাল ? দুই বৰীমান যুঁজাৰ যে কথা কয়, ২৪ বছৰ যুঁজিবলৈ সাহ নাই নেকি ? আৰু যে ভাৰ-বন্ধকৰ কথা কয়, সেইবোৰ এখন তেওঁৰ ঠাইতে ধাওক ; পাচে লাগিলে, আমি অনা হব ! গুৱাহাটী কিন্তু দেখে আমাকে দিছে ; তাক বদলাক কদাপি এৰি দিয়া নেযায়। বামসিংহে এই সমিধান পাই শুৱালকুচিৰ ফালে খোজ ল'লে ; আৰু বাটত যাওঁতে, হাজোৰ মাধৱ দেৱালয়ত নিজে পূজা কৰিলে। পাচে বহু

শৰাইআটৰ যুদ্ধ

লোকজন সহিতে বামসিংহে আমাৰ শৰাইঘাটৰ কোঠত খৰিলেহি। চাৰি মাহলৈ এই যুঁজ থাকিল ; আমাৰো বহুলোক বণ্ড পৰিল ; কিন্তু বদলাৰ সবহ পৰিল। অসমৰ বৰতোপৰ আগত হেজাৰে হেজাৰে বদলাৰ লোক বাগৰি পৰিল। এনে দেখি বামসিংহৰ বাকী সেনা ভাগিল।

কথাতে হয় দিয়াত, বামসিংহক সজি ক'ব। নহয় বুলি উত্তৰ দিয়া হ'ল। এই চেষ্টাতে। অকৃতকাৰ্য্য হৈ, বামসিংহই বৰফুকনৰ কটকী মাধৱচৰণক টকাৰুটি পুৱাই, তেওঁৰ হতুৱাই ভাৰ ভেটি দি বৰফুকনৰ মন বুৱাই হল-চক্ৰান্তেৰে গুৱাহাটী ল'বৰ বুদ্ধি লগাইছিল ; বামসিংহৰ আগত মাধৱচৰণে গাভ লৈছিলে যদিও, তেওঁ এই কাৰ্য্য সাধন কৰি তেওঁৰ দুবটী সিদ্ধি কৰিব নোৱাৰিলে। তেওঁ বৰফুকনৰ বতাব চৰিত্ত ভালকৈ জানে। সেই কাৰণে যদ্যন্তেষক আৰু বাজন্ত বৰফুকনৰ আগত বামসিংহে শিকোৱা কথা উদ্ধৃতিবলৈকে তেওঁৰ সাহ বৃণজিল। বামসিংহৰো সকলো কাংকাকতি ব্যৰ্থ হ'ল।

হল-চক্ৰান্তেৰে বৰফুকনক বহুৱাব নোৱাৰি, বামসিংহই আৰু এবাৰ এাণপণে গুৱাহাটী আক্ৰমণ কৰি চাৰৰ উপায় চিন্তিলে। এইবাৰ তেওঁ চৰিপ্ৰাণী সেনাপতিক লৈন্ত দি, নায়েৰে নৈৱেদি উজাই গুৱাহাটী সোমাবলৈ পঠিওৱা হিব কৰিলে ; জলভলে ইয়াৰ সন্তেণ বাধি, বৰফুকনে ততালিকে আত্মক বাসিত হুঁচাৰী খাল বুটী পুতি, তাত নগা চাৰিব বেৰ দি মাজত বাসি ভৰাই এক অপূৰ্ণ গড় বজালে। গড় ঘৰাৰ এই অপূৰ্ণ কোশল দেখি, আৰু আন বিবহাসকলে আচৰিত মানিছিল। বৃহলমানৰ বুদ্ধৰ নাওবিলাকে আমাৰ পানীৰক্ষীয়া সৈন্তৰ বাধা অতিক্ৰম কৰি অহা দেখি পানীজুকনে দুই পাৰবপৰা বৃহলমান সৈন্তৰ ওপৰত বৰহিলেৰ ভলি চলাবলৈ আদেশ দিলে। ইফালে নাও অবাধে আহি আত্মক বাসিৰ পোম পালেহি। সেইদিনা বৰফুকনৰ গাভ অকৃতক হব। তেওঁ বেতিয়া শুমিলে যে গড় সৈন্তৰ ০১৩ আহি আত্মকবাসিৰ পোম পাইছেহি, অকচ আমাৰ সৈন্তই এতিয়াও.....ভলি চলোৱা নাই, তেতিয়া তেওঁ.....দেখৰ সৰ্বসাধৰ আগন্তুক দেখি, বিচমাবে সৈতে নিজক বাহিৰলৈ উলিয়াই কিমলৈ ক'লে। বাহিৰত আহি বেতিয়া দেখিলে, বৃহলমানৰ নাও গুৱাহাটীৰ ওচৰ চাৰিলহি, তেতিয়া তেওঁ তেওঁৰ চালপিব। একেবাৰে দি, দাৱত ভুলিবলৈ আদেশ দি ক'বলৈ বহিলে, আৰু দুই পাৰব পৰ্বতবিলাকত এতিয়াদি উল্লিঙ্গ :—“বোক বৰ্গনৈৰে বৃহলমানৰ হাতবপৰা গুৱাহাটী বাহিৰলৈ ইয়াত থৈছে। এতিয়া মই গুৱাহাটী বৃহলমানক পোখাই দি গড়পাঁৱত ল'ব।-ভিকতা লৈ দূৰ কৰিবলৈ যাকহে ? বোক আৰু বৃহলমানৰ ধৰি দিয়ক, বাহিৰে বহুদূৰে উজাই পৈ মহাবাক্যক সেই বাতৰি

এনেতে বান-বাৰিবাৰ কাল পালেহি। এই কথা বাৰমিহেৰে দিল্লীৰ পাংসাব ঠাইলৈ
 জবাই পঠালে। পাংসাৰে ভনি চৰিপুৰীৰ লগে অনেক ফৌজ হি অনয়ক যাবিবলৈ
 পঠালে। সিবাব আহি বাৰমিহেৰ লগ ল'লেহি। এইবাৰ বাৰমিহেৰে পুনৰ মৰো-
 জীওঁনোওঁ-আহি কৰি বুজ ধৰিলে। পাচে শবাইঘাটৰ পোনে গড় পাৰ হবৰ আশা
 নেদেখি, পাণ্ডুব পোনে, বুকুৰ তলে গাত ধানি, তাত ধাব জবাই, আমাৰ গড় উকুৰাই
 বিবলৈ আলচ কৰিলে। পাচে আমাৰ চোবাংচোৰাই দেখি, পাণ্ডুব পোনে বজালে
 গাঁত ধানিবৰ কথা বৰফুকনত ক'লেহি। বৰফুকনে ডাঙ্গৰীয়াসকলেৰে ফুকনবোৰেৰে
 আলচি, গড় ভাঙিলে পুনৰ বান্ধিবলৈ চান্দি, কোব, গোজ-বোন্দ সমস্ত লৈ ডিৱাৰ হুই
 আছিল। পাচে এক গ্ৰহবৰ পাছে, খাৰত জুই লাগিলত গড় ভাঙিল। টিকনত গড়
 ভাঙিবৰ দেখি, বজালে অসাবধান হ'ল; বজালৰ দিকিলৈ বোঁৱাই ধৰিলে; গোটেই
 ঠাই ধুঁৱলী-ধুঁৱলী হ'ল; বজালে কাকো ক'তো নেদেখা হ'ল। সেইবেলা আমাৰ
 মানুহে হাতে-পতি ধৰি গড় বান্ধি পেলালে। তাত পাছে বাৰমিহেৰে পুনৰ শবাইঘাটৰ
 পোনে গড় পাৰ হবলৈ বন্ধ কৰিলে। শবাইঘাটৰ উত্তৰ পোনে খাঠৈ পাৰ হুই চাৰিটা
 বজাল উঠিলহি। আমাৰ মানুহে দাক বগবাই যাবিলে; বজাল ব'ব নোৱাৰি তহকি
 গ'ল। পুনৰাৰ বেহাৰৰ বৰ দেৱলীয়া (ভৱনাথ কাকী) আহি লঠিমাৰ পোনে, কৰৈ-
 ভৰিয়ে পোৱা পোনে, কৌঠ দিলেহি। পাচে কৌঠ সাজ নোহওঁতে ডাঙ্গৰীয়া ফুকনবোৰে

দিককৈ।" ইয়াকে কৈ বৰফুকনে নিজৰ নাও ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মাজলৈ এৰি দিয়ালে। বৰফুকনৰ আত্মোৎ-
 সৰ্গ দেখি আন আন বিষয়াসকলেও প্ৰাণৰ মাত্ৰা পাহৰি, নিজ নিজ নাও বৰফুকনৰ নাৱৰ আগকৈ
 বেলি দিলে। নাৱেৰে খেতকতে ব্ৰহ্মপুত্ৰ ভৰি পৰিল। ইয়াকে দেখি পাবৰ ছিলেনাৰী সৈন্তবোৰো মোহ
 ধৰি পৰিল, সিহঁতে.....জুই পাবৰপৰা মুহুলমানৰ নাৱৰ ওপৰত বৰতোপৰ ভুলি বৰবিবলৈ ধৰিলে।
 হেলাবৰে জৱাহাৰী উঠিৰ খোজা চৰিপুৰী কাত দেখি তথা লাগিল, আক বৰহিলৈৰ ভুলি ধাই
 তেওঁৰ বহুত নাও, বোঁৱা-আক চিপাহীৰে সৈতে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ তললৈ গ'ল। এটা ভুলি লাগি বেই চৰিপু-
 ৰী সেনাপতি পৰিল, মুহুলমান সৈন্তৰ মাজত হাহাকাৰ লাগি, বেয়ে বেনেকৈ পায়, পলাই যাবিবলৈ
 চালে। এখেতে আমাৰ নাৱে গৈ সিহঁতক আক্ৰমণ কৰি বহুত নাও, বৰতোপ, বন্ধু আক ধাব ভুলি
 হাত কৰিলে। বিবিলাক নাও মুৰব্বাৰক আক ধৰা মৰব্বাৰক লাগিল, সেই বিলাককো বহুত দুৰৈত থৈ
 ধ'লেগৈ। ইয়াৰ পাছত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰে মাটিত আক এখন ডাঙৰ বুজত বাৰমিহেৰে বিষমৰূপে
 হানি, অনবত উৰাবলৈ অনা যোগল পতাকা সামৰি-মুতৰি লৈ, উভতি পহিব বৃথ হৈ ধোঁক ল'লে।
 বৰফুকনে বাৰমিহেৰে বাটত কেইবাখনো সৰুখুৰা বুজত বহুৱাই মানাহ নৈ পাৰকৈ থৈ ধ'লে।
 বাৰমিহেৰে ডেউয়াও যোগলৰ নট বাজ্যৰ পুনৰুদ্ধাৰৰ আশা দেখি, মাকে মাকে বৰফুকনৰ সৈন্ত
 জোকাই চাইছিল, কিন্তু সকলো বহুত বিকল হোৱাৰপৰি হৈ ১৬৭১ চনত তেওঁ একেবাৰে বজাহাটলৈ
 আহি গ'ল। বৰফুকনেও মানাহকে আমাৰৰ পঠিৰ লীয়া নিৰীক্ষিত
 কৰি হাল্দিয়াত ঢকী আক হাট বহুৱাই, জৱাহাটলৈ উলটি আহিল।

আজানৰ পঞ্জিক্ত জীয়া
 লাঠিতৰ জীৱন সাৰ্থক হ'ল। তেওঁৰ জীৱনৰ কৰ্তব্য সম্পূৰ্ণৰূপে সমাধা কৰা হ'ল। জমজুৰি বজাতি
 আক বজা সকলোকে লাঠিতে ক মহানজটত জাগ কৰিলে। আওৰেজৰ পাত্ৰহাৰ দিৱত যোগল
 কৰজা সম্পূৰ্ণতাৰ মুখ পাইছিলগৈ, প্ৰবল প্ৰভাৱী আওৰেজৰ বজা লাভৰ আগত দক্ষিণাত্যৰ
 ডাঙ্ৰাৰ আক মহীশূৰত বাকে ভাবতৰ বিষ্ণু-মুহলমান সন্ত্ৰাৰ বাজ্যৰ স্বাধীনতা ছাই হৈ উৰি গৈছিল।
 সেই আওৰেজৰ পাহাৰী বাহি পটীতৰ বাৰমিহেৰে আক অজান্তে সেনাপতিসকলৰ প্ৰবল পৰাক্ৰম আক
 বেৰা বেৰেৰা বহুত সন্ত্ৰত থিয় দি, যোগল আক বাকপুত্ৰৰ দিল্লিত বহুত কৌশলৰ আগত ভটি, লাঠিতে

পঞ্চম পোনে ভলাই দেখা দিলেই; বৰদেহলীয়াক বহিলেই। পাচৈ বৰদেহলীয়া বলে মোহাৰি ভাসিল। কটা বাহুৰ এৰি তাত জীয়া বাহুৰ পালে ৫১টা, পূৰ্বে ভৰলকনিহে মহাবাহাব বিনত বদালত ধৰি যোৱা জীয়াই বৰহাকো পালে, আহিলাপাতিও আকৌ কিছু পালে। পাচৈ বদালে ব'ৰ মোহাৰি হুঁকি গ'ল; আগিহাট্টীৰ পৰ্বতত বহিলেই, ১৫২২ পৰ্যন্ত আৰাধিত হৈছে। পাচৈ বদালে সেই পোনেদি গুৱাহাটী ল'বৰ আশা দেখেদি, উজাই আহি বৰদেহি আগবাঢ়িলে। বৰহুকনে সেই কথা জানি, তাইলৈকে বহলোকজন পঠাই বাহিনীৰে সৈন্তক তেওঁ ধৰি বৰত বটালে। বাহিনীয়ে জনমান পাই তাবলবা উভতি আহি, আগিহাট্টীতে কোঠ দি বহিলহি।

পাচৈ ভাৰবীয়াবোৰে, ফুকন-বাকৰোৱাবোৰে আলটি বৰহুকনে বদালে গড় আহোমৰ কথা কৈ, বৰদেহলীয়া কটকটীক মহাবাহাব ঠাইক পঠাই জনাই পঠালে বোলে, বদালে গড়ো ২৪ দৈত বহালে। বৰদেহে শুনি বৰ অনন্তোৰ কবিলে। পাচৈ পাহৰ আৰাধিত গড় বাকি ভিন্নাৰ হবৰ শুনি নন্তোৰ পালে। বৰদেহে বোলে, আগিহাট্টীৰ পৰ্বতত যি বদালখনি আছে, তাকে ধৰি দিওক। ভাৰবীয়া ফুকনবোৰে আলটি বৰহুকনে বোলে; আহল-আবল ঠাই, আৰাঢ়ৰ পানীৰ কাষে ধৰিবলৈ উপায় নাপাইছোঁ। চলে-বলেহে পাবি, তেওঁ বহু পুৰণাৰ কবিলে। এই কথা শুনি মহাবাহাব বহু কবি পুনৰ্ভাৰ বৰহুকনলৈ এইবুলি পঠালে বোলে, বদালে কাটে বুলি নিহঁতে আগ নাৰাঢ়ে, মই কাটিলেও কটা যায়। যিৰোবে হুঁজিব নোৱাৰে, তাৰ মূৰ কাটি দিহাইক। মই হুঁজ কৰা বাহুৰ পাম। এইবুলি হাবীৰ কাটা, বেটীৰ মেখেলা ফুকনবোৰলৈ

অন্য কৃতিক বোগলৰ জীয়া ভলবলবা বকা কবিলে। ১৬৩৭বলবা ১৬৭১ খৃষ্টাব্দলৈকে জীয়া বহুত এই একবাকী বীৰ পুৰুষে যি কাৰ্য্য সাধিলে তাৰ অন্তৰত হয়তো হাজাৰ হাজাৰ অসমীয়াৰ জীৱনও সেই মহা কতিপুৰ কবিলে মোহাৰিলেহেঁতেন। লাটিত বৰহুকনৰ গুণত সেইকালৰ অসমীয়া বহু হৈছিল। এই মহাভাৰ গুণ বৰাদোতে তেওঁলোকে অনেক সময়ত অভিব্যক্ত নোহত পৰিছিল। আক সেই কাষে হুই এক পুৰুষৰ পাছতে অসমীয়াৰ মাজত তেওঁৰ বিষয়ে একোটা অল্পত এবাদ বৃত্তি হোৱাও আচৰিত নহয়। নকলো দেখতে, বিসকল মহাপুৰুষে জনসাধাৰণৰ চিত্ত বিশেষকৰণে অধিকাৰ কৰে সিসকলৰ বহুতে অধিকৃত লোকৰ মাজত মানা একাধৰ অলৌকিক কথাৰ এচাৰ হয়। সেইবাবে লাটিত বৰহুকনৰ বৃত্তি আৰু বীৰত্বৰ বিষয়েও অসমীয়াৰ মাজত বৃত্তি এটা তেনেবিধৰ কথা ভলাইছিল।

তেওঁৰ বৃত্তিৰ এবাৰতা দেখুৱাবলৈ এনে এটা এবাদ আছে যে বহুলমানে এবাৰ গুৱাহাটী আক্ৰমণ কৰোঁতে বৰহুকনে নৈৰ উজনিৰপৰা আত্মৰ বাতি অসংখ্য কুৰব গুণবত কলাগুটীয়াৰ বাহুৰ সাজি, হাতত একো ভাব জোঁৰ দি উঠাই গিলে, আৰু বহুলমানৰ ভাৰিলে অকণ বকৰি, কলাগুটীয়াৰ বাহুৰ নিৰ্ভীক চিত্তে উঠাই গৈ একাৰে বহি বহুলমান সেনাপতিৰ আশ্ৰয় হ'ল যে সেইবিলাক ইচ্ছাকাল বিভা জনা কামত পি বাহুৰ বাৱাৰী সৈন্ত আৰু নিহঁতে উঠাই বহুলমানক আশ্ৰয়ত ধৰিবলৈ কৈছে। ইয়াকে জানি বাকিহে বহুলমান সেনাপতি সৈন্তে পলাই উঠি গ'ল।

তেওঁৰ নবীৰব বিজয় দেখুৱাবলৈ আন এটা এবাদে কয় যে তেওঁৰ বহিৰাত, আত্মৰ বাহুৰীয়া সৈন্তৰ বাণা নবনি বহুলমান বেতিয়া মাৰেহে আহি গুৱাহাটী পালেহি, তেতিয়া তেওঁ নবনিয়া পাণ্ডবলবা উঠি হাতত ভৰোৱাল লৈ কয় বৃত্তিৰ বায়ে বায়ে ক'লিয়াই নকৰি বিপাত কবিলে কবিলে। তেওঁকে বেধি আন আন বিদ্যাদকলেও বহুলমানক আক্ৰমণ কৰিলেই, নকৰত বহুলমান সৈন্তই কটা গ'ল, কাৰীবিলাকে পলাবলৈ ধিলে। কিন্তু বৰদেহ বহু হৈ বৰহুকনে কল-বিজয় নবনি আশ্ৰয়ত বাকৈ পালে তাকে বৈয়াই, খেত কাকো নাপাই, বৃত্তিৰ ভৰোৱাল বৃত্তিতে লৈ, বোৰাত উঠি পৰৱৰ্ত্ত ভলাল নৈ।

বৌবাকৌহৰ ববকুকাৰ লেচাৰ পোহিহিৰে হাঁতত দি, ফুকনবোৰক দাৱ ধৰি পঠালে। পাচে বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাবে ববকুকাৰে গৈ ববকুকনতে আনো ফুকনবোৰতে সেই কৰা ক'লেগৈ। ববকুকনে বৰ্গদেৱৰ বঙ হেন জানি বনত বহু অসন্তোষ হেজাব কৰিলে; আৰু ততালিকে গড়বপৰা ওলাই বজালৰ নৰীপ চাপি, গড় দি বহি, লুইত আগৰ্কে মাৰে গৈ বজালক ধৰিলেগৈ। আমাৰ লোকজনক দেখি ঘোৰা দেখি বজালে হহকি গৈ ভাগে হেন হ'ল। পাচে আমাৰবোৰে তাৰ বন্তভাত লুটি আনোতে বজালৰ ফুকন-চৰাবে বোঁবা মেদি আমাৰ হানুহক ধৰিলেহি। আমাৰ হানুহ বহিব নোহাবি, পুনৰ্কাৰ গড়ৰ ভিতৰত সোৱাই বহিলহি। আমাৰ হানুহো বজালে বিস্তৰ কাটিলে; হুঠতে নল হেজাব হানুহ টুটিল। পাচে লাচিত ববকুকনে দোপদবত বহি, বৌবাকৌহৰ বকৰাক পোচব দি, কাকত লেখি বোলে, আমাৰ বানত একোটা হানুহ একোটা হাতী; তাৰে ঘাটি-পিটি হয় বুলিহে আগ-পাছ চাইছোঁ। ভাঙ্গৰ কাৰ্য্যকাৰত ইমান হানুহ নপৰিল; অলপ কাৰ্য্যতে আজি দহহেজাব লোক পৰিল। এই বুলি বৰ্গদেৱলৈ জনাবলৈ ববকুকাৰ সহিতে যুগুতি কৰি জনাই পঠাবলৈ মন কৰিলে। পাচে বুঢ়াগোহাঁৱে শুনি বোলে, বাৰীৰ ভিতৰৰ পুখুৰী সিঁচোতেও আঠোটা দহোটা হানুহক শিদিগৈ হুটে; এতেকতে এই যুঁজত দুই চাৰি হেজাব লোক কিয় নপৰিব? এই কথা মহাবাজলৈ জনাবলৈ ভাল নহয়। এইবুলি বুঢ়াগোহাঁৱে ভিতৰতে বাবিলে।

পাচে সেই বেলা বজালৰ সেনাপতি বামসিংহে যুদ্ধ কৰি কোনো উপায়ে গুৱাহাটী ল'বৰ আশা নেদেখি, বীবাকে, বামহৰি কাজীকে আৰু বামসিংহৰ সজ্জি শ্ৰেষ্ঠাৰ পণ্ডিতবাইকে মহাবাজলৈ এক লিখা পত্ৰ দি, ববকুকনৰ গালৈ পঠাই দিলে বোলে, আমাৰ গুৱাহাটী ছাবি দিওক; গড় বৰা বাবদ, তিনি লাখ টকা লওক, পূৰ্ণধাৰণে শ্ৰীতি হৈ থাকে। এই কথা শুনি ববকুকনে বোলে, ভালতো! আলিয়াৰ বাঁই মোৰ পিছু মোমাই তামুলী ববকুকাই পূৰ্বে যি শ্ৰীতিগোট বান্ধিছিলে, তাৰ যশস্বী আভিও কহে। এনে তোমাবে আমাবে শ্ৰীতিটো চক্ৰ সূৰ্য্য থাকে বানে যেমনে বহে, তেমন খান কৰিবা। এই শ্ৰীতি যদি ইচ্ছা থাকে, তবে বীবাকে পণ্ডিত

এনেবিলাক প্ৰধান বিষয়ৰ অযোগ্য হ'লেও তাৰ মূল্য আছে। তাৰপৰা সেই মহাপুৰুষৰ নামে অসমীয়া হানুহৰ বনত কেনেধৰি অধিকাৰ কৰিছিল, তাৰ আভাস পোৱা যায়। এৰে কিম্বদন্তিবিলাক বাদ দি, সীতা ব্ৰহ্মসীতুলক ঘটনাখিনিকে পঢ়িলেও যে লাগিতব বুদ্ধি-বীৰ্য, অদম্য-প্ৰেম, আত্মত্যাগ আৰু চৰিত্ৰ মলৰ জেউতি কৰিব, এনে নহয়।

তদন্তৰ লিখা অসম্পূৰ্ণ জীৱনীতলৈ পাঠকে জেউতৰ সেই সকলোবিলাক গুণৰ উজ্জল সঁতৰত পাব। আজিৰ অসমীয়াই লাগিত ববকুকনৰপৰা স্বদেশপ্ৰেম, দায়িত্ব, কৰ্তব্যনিষ্ঠা, দুৰ্দমন্য, অদম্যমায়, বদেহৰ হকে আত্মত্যাগ, বাজভক্তি আদি অনেক নকল্প শিকিবলৈ আছে। অতি সুখৰ বিষয়, আমি এনেসকল জাতীয় বীৰপুৰুষৰ কথাও পাহৰিবলৈ ধৰিছোঁ। আমি এতিয়াও জনা নাই যে "এউলোক"ৰ পৌত্ৰপতি বৰ্তমান কয়ীয়া অসমীয়া আজিও, পূৰ্বে সঙ্গীতৰী শক্তি আছে, যে প্ৰেমকল মহাত্মাৰ জীৱন, চৰিত্ৰ আলোচনা আমাৰ নিচিনা পণ্ডিত জাতিৰ পুৰুষস্বৰূপ উপায়। (উদা)

বাইকে পুনর্জীবিত করাই পঠাই দিয়া। এই বুলি এক লিখা পত্র দি বাবুদি কাঁকীয়ে
বাবুদি পত্রিতবাইবে লগে আখ্যাব নিমাইকে বাবুদি কটকীকে পঠাই দিলে। পত্র

লাচিত ববফুকনে
বামসিংহলৈ দিয়া
সন্দেশ

লগত সন্দেশ দিলে : হাতী পাঁচ ৪টা, পাছ ৬টা, কটাবি
৪০খন, আগব কাঠ ১০ সেব, গাঁঠিয়ন ১ বোণ। পাচে
নিমাইকে বাবচবণকে ভুলি বাবসিংহে বোলে, ভালাতো।
বাবাকে পত্রিত বাইকে ভাইতব মহাবাজাব ঠাইত পঠাই

দিব ; ভাইতে ববফুকনলৈ জনাই পঠা। এইকথা আমাব ভাই কটকীয়ে ববফুকনলৈ জনাই
পঠালে বোলে, বাবসিংহে মহাবাজাব ঠাইলৈ কটকী পঠাব খুজিছে। পাচে এইকথা
ভনি ববফুকনে কোপজীয়াতকৈ বর্গদেবলৈ জনাই পঠালে বোলে, বাবাকে পত্রিত
বাইকে মহাবাজাব ঠাইলৈ বাবসিংহে পঠাব খুজিছে বুলি ভনিছো, আক এইবুলি কৈ
পঠালে বোলে, পত্রিত বাইয়ে আমাব ভাই কটকীক নি, সোণব খুবিভকৈ ফুল-চন্দন,
কণব কাঁহীতকৈ তামোল-পাণ দিলে। এতিয়া যদি পত্রিত বাই আমাব ঠাইক আহে,
তাক লগব কটকী সবে বা কোন কপে ভোলা হব ? এইকথা বর্গদেবে ভনি বোলে,
বজালব কটকীব এনে আয়মনে ? মোব নো কি নাই ? এইবুলি বজালব কটকী
ভুলিবলৈ চন্দ্রতাপ, কপকবা ভলছা, লিকদান, ফুলচন্দন দিবলৈ আক তামোল-পাণ
দিবলৈ সোণব খুবি কাঁহী যত্ন কবিলে। বাবসিংহলৈ দিবলৈ সন্দেশবো নিয়ম কবিলে :
হাতীপাঁচ, আগব কাঠ, গাঁঠিয়ন, গাছ, জালুক, পাটকাপোব, কটাবি, এই সন্দেশ
দিবলৈ আলোচন কবিলে।

সেইবেলা কোবা ববাহীয়ে বর্গদেবত গোচব দিলে বোলে, আমাব কটকীক
বজালে গাঁঠিয়ালে। এই কথা কটকীয়ে পানীফুকনতে গুঁইয়েলা ফুকনতে ক'লে, পাচে
ফুকনবোবে একো সুবুলিলে। কটকীও চকীবপবা বজাললৈ গ'ল। এইবুলি কলে ;
আক বোলে, আমি যি দেখিলো, তাকে বর্গদেবত ক'লো, বর্গদেবত নকলে পাচে আমাক
কাটিবলৈ পাব। এই কথা বর্গদেবে ভনি বোলে, মোব কটকীক যে বজালে গাঁঠিয়ালে,
ফুকনবোবে ভনি কিয় একো সুবুলিলে ? এইবুলি পানীফুকনকে গুঁইয়েলা ফুকনকে দায়
কবিলে। ইকালে বাবসিংহে নিমাইকে বাবচবণকে নি বোলে, যই বাবচাব উকীল পঠাওঁ,
ভালাতো। একো হাঁচিল নহয়। এইবাব যই উকীল নপঠাওঁ। এইবুলি লপত কবি
বোলে, ভাইতে মহাবাজাব ক'বি, মোক গুৱাহাটী চাবি দিওক ; আক চৈরদ কিবোজব
যেটা চৈরদ চানাক চাবি দিওক, আমি তিনি লাখ টকা দিম। গুৱাহাটী চাবি দিওক,
আতকৈ যদি যই বচাই খুজিব, তাব ভবোৱাল উলিয়াই বোলে, মোক এই পবনেশবীয়ে
খাব ; আক ভিঙিব মুক্তা খাব হাতত লৈ বোলে, মোক এই মোব মহালক্ষীয়ে এবিব,
আক মোব উৰ্দ্ধ পুকবসকল সবকত পবিব। আক বোলে, ভাইতব মহাবাজ। যদি এই
কথাত সজ্ঞাত নাযায়, তবে ভাইতব সৰীপত মাথব দোঁসীই আহে, তাক বাই লপত

কৰিব। আৰু তহঁতৰ বৰফুকনতো এই বুলিবি বোলে : ভাই নৰাৰে যদি এই কথা গাত ল'ব, মই তেওঁ য়েই বোকে তাকে দিম। এইবুলি উকীল-পত্ৰ নেদি, নিমাইকে বাঘচৰণকে ফিৰাই পঠালে। যাতে পাংসাৰ আগত পূৰ্বে বামসিংহে যুদ্ধলৈ আহোঁতে সইত-শপত কৰি কৈ আহিছে, পাংসাও সইত-শপত কৰি বোলে, যদি তই এই কাম কৰিতে পাব, তোক “ওম্বাও” কৰিব আৰু বঁটা দিব; যদি নোৱাৰিবি, গৰ্দন মাৰিবো, লৰা-লুৰি, দাস-দাসী বিদেশত মাৰিবো। এতেকেদে বামসিংহে ইমান কাৰাবাৰ কৰি বৰফুকনলৈ “ভাবাৰ্থেতন্ত্ৰে” এই বুলি কৈ পঠালে। এইকথা বৰফুকনেও স্বৰ্গমহাবাজালৈ বামচৰণ কটকীতকৈ জনাই পঠালে। স্বৰ্গদেৱে এই কথা শুনি, তাৰ পাচে সিহঁতক দায় ধৰি বোলে, বন্ধালে যে তহঁতক গট্টিয়ালে, আগে সি কথা নকৈ আন কথা তহঁতে কিয় ক'ব? এই দায় ধৰি বামচৰণকে নিমাইকে লোৱা লগালে, ভেৰা পানীফুকনকে গুঁইমেলা ফুকনকে দায় ধৰি আনিব দিলে। দুই কটকীক আনি হাতীশালত বন্দীকৈ ধৈ, কোৱা বৰাহীকে দুই ফুকনকে নি, এই সকলোকে চপাই শোধ-পোচকৈ চালে; পাচে কোৱা বৰাহীয়ে বন্ধালে গট্টিয়াবৰ কথা লগাব নোৱাৰিলে। পাচে স্বৰ্গদেৱে কোৱা বৰাহীক কাটিব দিলে। পাচে ৰাজমাওৱে মাতি কোৱা বৰাহীক ৰাখিলে, দুই কটকীৰো লোৱা মেলিলে, দুই ফুকনকো ভাজি খবলৈ খেদিলে। তাত পাচে স্বৰ্গ মহাবাজা আমাৰ দুই কটকীৰ মুখে, কটকী নপঠাই বামসিংহে সইত-শপত কৰি গুৱাহাটী খুজিবৰ শুনি, বন্ধালৰ কটকী তুলিবলৈ আমাৰ যি আয়োজন কৰিছিলে; তাকো নেদিলে। পাচে ডাঙ্গৰীয়াফুকনবোৰেবে আলচি, গুৱাহাটী চাৰি দিবলৈ মন কৰিলে। পাচে বাঁহগড়ীয়া আতন বুঢ়াগোহাঁইৰে সমালোচন কৰি বৰফুকনে মহাবাজা স্বৰ্গদেৱলৈ এই বুলি পঠালে বোলে, বামসিংহে সইত-শপত কৰি সীমা খুজিছে হয়, পাচে আমি সীমা দিলেও বামসিংহে শপত ৰাখে কি নাৰাখে? পাচে তেতিয়ানো কোন ৰান হব? বামসিংহে এখন পাংসাৰ নকব হই আহিছে; পাচে পাংসাৰে বা নকবৰ কথা ৰাখে কি নাৰাখে? আৰু গুৱা সহিতে গুৱাহাটী এৰি দিলে, আমি বা ক'ত বহিম? পাচে এই কথা শুনি ভাৰি-চিন্তি চাই স্বৰ্গদেৱে বুঢ়াগোহাঁইৰে বৰফুকনৰে এই কথাক ৰাখি, গুৱাহাটী এৰি নেদিলে। পাচে গুৱাহাটী এৰি নেদিবৰ নিশ্চয় পাই, বন্ধাল সেনাপতি বামসিংহে নাৰে-তৰে পাণ্ডু-শবাইঘাটত ধৰি, উজাই আহি, চাহবুকজত বহিলহি। বৰফুকনৰ তেতিয়া নৰিয়া টান। বন্ধালৰ মনোহৰ বাঁৰ ভতিজাক ৰচিপু বাঁ, লচিদ বাঁ, মকল বাঁ, ফিৰিজি বজা উবজুজ, কপিডাম্ মৌৰ, এই পাঁচোটা সৰ্দাৰ আহি নাৰেৰে হিলৈ কাঁৰেৰে যুদ্ধ কৰিলেহি। পাচে আমাৰ বহিব নোৱাৰি হ'হকি আহি অমৰাকুৰী পালেহি। ইয়াৰ চাৰি দিনৰ আগে বামসিংহে পণ্ডিতবাইক পঠাইছিলে; সি গৈ বামসিংহক এই বুলি ক'লে বোলে, আত্মাক বালিত গড় নাই; ঘোঁৰা নাৰত তুলি নিলে, বালিলৈ তুলি যুদ্ধ কৰিব পাবিব; এতেকে তুবকুচৰাৰ নাৰত পঠাব লাগে; আৰু বোলে, বৰফুকনৰো এতিয়া নৰিয়া,

উঠিব বোৰাবে। এই কথা শুনি বাৰলিংহে বোৰাক নাৰত ছুলি আনিছিল। ইতিপূৰ্বে
কিন্তু লাচিত ববফুকনে পণ্ডিতবাই বোৰাব পাচে দিন বাতি কৰি আন্ধাক বালিত
গড় বন্ধালে বোলে, বাজানি বন্ধালে ডুবক্চৰাব আনে। দুই শাবী শাল কাঠৰ
বুটা পুতি, তাত নগা চাবি পাতি মাজত বালি দি গড় বন্ধালে। আন আন ডাঙ্গৰীয়া
বকৰাকুকনসকলে ববফুকনৰ এনে বুদ্ধি দেখি নৈধে প্ৰশংসা কৰিলে। বন্ধালেও বালি
গড় বান্ধিলত বোৰা ছুলিব বোৰাবি, উত্তৰে ঘূৰীয়ালৈ পাব হ'ল। পাচে আমাৰ
নাও হ'হকি আহি অখক্ৰান্ত পালেহি। পাচে যিবি সন্ধিকাইৰ পুতেক হাজৰিকারে
পাণ্ডুৰপৰা ববফুকনলৈ এই বুলি কৈ পঠালে বোলে, বাজা ভাগিল, ফুকনদেও বাহিলে তল
যাওঁহে। পাচে ববফুকনে বোলে, ব'বি, চিলা পৰ্ব্বতত চাবি কড়াৰ মাটি কিনিছো,
যই নাযাওঁ, নৰাৰ কাল আছে যদি ব'ক; বাজাতকৈ পাছেহে যাব। পাচে নৰা
হাজৰিকা নেওপে লেন্দুৰী ঘোণাবপৰা আহি অখক্ৰান্তত বৰ্গদেৱৰ খৰণ দিলেহি বোলে,
বাজা ঐ। শুনি বা; কাঁহীত বিহ চাল, ভেহে ভাগ। পাচে বৰ্গদেৱে এই কথা
শুনি নৰা হাজৰিকাক মানুহ এহেজাব দিলে। লঠিয়াত বাঁহগড়ীয়া আতন বুঢ়াগোহাঁই
আছিল; থাকনিবৰ অখক্ৰান্ত আছিল। হাতীবকৰাৰ পুতেক ভেকোলা ডেকায়ে
বুঢ়াগোহাঁইৰ বন্ধজাত নাৰত ভৰা দিছিল; ববফুকনৰো বন্ধ নাৰত ভৰা দি লতাশিল
পালেগৈ। ববফুকন নবিন্না পৰি কাঁৰঘৰৰ লোটতে আছিল। পাচে বজাল উজাই
আহি জুৰিয়া পালেহি। ববফুকনে শুনি বোলে; মোক পিৰাবে বাট ধৰলৈকে নে;
বজাল কিমান পাইছেহি চাওঁ। চাবিটা জুঞা পোৰালিয়ে চালপিৰাৰ চাবিওকালে
ধৰি বাটধৰলৈ আনিলে। পাচে ববফুকনে বজালক ধেমিবৰ মন কৰিছিল। অচ্যুতানন্দ
দলৈয়ে বোলে, অধন আগ বাঢ়ি ধৰিবলৈ ভাল নহৈছে। ববফুকনে বোলে, গণক!
বৰ্গদেৱে বো কাটোতেই যই কাটিব। দলৈয়ে বোলে, কাটিবা। বাধা কৰিলত
ববফুকনে বাটধৰতে থাকি ভিলে ভিলে বাৰ্তা লৈছিল। ববফুকনে বোলে, বজাল দেখো
অমবাজুৰি পাব হ'ল; গণক! তয়ো কটা গ'লি, বোবো তুৰ্যল আনি চাউল কানি
বাবিলি। পাচে খন্তেক থাকি দলৈয়ে বোলে, ববোদয়ত উত্তৰ পাইছো; এতিয়া
বজালক উঠি ধৰিব লাগে। পাচে বাটচ'ৰাবপৰা ধৰমিব নদাইব গাড ধৰি
ববফুকন নাৰত উঠিলহি। বাজা ভাগিবৰ দেখি চহিয়ালে নাও উজাই বেলিব বুজিলে।
ববফুকনে বোলে, মোক বৰ্গদেৱে বজালক বুদ্ধ দিবৰ নিমিত্তে এই ধলধানৰ সকলোলোক
বোৰ হাতত দি থৈছে; বুবু'জি ল'ৰা-ভিকতাৰ লগলৈ যাব নেকি? বৰী চহিয়ালে মোড
বুবুৰি কিয় নাও-উজাই বেলিব? এইবুলি চাবিটা চহিয়ালক নাকৈয়েৰে পদিয়াই পানীত
পেলালে; আক চাওঁডাঙ্গক টকনিয়াই পানীত পেলালে; সকলোৰে মাতিলতহে পাছত
ছুলিব দিলে।

পাচে চাওঁডাঙ্গক পানীত পেলালত এনে ধক উঠিল বোলে, ববফুকনে বজালক

বৰষি ৰাজ্য ভাগিবৰ দেখি, মানুহ কাটিছে, পানীত ৰাতি পেলাইছে। পাচে বৰফুকনে বোলে, বোক বজালে ধৰি নিয়ক ; ৰাজ্য সুখে যা। এইবুলি সাতখন নাও হিলৈ মাৰি একেলগে বজালৰ সন্মুখে মেলিলে। আমাৰ তকুৰা লোকবোৰেও ছুৱা পাখে গুলি-কাঁৰ মাৰিব ধৰিলে। বজালৰ বহিণ খাঁ আমাৰ দিকিলৈ পিঠি কৰি হোকা টানি আহিছিল বোলে, অসমক বিমুখে ভজায়। পাচে আমাৰ গুলি লাগি বহিণ খাঁ পৰিল। আমাৰ নাও বজালৰ মাজ সোমাল। নাৰৰ নিমিত্তে পাছ কাতি দিব নোৱাৰে। বজাল বহুত পৰিল ; আমাৰবোৰে খেদি নি পাণ্ডুৰ নায়ত খ'লে। বৰফুকনে আক খেদি যাবৰ মন কৰিছিল। পাচে দলৈয়ে বোলে, ইয়াবপৰা খেদি যাবলৈ ভাল নহৈছে। দলৈৰ কথা শুনি বৰফুকন আক খেদি নগ'ল।

পাচে বজালে পুনৰ ফেৰ পাতিলে। আমাৰবোৰেও ধৰিলে। সেইবেলা নাৰে-তবে বৰ মাইব, যুদ্ধ হ'ল। সেইবেলা বজালৰ এক দাবোগা পৰিল। সেই ভঞ্জে বজাল বহিব নোৱাৰি বজামাটিত বহিলগৈ। বজামাটিলৈ ভটিয়াই যাওঁতে, বজালৰ এখন নাও আমাৰ মানুহে বেৰি ধৰিলেগৈ ; তাতে এটা ফালেঙ্গী দাবোগা ধৰা পৰিল ; তাকে ধৰি বৰফুকনে বৰ্গদেৱলৈ দি পঠালে। সেইবেলাবপৰা এই মহাৰাজ্যৰ দিনত বজালৰে আমাৰে যুদ্ধ নহল পাচে বজালৰ সেনাপতি ৰামসিংহে বোলে, ধন্য ৰাজ্য ! ধন্য সেনাপতি ! ধন্য সেনা ! একে আদমিয়ে সকলো চলাইতে পাৰে ; মই হেন ৰামসিংহে ধলত থাকিও হিদ্ৰক নাপাওঁ। পাচে গধূলি বুঢ়াগোঁহায়ে ধকা ঘৰলৈ আহি বস্ত্ৰ ভৰা দিয়া হাতীবকৰাৰ পুতেক ভেকোলা ডেকাক খেদিলে ; চাংমাই পানীতলাক দণ্ড কৰিলে বোলে, মোৰ এনে চুৰ্ঘশ আনে ; লোকে বুলিব গোঁহায়ে ভৰা দিব দিয়াতহে দিছে। পাচে সেই ৰাতি বজালৰ মাজত ধোঁৱা দেখি কুন্দাৰে বৰফুকনত জনালেহি বোলে, আজি ৰাত্ৰিৰ পৰা পুৱালৈকে বজালে ভাত খাইছে ; বণকে ধৰে কি, কি কৰে ক'ব নোৱাৰি। বৰফুকনে বোলে, খাপে খাপে মানুহ ধ'বি ; মই যেন শীঘ্ৰে বাৰ্তা পাওঁ। এই কথা বুঢ়াগোঁহাইলৈকে কোৱালে, সকলোকে সাৰধানৈ থাকিব দিলে। পাচে বৰফুকনে দলৈত সুধিলে বোলে, বজালে যুদ্ধকে কৰে নে ভটিয়াই যায় ? অচ্যুতানন্দ দলৈয়ে বোলে, যুদ্ধ নাই, ভটিয়াইহে যাব ; আজি বজালৰ বজহে চাব লাগে। পুনৰ্বাৰ কুন্দাৰে জনালেহি

সমুদ্ৰে খড়ি

বোলে, যুদ্ধ নাই, বজালে তামীষৰ ভাজি নাৰত তুলি ভটিয়াই যায়। পাচে বজাল ভাগি গ'ল ; বৰফুকনে

অচ্যুতানন্দ দলৈক 'সমুদ্ৰ খড়ি' নাম দি, কামৰূপী কন্যা এটি সহিতে বিবাহ দি, বেটী-বন্ধী মাটি দিলে, ১৫২২ শক, চৈত্ৰব ২৩শ গতে।

এনেতে মহাৰাজ্যৰ জলসাৰ ব্যাধি হ'ল। পাচে তেনে বিধাৰণ দেখি মহাৰাজ্য দক্ষিণপাটৰ বনয়ালী গোঁসাইকে কুকৰাবাহীৰ ৰামকৃষ্ণ (ৰামচন্দ্ৰ ?) গোঁসাইকে এই দুইজনক আনি, বৰনাওপালিত থৈ নাম হৰি সেৱা কৰাইছিলে। একদিনা এতি

বজাৰ নবিয়া টান কবিলে; দুইজনৱা গৌসাইক খোলাকৈ নিব দিলে। পাচে বনমালী
গৌসানে পালে, বামকৃষ্ণ গৌসানে নাপালে। পাচে বৰ্গদেৱে বোলে, বাপু। বোক
খিন্নমান সময়ত কি কৰাব লাগে কৰাওক। বনমালীদেৱে যুত্ৰামজল কৰাই বোলে, যই
চক্ৰবৰ্ত্তীসিংহৰ যুত্ৰামজল যি নাম লওঁ, মহাবাজাও তাকে ল'ব। পাচে বজাৰ
মুখত ধৰি বনমালী গৌসানে নাম শুনাইছিলে;
মহাবাজাও তাকে লৈছিলে। সেই সময়ত চাৰিজনক (চুগুত্ৰাক) উদয়াদিত্য
নাম দি, আনি বাজা অভিষেক কৰাই চ'বালৈ উলিয়াই পঠালে। মহাবাজাও কঠাপত
প্ৰাণ হবৰ দেখি বনমালী গৌসাই ওলাই আহি জ্বলা পালেহি। বাজাও বৰ্গী হ'ল,
শঁক ১৫২২; ভোগ ৭ বছৰ।

লাচিত বৰফুকনে বাম কটকীতকৈ চকীয়ালৈ এই বুলি কৈ পঠালে বোলে,
আমাৰ এখন পূৰ্বেৰ ধাৰণে মানাহৰ হুখত পূৰ্ণ নিবন্ধে চকী দিলেগৈ। তাত পাচে
লাচিত বৰফুকনৰ যুত্ৰা হ'ল। পাচে ভেওঁৰে ককায়েক লালুকী
কচলু খোৱাক ডা-ডাঙ্গৰীয়া সবে সমালোচন কৰি সলাল
বাজ্যবপৰা মাতি পঠালে। সেইবেলা লালুকী কচলুখোৱা সলাল গোহাঁই হই আছিলে।
পূৰ্বে খোৱাবজা বৰ্গদেৱৰ দিনত যে লেচাইডাঙ্গ সলাল গোহাঁই হ'ল, তাৰেপৰা এই
সলাল গোহাঁইৰ বিষয়ৰ বিষয় লুপ্ত হৈ আছিলে; এওঁৰ দিনবপৰাহে পুনৰ প্ৰকাশ
পুনৰ স্ৰজ্ঞন হাদিৰাত চকী হৈ প্ৰণালীকপে চলিল। এইজন বৰ্গদেৱৰ দিনতে
১৫২১ শঁকত লাচিত বৰফুকনে বজালক বণ জিকি
হাদিৰাত চকী নিবন্ধ কবিলে।

মোমাই ভায়েলী বৰবকৰাৰ জীয়েক, লাচিত বৰফুকনৰ ভনীয়েক মহাবাজাৰ বৰ
আই কুঁৱৰীৰ চাৰিজন গোহাঁই টংচু সজিকাই বৰবকৰাৰ ঘৰত আছিলে, নাম ইন্দ্ৰসেন,
কামসেন, বীৰসেন আৰু চন্দ্ৰসেন। তাৰে মাজুজনা বৰ্গী হ'ল, ইন্দ্ৰসেন হ'ল
চাৰিজন বজা।

এইজন বৰ্গদেৱৰ দিনতে যিবি সজিকাইৰ দিহিঙ্গীয়াফুকন, ওঁইবেলা বৰগোহাঁইৰ
দৈন্দৰ চাৰিঙ্গীয়া ফুকন, লুপ্তী চোটিয়াৰ ওপৰ দৈন্দীয়া
বাজখোৱা, বুঢ়াগোহাঁইপৰীয়া চন্দন নামদৈন্দীয়া
বাজখোৱা, বৰগোহাঁইৰ বৰ অভয়পুৰীয়া বাজখোৱা,
কুল বকৰাৰ ভতিজাক মাজু অভয়পুৰীয়া বাজখোৱা,
লানমাগুৰ সৰু অভয়পুৰীয়া বাজখোৱা, হুৰবাৰ
ভকৰা দিহিঙ্গীয়া বাজখোৱা, লাণেতিখ পানীদিহিঙ্গীয়া
বাজখোৱা, বকতীয়ালৰ দিখোঁমুখীয়া বাজখোৱা, বৰগোহাঁইপৰীয়া গজপুৰীয়া
বাজখোৱা, লেচাই কীৰী জাতত চুতীয়া, তাৰে ভকৰা নেওগ; লাওজাই আহোমৰ

দিখোঁমুখীয়া বাজখোৱা

গজপুৰীয়া বাজখোৱা

ভকৰা নেওগ

পানী নেওগ

বাকৰতী বৰ নেওগ

পানী বেওগ, হোলাঘৰীয়া বকৰা, জাতত লাথুৰ, চাওডাঙ্গৰ বকৰা জাতত পাপন,
মৰকীখোৱা গোহাঁই বাহগড়ীয়া বুঢ়াগোহাঁইৰ বাঁহৰ সদিয়াখোৱা গোহাঁই জাতত
কপসম্বিকৈ, আৰু বাকৰতীৰ ববনেওগ জাতত নংককু।

এইজনৱা স্বৰ্গদেৱৰ দিনতে বান্ধেবীয়া নগাই আমাৰ কিছু গাঁও মাৰিলেহি ;

গোলাঘৰ

পাচে আমাৰবোৰে সেই নগাকো ধৰি মাৰিলে। আৰু

এইজনৱা দিনবেপৰা আমাৰ গোলাঘৰ হ'ল ; পূৰ্বে

বজালৰ চহি দিয়াৰ কাৰণে বাজাত পচা (১৫৮৬ শকত) তুলি সাত লক্ষ টকা এই
ঘৰতে থৈছিলে।

উদয়াদিত্য সিংহ

১৯২২ শকত উদয়াদিত্য সিংহ নাম লৈ চাবিঙ্গ বজা চুগড়ুকা বজা হ'ল। এওঁৰ দিনত বুঢ়াগোহাঁই বাঁহগড়া আভনেই থাকিল, মাহুবিয়ালৰ লাজিচড়েই ববগোহাঁই হই থাকিল, দিলিহিয়ালৰ প্ৰথমতে হবি ববপাত্ৰ হ'ল। বাঁহ-গড়ীয়া বুঢ়াগোহাঁই ফৈদৰ মৰজীখোৱা, কপ সন্ধিকাইব সদিয়াখোৱা গোহাঁই, কলখুব হলহল গোহাঁই যোঁৰা-কোঁৱৰ বকৰা হ'ল, এই ঘৰ পূৰ্বত জাতত নগা। লালুকী কচলুখোৱাক সলাল গোহাঁই ওচাই লালুকী সোলা নাম দি, ববফুকন পাতিলে। লালুকী লাচিতৰ ককায়েক, জাতত লুখুবাখন। যোঁৰাকোঁৱৰ বববকৰা ভাজি লাইত্যাও আহোমৰ পেলনক বববকৰা পাতিলে। কলিয়াববীয়া চেটিয়াফুকন পূৰ্বত জাতত মিবি, দিহিঙ্গীয়া ফুকন মিবি সন্ধিকাইব, চাবিঙ্গীয়া ফুকন লাইমুদৰ; বাইডঙ্গীয়া ফুকন লুখুবাখনৰ, নামডঙ্গীয়া বাজখোৱা বেৰতী গঁৱা আহোম, পানী দিহিঙ্গীয়া বাজখোৱা লাপেতীৰ; দিখৌমুখীয়া বাজখোৱা টংচু সন্ধিকাইব বাঁহৰ; দিখৌমুখীয়া নেওগ জাতত কলচু, বব অভয়পুৰীয়া বাজখোৱা জাতত লানমাগ্ৰু, ওপবদৈয়ঙ্গীয়া বাজখোৱা লুখুৰী চেটিয়াব, নামদৈয়ঙ্গীয়া বাজখোৱা বুঢ়াগোহাঁই ফৈদৰ; শলগুৰীয়া বাজখোৱা বাককোয়াল ববগোহাঁই ফৈদৰ; দোলাকাববীয়া বকৰা নৰা কোঁৱৰব; চাওডাঙৰ বকৰা জাতত পাপন, ডেকাফুকন টংচু সন্ধিকাইব, ভিতকৰাল ফুকন আৰু হিলৈদাবী বকৰা। চেটিয়াপাত্ৰ বকৰা হালধিববীয়া চেটিয়াব, চুলী বকৰা আৰু ঘিলাধবীয়া বকৰা হুৰাব। পাচে মাহুবিয়ালৰ সলাল গোহাঁইয়ে চৈয়ঙ্গীয়া সন্ধিকৈক আ'ব বংশ বুলি ক'লত বৰ্গদেৱে চাবিঙ্গ বজাক বিচাৰিব দিলে; বিচাৰি চৈয়ঙ্গীয়া সন্ধিকাই বিস্তৰ পালে। সেইবোৰক চৈয়ানত পাতি, ঠাটি-বাৰী দি, চেটিয়া পাত্ৰবৰ খেল কৰিলে। তাৰে অধিকাৰী ববগোহাঁইৰ পোহালিব বকৰা পাতিলে; তাকে চেটিয়াপাত্ৰ বকৰা বোলে; মৰজীখোৱা বকৰা, বেতকতীয়া বকৰা টংচু সন্ধিকৈব বাঁহৰ; হুৰবীয়া বকৰা বকতিয়ালৰ।

১৯২২ শকৰ আশোণ মাহত ডকলাৰ পাচিমান পায়, সৰাপায়, বাধাপায়, ভাঙ্গিপায় এই চাবিগামে পাটল, খাব, নাম বুলি পাগল ডুবিব গাঁৱত বাতি ছুৰ কৰি তিনিটা মাহ

কাটিলে ; ল'ৰা-ভিকতা লহিতে ৪০ মানুহ ধৰি নিলে। এই কথা উল্লাসিতা সিংহ বৰ্গদেবে শুনি বাহুগড়ীয়া আভন বুঢ়াগোহাঁই প্ৰস্থো তিনিজন গোহাঁই, বকৰা-কুকৰ-বোকেৰে আলটি বোলে, পূৰ্ণত আমাৰ বৰা-বুকু দুই চাৰিবাৰ ঘাটিছে। এতিয়াও বহু প্ৰবন্ধেৰে ডকলা ধৰিব পাবিৰ হেন বুলি পাচিব খোজে'।; গোহাঁইবোৰে বা কি বোলে ? পাচে বুঢ়াগোহাঁইয়ে বোলে ইন্দুৰৰ গাঁওক যদি খানিৰ পাৰে, তেবেলে তাক ধৰি আনিব পাৰি। তথাপি বুঢ়াগোহাঁইৰ কথা নলৈ, মহাবাজ বৰ্গদেবে খোৰাকোঁৰব বকৰাক লগত দি পেলন ববকৰাক লগত মানুহ-দুহুহ দি, ডকলা মাৰিবলৈ পাঁচিলে। পাচে ববকৰাই মহাবাজক সেৱা কৰি ১৫৯৩ ল'কৰ বৈশাখৰ এদিন আছোঁতে সোৱণশিৰী পাব হই, বজাৰাতিত কোঠ দি বহিলগৈ। পাচে আমাৰ টুৰাইকে তিতাইকে ববকৰা আগবাঢ়ি চকী দি বহিব দিলে। ডকলাৰ বকৰাগাম, চোঁটাচ দুটা আহি টুৰাইৰে তিতাইৰে আগত বোলে, বন্ধীহঁত ডালৰ বান্ধৰ হই বৰ্গদেবৰ স্ৰোহ আচৰিলো ; বৰৰ কুকুৰ হই গিৰিহঁতৰ ঠেং কাহুৰিলো। এতেকেহে মাৰিবৰ কাটিবৰ নিমিত্তে আমাক খেদি ববকৰা আহিছে। টুৰাইয়ে তিতাইয়ে বোলে, তইতে বৰ স্ৰোহ

ডকলাৰে খুঁজ

আচৰিছ। আকে জানি গামবোৰেৰে সহিত আহি,

যি আমাৰ মানুহ মাৰি ধৰি নিছ, তাকো নমাই দি,

স্ৰোহ ক্ষমা কৰিবৰ নিমিত্তে ববকৰাকো সেৱা কৰহি। আমিও বৰা-বুকু সহিতে ববকৰাক মাতিম ; তইতৰ দোষ ক্ষমা কৰিব। ববকৰাও বৰ্গদেবলৈ মাতি পঠাব ; যদি তইতে মানুহ-দুহুহ নমাই নেদিয়, তইত নাযাব, পাচে তইতৰ পৰ্ৰন্তকে খানিব, তইত নাহি, পৰ্ৰন্তত কেইদিন থাকিব ; ডকলাই বোলে, আমাক মাৰিবৰ কাটিবৰ নিমিত্তে তইত আহিছকৈ, তপত বজত জানো কোনোবাখন কৰে ? এতেকে অখন আমি যাব নোৱাৰোঁ। এইবুলি ডকলাৰ বকৰাগামে বোলন্ত, কেৰাগামে ২৩টা ডকলাৰে বোলে, আমাক মাৰিবলৈহে আহিছে ; শিয়াল-কুকুৰ বাটে হাতী কিঁকৈ যাব ? এইবুলি টুৰাইকে তিতাইকে আহিবলৈ বেদি বাৰি ধ'লে।

পাচে টুৰাইয়ে বাৰখন গৰু হাটবোৱাক কৈ ববকৰালৈ বুলি পঠালে বোলে, আমি বকৰাগামেৰে কথা কৈ থাকোঁতে, ববকৰা আহি বেৰি ধৰকহি। এইকথা শুনি ববকৰাই সোৱণশিৰীয়ে উজাই বাবে গৈ গাং নৈৰ মুখ পাভলগৈ, টুৰাইয়ে তিতাইয়ে ক'লেহি বোলে, ইবোৰ আমাক ধৰিবলৈহে আহে। এইবুলি শিহুৰি বোলে, আমি তইতৰ যি মানুহ-দুহুহ গাঁও মাৰি নিছোঁ, তাকো আনোঁগৈ, এইবুলি আমাক এবি পলাই গ'ল। পাচে ববকৰাই ডকলা ধৰিব নোৱাৰি টুৰাইকে তিতাইকে দায় ধৰি, পুনৰাব দৈগ্ৰুজৰ মুখলৈ উলটি আহিল। সেইবেলা মাৰিবৰে ওপবতাপ ডকলা বৰাই লৈ পালেহি। পাচে ববকৰাই বৰ্গদেবলৈ বাৰিবাৰাল দৰ্শাই, ডকলা ধৰিবৰ আচল হেন বুলি কৈ পঠালে। এইকথা বৰ্গদেবে শুনি বস্মি চাওতাকত কৰি টুৰাইকে তিতাইকে দায় ধৰি

বোলে, জানে যে ডফলাৰ বন্দী ধৰিব নোৱাৰিব, বববকৰাক মো সিহঁতে বিছাই কিয়
আবগটাই নিব ? এইবুলি টুৰাইকে ভিতাইকে লোৱা লগাই ধ'খ দিলে বোলে, নাইবা
ডফলাক ববাই ধৰি নিয়া মানুহ-মুহুৰকে নবাই দিব, নহয়বা বাট-পথ দেখুৱাই ডফলাৰ
গাঁও-ভূঁইকে ববাব, তেবেলে এবিৰ। আৰু বোলে, বববকৰায়ে ভয় কৈহে বাটপথ
আচল বুলি কৈ পঠাইছে। জেঠৰ ভিতৰতে ডফলাখিনি ধৰি নেদিলে সুদাই বেৰিব।

পাচে বববকৰাই এই আজ্ঞা শুনি দুহুহুখবপৰা গৈ বচতিয়াত কোঠ দি
বহিল ; ডফলাৰ গাওঁ মাৰিবলৈ ববাবুককেৰে আলচ কৰিলে। ন-নৈৰ পাৰ হুই, লগত
লোকজন দি, লাওডেকাক পৰ্জত নৈৰ পাৰ হুই থাকিব দিলে। খগা হাজৰিকাকে
থবা গৰকে ইবোবৰ লগত দি, হাজাৰত দুকুৰিকৈ মানুহ বাচি বাচি, টেকেলা একোটা

চুটিয়া কাঁৰী বকৰা

দিলে। চুটিয়া কাঁৰী বকৰাকে চুদীৰ বকৰাকে, টুৰাইকে
ভিতাইকে হাবিববকে ভাজী ডফলাকে আগ কৰি, কাঁৰে
হিলৈয়ে সাৱধান হুই, ডফলাৰ চান্দ মাৰিবলৈ পঠালে। এই প্ৰকাৰে লোকজন
জিৱাবকৈ দি, বববকৰাও পাছতে বৰ বেগে গৈ, আগবাঢ়ি কোঠ গড় বান্ধি বহিল
গৈ। বববকৰাও যাকে যেনে সাৱধান হুই থাকিব দিলে, যেনি যাকে যাব দিলে,
সিবোৰেও তাকে কৰিলে। পাচে সিহঁতে বাটপথ আচল-আবল দেখি, তাতে বাৰিষা
কাল, সাৱধান হুই বহিব নোৱাৰি, সকলোৰে আলচি একদিনা বুধবাৰে বাতি ডফলাৰ
চান্দ মাৰিবলৈ গ'ল। আৰু জানি ডফলা ভাগি পলাল। পাচে চান্দ ডফলা বিচাৰি
নাপাই, বুঠেই চুটা ডফলা পাই ধৰি আনিলে। সিহঁতৰ হাত-মুৰকে কাটিলে।
“ভাগিন” ডফলা এটি আনিলে : বতৰগৰ্গা বকলা ডফলাও তাৰ পাছে পাছে খেদি
আহিলে। আয়াৰ বগুৱা মানুহে বোলে, আবৰ ডফলাহে পালি। এইবুলি “ভাগিন”
ডফলাই সহিতে গাঁও পালেহি ; হ'কি ভাগি আহিল। ঠেক বাটত আগভেটি ধৰি,
ডফলাই আয়াৰ বিস্তৰ লোকজন পেলালে। খগা হাজৰিকা, খবাগায় প্ৰমুখ্যে আয়াৰ
আৰু লোকজন সহিতে বববকৰা হ'কি বচতিয়া কোঠলৈ আহিল।

এই কথা বৰ্গদেৱে শুনি চাওঁডাৰবকৰা পাপনক পঠাই বববকৰা প্ৰমুখ্যে ববাবুকক
আনলোকক যদি আনি হাডীশালত বন্দী কৰি থৈ বোলে, বোৰ কাৰ্য্যকাম কৰ নকৰি,
চাৰিটা ডফলাৰ হতুৱাই বোৰ আহিলাপাতি সহিতে ইয়াৰ লোকজন পেলালে। এই
বুলি দায় ধৰি, যিৱলিবেলা চ'বলৈ ওলাই মহাবাজা বববকৰাক হৰিব দিলে ; পাচে
বাকৰাওৰে আইকুঁৱৰীয়ে বহুত বচনে বুলি বাতি বাখিলে। ভবাণি মহাবাজা বববকৰাকো

ভেবেবা বববকৰা

জদি বৰলৈ খেদিলে ; আৰু লুপুৰাখনৰ ভেবেবাক
বববকৰা পাতিলে ; আৰু ভগা বববুকক বোঁৱাকৌৱক
আনি ভিতৰকাণ্ড, ফুকনৰ দায় দিলে। পাচে থৰ কালি হ'লত, ডফলাত যি আহিলা-
পাতি পৰিছিলে, মানুহো যি ধৰি নিছিলে, ডফলাই সকলো দিলেহি।

সেইবেলা মহাবাহাব হাতীশালত হাতী এটা শুক্লা হ'ল। তাব ওপৰত চন্দ্ৰতাপ ভবি বাগেবা কোবাই গা ধুৱালে; পাচে ক'লা হ'ল। সেই সময়ত কাৰকপীয়া চেকেবী ভকত ববাসী এটি বনয়ালী গোসাঁইৰ সত্ৰত দক্ষিণপাটত আছিল; বাব

দক্ষিণপাট সত্ৰত
পৰমানন্দ বৈবাসী

পৰমানন্দ। গোসাঁইৰ তাব পৰা আহি ড'হা ববাব
ববন্ত আছিল। আচাব-বাৰহাব ভাল দেখি ড'হা ববাই
প্ৰতিপালন কৰিছিল। সেইবেলা বজাদেওৰ গা-চোৰা

লিঙ্গিবা ববাব পুতেকক মহাবাহা বন্ধি ৰেদিলে। পাচে বাজমাওৰে আনি ভাকে ড'হা
বায়ুণৰ ববন্ত বৈছিলে। তাত হুই চাবি কথাত প্ৰমাণ পাই ববাব পুতেকে ববাসীত
সুধিছিলে। পাচে যেতিয়া ববাব পুতেকক মহাবাহা আকৌ ভিতৰলৈ নিলে, সি
একদিনা প্ৰস্তুত পাই বৰ্গদেৱক ক'লে বোলে, ড'হা বায়ুণৰ ববন্ত এটি ববাসী ভকত
আছে, কথাবাৰ্তা ৰি কৰ বৰ প্ৰমাণিক। বৰ্গদেৱে শুনি, ববাব পুতেকৰ হতুৱাই হুই-
চাবি কথাব প্ৰমাণ পাই, ববাসীক ড'হা বায়ুণৰ বববণৰা অনাই, ববাব পুতেকৰ বাবী
বৰ সজাই ধ'লে। ভাবেপৰা বজাই ববাসীক চাকলৈ নিয়াই কথাবাৰ্তা আপুনি সুধিলে।
বৰ্গদেৱে কথাবাৰ্তা ভাল দেখি, ভাঙ্গৰ কৰি সত্ৰ কবাই দি, অভকতলোকক ভকত কবাব
দিলে। তাত পাচে বাহগড়ীয়া বুঢ়াগোহাঁই প্ৰমুখ্যে বববকৰা আক আনো বকৰা
কুকন, এইসকলক ঠাকুৰীয়া ভকত ভাঙ্গি মহাবাহাব আজ্ঞাৰ ববাসীয়ে ভকত কবালে।
বৰ্গদেৱো ববাসীৰ বৰলৈ অহাৰোৱা কৰিছিলে। তাত পাছে ঠাকুৰীয়া মেধিবোৰক
ববাসীত শৰণ ল'বলৈ আনিব দিলে। বৰ্গদেৱো তিনিজন গোসাঁইকো, ডা-ভাঙ্গীয়া
প্ৰমুখ্যে সমস্তকে ববাসীত শৰণ লগালে। মোৰামৰা আদি কৰি সমস্ত ঠাকুৰীয়া মেধিক
শৰণ লগাবলৈ ধৰিলে।

এইকথা ভাঙ্গীয়া কুকনবোৰে সহিব নোৱাৰি সকজন গোসাঁই চুৰুকালৈ কথা
দিলে বোলে, বৰ্গদেও। গোসাঁইদেও। বাজাকো ধৰ্মকো বন্ধা কবোক, আৰিও লগ
ল'ব। পাচে সেই বেলা ভাঙ্গীয়াবোৰে সকজন গোসাঁইৰে গোপ্য কৰি কথা হ'ল।
সকজন গোসাঁয়েও ভাঙ্গীয়া বকৰা কুকনবোৰেৰে সমালোচন কৰি, দক্ষিণপাটীয়া
হাজৰিকা, ভাবে ভায়েক বতনপুৰীয়া মোহন, বায়গিলা হাজৰিকা, তাইবাই দোলা-
বীয়া বকৰা, ডেবেবা বববকৰা আক আনো হুই-চাবি ববাবুককেৰে আলচি এপৰ বাতি
আহোঁতে, এইসকলক লগত লৈ বৰ্গদেৱক ধৰিবলৈ গ'ল। আহোঁতে ড'হা বায়ুণৰ
বববণৰা আনি বাপেক পুতেক হালকে কাটি বাটতে ববাসীৰো ঘৰ ভেটিলেগৈ। সক

হাইঠাঙবিব লগৰ

গোসাঁই পৰ মহাত আহি, হাইঠাঙবিব লগৰ হুৰাব
পালেহি। পাচে হুৰাবীয়া হুৰাব বেলিব দিলে। তিমক-

ভবীয়া পচাশিয়লু হাজৰিকাই হুৰাব বেলি বেলিলত, গজপুৰীয়া হাতী বকৰাই পৰীক্ষিত
চেকেবী নাউত, এই হুইয়ে হাতীৰ হতুৱাই গড় ভজাই দিলে। পাচে কেই পোনে

বোম্বাই, নক গোহাঁয়ে পচানিৰু হাৰুবিৰাক হুৰাবডে কাটিলে। পাচে নক গোহাঁই আহি বৰচ'বা পালেগৈ।

বেইবেলা নক গোহাঁইক ধৰিবলৈ, বৰবকৰা পেলন আৰু বোঁবা কোঁৱৰ, আৰু পাণন বেঙগ, চাৰিভীয়া বকৰা, এইবোৰ নক গোহাঁইক কাষ পালেগৈ। ডাঙৰীয়া-

চাৰিভীয়া বকৰা

নকলে, ডিঙকৰাল ফুকনে ভগা বৰবকৰা বোঁবা কোঁৱৰক গৈ দাৰুটি ধৰি আকাল দাৰি পেলাই ধৰিলে।

নক গোহাঁয়ে ভগা বৰবকৰা বোঁবা কোঁৱৰকে পেলনকে, পাণন বেঙগকে কাটিলে; আনো হুই-চাৰি দানুহ কাটিলে। তাইবাই দোলাবৰীয়া বকৰা প্ৰভৃতি আনো বহু বিষয়া ওলাই আহি নক গোহাঁইক লগ ল'লেহি। পাচে হৰি বৰপাত্ৰক নাহিব দেখি মনতে কিছু সন্দেহ কৰি তেওঁক ভাঙ্গি চপাক বৰপাত্ৰ পাতিলে। পাচে আৰু আনো বহুলোকজন লগ ল'লেহি। পাচে ডেবেৰা বৰবকৰাই বজাৰ জখলা টাবিলে। পাচে

চপা বৰপাত্ৰ -

উমী কৰিলে; চাৰুত কান্দিব ধৰিলে। ডেবেৰাই বোলে, ওপৰলৈ মন কৰা; নাকান্দিবা। পাচে মহাবাজা

নাকান্দিবে, বোলে, তইত তিনিয়ে এনে কিয় কৰিলি? মইনো তইতক কি কৰিছোঁ? পাচে ডেবেৰাই বোলে, কৰিবলৈ আৰু লাগে কি? ধৰ্মকো বিঘাত কৰিছা। বৰখুটা কাটি আহিছোঁ মাথোন। এই বুলি আন দিনা বজাক তাওকাকে দি হাতীত ভুলি পৰ্বতলৈ নি ডেবেৰা বৰবকৰাই খুন কৰিলে; বজাদেও তাতে মৰিল। ১৬২৪ শক, মাঘ মাস; বজাদেওৰ ভোগ ২ বছৰ।*

এইজন স্বৰ্গদেৱেই গুৱাহাটীৰ “ৰামগড়” ও “পানীগড়” ইত্যাদি কৰি, অতি

গুৱাহাটীৰ

ৰামগড় পানীগড়

পৰিপাটিকপে নিবন্ধ কৰে; আৰু পানীগড়ৰ বামৰণবা কেই হাত, পানীত কেইহতীয়া শালকাঠৰ খুটা খায়; আৰু অখাউনী পানীত বৰ বৰ বাইডাঙৰ হুই মূৰ

দোহাবে বান্ধি, কল লগাই শিল বান্ধি, কি ছোখেৰে কেনে গড় কৰিব লাগে, ইয়াৰ কাকত পাতি অতি সুকল নিবন্ধ কৰিলে; আৰু উজনিৰ বৰাগী আলি কবালে।

* কান্দিবাহ ভাৱলীফুকনৰ বুৰঞ্জীমতে ডেবেৰা বৰবকৰাই বিৰপান কৰাইছে এইজনৰ মন দেখক মাৰে।

ৰামধ্বজ সিংহ

১৯১৪ শকৰ মাঘ মাসত সকলজন গোহাঁই চুন্নুকা হিন্দুতে ৰামধ্বজসিংহ নাম লৈ বজা হ'ল। বৰচ'ৰাত বহি, পোনে-পোনেই ডেবেৰাক বববকৰা ভাঙ্গি, ধোবা কৌৰব কলিৱাক বববকৰা পাতিলে; লালুকী লোলাকো ভাঙ্গি নৰ্বিকৈব নাৱাৱণ বনিকবক বববকৰা পাতিলে। পৰৱানন্দ ববানীকো ধৰি ধূলত দি, কলাপটুৱাব ছুব ভাঙ্গি উঠাই পঠালে। পলঙীয়া ফুকনক আৰি

জা-জাৰবীয়াসকল

ভিতৰুৱাল ফুকন পাতিলে; আৰু বৰ্গবকা উদয়াদিত্য বৰ্গদেৱৰ বৰচ'ৰাত "জোনা-শাল" (?) পাতিলে। কতদিন থাকি ধোবাকৌৰব কলিৱাক বববকৰা ভাঙ্গি, আকৌ ডেবেৰাকে বববকৰা পাতিলে; নাৱাৱণ বনিকবকো ববফুকন গুহাই পুনৰ লালুকী লোলাকে ববফুকন পাতিলে। বাহগড়ীয়াৰ আতৰেই বুঢ়াগোহাঁই হই থাকিল; বৰপাত্ৰ গোহাঁই হই থাকিল চপা। বাককৌৱালৰ লাদিচক ববগোহাঁই পাতিলে। পাচে সেইবেলা বাক্‌জাৰ দুলাৱা বকৰাব পুতেক, ডেবেবা বববকৰাৰ ভাগিনীৱেক, বজাব জোঁৱাই চেদবুন্ গোহাঁই এইসকলে একদিকিৱা হৈ মোৰামবোৱা ভকতেৰে আলচি, ববগোহাঁইৰ কথা ডেবেবা বববকৰাত গোচৰ দিলে বোলে, ববগোহাঁয়ে মহাবাজা বৰ্গদেৱলৈ আলচিহে হেন পাওঁ। ডেবেবা, বববকৰাই তনি বজাত ক'লে বোলে, বৰ্গদেৱৰ ভাই চাৰি বজাক বজা পাতিবলৈ বাককিৱাল ববগোহাঁয়ে আনো দুই চাৰি লোকে সহিতে আলচ কৰিহে। সেইকথা তনি, বৰ্গদেৱে ডেবেবা বববকৰাক শোধপোচ কৰিব দিলে।

পাচে একদিনা মহাবাজা পৰ্বতলৈ গ'ল। টংচু নৰ্বিকৈ বববকৰাৰ নাতিৱেক ডেবেবা বববকৰাই (ডেবেবা টংচু বববকৰাৰ জীৱেকৰ পুতেক) বজাক বিলগাই ক'লে বোলে, চাৰি বজা বাককিৱাল ববগোহাঁইৰে আহি নগবৰ ভিতৰ সোৱাইছে বুলি তনিহে। এই কথা তনি মহাবাজা ববাবুককেৰে সতুচিত হৈ, বাৰ্তা জানিবলৈ চোৰাংচোৰা পঠালে। বজাও বকা-ধমকা কৰিহে কঠালবাৰী পালেহি। চোৰাংচোৰা লৈ উলটি বজাত ক'লেহি বোলে, বৰ্গদেৱ! একো নাই, কথা মিছা। পাচে ডেবেবা বববকৰাই বোলে, ববগোহাঁয়ে চাৰি বজাক আনিবলৈ ধোবা পঠাইছিলে সঁচা, পাচে চাৰি বজাহে নাছিলে। আনো জিবোকেৰে আলচি সেই কথা বৰ্গদেৱত ক'লে, সেই বোবক ল'কা ধৰি ডেবেবা বববকৰাই বোলে—এই কথা আনুকা ভাখুকাইহে জনে।

মহাবাজাই সুখিলত সিহঁতেও বোলে, হয় আশিও জানো। পাচে এক কথা লৈ, মহাবাজাই বাককিন্নাল ববগোহাঁইক ঘৰতে ম্বালে; আক তেওঁৰে সলনি ডেবেবা বববকৰাৰ ভাগিনিয়েক বজাৰ ছোঁৱাই চেঙ্গমুনক ববগোহাঁই পাতিলে। তাত পাচে

চেঙ্গমুন ববগোহাঁই

ডেবেবা বববকৰাই জুই-চাৰি মানুহেৰে আলচি বজাক ক'লে বোলে, এই কথা ভগা বববকৰা ঘোঁৰা কোঁৱৰব

কলিয়াও জানে। পাচে মহাবাজা সেইকথাও ডেবেবা বববকৰাকে সুখি চাব দিলে। ডেবেবাই সুখিলত, হাতী পোৱালী গোহাঁইৰ পুতেক দ্বৰফলীয়া বকৰা, ঘবন্দী বকৰা, খৰাগামৰ পুতেক এইবোৰ প্ৰমুখো বোলে, ঘোঁৰাকোঁৱৰ বববকৰাই জানে হয়; আমাকো বুলিছিলে, পাচে আশিহে গাত নল'লো। আক আশ্বয় মাতিবৰ জন্তে ডেবেবা বববকৰাই নাঙশলীয়া বকৰা, গগক ডেকা, মৰাৰ বগা ডেকা, নাঙশলীয়া নটৰ বৰা, খুমৰ বৰাহী, এইবোৰক কাটিলে, আক মহাবাজা স্বৰ্গদেৱে নাজানো বুলিবৰ কাৰণে, কোঁপডোৱাৰ পুতেককো কাটিলে। তাত পাচে ভগা বববকৰা ঘোঁৰাকোঁৱৰব কলিয়াকো ঘৰলৈ খেদিলে।

১৫২৬ শঁকব আৰাঢ় মাহত, পূৰ্বে উদয়াদিত্য সিংহ স্বৰ্গদেৱ আছোঁতে সদিয়লীয়া ভলকীয়া চুটিয়া ভাগি আহি, আবৰ চুটিয়াৰ টেমিৰে, নানাইৰে লাইচেঙ্গৰে গাঁৱলৈ গ'ল। এই কথা স্বৰ্গদেৱে শুনি, তামুলী ডেকা বামধন প্ৰমুখো কৰি ঘবন্দী হাজৰিকা, খৰাগামৰ পুতেক, আনো লোকজন সহিতে ডেবেবা বববকৰাক তিনি মুনিৰ দ্বাৰা আহৰ চুটিয়াক ধৰিব দিলেগৈ। ইবোৰো গৈ, তিনি মুনিৰ হাটত গৈ কোঠ দি বহিলগৈ। সদিয়াৰ দ্বাৰাৰেও কপ সন্দিকাইৰ তিপমীয়া ফুকনকে, পঁকা গোহাঁইকে,

**তিপমীয়া ফুকন, দালহৰ
ফুকন, কছাৰী বকৰা**

দালহৰ ফুকনকে, কছাৰী বকৰাকে দিচিঙ্গ-দিবিঙ্গেদি পাছ ভেটা দিব দিলে। ইবোৰো গৈ দিচিঙ্গ-দিবিঙ্গেদি বহিলগৈ। ত'ৰপৰা গৈ চুটিয়াৰ গাঁৱৰ ওচৰতে কোঠ

দি বহি, চুটিয়াৰ গাঁও উঠি মাৰি, ঘবকো জুই দি পুৰি, পুনৰাৰ তিনিমুনিতে বহিলগৈ। টেমিৰ ভায়েকক মিৰি গামৰ পুতেককে পলাই মাওঁতে কপ সন্দিকৈৰ তিপমীয়া ফুকনে, বিহ গোহাঁয়ে পাই ধৰি লৈ আহিলে। সিহঁতক আনিবৰ দেখি,

দেওঘৰীয়া চুটিয়া

আমাৰ দেওঘৰীয়া চুটিয়া যি ভাগি গৈছিলে, বববকৰাৰ ঠাইত আবৰ চুটিয়াইকে সকলোখিনি আনি দিলেহি;

আক স্বৰ্গদেৱলৈকো ভেটিঘাটি খান দিলে। স্বৰ্গদেৱৰ আজাৰে টেমিৰ ভায়েককে মিৰি গামৰ পুতেককে বঁটা বাহন দি পঠাই দিলে। পাচে স্বৰ্গদেৱে বোলে, আমাৰ চুটিয়া যে ভাগি গ'ল সিহঁতে ইহঁতৰ পালৈ কিবা কথা বিছিলে; সেই কথিত্তেহে গ'ল। এই কথিত্তে ভাগি ঘোঁৰা চুটিয়াখিনিক গড়পাঁৱলৈ আনি ৰাখিব দিলে। তাত পাচে সোণাপুৰ নগৰলৈ গৈ মহাবাজা কাম্বুজত বহিলা পৰিল। মহাবাজা প্ৰাৰ বিধাৰণ হুজি বোলে,

মই নিশ্চীঠ। এনে বুলি মহাবাজা ডা-ডাঙ্গবীয়া সকলোকে চপাই ক'লে বোলে, তোমালোকে ককাইব পুত্ৰক কলিয়া গোহাঁইকে আনি বজা পাতিবা। পাচে কভোবে বোলে, ভাল! তেওঁকে বজা ল'ম, কভোবে নেহাতিলে। পাচে সকলোৰে নাথি আহি

সোণাপুৰ নগৰ

অগ্ৰে অগ্ৰে বিবাদ লাগিল। কভোবে বোলে, কলিয়া গোহাঁইয়েহে বজা, ডেবেবা বববকৰা প্ৰমুখো কভোবে বোলে, নহয়, চামঙবীয়া মৰাণ গোহাঁইহে বজা। এই কথা মহাবাজা শুনি ডেবেবা বববকৰাক ধৰিব দিলে। এই কথা শুনা ববফুকন নাবায়ণ খনিকবৰ ডাঙ্গুলী পক্ষুলে ডেবেবা বববকৰাত ক'লে বোলে, মহাবাজা তোমাক ধৰিব দিছে। বববকৰাই এই কথা শুনি সাজ খাবলৈ নুঠে।*

এনেতে মহাবাজাৰ নবীয়া টান হ'ল। পাচে মহাবাজা পুনৰ লালুকীৰ সলনি নাবায়ণ খনিকবকে ববফুকন পাতি ডেবেবা বববকৰাক ধৰিবলৈ পঠালে। পাচে ববফুকনক ওচৰলৈ চাপিবৰ দেখি ডেবেবা বববকৰাই লাবায়ণ খনিকৰ ববফুকন ববফুকনক বহা বুলি চাল-কঠ ম'চুলা মেলি দিলে। সন্দিকৈ ববফুকন নাবায়ণ খনিকবৰ মনেৰে বোলে বহা-চবাহে। এনেতে ডেবেবা বববকৰাই চালৰ ভিতবৰপৰা হেঙ্গদান উলিয়াই কোব মাৰিলে। দাখন টানকৈ কাঁকেৰে গোটাৰি বান্ধিছিলে, এতেকেহে দা নোলাল। পাচে ডেবেবা বববকৰাই বোলে, বতনপুৰীয়া! দক্ষিণপটীয়া তইতবোৰে কি চাই আছ? আহ! ধৰাইক! পাচে বতনপুৰীয়াই দক্ষিণপটীয়াই বেবি ধৰি সন্ধিকাইব নাবায়ণ ববফুকনক খুঁজিলে; আক বাইডলীয়া ফুকনকে আদি কৰি ছ-ঈবা ভগা ডাঙ্গবীয়া বকৰাকুকনক কাটিলে। পাচে ডেবেবা বববকৰাই গৈ বজাকো দৰৰ বুলি বিহ খুৱাই মাৰিলে; আক ভগা বববকৰা ঘোঁৰাকোঁৱৰৰ নাতিয়েক লাইতাইমুজক আক গড়গয়া সন্ধিকাইব কলিয়া, এইবোৰক বজাৰ লগত চেপি দিলে।

এইজন বৰ্গদেৱৰ দিনত অনেক উৎপাত হ'ল; নগৰখন তল গ'ল। পাচে মহাবাজা লোহিতত বজা কৰিলে; আক চাবিজ-বজা কলিয়া গোহাঁইকো আক বাক-কীয়াল বৰগোহাঁইকো এই দুইকো মিছা বাদে মাৰিলে। পাচে বাগ্যত এইকপে কটা মৰা দেখি, হল-ধূল লাগি ৰাজ্য ভাগিল; দিহাদিহি যায়। এইকথা ডেবেবা বববকৰাই

* কোনো গুৰুতৰ বিষয় বীমাংসা কৰিবলৈ হ'লে, বজাৰ চাৰুত ভোজ State dinner পতা হয়; তালৈকে পাত্ৰযত্নী আদি ৰাজ্যৰ প্ৰধান বিষয়সকলক মাতি দি, সেই সন্দৰ্ভে আলোচনা কৰে। ভোজ বা State dinner ৰাখে সন্মুখে হয়; সততে কিন্তু পাত্ৰযত্নীসকলক বজাৰ চাৰুত মাতি দি "সাজহে" State Lunch পুৱায়; আক ভেতিয়াই ৰাজ্যখনৰ নংকাত মানা বিষয়ৰ আলোচনা কৰা হয়। ডেবেবা বববকৰাই তেওঁক বজাই ধৰাই বুলি ভয় কৰি, এনে "সাজ" খোৱালৈ আহিবলৈ এৰিলে।

ভাৰি, বাহুৰ পঠাই লোকজনক দিওঁ দি বাখিলে। পাঁচে ভেবেবাৰ আপাহেকে আক
ইংছ নখিকৈ বববকৰাৰ বৈশ্বকৈ পুৰাও পুত্ৰকব, টংছ নখিকৈ ভিত্তকৰাল কুকৰব ন
পুৰি আনোতে উল্লানিভ্য বজাফেওব মাজীও বাতিয়েকক ভিত্তকৰ মাজ দিছাই পুত্ৰ
ভিত্তকৰপৰা উল্লানি পঠালে। আক কুকৰবোৰে সবখিতে আলচি কলিয়ারোহাঁইকে
বকা পাতিবলৈ হুঙতি কবিলে। পাচে ভেবেবা বববকৰাই জাবি কুকৰবোৰককো
ববাবুকককো বাতিয়ে খালত দিলে; কলিয়ার গোহাঁইৰ মাজিও পুত্ৰক মৰাণ গোহাঁইক
বকা ল'খলৈ হুলি খিব কবিলে। বাববক সিংহৰ ভোগ ২ বছৰ।

চুহুঙ্গ

পাচে ১৫২৬ শ'কত ফাঙন মাহত চামঙবীয়া বৰাপ গোহাঁইক আনি, আহোম
মতে চুহুঙ্গ নাম দি, ডেবেবা বববকৰাই বজা ল'লেহি। বজা হুয়েই চেঙ্গমুনক ভাদি
পৰ্বতীয়া পেলনক বৰগোহাঁই আক মন্দিৰক দাবাৰণ ধৰিকবৰ ঠাইত, লুখুবাখনৰ লালুকা
পৰ্বতীয়া পেলন বৰগোহাঁই সোলাকে পূব ববকুকন পাতিলে। বাকীবোৰ আগৰ
লালুকা সোলা ববকুকন পাজমজীয়ে থাকিল। পাচে কুৰি দিন আছে এনেতে
নাঙবেছ। কুকৰ চেঙ্গমুনক মিচিমি মাৰিবলৈ পঠালে।

কুকনে গৈ মিচিমি-মিচিমি বহিলগৈ। তাত পাচে মিচিমিৰ চুহুঙ্গগামে সদিয়া লাজাই
গৈ। মানুহ গোটাচেৰেকক ধৰি নিলে। বৰ্গদেহে শুনি হিলৈদাবী কৌৰবৰ এশ মানুহ
দি, কপ মন্দিৰকাইকে বিহগোহাঁইকে, কছাবী বকৰাকে, আক মন্দিৰক বৰভাঙাবী
বকৰাকে মিচিমিকে ধৰিবলৈ পাতিলে। ইবোবো গৈ
খালিপুত খান দি বহিলগৈ। চুটীয়া ২টা, মিচিমি ২টা,

চুহুঙ্গ গামৰ তালৈ পঠিয়াই দিলে বোলে, নিইত বৰ্গদেহৰ চাকতলীয়া বন্দী, এতিয়া কি
নিমিত্তে বন্দ-কন্দল কৰিছে, আহি আমাত কওকহি। পাচে সি চুহুঙ্গগামে কহি পঠালে
বোলে, আমি ববৰ কুকৰ হৈ গৃহস্থৰ ঠৈত কান্থখিলো, তেতিয়া আমাৰ খাটি বৈছে।
কিন্তু আমি এতিয়া যাব নোৱাৰোঁ। কিয়নো সিবোৰে আমাকে থং কৰি আহিছে,
জানো কোনখাল কৰে, ডেৰে আমি কি কৰিম? সিবোকৰো থং জ্বৰ হোক, আমিও
ভেটি-মাটি খান বিচাৰোঁ। মিচিমিৰ চুহুঙ্গগামে আমাববোৰলৈ এইবুলি কৈ পঠালে।

এনেতে কপ মন্দিৰকাইক গড়পাঁহলৈ আনিবলৈ বৰ্গদেহৰ টেকেলা গ'ল। পাচে
কপ মন্দিৰকাইবো মানুহ-হুহুৰ সদিয়ালৈ আহিল। বিহগোহাঁয়ে কছাবী বকৰাৰে
আলিম্ববপৰা গৈ (তিনিবুনিবপৰা) উত্তৰিত কোঠ দি বহিলগৈ। চিৰিক কুকনক
চাৰি কুৰি মানুহ লগত দি আগুৱাকৈ থাকিব দিলে।

চিৰিককুকন

মিচিমি আহি চকীয়ালক ধৰি, বিহগোহাঁয়ে ব'ত কোঠ
বিহে, তাত বহিলেহি। সিবোৰে বোলে, আমাক'পাহ ভেটা দি কিয় থব? আমি
চাউল মৰলীয়া আহোম টেকেলায়ে; আমি সদিয়ালৈ মেৰাও, এডেকে কইতে
আমাক এৰ। পাচে টেমিয়ে, টাবুৰে, চাবলীয়াল ববাহীয়ে লিপ-লেলাই গৈ মিচিমিত
জনাগৈ বোলে, বিহগোহাঁইকে, কছাবী বকৰাকে চুহুঙ্গগামে তাত ভেটি মাৰিলে;

আৰু ৰূপসন্দিকৈ আহি, গড়গাঁৱলৈ আহিবলৈ নাও ছুনি ভৰা দিছে; তইতে গাঁও মাৰি বয়বন্ত সুবি আনগৈ। এই কথা মিচিমিৰ বেলগায়ে শুনি আহি সদিন্নালৰ আৰম্ভীগাঁৱক ধৰিলেহি। ৰূপ সন্দিকাইয়েও শুনি লোকজন সহিতে মিচিমিক মাৰি ধেদিলে,

চাউল সমলীয়া

বেলগায়ে বণত পৰিল; মিচিমিহঁত পলাই পত্ৰ দিলে।

সেই বুজত যি আহিলাপাতি পালে, তাক দি বৰ্গদেৱলৈ

জবাই পঠালে। বিহগোহাঁয়ে কছাৰী বৰুৱাই আহি দিশ্‌নদীয়ে দিঃসদিয়া পালেহি।

পাচে বৰ্গদেৱে শুনি বুলাগোহাঁই প্রযুখো ফুকনবোৰেৰে আলচি ডাঙ্ৰচ, পাত্ৰসূয়, মহল জাখী, মুগ্‌খামুদ, চিৰাবোলা, আব্‌বেল্‌ টাকুটী, চিঙাচিক, এইবোৰেৰে সৈতে নাওবৈছা ফুকনে দুশ মিচিমি বৰাই আনিলে। মিচিমিহঁতে বোলে, বৰ্গদেৱৰ বন্দীক মাৰিব কাটিবৰ নিমিত্তে আহি দিয়া নাই; যি মাৰিছে নিছে, তাক ধৰি বৰ্গদেৱৰ ফুকনবোৰে বৰ্গদেৱলৈ দি পঠাওক। এই কথা শুনি নাওবৈছা ফুকনে ক্ৰহীয়া মিচিমি গোটাদেক ধৰি আনি বৰ্গদেৱলৈ দি পঠালে। মহাবাজা খংকৈ সিহঁতক মাৰিব দিলে; আৰু বৰাই জনা মিচিমিবোৰক বিদায় দিলে। ক্ৰহীয়া মিচিমি দুটা পলাই এবাইছিলে, তাকে। গাঁৱলৈ গৈ মিচিমিয়ে বোলে, তইতৰ নিমিত্তেহে আহি দুখ পাইছোঁ, এইবুলি আপুনি ধৰি মাৰিলে। ফুকনেও মিচিমিক পঠাই সদিন্নালপৰা বৈশাগ মাহত গড়গাঁৱলৈ আহিল, বৰ্গদেৱকো সেৱা কৰিলেহি।

পূৰ্বে বাম্‌ফুং সিংহ (চুঙ্গুফা) বজাৰ দিনত জয়ন্তাৰ প্ৰতাপসিংহ বজা আমাৰ বৰ্গদেৱলৈ এক কস্তা দিয় হেন বুলি, লিখা পত্ৰ দি, জলদাৰ খুজি পঠালে। বৰাই কটকীতকৈ ডিমকৰাৰ কাৰণেও কহি পঠালে। বৰাই কটকী আহি গড়গাঁও পালেহি। সেইবেলা জয়ন্তাৰ প্ৰতাপসিংহক মাৰি লক্ষ্মীসিংহ বজা হ'ল। আমাৰ চুহুৰ বজাদেৱে ক্ৰীহত পত্ৰ নেচাই, বচনেও ভুলি বোলে, যি কথাবাৰ্তা আনিছ, কইক। কটকীয়ে বোলে, আমাৰ জয়ন্তা বজা কস্তাৰ জলদাৰ খুজি পঠাইছে; আৰু ডিমকৰাকো খুজি পঠাইছে। পাচে বজা খংকৈ বৰাই কটকী আমাৰ এখেতে বৰিল। সেই সময়তে কছৰীৰো চামড-কটা চক্ৰবিৰলৈয়ে বাম্‌ফুং সিংহ মহাবাজাৰ নামে পত্ৰ-সন্দেশলৈ প্ৰীতিৰ কাৰণে আহিল। তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াই ভুলিলে, বৰবৰুৱাও ভুলিলে; পূৰ্বে নিয়মে

বজিআৰ বৰুৱা

বৰ্গদেৱৰ নামে পত্ৰসন্দেশ আহিবৰ শুনি, সেইকথা

বজিআৰ বৰুৱাই বৰবৰুৱাত জনালে, তাকে শুনি

বৰবৰুৱা মহাবাজা বৰ্গদেৱত ক'লে। বৰ্গদেৱে ক্ৰীহত পত্ৰ জানি, নেচাই, কটকীক ডলোটাই পঠালে। গোহাঁইবোৰে, বৰবৰুৱাই পুনৰ্ৰূপৰ ভুলি, পত্ৰ-সন্দেশ দি, মহাবাজা বৰ্গদেৱ চুহুৰৰ নামে পত্ৰ-সন্দেশ আনগৈ বুলি কটকীক বিদায় দিলে। পাচে সিহঁত গৈ নাহিল।

পাচে ১৫২৬ খ'কৰ বহাগ মাহত মহাবাজাৰ জলদাৰ ব্যাধি পৰিল।

মহাবাজাৰ বিপ্লৱ হেন দেখি ডেবেবা বববকৰাই, শিয়লুঙবীয়া নাওবৈছা, ভাইবাই ফুকন, টংচু সন্দিকাই ববফুকনৰ পুতেক, দিলিহিয়াল বুঢ়াগোহাঁই ফুকন, ম-বৰাণ পুতেক দেওক ; এইবোৰকে মাতি আনি মহাবাজা বোলে, ফেল জীয়া টান ; কলিমা গৌহাঁইকে তইতক বিলো। যদি সক কৈদৰ বুলি বজা নলহ, মোব ভাই তিপাম বজা নাৰায়ণ গৌহাঁই ইয়াকে বজা ল'বি। বজাব আগত সবে শলাগি ল'লে। পাচে বকলোৰে নোহল, এওঁক (কলিমা গৌহাঁইক) বজা ল'বলৈ, পূৰ্বে আমি এওঁৰ বাপেক পৰ্বতীয়া ডেকা বজাক বজা ল'বলৈ নহ'ল। এতিয়া পুতেক বজা হ'লে, আমাকনো কি ভালে বাবিব ? এতেকে আমি কলিমা গৌহাঁইক বজা ল'ব নোৱাৰো।

পাচে বুঢ়াগোহাঁই প্রমুখো ডাঙ্গবীয়াবোৰে, লাই সন্দিকাইৰ পুতেক বাইডকীয়া ফুকন, লুথুৰী চেটিয়াৰ পুতেক গন্ধীয়া বকৰা, দোলাবীয়া বকৰা লাথুম ডেকাৰ পুতেক ; গড়গাঁৱা সন্দিকাইৰ পুতেক শিলাকটীয়া বকৰা, বোঁবাকৌৰবৰ নাতিয়েক, কন্দলী বেজবকৰা, চঁড়াল হাজৰিকাৰ বাপেক-পুতেক, এইসকলে বোলে, মহাবাজা আমাৰ হাতত পৰ্বতীয়া ডেকা বজাব পুতেক কলিমা গৌহাঁইক বজা দিছে, আমি কলিমা গৌহাঁইকেহে বজা ল'ম, এইবুলি ফুঁফৈদ হ'ল। এনেতে তিপাম বজা নাৰায়ণ গৌহাঁই মহাবাজা স্বৰ্গদেৱৰ নৰিয়া টান শুনি, গড়গাঁৱলৈ আহিল। পৰ্বতীয়া পেলন বৰগোহাঁই আহি তিপাম বজাব লগ ল'লেহি। পাচে ডেবেবা বববকৰাই শুনি খেদি গৈ, তিপাম বজাক লগৰ লোকজনে স'তে ভাজি, পেলন বৰগোহাঁইক দীঘলাৰ বাৰীত মাৰিলে।

চেজমুল বৰগোহাঁই

(২য় বাৰ)

ভাত পাচে তেওঁৰে সলনি পুনৰ চেজমুলক বৰগোহাঁই পাতিলে। আক নামধৰুজিসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ ১৪টা পুতেকে। মাৰিলে। নামদৈৱজীয়া বাজখোৱাৰ দুই বাপেক-পুতেক, মৰাণ পাভবৰ পৰ্বতীয়া ফুকন, টংচু সন্দিকাইৰ ভায়েকফুকন, কাঁৰী হাজৰিকাৰ দুই ভায়েক, মৰাণ ডেকাৰ দুই নাতিয়েক, যুতকীয়া বকৰা চাওডাঙৰ বকৰা, এই দহক

পৰ্বতীয়া ফুকন

ভায়েকফুকন

যুতকীয়া বকৰা

ডেবেবা বববকৰাই আনি নামাৰি এৰিলে। পাচে বৰকুঁৰবীয়ে একদিনা বজাত ক'লে বোলে, ডেবেবা বববকৰাই যদি এনেকৈ থাকিব লাগিল, তুমিনো কিহৰ বজা ? পাচে বজা আহি কুঁৰবীৰ কথা লৈ শিয়লুঙবীয়া

নাওবৈছা ফুকন আৰু লাইটাই দেওধাই এই দুয়ে সহিতে আহোম কথাবে বজাই ডেবেবা বববকৰাক ধৰিবলৈ আলটিলে।

পাচে এই কথা ঠাই সৰা বেটীয়ে বুজি পোপনে ডেবেবা বববকৰাক ক'লে বোলে, তোমাক আই কুঁৰবীয়ে নাওবৈছা ফুকনে, লাইটাই দেওধানে, এইবোৰে আহোম কথাবে আলটিছে। পাচে ডেবেবা বববকৰাই শুনি বোলে, যোকহে মাৰিবলৈ আলটিছে, এতেকে ঘেৰো, কি কবিব পাৰো। এই বুলি ডেবেবা বববকৰাই ছলকৈ বিৰ পান

কৰাই বহাদেওক মাৰিলে ; বৰহুঁবৰীকো বোলে, তই বজাব ভাৱলী হুঁবৰীহে আছিলি।
 এই তোক বৰহুঁবৰী পাতিবোঁ। এইবুলি বৰি, বজাব ঠেং তলত মাৰি-চেলি দিলেদি।
 তাত পাচে শিৱসুভদ্রা বাওঁবহা হুকমকো মাৰিলে। পাচে তিপাহৰ বজাই ডেবেবাক
 মাৰি বজা হবলৈ আহিল ; তাকো ডেবেবাই পৰ্বতৰ আগিত থৈ মাৰিলে ; নাহকপীয়া
 বজাকো মাৰিলে। তাত পাচে তুংখাদবগৰা গৌৰৱ কৌৰৱক আৰি বজা পাতিবলৈ
 বিব কৰিলে।

হুকম বজাব ভোগ ১ বাহ ১৫ দিন।

গোবৰ ৰজা

তাত পাচে ভুংখুড়ীয়া ফৈদৰ সাবেঙ্গ গোহাঁইৰ পুতেক, চুতেজ্জ্‌নামকপীয়া ৰজাব নাতি, গোবৰ কোঁৱৰকে আনি ডেবেবা বববকৰাই পানীঘৰত আনি ৰজা পাতিলেহি : সেই পূৰ্বৰ পাত্ৰমন্ত্ৰীৰে। তাত পাছে কলচূৰ পুতেককে লাও ডেকাকে ডেবেবা বববকৰাই লালুকী সোলা ববফুকনক ধৰি আনিবলৈ শৰাইঘাটলৈ পঠালে। আৰু

নবোত্তম ববফুকন

তেওঁৰে সলনি এখেতে সন্ধিকৈৰ নবোত্তমক ববফুকন পাতিলে। সেই সময়ত বাঁহগড়ীয়া আতন বুঢ়াগোহাঁই

গড় বান্ধিবলৈ গৈ গুৱাহাটীত আছে। বুঢ়াগোহাঁইয়ে বোলে, মই ববফুকনক এৰি দিব নোৱাৰোঁ। এইবুলি কলচূৰ পুতেককে লাওডেকাকে তাতে ৰাখিলে। পাচে ববগোহাঁই, পানীফুকন, দিহিঙীয়া ফুকন সমন্তে আলচি বুঢ়াগোহাঁইৰ আগত বোলে, ডেবেবা বববকৰাই ফুকনবোৰক মাৰিলে, ৰজাকো পাতি সেয়ে মাৰিলে। এইবুলি গুৱাহাটীয়া ফুকনবোৰে, ৰাজখোৱা, হাজৰিকা সমন্ত লোকে আলচি, ডেবেবা বববকৰাক ধৰিবলৈ নিশ্চয় কৰি নাৰে-তৰে উজাই আহিল। উত্তৰকুলীয়া চন্দ্ৰনাৰায়ণ ধৰ্মৰাজা, দক্ষিণকুলীয়া বেলভলীয়া, ডিমকৰা লোকজন সহিতে সিহঁতকো আনিলে। কলিয়াবৰৰ মোলা, দেওৱান ভৈৰালে সহিতে মাজুৰিয়াল গোহাঁইক আনিলে : মৰদীৰো ওকণিৰবা ববচেটিয়াকে আনিলে। ১৫৯৬ শকৰ বৈশাখ মাহত

গৃহৰিবাদ

ডেবেবা বববকৰাও তিৰীয়ে ভায়ে সহিতে চোমদেওৰ

কোষত ঘৰ কৰি আছিল। পাচে শৰাইঘাটীয়াবোৰ আহিবৰ শুনি, মানুহ-দুহু লৈ দুৱাৰমুখতে সোলা ববফুকনৰ ভায়েককে লাওডেকাকে কাটি যাত্ৰা কৰি ৰণক মনে তিৱাৰ হ'ল। পানীতো সাক্ষমকৈ ডেবেবাৰ ভাগিনীয়েক ৰজাৰ জেঁৱাই চেদমুন ববগোহাঁইক বড়লেখোৱা দুৱাৰত থ'লে : ভুংখুড়ীয়াৰ পুতেককো থ'লেনি বোলে, মই যদি গা সাৰিব নোৱাৰোঁহঁতে, মোৰ মূৰ কাটি তহঁতে মোৰ ভাইপোৰ আগলৈ দিবি।

এইবুলি বকুৰাৰীত যি বজাল পাতিছিল, সিৰোৰক ঢাল, বাক, হিলৈ, বাকদ দি চিপাহী ল'লেনি, ডেবেবা বববকৰাৰ ফলোৱাকৈ। শৰাইঘাটীয়াবোৰ যেতিয়া জঁজী পালেহি, চেদমুন ববগোহাঁই দুৱাৰ এৰি, শৰাইঘাটীয়াবোৰৰ লগ ল'লেহি, ডেবেবা বববকৰাৰ ফালৰ মানুহ ভাগিল। দেওবাবে জঁজী মুখৰণা উজাই আহি শৰাইঘাটীয়াবোৰ আতন বুঢ়াগোহাঁই প্ৰমুখ্যে শাকবাৰী নাওশালিত গিড হই, ডেবেবা বববকৰাক

বিচাৰি আনি, মেটেকিন্নাল ফুকনৰ হতুৱাই সোধালে বোলে, ববৰকুৱাই এনে কিয় কৰিলে ? ডেবেৰা ববৰকুৱাই বোলে, কালেহে কৰ্তা, মই কি কৰিছোঁ ? পাচে ভিতৰৰ নাওশালিলৈ নি, চাঙ্গ আজি, বৈশ্বকৈ বজাৰ জীকো ভাতে ভুলি, ডেবেৰা ববৰকুৱাক

মেটেকিন্নাল ফুকন

কাটিলে। ডেবেৰাৰ লগৰ বকৰাকুকনবোৰৰ কতোক কাটিলে, কতোক এৰিলে। ডেবেৰাই কটা বকৰাকুকনৰ

ভাইপোক পূৰ্বৰ নিয়মে বকৰা-ফুকন বিষয় দি পাতিলে। বজাক ফলপটুৱাব মাৰত নি অমৃত নামেৰে বৰপাত্ৰ হৈছিলে। পাচে তাকে ভাদ্ৰি কেন্দুঙবীৰাক বৰপাত্ৰ পাতিলে। ডেবেৰা ববৰকুৱাই পতা বজাটিকো ভাদ্ৰি বাধি ধ'বলৈ মন কৰিলে। চেঙ্গমুনক বৰগোহাঁই ভাদ্ৰি গুঁইমেলা ফৈদৰ লালুকক বৰগোহাঁই পাতিলে আৰু ডেবেৰাৰ সলনি সন্দিকৈৰ বুঢ়াক ববৰকুৱা পাতিলে। কতো দিন থাকি বুঢ়াক ভাদ্ৰি, সন্দিকৈৰে মৰজীক ববৰকুৱা পাতিলে।

পাচে বৰপাত্ৰ গোহাঁই, বৰগোহাঁই, সলাল গোহাঁই, বৰচেটীয়া, এইসকলক বুঢ়া-গোহাঁয়ে বুলিলে বোলে, পূৰ্বাপৰেও আমি পাত্ৰহে ; বজা গোপ্তীয়েহে বজা হ'ব পাৰ, এতেকে বজা ল'বলৈ তোমালোকেনো কি বোলাইক ? সকলোবোৰে বোলে, পূৰ্বতো তোমাৰ আজ্ঞা কৰিয় হেন বুলিছোঁ, এতিয়া আমি তোমাৰ আজ্ঞা কিয় নকৰিয় ? পাচে বুঢ়াগোহাঁয়ে বোলে, নামকপীয়া বজা টাইলাইৰ পুতেক (জয়ধ্বজ সিংহৰ নাতিয়েক) চুজিন্ফা কোঁৱৰ দিহিঙ্গত আছে ; এতিয়া মই তেওঁকে বজা ল'বলৈ বোলোঁ। সকলোৰে বোলে, ভাল, ল'ব লাগে। এইবুলি নামকপীয়া বজাৰ পুতেক চুজিন্ফাক দিহিঙ্গৰপৰা ১৫২৬ শ'কৰ জেঠ মাহৰ ৭ দিন যাওঁতে আনি, বজা পাতি সেৱা কৰিলে। পাচে জেঠৰ ৯ দিন যাওঁতে বুধবাৰে ভোগবাবাত গোবৰ বজাক মাৰিলে। ভোগ ২০ দিন মাত্ৰ। পাচে আকাশত অগ্নি জলিল ; ধুমকেতু পৰিল। এনেবোৰ অমঙ্গল হ'বলৈ ধৰিলে।

শুৰসিংহ

১৫২৬ শঁকব তেওঁৰ চুজিন্কা বৰ্গদেও বজা হ'ল। পূৰ্বে গোবৰ বজা আহোতে লালুকী সোলাৰ সলনি সন্ধিকাইব নবোত্তমক ববফুকন পাতিছিলে। কতো দিন থাকি চুজিন্কা বৰ্গদেৱে তেওঁক ভাঙ্গি পুনৰ লালুকী সোলাকে ববফুকন পাতিলে। পাচে

লালুকীসোলা ববফুকন

ওঁইয়েলা লালুক ববগোহাঁয়ে লুখুবাখনৰ লালুকীসোলা ববফুকন প্ৰযুখো শৰাইঘটীয়া ফুকন বাজখোৱাবোবক সকলোকে বঁটাৰাহন দিয়ালে, আক বিদায় দিলে। এখেত বাঁহগড়ীয়া আতন বুঢ়া-

চিন্তামণি গড়

মবজীখোৱা বকৰা

নাওঁবেছা ফুকন, পুতেক বাইডজীয়া ফুকন, লালুকী সোলাৰ ভায়েক মবজীৰ মবজীখোৱা বকৰা। যোৰাই তামুলী বববকৰাৰ সাত পুতেক: লালুকীসোলা ববফুকন, বাহুলি (বজাশহৰ ববফুকন), লাচিত ববফুকন, ভাৰধবা, অহা, মবজী আক দস্তকাৰী। পূৰ্বে মিবজুমলাত যি বাহুলি ফুকন বজাললৈ গ'ল, তেওঁ ডেকাফুকন, বাহুলি ববফুকন, নহয়।

পাচে মহাৰাজা কতো দিন থাকি সন্ধিকৈৰ মবজীকো বববকৰা ওচাই হুৰবাৰ

কিব্‌কিবীয়া বববকৰা

চপা ববপাত্ৰ

কিব্‌কিবীয়া বববকৰা পাতিলে। দিহিজীয়া ফুকন লেচাৰ জাতত চেটীয়া, ডেকাফুকন টেপবতলীয়া বুঢ়া-গোহাঁই ফৈদৰ। ওকনিমৰীয়াৰ ববচেটীয়াৰ ভাঙ্গি লাওডেকাৰ ববচেটীয়া পাতিলে। বাজাখনো অলপ সুস্থ হ'ল। তাত পাচে কতো দিন থাকি, কেন্দ্ৰবীৰাক ভাঙ্গি পুনৰ্বাৰ চপাকে ববপাত্ৰ পাতিলে।

মহাৰাজাৰ চেংমুং, চুতাং, চুন্নং, দীঘলা এই চাৰি পুত্ৰ। ল'ৰাইতৰ যাক সন্ধিকৈৰ কেকোবাৰ জীয়েক পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী। বাঁহগড়ীয়া আতন বুঢ়াগোহাঁইৰ জীয়েক ববকুঁৱৰী। ১৫২৭ শঁকত আঘোণ মাহত বজাদেও শিঙবিঘৰ উঠিল, নাম ল'লে

চুজিন্কাৰ চাৰি পুতেক

শুৰসিংহ। বজা বোলে, মোক্‌ মে বজা পাতিলে, ময়ো বুঢ়াগোহাঁইক বেৰাকৈ যি হয় দিব লাগে। এইবুলি সোণৰ দীঘল কেক এঘোৰ, সোণৰ থাক, সোণৰ বঁটা, সোণৰ টেৰি, সোণৰ আপিব টুপ, সোণৰ ফুলৰ টুপি এটা, সোণৰ চেঙমণি, কুন্‌-মিন্‌-কুন্‌খাৰে কাপোৰ, হাতী ২,

পূৰ্ণৰ বুঢ়াগোহাঁইৰ চকলাৰ মাটি, ধলাকাষৰীয়া বৰবন্দী ডোৰ একুৰি, নকৈ পাইক মানুহ ৬০ টা, এইখনি দিলে। এই আপাহক লৈ পূৰ্ণ নিয়মে ডাঙ্গৰীয়া আৰু বৰফুকন-বোৰকো বঁটা দিলে। ব'ৰাৰবাত, চোঁহাখুঙত দৌল কৰালে, উছৰ্গাও কৰালে। তাত পাচে টংচু সন্দিকৈৰ জীয়াৰী আই কুঁৱৰীয়ে পুতেকহঁতে সহিতে দুই চাৰি বৰাবুককেৰে আলচি বজাত ক'লে বোলে, তুমি বুঢ়াগোহাঁইৰ বৰবৰুৱাৰহে হাতে তোলা খোৱা, আৰু বুঢ়াগোহাঁই, বৰবৰুৱা আৰু আনো বৰবাকুকনবোৰ গুৱাহাটীয়া ফুকন বান্ধখোৱা-সৰে শপতৰ ভিতৰ। তুমি যাক কাটিব যাবিব খোজা, তাক সিবোৰে বাধা কৰে। যদি এনেহে থাকিব লাগে, ঘৰত হাল বাই থাকিলেহে ভাল, আৰু চাৰিটা ল'ৰাকো ইহঁতে নসয়। তোমাৰ অভাৱ হ'লে; ইহঁতক ভালে থ'ব নেকি? সেই কথা কৈ আইকুঁৱৰীয়ে চকীয়ে চকীয়ে মানুহ-দুহুহ দি ডাঙনা কৰি থাকিব দিলে, আৰু ফুকনবোৰবো পাছত চোৰাংচোৰা দিলে, আৰু বোলে, বুঢ়াগোহাঁইক আগে ধৰিলে, এইবোৰক কোনে শোধে? পাচে এই কথা জানি, সকলোৰে আলচ কৰি, বাঁহগড়ীয়া আতন বুঢ়াগোহাঁই প্ৰমুখ্যে বোলে, পৰ্বতীয়া কুঁৱৰীয়ে আমাক ভেদ লগালে; আমি এখন কি কৰি বন্ধা পাঠ? এতেকে গড়ৰ ভিতৰতে আমি সৰেও বজাক শোধোঁ, বজাৰ পুতেকবোৰকনো আমি কোন খান এবিহোঁ? আৰু বজাকে আমাকে যি ভেদ লগাইছে, বজাই সুধিপুছি প্ৰমাণ কৰক। যদি আমাত দায়, আমাক শপত কৰাবা, চকু ওলাইবা, আমিও বজাৰ সেৱা কৰিম।

পাচে বৰকুঁৱৰীয়েও ভিতৰি এই টোটক লগাই কেকোৰা সন্দিকৈৰ জীয়েক পৰ্বতীয়া কুঁৱৰীৰ হতুৱাই বজাত এইবুলি কোৱালে বোলে, সকলো ডাঙ্গৰীয়া প্ৰমুখ্যে, স্বৰ্গদেৱক ধৰিব খুজিছে। স্বৰ্গদেও সিবোৰ আহিলে চ'ৰালৈ নোলাব। ভিতৰি বজালৈ আই কুঁৱৰীয়ে এই কথা ক'লে। ইপোনে বৰকুঁৱৰীয়ে ডাঙ্গৰীয়াবোৰৰ লগতহে ভব দিয়ে; পূৰ্বতো টোটকৰ ঘাই তেওঁৰেহে। এক ঠাই হুই সোধ পোছ কৰিলে পাচে তেওঁৰ গাত দোস পৰে বুলি, ভয় দেখুৱাই বজাক বাহিৰলৈ ওলাব নেদিলে। সেই দিনা বাঁহগড়ীয়া বুঢ়াগোহাঁই আৰু সকলো বৰবাকুকনবোৰে বোলে, কথাৰ সাৰ বোঁ আহে। এইবুলি দুখকৈ ঘৰা-ঘৰি হ'ল। বজায়ে চকু খাই ডাঙ্গৰীয়া, বৰুৱা ফুকন-সকলক ধৰিবলৈ সাৱধান হ'ল। পাচে কলচুৰ পুতেক কলফু ফুকনে, টেপৰডলীয়া ফুকনে এই দুয়ে এই কথা ভূ পাই, বুঢ়াগোহাঁইৰ ঘৰলৈ গৈ বোলে, তুমি ঘৰত কি কৰা? আই যি আই, এতিয়াও আই, নাহায়ে তোমাক আমাক কালিলৈ ধৰিব। যদি তুমি নাহা, ল'ৰা ভিকতাৰ তুমি নবকত পৰিবা। পাচে বুঢ়াগোহাঁইয়ে বোলে, আজি শনিবাৰ, উজাই ঘৰলৈ ভাল নহয়; কালিলৈ যাম, সকলোৰে মাত্ৰ সাৱধান হুই থাকিবা। সিহঁতে বোলে, চণা বৰপাজুতো কৈ আহিছোঁ। বৰপাজু পোহাঁইয়ে বোলে, আমাৰ দেহা বন্ধা নপৰে, আপও বিলম্ব নকৰি খেদাকৈ আহক, আমাৰ আৰু বজা আছে।

পাচে বুঢ়াগোহাঁইয়ে শনিবাৰ দেখি, সেই দিনা আহিবলৈ মন নাই। ভাত্তে কলচূৰ পুতেকে, টেপবতলীয়া ফুকনে বুঢ়াগোহাঁইক আনিব বোৰাবি; বুঢ়াগোহাঁই কৈলীয়া দিলিহিয়াল ফুকনক পঠালে। পাচে বুঢ়াগোহাঁই ফুকনে গৈ, আতন বুঢ়াগোহাঁইক ধৰি তুলি লৈ আহিল; মানুহে-দুহুহেও সাক্ষ্য হুই আহিল। বুঢ়াগোহাঁইয়ে চপা বৰপাত্ৰকো মাতি পঠালে বোলে, মানুহে-দুহুহে খেদাকৈ ওলাই আহাঁ। বৰপাত্ৰে বোলে, মানুহ-দুহুহ আদখিনি লৈ আপ আগ হৈ যাওক, আদখিনি মানুহ থাকক; মই গাটো ধুই আপৰ পাছতে যাওঁ। বুঢ়াগোহাঁইয়েও আপোনাৰ মানুহ, বৰপাত্ৰবো আদখিনি মানুহ লৈ আষাঢ়ৰ ১১ দিন যোৰাত শনিবাবে বাতি পৰ মৰা সময়ত দোলাৰে সৈতে গড়ৰ ভিতৰত সোমালগৈ, যেতে বেলি বকৰা ফুকনবোৰৰ ভাঙ-য়েল হৈছিল।

কিৰু-কিৰীয়া বৰবকৰাই এই কথাৰ ভূ পাই বজাত জনালে বোলে, স্বৰ্গদেৱ সাক্ষ্য হুই আহক। এইবুলি বৰবকৰা ওলাই আহি গুটিচাবেক মানুহেৰে সৈতে পানী-

গুহবিবাদ

দুৱাবে ওলাই খৰিকটালৈ গ'ল। পাচে বজাও উখা-মুখা শুনি বচোৱাল ওভোটাই, মানুহ কিছু গৈ সাক্ষ্য হুই ওলালে। সেই সময়ত চটাই কুকুৰাচোৱাই হাতত বাকখান লৈ বজাৰ আগে আগে গৈছিল; উখা-মুখা কৰা মানুহ গোটাদিনেকক কাটিলে। সেই সময়ত কলচূৰ পুতেকে বজাৰ জোঁৱায়ক এটা কাটিলে। বুঢ়াগোহাঁইয়েও বজাক ধৰিবলৈ গ'ল। বজা এই কথা জানি, নামি আহি, পানীঘৰৰ কোষত আছিলে। বুঢ়াগোহাঁইবো দোলা নাছিলে; দোলাৰপৰা নামি মাটিয়ে গৈছিলে। বজাও আন্ধাবে-মুন্ধাবে বুঢ়াগোহাঁইৰ দোলা দেখি হেজদানেৰে দোলাত কোব মাৰিলেগৈ। দোলা পেলাই সবে হুইকি গ'ল; বৰগোহাঁই প্ৰমুখ্যে ফুকনবোৰো ভাগি পলাল। পাচে বৰপাত্ৰ গোহাঁই গৈ বৰনাওশালিৰ দুৱাৰমুখ পালেগৈ। পাচে বুঢ়াগোহাঁইক ভাগিবৰ দেখি বৰপাত্ৰো হুইকি ঘৰলৈ গ'ল ১৫২৮ শকত। সেই সময়ত উখা-মুখা লাগিবৰ শুনি, বৰচেটীয়াই সলাল গোহাঁইয়ে, গুইয়েলাৰ লালুক বৰগোহাঁইয়ে বজাৰ লগলৈ খেদি আহিল। পাচে ইবিলাক যাবৰ দেখি, বজাও হেজদান লৈ খেদি আহিল। পাচে সিবিলাক যাবৰ দেখি, বজাও হেজদান লৈ খেদি আহিল। পাচে লালুক বৰগোহাঁইয়ে বোলে, আমি পৰ নোহোঁ; আপোনহে; স্বৰ্গদেৱৰ অখন্তৰ শুনিহে আহিছোঁ। পাচে লালুক বৰগোহাঁইয়ে হাতত ধৰি মহাবাজক বোলে, স্বৰ্গদেও! সিৰোৰ এটা কাঁবৰ; এটা কোবৰ বহতি; স্বৰ্গদেও যে এনেকৈ অধিব হুই ফুৰিব, বাজাখান নো কি কৈ থিব হব? এই বুলি বজাক বৰগোহাঁইয়ে কোলাত বহুৱালে। স্বৰ্গদেওবো হাতে দা যে লাগিছিল, পাচে তাকো লালুক বৰগোহাঁইয়ে ধুৱাই ধুৱাই ভেঙ ওছালে।

পাচে কিৰু-কিৰীয়া বৰবকৰাই বজাত গোপনে বোলে, স্বৰ্গদেৱ বৰগোহাঁইৰ পেট পোৱা টানহে হৈছে; বৰগোহাঁইৰ পেট স্বৰ্গদেৱৰ ফালে নাটনি হেনহে

জানো ; মাধোন বুথৰে বাখিছে। এতেকে স্বৰ্গদেৱে সকলো কথা ভালকৈ ভাবিব চিন্তিব। মহাবাজা সেই কথা শুনি লালুকক বৰগোহাঁই ডাঙ্গি, সেনক বৰগোহাঁই

সেন বৰগোহাঁই পাতিলে। এই কথা শুনি বুঢ়াগোহাঁই প্রমুখো গুৱাহাটীয়া-
বোৰে শাকবাৰীৰ নাওশালিত বহিলহি। সকলো

ফুকনবোৰে বুঢ়াগোহাঁইক বোলে, আগেও আমি তোমাকে অধিকাৰী ল'লো। এতেকে তুমি যেইখান বোলা, আমি তাকে কবিম। পাচে এই কথা শুনি, সমস্তৰে আলচি, বুঢ়াগোহাঁইয়ে বোলে, তোমালোকে সভ্য শপত কৰি আগেও বুলিছা, তুমি যি এষাৰ বোলা, আমিও সেই আধাৰকে কবিম। এতিয়াও মই যি বোলো, তোমালোকে সেই খানকে কৰিবা। মই ই ভাবব, বজা হবব, যোগ্য নহওঁ, বজা পোষ্টিয়েহে ইয়াৰ অধিকাৰ। এতিয়াও চুফাঙৰ পুতেক পৰ্বতীয়া ডেকা বজাৰ নাতিয়েক আছে, তেওঁকে আমি বজা পাতিব খোজোঁ ; তোমালোকেও তাকে হয় বোলাইক ; এইবুলি পৰ্বতব পৰা ডেকা বজাৰ নাতিয়েক চুইফা কৌৰবক আমি বজা পাতি সেৱা কৰিলে। চুজিন্ফা বজাদেওকে ভাৰ্জি যাঠিপোতাৰ কোষত ঘৰ কৰি তাতে থ'লে, ১৫৯৯ শকৰ

বোকানগৰ ভাদ্ৰ মাহত। তাকে বোকানগৰ বোলে। তাত পাচে

নাওশালিবপৰা চুইফা বজাই বুঢ়াগোহাঁই সহিতে আলচি, ভাৰধৰাকে কলচুকে পঠিয়াই চুজিন্ফা বজাৰ চক্ষু কাঢ়িব দিলেগৈ। পাচে বজাদেৱে ইহঁতক যাবৰ শুনি, গতিক বেয়া হেন জানি, বজাৰলী পুখি লৈ, আপুনি বিহ খাই মৰিল।

চুজিন্ফা বজা স্বৰ্গদেৱৰ ভোগ ২ বছৰ ৯ মাহ ২৫ দিন।

তেজসিংহ

১৫২২ শ'কৰ ভাদ্ৰ মাহত চুঁড়ৈয়া কৌৰব বজা হ'ল; বোকাগৰৰপৰা চুণ-পোৰাত নগৰ কৰি, তাতে শিঙৰি ঘৰ উঠি হিন্দুমতে তেজসিংহ নাম ল'লে। পাত্ৰ-মন্ত্ৰী পূৰ্বববোৰে থাকিল। তাত পাছে স্বৰ্গদেৱে বোলে, সকলোৰে বুঢ়াগোহাঁইক বজাবদৰে পাতি ল'লে। যোকে বুঢ়াগোহাঁইয়ে বজা পাতিলে; এতেকে ময়ো বুঢ়াগোহাঁইক বেধাকৈ যি হয় দিব লাগে। এইবুলি, দোলা ভলছা, সোণৰ টুপ, সোণৰ বঁটা, সোণৰ টেমি, খাক, কেক, চেণ্ড, আঙ্গঠি, দস্তাল হাতী ২টা, মাথুন্দী ২টা, যোৰা ২টা আৰু পৰ্বতৰ ভুঁই বাবী, বন্দী ৬ কুৰি, নবাবী ২ খন, খাত ছখন, বাঁহগড়ীয়া

চুণপোৰা নগৰ

আতন বুঢ়াগোহাঁইক এইমান দি বোলে, মোৰ গোষ্ঠী বজা হৈ থাকে মানে, বুঢ়াগোহাঁইৰ পো-নাতিৰ হাত মুগছাব। এইবুলি সেইবেলা ১৬০০ শ'কৰ বৈশাখ মাহত ডাঙ্গবীয়াসকলক বৰফুকন-বোৰকো, সমস্তকে পূৰ্ব নিয়মে বঁটা বাহন দিলে। সেই সময়ত আতন বুঢ়াগোহাঁইৰ জীয়েকক বৰকুঁৱৰী পাতিলে, বুঢ়াগোহাঁইৰ যৈগীয়েককো কেকোৰা দোলা দিলে। কিবু-কিবীয়া বৰবকৰাক কতো দিনৰ পাচে বৰবকৰা তান্দি শবাইঘটীয়া ডেকাফুকন পাতিলে; আৰু শবাইঘাটৰপৰা বজাচিলাৰ পুতেক মেছাক আনি বৰবকৰা পাতিলে।

মেছা বৰবকৰা

লালুক বৰফুকন

পাচে লালুকী সোলাকে বৰফুকন ভান্দি, ভগা বৰগোহাঁই লালুকক বৰফুকন পাতিলে। মেছাব ভায়েক হ'ল দিহিঙ্গীয়া ফুকন, জীয়েক হ'ল পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী; কলফুকন বুঢ়াগোহাঁই পবীয়া, ককায়েক ভিভকৰাল ফুকন, দিহিঙ্গীয়া বাজখোৰা টেপবঙলীয়া, দা ধৰাব নাওবৈছা ফুকন, লাইথেপেনা সলাল গোহাঁই, আদাববীয়া সন্ধিকুঁৱৰ পৰ্বতীয়া ফুকন, তামুলী ফুকন গড়গুয়া সন্ধিকাইব।

আতপত্ৰে বামধ্বজ বজাব পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী, দেওধাইৰ জীয়েক তামুলী কুঁৱৰী, মাউভব জীয়েক সৰু কুঁৱৰী, ইবোৰক লৈ মেছা বৰবকৰাই ঘৰ পাতি থাইছিলে। সেইবেলা সকলোৰে আতন বুঢ়াগোহাঁইৰ ভাত খায়, মেছা বৰবকৰা নেযায়। মেছা বৰবকৰাক নেযাবৰ দেখি, টেপবঙলীয়া কলচুৰ পুতেকে বুঢ়াগোহাঁইত লগালে বোলে, বৰবকৰা যে নাহে, আমাকো আহিবৰ দেখিব নোৱাৰে। ভাব মনে আমাকো পালে নেবে। ভাব যাতো জীয়েক পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী বজাত লাগি হৈছে, ভাষাৰ পুৰাণকো

নিশ্কা কৰে। এইকথা বুঢ়াগোহাঁয়ে শুনি বোলে, তাকনো ববকৰা কোনে পাতিছে ? যোৰ জী দেখোঁ বজাৰ ববকুঁহৰী, বাক দেখোঁ কি কৰিব পাৰোঁ। এইবুলি খংকৈ মেছাক ববকৰা ভাঙ্গিবলৈ মন কৰি, চক্ৰপাণি ৰাজখোঁৱাক ববকৰা পাতিবলৈ ধিৰ কৰিলে। পাচে বাঁহগড়ীয়া বুঢ়াগোহাঁয়ে, টেপৰতলীয়া ডেকাকুকনে, দিলিহিমানৰ ভিতৰকাল কুকনে, কলগু ফুকনে এইসকলে আলচি, মেছা ববকৰাক ভাঙ্গি, বহাতে বাধি থৈ,

চক্ৰপাণি ববকৰা

চক্ৰপাণিক ববকৰা পাতি, মহাবাজাটলৈ জনালে বোলে,
মেছা ববকৰাৰ মনখানি বেয়া, লোকজন নসয়। আমি
সকলে আলচি মেছা ববকৰাক শুছাই চক্ৰপাণি শলগুৰীয়া ৰাজখোঁৱাকে ববকৰা পতা
হ'ল। মেছা ববকৰাকো ঘৰতে বাধি ধোৱা হৈছে, বৰ্গদেৱৰ বা কি আজ্ঞা হয় ?
এইকথা বজা শুনি বোলে, ববকৰাক ভাঙ্গিবৰ কথা মই আগে নাজানিলোঁ, এতিয়ানো
যোত কিয় শোধে ? পূৰ্বে শুনিছোঁ, সত্য শপত কৰাইহে ববকৰা পাতিছে। এতিয়া
যে সিৰোবৰ মনে ভাল নেদেখিলে, ভাল ঘৰলৈকে বাক খেদি পঠাওক, হাল বাই খাই
ধাকৰগৈ। মহাবাজাৰ কথাকি শুনি, মেছা ববকৰাক ভাঙ্গি দিহিজলৈ পঠালে ;

লাইথেপেনা বৰগোহাঁই

লেচামকলা বৰপাত্ৰ

চক্ৰপাণি ববকৰাকো বজা মেছা কৰাই বঁটা বাহন
দিয়ালে। চক্ৰপাণি ববকৰা দিহিজীয়া। এনেতে কিবা
দায় ধৰি, খংকৈ সেন বৰগোহাঁইক, বৰগোহাঁই ভাঙ্গি
লাইথেপেনাক সলালবপৰা আনি বৰগোহাঁই পাতিলে ; আক চপাক ভাঙ্গি ডেওঁৰে
ঠাইড লেচামকলাক বৰপাত্ৰৰ বাব দিলে। পাচে লাইথেপেনা বৰগোহাঁই নহ'ল সেনেই
বৰগোহাঁই থাকিল।

তাতি পাচে বজাৰ কাটলুৱাল মিৰি গাঁৱলৈ কাটল নেদিবৰ দেখি, দোলাকাষৰীয়া
খামুনকে, চেজকে, জয়ানন্দ গায়নৰ বকৰাকে, হৰিচৰণ শইকীয়াকে এইঠিকক পঠালে।
ইবোৰে গৈ লাডুপৰা হাটত আবৰ মিৰিগামে সহিতে দহোটা মিৰি ধৰি লোৱা লগালে।
সিঁইতে বোলে, বৰ্গদেৱলৈ আমি বহুবি প্ৰতি কাটল দিৱে আছোঁ ; বৰ্গদেৱে পাইছে
নাপাইছে আমি তাক নেজানো। এইকথা জয়ানন্দে মহাবাজাটলৈ জনাই পঠালে ;
বুঢ়াগোহাঁইলৈকো ক'লে। পাচে মহাবাজা জয়ানন্দ গায়নৰ বকৰালৈ কৈ পঠালে বোলে,
যি কাটল নিছে তাকো বিচাৰিব আক বন্দী কৰি ধোৱা মিৰিকো যোকোলাই দিব।
জয়ানন্দে আহি মিৰি মেলিবলৈ নৌপাওঁতেই, আবৰ-মিৰি আহি, আৰাৰ মানুহকো,

আবৰ-মিৰিৰে বিবাদ

বিহিয়া হাটখোঁৱাকো, খামুনকো কাটিলে, বন্দী মিৰিকো
নিলে। পাচে জয়ানন্দে মহাবাজাটলৈ এই কথা জনাই
পঠালে। বজাদেৱে কাঁৰী, হিলৈদাৰী দি জয়ানন্দ বকৰাৰ তালৈ দি পঠালে। জয়ানন্দেও
লোকজন সহিতে গৈ, লাডুপৰা ভবজত ব'লগৈ। পাচে আৰাৰ চাওভাঙ্গ, মিৰিক দহ-
গামৰ গাঁৱলৈ পঠাই মাতি পঠালে বোলে, এইখান কৰি, যি আবৰ-মিৰিয়ে কাটল নিছে

‘তাব কথা ককহি, বন্দী কবা যিকিকটোও দিয়কহি। বোলে, যদি নিদিয়হে, তইতক
কহাবাজা মাঝি কাটিব দিছে। এইবুলি আমাব চাওডাঙ্গ বিবিয়ে ক’লত এই কথা
দহগামে অবিবসিবিবিলে ক’লে বোলে, তাইতক হই আমাক ধবে, সিইতে নাহে যদি,
আমি দহগামে গৈ তাইতকো মাঝি। যদি আহে, আমি দহগামে সিইতক হই গা
কহিহৌ। এই কথা শুনি আবব-বিবিয়ে বাঘিনী মিহি পুত্কেক ডেটি-ভাব দি এইখান
বুলি পঠালে বোলে, কথানো এনে হুয়নে নহয়, বুদ্ধি আহ। সি পালতগৈ তাব মুখে
কথাবাৰ্তা শুনি নির্ভয় পাই, বেটা, বন্দী, মেধন, হাতীদাঁত আক আনো বস্তু লৈ আবব-
বিবি মাঝি আহিল। সিইত পালতহি জ্ঞানন্দ বকরাই ডেটি-ভাব দি বজালৈ জনাই
পঠালে। বজাঘেবেও জ্ঞানন্দ বকরালৈ কৈ পঠালে বোলে, মিহিক খুৰাই-বুৰাই
পঠাই দিয়ক; বাক পঠাব নলগা; ডাক লৈ আহক। জ্ঞানন্দে মহাবাজাব
হুকুম পাই, ইবোব মিহিক খুৰাই-বুৰাই বঁটা-বাহন দি পঠালে; তাবে দহগামক লৈ
আহিল। পাচে বাঁহগড়ীয়া আতন বুঢ়াগোহাঁয়ে সিইতক বজাত ডেটালে। দহগামে
বোলে, বৰ্গদেহে আমাক কাটিব মাঝি লাগে; যদি দেহতাই নেকাটি নেমাঝি ক্ষমা
দিয়; তেহে বন্দীইতে বন্ধা পাঠ। পাচে মহাবাজা বোলে, তইতক কাটিব মাঝিব
মনেহে আনিব দিলৌ। পাচে ডা-ডাঙ্গবীয়া সকলেও মাতিছে; বাক ইবাব দায়
কেমিলৌ; পুনৰ্কাব এনে শুনিলে সুদাই নেবিল। এইবুলি বঁটা-বাহন দি সিইতক বিদায়
দিলে। আক সেইবেলা আহোম চিবিজব কৈদব কেতখিনি মানুহক গাঁও-ভুঁই খাবলৈ
দি হং কাব ভুঞা নামে খেল নির্বন্ধ কবি আবব-মিহিব খৈখা কৈ দিলে; আক এই
বুলিলে বোলে; আবব-মিহি নামিলে, সিবোবক তইতে শুক্ৰবা কবিবি, খৰি-পাত এনে
বস্তব যোগান দিবি। এই নির্বন্ধ কবিলে।

আত পাচে মহাবাজা “বিক্-খুন” কবিলে। তাত পাচে পাটঘব উঠিলত, তিনিজন
গোহাঁয়ে, বসবকরানে বজাক পূৰ্ব নিয়মে “লিখন” কবিলে। আইকুঁববীবোবকে।

বিক্-খুন লিখন

সেইকপে লিখন কবিবলৈ গ’ল। পাচে বুঢ়াগোহাঁইব
জীয়েকে বোলে; মোব পিতৃ-গুৰুজন, মই কেনেকৈ সেৱা
ল’ম? এইবুলি ডা-ডাঙ্গবীয়াবোবক যাবব দেখি আইকুঁববী উঠি ভিতৰলৈ গ’ল;
ডাঙ্গবীয়াসকলে উলটি ঘৰলৈ আহিল। পাচে লিখন নকবি ডাঙ্গবীয়াবোবে ঘৰলৈ
মাঝব শুনি, বজাই দায় ধৰি বুঢ়াগোহাঁইলৈ কৈ পঠালে বোলে, পূৰ্বব নিয়মেহে মোক
যে লিখন কবিলে, পূৰ্বব নিয়ম এবি, কুঁৱবীবোবক লিখন নকবি বহালৈ কিয় গুচি
গ’ল? বজা-গোষ্ঠী বুলি আমাক যে বজা পাতিলে নি, এতিয়ানো পূৰ্বব নির্বন্ধ কিয়
এবে? ডাঙ্গবীয়াসকলে যদি পূৰ্ব ধাৰণাক এবি লাগিল, আমিনো বজা নাম লৈ
ধাকিব কি কাম? সিবোবে বাক হয় বজা পাতি ল’ক, আমাকো বোলক,
ঘৰলৈ যাওঁ।

এইকথা শুনি বুঢ়াগোহাঁইয়ে দোলাকাষৰীয়া বকৰাব আগত কৈ মহাবাজাৰলৈ বুলি পঠালে বোলে, দেখুওৱাও অধিকাৰী কৰি সেৱা কৰিছোঁ; পূৰ্ণ ধাৰণে আইকুঁৱৰী-বোবকো সেৱা কৰিবলৈ গ'লো। পাচে আইকুঁৱৰীবোৰ আমাক খেঁচি ভিতৰলৈ উঠি গ'ল, আমি সুদা ঠাইকে সেৱা কৰিব নেকি? এইখনি আঘাত দাৱ হৈছে। আমি পূৰ্বাপৰৰ ধাৰণ কিয় এৰিম? এতিয়াও বৰ্গদেৱে বিদিতা বোলে, আমি আইকুঁৱৰী-বোবক লিখন কৰিমগৈ। বুঢ়াগোহাঁইৰ এইকথা শুনি মহাবাজা বৰকলা আইকুঁৱৰীক "বজা-পতা-ভজা-হুৰীয়াৰ (জোহীয়াৰ?) জীয়েক বুলি গালি পাবিলে, আক বোলে, টেপবতলীয়া কলচুৰে সৈতে আলচি আক বা কাক বজা পাতিব খুজিছে, তাকে বা জানিছে কোনে? পাচে আইকুঁৱৰীয়ে বাপেকক বালি গালি পাবিলন্ত, সেইকথা বাপেকলৈ কৈ পঠালে। বুঢ়াগোহাঁইয়ে এইকথা শুনি মনত হুখ কৰি, আনদিনা লিখন কৰিলে; আইকুঁৱৰীয়েও আগত বজাবলী পুৰি এখন ধৈ, বাপেকৰ সেৱা ল'লে।

মহাবাজাই বুঢ়াগোহাঁইক বালি গালি পাবিবৰ শুনি, টেপবতলীয়া কলচুৰে বোলে, তুমি এনেকৈ হুখ কৰিব নোপোৱা, যত কথা ভোৱাতেহে; দোবো ভোৱাতেহে। আঠগৈ বজা এটা পাতিলা, তাৰপৰা আমি সকলো মৰোঁ যেন দেখিলো। এতিয়াও যিটো পাতিছা, আক বা সিটো ইমিকলৈ কি হয়? আক বজাপতা হুৰীয়া বুলি যে আমাক গালি পাবিছে, আমি বজা ভাজি এওঁকেহে বজা পাতিছোঁ। নভজা নপতা হ'লে, কি নিমিস্তে হব? নভজা নপতাকৈ এওঁলৈনো আন একো উপায় নাইনে? এইবুলি কলচুৰ পুতেকে বুঢ়াগোহাঁইৰে সৈতে হুৱা আলচ কৰি, কলচুৰ পুতেকে চিকণ ভাবুলীক ফেটাই বাতি বজাক কাটিবলৈ পঠালে। চিকণ ভাবুলীয়েও বাতি গৈ থলা হুমাই বজাক বৈয়ালে। পাচে সকলোৱে এই কথা শুনি চা-চকীৱালে চানকৈ পৰ-পালি দিলে। বজাকো

যড়যন্ত

বেজ কাৰণ লগাই দৰপ-জাতি দিৱালে আক বজাও কিছু সুহ পালে। পাচে ভাজৰীয়া-বোৰে বজাক সেৱাকৈ বুঢ়াগোহাঁইক এৰি, সদৌৰে সুখিলে বোলে, বৰ্গদেৱক যে এনেখান কৰিছে, কেনুৱা মানুহটো? চিনবান বা কেনে? তেহে আমি চাব পাৰোঁ। এইবুলি সকলোবোৰে ক'লে। মহাবাজা বোলে, মুখত বৰ থলব ওঠি নাচেবে কলীয়াতকৈ মানুহটো যেন দেখিলো; থলা হুমাই সি বৈয়াব ধৰিলে। কলচুৰে বোলে, বৰ্গদেৱক বৈয়াবৰ দিনা বেছা বৰবকৰাব ভাবুলীটো বহুক যেন দেখিলো, বাটত বোক দেখি লুকাই আঁতৰি গ'ল। বৰ্গদেৱে কথা কবৰ চাই সেইহে যেন লাগে। আক হুৰী বৰা বহুবে সখি সাজি, সিও নাই থলাইছে। বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা হ'ক, আমি বিচাৰকৈ আনো। মহাবাজা বোলে, বাক বিচাৰি চাইক।

এইকথা বেছা বৰবকৰাব জীয়েক পৰ্বতীয়া আইকুঁৱৰীয়ে বাপেকলৈ কৈ পঠালে বোলে, দেৱতাক ধৰিবলৈ আলচিছে। এইকথা শুনি বেছা বৰবকৰাই ওঠিহেঁচক মানুহ

লৈ যাও এখনিও উঠি গুৱাহাটীলৈ উঠিগৈ প'ল। গুৱাহাটী পাই লালুক ববফুকন
প্রযুখো সকলোতে এই কথা ক'লেগৈ। সকলো ফুকনে বোলে, তুমি আহাব পূৰ্বৰ সত্য-
শপতৰ ভিতৰ, ভোম্বাক আহি নেৰোঁ। ইফালে বজাব কথাবে আতন বুঢ়াগোহাঁইয়ে
মেছা ববফুকনকে বহু ডাহুলীকে আনিব দিলে। পাচে টেকেলা গৈ নেপালে। নাপাই
আহি, সেইকথা টেকেলাই বুঢ়াগোহাঁই প্রযুখো সকলো বকৰা ফুকনত ক'লেহি।
সেইবোৰে আলচি মহাবাজত ক'লে বোলে, যদি ববফুকন বহুকে দুৰবী ববাকে পঠোৱা
নাই, ববফুকনো কিয় আঁতৰিব? পাচে মহাবাজ বোলে, মেছা ববফুকন দিহিঙ্গবপৰা
আহি এনে কবিলেহি, দা-দুৰবী, চা-চকীৱাল, পালিপৰীয়া ইহঁতেনো কি চাই আহিল?
এতেকে অকলম কথাবে এনে কাম ময়। এনেতে বহু ডাহুলীকে দুৰবীববাকে কীৰ্ত্তি
বৰত বিচাৰি পাই, ডাহুলী ফুকনবোৰে বজাটলৈ ক'লে। মহাবাজদেৱে দুইকো হাজিৰ
কৰিব দিলে। পাচে সিহঁতৰ মুখে একো কথা নোলাব দেখি মহাবাজ দুইকো কাটিব
দিলে, পালি-পৰীয়াকো কাটিলে।

তাৰ পাচে মেছা ববফুকন গুৱাহাটীলৈ বাবৰ শুনি, কটকী পঠিগৈ ববফুকন
আনিব দিলে। পাচে কটকী গৈ লালুক ববফুকনত মহাবাজৰ আজ্ঞা কোৱাত,
ববফুকন প্রভৃতি কৰি, মহাবাজৰ আজ্ঞা শুনি সকলোৰে বোলে, ববফুকন এখন আহি
এবি দিব নোৱাৰোঁ। মহাবাজক যি চোৰে বৈয়াইছে, ডাহুলী বকৰা ফুকনে তাতে
বিচাৰি চাওক; চোৰ তাতে পাব। আমি যেনে মহাবাজক সেৱা কৰিবলৈ যাম তেনে
ববফুকনকো লৈ যাম; তাতে চোৰকো বিচাৰ কৰি দিমহঁক। এইবুলি ববফুকনক এবি
নেদিলে, কটকীক সুবাই পঠাই দিলে। কটকীয়ে আহি সেইকথা বুঢ়াগোহাঁইত ক'লেহি।

পাচে বুঢ়াগোহাঁইয়ে বাঁহবীয়া বামফুকন কটকীক পুনৰ গুৱাহাটীলৈ পঠাই দিলে আৰু
বোলে, মেছা ববফুকনক নানিলে, তোক সুদাই এৰা নাযায়। কটকীও গৈ, ববফুকনত
সেইকথা ক'লেগৈ বোলে, মহাবাজ-বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা, মেছা ববফুকনক নিব দিছে। পাচে
ববফুকনে সকলোৰে আলচি ববফুকনক এবি নেদিলে; কটকীকো তাতে বাধি ধ'লে।

সেই সময়ত জয়ন্তাব বজাই পূৰ্বৰ নিৰ্ৰুদ্ধে পত্ৰসন্দেশ সহিতে বিজয়বাম কটকীক
পঠালে। সিও আহি চকীৱাল বকৰাৰ গা পালেহি। চকীৱাল বকৰাই ববফুকনত

জয়ন্তাব পত্ৰসন্দেশ জনালেহি। ববফুকনে শুনি, আনি লগত মানুহ দি
মহাবাজৰ ঠাইলৈ দি পঠালে। কটকীও আহি গড়গাঁও

পালেহি। বুঢ়াগোহাঁইয়ে বৰপাত্ৰে বিজয়বাম কটকীক পূৰ্বধাৰণে ছুলিলে। সেন বব-
গোহাঁইৰ ঠাইতো কটকীয়ে পূৰ্বধাৰণে সেৱা কৰিলেগৈ। পাচে ববগোহাঁইয়ে কটকীক
বিজয়বাম বুলি মাতিব নোৱাৰিলে; যজিন্দাৰ বকৰাক বোলে, তুমিয়ে যাতা,
কথাবাত্ত হৈ বিজয় দি পঠোৱা। পাছে যজিন্দাৰ বকৰাও বিজয়বাম বুলি মাতিলে।
সিও যজিন্দাৰৰ বাত বুলি ডাহুলী দেৱতা বুলি 'ই' বুলি মাতিলে। যজিন্দাবেও

কুন্দলা-কুন্দলি সুখি, বিজয়বানৰ বহালৈ বিদায় দিলে। বিজয়বানে বোলে, ভাৰবীয়া দেহতা কুন্দলাৰ বচন পাই পৰব সন্তোষ পালো, পাচে এইবান লোণৰ কণৰ সুখৰ

মজিন্দাৰ বকরা

বে একো বচন নেপালো, আশাৰ দুৰ্ভাগ্য। পাচে

মজিন্দাৰ বকরা বোলে, “বৰগোহাঁই দেহতাৰ গাখনি

কাহিল; তাতেহে মোক মজিন্দালৈ দিছে। বৰগোহাঁইদেহে ক’ব দিছে কোলে, ‘বেখন ভাই বিদায় হ’ব, ভেখন বচন পাবি। পাচে এইকথা মহাবাজাহেৰে বুঢ়াগোহাঁইয়ে জনি বিস্তৰ অসন্তোষ পালে।”

সেইবেলা বৰকুকন প্ৰভুতিকে সকলে কুকনে মেছা বৰককাক এৰি নেদিবব দেখি, কটকীকো বপঠাৰব দেখি, কলচুব পুতেকে, টেপবতলীয়া কুকনে, কোঁপডীয়া ভণ্ডাৰী বকরাই এই তিনিয়ে চক্ৰপাণি বৰবকৰাত বোলে, এতিয়া কি কৰা যাব? বৰকুকনে মহাবাজাহেৰে আজ্ঞা বাৰাখিলে, বৰবকরা মেছাকো বাখিলে, কটকীকো এৰি নেদিলে, আশিহে দোষৰ কাৰণ হ’লোঁ। চক্ৰপাণি বৰবকৰাই বোলে, বৰকুকনে মহাবাজাহৰ আজ্ঞা উবাৰি আপুনি কাম কৰে, এনে কবিব পায় নেকি? আশাৰ মনে হ’লে তাতে ধৰিবগৈ খোজে। এতেকে আশি বুঢ়াগোহাঁইৰ আলচি চাওঁইক। এইবুলি সকলো বুঢ়াগোহাঁইৰ তালৈ গ’ল, গুণ-মুকুতিৰ কথা ক’লেগৈ। পাচে বুঢ়াগোহাঁইয়ে বোলে, ভাইভব মনে নো কোনখান কবিলে ভাল হয়। চক্ৰপাণি বৰবকৰায়ে কুকন-বোবে বোলে, আগেও ভেবেবা বকরাই বজাব কথা উবাৰি গড়গাঁৱত কা-কুকনবোৰক মাখিলে, শৰাইঘটীয়া কুকন-ৰাজখোৰাবোৰকো মাখিলে, বৰকুকনকো মাখিব দিলে, জুৰি দেহেহে উপায়কৈ মাখিলা। এতিয়াও বৰকুকনে মহাবাজাহেৰেবা কথাক উবাৰি বৰং এনে কবিব পায় নেকি? আশাৰ মনে তাতে খেদি ধৰিবগৈ খোজে, দেহব মনে বা কি বোলে? বুঢ়াগোহাঁইয়ে বোলে, আশাৰ দৰত বেইকি নহওক ঠাইতে বজাল শক্ৰ আছে, আশি খেদিগৈ ধৰা ভাল নহয়, শক্ৰৰ সাহসহে বুদ্ধি পাব। আক খেদি গৈ দৈবযোগে মজিন্দালৈকে আছে, আকে চাই, মহাবাজাহেৰে আলচি বিধান ভাল হয়, কৰা বক। আশি বক্ককৈ এঠাইত থল ল’ব লাগে, আক দিহিঙ্গ আগকৈ আশাৰ এখান গড় বান্ধি লওঁ; পাচে গুহাৰাটীয়াই আশাক কি কবিব পাৰে? এইবুদ্ধি হৈ বুঢ়াগোহাঁইয়ে বজাত ক’লে বোলে, পূৰ্বে বজাল আহোঁতে চাৰধৰাখন ভাঙিলে, একে ঠাইতে গা ব’হলৈ ঠাই নহ’ল। কোনো সমস্ত ৰাজ্য বজাব নিমিত্তে দিহিঙ্গক আগ কৰি এখান গড় বান্ধিবলৈ মন কৰোঁ, কৰ্গদেহৰ মনে বা কোনখান বোলে? মহাবাজা বোলে, সকলোৰে মনে যদি ভাল দেখে, ই পৰ্জতবপৰা সি পৰ্জতলৈ ছল-বল চাই বৰ-বকরাই চেউনি কাটকটগৈ, পাচে আহি মোত ক’বহি। পাচে মহাবাজাহৰ আজ্ঞায়ে, মেছা বৰবকৰাও ছল-বল চাই, গাৰো পৰ্জতবপৰা মূৰ কটালৈ চেউনি কাটি আহি, বজাত ক’লেহি। সকলোৰে দা-দোহনীয়া চপাই আনি, পাচে মহাবাজা কৰ্গদেহত বীহনীয়া

আন্তন বুচাগোহাঁইকে চক্ৰপাশি ববকৰাকে গড় বান্ধিব দিলেগৈ। পাচে গড় বন্ধা হ'ল। পাচে ববফুকনে এই কথা শুনি আনো কা-ফুকনেৰে আলচি বোলে, মাজ বাজাখানত গড় বান্ধে কিহলৈ? জানো আমাক ধৰিবৰ মনেহে বান্ধিছে, এতেকে আনিনো এইখানত কাক বাধি থাকোঁ? তেনেহলে আমি গড়লৈকে যাব লাগে। এই আলচ কৰি সকলোৱে একযুক্তি হ'ল।

পাচে সেইবেলা চাকাত পাংসাৰ বেটা আজমতৰা নবাব আছিল। গুৱাহাটীত আছিল আমাৰ গুইবেলা লালুক ববফুকন। সেই সময়ত লালুক ববফুকনে আজমতৰাব ঠাইলৈ চলাৰ মাথৰচৰণকে গজপুৰীয়া যত্নকে পঠিয়াই বোলে, ভালাতো। আমি তাক বাজা দিবো, তাৰ যি দোচ-মন্ আক যে আমাৰ চৈয়দ কিৰোজৰ বেটা, এইসকলক আমাৰ ঠাইত দি পঠাওক, আমিও বাই গুৱাহাটীত জায়গা ঠিক কৰিবো। এইখান বুলি ববফুকনৰ মানুহ পঠাই দিলে। আজমতৰা নবাবে গুৱাহাটী লৈবাক প্ৰতি বজাৰাটিৰ মঞ্চল ৰাঁলৈ হুকুম কৰিলে। পাংসাৰ বেটাৰ হুকুমে মঞ্চল ৰান্নো আলি আকবৰ আক শতমল দেৱান সহিতে গুৱাহাটী লৈবাক প্ৰতি আহি কামৰূপত বহিলহি। সেইবেলা লালুক ববফুকনে ফুকনবোৰেৰে আলচি মহাবাজালৈ বজাল

আহিবৰ কথা জনাই পঠালে বোলে, বজাল আহি

আমাৰ চকী কামৰূপত বহিছেহি; স্বৰ্গদেৱে আহিলা-পাতি দি খেদাৰ্কে লোকজন পঠিয়াই দিয়ক। পাচে মহাবাজা এই কথা শুনি, মানুহ-দুহুহ, আহিলাপাতি দিবলৈ মন কৰিলে। পাচে বুচাগোহাঁয়ে বোলে, বজাল যদি

খনিকৰ বকৱা

আহিছে, আহিলাপাতি জুৰিব নিকিন আমিও যাম; বজাল আহিবৰ হয় নে নহয়, বুজোইক। এইবুলি ববগোহাঁইকে, খনিকৰ বকৰাকে, দোলাবীয়া বকৰাকে পাঁচিলে বোলে, বজাল আহিবৰ হয় নে নহয়, বুজি আহিব লাগে। ববগোহাঁয়ে খনিকৰ বকৰায়ে দোলাকাবীয়া বকৰায়ে এই তিনিয়ে গৈ ববফুকনত মহাবাজাৰ কথা ক'লত ববফুকনেও মানুহ লগত দি বজালক দেখাব দিলেগৈ। মানুহে গৈ দোলাকাবীয়া বকৰাক বজাল দেখুৱালে, বকৰাও আহি মহাবাজাত জনালেহি বোলে,* স্বৰ্গদেও। বজালক দেখিলে। ববগোহাঁইকো যাবৰ শুনি, ববফুকনেও গ'ল বোলে, দেখে কেঁলে আহিলি? দেৱে

* এগৰাকী কুড়বিস্তলেখকে এইটো আক্ৰমণৰ কথা এইদৰে লিখিছে :— এই আক্ৰমণ আমাৰ বজাই জোকাই লয়। মুছলমান সেনাক আগৰ যুদ্ধত বটাই লৈ, আমাৰ কালৰ সেনা কিছুমান পি ইং ১৩৭৮ চনত বঙ্গদেশৰ নবাবক আক্ৰমণ কৰিবলৈ পঠায়। ...মাৰ্চবেল চাহাব আক বাৰুগঞ্জৰ ইতিহাসত পায় যে আক্ৰমণে ইং ১৩৭৮ চনত ভেঙৰ ভুঙীৰ পুতেক বহমান আজীমক (যাক অনন্য বুৰঞ্জীবিলাকত আজমতৰা নবাব বুলি উল্লেখ কৰিছে) বঙ্গদেশৰ গৱৰ্ণৰ পাতি পঠালে। (সেই সময়ত) আমাৰ দেশৰ লোকে গৈ বঙ্গদেশৰ পূৰ্বভাগত উপক্ৰম আৰম্ভ কৰে। আজীমে পোলন্দাক বিবৰা-বিলাকলৈ তিষ্ঠি দেখিলে। ভেঙলোকে সেনা সিৰ দোহাৰি অৰ্ধৰে নহাৰ কৰিলে। আজীমে এই সাহায্য পাই আমাৰ দেশ আক্ৰমণ কৰিবলৈ আহিল...মুছলমান সেনা অহাত আমাৰ বজাই দেশ এৰি পলাল।...১৩৭৮ চনত লালুক ববফুকন আছিল।

যেই বোলে, মই তাকে কবিত্ব। এইকথা শুনি বৰগোহাঁই ভটিয়াই পানীফুকনৰ ভ'লৈ গ'ল। পানীফুকনে বৰগোহাঁই বাবৰ শুনি বোলে, দেবে কিয় আহিছে? বৰগোহাঁয়ে সকলো গুণ যুক্তিৰ কথা ক'লে। পানীফুকনে শুনি বোলে, বাতি কি কবিত্বইক? দেবে আজি এখেতে থাকক। পাচে বৰগোহাঁইক বাধি ধৈ, পানীফুকনে বৰফুকনলৈ কৈ পঠালে বোলে, গড়গুৱা সন্ধিকৈব সেন বৰগোহাঁইক বাধি ধৈছে। পাচে বৰফুকনে গৈ ধৰি আনি, বৰগোহাঁই ভাঙি, সেনক ধৰলৈ ধোদালে। তাত পাচে পুনৰ্ৰাব সলাল গোহাঁই লাইথেপেনাকে বৰগোহাঁই পাতিবলৈ সবেও আলচ কৰি বোলে, দেৱক

লাইথেপেনা পুনৰ
বৰগোহাঁই

আনি পুনৰ বৰগোহাঁই পাতিলে। সলাল গোহাঁয়ে বোলে, পূৰ্বে মই বৰগোহাঁই নহওঁ বুলি এবাৰ এৰিছোঁ, এতিয়াও মই বৰগোহাঁই হব নোৱাৰোঁ; মোৰ পোৱক

যদি সলাল বাজাখন দিব, তেহে মই বৰগোহাঁই হব পাৰোঁ। পাচে সকলোৰে আলচি বজালৈ এই কথা জনাই পঠালে। বজা বোলে, ভাল, সকলোৰে থাক ভাল দেখা, মই কি বুলিম? পাচে বৰফুকনে আনো ফুকনবোৰে সহিতে সমালোচন কৰি, কলিয়াবৰতে লাইথেপেনাক বৰগোহাঁই পাতিলে, পুতেককে সলালগোহাঁই পাতিলে। পাচে বৰগোহাঁই গড়গুৱালৈ আহিল।

সেইবেলা বৰগোহাঁই প্ৰমুখ্যে সকলোবোৰে আলচি বজাক ভকত হবলৈ বুলিলে।

চুতৈকা বজা দক্ষিণপাটৰ
ভকত

বজাও বনমালী গোহাঁইক আনি ভকত হই, গোহাঁইক সেৱা পূজা দি বিদায় দিলে। পাচে লাইথেপেনা বৰগোহাঁয়ে জীয়েকক মহাবাজালৈ নমাই দিলে, বজাও

আনি বৰফুকনক পাতিলেহি। সেইবেলা দিহিঙীয়া* মেছা বৰবকৰাৰ জীয়েকক আনি

লালুকী সোলা বৰফুকন আৰু লালুক বৰফুকন একেজন। মানুহ নহয়, লালুকী সোলা লাচিত বৰফুকনৰ ককায়েক আৰু লুপ্তাখন, লালুক বৰফুকন বৰগোহাঁই কৈনৰ। দুইবো নামৰ লালুক একাত পূৰ্ববৰ্তী লেখকসকলে লালুক বৰফুকনকে সোলা বৰফুকন (বা লালুকী সোলা বৰফুকন বুলি ভুল কৰি আহিছে। গতিকেই এই প্ৰৱন্ধৰ লেখকেও বুলি প্ৰৱন্ধত লালুক বৰফুকন বুলি ইং ১৩৭৮ চনত সোলা বৰফুকন গুৱাহাটীত আছিল বুলি কৈছে; কিন্তু সেইকথা ঠিক নহয়। সেই কাৰণে আমি সোলা বৰফুকনৰ ঠাইত লালুক বৰফুকন বুলিলো।

ভেঙে বজাৰাতিত থকা (আজমতৰা নহয়) বজ্জুল বা নামেৰে মহাবেৰে মিলিবৰ মনেৰে ছয়োৰে ভিতৰত দীৰ্ঘক কৰি বুদ্ধলমানক গুৱাহাটীৰ বড় এৰি দি, কলিয়াবলৈ উভাই আহি, তাকে আৰাৰ বাজাৰ সীমা কৰিলেহি। লাচিত বৰফুকনে বুদ্ধ কৰি লোৱা বাজা লালুক বৰফুকনে এনেই বজাৰ বিলা অনুমতিতে এৰি দিয়াত ভেঙক সকলোৱে খেৱা পোৱা হ'ল। পাচে ভেঙে এইবিলাকৰ গম পাই ভৰ্গদেৱক চক্ৰান্ত কৰি পৰ্ৱতলৈ নি বিৰ থুৱাই দাখিলে। চুতৈকা বৰ্গদেৱৰ পাছত চুলিককা (বা ল'ৰা বজা) কোঁৱৰ বজা হয়। বৰফুকনে চুতৈকা বজাক মাৰি পৰ্ৱতৰপৰা উলটি অহা গম পাই, গীঘলা বাজাৰী বুঢ়াগোহাঁই ভাৰবীয়াই মাথোতোহাই নামেৰে মানুহ এটাৰে ভেঙক (মাথোতোহাই এটা মানুহ নহয়, মানুহ দুটা, এটাৰ নাম মাথ, আৰু ইটোৰ দাই তোহাই) কটাই ভাৰবকাক বৰফুকন পাতি গুৱাহাটীলৈ পঠালে। এওঁ কামৰূপৰপৰা বুদ্ধলমানক খোদাৰ দোৱানাত লালমাখ, চেতিয়াৰ বন্দৰক বৰফুকন পতা হয়। এওঁই বৰ এডাপেৰে বুদ্ধলমান সৈতক পূব কামৰূপৰপৰা খেদি দিয়ে।

* বেছা বৰবকৰা দুহুৱাহে; সেই সময়ত ভেঙে দিহিঙীত আছিল বুলি দিহিঙীয়া বুলিছে।

পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী পাতিলে। সেইবেলা গোপ্য কৰি মেছা বৰবৰুৱাৰ পাচনি বামধন ও
হুৱাব বজোৱে তুখুজীয়া ফৈদৰ লাদী গদাপাণি কৌৱৰক বৰফুকনত ভেটালেনি ;

লাদী গদাপাণি

ফুকনৰ ত'ত সকলো গুণযুগুতি ক'লে। পাচে লালুক
বৰফুকনে মেমেবা ভামুলীক লগত দি, কৌৱৰক বিদায়

দি, কলিয়াবৰলৈ ভটিয়াই গ'ল। পাচে তাত সকলোৰে আলচি, সকলোৰে বোলে,
আমাৰ সকলো প্ৰকাৰে ভাল হ'ল, অধিকাৰীহে শকত নহ'ল। আমাৰ প্ৰধান শত্ৰু
বজাল আছে, এনে বজাবে কি কৈ কি কৰিম ? যদি শকত বজা এটা হয়, তেহে হয়।
বৰফুকনে বোলে, বিচাৰিলে পায়। সদৌ ফুকনে বোলে, ভেনেহ'লে আনা। পাচে

নেওগফুকন

বৰফুকনে নেওগফুকনকে মেমেবা ভামুলীকে পঠিয়াই
তুখুজীয়াৰ লাদী গদাপাণি কৌৱৰক কলিয়াবৰলৈ লৈ

গ'লহি। মেমেবা ভামুলীয়ে সিবোৰক নাৱতে থৈ, বৰফুকনত ক'লেগৈ। বৰফুকনে
কৌৱৰক বুঢ়া হুৱাব ঘৰত থ'ব দিলেগৈ ; নেওগফুকনেও তাতে থ'লেনি। পাচে
দিহিঙ্গৰ মেছা বৰবৰুৱাকো বৰফুকনে কলিয়াবৰলৈ নিয়ালে। বৰবৰুৱা পালতগৈ সৰো
ফুকনে সমালোচন কৰি বোলে, কৌৱৰটোষে আনিছে, আমি চাব লাগে। এইবুলি
নেওগফুকনক পাঁচিলে। নেওগফুকনে মানুহ পঠাই কৌৱৰক অনালে। ফুকনবোৰেও
কাঁৱধনু মৰাবৰ ছলে দোপগডত বহি, কৌৱৰক সেইৰূপে চালে। সিবোৰেও দেখি
বোলে, এনে শকতটোৰেহে আমাক ৰাখিব পাৰিব। এইবুলি কৌৱৰক বৰফুকনৰ ভাই
দৈয়ঙ্গীয়া ৰাজখোৱাৰ ঘৰত থাকিব দিলে। বৰফুকনেও মেছা বৰবৰুৱা আৰু সকলো
ফা-ফুকন সহিতে আলচি বোলে, কৌৱৰ যে অনা হ'ল, এইপোনে কৌৱৰকো এনেই
পঠাবলৈ ভাল নহয়, মহাৰাজাকো দ্ৰোহ আচৰিবলৈ ভাল নহয়, এতেকে কি কৰা হয়।

গদাপাণি চাৰিঙ্গ ৰজা

সবে ফুকনে বোলে, কৌৱৰক আমি চাৰিঙ্গ ৰজা পাতিলে,
এই বুলি মহাৰাজালৈ ক'লে। মহাৰাজা বোলে, ভাল,

সবে যদি ভাল দেখে কৰক, চাৰিঙ্গ ৰজা পাতক। এই কৰি লাদী গদাপাণি কৌৱৰক
চাৰিঙ্গ ৰজা পাতিলে। পাচে দিনাদেক থাকি একদিনা লাদী গদাপাণিয়ে বোলে, মোক
পূৰ্বে ৰজা পাতে। বুলিহে আনিলেইতে ; যদি মোক ৰজা নাপাতে ; চাৰিঙ্গ ৰজাহে
পাতে, মই চাৰিঙ্গ ৰজা হ'ব নোৱাৰোঁ। ৰজা যদি মোক পাতিব নোৱাৰে, মোক কেনেকৈ
আনিব ? ভাল, মোক পঠিয়াই দিয়ক, মই ঘৰতে দুখকৈ থাকোঁগৈ। পাচে বৰফুকনে
সবেও ফুকনবোৰে বোলে, হঠাতে আমি ই কথা কি কৈ বুলিম ? এনেতে মহাৰাজা

দীঘলা বুঢ়াগোহাঁই

কিবা দায় ধৰি বাঁহগড়ীয়া আতনক বুঢ়াগোহাঁই ভাঙ্গি
দীঘলাক বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে। সেয়ে বুঢ়াগোহাঁই হুই

এনেতে একদিনা মহাৰাজাত বুলিলে বোলে, ঘৰ বজাল কি পৰ বজাল, ইয়াৰ একো
বুজিব নোৱাৰিলে। আমাৰ নাও-নাৱৰা, আহিলাপাতি একো ভিয়াব নেদেখিলোঁ।

গুৱাহাটীয়া ফুকনবোৰৰো নাও-চুনিধান ভৰাখোৱা দি উজনি যুখে আছে। দোলাঘৰীয়া বৰুৱাৰ কথা শুনি বৰ্গদেৱেও গড়খান সাজ নৌ হওঁতে বজা এবিধ দিলে। এতেকে এখন কি কৰা যায়? বজা শুনি বৰগোহাঁই প্ৰভুত্বকৈ, বুঢ়াগোহাঁইৰ ককায়েক নাওবৈছা ফুকন, টেগবতলীয়া ফুকন, দিহিলীয়া ফুকন, কলপু ফুকন আৰু আনো বৰুৱাফুকনক লোকজন সহিতে বগলৈ পাচিলে।

পাচে বৰফুকনে এই কথা শুনি সকলে একযুক্তি হৈ, বজালৰে বৰাবৰি কৰিবলৈ একযুক্তি হ'ল আৰু সেইকপে বজালক কথা দিলে। পাচে বজালক আনি গুৱাহাটী এবি দি, উজাই আহিবলৈ মন কৰি, দিলিহীয়া ফুকনক বুঢ়াগোহাঁই পাতিবলৈ মোমাই ভাঙলীৰ পুতেক মৰলীক দোলাকাষৰীয়া বৰুৱা পাতিবলৈ, এই যুক্তি কৰি কলিমাৰে দি উজাই আহিল। পূৰ্বে বজালত বৰি লগত যোৱা বাহুলীফুকন বজালৰ লগত আহিছিল। লালুক বৰফুকনে পাছ পৰি বাহুলীক নাৰত তুলি সেৱা কৰিলে। বাহুলীয়েও সাৰটি ধৰি বোলে, হঠাতে গড়খান তুলিবব অকাৰ্য্য কৰিলে। এই বুলিলত বৰফুকনে বোলে :

জানামি নীতাং জনকঃ প্ৰসূতাং

জানামি বামং মধুসূদনঞ্চ অহং

বাহুলীৰ আগত এইবুলি বৰফুকনে কথাবাৰ্তা হুই, কালশিলালৈকে আহি, তাবপৰা বাহুলী ভটিয়াই গ'ল। পাচে বৰফুকনে সবে ফুকন ৰাজখোৱা সহিতে আহি গড়গাঁৱত বজাক ধৰিবলৈ আহিল। শাকবাৰী নাওশালিত বহি বজাৰ ফলীয়া হুই চাৰি মানুহ কাটিলে; বজাকো ধৰি যোগান দি থৈ, কলীয়া গোহাঁইৰ নাতিয়েকৰ পুতেকটিক (চুহুৰ বজাৰ ভায়েক নাৰায়ণ তিপামৰ্দ্দীবজা, তেওঁৰে নাতিয়েক চুলিক্ফাক) চামগুৰিৰ পৰা আনি বজা পাতিলে ১৬০১ শকত। তাত পাচে পূৰ্বৰ ভগা বুঢ়াগোহাঁই বাঁহগড়ীয়া আতন আৰু চুঁড়ফা বজা, এই দুয়োকে মাৰিলে। চুঁড়ফা বজাৰ ভোগ ২ বছৰ।

ল'ৰাৰজা

১৬০১ শকত চুলিকৃষ্ণা কৌৰবক আনি বজা পাতিলে। বজাদেও নিচেই কটাবিনলীয়া আৰু ক্ৰীণ, এতেকে এওঁক ল'ৰাৰজা বুলিও কয়। এইজনা বজাদেৱে, বজা হৱেই মোমাই তামুলী বববকৰাৰ পুতেক মৰলী দোলাঘৰীয়া বকৰাক বববকৰা পাতিলে।

তেওঁৰে পুতেক মোলোকাৰ ভিডকৰাল ফুকন, আৰু ভগৰা পুতেকক ঢেকিয়াল বকৰা পাতিলে। বিহপকৰা চেটিয়াৰ নেওগ ফুকন, মৌপীয়াৰ বাঘচোৰা নাওবৈছা ফুকন,

মৰলী বববকৰা

জাতত পূৰ্বত নগা। লানমাথুৰ পুৰাণ দিহিঙ্গীয়া ফুকন, দিলিঙ্গীয়াৰ ভেৰা চোলাধৰা ফুকন, আদাবৰীয়া

সন্ধিকৈৰ মুলী চোলাধৰা বকৰা আৰু ভাবে চিকনক পৰ্বতীয়া ফুকন পাতিলে। আৰু শুক্লাহুৰ বুঢ়াগোহাঁইৰ পুতেক দীঘলা বুঢ়াগোহাঁইক ৰাজমন্ত্ৰীৰ বাব দিলে।

উত্তৰে দক্ষিণে দুৱাৰ দুইখন লালুক ববফুকনেই চাইছিলে। ল'ৰাৰজা স্বৰ্গদেৱৰ মাক চামা কুঁৱৰীৰ মৃত্যু হ'লত, তাত্তে মাটি দি, মৈদাম কৰিলে। লাই ধেপেনাৰ জীয়েকক আনি বজাদেৱে ববকুঁৱৰী পাতিলে। মাথ আৰু ভোতাই এই দুই ববফুকনৰ (লালুক ববফুকনৰ) তামুলী, জাতত কলিতা। সিহঁত দুয়ে ববফুকনক বুঢ়াগোহাঁইৰ পেট পাই মাৰিলে; তাৰ পাছত পুতেক, ভায়েক, নাতিয়েক সকলোকে মাৰিলে। মৰলী বববকৰা পলাল, পাচে বুঢ়াগোহাঁইয়ে তেওঁকো পাই মাৰিলে। পাচে মহাৰাজা ভাৰথৰাক ববফুকন আৰু দিহিঙ্গীয়াৰ আলনক বববকৰা পাতিলেনি। বৰপাত্ৰ থাকিল

ভাৰথৰা ববফুকন

আলন বববকৰা

শেচামকলা, নামডলীয়া ৰাজখোৰা জাত টলী, চেংবাই ফুকন, পানীফুকন জাতত লাণেতি সন্দিকাই, ভাটীৰ ডেকাফুকন জাতত পিক্‌চাই চেটিয়া। মহাৰাজা

নিচেই ক্ৰীণ আৰু স্নানবন্দন হুই থাকে; তাকে দেখি আলন বববকৰাই দেওধাই, বাইলুহু, গণকত সুধিলে বোলে, বজাদেৱৰ ভালমন্ত্ৰ চাই তহঁতে কইক। দেওধাই গণক বাইলুহু বোলে, বাঁহগড়াৰ ৰাজে নগৰ কৰি বজাদেও থাকে যদি তেহে ক'ব পাৰোঁ; তেহে স্বৰ্গদেৱেও গা কৰিব পাৰিব। পাচে বববকৰাৰ এই কথা শুনি বাঁহগড়াৰ ৰাজে নাংচান্ডত বাঁহৰ বাহৰ কৰিব দিলে।

এনেতে বজালগৰা দুই কটকী আহিল। পাচে বববকৰাই ত্তি বৰনাওশালত কটকী তুলিবলৈ আওতাৰ দিলে। বববকৰাই আনি পাচে বজালগৰ কটকী তুলিলত

সিহঁতে বোলে, আজমতৰা নবাবে গুৱাহাটী এৰি দিবাৰ বুলিছে। কটকী ভোলোতে বৰনাওশালত মহাবাজা ওখকৈ ভেটি বজাই বহিছিল। পাচে কটকীৰ কথা শুনি, খংকৈ ভাবপৰা নাথি আহি সিহঁতক খেদি পঠালে। বজাল কটকীয়ে আজমতৰা নবাবৰ আগত এই কথা কলভগৈ, নবাবে বজালৰ লোকজনক বণক সমুখে পঠালে। বজাদেৱে শুনি, ভাবধৰা বৰফুকনক বজাল খেদিবলৈ পঠালে। পাচে বৰফুকনে বজালৰ লগত যুঁজিব নোৱাৰি পাছ হহকিবৰ শুনি মহাবাজা খংকৈ তেওঁক বৰফুকন ভাঙ্গি

মৰেস্ত্ৰমাথ বৰফুকন

আদাবৰীয়া সন্দিকৈৰ নবেস্ত্ৰ মাথক বৰফুকন পাতিলে

আক বজালক মাৰিবলৈ পাতিলে। বৰফুকনে বজালক

খেদি গৈ, বহুত যুঁজিলে, পাচে নোৱাৰিলে। ভেনে হেন গতি মতি দেখি মহাবাজা তেওঁকো মাতি আনি, ভাঙ্গি লান্ধাথু, চেটিয়াৰ বন্দৰক বৰফুকন পাতি, বজালক মাৰিবলৈ পঠালে। মহাবাজাৰ আজ্ঞাৰ, বন্দৰ বৰফুকনে গৈ, বজালে সহিতে বজাঘাটিত বণ দিলেগৈ; বজালো বজাক নোৱাৰি ভাগি পলাল। পাচে ৰাজবন্দৰ

মুছলমানৰ

১৬ল আক্ৰমণ

ওপবত ল'ৰাবজা বৰ্গদেৱৰ অতিৰিক্ত সংশয় হ'ল; আক

মুখা মুখা কৌৰব বুজি ধৰি আনি মাৰিবলৈ ধৰিলেহি;

কতোক বা নাক-কাণ কাটিলে, কতোৰ বা চকু কাটি

এবিলে, এনে উপদ্ৰৱ কৰিবলৈ ধৰিলে। চাৰিওকালে কৌৰববোৰ বিচাৰিব ধৰিলে। পাচে সৰাভো কৰি ভুংখুজীয়া কৈদৰ লাজী গদাপাণি চাৰিও বজা প্ৰধান বাহুবলী কাৰণে, ল'ৰাবজা বৰ্গদেৱে চাৰিও বজাক মাৰিবলৈ আলচ কৰিলে। গদাপাণি এই কথা জানিব পাই, তেৱো পলাবলৈ মন কৰিলে। চাৰিও বজাদেৱৰ কুঁৱৰীৰ নাম জয়মতী।*

* জয়মতী কুঁৱৰী, আসামৰ আদৰ্শ সতী, অসমীয়াৰ গৌৰৱৰ ধন। তেওঁ বৰগোহাঁই ঘৰৰ জীয়াৰী বুলি জনাজাত। আমি নিজেও আমাৰ “ভিকতাৰ আত্মজান কাব্য”ৰ প্ৰস্তাৱনাতে তেখেতক বৰগোহাঁইঘৰৰ জীয়াৰী বুলিয়েই উল্লেখ কৰি আহিছোঁ। সম্ভৱি কিন্তু এই পুথিখনৰ “বংশাৱলী” খণ্ডৰ নিমিত্তে বংশাৱলীবিলাক সংগ্ৰহ কৰোঁতে, আদাবৰীয়াসন্দিকৈও এখনি প্ৰাচীন বংশাৱলী আমাৰ হাতত পৰেহি। তাৰ মতে, সন্দিকৈ ঘৰৰ পদ্মভূমীয়া বকৰাৰ জীয়েক জয়মতী ৰাণী, তেওঁৰ ভায়েক পাঁচজনা—নাৰায়ণ বনিকৰ

জয়মতী কুঁৱৰী

বৰফুকন, মৰোভৰ বৰফুকন, বুঢ়াবৰবকৰা, বলিয়া ৰাজখোৱা আৰু নোমল ডেকাফুকন। এই জয়মতী ৰাণী অৱশ্যে সেই নামৰ আন কোনো বজাৰ কুঁৱৰীও হ'ব পাৰে। কিন্তু বুৰঞ্জীয়ে কয় যে ল'ৰাবজাৰ বৰকুঁৱৰী জনাও লাইখেপেনা বৰগোহাঁইৰ জীয়েক আৰু কৱসিংহৰ বৰকুঁৱৰীও লাইখেপেনাৰ জীয়েক। অৱশ্যে কৱসিংহৰ বৰকুঁৱৰী লাইখেপেনাৰ অস্ত এগৰাকী জীয়েক হ'ব পাৰ। সেই বাহ'ক, জয়মতী কুঁৱৰী লাইখেপেনা বৰগোহাঁইৰ জীয়েক হোৱা হ'লে, তেওঁৰ পুতেক কৱসিংহ বৰ্গদেৱৰ বৰকুঁৱৰীজনীও লাইখেপেনাবে জীয়েক হোৱাটো মনত কেনেবা যেন লাগে। গতিকে ইয়াত কিবা এটা ভুল আছে যেন লাগে। পাঠকসকলৰ কোনোও বেন এনে নেভায়ে, যে জয়মতী কুঁৱৰীক সন্দিকৈৰ ঘৰৰ জীয়াৰী বুলি প্ৰমাণ কৰিবলৈ আমি কিবা চেষ্টা কৰিছোঁ, আৰু তেনে কবাত আমাৰ ব্যক্তিগত কিবা দাৰ্ঘ আছে। আমি কওঁ, জয়মতী ভাবভৰ, অসমৰ আৰু অসমীয়াৰ, তাৰ পাছত জয়মতী কুঁৱৰী আহোমৰ। জয়মতী বৰগোহাঁই কৈদৰেই হওক, বা সন্দিকৈ ঘৰৰ জীয়াৰীয়েই হওক, তেওঁ এগৰাকী অসমীয়া ভিকতা আৰু আসামৰ আদৰ্শৰূপা পতিব্ৰতা সতী। এই সম্বন্ধে আমাৰ দেশৰ প্ৰত্নতাত্ত্বিকসকলে ভালকৈ যেন বিবেচনা কৰে।

জয়মতীৰ লাই লেচাই নামে হুটি কৌৰব। কৌৰব হুটিক এনায়েকৰ ঘৰত থৈ, কুঁৱৰীক লগত লৈ গদাপাণি চাৰিজন বজা পলাই গ'ল। ল'বাবজাদেৱে পাছত গদাপাণিক ধৰিবলৈ চাৰিওফালে টেকেলা আৰু চোৰাংচোৱা পঠালে; পাচে গদাপাণিক ক'তো বিচাৰি নাপালে। দিনাদেক থাকি, জয়মতীক বিচাৰি পাই ধৰি আনিলে, আৰু নানা ভৰহৰ শান্তি দি চাৰিজন বজাৰ কথা সুধিলে, পাচে জয়মতীয়ে একোকে নকলে। বজাৰ আদেশত কুকুৰাচোৱা চাওডাঙে কুঁৱৰীক নানা প্ৰকাৰৰ শান্তি দিবলৈ ধৰিলে, নিজে নিজে নানা ভৰহৰ, কিন্তু কুঁৱৰী অটল। তেওঁ চাৰিজনবজাৰ কথা একোকে নকয়। যেতিয়া জয়মতীক এনেদৰে চাওডাঙে শান্তি কৰে, তেতিয়া গদাপাণি আছিল নগা পৰ্ৱতত, নগাৰ বেশ ধৰি নগাৰ লগত। ভৈৰৱমত বেহা কৰিবলৈ অহা নগাবোৰৰ মুখে কুঁৱৰীক কৰা শান্তিৰ কথা গদাপাণিয়ে শুনিলে। পাচে একদিনা গদাপাণি ছদ্মবেশ ধৰি কুঁৱৰীক চাবলৈ আহিল; চাওডাঙে শান্তি কৰি থাকোতেই কুঁৱৰীক দেখিলেহি। গদাপাণিয়ে চকুলো টুকিলে, পাছত ক'লে বোলে, “হেৰ মানুহজনী! তই এনে যাতনা কিয়নো ভুঞ্জি মৰ? তোৰ নো গিৰিহঁতৰ কথা কৈ নিদিয় কিয়?” এইবুলি গদাপাণিয়ে কুঁৱৰীলৈ চাই মনে মনে ব'ল। আকাৰে প্ৰকাৰে কুঁৱৰীয়েও চাৰিজনবজাক চিনিলে; পাচে ভাবপৰা গিৰিয়েকক আকাৰে ইজিতে আঁতৰাবলৈ মন কৰি বোলে, “পেহা ঐ? ক'ৰ মানুহ ক'লৈ গ'ল, মইনো কি কৈ ক'ম? মিছাতে মোক দোষা কিয়? চাওডাঙহঁতে মোক মাৰিছে, চমটাৰে কোবাইছে, গঁৰাহেৰে চেপিছে; পেহাঐ! তাকো পাৰিছোঁ। মোক কিন্তু আৰু কোনেও একো নকৰাইক। তিৰী বধ লাগে! ইয়াৰপৰা আঁতৰ হোৱা। মোৰ মনত কিবা বিষাদ লাগিছে!” কুঁৱৰীয়ে এইবুলি কান্দিব ধৰিলে। পাচে গদাপাণিয়ে কুঁৱৰীয়ে “পেহাঐ!” বুলি মাতিবৰ ভেদ বুজিলে আৰু ভালে পৰ ভাবিচিন্তি ভাবপৰা গদাপাণি পলাল। তাত পাচে চাওডাঙবোৰে কুঁৱৰীক

জয়মতী কুঁৱৰীৰ শান্তি

বহুতো শান্তি কৰিলে, চমটিয়ালে, বেতেৰে কোবালে
আৰু আনো আনো অনেকো শান্তি কৰিলে, পাচে

কুঁৱৰীৰ মুখৰপৰা গদাপাণিৰ কথা অকণো নোলালে। তাত পাচে মহাবাজাদেৱৰ আজ্ঞাৰ কুকুৰাচোৱা চাওডাঙে কুঁৱৰীক টকালিৰে চেপা দি শান্তি কৰি তাতে মাৰিলে।

এই কথা নগাবোৰৰ মুখে গদাপাণিয়ে পৰ্বততে শুনিলে। পাচে হুখেৰেজাৰে হস্ত বেশেৰে তেওঁ নগাৰ চাঙ্গে চাঙ্গে অনাই বনাই ফুৰিবলৈ ধৰিলে। পোনতে নগা পৰ্বততে কিছুদিন থাকিল; নাম্‌চান্দ আৰু টাব লুপ্তৰ আজি ইটো কাইলৈ সিটো টিলাত থাকিবলৈ ধৰিলে। ভাবেপৰা কেতিয়াবা আকৌ পাণ, কচু, আলু, জলকীয়া আদি বেচিবলৈ অহাৰ ছলমানে ভৈৰৱলৈ বাৰি নগৰৰ গম-গতি বুজি যায়; শাহৰেকৰ ঘৰতো সোমাই লাই,

নেচাইকো চাই যায়। পাচে নগা পৰ্বতত থাকিলে তেওঁৰ মনোবাহা পুৰিবৰ আগতক
বেদেখি, তেওঁ পৰ্বততবৰণা জৈয়াবলৈ নাযি ভাটীকালে মুখ কৰি যাবলৈ ধৰিলে। বাটত
পাচে সলাল গোহাঁয়ে তেওঁক লগ পালে আৰু বোলে, তুমি এনেকৈ বাধাকি, বন্দৰ
বৰফুকনৰ তালৈ বোৱা, তুমি আকৌ বজা হ'ব। সলাল গোহাঁইৰ কথা সজ হেন ভাবি,
গদাপাণি কামৰূপৰ ফালে গ'ল। তাতে পোনতে তেওঁ একতী পোহাৰীৰ ঘৰত থাকিল।
তাত পাচে আহি তেওঁ এক বাহুণৰ ঘৰত ভালে দিন থাকিল। সেই বাহুণক, তেওঁ

চান্দকুচীয়া বকৰা

বজা হ'লে বঁটা-বাহন বিষয় দিম বুলি কৈ, ভাবপৰা
আহি চান্দকুচীয়া বকৰাৰ তাত আশ্রয় ললেহি। পাচে
তাতো আপদ শূন্য হেন বেদেখি, ভাবপৰা আঁতৰি, বাণীগাঁৱলৈ গ'ল। তাতে এক
গাবোৰনীয়ে গদাপাণিক বৰ আদৰ কৰি প্ৰতিপালন কৰি বাধিলে।

জহাৰাটীৰ বন্দৰ বৰফুকনৰ বৈশী গদাপাণিৰ বাইদেৱাক হয়। তেওঁ বেহাৰলৈ
যোৱা গাবোৰ মুখে গদাপাণিৰ সন্তেদ পালে। পাচে গোপনে তেওঁ গদাপাণিক চপাই
নিলে; দিনাদেক ঘৰৰ ভিতৰতে গোপনে বাধিলে, বৰফুকনক একো জানিবলৈকে
নিধিলে। পাচে এদিন সুযোগ পাই, ফুকননী গাভৰুৰে বৰফুকনত ক'লে বোলে, সঁচা নে
আপুনি গদাক পালে এতিয়া বজা পাতিব? শপত খাওক, যোৰ ভাইক একো নকৰে
বুলি, মই গদাক আনি দিম, মই গাত ল'লোঁ। বৰফুকনে বোলে, মই সত্য কৰি কৈছোঁ,
জগতত চন্দ্ৰ-সূৰ্য্য থাকে যানে মই গদাৰ হিত বিনে অহিত নিচিন্তো। ফুকননী গাভৰুৰে
এই আশ্বাসবাণী শুনি, গদাক উলিয়াই আনি, বৰফুকনত দিলেহি। পাচে বৰফুকনো

বন্দৰ বৰফুকনৰ জগত

সাক্ষাৎ

গদাক পাই মনতে বৰ বং পালে। পাচে সকলো বকৰা
ফুকন, বাজখোৰাবে আলচি, গদাপাণিক বজাৰ যোগ্য
হেন দেখি, তেওঁক বজা ল'বলৈ ধৰি কৰিলে। পাচে
সকলো ফুকন বকৰা বাজখোৰা সৈতে বৰফুকনে গদাপাণিক আনি সবিস্তৃতলীতে বজা
পাতি সেৱা কৰিলে; আৰু সবে উজাই আহি দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ঘাট পালেহি। ল'বাবজা
গদাপাণিক বজা পাতে
বৰ্গদেও দক্ষিণপটীয়া বাপুৰ শিষ্য। পাচে দক্ষিণপটীয়া
বাপুৰে এই কথা জানি বন্দৰ বৰফুকনক মতাই নি
বোলে, তুমি যোৰ প্ৰধান শিষ্য, আৰু তুমি জানা, ল'বাবজাও মোৰে শিষ্য, এই হেতুকে
বাজ্যত প্ৰায় যৱেই বজাবদৰে আছোঁ। এতেক তোমাক কওঁ, তুমি ল'বাবজাক বজা
নাভাঙ্গিবা মই তোমাক বাজত ভিক্ষা কৰিছোঁ।

দক্ষিণপটীয়া বাপুৰ কথা শুনি বৰফুকনে বোলে, বাপু! এইটো মোৰ অকলৰ
কাম নহয়, মই কেনেকৈ কবিল? এইবুলি বৰফুকন অসন্তোষ হ'ল। পাচে দক্ষিণপটীয়া
বাপুৰে বজাৰ হৈ বৰফুকনক বোলে, তোমাৰ ঘৰত আগলৈ বৰফুকন সন্মানিত নাধাকক।

এইবুলি বাপুৰে ববকুকনক খানিলে। পাচে ববকুকনেও যোলে, অবিচাৰে বোক যে খাপ দিলে, ময়ো বুলিচোঁ, ভোমাব বংশতো হকিমপাটৰ অধিকাৰ সম্পত্তি নাখাকিব।

এইবুলি বন্দৰ ববকুকন সদৌ কুকন বাজখোৱাসৰে, ল'বাবজাক বন্দৰ ববকুকনে গদাপানিক লৈ উজাই আহিল। পাচে ল'বাবজাক “নায়কপীয়া বজা” পাতে খদি, বজা ভাদি, নায়কপীয়া বজাৰ বাব দি, যোগান দি দৈ, নায়কপত ধ'লেনি; আৰু গদাপানিক বজা লৈ ১৬০০ নকত গড়পাঁহত আনি সেৱা কৰিলেহি।

গদাধৰ সিংহ

১৬০০ খৃস্টাব্দত গোবৰ বজাৰ পুতেক, নিশাবন্ধ গোহাঁইৰ ভতিজাক লাকী গদাপানি বজা হ'ল। গদাপানিয়ে ল'ৰালি কালবেপৰা অতি অসাধাৰণ বলবীৰ্য্যৰ চিনাকি দিছিল। তেওঁ বজা হৈয়েই ককায়ক জাম্ববক চাৰিজন বজা পাতিলেনি; বুঢ়াগোহাঁই দীঘলাই থাকিল; দিলিহীয়াৰ আচুকক লেচামকলাক ভাদ্ৰি বৰপাত্ৰ পাতিলে; লাপণ্ডিৰ আৰু দিহিহীয়াৰ ক্ৰমে

মৌবাবকৰা আৰু দোলাকামবীয়া বকৰা হ'ল; বন্দৰ বৰফুকনেই বৰফুকন হৈ থাকিল। অভয়পুৰীয়া মিৰি সন্দিকৈৰ পানীফুকন আৰু বিহপকৰা চেটিয়াৰ নামডকীয়া বাজখোৱা হ'ল। দিহিহীয়াৰ মিৰি সন্দিকৈৰ চিংবাই ফুকন হ'ল ডেকাফুকন, পিক্‌চাই চেটিয়াৰ হ'ল চিংবাই ফুকন। মৌপীয়াৰ হ'ল নাওবৈছা ফুকন, জাতত বাঘচোৱা নগা, চেটিয়াৰ পুখাও দিহিহীয়া ফুকন, চিৰিঙ্গৰ বেৰতীৰ্গয়া বকৰা, লালকীয়াৰ গন্ধীয়া বকৰা ছুৰবাৰ দিহিহীয়া বাজখোৱা, টংচু সন্দিকৈৰ আদাববীয়া ফৈদৰ চাৰিজনীয়া ফুকন হ'ল।

গদাধৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱ এগৰাকী অসাধাৰণ মানুহ আছিল।* আৰু বজাৰ নীতি-নিয়মো তেওঁ ভালকপে বুজিছিল। যিবোৰ বিষয়াই ল'ৰাবজা স্বৰ্গদেৱক বজা ভাদ্ৰি,

* গদাপানিৰ সাহসিক কাৰ্য্যকলাপ দেখি তুংখুঙৰ প্ৰজাবিলাকে আচৰিত মানিছিল। দহ-বাৰ বছৰ বয়সতে তেওঁ হাতীত উঠি চিকাৰ কৰিব পাৰিছিল, আৰু বাঘমৰা, আৰু আন বীৰোচিত কাৰ্য্যত যোগ দিছিল। সেই কুমলীয়া তেওঁৰ গাত ভৱিষ্যত মহত্বৰ লক্ষণ সম্পূৰ্ণৰূপে ফুটি উঠিছিল; সকলোৰে তেওঁ অত্যাচাৰী মানুহৰ প্ৰতি ঘৃণা আৰু ঘৃণীয়া নীচলা কণীয়া মানুহক পুতৌ কৰিছিল। কথিত আছে, বোলে, সেই সময়ত বজাধৰীয়া কৈদবোৰৰ মাজত যোৰ অবি-ভাৰ আছিল; কিন্তু গদাকোঁৱৰে ডেকাকালতে বিশেষ কোঁচল আৰু যতনেৰে সেই শক্ততাৰ সামৰণি পেলাই তুংখুঙীয়া কৈদবে সৈতে আন সকলো কৈদৰ মাজত মিত্ৰতা স্থাপন কৰে; আৰু সকলোৱে পৰস্পৰে মিলি থাকি বাতে সেই কালৰ মুছলমানৰ আক্ৰমণৰপৰা দেশ বৰ্দ্ধা কৰিব পাৰে, তাৰ হেতু তেওঁ অহোপুৰুষাৰ্থ কৰিছিল।

আজিকালিৰদৰে তেতিয়া শিকাৰ সিমান প্ৰচলন নাছিল। আহোম পণ্ডিতসকলে বকৰাকৈ দেওবাৰ, বাইলুজ, মহান প্ৰভৃতিৰ ল'ৰাবিলাকক ধৰ্ম্ম আৰু বুৰঞ্জী বিষয়ক শিক্ষা দিছিল; কিন্তু ওখ ভৰপৰ বিষয়াৰ সন্ধানক এনেকি কোঁৱৰ সকলকো প্ৰায়েই নিষিকোৱাকৈ ৰখা হৈছিল। গদাপানিয়ে সকলোত একো শিক্ষা পোৱা নাছিল। শিকাৰ এনে অভাৱ হোৱাৰ ফলতো যে তেওঁ ভৱিষ্যতে একমুহূৰ্ত্তী বাজকৈদৰক পুত্ৰ হ'ব পাৰিছিল, ই বাস্তৱতে তেওঁৰ আচৰিত মানিৰ লক্ষী প্ৰতিভাৰ জ্বিৰি মাথোন। গদাকোঁৱৰে উপযুক্ত বয়সত জয়মতীক বিয়া কৰায়। (জয়মতীক কোনোৱে সন্দিকৈৰ বৰব জীয়াৰী বুলি কয় (এখন পুৰণি বংশাৱলীত জয়মতীৰ মায় ভেৰেভায়ে দেখা গৈছে "বংশাৱলী ৭৩৬-... পিট্ৰিত চাওক)। আদি কিন্তু তেওঁক বৰগোহাঁই বৰব জীয়াৰী বুলিয়ে জনিহে। সেই কাৰণে তেওঁক আদি বৰগোহাঁই কৈদৰ জীয়াৰী বুলিয়ে ধৰি ল'লে।) জয়মতী বৰগোহাঁই কৈদৰ জীয়াৰী; তেওঁৰ

ভেৰেডক বাজপাটত ভুলি বজা পাতিলে সিৰোবক বাজলোহী বুলি দণ্ড বিহিলে ; কিছুক
 ছুব বান্ধি উঠুৱাই দিলে আৰু কিছুমানক বৰ্গদেৱে নিজে আগত থাকি শালত দিয়ালে ।
 সেই ঠাইকে আত্মিকালি শালঘৰা বোলে । আৰু বিহপকৰাৰ নামডলীয়া বাজৰোহা,
 শালঘৰা পিক্‌চাইব চিংবাই ফুকন ই ছুইকো বাজলোহী ভাবি,
 সংশে সৈতে মাৰিলে । বন্দৰ বৰফুকনক, তেওঁক বজা
 পাতিলে বুলি, প্ৰাণহাত্ৰ নেৰাবি, মহাবাজা সৰুৰ আগ্ৰহি, বৰফুকন ভান্ধি বৰলৈ খেদিলে,
 আৰু তেওঁৰে সলনি আদাবলীয়া সন্ধিকাইব নিবজনক বৰফুকন পাতিলে ।

কপণ একোতে কোৱেও চৰ পোলাৰ নোৱাৰিছিল । তেওঁৰ সতীষ আৰু পতিপ্ৰাণতা আৰু জনতৰ
 আৱৰ্ণকৰণ হৈছে । গদাপাণি আৰু জয়মতী দুয়ো একেটি সাঁচতে গঢ়া ; কোঁৱৰ বেদে সজ চৰিত্ৰবান
 আৰু নিৰ্ভীক ; ফুৰীও সেই চুই বিষয়ত অভুললীয়া আছিল । গদাপাণিৰ কিছু মনত বৰ শাস্তি
 নাছিল । সেই সময়ত বজাৰ নগৰত কেইবাটাও গাৰ নোম শি'হৰি উঠা ঘটনা ঘটিছিল । ১৫৯২ খৃস্টাব্দ
 পৰা ১৬০০ খৃস্টাব্দলৈকে ল'ৰাবজাক এৰি আহোৱা বাজপাটত হুজনা কোঁৱৰ বজা হয় ; তাৰ পাচলৈ
 বজাক (উদয়াদিত্য সিংহ, বামধ্বজ সিংহ, চুহুদ, গোবৰ বজা আৰু ভেজসিংহ) অকালতে বধ কৰে ;
 এজন মন্ত্ৰীসকলৰ হাতত প্ৰাণ সঁপিব লাগিব বুলি মনৰ থকাৰ বেকাৰতে আত্মহতী হয় ; এইজনৰ
 নাম শুবসিংহ বা চুজিন্কা । (খকানীলাৰ ভাৱলী ফুকনৰ বুৰঞ্জীমতে বামধ্বজ সিংহ হাতাৰিকৰূপে
 নথিয়া পৰি যবে ।) বাজধানীৰ এনে হলস্থলৰ কথা গদাপাণিয়ে আগবৈপৰা বৰ ভালকৈ জানিছিল ।
 বজা নিজেই হোৱা আৰু বিষয়াবিলাকৰ অবিয়াঅৰি আৰু স্বাৰ্ণপৰতা দেখি তেওঁৰ মনত সন্মান
 অশাস্তি । নিজে বাজাৰ গুৰি ধৰি, টান মুখেৰে আকোহী বিষয়াসকলক দৰাই, বাজ্যত কেনেকৈ
 সুশাসন ৰাখিব পাৰিব, এই একেটি ভাব তেওঁৰ মনত প্ৰায়েই খেলাইছিল । ল'ৰাবজাই চৰিয়া,
 বিপুৱা, গুপ্তচৰ আদি পঠিয়াই বেতিয়া বাজপাটলৈ যোগ্য কোঁৱৰসকলক অৱকত কৰাই অযোগ্য
 কৰিছিল, সেই সময়ত গদাপাণিৰ মনতো আশঙ্কা হৈছিল ; কিজানিবা ল'ৰাবজাৰ নিষ্ঠুৰ চৰিয়া-
 বিলাকৰ হাতত তেওঁৰো অৱকত হয় । সেই বাবে তেওঁ বৰ সাৱধানে কুৰি-চাকিবলৈ ধৰিলে । আৰু
 বজাৰ এটি-দুটি গুপ্তচৰে তেওঁৰ কাষক চাপিব নোৱাৰিছিল । এতিয়া ল'ৰাবজা অধিকতৰ সংগৰী হ'ল,
 কিয়নো বজা হ'ব পৰা সকলো কৈলতকৈ তুংবুলীয়া কৈল বেছি কমতাশালী আছিল । ল'ৰাবজাই
 ভাবিলে যে গদাপাণি জীয়াই থাকে মানে তেওঁৰ বাজপাট নিৰ্ভীক নহয় । সেই দেখি তেওঁ চৰিয়া-
 বিলাকক গদাপাণিৰ প্ৰাণ বৰিবলৈ মনে মনে আদেশ দিছিল । গদাপাণিয়ে সেই কথা জানি নিকপাৰ
 হ'ল ; বজাৰ প্ৰবল আৰু অসংখ্য চৰিয়াৰ আগত তেওঁ অকলে কেনেকৈ ঠাৱৰিব ? ইয়াৰ একো
 উপায় নাপাই, সাকাত সতীৰ নিচিনা পত্নী আৰু গণেশ-কাৰ্তিকৰ নিচিনা লাই-মেচাই দুটি কোঁৱৰক
 ঈশ্বৰ কৰুণাত সমৰ্পণ কৰি, তেওঁ ইচ্ছাশক্তি ধৰি নগা পৰ্বতৰ ফালে আঁতৰি গ'ল । পাছত ল'ৰাবজাই
 তেওঁৰ প্ৰিয়তমা পত্নী জয়মতীক ধৰাই নি, নানা শাস্তি দি, গদাপাণিৰ সন্তেৰ বাতৰি উলিয়াবলৈ
 কুতূহালোৱা চাঙাভাঙক আজ্ঞা দিলে । নানা যন্ত্ৰণা ভুক্তিও জয়মতীয়ে তেওঁৰ গৃহস্থৰ কথা কৈ দিছিলে ।
 গদাপাণিয়ে কেনেবাকৈ পত্নীৰ এনে অৱস্থাৰ কথা শু পাই, মৰসাহ দি যন্ত্ৰণা দিয়া ঠাইলৈ আহিল,
 আৰু ছেগু চাই তিনিঘাৰ জয়মতীৰ ওচৰলৈ গ'ল ; কিন্তু নিজৰ চিনাকি নিদিলে । চাঙাভাঙই বাতৰা
 দিয়া ঠাইলৈ আহিলে, তেওঁ আঁতৰি গৈ একান্তমনে আৰু বেজাৰেৰে নিজ পত্নীৰ পিনে চাই থাকে, কিন্তু
 একোকে নাবাঙে । বাত দিলেই ল'ৰাবজাৰ সেনাই চিনি পাব, আৰু তেওঁৰ জীৱনৰ উৎকণ্ঠ হুপডিয়াতে
 জ'ৰ পৰিব । ভূতীয়বাৰ ওচৰলৈ বাঙতে, ফুৰীয়ে চিনি পাই, কথাৰ ইন্দ্ৰিজেৰে গলাক সেই ঠাইবৰপৰা
 আঁতৰি বাবলৈ ক'লে । গদাপাণিয়ে আগ-পিছ ভাবিচিহ্নি চক্ৰ-সূৰ্য্যক সাকী কৰি, সেই ঠাইবৰপৰা
 অগত্যা আকৌ আঁতৰ হ'ল । গদাপাণি এজন অসাধাৰণ বীৰ পুৰুষ হৈহোৱা যে তেওঁৰ নিজৰ প্ৰাণহাত্ৰা
 ডিকডাক এনে দুৰ্দশাপৰা উদ্ধাৰ নকৰিলে, ইয়াৰ গুপ্ত বহুত আত্মদৈক্যে অৱেক্ষেপ কৰিব পৰা
 নাই । তেওঁৰ অকল বাহুবল থকা হ'লে, তেওঁ এনে কাৰ নকৰিলেহেঁতেন, কিন্তু এনে কবাত তেওঁৰ
 অসাধাৰণ মনোবল প্ৰকাশ পাইছিল । কিয়নো তেওঁ দেখিলে যে, ফুৰীয়ে একোপধ্যে তেওঁৰ কথা
 নকয় ; আৰু তেওঁ চিনাকি দিলে, ফুৰীৰ মহাত্ম সাধনাৰ বাটত বিৰি-পৰালি দিয়া হয় সাধোন,
 আৰু তেওঁৰ জীৱনৰ বহু উৎকণ্ঠ লগে লগে লাভ হয় সেই দেখি তেওঁ ফুৰীক শেৰবাৰ চাই লৈ,

এইখনা ফুকনকে সন্মিলৈ ববফুকন বুলি জনে। ইয়াৰ আগৈয়ে ডেউ গড়পৰা ডেকা ফুকনৰ বিষয় থাইছিল। পাচে মহাবাজা ওচৰ বড়হৰ কৌৰববোৰকো

সন্মিলৈকৰ নিবজল
ববফুকন

বিচাৰি মাৰিলে, কতোক নাক-কাণ কাটি লাকোৱাত
মেলিলে; কতোৰ আঁঠুৰ ঘিলা কঢ়ালে, এইদৰে
অঙ্কত কৰাই আগলৈ বজা হ'বলৈ মূৰ মাৰিলে।

সালুক ববফুকনবোৰ যি পালে তাকো বিচাৰি আনি মাৰিলে; ডেবেৰা বববকৰাৰ
যি পালে, তাকো চেউনীৰছাত নি পাতিলেহি।

পাচে কিছুদিন আছে, এনেতে ল'ৰাবজাই পুনৰ বজা হ'বৰ আক্ৰান্ত কৰি
বোলবাত কৰা শুনি, গদাধৰ সিংহ বৰ্গদেৱে ল'ৰাবজাদেৱক প্ৰকাৰান্তে মৰালে।

সেই ঠাইখনৰা গভীৰভাৱে বিদায় ল'লে। তেতিয়াৰেপৰা গদাপাণি আৰু জয়মতীৰ দেখা-সাকাত
হোৱা নাই।

গদাধৰ সিংহ বৰ্গদেৱে এজন্য বব বন্দী আৰু আচৰিত ধৰণৰ মানুহ আছিল। ডেউৰ খোৱা-
লোৱাত সেই অনুসাৰেই চলিছিল। ডেউৰ আগৈয়ে ডেউৰ মিচিলা প্ৰতাপী আৰু বাজনীতিজ্ঞ বজাই
আহোম সিংহাসনত উঠি বাজত কৰা নাই। সিসকল বিষয়ই ল'ৰাবজাক জীৱিত কালতে বাজপদ-
পৰা বিচুত কৰি, ডেউক বজা পাতিলে, গদাধৰ সিংহে সিবিলাকক বাজবোৱাই বিবেচনা কৰি,
বাজবৰ্গদেৱত লগ বিহিবলৈ একোতে কৌচ মাখালে। এনেকি, নিৰাজ্জৰ অৱস্থাত আজ্ঞাৱাদা মৰম
ভিমিহিলেৱাক বন্দৰ ববফুকনকো ববফুকন ভাঙি বাজাবপৰা বাজ কৰি দিলে। এই কাৰ্য্যৰ বাবে
অনেকে গদাধৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ পাত অকুজজতাৰ চেকা পেলাব ধোজে; কিন্তু সেই বাবে ডেউৰ পাত
অকণো দোষ নাই। একালে ভাবিলে, ই যদিও অকুজজতাৰ চিন বৰুণ, তথাপি ই ডেউৰ মনৰ বৈৰ্য্য
আৰু বাজোপনুত দুসংকল্পতাৰ পৰিচায়ক আৰু ই ডেউৰ বাজনীতিজ্ঞান আৰু দুৰদৰ্শিতাৰ চিনাকি
দিয়ে। অৰ্থাৎ সেই বিষয়াসকলে পূৰ্বে বজা পতা ভজা কৰি মতা পাইছিল, আৰু নিজৰ বাৰ্হসিদ্ধিৰ
মিহিলে অৱাস্থিক কাৰ্য্য কৰিবলৈকো আগ বাঢ়িছিল। এতিয়া ডেউ টানবুৰীয়া হৈ বাজাব অশান্তিৰ
অন্ত পেলাবলৈ গ'লেই, সেই বাৰ্হপৰ বিষয়াসকলৰ অসন্তোষ দিয়া হ'ব—ডেউলোক কৰিব খোজা
কামত হুকা-বখা কৰিবলৈ গ'লেই, সিসকলে ডেউক বজা ভাঙি, আন এজন-দুৰ্বল বজা পাবিবৰ ব্যৱস্থা
কৰিব, আৰু বাজ্যত আকৌ মহা হলহুল লাগিব, আৰু তেতিয়াহ'লে ডেউ ডেউৰ জীৱনৰ মাজ
বয়লত যি উদ্বেগ মনত বাধি, নানা কষ্ট সন্নি, নগা চাফে চাফে কুৰিছিল, সেই উদ্বেগ সমূলে ব্ৰট
হ'ব। এডেকে ডেউ ভেনে বিষয়াসকলৰ জইন মৰাই উঠি ভাবিলে, আৰু তাৰ বাৰা আহোম বাজ্যত
শান্তি স্থাপন আৰু বজাব মজলসাধন কৰিব পাৰিলে। ডেউ বাজপাটত উঠা কালত আহোম বাজাব
অৱস্থা বৰ শোচনীয়। মতীবিলাকেই বাজা* নেতা, বজাক পুতলাৰদৰে নচুৱাইছিল। আৰু নিজৰ
কাৰ্য্যসিদ্ধিৰ মিহিলে মিঠুৰ কাম কৰিবলৈকো ডেউলোক কুণ্ঠিত নহৈছিল। তাৰ উপৰিও প্ৰজাবিলাক
একোবাবে নিস্তেজ আছিল। বদেশানুবাগ বাবে এটি গুণ তেতিয়া প্ৰায় দেখা নগৈছিল। পূৰ্ববৰ্তী
বজানকলৰ অভ্যাচাৰবৰণা হাত সাৰিবৰ মিহিলে বজুতে গৈ বহুলহাৰৰ কলীয়া হৈছিল। বাজাব এনে
শোক লগা অৱস্থা দেখি আৰু তাৰ সুযোগ লৈ পৰ্বতীয়া ভাতিবিলাকে প্ৰজাব ওপৰত বব উৎপাত
কৰিছিল। কিন্তু গদাধৰ সিংহ বৰ্গদেৱে নিজ বৰকোশল আৰু বাজনৈতিক বলেৰে সকলোক দৰাই
শান্তি স্থাপন কৰে। ডেউ ডেবেকুৱা নানা প্ৰকাৰ সংকৰ্শবো বহুত অনুষ্ঠান কৰিছিল। ডেউ, হুৱবেশে
সুৰীতে যিফৌসকলৰ বাজনীতি আৰু বাজাব ভিতকৰা কথাবোৰ ভালকৈ শিকিবুজি লৈছিল, আৰু
শেষত বাজাব ভবিষ্যত হৈ, তাৰ ভাল ভাল নীতি নিয়মবোৰ নিজৰ বাজাব উন্নতিৰ অৰ্থে লগাইছিল।
আন দেখৰ সুকীয়া বাজহৰ প্ৰথা আৰু মটি নিয়ম কৰাব নিয়ম দেখি, তাক ডেউই পোনতে
অসমত চলায়।

গদাধৰ সিংহ বৰ্গদেৱে এজন শান্ত হিন্দু আছিল। ডেউ বৰ্গৰ উন্নতিৰ অৰ্থে নানা বজ কাম
কৰি যায়, আৰু তাৰ বাবাই ডেউ আজিলৈকে চিৰস্মৰণীয়কৈ বাধি পৈছে। ব্ৰাহ্মণ আৰু মোৰাই
মহন্তসকলক ব্ৰহ্মোত্তৰ আৰু শ্ৰেষ্ঠৰ মটি ডেউৰ দান থকা কলিবে দিয়া এতিয়াও আছে। কিন্তু বাহুদ

আৰু ভাবপাহিত বৰকলাত শিখৰি ঘৰ কৰি উঠি চূপাত্ৰা নাম ল'লে ; হিম্মতত গদাধৰ সিংহ নাম হ'ল। পাচে আদাববীয়া সন্ধিকৈব নাওশলীয়া বৰুৱাৰ জোৱেকক চাক্ৰলৈ আনি বৰকুঁৱৰী পাতিলে ; আৰু ডেকাকুকনৰ দুই জোৱেক, ৰূপ সন্ধিকৈব এক জোৱেক, সিহঁতকে ডেকাকুকনৰ জোৱেক বৰজনীক পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী পাতিলে, সৰজনীক বৰমাহী কুঁৱৰী, আৰু ৰূপ সন্ধিকৈব জোৱেকক সৰমাহী কুঁৱৰী পাতিলে। পাচে বিবি সন্ধিকাইব সদিয়া খোৱা গোহাঁই পাতিলে, সদিয়াখোৱা গোহাঁইক ক্ৰান্তগোহা কুকন পাতিলে আৰু আদাববীয়া সন্ধিকাইব মথুৰাপুৰীয়া বৰুৱা, তাকে পৰ্বতীয়া বৰুৱা, আৰু বৰতীয়ালৰ মূলৰ বৰুৱা পাতিলে। আত পাচে দীঘলাক মাৰি লংকাৰণবা কুঁৱৰগঞা কৈৱীয়া মৌক আনি বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে, আৰু লাইথেগেনা বৰগোহাঁইক ৰাজমজ্জাৰ বাব

গোসাঁই মহন্তসকলক এইদৰে আদৰ আৰু মৰম কৰিছিল সুশিঙ, বৰ্গদেৱে সিবিলাকৰ ভিতৰত কুসংস্কাৰত প্ৰৱৰ্ত্তা তত্ত্ববিলাকক সমুচিত দণ্ড বিধি সংশোধন কৰিবলৈকো পিছ পৰা নাছিল ; আৰু নিজেও ৰাজকাৰ্য্য পৰিচালনাৰ সন্ধিহীন কৰা বিচাৰশূন্য আচাৰৰ উলটীয়া নহৈছিল। ৰাজনীতি আৰু সমাজনীতি দুয়োতে অসাধাৰণ জ্ঞান থকাৰ কাৰণেই গদাধৰ সিংহ বৰ্গদেৱ আহোম ৰজাসকলৰ ভিতৰত শিৰোমণিৰূপ আছিল।

গদাধৰ সিংহ বৰ্গদেৱ সংসাৰ যুদ্ধতো এজন সুশিদ্ধ বীৰ আছিল। জীৱনৰ কালত তেওঁ অনেক অপায়-অমঙ্গলৰ হাতত পৰিছিল। এনেকি, তেওঁ সময়ত নিজৰ প্ৰাণৰ কাৰণে বৰ-দুৱাৰ এৰি দ্ৰুপনি আৰু অগ্না নগা পৰ্বতত নগাৰ বেশ ধৰি কুৰিছিল। তেওঁৰ বিষয়ে সেই কালৰ সঁচাখিহা অনেক প্ৰবাদ শুনিবলৈ পোৱা যায়।

১। এনে এটা প্ৰবাদ আছে :—গদাপাণি ল'ৰাবজাৰ ভৱত পলাই ফুৰোঁতে হেনো টাৰ-দুৱাক পৰ্বতত ল'ৰাবজাৰ গুপ্তচৰবিলাকে গৈ তেওঁক তাতে বেৰি ধৰিছিল। টাৰ-দুৱাক এটা বৰ ডাকৰ বৰ যেন শিল আছিল। গদাপাণিয়ে শত্ৰুৰ মাজত পৰি আত্মৰ হৈ অতি কাভৰবৰে বনদেৱীক সোধাধন কৰি ক'বলৈ ধৰিলে—“হে মাতৃ! আজি যোক বন্ধা কৰা।” গদাপাণিৰ কাভৰোক্তি অকস্মাৎ পৰ্বতৰ সেই শৈলধাৰ উলটি উঠিল। গদাপাণিয়ে তাৰ মাজতে সোমাই বন্ধা পৰিল। ল'ৰাবজাৰ গুপ্তচৰ-বিলাকে তেওঁক নাপাই উলটি আহিল। এই শৈলধাৰৰ প্ৰকাণ্ড শিলটোক নগাইতে আজিলৈকে পূজা-পাটলাদি দিয়ে।

২। গদাপাণিয়ে হুৱবেশেৰে পলাই ফুৰোঁতে আৰু এদিন নাম্‌চাক পৰ্বতত ল'ৰাবজাৰ সেনাই তেওঁক লগ পায়। প্ৰবাদ আছে বোলে, বেতিয়া গদাপাণিক সেনাবোৰে কেউকালৰপৰা বেৰি ধৰিলে, সেই সময়ত হেনো বৰগছ এজোপাত এজন্য ক্ৰমাগত ডিকতাৰ আৰিভাৰ হয়। তেওঁ সেই গছৰ ডাল এটাত মাটিদৈ ভৰি তলোমাই বহি, তেওঁৰ দীঘল লহজাৰ (খেৰেলাৰ) ডালত গদাপাণিক দুবাই লুকাই ৰাখি, শত্ৰুৰ হাতৰপৰা বন্ধা কৰিলে।

৩। হুৱবেশেৰে পলাই ফুৰোঁতে বাটত হেনো এদিন এজন গণকৰে সৈতে চিনাকি হয়। এদিন গণকজনে তেওঁৰ হাত চাই ক'লে, বোপা। তুমি এদিন বন্ধা হ'বা। গদাপাণিয়ে বোলে, বাক। হই যদি বন্ধা হওঁ, বন্ধাৰ বাব এটি তোমাক দিম। হুৱৰ বিষয়, গণকগৰাকী কিন্তু সেই বিষয় ভোঁৱ কৰিবলৈ সবছ দিন জীয়াই নাথাকিল ; কেইমাহমানৰ অন্তৰতে তেওঁৰ মৃত্যু হয়।

৪। নগা পৰ্বতত থাকোঁতে গদাপাণিয়ে যেনে' কেবা দিবো ম'হ পোৱাসি এটাক ধৰি কেবা চাপুৰো মাৰিছিল। নগা এটাই দেখা পাই গদাপাণিক আহি তাৰ কাৰণ সুমিলে। গদাপাণিয়ে বোলে, বহ পোৱাসিটো ধাৰৰ উপযুক্ত হৈছে, আৰু ধাবলৈ মোৰ বৰ মন পৈছে। তেওঁ আৰু ক'লে যে পাৰে তেওঁ ডাক অকলৈ ধাব পাবিব। গদাবিলাকে শুনি আচৰিত হ'ল, আৰু তেওঁৰ কৰাৰ প্ৰমাণ চাবলৈ, ব'হপোৱাসিটো তেওঁক ধাবলৈ দিলে। গদাপাণিয়ে যেনে'কৈ কৈছিল, তেনে'কৈ অকলৈ ব'হ পোৱাসিটো ধালে। নগাবিলাকে বৰ আচৰিত হ'লি, আৰু তেওঁক সিহঁতৰ চাকলৈ মাতি লৈ গ'ল। চাকত

দিলে। লাহিনব টোৱাক ববকৰা পাতিলে, আৰু আচুকো ববপাত্ৰ ভাঙি কেন্দ্ৰবীয়া বাঘচক্ৰক ববপাত্ৰ গোহাঁই পাতিলে।

আৰু পূৰ্বে ভেবেবা ববকৰাই যি বজা পাতিছিলে, মহাবাজা বৰ্গদেৱৰ শিঙ সেই গোবৰ বজাবে চাৰিজনী বেটা আছিলে, এজনী কছাৰী, এজনী কুচুৰী, আহোম এজনী, ধুবুৰী এজনী, এই চাৰিজনী। ইহঁতে পিড় বজাত লিগিৰীও খাটিছিলে। তাৰে কছাৰীজনীৰ এটা ল'ৰা হ'ল, তাকে গোবৰ বজাই লগত লৈ ফুৰি, দা ধৰাৰ খেলত দিলে; আহোমনীৰ যিটো ল'ৰা হ'ল, তাকে বজাৰ চ'ৰাত গোবৰ বজাই চেটীয়া নাম দি, চেটীয়াৰ খেলত খাটিব দিলে। ধুবুৰীৰ ল'ৰা যিটো, তাকে বজা লগত লৈ চেটীয়া পাতিলে, আৰু কুচুৰীৰ যিটো হ'ল; তাকে পেটাল নাম দি ফুকন বিয়ৰ দিলে। পাচে সেইবোৰক গদাধৰ সিংহ বজাদেৱে পাই, কছাৰীজনীৰ ল'ৰাক দা-ধৰা বকৰা আৰু

এজনী দাসিনী আছিল, তাইৰ নাম জিন্ন, যি জিন্নক বিয়া কৰাৰ, সি হেনো নথিৰ লাগে। নগাইতে হেনো গদাপাণিকে সেই দাসিনীজনী দিলে।

৫। গদাপাণিয়ে পলাই কুৰীতে বহাৰ বহুদৈ নামেৰে পোহাৰী এজনীৰ ঘৰত দিনাদিয়েক থাকি, তাৰ পাছত ডেউ তিপামলৈ গুচি যায়। ইয়াত তাদৈ নামেৰে আন এজনী পোহাৰীৰ ঘৰত দহ-বাৰ দিনমান লুকাই থাকি, তাতো বিপদশূন্য যেন নেদেখি, ডেউ পুনৰ শলঙবিলৈ যায়, আৰু তাৰে আশপাশ নামেৰে এজনী পোহাৰীৰ ঘৰত আজৰ লয়গৈ। কিন্তু গদাপাণিয়ে শলঙবিভো বেছি দিন থাকিবলৈ নহ'ল। অৱশেষত ডেউ বাগী গাঁৱৰ এজনী গাৰোৱনী তিকতাত চাপি থাকেগৈ। এই গাৰোৱনীয়েই বৰ্তমানৰ কাৰকপৰ “বাগীৰজা” বংশৰ বুল। পাচে গদাপাণি বেতিয়া বজা হ'ল, ওপৰত কোৱা পোহাৰী তিনিজনীক ডেউ এদিন মতাই আনিলে। 'সিহঁতে হেনো কিবা দায় ধৰি শান্তি কৰিবলৈ থবাই আনিছে যেন ভাবি, ভৱত তিসিওজনীয়ে ডিঙিত থবাধৰিকৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে। সেই কাৰণেই বামুণৰ ঘৰত আজিও স্তনা যায়—

“বহাৰ বহুদৈ তিপামৰ তাদৈ

শলঙবীৰ আশপাশ বাই।

তিনিবো ডিঙিত ধৰি তিনিওৱে কান্দিছে

সৰুৰ একোৱেই নাই।”

পাচে গদাপাণিয়ে হেনো সেই পোহাৰী তিনিজনীক তালেখিনি সোণধন পুৰস্কাৰ দিলে, আৰু বৰণোহাৰী বিয়ৰ দি ঘৰলৈ বিদায় দিলে।

৬। বোকাখাট টকালি নামেৰে বামুণ এজন আছিল। এদিন হেনো নগা পৰ্ৱতবপৰা গদাপাণি আহি ডেউৰ পদুমিৰ ঘূৰ বকুল গছ একোপাৰ তলতে বহিল। বামুণীয়ে পুখুৰীলৈ বাঙিতে কেনেবাকৈ গদাপাণিক দেখা পাই, বামুণৰ আগত সেই কথা ক'লেগৈ বোলে, বকুল গছকোপাৰ তলত বুলুঙৰ পুখৰ এজন বহি আছে। বামুণেও ওলাই চাই গদাপাণিক দেখা পালে। বামুণজনৰ এখন জ্যোতিষ আছিল। সেই জ্যোতিষৰ সহায়েৰে বামুণে গদাপাণিক চিনিব পাবিলে, আৰু সেই বকুল গছৰ তললৈ গৈ, বখাবোগা সন্মান নেদুৱাই, গদাপাণিক ঘৰলৈ মাতিলে। গদাপাণিয়ে ডেউক কেনেকৈ চিনিলে বুলি বামুণক সোধাত, বামুণে ডেউৰ জ্যোতিষধনৰ কথা ক'লে। বামুণে গদাপাণিক বহুদৈ দিলে, আৰু ডেউৰ জাকৰ ভালৰো ভাল ম'হ পোৱালিটো মৰাই গদাপাণিক ভালকৈ ভাত বুঢ়ালে। খোৱা-বোৱা শেষ হ'লত বামুণে গদাপাণিক ক'লে যে বৰ্গদেৱে আজিয়েই বাজপাট উঠিব লাগে, নহ'লে আৰু বাজপাট উঠিব নোৱাৰে বুলি ডেউ জ্যোতিষ গণনাত পাইছে। সেই অনুসৰি বামুণ আৰু বামুণীয়ে শীৰা এখনৰ ওপৰত কাপোৰ পাৰি, সিংহাসনৰূপে তাতো গদাপাণিক বহুৱাই বজা পাতি আঁঠু ল'লে। পাচে গদাপাণিয়ে ডেউ বজা হ'লে, বামুণক যথোচিত পুৰস্কাৰ দিয়া বাব বুলি কৈ তাৰপৰা গুচি গ'ল। পাছত ডেউ বেতিয়া বজা হ'ল, বৰ্গদেৱে সেই টকালি বামুণক মতাই আনি, ষ্টাৰকৰূপে ১০০ পুৰা মাটি ব্ৰহ্মোত্তৰৰূপে দান কৰিলে।

আহোমবীৰ ল'ৰাটোক দা-ধৰা ফুকন পাতিলে। আৰু পূৰ্বে পলাই ফুৰা কালত, গদাধৰ সিংহ বজাদেৱে এক গাবোৱনী ভিকতাৰ ঘৰত আছিল; তাইকো সেই দেশৰ বাণী পাতি, দেশৰো বাণী নাম দিলে। আৰু মোক বুঢ়াগোহাঁই ভানি, বায়পেজক বুঢ়াগোহাঁই পাতিলেনি। তাত পাচে সেই বেলা অনেক শত্ৰু মেথিৰে হিন্দুধৰ্ম্ম প্ৰবৰ্তাই শিষ্টা ভজাইছিলে। কতোৰে মহন্তৰপৰা নিশ্চালি লৈ, মহন্ত নোহোৱাকৈয়ে মহন্ত নাম লৈ সত্ৰ কবিলে ধৰিলে। পাচে স্বৰ্গদেৱে আলি-পুখুৰী এনে কাৰ্য্য কৰিবলৈ ধৰাত পাইকৰ সংখ্যা বহুত কম পালে। অনেক মহন্তই বা মহন্তৰ ভকত বুলিও কতোৰে পাইকৰ কাম নকৰিলে। তাকে দেখি মহাবাজা সন্দিকৈ বৰফুকনক পঠাই, মহন্তই ধৰম প্ৰবৰ্তাই দেশ

৭। বৰজীতো হেনো বজাচৰণ নামে এগৰাকী বায়ু আছিল। তেওঁ জ্যোতিষশাস্ত্ৰ আৰু সংস্কৃত ভাষা ভালকৈ জানিছিল। তেওঁ এজন সিদ্ধ আৰু সাধিক পুৰুষ বুলি প্ৰখ্যাত হৈছিল। বৈবাহিকবদৰে সদায় ঈশ্বৰ আৰাধনাত নিযুক্ত থকা দেখি, মানুহে তেওঁক “বৰাহীদেউ” বুলিছিল। পলাই ফুৰোতে হেনো গদাপাণিয়ে এদিন সাধাৰণ মানুহৰ বেশেৰে হঠাৎ সেই বজাচৰণৰ ঘৰত উপস্থিত হ'লগৈ। বজাচৰণে জ্যোতিষশাস্ত্ৰৰ দ্বাৰাই গদাপাণিক চিনি পাই, যথাযোগ্য অভ্যৰ্থনা কৰি, বৰ আগ্ৰহেৰে গদাপাণিক এদিন তেওঁৰ ঘৰত ৰাখিলে, আৰু জ্যোতিষেৰে গদা কৰি, বৰফুকনৰ সাহায্যত জেথেকে বাক্য পাব বুলি কলে। পাছত যেতিয়া বৰফুকনৰ সাহায্যত গদাপাণি বজা হ'ল, যিবিলাক মানুহে শক্তি অনুসৰি তেওঁক বিপ্লৱৰ সময়ত সহায় কৰিছিল বা আশ্ৰয় দিছিল, তেওঁ সেই সকলোবিলাককে বতাই আনি, কৃতজ্ঞতাৰ চিন স্বৰূপে কোনোক পুৰস্কাৰ, কোনোক বা বিষয় আদি দিছিল। সেই পুৰস্কাৰ আৰু বিষয় পাবলগীয়া মানুহৰ ভিতৰত জ্যোতিৰ্বেত্তা বজাচৰণৰ নামো লেখত পৰাত, তেওঁকো বতাই আনি, তেওঁৰ গণনামতে বজাৰ সকলো কাৰ্য্য নিৰ্ব্বিয়ে সম্পন্ন হোৱাত, গদাধৰসিংহ-স্বৰ্গদেৱে অতিশয় সন্তোষ প্ৰকাশ কৰি, বজাচৰণক বজাৰ সভাসদ পাতি বৰদলৈ উপাধি দিলে; আৰু বঁটা স্বৰূপে ১০০ পূৰা মাটি তামৰ কলিত দিখি দি, দান কৰিলে।

এইজন স্বৰ্গদেৱৰ লাতি মহাবাজ প্ৰতাপসিংহৰ ৰাজত্বৰ কালত বজাচৰণ বৰদলৈৰ বংশৰ কন্ত্ৰবাম বৰদলৈ নামেৰে এজনে হেনো জ্যোতিষশাস্ত্ৰত বিশেষ পাণ্ডিত্য দেখুৱায়। প্ৰথমসিংহ স্বৰ্গদেৱে তেওঁক “সূৰ্য্য-সিদ্ধান্ত” বুলি বিশেষ প্ৰমাণ পাই, “নসিপাত বৰদলৈ” নাম দিলে। যোৰহাটৰ ভৰাজানৰ সোণাৰী গাঁৱৰ ওচৰত “নসিপাতৰ টিকা” বোলা ঠাইতে সম্ভৱতঃ তেওঁলোকৰ ঘৰ আছিল।

৮। গদাধৰ সিংহ স্বৰ্গদেউ পলাই ফুৰোতে লগত পাটৰ চেলেং আৰু ডবোৱাল এখন লৈ ফুৰাইছিল। সাধুসিত পত্ৰৰ মুখত পৰোতে আউনিআটীৰ অধিকাৰ গোসাঁইৰ ছালপিৰাৰ ডলত সোমাইহে হেনো তেওঁ বন্ধা পৰিছিল। অধিকাৰ গোসাঁইৰ শিকৰ চিভিকনি সেই চেলেংখনত পৰিছিল। সেইবাবে স্বৰ্গদেৱে হেনো আজীৱন দুখ কৰিছিল; আৰু সৰিবৰ সময়তো পুতেক কন্ত্ৰসিংহ মহাবাজক সেই কথা কৈ বৰ পৰিতাপ কৰিছিল। সেইবাবে হেনো অধিকাৰ গোসাঁইৰ কিবা লটংপটং হৈছিল।

৯। গদাধৰ সিংহ গোবৰ বজাৰ দ্বিতীয় পুত্ৰ। তেওঁৰ ককাইদেৱকৰ নাম জাঘৰ। তেওঁ চাৰিং বজাৰ বিষয় বাব পাইছিল। গদাপাণিৰ ভায়েকটিৰ নাম গোবিন্দ। গদাপাণিবদৰে গোবিন্দও সৰুৰপৰা নিৰ্ভীক আৰু ডেজৰী আছিল; ল'ৰা কালতে বোৱনোচিঙ কঠোৰ কাৰুণ এওঁ ঘন কৰিছিল। গোবিন্দৰ সৌৱৰণী সিধাৰ কালত দৈৱজ্ঞই কৈছিল যে গোবিন্দ ভুৱণ্ডীয়াৰ কৈদৰ কলকৰূপ হ'ব। দৈৱজ্ঞৰ বুধবৰণা এই ভৱিষ্যদ্বাণী শুনাৰ দিন ধৰি দেউতাক গোবৰ বজাৰ গোবিন্দৰ প্ৰতি আতিশয় বীতভাষ জমিল। গোবিন্দ দেউতাকৰ চকুৰ হল বেন হ'ল। অকল অপভ্ৰমেৰে পাশেৰে আৰম্ভ হৈহে গোবৰ বজাই গোবিন্দৰ প্ৰতি কোনো নিষ্ঠুৰ আশেপাৰি নাছিল; কিন্তু সময়ত সেই অপভ্ৰমেৰো টুটিবলৈ ধৰিলে। এদিন গোবিন্দ দেউতাকৰ কাষতে বহি এনেই ৰোমাঞ্চ কৰি আছে, এনেতে ককাই এটাই নতুনকৈ গঢ়া দা এখন লৈ বজাৰ আগত উপস্থিত হ'ল। অস্ত্ৰৰ ডীফতা পৰীকাৰ আৱোজন হ'বলৈ ধৰিছিল, এনেতে গোবিন্দ কোৱেৰে ককাইৰ হাতবৰণা দা বন লৈ “দেউতা! ইয়াৰে পাৰ যক্ষ কামিৰ পাবিনে?” বুলি কওঁতে কওঁতেই নিজৰ সুকোমল হাতৰ তলুৱাই দি সেই চোকা অস্ত্ৰখন সকলিত

বহু কবিৰ মূলি, সত্ৰ ভাঙ্গি মহন্তবোৰক চেউনী বহা আদি ঠায়ে ঠায়ে পাতিলে, আৰু অনেক মহন্তৰ কানত কোব দ্বন্দ্বত পাছি দি চেউনী আলি-পুখুৰীত কাষ-বনো কৰালে।

পাচে ১৬০৫ শকৰ শ্ৰাবণ মাহৰ ৫ দিন যাওঁতে বুধবাৰে সন্ধ্যাল মিবিয়ে আঘাৰ কিছু লোকজন বাকে ব'তে পালে, ত'তে কাটিলে, ববত জুই দি ল'ৰা ভিবোতা পুৰি মাৰিলে, সন্ধিকৈ গোহাঁই বাব ফালি পলালে, বিলাতৰ মানুহহকো কাটি মাৰি মূৰি-পুৰি বিলে। পাচে সেই কথাকে সন্ধ্যালৰ আহোম টেকেলাই মহাবাহাদ্ৰ জনালেহি।

সন্ধ্যাল মিবিয়ে যুদ্ধ

বজা সেই কথা শুনি, গোহাঁইবোৰেবে সমালোচন কৰি মিবিক মাৰিবলৈ বাঘচোৰা নেওগ গোহাঁইৰ নাতি নাওঁৰেছা ফুকনক লোকজন হাজৰিকীয়া লগত দি পাচিলে। ফুকনেও শাওনৰ ১১ দিন যাওঁতে মহাবাহাদ্ৰ সেৱা কৰি যাত্ৰা কৰিলে। মিবিও তিনিমুনি সীমা কৰি লোকজনক

কৰাত থাবানাবে ভেজ ব'লৈ ধৰিলে। ভেজৰ গতি কৰিবলৈ নানাবিধ উপায় অবলম্বিত হ'ল; বেজবন্ধাই ইংকে আহিও জ্বলেহি। পোবৰ বজাই গভীৰভাবে পুতেকৰ এনে নিৰ্ভয়তা আৰু সাহসিকতা দেখি মনে মনে নানা ভৰ্ক-বিভৰ্ক কৰিবলৈ ধৰিলে; অৱশেষত দৈৱজ্ঞৰ ভাৱী নিৰ্দেশ ভেঙৰ স্তুতিপটত উদ্ভিত হ'ল, আৰু ততালিকে ভেঙৈ গোবিন্দ পুতেকৰ শিৰচ্ছেদনৰ আদেশ প্ৰদান কৰিলে। অচিৰে বজাৰ সেই সিদ্ধান্ত আদেশ পালনৰ সন্মুখিত আয়োজন হ'বলৈ ধৰিলে।

ভেবেবা বববন্ধাৰ সাহায্যত পোবৰ বজাই সিংহাসন লাভ কৰে। সেই আপাহতে বববন্ধাক কোনো অতীত বিষয় দিবলৈ বজাই এতিয়া কৰিছিল; আজিলৈকে কিন্তু বববন্ধাই ডাক ল'বলৈ সুবিধা পোৱা নাই। এতিয়া হেগ পাই, ভেঙৈ বৰ্গদেৱৰ আগত ক'লে, "বৰ্গদেও! অনুগ্রহ কৰি বন্দীৰ এটি বিবেচন কৰক। বৰ্গদেৱে এই দাসৰ এতি সন্তুষ্টি হৈ কিবা অতীত বিষয় প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ অনুমতি দিছিল; কিন্তু প্ৰাৰ্থনীয় বিষয়ৰ অভাৱত আজিলৈকে বৰ্গদেৱৰ ওচৰত একোকে প্ৰাৰ্থনা কৰা নাই। এতিয়া প্ৰাৰ্থনাৰ এটি উপযুক্ত সুযোগ মিলিছে; প্ৰাৰ্থনা পূৰণ কৰি যেন বন্দীক বৰ্গদেৱে চৰিত্ৰাৰ্হ কৰে।" বজাই ক'লে—"বাক, বববন্ধাই নিজৰ অতিলাষ ব্যক্ত কৰোক, তাক পূৰ্ণ কৰা হ'ব।" বববন্ধাৰ জৱন্ত আপাৰ সন্ধান হ'ল। ভেঙৈ ক'লে, বৰ্গদেও! পোবিন্দ কোঁৱৰৰ প্ৰাণলভৰ আজা বহিত কৰোক। বন্দীক বিপুল সম্পত্তি আৰু সম্ভৱৰ উত্তৰাধিকাৰী নাই; কোঁৱৰক অগত্যৰূপে গ্ৰহণ কৰি, সেই অভাৱ পূৰ্ণ কৰিবলৈ বাহা কৰোঁ।" পোবৰ বজাই নিজৰ সত্যপালনৰ নিমিত্তে প্ৰাণলভৰ আজা বহিত কৰিলে; ভেবেবা বববন্ধাৰ বাসনাও পূৰ্ণ হ'ল; বববন্ধাৰ ভূপে গোবিন্দৰো প্ৰাণ বন্ধা হ'ল। বববন্ধাই পোবিন্দক পুত্ৰলাভ কৰি অসীম সুখ পালে। কিন্তু এই সংসাৰৰ বাঁতি সম্পূৰ্ণ বেলেগ। কোনোৱেই নিবৰজ্জিৰ সুখৰ অধিকাৰী নহয়। বুঢ়াপোহাঁইৰ চক্ৰান্তত পৰি, ভেবেবা বববন্ধাই অৱান্তাৱিকৰূপে প্ৰাণত্যাগ কৰে। এইদৰে বববন্ধাৰ শিৱমপ্ৰাপ্ত হয়। ইয়াৰ কিছুদিনৰ পাছত কটকী পট্টনাই গলাপাখিয়ে পোবিন্দক আকৌ ফুংবুৰলৈ নিয়ালে। পোবিন্দেও ভালোমান শিৱৰ দ্বন্দ্বত ককাই-দেৱেকৰে সন্মিলিত হৈ, তাতো বহাৰুখে কালবাপন কৰিবলৈ ধৰিলে। ঘটনাচক্ৰত এই সন্মিলন সুখৰো অৱসান হ'ল। এদিন দুয়ো গুপ্তগাঁৱলৈ ওলাল। একেটি লক্ষ্যত দুয়োৰে বাণ বিক্ষিপ্ত হোৱাত কাৰ আত্মৰে লক্ষ্যবিহীন হৈছে, এই বিষয় লৈ, দুয়োৰে মাজত যোৰতৰ বিতৰ্ণা উপস্থিত হ'ল। নানা ভৰ্ক-বিভৰ্কতো ডাব সীমালো নহ'ল। তেতিয়া গলাপাখিয়ে হাতৰ খেল তুলি গভীৰ স্বৰেবে পোবিন্দক ক'লে,—"আহ বাক, চাওঁ, কাৰ সন্ধান অবাৰ্হ।" পোবিন্দেও তাত অকণেক ভীত নহৈ, ববক মহা-ভেজৰে উত্তৰ কটিলে, "বাক, ভেজৰে বহোঁ তাক বহে নাকু।" চকুৰ পতাৰে পোবিন্দেও খেল গ্ৰহণ কৰিলে, আৰু বীৰ প্ৰবাহমুখৰে দুব পোহাঁই ককায়েকৰ পদমূলি ল'লে; গলাপাখিয়েও বৰাবাতি আশীৰ্বাদ কৰিলে। পিছত দুয়ো বৰ দ্বন্দ্বত প্ৰবৃত্ত হ'ল। মহন্তৰ, অনুচৰ, লৱ, লছৰ, সিগিৰা সিহুগো এওঁতি অনেক সেইঠাইত আছিল। সকলোৱে সন্মুখতে ফুংবুৰীয়া কৈলৰ ধ্বংসৰ উপক্ৰম দেখি, বজাহন্তৰ দৰে হিংস্ৰভাবে বিৰ দি হ'ল; শিৱাধৰ কৰিবলৈ বা এতিমকক দিবলৈ কাৰো সাহে নুহুলালে। ফুংবুৰীয়া কৈলীয়া দেখাৰে দিলৰবপৰা এই ভীষণ কাত দেখা মাজকে খোপানকল। কি কৰা, কি কৰা! কাত

লুণা-পুৰা কৰিলেহি। পাচে ফুকন মৈ পালেগৈ; মিৰিয়েও চাপৰিত ধান খি বহিলগৈ। সেইবেলা মহাৰাজা ৰূপ সন্দিকৈকে বিহ গোহাঁইকে সদিসাবপৰা আনি হাডীশালত বন্দাকৈ ধ'লে। তাত পাচে চাবিঙ্গীয়া ফুকনক ৰূপ সন্দিকৈকে বিহ গোহাঁইকে কথা সুধিব দিলে। পাচে সোধেপোছ কৰিলত, বিহগোহাঁয়ে মিৰিক ফেটাই ৰূপ সন্দিকৈক মৰাব খুজিলে হেন কথা লগালে। মহাৰাজাও সেই কথাতে বিহগোহাঁইক চেপি মাৰিব দিলে, শক ১৬০৭, কাতি মাহ। পাচে মিৰিৰ ঝিকৰ গাঁও, বেহৰ গাঁও, লেলাপতি গাঁও, বৰপাতিদিঙ্গা গাঁও, লাহজ গাঁও এই সকল গাঁও মাৰিলেগৈ। পাচে সকলো মিৰি ভাগি পলাল। আমাৰ বোবে গৈ সিহঁতৰ ঘৰ ভণ্ডাৰ পুৰিলে, মেঠন, গক, গাহৰি বিস্তৰ পালে। পাচে ফুকনে হাবিবপৰা সদিসালৈ ওলাই, সেই কথা মহাৰাজালৈ

হোৱা, কান্ত হোৱা ॥" বুলি কোঁৱৰ দুজনৰ মাজত থিয় হ'লহি, নানা সাধনা বাকোবে তেওঁলোকক সেই বিবামৰপৰা নিৰন্ত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। কিন্তু তেওঁৰ সকলো প্ৰয়াস বিফল গ'ল। তেতিয়া আন একো উপায় নেদেখি, হাতত ধৰা অস্ত্ৰে দেওধাইজনে নিজৰ বুকু বিদীৰ্ণ কৰাত কলিঙ্গ আহত হ'ল, আৰু তেওঁ দুয়োৰে মাজত পৰি তেতিয়াৰে পৰা প্ৰাণ হ'ল। দুয়ো কোঁৱৰে সমুখতে এই ভয়ংকৰতা দেখি হতভুদ্ধি হৈ ব'ল। দেওধাইৰ পবিত্ৰ পোণিতপাতত কোঁৱৰ দুজনৰ চৰিত্ৰ কলঙ্কিত হ'ল। দুয়ো কোঁৱৰে সমুখমুখে তাতৈ কিছুপৰ বৈ থাকিল। পাছত গদাপাণিয়ে গোবিন্দক তুংখুজ এৰি যাবলৈ আদেশ কৰিলে; তেজহী গোবিন্দেও ককায়েকৰ আদেশ শিৰোধাৰ্য্য কৰি, তেওঁৰ পদধূলি লৈ অচিবে দেশ এৰি গুচি গ'ল।

কেইবা বছৰো অভিবাহিত হ'ল, গোবিন্দ আৰু কৈদলৈ উভতি আহিল। ইয়াৰ পাছত তেতিয়া বৰফুকনৰ সহায়ত ল'ৰাবজাক জালি, গদাপাণিয়ে আকৌ ৰাজ্য পাৰৰ উপক্ৰম হয়, তেতিয়া নগৰ প্ৰবেশ কৰিবলৈ ঘৰোঁতে বাটত গদাপাণিয়ে দেখা পালে যে তিনিজন অৰাৰোহীয়ে ৰূপৰ জীৱ বন্ধা ঘোঁৰাত উঠি বিজুলী গভিৰে তেওঁৰ অনুসৰণ কৰিছে। গদাপাণিয়ে চমক খালে, কিন্তু তেওঁ দীৰ্ঘ, সেই অৰাৰোহী তিনিজনৰ সন্মুখীন হ'বলৈ হাতৰ খেল ঠিক কৰি ল'লে। তেওঁ পুনৰ পিছলৈ গৈ দেখিলে, এজন আন দুজন অৰাৰোহীক খেল মাৰি ঘোঁৰাবৰণৰ নিপাতিত কৰি ভীমৰূপে তেওঁৰ অনুসৰণ কৰিছে। সেই বীৰজনক গদাপাণিয়ে চিনিলে, তেওঁ গোবিন্দ। যুগ্ম আৰু ক্ৰোধত গদাপাণিৰ গোটেই শৰীৰ কঁপিবলৈ ধৰিলে, আৰু ততালিকে ঘোঁৰাৰ লেকাৰ সংঘত কৰি, কাঁকৰপৰা তৰোৱাল উলিয়াই গজি ক'লে—“কুলাদাৰ। তুংখুজৰ কলঙ্ক! প্ৰতিহিংসা বৃত্তিৰ বলবৰ্ত্তী হৈ ককায়েকৰ প্ৰাণ সংহাবিবলৈ আগ বাঢ়িছ। আহ! তুৰন্তে তোৰ বুকুৰ বাসনা তৃপ্ত কৰি, তুংখুজীয়া কৈদলৈ কলঙ্ক ৰোচন কৰোঁ।” গোবিন্দে ঘোঁৰাবৰণৰ নামি গদাপাণিক সমুখত আঁঠুকাটি, হাতৰ খেল তেওঁৰ ভৰিৰ কাষত ধৈ, কাঁকৰ কঠেৰে ক'লে—“ককাইদেও! ই পাতকী বিপৰ্য্যয়ী হ'লেও পবিত্ৰ তুংখুজীয়া কৈদলৈ কলঙ্ক আৰু মান মৰ্যাদা বিস্তৃত হোৱা নাই। অক্লেশ প্ৰাণ বন্ধাৰ নিমিত্তে ল'ৰাবজাৰ দুজন আন্তৰীৰ প্ৰাণ সংহাৰ কৰি আপোনাৰ শ্ৰীচৰণৰ তলিত উপহিত হৈছোঁ।” গদাপাণিৰ বুকুতলৈ বাকী নাথাকিল যে গোবিন্দ ল'ৰাবজাৰ কলীয়া হৈ তেওঁৰ বিপক্ষে যণ কৰিছিল; বণত ঘটি তেওঁৰ আশ্ৰয় লাভৰ ইচ্ছুক হৈছে। গোবিন্দৰ চকুলোৰে পৰিপূৰ্ণ হ'ল। এনে অৱহাৰ কাটচিঠীয়াবোৰা দ্বন্দ্ব বিসলিত হয়; গদাপাণিয়ে আত্ময়েহত পৰি গ'ল। তেওঁ ঘোঁৰাবৰণৰ নামি ভায়েকক আঁকোৱালি ধৰিলে; দুই ভাইৰ বহুদিনৰ যুগত পুনৰ মিলন হ'ল; দুয়ো দুয়োৰে আলিঙ্গন পাৰত আবদ্ধ হৈ, আনন্দৰ লো টুকিবলৈ ধৰিলে। সেই পবিত্ৰ চকুলোৰে যেন তেওঁলোকৰ অন্তৰত বন্ধ হোৱা বিষেৰ মলি প্ৰকাশিত হ'ল। কিন্তু মিলনৰো বিচ্ছেদ আছে; গতিকে এই মিলনৰো বিচ্ছেদ নখটী নোহোৱাছিল। মিলনৰ বিষয়াই ল'ৰাবজাৰ বৰ্ত্তমানতে গদাপাণিক বন্ধা পাতিলে, তেওঁ সেই বিষয়াম্বলকক বান্ধোৱাৰী বুলি দোষী সাব্যস্ত কৰি, ধৰি আনি, শালমবাসুখত শালত দিয়ালে। আনকি তেওঁৰ তিনিহিয়ক আৰু বিৰাজিত আশ্ৰয়তা বন্দৰ বৰফুকনকো বিষয়া জালি বান্ধাৰপৰা নিৰ্দ্ধাৰিত কৰিলে। গোবিন্দে তিনিহিয়কৰ এনে অপমান আৰু বিৰুদ্ধ শাস্তি বহিত কৰিবলৈ ককায়েকক বন্ধত কাঁকো-কাকালি কৰিও নোহোৱিলে। স্বৰ্গদেও অটল হৈ থাকিল; ভায়েকৰ অৱদেউ-কাৰুণ্য-মিলতিয়ে কাণ নিদি

জনাই পঠালে। মহাবাজাও দিহিং নীমা কবি হুহলীয়া মানুহ লেখাজোখা কবি, গড় এটা বাজিব দিলে। ফুকনেও সদিন্নাল গোহাঁয়ে সৈতে মূল হুহলীয়া মানুহেৰে সদিন্নাল

সদিন্না গড়

গড় বাজি বিবিৰ গাঁৱত অনুৰূপে কাটল নিৰুজ কবি,

১৬০২ শকৰ মাঘৰ ১২ দিন যাওঁতে শুক্ৰবাৰে নাওবৈছা

ফুকনে হাজৰিকীয়াবোৰে সহিতে আহি, বিয়লি মেলত মহাবাজাক লেহা কৰিলেহি।
বিবিৰ ভেটি মৈঠন, জাক্‌বাং, কাঁৰ, ধেনু এইসকল ভেটিলে, আক ধান অনা
বিবি কিছুমান যোগালে। তাক মহাবাজাই কেতোটিমান কাটি কেন্দ্ৰুণি সিংহহুৰাৰ
কাটৰ দুহাৰত দুওমালা বাজি থ'ব দিলে, কতোবোৰক বৰাবুকক বাটি দিলে। তাৰ
পাছত মহাবাজা বৰ্গদেৱে দিওঁখনাত শিলৰ সাকো কৰি, বহুদৈ দ'ল, বহুদৈ পুখুৰী,
ঔকাৰ আলি, ধোদৰ আলি, বগী দ'ল, উমানন্দৰ দ'ল, দিহলীয়া বৰবকৰাৰ আলি,
হলৌ ফুকনৰ আলি, থঁবা দ'ল, থঁবা গড়, চবাইদেওৰ গোটা দ'ল, চবাইদেউৰ পুখুৰী,

দ'ল, পুখুৰী, আলি -

আক বিশ্বনাথৰ দ'ল, এইবোৰ কবালে। ইয়াৰ পাছত

মহাবাজাদেৱে দেশত পিয়ল কবাই পিয়ল উলিয়ালে;

আক এই কাৰ্য্যৰ নিমিত্তে ভাটীদেশৰপৰা কেইবাটাও কাকতী অনালে। এইজন

দুখতে বৰফুকনক বাজাবপৰা বাহিবলৈ যাবলৈ ক'লে। বাজাজাৰ সন্ধান বাধি বৰফুকনে আহোম
বাজা ভ্যাগ কৰি বিদেখলৈ গ'ল। তেওঁৰ লগতে গোবিন্দো গ'ল; কিন্তু এইবাৰ গোবিন্দৰ অস্তৰ
ঐতিহাসি অমিত দহিবলৈ ধৰিলে। ইয়াৰ অলপ দিনৰ পিছতে মানুহৰ দুখত দুবুক বানাকটৈ শুনা
গ'ল বোলে গোবিন্দ কোঁৱৰে বায়েক ভিনিহিয়েকক এৰি ক'টল গ'ল, কোনেও ক'ব নোৱাৰে।

ইয়াৰ কিছুদিনৰ পাছতেই মুছলমানৰ ১৭৭ (বা "শেৰ") আক্ৰমণ হয়। পূৰ্বে বলৰ ফুকনে
মুছলমান সেনাক কাষৰপৰপৰা যে খেপিলে, তাৰ এতিশোধ ল'ব-নিমিত্তে মহাবাজা পদাৰ্থৰ সিংহ
বৰ্গদেও বজা হোৱাৰ দুবছৰ পাছত সৈন্তসামন্ত গোটাই বজামাটিৰ নবাব মকুল বাই অসমদৈল
আক্ৰমণ কৰিবলৈ আহে। সেই সময়ত গুৱাহাটীত সন্মিতৈ বৰফুকন আছিল। তেওঁ নিজৰ পৰাক্ৰম
চানেকী দেখাবলৈ সুযোগ বিচাৰি ফুৰিছিল। গুৱাহাটীৰ শুক্ৰবাৰলৈকে মুছলমান সেনা উজাই আহে।
সন্মিতৈ বৰফুকনে মুছলমান সেনা উজাই অহা দেখি কাণ সাৰ মাৰি থাকি, মুছলমানৰ অসম অধিকাৰৰ
দুৰাজাজা মকুল উৰালিবলৈ বিপুল আয়োজন কৰিবলৈ ধৰিলে। ইটাখুলি মানে ঠাইত অসমীয়া আক
মুছলমান সেনাৰ দুখৰ আয়োজন হ'ল। ইকালে মকুল বাই অসম্যা আক সুশিক্ষিত সেনা, আনকালে
অসমৰ অসীৰ বীৰত্বপূৰ্ণ অসমীয়া সেনাসকলে খাৰী-খাৰীকৈ বিৰ হ'ল; পোমতে অৰ্থাবোহীসকল,
তেওঁলোকৰ পাছতে খত খত বুজাক কীৰী। সন্মিতৈ বৰফুকনে বিজেও মক্ৰসেনাৰ আলোখ-লোখ লাই
আছিল। আক চোবাংচোৱা পঠাই চোবাংকৈ মক্ৰবলৰ বিষয়ে সকলোবিলাক জামি আছিল। যি
অসমীয়া সেনাই আঁঠয়ে অনেকবাৰ মুছলমান সেনাক দৰ্শন কৰিছে, সেই অসমীয়া সেনাক আজি
মুছলমানক বণত বটুহাবলৈ যদিও উপদ্রি দিবৰ আৱশ্যক নকৰে; তথাপি সন্মিতৈ বৰফুকনে আজিৰ
বৰঙা অসমীয়াৰ হাৰ বজাই ৰাখিবলৈ তেওঁৰ সেনাসকল উপদ্রিপূৰ্ণ বহুভাৱে গাভ বৰঙেউতি লবাই
মজলীয়া কৰিছিল। অসমীয়া হিঁদেদাবী সেনাসকলে পহলকী, পাৰবকলাই, পঠিয়া, কুৰাক, কামাৰ
আক বঁজাইলৈ মৈ অৰ্থাবোহী আক কীৰী সেনা সকলক সহায় কৰিছিল। ঠায়ে ঠায়ে বৰফুকনৰ
সিহোপত বৰহিঁদৈ বা তোপো খোতা হ'ল। দুখৰ শুভকৰ্মলৈ এবাৰতে বাট লাই বকা হৈছিল। পাছত
শুভকৰ্ম উপহিত হ'ল। বাকবাটী (বাকক) সকলে বৰঙৰ চোল, বৰখিলা, কালী আক গগৰা
বজাবলৈ ধৰিলে। সেনাসকলৰ গাভ বণ তেওঁতি লাগিল। অসমীয়া সেনাৰ "জয় গদাধৰ সিংহ
বৰ্গদেওৰ জয়" "জয় বৰফুকনৰ জয়।" আক মুছলমান সেনাৰ জয়জয়ি "আল্লাহো আকবৰ" আৱাহত
আকাপ-পাতাল ধলকি লাগিল; বেদিৰা কঁলিবলৈ ধৰিলে। আক দলে দলে অসমীয়া বহুমানকলে

মহাবাহুব বিকতে প্ৰথমে অসমত ভাৰ্য কলিত বাৰি দেবোত্তম আৰু অশ্বোত্তম
মাটি বিয়ে।

এইখনা বৰ্ণনাবলি বিনতে, পূৰ্বে ১৬০৬ শকত তহাহাজীত মানিক বৰফুকন
ধাকৌতে, বকালৰ বকুল ব'। নবাব অসমত আক্ৰমণ কৰিবলৈ লোকজন সহিতে
উজাই আহি তুফেৰবৰ ইটাখুণি পালেহি। সন্ধিকাই বৰফুকনে কাণৰাৰ বাৰি থাকি,

মুছলমানৰ ১৭শ

(বা 'পেৰ') আক্ৰমণ

তলে তলে সৈন্ত বৃত্ত কৰি, ইটাখুণিত বকুল ব'ক
বেদি বাৰিবলৈ গ'ল। তাতে নবাবে সহিতে বৰ এক
বুৰ কবিলে। আলি আকবৰ, বিৰ্জা চিৰাক এবাই গ'ল ;

পানৌত সৰ্গাব কৰন্ত সিংহ পবিল, মচোল দেৱান এৰাল ; পছি নাও ফুৰল পবিল।

মুছলমানসেনাক আক্ৰমণ কৰিবলৈ গিলে, দলে দলে মুছলমানসেনা অসমীয়া হিলৈব নমুখত পৰি
হাৰবাৰ হ'বলৈ গিলে। অসমীয়া সেনাৰ অৰ্য্য পেল আৰু কাঁৰৰ আৰাভত দলে দলে মুছলমান-
সেনা কুতলশাৰী হ'ল। অসমীয়া সেনাসকলে দেখিলে, মিলগত মুছলমান সেনাপতিৰ বেৰবাৰী এখন
সেনানায়ক বণ্ডক দিবলৈ উত্তত মুছলমান সেনাসকলক দৰ উৎসাহেৰে উঠাব লাগিলে। সন্ধিকৈ
বৰফুকনে নিজে তেওঁ থকা ঠাইলৈ বোঁবা গাৰমান কবিলে। এইবাৰ জীৱন নামেৰে অসমীয়া সেনাই
মুছলমান সৈন্ত বিদীৰ্ণ কৰি অগ্ৰসৰ হ'ল। সিহঁতৰ সংখ্যাত তেতিয়া ভেদেই ভাৰ্য, কাঁৰৰ সবহ
ভাৰেই ইতিপূৰ্বে অসমীয়াৰ হাতত বণ্ড পৰে। সন্ধিকৈ বৰফুকনে সৈন্তে সেই সেনাপতিজনক বেৰি
ধৰিবলৈ গ'ল। গৈয়ে বি দেখিলে, তেওঁ আৰু সেনাসকলে আশ্চৰ্য্যাবিহিত হৈ আকাশী চৰণপৰা মাত্ৰ
দৰে কৰেৰণৰ ভক্তি হৈ হ'ল, দেখিলে গদাধৰ সিংহ বৰ্ণনাবলি ভায়েক গোবিন্দ কৌতবে বজাতিব
বিকৰে মুছলমান সেনাক উঠাব লাগিলে। বৰফুকনে তেওঁক বেৰি, অসমীয়া সেনাৰ ভাৰ্যমানত
থ'লে। ইতিমধ্যে মুছলমান সেনাই বণ্ড মাটি এটি এটিকৈ সংগ্ৰাম হুলাপৰা পলাই ক'ট মাৰিবলৈ
গিলে। বকুল বা বৃত্ত বিহত হ'ল। বণ্ডবাৰী অসমীয়াৰ এটি সূত্ৰসৰা হ'ল। ইটাখুণিৰ বৃত্তত
অসমীয়া সেনাই মুছলমানক বুৰ কুলিৰ মোৰাবাৰক হক্কাৰে। বিজয়গৰী অসমীয়া সেনাৰ "জয় গদাধৰ
সিংহ বৰ্ণনাবলি জয়!" "জয় বৰফুকনৰ জয়!" শব্দত আকাশ-পাতাল কমিত হ'ল। তাৰে এটা
এতিকমিয়ে বেন ৰোগল পাটুহাৰ আগত ক'লে, "আলহাক্কৰ। তোমাৰ অসম জয়ৰ আকাঙ্ক্ষা
দলিয়াই পেলোৱা; তোমাৰ অভিযান কালিডো চৰিতাৰ্ণ দৰ্হ। এনৰান বহুৰ পাছত আন এক
গোৱিন্দৰ জয় হ'ব, তেওঁৰ সাহায্যত বিজাভীয়ে আহি এই দেশ লগত কৰিবহি আৰু কাটি মাৰি
একা থাভাৰ কৰিব। আন এটি কমতাগৰ জাতিৰ অত্যাচাৰ্য্যসকলৰ পৰা দেশ বকা কৰি অসমীয়া-
সকলক শান্তিৰূপে সুস্থিতল হাত জিৰাবলৈ সুৰোগ দিব। তোমাৰ বাজ্যৰ কামকাল উপহিত হ'বলৈ
গিলে। তোমাৰ সতিসন্ততি সকলেও সেই কমতাগৰ জাতিৰ পৰাভৰ মাৰিব, আৰু তাৰ সাহায্যত
ন-কৈ উঠি অহা বিজয়পৰা নিৰুতি লভিব। গতিকে তুমি যদি টাইবুৰৰ একা পৃথিৱীত উৰাব
থোকা, তেওঁ বাজ্যৰ বকল কামনা কৰা; বাজ্য বিজতিব আকাঙ্ক্ষা নমুখে ত্যাগ কৰা।"

ইটাখুণিৰ বৃত্তই মুছলমানৰে সৈন্তে আৰাৰ চিবকলীয়া শক্ৰতাৰ সাৰবৰি পেলালে। ইয়াৰ
শিত্ত আৰু সিহঁতে আৰাৰ জোকাবলৈ সাহক কৰা নাছিল, একেই অসমীয়াৰ লীমতে ভবি দিয়া
নাছিল। ইটাখুণিৰ বণ্ডত মুছলমানৰ অত্যাচৰ আকাঙ্ক্ষা বিনষ্ট হয়। অসমীয়া সেনাৰ অগ্ৰবিয়ে
গোঁৰা আৰু বৰ্ণনাবলি অতিক্ৰমণে এমাপিত হয়। মুছলমান সেনাক পৰাভ কৰি, অসমীয়া সেনা-
সকলে নিজ নিজ কোঠালৈ উলটি আহিল। গোবিন্দ কৌতবেৰ কেজনমান বিজিত সেনাৰ ভাৰ্যমানত
উজলিলে পৰোৱা হ'ল। মহাবাহা গদাধৰ সিংহ বৰ্ণনাবলি বৃত্তত বাতিৰ ভূমি বাজ্যত অগ্ৰোপলক
আদৰ্শোৎসৱৰ বো-জা কৰিবলৈ আৰেণ প্ৰচাৰ কৰিলে, আৰু "বিক্ৰম" উৎসৱৰ নিমিত্তে অগ্ৰোপল
কৰিবলৈ আৰেণ নিজে, কিন্তু নিজৰ মহাবাহ গোবিন্দ কৌতবেৰ এনে বিজাৰাভকতাৰ কথা শুনাও,
বৰ্ণনাবলি বেন এটি বিজাৰ বোবা পবিল। সন্ধিকলৈৰে পৰামৰ্শ কৰি বৰ্ণনাবলি বি গোবিন্দৰ প্ৰাণ মানব
আজ্ঞা দিলে। ইটাখুণিৰ বণ্ডত জয়ৰ নিমিত্তে বাজ্যত মহা উৎসৱ হ'বলৈ গিলে। উৎসৱৰ চিনা
বৰ্ণনাবলি হোপোৎসৱৰ চাকৰ ওপৰত সন্দৰ্ভ বাজ্যৰ সাকলাৰ শিতি বহিল। চাকৰ ভলত হাই

ঘোঁৰা-মাও, আহিলাপাতি, মুক্তা, পোৰাল, লাহৰি, পামৰি, বৰ্শা, হিলৈ, বাক, হাতী, কপ, সোণ, তাম, পিতল, সীহ, বাং, গন্ধ, তাও আৰু বহুত বস্তু সেই যুগত পালে। পূৰ্বাপৰে কোনো যুগত এতেক বস্তু পোৱা নাই। সেই যুগতে নবাবক পৰাস্ত কৰি সন্দিকৈ বৰফুকনে বজালক বজাৰাটি পৰ্য্যাপ্তে খেদি থ'লেগৈ। এই অৱধি আহোমৰে বজালৰে বণ নহ'ল। এই বণবণৰা উলটি আহি, সন্দিকৈ বৰফুকনে মানাহকে পুনৰ-অসম আৰু বজালৰ ধৰ কৰি ৰাখিলেহি।

পাচে কালক্ৰমে এইজনা স্বৰ্গদেৱে ১৬১৭ শকৰ ১৩ ফাগুন কৃষ্ণ চতুৰ্থীত স্বৰ্গী হ'ল; ভোগ ১৪ বছৰ।

বাইলুজ্জনে বিয় বি ব'ল। দেওবাই, মোহন আৰু বাইলুজ পণ্ডিতসকলে বজাৰ যুগত মন্ত্ৰ মাতি পৰিষ্কাৰ কৰা পানী ঢালিলে সেই পানী চাৰুৰ বিকা এটিয়েদি তলত থকা জ্যোতিৰী বাইলুজৰ পাত পৰিলগৈ। স্বৰ্গদেৱে পিতা সাজপাৰ আৰু অলঙ্কাৰবোৰ গৈ বাইলুজজনক দান কৰি, মজুন সাজ পিন্ধিলে। এই উৎসৱৰ পিছদিনাই গোবিন্দ কেঁৱৰক বৰশীত দিয়া হয়। এই দৰে তুংখুৰীয়া কৈদৰ কলহবৰণ গোবিন্দ কেঁৱৰৰ জীৱন আৰম্ভ হয়। চাওজাৰ বৰুৱাই স্বৰ্গদেৱৰ আপত্ত কেঁৱৰৰ এপ-দামু উঠিল মুগি ব্যক্ত কৰাত বগ দেৱৰ চকু ফুল-ফুলীয়া হ'ল। বাজবৰুৱা বৰশীত হৈ স্বৰ্গদেৱে গোবিন্দৰ এপ-দামৰ আজ্ঞা দিলে, কিন্তু আক্ৰমেহে পৰাভৱ ঘাই, তাৰ চানেকী বৰুণ চৰাইদেওত এটি পৰী বৈদ্যন বজালে।

ৰুদ্ৰসিংহ

১৬১৭ শকত গদাধৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ বৰপুতেক লাই গোহাঁই সেই পাত্ৰমন্ত্ৰীৰে বজা হ'ল; মেটেকাতে শিদ্ধিৰি ঘৰ উঠি চুগ্ৰুফা নাম ল'লে; হিন্দুতে ৰুদ্ৰসিংহ নাম হ'ল।

এইজনা স্বৰ্গদেৱৰ দিনত প্ৰথমতে লক্ষীয়া খাম্পেঙ্গেই বুঢ়াগোহাঁই হৈ আছিল তেওঁৰ পাছত কুৰৈগঁয়া লাইচেঙ্গ আৰু দিলিহীয়াৰ আফুৰা খাম্পাত এই দুই ক্ৰমে বুঢ়াগোহাঁই হ'ল। বৰপাত্ৰ আছিল কেন্দুগুৰীয়া বামচন্দ্ৰ, পাছত সেই ফৈদৰে চেঙ্গকঙ্ক ৰাজমন্ত্ৰীৰ বাবে সহিতে বৰপাত্ৰ হ'ল। লাইথেপেনা বৰগোহাঁই; পাচে তেওঁ মৰিলত, তেওঁৰে পুতেক কমলাকান্তক বৰগোহাঁই পাতিলে। লাহনৰ টোমা বৰবৰুৱা, পাছত বৰতিয়াৰ বৃদ্ধদাই, আৰু পাতৰৰ কোটা ক্ৰমে বৰবৰুৱা হয়। পাচে কিছুকাল থাকি কোটাক বৰবৰুৱা ভাঙ্গিলে আৰু তেওঁৰে ঠাইত দিহিঙ্গীয়াৰ ডেকাক আনি সেই বিষয় দিলে। কিবা কথাত দাই ধৰি, কতো দিনৰ পাছত, স্বৰ্গদেৱে ডেকা দিহিঙ্গীয়াকো বৰবৰুৱা ভাঙ্গি, সন্দিকৈৰ মনাইক বৰবৰুৱা পাতিলে। এওঁকে “বৰাগী বৰবৰুৱা” বোলে। বৰফুকনৰ বিষয়ত কত কাল সন্দিকৈ বৰফুকনেই থাকিল। এই গৰাকী বৰফুকনেই

ডা-ডাঙ্গৰীয়াসকল

হিলৈ চৰাতে দুই মূৰে মগৰ লগাই, বাৰলৈ নাওঁবৈছা শিকাই, লাচ-চাব লগাই, স্বৰ্গদেৱক বং দেখাই ‘মগৰি চৰা’ আৰু ‘বহৰিসেন’ দুইবোৰ খেল উলিয়ালে। এওঁৰ পাছত ক্ৰমে দুৰবাব বৰজনা, পাতৰৰ বমা, এই দুই ক্ৰমে বৰফুকন হ'ল। ভেবাব বেঙ্গখোৱা সদিয়াখোৱা, জপৰজল চেটীয়াৰ মৰজাখোৱা, মাহুৰীয়াৰ বৰগোহাঁইৰ ফৈদৰ নাওঁবৈছা ফুকনৰ কলীয়া সলাল গোহাঁই; ৰূপ সন্দিকৈ ফৈদৰ ফুল বৰুৱাৰ পুতেক মিনাই, দুৰবাব কনেঙ্গচেঙ্গ আৰু অভয়পুৰীয়া মিৰি সন্দিকৈৰ বামজয়, এই তিনি ক্ৰমে পানীফুকন; ৰূপ সন্দিকৈৰ, বুঢ়াগোহাঁইৰ, ফুলবৰুৱাৰ আৰু দুৰবাব এই চাৰি বৰুৱা ক্ৰমে নাওঁবৈছা ফুকন হ'ল। গুৱাহাটীয়া ডেকাফুকন ৰূপ সন্দিকৈৰ, লাহনৰ নগা কলীয়াবৰীয়া ফুকন, চেটীয়াৰ বুঢ়াচেটীয়া ফুকন; বাককিয়াৰ বৰগোহাঁইৰ, ফুলবৰুৱাৰ আৰু দুৰবাব কনেঙ্গ ক্ৰমে গড়গঞা ডেকাফুকন; চেটীয়াৰ ভগা বৰফুকন বন্দৰ; লাহনৰ ঘৰৰ আৰু মিৰি সন্দিকৈৰ ভাৰমুখ ক্ৰমে দিহিঙ্গীয়া ফুকন হ'ল। গড়গঞা সন্দিকৈৰ মোমাই, খিম্তৰ পাতৰৰ আৰু ঘোঁৰা কোঁৱৰৰ ক্ৰমে দোলাবৰীয়া বৰুৱা হ'ল। লাকুলেঙ্গীয়া চেটীয়াৰ মেনাক প্ৰথমতে চোলাধৰা পাতিলে। পূৰ্বে বজাদেৱৰ কোঁৱৰালি কালত

বকতিয়ালৰ কপটল লিগিবা হৈ আছিলে, পাচে তাকে আনি বেবাক ভাঙি তোলাথবা বকৰা পাতিলে। লান্‌বাণ্ডুৰ পুৰাণ ভাৱনোণা ফুকন ; চেটীয়াৰ আৰু গড়গঞা সন্ধিকৈব কলীয়া নেওগফুকন ; থিম্‌তৰ পাতৰব পৰ্জাভীয়া ফুকন, বুঢ়াগোহাঁইৰ, গড়গঞা সন্ধিকৈব, লাহনব, আৰু পূৰ্বে জৱতা যাবি অবা বনাই ক্ৰমে নেকফুকন ; গড়গঞা সন্ধিকৈব যোমাই

আৰু লাপেতিৰ চিকণ ক্ৰমে ভিত্তকৰাল ফুকন হ'ল।

নিবুকিয়াল ৰাজখোৱা লাই সন্ধিকৈ আৰু ভণ্ডাবী চেটীয়া এই দুই কৈদৰ ক্ৰমে বাইভীয়া ফুকন হ'ল, আৰু সেই লাই সন্ধিকৈবে মলধু মঠাভীয়া ফুকন হ'ল। লাহনব আৰু কপ সন্ধিকৈব মানসিংহ ৰজা ৰাজখোৱা, গড়গঞা সন্ধিকৈব চন্দাবো চুলীয়া বকৰা, টাই পাঁচনি জাতত কৌচ, সেয়ে হ'ল, চাবিভীয়া বকৰা, বাইলুং ফুকন জাতত নবা, চিৰিংফুকন জাতত আহোমচিৰিঙ ; বিলাথৰীয়া ৰাজখোৱা থিম্‌তৰ পাতৰব ; আৰু গড়গঞা সন্ধিকৈব টিলা চাবিভীয়া ফুকন হ'ল ; বৰ্গদেৱে খাবৰ ঘৰৰ মানুহ ফালি আনি নিবুকিয়াল নামে এটা খেল পাতিলে, এই খেলৰ মানুহ বৰ্গদেৱৰ অতি বিশ্বাসী হ'ল। সিৰোবৰ ওপৰতে গড়গঞা সন্ধিকৈব নিবুকিয়াল ৰাজখোৱা পাতিলে ; আৰু পূৰ্বভগনত চক্ৰধ্বজ সিংহ মহাৰাজৰ দিনত বৰচেটীয়া গৈ কছাৰীত সোমালগৈ। তাৰে পুতেক নাভিৱেকক পাই আনি মহাৰাজা কত্ৰসিংহ বৰ্গদেৱে কছাৰী চেটীয়া বুলিলে। সেই ঘৰৰ পকামুৰা বৰ্গদেৱত লিগিবা খাতিছিলে ; নাচনীয়াল ছোৱালীৰ লগত দিছিলে, সেই আপাহতে তাক বেতকটীয়া বকৰা পাতিলে। বৰপাত্ৰৰ খেলত লিক্‌চৌৱাল চাওবোকৰ লেহেতি-বজাত লিগিবা খাতিছিলে ; বনবাৰীৰ আপাহ পাই তাক বকতিয়াল বকৰা পাতিলে ;

বকতিয়াল বকৰা সি ভবিষ্যত সামন্ত বৰাহী। লাহনব ঘৰৰ ঘৰফলীয়াৰ

চেঁচামুৰো ৰজাত লিগিবা খাতি আছিলে ; তাকে বনবাৰীত ভাল পাই, হাবিয়াল বকৰা পাতিলে। পাৰ্শনব হাতীমুৰীয়া পাঁচনি জাতত হাব কিনা ; তাকে পাৰ্শনবীয়া বকৰা পাতিলে।

পাচে মঠাভীয়া ফুকন (লাই সন্ধিকৈব মলধু) বুঢ়াগোহাঁই হ'বলৈ ধৰাত, আনোগোহাঁইবোৰে বোলে, অখন বৰ্গদেৱক সুবি চাওঁ তেনে। পাচে বৰ্গদেৱে তনি বোলে, সি এনে কথা ক'ব নেপায়। সি জাতত লাই সন্ধিকৈ, সি কিয় বুঢ়াগোহাঁই হ'ব বুজিব ? এইবুলি পাচে মহাৰাজা বহুতৰ আঁতিভবিৰ বিচাৰ লগালে। পাচে ওকনিবৰীয়া চেটীয়া সামন্ত বৰাহী, লুখুৰাখনৰ খেলত দিলে। লুখুৰী চেটীয়া, খাতোৱাল চেটীয়া, হাটোৱাল চেটীয়া, বাঁহবৰীয়া চেটীয়া, দিহিভীয়া চেটীয়া, গড়গঞা চেটীয়া,

চেটীয়াৰ ভিহু ভিহু কৈদৰ লেকাই চেটীয়া, লাবু চেটীয়া, লান্‌বাণ্ডু চেটীয়া, পিক্‌চাই চেটীয়া, হালদিবৰীয়া চেটীয়া, চাবিভীয়া চেটীয়া, বাঁহগড়ীয়া চেটীয়া, ইকৰীয়া চেটীয়া, ভণ্ডাবী চেটীয়া, বেবেকাই চেটীয়া, আৰু অৱত চেটীয়া পাই, মহাৰাজা কতোক লুখুৰাখনৰ খেলত দিলে ; কতোক গোহাঁইবোকৰে

খেলত খাটিব দিলে। পাচে পাতবৰ বিচাৰ লাগিল। বগাপাতব, চেটীয়া পাতব, লাহু পাতব, চপা পাতব, ভৰা পাতব, খাম্‌হাও পাতব, ধিং-ধিং, পাতব বিন্-ভব পাতব, পিতামহে পাতব, বৰ পাতব, জল পাতব, খাম্‌চি পাতব, বিচি পাতব, আৰু অনেক পাতব পালে। পূৰ্ণত মহাধৰ লাহু যি বৰপাত্ৰ হৈছিলে, তাৰে পো-নাডিক পাই আনি, কন্দসিংহ মহাবাহা মহাপ-পাতব নাম দি, পাতববোৰৰ লগত দিলে। পাতববো কডোক কাঁৰী কবিলে, কডোক গোহাঁইবোৰৰ খেলত খাটিব দিলে। আৰু লুখুবাখনবো বিচাৰ লাগিল; তাকো বিচাৰি বিস্তৰ পালে; তাৰো ব্যৱস্থা কৰি ধ'লে। আৰু বৰ্গদেৱে এই নিৰ্ৰুদ্ধ কবিলে বোলে, আমাৰ আপৰ্ণৈ যাত্ৰহৰ চিন থাকিব লাগে। এতেকে তিনিজনো গোহাঁইৰ আপোন বজহৰ যাত্ৰহেহে গোহাঁই বুলিব, আনবোৰে গোহাঁই নাম নল'ব। ই তিনি বজহৰ বাহিৰে আন সাতঘৰীয়া আহোমৰ ল'ৰাই গগৈ বুলিব; তাক বাহিৰে আন আহোমে আহোমহে বুলিব, গগৈ বুলিব নোৱাৰিব। এনে নিয়ম কবিলে। তেতিয়াৰ পৰাহে

গোহাঁই আৰু গগৈ গোহাঁই-গগৈ হ'ল। ইয়াৰ আগে চেটীয়া, ছৰবা আদি সাতঘৰীয়া আহোম বহুতে গোহাঁই নামহে লৈছিল।

আৰু পূৰ্বে জয়ভাৰ অহা বজাল; সিহঁতকে মহাবাহা আমাৰ দেশৰ ডিকতা দি ঠাৱে ঠাৱে পাতিলে। পাচে সিহঁতক হাতী মাউতৰ খেলত দিলে। আৰু পূৰ্বে খোৰা বজা বৰ্গদেৱে হিলৈদাৰী বুলি যি কৌৱৰ খেল পাতিলে; আৰু বামুণী কৌৱৰ বৰ্গদেৱৰ দিনত যিবোৰ উজনীয়া আৰু নামনীয়া কৌৱৰ হৈছিলে, যিবোৰেও গোহাঁই হ'ব খুজিলে, পাচে বৰ্গদেৱে হ'বলৈ নিদিলে।

পাচে তেজিত গড় বান্ধিলে, আৰু যেটেকাত বংপুৰ নগৰ কবিলে; আৰু বজাদেৱৰ মাতৃ জয়মতী কুঁৱৰীৰ নাম যুগমীয়া কৰিবলৈ বুলি, মাকক শাস্তি কৰি মৰা ঠাইকে মাক

ক'ল, পুখুৰী, আলি ক'ল, তাতে নাগ বহুৱাই জয়নাগৰ পুখুৰী বানিলে আৰু তাৰ পাৰতে দৌল কবালে। তাত বাজেও শিলৰ

ডলাডল ঘৰ, বংপুৰৰ কাৰেংঘৰ, বজনাথৰ কাকুৰা দৌল আৰু পুখুৰী, নামডাঙৰ দুই শিলৰ সাকো, জিমৌৰ দুই শিলৰ সাকো, খৰিকটীয়া আলি, ছৰবিয়নী আলি যেটেকাৰ আলি, এইসকল কবিলে। গদাধৰসিংহ বৰ্গদেৱে পূৰ্বে যিবোৰ মহন্তক চেউনী, বজা আদিত পাতিছিলে, সেইবোৰক এই মহাবাহা আনি মাকালিত পাতিলেহি, আৰু সকলোকে বৰ-সকল ক্ৰমে মৰ্যাদা দিলে। তেতিয়াৰ পৰাহে এনে বিবেচনা হ'ল, যে যিবোৰ মহন্তৰ মাকালিত তেটি নাই; সেইবোৰ মহন্ত নহয়। তাত পাচে ডলাডল ঘৰ কৰা বেহাৰৰপৰা অনোৱা ঘৰপ্ৰায় বজাল খনিকৰক বঁটা-বাহন দি বিকায় দিলে। পাচে যি দেশলৈ যাবলৈ ধৰোতে, তাৰ হাতত থকা বস্ত্ৰখিলক চোৰাংচোৰাই পৰীক্ষা কৰি চালে। পাচে তাত দেখা পালে যে তাৰ

লোটা এটোৰ হুখন ভলি, দুইখন ভলিৰ ভিতৰতে এবি কাকত পোৱা গ'ল আৰু সেই কাকতত বংপুৰ নগৰৰ গড়, খাটৈ, আলি আদিৰ আঁকি লোৱা চিত্ৰ। সেই কথা মহাবাহা ভনি, ঘনশ্ৰামৰ হুৰতিসন্ধি বুজিব পাৰি, ভাক ততালিকে কাটিবলৈ আজ্ঞা কৰিলে। তাত পাচে মহাবাহা জয়দৌল আৰু জয়সাগৰ পুখুৰী উচৰ্গা কৰিবৰ বনে বন্ধ; বেছাৰ, কালী, কনৌজ, আদি ঠাইবৰণা অনেক শুদ্ধ ব্ৰাহ্মণ নিযন্ত্ৰণ কৰি আনিলে, আৰু বৰ্গদেৱৰ পুৰহিতালি কাৰ্য্য কৰিবৰ নিমিত্তে কান্ধকুজ প্ৰদেশৰ দামোজা নামক ধৰ্ম্মজ্ঞবৰণা ভাব অধিকাৰ কৃষ্ণানন্দ গোৱামীৰ বিত্তীয় পুত্ৰ বহানন্দক সঙ্গীক আনি, বাজ-পুৰোহিত পাতি ফুকন উপাধিৰে ভূষিত কৰিলে। পূৰ্বে বৃথাৰজা বৰ্গদেৱৰ দিনত যি বাজঙক এই দেশলৈ আহে, বহানন্দও সেই বংশৰে মানুহ বুলি, এওঁক বাজঙক ফুকন বুলিলে। পাচে বিদিনা দ'ল আৰু পুখুৰী উচৰ্গাৰ নিমিত্তে আয়োজন হ'ল, সেইদিনা জেবেজা পথাৰত অলেখ মানুহৰ সন্মিলন হ'ল, কেউকালে শুনিপকৰাৰ সুবৰ দৰে প্ৰজাৰ সুৰ জিলিকিছিল। ব্ৰাহ্মণসকলৰ লেখজোৰ নাইকিয়া হৈছিল, অহা আহিছিল, ঘোৰা

জয়সাগৰৰ দ'ল পুখুৰী
উচৰ্গা

গৈছিল। বৰ্গদেৱ নিজে আৰু তিনি গৰাকী ডাকবীয়া
প্ৰমুখো বৰবকৰা আদি অনেক ডাকৰ বিষয়া তাত বসন্ত
উপস্থিত আছিল। ঢোল, ধোল, পেঁপা, কালি, বৰকাঁহ

আদিৰ মাতত তাত কাবো মাত ক'তো শুনিবলৈ পোৱা নহৈছিল। অসংখ্য প্ৰজাৰ বেহৰুপ, প্ৰকাণ্ড জয়সাগৰ পুখুৰী, আৰু আকাশলজ্জা জয়দ'লৰ শুৱনী দৃশ্যই সকলোকে বিমোহিত কৰিছিল। সকলোৰে মনত সেইদিনা এনে ভাব হৈছিল যেন সত্য পতিব্ৰতা জয়মতী কুঁৱৰী সেইদিনা তাত বিবাহমান। সেইদিনা জয়সাগৰৰ চাৰিও পাৰত ইটোৰ গাত সিটো লগালগিকৈ লানি পাতি ধোৱা ৰূপ খটোৱা আৰু সোধৰ পানী চৰোৱা ডামৰ কলহ। প্ৰতি কলহত অনুমান পাঁচসেৰকৈ পানী, আৰু আয় পাত, এঠাসূতা, আদি পূজাৰ লাগতিয়াল বস্তু বিলাকেৰে কলহবিলাক বিভূষিত; আৰু প্ৰত্যেকটো কলহৰে ওচৰত একোজন ব্ৰাহ্মণে বহি পূজা কৰিছিল।

পাচে যেতিয়া উচৰ্গাকাৰ্য্য সম্পূৰ্ণৰূপে সম্পন্ন হ'ল, তেতিয়া সেই সমবেত ব্ৰাহ্মণ-মণ্ডলীৰ ভিতৰৰে ব্ৰাহ্মণ এজনে সেই আটাইবিলাক ডামৰ কলহ পাৰলৈ বৰ্গদেৱৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনালে। এনেকুৱা মহোৎসৱৰ দিনা, ব্ৰাহ্মণক বিমুখ কৰাটো বৰ টান, অথচ সেই ব্ৰাহ্মণজনৰ অভিলাষপূৰ্ণ কৰাটোও সিয়ান সম্ভৱণৰ নেদেখি, বৰ্গদেও বিমোহ হ'ল। কিছুণৰ তলকা মাৰি থাকি বৰ্গদেৱে ব্ৰাহ্মণজনক ক'লে বোলে, দেউ। এই বিলাকলৈ বহুতে আশা কৰিছে; এজনৰ অতি আশাত বাকী সকলোটিকে নিৰাশ কৰাটো উচিত কৰ্ম্ম নহ'ব। ইকালে যোৱা বৰ্গপতা মানুহৰ স্মৃতিৰ উজ্জ্বেল কৰা এই সদমুঠানৰ দিনা অৱশ্যে এজন ব্ৰাহ্মণক সন্তোষ দিয়াটোও যোৱা কৰ্ত্তব্য। এতেকে এতিয়া যি দুয়োফালে চাব লগা হ'ল, গতিকে ভোমাক যি এটা পাবৰ চাৰি ভাগৰ এভাগ মাৰোন

সামগ্ৰী দিব পাৰিম। স্বৰ্গদেৱৰ কথা শুনি ব্ৰাহ্মণজনে মান্তি হ'ল, আৰু ভূবন্তে সেই কথা কেউফালে প্ৰকাশ হৈ পৰিল। ক্ষেত্ৰিমা নানা জনে নানা মত প্ৰকাশ কৰিবলৈ ধৰিলে; কোনো কোনো ব্ৰাহ্মণে বোলে, ময়ে যদি এই কথা স্বৰ্গদেৱক আগ ধৰি জনালোহেঁতেন এইবুলি অনেক অসন্তোষ প্ৰকাশ কৰিবলৈ ধৰিলে, সেই বাহ'ক, সেই ব্ৰাহ্মণজনে চাৰিটা পাবৰ এটাৰ চাৰিভাগৰ এভাগ সামগ্ৰী ধৰলৈ নিলে। সেইবোৰ

আক্ৰোহী ভট্টাচাৰ্য্য

নিবলৈ দুশ হজুৰাব আৱণ্টক হৈছিল; আৰু সেই হজুৰাবোৰো বজাবৰৰ আদেশ মতেই দিয়া হৈছিল। সেই ব্ৰাহ্মণজনৰ আশা, আকল, সাহ আৰু আক্ৰোহ দেখি স্বৰ্গদেৱে “আক্ৰোহী ভট্টাচাৰ্য্য” নাম দিলে।

স্বৰ্গদেৱৰ হিন্দুধৰ্ম্মৰ প্ৰতি অচলা ভক্তি, আৰু হিন্দুধৰ্ম্ম মতেই প্ৰবৰ্ত্তনো কৰি আহিছে। পাচে ডা-ডাঙ্গবীয়া আদি প্ৰধান বিষয়াসকলে স্বৰ্গদেৱক শৰণ ল'বলৈ বুলিলে। স্বৰ্গদেৱো তাত মান্তি হ'ল, পাচে এই দেশৰ সকলো লোকেই স্বৰ্গদেৱৰ বন্দী, গতিকে মহন্তৰ ঠাইত শৰণ ল'লে, সেই মহন্তক মূৰ দৌৱাই সেৱা কৰিব লাগিব, এতেকে স্বৰ্গদেৱে কেনেকৈ বন্দীক সেৱা কৰিব, এইবুলি শৰণ ল'বলৈ ইকাণ-সিকাণ কৰিলে। পাচে ডা-ডাঙ্গবীয়াসকলেৰে আলচি নদিয়া শান্তিপুৰৰ সৰীপবৰ্তী সিমলাগ্ৰামৰ গজাভীৰ-বাণী শোভাকৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ ঘৰৰ কৃষ্ণৰাম ভট্টাচাৰ্য্যক অনাই শিষ্ট হ'বৰ অভিপ্ৰায় কৰি, বৰফুকনলৈ কৈ আনিবলৈ খাওন্দ পঠালে।

ইয়াৰ পাছত মহাবাজাই নগাঁৱৰ মিছামুখৰ বাহৰলৈ গৈ, জয়ন্তাৰ দেশ আক্ৰমণ কৰিবলৈ বৰাগী বৰবৰাকৈ পানীফুকনকে ফোঁজ দি পঠালে। আমাৰ ফোঁজ বাবৰ শুনি, জয়ন্তাৰ বজা ৰামসিংহ ভয় পাই আপোন মনে বৰিবলৈ আহিল, আৰু টেঁৰে কছাৰী বজা তাম্ৰধ্বজৰ ওচৰলৈকো কটকী পঠাই মতাই অনালে। ইয়াৰ পাচত, আমাৰ মহাবাজা উজাই আহি এই দুই বজা সহিতে বিশ্বনাথতে সন্তৰা হ'ল, আৰু দুই বজাক লৈ, মহাবাজা বংপুৰলৈ আহিল। পাচে তিনিও বজাই আপোন দেশৰ বিষয়ে কথাবাৰ্তা হৈ কলং, কপিলী আৰু কলীং নদীকে সীমা হিব কৰিলে। কিছুদিন থাকি জয়ন্তাৰ ৰামসিংহ বজা বংপুৰতে যুড়া হ'ল। তাৰ পাছত আমাৰ মহাবাজা কছাৰীৰ তাম্ৰধ্বজ বজাক বঁটা-বাহন দি দেশলৈ বিদায় দিলে। এই উপলক্ষে বংপুৰ নগৰত মহাবাজা এক উৎসৱ পাতিছিলে। পূৰ্বে কুশলীৰ কথা শুনি স্বৰ্গদেৱে আপোনান সৰোদৰ ভাই সেচাই গোহাঁইদেৱক দত্তী বৈছিলে, পাচে সেইটো একেবাবে মিছা হেন জানিব পাৰি, এই উৎসৱতে ভায়েকক মতাই আনি পুনৰ নামকণীয়া বজা পাতিলে। সেইদিন ধৰি বজাব বজহৰ নামকণীয়া কেদটো প্ৰধান হ'ল।

স্বৰ্গদেৱে দুখনী দেখৰ বজাসকলে সৈতে পত্ৰেৰে ফিতা কৰি, সেই সেই দেশৰ পৰা হীৰা, পাৰা, মুক্তা প্ৰভৃতি ভাল বস্তু আনিবলৈ বহুলোক পঠাইছিল। সেইবোৰৰ

পৰাই বৰান্ধিবেলৰ সৃষ্টি হ'ল, আৰু সেই খেলতে বাঙল পাতিলে। বৰান্ধি আৰু বাঙল পূৰ্বৰ কৰ্মকৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ ভিৰবেপৰা আছিলে, কিন্তু তেতিয়া খেল বন্ধনীয়া হোৱা বাছিল। তেতিয়া বৰান্ধিবিলাক বন্ধাব ওচৰৰ নিচিনা আছিল। সন্ধানীৰ বেখেৰে সিবোৰে গোপনে গোপনে অস্ত্ৰ কেন্দ্ৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ আৰু আলেখ-লেখ চাই কুৰিব লাগিছিল। সেই বাঙলবোৰে বৰ্গী বজালকলৰ অহিও পদ্ধতি লগাবলৈ নিব লাগে, আৰু বিদেশবৰা কোনো ব্ৰহ্মাৰ্মি আনিবলৈ সিবোৰক পঠোৱা হৈছিল। বাচিব পৰা, ভালকৈ শীত পাব পৰা, বাস্তবজ্ঞান জনা, এনে লোক বহুতো আৰু কঁহাৰ, কমাৰ, সোণাৰি, দৰ্জী এৰে অনেক শিল্পকাৰ মানুহো বৰ্গদেৱে বিদেশবৰা অনাই ঠায়ে ঠায়ে পাতিলে। আৰাৰ দেশৰ সোণাবিক ভালকৈ বাখৰ পতাৰ আৰু খাজিবলৈ শিকাৰ নিমিত্তে সুখৰ যাবোৱাৰ প্ৰদেশবৰা ভেনে কাম জনা মানুহো অনোৱা হৈছিল আৰু সিবোৰৰ ধৰ্মকাৰ্য্যাদি সুবিধাকপে যাতে সম্পন্ন হয়; সেই বুলি সেই প্ৰদেশবৰা ব্ৰাহ্মণো অনাই ইয়াত পতা হৈছিল। বৰ্গদেৱৰ বিভাশিক্ষাৰ প্ৰতিও বৰ আগ্ৰহ আছিল। সেই কাৰণে তেওঁ ঠায়ে ঠায়ে পঢ়াশালি পতালে, ভাটীৰপৰাও ভালেমান পণ্ডিত ব্ৰাহ্মণ অনালে, কোনো কোনো ব্ৰাহ্মণৰ ল'ৰাক ভাটীলৈও পঢ়িবলৈ পঠালে আৰু ক্ৰমে ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰতিবিধি বন্ধাব চান্দলৈ দৃঢ় হ'বলৈ ধৰিলে।

ইফালে বৰফুকনৰ দৃঢ় গৈ শান্তিপুৰৰ কক্ষৰাৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ ওচৰ পাই তেওঁক বৰ্গদেৱৰ আৰু বৰফুকনৰ পত্ৰ দিলেগৈ। ভট্টাচাৰ্য্যে প্ৰথমে এই দেশলৈ আহিবলৈ মন নকৰিছিলে, পাছে ইয়াতে কাৰাখ্যা তীৰ্থ আছে জানি আহিবলৈ মন কৰিলে। আৰাৰ বৰ্গদেৱেও ভাবিছিলে, ভাটীৰপৰা অহা ভট্টাচাৰ্য্য জনা সামান্য মানুহ নহয়, দেৱবোৰীৰ লোক হ'ব। ভট্টাচাৰ্য্যৰ বৰ পবিত্ৰ পদ্ধতীৰ ভাৱে হোৱাৰ নিমিত্তে মহাবাজাৰ সেই বিশ্বাস আৰু দৃঢ়ত্ব হ'ল। পাচে পদ্ধাদেশক নিজৰ দেশৰ ভিতৰ কৰি ল'বৰ মনেৰে কোঁচ পোটাই লৈ, পুতেক শিৱসিংহক সুৰবাজ পাতি, বৰ্গদেৱে নিজে ভাটীলৈ ওলাই ওহাৰাটী পালেগৈ। পাচে ভাটীৰ ভট্টাচাৰ্য্যে সহিতে ইয়াৰ মাজতে নাক্ষাং হোৱাত বৰ্গদেৱৰ সেই বিশ্বাস ওচিল। বৰ্গদেৱে প্ৰথমতে ভট্টাচাৰ্য্যত শৰণ ল'বলৈ অনিচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে, পাচে ব্ৰাহ্মণ আদি ভাল ভাল লোকে তেওঁত শৰণ লোৱাত, বৰ্গদেৱে সন্মত হৈ মীলাচলত তেওঁৰ সন্মত গ্ৰহণ কৰিলে। আৰু মাজতে তাতে থাকিবলৈ দি, বৰান্ধি আৰু ব্ৰহ্মোত্তৰ মাটি বৃত্তি দিলে। পৰ্বতত থকাৰ নিমিত্তে 'পৰ্বতীয়া পোঁস'ই' নাম হ'ল। পাচে ওহাৰাটীতে বৰ্গদেৱৰ বহিৰা পৰি ১৩৩৬ শকৰ ১৩ তাৰিখ কক্ষা বিভীৰাত বৰ্গী হ'ল; আৰু বৰিকৰ্ণেৰ পৰ্বতত বৰ্গদেৱক নি কাঠ-সংক্ৰাৰ কৰিলে। যুত্থাৰ পূৰ্বেই বৰ্গদেৱে এইদৰে কৈ প'ল বোলে, যোৰ কৌৰববোৰে, বনগোহাঁইক এবি, কোঁচাৰুজৰে বান্ধা ভোগ কৰিব; আৰু কক্ষাৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ শিল্প হ'ব। বনগোহাঁইক

মোহনমালা দেব নামেও জানে ; নবকালতে বসন্ত ওলোহাত তেওঁৰ মূখত ওঠিব স্নিগ্ধ
ধাকি গ'ল ; সেই কাৰণে তেওঁ ভবিষ্যতে বাজপাঠত উঠিবলৈ অসোনা হ'ল ।

বৰ্গদেৱৰ সাতভনী কুঁৱৰী ; সন্ধিকৈ বনকুকনৰ হুই জীৱাৰীৰ বায়েক বনকুঁৱৰী,
ভনীয়েক নক কুঁৱৰী ; বাহুবিল্লাল বনপোহাঁইৰ হুই জীয়েকৰ, বন গৰাকীৰ নাম কেঁৱী;
এওঁ পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী, ভনীয়েক বনবাহী কুঁৱৰী । এই চাৰি গৰাকী মূখ্য কুঁৱৰীৰ বাহিৰেও
পানীকুকনৰ জীয়েক লাই সন্ধিকৈৰ মঠাভকীয়া কুকনৰ জীয়েক, আৰু লাণেতিৰ জীৱাৰী,
এই তিনি গৰাকী চমুৱা কুঁৱৰী আছিল । বন কুঁৱৰীৰে লাণেতিৰ জীৱাৰীৰে সন্তানসন্তান
নাই ; পৰ্বতীয়া কুঁৱৰীৰ এটি ছোৱালী, আৰু শিৱসিংহ, বনবাহী কুঁৱৰীৰ প্ৰথমসিংহ,
মঠাভকীয়া কুকনৰ জীয়েকৰ সোনা পোহাঁই (পাছলৈ বাজেশ্বৰ সিংহ) আৰু নক কুঁৱৰীৰ
কালখিলীয়া পোহাঁই (পাছলৈ, লক্ষ্মীসিংহ), আৰু পানী কুকনৰ জীয়েকৰ বনপোহাঁই
বা মোহনমালা দেৱ । বয়সত মোহনমালা দেৱ কেউগৰাকী কৌৰৱভকৈ বৰ ।*

বৰ্গদেও ভাটলৈ ওলাই ওৱাহাটলৈ মাৰ্গতে বাটত কালখিলী বাহবত নক কুঁৱৰীৰ
কৌৰৱটিৰ জন্ম হয়, আৰু সেই বাহবৰ নামেৰেই তেওঁক কালখিলীয়া পোহাঁই বুলিলে ।

কল্পসিংহ বৰ্গদেৱৰ ভোগ ১৮ বছৰ ৬ মাহ । আহোম বজাসকলৰ ভিতৰত এওঁ
সৰ্বপ্ৰধান আছিল ; আৰু এওঁৰ দিনত প্ৰজাবিলাকে বাঘ বাজাত বাস কৰাৰ স্বে-
শক্তি উপভোগ কৰিছিল । ১১৫১ শকত চুকাফা বজাই এই দেশত যি আহোম বাজতৰ
ওটি সিঁচে, এইজনা বৰ্গদেৱৰ দিনত সেই ওটি গছি গছ হয়, আৰু এওঁৰ মৃত্যুৰ লগে
লগে সেই গছ ক্ৰমশঃ লেয়েলিবলৈ আৰম্ভ কৰে । এওঁক আহোম বজাবিলাকৰ ভিতৰত
আকৰ্ষণ বুলিব পাৰি । এওঁৰ পূৰ্ববৰ্তী বজাসকলে আহোমৰ বাহিৰে অন্য ইত্যৰ জাতীয়
মানুহক কোনো দাৱিত্বপূৰ্ণ বজাবীয়া বিয়ৰ নিদিছিল । মুছলমান বাদছাহবিলাকৰ
ভিতৰত আকৰ্ষণে যেনেকৈ হিন্দুবিলাকক তেওঁৰ প্ৰধান প্ৰধান কৰ্মচাৰী পাতি লৈ
হিন্দু মুছলমান উভয়ৰে প্ৰীতিভাজন হৈছিল, এইজনা মহাবাজাৰো বৰবকৰা, বনকুকন
আৰু চ'ৰাৰ চকৰা কুকন কেইজনৰ বিয়ৰ কেখনৰ বাহিৰে, আৰু আন প্ৰধান
বিয়ৰবিলাক আৰু জাতীয় মানুহকো দিবলৈ ধৰে । এওঁৰ দিনৰ পৰাহে বকৰা, কুকন,
বাজখোৱা ইত্যাদি বিয়ৰবিলাক আন জাতিৰ ভিতৰতো চলিল ।

বৃদ্ধী পঢ়ি এওঁৰ লৰা কালৰ বিয়ৰে একো বুজিব নোৱাৰি, আৰু তেওঁ কিনা
শিক্ষা পাইছিল নে নাই পোৱা, তাকো সঠিক ক'ব পৰা নাযায়, কিন্তু তেওঁৰ কাৰ্যা-
ৱিলাকলৈ চাই, দেশত শিক্ষা বিস্তাৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰালৈ চাই, তেওঁক এজন শিক্ষিত

* কালখিলীৰ ভাৰতীয়কলৈ শিৱসিংহ আৰু প্ৰথম সিংহ এই দুইজনকে একেগৰাকী কুঁৱৰীৰ
সন্তান বুলিলে, আৰু বাজতাহাৰ প্ৰিয় পদ্মনাথ বৰুৱাই কয় যে বৰ্গদেউৰ তিনিগৰাকী কুঁৱৰীকন্যা শিৱ
সিংহ, প্ৰথম সিংহ, মোহনমালা দেৱ, বাজেশ্বৰ সিংহ আৰু লক্ষী সিংহ নামে পাচজনী কৌৰৱ আছিল ।
প্ৰথম ওপাতিবাহৰ বকৰা বাহাদুৰেও প্ৰভাৱী কুকনকে অনুসৰণ কৰি শিৱ সিংহকে, প্ৰথম সিংহকে
একেগৰাকী কুঁৱৰীৰ সন্তান বুলিলে, কিন্তু একত্বে তেওঁলোক লোভনৰ নহয় ।

আক বিচক্ষণ পুৰুষ বুলি ধৰিব লাগে। তেওঁ এজন বৰ বুদ্ধিমান, বিবেচক, মৰিয়াল, বহিৰাল, ধাৰ্মিক আৰু প্ৰজাবল্লভ বজা আছিল। তেওঁ অলপ আত্মাভিমানী আছিল হয়, কিন্তু তেওঁৰ গুণবিলাকৰ লগত তুলনা কৰিলে, সেই দোষক দোষ বুলিবই নোৱাৰি। “একোহি দোষো গুণ সন্নিপাতে নিমজ্জীন্দুকিবণেঘিৰাৱ।” তেওঁ গুণত যেনে জ্বলা “আছিল, ৰূপতো তেনেই ধুনীয়া আৰু শুৱনী আছিল। ইংলণ্ডৰ ৰাণী কুইন এলিজাবেথৰ দৰে তেওঁ কুৰূপ মানুহক দেখিবলৈ বেয়া পাইছিল। আনকি, তেওঁৰ নিজৰ পুতেক, কৌৰৱ লক্ষ্মীসিংহ অলপ ক’লা হোৱা বাবে, তেওঁক মৰম নকৰিছিল। তেওঁ লজোৱা জয়সাগৰৰ দ’লৰ গাত যুদ্ধৰ সাজেৰে যোৱাৰ ওপৰত উঠি ধক। যি এটা যুষ্টি কটা আছে, সেইটো তেওঁৰে প্ৰতিযুষ্টি বুলি কয়। সেইটো যদি আচলতে তেওঁৰে যুষ্টি হয়, তেনেহলে বাস্তৱিকেই তেওঁ যে এজন বৰ ধুনীয়া আৰু ৰাজযোগ্য পুৰুষ আছিল, ভাত কোনো সন্দেহ নাই।

হিন্দুধৰ্ম্মত তেওঁৰ বৰ মতি আছিল। তেওঁৰ দিনৰপৰাই হিন্দুধৰ্ম্মত আহোমৰ আসক্তি বাঢ়িল। পূৰ্বে গদাধৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে অনেক মহন্তক চেউনৌ বহা আদি ঠাইত পাতি, বেলেবে অনেক মহন্তৰ হাতত কোৰ, আৰু মূৰত পাচি দি, হজুলৈ পাঠিয়াইছিল, ছুটৰ চক্ৰান্তত পৰি অনেক সন্তসাধুৰেও এই অৱস্থা ভুগিবলৈ লৈছিল। সেই সময়ত অনেকে দেশ এৰি যাবলৈ ধৰিলে, আৰু সমাজত নানা ৰকম বিশৃংখলা উপস্থিত হৈছিল। পাচে কন্দৰ্শসিংহ স্বৰ্গদেৱে বহু পৰিশ্ৰম কৰি মহন্তবিলাকক মতাই আনি, বেলেগ বেলেগ শ্ৰেণীত ভাগ কৰি, ডাঙ্গৰ-সক অনুসাৰে শিষ্টা বাঁটি দি মাজুলিত পাতিলে। যিবোৰক মহন্তৰ শাৰীৰপৰা গুচালে, সেইবোৰক বৰা, শইকীয়া, বাৰিক আদি সৰু সৰু বিষয় দিলে। এইদৰে তেওঁ বহুত পৰিশ্ৰম কৰি সকলোৰে দিহা লগাই, তাৰ পাছত ৰজাঘৰীয়া বিষয়াসকলৰ সংস্কাৰত হাত দিয়ে। গদাধৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে আগৰ বিষয়াসকলৰ কোনোক ভাঙ্গি, কোনোক মাৰি, তেওঁবিলাকৰ ঠাইত ন ন বিষয়া সুমাই লোৱাত ৰাজ্যৰ সুশাসনত কিছু বিধিনি জগ্মিছিল, আৰু দেশত বৰ চলফুল লাগিছিল। কন্দৰ্শসিংহ স্বৰ্গদেৱে উপযুক্ত লোকসকলক শাসনকাৰ্য্যত সুমাই, দেশত আকৌ শান্তি স্থাপন কৰে। মহাৰাজা স্বৰ্গনাৰায়ণৰ দিনতেই হিন্দুধৰ্ম্ম ৰাজধৰ্ম্ম বুলি পৰিগৃহীত হয়; তাৰেপৰা এওঁৰ দিনলৈকে প্ৰায় দুশ বছৰ, কিন্তু এই দুশ বছৰৰ ভিতৰত, এওঁৰ দিনতেই হিন্দুধৰ্ম্মে বহুত উন্নতি কৰে। এওঁ শান্তিপূৰবৰণা শোভাকৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ ঘৰৰ কৃষ্ণৰায় ভট্টাচাৰ্য্য কায়-বাঙ্গীশ নামে এগৰাকী শুদ্ধ ভট্টাচাৰ্য্য গোঁসাই অনাই, তেওঁৰ ওচৰত স্বীকৃতি হয়; আৰু তেওঁৰ অনেক ডাঙ্গৰ ডাঙ্গৰ বিষয়াকো মন্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰায়। শিক্ষাবিস্তাৰ কৰিবলৈকো এইজন মহাৰাজাৰ বৰ ইচ্ছা আছিল। এওঁ গাঁৱে গাঁৱে একোখানি পঢ়াশালি আৰু কোনো কোনো ঠাইত বজ্জদেশৰ টোলৰ দৰে ছাত্ৰবশালি পাতি দিছিল; আৰু ভাটী দেশত পঢ়ি আহিবলৈকো কেইজনমান বানুণৰ লৰা পঠিয়াইছিল।

যি যি বিষয়ত দেশৰ উন্নতি হ'ব পাৰে, মহাবাজা কব্জসিংহ বৰ্গদেবে ভাৰ সকলোবিলাকতে হাত দিছিল। এই দেশৰে সৈতে আন আন দেশৰ যাজ্ঞত বেহা বেপাৰ চলাবলৈ তেওঁ বৰ পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল। তেওঁ এইটো ভালকৈ বুজিছিল যে দেশজাত বস্তু বিদেশলৈ পঠিয়াই, তাৰ সলনি বিদেশজাত বস্তু আনি আপোৰ দেশ চহকী কবাই বেহাৰ আচল অভিপ্ৰায়; আৰু তাক কাৰ্য্যত পৰিণত কৰিবলৈ তেওঁ একেবিধ ক্ৰটি নকৰিছিল। তেওঁ সেই অভিপ্ৰায়েৰেই বঙ্গদেশৰ নবাব, পঞ্জাবৰ বজা আৰু মধ্যভাৰতৰ বজাসকলৰ লগত মিত্ৰতা কৰি, সেইবোৰ দেশলৈ হাতী ঠাঁড়, মেজাঙ্কৰী, মজাঠি, মুগাসূতা, মুগা কাপোৰ ইত্যাদি বস্তু পঠিয়াই, তাৰ সলনি হীৰা, মাণিক মুক্তা, আদি বস্তু দেশলৈ আনিছিল। তেওঁৰ দিনত তিব্বত দেশৰে সৈতেও এই দেশৰ বৰ ডাঙ্গৰ ভাবেৰে বেহা চলিছিল। দেশত শিল্পৰ উন্নতি কৰিবলৈও তেওঁ বৰ চেষ্টা আৰু পৰিশ্ৰম কৰিছিল। সেই ভাবেৰে তেওঁ বঙ্গদেশ আদিৰপৰা বহুত সোণাবি, কঁহাৰ, তাঁতী আৰু দৰ্জী অনাই দেশত পাতিলেহি। উদয়াদিত্য সিংহৰ দিনবেপৰা গদাধৰ সিংহ বৰ্গদেবৰ দিনলৈকে দেশত বৰ বিগ্ৰহ আৰু হলস্থূল উপস্থিত হৈছিল। গদাধৰ সিংহই সিংহাসনত উঠিলেই সেইবিলাক সংস্কাৰ কৰিবলৈ ধৰিছিল, আৰু কিছু পৰিমাণে কৃতকাৰ্য্যও হৈছিল; তথাপি এওঁৰ দিনতহে সেইবোৰ বিপ্লবে একেবাৰেই শাস্ত কৰা ধৰে। গদাধৰ সিংহই যি মুছলমানী পিয়ল চলাবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল, তেওঁ তাক সম্পূৰ্ণ কৰিব নোৱাৰিলে; এওঁহে তাক সম্পূৰ্ণ কৰিলে। দেশৰ উৎপন্ন, ভগন, সকলো বিষয় আৰু সৰ্বসাধাৰণ মানুহৰ অৱস্থা এওঁ ভালকৈ বুজিব পাৰিছিল, আৰু সেই বুলি এওঁ দেশৰ প্ৰকৃত উপকাৰো কৰিছিল। এওঁ বৰ মৰমিয়াল বজা আছিল। আহোম বজাবিলাকে ৰাজপাট গ্ৰহণ কৰিবৰ সময়ত “শিঙ্গৰী ঘৰ”ত উঠোঁতে এটি নববলি দিয়াৰ দস্তব অতি পুৰণি কালৰেপৰা চলি আহিছিল। ইজনা মহাবাজাৰ কিস্ত এনে নিষ্ঠুৰতা সহ্য নহ'ল। এওঁ নববলিৰ বদলি এটা ম'হৰ বলিৰ নিয়ম চলালে। এই কাৰ্য্যালৈ মনত পৰিলে, এওঁলৈ ভক্তি আৰু প্ৰেমেৰে হৃদয় পৰিপূৰ্ণ হয়। আৰু দেহতা বুলি পূজা কৰিবলৈ মন হয়।

এওঁ বৰ বজিয়াল আছিল। হাতী-ঘুঁজ, কুকুৰা-ঘুঁজ, শেন-মেলা আদি খেল এই দেশত এইজনা মহাবাজাই প্ৰথম চলায়। এইবোৰ খেল চাবৰ আৰু আনকো দেখুৱাবৰ অভিপ্ৰায়েৰেই মুকলি পথাৰৰ যাজ্ঞত “ৰঙ্গঘৰ” সজাইছিল। এওঁৰ দিনত

বজ্জৰ

বাহিৰত তেনে কোনো ৰণ-বিগ্ৰহ নাছিল। প্ৰত্যেক জাতিৰে বুৰঞ্জী পঢ়িলে আমি দেখিবলৈ পাওঁ যে বিজিত জাতিভকৈ বিজেতা জাতিৰ সংখ্যা কম বা তাকৰ হ'লেও, বিজেতা জাতিয়ে চিৰকালেই বিজিত বিলাকৰপৰা বিজেতাসকলৰ এটা পাৰ্থক্য ৰাখিছিল বা ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। এইজনা বৰ্গদেও কিস্ত তেনে ভাৱৰ পৰা বহুত আতৰত আছিল।

শিবসিংহ

পাচে ১৬৩৬ শকত বৃষবাজ শিবসিংহ বজা হ'ল, আৰু শিববি বৰত উঠি আহোম
মতে চুতৰ্কা নাম ল'লে, আৰু পিতৃবজাৰ পূৰ্ণানুযতি মতে সেই লিয়লা গ্ৰামনিবাৰী
কৰুৱাৰ ভট্টাচাৰ্য্যতে শিষ্ট হ'ল, আৰু উজনি আৰু ভাটী কামৰূপতে মাটি মানুহ এনে
বুড়ি জ্ঞানভৰ কৰি দিলে। পাচে ভট্টাচাৰ্য্যৰ মনস্কৰণে গুৱাহাটীৰ নীলাচল পৰ্বততে
মততে থাকিবলৈ ভালকৈ থৰ কৰাই দিলে; এই হেতুকে পৰ্বতীয়া গোপাইৰ ঘাৰা

অৰ্ধজ্ঞানৰ দ'ল।

দীৰ্ঘেশ্বৰীৰ দ'ল।

শাজাহানাবে সকলো দেৱতাৰ পূজাৰ ব্যৱস্থাবিধি উলিয়াই
দেৱালয় সকল নিৰুদ্ধ কৰিলে। পাচে মহাবাজা অৰ্ধ-
জ্ঞানতে আৰু দীৰ্ঘেশ্বৰীতে দৌল কৰালে।

সাধাৰণতে আহোম বজাসকলৰ বৰজনা কৌৰবহে বাজপাটৰ উত্তৰাধিকাৰী হয়।
সেই লিয়ম অনুযায়ী মনগোহাঁই দেওহে বজা হ'ব লাগিছিল। মনগোহাঁই দেও কন্ত্ৰসিংহ
বৰ্গদেৱৰ প্ৰথম পুত্ৰ, তেওঁ দেখনিয়াবতৌ অতি সুশ্ৰী আৰু আচাৰ-ব্যৱহাৰতৌ দেৱভূলা
আছিল, সেইকাৰণে তেখেতক মানুহে আগ্ৰহ কৰি ৰোহনমালাদেৱৰ নাম দিছিল।
মুখিয়াল মুখিয়াল বিষয়াবিলাকৰ প্ৰাৰ সকলো বিনিয়েই তেওঁক বৰ ভাল পাইছিল;
সৰ্বসাধাৰণকতৌ কথাই নাই; প্ৰাৰ সকলো প্ৰজাকেই তেওঁ আলাসৰ লাডুৰ নিচিনা
আছিল। তেওঁক বজা নাপাতি, শিবসিংহ বৃঢ়াবজাক বজা পতাত, বহুতৰ মনতেই
বৰ অসন্তোষ হ'ল। শিবসিংহক যে কোনোৱে ভাল নাপাইছিল, এনে নহয়; কিন্তু
তেওঁতকৈও ৰোহনমালাদেৱক সৰ্বসাধাৰণ আৰু অনেক মুখা বিষয়াই, বেছি ভাল পাইছিল।
সেই কাৰণে অনেক বিষয়াই ৰোহনমালাদেৱৰ কথালৈ গোপনে অনেক প্ৰকাৰৰ
গুণাৰ্থা কৰিবলৈ ধৰিলে। শিবসিংহ বৰ্গদেৱেও বজা হৈয়েই, যদিও বা ৰোহনমালাদেৱৰ
পুথাদেৱক পানীকুকনক নজুকন পাতিলেহি, কিন্তু তেওঁ ৰোহনমালাদেৱলৈ মহানুজুতি
থকা অনেক বিষয়াক বিষয়া ভাঙ্গি, সিবিলাকৰ ঠাইত নতুনকৈ বিষয়া ল'লে। শিবসিংহ
বৰ্গদেৱৰ এই কাৰ্য্যত বহুতৰ মনত অসন্তোষ হ'ল।

এইজন বজাদেৱৰ দিনত বাইলুৱীয়া ব্যৱন, ডোমাই আৰু পুখুৰীপৰীয়া চেঙ্গমুন
এই তিনি ক্ৰমে বৃঢ়াপোহাঁই হ'ল। কেন্দ্ৰুৱীয়া বৰপাত্ৰ চেঙ্গকনৰ পুতেক পৰমানন্দ,

ভা-ভাওবীয়াসকল

আৰু কালুগঞা নটৰ হৰিনাথ ৰাজজীৱ বাবে সহিতে
ক্ৰমে বৰপাত্ৰ হ'ল। ৰাজজীৱ কলকাত্ত বৰপোহাঁইৰ

পাহত কালুগঞা নটৰ হৰিনাথ (বৰপাত্ৰ হোৱাৰ আগতে) আৰু বৰপোহাঁইপৰীয়া

দিহিদীয়া কৈদব ঠাণ্ডনাথ ববগোহাঁই হ'ল। বববকৰা কভনিম মনাই ববানীয়ে আছিল; পাচে ডেওঁৰ পাছত, ঐখমতে বকতিয়ালব বুঢ়া দদাই, ডাব পাছত সেই বকতিয়ালবে কণচন্দ্ৰ, ডাব পাছত আকৌ সেই বুঢ়া দদায়েই বববকৰা হয়। ববজুকন পতিবব ববাই কিছুকাল আছিলে, পাচে ডকণ ছববাব কৈদব বিজয়, দিহিদীয়াব জেবেবা, ডেওঁৰ পাছত বিজয় ডকণ ছববাব পুতেক গদাধৰ ডকণ ছববা এই তিনি ক্ৰমে ববজুকন হয়। সদিয়াখোৰা গোহাঁই চিবিজব, মবজিখোৰা গোহাঁই জপবজল চেটীয়াব, পাবীজুকন লাপেতিব, গড়গঞা ডেকাজুকন বাককীয়াব ববগোহাঁইব কৈদব, দিহিদীয়া জুকন বিবি সন্দিৰৈব ডাড্ৰশূজ, দোলাববীয়া বকৰা ববগোহাঁই পবীয়া, জপবজল চেটীয়াব পুতেক গজপুবীয়া বাজখোৰা, বকতিয়ালব নেগণ গোহাঁই, ওপবদৈয়দীয়া বাজখোৰা গড়গঞা সন্দিৰৈব, কুতুবাচোৰা বকৰা হিন্দুচুটিয়াব; অভয়পুবীয়া বকৰা জুল বকৰাব ববব, ধোঁবা বকৰা নগামুৰা জাতত ববগোহাঁই; দানহব জুকন জুল বকৰাব বংশব, চাংকদব জুকন দিহিদীয়াব, চাবিদীয়া জুকন আদাববী সন্দিৰৈব, তিপমীয়া জুকন খোৰা কৌৰবব, পৰ্বতীয়া জুকনব বিয়য় মবাণ পাডবব বজহত, বায়ডকীয়া জুকন লাই সন্দিৰৈব বব ডাঙাবব বকৰা, আক নিবুকিয়াল বাজখোৰা গড়গঞা সন্দিৰৈব। লাহনব আক বকতিয়ালব এই দুই ববব ক্ৰমে নেগণ জুকন, খোৰা কৌৰবব আক লাহনব কাল ডাপ ক্ৰমে বহা বাজখোৰা, ছববাব বিজয় (ববজুকন বিয়য় গুচুৰাত), চবগুৰালব আক কছাবীচেটীয়াব, আক লান্ধাণ্ৰুব পুখাণব পুতেক ক্ৰমে ভিতকৰাল জুকন, চাবিদীয়া সন্দিৰৈব আক টিদিবিগঞা পাৰিষবীয়াব পুতেক ক্ৰমে বাইডকীয়া জুকন, লুখুবাখনব আক দিহিদীয়াব ক্ৰমে বিলাধবীয়া বাজখোৰা, গড়গঞা সন্দিৰৈব কলীয়া আক আহোম চিবিজব ক্ৰমে নাওঁবহা জুকন, বকতিয়ালব আক দিহিদীয়াব ক্ৰমে চোলাধবা বকৰা, লাই সন্দিৰৈ আক চবগুৰালব ক্ৰমে হুলীয়া বকৰা হ'ল। চবগুৰালবোব জাতত হিন্দুচুটীয়া। ববগোহাঁইপবীয়া আক কণ সন্দিৰৈব কলীয়া ক্ৰমে বব আক সৰু অভয়-পুবীয়া বাজখোৰা, আক নগা চেটীয়াব দিহিদীয়া বাজখোৰা হ'ল।

শিবসিংহ বৰ্গদেবব সৰুতে মাড়বিরোগ ঘটে। মাক মবাব পাছত পৰ্বতীয়া কুঁহবীৰ এক কুচুনী লিগিবীয়ে ডেওঁক লালন-পালন কৰি ডাঙ্গব-নীল কৰিছিল। পাচে বজা হৈ বৰ্গদেবে সেই কুচুনী ধাইবুটীক মাড়হেন ডাৰ কৰি লগতে বাৰিছিল। ধাইবুটীৰ তিনি ডাই আছিল। বজাক কৈ ধাইবুটীয়ে এক ভায়েকক চেকীয়াব বকৰা, এক

বিলতীয়া বকৰা

ভায়েকক বিলতীয়া বকৰা আক এক ভায়েকক পতীয়া বকৰাব বিয়য় দিয়ালে, ভায়েকক এক কছাবী চেটীয়াব

ল'বালৈ বিয়া দি, জোঁৱায়েকক ন-জুকন পাতিলে। এই ধাইবুটীৰ লগতে জুল মায়েবে কালুগঞা নটব ছোৱালী এটি ভাৰুলীলিগিবী হৈ আছিলে। ছোৱালীটি দেবিনলৈ চকুত লগা, বডাব-চবিত্ৰও বব ভাল আছিল। বৰ্গদেবে সেই ছোৱালীটিত চকু দিলে।

ধাইবুঢ়ীয়ে সেই কথাৰ গম পাই, ছোৱালীটোক নিজৰ লগবপৰা আঁতৰ কৰি শঙপনবাত ধোৱালে। ধাইবুঢ়ীক যুখ ফুটাই একো ক'ব নোৱাৰি স্বৰ্গদেৱো মনে মনে থাকিল। পাচে কতদিন থাকি, ধাই বুঢ়ী মৰিল। ধাই বুঢ়ী মৰাৰ পাছত, ভগ্নাৰী বকৰাক পঠাই শঙপনবাবপৰা সেই ছোৱালীটি জনাই স্বৰ্গদেৱে কুঁৱৰী পাতিলেহি। তেতিয়া স্বৰ্গদেৱৰ কুঁৱৰী চাৰিজন আছিল। আদ্যাবৰীয়া সন্ধিকৈব বৰাগী বববকৰাৰ ভতিজা-জীয়েক ববকুঁৱৰী, ভিতৰুৱাল ফুকনৰ জীয়েক (চেটীয়াৰ পুখাওৰ নাতিনৌয়েক) ববমাহীকুঁৱৰী, দিহিঙ্গীয়াৰ ভগ্না বববকৰা ডেকাৰ জীয়েক পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী আৰু ভতিজা জীয়েক সৰমাহী কুঁৱৰী। পাচে দিহিঙ্গীয়া বববকৰাৰ জীয়েকৰ পৰ্বতীয়া বেলখন গুচাই তামূলী কুঁৱৰী কবি,

ফুলেশ্বৰী ববকুঁৱৰী

কালুগঞানটৰ জীয়াৰী ফুলক প্ৰথমতে পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী
পাতিলে। পাচে কতদিন থাকি, দিহিঙ্গীয়া বববকৰাৰ

জীয়েকক বাইডকীয়া কুঁৱৰী পাতিলে, আৰু পাছত মহাবাজাৰ প্ৰীতি বঢ়াত সেই নটৰ জীয়াৰী ফুলক ফুলেশ্বৰী নাম দি ববকুঁৱৰী পাতিলে।

স্বৰ্গদেৱে ছমাহমান ঐকান্ত কৰিছে, এনেতে গগক আৰু জ্যোতিৰীয়া পণ্ডিতসকলে ছত্ৰভঙ্গ যোগ পৰিছে বুলি কোৱাত বজাই পৰ্বতীয়া গোঁসাইলৈ জনাই পঠালে। গোঁসাই আৰু পণ্ডিতসকলেৰে যীমাংসা কৰি দিন স্থিৰ কৰি, অনেক শাস্তি বস্ত্ৰান্ন কৰাই ফুলেশ্বৰী ববকুঁৱৰীক “বৰ-বজা” বা (মহাবাগী) নাম দি, আৰু ৰাজহুৱাও দি, স্বৰ্গদেৱে ৰাজকাৰ্য্যৰ পৰা অৱসৰ ল’লে। এইজনী কুঁৱৰীকে কোনোৱে প্ৰমথেশ্বৰী, আৰু কোনোৱে প্ৰমথেশ্বৰীও বোলে। এওঁ ফুলেশ্বৰী আৰু প্ৰমথেশ্বৰী এই দুয়ো নামেৰে মোহৰ খালে।

বববজা

স্বৰ্গদেৱৰ ইচ্ছানুসৰি ধাইবুঢ়ীৰ নাম যুগমীয়া কৰিবৰ
নিমিত্তে এওঁ ধাই আলি বন্ধালে, গোঁসীগবৰ দ’ল

আৰু পুখুৰী কৰালে। বববজাই প্ৰথমতে মাকক “পুৰণি মেল দি কৈকোৰা দোলা আৰু সোণৰ টুপেৰে জাপি দিলে; ভায়েক হৰিনাথক প্ৰথমতে বৰচেটীয়া পাতিলে; তাৰ পাছত বৰ-গোঁসাইৰ পো-ভাইক ভোজ খুৱাই গোঁসাই নাম দি বৰগোঁসাই পাতিলে, আৰু শেহত বৰপাত্ৰ গোঁসাই পাতি, ৰাজমন্ত্ৰীৰ বাবো জাপি দি, কালুগাঁৱতে বাৰীঘৰ কৰাই দিলে। এই ঘৰকে কালুগঞা বৰপাত্ৰৰ ঘৰ বোলে। পাচে স্বৰ্গদেৱত জনাই,

দ’ল-পুখুৰী

বববজাই কালুগাঁৱত দৌল আৰু পুখুৰী কৰাই দেৱালয়
পাতিলে। এই সময়ত বৰতিয়ালৰ ৰূপচন্দ্ৰ (বা

ৰূপচন্দ্ৰ) বববকৰা হৈ আছিল। কছাৰী চেটীয়াৰ ল’ৰা, ধাইবুঢ়ীৰ জোঁৱায়েক ন-ফুকন হৈ এদিন বজাৰ বৰচ’ৰাত বহিল। কছাৰী চেটীয়াৰ ল’ৰাই বৰবাকুকনৰ বিষয় লৈ, বৰচ’ৰাত আসন লৈ বহিল, এই কথাত ৰূপচন্দ্ৰ বববকৰা বৰ বিষত হৈ সত্ৰ ফুৰিবলৈ বাওঁ বুলি, স্বৰ্গদেৱত জনাই, বববকৰাৰ বিষয় পুনৰ পূৰ্বৰ ভগ্না বববকৰা বুঢ়াদহাইতে জাপি, ৰাজকীয় কাৰ্য্যবপৰা নিজে অৱসৰ ল’লে।

বববজা কুলেশ্বৰীৰ ছুই বদ্যৈক জৱানক আক হবি। জৱানক চেকীয়াল বকৰা আক হবিক ডিপঘোৱা কুকন পাতিলে। তিনি বোম্বায়েকব এটাক ববিকব বকৰা, এটাক চাওডাঘব বকৰা আক ইটোক দেৱীঘবব বকৰা পাতিলে। ইহঁত ভাতভ নট, খেলত গায়ন। কুলেশ্বৰীৰ বোম্বায়েকব ভ্ৰোণবী বুলি এক জীয়েক আছিল; আচল নাম দয়ৱন্তী, উপকৰা নাম বাহী। বাহীক কালুগাঁৱৰ লানমাধুৰ পুখাওৰ নকপুতেকলৈ দিলে, আক ভবীজোঁৱাই বুলি পুখাওৰ পুতেকক প্ৰথমে ডায়নোণা কুকন পাতিলে, তাৰ পাছত ববচেটীয়া পাতিলে। আক বজাৰ থলখালী বুলি কালুগঞা হবিনাথক আক তাৰ বজহকো গড়গঞা পাতব বুলিব দিলে। বববজাৰ বিভাশিক্ষাৰ

বববজাৰ পঢ়াশালি

ফালে বব আগ্ৰহ আছিল; বংপুত 'বববজাৰ পঢ়াশালি' বুলি এটা পঢ়াশালি পতালে; আক বিবিলাক ব্ৰাহ্মণে 'পূজাৰ বাৰডোৱা অনুষ্ঠান ভালকৈ নাজানে, সেইবিলাকক "পূজাঘৰলৈ" লোহাৰলৈ বাধা কবিলে।

বৰ্গদেৱ শিবসিংহ আক তেওঁৰ প্ৰধান সহিৱী বববজা ছুৱো পৰ্বতীয়া গোসাঁইৰ উপাস্ত গোসাঁনীৰ মন্ত্ৰ-গ্ৰহণ কবিলে; এই নিমিত্তে গোসাঁনীলৈ ছুৱোবে বব ভক্তি আছিল। তেতিয়াৰ কালৰ মানুহে এনেহে বিশ্বাস কৰিছিল বোলে, বৰ্গদেও আক বববজা ছুৱো গৰাকীয়ে গোসাঁনীৰ সাক্ষাৎ পায়। বৰ্গদেৱতকৈয়ো বববজা বব অভ্যবিশ্বাসিনী আছিল। সেই সময়ত দেশত শব্দবদেৱ প্ৰচাৰিত সনাতন বৈষ্ণৱ ধৰ্ম বব প্ৰবল হৈ উঠিল। সেই ধৰ্ম ক্ৰমাগত আক বেছিৰকৈ প্ৰবল হৈ দেশত বাগযজ্ঞ ক্ৰিয়াকাণ্ড বহিত কৰে বুলি ব্ৰাহ্মণসকল নিতান্ত আশঙ্কিত হৈ শব্দবদেৱৰ ধৰ্মৰ বিৰুদ্ধে নানা কথা বববজাৰ আগত লগাবলৈ ধৰিলে, আক বববজাৰ হতুৱাই দুৰ্গোৎসৱ পূজা পতাই গোসাঁনী নমনা

বববজাৰ দুৰ্গোৎসৱ

মহাপূৰ্বীয়া আক ঠাকুৰীয়া মহন্তসকলক পূজালৈ বডাই আনি, সেন্দূৰ, বদাচন্দন আক বলিকটা ছাগলীৰ তেছেবে কোঁট দিৱালে; আক সকলোকে গোসাঁনী সেৱা কৰাই; গোসাঁনীৰ প্ৰসাদ ঈটিয়াই নঙৰ-শান্তি কবিলে। এই কাৰ্য্যত সকলো মহন্তই বব হুৰ পালে, বিশেষকৈ বোৱামৰীয়া মহন্তৰ এইটো বব অসহনীয় হ'ল আক তাৰ প্ৰতিশোধ ল'বলৈ মহন্ত মনে মনে কড়নকল্প হ'ল। বোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহৰ এয়ে প্ৰথম সূত্ৰপাত বুলি অনেক ভাবে। প্ৰকৃতপক্ষে কিন্তু ই এই বিদ্ৰোহৰ প্ৰথম সূত্ৰপাত নহয়। আক ইয়াক বোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ বোলাও বব ঠিক হোৱা নাই, ই এটা কেৱল অভ্যবিশ্বাস বা আত্মবিবোধহে। বোহনমালাদেৱক বজা নাপাতি শিবসিংহক বজা পতা, আক মোহনমালাদেৱৰ প্ৰতি মহাপুত্ৰিত থকা বিষয়াক পদচ্যুত কৰাহে এই বিদ্ৰোহৰ প্ৰধান কাৰণ, আক তাকে তাৰ প্ৰথম সূত্ৰপাত বুলি ধৰিব লাগিব। বোৱামৰীয়া মহন্তক কৰা অপমানো অৱশ্যে বিদ্ৰোহৰ কেবাটাও কাৰণৰ এটা হ'ব পাৰ, কিন্তু সেয়ে প্ৰধান কাৰণ নহয়। সেইসময়ত

ভালেবিনি আহোম মোহামবীয়া মহন্তৰ শিষ্য আছিল ; সেইবিলাকৰ ভিতৰতে ভালেমান বজাঘৰীয়া মুখ্য বিষয়াও আছিল। মোহনমালাদেৱৰ পুৰুষেক (মাকৰ দেউতাক) ন-জুকনো মোহামবীয়া মহন্তবেই শিষ্য আছিল, তেওঁ দুৰবাৰ কৈদৰ। মোহামবীয়া মহন্তৰ অপমানত দুৰবাৰ কৈদৰ অনেক মাতুহে মনত বৰ বেজাৰ পালে ; আৰু গোপনে গোপনে কিবাকিবি আলচিবলৈ ধৰিলে।

এনেতে ১৬৪২ শকত বৰবজা স্বৰ্গী হ'ল। মাহী আছিল বৰচেটীয়াৰ ঘৰত। বৰচেটীয়াৰ ফালৰ তেওঁৰ দুটি ল'ৰা হৈছিল। সেই ল'ৰা দুটিৰ বাপেকৰ লগত দি, স্বৰ্গদেৱে বৰচেটীয়াৰ ঘৰবপৰা মাহীক আনি বৰকুঁৱৰী পাতিলে ; আৰু ফুলেশ্বৰীৰ দৰে মাহীকো বাহুছত্ৰদণ্ড দি “বৰবজা” নাম দিলে। এইজনী কুঁৱৰীক কোনোৱে অম্বিকা,

অম্বিকা, মদাম্বিকা।

শিৱসাগৰৰ দৌলপুখুৰী

কোনোৱে মদাম্বিকা বুলিছিল। এওঁী দুয়ো নামেৰেই মোহৰ মৰালে ; আৰু শিৱসাগৰৰ দৌল আৰু পুখুৰী কবালে। স্বৰ্গদেৱৰ বীৰ্য্যৰ এওঁৰ এটি কৌৱৰ হৈছিল ; তেওঁক তিপৰীয়া বজা পাতিলে। বৰচেটীয়াৰ ঘৰত থাকি অহা ল'ৰা দুটিৰ বৰটিক সদিয়াখোৱা গোহাঁই, সৰুটিক বৰগোহাঁই, আৰু গিৰিয়েকক (বৰচেটীয়াক) সলাল গোহাঁই পাতিলে। পাচে ১৬৬৩ শকত এইজনী বৰ বজাও (অম্বিকা কুঁৱৰীও) স্বৰ্গী

সৰ্বেশ্বৰী বৰকুঁৱৰী কেঁৰী

বাজমাওৰ দ'ল

হ'ল। ফুলেশ্বৰী বৰকুঁৱৰীৰ মৈদামৰ কাষতে এওঁকো মৈদাম দিলে ; দ্রৌপদী (ও: মাহী, ও: মময়ন্তী, ও: অম্বিকা, ও: মদাম্বিকা) মৰিলত, সলাল গোহাঁইৰ

জীয়েক অনাদবীক স্বৰ্গদেৱে বিয়া কবালে, আৰু তেওঁকো “বৰবজা” পাতি সৰ্বেশ্বৰী নাম দিলে। এইজনী বৰবজায়ে নিজৰ নামেৰে মোহৰ মৰালে আৰু শাহুৱেকৰ নামেৰে কেঁৰী বাজমাওৰ দ'ল কবালে। পাচে কালক্ৰমে শিৱসিংহ স্বৰ্গদেৱে ৩০ বছৰ ৩ মাহ ১১ দিন বাজা ভোগ কৰি, ১৬৬৬ শকৰ ২৪ অগ্রহায়ণৰ দিনা কৃষ্ণা প্ৰতিপদ তিথিত স্বৰ্গী হ'ল। এইজনী স্বৰ্গদেৱেই কামৰূপ আৰু বৰভাত পিয়ল কৰাইছিল, আৰু কটকীৰ ভগীৰথ টেকেলা বৰবাক কাকতীয়া বৰবা নাম দি, সেই পিয়লৰ কাৰ্য্য তেওঁৰ তত্ত্বাৱধানত দিছিল।

প্ৰমত্ত সিংহ

শিৱসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ মৃত্যুৰ পাছত তেওঁৰ ছটি কৌৰৱৰ এটিও বজা হ'ব নোৱাৰিলে। তেওঁৰ ভায়েক (বৰমাহী কুঁৱৰীৰ পুতেক) ১৩৬৬ শ'কৰ ২৫ আশ্বিনত বজা হৈ, শিৱসিংহৰ উঠি, আহোম মতে চুনেংফা নাম ল'লে আৰু হিন্দুমতে প্ৰমত্ত সিংহ নাম হ'ল। এইজনা স্বৰ্গদেৱৰ দিনতে চেঙ্গুং কতোদিন বুঢ়াগোহাঁই হৈ থাকিল; পাছত বাইলুজীয়া সোণাই বুঢ়াগোহাঁই হ'ল আৰু কেন্দ্ৰুগুৰীয়া মৃত্যুঞ্জয় বৰপাত্ৰ গোহাঁই হ'ল।

জা-জাজবীয়াসকল

ৰাজমন্ত্ৰীৰ বাবে সহিতে বৰগোহাঁই হ'ল খাম্পেং দ'লবজা। বৰজিৱালৰ গেছেলা (পাছলৈ কীৰ্ত্তিচক্ৰ) বৰবৰুৱা হ'ল; বৰফুকন পূৰ্বৰ গদাধৰ ডেকাশুৱাই থাকিল। পাছে স্বৰ্গদেৱে গড়গাওঁ নগৰৰ দুৱাৰঘৰ কেইটা আৰু ৰংপুৰৰ বজাঘৰটো কাঠৰ বাঁহৰ ঘৰৰ দৰে ছুটীয়াকৈ ইটোৱে পকী কৰালে। তাৰ পাছত, স্বৰ্গদেৱ কঙ্গসিংহক কাঠ-সংস্কাৰ কৰা ঠাইত দ'ল কবি কঙ্গেশ্বৰ নামে শিৱ স্থাপনা কৰি দেৱালয় পাতিলে; আৰু গুৱাহাটীত শুক্ৰেশ্বৰ দেৱালয়ৰ মন্দিৰ কৰিলে। এইজনা স্বৰ্গদেৱৰ দিনতে কামৰূপৰ পিয়লৰ কাকত-পত্ৰ সকলোৰে নিৰ্বন্ধ হ'ল।

স্বৰ্গদেৱৰ ছটি কৌৰৱ আছিল, মলৌ গোহাঁই আৰু মাধৱ গোহাঁই। কৌৰৱ ছটিক পঢ়াবৰ নিমিত্তে বজালবৰপৰা (বিশেষ সম্ভৱ, পাজাৰ প্ৰদেশৰ ফালৰপৰা) এক ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিত অনালে। পণ্ডিতজন ল'ৰা-ভিকতাই সৈতে আহিছিল। পাচে কতদিন এই দেশত থকাৰ পাছত ব্ৰাহ্মণৰ ছোৱালী বিয়া দিবৰ হ'ল। বিদেশী অজ্ঞাতকুলীল ব্ৰাহ্মণৰ ছোৱালী এইদেশৰ ব্ৰাহ্মণে বিয়া কৰিবলৈ সন্মত নোহোৱাত, ব্ৰাহ্মণে দেশলৈ যাবলৈ স্থিৰ কৰিলে। পাছে ব্ৰাহ্মণে এদিন বৰকুঁৱৰী প্ৰমুখো কুঁৱৰীসকলৰ ওচৰত বিদায় ল'বলৈ বুলি ঘোৱাত, বৰকুঁৱৰীয়ে তেওঁবিলাকনো দেশলৈ কিয় যাবলৈ ওলাইছে, তাৰ কাৰণ সুধিলে। ব্ৰাহ্মণীয়েও সকলোবিলাক কথা ভাবি ক'লে। বৰকুঁৱৰীয়ে ব্ৰাহ্মণীৰ কথা শুনি বোলে, তোমালোক এতিয়া বাক দেশলৈ যাব নালাগে, যি বজাক সকলো কথা কওঁ, তাৰ পাছত তোমালোকে যি হয় কৰিবা। পাচে বৰকুঁৱৰীয়ে বাতি স্বৰ্গদেৱত জনালে বোলে, বায়ুণে ইমান দিন আমাৰ ল'ৰা পঢ়ালে, এতিয়া তেওঁৰ ছোৱালী বিয়া দিবৰ সময় হ'ল; আৰু আমাৰ ইয়াৰ বায়ুণে বিদেশী মানুহ বুলি তেওঁৰ ছোৱালী কোনেও বিয়া কৰাব নোখোজে, সেই কাৰণে শিবিলাক দেশলৈ যাবলৈ ওলাইছে, এই

কথাত মই বৰ ছুখ পাইছোঁ ; আৰু এনে হ'লে তোমাৰ লাজ নহয়নে ? তুমি এই দেশৰ বজা, সকলোৰে নাকৰ চুনিৰ অধিকাৰী। তুমি বায়ুৰ হোৱালীজনীৰ বিয়াৰ এটা সুবিধা কৰি দিব নোৱাৰানে ? কুঁৱৰীৰ এই কথা শুনি বৰ্গদেৱে বোলে, বাক মই বায়ুৰ হোৱালী বিয়া দিবলৈ এটা সুবিধা কৰি দিম, এতিয়া সিহঁত দেশলৈ যাব নালাগে। এইবুলি-বায়ুৰ হোৱালীক অনেক বতৰকৈ নিজে বিয়া দিয়ালে, আৰু বৰকুঁৱৰীৰ

বাপুৰকৰা

খাটনিত বায়ুৰক বৰকৈ অনুগ্ৰহ কৰিবলৈ ধৰিলে, পাছত বৰুৱা পাতিপেগৈ ; কিন্তু কি বৰুৱা নাম দিব, তাৰ একো নিৰ্ণয় কৰিব নোৱাৰি মুঠতে “বাপুৰকৰা” বুলিব দিলে।

আৰু বৰ্গদেৱৰ বৰকৈ সুৰৰ বিষ আছিল, অনেক ঔষধৰ ঙ্গিৱা কৰিলে, কিন্তু একোতে ভাল নহ'ল। পাচে একদিনা বৰ্গদেৱে সপোনত পালে বোলে, মুছলমানৰ তীৰ্থত পূজা দিব লাগে, তেহে বৰ্গদেৱৰ সুৰৰ বিষ শুচিব। সেইমতে বৰ্গদেৱে বহু সোণ ধন সি মুছলমানৰ এক মৌলেনাক সিহঁতৰ মক্কা তীৰ্থলৈ পঠালে, বোলে, মোৰ ভালৰ হন্তে ভই তাত পূজা দিবগৈ। বৰ্গদেৱৰ আদেশত মৌলেনাও গৈ, তাত সেইমতে পূজা দিলেগৈ ; পাচে আঢ়ৈ বছৰৰ মূৰত সি মক্কাৰপৰা ঘূৰি আহি বজাৰ নগৰ পোৱাৰ কিছু আগতে, ১৬৭৩ চনৰ ২২ আহিন কৃষ্ণা নবমী তিথিত বৰ্গদেৱৰ বৰ্গী হ'ল। ভোগ ৬ বছৰ ১০ মাহ ৫ দিন।

ৰাজেশ্বৰ সিংহ

প্ৰমত্তসিংহ বৰ্গদেৱৰ বৰণাশ্ৰেণী তেওঁৰ কৌৰৱ হুটিৰ কোনোৱেই বজা হ'বলৈ নাপালে ; ভায়েক বোন্ধাগোহাঁই ১৬৭৩ শকৰ ৩০ আহিনত বজা হ'ল। পূৰ্বে কল্পসিংহ বৰ্গদেৱৰ আদিত বি অভিপ্ৰায় আছিল, সেই অনুসাৰে বোহনমালাদেৱ, শিৱসিংহ আৰু প্ৰমত্তসিংহ এই দুয়ো গৰাকী বৰ্গদেৱৰ পূৰ্বেই বজা হ'ব লাগিছিল ; কিন্তু তেওঁৰ দুখত বসন্ত ওলোৱাৰ বাবে তেওঁ বজা হ'ব নোৱাৰিলে। সেই কাৰণে তেওঁ মাকৰ কালৰ কুটুম বিলাকে সৈতে গোপনে পৰামৰ্শ কৰি, ভিতৰি স্ৰোহ চিঙি ফুৰিছে। পূৰ্বে পৰা বোহনমালাদেৱ সকলোৰে প্ৰিয়পাত্ৰ আছিল। দেশৰ অনেক মানুহ আৰু ভালেমান প্ৰধান বিষয়াই তেওঁৰ কলীয়া হ'ল। সেই সময়ৰ ৰাজমন্ত্ৰী হুয়লী বৰগোহাঁই আৰু ভগী বুঢ়াগোহাঁই এই দুগৰাকী দেশৰ ঘাই ধৰ্মীও পেটে পেটে বোহনমালাদেৱৰ পক্ষ ল'লে। পাচে বকতিয়ালৰ গেছেলা বৰবৰুৱাই সেই কথাৰ জু পাই, মহাবাজাত বিষয়ে বুজাই বোহনমালাদেৱক নগৰৰ বাজৰ্কে উলিয়াই বেঢ়ালে। এই কাৰ্য্যত বোহনমালাৰ পক্ষীয় সকলো মানুহ খঙত দৃতাৱ্তি হ'ল। আৰু ৰাজকীয় ক্ষমতাৰ বিপক্ষে যিৱ দিবলৈ তেওঁলোক মনে মনে সাজু হ'ল। তাত পাচে বোন্ধাগোহাঁয়ে শিৱবিষয় উঠি, আহোম মতে, চুৰেমকা নাম ল'লে, হিন্দুমতে ৰাজেশ্বৰ সিংহ হ'ল।

এইজন্য বৰ্গদেৱৰ দিনতে লাংমাইকলীয়া ভোলোক আৰু কুঁৰৈগুৰা ভগী ; এই দুই ক্ৰমে বৰপাত্ৰ হ'ল। বাম্পেদ (এওঁকে বাম্পেদ বুলিও কয়, কোনোৱে আকৌ চেংখাম নামেও মাতে) দ'লবজাৰ ভায়েক হুয়লী, মাহুবিয়ালৰ বৰ জনা, এই দুজনাক্ৰমে বৰগোহাঁই হ'ল। বৰকুকন কতদিন গদাধৰেই

ভা-ভাজবীয়াসকল

আছিল, পাছত তেওঁৰ পুত্ৰক দশবৰ (এওঁক বহিখোৰা বৰকুকন বুলিও জনে) আৰু তেওঁৰ দ্বায়েক ভাহুলী এই দুই ক্ৰমে বৰকুকন হ'ল। বৰবৰুৱা পূৰ্বে বকতিয়ালৰ গেছেলাই থাকিল। প্ৰথমতে হুয়লী বৰগোহাঁয়েই ৰাজমন্ত্ৰী হ'ল। পাচে তেওঁ ৰবিলত সেচেদিয়াল পাতিবৰ য়ি বৰপাত্ৰ ৰাজমন্ত্ৰীৰ বাব পালে।

বৰ্গদেৱে গড়পাঠ আৰু বংপুৰ দুয়ো নগৰ একে কৰিবৰ মনে, গড়পাঠতো পকী

বৰদেৱ—ভলাভল অব

ভলাভল বৰ কবালে, আৰু হুইপীয়াৰ্কে বৰটো বংবৰৰ ভচৰতে দ'ল বৰবৰে সৰ্কাই এটা পকী বৰদেৱ কৰিলে, আৰু এইজন্য বৰ্গদেৱৰ দিনতে গদাধৰ ডেকা দ্ৰৱা বৰকুকনে, তেওঁৰে পুত্ৰক বহিখোৰা বৰকুকনে (দশবৰ বৰকুকন) আৰু লুখুৰীৰ কাঠকলীয়া বৰুৱাই, এই

তিনিৱে তিনিটা আলি কবালে; আৰু কবোৱা তিনিব নামেই আলি তিনিটাবো নাম হ'ল।

১৬৮০ শকত ডফলাবোৰে আমাৰ ঘিলাধাৰীৰ প্ৰজাবোৰৰ ওপৰত বহুত উপদ্ৰৱ কৰেহি। পাচে স্বৰ্গদেৱে ডফলাবোৰক জাৰণবা একেৰাবে নিলগ কৰিবৰ অভিপ্ৰায়েৰে, ডফলাৰ দুৱাৰত কেবাটাও কোঠ মবালে; আৰু ডফলাইতক ভৈয়ামলৈ নামিব নোৱাৰা কৰিলে। পাচে ডফলাইত বৰ অসুবিধাত পৰিল; আৰু সেইবুলি সিহঁত মহাশঙ্কত পৰি, বহু উপহাৰেৰে সৈতে আহি স্বৰ্গদেৱত শৰণাগত হ'লহি। মিকিৰবোৰেও ভালেমান দিনবেণবা মাছে মাছে ভৈয়ামৰ প্ৰজাবোৰৰ ওপৰত উপদ্ৰৱ কৰি আছিল।

ডফলা আৰু
মিকিৰৰ উপদ্ৰৱ

সেই কাৰণে এইজন স্বৰ্গদেৱে ১৬৮৭ শকত দুফালৰপৰা আমাৰ দুজাক সেনা পঠিয়াই মিকিৰৰ পৰ্বত আক্ৰমণ কৰিলে। মিকিৰবোৰো বিষমকপে বাটি স্বৰ্গদেৱত শৰণাগত হৈ বহুবি কৰ শোধাবলৈ গাত ল'লে।

এনেতে মানডবাই আহি মণিপুৰ দেশ আক্ৰমণ কৰিলেহি। মণিপুৰীয়া বজা ভিষ্ঠিৰ নোৱাৰি, সপৰিবাৰে ভাগি আহি, কছাৰী বজাৰ দেশত থাকি, আমাৰ স্বৰ্গদেৱলৈ এই বুলি কৈ পঠালে বোলে, আমাক শত্ৰুৰ হাতৰপৰা বক্ষা কৰোক। আমাৰ স্বৰ্গদেৱেও খ্যাতি আৰু ধৰম দুয়োটা হৱ দেখি সকলোৰে সহিতে সমালোচন কৰি দুৱাৰা হবনাথ ভিত্তকৰাল ফুকনক সেনাপতি ফুকন নাম দি, তেওঁৰ লগত বহুত ফৌজ দি, মানডবাক

লভাকটা বণ

মণিপুৰৰপৰা খেদাবলৈ পঠাই দিলে। সেই ফৌজ মৰঙ্গিৰ বাটেদি সোমাই বিস্তৰ হাবি-লতা কাটি পোনাই যাওঁতে বাটেতে অনেক দিন হ'ল; খোৱা দ্ৰব্যবস্তুও অন্ত হ'ল। সেই কথা স্বৰ্গদেৱলৈ জনাই পঠালে। পাচে এখেৰণবা খোৱা দ্ৰব্যবস্তু পায়গৈ মানে বহুত ফৌজ মৰিল। এনেতে মানডবাই অসমৰ অনেক ফৌজ আহিছে বুলি শুনি মণিপুৰ এবি গুচি গ'ল। পাচে খাবলৈ বেপাই মৰাব খেব ফৌজ যি আছিল, তাকে লৈ সেনাপতি ফুকন উলটি আহিল। যদিওবা প্ৰকৃততে বণ নহ'ল, তথাপি আমাৰ দেশত এইখনকে “লভাকটা বণ” বুলিলে আৰু বিষমকৈ নি ফৌজ মৰোৱাৰ বাবে সেনাপতি ফুকনক বিহিত দণ্ড কৰি; বকভিলালৰ পেন্কেলা ববকৰাক সেনাপতি পাতি পুনৰ পঠিয়াই দিলে। পাচে কৌজে সৈতে ববকৰা বহা পাওঁতেই মানডবা ভাগি গ'ল বুলি মণিপুৰীয়া বজাই শুনিবলৈ পালে। তাৰ পাছত মণিপুৰীয়া বজাই বোলে, আমি স্বৰ্গদেৱৰ অনুগ্ৰহভেদে দেশ পাওঁ, আৰু যোৰেণবা স্বৰ্গদেৱৰ অনেক হালি হৈছে। এতেকে মোৰ কুব্জনৱনী জীক স্বৰ্গদেৱলৈ দি বিদ্ৰুত কৰোঁ। এইবুলি মণিপুৰীয়া বজাই ববকৰালৈ কৈ পঠালে। ববকৰাৱো আমাৰ স্বৰ্গদেৱক সোধাবি নৈব বাহবলৈ নিয়াই, মণিপুৰীয়া

বজাক বাড়ি আনি, তাতে সাক্ষাৎ কবালে। তাতে অনেক যৌতুকেবে যশিপুরীয়া বজাই জীয়েকক বর্গদেবত বিবাহ দি দেশলৈ গুচি গ'ল। এই আপাহতে বকতিরাগব

কুব্জনয়নীর বিয়া

গেঙ্কেলাক কীৰ্ত্তিচন্দ্র নাম দি জাগিত সোণব চুলা সোণব বেবি দিয়া লাখুটি আক ববচ'বাত বহিবলৈ কেণকবা ভালছা দিলে। সেইদিন ধৰি ববফুকনকো বববকৰাব দৰেই সোণব চুলা আক বহিবলৈ ভালছা দিবব নিয়ম হ'ল। পাচে যৌতুকীয়া যশিপুরীয়া মানুহখিনিক দিচৈ নৈব কাষতে খাত পতাই থ'লে। যশিপুরীয়া মগলুখাত মগলুজীয়েককব পুখুৰী মানুহক এই বেশৰ মানুহে মগলু বোলে, আক সেই কাৰণে যশিপুরীয়াক পতা সেই খাতক মগলুখাত বুলিলে। আক সেইজন্য যশিপুরীয়া কুঁৱৰীয়ে তাতে এটা পুখুৰী খনালে; তাকে মানুহে মগলু জীয়েকক পুখুৰী বোলে। তাত পাচে বর্গদেবে হবগৌৰী দেবালয় পাতিলে।

বর্গদেবৰ অনুগ্রহ পাই, কীৰ্ত্তিচন্দ্র বববকৰাই বব অহঙ্কাৰ কবিবলৈ ধিলে; অধিক কি, তিনিজন ডাঙ্গৰীয়ালৈকো ডেওঁ কটাককে নকৰিছিল। বববকৰাব প্রভাপ দিনে দিনে বেছি হ'বলৈ খবাত সকলোবে অসহনীয় হ'ল আক মুমলী ববগোহাঁয়ে "চকৰী কেঁটা" নামে বুৰঞ্জী এখন উলিয়াই বকতিরাগব ঘৰক "জলমবটা গবীয়া" বুলি ক'লে। এই কথা শুনি বববকৰাই নবা দেশবপবা আপোন বজহৰ মানুহ অনাই, আচল আহোম হয় হেন বুজাই, বর্গদেবত জনালে বোলে, বন্দীয়ে প্রধান হৈ থকাভাহে এই ব্যৱস্থা। আগলৈ বা কোনে কাৰ ঘৰৰ গুৰি কিদবে লিখি থয়, আক বজাবববে বা কোন কথা কেনেদবে লিখে, এতেকে আহোম ডাঙ্গৰীয়া, কাকতী, কটকী যাব যাব ঘৰত, যত বুৰঞ্জী আছে সকলোখিনি আনিবলৈ বর্গদেবে আজ্ঞা কৰক, ইয়াত সেইবিলাক ভালকৈ পঢ়ি চাব লাগে। এইকপে জনালত, বর্গদেবে বুৰঞ্জীখিনি আনিবলৈ আজ্ঞা কবিলে। সেই অনুসাবে দেশত যাব যাব ঘৰত বুৰঞ্জী আছিলে, সকলোখিনি বর্গদেবে চাবলৈ বিচাৰিছে জুলি আনিবলৈ কৈ, যত যিকেইখন পালে, চপাই আনি একেঠাই কবিলে। পাচে তাৰে যিকেইখনত বিষয় পালে, সেইবোৰ পুৰি পেলালে, আক সেইবোৰ যাব যাব ঘৰত আছিলে, সেই মানুহকো নামা প্রকাৰ দণ্ড বিহিলে; আক যিকেখন বুৰঞ্জী ভাল পালে, তাকে বাধি ওভোতাই দিলে। বববকৰাব এই কাৰ্য্যত প্রায়বিলাক বিষয়াৰ মন বজাববৰ ফালে আক বববকৰালৈও বিসদৃশ হ'ল। সেইদবে দেশত বুৰঞ্জী বিচাৰি বিচাৰি পোবোতে কীৰ্ত্তিচন্দ্র বববকৰাব বোলে প্রায় হুবছৰ লাগিছিল হেনো; সেই বুলিও কিন্তু ডেওঁ যে দেশৰ সকলো "চকৰী কেঁটা" বুৰঞ্জী পুৰি অন্ত কৰিব পাৰিছিল এনে নহয়।

কীৰ্ত্তিচন্দ্র বববকৰা এগৰাকী বব বুদ্ধিমান আক বাজনীতিজ্ঞ পুৰুষ আছিল।

বিজয় বিচক্ষণ বুদ্ধি আৰু কৌশলৰ বলতে, ভালেমান মহৎ কাৰ্য্যতো প্ৰকৃতপক্ষে নিজে হাত নিদিয়াকৈও, তেখেতে অতি সুন্দৰ ৰূপে সাধন কৰাইছিল। তেওঁৰ ৰাজনীতিৰ অভিজ্ঞতাৰ বলতে, সেই কালত দেশৰ প্ৰজাবিলাকে নিকপত্ৰৰে আৰু বিলাপীতিৰে বাস কৰিছিল। বৰ্গদেৱ প্ৰতাপসিংহৰ দিনৰে পৰা মিলকল মহৎলোকে বৰবৰুৱা বিবৰ-ধন ভোগ কৰি আহিছে, সেই সকলৰ ভিতৰত এখেত এগৰাকী ৰাজনীতিজ্ঞ আৰু ক'বলৈ গ'লে প্ৰধান ৰাজপুত্ৰৰ আছিল; কিন্তু বৰ হুখৰ বিবৰ, সেই বুলিও তেখেতৰ এই বুৰঞ্জী পোবা অখ্যাতিৰ চিন তেখেতৰ জীৱন চৰিত্ৰৰপৰা নিলগ কৰিব নোৱাৰি। তেওঁৰ এই আত্মতৰো কাৰ্য্যৰপৰা তেওঁৰ অনেক শত্ৰু হ'ল, আৰু সেই লগে লগে শিবোৰ দেশৰো আৰু ৰাজকীয় ক্ষমতাৰো বৈৰী হৈ উঠিল। বুঢ়াগোঁহাঁই, বৰগোঁহাঁই প্ৰভৃতি প্ৰধান প্ৰধান বিষয়াসকলে ক্ৰমে এনেহে ভাবিবলৈ ধৰিলে যে কেনেকৈ বৰবৰুৱাৰ হাতৰপৰা বন্ধা পোৱা হয়। পাচে ১৬৮৫ শ'কত এদিন বৰবৰুৱা নগৰলৈ যাওঁতে এটা অচিনাকি মানুহে তেওঁক আত্মাঘাত কৰিলে, তাগো তেওঁৰ প্ৰাণ বিৰোগ নহ'ল। এই অচিনাকি মানুহটো যে বৰবৰুৱাৰ বিপক্ষদলৰ এটা গুপ্তচৰ, তাক নকলেও হয়। তাত পাচে অনেক প্ৰকাৰ অশ্লীলকান কৰাই, সঁচাই মিছাই কিছুমানক জোহী বুলি ধৰি আনি বন্দ-বদ্ধ কৰিলে, আৰু সেই দিন ধৰি, বৰবৰুৱাৰ পাবিষদৰ সংখ্যা বৃদ্ধি কৰি লগত টাঙ্গোন-ধৰা ল'লে। পাছলৈ সেইবোৰক টাঙ্গোন-ধৰা সন্ধিকৈ বুলিলে; কিন্তু সেইবোৰৰ আদাববীয়া সন্ধিকৈৰ লগত কোনো সংশ্ৰৱ নাই আৰু সেইদিন ধৰি বৰবৰুৱাই বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাৰে গড়ৰ ভিতৰতে গুপত ধৰিবলৈ বৰ জাপি ল'লে আৰু পানীচোৱাত টুপৰ দৰে চৈবে ঢেকেৰী চালি ল'লে। পাচে ১৬৮৬ শ'কত বৰ্গদেৱে কামৰূপ চাবৰ নিৰ্মিতে গুৱাহাটীলৈ গ'ল আৰু ৮৭ী কামাখ্যা সেৱা কৰিবলৈ গৈ, বঠাখনাত বাহৰ কবালে;

দ'ল-দেৱালয়

আৰু তাৰ পাছত শিঠীপ্ৰহৰ, শণিকৰ্ণেশ্বৰ, চিত্ৰাচল
এইসকলত হ'ল কবালে। সি সময়তে এটা সৰ্বগ্ৰাহ

চন্দ্ৰগ্ৰহণ হোৱাত, বৰ্গদেৱে অশঙ্কান্তত “কনকাঞ্জলি” দান কৰিলে, আৰু অনেক ব্ৰাহ্মণ আৰু সাধুলোকক ভূমি বৃত্তি দিলে।

এইজন্য বৰ্গদেৱে পৰ্ব্বতীয়া গোসাঁইৰে বংশৰ পাণ্ডনাথ বৰুৱা নাতিগোসাঁইৰ বংশৰ এঘৰৰ পিতৃ আছিল। বৰ্গদেউ আৰু তেওঁৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ বৰবৰুৱা বিভাৰ বৰ উৎসাহী আছিল। কামৰূপৰ শিলাৰ এখন পতিত ব্ৰাহ্মণক সোণৰ লগুণ বটা আৰু অনেক বৃত্তি বিধান দিছিল। বৰ্গদেৱে নিজে দেশীয় ভাষাত “কীচক বৰ” নামে এখন মাট ৰচিছিল, আৰু সেই কাৰণে তেওঁক “কবি হুড়ামণি” উপাধি দিয়া হৈছিল। পাচে বৰ্গদেউ গুৱাহাটীৰপৰা বৃষি আহি, দেৱৰপাঁহৰ পুৰণি হ'ল ব্ৰহ্মপুত্ৰে কিছু থহোৱাত, মেখেৰিটীত নতুনকৈ দৌল কবালে। সেই সময়ত ৰোহনমালাদেৱ নগৰৰ-পৰা খেদা খাই গৈ বনত বৰ থং হৈ, তেওঁৰ লগত মহাভূত্বাধি থকা বিষয়াসকলেৰে

একত্ৰ হৈ বাজকীৰ কবিতাব বিপক্ষে মানুহক উচঠাই কুৰিছিল ; আৰু পূৰ্বে বববজাব
জুৰ্গোৎসৱ পূজাত অপমান পাই থকা হেতুকে, মোহনবীৰা মহন্তবপৰাও তেওঁ কিছু

মেখেবিতিজব হ'ল

সহায় পোহাব আশা যেন দেখি, তেওঁ মহন্তবো ওচৰ

চানিলে, আৰু তেওঁ মহন্তক এই বুলিলে বোলে বোক

সহায় কবি যদি বজা পাতিব পাৰা, তেনেহ'লে মই তোমাক সকলো মহন্তব ওপৰত
পাতি, দেশৰ সবহখিনি মানুহ তোমাৰ শিক্ত কৰি দিয় ; আৰু ভাত বাজেও খাত-পায়
ইত্যাদি প্ৰধান চাৰি সত্ৰ কেইখনতকৈও সবহ কৰি দিয়া হ'ব। মহন্তে এইকথা শুনি
বৰ ভাল পালে ; কিয়নো মহন্তই দেখিলে মোহনমালাদেৱক সহায় কবি বজা পাতিব
পাবিলে, পূৰ্বেৰ অপমানৰ তেওঁ প্ৰতিশোধ ল'বও পাবিব, আৰু বজাবববো অতি
প্ৰিয়পাত্ৰ হৈ সকলো মহন্তৰ শীৰ্ষস্থানীয় হ'ব। আৰু যি হুলত দেশৰ বুথিৱাল আৰু
প্ৰধান বিষয়াসকলৰ সবহখিনিৱেই পেটে পেটে মোহনমালাদেৱৰ ফণীয়া, তেওঁক নিশ্চয়
বজা পাতিব পৰা হ'ব। এই ভাবি মহন্তে মোহনমালাদেৱক তেওঁৰ বৃত্তি ভাগবতত
ধৰাই শপত খুৱাই লৈ, সহায় কবিবলৈ প্ৰতিশ্ৰুত হ'ল। তাৰ পাছত মহন্তে তেওঁৰ
শিক্তবিলাকক গোটাই একে ঠাই কবিবলৈ এটা বুদ্ধি সাজিলে। তেওঁ মালো পথাৰৰ
বৰ দ-ঠাই ভোখবকে বান্ধি লওঁ বুলি সকলো ভকতক আজ্ঞা কৰিলে বোলে,
মানুহটোৱে প্ৰতি এচপৰাকৈ মাটি দি ভেটি এটা বান্ধক ; আৰি তাতে সত্ৰ কৰিম।

ববভেটি

পাচে মহন্তৰ শিক্তবিলাকে সেইদৰে এটা ববভেটি

বান্ধিলে ; তাকে আজিকালিও “ববভেটি” বোলে ;

আৰু সেই ভেটিতে পাছলৈ মহন্তই সত্ৰ পাতিলে। সেই ভেটি বান্ধিবলৈ মহন্তৰ সকলো
শিক্ত ভকত পোত খাইছিল। মহন্তে ভাঙ্গবকৈ এটা সবাহ পাতি মোহনমালাদেৱ আৰু
তেওঁৰ পক্ষীয় প্ৰধান প্ৰধান বিষয়া আৰু তেওঁৰ শিক্ত-কুঁহুৰবিলাককো নিয়ন্ত্ৰণ কৰিলে।
নিয়ন্ত্ৰিত সকলো মানুহেই (বিশেষকৈ দুয়লী বৰগোহাঁই আৰু ভগ্নী বুঢ়াগোহাঁই এই
জুগৰাকী দুখা বিষয়াও) সেই সবাহলৈ গৈছিল। মোহনমালাদেৱৰ পক্ষীয় লোক আৰু
মহন্তৰ শিক্তখিনি একে ঠাই হোৱাত অসংখ্য লোকৰ সমাগম হ'ল, আৰু তাতে
মোহনবীৰা মহন্তই এইবুলি আলচিলে বোলে, আমাৰ দুঠতে ইমান প্ৰজা হৈছে ;
এতেকে মোহনমালাদেৱক পুনৰ বজা পাতিব পৰা হ'ব আৰু আমাক অপমান কৰা পূৰ্বে
প্ৰতিকাৰো কৰিব পৰা হ'ব। এইবুলি সকলো শিক্ত-ভকতক মহন্তই বো-জা হৈ থাকিবলৈ
বুলিলে আৰু মোহনমালাদেৱকো বোলে, গোহাঁইদেৱে আজ্ঞা কৰিলেই আৰি সমস্ত
উপহিত হ'বইক ; এতেকে এতিয়াবেপৰা সকলোৰে বো-জা থাকিব লাগে।

পাচে ইকাপ-সিকাণ কৰি বৰ্গদেৱে এইকথা শুনিবলৈ পাই ভাঙ্গবীয়াসকলেৰে
সমালোচন কৰি বোলে, মোহনমালা ককাইদেৱেও হোৱা আচৰি কুৰি তেওঁৰ লগলৈ
মানুহ-হুহুহ গোটাইছে বুলি শুনিবলৈ পাইছো ; আৰু পূৰ্বে আমাৰ শিৱসিংহ

ককাইদেৱেও মোৰামবীয়া মহন্তক অপমান দি থৈছে; আৰু শুনিছোঁ বোলে মোহন-মালা ককাইদেৱে এতিয়া মোৰামবীয়া মহন্তেৰে একে গোট হৈছে। সেই মহন্তৰ শিষ্ট বোলে অনেক, আৰু সেইবোৰৰ প্ৰভাৱে অনেক শুনিবলৈ পাইছোঁ। অৱশ্যে মোহন-মালাৰ ফলীয়া মানুহৰে একে গোট হৈ মহন্তৰ শিষ্টবিলাকে ঘেৰ কৰাৰ বিশেষ আগন্তুক আছে। এতেকে তাৰ নিমিত্তে আমিও সাৰু হৈ থকাহে ভাল। মোৰামবীয়া মহন্তৰ যিমান শিষ্ট আৰু বিজুতি; কোৱা শুনিছোঁ, দিহিঙ্গৰ শিলিখাতলীয়া মহন্তৰ শিষ্ট-বিজুতিও তাতকৈ কম নহয়। এতেকে দিহিঙ্গৰ মহন্তক ভিতৰকাল বাব এটা দি আমাৰ ফলীয়া কৰি ধোৱাইহে ভাল। এই বুলি দিহিঙ্গৰ অধিকাৰী মহন্তক মতাই আনি,

দিহিঙ্গৰ অধিকাৰ

সততে চাঙ্গলৈ অহাযোৱাকৈ বৰ্গদেৱক দেখা হৈ থাকিব পৰাকৈ, মাৰু লিগিৰাৰ বাব দি, ভিতৰকাল কৰি ৰাখিলে, আৰু পৰি চাঙ্গি, আৰু বৰচ'ৰাত বহিবলৈ কেপকৰা তলছা দিলে। এই কথা চাবিসজীয়া অধিকাৰ সকলে শুনিবলৈ পাই, দিহিঙ্গৰ অধিকাৰৰ দৰে পৰি চাঙ্গি আৰু বজাৰ বৰচ'ৰাত কেপকৰা তলছা পাবলৈ মহাবাজাত জনালে। পাচে মহাবাজাই বৰবকৰাক তাৰ উত্তৰ দিবলৈ কোৱাত, বৰবকৰাই বোলে, বাপুসকল! আপোনাসকল চাবিসজীয়া অধিকাৰৰ মালা বৰ্গদেৱসকলে শিৰত তুলি লয়, কিন্তু দিহিঙ্গৰ অধিকাৰৰ মালা সেই সকলৰ ওচৰকে নাপায়হি। এতেকে দিহিঙ্গৰ মহন্তৰ দৰে মান পাবলৈ বিচৰাটো আপোনাসকলৰ ভুলহে। এনে বোলাত চাবিসজীয়া অধিকাৰ সকলে আৰু মাতিব নোৱাৰিলে।

এনেতে দেৱবৰ্গাৰ বাহৰতে বৰ্গদেও নৰিয়া পৰিল। তেওঁৰ পাছত সিংহাসন কোনে পাব, এই বিষয় লৈ মানুহৰ, বিশেষকৈ তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াৰ আৰু বৰবকৰাৰ ভিতৰত দুই মত হ'ল। কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ বৰবকৰা আদি কেইজনমান বিষয়াৰ মনেৰে, বিশেষকৈ তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াৰ আৰু বৰবকৰাৰ ভিতৰত, দুই মত হ'ল। কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ বৰবকৰা আদি কেইজনমান বিষয়াৰ মনেৰে লক্ষ্মীসিংহ কৌৱৰকে বজা ল'ব লাগে; ৰাজ-মন্ত্ৰী শ্ৰীমতী বৰগোহাঁই আৰু ভগী বৃঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ মনেৰে মোহনমালাদেৱ কৌৱৰকে বজা পাতে। পাচে ১৬১১ শকৰ ২০ জ্যৈষ্ঠ কৃষ্ণ দশমী তিথিত ৰাজেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেও বৰ্গী হ'ল; ভোগ ১৭ বছৰ ৭ মাহ ২১ দিন।

লক্ষ্মীসিংহ

তিনিজন। ডাঙ্গবীয়াতকৈও সেই কালত কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ ববকৰাৰ ক্ষমতাহে বেছি আছিল; গতিকে তেখেতৰ মতেহে বলবৎ হ'ল। ১৬৯১ শকত কালশিলীয়া গোহাঁই-দেওক আৰি কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ ববকৰাই বজা পাতিলেহি। পাচে শিৱবিষৰ উঠি বৰ্গদেৱে লক্ষ্মীসিংহ নাম ল'লে; আহোম মতে চুস্তেউফা বুলিলে।

বৰ্গদেৱে বজা হৈয়ে দুৰবাৰ ডাঙ্গলোক বৰফুকন ভাদ্ৰি দিহিঙ্গীয়াৰ কাশীক বৰফুকন পাতিলে, বুঢ়াগোহাঁই, বৰপোহাঁই, বৰপাত্ৰ গোহাঁই, ববকৰা আৰু আন আন মুখ্য বিষয়খিনি পূৰ্বৰ দৰেই থাকিল। কঙ্গসিংহ বৰ্গদেৱৰ শেষ কালত এইজনা

কাশী বৰফুকন

কৌৰব (কালশিলীয়া গোহাঁই ওঃ লক্ষ্মীসিংহ) জন্ম হয়; আৰু তেওঁৰ বৰণ আৰু আকাৰ বৰ্গদেৱ

(কঙ্গসিংহ) বিসদৃশ থকাড, কঙ্গসিংহ বৰ্গদেৱে তেওঁক বৰকৈ আদৰ নকৰিছিল। এইনিমিত্তে বজাখবীয়া আন আন ডাঙ্গৰ বিষয়াসকলবোৰ তেওঁৰ আদৰবীৰ্য নাইছিল, অধিক কি পৰ্বতীয়া গোঁসাঁয়েও কৌৰবালি কালত তেওঁক কিছু অশ্রদ্ধা কৰিছিল। সেইকাৰণে লক্ষ্মীসিংহ বৰ্গদেৱে বজা হৈ, পৰ্বতীয়া গোঁসাঁইত শিষ্ট হ'বলৈ অবাঁকাৰ কৰি, তেওঁক ল'বাকালত পঢ়োৱা কনৌজপুৰীয়া বমানন্দ পুষ্পাচাৰ্য্য নামে পণ্ডিত ব্ৰাহ্মণত শিষ্ট হৈ, শিৱমন্ত্ৰত দীক্ষিত হ'ল আৰু সেই ব্ৰাহ্মণক অনেক বৃত্তি-বিধান দি

ন-গোঁসাঁই

(পছমবীয়া গোঁসাঁই)

“ন-গোঁসাঁই” নাম দিলে। পাছে ন-গোঁসাঁই নামটো কিছু লঘুতৰ যেন বুজালত, পুষ্পাচাৰ্য্যে বৰ্গদেৱত জনোৱাত “পছমবীয়া গোঁসাঁই” বুলিব দিলে; কিন্তু

সেই নামতকৈ প্ৰথমৰ ন-গোঁসাঁই নামটোহে বেছিকৈ প্ৰখ্যাত পালে।

লক্ষ্মীসিংহ বৰ্গদেৱে যেতিয়া বাজ্য পায়, তেতিয়া তেওঁৰ বয়স ৫৫ বছৰ। বিশেষকৈ ববকৰাৰপৰাই সিংহাসন পোৱাত, বৰ্গদেৱে প্ৰায় সকলো বাজকাৰ্য্যকে কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ ববকৰাৰ ওপৰতে এৰি দিলে, আৰু বমানন্দ পুষ্পাচাৰ্য্য বজাব ওক ঘোৱাত, তেওঁক বি বৰ্ঘাধ্যা দিয়া হ'ল তাত আৰু আন মহন্তসকলে বৰ ভাল নাপালে। ববকৰাৰ সৈতে বীৰাংগা কৰি সেই বৰ্ঘাধ্যা দিয়া হৈছিল গতিকে ঘোৱানবীয়া মহন্তই অনেক গৰ্বাদি বচন বুলি ববকৰাক জলমবটাব ল'ব বুলি আৰু হাছহৰ আগত গালি পাবিলে। সেই কাৰণে বজা দৰব পৰা, বিশেষকৈ কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ ববকৰাৰ, এক প্ৰকাৰ

অসম্ভাৱ পাৱ হ'ল। পাচে সেই শঁকবে (১৬৯১ শ'ক) আহিম ৰাহত বৰ্গদেৱে কীৰ্ত্তিচক্ৰ ববৰকৰাই সৈতে চৰা নাৰেবে কুৰিবলৈ আহিছিল। ববৰকৰাৰ নাওখন অলপ পিছত আছিল। যোৱামৰীয়া মহন্তে বজা অহা বুজ পাই, অনেক নাদি ভাবেৰে বৰ্গদেৱক বালিতে সাক্ষাৎ কৰি জয়া মাগিলে; ববৰকৰাৰ ফালে কিন্তু কেবাহি কৰিও নাচালে। তাতে অপমান বোধ কৰি, ববৰকৰাই মহন্তক বহুত গালি নপনি পাৰি অপমানিত কৰিলে। মহন্তই এই অপমানো পেটত ভালকৈ সুমাই ল'লে। সেই দিনত যোৱামৰীয়া মহন্তই বছৰি তিনিটাকৈ হাতী সোধাবৰ দস্তব আছিল, ১টা বৰ্গদেৱলৈ, ১টা বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়ালৈ, আৰু ১টা ববৰকৰালৈ। পাচে কিছুদিন থাকি, সেই শঁকবে (১৬৯১ শ'ক) কাতি ৰাহত যোৱামৰীয়া মহন্তে নাহবখোৱা নাৰে এক মানুহৰ হাতত তিনিটা হাতী দি পঠালে। নাহৰে পোনে পোনে গৈ বৰ্গদেৱকে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াকে সেৱা কৰি, সিসকলক ভাল ভাল হাতী চুটী সোধাই দি, পাছত লেবেলা-চেপেটা হাতী এটা আনি ববৰকৰাত দিলেহি। ববৰকৰাই এই কথা জানিবলৈ পাই, বিশেষকৈ ডেওঁক চাটু নকৰাকৈ নাহৰে ডেওঁৰ কাষ চপাত, ডেওঁ অপমান হেন ভাবি নাহৰক নানা প্ৰকাৰে শাস্তি কৰাব পাছত কাণ দুখন কাটি পঠাই দিলে। নাহৰে গৈ সেই সকলো দুখ-দুৰ্গতিৰ কথা মহন্তৰ আগত ক'লেগৈ। মহন্তই তাত মৰ্মান্তিক বেজাৰ পালে, আৰু পূৰ্বে বৰ্গদেৱ শিৱসিংহৰ দিনৰ সুমাই থকা জুই বিত্তে অলি উঠিল। এয়ে উপযুক্ত সময় ভাবি, লগত বহুত লোকজন লৈ যোহনমালাদেৱ মহন্তৰ ওচৰত উপস্থিত হৈ, সৰ্বপ্ৰকাৰে সাজু হ'বলৈ বুলিলে। মহন্তও ভলে ভলে ডেওঁৰ শিষ্টাবোৰলৈ বুজ দি মতাই অনালে; আৰু শিষ্টাবিলাকেও গুৰু আৰু যোহনমালাদেৱৰ হস্তে প্ৰাণ দিবলৈ কৃতসংকল্প হ'ল। আৰু যোহনমালা কৌৰবৰ কলীয়া মানুহে যোৱামৰীয়া মহন্তৰ শিষ্টাবোৰে একেলগে দলবদ্ধ হৈ যোহনমালাদেৱকে

“যোৱামৰীয়া বিজোহ”

(১২ বাৰ)

বিজোহৰ প্ৰধান সেনাপতি পাতি, ডেওঁৰ ভলে নাহৰ বোৰা আৰু ৰাঘৱ যবাণক সেনাপতি পাতি দিলে।

পাচে সেই তিনিয়ে প্ৰায় ন হেজাৰ মান মানুহ লগত লৈ হাতে হাতে লা, টাঙ্গোন, ধেনু, কাঁৰ, বাঠি আদি অস্ত্ৰ দি, বংপুৰৰ ফালে আৰোণ ৰাহৰ আধিতে যাত্ৰা কৰিলে আৰু বাহিৰত এনে চৌ তুলি দিলে বোলে, যোহনমালাদেৱ বৰগৰাকী কৌৰব থকাতে অস্ত্ৰাৱকৈ ক্ৰমে শিৱসিংহ, প্ৰমত্তসিংহ, ৰাজেশ্বৰ সিংহ আৰু লক্ষ্মীসিংহক বজা পতাৰ হেতুকে এই বিজোহ উপস্থিত হৈছে। প্ৰকৃত পক্ষেও এই বিজোহৰ মূল কাৰণ সেৱেই, আৰু বিজোহৰ পাছত জয়ী হ'লে যোহনমালাদেৱক আহোম সিংহাসনত বজা পাতিব বুলিও মহন্তই কোৱা হয়।

পাচে যোৱামৰীয়া বিলাকৰে যোগ হৈ, যোহনমালাদেৱৰ এনে উজোগৰ ভূ পাই বৰ্গদেৱ উৎকণ্ঠিত হৈ পৰিল। ভগ্নী বুঢ়াগোহাঁইৰ পেটে যোহনমালালৈ মহানুভূতি থকা

জানি, তেওঁক বুঢ়াগোহাঁই ভাদি, কুঁৱৰপুৰা ঘনশ্ৰামক বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে; আৰু
বিঘ্নাসকলেবে বীৰাংগা কবি, মোহামবীৰাৰ সেনাক প্ৰতিবন্ধক দিবলৈ কিছুমান সৈন্য

ঘনশ্ৰাম বুঢ়াগোহাঁই

আগবঢ়াই পঠালে, কিন্তু নিহঁতে বিঘ্নোহীবোৰক একো
কবিৰ নোৱাৰিলে। বিঘ্নোহীবোৰে নগৰ লোৱাই

বৰ্গদেৱকো ধৰি জয়সাগৰৰ দ'লত বন্দী কৰিলে; মণিপুৰীয়া কুঁৱৰী এগৰাকীকে
ঘনশ্ৰাম বুঢ়াগোহাঁইৰ বৈশী এগৰাকীকে বাঘৰ মৰাণে ধৰি লৈ গ'ল; ভগাবুঢ়াগোহাঁই
ভগ্নী আৰু মাহুবিয়ালৰ বৰজনা বৰগোহাঁই, এই দুয়োজনো ভাৰতীয়াৰো মোহনমালাদেৱে
কাটিলে, মোহামবীৰাৰ নাহৰে কীৰ্ত্তিচক্ৰ বৰবকৰাক নচ'চাশালত দিলে আৰু তেওঁৰ
পুতেক কেইজনমানকো কাটিলে। এই উভোগত জয়ী হৈ, নাহৰে "নৱ-হৰি" (নতুন
হৰি, অৰ্থাৎ বৰ্ত্তমান যুগৰ হৰি বা কৃষ্ণ) নাম লৈ, তাৰ দুই তিৰোতাৰ ভাৰতীক বাধা
আৰু ভাবলীক কল্পিণী নাম দিলে। বাধা আৰু কল্পিণী দুয়োজনী তিৰোতা মোহা-

নৱ-হৰি; বাধা আৰু
কল্পিণী

মবীৰাইতৰ লগতে আহিছিল, আৰু সিহঁতে এনে এটা
চৌ তুলি দিলে বোলে, বাধা আৰু কল্পিণীয়ে বন্ধকৰ
গুলি আচল পাতি লয়, আৰু সিহঁতৰ পাত শব্দৰ অন্ত

নোসোৱায়।* পাছে নাহৰ খোৱাৰ পুতেক বমাকান্ত বজা হ'ল; কাণ কটা গতিকৈ
নাহৰ নিজে বজা হ'ব নোৱাৰিলে; আৰু বিশ্বাসঘাতকতা কৰি মোহনমালাদেৱক বজা
নাপাতিলে। যুঁতে ক'বলৈ গ'লে মোহামবীৰাইতে যুদ্ধত জয় লাভ কৰি কোঁৱৰ

বমাকান্ত আৰু
বাঘৰ মৰাণ

মোহনমালাদেৱৰ ফালে উলটিকৈ বোচোৱা হ'ল, আৰু
বমাকান্তক বজা হ'ব দেখি, মনৰ ধিকাৰত কোঁৱৰ
কামৰূপৰ ফালে গুচি গ'ল। বাঘৰ মৰাণ বৰবকৰা

হ'ল, আৰু পূৰ্বে ধৰি নিয়া ঘনশ্ৰাম বুঢ়াগোহাঁইৰ বৈশী গৰাকীক নিজৰ তিৰোতা ৰূপে
বাধিলে আৰু আমাৰ বৰ্গদেৱৰ আঠচুকীয়া মোহৰ দেখি, বমাকান্তই বেলেগ কৰি ন-

ন-চুকীয়া মোহৰ

চুকীয়াৰকৈ মোহৰ মাৰিলে। আশোণৰণবা দেই
বহুৰ চ'তৰ বিহলৈকে প্ৰায় পাঁচ মাহ মোহামবীৰাৰ

হাতত নিৰাসিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত বৰবজাৰ দুৰ্গোৎসৱ পূজাত মোহামবীৰা মহন্তৰ যি
অপমান হৈছিল, তাৰ নিমিত্তে আন আন মহন্তে তেওঁক কিছু হেয় আন কৰিছিল।
তাৰ পাছত লক্ষ্মীসিংহ বৰ্গদেৱক নিৰালি দিবৰ সময়তো সময়ীয়া অনেক মহন্তই তেওঁক
শাৰীত বহিবলৈ নিদি অপমানিত কৰিছিল। সেই অপমানৰ প্ৰতিশোধ দিবলৈ,
মোহামবীৰা মহন্তই নগৰ লোৱাৰ পাছতে আন আন মহন্তসকলক মতাই আনি ভকত
কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে। সেইবাবে এদিন এখন যেল হোৱাত মহন্তসকলক মোহা-

* অনেকৰ ধাৰণা এনে যে বাধা-কল্পিণী এজনী দানুৰৰ নাম। প্ৰকৃতলৈকে কিন্তু সেইটো সঁচা
নহয়; বাধা আৰু কল্পিণী দানুৰ দুজনী; দুয়ো নাহৰ খোৱাৰ বৈশীয়েক।

মৰীয়া মহন্তই এইবুলি একনাম দিলে বোলে, “মৰাবো নাম কন্নহৰি” ইয়াকে বোলাব পাছত মহন্ত বিমূৰ্ছিত হ’ল। পাচে তেওঁ ভাল হৈ, তেওঁ আক তেওঁৰ শিষ্যবোৰে এনে অভিমান কৰিবলৈ ধৰিলে বোলে, এইসকল মহন্ত তেওঁৰ শিষ্য। সেইকাৰণে মোৰামবীয়া মহন্তৰ শিষ্যবিলাকে নিজক পুৰণি ভকত বুলি কয়, কিয়নো ইবিলাক মহন্ত মোৰামবীয়া মহন্তৰ ন-কৈ ভকত হ’ল।

এনেতে ভাঙ্গবীয়া আৰু বুখা বিষয়াসকলে গোট খাই বৰগোহাঁইকৈকীয়া বাইলুং গোহাঁইক বৰগোহাঁই পাতিলে। ইকালে বহাকাঙৰো বজাবদৰে থাকি, কিছুমান যুথিয়াল বিষয়া আৰু ৰাজ্যৰ প্ৰধান মানুহক ধৰি ধৰি বধ কৰিবলৈ ধৰিলে। তাকে

বাইলুং বৰগোহাঁই দেখি বনস্ত্ৰায় বুঢ়াগোহাঁই আৰু বাইলুং বৰগোহাঁই ছয়ো ভেলছন কৰি নগা পৰ্ৱতবফালে পলাই গ’ল। চাৰি

মাহমান পলাই ফুৰা পাছত হঠাৎ এদিন ছয়োজন ভাঙ্গবীয়াৰ দেখাদেখি হ’ল, আৰু মোৰামবীয়াইভৰপৰা ৰাজ্য কেনেকৈ উদ্ধাৰ কৰিব, এই বিষয়ে ছয়ো বহুত আলোচনা কৰিবলৈ ধৰিলে। বাইলুং বৰগোহাঁই আহোম বিধি মতে কুকুৰা কাটি, “বানচেন্দ্ৰ” বেলি মজলচোৰা বিছাও আৰু আহোমৰ “ফেলং” অৰ্থাৎ জ্যোতিৰ শাস্ত্ৰত পণ্ডিত আছিল। সেই দেখি কথাৰ প্ৰসঙ্গত বুঢ়াগোহাঁইয়ে তেওঁক সুধিলে, “আপ! তোমাৰ পুৰি-পাঁজিবোৰ বেলি ভালকৈ মজল এখন চোৰাচোন, বাক কেতিয়ানো আমি মোৰামবীয়াইভৰ হাডৰপৰা পুনৰ সিংহাসন পাবলৈ যত্ন কৰিলে সক্ষম হোৱাৰ সম্ভাৱ। বুঢ়াগোহাঁইৰ কথামতে বাইলুং বৰগোহাঁইয়ে কুকুৰাঠেজেৰে মজল চাই আৰু জ্যোতিৰ গণনা কৰি ক’লে যে অহা বহাগৰ বিহুতে এক শুভক্ষণ মিলিছে। সেই সময়তে বজাব ফলীয়া সকলোৰে গোট খাই মোৰামবীয়াইভক ৰাজনগৰৰপৰা খেদাই সিংহাসন পুনৰুদ্ধাৰ কৰিব পৰা হ’ব। মজলৰ ভবিষ্যত বাণীত বিশ্বাস কৰি ছয়োজন ভাঙ্গবীয়া উৎসাহিত হ’ল, আৰু সৈন্তসামন্ত গোটাই বহাগৰ বিহুৰ দিনাই মোৰামবীয়াক আক্ৰমণ কৰিবৰ ছয়ো স্থিৰ কৰিলে। লক্ষ্মীসিংহ বৰ্গদেৱৰ ফলীয়া বহুত লোক আছিল। সেইবিলাকক গোটাই একে ঠাই কৰাব অভিপ্ৰায়ে আৰু গোপনে গোপনে কিছু অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ সংগ্ৰহ কৰি ল’বৰ নিমিত্তে, বনস্ত্ৰায় বুঢ়াগোহাঁই আৰু বাইলুং বৰগোহাঁই, ছয়ো হস্তবেশেৰে নগৰৰ কাষ চাপি আহিল, আৰু নগৰ এবি, ওচৰৰ গাঁৱে-ফুঁৱে প্ৰাণৰ ভয়ত পলাই ফুৰা ভাঙ্গবীয়া-বিষয়াসকলৰ সন্তানবিলাকক আৰু পেটে বজাব ফলীয়া অস্ত্ৰ মানুহবিলাকক এটি এটিকৈ বিচাৰি আনি গোটাবলৈ ধৰিলে। এইদৰে চ’ত বাহৰ শেষ পৰ্যলৈকে ছয়ো বহুত যত্নেৰে নিচেই কম সংখ্যাৰ মানুহ মাত্ৰ গোটাব পাৰিছিল। বহু সংখ্যক মোৰামবীয়াৰ তুলনাত ভাঙ্গবীয়াসকলৰ সৈন্ত সংখ্যা নিতান্ত ডাকৰ হোৱাত, তেওঁলোকে দেখাদেখিকৈ মোৰামবীয়াইভক আক্ৰমণ কৰিবলৈ আশঙ্কা কৰিছিল। গতিকে ছয়ো মজনা কৰি ইয়াকে পুনৰ নিভাত কৰিলে যে বিহুৰ দিনা

মাজ বাড়ি আন্ধাৰত সকলোৰে মোহামবীয়াৰ বেশ ধৰি হচৰি পোৱা চলেবে গৈ পোন
প্ৰথমেই বাঘৰ মৰাণকে আক্ৰমণ কৰিব। তাৰ পাছত মোহামবীয়াবিলাকক যাকে
ব'তে পান কাটি মাৰি একে বাতিৰ ভিতৰতে বজাৰ নগৰবপৰা বাজ কৰি থোৱাৰ।
এই কাৰ্য্যত অলপ সহায় পোৱাৰ আশাৰে আৰু বাঘৰ ভিতৰত কৰা জাদিবৰ
অভিপ্ৰায়ে দুয়ো ডাঙ্গৰীয়াই আলোচনা কৰি বাঘৰে বলৰে তিবোতা কৰিবলৈ ধৰি
নিয়া লক্ষ্মীসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ মণিপুৰীয়া কুঁৱৰী গৰাকীলৈ গুপ্তে বাতৰি পঠালে। আমাৰ
চোৰাংচোৰাই গৈ বাঘৰ আৰু আন কোনোৰে সন্তেদ নোপোৱাকৈ, মণিপুৰীয়া কুঁৱৰীক
ডাঙ্গৰীয়াসকলে আলচ কৰা সকলো কথা জনালেগৈ। কুঁৱৰীয়েও দুই ডাঙ্গৰীয়াৰ
মন্ত্ৰণাৰ বাতৰি পাই নৰৈ বং পালে, আৰু ডাঙ্গৰীয়াসকলে তেওঁৰ সহানুভূতি জনাই
পুনৰ গুপ্তচৰৰ যুখে এইবুলি উপদেশ দি পঠালে বোলে, বহাগৰ বিহুতে মোহামবীয়াবোৰ
বিহু খাবলৈ ঘৰাঘৰি যাব; নগৰৰ ভিতৰত ডাঙ্গৰীয়াকৈ যি মানুহ থাকিব, সিহঁতে
বিহুত বলিয়া হ'ব। সেই দেখি এইটোৱেই বৰ সুযোগ মিলিছে। এই সুযোগতে
আমাৰ মানুহে মোহামবীয়াৰ বেশৰে আৰু মোহামবীয়াৰ সুৰ ভঙ্গিৰে মাজ নিশা
বাঘৰ চোভালত হচৰি গাৱহি। মই ডেউকা সাৰে থাকি চক্ৰান্ত কৰি বাঘৰ
হাতবপৰা তবোৱালখন কাটি লৈ, তাক যেনে তেনে উপায়েৰে আমাৰ হাতত বন্দী
কৰাম। বাঘৰক ধৰাৰ পক্ষ প্ৰচাৰ হলেই, বাকীবোৰ মোহামবীয়া পলাই ফাট মাৰিব
আৰু আমাৰ বাজসিংহাসন উদ্ধাৰ হ'ব। কুঁৱৰীৰ এনে চতুৰ পৰামৰ্শ আৰু আশ্বাস
বাণী শুনি, ডাঙ্গৰীয়া দুজনৰ বুকুত সাহ সন্মিল আৰু যথা সময়ত মাজপাৰ পিন্ধি শত্ৰু
বিকছে যাত্ৰা কৰিবৰ কাৰণে সকলোটি সাজু হ'ল।

পাচে চ'তৰ মাহ গ'ল; বহাগৰ বিহু পালেহি। নগৰবৰীয়া মোহামবীয়া-
বিলাকে ভাঁৰ-ডেউলৈ নিজৰ ল'ৰা-তিবোতা, ককাই-ভাই আদিৰে দেখাদেখি হৈ বিহু
খাবৰ কাৰণে এটি এটাকৈ ঘৰলৈ গ'ল। বমাকাত আৰু বাঘৰ মৰাণ দুয়োৰে মনত
কোনো বিপদৰ পক্ষ নকৰি সিহঁতক নগৰ এৰি ঘৰলৈ অনুৰতি দিলে। নগৰৰ ভিতৰত
ল'ৰা-তিবোতা লৈ যি দুই চাৰিজন মোহামবীয়া বিয়লি আছিল, তেওঁলোকেও বিহু
দিয়া গা-পা দুই, ব-সাজ-কাপোৰ পিন্ধি সকলোৰে দেখা-শুনাকৈ জা-জলপান খাই আৰু

ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ হুচৰি

বং-থেমালি কৰি গধূলি ঘৰা-ঘৰি সোমাল। পাচে
বাতি গহীন হ'লত ডাঙ্গৰীয়াসকলে সময় বুজি নিজৰ

লৈমুবিলাকক ঘূৰাই শত্ৰুক আক্ৰমণ কৰিবৰ অৰ্থে সাজ-পাৰ কৰি ওলাল। প্ৰতিজন
নিজৰ কঁকালত একোখন চোকা তবোৱাল বান্ধি লৈ, তাৰ ওপৰত মোহামবীয়াৰ মনে
চোলা-কাপোৰ পিন্ধিলে, আৰু গাইপতি চোল, ভাল, পেঁপা, টকা, আদি লৈ হচৰি গাৱলৈ
আহিছে বুলি ভাবি নগৰৰ ঘূৰাঘৰীয়া গ্ৰহৰীৰোৰেও নিঃশব্দেহে বাট এৰি দিলে।
হুহুবেশী ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ সেনাদলে অজাতসাৰে শত্ৰু হাউলীৰ মাজত লোমাই, পোন

প্ৰথমতে বোৰামবীৰাৰ বাই সত্ৰী বাঘৰ চোতালত থিয় হৈ ভয়ভয়ি কৰি চোতালত কোব মাৰি হুচৰি গাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। চোতালত যাত শুনা যাত্ৰেই কলা ঘূৰি উঠি গৰি থকা মণিপুৰীয়া কুঁৱৰী চকু বাই উঠিল। আপোন মানুহৰ যাত বুজিব পাৰি কুঁৱৰীৰ হৃদয়ত আশাৰ সকাৰ হ'ল; আৰু শৰীৰৰ প্ৰতি নিৰ্বে প্ৰতিহিংসাৰ জ্বলন্ত উত্তপ্ত হোৱা তেজ চলিবলৈ ধৰিলে। বাঘৰে কিন্তু কুঁৱৰীৰ আচৰণ দেখি সপোনতো শুনা নাই যে তেওঁ ঘৰৰ ভিতৰত এক বিৰাড কালসৰ্গিনীক ইমান দিন প্ৰতিপালন কৰি বাহিছিল। নানা প্ৰকাৰ কথা-বাৰ্তা আৰু আহোম-প্ৰমোদেৰে কুঁৱৰীয়ে বাঘৰক বুজি কৰি থৈছিল; আজি চেপ চাই, পতি আৰু জাতি বৈবী বোৰামবীৰাৰ প্ৰতিশোধ ল'বলৈ হিব কৰি তেওঁ গভীৰভাৱে বাঘৰক এই বুলি ক'লে বোলে, বজহৰ দেও! উঠক, বহুবেকৰ বিহৰ দিনা জাতিয়ে আপোনাৰ চোতালত উপস্থিত হৈ হুচৰি গাই, আপোনাক আশীৰ্বাদ কৰিছেহি, আপুনি এই সময়ত শুই থকা উচিত নহয়; জাতিক দেখা কৰি সন্মান জনাব লাগে। কুঁৱৰীৰ কথা পেলাৰ বোৰামবীৰাৰ বাঘৰে গিৰিসু কৰে উঠি বহিল আৰু হাতত ডবোৱাল পাট লৈ বাহিবলৈ আহিবলৈ ওলাল। বাঘৰে শোওঁতে, খাওঁতে, উঠোঁতে, বহোঁতে সদায় ডবোৱাল পাট হাতত বগাবা নেবে। আৰু ডবোৱাল হাতত থাকিলে কোনো পক্ষৰে তেওঁৰ সন্মুখত থিয় হ'ব নোৱাৰে। সেই দেখি কুঁৱৰীয়ে ডবোৱালখন বাঘৰ হাতত বগাবা আঁতৰাবৰ অভিপ্ৰায়ে আকৌ হাঁহি হাঁহি ক'লে বোলে, পক্ষৰ আগলৈ যাবৰ সময়তহে ডবোৱাল পাট হাতত লৈ যাব লাগে, আজি বিহৰ দিনা জাতিৰ সন্মতলৈ যাওঁতে এইদৰে হাতত ডবোৱাল লৈ বোৰাটো বৰ অপোত্তন আৰু অপমানজনক। কুঁৱৰীৰ কথাত সঁচাকৈয়ে ভোল গৈ হাতত ডবোৱাল ল'বাত থৈ বাঘৰ ধীৰে ধীৰে বাহিবলৈ ওলাল; কুঁৱৰীয়েও পাকতে ডবোৱালখন নিজৰ কাপোৰৰ তলত লুকাই লৈ বাঘৰ পিছফালে থিয় হৈ যাত লগালে বোলে, বজহৰ দেও! জাতিয়ে আশীৰ্বাদ কৰিছে, আপুনি আঁঠু লৈ লেৰা কৰক। কুঁৱৰীয়ে কোৱা মতেই বাঘৰে বাইজক লেৰা কৰিবলৈ আঁঠু কাটোঁতে পাহকালবগৰা কুঁৱৰীয়ে কাপোৰৰ তলত ডবোৱালখন উলিয়াই বাঘৰক কাটি ছুডোখৰ কৰিলে। ইয়াকে পাছলৈ মানুহে “বাঘ-বলি” বুলিবলৈ ধৰিলে। পাচে চাৰিওফালে হলহুল লাগি পৰিল। আশাৰ মানুহৰো বোৰামবীৰাৰ সাজ চলিয়াই পেলাই চোল-দগৰ এৰি বোৰামবীৰা বাহিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে; বোৰামবীৰাৰো আকস্মিক আক্ৰমণত অস্থিৰ হৈ নিহতৰ বহুতে আশাৰ মানুহৰ হাতত প্ৰাণ এৰিলে, আৰু বাকী যি থাকিল, সিহঁতেও দগৰ এৰি ছিটিকি পলাল। বাঘৰ হাক আৰু মাহীয়েক, বাঘা আৰু কক্কিৰী এই দুয়োকে আনি বহু লাভি কৰি বধ কৰিলে। বাতিৰ ভিতৰতে বজাৰ দগৰবগৰা বোৰামবীৰাৰ সঁচ উচন কৰি, পাছ দিনা পুৱা লক্ষ্মীসিংহ কৰ্মদেৱক বন্দীশালবগৰা যোকলাই আনিলে। লক্ষ্মীসিংহ কৰ্মদেৱে

আকৌ বাজৰ পালে। বণিপূবীয়া ঝুঁৰী গৰাকীকে ঘনশ্যাম বুঢ়াগোহাঁইৰ বৈদীভনাকে পুনৰ জনা হ'ল। পাচে বুঢ়াগোহাঁইৰ বৈদীৰ বাঘৰ মৰাণৰ ফালৰ গৰ্ভ হোৱা শুনি, বুঢ়াগোহাঁইয়ে নিলগাই ঘৰ দি ৰাখিলে।

লক্ষ্মীসিংহ বৰ্গদেৱে ঘনশ্যাম বুঢ়াগোহাঁই আৰু বাইলুং বৰগোহাঁইৰ এই আপাহ পাই ক্ৰমাগতঃ দুয়োজনক বাজমজীৰ বাব দিলে। আৰু লেচেদিয়ালৰ মণিক ভাঙ্গি দিলিহিয়ালৰ ফৈদৰ মৰাণক বৰপাত্ৰ পাতিলে; আৰু কৌণ্ডিচন্দ্ৰৰ ঠাইত ডেওঁৰে বংশৰ

মৰাণ বৰপাত্ৰগোহাঁই

ভাঙ্গসেন বৰবকৰা

বাজনেওগৰ পুতেক ভাস্মসেনক বৰবকৰা পাতিলে।

এওঁকে বকতিয়ালৰ ভদ্ৰচন্দ্ৰ বা কোনোৱে ভদৰ বৰবকৰা বুলিও কয়। পাচে ঘনশ্যাম বুঢ়াগোহাঁই

ডাকবীয়াই মোৰামবীয়া বহুতক সপৰিবাৰে ধৰি আনি ৰাখিলে। এনে কথা লোকে এতিয়াও কোৱাকুই কৰে বোলে, বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীয়াই মোৰামবীয়াবিলাকক সপৰিবাৰে ধৰাই আনি ভোজ খুৱাইছিল, আৰু শেষত সিহঁতৰ হতুৱাই খাল বনাই আপোনো-আপুনি সিহঁতক ভাতে পোত যোৱাইছিল।

মোৰামবীয়াবিলাকৰ হাতবৰণা বাজা লোৱাৰ পাছত দেশত আৰু বিশেষ কোনো দুৰ্গতি হোৱা নাছিল। ১৬৯৬ শকত নাৰায়ণপুৰৰ প্ৰজাৰ ওপৰত অত্যাচাৰ কৰা অপৰাধত সেই ঠাইৰ বৰ্গদেৱৰ নিৰোদ্ধিত শাসনকৰ্ত্তা কলিতাকুকনক বিবৰা ভজা

কলিতাকুকন “মিব-হং” হয়। সেই বন্ধতে তেওঁ লোহিতৰ উত্তৰ পাবে ভাসোলবাৰী নামে ঠাইত “মিব-হং” নামে “বয়ং বজা” অল্পং বজা “নপতা-কুকন” বুলি ঘোষণা কৰি, ইকাল-সিকালবৰণা সৈন্ত গোটাই কেচামাটি নামে ঠাইত কোঠ ৰাখিলেগৈ। বৰ্গদেৱে ছু পাই, কেচা মাটিৰ কোঠ আক্ৰমণ কৰাই, অৱশেষত মিব-হং বয়ং বজাক ধৰাই আনি শালত দি ৰাখিলে। পাছলৈ মিব-হং বয়ং বজাৰ কথা ওলালে যামুহে “নপতা-কুকন” বুলি ইতিহাস কৰিছিল।

পাচে দিলিহিয়ালৰ মৰাণ বৰপাত্ৰ ৰবিল; ডেওঁৰে বৰপুতেক লবি গোহাঁই

লবি বৰপাত্ৰ;

কজ্জেশ্বৰ বৰপাত্ৰ;

বৰপাত্ৰ হ'ল। তেঁৱে কতদিন থাকিল; তেওঁৰ পাছত

কেদুঙবীয়া ফৈদৰ কল্পেশ্বৰ বৰপাত্ৰ হ'ল। ভাস্মসেনৰ

পাছত আদামবীয়া সন্দিকৈৰ শিৱৰাম বৰবকৰা হ'ল;

আৰু লাহনৰ ভোলানাথ আৰু আদামবীয়া সন্দিকৈৰ কৃষ্ণ এই দুই ক্ৰমে বৰকুকন

হ'ল। পাচে দেৱৰ্ণীৰৰ নেৰেবিটিকত কথা নতুন হ'ল

শিৱৰাম হেকেৰা বৰবকৰা

ভোলানাথ বৰকুকন

কৃষ্ণ বৰকুকন

উৰ্গ কৰি, গড়ৰ ভিতৰতে নিজ দেৱতাৰ পূজা কৰিবলৈ

বৰ্গদেৱে এটা তামৰ ঘৰ কৰিলে; আৰু বাজমাজদেৱে

এটা দ'ল কৰালে, ডেওঁৰ নামেৰেই বন্ধী দ'ল নাম

হ'ল। বংপুৰ নগৰৰ ভিতৰতে কেশান কোণ্ডত ফুলনি বাৰী পাতি দ'ল পুখুৰী কৰি

দেৱালয় পাতিলে; আৰু পছমবীয়া বা ন-গোসাঁইৰ পুত্ৰ ডেকা গোসাঁই বৰ জনাই
 গৌৰীবল্লভ দেৱালয় কৰিলে। পাচে স্বৰ্গদেৱে উজনি কল্পসাগৰ দেৱালয়ৰ দ'ল আৰু
 দ'ল পুখুৰী পুখুৰী কৰি নবিন্না পবিল। স্বৰ্গদেৱৰ কেইবাজনাও
 ভক্তিৱা পুতেক আছিল। পাচে তেওঁৰ পাহত সিনকলৰ
 কোনোবাজনে কিবা উপদ্রৱ কৰে বুলি, তেওঁৰ সিংহাসন পুৰুষানুক্ৰম কৰিবলৈ স্বৰ্গদেৱ
 জীয়াই থাকোতেই, তেওঁৰ পুত্ৰ লোকনাথ গোসাঁইদেওক (পাছলৈ গৌৰীনাথ সিংহ)
 আনি যুৱবাজ পাতিলে। পাচে ১৭০২ শঁকৰ ৩০ আষাঢ় কৃষ্ণা প্ৰতিপদ তিথিত
 বৰ্গী হ'ল। ভোগ ১১ বছৰ ৬ মাহ ১০ দিন।

সকলোৰো হৃদেৰে পঢ়াশালিত পঢ়ি উঠাত এইজনী স্বৰ্গদেৱৰ সভাৰ বৰ যুহু
 আছিল। এওঁৰ লোকৰ প্ৰতি অত্যাচাৰ অলপো নাছিল। মোৰামবীয়াবিলাকক যে
 অত্যাচাৰ কৰা হৈছিল, তাত স্বৰ্গদেৱৰ অলপো হাত নাছিল। এওঁৰ দেৱতাৰ প্ৰতিও
 বৰ ভক্তি আছিল; সেই নিমিত্তে কেবা ঠাইতো তেওঁ দেৱমন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰাইছিল।

গৌৰীনাথ সিংহ

১৭০২ শকত ১ পুহত লোকনাথ গৌৰীহৈদেও পিতৃসিংহাসনত বজা হ'ল; শিৰবিষৰ উঠি আহোম মতে চুহিংপংফা নাম ল'লে আৰু হিন্দুযতে গৌৰীনাথ সিংহ বজা বুলিলে। এওঁ বজা হৈয়েই সম্বন্ধিকৰ কৃষ্ণ বৰফুকনক বিষয়া ভাঙ্গি দুখৰাৰ হৰনাথক বৰফুকন পাতিলে; বাকী পাত্ৰমজী কিছু কাল পূৰ্ববদৰেই থাকিল। বৰ্গদেও পহুমবীৰা গোসাঁইৰ পুত্ৰ মধ্যমজনাও শিষ্ট হ'ল। পাচে কল্যাণৰ দ'ল আৰু পুখুৰী উচৰ্গ হৰনাথ জেনাপতি বৰফুকন কবিলে; আৰু তেওঁৰ বৈমাতৃ বাজমাওদেৰে নাকুকত বাজমাও দ'ল আৰু গড়মুৰৰ বাহৰ কবালে। সম্বন্ধিকৰ হৈকেবা বৰবকৰাই (শিৰবাম বৰবকৰাই) কিবা কন্দল লাগি বাইলুং বৰগোহাঁইক মাৰিলত মাহুবিয়ালৰ সৰুজনা ভীষ্মনাৰায়ণক বৰগোহাঁই পাতিলে, আৰু কল্লেশ্বৰ বৰপাত্ৰক বাজমজীৰ বাব দিলে।

বৰ্গদেও বজা হৈয়েই মোৰামবীৰাবোক প্ৰতিশোধ দিবলৈ কৃতসংকল্প হ'ল। পূৰ্বে লক্ষ্মীসিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত মোৰামবীৰাঝিলাকে খেদা খাই ভাগি গ'লৈও, সিহঁতৰ মনৰপৰা দ্ৰোহ ভাব খেদা খাই আতৰ হোৱা নাছিল। সিহঁতে গুপ্তভাৱে সন্মান

মোৰামবীৰা বিজোহ
(২য় বাৰ)

বোহকেই চিন্তি কুৰিছিল। পাচে ১৭০৪ শকৰ ২ বৈশাখত বৰ্গদেৱে মাহুৰবা বং চাবলৈ গৈছিল; লগতে গুপ্তভাৱে কিছুমান মোৰামবীৰাও গৈছিল। পাচে বৰ্গদেও বাজিলৈ নগৰলৈ যুৰি আহোঁতে লগতে সেই মোৰামবীৰাবোৰো আহি লগৰ সোমালহি। এই সুবিধা পাই মোৰামবীৰাহঁতে নগৰ আক্ৰমণ কৰিবলৈ মন কবিলে; শিৰবিষৰত জুই লগাই দিলে আৰু কেইটামান বজাঘৰীয়া মাহুহকো মাৰিলে। বৰ্গদেৱে ভয় পাই চাফলৈ গ'ল; আৰু কল্লেশ্বৰ বৰপাত্ৰ ডাকবীৰাই সেই কাৰ্য্য নিৰাধৰ মোৰামবি, ভয় পাই পলাই গুৱাহাটীলৈ গ'ল। পাচে বৰ্গদেৱে জানি, তেওঁৰপৰা বাজমজীৰ বাব ওচাই, বনস্ত্ৰাৰ বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীৰাক বাজমজী পাতিলে। বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীৰাই বিচাৰ কৰি, সেই শিৰবিষ ঘৰ গোৰা কাৰ্য্যত লিপ্ত থকা দ্ৰোহী মোৰামবীৰাঝিলাকক ধৰাই আনি সযৎশে প্ৰাণ মাৰিলে। দোষী-নিৰ্দোষীৰ বৰ বিচাৰ কৰা নহৈছিল। মোৰামবীৰা বুলিলেই ধৰি আনি শাস্তি কৰি অনেক ঔপদ্রৱ কৰিছিল।

মোৰামবীৰাঝিলাকৰ মনত এনেই দ্ৰোহ ভাব আছিল; তাতে দোষী-নিৰ্দোষীৰ

একো বিচাৰ নকৰি, মোৰামবীয়া বুলিলেই শাস্তিৰ যোগ্য বুলি ভাবি, শাস্তি কৰিবলৈ
 ধৰাত সিহঁতৰ অসহ্য হৈ উঠিল। মোৰামবীয়াবোৰে নিজৰ গুৰুৰ বাক্য আৰু কাৰ্য্যকে
 সাক্ষাৎ বিশ্বাস কাৰ্য্য বুলি মানে। সিহঁতে অনেক গুৰুতৰ দণ্ড পায়ো, তালৈ বৰ ভয়
 নকৰিছিল; বৰঞ্চ গুৰুৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য সাধন বুলিহে মানিছিল। তলে তলে মোৰামবীয়া
 মহন্তৰ সকলো শিষ্যলৈ সিহঁতে সেই দ্ৰোহৰ বাৰ্তা পঠালে, আৰু সকলোৰে একবাক্য
 হ'ল। কোনেও পাছ হুহকিবলৈ ইচ্ছা নকৰিলে। একে ধৰ্ম্ম আৰু একে মন্তৰ দ্ৰোহী,
 ইয়াকে বুজাবলৈ সিহঁতৰ ভিতৰৰ প্ৰধান প্ৰধান মানুহে কেতবোৰ ঠাৰ চলাইছিলে, সেই
 ঠাৰবিলাক সিহঁতৰ ধৰ্ম্মভেদেই আছিল। মোৰামবীয়াবিলাকৰ উত্তম পূৰ্বে দ্ৰুৱাৰ ভক্ত
 হোৱাত, এইবাব বাতে ভেনে বহু, তাৰ নিমিত্তে একেবাবে কৃতসংকল্প হ'ল। কিন্তু

মোৰামবীয়া বিদ্ৰোহ

(৩য় বাৰ)

কি হলত সেই সংকল্প কাৰ্য্যলৈ আনে, তালৈ বাট চাই
 আছিল। লক্ষ্মীসিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনতে ভয় পাই, নানা
 ঠাইত পলাই থকা মোৰামবীয়া মহন্তৰ শিষ্যবিলাক

আহি লাহে লাহে জাতিৰ সৈদ ল'লেহি। এনেতে ঘনশ্যাম বুঢ়াগোহাঁইৰ মৃত্যু হ'ল।

পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই

বৰ্গদেৱে তেওঁৰ পাছত তেওঁৰ সুযোগ্য পুত্ৰ পূৰ্ণানন্দক
 ৰাজমন্ত্ৰীৰ বাবে সৈতে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া পাতিলে

আৰু কক্ৰেশ্বৰ বৰপাত্ৰকো বিচাৰি আনি চপাই ললেহি। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই বৰ
 বুদ্ধিমন্ত আৰু কীৰ্ত্তিপ্ৰিয় লোক আছিল: আগবজনা ৰাজমন্ত্ৰী ঘনশ্যাম বুঢ়াগোহাঁই
 মৰাত নতুনকৈ পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ৰাজমন্ত্ৰী হোৱাত, এই সুযোগতে, ১৭০৯ শ'কৰ
 পুহ মাহত সকলোবিলাক মোৰামবীয়া দ্ৰোহভাৱে একত্ৰ হ'ল। মাঘত চাৰিওফালৰপৰা
 মোৰামবীয়াবিলাকে দা, কুঠাৰ, বৰ্ছা, কাঠৰ ঢাল, ধেনু, কাঁৰ, চূণ লগোৱা কাঠৰ বা
 বাঁহৰ ডবোৱাল, টাঙোন, যেনে বি পালে, তাকে লৈ, বৰঙেটিৰ সত্ৰৰ ওচৰলৈ গৈ,
 তাতে লগ লাগিল। তাৰ পাছত প্ৰায় দহহেজাৰমান মোৰামবীয়া বগবৰ ফালে গ'ল,
 আৰু বাকীৰোৰ দেশৰ চাৰিওফালে জুমে জুমে ফুৰিবলৈ ধৰিলে। মোৰামবীয়াবোৰৰ
 মিনকে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই কিছুমান দৈন্ত্য পঠাই দিলে; কিন্তু সিহঁতেও
 বিদ্ৰোহীবিলাকক একো কৰিব নোৱাৰি পলাই গ'ল। পাচে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই,
 কক্ৰেশ্বৰ বৰপাত্ৰ, মাছুবিয়ালৰ সৰুজনা ডিচোনাৰায়ণ বৰগোহাঁই, এই তিনি ডাঙ্গৰীয়াও
 বৰ্গলৈ ওলাল। এনেতে হেঁকেৰা বৰবকৰাৰ সলনি, সন্দিকৈৰে শিৱনাথক বৰবকৰা

শিৱনাথ বৰবকৰা

পাতিলে আৰু তেওঁকো মোৰামবীয়াৰে ফুৰিবলৈ
 পঠালে। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই কক্ৰেশ্বৰ বৰপাত্ৰ

ডাঙ্গৰীয়াই বণ কৰি ফুৰোঁতেই, কক্ৰেশ্বৰ বৰপাত্ৰক মোৰামবীয়াহঁতে কাটিলে, আৰু
 নামডাঙ্গৰ কোঠ ভাঙি ডিচোনাৰায়ণ বৰগোহাঁইকো মাৰিলে। পাচে বৰ্গদেৱে
 ডিচোনাৰায়ণ পুতেক নিৰ্ভীৰাৰায়ণক বৰগোহাঁই আৰু পাণ্ডৱৰ অধিক বৰপাত্ৰগোহাঁই

পাতিলে। সন্দিকৈৰ শিৰনাথ ববৰুৱাও মামডাঙ্গ কোঠৰপৰা মোৰামবীৰাক নোৰাবি
ভাগি আহিলত, বৰ্গদেৱে খংকৈ তেওঁক ভাগি নামতিয়ালৰ ভাগতি সন্দিকৈক ববৰুৱা

নিৰ্ভন্নাবান্ধণ বৰগোহাঁই

অনি বৰপাঞ্জ

পাতিলে আৰু হৰনাথ সেনাপতিৰ ঠাইত সন্দিকৈক
গংগৈক ববৰুৱাক বিয়ৰ দিলে। পাচে চাৰিও ফালৰপৰা
মোৰামবীৰাবিলাকে নগৰ আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে
আৰু আগৰ দৰেই এইবাবো এনে এটা চৌ ফুটাই দিলে যে মোৰামবীৰাই তক বন্ধকৰ
ওলোৱে একো কৰিব নোৱাৰে। লাহে লাহে মোৰামবীৰাবোৰ হাতত দা, চাঁদোন,

ভাগতি ববৰুৱা

গংগৈ ববৰুৱাক

ইত্যাদি লৈ বৰ বিক্ৰমেৰে আগুৱাই আহিল। চুপ লগোৱা
কাঠৰ দা-লোৱা অসংখ্য মানুহ দেখি আৰু প্ৰথমবাৰৰ
বাধা আৰু কম্বিগীৰ কথা লৈ মনত কৰি, আমাৰ
মানুহবোৰ চমৎকৃত হ'ল। নিৰ্ভন্নাবান্ধণ বৰগোহাঁই, ভাগতি ববৰুৱা আদি দুখিয়াল
বিয়ৰা কেইগৰাকীমানে পাছ হোৱাকা মাৰিবলৈ মন কৰা বুজ পাই, বৰ্গদেৱে সি দুইক
বিয়ৰা ভাগি, তেওঁলোকৰ ঠাইত চটাই অলীয়া গজাবান্ধক বৰগোহাঁই আৰু বকতিয়ালৰ

গজাবান্ধ বৰগোহাঁই

জয়নাথ ববৰুৱা

জয়নাথক ববৰুৱা পাতিলে। নগৰৰ যি যি ফালে
মোৰামবীৰা গ'ল, সেই সেই ফালেই বৰগোহাঁই আৰু
বকতিয়াল ববৰুৱাই মানুহ লৈ মোৰামবীৰাক খেদি
গ'ল, পাচে আমাৰ সেনাবোৰ ত্ৰাসযুক্ত হৈ হ'হকিবলৈ ধৰিলে। মোৰামবীৰাবিলাকেও
সম্মুখ সংগ্ৰামত জয় হোৱাত দ্বিগুণ উৎসাহেৰে যুঁজিবলৈ ধৰিলে। ইফালে আমাৰ
সৈন্যবিলাকো ত্ৰাসযুক্ত হৈ ক্ৰমশঃ হ'হকিল। আমাৰ সেনা ভাৰবীৰা দেখি দাঁতিপাব-
পৰা কিছুমান সৈন্য সংগ্ৰহ কৰি আনিবলৈ গুৱাহাটীৰ গংগৈ ববৰুৱাক কৈ পঠালে।
পাচে তেওঁ সৈন্য গোটাব নোৱাৰি গুৱাহাটীৰপৰা পলাল। তাকে শুনি বৰ্গদেৱে

মেখি ববৰুৱাক

শিৰনাথ ববৰুৱাক

দিহিঙীয়াৰ মেখিক ববৰুৱাক পাতি গুৱাহাটীলৈ পঠালে
আৰু দাঁতিপবীৰা মানুহ গোটাবলৈ ক'লে। তেওঁ
মানুহ গোটাব নোৱাৰি বৰ্গদেৱলৈ সন্মতি দিলে। পাচে
বৰ্গদেৱে তেওঁকো ভাগি ছবৰাব শিৰনাথক ববৰুৱাক পাতিলে। আৰু গজাবান্ধক
বৰগোহাঁই পাতিলে, আৰু বকতিয়ালৰ জয়নাথৰ সলনি লাহনৰ বনয়ালিক ববৰুৱা

নিৰ্ভন্নাবান্ধণৰ

বৰগোহাঁই

(২য় বাৰ)

বনয়ালিক ববৰুৱাক

পাতিলে; এওঁকে ৰাচকটীয়া ববৰুৱাও বোলে। পাচে
ছবৰাব শিৰনাথ ববৰুৱাক দাঁতিপাবৰ কিছুমান সৈন্য
সংগ্ৰহ কৰি আনিবলৈ ধৰোতে, জুৰে জুৰে জিবোৰ
মোৰামবীৰা দেশৰ চৰ্ছাৰ্ছি কুৰিছিল, সেইবোৰৰ দাবা
পৰাহুত হ'ল; আনকি মোৰামবীৰাৰ চৰীয়া কৈতে আমাৰ মানুহ দহোটাৰো একেলগ

হবলৈ বিচিৰা হ'ল। বাজ্যত হলফুল হ'ল, আৰু প্ৰজাবিলাক একেবাবে হতাশ হৈ পৰিল।

পূৰ্ণাবল্য বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ পৰামৰ্শ যতে বৰ্গদেও ভটিয়াই গ'ল। ডাঙৰীয়াই কিছুমান সৈন্ত লৈ নগৰতে নগৰ বন্ধা কৰি থাকিল। মোৰামবীয়াবিলাক গৈ নগৰ নো পাওঁতেই, ডাঙৰীয়াই চাৰিওফালে এটা গড় বান্ধিলে, সেই নিমিত্তে

বিবুধিগড়

বিক্ৰোহীবিলাকে নগৰ সোমাব নোৱাৰিলে। এই গড়কে "বিবুধি গড়" বোলে। বৰ্গদেৱক সপৰিবাৰে ভটিয়াই বোৱা দেখি, উজনিৰ প্ৰজাবোৰে অনেক ভটিয়াই গ'ল, কোনো কোনো দাঁতিপাৰে গ'ল, আৰু কোনোবোৰো মহাকষ্ট খাই ইফালে সিফালে পলাই থাকিল। মোৰামবীয়াইতে সকলোকে লুটি-পুটি নগৰ পৰিবেষ্টন কৰি থাকিল। নগৰৰ ভিতৰৰ মানুহবিলাকে ভাতে বন্ধা পৰিল। জয়সাগৰৰ ওচৰতে মোৰামবীয়াৰ শেষ যুদ্ধ হয়; তাতে আমাৰ সেনা পৰাস্ত হোৱাত আমাৰ সকলো লোকজন ছিন্ন-ভিন্ন হ'ল। মোৰামবীয়াইতে সিহঁতৰ দলপতি এজনক ভবত সিংহ নাম দি বজা বুলি ল'লে। বৰপাত্ৰ

ভবতসিংহ অস্ত্ৰবজা

ডাঙৰীয়াই মোৰামবীয়াৰ সৈতে ঠায়ে ঠায়ে যুদ্ধ কৰি ফুৰিছিল; গুৱাহাটীৰ চুৰবাৰ শিৱনাথ বৰফুকনেও কেবা ঠাইতে বিক্ৰোহী সেনাৰে যুঁজি পাছত নিজেই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। আৰু

বুঢ়াচেটীয়া বৰফুকন

ভেঙেৰে ঠাইত চেটীয়াৰ বৃদ্ধক বৰফুকন পাতিলে। মোৰামবীয়াইতে আমাৰ অনেক সেনা মাৰিলে। সিহঁতৰ যে বৰা নাছিল এনে নহয়; আমাৰ সেনা মৰাৰ ভুলনাত কিছু সিহঁতৰ নিচেই ডাকৰ সেনাহে বৰিছিল।

গৌৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱৰ প্ৰধান ইচ্ছা আছিল যণিপুৰ, কছাৰী আৰু জয়ন্তা বজাৰ মহাৰ লৈ ভেঙে এই বিক্ৰোহ নিৰাৰণ কৰে। এই ভাবি বৰ্গদেও কলঙ্গ সোমাই নগাইলৈ আহিল, আৰু ৰূপহীৰ ওচৰতে বাহৰ কৰি থাকিলহি। মোৰামবীয়া মহন্তৰ

ৰূপহীৰ বাহৰ

শিষ্ট যে কেৱল উজনিতে আছে, এনে নহয়; নগাঁও আৰু আন আন ঠাইতো আছে। বৰ্গদেৱে আহি নগাইতো জোহ ভাব দেখিলে, আৰু নগঞা মানুহবোৰেও বজাক পলাই অহা দেখি ত্ৰাসযুক্ত হ'ল। সিদ্ধৰা হাজৰিকা নায়ে মানুহ এটাই কিছুমান মানুহ লৈ বৰ্গদেৱৰ ওচৰলৈ গ'ল। বিস্তৰ লোক বজাৰ বাহৰৰ কালে অহা দেখি বৰ্গদেও ত্ৰাসযুক্ত হৈ

সিদ্ধৰা হাজৰিকা

বজাৰেখা নগঞা

পলাই-বাৰলৈ উপায় চিন্তিলে; ইফালে সিদ্ধৰাৰ লগৰ মানুহবোৰে বৈত যি বাহৰ দলল আছিল, তাক ভাঙ্গি দিলে; বৰ্গদেৱেও বিকপায় হ'ল। ইফালে পূৰ্বে কছাৰী, জয়ন্তা আদি বজালৈ সাহায্য খুঁজি যি কটকী পঠাইছিলে, সিহঁতো এই পৰি-

মিত হুণুবিছিল। পৰিশেষত স্বৰ্গদেও গুৱাহাটীৰ ফালে ভটিয়াই গ'ল। তাকে দেখি সিদ্ধুৰাই লগত বিস্তৰ যাত্ৰা লৈ বজাক পিছে পিছে খেদি গৈছিল। তেতিয়াৰে পৰা সিদ্ধুৰা আৰু নগঞা যাত্ৰাহক “বজা খেদা নগঞা” বুলি ঘোঁৰী বোলা হ'ল।

স্বৰ্গদেও নিৰ্বিয়ে গৈ গুৱাহাটী পালেগৈ। এনেতে চেটীয়াৰ বুঢ়া বৰফুকন বহিল। পাচে তেওঁৰ ঠাইত স্বৰ্গদেৱে হৰনাথ সেনাপতিৰ পুতেক ঘিণাইক বদনচন্দ্ৰ নাম দি বৰফুকন পাতিলে। স্বৰ্গদেৱৰ গুৱাহাটীতো বিপদ নগ'ল। কছাৰী আৰু

বদনচন্দ্ৰ বৰফুকন

জয়ন্তাব বজাই নিজ নিজ দেশ বজা কবিলে যিমান
সৈন্ত্যৰ আৱশ্যক, তাতকৈ অধিক বথকাৰ নিমিত্তে

সাহায্য কৰিব নোৱাৰো বুলি উত্তৰ দিলে। পাচে স্বৰ্গদেৱে বদন বৰফুকনে সৈতে পৰামৰ্শ কৰি দাঁতিপাৰৰ আৰু আন আন ঠাইৰ পৰা কিছুমান সেনাপতি সংগ্ৰহ কৰি, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীৱাক সহায় কৰিবৰ নিমিত্তে উজাই পঠালে। সেই সৈন্ত্যৰ লগত মোৰামবীৰাৰোবৰ নগৰৰ সত্ৰীপতে এক যুদ্ধ হয়, পাচে সেই সৈন্ত্য বাটি পলাই আহিল। সেই সময়ত গোৱালপাৰাত “ৰাছ” (Mr. Rausch) নামেৰে এজন চাহাব আছিল; তেওঁ লোণ আৰু আন আন বস্তুৰ বেপাৰ কৰিছিল। স্বৰ্গদেৱে নিকপায় ভাবি চাহাবক বিশেষ ৰূপে পুৰস্কাৰ দিবলৈ প্ৰতিজ্ঞা কৰি চাহাবৰ দ্বাৰাই ব্ৰিটিছ গৱৰ্ণমেণ্টৰ সাহায্য লবলৈ উপায় কৰিলে। চাহাবে সাতশ বৰকান্দাজ চিপাহী স্বৰ্গদেৱক দিলে। সেই চিপাহী স্বৰ্গদেৱে নগাৱৰ বাটে উজাই পঠালে; নগাৱৰ যি বিদ্রোহৰ ভাব আছিল, সেই চিপাহীৰ দ্বাৰাই সি ওচলি হয়, কিন্তু চিপাহীবিলাক যেতিয়া উকনিলৈ গ'ল, তেতিয়া যোৰহাটৰ ওচৰতে সকলোখিনিকে মোৰামবীৰাই কাটি অন্ত কৰিলে।

ইয়াৰ কিছুদিনৰ পাছত যণিপুৰৰ বজাই পাঁচ শ অশ্বাবোহী, আৰু চাৰি হেজাৰ পদাতিক সৈন্ত্য লৈ আমাৰ স্বৰ্গদেৱক সহায় কৰিবলৈ আহিল। পাচে উজনিত মোৰামবীৰাৰে যুদ্ধ হোৱাত পোন্ধৰ শ মান যণিপুৰীয়া সৈন্ত্য বহিল। পাচে যণিপুৰীয়া বজা বাকী সৈন্ত্য লৈ দেশলৈ ওচি গ'ল। কোনো বিপদ অকলে নাহে। হল। গ'ছ দেখিলে সকলোৱে কুঠাৰ মাৰে, এইটি প্ৰকৃত কথা। মোৰামবীৰাৰ উপদ্ৰৱত বজা আৰু বাক্যৰ ধৰ-কাছুটি বোহোৱা সময়ত দৰদৰ বজা বিফুনাৰায়ণক ভাঙি কুফনাৰায়ণ কোঁৱৰ বজা হ'ল। কুফনাৰায়ণে সুযোগ বুজি কামৰূপ খণ্ড দেশ ল'বলৈ ইচ্ছা কৰি কিছুমান হিন্দুস্থানী আৰু বজালী সন্ন্যাসীৰ নিচিনা সেনা লৈ গুৱাহাটী আক্ৰমিবলৈ আহিল। কামৰূপৰ লোকসকলক আহোমবিলাকে (প্ৰকৃতপক্ষে ক'বলৈ গ'লে গোটেই উজনিৰ যাত্ৰাহে) বৰ অৱজ্ঞা কৰিছিল, আৰু প্ৰতি কথাত কামৰূপীয়া যাত্ৰাহক “ঢেকেবী” বুলি হাঁহিছিল। আনকি কামৰূপীয়া যাত্ৰাহক গধূলি হ'লে গুৱাহাটী নগৰৰ ভিতৰত থাকিবলৈ নিদিছিল। বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনৰ এনে ব্যৱহাৰত কষ্ট হৈ সেই ঠাইৰ অনেক বুঢ়া যাত্ৰাহো কুফনাৰায়ণৰ ফলীয়া হ'ল। পাচে স্বৰ্গদেৱে বৰ বিপদ ঘেন দেখি, ব্ৰিটিছ গৱৰ্ণমেণ্টৰ

সহায় ল'বলৈ ইচ্ছা কৰি গুৱাহাটীৰ বিকা মজুমদাৰ, দত্তৰাম খাণ্ডৱ আৰু দৰ্ভঙ্গ
তৰাৰজা বিষ্ণুনাৰায়ণক কলিকতালৈ পঠালে। গোৱালপাৰাৰ "বাছ," চাহাবে

বিকা মজুমদাৰ
দত্তৰাম খাণ্ডৱ

কলিকতাৰ কলবিন্ বজেট্, কোম্পানীলৈ চিঠি দিলে।
সেই সময়ত কলিকতাত মাৰ্চ, কুইট্, কৰ্ণওয়ালিচ্, ভাৰতৰ
গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল (বা বৰ লাট্) হৈ আছিল। তেওঁ

আমাৰ কৰ্মদেৱৰ পত্ৰ পাই, প্ৰথমে সাহায্য কৰিবলৈ অনিচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে, কিয়নো
আপোনাৰ মাজত যি বিবাদ, তাত আনৰ পক্ষে এক পক্ষক সহায় কৰাটো বাঞ্ছনীয়
নহ'ব। কিন্তু আমাৰ বৰ্গদেৱে ইয়াকৈ লিখিছিল বোলে, হিন্দুস্থানী ককিৰ কিছুমান
কৰ্মনাৰায়ণ স্তোহীয়ে আনি দেশ লগুঙও কবিলে লাগিছে। হিন্দুস্থানী মানুহবোৰ
জিটিচ গৱৰ্ণমেণ্টৰ প্ৰজা। সেই কাৰণে গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল চাহাবে ১৭১৪ শতিকাৰ
ওৱেলচ্, চাহাবক কিছুমান সৈন্ত সৈতে জিটিচ প্ৰজাই যাতে অসম দেশত সোমাই
দৌৰাশ্ব্য কৰিব নোৱাৰে, সেইটো নিৰাৰণ কৰিবলৈ পঠাই দিলে। কাপ্তান চাহাব
সৈন্তে উজাই আহিল; আৰু হিন্দুস্থানী মানুহে যাতে এই দেশলৈ আহি উপদ্ৰৱ কৰিব
নোৱাৰে, প্ৰথমতে তাৰ নিষিদ্ধে বিশেষ যত্ন কৰিলে; কিন্তু সেই হিন্দুস্থানীবিলাক
গোৱালপাৰাই দি আমাৰ দেশলৈ নাহি উত্তৰে ভোটৰ দেশে দি আমাৰ দেশত
সোমাবলৈ ধৰিলে। কাপ্তান ওৱেলচ্, চাহাবে তাকে দেখি সিহঁতক যেনেভেনে মতে
খেদিবলৈ উপক্ৰম কৰিলে।

ইফালে বোৱামবীৰাৰ ভবতসিংহ স্বয়ং বজা হৈ শুকুৰা মৰাণক বৰবকৰা পাতি
লৈ আৰু সৰ্বানন্দক বৰ সেনাপতি পাতি লৈ অতি কঠিনৰূপে দেশ শাসন কৰিবলৈ
ধৰিলে। আৰু বোৱামবীৰাৰ বিপক্ষ যেন দেখিলে, তাকে আনি দণ্ডবদ্ধ কৰিলে, আৰু

শুকুৰা মৰাণ বৰবকৰা
সৰ্বানন্দ বৰসেনাপতি

বোৱামবীৰাবিলাকক এই আজ্ঞা কৰিলে যে যেনেভেনে
কৰে দেশ লুটিপুটি আহোম ৰাজত্বৰ নাম হ্ৰাস লাগে,
আৰু আহোমবিলাক যেন নিৰ্বংশ হয়। বাছ চাহাবৰ

বৰকান্ধাবিলাক আৰু মণিপুৰীয়া বজাৰ সৈন্তবিলাক যেতিয়া পৰাস্ত হ'ল তেতিয়া
বোৱামবীৰাইতে জানিলে যে নিম্নকৈ এতিয়া সিহঁতে বাধ্য কৰিব পাৰিব। এই
ভাৱি বোৱামবীৰাইতে কিছুমান সৈন্ত লৈ লুইতৰ দক্ষিণ পাৰে দি ভটিয়াই গুৱাহাটীৰ
ফালে গ'ল। বৰ্গদেৱে এই খবৰ পাই কিছুমান সেনা লৈ ভটিয়াই গ'ল। কাপ্তান
ওৱেলচ্, চাহাব গোৱালপাৰা পাই ১৭১৪ শতিকাৰ ১৫ নৱেম্বৰত উজাই আহিল।
দিন দিনৰ পাচত নগৰবোৰৰ ওচৰতে গোঁৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱে সৈতে চাহাবে
সাক্ষাৎ কৰিলে। এই সৈন্ত অহাত আমাৰ বৰ্গদেৱে অলপ সাহস কৰিলে। কাপ্তান
চাহাবেও বৰ্গদেৱৰ মুখে দেশৰ ভিতৰত অৱস্থা ভালকৈ জাবিব পাৰিলে; আৰু
নৱেম্বৰ মাহৰ ২২ তাৰিখে চাহাবে গুৱাহাটী ল'লে। বোৱামবীৰাবিলাক তেতিয়া

হিন্ন-ভিন্ন হৈ গ'ল। গুৱাহাটী লওঁতে মোৰামবীৰাৰিলাকৰ লগত ব্ৰিটিছ সৈন্যৰ অলপো বক্তব্য নহ'ল।

গৌৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱক গুৱাহাটীতে থৈ, কাপ্তান চাহাব ৬ ডিচেম্বৰ দিনা লুইতৰ উত্তৰ পাৰলৈ গ'ল। মোৰামবীৰাৰিলাকক ভাগি বোৱা শুনি কৃষ্ণনাৰায়ণৰ সৈন্যবিলাকো ভাগি গ'ল। কাপ্তান চাহাবে গৈ কৃষ্ণনাৰায়ণক ধৰিলে। তেওঁ মোখাত ইয়াকে ক'লে বোলে গৌৰীনাথ সিংহৰ বিৰুদ্ধে তেওঁৰ ঘোৰ কৰাৰ অভিপ্ৰায়

দৰং বজাৰ নিৰ্ব্বন্ধ

নাছিল; মোৰামবীৰাইউতৰপৰা দেশ বন্ধা কৰাই তেওঁৰ মুখ্য উদ্দেশ্য; কিন্তু গৌৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱে

তেওঁৰ অভিপ্ৰায় বুজিব নোৱাৰিহে তেওঁক বিদ্ৰোহী বুলি ভাবিছে। শেষত কাপ্তান চাহাবে কৃষ্ণনাৰায়ণককৈ এনে নিৰ্ব্বন্ধ কৰোৱালে যে কৃষ্ণনাৰায়ণে দৰং, চুটীয়া, চাইতুৰাৰপৰা যামুহ দিয়াৰ পৰিবৰ্ত্তে ৫৫০০০ টকা আৰু ভোটানে সৈতে বেণাবৰ মাজুলৰ বাবে ৩০০০, সৰ্ব্বমুঠ ৫৮০০০ টকা গৌৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱক বহুবি কৰ দিব।

অসমত বৰজহনী

এইদৰে গুৱাহাটীত থাকি, কাপ্তান চাহাবে ঘোৰ নিবাৰণৰ চেষ্টা কৰি উপস্থিত হ'ল। অসমত এয়েই

প্ৰথম জহনী বোগ; ইয়াৰ পূৰ্বে এই দেশত এই বোগ কেতিয়াও হোৱা নাছিল বুলি কয়। এই বোগত পৰি দেশৰ ভগনীয়া আৰু ভাত ধকা অনেক লোকৰ মৃত্যু হয়।

পাচে কাপ্তান চাহাবে উজনি দেশৰফালে যাবলৈ ইচ্ছা কৰি বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহকো লগত লৈ গ'ল। বৰ্গদেৱৰ এনে বিশ্বাস নাছিল যে ইমান ডাকবীৰা সৈন্তেৰে কাপ্তান চাহাবে মোৰামবীৰাৰিলাকক ধৰিব পাৰিব। চাহাবে বন্ধাই সৈতে উজাই বাওঁতেই মোৰামবীৰাৰিলাকে ভাটীফালৰপৰাই উজাই নগৰৰ ফাললৈ গ'ল। ১৭১৫ শকৰ মাৰ্চ মাহত নগৰৰ ওচৰৰ পাই, কাপ্তান চাহাবে সৈন্যবিলাকৰ চাউনী কৰি, মোৰামবীৰাৰিলাকৰ প্ৰকৃত অৱস্থা জানিবলৈ পোপনে চৰ পঠিৱালে। সিহঁতে নগৰৰ চাৰিওফালে বৰ সমাবোহেৰে আছিল। বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীৰাই বোৱা বন্ধৰ অত্যাৱত বৰ ক্লেণেৰে নগৰ বন্ধা কৰি আছিল। পাছদিনা চাহাবে বাতিপুজা বাৰটা চিপাহী, এজন জাহাদাৰ, এজন নায়েব, এজন বিকুলগুৱালা আৰু এজন হালদাৰে সৈতে নগৰৰ সৰীপলৈ পঠাই দিলে। বৰ্গদেৱে দেখি বিশ্বাস নকৰিছিল যে সেই চিপাহী কেইটাই পাঁচ হেজাৰ মোৰামবীৰা কিবা কৰিব পাৰিব! ইফালে কাপ্তান চাহাবে তেওঁৰ সকলো সৈন্যকে প্ৰস্তুত হৈ থাকিবলৈ আজ্ঞা কৰিছিল। ইমান অল্প সংখ্যক চিপাহী বোৱা দেখি মোৰামবীৰাইতেও বৰ উল্লাসেৰে আছিল। ব্ৰিটিচ চিপাহী কেইটাক পতীৰ পতিৰে গৈ ধকা দেখি, মোৰামবীৰাইতে এনে বি টাকোৱ, চুপ থকা বীহ, কাঠৰ দা, বেত, কাঁচ প্ৰভৃতি অল্প লৈ দেশ ছাবৰাৰ কৰিছিল, সেইবিলাক অল্পকে হাতে হাতে লৈ সিহঁতে চিপাহীবোৰক ধৰি আছিল। কিছুবানে এনে আশা কৰি বোৱালোৱাব

বৰ কবি আছিল বোলে, সেই হুঃসাহসী চিপাহী কেইটাক বাৰি সিহঁতৰ লগৰ আন চিপাহী আৰু কাপ্তান চাহাবকো বধ কৰিব। সিহঁতৰ কোনোৰে আকৌ এইবুলি আক্ষেপ কৰিছিলে বোলে, এনে বুলি জনা হ'লে মাজ বাটতে চিপাহী কেইটাক আঘাত কৰিব পৰা হ'লহেঁতেন। মোৰামবীৰসাহিতৰ কিন্তু এইটো জনা নাছিল যে যুদ্ধ কৰা এটা বিজ্ঞ আৰু ডাক ভালকৈ শিকা কৰিব লাগে। যেতিয়া সিহঁতে বেৰি ধৰি ধাঁধ, টাছোন, বৰ্ণা চিপাহীবোৰলৈ চলাবলৈ ধৰিলে, তেতিয়া চিপাহীবিলাকে চাৰিচুকীয়া-ভাৱে বিয় হৈ বন্দুক মাৰিবলৈ ধৰিলে। মোৰামবীৰসাহিতৰ বাখা আৰু কম্বিনীয়ে বন্দুকৰ গুলী আচল পাতি ধৰা পৰাক্ৰম এতিয়া শেষ হ'ল। বন্দুকৰ গুলীত মোৰামবীৰ-বোৰৰ বহুত মৰিল। পাচে সেই চিপাহী কেইটাই খেদি যোৱাত নগৰৰ দুৱাৰবপৰা বিক্সোহীবিলাক পলাবলৈ ধৰিলে। তাৰ পাছত আৰু কিছুমান সবহকৈ ব্ৰিটিচ সৈন্য বোৰা দেখি, মোৰামবীৰবোৰ পলাই ফাট মাৰিলে। সেই দিনাই গধূলি নগৰৰ দুৱাৰ মোৰামবীৰসাহীৰ হাতৰপৰা বোলা হ'ল; তাৰে পৰা মাহুহ অহাৰোৰা কৰিবলৈ ধৰিলে। তাৰ পাছ দিনা পুৱা বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰসাহী আহি বৰ্গদেৱক নগৰলৈ লৈ গ'ল, আৰু কাপ্তান চাহাবে বৰ্গদেৱৰ লগতে ১৭১৭ শকৰ চ'তত নগৰলৈ সোমাল। গোবীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱে পুনৰ সিংহাসন পালে।

কাপ্তান্ ওয়েলচ্ চাহাবে বৰ্গদেৱ, মন্ত্ৰী আৰু আন আন ডাঙ্গৰ কৰ্মচাৰীসকলক সুন্দৰ হিডোপদেশ দিলে; আৰু গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ আদেশ ভালকৈ বুজাই ক'লে। কাপ্তান চাহাবৰ এনে ইচ্ছা আছিল যে দেশ সুস্থিৰ কৰিবলৈ কিছুমান সৈন্য বাখি দাব, আৰু তাৰ ব্যয় কামৰূপৰ উৎপন্নৰপৰা বৰ্গদেৱে দিব। এনেতে কিন্তু লৰ্ড কৰ্ণওৰালিচ্ চাহাব বিলাতলৈ গ'ল, আৰু ডেৰ্ডৰ পদত চাব্ জন্ চোৰ্ (Sir John Shore) চাহাব গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল হ'ল। ডেৰ্ড আহি এনে সিদ্ধান্ত কৰিলে বোলে, আৰু দেশৰ আভ্যন্তৰিক কাৰ্য্যত ব্ৰিটিচ্ গৱৰ্ণমেণ্টৰ হাত দিবৰ কোনো সকাহ নাই। সেই কাৰণে কাপ্তান্ ওয়েলচ্ চাহাবে বৰকৈ দেখাতো গৱৰ্ণমেণ্টে কাপ্তান চাহাবক সসৈন্তে কলিকতালৈ যুৰি যাবলৈ আদেশ কৰিলে। গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ হুকুম পাই ১৭১৭ শকৰ জুলাই মাহত কাপ্তান্ চাহাব সসৈন্তে আমাৰ দেশ এৰি ভটিয়াই গ'ল। চাহাব ভটিয়াই গ'লত, পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰসাহী বিস্তৰ মোৰামবীৰাক ধৰাই আনি কঠিন শাস্তি কৰিলে। দেশত তেতিয়া এনে এটা চৌ উঠিল যে বোলে মোৰামবীৰা মহন্তৰ শিত্ত বুলিলেই সি বধৰ পাত্ৰ হ'ল। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰৰ আজ্ঞা ৰুতে বহাৰ বহিৰাল বৰুৱাই বহুত মোৰামবীৰাক কাটি বা আৰু প্ৰকাৰে প্ৰাণ মাৰি বগাওঁৰ কলহ নৈৰ টাঁড়িৰ এডোখৰ ঠাইত পেলাই দিলে, সেই ঠাইক পাছলৈ "মোৰামবীৰা কুড়" বোলে। মোৰামবীৰা বিপ্লৱৰ সমস্তত বংপুৰ নগৰ একেধাৰে জাৰখাৰ

হ'ল। প্ৰজা ভাত ইমান ডাকৰ হ'ল যে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীয়াই ভাত
ৰাজধানী থকা ভাল বেদেখি, ১৭১৭ শকৰ শাওন মাহৰ শেষ ভাগত যোৰহাট বাহৰলৈ

যোৰহাটত নগৰ

বৰ্গদেৱক অনালে। বংপুৰ নগৰ সেই দিন ধৰি পৰিত্যক্ত
নগৰ হ'ল। যোৱাবীয়াখিলাকক দণ্ড বহু কৰি, আৰু
যোৰহাট বাহৰকে নগৰ কৰাব পাছত, বৰ্গদেৱে মন্ত্ৰীসকলেৰে পৰামৰ্শ কৰি দেশৰ
উন্নতি কৰিবলৈ মন কৰিলে, আৰু সেইৰূপে অশেষ যত্নও কৰিলে। কিন্তু প্ৰথমতে
বজালৰ (মুহলমানৰ) আৰু তাৰ পাছত যোৱাবীয়াৰ বিস্তোহত বজা প্ৰজাৰ এনে
দুৰৱস্থা আছিল, যে সেই যত্ন একেবাৰেই বিফল হ'ল।

গৌৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱৰ পুত্ৰ নাছিল। বৰ্গদেৱৰ শৰীৰ মৰনে পীড়িত হৈ থকাত
পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীয়াই এজন্য কৌৰবক উত্তৰাধিকাৰীৰূপে হাতত ল'বলৈ
ইচ্ছুক হ'ল। পূৰ্বেৰ গদাধৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ সৰুজন্য কৌৰব লেচাই নামকপীয়া বজা,
তেওঁৰ পুতেক আয়ুসুঁত গোহাঁই, আয়ুসুঁত গোহাঁইৰ পুতেক কদমবীৰলা গোহাঁই আৰু
তেওঁৰে বৰ পুতেক কিনাবাম গোহাঁইদেৱক বজাৰ যোগ্য হেন দেখি বুঢ়াগোহাঁই
ডাকবীয়াই তেওঁক যোৰহাটলৈ মাতি অনালে। যদিও এই কথা সকলোখিলাক
ডা-ডাকবীয়া আৰু বৰবকৰা আদি ডাকৰ বিষয়াই অলপ গম পাইছিল, তথাপি তাৰ
বিকছে কোনেও একো নক'লে। কিন্তু বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীয়াই লাহনৰ বাচকটীয়া
বৰবকৰাক বৰ অবিশ্বাস কৰিছিল, কিয়নো তেওঁৰ কাৰ্য্যত বৰবকৰাই প্ৰায়েই প্ৰতিবাদ
কৰিছিল। ক্ৰমে বৰ্গদেৱৰ শৰীৰ অসুস্থ হৈ আহিল; আৰু পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই
ডাকবীয়াই গতি বিষম হেন দেখি বৰ্গদেৱত সুখিলে বোলে, “পাইকেনো কি কৰিম?”
ডাকবীয়াৰ এই ইচ্ছিত বৃদ্ধি বৰ্গদেৱে কেৱল এইমাত্ৰ ক'লে বোলে “ডাকবীয়াই বাকে
ভাল পাইছে তাকে কৰক।” ইয়াৰপৰা এয়েই প্ৰতিপন্ন হ'ল যে তেওঁৰ তিনিটা কথা
মনত যাৱ :—প্ৰথম, তেখেতৰ একমাত্ৰ জীয়েক তুলসী আইদেউক বিবাহ দিব
নোৱাৰিলে; দ্বিতীয়—নগঞা সিদ্ধুবাক তেওঁ বাপেকৰ মজুৰ পুতেকক বা পুতেকৰ মজুৰ
বাপেকক বুৰাব নোৱাৰিলে; আৰু তৃতীয়তঃ—চাৰিটা মানুহেৰে পাইকৰ পোৱা কৰিব
নোৱাৰিলে। এই বুলি বৰ্গদেৱে এটা হুজুৰিৰাহ কঢ়িলে। পাচে ডাকবীয়াই বৰ্গদেৱৰ
এই হুজুৰিৰাহে সৈতে কোৱা কথাকেইটা শুনি ক'লে, যে তেওঁ এই তিনিওটা আজ্ঞা
পালন কৰিব। তাৰ পাছ দিনা ১৭১৭ শকৰ ২২ আষাঢ়ৰ দিনা বজা চতুৰ্থীত
বৰ্গদেৱ বৰ্গী হ'ল।

পাচে সিংহাসনত উঠিবৰ বোপা কৌৰব মৰকাত পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীয়াই
বৰ্গদেৱৰ হুজুৰি লংঘন ওপুতে বাখিলে। পাচে তেওঁৰ প্ৰতিষন্ধী বাচকটীয়া বৰবকৰাই
কিবা কেলেকাৰ কৰে বুলি, বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা বুলি বৰবকৰাক দৰবপৰা বতাই আনি,
বৰচ'ৰাৰ মুখেত বিষয়া ভাঙি দৰলৈ পঠালে (কাশীনাথৰ বুৰঞ্জী Old Edn. ৪৩ পৃষ্ঠা,

New Edn., ৩২ পিঠিত চাওক) আৰু পাছত কিনাবাৰ গোহাঁইদেৱেৰে তিনিহিঁদেৱক

ভজকান্ত বববকৰা।

সন্ধিকৈৰ ভজকি ভজকান্ত নাম দি, তেওঁৰ ঠাইত
বববকৰা পাতিলে। তাৰ পাছ যিহা কিনাবাৰ গোহাঁই-

দেৱক ববচ'বালৈ আৰি বৰ্গদেৱৰ যুজ্য সংবাদ জনাই, সকলোকে ভাজবীয়াই এই বুলি
ক'লে বোলে, বৰ্গদেৱ গোবীনাথ সিংহই কিনাবাৰ গোহাঁইদেওকে বজা মনোনীত কৰি
গৈছে। এইবুলি বুঢ়াগোহাঁই ভাজবীয়া প্ৰভৃতি সকলোৰে তেওঁকে বজা পাতি সেৱা
কৰিলে। পাচে শিৰ্ভবিষৰ মুঠিলে, সিংহাসনত বহিব নেপাই কাৰণে প্ৰথমে বজা
হোৱাত বাঁহৰ চাৰিচুকীয়া খুৰা লগা ছেহ্লাজত কাপোৰ পাৰি, বজা পাতিব লগা

বজা পতাৰ প্ৰণালী

জনা গোহাঁইদেওক তাতে তুলি, ভাজবীয়াসকল বৰ্গী
হোৱা জনা বৰ্গদেৱৰ আজা কৈ, বববকৰাই ক'ব লাগে

বোলে, শেষকালত বৰ্গী বজাই এইজনা গোহাঁইদেৱতে ৰাজ্য ভাব দি গৈছে, দেওবোৰে
সেৱা কৰক। এইকপ প্ৰণালীয়েত বববকৰাই ক'লেই ভাজবীয়াসকলে সেৱা কৰি বজা
পাতে। এয়েই বজা পজৰ নিয়ম। কিন্তু এই গোবীনাথসিংহ বৰ্গদেৱ বৰ্গী হ'বৰ
দিনাই লাহনৰ বাচকটীয়া বববকৰাক বিষয়া ভাঙি দণ্ড কৰি ঘৰলৈ খেদোৱাত, তেওঁৰ
ঠাইত সন্ধিকৈৰ ভজকি যদিওবা বববকৰা পতা হ'ল, তেঁৱো পীড়ায়ুক্ত হৈ সেই সময়ত
খয়োগত হৈ পৰি থকাত, বববকৰা নাইকিয়া হ'লত বববকৰাৰ কৰ্ত্তব্য কৰ্ম্মখিনি, বজা
পতা কালত বকডিয়ালৰ দৰে শিৰনাথ ভামুলী কুকনৰ দ্বাৰা কৰোৱা হ'ল।

এইজনা বৰ্গদেৱৰ দিনতে লোহিতৰ উত্তৰ পাৰে জাপৰী ভেটি নামে ঠাইত যোগী
মানুহ এটা, আৰু দিহিৰ পূবে বেলুৰা নামে ঠাইত বোৰামবীয়াৰ বৰসেনাপতি
সৰ্ৱানন্দ বৰাণ এই দুই “বয়লু বজা” হৈ উঠিছিল। ৰাজুলীতো হাউলীয়া নামে এটা
সাধাৰণ মানুহ বজাৰ বিচিনা কৰতাবে বলৱন্ত হৈ উঠিছিল; সদিয়াত খামতিবিলাকেও
নিজৰ বজা পাতি লৈ, অখণ্ড প্ৰতাপ দেখাবলৈ ধৰিছিল। বংপুৰতো পূৰ্বেই কৈ অহা
হৈছে, ষটকৰ ভবতসিংহ বজা হৈ নিজৰ নামেৰে নচুকীয়া যোহৰ পৰ্য্যন্ত বৰাইছিল।

মহা আকাল

এইবিলাক বয়লু বজা হওঁতে দেশত শান্তি নাছিল।

পাচে বেতিয়া পুনৰ শান্তি স্থাপন হ'ল, সেই বয়লু
বজাবিলাকক মানুহে “নপতা-কুকন” নাম দি পাহৰি বিজ্ঞপ কৰিছিল। বোৰামবীয়া
বিস্ৰোহৰ উৎপাতত বজা-প্ৰজাৰ অৱস্থা নিতান্ত শোচনীয় হৈ পৰিল। ৰাজ্যত
শান্তিবন্ধক নোহোৱাত প্ৰজাবিলাকে খেতি-বাতিত হাত দিব নোৱাৰিছিল। গতিকে
ৰাজ্য জুৰি ভয়ানক আকাল লাগি উঠিল। সেই সময়ত একটা চাউলৰ বেচ এটা
নোপৰ যোহৰ হৈছিল; আৰু পেটৰ ভোকত মানুহে অখাদ খাবলৈকো কুণ্ঠিত

০ ভজি বববকৰাৰ বৈধৰ নাম অহা গাভৰু। তেখেতৰ মাক চুৱৰাৰ দৰে বীয়াৰী আছিল।
কজলখৰ সিংহ আৰু চজকান্ত সিংহ তেওঁৰ মহোদয় মহৰ।

নহৈছিল। পাছলৈ কঠা এবি, টেমিবে চাউল জুখি দিয়াত পৰিছিল, আৰু এটেমি চাউলৰ বেচ এটকা হৈছিল।

ব্ৰিটিচ সেনাৰ আৰ্হিৰে গৌৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱে কিছুমান বাচনি আহোম সেনাৰ সৈতে নতুনকৈ এটা কোঁজ গঠন কৰিছিল। কাপ্তান ওৱেলচ্, চাহাবৰ লগত অহা দুজন ব্ৰিটিচ সেনাৰ আৰ্হিৰে দেশী কৰ্মচাৰী বাৰি, সেই সেনাক বণ বিভা শিকোৱা হৈছিল। অসম বজাৰ দিনত সেয়ে ব্ৰিটিচৰ আৰ্হিৰে গঠিত হোৱা প্ৰথম কোঁজ। কাপ্তান ওৱেলচ্, চাহাব উলটি যোৱাৰ পাছত মোকামবীয়াবোৰে আকৌ খুব ভুলিবলৈ ভলে ভলে আৱোজন কৰিছিল, কিন্তু নতুনকৈ গঠিত হোৱা আহোম কোঁজৰ ভৱত সিহঁতে নিটাল মাৰিলে। মোকামবীয়াৰ দৃঢ়ত আহোম বজাক জুকলা হোৱা দেখি পূৰ্বে সদিয়াৰ ওপৰে টেঙ্গা-পানীত পতা খাম্ভিবিলাকে সদিয়া দখল কৰি স্বাধীন হৈ উঠিল।

বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহ অলপ উচ্চত প্ৰকৃতিৰ লোক আছিল। কোনো এক কাৰণ লৈ, তেওঁৰ ল'ৰাকালৰ সখি এজনক (শিৱনাথ তামূলীফুকনক ?) বৰ্গদেৱে চকু কঢ়াইছিল। তাৰ পাছত এসময়ত বিদেশী ভাষাৰে লিখা পত্ৰ এখন পঢ়িব লগা হোৱাত, দেশৰ আন কোনোৱে সেই পত্ৰ পঢ়িব নোৱাৰিলে। পাচে তেওঁৰ সেই চকুহীন লখিজন আঙুলিৰে আখৰৰ আকৃতি ধৰি ধৰি সেই পত্ৰখনৰ মৰ্ম বুজাই দিলে। বৰ্গদেৱৰ অহঙ্কাৰে প্ৰবল আছিল। কাপ্তান ওৱেলচ্, চাহাবক হেনো তেওঁৰ পাছফালে নাহিয়া দিহে সম্ভাৱা কৰিছিল। বৰ্গদেৱে কিন্তু এগৰাকী বৰ দানী বজা আছিল। তেওঁ ব্ৰাহ্মণবিলাকক দক্ষিণা আঁজলি ভৰাই ভৰাই দিছিল। দান-দক্ষিণা কৰিবলৈ বৰ্গদেৱৰ মন চাই, ৰাজউৰালত তাৰ জোখাৰে কপৰ মোহৰ নথকাত, স্বৰীসকলে বীয়াংসা কৰি, ছবতীয়া (এক অনা), তিনিবতীয়া (অৰ্দ্ধ অনা) আদি সৰু ধনৰ সৃষ্টি কৰিলে।

ছবতীয়া, তিনিবতীয়া

আদি সৰু ধন ;

আমাৰ দেশত কানিৰ (আফিঙ্গৰ) খেতিও এইঅনা বজাৰ দিনবেপৰাই প্ৰথম আৰম্ভ হয়। দেশ জুৰি গ্ৰহণী আৰু জহনী বোগ হৈ, বহুত মানুহ মৰোঁতে কাপ্তান ওৱেলচ্, চাহাবৰ লগত অহা কোনো কোনো ব্ৰিটিচ চিপাহীৰ হাতত আফিং আছিল ; তাৰপৰা বহুত মানুহ আৰোগ্য হ'ল। তাতে সেই আফিং বৰ উপকাৰী বুলি, কোনো কোনো চিপাহীৰপৰা আফিং গুটি লৈ, প্ৰথমতে বেলতলাত তাৰ খেতি কৰা হয়।

বেলতলাত কানিৰ (আফুৰ)

প্ৰথম খেতি

তেতিয়াবেপৰা আমাৰ দেশত কানিৰ প্ৰচলন হ'বলৈ ধৰিলে। মানুহে প্ৰথমতে কানিক ঔষধৰ দৰে গিলিহে খাইছিল, আৰু তাক কানিখোৱা দুহুলি, দৰণ একণ খাওঁ বুলিহে কৈ (কানি পাণ) খাবলৈ শিকিলে আৰু পাছলৈ সেই কানি-পাণ এটা ভোগৰ বস্তু বুলি দেশৰ সকলোৱে (বিশেষকৈ ওপৰ শ্ৰেণীৰ মানুহবিলাকে) ব্যৱহাৰ

কৰিবলৈ ধৰিলে। এই কু-অভ্যাস ওচাৰৰ বিধিতে বুঢ়াপোহাঁই ডাকবীয়াই বহুত বন্ধ কৰিছিলে। যিঃ বিলচ্ চাহাবে তেওঁৰ বিপোর্টৰ এঠাইত লিখিছে :

“During the great calamities of 1704 A. D (Moamoria invasion) some Borkundanzas introduced the practice of eating Modak (কানিকহে বুজাইছে ; নন্তবত ভুলকৈহে Modak শব্দটো চাহাবে এই ঠাইত ব্যৱহাৰ কৰিছে) in Paun (পাণ)। The practice afterwards became so common that the BooraGohain adopted severe measures to put a stop to it, and partly succeeded.” সেই বা-হ’ক, কানিয়ে প্ৰথমতে বোগ-নাশক বুলি আৰাৰ দেশত গোমাই লৈ এতিয়া কিন্তু সিহেই সেই বোগৰ মূল স্বৰূপ হৈ, গোটেই দেশ ছাৰখাৰ কৰিবলৈ আবদ্ধ কৰিছে।

কমলেশ্বৰ সিংহ

১৭১৭ শ'কৰ আৰোণৰ ২০ দিন যাওঁতে কিনাবাম গোঁহাঁইদেওক আনি ডাকবীয়াসকলে বজা পাতি সেৱা কৰিলেহি। মোৰাৰবীয়া বিপ্লৱৰ পাছত দেশৰ তেতিয়া এনে দৈন্যদশা আছিল যে তেওঁ শিদ্ধিৰি ঘৰত উঠিবলৈ একো যো-জা কৰিবকে নোৱাৰিলে। সেই নিমিত্তে এইজনী স্বৰ্গদেৱৰ প্ৰকৃত আহোম নামো নহ'ল। তেখেতৰ যি আহোম নাম (চুক্ৰিংফা) সেইটি কমলেশ্বৰ শ'কৰ আহোম ভাষাত কপান্তৰ মাত্ৰ। এওঁ বজা হৈয়েই তেওঁৰ পিতৃ কদমদীঘলা গোঁহাঁইদেৱক চাৰিজন বজা পাতিদে,

গজাবাম বৰগোহাঁই

(২য় বাৰ)

আক নিৰ্ভয়নাবায়ণক ভাদ্ৰি পুনৰ গজাবামকে বৰগোহাঁই পাতিদে। বাকী পাত্ৰমন্ত্ৰী আৰু বিষয়াদি পূৰ্বেই নবেই থাকিল। পাচে ইয়াৰ দুবছৰমানৰ পাছতে কদমদীঘলা

চাৰিজনবজা স্বৰ্গী হ'ল; সেই কাৰণে কমলেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে তেওঁক সহোদৰ ভাই চন্দ্ৰকান্ত গোঁহাঁইদেওক নিচেই কোমল বয়সতে চাৰিজনবজাৰ বাব দিলে।* আৰু পূৰ্বে লক্ষ্মীসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত ঘনশ্যাম বুঢ়াগোহাঁইৰ যে বৈদী এগৰাকীক বাঘৰ মৰাণে ডিকতাকৈ ৰাখিলত, তাৰ ফালৰ গৰ্ভ হৈছিলে, কালত সেই ল'ৰা প্ৰসৱ হ'ল আৰু ডাকব-দীঘল হৈ উঠিল তাকে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীয়াই আপোন শিড়্ৰীয়াৰ সন্তান নহলেও, মাহীদেৱেকৰ গৰ্ভত জন্ম পোৱা সন্তান বুলি বিচাৰি আনি দোলাখবীয়া বৰুৱাৰ বিষয় দিলে। আৰু আপোন কৈদৰ ভিতৰতে সুমাই ল'লে।

পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁইৰ উদ্যোগত বজা হোৱাৰ নিমিত্তে কমলেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে প্ৰায় সকলো ৰাজকাৰ্য্যৰ ভাৰ তেওঁৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰিবলৈ ৰখিলে; বিজে ৰাখোন নামতহে বজা আছিল; আৰু স্বৰ্গদেৱৰ ভিনিহিদেৱেক ভদ্ৰকান্ত বৰবৰুৱাক ৰাজমন্ত্ৰী পাতিদে। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীয়া এগৰাকী অতি বিচক্ষণ আৰু কাৰ্য্যানন্দ লোক। তেখেতে ভূগা দেশ কেনেকৈ পাতিব পাৰে, তাৰ নিমিত্তে যত্নবান হ'ল। পূৰ্বে বিব্ৰোহৰ কালত আমাৰ দেশৰ অনেক মানুহ ভাগি গৈ জয়ন্তা আৰু কছাৰী বজাৰ দেশত সোমাইছিলগৈ। বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীয়া আৰু ভদ্ৰকান্ত বৰবৰুৱা দুয়ে পৰামৰ্শ কৰি সেইবিলাক মানুহক আকৌ আমাৰ দেশলৈ ঘূৰাই আনিবলৈ বহু পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল।

* ভদ্ৰকান্ত সিংহক জন্মশ'ক ১৭১৯, চাৰিজন বজাৰ বাব পাতিতে তেওঁ প্ৰাৰ্থীকৈহু।

কছাৰী বজাৰ দেশত ভাগি সোমোৱা মানুহখিনি খুঁচাই আনিবলৈ ভদ্ৰকান্ত বৰবৰুৱাই কছাৰী বজা কৃষ্ণচন্দ্ৰ নাৰায়ণলৈ এখন চিঠি লিখিছিল, আৰু সেই চিঠি আমাৰ শীতলীৱাল কটকী কেদেলা আৰু কটকী বৰা লক্ষ্মীৰাম এই দুৱৈ নি সেই সময়ত কছাৰীৰ ৰাজধানী বাচপুৰত কছাৰীৰাজত দিলেগৈ। সেই চিঠিখনি এই :

যতি শ্ৰীমৎপুৰন্দৰাদিদিবিশঙ্কৰদিত্তনগেন্দ্ৰনন্দিনীচৰণন্দাববিন্দ যকৰান্দামোপা-
নন্দিতৰাস্তবোণৰ হেড়বেণব শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণচন্দ্ৰনৃবৰেষু।

লিখিবিসং বিবাজতে তৰাং লিখ যন্তাকং ভবন্তব্যং সমিহামহে।

বিশেষ সৱাচাৰ এহি। আমাৰ দেশ বিভাজ কালে শত্ৰু পৰাভৱত থাকি দেশস্থ প্ৰাণীসকল ভাগি গৈয়া বৰখুৰা এবং ভগনৌয়া প্ৰজা ও য়াৱামবীয়া আপন দেশতে সোমাই আহিল। সন্দ্ৰতি ৮৮ৰ ৰূপাত সেই শত্ৰু দমন কৰিয়া দেশ পাইছি। এবং আপনে দেশতে ভাগি গৈ সোমাই থকা জনসকল পূৰ্বধৰ্ম কৰুল চাৱা শীঘ্ৰে আমাৰ কটকী ও বৰা লক্ষ্মীৰাম ইহাৰ সঙ্গতে হয়তেতো পূৰ্ব পিতা-পুত্ৰ ধৰ্ম বন্ধা হয়। সকল ধৰ্মো বন্ধা পায়। যদিচাত সেই বৰখুৰা, এবং ভগনৌয়া ও মোৰামবীয়া চাড়ি দেইনা, তবে যি হবে তাহা আপনে চন্দে দেখিবেন। আৰ পত্ৰ চিহ্ন দিতেছি পছছিবেন। হাতীদাঁতৰ ডাবেবে সোণৰ মন্মা কৰা কটকী ২ খান, কণৰ মন্মা কৰা ২ খান, পিতলুৰা ৪ খান, ম'হৰ শিঙ্গৰ ডাবেবে উকা ২০ খান ৰজাপাটৰ ধুতি ৪ খান। ইতি শক ১৭১৭; মাস আশ্বিন, তেতিথ ২৫।

এই চিঠি পাই কছাৰী বজা কৃষ্ণচন্দ্ৰ নাৰায়ণে আমাৰ কটকীহঁতৰ লগত, কছাৰী কটকী সাগৰ ফা আৰু ফেলা নামে দুই কটকীৰ হাতত ভদ্ৰকান্ত বৰবৰুৱালৈ এক লিখা পত্ৰ দি উত্তৰ দি পঠালে। সেই চিঠিখনি এই :

যতি শ্ৰীমন্দাবনবাসস্থানাধিষ্ঠিতশ্ৰীশ্ৰীমন্তাখাগোবিন্দাৰলচৰণাববিন্দয়োঃ গলম্বকবন্দ
নিপ্পন্দমান প্ৰাণানন্দিত যন্তমধু বতাহ মানস শ্ৰীযুক্ত ভদ্ৰকান্ত বৰবৰুৱা ৰাজ ধৰ্ম্মানুশালী-
নিয়মসুৰত সচিববৰেষু।

ভবন্তহোৱতি ৮৮ৰাৱা সমনিসং ভাবনামত্ৰ ক্ষেমযান্তে তৰাং বিশেষঃ যখন গাব শত্ৰু মধো হৈতে শ্ৰীকৃষ্ণসিংহ ৮৭ ৰাজা তাম্ৰধ্বজক উদ্ধাব কৰিয়া শ্ৰীশ্ৰীবিশ্বনাথ ক্ষেত্ৰে দক্ষিণ উকতে শ্ৰীশিবসিংহ মহাৰাজাক ও ৰাজা তাম্ৰধ্বজক বাম উকতে বৈসৱা পিতাপুত্ৰ সহস্ৰ সত্য ধৰ্ম কৰিয়াছিল, তদ্ব্যধ্যোভৱদেশ অভেদায়বং চিত্ৰ শ্ৰীতিপূৰ্বক যতে গজাপ্ৰোত চলি গৈছেন; তদনুকণ ভাবভাবনাস্তবনেতে আছে, কিন্তু দেশ কাল শূন্যতাকপে নাচলেন। অতএব পূৰ্ব ব্যৱহাৰাদি বিপৰ্য্যয় কিঞ্চিৎ হৈয়া থাকিবে। তত্ৰাপি যমান্তৰুবনীয় পত্ৰিহাৰা বৈভ হৈয়া কালাকাল কণ কৰিয়া প্ৰসাদ হৈতে হয়। অতএব ময় ধৰ্ম্মপুৰ দেশীয় কিয়ংলোক শ্ৰীমদাক হৈয়া যমাজা প্ৰবল কৰেণ; যাতু পিতা পুত্ৰসম্ভোভৱ দৌৰৈক হৈল। তত্ৰাভ্যৰ জাপন কৰিতে

যশাভিযান চিত্তে বাই। যদীর পত্র প্রেবণা কবিত্তেছি, আপনে ৮ক আপন কবিত্তা
যদীর কিত্ত নবকীট শ্রীযশাভিযানপূর্ণ দ্ব কবিত্তা দিবক। বিজ্ঞানেন্দু। শক ১৭১৭,
যান ফাল্গুন, তেপিন ১০।”

বর্গদেও কমলেশ্বর সিংহই নিজেও পূর্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ভাঙ্গবীরাব পদ্যবর্ষ স্তে
ভাপি বোবা যানুহবোবক আকৌ বুহাই আনিবব কাবণে জরস্তাব বাবসিংহ বজালৈ
অনেক লেখা-লেখি কবিছিল। ১৭২৩ শকত জরস্তাব বাব সিং বজাই আনাব
বর্গদেবলৈ এইদৰে এক পত্ৰ লিখে :

বস্তি চতুর্ভুখশতমুখপ্রমুখবহির্ভুখমোলিমল্যাবমণিভবণিত্তিত্তি ব্যতিকব ভাস্তবণি-
বাজিত্তিনির্দেপ্ত দেবভাচবণসবোকহম্মদণিঃস্তাদ্যামম্মকবম্মবিন্মুকব জবযান্তমাণ
শ্রীশ্রীযুক্ত বর্গদেব মহাবাজাবিবাভেন্দু।

নির্দেপ্ত চবনৈকভান যানযাদিত্ত প্রভুতভুতিবৈভব বিপুল কুম্ব দিবাকবার
মনে স্রবণকমল বিকাশমানদীনদৈন্দ্রদমন শ্রীশ্রীযুক্ত জরস্তাপূব পূবদবস্র প্রেবিত্ত পত্ৰিকেন্দ্র।
বিবাজতে তবাং নারনঃ তদ্রাং ভব্যমবাহ ভং সৰীহে পবং সমাচাব সস্ত্রিত্তি :

গুণপত্ৰধাবাতে জানিলাম, পূর্বেব শ্রীতি সযদীর বে সকল লেখিরাছ, তাহা
উপযুক্ত হয়। তোমাদেব সুপ্রভুল শক্তদমন স্রবণ যাত্রে বহ আনন্দতকে পাই। অপবক
আপনি লিখিরাছ, জরস্তাপূবে বংপূব, বংপূবে জরস্তাপূব একতাপত্তি শ্রীভেব অভেদতা
আমি অবিস্মৃত নাহয়। সময়ের গতিক ঈশ্বরী ইহাতে বাহাবিবোধ হেতু উকীলপত্ৰ
গতান্নাত হৈতে নাপাবে। অভির্গ গাবে কত গোটা মুঠে কুম্বণা কবিত্তা বাহা
বিবোধ কবিরাছে। ভাটিব বাজাসকলে তত্ত্ব বার্ভা নাপাই সস্ত্রিত্তিকত সুপ্রভুল হৈ
আছে; অল্প শেষ আছে। ঈশ্বরী কপাতে অলপ দিবসেই সুপ্রভুল হ’বে; হরনর, এক
প্রকাব বিবোধেব শেষ দেখিবাম। আপনাতে অভেদতা কাবণ জানাইলার; আক
ভগবীরা প্রকাব কাবণ লেখিরাছ, ইহাব যথোচিত্ত সদ্ব কবিবার। সস্ত্রিত্তি যদীর-
বিবোধ নিবৃত্তি বাটমুক্ত কবণার্থে চেক্তিত্ত আছে। আব পূর্বে অন্তে অন্তে হাবাতে
ভনিরাছি সীষা ভাজিরা যদেখাপ্তিত্ত প্রকা নিরাছ, তথাচ-পূর্বেব ধর্মাবলোকন কবি
আছি। এমত বীতি ভাল নাহয়। পুনশ্চ লেখি বস্তপি ৮৮ব কপাবলোকন হয়,
পূর্বধাবামুসাবে উকীলপত্ৰ গতাপত্ত হয়; তবহি প্রণয়ের বুদ্ধিত্ত হয়। অতপবং
শ্রীবামচন্দ্র কুম্বের সবিশেষ বাচনিত্তে জাত হৈবাই। ইতি শক : ১৭২৩, যান যাব।

কোলপত্ৰবিত্তি কিঞ্চিৎ পত্ৰচিত্ত। বক্তবর্ষ সাবি ১ যান, সাংবা যান ১, ব্যতিকল
৪০ গোট, লবঙ্গ কিঞ্চিৎ।”

জরস্তা বজাব এই চিঠিখন বাবচন্দ্র নামে এক কটকীয়ে আনাব ইরালৈ আনিছিল।
তেওঁ ফাঙন মাহত জরস্তাপূববণবা আহি বহাঙ্গ মাহত আনাব জাঙ্গিৰ চকী পালেহি,
আক জেঠত আহি বংপূব মগবত উপস্থিত হ’লহি। বর্গদেব তেতিয়া বোমহাটব মগবত।

পাচে জয়ন্তাব কটকীক শৰ্ম্মাই বন্ধাব (আজিকালিৰ “সৰ্ম্মাই বন্ধা”) নামে বোজবাজ দি, কেইদিনমান থৈ, এদিনা গধূলি ভদ্ৰকান্ত বৰবৰুৱাই ধাবা মতে কটকী ভুলিলে, আৰু আয়াৰ মজিন্দাব বৰুৱাই সেই চিঠি পঢ়ি শুনালে। চিঠি পঢ়া হ’লত, কটকীৰ লগত আন কথাবাৰ্তা পাতি তেওঁক ফুলচন্দন দি, বাহৰলৈ পঠিয়ালে। পাচে স্বৰ্গদেৱে সেই পত্ৰৰ উত্তৰ বৰবৰুৱাক দিবলৈ বুলিলে। বৰবৰুৱায়ে স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞামতে জয়ন্তীয়ালৰ বজালৈ তলত লিখা দৰে এক পত্ৰ দি জয়ন্তাব কটকীক বিদায় দিলে।

যন্তীশ্ৰীমদিশ্ৰীদিব্ৰন্দাবকবন্দ বন্দিত পদদ্বন্দ্বাববিন্দ শ্ৰীগোবিন্দপদকমলামন্দ য়েহুবৰকবন্দেদিব সাম্ভ্ৰানন্দ মন্দিবনীতি সুন্দৰী পৰিবন্তিত কলেৱৰ দ্ববিণ বিভবণ ত্বীকৃত সীৰ্ৱানক্ৰমকীবহিতীৰসোদৰ কীৰ্ত্তিপুৰ জয়ন্তীপুৰ শ্ৰীমদ্রাম সিংহ নৃপেশু।

যন্তী শ্ৰীমদ্বিশ্বেশ্বৰ চৰণ শ্ৰীপৰ্ণপৰায়নাস্তব্ধবণ ধিষণাধিকৃত ধিষণ নীতি সেতু বন্ধক শ্ৰীমদ্ববৰুৱা যন্তী শ্ৰুঙ্গ্য লিপিবিরং বিবাজতেতবাম অনুদিনং ভবন্তব্যমীহ ধানানাম বাহন্তং ভদ্ৰং নঃ।

বিশেষ সমাচাৰ এহি শ্ৰীশ্ৰীৰুদ্ৰানে আপনে শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ কটকীৰ যোগে যে পত্ৰ প্ৰেৰণ কৰিছিল, সে পহুছিল। তাহাৰ বাচনিতে শ্ৰীশ্ৰীৰুদ্ৰ সকল সমাচাৰ জ্ঞাত হৈয়া পৰমাপ্যায়িত হৈল। তাৰপৰ শ্ৰীশ্ৰীৰুদ্ৰ আপনাৰ কটকী মুজ্, কুব্, কে সাক্ষাত কৰালেন। সে সময়ে যে কথোপকথন হৈয়াছিল, তাহা সকল কটকী মুজ্, কুব্, জ্ঞাত হৈয়াছে; আৰু পত্ৰ লিখিরাছিলেন, পূৰ্ৱেৰ প্ৰীতি সম্বন্ধীয় উপযুক্ত হয়। এই কপ কিয়ং কাল হৈতে কথনমাত্ৰ প্ৰবৰ্ত্তনা ভাব হৈ আছে। সম্প্ৰতি যেমতে পূৰ্ৱ ৰুদ্ৰ প্ৰীতি বন্ধা পোৱা যায়, তাহা কৰেনসে উচিত হয়। আৰু বলিৱাছেন, সুপ্ৰভুল শত্ৰুদমন শ্ৰবনমাত্ৰকে বহু আনন্দ তাক পায়। আপুজন হৈলে শুভাকাঙ্ক্ষী হবনসে উচিত। আৰু যে বলিৱাহ, উত্তৰ দেশেৰ প্ৰীতি ও একত্ৰাপত্তি বিন্ধত নাহয়, এবাক্য আপনাৰ সত্য বটেন, তাহাতে লিখিৱাছেন শ্ৰীশ্ৰীৰুদ্ৰ ইচ্ছাতে নৰ্থদেব কত গোটা গাৰো পথ বিবোধ কৰিৱাছিল; সম্প্ৰতি সুপ্ৰভুল হৈয়াছে; অল্প শেষ আছে; তাহাতে অল্প দিবসেই সুপ্ৰভুল হয় নাহয়, একপ্ৰকাৰ বিবোধেৰ শেষ দেখিৱায়। আপনাতে অভেদতা কাৰ্য্য জানাইলাম। আত্মাও এসকল জ্ঞাত আছি; কিন্তু বাহা বিবোধ যে শেষ আছে, তাহা চেষ্টিত কৰিৱা পথ খোলোছা কৰি পূৰ্ৱেৰ ৰুদ্ৰে থাকিৱা সৰ্ব্ৱধাবামুহুতে উকীল গভাৱাত হৈলে উত্তয়েৰ এবং উত্তয়ত বন্ধা পাই এবং প্ৰীতো জিৱাদা হয়; অভেদতা বাক্যে ভেবেসে উচিত হয়; আৰু ভগবীয়া প্ৰজাব কাৰণ যথোচিত সম্বন্ধ কৰিবাম এমত যে লেখিৱাছেন এবাক্য কৰেনসে উচিত; ভদ্ৰাচ কাজেৰ দাবাই বুজিতেনা যেকালে এদেশেৰ শত্ৰু যান্নাববীৰাক দমন কৰা গেল, সেকালেতে যৰণ ভয়ে বহুলোক গিয়া সেখানেৰ দাতি লোৱাইল। সে সময়ে আমাদেব লোকে সেখানেৰ লোকক বলিৱাছিল, আমাদেব প্ৰজাক ভোৱাসকলে বাৰিবেক না। এবং সংস্থানো দিবেক না। শত্ৰু হৈতে পশ্চাৎ জ্ঞান

যদি হৈবে, এবং উত্তৰেৰে শ্ৰীভোগ নকৈ হৈবে অতএব বাখিবেক না। তথাচ সেখানেবে
বাক্য পোৱালি ও গাবো ও দাঙিমান, এসকলে দ্ব্যভাষিলাবে কোনোকপ অন্তৰ্ভা বাহন,
যদিচ্যাত অন্তৰ্ভা হ'বে আমাতে বুজিবেক, এমন বলি জিন্মা কৰি বাখিলেক। সম্প্ৰতি
সে দাঙিব বাক্য পোৱালি ও গাবো ও কছাৰী এ সকলেই য়ায়ামবীয়া সহিত সন্মিলিত
হৈয়া যেকপে বন্দকাৰ্য্য কৰিরাছে, তাহা সকলে এমন বন্দকাৰ্য্য কৰিতে শকা নাহন, এমত
বুজা যায়। ইহাতে আশ্চৰ্য্য বোধ হৈয়াছি। কোনো প্রধানজনেৰ ইঙ্গিত না হৈলে, এমন
সামান্যলোকে ওকতৰ কাৰ্য্য কৰিতে পাবেনা। যাহাৰ ইঙ্গিতত এমন অকাৰ্য্য হৈয়াছে,
শ্ৰীশ্ৰী ১৮/এ যে কবাবে, তাহা অৱশ্যে হৈবেক। অতএব পূৰ্ব শ্ৰীতিতে থাকিলা আমাদেব
ভগনীয়া শ্ৰীজা. এবং য়ায়ামবীয়া সেখানে যে আছে, সকল ছাড়ি দিবাৰ জন্ত সে লোককে
হুকুম দিবেক। সেকপ নাকবি পূৰ্ব ১৮ নিৰ্দ্ধাৰ ছাড়াইলে এবং শ্ৰীতিবাক্যো নাচৰিলে,
ইহাতে যে কপ হবে, তাহা, আপনে জানিবেন। পশ্চাতে সে শ্ৰীজা. এবং
য়ায়ামবীয়া বাখিতে পাৰিবেক না। অতএব লেখিতেছি। আব লেখিরাছেন, পূৰ্বে
অন্তান্তেৰে দ্বাৰা শুনিয়াছি, সৌমনা ভাঙিলা মক্ষেশাশ্ৰিত শ্ৰীজা. নিয়াহ, তথাচ পূৰ্ব ১৮
অবাবণ কেন কৰিরাছি, এমত বীতি ভাল নাহন যে বলিরাছেন, সম্প্ৰতি উপযুক্ত নহি,
নিশ্চয় বুজিবেক। আমি পূৰ্ব ১৮তে আছি; যদিচ্যাত তাহাকে আমি ছাড়ান হৈবাম,
আমাদেব অত শ্ৰীজা. অত দিবস সেখানে বাখিতে পাৰা হৈতেনা। কিন্তু সেখানেৰ
আপনাৰ আজ্ঞামুসাৰে পাত্ৰ আসিলা যে কিছু য়ায়ামবীয়া এবং ভগনীয়া উলিয়াই দিয়াছে,
তাহাকে পাৰাছি। আব বাকী যে আছে, তাহা সকলকো দিতে কবুল কৰিলা পাত্ৰবঃ
এবং বজাপোৱালি সেখানে গিরাছে। সম্প্ৰতি দেইনা, তথাচ আত্মাও সৌমনা ভাঙিলা
জানিতেনা, এবং ভোজ্ঞাও দুই লোকেৰ বাক্য শুনিবেন। সম্প্ৰতি যে শ্ৰীজা. যে কপ
তাকিন পোৱা যায় তাহা কৰিবেন। যদিচ্যাত দুইলোকেৰ যন্তৰাত থাকিলা ছাড়িলা
দেইনা, পশ্চাৎ যে হ'বে ১৮/এ জানেন। আমি জনা যায়না। কিংকি পত্ৰচিহ্ন
পঠাইতেছি, পছহিবেক। বাকী সমাচাব, ওখানেৰ শ্ৰীজয়দেউকটকী ও টেকেলা বৰা
শ্ৰীজয়দাস, সেখানেৰ শ্ৰীবাহচন্দ্ৰ কটকী ও গাইবহ ইহা সকলেৰ যুগ জেৰানিতে সকল
সমাচাব জাত হৈয়া আপনাৰ নিজ মঙ্গলাদি লেখিলা পৰিতোষ কৰিবেন। ইতি পূৰ্ব
১৭২৫, ভেবিখ ২৮ বাঘ।

---

* বোৱামবীয়া বিজ্ঞানৰ সময়ত পূৰ্বে অৱশ্য বিকলত আৰাৰ দেশৰ অনেক শ্ৰীজা. আৰু গ্ৰামৰ
ভিত্তত অনেক বোৱামবীয়াও ভাগি গৈ জয়ন্তীয়া আৰু কছাৰী ৰাজ্যত আশ্ৰয় লৈছিলগৈ। সেই
বক্ততে আৰাৰ কমলেশ্বৰ সিংহ জৰ্গণেৰে দাঙিৰদীয়া গোজা, দেলী, বলা, আৰু চহৰী, এই চাৰি ঠাইৰ
বজাপোৱালি কেইটাক আৰাৰ বৰ্গদেৱে এৰি দিলে। বাকী ভগনীয়া বাহুবিলাকত বুৰাই দিখল
কবুল কৰাত, বজাপোৱালি কেইটাব লগত আৰাৰ পাত্ৰবৰ অনিকে পঠাই দিয়া হৈছিল। তেওঁ সেই
ভগনীয়া বাহুবোৰক আৰাৰ দেশলৈ লৈ আহিছিলগৈ। সেই সময়ত পাত্ৰবৰ অনিয়ে বৰপাত্ৰৰ
বিষয় ৰাখিছিল।

সন্দেশ :—ভালুত সোণৰ ফুল দিয়া হাঁচটি ১ ; আঁচুৰ আঁচলে পাবিয়ে ৩৭৭ কটা পাবি ফুলাম পাবি দিয়া কাপৰ ১ জোৰ, বদলাদিয়া চেলেঙ্গ ১, গ্ৰাৰে কমৰ বজা ১, চাধা বানত ১, চাটনৰ ছোলা ১, পাটৰ ধুতি ১, সোণৰ মলয়া কৰা কটাৰী ৪ খন, পিতলুৰা ৬, উকা ৬, এই। কটকীক দিয়া বটা :—কটকী বামচন্দ্রৰ কুহুমবুলীয়া পাগ, আতলচৰ জেমা, যুৰীয়া কাপোৰ, পটুকা, কৰমফুলা, তিনি ঠাইত সোণ খতোৰা খাক, খবছৰ ৰূপ ৩০ টকা, সোণ এটকা। তাৰ লগৰ পালি কটকী ২টাৰ কপাহী পাগ, খনীয়া কাপোৰ, কমৰ বজা, অস্তি, গাৰো এটাৰো, এবং খবছৰ ৰূপ, এই তিনত ৩৬ টকা।

আমাৰ কটকী জয়দেউৰ বটা :—কুহুমীয়া পাগ, ঢেকেৰী চৰাৰ জেমা, কুহুমবুলীয়া যুৰীয়া কাপোৰ, কপাহী পটুকা, উকা খাক, কৰমফুলা, খবছৰ ৰূপ ২৪ টকা, সোণ ১ টকা।

সক কটকী ছুটাব : ভূনি, চেলেঙ্গ, অস্তি, পাণ্ডবি, খবছৰ ৰূপ ২৪৭ টকা।

টেকেলা বৰাৰ : জবখীয়া পাগ, খনীয়া কাপৰ, কপাহীৰ জেমা, কেক, খবছৰ ৰূপ ২০৭ টকা।

বৰটেকেলাৰ : ভূনি, চেলেঙ্গ, পাণ্ডবি, অস্তি, খবছৰ ৰূপ সকল টেকেলাক ২৪৭ টকা।

চকীয়ালা বৰাক : ৰূপ ৮৭ টকা।”

এইদৰে কমলেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়া আৰু ভদৰি (ভদ্রকান্ত) বৰবৰুৱা আদি মন্ত্ৰীসকলেৰে পৰামৰ্শ কৰি ভগা দেশ পাতিবলৈ বিশেষ যত্নবান হ’ল। বিবিলাক যাহুহ ভাগি গৈছিল, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই সিবিলাকক বিচাৰি গোটাই আনি পুনৰ সেই ঠাই আৰু খেলত পাতিলেহি; আৰু বিদেশলৈ যোৱা বোৰকো যত্নকৈ পুনৰ দেশলৈ অনালে। অনেক বিদেশতে থাকিও আহিল। বিশেষকৈ চট্টগ্ৰাম অঞ্চলত ভালেখিনি আহোমৰ উচ্চবংশজাত যাহুহৰ সন্ততি থাকিল, সিবিলাকৰ অনেকেই এই দেশীয় বন্ধুৰা ফুকনৰ সতি-সন্ততি। সিবিলাক আজিকালি বড়িও বা “বৰুৱা” বুলি পৰিচিত, তেখেতসকলে কিন্তু বজালি বুলিহে নিজক পৰিচয় দিয়ে, বাস্তৱতে ই বৰ চুখৰ বিষয়। অকল সিবিলাকেই নহয়, কোচবিহাৰৰ বজাও বজালী, গোৰীপুৰৰ বজাও বজালী, কাইলৈ বিজৱীৰ আৰু দৰজাবজাৰ বংশ যে বজালী নহ’ব, ইয়াৰ কোনো কাৰণ নাই; কিয়নো অনেক অগমীয়াৰ আজিকালি “বজালীয়েনীয়া” বোগ হৈছে, এই বোগে অগমীয়া জাতিৰ অস্তিত্ব লোপ নকৰিলেও ভাল।

পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই ভগা দেশ পতাৰ যত্নত থাকি গ্ৰজাবিলাকৰ খেতিবাতি ভালৰূপে নোহোৱাত আৰু দেশৰ অৱস্থা ভাল নথকাত, পাইকৰ খাটনিৰ নিয়ন্ত্ৰে কিছুমান শিথিল নিয়ম কৰি দিলে। নগাইবপৰা সিদ্ধুবা হাজৰিকাক সপুত্ৰে ধৰাই আনি, পুতেকক আগৈয়ে বধ কৰাই; তাৰ বাংশ বাপেকক বুৰাই পাছত সিদ্ধুবাৰো

প্ৰাণদত্ত কবিলে ; আৰু গৌৰীনাথ সিংহৰ জীৱক তুলনী আইদেওকো অতি সমাবোধে সৈতে চিৰিং ফুকনলৈ বিয়া দিলে। সেই সময়ত বজা আৰু প্ৰজাব আৱ-উংগল আৰু অৱস্থা এনেহে আছিল যে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া আৰু তদবি বৰবকৰা আদি অস্বাভাৱ পাণ্ডিত্যসকলৰ সময় উজনিৰ কালে দৃষ্টি বাৰোঁতেই গ'ল। কামৰূপৰো অৱস্থা সেই সময়ত ভাল নাছিল। হুৰবাব বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনে সেই সময়ত সুবিধা পাই কামৰূপত নানা প্ৰকাৰ অভ্যাস কৰিছিল। কামৰূপীয়া মানুহক সততে চেকেৰী বুলি যে হাঁহিছিলেই, তাৰ উপৰিও সন্ধ্যা লাগিলেই কোনো চেকেৰীক গুৱাহাটী নগৰত সোমাবলৈ নিদিছিল, আৰু তেওঁৰ হুই পুতেক জম্মো আৰু শিৱালী নামে দুজন ডেকাই “বালকদাস” নামে হাতী এটাক ভাঙ ধুৱাই মডলীয়া কৰি নগৰত এৰি দিছিল, আৰু সেই হাতীয়ে মানুহৰ যি অনিষ্ট কৰিছিল, তাতে তেওঁলোকে বৰ আনন্দ উপভোগ কৰিছিল। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই যদিও এইবিলাকৰ বাতৰি পাইছিল, তথাপি দেশ পতা আদি কাৰ্য্যত বিশেষকণে ব্যস্ত থকাত, তালৈ বৰকৈ যন নিদিছিল। এই কাৰণে কামৰূপীয়া প্ৰজাৰ মনত বৰ অশান্তি হৈছিল ; আৰু পূৰ্বে গৌৰীনাথ সিংহ স্বৰ্গদেৱ গুৱাহাটীত থাকোঁতেই দৰজাৰ কক্ষনাবাৰণ বজাবে মিল হৈ, কামৰূপৰ কিছুমান মুখ্য মানুহে আহোম বজালৈ দ্ৰোহ ভাব দেখুৱাইছিল। কাপ্তান ওবেলচ্ (Capt. Welsh) অহাৰ পাছত গৌৰীনাথ সিংহ স্বৰ্গদেৱে সৈতে সন্ধি নিবন্ধন হ'লত, কক্ষনাবাৰণ দৰজালৈ যদিও গ'লগৈ, কিন্তু কামৰূপৰ মানুহৰ মনবপৰা সেই দ্ৰোহ ভাব লুকাই আছিল ; কিন্তু যেতিয়া ব্ৰিটিছ সৈন্য ভটিয়াই গ'লগৈ ; তেতিয়া পুনৰ কামৰূপীয়া মানুহৰ মনত সেই ভাব অলি উঠিল। ইফালে উজনিৰ কাৰ্য্য-কাম চলাওঁতে চিন্তোতেই বজা আৰু মন্ত্ৰীসকলৰ সময় বাৰলৈ ধৰিলে। কামৰূপীয়া মানুহৰ দ্ৰোহ ভাবৰ কথা পূৰ্বানন্দ ডাঙ্গৰীয়াই ভালকৈ বুজিব পাৰি, বদন বৰফুকনক গুৱাহাটীত বৰফুকন ৰূপে বখাটো ভাল

কলিঙ্গাডোমোৰা

গেজেলাৰ বৰফুকন

যেন নেদেখি, সন্ধিকৈ বংশৰ গেজেলা ওৰফে কলিঙ্গা
ভোমৰাক বৰফুকন পাতি, গুৱাহাটীলৈ পঠালে, আৰু
তেওঁক এইবুলি কৈ পঠালে বোলে, বৰ্তমান দেশৰ যেনে

অৱস্থা, এই অৱস্থাত কামৰূপীয়া মানুহৰ মনবপৰা বাতে দ্ৰোহ ভাব আঁতৰে তালৈ বিশেষ চেষ্টা কৰিব। আৰু যদি তাক কৰিব নোৱাৰা, অন্ততঃ যেনেকৈ হয়, দ্ৰোহ বাতে নিবাবণ হয়, তালৈ তুমি বিশেষকৈ চকু ৰাখিব। আৰু তাৰ নিষিদ্ধে বন্ধ কৰিব।

গেজেলা বৰফুকনে গুৱাহাটীলৈ আহি একেবাৰে মন্থন হৈ পৰাত, যদিও তেওঁ কামৰূপীয়া মানুহে সৈতে মিলিছুলি দেশ শাসন কৰিবলৈ অনেক বন্ধ কৰিলে, তথাপি তেওঁ কৃতকাৰ্য্য হ'ব নোৱাৰিলে, কিয়নো সেই সময়ৰ কাৰ্য্যকৰণ ভিতৰৰ অৱস্থা তেওঁৰ ভালকৈ জনা নাছিল। সেই সময়ত কামৰূপৰ হৰবৰ আৰু বীৰদত্ত নামে দুই ভায়ে

(দুয়ো আহোম বজাৰ বিবৰা, গুৱাহাটীৰ বৰফুকনৰ তলতীয়া) মুখ্য হৈ, অন্যান্য অনেক লোকে সৈতে লগ লাগি দ্ৰোহ আচৰিবলৈ ধৰিলে। হিন্দুস্থানী আৰু দাঁতিপাৰৰ

দুখীয়া বা ডুমডুমীয়া

বিদ্ৰোহ

অনেক কছাৰী মানুহে টালোন, দা, আদি অস্ত্ৰ ল'লে, আৰু কিছুমান পাঞ্জাবী মানুহকো বিদ্ৰোহী সৈন্যৰ লগত জুক্ত কৰি লৈ, ১৭১৭ শ'কৰ মাজ মাহত হৰদত্ত আৰু

বীৰদত্তে দেখাদেখিকৈ দ্ৰোহ ভাব অৱলম্বন কৰিলে। হৰদত্তৰ এক ভীয়েক আছিল। সেই ছোৱালীটিৰ হাতভৰিত হেনো পদ্মফুলৰ চিন আছিল; আৰু খোজকাটোতে হেনো মাটিত ভবি নালাগিছিল। ছোৱালীটিৰ নাম পদ্মকুমাৰী। সেই সময়ত অনেকৰ এনে বিশ্বাস হৈছিল যে এদিন সেই পদ্মকুমাৰী বজাৰ বাগী হ'ব পাৰিব। বিজয়ীৰ আৰু কোচবেহাৰৰ বজাৰো হেনো তলে তলে হৰদত্ত-বীৰদত্তক সহায় কৰিছিল। কিন্তু ব্ৰটিছ গৱৰ্ণমেণ্টে আহোম বজাৰ সপক্ষ ধকাত, তেওঁলোকে প্ৰকাশ্তে একো নকৰিলে। বেহাৰৰ নজিবদেৰ চাহাবৰ বংশৰ কোঁৱৰ এজনৰ নিষিদ্ধে পদ্মকুমাৰীৰ বিবাহ স্থিৰ হৈছিল; আৰু তেওঁ হৰদত্তৰ ঘৰলৈকো আহিছিল। পাচে পৰাজিত জাতি বুলি হৰদত্তক আজা কৰাত, সেই বিবাহ ভঙ্গ হ'ল। আৰু আহোমবিলাকেও কামৰূপৰ মানুহক "ঢেকেৰী" বুলি হাঁহি বৰ অৱজ্ঞা কৰিছিল। সেই ধৰ্ম্মতে কামৰূপৰ অনেক প্ৰধান প্ৰধান মানুহে দ্ৰোহ ভাব লৈ, হৰদত্ত-বীৰদত্তক আহোমৰ বিপক্ষে প্ৰকাশ্তৰূপে সহায় কৰিবলৈ ধৰিলে; আৰু সেই বিদ্ৰোহীবোৰে কামৰূপৰ প্ৰায় উত্তৰ কুল অধিকাৰ কৰিলে।

গেজেলা বা কলিগাভোমোবা পূৰ্বে ৰাজখোৱাহে আছিল, তেওঁক বৰ বুদ্ধিমন্ত দেখিহে এনেকুৱা সময়ত বৰফুকন পাতি গুৱাহাটীলৈ পঠোৱা হৈছিল। প্ৰকৃততেও কলিগাভোমোবা বৰফুকন বৰ বুদ্ধিমন্ত, বহুদৰ্শী আৰু ৰাজনীতিজ্ঞ ল'ৰা আছিল। নগৰত পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া, আৰু গুৱাহাটীত কলিগাভোমোবা বৰফুকন এই দুজন প্ৰধান বিষয়াৰ বিচক্ষণ বুদ্ধিৰ বলতে কৰলেখন সিংহ ফৰ্গদেৱৰ ৰাজত্বৰ কালত শাসন-কাৰ্য্য অতি সুন্দৰৰূপে চলিছিল। কলিগা বৰফুকনে এই দ্ৰোহ নিৰাৱণ কৰিবলৈ অশেষ যত্ন কৰিলে। পাঞ্জাব আৰু হিন্দুস্থানৰ মানুহ কিছুমানক সৈন্য দলত ভৰ্ত্তি কৰি, বেলতলা, ডিমকৰা আদি দাঁতি ঠাইৰ বজা কেইজনমানৰ সাহায্য লৈ, দ্ৰোহ নিৰাৱৰ্ত্তনৈ তেওঁ উভোগী হ'ল আৰু সৈন্য পঠালে। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়ালৈকে বৰফুকনে সহায় বুদ্ধি পঠালে, কিন্তু ডাঙ্গৰীয়াই বিশেষ কোনো সাহায্য কৰিব নোৱাৰিলে। পাচে নিজৰ

কলিগাভোমোবাৰ

প্ৰতাপবল্লভ নাম

জাতীয় গৌৰৱ ৰক্ষা কৰিবলৈ কলিগাভোমোবা বৰফুকন বিজে আগবাঢ়ি ওলাল। বৰফুকনৰ সৈন্য দুইত পাব হৈ উত্তৰ পাৰে গ'ল। যি যি ঠাইত দ্ৰোহী সৈন্য লগ

লাগিছিল, আহোম সৈন্য ডালৈ গৈ, বিদ্ৰোহীবিলাকক বিনষ্ট কৰিলে। বৰফুকনৰ সৈন্যৰ অৱ বাৰ্ত্তা পাই, হৰদত্ত কিছুমান যৈতে সৈতে ডোটাৰৰ কালে পলাই গ'ল।

আহোমৰ সেনাবিলাকেও পাছে পাছে খেদি গ'ল। অৱশেষত বিদ্রোহী হৰদত্ত আৰু বীৰদত্তক সপৰিবাৰে ধৰি আনি বৰফুকনে বধ কৰালে। হৰদত্তৰ জীৱক পদ্মকুমাবীক বৰফুকনৰ কুয়েদান নায়েবে এটা হিন্দুস্থানী সেনাপতিয়ে ধৰি নি বিয়া কৰালে। এই বিদ্রোহীবিলাকক “হুন্দীয়া” বা “ডুম্‌ডুমীয়া” বুলিছিল। কলিগাতোৰোবা বৰফুকনে বুদ্ধি আৰু পৰাক্ৰমৰ বলত এই “ডুম্‌ডুমীয়া বিদ্রোহ” নিৰাৰণ কৰি, কামৰূপ পৰিত্কাৰ কৰাত, বৰ্গদেৱে সন্তোষ পাই তেওঁক “প্ৰতাপবল্লভ” নাম দিলে।

এই বিদ্রোহ নিৰাৰণ কৰিবলৈ, বৰফুকনে ভাটিবপৰা কিছুমান চিপাহী আৰু বন্দুক বাকৰ অনাইছিল, তাৰে কিছুমান যোৰহাট নগৰলৈ পঠাই দিলে। ভাটিব

পল্টন গঠন
কাপ্তান গোহাঁই

চিপাহীবিলাকৰ লগত আয়াৰ বেঙ্গলীয়া মানুহ কিছুমানক যুদ্ধবিজ্ঞা শিকাই শুৱাহাটি আৰু যোৰহাট এই দুই ঠাইত দুটা পল্টন গঠন কৰা হ'ল; আৰু বুঢ়াগোহাঁই-পৰীয়া (মৌ-কৈদীয়া) চল্ল গোহাঁইক কাপ্তান গোহাঁই পাতি প্ৰধান সেনাপতি কৰিলে, আৰু তেওঁৰ তলতে কাকতীয়াৰ দৰৰ বলোৱাৰ খদীয়া ফুকনক “দ্বিতীয় কাপ্তান”ৰ বাব দিলে।

সেই বছৰতে ডফলাবোৰে কিছুমান পলাই ধৰা মোৰামবীয়াৰে যোগ হৈ আকৌ উপদ্ৰৱ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। সিহঁতে ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰ হৈ আহি শিলঘাট পাওঁতেই, তাতে বৰফুকনৰ নতুনকৈ শিকোৱা সেনাৰ লগত যুদ্ধ হয়। সেই যুদ্ধত বহুত ডফলা মৰা পৰে, আৰু কিছুমানক ধৰি অনা হয়, আৰু পাছত সেইবোৰক হত্যা কৰাই সিহঁতৰ মূৰবিলাক আনে দেখাকৈ খুটি মাৰি তাৰ ওপৰত শাৰী শাৰীকৈ সজাই ধোৱা হয়। এই যুদ্ধত ব্ৰোহীবিলাকৰ হাতত, গোৱালপাৰাৰ বাছ (Mr. Raush) চাহাব দৰজালৈ বেপাৰ কৰিবলৈ যাওঁতে, মৰা পৰে। প্ৰথমতে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই এইবোৰলৈ মন কৰিব নোৱাৰিছিল, কিয়নো তেওঁ নগৰৰ ভিতৰৰ কাৰ্য্যত বৰ ব্যস্ত আছিল। পাছত আছবি পাই, লগত ভালেখিনি বগুৰা মানুহ লৈ, ডাঙ্গৰীয়া বৰ্তমানৰ তেজপুৰৰ ওচৰেদি উত্তৰ পাৰলৈ পাব হ'ল, আৰু ডফলাবোৰক আক্ৰমণ কৰি ভালকৈ এলেকা দিলে। তাৰ পাছত তেওঁ গড়মূৰলৈ গ'ল; ভাতো পলবীয়া মোৰামবীয়া কিছুমানে সৈতে গোট খাই কোপাই নামে মানুহ এটাই সেনাপতি নাম লৈ, সেই ভেখবত বৰ উৎপাত লগাইছিল। ডাঙ্গৰীয়াই সিবোৰক বণত বটুৰাই, কোপাই আৰু মোৰামবীয়া কিছুমানক ধৰাই আনি প্ৰাণদণ্ড কৰিলে। তাৰ পাছত ডাঙ্গৰীয়া পুনৰ খেৰকটীয়া সূঁতিৰ আগলি আৰু শিমলুঙৰি অকললৈ গ'ল; তাত কিছুমান বিদ্রোহী পাই হতবুদ্ধ কৰিলে; আৰু মোৰামবীয়া বহুত পীতাম্বক পাই ধৰি আনি মাৰিলে; ভৰবি বজা, বাক মোৰামবীয়াবোৰে ভৰতলিংহ নাম দি বজা পাতিছিল; সেইবাব তাৰপৰা পলাই নাছিল।

ইয়াৰ পাছতে ১৭২১ শ'কত ভৰাি বজাই কিছুমান মানুহেৰে যোৱা হৈ বেজবৰাত আকৌ উপহৰ কৰিছিল ; পাচে ডাঙ্গৰীয়াই ধৰাই আনি ভৰািক ওলি দি বৰানে। তাৰ পাছত মোৰাৰীয়াবিলাক কিছুদিন নিতাল মাৰি আছিল। পাচে ১৭২৭ শ'কত বেজবৰাত সৰ্বানন্দ বৰাণে আকৌ হোহা আচৰণ কৰে ; আৰু বাহনাম নামে এক বৰাণক বৰাৰুৰা উপাধি দি, মানব বজাৰ ওচৰলৈ সেনা খুজি পঠায়। প্ৰথমতে মানব বজাই সেনা দি সহায় কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰে, কিন্তু কেইবাখাবো সৰ্বানন্দৰ মানুহে গৈ বৰাক ধৰাত, মানব বজাই দুবাৰ কিছুমান সেনা দি পঠাইছিল। এইবিলাক মানসেনা আমাৰ দেশলৈ অহাৰ কথা মানুহে বৰাকৈ গৰ নাপালে ; কিয়নো সিহঁত আহি আমাৰ দেশ নো লোৱাওঁতেই, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই নানা প্ৰকাৰ চক্ৰান্ত কৰি সিহঁতক ফুচুলাই

বৰ সেনাপতি

দেশলৈ ফিৰাই পঠালে। তাৰ পাছত সৰ্বানন্দে যুদ্ধত মোহাৰি, নিৰাশ হৈ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ শৰণাগত হ'ল ; আৰু ডাঙ্গৰীয়ায়ো তাক বৰ সেনাপতি উপাধি দি, নিজৰ দেশলৈ আনি, বছৰি যটক অঞ্চলবৰণা এটা কৰা সোণাই থাকিবলৈ নিয়ম কৰি দিলে। এই কৰ বছৰত ১০,০০০ টকা নিৰ্দ্ধাৰিত আছিল। খাৰতিহঁতে আমাৰ সীমা ঠেলি, আমাৰ কিছুমান মানুহ ধৰি লৈ গ'ল। সেই কাৰণে কলিগাভোমোৰা বৰজুকনে নতুনকৈ শিকোৱা কিছুমান চিপাহী সিহঁতৰ বিপক্ষে পঠাই দিলে। খাম্ৰিবিলাকৰ লগতে সেই অভিনৱ যুদ্ধ শিক্ষাৰ প্ৰথম পৰীক্ষা ভালকৈ পোৱা হ'ল। চিপাহীবিলাকে পৰ্ব্বতত উঠি, খাৰতিৰ বুঢ়াবজাক ধৰি বন্দী কৰি আনিলে। তেতিয়াৰেপৰা খাৰতিৰ উপহৰ নিৰাৰণ হ'ল। ইয়াৰ পাছত ভালেদিন নিস্তক ভাবে থাকি, অতি সাৱানু কথা এটাৰপৰা কছাৰীবোৰে ক্ৰোধ কৰি, আমাৰ দেশ আক্ৰমিবলৈ উদ্যোগ কৰিলে। ১৭২০ শ'কত নতুন ধৰণেৰে যুদ্ধ-বিজ্ঞা শিক্ষা দিয়া কিছুমান চিপাহী কছাৰীৰ বিপক্ষে পঠোৱা হ'ল। কছাৰীৰ সৈন্ত আগবাঢ়ি অকস্মাৎ আমাৰ সৈন্তক আক্ৰমণ কৰাত, আমাৰ সৈন্ত হৰাকি আহিল। পাচে নাও নথকাত সেই সৈন্তবিলাকৰ অনেক কপিলী নদী পাৰ হ'ব মোহাৰি, আন উপায় নাপাই সীতোৰ ঘেলি পাৰ হ'ব খুজিলে ; তাতে বিস্তৰ ঘেৰা আৰু বন্ধুৰ হানি হ'ল। এই বৰ ১৭২৫ শ'কত শেষ হয়। এই যুদ্ধত আমাৰ জয়লাভ হ'ল হয়, কিন্তু যুদ্ধৰ সান্নাধ্যী অনেক ক্ষতি হ'ল। এই যুদ্ধত প্ৰধান সেনাপতি প্ৰথমতে বৰগোহাঁইৰ যিবি লক্ষীকৈৰ কৈদৰ কৰণায়ৰ বাজখোৱাৰ পুতেক ভীষ্মক সেনাপতি আছিল। পাচে তেওঁ সেই বৰণতে শত্ৰুৰ হাতত মৰা পৰাত, তেওঁৰ ঠাইত বুঢ়াগোহাঁই ঘৰৰ হৰিপদ ডেকা-ফুকনক প্ৰধান সেনাপতি পতা হৈছিল। তেওঁৰ বুদ্ধি আৰু সাহসবৰণাহে আমাৰ কথৰলি জয় হ'ল। এই আপাহতে কমলেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে ১৭২৪—১৭২৬ শ'কতে ডেকাফুকনক যুদ্ধ জয় হোৱা ঠাইৰ ওচৰতে চাবিনীয়াকৈ জয়মান লুহেৰাৰ পুৰা মাটি নিৰুৰ বৃত্তি দিলে। এই নিৰুৰ বৃত্তি এতিয়াও নগাওঁ জিলাৰ চাপৰি মহলত আছে।

ইয়াৰ নাম “মোলান কাৰবা” ; কিন্তু বগজী ডেকাকুকনৰ নাম চিৰস্মৰণীয় কবিতালৈ ইয়াৰ নাম “ডেকাকুকনৰ খাত” বুলিলে। ইয়াৰ সীমা পূৰ্বে ভোমোৰা গছ, পশ্চিমে দলংবছাৰ আইত গছ ; উত্তৰে গা-খজুৰা বিল, আৰু দক্ষিণে লতি যোমোৰা শিয়লু গছ। যুদ্ধত জয় হোৱাৰ অলপ দিনৰ পাছতে ডেকাকুকনৰ এটি পুত্ৰ জন্মে। সেই বগৰ জয় সদায় বনত থাকিবলৈ, সেই ল’ৰাটিৰ নামো “বগ-জয়” বা বজয় ধোৰা হৈছিলে, আচলতে তেওঁৰ নাম ভূবিনাথ হৈ আছিল। এই যুদ্ধলৈকে বনজীয়া বুঢ়াগোহাঁইৰ ডাকবীৰ্য্যৰ বৈশী এগৰাকীৰ গৰ্ভত যে বাঘৰ বৰাণৰ ফালৰ এটি সন্তান হৈছিল, তেওঁকো কমলেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱে ডেকাকুকনৰ ভালে সেনাপতি পাতি পঠাইছিলে ; তেওঁ দোলাবীৰ্য্য বৰাণৰ বিষয় খাইছিল ; তেওঁ এই যুদ্ধতেই বিপক্ষৰ হাতত প্ৰাণ হেৰুৱায়। এনেতে বৰ্গদেৱে গজাবানক বৰগোহাঁই ভাঙ্গি, কপৌমবীৰ্য্যৰ নবহৰিক বৰগোহাঁইৰ পাতিলে ; আৰু পাভৰৰ অনিক ভাঙ্গি, তেওঁৰ ঠাইত কেন্দ্ৰবীৰ্য্য

অবহৰি বৰগোহাঁই
কুৰ্ণেশ্বৰ বৰপাত্ৰ
শ্ৰীনাথ বৰবৰুৱা

কৈদৰ কল্লেশ্বৰ বৰপাত্ৰৰ পুতেক কুৰ্ণেশ্বৰক বৰপাত্ৰ পাতিলে। সন্দিকৈৰ ভদ্ৰকান্ত ওঃ ভদবি বৰবৰুৱাও চুকাৰ শ’ক ১৭২৮। তেওঁৰ ঠাইত দূৰবাৰ শ্ৰীনাথক বৰবৰুৱা পাতিলে। বৰ্গদেওৰ আজ্ঞামুসাৰে কলিয়া

ভোমোৰা বৰকুকনে গুৱাহাটীৰ কাৰাখ্যাত এটি বিভোপন ভাৱৰ থৰ সজাৰ আৰু ছত্ৰাকাৰ দেৱালয় কৰায়। বৰকুকন কলিয়াভোমোৰা যেনে কাৰাখ্যাত ভাৱৰ থৰ ;
ছত্ৰাকাৰ দেৱালয়
বুদ্ধিমন্ত আৰু ওখ মনৰ পুৰুষ আছিল, তেওঁ কৰা কাৰ্য্যবিলাকো তেনে পৰিপাটি আৰু ওখ বাণৰ হৈছিল।

সৰশেহত তেওঁ বৰ্তমান তেজপুৰৰ পূবে ভোমোৰাঙৰি পৰ্ব্বতবৰণা শিলখাটৰ কালে পোনাই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ওপৰেদি, এখন সাঁকো বজাবলৈ এটি বহং অনুষ্ঠান কৰিছিল। কিন্তু তেওঁৰ সেই অনুষ্ঠান কাৰ্য্যত পৰিণত হ’বলৈ নোপাওঁতেই, তেওঁ মানবলীলা সাৱৰিৰ লগাত পৰিল। এতিয়াও তেওঁৰ নাই অনুসাৰে প্ৰখ্যাত তেজপুৰৰ ভোমোৰাঙৰিৰ ওচৰত পোত গৈ থকা ভালেমান প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড শাল কাঠ আৰু পৰ্ব্বতাকাৰ হৈ থকা “চুপ-চুকাঁ” আদিয়ে তেওঁৰ সেই বহং অনুষ্ঠানৰ চিনাকি দিখ লাগিছে। বৰকুকন কলিয়া ভোমোৰা যুদ্ধবিভাঙো এজন সেনাপতি আছিল ; তেওঁৰ বহুদৰ্শিতা গুণে বিভাঙ প্ৰশংসনীয়। ব্ৰিটিছ পৰ্ব্বৰ্ষেকৈৰ পৰাক্ৰমৰ বে প্ৰেট, আৰু মিছিলাকৰ সাহায্যৰে আদৰণীয় সেইটো তেওঁ সূক্ষ্মৰূপে জানিছিল। সেই কাৰণে কোচবৈহাৰৰ দৰে আশাৰ অনমন্যকো ব্ৰিটিছ পৰ্ব্বৰ্ষেকৈৰ “লাল-বন্দী” দি যিহঁতা কবিতালৈ তেওঁ বৰ বহু কৰিছিল, কিন্তু পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীৰ্য্যই তাত প্ৰতিবন্ধক অনুসাৰত সেনে হৈ উঠিব নোৱাৰিলে। তেনে হৈ উঠা হ’লে সম্ভৱতঃ আৰু অনন্যৰা জাতিৰ, বিপৰ্য্যকৈ আৰোহণ, এনে শোচনীয় অৱস্থা বহুসংঘটন। সেই বুলি কিন্তু পূৰ্ণানন্দ ডাকবীৰ্য্যক

দোষ দিব লাগে; কিয়নো তেখেতৰ নিচিনা এজৰা উচ্চৰা দেশহিঁতৈবী পুৰুষৰ পক্ষে সেই কাৰ্য্য নিতান্ত শোভনীয়হে আছিল। তেখেতৰ নিচিনা দেশহিঁতৈবী পুৰুষে সমস্ত পোৰা হ'লে, অৰ্থাৎ অকস্মাৎ যদি তেওঁৰ মৃত্যু ঘটিলাহেঁতেন, আদি অসমীয়াৰ আৰু আহোম জাতিৰ এনে দুৰৱস্থা নহ'লহেঁতেন।

কমলেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেও অলপ যুঁজ লাড়ুকা, কৃতজ্ঞ আৰু যবমিলাল পুৰুষ আছিল। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ পাত অলেখ সদৃশ ৰুকা সজ্জাও তেখেত বৰ বাৰ্ধণৰ আছিল; আৰু কৰতা পাই, তেওঁ নিজৰ বংশৰ ভিতৰতে দেশৰ প্ৰায় সকলো ডাঙ্গৰ ডাঙ্গৰ বিয়ৰিলাক বাখিবলৈ ধৰিলে, আৰু তেওঁৰ নিজস্ব আৰু অভিপ্ৰায়কে তেওঁ সকলো প্ৰকাৰে বন্ধা কৰিছিল। এনে সময়ত, কলিগাভোৰোবা বৰফুকনৰ মৃত্যুত, দুৰৱাৰ বদনচন্দ্ৰকে ওঃ ঘিণাইক গুৱাহাটীলৈ পুনৰ বিতীৰ বাৰ

বদনচন্দ্ৰ বৰফুকন

(২য় বাৰ)

বৰফুকন পাতি পঠায়। বদনচন্দ্ৰও এগৰাকী বাৰ্ধণৰ আৰু কৰতাপ্ৰিয় লোক আছিল। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই ৰাজমাও দেউতা আৰু কমলেশ্বৰসিংহ

বৰ্গদেৱৰ বৰ বিশ্বাস আৰু সন্ত্ৰম পোৰাত তেখেতক দেখাদেখিকৈ কোনেও একো ক'ব বা তেওঁৰ কাৰ্য্যত প্ৰতিবাদ কৰিব নোৱাৰিছিল। কোনো এক সামান্য কাৰণত, দুৰৱাৰ জীনাথক বৰবৰুৱা ভাদ্ৰি, তেওঁ ভদৰি বৰবৰুৱাৰ পুতেক, সন্মিকৈ দেউবামক আনি বৰবৰুৱা পাতিলেহি। ডাঙ্গৰীয়াৰ এই কাৰ্য্যত জীনাথৰ ফলীয়া অনেক মানুহে বেয়া

দেউবাম বৰবৰুৱা

পাইছিল, কিন্তু ভয়তে কোনেও একো ক'ব নোৱাৰিলে।

সাধাৰণতে দেখা যায়, ভয় হ'লেই অভিসন্ধি আৰু নিষ্ঠুৰতাৰ উদয় হয়। ডাঙ্গৰীয়াৰ বাৰ্ধণৰ কিছুমান কাৰ্য্য গুৱাহাটীৰ বদন বৰফুকনৰ অসহ্য হৈ উঠিল। তেওঁ পানীমুৱা প্ৰভৃতি কিছুমান দুষ্ট মানুহক হাত কৰি ল'লে, আৰু সিহঁতক ডাঙ্গৰীয়াৰ বিপক্ষে তেওঁ ভিতৰি ভিতৰি পেট দিলে। বদন বৰফুকনৰ

পানীমুৱাৰ খবৰ

নিচিনা ডাঙ্গৰ বিয়ৰা এগৰাকীৰ ভিতৰি পেট পাই, পানীমুৱা প্ৰভৃতি কিছুমান মানুহে বাতি, "ভকত সেৱা"

কৰিবৰ চলেৰে একেলগ হ'ল। সিহঁতে ৰাজমতী আৰু সেই পক্ষ অৱলম্বন কৰা মানুহবিলাকৰ প্ৰাণ বধ কৰিবলৈ প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে। বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনক এবিও, কোনো কোনো প্ৰধান মানুহেও হেনো সেই গুপ্তমোহী মানুহবিলাকক ভিতৰি ভিতৰি সহায় কৰিছিল। চোৰাংচোৰাই সেই কথা ডাঙ্গৰীয়াক জনাই আছিলে। পাচে পানীমুৱাকে বুখা কৰি ডাঙ্গৰীয়াই গুপ্তমোহী কেইটামান ধৰাই আনিলে। ডাঙ্গৰীয়াই নিশ্চয় জানিলে যে এনে দুৰ্বল লোক কেইটাই গোট খাই যে বন্ধা আৰু মন্ত্ৰীৰ বিৰুদ্ধে যোৱা আচৰিব, ই অসম্ভৱ, এতেকে ইয়াত যি যি ডাঙ্গৰ মানুহে পেটে পেটে সহায় কৰিছিল, সেই সকলোকে ধৰিব লাগে। এই বুলি ডাঙ্গৰীয়াই সেই মানুহ কেইটাক সুধিলে। সিহঁতে

যাব যাব নাম ক'লে ডাঙৰীয়াই প্ৰায় সেই সকলোকে ধৰাই আনি কোনোক ববালে, আক কোনোক বা উগ্ৰশাস্তি কবিলে। শেষত পানীঘুৱাকে আদি কৰি, সেই দ্বোহী-বিলাকবোৰ গুপ্ত ভাৱ বৃদ্ধি ডাঙৰীয়াই সকলোটিকে উগ্ৰদণ্ড কবিলে। এই গুপ্তদ্বোহকে “পানীঘুৱাব খবৰ” বোলে। এই গুপ্তদ্বোহৰ বিষয়ে অনুসন্ধান কৰোঁতে এনে কথাও কোনো লোকৰ মুখে প্ৰকাশ পাইছিল বোলে, গুৱাহাটীৰ বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনবোৰো দ্বোহী-বিলাকৰ লগত পেট আছিল; কিন্তু ডাঙৰীয়াই তালৈ তেতিয়া যবকৈ যন নকবিলে।

১৭২৫ শকত কাকতীয়াৰ খবৰ বলোৱাৰ খড়ীয়া ফুকনক উকিল কৰি আক তেওঁৰ লগতে ভূমৰ চাংকাকতি, তমুপ্ৰায় খাওন্দ, মধু বৰা আক গোবিন্দৰাৰ শৰ্ম্মা খাওন্দ প্ৰভৃতিক লগবোৱা কৰি দি, কলিকতাৰ গৱৰ্ণৰ কেনেবেল মাৰ কুইচ্ ওৱেলচ্, লি কলিকতালৈ উকীল

চাহাবলৈ পত্ৰে লৈতে বৰ্গদেৱে পঠাই দিছিল, আক তাৰ পৰা কিছুমান শিক্ষিত চিপাহী, বন্ধুক, বাকদ আক গুলি অনাইছিল। যোৰহাটলৈ অহাৰ পাছত বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ এনে যন আছিল যে পুনৰায় বংপুৰলৈ ঘূৰি যাব; কিন্তু দেশৰ হলফুল নিৰাৰণ বোহোৱাত সেইটো বৰি হুটিল। সেই কাৰণে যোৰহাটৰ বাহৰকে ভালকৈ নগৰ পাতিবলৈ যন কবিলে, আক পানীৰ কষ্ট নিৰাৰিবলৈ ভোগদৈ নৈ খনালে। এইজন্য বৰ্গদেৱেই হাতী-খোক বান্ধি কিছু হাতী ধৰাইছিলে আক মজালি, বজা বাহৰৰ আলি, কৰাৰ বজা আলি,

আলি-পুখুৰী

চেউনী আলি, সুচন্দে বজা আলি এই কেইটা আলি বন্ধালে। আক এওঁৰ দিনতে পৌৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱৰ পৰ্বতীয়া আই কুঁৱৰদেৱে চেউনী আলিৰ ওচৰতে এক পুখুৰী খনালে, সেই পুখুৰীকে আজিকালি কুঁৱৰী পুখুৰী বোলে। পাচে ১৭৩২ শকৰ শেষ ভাগত বনজ বোগ দেশত প্ৰবলৰূপে হ'বলৈ ধৰিলে। সেই বোগত পৰি বৰ্গদেৱ কমলেশ্বৰ সিংহ ৫ মাঘ কক্কা

কান্দিত মৃত্তিমন্দিৰ

সপ্তমীত বৰ্গী হ'ল। ভোগ ১৫ বছৰ ৫ মাহ ১৩ দিন। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই বৰ্গদেৱৰ নামে কান্দিত এটা মন্দিৰ নিৰ্ম্মাণ কৰাই দিলে। সেই মন্দিৰ ১৭৩৪ শকত আৰম্ভ হৈ ১৭৩৫ শকত শেষ হয়। সেই মন্দিৰ কান্দিত আজিলৈকে আছে। সেই কাৰ্য্যৰপৰা পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ কান্দিত আজি পৰ্য্যন্ত স্থায়ী হৈ আছে।

চন্দ্রকান্ত সিংহ

কমলেশ্বর সিংহ বর্গদেব বর্গী হ'ল ১৭৩২ শ'ক ৬ মাঘ চন্দ্রকান্ত চাবিং বজাই খ্রীষ্টচন্দ্রকান্ত সিংহ নাম লৈ, বজা হ'ল। এইজন্য বর্গদেবেও নিজৰি বসত উঠি আহোম নিয়ম মতে অভিষিক্ত হৈ, আহোম নাম লোৰা নাছিল, "চুড়িন্কা" নামটি চন্দ্রকান্ত সিংহ শব্দৰ আহোম ভাষাত কপান্তৰ যাত্ৰ। বজা হোৱাৰ সময়ত এওঁৰ বয়স প্রায় ১৩ বছৰ বানহৈ আছিল। বৰচ'ৰাত সিংহাসনত তুলিবলৈ যেতিয়া পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ৰাজমন্ত্ৰী ডাঙ্গৰীয়াই তেওঁক লৈ যায়, তেতিয়া তেওঁ বৰ ভয় কৰিছিল।

ইফালে তেওঁৰ ককলয়েক কমলেশ্বর সিংহ বর্গদেব বর্গী হৈছে, আৰু বৰচ'ৰাত দেশৰ সকলো প্রধান প্রধান বিষয়া বহিছে। ৰাজ্যত চলুসুল, এজন্য বজা বর্গী হৈছে, আন এজন্য পাটত বহিব, হৰ্ষ-শোক যুগপৎ উপস্থিত। এনে স্থলত কোমল বয়সীয়া লিগিৰা-লিগিৰীৰে চাঞ্চল্য ধেমালি কৰি থকা চন্দ্রকান্ত সিংহৰ যে মনত ভয় উপস্থিত হ'ব, ইয়াত একো বিচিত্ৰ নাই। বজা কোনোমতে সিংহাসনত উঠিবলৈ নাযায়। ৰাজমন্ত্ৰী ডাঙ্গৰীয়াই তেওঁক লৈ আহিছে, তেওঁক সিংহাসনত উঠিবলৈ কোৱাত, তেওঁ অস্বীকাৰ কৰিলে, আনকি তেওঁৰ চকু চলচলীয়া হ'ল, আৰু তেওঁ একেবাৰে কন্দনামুৰা হ'ল। পূৰ্ণানন্দ ডাঙ্গৰীয়াই বৰকৈ উলমুলাই থবাত, চন্দ্রকান্ত সিংহই তেওঁৰ লগত ধেমালি কৰা বেজবৰুৱাৰ ঘৰৰ ডেকা এজনলৈ আহুনিয়াই এনে ভাৱ প্ৰকাশ কৰিলে, যেন সেই ডেকা জনো যদি বৰচ'ৰালৈ গৈ তেওঁৰ লগতে সিংহাসনত উঠে, তেন্তে তেওঁ উঠিব। ৰাজমন্ত্ৰী ডাঙ্গৰীয়াই অগত্যা তাতে সন্মত হ'ল। পাচে যেতিয়া তেওঁক সিংহাসনত তুলিবলৈ নিলে, সেই ডেকাজন বর্গদেবৰ পাছে পাছে গৈছিল, আৰু বজায়ে ৰাওঁতে দুবি দুবি তেওঁক চাই গৈছিল। সিংহাসনত উঠিব সময়তো বর্গদেবৰ হাতত থৰি ৰাজমন্ত্ৰী ডাঙ্গৰীয়া আৰু আন আন প্রধান বিষয়সকলে বর্গদেবক সেৱা কৰিলে। আন যি যি কাৰ্য্য হ'ব লগা আছিল, সিও হৈ গ'ল; কিন্তু চন্দ্রকান্ত সিংহ বর্গদেবৰ সেই কন্দনামুৰা মুখ তেনেই থাকিল। বজাই থাকি থাকি চকু বাই উঠা যেন কৈ ইফালে নিকালে চাইছিল, বিশেষকৈ তেওঁ সেই বেজবৰুৱাৰ ডেকা জনলৈ চাইছিল, ডেকাজন সিংহাসনৰ পিছ কালে থিয় হৈ আছিল। ডেকাজনৰ নাম নংবাৰ। তেওঁ কুকুৰাচোৰা বৰা ভূতৰ পুতেক, আৰু চন্দ্রকান্ত সিংহৰ সময়সী। নতাই নিৰবিত্ত সময়ত ভাগিল। বর্গদেও ডিঙিবলৈ গ'ল, কিন্তু তেওঁৰ সেই বিষৰ মুখ

আজ বিষয় ভাব ভেতনেই থাকিল। বর্গদেহে বাইরাহে, কথা ভাসাইক নকর, যবদি খেয়ালিও নকবে, যাগোন সন্যাস চিন্তাবুদ্ধি হৈ থাকে। কি চিন্তা, কিরনো বা বর্গদেহে ভেতনকৈ চিন্তা কবে, কেবে একো ক'ব নোহাবে। এই বিধিতে বজাব বনজ বং লগাবলৈ আক ভেতক ইহুবাৰলৈ বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীরাই দান উপায় চিন্তিবলৈ ধবিলে। দেখিবলৈ চিকোণ ল'ৰা-ছোৱালী আদি বজাব লিঙ্গিবা-লিঙ্গিবা সুয়াই দিয়া হ'ল, শেন খেলি বং দেখুৱা, বিহনাচ আক আন আন নানাবিধ খেয়ালি কৰোৱা হৈছিল, কিন্তু বজাব যি বিষয় ভাব ভেতনেই থাকিল। এই বিষয় ভাব ওচাব উপায় অবলম্বন কৰোঁতেই কুৰুবাচোৱা বৰা জুতৰ সত্ৰবাস নামে এক পুত্ৰকে বজাব লিঙ্গিবা সোমাবলৈ পালে।

বজাব সেই বিষয় ভাব মুণ্ডচিলত, বাজমজী বুঢ়াগোহাঁই দক্ষিণ পাটৰ বিজুদেউ অধিকাৰ গোসাঁইক অনাই বর্গদেহক ভাগবত শুনাবলৈ নিযুক্ত কবিলে। গোসাঁই বব দক্ষিণ পাটৰ বিজুদেউ গোসাঁই পণ্ডিত আক বজিৱাল আছিল। ভেতৰ বব জুতবে নানাবিধ বহুস্তব কথা বজাক শুনাগৈ, বজাব মুখত তেওঁ হাঁহি নাই। পুৰি সামবিবৰ সময়ত পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীরা বজাব ওচৰলৈ আহি সেৱা কবিলে। তেনেতে অধিকাৰ গোসাঁয়ে ডাকবীৰালৈ চাই ক'লে খোলে, ডাকবীরাই আমাক যি কাৰ্য্য আনিলে, সেই কাৰ্য্য আমাবছাৰাই সিদ্ধি নহ'ল; বর্গদেহক আদি ইহুবাৰ নোৱাৰিলে। এতেকে তাহানি-বনব বজাব দবে বুঢ়াবামুণক শূলভহে দিব পাৰিব। গোসাঁইগৰাকী বব গাৰাল আছিল; ভেতৰ তপিনাও ডাকৰ আছিল। গোসাঁয়ে যি কথা কেবাব ক'লে, তাকো ভেতৰ বব মুখ ভাগবেবে কোৱাব দবে ক'লে, আক যি শূলত দিয়াৰ উপয়া কোৱা হৈছিল, সিও অকাৰণত এজনী গাৱালী তিকতাৰ শূলবছাৰাই প্ৰাণদণ্ডৰ আজাব কথা উল্লিঙৰা হৈছিল। গোসাঁয়ে যি ভাবে কথাৰেবা ক'লে, তাত আক বর্গদেহে বাইহি থাকিব নোৱাৰিলে। বজাই গোসাঁইৰ কথাত হাঁহিবলৈ ধবিলে; আক বজাব মুখত হাঁহি দেখি মজী আক আন সকলোৰে আনন্দৰ লীৰা নোহোৱা হ'ল। জুতৰ পুত্ৰক সত্ৰবাস বজাব লিঙ্গিবা সোমাই চাক্ত উঠিব অলপ পাছতে এই কথা হয়। সত্ৰবাস বজাকতে জীকুৰুদি বিনিউ আছিল। সেই দিনাৰপৰা চন্দ্রকান্ত সিংহ বর্গদেহৰ মন পালটি আহিল, আক ক্ৰমে বিষয় ভাব ওচি বৰ্তাব জঙ্গিল।

পাচে বর্গদেহৰ বয়স নিচেই কোমল গড়িকে, পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীৰাৰ হাততে বাজা শাসনৰ ভাব সম্পূৰ্ণৰূপে জন্ম কৰা হ'ল। ডাকবীরাই কেই দেখি নিজৰ কাকতে সকলো বাজাব খুলিভাব লৈ, চন্দ্রকান্ত সিংহ বর্গদেহক দাকীগোপালৰ দবে সিংহাসনত বহুৱাই বাজ কাৰ্য্য চলাবলৈ ধবিলে। বাজিৰাত বেউতা বব বুদ্ধিমতী আছিল; তেৱো বিষয় কাৰ্য্য পৰিচালনাত ময়ৰে ময়ৰে বুদ্ধি ৰূপা বিছিল। ককাই-

দেবেকৰ দৰেই, চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে বৰ লাভকুৰীয়া আছিল। সেই বিখিত ভেঠৰ কৌতুকৰ অৰ্থে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙবীয়াই নিৱান পাৰে নিৱান উভোগ কৰিবলৈ অলপো ক্ৰটি নকৰিছিল। চন্দ্ৰকান্ত সিংহই ৰাজ্যতাব লোৱাৰ প্ৰায় হুৱাহুৱ আগতে কলিৱাতোৰোৱা বৰকুকনৰ হুতুৱা হৰ, আৰু ভেঠৰ পাছত কৰলেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱে পুনৰ বদনচন্দ্ৰকৈ গুৱাহাটীলৈ বৰকুকন পাতি পঠায়। এইকথা কথা স্থানত উল্লেখ কৰি অহা হৈছে। বদন বৰকুকনৰ ওপৰত সৰুনাথৰণৰ মতামত ভাল নাছিল, বিশেষকৈ কামৰূপৰ মানুহে ভেঠৰ নামকে শুনিব নোৱাৰিছিল। হুন্দীৱাৱোহ দমনৰ পাছত, বহুদৰ্শী কলিৱাতোৰোৱাৰ সুশাসনত কামৰূপীয়া প্ৰজাৰ মনৰপৰা আহোমলৈ হেৰুৱাব অনেক পৰিমাণে আঁতৰিছিল, কিন্তু বদনচন্দ্ৰকৈ সিবিলাকে পুনৰ বৰকুকন পাই, সেই ভাব আকৌ মনলৈ ঢালি আহিল।

চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে সিংহানন্দ উঠাত অসম দেখাৰ ভাগ্য প্ৰগণত যি মেঘৰ কনিকা অলপহানে দেখা গিছিল, সেই মেঘ ভূখৰি ক্ৰমে ডাঙৰ হ'বলৈ ধৰিলে। বহুদৰ্শী আৰু প্ৰজাবজ্জ কলিৱাতোৰোৱা বৰকুকনৰ ঠাইত পুনৰ বদনচন্দ্ৰকৈ দ্বিতীয়বাৰ বৰকুকনৰ পদত নিযুক্ত কৰি গুৱাহাটীলৈ পঠোৱাত, সেই মেঘ ভূখৰিয়ে অসমৰ ভাগ্যাকাশ ব্যাপি ল'লে। প্ৰায় ছপ বছৰ যি ৰাজলক্ষ্মীয়ে আহোম বংশত অচলাভাৱে বিৰাজ কৰিছিল, এইবাৰ বদনচন্দ্ৰ বৰকুকন বিষয়ত পুনৰ নিয়োজিত সেই ৰাজলক্ষ্মীৰ আসন টলিল,

(৩য় বাৰ)

ভেঠ চকলা চৈ উঠিল। এনেতে প্ৰধান বিষয়াসকলৰ ভিতৰতো সাল-সলনি ঘটিল; কপৌমৰীয়াৰ মৰহৰিক বৰগোহাঁই ভাদ্ৰি ভেঠৰ ঠাইত পূৰ্বৰ নিৰ্ভবনাবায়ণক ৰাজমন্ত্ৰী বাবে সহিতে বৰগোহাঁই পাতিলে। সন্ধ্যাকৈৰ দেউৰায় চুকাল, ভেঠৰ ঠাইত পূৰ্বৰ জীনাথেই আকৌ দ্বিতীয়বাৰ বৰবকৰা হ'ল। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙবীয়াই বজাৰ

ঈনাথ বৰবকৰা

(২য় বাৰ)

দৰে বেশ শাসন কৰিবলৈ ধৰিলে। চন্দ্ৰকান্তসিংহ বৰ্গদেৱে কিছুমান দিন সেইদৰে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙবীয়াৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰি নিৰ্ভৰকৈ ৰাজ্য ভোগ কৰিলে। সেইকেটা দিনৰ ভিতৰতে ভেঠ লিগিবা-লিক্চৌবিলাকৰ লগত বংধেমালি কৰিয়েই প্ৰায় দিন কটালে।

বৰ্গদেও লাহে লাহে ল'ৰাৰ ভাগৰপৰা ডেকাৰ ভাগলৈ বাগবিল। ল'ৰা বহুলত বিবিলাক লিগিবা লিক্চৌৰ লগত বং ধেমালি কৰিছিল, ডাঙৰ হৈ বৰ্গদেৱে সেই-বিলাকলৈ নাপাহৰিলে। কুকুৰাচোৱা বৰা কুকুৰ পুতেক সত্ৰৰায় বৰ্গদেৱৰ বৰ পাটনিয়াৰ আৰু মৰমৰ পাত্ৰ হৈ উঠিল। বৰ্গদেৱৰ অগ্ৰহত সি ক্ৰমে চাৰিঘোঁৱা কুকনৰ পদলৈ উঠিল। বজাৰ ওচৰত সত্ৰৰায়ে ঠাই পাবৰপৰা চন্দ্ৰকান্তসিংহ বৰ্গদেৱৰ পাত্ৰ নথি লভিল। আমাৰ দেশীয়া কথাত কয় বোলে, “বীচ লোকে উলপৰ পায়, ভেটিৱাকৈ পাগ মাৰি খুবি খুবি চায়” সত্ৰৰায়েৰ পক্ষেও তেনে হ'ল। সি আছিল ক'ত

কুকুবাচোৰা বৰাব ঘৰব, হ'ল ক'ত এতিয়া এচও কৰতাপালী চাৰিজনী কুকন। তথাপি ভাব আকাজ্ঞা ভূপ্ত নহ'ল। ভোগ কুৰা "হৰিবা কুকবৰ্জ"ৰ কুকো এবাৰি বৰ্জতে" কুইত খিউ পৰিলে কুই বচাব নিচিনাকৈ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। চন্দ্ৰকান্ত সিংহ নামতহে বজা আছিল, কাৰ্য্যত বজা আছিল পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া। ডাঙ্গৰীয়াৰ অশ্ৰুতিহত কৰমতা দেখি, সত্ৰবাস চাৰিজনী কুকনৰ চকু পূৰিবলৈ ধৰিলে। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াক কেনেকৈ অপদস্থ কৰিব, কেনেকৈ নিজে তেওঁৰ কৰমতাবে কৰমতাবান হ'ব, সত্ৰায় সত্ৰবাসব এয়েহে চিন্তা হ'ল। তাতে বজাব প্ৰিয়পাত্ৰ, এই আপাহতে সত্ৰবাস চাৰিজনী কুকনে বাজাব কাকো ভূণ এডালৰ লগতো নগণ্য হ'ল। লাহে লাহে চাৰিজনী কুকনে শকুনিৰ নিচিনাকৈ বৰ্গদেৱৰ আগত ডাঙ্গৰীয়াৰ বিপক্ষে টুটকীয়া কথা ক'বলৈ ধৰিলে।

এদিন বৰ্গী বজা এজনাৰ বহেবেকীয়া প্ৰাক্তন সময়ত আহোম বীতি মতে গধূলি বজাবে সৈতে সাজ ল'ব পৰা সকলে ভোজ খায়, আৰু আগৰ বজাসকলৰ নামে জীয়া মানুহলৈ সজাই দিয়াৰ দৰে সাজ প্ৰস্তুত আৰু উৎসৰ্গ কৰি নিৰ্দিষ্ট ঠাইত দিয়া হয়। বজাই সেই সাজ দিয়া চাবগৈ লাগে। সেই দিনা গধূলি চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে সেই সাজ দিয়া চাবলৈ গ'ল। বৰ্গদেৱে দেখিলে, কিছুমান সাজ একে শাৰীতে ধোৱা হৈছে, আৰু এখন অলপ আঁতৰত আন শাৰীত দিয়া হৈছে। বৰ্গদেৱে সেই সাজ-বিলাকৰ কথা কাৰ কাৰ সাজ বুলি মন্ত্ৰী ডাঙ্গৰীয়াক সোধাত, বজাসকলৰ নাম ধৰি ডাঙ্গৰীয়াই বুজাই দিলে। তাৰ পাছত, আঁতৰৰ খন কাৰ বুলি সোধাত ডাঙ্গৰীয়াই ক'লে বোলে, সেইখন কমলেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ। আন শাৰীত আৰু আঁতৰত দিয়াৰ কাৰণ সোধাত, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই বোলে, কমলেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱ শিদ্ধিৰি ঘৰত উঠি অতিথিত হোৱা নাছিল; সেই নিমিত্তে শিদ্ধিৰি ঘৰত উঠি অতিথিত হোৱা বজাসকলৰ শাৰীত তেওঁ ঠাই পোৱা নাই। চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱেও শিদ্ধিৰি ঘৰত উঠা নাছিল। তেওঁ সেই চলতে নিজে শিদ্ধিৰি ঘৰত উঠি অতিথিত হোৱাৰ কথা ডাঙ্গৰীয়াক ক'লে; পাচে ডাঙ্গৰীয়াই বোলে, মৰাণৰ উপদ্ৰৱৰ দিনবেপৰা দেশ এনে উছন হ'ল যে শিদ্ধিৰি ঘৰত উঠাত যি পৰিমাণে আয়োজন লাগে; সেই পৰিমাণ বস্তু সংগ্ৰহ কৰা বৰ্তমানে বৰ কঠিন; তথাপি সেই বিষয়ে মই যত ক'ব পাৰোঁ উদ্ভোগ কৰি আছোঁ। প্ৰকৃতপক্ষেও, সেই সময়ত দেশৰ অৱস্থা বৰ বেয়া আছিল; বোৱামবীয়াবিলাকে দেশ লণ্ড ভণ্ড কৰি মানুহক ধনে-প্ৰাণে মাৰি বজাব আৰু বাইজৰ খব কান্ধুটি নোহোৱা কৰি থৈছে। কাণ্ডান্ তৱেলচৰ অশুগ্ৰহত জানিবা সকলোৰে অলপ শান্তি পায়। সেই দেখি চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱকো বজা পাতেতে, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই শিদ্ধিৰি ঘৰত ভুলিবলৈ মন নকৰিলে। শিদ্ধিৰি ঘৰত উঠি অতিথিত হোৱাটো বৰ ডাঙ্গৰ কাৰ্য। বাজাব সেই সময়ত আভ্যন্তৰিণ অৱস্থা যেনে আছিল, সেই অৱস্থাবে শিদ্ধিৰি ঘৰত উঠি অতিথিত হ'বলৈ যোৱাটো একপ্ৰকাৰ অসম্ভৱ; আৰু সেই

কাৰ্য্যত যোগ দিৱাটো টান। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰাই ইয়াক ভালকৈ বুজিছিল, আৰু তাকে বৰ্গদেৱক ভালকৈ বুজাই কৈছিল। বৰ্গদেৱে কিন্তু এই কথা পেটে পেটে ভালকৈ নশলাগিলে। ছুতৰ পুতেক সত্ৰবাসে ইয়াকে সুবিধা পাই আঙণকোৱাকৈ বজাক বুজাবলৈ ধৰিলে বোলে, শিলবি বনত উঠি পূৰ্ণাতিবেক হ'লে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰাৰ নিজ কন্যতাৰ বৰ্ণ হ'ব বুলি তেওঁ ভালে মন নকৰে। এইদৰে আৰু আন আন কথাৰেও লাৰে লাৰে বজাব মন ডাঙ্গিবলৈ সত্ৰবাসে নানাধৰ্ম্মৰ উপায় অবলম্বন কৰিলে।

চন্দ্ৰকান্ত সিংহ এজন দুৰ্বল প্ৰকৃতিৰ বজা আছিল। দুৰ্বল প্ৰকৃতিৰ চন্দ্ৰকান্ত সিংহই পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰাৰ সাংগৰ্ভ কথাৰ বৰ্ণ ভালকৈ বুজিব নোৱাৰিলে। সত্ৰবাস চাৰিজনীয়া কুকন্য কথাকেই তেওঁ কৰ বুলি জানিলে। ইফালে বজাক এনেদৰে বুজাই দিৱা হ'ল যে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই বাজাব ওখিয়াল হৈ থাকে মানে বজাৰ অভিব্যক্তি নহয়; এতেকে তেওঁক মাৰিলেহে কাৰ্য্য সফল হ'ব। এই মন্ত্ৰণাত বজাও আছিল, কিন্তু বুদ্ধিমতী বাজমাও দেউতা (তেখেত সন্ধিকৈ ঘৰৰ জীৱাৰী, নবোত্তম বনকুকন্য নাতিনীয়েক আৰু সৰু বলীয়া বাজখোৱাৰ জীয়েক) এই মন্ত্ৰণাৰ বিৰোধী

বাজমাও দেউতা

আছিল। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰাই তেওঁৰ ল'ৰা ছয়োটিকে বজা পাতে দেখি, ডাঙ্গবীৰালৈ বাজমাও দেউতাৰ বৰ উচ্চ ভাব আছিল; কিন্তু বৰ্গদেৱৰ শিবত মনি উঠিছে, বাজমাও দেউতাৰ সৰু কথা, সৰু উপদেশ চন্দ্ৰকান্ত সিংহে হেলা কৰি উবাই দিবলৈ ধৰিলে।

ইফালে সত্ৰবাসেও দিনে দিনে ডাঙ্গবীৰাসকলক অৱজ্ঞাৰ চিন দেখুৱাবলৈ ধৰিলে। সত্ৰবাস বজাৰ ইমান মৰমৰ পাত্ৰ হৈছিল যে বৰ্গদেৱে সৈতে একে আসনতে সন্ময়ে সন্ময়ে তেওঁ বহিছিল। এদিন বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰা বজাৰ চাকলৈ গৈছিল। সেই সময়ত সত্ৰবাস বৰ্গদেৱে সৈতে একে আসনতে বহি আছিল। ডাঙ্গবীৰাই বৰ্গদেৱক সেৱা কৰিলে; সত্ৰবাসে কিন্তু বজাৰ আসনৰপৰা পাকে নলবালে। ডাঙ্গবীৰাই এইটোত মৰণাত্মক হোৱা যেন পালে। সত্ৰবাসৰ আৰু বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰাৰ মাজত ক্ৰমে বনাত্তৰ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। হুইবো ফালে জুদল মানুহ হ'ল: প্ৰাচীন বংশীৰ বিবেচক, আৰু দেশাস্থবাগী লোক মাজেই বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰাৰ ফলীয়া হ'ল; ডেকা, নকৈ হোৱা বিবৰা আৰু অৰ্দ্ধাচীন লোকবোৰ সত্ৰবাসৰ ফলীয়া হ'ল। ইফালে সিকালৰ আৰু সিকালে ইফালৰ অহিতাচৰণ কৰিবলৈ মন্ত্ৰণা আৰু বড়মন্ত্ৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ছুতৰ পুতেকৰ পক্ষৰ লোকসকলে বাতি বাতি বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীৰাক মাৰিবৰ মন্ত্ৰণা যিনো কৰিবলৈ ধৰিলে। সিহঁতৰ ভিতৰতে এজন বুঢ়াগোহাঁই হয়, আৰু জনচেবেকে তেওঁক বেৰি ধৰি মাৰে। এইদৰে আখৰা কথা হৈছিল।

গোৱালপাৰাৰ সিপাৰে হাৱীয়া বা ফুলবাড আহোম বজাৰ চকী আছিল; তাক হাৱীয়াচকী বোলে, আৰু তাত হোৱা হাটক বজাল হাট বুলিছিল। গোৱালপাৰা

বঙ্গালপাবাত, অৰ্থাৎ আহোম বজাৰ অধীন নাছিল। ইয়াৰ উত্তৰ পাৰে বানাহা নদী, অসম দেশৰ আৰু বঙ্গালদেশৰ বহুদিনীয়া (মোমাই ভাঙুলী বৰবৰুৱাৰ দিনৰে পৰা)

হাদীবাচকী

গীয়া। আহোম বজাৰ দিনত বঙ্গালৰ বেণাৰীবোৰ বেণাবৰ বস্ত্ৰ লৈ গোৱালপাবাত থাকিছিল, আৰু তাৰ পৰা গৈ সিপাৰে হাদীবাচ বঙ্গালহাটত বেহাবেণাৰ কৰিছিল। অসমৰ মুঠেবোৰেও বঙ্গালহাটত থাকি বেণাৰ কৰিছিল। তাত আহোম বজাৰ এক বিষয়া থাকিছিল, তেওঁক ছৰবীয়া বৰুৱা বোলা হৈছিল। বঙ্গালহাটত পোট খোৱা বেণাৰীবোৰৰ পৰা

কথাকোৱা বৰুৱা

বঙ্গালহাটৰ ছৰবীয়া বৰুৱা পৰাকীৰে বস্ত্ৰ মূলি বাহুল লৈছিল, আৰু তাক বজাৰ উৰাললৈ পঠাইছিল। সেই সময়ত বঙ্গালহাটত পৰম্বৰাম ছৰবীয়া বৰুৱা আছিল। সত্তৰামে তেওঁক (ছৰবীয়া বৰুৱাক) সিং চিপাহীৰ নিমিত্তে বৰকৈ ধৰিছিল, কিন্তু বিষ্ণুদলৰ লক্ষ্মীনাথ কথাকোৱা বৰুৱাৰ পৰামৰ্শত গুৱাহাটীৰ বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনে মিছা-মিছি কথা এটাত দাৱ ধৰি পৰম্বৰাম ছৰবীয়া বৰুৱাক ধৰাই আনি হাতীশালত বন্দী কৰি থোৱাইছিল। কিন্তু কি যন্ত্ৰণা হৈছিল, ডাঙ্গৰীয়াই তাৰ দাঁডৰ বাৰ্জা দাঁড়ে পাই আছিল। ডাঙ্গৰীয়া বৰ কাৰ্য্যদক্ষ আৰু বুদ্ধিমন্ত পুৰুষ আছিল। তেওঁ হাতেৰে কাম কৰে, কাণেৰে পুথিও শুনে, আৰু হুইবো দোৰ-গুণ ধৰে আৰু সিদ্ধান্তও কৰে।

পৰম্বৰাম ছৰবীয়া বৰুৱাই বজাৰ বাবত মাৰি এটা উৎকৃষ্ট কিংখাপৰ ধান দিছিল। সেই ধানৰ এটা আঙ্গা-ছোলা বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই আপোন হাতে সি, দুৰ্গোৎসৱ পূজাত লিঙ্গিবলৈ বৰ্গদেৱক দিলে কিন্তু বৰ্গদেৱে সেই ছোলাটো নিজে নিপিন্ধি, তেওঁৰ মৰমৰ লগৰীয়া সত্তৰাম ফুকনক দিলে। বজাৰৰ এটা নিয়ম আছিল যে গম্বুলি গোঁসানী সেৱা কৰিবলৈ বৰ্গদেও যাব লাগে। সেইবাৰ বৰ্গদেৱে পূজাৰ তৃতীয় দিনা (বৰ বলি বা অষ্টমীৰ দিনা) গম্বুলি গোঁসানী সেৱা কৰিবলৈ নগ'ল; অথচ ইকালে বুঢ়াগোহাঁই

কুকুৰাচোৱা ভুতৰ

পুতেকৰ খবৰ

ডাঙ্গৰীয়া প্ৰভৃতি সকলোবোৰে বৰ্গদেৱলৈ বাট চাই আছে। তাৰ পাছত, বৰ্গদেও আনখন অহা সময়তে সত্তৰাম চাৰিদ্দীয়া ফুকন সেইআঙ্গা ছোলা পিন্ধি চতী বগুৰালৈ গ'ল। বৰ্গদেৱৰ আগমৰম প্ৰতীক্ষা কৰি থকা মন্ত্ৰী ডাঙ্গৰীয়া প্ৰমুখ্যে সকলোৰে বৰ্গদেও আহিছে বুলি প্ৰস্তুত হ'ল। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই সত্তৰামকে বৰ্গদেও বুলি ভ্ৰমত পৰি আঁঠু ল'বলৈ ধৰিছিল। গুচৰা-গুচৰি হ'লতহে সেই ভ্ৰম দূৰ হ'ল। এই কথাৰ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া প্ৰভৃতি সকলো মৰণান্তিক হ'ল; আৰু ডাঙ্গৰীয়াই সত্তৰামক পাকত লাগি মোহাৰকৈ কথা পোটাৱিয়েক ক'লে। এইখিনি দিন ধোৱাই থকা ভুই বুধা বোঁৱিলা অগি উঠিল। সেই দিনাবে পৰা দেৱাৰোহঁতক সত্তৰাম চাৰিদ্দীয়া ফুকন আৰু পূৰ্ণাঙ্গক বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ মৰাত্মক হ'ল। চন্দ্রকান্ত সিংহ

অৰোগতি আৰু সত্ৰৰ ফুকনৰ চাউল কেইকঠাৰ চমু চাপি আহিল। সত্ৰবাসেও জানিলে যে পূৰ্ণানক বুঢ়াগোহাঁই থাকে মানে তাৰ মজল নাই, আৰু ডাঙ্গৰীয়াৰো জানিলে যে সত্ৰৰ বজাৰ প্ৰিয়পাত্ৰ হৈ, চাৰিজনীয়া ফুকনৰ নিচিনা ক্ষয়তাপূৰ্ণ বিষয় এটাত থাকিলে, তেওঁৰো অমজল হ'ব সত্ত্বে, আৰু দেশৰো অনিষ্টৰ আশঙ্কা। গতিকেই দূৰে দুইকো ধেমিৰলৈ কাৰবাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে।

গুৱাহাটীৰ শাসনকৰ্ত্তা বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনৰো পেটে সত্ৰৰ লগত যোগ আহিল, তাতো আকৌ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ লগতো অলপ তেওঁৰ মনোভাৱ হ'ল। পিছো আইদেও বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনৰ জীয়েক, তেওঁক বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ চতুৰ্থ পুত্ৰ ওবেয়া নাথ ঢেকিৱাল ফুকনলৈ যিহা কৰাইছিল। তেওঁৰ বিয়াৰ যৌতুকত বিস্তৰ মহা মূল্যবান বস্তু দিছিল। ইও ডাঙ্গৰীয়াৰ এক অসন্তোষৰ কাৰণ হৈছিল; কিয়নো যৌতুকত বৰফুকনে এনেবিলাক মূল্যবান বস্তু দিছিল যে সেইবিলাক বস্তু বজাৰ জীয়েকৰ বিয়াৰেহে যোগ্য। সেই বিয়াতে সেই যৌতুকীয়া বস্তুৰ কথা লৈয়ে দূৰো বিয়েয়েকৰ অলপ চোটা-যোকা লাগে। এই কাৰণেই হওক, বা আন কোনো কাৰণেই হওক, সত্ৰৰ চাৰিজনীয়া ফুকনৰ লগত বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনেও গোপনে গোপনে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ বিপক্ষে মন্ত্ৰণা কৰিবলৈ ধৰিলে। সত্ৰৰ হেনো বদন বৰফুকনৰ সখী আছিল; আৰু তেওঁলোক দূৰো সমবয়সী।

সত্ৰৰ বজাৰ ওচৰত “দহ বোলে দহ, পঁচি বোলে পঁচি”, তাতো ভিতৰে ভিতৰে বৰফুকনো তেওঁৰ ফলীয়া হ'ল। “বজাই বৰ মৰম কৰে” এই আপাহতে বন্ধা নাই, তাতো বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনৰ নিচিনা ক্ষয়তাপালী বিষয়া এজনে যেতিয়া তেওঁক লহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে, তেওঁৰ গা আৰু উৰাল, তেওঁ উঠনশত বা বলাবলৈ ধৰিলে। বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনো যে ভিতৰি সত্ৰৰ ফলীয়া, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই এতিয়ালৈকে তাৰ গম পোৱা নাই, কিন্তু সত্ৰৰ চাৰিজনীয়া ফুকনৰ সকলো আভ্যুপাস্তৰ সন্ত্ৰেদ পাই, বজা আৰু বাজৰাও দেউতালৈ সকলো কথা কৈ পঠালে। বাজৰাও দেউতাই বৰ্গদেৱক বৰকৈ বুজাই-ববাই চালে, কিন্তু তাৰপৰা একো লাভ নহ'ল। এদিন সত্ৰৰ ফালৰপৰা এনে পৰামৰ্শ হ'ল যে বুঢ়াগোহাঁই বজাৰ চান্দলৈ অহা বাটতে খাল এটা খানি, তাক চাকি ধোৱা হওক, যেন বুঢ়াগোহাঁই তাৰ ওপৰেদি গ'লেই খালত পৰে, আৰু তেওঁক ডাঙেই বধিব পৰা হয়। এই পৰামৰ্শ কৰি এদিন বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাবে চান্দলৈ যাত্ৰিবলৈ লোক পঠোৱা হ'ল। ডাঙ্গৰীয়া বড়মজ্জা বৃদ্ধিৰ নোৱাৰি আছিল। দুৰাবস্থাপাৰ্শ্বতেই কুৰুবাচোৱা বকৰাই ডাঙ্গৰীয়াৰ সকলো কথা জনালে। ডাঙ্গৰীয়াই শুনি আচৰিত হ'ল, আৰু সেই চাকি ধোৱা খালটো চান্দলৈ গ'ল। তাৰ সকলো আয়োজন দেখি, দুৰবাক ডাঙ্গৰীয়াই সুখিলে, বজাৰ লগতনো বনৰীয়া হ'ব ক'ত আছে যে তাক মাৰিবলৈ খাল বনাই ৰৈছে ?

মুখবী অথাক !! আক যিবোৰ মানুহ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীয়াক আহিবলৈ সাজি আহিল, সেইবোৰ পলল !

পাচে বুঢ়াগোহাঁই দেশৰ মুখ্য মুখ্য বিষয়া আৰু আন ডাঙ্গবীয়া সকললৈ এই কথা, আৰু সত্ৰবাম চাৰিজনীয়া ফুকনে কেনেকৈ বাজা নষ্ট কৰিবলৈ যত্ন কৰিছে, এই সকলোবিলাক কথা কৈ পঠালে বোলে, গোন্ধে এতিয়া গছ হৈ দেশ উপাস্ত কৰে। এই বুলি কৈ, ডাঙ্গবীয়াই সকলোকে বুদ্ধি সুখিলে। সত্ৰবাম চাৰিজনীয়া ফুকন হ'বৰে পৰা বৰ সৰু কাকো উজুটিভে নিনিয়া হৈছিল; বুঢ়াগোহাঁইক কৰা দৰেই আন আন মানুহকো অপমান আৰু অৰজা কৰি, বৰ্গদেৱৰ অনুগ্রহক কু-ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ইতিব মানুহৰ ল'ৰা এটাৰ ইমান দণ্ডপনি সহ্য বৰ টান। বাইজৰ মুখিয়াল বিষয়া-বিলাকবো সত্ৰবামৰ দণ্ডপনিত গা বেজোৰা হ'ল। যিসকল বিষয়া বজা আৰু বাজাব ভেটিব নিচিনা, বজা যিসকলৰ সন্মিলিত মতৰ তলতীয়া, সেই আটাইবিলাকেই বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীয়াৰ লগত যোগ দিলে। ডাঙ্গবীয়াই সত্ৰবাম চাৰিজনীয়া ফুকনক দৰাবৰ আন উপায় নাপাই দণ্ডেশ্বৰ বৰপাত্ৰ গোহাঁই আৰু নিৰ্ভয়নাৰায়ণ বৰগোহাঁই এই দুয়োজন ডাঙ্গবীয়া সৈতে লগলাগি, তিনিওজন ডাঙ্গবীয়াই এখন মেল পাতিিলে। বাজাব ভিত্তৰত ইয়াতকৈ ডাঙ্গৰ মেল নাই। এই মেলত তিনিওজন ডাঙ্গবীয়া গোট খালে বজাকো সাজিব পাতিব পাৰে। এই মেল বজাব বচ'বাত্তে বহে, অথচ বৰ্গদেৱে ইয়াৰ শুং-সূত্ৰকে নাপায়।

পাচে মেল পূৰ্ণ হ'লত, বৰ্গদেৱক চ'বলৈ আহিবলৈ জনোৱা হ'ল। বজাই শুনি বিবুদ্ধি। তিনিওজন ডাঙ্গবীয়াৰ মেল, ভাঙে বা কাক; পাতে বা কাক; ভাত্তে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীয়াৰ মন কেতিয়াবাবে পৰা বেয়া হৈ আছে। ডাঙ্গবীয়াসকল যেতিয়া চ'বলৈ গ'ল, তেতিয়া বজাব ঘৰত হুলস্থূল লাগিল, বোলে আজি বা কি হয়। পাচে বজাক নিৰ্ভয় কৰিবলৈ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীয়াই তামোল বুথিয়াই "মিত্ৰ তামোল" অৰ্থাৎ বিশুদ্ধতাচৰণ নকৰোঁ বুলি জনোৱা তামোল পঠালে। সত্ৰবাম চাৰিজনীয়া ফুকনে গতি বিষয় যেন দেখি, বজাব চান্দলৈ গ'ল। পাচে সকলোৰে সত্ৰত বহি বচ'বাব পৰা বৰ্গদেৱলৈ জনাই পঠালে বোলে, চাৰিজনীয়া ফুকনক বৰ্গদেৱে চ'বলৈ আহিবলৈ আজ্ঞা কৰোক। বৰ্গদেৱে তাত অসম্ভি হোৱাত, ডাঙ্গবীয়াসকলে বৰ্গদেৱলৈ পুনৰ এইদৰে কৈ পঠালে যে মেলত সত্ৰবাম চাৰিজনীয়া ফুকনক বিদ্ৰোহী বুলি ঠিক কৰা গৈছে, যহাৰো ফুকনক চ'বলৈ পঠাই দিয়ক। বৰ্গদেৱে কিন্তু ফুকনক এইবাবো চ'বলৈ পঠাবলৈ সাহ কৰিব নোৱাৰিলে। পাচে মেলৰ পৰা সত্ৰবাম ফুকনক মানুহে গৈ, বজাব চান্দত উঠি কলেৰে এৰি আনিবলৈকে দিচ্চয় কৰা হ'ল। ফুকনগোহাঁই ডাঙ্গবীয়াৰ বৰজনা পুতেক, অৰি গোহাঁইকেও আৰু ডাঙ্গবীয়াসকলক কৈদৰ আন ডেকাহাজনে সত্ৰবাম ফুকনক ৰখি আনিবলৈ বজাব চান্দলৈ গ'ল। বাজৰাও বেটুঙাই এওঁলোকক ঘোৱা

দেখি বৰ্গদেৱক বৰকৈ ক'লে যে আৰু বিশেষ হাই উকমি নোহোৱাকৈ চাৰিজনীয়া ফুকনক ইয়ানতে এৰি দিয়া হওক। বজাৰো বেতিয়া দেখিলে যে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ বৰজন। পুতেকেই গৈছে, আৰু ভালে ভালে নিদিলেও বলেবে নিব, তাত বজাৰ হাক দিবৰ ক্ষমতা নাই, তেতিয়া লাহেকৈ চাৰিজনীয়া ফুকনৰ গাৰ পৰা বৰ্গদেৱে খাৰোচটো এৰি দিলে। কিন্তু সত্ৰবাস ফুকনলৈ বৰ্গদেৱৰ ইয়ান মৰম আছিল যে এওঁলোকে সত্ৰবাস ফুকনক চান্দৰ পৰা নমাই আনিবৰ সময়ত তেওঁৰ প্ৰাণ নষ্ট নকৰিবলৈ কাৰো মিনতি কৰি বৰকৈ খণ্ড-খাতি দি পঠালে। চাৰিজনীয়া ফুকনক এৰি দিয়া হ'লত, বাজৰাও দেউতা আৰু আন আন হিতকাৰীসকলৰ মনত দৃঢ় বিশ্বাস হ'ল যে বজাৰ ওপৰত আৰু একো অত্যাচাৰ নথটে।

সত্ৰবাস চাৰিজনীয়া ফুকনক চ'বালৈ অনা হ'ল আৰু তেওঁৰ লগে লগে তেওঁৰ সঙ্গীদ্বোহীবিলাককো ডালৈ অনোৱা হ'ল। "হলা গছ দেখিলে সকলোৰে বাগী কুঠাৰ মাৰে," চাৰিজনীয়া ফুকনৰ বিপদ দেখি, আৰু তেওঁৰ পুনৰ সম্পদ কাল এটা হ'ব, এনে আশা বেদেখি, তেওঁৰ সন্তপৰ্ণ ভিতৰৰ বহুত লগৰীয়াৰো তেওঁক জগবন্ত হেঁচি পেলাবলৈ ধৰিলে। বিচাৰৰ সময়ত অগ্ৰাঙ্গ বকৰা ফুকনবিলাক আসনত বহিছিল, কিন্তু চাৰিজনীয়া ফুকনৰ বিৰুদ্ধে তাত আসন নথকাত তেওঁ আপত্তি কৰিলে। পাচে সত্ৰাবপৰা তেওঁক এইদৰে বুজাই কোৱা হ'ল যে তেওঁ এতিয়া এখন দ্বোহী, কাজেই তেওঁ এতিয়া আসন পাবৰ যোগা নহয়। পাচে তেওঁ আৰু তেওঁৰ সঙ্গীবিলাকৰ বিৰুদ্ধে প্ৰমাণ লোৱা হ'ল। মিনকলে প্ৰথমতে সত্ৰবাস চাৰিজনীয়া ফুকনৰ সঙ্গী আছিল, তাৰে অনেকে তেওঁৰ বিপকে প্ৰমাণ দিলে। বিচাৰত সত্ৰবাস ফুকনৰ একে মেলৰে লগৰীয়া বিয়না-দৈচুজীয়া বাহুণৰ চক্ৰধৰ অধ্যাপকৰ পুতেক জগধৰ চাৰিজনীয়া বকৰা প্ৰভৃতি দ্বোহী বিলাকৰ কাৰো প্ৰাণদণ্ড হ'ল, কাৰো বা চকু আৰু কাৰো বা আঠৰ ঘিলা কাঢ়িলে, আৰু কাৰোবা অগ্ৰ কপে দণ্ড কৰা হ'ল। সত্ৰবাস চাৰিজনীয়া ফুকনৰ বজাৰ অনুবোধ যতে সতে নামাৰি, নগা পৰ্ব্বতৰ ফালে নিৰ্ভাসন কৰা হ'ল; আৰু কিছুদিনৰ পাছত তেওঁক তাতে কোঁশলেৰে হত্যা কৰিলে। এই বিচাৰত বিবিলাক বিদ্বোহীৰ প্ৰাণদণ্ড হয়, ইয়াৰ ভিতৰত বহুতেই ডাঙৰ আহোম ডাঙৰীয়াৰ ল'ৰা, আৰু সেই বিৰুদ্ধে উজমিত এই বিদ্বোহীৰে এখন ভয়ানক হলখুল লগায়। এই বিদ্বোহীকে "কুতুবাচোৱা ভুতৰ পুতেকৰ খবৰ" বোলে, অনুমান ১৭৩৭ সঁকৰ বহাগ মাহত এই বিদ্বোহী হয়।

বেতিয়া বৰদচক্ৰ বৰফুকনে গুৱাহাটীত কামিবলৈ পালে যে সত্ৰবাস ফুকনৰ কটীয়া মৰিল, পেটে পেটে তেওঁৰো তৰল বাসল লাগিল। ভুতৰ পুতেকৰ দোষ বিচাৰ কৰোঁতে এবোটো ওলাল বোলে, বদন বৰফুকনেও তলে তলে দ্বোহীৰ লগত বোল দিছিল। কাৰকণী বাহুৰে বদন বৰফুকনক প্ৰথমবাৰ বৰফুকন হৈ গুৱাহাটীলৈ আহোঁতেই একেবাৰে ভাল নাগাইছিল, তেতিয়া তেওঁৰ ভনী আৰু শিয়ালী মায়ে দুই পুতেকে

কামৰূপী মানুহক বৰ অভাচাৰ কৰিছিল; এনে কি তেওঁলোক দুই ভায়ে ওৰাহাটীত 'বালকদাস' নামে হাতী এটাক ভাঙ্গ খুৱাই মতলীয়া কৰি নগৰত এৰি দিছিল; আৰু সেই হাতীয়ে মানুহৰ ঘি অনিষ্ট কৰিছিল, তাত তেওঁলোকে আনন্দ কৰিছিল। তাৰ উপৰিও, "সজ্জা লাগিলে ওৰাহাটী নগৰৰ ভিতৰত ঢেকেৰী থাকিব নেপায়" এই আদেশ তেওঁ দ্বিতীয় বাৰ বৰফুকন হৈ আহি পুনৰ জাৰি কৰাত, কামৰূপীয়া মানুহ তেওঁৰ একেবাৰে বিপক্ষ হৈ উঠিছিল। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই নানা কাৰ্য্যত বিশেষকৈ চাৰিদীয়া ফুকনৰ বিদ্ৰোহত বাস্তৱ্য কৰাত, সেই বিলাকলৈ বৰকৈ মন দিব পৰা নাছিল। এতিয়া ইফালৰ পৰা আকৰি পাই, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই বৰফুকনক ধৰি আনিবৰ নিমিত্তে কাকতীয়াৰ মহেশ্বৰ পৰ্বতীয়া ফুকনক পঠালে।

পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ পুতেক পাঁচজন: বৰজনা লৰিগোহাঁই, কচিনাথ (পাছত বুঢ়াগোহাঁই হৈছিল), প্ৰেমনাথ (পাছত মৰদীখোৱা গোহাঁই হৈছিল), ওৰেবাণাথ (ঢেকিয়াল ফুকন হৈছিল) আৰু ভগৱান (এওঁ নাওঁখলীয়া ফুকনৰ বিষয় বাৰ পাইছিল)। তাৰে ছোৱঁজনে (অৰ্থাৎ লৰিগোহাঁইয়ে) চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱৰ ভনীয়েক মাজু আইদেউক বিয়া কৰায়। কিন্তু ভগৱানে তেওঁৰ লগত আইদেউক সুখেৰে দিন কটাবলৈ নিদিলে। উত্তৰেৰে মনান্তৰ হোৱাত আইদেৱে ককায়েকক এৰি, ভায়েক ওৰেবাণাথ ঢেকিয়াল ফুকনলৈ সোমাল। তেতিয়া ওৰেবাণাথ ঢেকিয়াল ফুকনে বিয়া কৰোৱা নাছিল। মাজু আইদেও তেওঁলৈ সোধোৱাৰ পাছত তেওঁ বদন বৰফুকনৰ জীয়েক পিৰ্জো আইদেউক বিয়া কৰায়। বজাৰ ভনীয়েকলৈ সতিনী কৰি পিৰ্জো আইদেওক দিয়াৰ নিমিত্তে চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱেও পেটে পেটে বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনক বৰ ভাল নাপাইছিল। এতিয়া বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ কেউকালে জয় হোৱা দেখি, বজাৰো বৰফুকনক ধৰা বিষয়ত মত দিলে। এইবিলাক বৰ চোৰাং ভাবে হৈছিল; কিন্তু দৈবাৎ সকলো কথা পিৰ্জো গাভৰুৰ কাণত পৰিল। গাভৰুদেৱে দেউতাকৰ আসন্ন বিপদ দেখি, সকলোবিলাক ভাঙ্গি-চিঙি লিখি পঠালে। এনে এক কথাও প্ৰচাৰ আছে বোলে, বৰ্গদেৱৰ ভনীয়েক মাজু আইদেৱেহে সতিনীৰ হিংসাৰ নিমিত্তে, তেওঁক অপদস্থ কৰিবলৈকে হওক, বা অন্য কাৰণৰ নিমিত্তেই হওক, বৰফুকনলৈ তেওঁক ধৰি অনাৰ বাৰ্ডা চিঠিৰে লিখি পঠালে। কোনে পত্ৰ লিখে, তাৰ বিস্তৰ নাই; সেই চিঠিৰ ওপৰত ঢেকিয়াল ফুকনৰ ছাবমোহৰ ছলেৰে মাৰি দিছিল, সেইকাৰণে সেই চিঠিৰ ওপৰত বৰফুকনৰ বিন্দাস হ'ল।

কোনোৱে আকৌ কয় বোলে, পিৰ্জো আইদেওক বৰ সৰাবোহেৰে বিয়া দিয়াৰ কাৰণে চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে বৰ অপমানিত বোধ কৰি বৰফুকনক ধৰাই আনি বতৰিওঁলৈ এনেবিলাক বড়মুখ কৰিছিল। কোনো কোনোৱে আকৌ এইদৰেও কয় বোলে, পৌৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱৰ জীয়েক তুলসী আইদেৱে, তেওঁক চিঠিৰ ফুকনলৈ বিয়া দিয়াৰ

আগতে, তলে তলে চিঠি চলাই বৰফুকনলৈ গোমাব খুজিছিল, কিন্তু কোনো কাৰণবশতঃ বৰফুকন আনিবলৈ সক্ষম নহ'ল। সেই খন্ততে হেনো তুলসী আইদেৱেহে চক্ৰান্ত কৰি বৰফুকনলৈ সেই চিঠি লিখে, কিন্তু তেওঁৰ ভেনে কৰাব উদ্দেশ্য কি আছিল তাৰ প্ৰকাশ নাই। সেই বাহ'ক, এই কাৰ্য্যৰ মূলতে যে ভিকতা, তাত কোনো সন্দেহ নাই। বাহ-বাৰণব যুদ্ধ, তাৰ মূলত সীতা ; শূৰ্পনখা ; কুকক্ষেত্ৰৰ যুদ্ধৰ মূলত দ্ৰৌপদী ; আৰু গ্ৰীচ দেশৰ প্ৰখ্যাত "ত্ৰয়যুদ্ধ" (Trojan War) মূলত হেলেনৰ দৰে, আহোমৰ জীৱন-সম্বন্ধাকী নাটকৰ প্ৰধান অভিনেত্ৰী হয় শিঙী গাভৰু, নহ'লে ৰাজু আইদেও, নতুবা গোবীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱৰ জ্যেষ্ঠ তুলসী আইদেও, মূলত এই তিনি গৰাকী যে আছিল, ই শূকণ। সেই বাহ'ক, যেনেই হওক, বৰফুকনে সকলোটি ধৰব পালে। আগবেপৰা চাৰিজনীয়া ফুকনৰ পতনৰপৰা তেওঁৰ মনত আশঙ্কা আছিল ; এতিয়া সেই চিঠি পাই, বৰফুকনে খিতাতে মূৰ্ছাস্কট হ'ল। বজাৰ ফালৰ মানুহ বৰফুকনক ধৰিবৰ নিমিত্তে সজ্জাবেলিয়া গুৰাহাটী পালেগৈ। বৰফুকনক সকলো কথা বজাৰ ফালৰ কোনোবা কোনোবায়ো ক'লে। তাৰে বৰফুকনৰ ফলীয়া হোৱা কেতবিলাকৈ বৰফুকনক পলাবলৈ সময় দিবৰ মনেৰে লগৰ আনখিলাকক বুজাই ক'লে যে নিশা এতিয়া থাকক কাইলৈ পুৰা বৰফুকনক ৰাজ আজ্ঞা শুনাই "দোণদৰ"তে ধৰা হ'ব। সেই কথাত সকলোটি মান্তি হৈ থাকিল। বৰফুকন নিশাতে পাছ ফালৰ বাটেদি যোদৰ দুৰাৰে পলাই, ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ চুচীয়া নাও লৈ ফাইদাং মাৰিলে। ৰাতিপুৰা বৰফুকনৰ বিচাৰ লাগিল, প্ৰকাশ হ'ল, জয়ী আৰু পিন্নালীক লৈ বৰফুকন পলাল। পাচে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই সকলো কথা

ঘনশ্ৰাম বৰফুকন

গম পালে। তেওঁৰ বাচনিমতে দিহিঙ্গীয়া কৈদৰ ঘনশ্ৰাম বৰফুকন হ'ল। ঘনশ্ৰামে বৰফুকন হৈয়েই, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ আদেশক্ৰমে বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনক ধৰিবলৈ চাৰিওফালে মানুহ পঠাবলৈ ধৰিলে। বদনচন্দ্ৰ বৰফুকন কিন্তু নিৰ্বিয়ে অসম বজাৰ অধীনৰ ৰাজ্যৰপৰা ওলাল।

বদন বৰফুকন এইদৰে পলাল। ঘনশ্ৰাম বৰফুকনৰ মানুহেও তেওঁক পাছে পাছে শিকুপাল বেদা দি বেদিলে। তেওঁৰ কিন্তু ভাগ্য ভাল, অসমৰ সীমাৰ ভিতৰত তেওঁক কোনোও ধৰিৰ মোৰাবিলে ; তেওঁ নিৰ্বিয়ে ইংৰাজ ৰাজ্যত সোমালগৈ। তেওঁক বেদি বেদি বসেন্দ্ৰৰ ঘৰৰ মহেশ্বৰ পৰ্ৱতীয়া ফুকনে বজালহাটৰ পৰতুৰাম দুৰবীয়া বৰুৱাৰ সাহায্য লৈ বজাৰদেৱলৈকে গ'ল, আৰু চিলহাবীড় বদন ফুকনক পাই, সন্মণা কৰি ধৰি আনিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল ; কিন্তু তেওঁৰ পুতেক জয়ী আৰু পিন্নালীয়ে গৈ চিলহাবী থানাত সন্ধান দিয়াত, থানাব দাবোগাই বৰফুকনক ৰাখিলে ; কিন্তু তাত আহোম বজাৰ অধিকাৰ নাই। পাচে ঘনশ্ৰাম বৰফুকনৰ মানুহ মহেশ্বৰ পৰ্ৱতীয়া ফুকনে সৈতে চিলহাবীবপৰা উলটি আহিল ; বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনো সেইকালোই কলিকতালৈ গ'ল। গ'ল। লৰ্ড বেকিঙে কলিকতাত তেতিয়া গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল হৈ আছিল। এওঁ ইংলণ্ডৰ

বৰ সন্মাত ডাকৰ মানুহৰ ল'ৰা আছিল। ব্ৰিটিছ-ভাৰত স্ৰষ্টা কাৰ্য্যত ল্লাইব এখন, ওৱেলচলী দ্বিতীয়, আৰু এওঁক তৃতীয় বুলিব লাগে। বদন বৰফুকনে এইখনা গৰ্ৱৰ্বৰ জেনেৰেলৰ ওচৰত দেশৰ দুৰৱস্থা জনাই দেশ সুকলম কৰিবৰ নিমিত্তে সৈন্য মহাৰ ধোজে। তেতিয়া ব্ৰিটিছ গৰ্ৱৰ্মেণ্টৰ “লোকৰ বাজা সম্পৰ্কীয় কাৰ্য্যত হস্তক্ষেপ নকৰা” নিয়ম আছিল। সেই নিমিত্তে গৰ্ৱৰ্মেণ্টৰ জেনেৰেলে বদনচক্ৰ বৰফুকনৰ প্ৰাৰ্থনা দলিৱাই পেলালে।

বৰফুকন ব্ৰিটিছ গৰ্ৱৰ্মেণ্টৰ ওচৰত নিৰাশ হৈ কিংকৰ্তব্যবিমূঢ় হৈ পৰিল। সেইসময়ত কলিকতালৈ বৰ্মা (বা ব্ৰহ্ম) দেশৰ এজেক্ট বা বিষয়া এজন আহিছিল। বদন বৰফুকনে আৰু তাৰ মুখে সেই বাতৰি পাই, তেওঁৰ কাৰ চাপিলগৈ। বৰফুকনে চিকুণাই চিকুণাই সেই বিষয়াজনৰ আগত তিলকে তাল কৰি দেশৰ (সম্ভৱত তেওঁক খোদাৰ নিমিত্তে হোৱা) দুৰৱস্থাৰ বিষয় জনালে। ব্ৰহ্মদেশৰ বিষয়াজনে বৰফুকনক মহাৰ কৰিবলৈ প্ৰতিশ্ৰুত হ'ল; আৰু মান (বা ব্ৰহ্ম) দেশৰ বজাৰ আগত কৈ সৈন্যসামন্ত বিৱাৰৰ নিমিত্তে তেওঁ বদন বৰফুকনক তাৰেপৰা বাহিৰে বাহিৰে মান দেশলৈ লৈ গ'ল। বৰ-

বদন বৰফুকনৰ
মান দেশলৈ গমন

ফুকনে গৈ মানৰ বজাত এইবুলি ক'লেগৈ বোলে, অসম দেশত এতিয়া “ভাই বজাৰ বজহ”ৰ (আহোম বজাই মানৰ বজাই দুয়ো ফৈদ ৰাজবংশ পূৰ্বত ওখিতে একে,

সেইকাৰণে উভয়ে উভয়ক “ভাই বজা বুলি কয়) বজা নাইকিয়া হ'ল; পূৰ্ণানন্দ বুঢ়া-গোহাঁইহে বজা হ'ল। এই বুলি বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীয়াৰ বিপক্ষে বৰফুকনে মানবজাৰ আগত পাৰে মানে ক'লেগৈ। মান বজাই বদন বৰফুকনক প্ৰায় ছহেজাৰ মান-সেনা দিলে।

এই সেনাবোৰ যেতিয়া অসমত সোমায়হি, অসমীয়া মানুহে সিহঁতক “মান” বুলিলে আৰু সিহঁতৰ দেশখনকো ব্ৰহ্ম বা বৰ্মা দেশ নুবুলি “মান দেশ” বুলিবলৈ ধৰিলে। তাৰ প্ৰধান কাৰণ হৈছে এই:—আমাৰ দেশৰ পূব-দক্ষিণ কোনে যি শাৰী পৰ্বত আছে তাক পাটকাই পৰ্বত শ্ৰেণী বোলে। এই পৰ্বত শাৰীৰ উত্তৰে আমাৰ

“মান”

অসম দেশ; দক্ষিণে ব্ৰহ্ম বা ব্ৰহ্মা (বা মান) দেশ।
এই ব্ৰহ্মদেশত পূৰ্বে অনেক জাতি মানুহ বাস কৰিছিল।

তাবে কেতবিলাক মানুহে নিজক “ব্ৰহ্ম” বা “ব্ৰহ্মা” নুবুলি ব্ৰহ্মণ বুলিছিল। কালক্ৰমে তাৰপৰা ঠাল বঢ়া কেতবোৰ ব্ৰহ্মণ বা বৰ্ম্মণ মানুহ, বৰ্ণনৰ সলনি “বৰ্ম্মন্” বুলি প্ৰসিদ্ধ হ'ল। সেই পৰ্বত শাৰীত “মং” নামে এখন ঠাই আছিল। তাৰ বাসিন্দা মানুহবিলাকক “মঙান্” বা “মিঙান” বুলি কোৱা হৈছিল। এই মিঙান মানুহ আৰাক্তানৰ সেইকালেও পোৱা যায়; কিন্তু সিহঁতে নিজক “মিঙান” নুবুলি “মিৱান” বুলি কয়। ভাৰতবৰ্ষত শাকা সিংহ বা বুদ্ধদেৱে জয়গ্ৰহণ কৰি, বৈদিক ধৰ্ম প্ৰাৰ নিলোপ কৰে, আৰু জাতিভেদ শুদ্ধাই সকলো মানুহকে এক ধৰ্ম্মাক্ৰান্ত কৰিবলৈ তেওঁ অশ্বৰ বহু কৰিছিল। নিৰ্ৰূপণেই বুদ্ধি, পৰিত্ৰতা আৰু অহিংসাই ধৰ্ম এই নিয়ম তেওঁ

প্ৰচাৰ কৰিলে। পাচে যেতিয়া হিন্দু বা বৈদিক ধৰ্ম আকৌ ওলাল, তেতিয়া বৌদ্ধধৰ্মৰ দোকসকলৰ প্ৰতি অভ্যাচাৰ হ'বলৈ ধৰিলে। অনেক বৌদ্ধধৰ্ম্মীয়ে আকৌ হিন্দু ধৰ্ম্মত পৰণ ল'লে; অনেকে তেনে নকৰি দেশ ত্যাগ কৰিলে। সেই সময়ত তিনিবাৰ তিনিখন দেশৰ মানুহ ব্ৰহ্ম দেশলৈ যায়। প্ৰথমতে, বগদেশৰ মানুহবোৰ আৰাকানৰ কালে গৈ বসতি কৰিলে, সিহঁতক “বগধ” বা “বগদ” বোলে। পাছলৈ “বগধ” বা “বগদ”ৰ পৰিবৰ্ত্তে সিহঁতক “বগ” বোলা হ'ল। “বগদ” সকলৰ প্ৰতি সেই পূৰ্বৰ দেৱ ভাব হিন্দুবিলাকৰ মাজত এতিয়াও আছে, কিয়নো “বগ” বুলিলে এজন হিংসুক, ধৰ্ম্মহেৰী, অভ্যাচাৰী অসত্যক বুজায়। দ্বিতীয়তঃ, “শাকীয়া” বা “শাক্য” নামে ভাৰতৰ বৌদ্ধধৰ্ম্মী কেতবোৰ মানুহো সেই ব্ৰহ্মদেশলৈকে যায়। এই “শাক্য”বিলাকেই শাক্যমিহ বা বুদ্ধদেৱৰ কুলীয়া লোক। তৃতীয়তঃ—“কপিলাবন্ত” নামে কেতবোৰ বৌদ্ধধৰ্ম্মী মানুহো ভাৰতবৰ্ষৰ ব্ৰহ্মদেশৰ কালে যায়, এওঁলোক বুদ্ধদেৱৰ নিজ ঠাই কপিলাবন্তৰ মানুহ। এই বগধ “শাকীয়া” আৰু “কপিলাবন্ত” বোলা মানুহবোৰ “মিয়ান”, “ব্ৰহ্মণ” আৰু “বৰ্ম্মন” প্ৰভৃতি জাতিৰ লগত একেলগ হৈ আহি, সকলোৰে “ব্ৰহ্মণ” বা “বৰ্ম্মন” জাতি বুলি প্ৰসিদ্ধ হ'ল। কালক্ৰমে ব্ৰহ্মণবিলাক “বৰ্ম্মণ” ওহি “বোমা” বুলি খ্যাত হ'ল। “মঙান” বা “ময়ান” বিলাকৰ আদি ঠাই মং প্ৰদেশ; সিহঁতে “বোমা” বুলি ব্যাপ্ত জাতিৰ অন্তৰ্গত হ'লেও, নিজক “মঙান” বা “মিয়ান” বুলি কৈ আছিল। আমাৰ দেশলৈ ব্ৰহ্মা বজা বড়োফাই (Bodau Paya) যি়োৰ সেনা পঠালে, সেইবোৰ মং অকলৰপৰাই আহিছিল; আৰু সিহঁতে নিজক “মিয়ান” বুলি পৰিচয় দিছিল। আমাৰ দেশলৈ বদন বৰফুকনৰ লগত যি়োৰ সেনা আহিছিল, তাৰ ভিতৰত সেই দেশৰ মূল জাতি “বোমা” আৰু তাৰ অন্তৰ্গত জাতি “মিয়ান” মানুহেই লৰহ আহিছিল; অৱশ্যে সিহঁতৰ লগতে আন আন জাতিৰ মানুহো আহিছিল; কিন্তু “বোমা” বুলি চিনাকি দিয়া মানুহতকৈ “মিয়ান” বুলি পৰিচয় দিয়া লোকৰ সংখ্যা অনেক অধিক আছিল। সেই কাৰণে “মিয়ান” শব্দ অলপ লৰচৰ হৈ “মান” বুলি বৰফুকনৰ লগত অহা সেনাবিলাক আমাৰ মানুহৰ মাজত পৰিচিত হ'ল।

বদনচক্ৰ বৰফুকনে সেই চ-হেজাৰ মান সেনা লগত লৈ উত্তৰে বগং আৰু মানকং চাং আৰু জাংকাই ধনিৰ মাজেদি আহি বাটত আৰু কিছুমান সেনা গোটাই লৈ, ১৭৩৬ শকত পাটকাই পৰ্ব্বত পাৰ হৈ অসমৰ সীমা সোমালহি। অসমলৈ আহি, বদন বৰফুকনে আৰু আঠ হেজাৰমান সেনা গোটাই ল'লেহি। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই

অসমত মান

(প্ৰথম বাৰ)

ইয়াৰ বুদ্ধ পাই, মানৰ লগত যুঁজিবলৈ সেনা পঠালে।

এই বুদ্ধ ডাঙৰীয়াই পঠোৱা বগুৱাবিলাক পৰাস্ত হ'ল

আৰু মানহঁত সেই ছেগতে দেশ সোমালহি। বুঢ়াগোহাঁই

ডাঙৰীয়াই তেওঁৰ কপুৰাবিলাকৰ পৰাজয় বাতৰি শুনি ক'ব চিহ্নিত হ'ল। বৰফুকনৰ

হাতত অগ্নিবান্ধ হ'ব লাগে বুলি, তেওঁ হোবা চেলেৰি (৫) আত্মবাসী হ'ল। কোনো কোনোৰে কয় বোলে, যানে তেওঁক অভ্যাচার কৰিব বুলি, সেই অভ্যাচার আৰু অগ্নিবান্ধৰ বা নিম্নক বন্ধা কৰিবলৈ অতিৰিক্ত চিন্তা কৰাত, অকস্মাৎ তেওঁ বৰ্ণিপাত

পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই
ভাৰবীয়াৰ হুতু

অবত আক্ৰান্ত হ'ল, আৰু সেই অবস্থাই বিকাৰ প্ৰাপ্ত হৈ অকস্মাৎ তেওঁৰ হুতু হ'ল। ভাৰবীয়া এজন বৰ উদ্যোগী, বিভাৰুবাগী আৰু বাৰুনীতিজ পুৰুষ আছিল।

পূৰ্বে কৰলেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ বাৰুদৰ কালত, তেওঁ শ্ৰীকান্ত সূৰ্য্যবিশ্ব নামে কবি এজনৰ হুতুৰাই তুলসীদাসৰ বায়াৰণৰ অনবীয়া পদ কৰাইছিল। সাহিত্যৰ উন্নতিকল্পে ভাৰবীয়াই এনেকুৱা আৰু অনেক সজ অনুষ্ঠান কৰিছিল। বাৰ্ষপৰ আৰু কৰমতাপ্ৰিয় হ'লেও, তেখেতৰ কাৰ্য্যপ্ৰণালী আৰু বাজা শাসনৰ পৰাই জানিব পাৰি, আহোমৰ ভিতৰত এগৰাকী মহৎ লোক আছিল। দেশৰ মানুহৰ তেওঁলৈ এনেহে প্ৰভা আৰু ভক্তি আছিল যে সকলোৱেই তেওঁক পিতৃতুল্য জ্ঞান কৰিছিল, আৰু মানুহে তেখেতৰ নাম নাকাঢ়ি, সাধাৰণে (অধিক কি আজি কালিও, অনেক, তেওঁৰ কথা উল্লেখ কৰিবলৈ হ'লে) 'পিতৃবুঢ়াগোহাঁই' বুলিহে উল্লেখ কৰিছিল। ইংৰাজ বাৰুনীতিজ পুৰুষ সকলেও তেখেতৰ বিচক্ষণ বুদ্ধি আৰু বাৰুনীতিৰ অশেষ গুণবাদ কৰিছিল। কৰ্ণেল হেনে (Col. Hannay) চাহাবে তেওঁৰ 'Notes on the Moamarias' বোলা কিতাপত এইদৰে লিখিছে: "Purnanand (i.e. the Burha) Gohain may be said to have been the protector and regenerator of his country for a period of twenty years." কোনো মানুহৰ পাতে অৱশ্যে একাধাৰে সকলো-বিলাক সঙ্গুণ নাথাকে। তেখেতৰ পাতো যদিওবা অলপ অসঙ্গুণ আছিল, কিন্তু এইটো হ'লে কোনেও নকৈ-নোৱাৰে যে তেওঁৰ হুতুত অসমদেশে, অসবীয়া জাতিৰে আৰু আহোমবিলাকে এজন শলাগিবলগীয়া ভাৰব "ষ্টেট্‌চমেন" বা দেশহিতৈষী লোক ছেকৰালে।

মানব সেনা দেশ সোমালহি। চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেও তেতিয়া সিংহাসনতে আছে। বুঢ়াগোহাঁই ভাৰবীয়াৰ হুতু জনি, তেওঁ অতীব দুখিত হ'ল, ভাবিলে যে তেওঁৰ দিন মন্দ, আৰু প্ৰাক্তনত কিবাহে আছে, নহ'লে, দেশত যানে ইমান হলতুল লগাইছে, এনে সময়ত তেওঁ কেঁলৈ যাবি! চন্দ্ৰকান্ত সিংহ হিগি পৰাৰ দৰে হ'ল। পাচে ভাৰবীয়াৰ বৰ পুতেক কচিনাথ গোহাঁইদেওক নেউতাকৰ বিষয়ত নিবৃত্ত কৰিলে।

কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই বাইজ বজা সকলোৰে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ভাৰবীয়াৰ মৰাত সকলো নিৰাশ হ'ল। সকলোৰে মন ভাঙ্গিল।

মানব বিপদে হুঁজ কৰিবলৈ আৰু কোনেও সাহাৰি নোহাবিলে, গজিকেই মানাইছে

বিহান দেশলৈ সোমাই আহিল, সেই পৰিমাণে গৰবীয়া নোহোৱা গৰুজাক ভগাব দৰে প্ৰজা ভাঙ্গি কৰিং ছিটিকা দি ছিটিকিবলৈ ধৰিলে।

লাহে লাহে মানহঁত নগৰৰ চহু চাপিলহি। কচিনাৰ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই তাকে দেখি স্বৰ্গদেৱক নগৰ এৰি ভাটিবুথে পলাবলৈ পৰামৰ্শ দিলে; বজাই কিন্তু পলাবলৈ অসম্মত হ'ল। ইয়াতে ডাঙ্গৰীয়াৰ এনেকুৰা সন্দেহ হ'ল যে স্বৰ্গদেৱৰ অনুমতি সত্বেহে কিজানি বৰফুকনে আমাৰ ঘৰলৈ বুলি মান আনিছেগৈ। এই ভাবি সপৰিবাৰে ডাঙ্গৰীয়া নিজেই গুৱাহাটীলৈ পলাই গ'ল। বদন বৰফুকনে মান সেনা লৈ নগৰ সোমাই আহিলে, যাৰ নিমিত্তে ইমান লটি-ঘটি হ'ল, যাক অপদহু কৰিবৰ নিমিত্তে মানাৰিখ শাৰীখিক আৰু মানসিক কষ্ট সত্ত্বে কৰি মান দেশৰপৰা মান সেনা আনিবলৈগৈ, সেই পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁইৰ ইতিপূৰ্বেই মৃত্যু হ'ল, আৰু তেওঁৰ পুতেকো সপৰিবাৰে গ'ল। পাচে তেওঁ বুঢ়াগোহাঁইৰ ঘৰবাৰী লুটি যি পালে, তাকে লৈ মানৰ সেনাপতিক দি ভুঙ কৰিলে।

চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেও আৰু নপলাল। কোনো কোনোৱে কয় বোলে, প্ৰকৃতপক্ষে স্বৰ্গদেওৰ ভিতৰুৱা পৰামৰ্শসত্বেহে বদন বৰফুকনে মান আনিবলৈ যায়। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁইৰ হাতত সম্পূৰ্ণৰূপে ৰাজ্য বন্ধ হোৱাত আৰু ঘাইকৈ, ডাঙ্গৰীয়াই স্বৰ্গদেৱৰ প্ৰধান বৰ্গত চাৰিজনী ফুকন সত্বেৰাক নিৰ্ৰাসিত কৰি ছলেৰে মহোৱাত, মহোৱাজে পেটে পেটে বুঢ়াগোহাঁইলৈ হল চাঁচিছিল। কোনো কোনোৱে আকৌ এনে বুলিও কয় বোলে, বদন বৰফুকনে মানৰ সেনা লৈ নগৰ সোমোওঁতেই মহোৱাজে বৰফুকনক মাতি নি ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। কথা দুয়োটাই সঁচা হ'ব পাৰে, চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেও নিচেই তবলম্বা আৰু ভয়ালুৰ আছিল। তেওঁ বজা হৈয়ো বুঢ়াগোহাঁই, বৰফুকন, এওঁলোকৰ ক্ষমতালৈ ভয় কৰি চলিছিল। যিজনকে বেছি ক্ষমতাবান দেখে, লাহেকৈ স্বৰ্গদেৱে সেই কালেই বাগৰ দিয়ে। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই আছিল মানে, তেওঁৰ ক্ষমতালৈ ভয় কৰি, স্বৰ্গদেও তেওঁৰ ফলীয়া হৈ আছিল; যেতিয়াই তেওঁৰ মৃত্যুৰ পাছত বদন বৰফুকন আকৌ প্ৰতাপী হৈ উঠিল, তেতিয়া লাহেকৈ তেওঁ বৰফুকনৰ ফলীয়া হৈ পৰিল। আৰু ঘনশ্যাক বৰফুকন ভাঙিলে।*

মানৰ সেনাৰ অনুগ্ৰহত এইবাৰ বদন বৰফুকন গুৱাহাটীৰ শাসনকৰ্তা বৰফুকন ভটি, বজাব লাগতিয়াল মন্ত্ৰী ফুকন হ'ল। দেশত এইবাৰ তেওঁৰ একাধিপত্যৰ নিচিনা

মন্ত্ৰী ফুকন

হ'ল। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ ফলীয়া তাকে তাকে পালে, বদন বৰফুকনে তাকে তাকে আনি প্ৰাণদণ্ড কৰিবলৈ ধৰিলে; মহেশ্বৰ পৰ্বতীয়া ফুকনৰ চহু কাটিলে, দেশত হাহাকাৰ জাগি উঠিল। দুৰ্গেশ্বৰ বৰপাত্ৰ ডাঙ্গৰীয়াও বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ ফলীয়া থকাত, বৰফুকনলৈ

ভয় কবি ১৭৩৮ শকব কাৰ্ত্তিক মাহত জাতি ফালে পলাই গ'ল; আৰু ওহাংগীতে তেওঁৰ মৃত্যু হ'ল। পাচে বৰ্গদেৱে তেওঁৰে ঠাইত তেওঁৰ বৰপুত্ৰক দণ্ডেশ্বৰক বৰপাত্ৰ

ধনী বৰবৰুৱা

পাতিলে। দুৰবাৰ স্ত্ৰীনাথকো বৰবৰুৱা ভাদি, সন্ধিকৈব

ধনীক বৰবৰুৱা পাতিলে; আৰু মন্ত্ৰীকুকনৰ পেটে

যালৈ নাটনি আছিল, তেনেকুৱা কিছুমানক ধবাই আনি দণ্ড-বদ্ধ কৰিলে। দেশত যি হাহাকাৰ উঠিছিল, সেই হাহাকাৰ প্ৰকৃতপক্ষে ক'বলৈ গ'লে কেৱল মানব পৰ্বাই হোৱা নাছিল; সেই হাহাকাৰ বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনে তেওঁৰ পুৰণি কৈতৰ পুৰোহাজহে বেছিকৈ হ'ল। তথাপি বিদেশীলোকে বিদেশত যুঁজ কৰি নিজৰ ক্ষমতা দেখুৱাবলৈ আহিলে, যিখিনি অত্যাচাৰব সম্ভৱ, সেই পৰিমাণে অত্যাচাৰ হৈছিল।

পাচে মানব সেনাই লাহেহৈ দেশলৈ ঘূৰি যাবলৈ খছ,মছ, লগালে। বৰ্গদেৱে মানব সেনাৰ বল-বিক্ৰম দেখি, ভয়ত মানবজাৰ লগত মিত্ৰতা কৰিব খুজিলে। ইতিমধ্যে আয়াৰ দেশৰ ধুনোৱা ধুনোৱা ছোৱালীবিলাক মানহীৰ্তক চকুত লাগিছিল। মানহীৰ্তে চন্দ্ৰকান্ত সিংহক ৰাজ্য লৈ দিয়াৰ বাবে বজাৰ আইদেও এজন্য আৰু অপৰিচিত ধন পুৰস্কাৰ খুজিলে। মোৰামবীয়াৰ বিপ্লৱৰ সময়ত আৰু দেশৰ আপোনাৰ ভিতৰত হোৱা কটা-মৰাত ৰাজ ভঁৰালৰ প্ৰায় তলিলৈকে উদং; ধন ক'ব দিয়ে? বজাৰ জীৱনী বঁটা দিয়াও টান হ'ল। মানহীৰ্তে উপযুক্ত পাৰিশ্ৰমিক নাপাই দেশত তেতিয়া অলপ উৎপীড়ন কৰিবলৈ ধৰিলে। এইবিলাক দেখি শুনি, বৰফুকনৰো বেজাই হ'ল। পাছত একোকে উপায় নেদেখি চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে বদন বৰফুকনৰ লগত মন্ত্ৰণা কৰি, মানব বজাৰে সৈতে মিত্ৰতা কৰিবৰ মনেৰে, তুঙ্গখুদীয়া ফৈদৰ জামৰ চাৰি বজাৰ ডালৰ বগা কৌৱৰৰ গাভৰু এজনক বজাৰ নিজৰ জীয়েক বুলি সালসলুতাকৈ মানবজা বডোকাইলৈ দি পঠাই মিত্ৰতা সংস্থাপন কৰিলে।

এইজন আইদেওৰ নামে হেৰো আছিল; কিন্তু বৰত সকলোৰে ভাষো বুলিহে মাতিছিল; গতিকেই সাধাৰণতে তেওঁক ভামো আইদেও নামেহে জনা যায়। মানব বজালৈ দিবৰ সময়ত আইদেওৰ বয়স নিচেই কোমল আছিল, আৰু তেওঁ বেয়াত অনুপমা ৰূপলাবণ্যৱতী আছিল। তেওঁৰ বংটো হেনো গোলাপ ফুলৰ নিচিনা, আৰু হেনো বোঁপাটো বেলিলে চুলিয়ে ভৰিব পৰোৱা পাইছিলগৈ। তেওঁ নিজৰ প্ৰিয়

হেনো আইদেও

জন্মভূমি, মৰমৰ মাক-বাপেক, চেমেহৰ ভাই-ককাই,

মিতিৰ-কুঁহি আদিক এৰি, চিৰজীৱনৰ কাৰণে সুখৰ মান

দেশলৈ যাব লগা হোৱাত অনীৰ বিলাপ কৰিছিল, আৰু তেওঁক সেই দেশলৈ নপঠাবৰ

কাৰণে কাকুতিত গছৰ পাত সবাইছিল। আইদেওৰ কাকুতি বিৱৰ্তিত তৎ নেপাই,

তেওঁৰ মলমি বজাৰ বৰৰ পোন্ধৰ পেলোৱা, দেখিবলৈ ধুনীয়া বান্দী ছোৱালী একবীকে

বজাৰ জীৱ নিচিনাকৈ সাজ-পাৰ অলঙ্কাৰ দি পিঠাই ঠুৰাই মানব বজালৈ বুলি হোৱাত

ভবাই দি পঠাবলৈ গোপনে পৰামৰ্শ কৰিছিল; কিন্তু মানহঁতে কেনেবাকৈ ইয়াৰ গম পাই, আমাৰ বৰ্গদেৱলৈ এইবুলি কৈ পঠালে বোলে; তিনিজন। ডাকবীয়াৰ তিনি পুতেক আৰু বৰফুকনৰ ল'ৰা, এইসকলে দোলাৰ নালত ধৰি, ভিতৰৰ পৰা যদি আইদেওক উলিয়াই আনি দিয়ে, তেনেহলেহে আমি আইদেওক নিম, নহ'লে নিনিষ্ঠ। এই কথা শুনি বৰ্গদেৱ অৰাক হ'ল; আৰু বদন বৰফুকনৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি, অৱশেষত হেৰো আইদেওক অনেক প্ৰকাৰে ব্ৰজনি দি, ককাইদেৱক বিহবাম ভিণাম বজাই সৈতে অনেক মিতিৰ কুটুৰ আৰু ভালোমান তেওঁৰ সমনীয়া চোৱালী লগত দি মান দেশলৈ পঠাই দিলে। এইবিলাক মানুহৰ বাহিৰেও, আইদেওৰ লগত অনেক ভান্ধো আইদেওৰ লগত বন্দী বেটী গৈছিল; আৰু মান (বা ব্ৰজ) দেশৰ ভবিষ্যত ৰাজবাণী বুলি আইদেওৰ সন্মানৰ অৰ্থে পাঁচ শ (৫০০) অসমীয়া বণ্ডাক সপৰিবাৰে তেওঁৰ লগত পঠোৱা হৈছিল। আইদেওৰ ককাইদেৱক গৰাকী (বিহবাম ভিণামৰজা) এইবিলাক সেনাৰ ওপৰত সেনাপতি হৈ, যাওঁতে বাটত অনেক বাতুলভণ্ড কবাই গৈছিল; তথাপি যাওঁতে আইদেৱে ওৰে বাটে নিজৰ দেশৰ ফালে চাই চকুলো টুকি টুকি গৈছিল।

হেৰো আইদেওৰ বাপেক বগা কৌৱৰ মানদেশলৈ যোৱা নাছিল। তেওঁৰ বৰপুতেক যোগেশ্বৰ আৰু সৰু পুতেক ধনীৰাম গোহাঁই এই দুয়ে সৈতে তেওঁ আমাৰ দেশতে থাকিল। ইংৰাজ গ্ৰন্থকাৰে লিখা "The Silken East" নামেৰে পুথিত লিখিছে যে ব্ৰজদেশৰ ভান্ধো নগৰৰ ওচৰত চাম্পি নগৰ নামেৰে এখনি পুৰণি এৰা নগৰ আছে; সেই এৰা নগৰৰ কাষেদি যিটো বাট আছে, সেই বাটেদি অলপ দূৰ গ'লেই উইখালী নামেৰে এখন ডাকৰ গাওঁ পোৱা যায়। ব্ৰজদেশৰ বড়োকাই বজাৰ দিনত অসম বজাৰ ভাৱেকৰ লগত (ইংৰাজ গ্ৰন্থকাৰে মানদেশত অসমীয়া মানুহ ভুলকৈ অসম বজাৰ ভাৱেকৰ লগত অহা বুলি কৈছে) ভাগি অহা পাঁচ শ অসমীয়া সৈন্যৰ বংশ-পৰিয়াল উক্ত উইখালী গাঁৱত আছে।

ইং ১৮৯১ চনৰ ব্ৰজদেশৰ চেলাচ বিপৰ্লভ ব্ৰজদেশত থকা অসমীয়া মানুহৰ বিষয়ে বিশেষৰূপে অনুসন্ধান কৰি এইদৰে লিখিছিল: যোগেশ্বৰ সিংহ বজাৰ হাকে, তেওঁৰ জীয়েক আৰু দুটি পুতেকেৰে সৈতে বিজয়ী মান সেনাৰ লগত ব্ৰজদেশলৈ আহে।*

* গ্ৰন্থতথ্যে কিন্তু এই কথা সঁচা নহয়। হেৰো আইদেওৰ লগত মানদেশলৈ প্ৰবৰ্ত্তে ককায়েক এগৰাকীহে (বিহবাম ভিণাম বজাহে) আহিছিল। অনুমান ৮/৯ বছৰ মানৰ পাছত মানদেশবৰা হেৰো আইদেৱে ৭ জয়মান ভটকী আৰু এজন মান ফুকনক পঠাইহে, আইতাককে (হাকে) আৰু তেওঁৰ সৰুজনা ককাইদেৱক ধনীৰাম বোহাইদেৱক মান দেশলৈ পঠাইছিল। আমাৰ দেশত কনিমান বোহাইৰ হোৱালী এটি থাকি গৈছিল; তেওঁক পূৰ্বেৰ বৰ দুসখোহাঁই ডাকবীয়াই বিয়া কৰাইছিল; নাম আছিল পূৰ্বেৰ বী আইদেও বৰ্জমানৰ ব্ৰাহ্মণ পোকেৰৰ বিং দুসখোহাঁইৰ তেওঁ বৰ আইতাক হয়।

তেওঁৰ জীয়েকক ব্ৰহ্মবজ্জাই বিয়া কৰাই এখন বাজমহিবি পাতি “ভামো-বেপাৰা” উপাধিৰে ভূষিতা কৰে। ভামো আইদেওৰ ককায়েক হুটি ভিতৰত ভাৰ্য্যজনৰ নাম “টবজাচা” (সম্ভৱতঃ “তিপায় বজা”ৰ পৰা হান্বেশৰ মানুহে “টবজাচা” কৰিছে) আছিল। তেওঁক ব্ৰহ্মবজ্জাই মগং নামেৰে ঠাইৰ শাসনকৰ্ত্তা পাতে। তেওঁৰ লগৰ ৫০০ অসমীয়া সৈন্য সপৰিয়ালে আহিছিল। এই ৫০০ সেনাক উক্ত মগং নগৰতে থাকিবলৈ দিয়া হৈছিল। সৰুটি ল’ৰাক (ধনীৰাৰ গোহাঁইক “মলোমিন্” বা “মলৌ” বুলি বজা হৈছিল। তেওঁক ব্ৰহ্মবজ্জাই কোনো বিষয় দিয়া নাছিল। টবজাচাই তিনি বছৰ মগং নগৰত শাসনকৰ্ত্তাকপে থাকি পাচে বাজধানী অমৰাপুৰলৈ আহি, ভনীয়েকৰ লগত, বজ্জাৰ কাৰেজত বাস কৰিছিলহি। তেতিয়া তেওঁ “মিন্ধা” (Mintha) বা মন্ত্ৰীৰ বিভাগ পাইছিল। কিন্তু যেতিয়া টবজাচাই মগং এৰি আহিল, তেতিয়া অসমীয়া সৈন্যবিলাকে সৈন্যিক কাম এৰি বৌদ্ধমতে মাটি-বাৰী লৈ, খেতিপথাৰ কৰি বাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। যেতিয়া এই অসমীয়া মানুহবিলাক প্ৰথমে অসমৰপৰা আহে, তেতিয়া সিহঁতে নিজৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ, বীতি-নীতি মতেই চলি আছিল আৰু জাতি-অজাতিৰ বিচাৰ কৰিছিল। কিন্তু ক্ৰমে ক্ৰমে দিন যিমান পুৰণি হৈ আহিল, সিহঁতৰো বনিষ্ঠতা ব্ৰহ্মদেশৰ মানুহৰ লগত বাঢ়ি আহিল। এতিয়া নিচেই অলপ সংখ্যক অসমীয়া মানুহেহে আগৰ জাতি আৰু ধৰ্ম্মত আছে। বৰ্ত্তমানত মগং নগৰত, আৰু ভাব ওচৰৰ মহং, ইয়াৰিং, কিয়াইংগালি,

মগং

লাইচুন্, আৰু নংকাইক্টু গাঁৱত অসমীয়া মানুহ আছে।

টবজাচাই (তিপায় বজাই) বৰ্ত্তমান ভামো নগৰৰ উত্তৰে এখন গাঁও পাতিছিল, সেই গাঁৱতো অসমীয়া মানুহ আছে; “ভামোবেপাৰা” মূৰবীৰ লগত অসমৰপৰা যিবিলাক দাস-দাসী, মিতিব-কুটুৰ ব্ৰহ্মদেশলৈ গৈছিল, সেইবিলাক অমৰাপুৰ বাজধানীৰ ওচৰত চিংগালিন্ নামেৰে গাঁৱত বাস কৰিছিল। আজিকালি সেই গাঁৱৰ নাম সম্ভৱতঃ চিংগাইং হৈছে। ব্ৰহ্মদেশলৈ যোৱা অসমীয়া মানুহবিলাকে ভালেমান দিনলৈকে নিজৰ জাতিৰ ভিতৰতেহে বিয়া-বাক কৰাইছিল; কিন্তু এতিয়া অনেককৈ শ্ৰান্ জাতিৰ লগত বিবাহাদি কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। যেতিয়া ব্ৰহ্মদেশৰ বাজধানী অমৰাপুৰৰপৰা মাঙালয় নগৰলৈ বিয়া হয়, তেতিয়া তাত অসমীয়াবিলাকৰ তিনিখন কোৰ্ট বা “মেলৰ ঠাই” আছিল: ১ম “ভামো-বেপাৰা” বাগীৰ মেল, ২য়, টবজাচা মন্ত্ৰীৰ মেল (তিপায় বজাৰ) আৰু তৃতীয় মলোমিনৰ মেল (ধনীৰাৰ গোহাঁইৰ)। প্ৰত্যেক মেলৰ অধীনে দুকুনি বৰকৈ মানুহ আছিল। মলোমিন্ (ধনীৰাৰ গোহাঁই) প্ৰায় সমুদ্রে বাজধানীত তেওঁৰ মাক আৰু ভনীয়েক ভামো বেপাৰাৰ লগত বাস কৰিছিল। ভামো বাগীৰ কোনো সম্ভাৱনিক ছোৱা নাছিল। টবজাচা (তিপায় বজা) আৰু মলোমিনে (ধনীৰাৰ গোহাঁইৰে) অসমৰপৰা আহোঁতে তেওঁলোকৰ নিজৰ নিজৰ

বৈদ্যৈক্যকলক লগত লৈ আহিছিল।* টবকাচাব (তিপাম বজাব) পাঁচোটা পুত্ৰ সন্তান জন্ম হৈছিল : ১। মংগয় ২। মংমিঠা ৩। মংলাট ৪। মংকালি আৰু ৫। মংমব। “মং” এইটো সম্ভাৰসূচক শব্দ। ব্ৰহ্মদেশৰ ভাদ্ৰব মানুহৰ নামৰ আগত এই শব্দটো লিখা হয়। মংগয় আৰু মংলাটে ব্ৰহ্মবজাবণবা মিহা অৰ্থাৎ মজীৰ বিষয় পাইছিল। মংকালিয়ে কাধা জিলাৰ অন্তৰ্গত মান্লে নগৰৰ “Wun.” অৰ্থাৎ ফুকন হৈছিল। মংমব কোনো বিষয় নাছিল। টবকাচাব (তিপাম বজাব) তিনিটি কন্যা সন্তানো জন্ম হৈছিল। ভাদ্ৰবটি কস্তাব নাম য়াৰে বেপাৰী আছিল। এওঁক ব্ৰহ্মবজাৰ নিম্নবৰ্ণিনে বিয়া কৰাইছিল। বৰ্তমান যান্তালৰ নগৰৰ উত্তৰে “মাইৰে বেপাৰী” কুঁৱৰীৰ নামেৰে নগৰ আছে,

“মাইৰে” নগৰ

সেই নগৰখনক আজিকালিও Madaya বা “মাইৰে” বোলে। অবেকব এনে অনুমান যে ভামো আইদেওক

প্ৰথমে অসমৰণবা নি বৰ্তমান ম’ত ভামো নগৰ ভাঙে অনেকদিন হাউলী কৰি দি বখা হৈছিল, সেই কাৰণেই তেওঁৰ নাম অনুসৰি সেই ঠাইৰ নাম “ভামো” বখা হৈছে। যান্তালৰ নগৰৰ উত্তৰ পশ্চিমে

“ভামো” নগৰ

“আইদেও” নামে যিখন ঠাই আছে, তাতে হেনো ভালেমান অতি সুন্দৰী অসমীয়া কুঁৱৰী আছিল। যিভীৰ আৰু ভূভীৰাবাব মানব আক্ৰমণত আমাৰ দেশৰ অনেক কপলাৰণ্যবতী গাভৰুক

“আইদেও” নগৰ

যানে ধৰি নিয়াৰ কথা সকলোৰে জানে। সম্ভৱতঃ সেইবিলাক গাভৰুক যিবিলাককে ব্ৰহ্মবজাই নিজৰ কুঁৱৰী কৰি বাখিলে; সেইবিলাককে “আইদেও” নগৰত হাউলী কৰি থাকিবলৈ দিয়া হৈছিল; আৰু সেই আইদেওসকল ধকা বাবেই সেই ঠাইৰ নামো “আইদেও” নগৰ হ’ল। শেহবাবাব মানব আক্ৰমণত ছুহেজাবমান মানসেনাই প্ৰায় ন-হেজাবমান আমাৰ দেশী গুৱীয়া তিকতা লৈ ব্ৰহ্মদেশলৈ উলটি যায়। এইবিলাকৰ সতিসম্ভতিক এতিয়া অসমীয়ানীৰ সন্তান বুলি চিনিব নোৱাৰি।

সেই বাহ’ক, ভামো আইদেওক দিয়াত মান বজাবে আমাৰ বজাবে মিত্ৰতা সংস্থাপন হ’ল। মানব সেনা আৰু সেনাপতিৱেও যথাযোগ্য বঁটা লৈ আমাৰ দেশ এৰি গুছি গ’ল। এইবাবে আমাৰ দেশত প্ৰথমবাৰ মান অহা বোলে।

ৰাজহাও দেউতাব, তেওঁৰ ল’ৰা দুয়োটিকে ৰজা পতাৰ নিমিত্তে পূৰ্ণানন্দ

* এই কথাও কিন্তু সঁচা নহয়। তিপাম ৰজা (যাক টবকাচা বুলিছে) আৰু ধনীৰাম পোহাই (যাক মলোমিন্ বুলিছে) দুয়োজনে নিজৰ তিকতা মানদেশলৈ লগত লৈ যোৱা নাছিল। তিপাম ৰজাৰ বৈদ্যৈক্য “বব পাভক” আৰু ধনীৰাম পোহাইৰ বৈদ্যৈক্য “সক পাভক” দুয়ো পৰাকীক আমাৰ দেশতে এৰি থৈ যায়। তিপাম ৰজাৰ কালৰ বব পাভকৰ সতি-মতাৰ নাছিল। সিহঁতকে মানদেশলৈ যোৱাৰ পাছত, তেওঁ অসমৰ ভেকাব বংশৰ কোনোবা ল’ৰা এটিক পো বুলি ভুলি লৈছিল হেনো। সক পাভকৰ ছোৱালী এটি আছিল, তেওঁৰ নাম শ্বৰ্বেশ্বৰী আইদেও, তেওঁ শ্বৰীৰৰ কুঁৱৰপোহাই ভাদ্ৰবীৰৰ পুত্ৰ শ্বৰ্বেশ্বৰ বুঢ়াপোহাইৰ অৰ্থবা মহিৰী আছিল। সম্ভৱতঃ যিবিলাকে ভাঙে লৈ আকৌ অসমীয়া ছোৱালীকে বিয়া কৰাইছিলগৈ।

বুঢ়াগোহাঁই ভাঙ্গবোঁৱৰ এতি বৰ শ্ৰদ্ধা আছিল। এতিয়া ভাঙ্গবোঁৱৰ বৰ-শ্ৰবাব লুটি বদন ববফুকনে তেওঁৰ বংশত অপকাৰ কৰা দেখি বাজমাও দেউতাব গ্ৰাই নন্দনে। আক বদন ববফুকনৰ অভ্যাচাৰ লাহে লাহে বাঢ়ি আহিল। বুঢ়াগোহাঁইৰ কলীয়া বুলি বাৰ ওপৰতে তেওঁৰ সন্দেহ হয়, তাৰেই অনিষ্ট কৰিবলৈ ধৰিলে। দণ্ডেশ্বৰ বৰপাত্ৰক পেটে পেটে কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁইৰে মিল বুলি ভাবি, সন্দেহ কৰি তেওঁক ভাৰি, পাতবৰ অনিৰ ভায়েক ধনীক আনি বৰপাত্ৰ পাতিলেহি। এই অন্ধত্বে, লাহে লাহে বদন

ধনী বৰপাত্ৰ

ববফুকন আকৌ মানুহৰ চকুৰ হলক নিচিনা হৈ উঠিল।

আনতকৈও বাজমাও দেউতাব এবেবিলাক অভ্যাচাৰ

সকলোতকৈ অসহনীয় হ'ল। তেওঁ গুৱাহাটীৰপৰা কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁইক মাতি পঠালে। বাজমাও দেউতাব ইচ্ছা আছিল যে তেওঁৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি, বদনচন্দ্ৰ ববফুকনৰ নিমিত্তে এটা উপায় কৰে; কিন্তু দেউতাকৰ শোকত, বিশেষতঃ বদন ববফুকনে তেওঁলোকৰ ঘৰবাবী লুটি অপমানাদি কৰি, আত্মীয় বন্ধু-বান্ধৱৰ বহুতৰ বিনাশ সাধন কৰা শুনি, তেওঁ আক উজনিলৈ আহিবলৈ মন নকৰিলে। কিন্তু বদন ববফুকন চকুৰ হলক যেনে তেনেমতে কাটিবই লাগিব, বাজমাও দেউতাব এয়ে দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞা হ'ল। একোকে উপায় নেপাই, শেহত তেওঁ বদন ববফুকনৰ লগত যিতিৰ পাতি, যিতিবভাবে কথা হৈ হৈ, ববফুকনৰ সকলো ভিতৰুৱা কথাবিলাকৰ তথ্য ল'লে। বদন ববফুকনৰ নিচিনা ভাঙ্গৰ মানুহ এজনে বিপৰ্য্যাকী ভিকতাৰ বৃদ্ধিত দৃঢ়মুঠ কৰিব নোৱাৰিলে, সেই গৰাকী বাজমাও দেউতাক কেনে বুদ্ধিমতী ভিকতা আছিল, সেইটো সহজেই বুজিব পাৰি। পাচে কথাই কথাই বাজমাও দেউতাই বুজ পালে যে ববফুকনৰ গাত গোটাধিকৈ ঔষধৰ বিৰী আছে, সেই বিৰীকেইটা থাকে যানে, তেওঁৰ গাত কোনোৱে কোনো অস্ত্ৰ লগাব নোৱাৰে। সেই বিৰীকেইটা তেওঁ বৰ পৰিত্ৰভাবে বাধে; অস্ত্ৰটি গাত থহাই থয়, শোচ কৰিবলৈ গ'লে, ওচৰতে ধৈ শোচ কৰিবলৈ যায়। এই গোপনীয় কথা কেইটা জানিবলৈ পাই, বাজমাও দেউতাব অতীৰ্ণ আশংক্যৰূপে সিদ্ধ হ'ল। বাজমাও দেউতাই বদন ববফুকনক মাৰিবলৈ তলে তলে বৃদ্ধি পাতিলে; কিন্তু ববফুকনক যাবে কোনে? কোনে ইমান জালৰ, অথচ স্থানীয় কাৰ্য্য এটা কৰিবলৈ সাহ কৰে? তেনেকুৱা সাহসী মানুহ এটা বাজমাও দেউতাই বিচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে।

ববফুকনৰ বিৰুদ্ধে এই বড়অস্ত্ৰ বাজমাও দেউতাক বহুত লোকে সহায় কৰিছিল। মান আনি বদন ববফুকনে দেশত নিজৰ একাধিপত্য কৰি লোৱাৰ ববে কৰাত, বজাব নিজৰো অসহনীয় হৈছিল। বদন ববফুকনে লাহে লাহে এইদৰে সকলোৰে শত্ৰু হৈ উঠিল। তেওঁক তেওঁৰ নিজৰ কলীয়া বাহুবল্লীকাকৈও আন্তৰিক দিল কৰিছিল। মান ঘোৱাৰ পাহত, তেওঁক "মান-অনা ববফুকন" বুলি সকলোৰে বিদ্ৰোপ কৰি আৰ কাপে

তাব কাশে ক'কলৈ ধবিলে। মানব উৎসীড়নলৈ মনত পেলাই ববফুকনৰ গাত দোষ
পেলাই মানুহে তেওঁক খাও দিবলৈ ধবিলে। এইবিলাকৰ গম পাই, বদন ববফুকনে

মান-অনা ববফুকন

মিছেও মিছৰ দোষৰ বিষিতে যাছে যাছে অনুতাপ
কৰিছিল। ইকালে ধনী বৰপাত্ৰ, ধনী ববকৰা প্ৰভৃতি

বব বব বিবরাবিলাকেও বাজমাও দেউতাৰ মন্ত্ৰণাত মহানকাৰী হ'ল। বজাৰ মত
নোখাত, বজাই আইতাকৰ বিপক্ষে একো নক'লে। তাৰে পৰাই সকলোৰে ঠাৱৰালে
যে বৰ্গদেহৰো তাত মন্ত্ৰণা আছে। চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেহৰ বজাৰতে মিছৰ সাহ-
পবাক্ৰম নাই। ববকৰাক আদি কৰি বব বব বিবরাবিলাক বদন ববফুকনৰ বিপক্ষে
হোৱাত, তেওঁলোকৰ কৰতালৈ ভয় কৰিয়েই হওক, বা সেইকালে বাজমাও দেউতা
থকাৰ বিষিতেই হওক, মহাবাজা সেই কলীয়া হ'ল।

বজাৰ হিন্দুস্থানী চিণাহী দলত কপসিং নাৱেৰে এক চুবেদাৰ আছিল। বাজমাও
দেউতাই ববফুকনক হত্যা কৰিবৰ বিষিতে এই কপসিং চুবেদাৰক বৰকৈ ধবিলে।
কপসিং প্ৰথমতে অসম্মত হ'ল, কিন্তু "অৰ্থেৰ নৰ্বেৰে বশাঃ" বঁটা-বক্ৰিচ্ পোৱাৰ

কপসিং চুবেদাৰ

আশাত কপসিং চুবেদাৰে ববফুকনক কাটিবলৈ গাত
ল'লে। বাজমাও দেউতাই কপসিংক ক'লে বোলে,

আম সৰয়ত তই ববফুকনক কাটিব নোৱাৰ ; ববফুকনৰ হাতত ঔষধৰ বিবী গোটাৱিলেক
আছে ; সেই বিবী কেইটা গাত থাকেমনে, তেওঁক কোনো অস্ত্ৰে নাকাটে। তেওঁ
খোঁচ কৰিলে গ'লে, বিবী কেইটা ওচৰতে থাই থৈ শোঁচ কৰিবলৈ বহে। তই
তেজিয়াই, ববফুকনে বিবী কেইটা হাতত নোঁ পিছিবলৈ পাওঁতেই তেওঁক নাকাটিলে
আক কাটিব নোৱাৰ। কপসিং চুবেদাৰে সকলো কথা বুজ পাই, ছেপ বুজি এদিন
ববফুকনৰ ঘৰলৈ গ'ল। ববফুকন দৈৰ গতিৰে তেজিয়া শোঁচলৈ গৈছিল। আগৰ
বজা আক ডাকৰ মানুহবিলাকে প্ৰায় হাতত অস্ত্ৰ একো ভুখৰি নোহোৱাকৈ নাধাকিছিল।
শোঁচলৈ যাওঁতে, ববফুকনে গা বুৰলৈ বতৰাই দিয়া ঠাইতে শৰাই এখনৰ ওপৰত,
বিবী কেইটাই আক ডবোৱালখনিৰে থৈ শোঁচত বহিছিল। এনে সময়তে কপসিং
ওলালগৈ। বদন ববফুকনে পানী লৈ, অকস্মাতে কপসিং ঘোৱাৰ কাৰণ শোখাত, সি
ক'লে যে কোনো বিশেষ কাৰ্যত সি তেখেতক চালায় দিবলৈ গৈছে। ববফুকনৰ
বিপক্ষে মানুহ পোটাখোৱা কথাবিলাক যাছে যাছে বুলুক-বানাককৈ ববফুকনৰ কাণত
পৰিছিল। সেই কাৰণে অসম্মত আক অঠাইত কপসিংক দেখি তেওঁৰ মনত আশঙ্কা
হ'ল। তেওঁ বিবী পিছিবলৈ আক ডবোৱালখন হাতত ল'বলৈ বৰোতেই কপসিং
ডলকা ওপৰিকৈ সেই অস্ত্ৰেৰেই ববফুকনক বৈয়াবলৈ ধবিলে। বদন ববফুকনৰ
ভাতে হত্যা হ'ল। ববফুকনক কটিমঙ, তেওঁৰ "পুতক হুদাবীয়ে এই কাণ
ভুনি, কপসিংক প্ৰতিকূল দিবলৈ আয়োজন কৰোঁতেই, আন আন বজাৰ কলীয়া

বাহুহ আহি তেওঁলোকক বন্দী কৰি পেলালেহি, আৰু তেওঁলোকৰ বববাৰীও লুটিলেহি।

বদনচন্দ্ৰ ববফুকনৰ বভাৰ প্ৰথমতে বব মুহু আহিল ; নিজৰ জাতি আৰু দেশলৈ তেওঁৰ অতি মেহ আছিল। কামৰূপীয়া প্ৰজাই যে তেওঁক বেয়া পাইছিল, তাৰ নিমিত্তে তেওঁৰ চ'ৰাৰ ফুকন কেইগৰাকী আৰু তেওঁৰ নিজৰ দুই পুতেক ভনী আৰু পিয়ালীহে বিশেষৰূপে দায়ী। তেওঁ যে আপোন দেশলৈ যান আনিলেগৈ, তাৰ কাৰণ এনেটো বুলিহে কৈছিল যে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁইয়ে নিজৰ ববতে সকলো বিষয় ল'লে, আৰু অন্য আহোমলৈ একো নথ'লে, বজাক পুতলাৰ দৰে নচুৱালে আৰু দেশত একাধিপত্য কৰিলে। সেই কাৰণেহে তেওঁ বুঢ়াগোহাঁইক সবকক্ষৰূপে প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ বুলি যান আনিলে। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁইৰ দৰেই বদনচন্দ্ৰ ববফুকনো বব স্বাৰ্থপৰ আৰু ক্ষমতাপ্ৰিয় আছিল। একে চোদত দুটা বাঘ নাথাকে, একে দেশতে দুজনো বজা থাকিব নোৱাৰে, কাজেই একে বভাৰাক্ৰান্ত বুঢ়াগোহাঁই আৰু ববফুকন, দুয়ো একে সমানে কেনেকৈ থাকিব ? সেই দেখিহে দেশত এনে অস্বস্তি বটিল। এক প্ৰকাৰে চালে, বদন ববফুকনে যে যান আনিলে, এই কাৰ্য্য কেৱল বাধ্য হৈহে কৰিলে। এইব প্ৰতিক্ৰিয়াংসা বৃত্তি অতি প্ৰবল আছিল।

বদনচন্দ্ৰ মজীফুকন হৈ বোৰহাট নগৰত থাকোঁতে ঘনশ্ৰী ববফুকনৰ পাছত, নিম্ণৰ ববফুকন তেওঁৰে পুতেক নিম্ণ ববফুকন হৈ গুৱাহাটীত আছিল। পাচে বদনচন্দ্ৰ ববফুকনক কপসিং চুবেদাৰৰ হতুৱাই ববাই আৰু তেওঁৰ যথা সম্পত্তি লুট কৰাই, ৰাজমাণ্ড দেউতাই নিম্ণ ববফুকনলৈ কৈ পঠালে বোলে, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ ববাই বুজাই বোৰহাটলৈ পঠাই দিয়ক। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰলৈকো ৰাজমাণ্ড দেউতাই বিলগে কৈ পঠালে, বোলে, ডাঙ্গৰীয়া বোৰহাটলৈ আহক। এইবুলি ডাঙ্গৰীয়াৰ জাতি পঠালে। পাচে গুৱাহাটীত থকাত কটিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই কাৰো কাৰো মুখে শুনিছিল যে তেওঁলোকৰ কৈদলৈ চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেওৰ ভাল ভাব নাই ; আৰু যান আনি পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ ক্ষমতা খৰ্ব কৰা বিষয়ত ভিতৰি ভিতৰি বজাবে টোপ আছিল। এই নিমিত্তে যক্ষিতবা এতিয়া বদন ববফুকন বহিল, তথাপি কটিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া বোৰহাটলৈ নাহিল। তেওঁ চন্দ্ৰকান্ত সিংহক শত্ৰু ভাবিবলৈ ধৰিলে আৰু ভাবিলে, যে চন্দ্ৰকান্ত সিংহ জীৱাই থাকে যানে বা ৰাজসিংহাসনত থাকে যানে, তেওঁবিলাকৰ ক্ষয় নাই। এই নিমিত্তে তেওঁ চন্দ্ৰকান্ত সিংহক বজা জাঙ্গি, সিংহাসনত আন এখনক বহুৱাবলৈ মন কৰিলে। তেওঁৰ অভিলষিত গুৱাহাটীৰ নিম্ণ ববফুকন আৰু যানৰ খেদনিত ডাঙ্গৰীয়া বহুত বিষয়াই যোগ দিলে। পাচে সকলোৰে পৰামৰ্শ কৰি, তেওঁৰ ভায়েক জগন্নাথ ঢেকিয়াল ফুকনক পঠাই, তিস্তাবীৰপৰা বাক্সেৰাৰ সিংহ স্বৰ্গদেওৰ বংশৰ ব্ৰহ্মনাথ গোহাঁইৰেওক আনিবলৈ দিব ভবিলে।

কয়েকৰ গোহাঁইদেও বাক্যেৰে সিংহ বৰ্গদেৱৰ ভৃত্যৰ পুত্ৰ, তেওঁৰে পুতেক বিজয় বৰবুৰা গোহাঁইদেওৰে এৰম পুত্ৰ ব্ৰজনাথ গোহাঁইদেও। সেই সময়ত চিলগাবীত এই ব্ৰজনাথ গোহাঁইদেও আৰু তেওঁৰ পুত্ৰ পুৰন্দৰ গোহাঁইদেও দুয়ো পলাই আহিলগৈ। কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ভাজবীয়াই তেওঁৰ বন্ধপাৰ বিষয় ব্ৰজনাথ গোহাঁইদেওলৈ জনাই বাতি পঠালে। ব্ৰজনাথ গোহাঁইদেওকে এৰমতে বজা পাতিবৰ নিমিত্তে সকলো আত্মজন কৰা হৈছিল; কিন্তু তেওঁৰ অস্ত কতচিহ্ন আছিল দেখি, তেওঁ নিজে বজা হ'ব নোৱাৰি, পুতেক পুৰন্দৰ গোহাঁইদেওক বজা পাতিবলৈ দিলে। ব্ৰজনাথ গোহাঁইদেৱে পুতেকক লৈ কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ভাজবীয়াৰ ওচৰলৈ আহিল। ভাজবীয়াই নিজৰ কাৰ্য্য সিদ্ধিৰ নিমিত্তে ওহাৰাজীত থাকি হিন্দুৱাৰী আৰু দেশী চিপাহী কিছুমানো গোটাইছিল। সকলোকে লৈ তেওঁ বোৰহাটৰ নগৰৰ ফালে উজাই আহিল। চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে এইবিলাকৰ গৰ পাই, বোৰহাটৰ চিকণ ভাৰুলীৰ ঘৰৰ, লুখুৰাখনৰ কৈদৰ লুহু ডেকা ফুকনক নগৰ প্ৰতাই দি, বংপুৰলৈ গুছি প'ল। কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ভাজবীয়া

লুহু ডেকাফুকন

পুৰন্দৰ গোহাঁইদেওক লৈ, নগৰৰ ভিতৰ সোমালগৈ; কিন্তু লুহু ডেকাফুকনে বাট ভেটি ধৰিলে। তাতে

তেওঁৰ লগত, বুঢ়াগোহাঁই ভাজবীয়াৰ বাহুৰেৰে অহুইপীয়া এখনি সুহু হৰ, আৰু সেই সুহুতে লুহু ডেকাফুকন কটা যায়। বুঢ়াগোহাঁই ভাজবীয়া সুহুত জিকি ১৭৩১ পৰ্বৰ ৫ কাৰ্ত্তনত পৰ্বৰ্ণৱা-ওহাৰীয়া সকলো বিষয়াই মিলি, সেৱা কৰি, পুৰন্দৰ গোহাঁইদেওক

পুৰন্দৰ সিংহ সুহুৰাজ

পুৰন্দৰ সিংহ বাৰ দি সুহুৰাজ পাতিলে। বুঢ়াগোহাঁই ভাজবীয়াই যদিও পুৰন্দৰ সিংহক সুহুৰাজ পাতি হাতত

ল'লে, তথাপি চন্দ্ৰকান্ত সিংহক পোটেই বকিত কৰিবৰ তেওঁৰ ইচ্ছা নাছিল। তেওঁ বংপুৰৰপৰা চন্দ্ৰকান্ত সিংহক বাতি পঠালে বোলে, "আগপাহ তাৰি পুৰন্দৰ সিংহক সুহুৰাজৰে পতা হৈছে, বৰ্গদেৱ আহোক।" কিন্তু আগহা কৰি চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে আৰু বোৰহাটৰফালে সুহু নকৰিলে।

কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ভাজবীয়াৰ মনেৰে, বেয়া হ'লেও চন্দ্ৰকান্ত সিংহ তেওঁৰ বেটীতাক পূৰ্ণানন্দ ভাজবীয়াই পতা বজা। সেই নিমিত্তে হঠাৎ তেওঁক বজা ওচাবৰ ভাজবীয়াৰ মন নাছিল। লোকৰ লগবীয়া কথাত পাৰ্ছলৈ যদিওবা তেওঁত নন্দেহ কৰিছিল, তথাপি ভাজবীয়াই কেইবাবাচো চন্দ্ৰকান্ত সিংহক বোৰহাটলৈ আহিবলৈ বজাইছিল। যি কি নহওক, যেতিয়া চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বজালভে আৰু নগৰলৈ নাছিল, ১০ কাৰ্ত্তনৰ বিৰা পুৰন্দৰ সিংহকে আচলমতে সকলোৰে সেৱা কৰি, সিংহানন্দ দি বজা পাতিলে। চন্দ্ৰকান্তসিংহ বৰ্গদেৱো যাতে বংপুৰতে সুখেৰে থাকে, আৰু কোনো কষ্টত নপৰে, কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ভাজবীয়াই তাৰ বিধেৰ ওহাৰক কৰিবলৈ ধৰিলে।

কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ভাজবীয়াৰ ভাৱেৰে ব্ৰজনাথ গোহাঁইদেও (পূৰ্ণানন্দ

বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীরাব ছত্ৰীয় পুত্র; ওবেহানাথ চেকিরাণ কুকনব ওপবব জনা) সেই সময়ত ববজীখোৰা গোহাঁই। ডাঙ্গবীরাই বদিও চন্দ্রকান্তসিংহ বৰ্গদেবক আন একো নকবাকৈ বংপুৰতে সুকলয়ে থাকিবলৈ দি এবিলে, ভায়েক ববজীখোৰা গোহাঁই কিন্তু সুদাই এবা ভকত নহয়। তেওঁ কোনো এটা উপায় কৰি, চন্দ্রকান্ত সিংহক ভবিষ্যতলৈ বাজ্য সিংহাসনবপবা বঞ্চিত কৰিবব মনেবে তেওঁৰ কাণখনত অলপ দ্ৰুত কৰিলে।

এইজন বৰ্গদেবব বাজ্যব কালতে, ১৭৩৮ শকত (ইং ১৮১৬ চনত) বাজ্যও

দ'ল-পুখুৰী

দেউতাই বোবহাটব বাহবতে এক পুখুৰী খনাই, উচৰ্গি

বিষ্ণুনাগব নাম দিলে; আক ভাব পাৰতে বিষ্ণু'ল

বুলি এক দোল বহুবাৰলৈও ঘো-জা কবা হৈছিল, কিন্তু বেয়ে হৈ হুঠিল। বিষ্ণুনাগবব পুখুৰীক আজিকালি মাহুহে সেই নামে চিনি নাপায়; কোনোবে ডাক "বাজ্যও দেউতাব পুখুৰী" বুলি কয়; কিন্তু সাধাৰণতে "বোবহাটব ববপুখুৰী" বা "পুৰণি কাছাবীৰ পুখুৰী" বুলিলেহে আজিকালিব মাহুহে বুজ পায়। ১৭৩৯ শকব প্ৰাবল্ডতে কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীরাই হাজীগড়ব ওচৰতে এক পুখুৰী খনালে আক ভাব পাৰতে এক শিৰলিঙ্গ স্থাপন কৰি "হাজীগড়ব দেৱাল" নাম দিলে। সেই পুখুৰী আক দেৱালে আজিও কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গবীরাব নাম যুগবীৰা কৰি থৈছে।

পুৰন্দৰ সিংহ

১৭৩৯ শকৰ ১১ ফাল্গুনৰ দিনৰপৰাই পুৰন্দৰ সিংহ আচলমতে বজা হ'ল। বৰ্গদেওৰ দেউতাক ব্ৰজনাথ গোহাঁইদেও অসমতৰ গভিকে বজা হ'ব নোৱাৰিলে, সেই কাৰণে তেওঁ চাৰিং বজা হ'ল। গৌৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনৰেপৰা আহোম বজাব মোহৰ মৰোৱা নহৈছিল, কিন্তু ব্ৰজনাথ চাৰিং বজাব নিজে বজা হ'বলৈ ইমান অভিলাষ আছিল যে তেওঁ নিজৰ নায়েবে কিছুমান মোহৰো মৰোৱালে। সেই মোহৰবোৰত এই লোকটো দিৱা হৈছিল

শ্ৰীশ্ৰীৰামধাক্ষচৰণকমল মকৰন্দ মধুকবস্তু।

শ্ৰীশ্ৰীবৰ্গদেৱ শ্ৰীব্ৰজনাথ সিংহ নৃপত্ব শাকে ১৭৩৯ ॥

পুৰন্দৰ সিংহ বৰ্গদেৱে ৰাজত্ব পোৱাৰ প্ৰায় এমাহ মানৰ পাছতে তেওঁ পুৰণি বিষয়াখিলাকৰ মাল-সলনি কৰে :—নিৰ্ভয়নাবাৰণক ভাঙ্গি ৰাককিয়াল ফৈদৰ মাল-ভোগক বৰগোহাঁই, পাণ্ডবৰ ধনৌক ভাঙ্গি পুনৰ দণ্ডেশ্বৰকে বৰপাত্ৰ আৰু সন্দিকৈৰ ধনৌক বৰবকৰা ভাঙ্গি সেই সন্দিকৈৰে বলোৱাম বাইডলীয়া ফুকনৰ নাতি বিণাইক বৰবকৰা পাতিলে। এই সময়ত চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বংপুৰতে আছিল। তেওঁৰ ৰাজপাটৰপৰা

মালভোগ বৰগোহাঁই

দণ্ডেশ্বৰ বৰপাত্ৰ

(২য় বাৰ)

খিলাই বৰবকৰা

বঞ্চিত হোৱাও বৰক সন্ত হৈছিল, কিন্তু ডাঙ্গৰীয়াৰ ভায়েকে কৰ্ণকৃত কৰা অপমান তেওঁৰ সন্ত নহ'ল। আগৰ বাৰ মান অহাত মানৰ বজা আৰু সেনাপতি-খিলাকৰ লগত চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে মিত্ৰতা কৰিছিল। সেই আপাহতে তেওঁ বদন বৰফুকনৰ

ফলোৱা মানুহ হুঁচামানৰ হতুৱাই আকৌ মানদেশৰ বজাক নিজৰ দুৰ্দ্ধশা আৰু বদন বৰফুকনৰ যত্নৰ দোষ মিছাৱে আনৰ ওপৰত পেলাই পুনৰ সাহায্য খুজিলে। পৰম মিত্ৰ বদন বৰফুকনৰ যত্নত আৰু বৈবাহিক সূত্ৰেৰে আৰম্ভ চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ দুৰ্গতিত দুখিত হৈ মানৰ বজাই আলুং মিঞি নামেৰে সেনানায়ক এজনৰ অধীনত ৩০,০০০

অসমত মাল

(২য় বাৰ)

ডেবকুৰি হাজাৰ মান সৈন্য পুৰন্দৰ সিংহক যদি পুনৰ চন্দ্ৰকান্ত সিংহক বজা পাতিবলৈ বুলি পঠাই দিলে।

আগৰ বাৰৰ অলপোৱা মানৰ সেনাৰ লগত পূৰ্ণানন্দ

বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ শিকিত সৈন্যই তিকিৰ নোৱাৰিলে; এইবাৰ ডেবকুৰি হাজাৰ

সৈন্যৰ লগত যুঁজিবলৈ দেশত মানুহেই নাই। তাতে নতুনকৈ হোৱা বজা পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ ফলীয়া লোক আৰু তাকৰ। যি কি নহওক পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে মান সৈন্যৰ লগত যুঁজিবলৈ অসমীয়া বগুৱা এজাক পঠালে। সিধোদৰ লগত মাছ-খোৱাতে মান সেনাৰ যুদ্ধ হয়; কিন্তু এই যুদ্ধত আমাৰ সেনা হাবিল। এই যুদ্ধৰ সময়তে চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱ মান সৈন্যৰ লগলৈ গ'ল। এই যুদ্ধত পৰাস্ত হোৱাত মন্ত্ৰাবৰ্গ সহিতে পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱ সপৰিবাৰে গুৱাহাটীলৈ ভাগি গ'ল। আৰু মান

চন্দ্ৰকান্ত সিংহক মানে

বজা পাতে

সৈন্যৰ সেনাপতি আলুংমিঙ্গিয়ে চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱক পুনৰ বজা পাতিলে। পাচে চন্দ্ৰকান্ত সিংহে পুনৰ বজা হৈ বাককিয়ালৰ মালভোগক ভাঙ্গি, তেওঁৰ ঠাইত

লাহনৰ ভীচোক (ও: ভীখ) বৰবকৰা পাতিলে। আৰু পুৰন্দৰ সিংহক ধৰিবৰ নিমিত্তে কিছুমান মানসেনা গুৱাহাটীৰ ফালে ভটিয়াই পঠালে। ইফালে গুৱাহাটী পাই পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে নিগুণক বৰফুকন ভাঙ্গি, পাতৰ গগৈক বৰফুকন পাতি, মানে সৈতে যুদ্ধ কৰিবলৈ পঠাই দিলে। দুৰ্ভাগ্য গতিকে মানৰ ওচৰ নোপাওঁতেই বগুৱা কোঠতে নৰিয়া পৰি, বাটতে খাগবিজানত মৃত্যু হ'ল। পুৰন্দৰ সিংহে এই বাতৰি শুনি ভীখ নামে সেই গগৈ বৰফুকনৰ বংশৰে ডেকা এজনক বৰফুকনৰ বিষয়ত নিযুক্ত কৰি আকৌ

ঘিণাই বৰফুকন

ধনী বৰবকৰা

(২য় বাৰ)

মান সেনাৰ লগত যুঁজিবলৈ পঠালে। ভীখ বৰফুকন যুঁজত হাবিল। পুৰন্দৰ সিংহে এইবাৰ এই পৰাজয়ৰ বাতৰি শুনি, একেবাৰেই মানৰ ভয়ত অসমৰ সীমাৰপৰা পলাই চিলমাৰী ওলালগৈ আৰু যোৱাৰ পূৰ্বেই সন্দিকৈৰ

ঘিণাই ভগা বৰবকৰাক বৰফুকন পাতি, গুৱাহাটী গতাই দি থৈ গ'ল। ইফালে যোৰহাটত চন্দ্ৰকান্ত-সিংহ স্বৰ্গদেৱে লাহনৰ ভীচোক বৰবকৰা ভাঙ্গি, তেওঁৰ সলনি সন্দিকৈৰ ধনকে পুনৰ বৰবকৰা পাতিলে। এইবিলাক ঘটনা ১৭৪০ শকত।

ভীখ বৰফুকনৰ লগত যুদ্ধ কৰি মানসেনাবিলাক জয়ী হোৱাত, সিহঁতে দেশত নানাবকম অত্যাচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে; কিন্তু আলুংমিঙ্গি সেনাপতিৰ অধীনত আছিল দেখি, সেই অত্যাচাৰ বৰ বেছি হোৱা নাছিল, তথাপি গা-জোৰা হৈছিল।

এইখিনিতে পুৰন্দৰসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ বাজত্বৰ অন্ত পৰে। তেওঁৰ ভোগ ১ বছৰ ১৪ দিন।

চন্দ্রকান্ত সিংহ

(২য় বাব)

পূবন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে চিলহাবীলৈ পলাই গ'লত, মানব সেনাপতিয়ে চন্দ্রকান্ত সিংহক ১৭৪০ শকত পুনৰ বজা পাতিলে। এইবাৰ স্বৰ্গদেৱে মানব সেনাপতিৰ তলতীয়া হৈ সকলো কাৰ্য্য কৰিবলগীয়া হৈছিল। আচলতে এইবাৰৰ বজা অলপ দিনৰ নিমিত্তে হ'লেও আলুংমিটিকহে বুলিব লাগে।

বজা হৈ অলপ দিনৰ পাছতে কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁইক ভাঙ্গি স্বৰ্গদেৱে মটকৰ মাটিৰৰ বৰ সেনাপতিৰ ভায়েক লহকীয়া ফৈদৰ কলিবৰক বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে, আৰু দণ্ডেশ্বৰ বৰপাত্ৰকো পূবন্দৰ সিংহৰ ফলীয়া ভাবি তেওঁৰ ঠাইত পুনৰ পাতবৰ

কলিবৰ বুঢ়াগোহাঁই

ধনী বৰপাত্ৰ

(২য় বাব)

পতাল বৰবকৰা

ধনীকে বৰপাত্ৰ পাতিলে। সন্দিকৈৰ ধনী বৰবকৰাক স্বৰ্গদেৱৰ দ্রোহী আৰু বদন বৰফুকনৰ হত্যাৰ এজন প্ৰধান সহায়কাৰী বুলি কোৱাত মানে তেওঁক হত্যা কৰাত, পতাল নামেৰে খেবেমীয়াল কছাৰা এটাক বৰবকৰা পাতিলে। নিৰ্ভয়নাৰায়ণ বৰগোহাঁইয়ে পূবন্দৰ

সিংহক বজা পতাৰ মত দিছিল বুলি দ্রোহীৰ শাৰীত পেলাই ধৰি আনি মানব হতুৱাই বধ কৰালে, আৰু তাৰ পাছত দিহিকীয়া ফৈদৰ গোবিন্দক বৰগোহাঁই পাতিলে ; আৰু

গোবিন্দ বৰগোহাঁই

জম্মী বৰফুকন

ভজচন্দ্ৰ বৰফুকন

দিগাই বৰফুকনকো কোনো কাৰণত সন্দেহ কৰি, তেওঁক ভাঙ্গি, বদনচন্দ্ৰৰ পুতেক জম্মীক বৰফুকন পাতি ওৱাহাটলৈ পঠালে। কিছুদিনৰ পাছতে তেওঁকো ভাঙ্গি ; বকতিয়ালৰ ভজচন্দ্ৰক বৰফুকন পাতিলে। মূঠে

ক'লৈ গ'লে, চন্দ্রকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱে পূবন্দৰ সিংহৰ পক্ষৰ বুলি যাকে যাকে সন্দেহ কৰিলে, মানহঁতে তেওঁলোকৰ ভালেমানক হত্যা কৰি, সেই ঠাইতে অগ্ৰ একোজনক বিষয় দিবলৈ ধৰিলে।

জম্মোদৰ বৰফুকন

দেশত হলফুল লাগিল। এনেতে ভজচন্দ্ৰক বৰফুকন ভাঙ্গি লানমাখ, চেটীয়াৰ জম্মোদৰক বৰফুকন পাতিলে।

পাচে খেবেমীয়ালৰ পতাল বৰবকৰাই দীঘলীবাটত জয়পুৰ নামে এক কিল্লা

কবি, মানেবে যুদ্ধ কবিবৰ মনেবে সাজু হৈ আছিল। ভেনে সময়তে মানব বজাই চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱলৈ বহুত বাজবোণ্য অলঙ্কাৰ দি, সঁজাতি ফুকনে সৈতে মিজিহাৰা তিলোৰা বজুক পঠোৱাত, সিহঁত আহি, পতাল ববৰকৰাৰ সেই প্ৰাৰম্ভ দেখি, অৰাক হ'ল। সেই বাহ'ক, সিহঁতে ভেতিয়া একো নকৈ, মনে মনে ববৰকৰাক মাৰিবলৈ সুবিধা বিচাৰিবলৈ ধৰিলে। ইফালে উজনিত (যোৰহাট আৰু তাৰ ওচৰত) নানা প্ৰকাৰ হত্যাকাণ্ড, গুৱাহাটীৰ ফালে যুঁজাৰু সেনাবিলাকৰ উপদ্ৰৱ, দেশত জুই লগাব নিচিনা হৈ উঠিল। লাহে লাহে আলুংমিজিয়ে আন সেনাবিলাক লৈ, অলপীয়াইকে দুহেজ্জাবমান মান-সেনা এৰি, দেশলৈ উলটি গ'ল। আমাৰ দেশ ভেতিয়াহে অলপ সুখিল হ'ল।

এইবাৰ মানহঁত দেশলৈ উলটি যাওঁতে আমাৰ দেশৰপৰা ভালেখিনি মজা মানুহ, আৰু বহুত সুন্দৰী সুন্দৰী গাভৰু তিবোতা লগত লৈ গ'ল। মজা মানুহবোৰৰ হাতৰ তলুৱাবিলাক বিজ্জাই, লোৰ শলা মাৰি লৈ গৈছিল, তিবোতাবোৰক কিন্তু ভেনে অভ্যাচাৰ কৰা নাছিল যদিও, তেও গা জোৰা হৈছিল। আলুংমিজি মানদেশলৈ উলটি গৈ অসমদেশৰ এই সময়ৰ নিচেই দুৰ্ৱল অৱস্থাৰ বিষয় আৰু অসমীয়া গাভৰু-বিলাকৰ অনুপম ৰূপ-লাৱণ্যৰ কথা মানবজাৰ আগত ক'লেগৈ। মানবজাই সেই কথা নপতিয়াবৰ কোনো কাৰণ নাছিল, কিয়নো তুংখুজীয়া ফৈদৰ বগা কৌৰৱৰ জীয়েক ভামো আইদেউক দেখিয়েই তেওঁ ইয়াৰ গম ধৰিব পাৰিছিল। এতিয়া পুনৰ আলুংমিজিৰ মুখে এইবিলাক শুনি ইন্দ্ৰিয়পৰতন্ত্ৰ মানবজা বৰ্ডোফাই কেতিয়া অসম লওঁ, কেতিয়া অসম লওঁ লগাবলৈ ধৰিলে। ইফালে চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱে অলপীয়া মানসেনাখিনিক বলে পাৰিম বুলি গা গধুৰ কৰিবলৈ ধৰিলে; আৰু আগলৈ যাতে এই দেশলৈ মান আহিব নোৱাৰে, এইভাবে পতাল ববৰকৰাক পূৰ্বে উল্লেখ কৰি অহা উজনিৰ দীঘলীঘাটত জয়পুৰ নামে ভালকৈ এটা গড় মাৰিবলৈ আদেশ কৰিলে।

মানহঁতে আহি এই গড় দেৰি ভাবিলে যে পতাল ববৰকৰাই যেনেকৈ গড় সাজিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে, সেই কাম সম্পূৰ্ণ হৈ উঠিলে আৰু আগলৈ সেই বাটেদি অসমলৈ মান অহাৰ ভিকাছন ভাগিবই। সেই নিয়ন্ত্ৰে সিহঁতে গোপনে পৰামৰ্শ কৰি, আলুংমিজিয়ে এৰি থৈ যোৱা মানসেনাৰ হতুৱাই পতাল ববৰকৰাক মৰাই, আমাৰ

যুকতীয়া ববৰকৰা

অসমত মান

(৩২ বাৰ)

চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱলৈ বাতৰি দিৱালে যে ববৰকৰা কিবা হৈ হঠাৎ মৰিল। হঠাৎকাৰে পতাল ববৰকৰাৰ যুত্থা সংবাদ পাই, স্বৰ্গদেৱৰ মনত অলপ সন্দেহ হ'ল; আৰু তেওঁৰ ঠাইত দুৱৰাৰ যুকতীয়া ববৰকৰা পাতি

গোপনে গোপনে সেই বিষয়ে অনুসন্ধান কৰিবলৈ ক'লে। অকস্মাৎ ইমান শীঘ্ৰে কোনেও নমজা নোবোলাকৈ মানব সেনা পুনৰ অহা দেখি, আৰু পতাল ববৰকৰাৰ

আকস্মিক যুদ্ধে অসুস্থকান কৰোতে প্ৰকৃত কথা ওলাই পৰাত, চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ মনত সন্দেহ হ'ল, আৰু সিহঁতৰ অসং অভিপ্ৰায় আশঙ্কা কৰি কলিৰ বৃঢ়াগোহাঁইক নগৰত থৈ, স্বৰ্গদেও গুৱাহাটীৰ ফালে গুচি গ'ল। যাওঁতে দুৱৰাৰ মুকতীয়াৰ ভাদি, বকতিয়াৰ বজ্জচন্দ্ৰক বৰবৰপা পাতিলে, দিহিলাী কৈদৰ গোবিন্দক

ভজচন্দ্ৰ বৰবৰপা

বলজন্ম বৰগোহাঁই

খঁৰালল বৰপাত্ৰ

বৰগোহাঁই ভাজি তেওঁৰ সলনি মিৰি সন্দিকৈৰ ধনজয়ক
(ধনজয়) বৰগোহাঁই পাতিলে, আৰু পাতবৰ ধনী
বৰপাত্ৰ মৰিলত, খঁৰাললক বৰপাত্ৰ পাতিলে। এই
ঘটনা ১৭৪২ শকৰ চ'ত মাহত। পাচে মানে আহি

বণ ধৰিলেহি; কলিৰ বৃঢ়াগোহাঁই বণত হাবিল; মানে তেওঁক ধৰি কয়েদ কৰি থৈ, মিল ৰূপে গুৱাহাটীলৈ স্বৰ্গদেৱৰ ওচৰলৈ কটকী পঠালে বোলে, স্বৰ্গদেও নগৰলৈ আহোঁক, আমি তেখেতক ভয় দিছোঁ, আমি মিত্ৰ ভাব কৰিহে আহিছিলোঁ, পাচে স্বৰ্গদেৱে বৃজিৰ নোৱাৰিহে আমাক শত্ৰু ভাবিছে। কিন্তু স্বৰ্গদেও আৰু ভয়ত নগৰলৈ আহিবলৈ সাহ নকৰিলে।

পাচে মান সেনাপতি মিজিমাহা তিলোৱা বজুৰে নগৰ সোমাবলৈ আহিল। নগৰ-বৰীয়া আমাৰ বজাৰ সেনাবোৰে তাত প্ৰতিবন্ধক জনাব খোজাত, মানসেনাৰ লগত এখন সৰু যুদ্ধ হয়। এই যুদ্ধতো আমাৰ সেনাৰ পৰাজয় ঘটিল আৰু মান সেনাই সৈতে মিজিমাহা তিলোৱা বজুৰে আহি নগৰ অধিকাৰ কৰি পেলালে। পাচে চন্দ্ৰকান্ত সিংহক মতালতো নহা দেখি, মান সেনাপতিয়ে নিজৰ বজা বড়োফাই জেঠেৰিয়ৈক বগাকোঁৱৰৰ পুতেক যোগেশ্বৰক আনি যোগেশ্বৰ সিংহ নাম দি বজা পাতিলে।

চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেও নগৰবৰপা পলাই গুৱাহাটীৰ ফালে যাবৰপৰা 'আহোমৰ দিনৰ বা আহোম ৰাজত্বৰ মূৰ মৰে বুলি ধৰিব লাগে। ইয়াৰ পাছত আৰু তেওঁ বা পুৰন্দৰ সিংহ, কোনেও প্ৰকৃত সিংহাসনাবোহী বজা হ'ব পৰা নাই। যোগেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেও মিজিমাহা তিলোৱা বজুৰ হাতত মাথোন পুতলাৰ নিচিনাহে আছিল।

চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ এই দ্বিতীয়বাৰৰ ৰাজত্বকালৰ ভাগ ২ বছৰ ৮ মাহ।

যোগেশ্বৰ সিংহ

পাচে ১৭৪৩ শঁকৰ ১২ আষাঢ় বাজা হিব হ'বৰ কাৰণে লোকদৰ্শকৰূপে বজা নাম দি, যিঙ্গিমাৰা তিলোৰা বজুৰে যোগেশ্বৰ সিংহক বজা পাতিলে। এই কাৰণেই এওঁক 'মানে-পতা-বজা' বুলিও কয়। প্ৰকৃতপক্ষে ক'বলৈ গ'লে, মানব সেনাপতি যিঙ্গিমাৰা তিলোৰা বজুকহে এইবাব আচল বজা বুলিব লাগে। এইবাব বাইজৰ কালে চকুয়েলি চাওঁতা কোনো নোহোৱা হ'ল। পূৰ্ণেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেও আগবাবৰ মান আহোঁতে যি পলাই গৈছিল, সেইফালেই তেওঁ কলিকতালৈ গৈ গৱৰ্ণৰ স্নেহেৰে চাহাবৰ সহায় খোজে, কিন্তু গৱৰ্ণমেণ্টে আগব সেই "পৰব বাজাব বিষয়ত হস্তক্ষেপ নকৰা" নিয়মৰ বশবৰ্ত্তী হৈ তেওঁক সহায় নকৰিলে। পূৰ্ণেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱ লাভত আক বেজাবত উজাই নাহি গুৱাহাটীলৈ যোৱাত যিঙ্গিমাৰা তিলোৰাই যি ভাল পালে তাকে কৰিলে। যাকে ভাল পালে তাকে বৰ বৰ বিষয় দিলে, আৰু যাকে যাকে চম্ৰকান্ত সিংহ আৰু পূৰ্ণেশ্বৰ সিংহৰ ফলীয়া বুলি শুনিলে সেইবিলাকৰ কোনোক বা আন প্ৰকাৰে দণ্ডবদ্ধ কৰিলে।

পূৰ্বে কয়েদ কৰি থোৱা কলিবৰ বুঢ়াগোহাঁইক কয়েদবপৰা মুকলি কৰি, পুনৰ বুঢ়াগোহাঁই বিষয়তে বাৰিলে; যিবি সন্দিকৈৰ ঘনজয় বৰগোহাঁইক চম্ৰকান্ত সিংহৰ

জাইৰো বৰগোহাঁই*

পিজলী বৰপাত্ৰ

পক্ষৰ ভাৰি, তেওঁক বৰগোহাঁই ভান্দি, কৌটালৰ পুতেক জাইৰোক বৰগোহাঁই পাতিলে; আৰু বঁৰাশলৰ সলনি পিজলীক বৰপাত্ৰ গোহাঁইৰ বিষয় দিলে।

গুৱাহাটীত লম্বোদৰেই কিছুদিন বৰফুকন হৈ আছিল, পাচে তেওঁক ভান্দি, লুণ্ঠাৰনৰ বাপুৰামক বৰফুকন পাতিলে। সাধাৰণতে মাতৃহে তেওঁক বগাদমৰা বৰফুকন বুলিহে জানে।

বগাদমৰা বৰফুকন

দেশৰ এই দুৰৱস্থা দেখি বাইজ যেনিয়ে পাই তেনিয়ে ভাগিবলৈ ধৰিলে। যিঙ্গিমাৰা তিলোৰা বজুৰ অধীনত সেই সময়ত প্ৰায় দহ হেজাবমান মান-সেনা আছিল।

* দুখৰ কথা, ওকাশীয়াৰ তামূলী ফুকনে কৌটালৰ পুতেক জাইৰো কোন কৈদৰ বৰগোহাঁই তাক জেৰেতৰ দুৰ্ভাগীত খোলোহাডাৰে একো সিখা নাই, আৰু অনেক ভাবে যে জাইৰো কছাৰী আছিল। কিন্তু প্ৰকৃতপক্ষে সেইটো গীতা বহু। ঘনজয় বৰগোহাঁই আৰু কৌটালৰ পুতেক জাইৰো বৰগোহাঁই ফুৱাকন এক বংশৰে, তেওঁলোক যিবি সন্দিকৈ। ঘনজয় বৰগোহাঁই ডাকৰীয়াৰ জাইৰো ডাকৰীয়া "চক-পেলদি যোৱা" বংশ। তেওঁলোক টেঙাৰ শিত্ত। হৰকান্ত পানীফুকন ঘনজয় বৰগোহাঁইৰ পুতেক। বগাদমৰা জীৱান উমাকান্ত গোহাঁই B.L. উকীল, আৰু জীৱান শিত্তেৰ বৰগোহাঁই M.A.B.L. E.A.C. এই দুবকাত পানীফুকনৰ নিচেই চমু বংশ।

লাহে লাহে এই সেনাবিলাকৰ পোহ-পাল যোগোৱা তেওঁৰ পক্ষে বৰ টান হ'লহি। তেওঁ অৰ্থ বৃদ্ধি কৰিবৰ উপায় চিন্তি ৰাজ্য বঢ়াবলৈ আৰু দেশ লুটিবলৈ মন কৰিলে। এই লোটনিৱেই অসমক ভাৰতবৰ্ষৰ ভিতৰত দুখীয়াৰ দুখীয়া আও-দুখীয়া কৰিলে। এই লোটনিৰ অত্যাচাৰলৈ মনত পৰিলেই আমাৰ আমৰু কলা পৰে; কিন্তু আমাৰ পূৰ্ব-পুৰুষবিলাকে গাতে ইয়াক সহি গ'ল। পাচে যিদ্ধিমাৰা তিলোৱাই সেনাবিলাকক ঠায়ে ঠায়ে ভগাই ল'বৰ মন কৰিলে। তেতিয়াটোকে উজনি খণ্ডেহে মানৰ তলভীয়া আছিল, কামৰূপৰ ফালে, তিলোৱাই হাত মেলা নাছিল। এতিয়া সেনাবিলাকক তিনিভাগ কৰি এভাগ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰেদি, এভাগ দক্ষিণ পাৰেদি, আৰু এভাগ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মাঝেদি লৈ অসমদেশ দিখিজৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ইহঁত যি ফালেদি আহিল, সেইফালে দেশত মহামাৰী হোৱাৰ দৰে হ'ল। ইহঁতে বাইজৰ ধন লুটিলে, কাকো কাকো প্ৰাণে মাৰিলে; কিন্তু এইটো লোটনিহে আছিল; মানুহৰ ধনলৈ এইবাৰ ইহঁতৰ বৰ আকাজ্ঞা আছিল; সেই ধনৰ লগতে ইহঁতে যি পাবিলে অত্যাচাৰ কৰিলে। যি প্ৰাণক মৰম কৰি ধন-বস্তু উলিয়াই দিলে, সি সাবিল; যাৰ ধন নাছিল, বা থকাতো মৰমত যি উলিয়াই নিদিলে, সি যি যন্ত্ৰণা পালে, তাক ক'বলৈ নাটে। কোনেও ক'তো খালে বিলে পলাই সাৰিব নোৱাৰিলে। কেনেবাটক জুইৰ গোক পালেই মানহঁতে পিয়াপি দি যাকে য'তে পাৰ্গৈ তাতো অপৰিসীম যন্ত্ৰণা দি মাৰেগৈ। ইয়াৰ লগে লগে কাৰো ঘৰত ভাল গাভৰু বা তিবোতা পালে, সিহঁতৰ সতীহ নাশ কৰা, গৰ্ভৱতী তিবোতাৰ পেটফালি ল'ৰা উলিয়াই ৰংচোৱা, ইত্যাদি অত্যাচাৰৰ কথা যে কবই নালাগে। কিন্তু মানহঁতেও সুদাই এইবাৰ সাৰিব পৰা নাই। গাঁৱৰ মানুহবোৰে ঠায়ে ঠায়ে জুম বান্ধি ল'ৰা-তিবোতাবিলাক পলুৱাই আঁতৰাই থৈ ইহঁতক একোসেকা দিবলৈ ক্ৰটি কৰা নাছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰে যি জাক মান-সেনা ভটিয়াই গৈছিল, সেই জাকে মাজুলিত নৈৰ পাৰতে মানুহ পাই বৰ অত্যাচাৰ কৰিলে। উত্তৰ পাৰৰ জাকে সেইফালে ভিতৰে ভিতৰে গাওঁ-ভূঁই লুটি দৰঙ্গ ওলালগৈ; কিন্তু দৰঙ্গৰ বজা কৃষ্ণনাৰায়ণে ভাৰ-ভেটি দি মানৰ অধীনতা স্বীকাৰ কৰি অলপ বক্ষা পালে। দক্ষিণে যোৱা জাকে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰে উচন কৰি গ'ল। মান অহা শুনি গাঁৱৰ ল'ৰা-তিবোতা সকলো পলাইছেই, সেই এৰি যোৱা ঘৰবিলাকৰ ভিতৰতো য'তে যি পালে, চপাই-কোঁচাই লৈ, তিনিও দল মান-সেনা লাহে লাহে চন্দ্ৰকান্ত সিংহ থকা ঠাই গুৱাহাটীৰ কাষ চাপিলগৈ।

উজনিৰপৰা যানে দেশ লুটি অহা গম পাই চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱে সেনা কিছুমান গোটাইছিল। মানহঁত গুৱাহাটী পোৱাত এই সেনাবিলাকে তাৰপৰা সিহঁতক খেদিবলৈ বৰ যন্ত্ৰ কৰিলে; কিন্তু মানৰ সেনাৰ সংখ্যা বেছি আছিল দেখি, বলে নোৱাৰিব যেন ভাবি, স্বৰ্গদেও লাহেকৈ নাও এখন লৈ ভাটীফালে গুচি গ'ল। পাচে স্বৰ্গদেৱক পলোৱা

হেন জানি আশাৰ সেনাবিলাক পলাবলৈ ধৰিলত, মানহঁতে গুৱাহাটী বগৰ অধিকাৰ কৰিবলৈ উজু পালে। তাতে তিনিজাক মানব সেনা লগ লাগি, আকৌ হুজাক হ'ল। এজাক দেৱালয়, যঠ, মন্দিৰবিলাকত যি যি পালে, তাক লুটি-পুটি ল'লে, হ'লবিলাকৰ ওপৰত যিবোৰ সোণৰ ৰূপৰ কলচী আছিল সেইবিলাকো গুলীয়াই গুলীয়াই থবাই থবাই ল'লে। বংপুৰৰ শিৱসাগৰ পুখুৰীৰ পাৰত যি শিৱমন্দিৰ আছে, তাৰ ওপৰত এতিয়াও যি সোণৰ কলচী আছে, তাতে মানহঁতে গুলী মাৰিছিল আৰু সেই গুলীৰ চিন কলচীত এতিয়াও আছে। এনেকুৱা প্ৰবাদ আছে বোলে, যানে যেতিয়া তাত গুলী মাৰে, তেতিয়া হেনো তাত গুলী মৰা মানকেইটা তেজ বঁতৰাই যবিল, সেই কাৰণেহে হেনো সেই কলচীটো যানে নিব নোৱাৰিলে।

আৰু এজাক যানে চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বজাক খেদি ভটিয়াই গ'ল। আশাৰ মাহুহ-বিলাক ভটিয়াই বজালহাটৰ হাদাবাচকীত আটাইবিলাক লগ লাগি ব'লগৈ। তাত হলিৰাম নামেৰে দুৰবীয়া বৰুৱা এজনে (তেখেত আশাৰ ৮আনন্দৰাম ঢেকীয়াল ফুকনৰ দেউতাক; তেখেতক চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে তেওঁৰ দ্বিতীয়বাবৰ বাজত্বৰ কালত 'ঢেকীয়াল ফুকন'ৰ বিষয় দিছিল। গতিকেই তেওঁক 'দুৰবীয়া বৰুৱা' হুজুি 'ঢেকীয়াল ফুকন' বোলাহে উচিত। কিন্তু তেওঁৰ দেউতাক পৰম্বাৰে দুৰবীয়া বৰুৱাৰ বিষয় খাইছিল বুলি ভুলকৈ তেওঁকো দুৰবীয়া বৰুৱা বোলা হৈছে।) সেই সময়ত তিনিশ-মান শিখ সেনা লৈ বৃটিছ আৰু অসমৰ দুৰাৰ (সীমা) বন্ধ কৰি আছিল। মানব লগত তাতে এই সেনাবিলাকৰ বৰ যুঁজ লাগে। কিন্তু শিখ চিপাহী নিচেই তাকব, ৩৪ হেজাৰ মান-সেনাৰ লগত পাৰি উঠা টান, গতিকে মানহঁত যুদ্ধত জিকিল। আশাৰ মাহুহে আউজা গছো হ'লি পৰা দেখি লাহেকৈ গুৱালপাৰাৰ ফালে ইংৰাজ ৰাজ্যত সোমালগৈ। তেতিয়া মিঃ লী. ডেভিড্‌চন্‌ নামে চাহাব এজন গুৱালপাৰাত আছিল। তেওঁ মানহঁতক ইংৰাজ ৰাজ্যত উপদ্ৰৱ কৰিবলৈ হাক দিলে। মানহঁত তাৰপৰা হহকিল। পাচে ঠায়ে ঠায়ে ভাটিত অলপ সেনা ৰাখি, বহুত মানসেনা উজাই গ'ল। উজাই যাওঁতে, যানে ভটিয়াই আহোঁতে যি দুখৰ এখৰ এখি আহিছিল, তাকো লুটিলে; দেশ একেবাৰেই উপযুপৰি লোটনিত উপান্ত হ'ল। মানব এইবিলাক অভ্যাচাৰ লকলোৰে অসহনীয় হ'ল।

চন্দ্ৰকান্ত সিংহ আৰু পুৰন্দৰ সিংহ দুয়োজন বজাই কেনেকৈ দেখখন মানব
 বাধানাথ বৰবৰুৱা হাতবপৰা উদ্ধাৰ কৰা হয়, তাৰ পৰামৰ্শ কৰিবলৈ
 জাৰৰ বৰবৰুৱা ধৰিলে। চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে গুৱাহাটী, হাদাবাচকী
 আৰু তাৰ আশে-পাশে বিচাৰি প্ৰায় দুহেজাৰ মান

ল'ৰে বৰবীয়া সেনা পোটািলে। সেই সেনাক লৈ, চিৰিকৰ বাধানাথক বৰবৰুৱা
 প্ৰতি, চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেও ক্ৰমে উজাই আহিল। সিফালে যোগেশ্বৰ সিংহ

স্বৰ্গদেৱেও ভদ্ৰচন্দ্ৰৰ ঠাইত খামতিৰ জাবৰক বৰবকৰা পাতিলে। জাবৰেও মানহঁতে সৈতে যোগ হৈ ভালেমানক নানাধৰাৰে অভ্যাচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। মানুহ অস্থিৰ হৈ পৰিল। এনেতে পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱেও কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই সৈতে বিজয়ী আৰু ভোটাবৰণৰ সৈন্ত গোটাৰলৈ ধৰিলে। যিখিনি সেনা পালে, তাকে লৈ, সেইবোৰৰ ওপৰত বদন বৰফুকনৰ পুতেক পিন্নালীক বৰবকৰা আৰু সেনাপতি

পিন্নালী বৰবকৰা

পাতি, যুদ্ধ কৰিবৰ মনেৰে পুৰন্দৰ সিংহে উজাই আহিল। পাচে মান সেনাপতি মিজিমাহা তিলোৰাই

এই আয়োজন দেখি, ইংৰাজ গভৰ্ণমেণ্টলৈ এখন চিঠি লিখে যে তেওঁলোকে যেন চন্দ্ৰকান্ত আৰু পুৰন্দৰ সিংহক কোনো সহায় নকৰে। সেইসময়ত ডেভিড্‌স্কট, চাহাব কোচবেহাৰত কষিচনাৰ হৈ আছিল। তেওঁ অতি নিৰিষ্ট মনেৰে আগবৰণৰা মানহঁতে অসম দেশ কেনেকৈ বাৰুহা কৰিব লাগিছে, সেই বিষয় গভৰ্ণমেণ্টক জনাই আছিল। গভৰ্ণমেণ্টও মানৰ অভ্যাচাৰ আৰু আমাৰ দেশৰ দুৰৱস্থা জানি, মিজিমাহা তিলোৰাৰ সেই চিঠিলৈ কাণ নকৰিলে।

পাচে চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱে মৰণত শৰণ দি যি অলপ সেনা পালে, তাৰেই প্ৰথমতে নিজেই সেনাপতি হৈ মানক য'তে পালে ত'তে বিষম আক্ৰমেৰে খেদি নিলে,

বালী বৰবকৰা

আৰু লগতে বাধানাথক ভাঙ্গি সন্ধিকৈৰ বালীক বৰবকৰা

পাতি তেওঁকো সহকাৰীৰূপে লগত ল'লে। মৰসাহ দিলে

সময়ত অতি দুৰ্বলী মানুহো বৰ পৰাক্ৰান্ত হৈ উঠে। চন্দ্ৰকান্তসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ পক্ষেও তেনেই হ'ল। এই যুদ্ধত স্বৰ্গদেৱে “হতো বা প্ৰাপ্তান্তে স্বৰ্গং জিত্বা বা ভুজ্জতে মহীং” এনে প্ৰতিজ্ঞা কৰি নিজে প্ৰধান সেনাপতি হৈ লাগিছিল। এইবাৰ স্বৰ্গদেৱৰ এই মৰসাহত মানহঁতে বৰকৈ যুঁজিব নোৱাৰিলে। বহুত মানক কাটি মাৰি খেদি, চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেও উজাই আহিল; কিন্তু কালৰ গতি বিসদৃশ; যাৰ দৈৰ প্ৰতিকূল, তাৰ মৰসাহেও একো কৰিব নোৱাৰে। মান দেশবৰণৰা ইতিমধ্যে মিজিমাহা বন্দুলা নামেৰে সেনাপতি এজনৰ ভলত ভালেখিনি নতুন মানসেনা আহি পালেহি। এই সেনাৰ সৈতে স্বৰ্গদেৱে মৰোঁ-জীওঁ কৰি প্ৰচণ্ড বিজয়েৰে ১৭৪৩ শকত ব'হাগত যুঁজিলে। আজিকালি এই ব'হাগতৰ যুদ্ধকে কোকিলাযুধ বোলে। পাচে মহাবাজৰ খাৰ-বাকদ ঢুকাল; দৈৰ প্ৰতিকূল গতিৰে যুদ্ধত মহাবাজৰ পৰাজয় হ'ল। মহাবাজৰ ডেৰ হাজাৰমান সেনা মানহঁতে কাটিলে। বানকো হিন্দুস্থানী চিপাহীবিলাকে ধৰি য'তে যেনেকৈ পালে, বন্দুকৰ সলোনেৰে খুঁচি, তৰোৱালেৰে কাটি, বিদেশত যুদ্ধ কৰি দেশ ল'বলৈ অহাৰ

ব'হাগতৰ যুদ্ধ

উপযুক্ত প্ৰতিকূল দিলে। এই ব'হাগতৰ যুদ্ধত মানহঁতে

চন্দ্ৰকান্তসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ হাতত যি শিক্ষা পালে, তাক

আৰু কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰিলে। সেই ঠেলাতে বহুত মান পলাল। কেতবিলাকে

বৰ্গদেৱক ধৰিবৰ মনেৰে ধেমিলে ; কিন্তু ব'হগড়ৰ যুদ্ধত সিহঁতৰ খাব-বাকৰ চুকাই হাত সূতা হৈছিল গুণে বৰ্গদেৱক সিহঁতে একো কৰিব নোৱাৰিলে। বৰ্গদেও নিৰ্বিয়ে ইংৰাজৰ বাজ্যত সোমালগৈ। এই ব'হগড়ৰ যুদ্ধত চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱক হৰা দেখি পুনৰ ব'হগড় বৰ্গদেৱেও আক যুদ্ধৰ একো উপায় নকৰিলে।

এই ব'হগড়ৰ যুদ্ধতে মানহঁতে বেছকৈ জানিব পাৰিলে যে অসম দেশত সিহঁতৰ আক বহুত দিন চাউল নাই ; আক এঠাই মানত এইদৰে আক এখন বণ হ'বলৈ হ'লে, সিহঁতৰ অসমবণৰা পিৰিয়েই উঠিব। এই ভাবি, এই যুদ্ধৰ পাচত বিবিলাক মান আহিল, সিহঁতে ব'ব অত্যাচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। বাইজোও মৰণত শবণ দি লাগিল। মানেও মাবে কাটে, মানক হল, জোং, বাঠি, বেয়ে বিহেবে পালে, তাৰেই মাৰিবলৈ ধৰিলে। উত্তৰপাৰে, আগৈয়ে মানে দৰৱৰ বজাৰ লগত মিত্ৰ কৰিবৰণৰা বৰকৈ জোকোৱা নাছিল ; কিন্তু এইবাৰ সেইসকলো পাহৰি, তাতে লাগিলগৈ। প্ৰজাবিলাকেও ওচৰৰ আৰব, ডকলাবিলাকেৰে মিলি মানক য'তে পায় ত'তে মাৰিবলৈ ধৰিলে। “অল্পনাৰপি বহুনাং সংহতিঃ কাৰ্ষাধিকা” প্ৰজাব এই সন্মিলনী শক্তিতে মানহঁত একেবাৰেই উত্তৰপাৰে মূৰ দাঙিব নোৱাৰা হ'ল। সকলোৰে ভাবিলে যে মানহঁতক এতিয়া এপুতীয়া কৰা হ'ল। এই ভাবি সকলোৰে ঠায়ে ঠায়ে কাঠ বাঁহৰ কোঠ মাৰি নিবল মনেৰে থাকিবলৈ ধৰিলে।

ইফালে খামতিৰ জাবৰ বৰবকৰাৰ অত্যাচাৰ ক্ৰমে বেছি হ'বলৈ ধৰাত, যোগেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰহে নালাগে, মানহঁতৰ অসহনি হ'লগৈ। পাচে জাবৰক বৰবকৰা

ভাঙ্গি বকতিয়ালৰ ভদ্ৰচন্দ্ৰকে পুনৰ বৰবকৰা পাতিলে,

(২য় বাৰ)

কপেশ্বৰ বুঢ়াগোহাঁই

আক কলিৰ বৃঢ়াগোহাঁইক কিবা কথাত অবিবাস পাই
মানে মাৰিলত, তেওঁৰ ঠাইত টেপবতলীয়া কৈদৰ
কপেশ্বৰক বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে। এনেতে আকো জাকে

জাকে মান আহি উত্তৰপাৰ জুৰি পৰিলহি। কাঠ-বাঁহৰ গড় ভাঙ্গি এইবাৰ মানহঁতে নেওৰত গচকা সাপবদৰে যাকে য'তে পালে, তাকে যি পাৰিলে কৰিলে। সেই অত্যাচাৰৰ কথা অকধনীয়া, অনিধনীয়া ! তাক সুইবিলেও হৃৎকম্প হয়।

এইবাৰ গোটেই উত্তৰপাৰ মানৰ কবতলীয়া হ'ল। ইতিপূৰ্বেই আমাৰ দেশৰ আন আন ঠাই অধিকৃত হৈয়ে আছিলে এইবাৰ উত্তৰপাৰো অধিকাৰ কৰাত, অসমত মানৰ সম্পূৰ্ণ অধিকাৰ হ'ল। চন্দ্ৰকান্ত সিংহ তটীয়াই গৈছিল বুলিও, তাৰেপৰা মানৰ পতি পৰ্যবেক্ষণ কৰি আছিল। যেতিয়া দেখিলে যে মানৰ সোঁতাগা আকো যিটিকিয়াইছে, তেওঁ আকো মানৰ ওচৰত শবণাপন্ন হ'বৰ মন কৰিলে। তেওঁ ভাবিলে বোলে, আদিবেপৰা মানে তেওঁৰে সৈতে মিত্ৰতা দেখুৱাইছিল, আক সিহঁতে তেওঁক বকা তড়াও নাছিল। বৰং তেওঁক মানহঁতৰ অধিকাৰ তেওঁক বাধ্য দিবৰ নিমিত্তে সিহঁতে

হাতি পঠাইছিল; ভৱ কবি তেওঁ বৰ্ণনতহে মাত্ৰ যোগেশ্বৰ সিংহক বজা পাতিছে।
এতেকে মানব শব্দাণৱ হ'লে তেওঁৰ কোনো হানি হ'ব নোৱাৰে; বৰং লাভবহে
আশা থাকে। কিবা আনি মানহঁতে বিল হৈ তেওঁক আকৌ বজা পাতেই। এইবিলাক
লাভ-পীচ ভাৰি, বৰ্গদেৱে প্ৰথমতে গোপনে গোপনে ৰূপেশ্বৰ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়ালৈ
নকলো কথা কৈ পঠালে। ডাঙৰীয়াৰো বৰ্গদেৱক আহিবলৈ বুলি কৈ পঠালে; বৰ্গদেৱো

কলিমল বুঢ়াগোহাঁই
পিন্নালী বৰকুকন

উজাই আহি মান সেনাপতি মিজিমাৰা তিলোৱাৰ
ওচৰ পালেহি; কিন্তু তেওঁৰ আশা পূৰ নহ'ল।
তিলোৱাই তেওঁক আকৌ বাজা নিদি, বংপুৰতে যোগান

দি থ'লে। পাচে ৰূপেশ্বৰ বুঢ়াগোহাঁয়ে ভলে ভলে চন্দ্ৰকান্তসিংহক পেট দিছিল বুলি
আনি, যোগেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱে তেওঁক বুঢ়াগোহাঁই ভাদি, সেই টেপৰভনীয়া কৈদেবে
কলিমল বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে; আৰু গুৱাহাটীৰপৰা পূবলুংবসিংহই পতা পিন্নালী
বৰবৰুৱাক আনি উজনিত বৰকুকন পাতি তিলোৱাক কৈ, পুনৰ গুৱাহাটীলৈ পঠাই দিলে।

ব'হগড়ত যি যুদ্ধ হ'ল, কাবো কাবো মতে, সেই যুদ্ধৰ পাচতে মিজিমাৰা বন্দুলা
মানদেশলৈ উলটি যায়; আৰু তিলোৱাই কেনেকৈ অসমদেশ ভাদিলেহি, মান-বজাব
আগত তাৰ গোচৰ দিলেগৈ। কোনো কোনোৱে কয় বোলে, বন্দুলা ইয়াতে থাকি,
তিলোৱাক ১৭৪৫ খৃষ্টাব্দত মানদেশলৈ পঠাই দিয়েহি আৰু মিজিমাৰা কাডেং মগাটন
বাবেৰে সেনাপতি এজনক তেওঁৰ বিষয়ত নিযুক্ত কৰে। কোনো কোনোৱে কয়
বোলে, বন্দুলা ইয়াতে এনকৈ বাজাব পুনঃপ্ৰতিষ্ঠা কৰিয়েই আছিল। মানবিলাকৰ
ভিতৰতো যে আটাইবিলাক পিৰাচ নাছিল, বন্দুলাই তাৰ প্ৰমাণ। বন্দুলা এজন
সু-শাসক আছিল। তিলোৱাই ব'ত যি যি নকৈ কৰিছিলহি, তেওঁ বংপবোনাস্তি চেঙা
কৰি সেইবিলাকৰ পুনৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰে। বন্দুলা অলাবেপৰা মানহঁতে অন্ততঃ কিছুদিন
বিষিতে হ'লেও, দেশ লুবি ফুৰাতকৈ, প্ৰকৃতৰূপে শাসনকাৰ্য্য প্ৰতি মন দিছিল। আগৰ
ব'ব যি বিষয় আছিল, তাত সেই সেই বিষয় পাতিলে, আৰু সেইসকলক পূৰ্ববদৰে

মানব বিল

বিচাৰ আৰু শাসনকাৰ্য্যত নিযুক্ত কৰিলে। মানব প্ৰতি
আক্ৰমণ নকৰিলে, দেশীয় লোকক দণ্ড নকৰিছিল; কিন্তু

যেতিয়া দেশীয় লোকে মানক আক্ৰমণ কৰে, তেতিয়াহলে তাক উপযুক্ত শাস্তি দিছিল।
শাস্তি দিওঁতে হ'লে বিবান উগ্ৰ হ'ব পাৰে, তাত একো বিবেচনা নকৰিছিল। প্ৰায়
অপৰাধীক দীঘলে দীঘলে পেট ফালি প্ৰাণ নষ্ট কৰা হৈছিল। সিহঁতে অপৰাধীক
খেদে একপ্ৰকাৰে ব্যক্তিছিল যে আকিও স্নানহে বুলিলে ক্ৰোধমান হয়। কামৰূপৰ
ফালেও পূৰ্বৰ দৰে চৌধুৰী প্ৰভৃতি পতা হৈ বিষয়-কাৰ্য্য চলোৱা হৈছিল। মানহঁতে
হেৰো একোডাল খবিকা টাৰি আনি, সেই অনুসাৰে 'খবিকা-টনা' নামে মানুহৰপৰা
কব আহাৰ কৰিছিল। আৰু বন্দুলাই সৈন্তৰ জাক নিজৰ খৰচ বুলি, এই দেশৰ মাটি

ধকা ভাল মানুহখিনিও বাজে অপাইকান চমুৱাব বৰমুখি আৰু পাইকানবোৰৰ পোৱামুখি ৫ টকা হিচাপে বৰজন লৈছিল। ইয়াৰ পূৰ্বে হেনো মানহঁতে কৰ বা বৰজনি বুলি একো লোৱা নাছিল।

ইতিপূৰ্বে মহ'গড়ৰ মুছত হাবি চন্দ্ৰকান্তসিংহ বৰ্গদেৱ যেতিয়া গুৱালপাৰাৰ ইংৰাজৰ ৰাজ্যত সোমাইছিলগৈ, তেতিয়া তিলোৱাই ভৱ দেখুৱাই ইংৰাজলৈ এখন চিঠি লিখে। সেই সময়ত অসমত যানে অধিকাৰ কৰি থকাৰ হেতুকে, কোচবেহাৰৰ কমিচনাৰ ডেভিড্‌ স্কট্‌ চাহাবে গুৱালপাৰাত এদল সৈন্য থৈছিল আৰু সেই সৈন্যদলৰ অধিপতি, লেফ্টেনেণ্ট ডেভিড্‌ চন্‌ চাহাব আছিল। তিলোৱাৰ সেই ভৱ-প্ৰদৰ্শক চিঠি ডেভিড্‌ চন্‌ চাহাবৰ হাতত পৰাত, তেওঁ সেই চিঠি স্কট্‌ চাহাবলৈ পঠায়। সেই চিঠিত তিলোৱাই এইদৰে লিখিছিলে বোলে, আমাৰ ৪০ জন বজাৰ অধীনত ১৮০০০ যোদ্ধাক সেনা আছে; আমাৰ সকলো প্ৰজাৰ ইচ্ছা যে কোম্পানীয়ে সৈতে মিত্ৰতা ৰাখোঁ, আৰু কোম্পানীৰ ৰাজ্যৰ সীমালৈ নাযাওঁ। কিন্তু যদি চন্দ্ৰকান্তসিংহ বজাক আশ্ৰয় দিয়া হয়, তেনেহলে আমি কোম্পানীৰ ৰাজ্যৰ ব'তে থাকে তাৰে পৰা বলেৰে ধৰি আনিবলৈ আমাৰ বজাৰপৰা আজ্ঞা পাইহেঁ। এই চিঠি পাই, স্কট্‌ চাহাবে গৰ্ৱৰৰ ছেনেবেললৈ পঠালে আৰু লিখিলে যে মানহঁতৰ পৰাক্ৰম ক্ৰমশঃ বাঢ়িববৈ ধৰিছে, আৰু সম্ভৱতঃ তেওঁবিলাককো শীঘ্ৰে সিহঁতে জোকাব। তেতিয়া লৰ্ড হেক্টিংচ্‌ ভাৰতৰ গৰ্ৱৰৰ ছেনেবেল আছিল। তেওঁ স্কট্‌ চাহাবৰ চিঠি পাই ঢাকাত ধকা ইংৰাজ সৈন্যধ্যক্ষক আদেশ দিলে যে স্কট্‌ চাহাবে যি সাহায্য খোজে তাক দিব লাগিব, আৰু মানহঁত তেওঁলোকৰ ৰাজ্যত সোমালে, সিহঁতক বলেৰে খেদি দিয়া যাব। যানে ইয়াৰ গম পাই, সেইফালে আৰু জোকাবলৈ সাহ নকৰিলে।

উক্তৰ পাৰ দখল কৰিয়েই মানৰ আকল বাঢ়িল। সিহঁতে ভাবিলে যে ডান্ধৰ দেশ অসম দেশ ল'ব পৰা হ'ল যেতিয়া সৰু-সুৰা কাছাব, মণিপুৰ এইবোৰক কোনে সোধে! এই ভাবি সিহঁতে লাহে লাহে সেই ফাললৈ হাত বঢ়াবলৈ ধৰিলে। "লোভত পাণ, পাণত মৃত্যু"—এই লোভ আৰু পাণত সিহঁতৰ দিন চমু চাপি আহিল। কছাৰত সেই সময়ত চৰ্জিত সিংহ বজা আছিল। তেওঁ ভৱ পাই ইংৰাজ গৰ্ৱৰমেন্টলৈ আৰু জি কৰিলে যে তেওঁৰ ৰাজ্য মানহঁতে আক্ৰমণ কৰিব খুজিছে, ইংৰাজ গৰ্ৱৰমেন্টে যদি এই সময়ত তেওঁক বজা কৰে, তেনেহলে গৰ্ৱৰমেন্টৰ তেওঁ বশ্ততা স্বীকাৰ কৰিব। গৰ্ৱৰমেন্টে অলপ ইতস্ততঃ কৰি মান সেনাপতিক কাছাব আক্ৰমণ কৰিবলৈ হাক দিলে; মান সেনাপতিয়ে কিন্তু সেই কথা নানানিলে। যানে জৱন্তাব বজাকো ভৱ দেখুৱাবলৈ ধৰিলে। মণিপুৰত আগবৰণবাই একবকৰ মানৰ হাত আছিল; এতিয়া কেউকালৰপৰা এইদৰে হাত মাৰি, মানহঁত ইংৰাজৰ সীমালৈ আগবাঢ়িবলৈ ধৰিলে। আগবাঢ়িয়েই কান্ত নদৈ, চট্টপ্ৰাণৰ ওচৰত ইংৰাজৰ অধীনৰ 'চাহপুৰী' নামেৰে সৰু ষীপ এটাত

সিহঁতে দখল কৰিলে। বৃটিছ সিংহৰ গাভ এইখিনি দিন মানে হাত দিবলৈ সাহ কৰিব নোৱাৰিছিল, এতিয়া হাত দিলে। বৃটিছ সিংহ গৰ্জন কৰি উঠিল। এই সময়ত লৰ্ড আনহাউ গৰ্ৱৰ জেনেৰেল হৈ আছিল। তেওঁ ১৭৪৬ পৰ্যন্ত (ইং ১৮২৪ চন) মানব লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ আদেশ দিলে। খ্ৰীষ্ট আৰু জয়ন্তাব কালে হুট্ চাহাব আৰু

মানব বিৰুদ্ধে ইংৰাজৰ
যুদ্ধ ঘোষণা

গুৱাহাটীৰ কালে মেক্সিমিণ চাহাবে সেনা লৈ ১২ বাৰ্চ
তাৰিখে মানক আঙৰি ধৰিলেগৈ। মানে চুৰ্ভি-বুৰ্ভি
এৰি পলাবলৈ ধৰিলে। গুৱাহাটীত যিবিলাক মান

আছিল, সেইবিলাক ইংৰাজ অহা বাৰ্চা শুনিৱেই ২৮ বাৰ্চ তাৰিখে পলাল। এই পলায়নত
মানব অত্যাচাৰ কেউবাৰতকৈ বাঢ়িল। ঘোৰী নিৰ্দ্ধোৰী বাকে ব'তে পালে মানে
প্ৰাণৰ ভয়ত তাকে ত'তে কাটি, উজাই পলাবলৈ ধৰিলে। হুট্ চাহাবে সেই দেখি
সেইকালে মানক খেদি খেদি নগাওঁ সোমালহি। সন্মুখত বাৰিষা দেখি, মেক্সিমিণ
চাহাব গুৱাহাটীতে ব'ল। হুট্ চাহাবে মেক্সিমিণ চাহাবে সৈতে সাক্ষাৎ কৰিবৰ মনেৰে
তেওঁৰ অধানত্ব হৰ্চববা নামেৰে সৈন্তাধ্যক্ষ এজনক নগাওঁত ধৈ, ১৫ এপ্ৰিলৰ দিনা
গুৱাহাটীলৈ গ'ল। হুট্ চাহাব অহা ভূপাৱেই মানহঁত নগাওঁত পৰা উজাই কলিগাবৰ
পালেগৈ। হুট্ চাহাব ভটিয়াই ঘোৰা শুনি, আৰু হৰ্চববা চাহাবৰ তলত কিছুমান
সেনা থকা শুনি, মানহঁতে হৰ্চববাক আক্ৰমণ কৰিবৰ ভাব কৰিলে। ইতিমধ্যে,
কেপ্তেইন্ বিচাৰ্ড্ চাহাবে গুৱাহাটীত পতা নতুন সৈন্ত লৈ হৰ্চববাব লগ ধৰিলেগৈ। মানে
নতুন সেনা অহা শুনিৱেই বাঙলীগড় ওলালগৈ। তাৰ ওচৰতে এদিন মানে সৈতে
বিচাৰ্ড্ চাহাবৰ অলপ যুদ্ধ হয়; মানহঁত তাত হাব পলাল। অসমৰ প্ৰজাক যে
ইতিপূৰ্বে সিহঁতে অত্যাচাৰ কৰিছিল, ইমূৰে এতিয়া তাৰ ফল সিহঁতক দিবলৈ ধৰিলে।
মান পলালে, ইংৰাজৰ সেনাই খেদি খেদি সিহঁতক সজীনেৰে খুচি খুচি মাৰে। মানে
আকৌ এদিন হাটবৰ নামেৰে ঠাই এডোখৰত বিচাৰ্ড চাহাবক আক্ৰমণ কৰে। সেই-
দিনাও সিহঁতৰ আগৰ দুৰ্দ্ধশাই হয়; দুভাগমান কটা গ'ল, এভাগ কলং নৈ পাৰ হওঁতে
তাতে বুৰি য়িল। এইবাৰ পৰাত হোৱাবপৰা মান উজাই ব'বাবলৈ গ'ল। তাত
সিহঁতৰ বিস্তৰ সেনা নাছিল।

আমাৰ মানুহে ইংৰাজ সেনাৰ হাতত এইমূৰে মানব বিপত্তি দেখি, সিহঁত যে
কিমান পানীৰ বাহ, তেতিয়াহে বুজি উঠিল। আমাৰ প্ৰজায়ে এতিয়া সিহঁতক ধৰি
ধৰি যবা-কটা কৰিবলৈ ধৰিলে। ইংৰাজ সেনাক উদ্ধাৰ-কৰোঁতা হেন ভাবি, আমাৰ
মানুহবিলাকে ধোৱা-লোৱা সকলো বিষয়তে যিমান পাবিলে সিবিলাকক সাহায্য
কৰিবলৈ ধৰিলে। কাপ্তান ওৱেলচ্ চাহাবে উত্তৰপাৰে গৈ, মানব কোঠ ভাঙি দিয়াত,
স্বাধ উজাই উজনিবকালে আছিল; সিপাৰে সিহঁতৰ বৰ আধিপত্য নাছিল। লাহে
লাহে ইং ১৮২৪ চনৰ (১৭৪৬ পৰ্য) সেই বাহত কলিগাবলৈকে এইমূৰে অসমদেশ

ইংৰাজৰ কবজলীয়া হ'ল। এনেতে অকস্মাৎ সেই সময়ত বেৰুংবিণ চাহাব মৰাত, মানহঁতে আকৌ ম'বামুখমণবা ভটিয়াবলৈ ধৰিলে। এইবাৰ কিন্তু সিহঁত দেশ ল'বলৈ অহা নাই; বাবৰ সময়ত লুটি-পুটি যি পায়, বুটলি ল'বলৈহে আৰু কৈতৰ পূৰ্বলৈ আহিছিল। বেৰুংবিণ চাহাব মৰাব পাচত, বিচাৰ্ভচ্ চাহাব সেনাপতি হ'ল। মান আকৌ অহা শুনি, তেওঁ নিজে কিছুমান সেনা লৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰেদি উজাই গ'ল; আৰু কিছুমান সেনা কলঙেদি নগাইলৈ পঠাই দিলে। ইংৰাজৰ সেনাৰ নাম শুনিয়াই মান আকৌ কৰিং চিটিকাদি চিটিকিল। এইবাৰ মানহঁত পলাওঁতে নগাইত যি অত্যাচাৰ কৰিলে, নগঞা মানুহে তাক কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰে। পুৰণিগুদামৰ ভাটীৰ সাত মাইলৰ মাজৰ ঠাই ভোখৰক কাখবিগাঁও বোলে। মানহঁত পলাবৰ সময়ত এই

কাখবিগাঁওৰ জাকি

কাখবিগাঁওত এটা 'জাকি' দিৱে। এই 'জাকি'ৰ কথা পুৰণিগুদামৰ ওচৰৰ বুঢ়া বুঢ়া মানুহে আছিলে

কয়। ঝটলেণ্ডৰ গ্লেনকোৰ হত্যাকাণ্ড বা 'অল্ডকুপ' হত্যাব অত্যাচাৰৰ অমানুসিক নৃশংসতাও এই 'জাকি'ৰ সমতুল নহয়। জাকিখন ঘৰ এটাৰ ভিতৰত পাতিছিল। ভিতৰত ধাক্-ধাক্কে ছখন ভাল বাঁহৰ চাং পাতি, তাতে যাকে য'তে পালে ধৰি আনি ভৰাই বাহিৰৰ ফালৰপৰা দুবাৰ মাৰি, ঘৰটোত ভূই লগাই দিলে। কোনোবাই কেনেবাকৈ ওলাই পলায় বুলি, হাতত টাঙ্গোন লৈ মানবিলাকে সেই ঘৰৰ চতুৰ্দ্ধিক বন্ধা কৰি আছিল। যি দুটা এটা ওলাই পলাব খুজিছিল, সিহঁতক ধৰি আনি, প্ৰজলিত অগ্নিকুণ্ডত পেলাই দিবলৈ ধৰিলে॥ হ-হ কৰে অগ্ন্যংগেহী অগ্নি-লিখা প্ৰজলিত হৈ উঠিল। সেই দুৰ্দ্ধশাগ্ৰস্ত জীৱবিলাকে ছট্-ফট্, ধব্-কব্, কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই প্ৰচণ্ড অগ্নিৰ তাপত সিহঁত আৰু কিমানপৰ ধাকিৰ পাৰে। এখন্তেকতে সেই নিবপৰাৰী জীৱবিলাকৰ "অনাহকত পুৰি যাবে ওঁ। কোনে পাব মাখইক ওঁ॥" ইত্যাদি গগণভেদী আৰ্দ্ৰনাথ নিজৰ পৰিল। সিহঁতৰ শব্দৰ ভয়ংকৰতা পৰিণত হ'ল॥ মানব এই পৈশাচিক 'নবৰেখ যজ্ঞ'ৰ ক্ৰিয়া সাক্ষ্য কৰি হতানন্দে মায়া বৃত্তি গ্ৰহণ কৰিলে। কাখবিগাঁওৰ ওচৰত এই হত্যাকাণ্ডৰ এবাহমানৰ পাচলৈকে হুহু এই জাকিৰ চানিও-ফালে সন্ধ্যা সময়ত "অনাহকত পুৰি যাবে ওঁ।" ইত্যাদি চিহ্নৰ শুনিছিল। ইয়াৰ অৰ্থ কি ক'ব নোৱাৰি। সম্ভৱতঃ সেই জীৱবিলাকৰ বৃত্তাকালীন আৰ্দ্ৰনাথ বহুত দিৰ্দ্ধলৈকে ওচৰ-চুবুৰীয়াবিলাকৰ কাণত জাগ্ৰত থকাত, তেওঁলোকে গচেতনভাৱে এতি বৃহত্তে সেই-বিলাক চিহ্নৰ শুনা যেন পাইছিল।

এই কাখবিগাঁওৰ 'জাকি'ৰ কাৰ্য্য সমাধা হ'লত, পাবঙহীত উজাই পলাবলৈ ধৰিলে। ঠায়ে ঠায়ে কোনো কোনো ঘৰ লোমাই অত্যাধিকাৰক ঘৰৰ 'বুটাত' বান্ধি, সিহঁতৰ আৰ্দ্ৰনাথী ভিবোডাৰিলাকৰ নতীত বন্ধ কৰি, ভূই হাতে ভূই ভৰিত ধৰি, দুৰ্দ্ধল ব্ৰহ্মল

কবি মাঝিমে ॥ কোনো ঠাইত তিবোতা নাগাই, যতাকে মাটিত দীঘলকৈ পেলাই লৈ
যব আকোশত চোকায়াবে যাহ কচাব-দবে কাটিলে ॥ কোনো ঠাইত যাকব

যাবব সময়ত মানব

অভ্যাচাৰ

কোলাবপবা কেচুবা ল'বা কাটি লৈ, যাকক বগব-
শান্তি কবি, তাইব আগতে তামোলগছত তাইব
কোলাব ল'বাৰ মূব আফালি ভাদি, আক তাইক তবা

ফলাদি ফালি মাঝিবলৈ ধৰিলে। কোনো কোনো ঠাইবপবা শুধনী শুধনী চাই কেত-
বিলাক তিবোতাক জাত মাঝি লগত লৈ যাবলৈ ধৰিলে। কোনো কোনো ঠাইত জুই
লগাই দি গাঠে গাঠে পুৰি মাঝিলে ॥ এনেকুবা নানাপ্রকাৰ বৃশংস আচৰণত এই
সময়ত আমাৰ দেশৰ যি দুৰৱস্থা হৈছিল, তাক লিখা অতি বাহল্য। সংক্ষেপে ক'বলৈ
প'লে, সেই সময়ত প্রজাব ধন-প্রাণ-মান একেবাবেই স্থিৰ নাছিল। কবি, বাণিজ্য,
শিল্প, প্রায় সকলো কাৰ্য্য হুগিত আছিল। অনেক লোকে মানব ভয়ত আপোনাৰ
প্রিয়পুত্ৰ, পত্নী, কন্যা আদিকো পবিত্যাগ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল; আক অনেকে
আপোনাৰ ধন-সম্পত্তিলৈ পাচাই, প্রাণমাত্র লৈ বিদেশলৈ পলাইছিল। এনেকি মানে
খেদি আহি পাব, এই ভয়তে শিশু-সন্তানৰ কান্দোন নিবাবিব নোৱাৰি আপোন পিতৃ
মাতৃয়ে তাক বধ কৰিছিল। এই সময়ত আমাৰ দেশবপবা ভাগি পলাই যোৱা
অনেক লোকৰ সন্তান-সন্ততি এতিয়াও বঙ্গালদেশৰ নানা ঠাইত পোৱা যায়।

মানব দিনত আমাৰ মানুহৰ ওপৰত যি অমানুষিক অভ্যাচাৰ হৈছিল, সেই
অভ্যাচাৰ কেৱল মানহঁতৰপৰাই হোৱা নাছিল। আমাৰ দেশবোৰ ভালেমান দুই

‘দোৱনীয়া’

মানুহে ছদ্মবেশী মান হৈ অনেক উপদ্রৱ কৰিছিল।

সেইবোৰক পাচলৈ আমাৰ মানুহে ‘দোৱনীয়া’ বুলিছিল।

প্রকৃত যি মান, ডাৰ্ডকৈ ইসকলবহে অভ্যাচাৰ প্রৱৰ্ত্তি আছিল। সিহঁকে জুৰ-বান্ধি আহি
‘চৌ-পাক-লৌ’ (মানুহ গোছাইছে) বুলি চিহ্নৰ মাঝি, অকস্মাতে আহি, মানুহক
লুট-পাট কৰি নানাধৰ্ম উপদ্রৱ কৰিছিল। দেশ ভয় কৰা, নিজৰ আহাৰ সংগ্ৰহ
কৰা, আক ধন উপাৰ্জন কৰাই মানবিলাকৰ মুখা উদ্বেগ আছিল; কিন্তু এই নিষ্ঠুৰ
‘দোৱনীয়া’বোৰে হিংসা লোভ প্রভৃতি বিপূৰ্ণ বশৱৰ্ত্তী হৈ মানুহক অনেক অভ্যাচাৰ
কৰিলে। এই কালৰ কোনো এটি লোকৰ, বা এটি পৰিবাৰৰ জীৱন-চৰিত লিখিলেই
এখনি ভাল পুথি হ'ব পাৰে। মানব উপদ্রৱত আমাৰ দেশ প্রায় জনশূন্য হ'ল।
মানুহবোৰৰ মনত এনে হ'লগৈ যে কেতিয়াও পৰমেশ্বৰে এই অভ্যাচাৰবপবা উদ্ধাৰ
কৰে। সেই বাহ'ক, ইংৰাজ সেনাৰ নাম শুনি মানহঁত ব'বামুখবপবা পলাবলৈ ধৰিলে
হয়, কিন্তু বিচার্চ, চাহাবৰ সেনাই সিহঁতক ভৰিৰে ভৰিৰে খেদিবলৈ ধৰিলে; আক
হাবিৱে-বনবিৱে পলাই থকা আমাৰ মানুহবিলাকো লাহে লাহে এক-দুইকৈ ওলাই
আছিল।

মিলিমাৰা কাণ্ডেং বগাউনৰ ভলভ আৰাৰ দেশত শ্ৰাম আৰু বগলী নামেৰে
 দুজন মানব ফুকন বিয়ল আছিল ; আৰু সকলোৰে ওপৰত 'বুঢ়া বজা' বুলি সৈন্তাধ্যক্ষও
 আছিল। যেতিয়া আৰাৰ মানুহবিলাক হাবি-বনবিব-
 শ্ৰাম আৰু বগলীফুকন পৰা ওলাই আহি ইংৰাজ সেনাক মহান কবিলে
 থবিলে তেতিয়া মানব তবণি নাইকিয়া হ'ল। বিপদৰ সময়ত মানুহৰ বুদ্ধি হেৰায়।
 তাতে সিহঁতৰ মহাপাপৰ গতিকে সিহঁতৰ ভিতৰতে আত্মকলহ হ'ল। ইটোৰে সিটোক
 দোষ দিবলৈ থবিলে। এইদৰে আত্মকলহ কৰি শ্ৰামফুকনৰ ভলভীয়া কিছুমান সেনাই
 গোপনে বড়মুখ কৰি এই দেশৰ মান সৈন্তাধ্যক্ষ 'বুঢ়া বজা'ক বধ কবিলে। বিচাৰ্ডচ্
 চাহাবৰ সেনাই এই আত্মকলহৰ সুযোগ পাই ভালকৈ মানক খেদি নিলে ; মানহঁত
 ইংৰাজ সেনাৰ শেষ বণ পলাই যোৰহাট পালেহি। ইংৰাজ সেনাই গৌৰী
 সাগৰত শিবিৰ স্থাপন কৰিলেগৈ। মানহঁতে যোৰহাটৰ
 কোঠত ভুই লগাই দি বংপুৰলৈ পলাই গ'ল। বিচাৰ্ডচ্ চাহাবে বুকু পাই সিহঁতৰ
 বিৰুদ্ধে সেনা এজাক পঠালে। এই সেনাজাকৰ লগত গৌৰীসাগৰৰ ওচৰতে মানব
 ১৮২৫ চনৰ (১৭৪৭ শক) ২২ জানুৱাৰীৰ দিনা এখন বণ হয়। এই বণত মানবিলাক
 সমূলি হাবিল। ইংৰাজ সেনাই সিহঁতক আৰাৰ মানুহক কৰা অত্যাচাৰ সোধবাই
 সোধবাই কচু-কটা দি কাটিলে।

মান সেনাবিলাক ছিন্নভিন্ন হ'ল ; আৰু সিহঁতৰ সেনাপতিসকলৰ ভিতৰতো দুই
 ভিন্ন ভিন্ন মত হ'ল। শ্ৰাম ফুকনৰ আৰু বগলী ফুকনৰ সন্ধি কৰিবৰ মত হ'ল ; কিন্তু
 আনবিলাকৰ মত হ'ল যে বণ কৰে। সেই বাহ'ক, প্ৰধান ফুকন দুজনৰ মতেই লেহত
 বলী হ'ল। শ্ৰাম আৰু বগলীফুকনে সন্ধি কৰিবৰ মনেৰে বিচাৰ্ডচ্ চাহাবৰ ওচৰলৈ
 কটকী পঠালে। বিচাৰ্ড চাহাবেও সময়ৰ বিষয় অৱস্থা

সন্ধিৰ প্ৰস্তাৱ

দেখি ভাবিলে যে এই সুযোগ আশ্ৰয় কৰা অতি
 কৰ্ত্তব্য ; কিন্তু সিবিহুৰে মানক দেশৰপৰা খেদাব নোৱাৰিলে, কিছুদিন দেশৰ
 অৱস্থাৰ মূল অভিপ্ৰায় সিদ্ধি নহৱেই ; আৰু বিশেষকৈ খাব-বাৰুদ আৰু বাতনামাৰীৰো
 নাটনি হ'ব পাৰে। এনে আশঙ্কা কৰি বিচাৰ্ডচ্ চাহাব সেই সন্ধিৰ প্ৰস্তাৱত সন্মত
 হ'ল। সন্ধিত ইয়াকে স্থিৰ কৰিলে যে মানহঁতে আৰু এইদেশত একো উপদ্ৰৱ নকৰিব।
 যিবিলাক মান ব্ৰহ্মদেশলৈ উলটি যাব খোজে, সিহঁত যাতক ; যিবিলাক এই দেশতে
 থাকিব খোজে, সিহঁত শান্তভাৱে এই দেশতে থাকক। এই সন্ধিৰ প্ৰস্তাৱ কাৰ্যালৈ
 পৰিপক্ব কৰোঁতে, বৰ্ণধৰ ব্ৰহ্মচাৰী নামে বৌদ্ধ পুৰোহিত এজৰে বিশেষ সহায় কৰিছিল।

বৰ্ণধৰ ব্ৰহ্মচাৰী

ভেওঁ সঁকাৰ বা সিংহলৰ অধিবাসী, আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ
 আৰা বৰ্ণবত থাকি বিদ্যাশিক্ষা কৰিছিল ; আৰু সেই
 সময়ত ভেওঁ বিচাৰ্ডচ্ চাহাবৰ ওলৈ ইংৰাজদেশৰ সেনানায়ক আছিল। এই সন্ধি হৈ

বোৰাৰ পাচত, হুহেজাবমান মানসেনাই সিহঁতে জাতি নষ্ট কৰা প্ৰাণ মহেজাবমান আৰাৰ দেশী ভিবোতা লৈ মানদেশলৈ উলটি গ'ল। কেতবিলাক পৰ্বতৰ দাঁতিৰ পাৰে ব'লগৈ; আৰাৰ দেশ এৰি বান একেবাবেই নগ'ল। এনে প্ৰবাদ আছে বোলে, মানহঁতে এই দেশৰপৰা ত্ৰিশ হেজাবমান মানুহ সিহঁতৰ দেশলৈ লৈ যাবলৈ ধৰিছিল; কিন্তু ইংৰাজৰ ফৌজ আগবঢ়াত সেইটো কবিত নোহাবিলে, তথাপিও কিছু, সিহঁতে জাতি নষ্ট কৰা মহেজাব ভিবোতাৰ উপৰিও, হুনিহে-ভিবোতাই চাৰি-পাঁচ হেজাব-মান মানুহ লৈ গ'ল।

আৰাৰ দেশৰ এনে হুবহু দেখি, চিংকো, খাৰতি প্ৰভৃতি পৰ্বতীয়া জাতি-বিলাকেও আৰাক হিংসা অসূয়া কৰিবলৈ ধৰিলে। আৰাৰ দেশত মানহঁত থাকোঁতে, বিশেষকৈ চিংকোবিলাকে আৰাৰ মানুহক যাকে যাকে সুবিধা বুজি বৰ অভাৱ কৰি আহিছিল। এতিয়া প্ৰায় ৭৫০০ মান চিংকো গোটখাই সদিয়াত সদিয়াখোৱা গোহাঁইৰ অধিকাৰৰ বাজ্যত আৰু মটকৰ বৰ সেনাপতিৰ দেশ আক্ৰমণ কৰিলে। সদিয়াখোৱা গোহাঁই আৰু সেনাপতি দুয়ো ইংৰাজৰ সহায় খোজাত, ইংৰাজে সহায় কৰিবলৈ মান্তি হ'ল। তাক দেখি এই দেশত থাকি যোৱা মানখিনিয়োগ চিংকোহঁতৰ লগত যোগ দিলে, আৰু তলে তলে পুনৰ এই দেশ আক্ৰমণ কৰিবলৈ যো-জা কৰিলে; সিহঁতৰ কিছু সেই উত্তোগ আৰু সফল নহ'ল। স্কট্ চাহাবে দেশত শাস্তিৰক্ষাৰ নিমিত্তে বিশেষকৈ বন দিলে; আৰু কাপ্তান নিউবিল চাহাবৰ লগত কিছুমান সেনা দি, চিংকো-বিলাকৰ বিৰুদ্ধে পঠাই দিলে। নিউবিল চাহাব গৈ চিংকোবিলাকক মটকবাজ্য আৰু

মানহঁতৰ আসাম ত্যাগ; সদিয়াৰপৰা খেদাই নি, বিছাৰ চাৰিওফালে থকা
চিংকোৰ বশ্ততা স্বীকাৰ; চিংকো গাঁওবিলাক জুই দি পুৰিলে। তাকে দেখি,
বৰ সেনাপতিৰ সন্ধি শুদ্ধিৰ নোৱৰা যেন দেখি মানহঁত একেবাবেই আৰাৰ
দেশ এৰি পলাল; আৰু চিংকোহঁতেও ইংৰাজৰ বশ্ততা
স্বীকাৰ কৰিলে। তাৰ পাছত নিউবিল চাহাবৰ লগত বৰ সেনাপতিয়ে এক সন্ধি
কৰে, সেই সন্ধিৰ চৰ্তমতে, বৰ সেনাপতিয়ে ইংৰাজৰ বশ্ততা স্বীকাৰ কৰে, আৰু তেওঁৰ
দেশৰ ঠে জংশ পাইক ইংৰাজ গবৰ্ণমেণ্টৰ কাৰ্য্যত খটাবলৈ স্বীকাৰ পায়।

চন্দ্ৰকান্তসিংহ বৰ্গদেও সেই সময়ত বংপুৰত আছিল; শ্ৰাম আৰু বগলীসকলে
হৈমতে যোগেশ্বৰসিংহ বৰ্গদেও যোৰহাটত আছিল। স্কট্ চাহাবে তেওঁলোক কেউজনক
প্ৰায় একে ঠাইতে থকা দেখি, আকৌ বিদ্ৰোহৰ আশঙ্কা কৰি তেওঁবিলাকক ভট্টীয়াই

বোণেশ্বৰসিংহৰ সূত্ৰ পঠালে। যোগেশ্বৰসিংহ ১৭৪৭ শকত বোণীৰোপাত
হৰিলগৈ; চন্দ্ৰকান্তসিংহ গুৱাহাটীতে থাকিল। কৰ্ণেল
বিচাৰ্ড্ আৰু স্কট্ চাহাবৰ ওপৰত এই দেশৰ ভাৰ সমৰ্পণ কৰিৱেই গবৰ্ণৰ কেনেবেল
লণ্ড আক্ৰাইট নিযুক্ত হৈ থকা নাছিল। মানৰ বজাক উপযুক্ত শিক্ষা দিবৰ নিমিত্তে

চাব আৰ্চিবল্ড্ কেথেল চাহাবৰ ডলত তেওঁ সেনা কিছুমান দি সমুৱৈদি ব্ৰহ্মদেশলৈ (বা মানদেশলৈ) পঠাই দিলে। বাৰিষা কাল, তাতে খাণ্ডজৰাব নাটনি, এইখিলাক নানা প্ৰকাৰ অসুচলত ইংৰাজ সেনাই নানা প্ৰকাৰ কষ্ট পালে; কিন্তু বহুতদিন সেই কষ্ট নাখাছিল। নতুন যোগানে সেনাবিলাকক নতুন বলেৰে বলী কৰি তুলিলে। এইবোৰ মানসেনাৰ সেনাপতি আছিল মিদ্দিমাহা বন্দুলা। ব্ৰহ্মদেশৰ বুৰঞ্জী পঢ়িলে জনা যায় যে এওঁ এগৰাকী বিচক্ষণ বহুদৰ্শী আৰু সাহীয়াল বীৰপুৰুষ আছিল। ইয়াৰতী নদীৰ এখন শাখা নৈৰ পাৰত ডনাবু (Donabyu) নগৰত কোঠ সাজি বন্দুলা সেনাপতি সসৈন্তে বাস কৰিছিল। ডনাবুৰ ওচৰৰ Honzada নামেৰে ঠাইত ইংৰাজ সেনাপতি চাব আৰ্চিবল্ড্ কেথেল চাহাবে দুৰ্গ নিৰ্মাণ কৰি ইং ১৮২৫ চনত (১৭৪৭ শকত) যুদ্ধ কৰে; সেই যুদ্ধতে বৰটোপৰ গুলী লাগি বন্দুলাৰ প্ৰাণ হানি হয়; আৰু ইংৰাজ সেনাৰ জয় হয়। সেই যুদ্ধতেই মানহঁতৰ কঁকাল পৰিল। ইং ১৮২৪ চনত (১৭৪৮ শকত) পেগান নামেৰে ঠাই এডোখৰত আকৌ যুদ্ধ হয়। তাত দুহেজাৰ ইংৰাজ

ইয়াণ্ডাবুৰ সন্ধি

সেনাই ওঠৰ হেজাৰ মান-সেনাক পৰাস্ত কৰি খেদি নিয়ে। ইংৰাজ সেনাই মান-সেনাক খেদি নি ইয়াণ্ডাবু পোৱালৈগৈ। মানৰ বজাই বিষম জ্ঞান পাই, তাতে ইংৰাজৰ লগত সন্ধি কৰি লেখা-পঢ়া কৰে। ইয়াকে “ইয়াণ্ডাবুৰ সন্ধি” বোলে। ইং ১৮২৬ চনৰ ২৪ ফেব্ৰুৱাৰীৰ দিনা এই সন্ধি হয়। এই সন্ধিৰ বলেৰেই ইংৰাজে মানৰ হাতৰপৰা আৰকান, মাৰ্টিবান, টেনাচোৰিম্ আৰু অসমদেশ লয়। এই সন্ধি-পত্ৰত আমাৰ অসমদেশৰ সম্পৰ্কে এইদৰে লেখা হৈছিল।*

এই ইয়াণ্ডাবুৰ সন্ধিতে অসমদেশ সম্পূৰ্ণৰূপে ব্ৰিটিছ সিংহৰ (ইংৰাজ গবৰ্ণমেণ্টৰ) কবডলগত হৈ, মানৰ অভ্যাচাৰ পাহৰি, মহাসুখে, নিৰলমনে, ঘৰ-দুৱাৰ মুকলি কৰি তই, নিৰ্কিন্ধে দিন কটাব লাগিছে। ১৭৪২ শকৰ চ'ত মাহৰ

“জামৰ জিঅ”

(৩ বছৰ ১০ মাহ ১২ দিন)

জুদিন বাওঁতে চম্ৰেকান্তসিংহ বৰ্গদেও সিংহাসন এৰি, ভটিয়াই যাবৰপৰা ১৭৪৬ শকৰ ২১ মাৰ্শলৈকে (বিদিনা জাম আৰু বগলীকুকনে সৈতে, দেশত হলখুল নকৰি নিজ দেশলৈ মান উলটি যাবৰ নিবিশ্তে বন্দবস্ত কৰি ডেভিড ষ্ট্ৰট্ চাহাবে “এক্‌বাব্” লয়) মুঠে তিনিবছৰ দহ মাহ উনৈশ দিন মানহঁতে অসমদেশ অধিকাৰ কৰে।

* “Article 2—His Majesty the king of Ava renounces all claims upon,—and will abstain from all future interference with; the Principality of Assam, and its dependencies, and also with the contiguous petty states of Cachar and Jyantia—”

দ্বিতীয় খণ্ড

ইংৰাজৰ শাসন

ডেভিড্‌ স্কট্

১৭৪৬ শ'কৰ মাঘ মাহত স্কট্ চাহাবে কৰ্ণেল বিচাৰ্ডচ্ চাহাবে সৈতে পৰামৰ্শ কৰি, প্ৰথমতে আঠ বৰকাকতীৰপৰা এই দেশৰ জমাজমিৰ তাৰত কাকত বুজি ল'লে ; আৰু দক্ষিণ পাৰে ধনশিৰী নদী, উত্তৰ পাৰে বিশ্বনাথৰ ভাটীৰ ভৰলী নৈ এই দুই নৈকে মাজ সীমা ধৰি “উজনি” আৰু “নামনি” দুই খণ্ড কৰি, গৱৰ্ণমেণ্টৰ আজ্ঞামতে উজনিখণ্ড, বা “জুনিয়ৰী “নামনি খণ্ড”ত স্কট্ চাহাবেই “গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ মোতালক” নামনিখণ্ড, এজেক্ট আৰু কমিচনাৰ চিনিয়ৰ” বিভাগ লৈ অধিকাৰ হ’ল, “উজনি খণ্ড”ত কৰ্ণেল বিচাৰ্ড্ চাহাব সেইদৰে গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ এজেক্ট আৰু কমিচনাৰ জুনিয়ৰ বিভাগ লৈ, দেশ শাসন কাৰ্য্য হাতত ল’লে। এইকাৰণে নামনি খণ্ডক “চিনিয়ৰী মোতালক” আৰু উজনি খণ্ডক “জুনিয়ৰী মোতালক” বোলে। স্কট্ চাহাব যদিও “চিনিয়ৰী মোতালক”ত গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ এজেক্ট আৰু কমিচনাৰ চিনিয়ৰ হ’ল, তেওঁ যে অকল নামনি খণ্ডৰে অধিকাৰ হ’ল এনে নহয়, তেওঁ “উজনি”, “নামনি” আৰু পাচত হোৱা “এজেক্টী” কেউ মোতালকৰে ভাগা-বিভক্তাকৈ এই দেশৰ প্ৰকৃত শাসনকৰ্তা হৈ পৰিল।

পাচে ওপৰৰ বজাসকলৰ দৰে ফুকন, বৰুৱা, ৰাজখোৱা, কাকতী, কটকী, ষাউণ্ড, সভাপণ্ডিত আৰু ভগা বৰফুকন, বৰবৰুৱা সকলোকে পূৰ্বৰ বিষয় আৰু বোগ্যানুকপে বৃত্তি দি ৰাখিলে। জমি-জমা স্থিৰ হ’বৰ নিমিত্তে, ভগা বৰগোহাঁই ধনজয়, বুঢ়াগোহাঁই পৰীয়া পিৰ্জো, ভগা-দিহিজীয়া ফুকন, চিৰিজৰ কাশীনাথ চেটিয়া ফুকন, আৰু বজালী চন্দ্ৰধৰ ৰায়, এইসকলক বৰকাকতী, পাৰীকাকতী আদি মানুহ লগত নিৰ্দ্ধাৰ কৰি দিলে ; আৰু “এজেক্টী মোতালক” ৰাজ কৈ “জুনিয়ৰী মোতালক” তাৰত খনিকে পিয়ল কবালে। এই “জুনিয়ৰী মোতালক”ৰ ওপৰে উত্তৰ পাৰে দিহাং-দিবাং নৈয়েই পশ্চিম সীমা ; আৰু দক্ষিণ পাৰে বুঢ়ী দিহিং নৈয়েই দক্ষিণ আৰু পশ্চিম সীমা ; এই-কপে “জুনিয়ৰী মোতালক”ৰ সীমা পাতি, ওপৰখণ্ড “এজেক্টী মোতালক” পাতি পৃথকই ৰাখিলে। এই “এজেক্টী মোতালক”ৰ ভিতৰৰে মটক, ৰায়তি, চিংকৌ, বগা, আবৰ, মিচিৰি, সদিয়া আদি অনেক পাহাৰী জাতিৰ গাঁও আছিল। “জুনিয়ৰী

মোতালক”ত প্ৰথমে চিবিজৰ জনাৰ্দ্দনক ববকৰা আৰু লানমাথু চেটায়াৰ লম্বোদৰক ববফুকন পাতিলে। ববকৰাক চৰকাৰলৈ তোলা ধনৰ শতকৰা ছটকাৰ্কে কমিচন

জনাৰ্দ্দন ববকৰা

লম্বোদৰ ববফুকন

লগাই দি, তাৰত মোতালকৰ “তহচিলদাৰ” অৰ্থাৎ “সাধনিদাৰ” পাতিলে। লম্বোদৰ ববফুকনকো ৫০টা লিকচৌ আৰু ৩০০৭ টকা দৰমহা দি, শোধৰ অধিকাৰ পাতি, ৫০ টকা জৰিমনা অৰ্থাৎ অৰ্ধদণ্ড, ৩০টা বেত্তৰ কোব, আৰু চাহাৰ পৰিমিত লোৱা লগাই ফাটক দিবৰ ক্ষমতা দি, ৫ কোম্পানী অসমীয়া চিপাহীৰ “কাপ্তান” পাতিলে।

পাচে ১৭৪৭ শঁকৰ ১৬ কাৰ্তিক, ইংৰাজী ১৮২৫ চনৰ ৩১ অক্টোবৰলৈকে আমাৰ উজনি বণ্ড বা “জুনিয়ৰী মোতালক”ত হাকিমী কৰি কৰ্ণেল বিচাৰ্ড চাহাব ভট্টৱাই গ’ল। তেওঁৰ ঠাইত কৰ্ণেল কুপাৰ চাহাব গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ এজেক্ট আৰু কমিচনাৰ জুনিয়ৰ হ’লহি। ইয়াৰ পাচি, ১৭৪৮ শঁকত ছট্ চাহাব আহি, কৰ্ণেল কুপাবে সৈতে পৰামৰ্শ কৰি, ববগোহাঁইপৰীয়া দিহিঙ্গীয়া কৈদৰ মাধৱৰাম সলাল গোহাঁইক

কৰ্ণেল কুপাৰ

ববগোহাঁই পাতি, প্ৰবৰ্ত্তিবৰ কাৰণে মেলৰ জমাৰ অৰ্দ্ধেক তেওঁক দিলে; আৰু জনাৰ্দ্দনক ভাঙ্গি বক্‌ভিলালৰ ভদ্ৰচন্দ্ৰক ববকৰা পাতি তহচিলদাৰী দিলে।

১৭৫০ শঁকৰ ১৪ জ্যৈষ্ঠ কুপাৰ চাহাবৰ সলনি জন্ ব্ৰায়েন নিউবিল চাহাব কমিচনাৰ জুনিয়ৰ আৰু গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ এজেক্ট হৈ “জুনিয়ৰী মোতালক” লৈ

মাধৱৰাম ববগোহাঁই

ভদ্ৰচন্দ্ৰ ববকৰা

আহে। পাচে তেওঁ “এজেক্ট মোতালকে” সৈতে জুনিয়ৰী মোতালক একেলগ কৰি, গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ আদেশমতে “পলিটিকেল এজেক্ট” নাম লৈ দুয়ো মোতালকৰ শাসনকাৰ্য্যৰ ভাৰ ল’লে; আৰু ভদ্ৰচন্দ্ৰক ববকৰা ভাঙ্গি চিবিজৰ বাধানাথক

কাপ্তান নিউবিল্

ববকৰা পাতিলে; হৰমত্ আৰু প্ৰবৰ্ত্তনিৰ হেতু নিজ পাণ্ডনা লিক্‌চৌ সহিতে ১৫০০ টকাৰ পাইক নিজ ববকৰাক দিলে। মাধৱৰাম ববগোহাঁইক তহচিলদাৰ পাতিলে; আৰু লম্বোদৰ ববফুকনে কাৰ্য্যকাৰত গাফিলি কৰাত, তেওঁৰ “কাপ্তানী” ওচাই, পূৰ্বে দিয়া শোধ-পোচৰ এজিয়াৰ মহকুৰ কবিলে। সেই শঁকৰে (১৭৫০ শঁক) কাণ্ডন আৰু চ’ত মাহত

বাধানাথ ববকৰা

মাধৱৰাম ববগোহাঁই

মাউৰ লাগি বহুত প্ৰজা হানি হ’ল। পাচে ১৭৫২ শঁকৰ ১২ শাওনত (ইং ১৮৩০ চনৰ ২৬ জুলাইত) বোৰহাটতে নিউবিল চাহাব মৰিল। তেওঁক অসমীয়া মাজুহে “নবিন্ চাহাব” বুলিছিল; আৰু তেওঁক বোৰহাটতে “কবৰ” দিয়া হয়; সেই কবৰ

এতিয়াও আছে; আৰু তাক আভিলৈকে বান্ধুহে “নবিন চাহাবৰ কবৰ” বুলি জনে। নিউবিল চাহাবৰ মৃত্যুৰ পাচত অস্থায়ীভাৱে অলপ দিনৰ নিৰন্তৰ লেকটেলেষ্ট কাঞ্চান নিউবিলৰ মৃত্যুৰে যি চাহাব ডেউৰ ঠাইত একটো পলিটিকেল এজেন্সি হ’লহি। ইয়াৰ পাচত, ১৭৫৩ শকৰ ১৭ কাতিত (ইং ১৮৩১ চনৰ ১লা নবেম্বৰত) যি চাহাবৰ মলি যেনে এডেম হোৱাইট যেনে এডেম হোৱাইট চাহাব পলিটিকেল এজেন্সি হৈ আহিল।

ইতিপূৰ্বে “জুনিয়ৰী বোডালক”ত যি পিয়ল কৰা হৈছিল সেই পিয়লৰমতে যেনে এডেম হোৱাইট চাহাবে জমা লগোৱাৰ এইদৰে বিৱৰ্ত্ত কৰিলে :

(কাঁড়ী) — ১০০ গোটত ২৭ টা ওপৰ-ভগন গৈ, বাকী থকা ৭৩ গোটত ২ টকাবদৰে কাঁড়ীৰ খাজানা লগালে।

(পাইকান চমুৱাব) — ১০০ গোটত ২২ টা ওপৰ-ভগন গৈ, বাকী থকা ৭৮ গোটত ৮ টকাৰ দৰে পাইকান চমুৱাব খাজানা; সোণোৱালৰ গোটত ১৮ টকা, মৰিয়াৰ গোটত ১৫ টকা, মৰী-ভকলাৰ বহুতাৰ গোটত ৩ টকা, দেৱলীয়াৰ গোটত ৪১০ টকা; আৰু ১৭৫০ শকৰপৰা ধৰি গোট পাইকত ৬ টকাকৈ বাঢ়ি-মৰীবা খাজানা লগালে।

কাঁড়ী পাইকৰ “ওপৰ-ভগন” ১০০ গোটত ফুকন, বাজখোৱা, বা বকৰা ইত্যাদিৰ লিকচৌ ৫টা, তাৰ অৰ্ধেক লঙৰা ২১০, একুনে ৭১০ গোট; হাজৰিকাৰ সেইদৰে ১০০

গোট আৰু পোৱা

গোটত ৭১০ গোট, শইকীয়াৰ ৫ গোট, পাঁচকুৰিত শইকীয়াৰ গাৰ কুৰিয়ে সৈতে ৫ বৰাৰ ১১০ পোৱাবদৰে ৬১০ গোট; বাৰিক ৬০ গোট, মোটত এই ২৭৮১ বা ২৭ গোট। পাইকৰ গোটত পূৰ্বে ৪ জন আছিল; কিন্তু বাজেন্দৰসিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনৰপৰা তিনিজনৰে এক “গোট” কৰা

কাটনি

হ’ল; এই একোজনক “পোৱা” বোলে। এই সময়ত প্ৰতিপোৱা পাইকৰ হুণ্ডা হিচাপে গোটত হুণ্ডা বাটি হয়। এই বিবিধৰ্ত্তকৈ যি পাইকে বঢ়াই বাটি খায়, সেই বঢ়া বাটিখিনি “কাটনি” হয় আৰু অপাইকান চমুৱাই থোৱা বাটিখিনিও তাৰত “কাটনি” হয়। এই কাটনি বাটিৰ পূৰ্বত ১৮ টকাবদৰে খাজানা লগালে; কিন্তু ওজ-বিজৰতে প্ৰায়শ্চৈ দেৱন্তৰ, অম্বোন্তৰ, বানকাৰ আৰু লাখেৰাজ বাটি বিখিনি পালে, তাৰ পূৰ্বত ৪০ আৱলীয়াবদৰে খাজানা লগালে। আৰু চৰকাৰী খাতৰ বিখিনি খাতোৱাল পাইক পালে, সেই পাইকৰ গোটত ১৭৪২ শকৰপৰা ধৰি মুঠতে ১৫০ পূৰ্বা ধৰি তাৰে অৰা-বনা যেত বুলি ০০ পূৰ্বা ধৰি বাকী ১২০ পূৰ্বাবদৰে ২২১০ ৰোপ চাউল লগালে। চাউল কিৰ বোৱাবিলে, যোগে টকাবদৰে পাইকৰ গোটত ২২১০ টকা দিব লাগে। কিন্তু ১৭৫০ শকৰপৰা পাইকৰ

গোটত ১৮০ পূৰ্বা ধানবৰষে অনা-বমা বেচ নিদি, গোট ৩৩৭০ যোগ চাউল বা ভাব মূল্যবৰ্ষণ ৩৩৭০ টকা লগালে। আৰু পাইকত বাজে যি খাতত গৰু-বহ থাকে, তাৰ গৰুৰ হালত, ঘ'হৰ গোটত, ধান একেদৰিবিধে চুকুৰি চুকুৰি পূৰ্বাৰে ৭১০ যোনকৈ, চাউল অথবা টকাৰে ৭১০ সাতটকা আঠ অনাকৈ এম দিবলৈ নিয়ম কৰিলে। সাইবাত বহল ঘাৰ দি, ব'ত হাট, বাট, বিল, কাঁট, বাট পূৰ্বৰ কাটলুৱা আছিল, সকলোবোৰ ১৭৪২-ৰ্শকলৈকে পূৰ্বৰ বাজ-চৰকাৰৰদৰেই ৰাখিছিল; কিন্তু পিচত ১৭৫০-ৰ্শকৰপৰা বিলাম ডাকি সেইবিলাকৰ ওপৰত প্ৰতিবছৰ খাজানা লগাবলৈ ধৰিলে। এই পিয়ল কৰাই, ৰাজোৱাল নৈতে মাটিগিৰী বাককৈ, ওপৰত লেখা কেউবকৰ খাজানাৰ পাইক জমা কৰা হয় ১৮০৫১ গোট, কিন্তু এইবোৰৰ ভিতৰত ৫৬২ গোট অসহীয়া চিপাহীও আছিল।

এই খাজানা ভোলাৰ ভাব প্ৰথমতে খলোৱাৰী ওপকৰা বিষয়া (যেনে শইকীয়া, হাজৰিকীয়া আদি) বিলাকৰ ওপৰত দিয়া হয়; কিন্তু একে খেলৰে মাহুৰবিলাক ক্ৰমে নানা ঠাইত লিচবিত হৈ পৰাত, ভট চাহাবে তাতো অসুবিধা যেন দেখি, তেওঁ মনে মনে এনে দ্বিধ কৰিলে, যে গোটটোই দেশখণ্ডকৈ "মৌজা" আৰু "বহল"ত ভাগ কৰি, সেই

মৌজা আৰু বহল

সেই ভাগত মৌজাদাৰ, চৌধুৰী, পাটগিৰী আদি বিষয়া নিযুক্ত কৰা হওক, আৰু আবাদী মাটিবিলাকৰ ভাগ কৰা হওক, যেনে : বস্তী, (অৰ্থাৎ ব'ত বাস কৰা বহলুৱাৰ থাকে) কণিত (অৰ্থাৎ শালীভলী), বাওতলী (দ' মাটি, ব'ত বাওধানৰ খেতি কৰা হয় কৰিদ্ধতি (অৰ্থাৎ যি মাটিত বাহ, সবিন্ন বা আহধানৰ খেতি কৰা হয়, বাস মাটি)। প্ৰথমতে বস্তী মাটিৰ খাজানা বৰৰ সংখ্যা অনুযায়ী, যি প্ৰতি বৰৰ প্ৰজাজীৱ অৱস্থা বৃদ্ধি ১১০ বা ৩৮ টকালৈকে বাজৰ নিৰ্দ্ধাৰিত কৰা হয়, সেইদৰেই কণিতৰ পূৰ্বত ১৮ টকা, বাওতলীৰ পূৰ্বত ৫০ অঙ্গ আৰু কৰিদ্ধতিৰ পূৰ্বত ১০ চাবি অঙ্গ কৰা হয়।

ভট চাহাবে দেশীয় পঞ্চায়তবদ্ধাৰা বিচাৰকাৰ্য্য কৰোৱাইছিল, কিন্তু সেইসকলৰ ওপৰত তেওঁ সম্পূৰ্ণ দৃষ্টি ৰাখিছিল আৰু আৱশ্যক বৃদ্ধি সংশোধনো কৰিছিল। গুৱাহাটী নগৰখন সুবিভূত আৰু পূৰ্বে আহোম বজাৰ বৰকুকন বজাৰ নিমিত্তে নগৰ আছিল। সেইকাৰণে গুৱাহাটীকে অৱলোকনৰ বাজধানী পাতি, কৰিচনাৰ চাহাব তাত বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ প্ৰথমে এই দেশত পূৰ্বৰদৰে খেল অনুসাৰে পিয়ল কৰালে; আৰু দেশীয় বিষয়াবিলাকক লিচ্চৌ পাইক আৰু মাটি দিবলৈ নিয়ম কৰিলে। মধ্য আসামত এখন দেশীয় বজা পাতি গোৱা ভাল বিবেচনা কৰি তেওঁ সেইকথা গভৰ্ণমেণ্টলৈ লিখিছিল, কিন্তু তেওঁৰ সেই প্ৰস্তাৱ গভৰ্ণমেণ্টে অনুমোদন নকৰিলে। এনেকুৱা দেশহিতকৰ অনেক কাৰ্য্য আৰু উন্নয়ন কৰিবলৈ তেওঁ গভৰ্ণমেণ্টলৈ লিখিছিল। বেটী-বন্দীৰ সংখ্যা কৰা, আৰু কোৱে

কেনেকৈ সেইবিলাকৰ যাদী বা গৰাকী হ'ল, তাৰ নিৰাকৰণ কৰা, সমুদায় দেশ পিন্নল কবি ভাল-বেয়া যাটিৰ নিৰ্ণয় কৰা, নিৰুৰ ভূমিৰ অনুসন্ধান কৰা, আৰু উজনি খণ্ড দেশীয় বজাক “লালবন্দী”লৈ সমৰ্পণ কৰা, প্ৰভৃতি ভালেমান বিষয় ডেভি গৰ্ৱৰ্থমেৰ্টৰ ওচৰত প্ৰস্তাব কৰিছিল, কিন্তু সেইবিলাকৰ ফল ডেভি দেখিবলৈ নাপালে। ইং ১৮৩১ চনৰ আগষ্ট মাহত চিৰাপুঞ্জী নগৰত ডেভিৰ মৃত্যু হ'ল। ডেভিৰ “কবৰ” এতিয়াও তাত বৰ্তমান আছে।*

অতিবিক্ত পৰিশ্ৰম কৰা আৰু আঁহাৰ কৰিবলৈ সময় নোপোৱাৰ নিমিত্তেই বোগাক্ৰান্ত হৈ স্কট চাহাবৰ মৃত্যু হ'ল। ডেভি এগৰাকী বছৰ্দশী, দৃঢ়-মতাৰবিশিষ্ট, দয়ালু আৰু প্ৰশস্ত মনৰ চাহাব আছিল। ডেভিৰ মৰণৰ বাৰ্তাত কি দেশীয়, কি পৰ্ব্বতীয়া, সকলো লোকেই বৰ শোক কৰিলে। অধিক কি, অনেকেই আপোনাৰ পৰিবাৰৰ মৃত্যুত কন্দাবদৰে কান্দিলে। এইজন চাহাবক নানি খণ্ডত এতিয়াও লোকে “আমাৰ ইচ্ছাট চাহাব” বুলি কয়। মানব হাতৰপৰা দেশ উদ্ধাৰ কৰি সুশাসনৰ বাটলৈ অনাৰ হেতুৱেই ডেভি এই সুখ্যাতিৰ মূল।

* সেই কবৰৰ পাত এইদৰে লিখা আছে :

In Memory of David Scott, Agent to the Governor General of the North-East Frontier of Bengal and Commissioner of Revenue Circuit in the District of Assam, North-Eastern part of Rangpur, and Sylhet. Died 20th August 1831, aged 45 years and 3 months. This monument is erected by order of the Supreme Government as a public and lasting record of its consideration for the personal character of the deceased, and of its estimation of the exclusive territory committed to his charge. By his demise the Government has been deprived of a most zealous, able & intelligent servant whose loss it deeply laments, while his name will long be held in grateful remembrance and veneration by the native population, to whom he was justly endeared by his impartial dispensation of justice, his kind and conciliatory manners, and his constant and unwearied endeavours to promote their happiness and welfare.

পুৰন্দৰ সিংহ

ইতিপূৰ্বে দ্বিতীয়বাৰ মান আহোঁতে পুৰন্দৰ সিংহ বৰ্গদেৱ যোৰহাটৰপৰা জাম্বি কলিকতালৈ গৈছিল; আৰু ইংৰাজী ১৮১২ চনৰ চেপ্তেম্বৰ মাহত বৰ্গদেৱে ইংৰাজ গৱৰ্ণমেণ্টলৈ এখন আবেদনপত্ৰ দিছিল বোলে, মানক খেদাই মোক দেশখন দিয়ক, মই নৈশ্বৰ ব্যৱ দিম, আৰু ইংৰাজ গৱৰ্ণমেণ্টৰ কবতলীয়া হৈ থাকিম। কিন্তু তেতিয়া তেওঁৰ দৈৱ প্ৰতিকূল গতিকে তেতিয়া তেওঁৰ সেই আবেদনৰ প্ৰতি গৱৰ্ণমেণ্টে দৃকপাত নকৰিলে। তাৰ পাচত, ওপৰত কৈ অহা হৈছে যে স্কট, চাহাবে মধ্য আসাম খণ্ডত এজন দেশীয় বজা পাতি লোৱা ভাল বুলি গৱৰ্ণমেণ্টৰ ওচৰত প্ৰস্তাৱ কৰিছিল। সেই প্ৰস্তাৱো গৱৰ্ণমেণ্টে নামঞ্জুৰ কৰাত, মৰাৰ কিছুদিনৰ আগতে স্কট, চাহাবে গৱৰ্ণমেণ্টলৈ পুনৰ এইদৰে লিখি থৈ যায়, যে অন্ততঃ উজনি আসাম-খণ্ড (মটক আৰু সদিয়া বাদ কৰি, বৰ্তমানৰ লক্ষীমপুৰ আৰু শিৱসাগৰ জিলা) এজন দেশীয় বজাৰ তলত দিব লাগে। তেওঁৰ মৃত্যুৰ পাচত, বৰাৰ্ট্‌চ্‌ চাহাব কমিচনাৰ হৈ সেই মততে তেৱো মত দিলে, আৰু সেই বাজপদৰ নিমিত্তে পুৰন্দৰ সিংহকে উপযুক্ত ভাৱি গৱৰ্ণমেণ্টলৈ তেওঁৰ কথা লিখিলে।*

পাচত ইং ১৮৩০ চনৰ ১লা বহাগত ইংৰাজ গৱৰ্ণমেণ্টে পুৰন্দৰ সিংহক যাতি আনি উজনি খণ্ডত বজা পাতিলে; আৰু এই নিয়ম কৰিলে যে বৰ্গদেৱে ইংৰাজ গৱৰ্ণমেণ্টক ৫০,০০০ টকা লালবন্ধীৰূপে প্ৰতিবছৰ দিব; আৰু গৱৰ্ণমেণ্টে তেওঁৰ বাজ্য বিদেশীয় আক্ৰমণৰপৰা ৰক্ষা কৰিব। পূৰ্বে বজাসকলক বজা পাতিতো বববকৰাই

---

* বৰাৰ্ট্‌চ্‌ চাহাবে পুৰন্দৰ সিংহৰ কথা এইদৰে লিখিছিল:

"I have had several interviews with Purandar Singh at Gauhati, and see no reason, from his outward appearance and manners, to doubt of his fitness for the dignity, for which all unite in preferring him to his only rival Chandrakanta. Purandar Singh is a young man, apparently about 25 years of age. His countenance is pleasing and his manners extremely good. His natural abilities seem respectable and his disposition mild and pacific..... Major White and Lieutenants Mathie & Rutherford are all decidedly of opinion that Purandar Singh is the person best fitted to be at the head of the State which it has been decided to create."

Political Proceedings of the Government of Bengal, dated 4th February 1833, No. 8, p. 123-4.

ৰাজনীতি প্ৰকৃতি অনুযায়ী আৰু বুজাবাবুজৰে, বেজব এডেম্ হোৱাইট চাহাবেই পূৰ্ণেশ্বৰ সিংহক সেইদৰে অনেক বুজাই যেনি পূৰ্ণেশ্বৰ সিংহানন দিলে।

পঞ্চাছ হেজাৰ টকা

লালবন্দী

পঞ্চাশ হেজাৰ টকা যে বন্দবস্ত হৈছিল, সেই টকা

ল'বলৈ পলিটিকেল এজেন্ট বেজব এডেম্ হোৱাইট

চাহাবেই গৰাকী হৈ উত্তৰ চৰকাৰৰে সকলো কথা

হাবৰূপে পল্টনে সৈতে বিশ্বনাথত ব'লগৈ। এই নিমিত্তে উত্তৰপাৰে যি জুনিয়ৰী আৰু চিনিয়ৰী দুয়ো বোতালকৰ ভৰলী নৈয়েই যাজনীয়া আছিল, এতিয়া এই সীমা উঠাই বিশ্বনাথৰ ওপৰে কচুজানকে সীমা কৰিলে।

পূৰ্ণেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেও বৰ অৰ্থলোভী আছিল; কিয়নো সকলোত ডেউৰ বিদেশত দেউতাকৰে সৈতে পলাই থাকোতে অৰ্থৰ অভাৱত অনেক কষ্ট সহ কৰিছিল। ইং ১৮৩৮ চনত দেখা গ'ল যে বৰ্গদেৱে নিৰ্দ্ধাৰিত লালবন্দী দিবলৈ অক্ষম। পাছে ডেউৰ কাৰ্য্যপ্ৰণালী আৰু দেশৰ অৱস্থা অনুসন্ধান কৰাত এইটো প্ৰকাশ পালে যে বৰ্গদেও ৰাজ্য প্ৰতিপালন কৰিবৰ নিমিত্তে নিতান্ত অসমৰ্থ আৰু অনুপযুক্ত। ডেউৰ অধীনৰ কৰ্মচাৰীবিলাকে আৰু বৰ্গদেও নিজেও প্ৰজাৰ সুখ-দুখৰ ফালে দৃষ্টি নাৰাখি, কেৱল অৰ্থ উপাৰ্জনৰ প্ৰতিহে চেষ্টা বাৰিছিল। বিশেষকৈ দেশৰ অনেক লোকৰ প্ৰতি অত্যাচাৰ কৰাৰ প্ৰমাণ হোৱাত ইং ১৮৩৮ চনৰ (১৭৬০ শক) অক্টোবৰ মাহত সেই ৰাজ্য ইংৰাজ গৱৰ্ণমেণ্টে পূৰ্ণেশ্বৰ নিজ হাতলৈ লয়, আৰু তাত শিৱসাগৰ আৰু

শিৱসাগৰ আৰু

লক্ষীমপুৰ জিলা

লক্ষীমপুৰ নামে দুই জিলা সংস্থাপিত কৰা হ'ল।

নামনি খণ্ডৰ (বা চিনিয়াৰী বোতালকৰ) কমিচনাৰ

চাহাবৰ সহকাৰী বা প্ৰিন্টিপাল এচিষ্টেণ্ট কাপ্তান

ব্ৰোডী চাহাবক এই দুই জিলাৰ গৰাকী পতা হ'ল।* এই সময়তপৰাই গোটেই

অসমদেশ একেবাৰে ইংৰাজৰ হাতলৈ আহিল, আৰু তাৰ লগে লগে ছশ বছৰীয়া

আহোমৰ দিনৰ অন্ত

আহোমৰ দিনৰ অন্ত পৰে। চন্দ্ৰকান্ত সিংহ, পূৰ্ণেশ্বৰ

সিংহ আৰু যোগেশ্বৰ সিংহ এই তিনিজনাই আহোমৰ

শেষ ৰজা। এওঁলোকৰ লগে লগেই আহোম ৰাজত্ব (আৰু প্ৰায় আহোম ৰাজবংশৰো)

* বিলচ্ চাহাবে ডেউৰ Report on the Province of Assam ত লিখিছে:

"In 1838 it (District of Sibsagar) with the Lakhimpur District on the south bank of the Brahmaputra, was committed to the charge of Rajah Poorandar Singh; he was regarded as a Tributary Rajah; the entire Civil and Criminal Administration was left in his hands, and his territory was secured from invasion on condition of his paying a tribute of Rs. 50,000/- per annum. —On his becoming a defaulter to a large amount in 1838, the country was taken from him and placed under the management of Capt. Brodie."

অন্ত পৰে। পুৰন্দৰ সিংহ বৰ্গদেও বৰ দৃঢ়প্রতিভা আছিল। তেওঁ কি তেওঁৰ পুতেক কামেশ্বৰ সিংহ কোনো এজনেই গৰ্ভৱৈষ্টিবপবা পেখন গ্ৰহণ নকৰিলে; বাজাজুই হৈ বাপেক পুতেক দুয়ো গৰাকী যোকহাটতে থাকিল।

চন্দ্ৰকান্ত সিংহ বৰ্গদেৱে বংপুৰবপবা ভটিয়াই গৈ গুৱাহাটীতে থাকিবলৈ স্থিৰ কৰিলে। এওঁ অতি কোমল বয়সতে বাজা পোৰাব নিমিত্তে, শাৰীৰিক অনিয়মৰ প্ৰতিবে মানসিক বৰ দুৰ্ব্বল আছিল। এওঁৰ সাহস নিচেই নাছিল, আৰু লোকৰ গুণাগুণ ভালকৈ নাভানিছিল। এওঁৰ চকুৰ লাজ বৰ আছিল আৰু দমন শক্তি অতি কম। এওঁক গৰ্ভৱৈষ্টিবপবা মাহিলী ৫০০ পাঁচশ টকাৰৈ পেখন দিয়া হৈছিল। পাচে সেই বছৰতে তেওঁৰ মৃত্যু হোৱাত তেওঁৰ পুতেক বনকান্ত সিংহ যুৱৰাজে সেই পেখন পায়। বনকান্ত সিংহৰ পুতেক কেশৱকান্ত যুৱৰাজ।

ডেৱী সেই পৈতৃক পেখন উপভোগ কৰিছিল। এতিয়া চন্দ্ৰকান্তসিংহ বৰ্গদেৱৰ বংশ লোপ পালে, মাত্ৰ দুটি জোৱাৰী (কেশৱ সিংহৰ জীয়েক) জীৱিত আছে। এই হোৱালী দুটিৰ মাক ৮কেশৱ সিংহ যুৱৰাজৰ বিধৱা পত্নী মাহিন্দ্ৰীদেৱীও গৰ্ভৱৈষ্টিবপবা পেখন উপভোগ কৰি গুৱাহাটীত মৃত্যু হয়। মাহিন্দ্ৰী বাণী সন্দিকৈ ঘৰৰ গাও গগৈৰ জীয়েক।

যোগেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ ১৭৪৭ শকত যোগীষোপাত মৃত্যু হয়। তেওঁৰ পুতেক ভৰুখৰ সিংহ যাক সাধাৰণতে মানুহে “বলিয়া বজা” বুলি জানে, তেওঁক গৰ্ভৱৈষ্টিবপবা ঘৰবপবা মাহিলী ৫০১ পঞ্চাছ টকাৰৈ পেখন দিয়া হৈছিল। তেওঁৰ পুতেক কৃষ্ণৰাম সিংহ, যাক মানুহে “বজা মৌজাদাৰ” বুলিহে জানে, (কিয়নো, দেউতাকৰ মৃত্যুৰ পাচত গৰ্ভৱৈষ্টি তেওঁক জিতাবৰ মৰিয়নীৰ কালে মৌজাদাৰ পাতিছিল) আৰু ভিলক গোহাঁইদেও। কৃষ্ণৰাম সিংহৰ পুতেক উমৰ সিং আৰু কুমৰ সিং। এতিয়া দুয়ো ভাইৰ মৃত্যু হৈছে। তেওঁলোক দুইৰ আৰু ভিলক গোহাঁইৰ সন্তি-সন্তান বৰ্ভমান শিৱসাগৰ জিলাৰ যোৰহাট মহকুমাৰ অন্তৰ্গত হোলোকাপাৰ মৌজাত মৃত্যু কৰ্ত্তে সামান্য মানুহৰদৰে কালযাপন কৰি আছে। কুমৰ সিং গোহাঁইদেওৰ পুতেক শ্ৰীমান জয়চন্দ্ৰ গোহাঁই ৰাজকুমাৰ এইবাৰ (১৯২৪ ইং চনত) মেট্ৰিকুলেচন পৰীক্ষা পাচ কৰি, গুৱাহাটীৰ কটন কলেজত পঢ়িবলৈ গৈছে।

অনুমান ইং ১৮৪৭ চনত পুৰন্দৰ সিংহ বৰ্গদেওৰ মৃত্যু হয়; আৰু বছৰেচৰেকৰ পাচতে পুতেক কামেশ্বৰ সিংহও যোৰহাটতে ঢুকায়। তেওঁলোক দুয়োজনৰ মৈদায় যোৰহাটত বৰ্ভমান আছে, আৰু সেই ঠাইতোখন “বজা-মৈদাৰ” নামে প্ৰকৃতিত। কামেশ্বৰ সিংহৰ পুতেক কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহ চাৰিং বজা। ইং ১৮৫৭ চনত জাৰুঙাট চিঁপাহী

বিলোহ" হয়। সেই বিলোহৰ বতাহে অসমক পোৰা নাই বুলিলেও বিছা কোৰা নহয়। সেই বুলিও কিন্তু কামেশ্বৰ সিংহৰ পুতেক চাৰিং বজা কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহক গৰ্ভৰ্ণয়েটে

পুৰন্দৰ সিংহৰ স্তৃত্ব
কামেশ্বৰ সিংহৰ স্তৃত্ব

বব সন্দেহৰ চকুৰে চাই আছিল। পাচত ভাটীৰকালে যেতিয়া বিলোহাঘি অলি উঠিল, তেতিয়া গৰ্ভৰ্ণয়েটে কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহক কলিকতালৈ আঁতৰাই নিলে; আৰু

পাচত বিচাৰত কেইজনমানৰ ওপৰত দোষী সাব্যস্ত হোৱাত, মণিৰাম দেওৱান আৰু পিয়ালীক প্ৰাণদণ্ড কৰা হ'ল, লুকীনাথ (লোকনাথ?) সেনচোৱা বৰুৱা, নামভীৰাল কাকডীৰ হুতিৰাম বৰুৱা প্ৰমুখ্যে কেইজনমান ভুল্ললোকক আৰু মুছলমানৰ বাহাদুৰ গাঁওবুঢ়া আৰু কবমুদ আলি প্ৰভৃতি জনচেৰেকক স্বীপান্তৰ কৰিলে। কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহক কলিকতাবপৰা ঘূৰাই আনি, উজনিৰ পুনৰ আহিবলৈ নিদি, গুৱাহাটীৰ কুতুবস্থতাত্তে ঘৰ-দুৱাৰ সজাই দি, গৰ্ভৰ্ণয়েটৰ ঘৰবপৰা মাহিলী ৫০০ টকাৰ্কে পঞ্চন দি ধোৱা হৈছিল। তেওঁৰ পুতেক নবেশ্বৰ সিংহ আৰু কুমুদেশ্বৰ সিংহ। দুখৰ বিষয়, তেওঁলোক দুয়োজনৰ অকালতে মৃত্যু হ'ল। পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰো এতিয়া বংশ লোপ পালে।

পুৰন্দৰ সিংহে "লালবন্দী" দি উজনি খণ্ডত বজা হোৱা কালত কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ পুতেক মহীধৰক বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে আৰু নতুনকৈ তিনিখন

মহীধৰ বুঢ়াগোহাঁই

সাধাৰণ "মেল" লুজন কৰিলে, যেনে, "মাজু মেল", "মাহী মেল" আৰু "সক মেল" আৰু তিনিজন ওচৰ-

সম্বন্ধীয়া কৌবৰক সেই তিনিখন মেলৰ অধিকাৰী পাতিলে। স্বৰ্গদেৱৰ ভায়েক

মাজুমেলীয়া গোহাঁই

বাখানাথ গোহাঁইদেৱৰ পুতেক নবনাৰায়ণ সিংহ গোহাঁই-

মাহীমেলীয়া . . .

দেওক "মাজু মেল", সকলনা দদাইদেৱকৰ পুতেক

সকমেলীয়া . . .

(আহ গোহাঁইৰ) দৈশ্বৰ গোহাঁইদেওক "মাহী মেল"

আৰু মাজুজন দদাইদেৱক ইন্দুনাথ গোহাঁইদেওক

"সক মেল" দি সেই সেই মেলৰ অধিকাৰী পাতিলে।

মিঃ ৰবাৰ্টচন্

ম্ৰট্ চাহাবৰ মৃত্যুৰ পাচত তেওঁৰ ঠাইত মি: টি. চি. ৰবাৰ্টচন্ চাহাব কমিচনাৰ হৈ এই দেশলৈ আহে। তলত সাহায্যকাৰী বিচাৰক নাথাকিলে, সকলো কাৰ্য্য সুন্দৰ-ৰূপে সম্পন্ন হোৱা যে অতি কঠিন, এওঁ এই কথা গৱৰ্ণমেন্টক ভালকৈ বুজাই দিয়ে, আৰু তাৰ ফলস্বৰূপে তেওঁৰ তলত কেইজনমান এচিষ্টেণ্ট নিযুক্ত হ'ল; তাৰদ্বাৰা দেশবোৰ সুশাসনৰ উপায় মুকলি হ'ল। এইজনা চাহাবৰ আমোলতে উজনিখণ্ড (বৰ্ত্তমানৰ শিৱসাগৰ আৰু লক্ষ্মীপুৰ জিলা) পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱক “লালবন্দী” লৈ দিয়া হয়। সদিয়া আৰু মটক প্ৰদেশ তেতিয়াও ভালকৈ সুদৃঢ় শাসনৰ তললৈ অহা নাছিল, গতিকে সেই প্ৰদেশ স্বৰ্গদেৱক দিয়া ন'হল। বিশ্বনাথত মেজৰ এডেম্ হোৱাইট চাহাবেই পলিটিকেল এজেন্ট ৰূপে থাকিল, আৰু তেওঁকেই উজনিখণ্ডৰ শুভাশুভ দৃষ্টি কৰিবলৈ নিয়োজন কৰা হ'ল। যদিও উজনিখণ্ড পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ হাতলৈ দিয়া হৈছিল, তথাপি নামনিখণ্ড সুবিভূত হোৱাৰ নিমিত্তে ৰবাৰ্টচন্ চাহাবে তেওঁৰ কাৰ্য্যৰ সুশৃংখলা লগাব নোৱাৰিছিল। নগাওঁ আৰু দৰঙতো কামৰূপবদৰে পঞ্চায়ত বিচাৰক আছিল, আৰু তাৰ বাজৰ তহচিলদাৰৰ দ্বাৰা লোৱা হৈছিল। এনেবিলাক কাৰ্য্যত বিশেষ অসুবিধা হোৱা দেখি ৰবাৰ্টচন্ চাহাবে গৱৰ্ণমেন্টৰ আজ্ঞাবে ইং ১৮৩২-৩৩ চনত কামৰূপ, দৰঙ আৰু নগাওঁ এই তিনি জিলা বিভাগ কৰি, একোজন কলেষ্টৰ আৰু

কামৰূপ, দৰঙ
আৰু নগাওঁ জিলা

মেজিষ্ট্ৰেটৰ ক্ষমতাবে প্ৰধান এচিষ্টেণ্ট কমিচনাৰ নিযুক্ত কৰিলে। পাছত ডেপুটীলোকৰ অধীনত ইউৰোপীয় আৰু দেশীয় বিচাৰক পাতি দিলে; আৰু দেশৰ কাৰ্য্যৰ পক্ষে

কোনো নিয়ম নথকাত, এই গৰাকী কমিচনাৰ চাহাবে কেতবিলাক নিয়ম বাধি দিলে। এই সময়ত কলিকতাৰ লৰ্ড উইলিয়ম বেটিক গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল আছিল। তেওঁ ৰবাৰ্টচন্ চাহাবৰ সকলো কাৰ্য্যতে প্ৰায় সদাই অনুমোদন কৰিছিল। পাচে ইং ১৮৩৪ চনৰ প্ৰায় প্ৰায়ভুক্তে ৰবাৰ্টচন্ চাহাব বদলি হৈ গ'ল; আৰু তেওঁৰ ঠাইত কাপ্তান (পাচত জেনেৰেল) জেন্‌কিন্স চাহাব ১৮৩৩ চনত কমিচনাৰ নিযুক্ত হয়।*

* ওপৰত যি কামৰূপ, দৰঙ আৰু নগাওঁ এই তিনিখন জিলাৰ কথা কৈ অহা হৈছে, সেই নতুনকৈ পতা নগাওঁ জিলাৰ সদৰঠাই প্ৰথমতে ধাগবিজানত আছিল (এই ধাগবিজান বোলা ঠাইভোখৰ বৰ্ত্তমানৰ নগাওঁ টাউনৰপৰা অলপ আঁতৰ; আৰু পূৰ্বে এই জিলাক নগাওঁ মুন্সি ধাগবিজান জিলাহে বুলিছিল), ইং ১৮৩৪ চনত সেই সদৰ ঠাই বজাগড়ালৈ উঠাই নিয়া হয়। তাতো সুবিধা বেন নেদেখি, পুৰণিভাৱলৈ নিয়া হয়, অৱশেষত বৰ্ত্তমানৰ নগাওঁ টাউনলৈ সদৰ অনা হ'ল আৰু এতিয়াও তাতো আছে। কামৰূপৰ সদৰ ঠাই পূৰ্বৰূপেৰা ডুৱাহাটীতে আছে; দৰঙজিলাৰ সদৰ ঠাই প্ৰথমতে মজলৈলৈ আছিল; তাৰ জলবায়ু অসহ্যকৰ বুলি, ইং ১৮৩৫ চনত সেই সদৰ ডেঙপুৰলৈ উঠাই অনা হয়।

কাপ্তান জেন্‌কিন্স

বৰ্ণাটচন চাহাবৰ ঠাইত ইং ১৮৩৪ চনত কাপ্তান জেন্‌কিন্স চাহাব কমিচনাৰ নিযুক্ত হ'ল। লৰ্ড উইলিয়ম্ বেণ্টিঙ্কে জেন্‌কিন্স চাহাবৰ বিচক্ষণতা আৰু যোগ্যতা জানি এওঁক এই নতুন দেশৰ কমিচনাৰ পদত নিযুক্ত কৰিলে। ইয়াৰ আগতেও ইং ১৮৩২-৩৩ চনত এওঁ এবাৰ এই দেশৰ উৎপন্ন ইত্যাদিৰ বিষয়ে অনুসন্ধান কৰিবলৈ এই অঞ্চললৈ আহিছিল; কিন্তু ভেটিয়া এওঁ এইদেশত কাৰ্য্য কৰা নাছিল। এওঁতকৈ অনেকদিন কাম কৰি থকা কেইবাজনো চাহাব দেশত আছিল যদিও, গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ এনে বিশ্বাস হ'ল যে জেন্‌কিন্স চাহাববোৰা দেশৰ যেনে সুশাসন হ'ব তেনে অন্য কাৰোবোৰা নহ'ব। জেন্‌কিন্স চাহাব কমিচনাৰ হৈ নামনি খণ্ডৰ জিলাবিলাকক পৰগণা আৰু মৌজাত বিভাগ কৰিলে; তেনে কৰাবপৰা দেশৰ উন্নতিৰ বৰ উপায় হ'ল। যিবিলাক মানুহে নিৰ্দ্ধৰ মাটি ভোগ কৰিছিল, এওঁ সেইসকলৰ স্বত্বৰ বিষয় অনুসন্ধান কৰিবলৈ ধৰিলে। মানব দিনত মানহঁতে এইদেশৰ সকলো প্ৰকাৰ লোক-পৰাই কৰ গ্ৰহণ কৰিছিল। সেই কাৰণে এইজনা কমিচনাৰ চাহাবে সৰবৰপৰা শেষ আজ্ঞা নহালৈকে নিৰ্দ্ধৰ মাটিবিলাক অৰ্দ্ধকৰত বন্দবস্ত কৰি দিলে। এই বন্দবস্ত কৰোঁতে, জেন্‌কিন্স চাহাবে দেশীয়া পঞ্চায়তৰ সাহায্য গ্ৰহণ কৰিছিল।

ইংৰাজ শাসনত এই দেশ প্ৰথমতে একেবাৰে ভাবত গৱৰ্ণমেণ্টৰ অধীন আছিল; কমিচনাৰ চাহাবেই দেশাধিপতি আৰু প্ৰধান বিচাৰক আছিল। ১৮৩৫ চনৰ ২ আইন অনুসাবে এই দেশ সৰবৰোৰ্ড বেঞ্জিনিউ আৰু সৰব আদালতৰ অধীন কৰি বঙ্গদেশৰ লগত চাৰিল কৰা হ'ল, আৰু বঙ্গদেশৰদৰে এই দেশতো দেশীয় মুক্তিফ, সদৰাধীন আদি বিচাৰক পতা হ'ল। ইং ১৮৫৩ চনত শাসনকাৰ্য্য চলাবৰ নিয়ন্ত্ৰে বঙ্গপুৰ উপত্যাকাত এজন কমিচনাৰ আৰু তেওঁক সহায় বঙ্গদেশৰ লগত চাৰিল কৰিবলৈ এজন্য তেওঁটি কমিচনাৰ। এওঁলোক দুয়ো-গৰাকী সততে গুৱাহাটীত থাকিছিল। ইবিলাকৰ বাহিৰে জিলাই এতি একোজন্য প্ৰিন্টিণেল এচিষ্টেণ্ট আৰু ৮ জন চব-এচিষ্টেণ্ট আৰু দেওদাৰী বিভাগত কেইজনমান সদৰাধীন আৰু মুক্তিফ পতা হৈছিল। চব-এচিষ্টেণ্টসকলৰ চাবিজলক বৰপলৈ, ডেকপুৰ, উত্তৰ লকৌপুৰ আৰু পোলাপাটীয়া দিয়া হৈছিল। কমিচনাৰদৰে বৰপলৈ আহিলি ২০০০ টকা কৰা হ'ল। চাৰিজন প্ৰিন্টিণেল এচিষ্টেণ্টৰ পাইপতি ১০০০,

বাকী কেজনৰ ৭৫০ টকা, জুনিয়ৰ এচিষ্টেণ্টৰ ৫০০, আৰু চৰ-এচিষ্টেণ্টৰ ৩৫০ টকা আছিল। সদৰীয়া আৰু মুকিয়সকলৰ বাহিলি ৩০০ টকাৰপৰা ১৫০ টকালৈকে আছিল।

ইং ১৮৩৫ চনত এইখনা চাহাবৰ আহোলতে গুৱাহাটীত এটি ইংৰাজী বিভাগলৈ দেশীয়া আৰু ইউৰোপীয় ভ্ৰমলোকসকলৰ উত্তোগ আৰু গৱৰ্ণমেণ্টৰ সাহায্যত সংস্থাপিত হয়; আৰু দেশৰ ঠায়ে ঠায়ে কিছুমান দেশীয়া ভাষাৰ পঢ়াশালি পাতি দিয়া হয়। ইং ১৮৩৬ চনলৈকে এই দেশৰ আদালতবিলাকত অসমীয়া ভাষাবেই কাৰ্য্য-কৰ্ম চলিছিল, কিন্তু পাচত কোনোবাই এই দেশৰ ভাষা যে বজলা ভাষাবে একে; এনেদৰে গৱৰ্ণমেণ্টক বুজাই দিৱাত, পঢ়াশালি আৰু আদালতবিলাকত বজলা ভাষা চলিবৰ নিয়ম হ'ল আৰু অসমীয়া ভাষাৰ মূলত (অন্ততঃ কিছুকালৰ নিমিত্তে হলেও) কুঠাবৰ কোৰ পৰিল। এই দেশৰ বিচাৰ প্ৰণালীৰ নিমিত্তে কোনো আইন বা বজা নিয়ম নথকাত ভূতপূৰ্ব কৰ্মচৰাৰ মিঃ বৰাৰ্টচন্ চাহাবৰদ্বাৰা অনুমোদিত এক নিয়মাবলী সদৰ আদালতৰদ্বাৰা নিৰ্দ্ধাৰিত হোৱাত, সেই নিয়মাবলী ১৮৩৭ চনত প্ৰচাৰিত হ'ল। ইয়াক “আমাৰ কান্দা-বন্দী” বোলা হৈছিল, আৰু এই “কান্দা-বন্দী” নিয়মানুসাবে প্ৰায় ১৮৬০ চনলৈকে এই বিচাৰ কাৰ্য্য সম্পন্ন হৈছিল।

এইখনা কৰ্মচৰাৰ চাহাবৰ আহোলতে ইং ১৮৩৫ চনত জৱাহীয়া আৰু কাছাৰ কোম্পানীৰ অধীনলৈ আহে; আৰু জৱাহী বজাক বাহিলি ৫০০ পাঁচশ টকাকৈ পেকন দি বখা হয়। সেই সময়ত কাছাৰত, গোবিন্দচন্দ্ৰ নামে কছাৰী বজাই বাজত কৰিছিল, আৰু তাৰ পৰ্ৱত্তীয়া অংশটো তুলাৰাম সেনাপতিৰ অধীনত আছিল। বৰ্গদেৱ কৰদেৱৰ সিংহৰ দিনত কছাৰীৰ লগত যি যুদ্ধ হৈছিল, সেই যুদ্ধত এই তুলাৰামেই কছাৰী পক্ষৰ প্ৰধান সেনাপতি হৈ আহি আহোমৰ লগত যুদ্ধ কৰিছিল।

তুলাৰাম সেনাপতি

গোবিন্দচন্দ্ৰ বৰ অত্যাচাৰী আছিল, আৰু ইংৰাজী ১৮৩০ চনত তেওঁ এক মণিপুৰীৰ হাতত মৰা পৰে। তেওঁৰ কোনো পুত্ৰ সন্তান নথকাত, ১৮৩৫ চনৰ ৫ আইন অনুসাবে গোবিন্দচন্দ্ৰৰ ৰাজ্য (কাছাৰ) কোম্পানীৰ ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়। ইয়াৰ পাচত ইং ১৮৩৬-৩৭ চনত পুৰন্দৰসিংহ বৰ্গদেৱে “লালবন্দী” আদায় কৰিব নোৱাৰাত উজনি আমাৰ বগু পুনৰ কৰ্মচৰাৰ চাহাবৰ অধীনলৈ অনা হয়; আৰু গুৱাহাটীত চন্দ্ৰকান্তসিংহ বৰ্গদেৱক বাহিলি ৫০০ টকাকৈ পেকন দিয়া হয়। পুৰন্দৰসিংহ ৰাজ্যত্ৰয় হৈ বোকাহাটতে থাকিল, কিন্তু গৱৰ্ণমেণ্টৰপৰা তেওঁ একো পেকন কৰ্ম্মে। তাৰ পাচত ইং ১৮৪২ চনত মটক প্ৰদেশ আৰু তাৰ পাছৰ বছৰত (অৰ্থাৎ ১৮৪৩ চনত) মদীয়া ইংৰাজৰ হাতলৈ আহে। এই সময়ত সৰ্বদাম্ভৰ পুতেক ৰাজু

গোঁহাঁই বব সেনাপতি নাম লৈ যটকবাক্য আৰু খায়তিব সদিয়াখোৱা গোঁহাঁই এজনে সদিয়া দখল কৰিছিল।

কথিচনাব চাহাবৰ হাতত দেশৰ বিচাৰকাৰ্য্য আৰু শাসনকাৰ্য্য উভয়ৰে ভাব ধকাত, তেওঁ সুবিধা লগাই কাম চলাব নোৱৰাত ইং ১৮৩২ চনত তেওঁৰ সাহায্যকাৰীৰূপে কাপ্তান ব্ৰোডী চাহাব নিযুক্ত হ'ল। জেনকিন্স চাহাবে ব্ৰোডী চাহাবক উকনি খণ্ডৰ অধিকাৰী পাতি দি, তেওঁ দেশৰ উন্নতিৰ প্ৰতি বৰ যত্ন আৰু মনোযোগ কৰিছিল। তেওঁ বিত্তা শিক্ষাৰ প্ৰতি বৰকৈ উৎসাহ দিছিল; আৰু নিজ ব্যৱৰেও অনেক ছাত্ৰক বিত্তা-শিক্ষা কৰাইছিল। আমাৰ দেশৰ সৰীপৰতী পাহাৰীয়া জাতিবিলাকে সয়ে সয়ে

কাপ্তান ব্ৰোডী
(ববতী চাহাব)

আমাৰ মানুহৰ ওপৰত উপদ্ৰৱ কৰি ধকাত, সেই উপদ্ৰৱ নিৰাৰণ কৰিবৰ নিমিত্তে তেওঁ (কথিচনাব চাহাবে) কেইবাবাৰো যুদ্ধ-যাত্ৰা কৰিছিল; কিন্তু পৰিশেষত সেই জাতিবিলাকে সৈতে আমাৰ সীমা একেবাবে পিন্নলবধাৰা নিষ্কাৰ্য্য কৰা হ'ল; আৰু সেই অৱধি সেই পৰ্ৱতীয়া জাতিৰ উপদ্ৰৱো নাইকিয়াৰ নিচিনা হ'ল। সিহঁতে সৈতে সেই অৱধি বাসিদ্ধাৰ পথে বৰকৈ যুকলি হ'ল।

ইং ১৮৩৮ চনত ঋষ্টধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ এই দেশত “আমেৰিকান ব্যাপ্টিষ্ট মিছনাৰী” সম্প্ৰদায়ৰদ্বাৰা “মিছন” সংস্থাপিত হয়। প্ৰথমতে ভৱপুৰত সেই “মিছন”ৰ স্থান বা হেড্‌কোৱাৰ্টাৰ নিৰূপিত হয়; পাছত শিৱসাগৰলৈ আহে। সেই “মিছন”ৰ পৰা ইং ১৮৪৬ চনত “অকণোদয়” নামে অসমীয়া ভাষাত এখন বাহেকীয়া সংবাদপত্ৰ প্ৰচাৰিত হৈছিল। অনেক দিন হৈছে, সেই সংবাদপত্ৰৰ প্ৰচাৰ বন্ধ হৈছে, কিন্তু

ভাৰপৰা দেশৰ শিক্ষাৰ বিশেষ সাহায্য হৈছিল। কাপ্তান ব্ৰোডী চাহাবক আমাৰ মানুহে “ববতী চাহাব” বুলিছিল। তেখেতো এগৰাকী উন্নতমনা ইংৰাজ ৰাজপুৰুষ আছিল। তেওঁ শিৱসাগৰ জিলাত থাকোঁতে অসমীয়া মানুহে তেওঁক বৰ ভাল পাইছিল; অধিক কি, অসমীয়া বুঢ়ামানুহে আজিও বৰ ভক্তিৰে সৈতে “ববতী চাহাবৰ আয়োল”ৰ কথা কয়। তেওঁ শিৱসাগৰলৈ অহা সময়তে পূৰ্ণাঙ্গৰ বুঢ়াগোঁহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ পুতেক কচিনাথ

কচিনাথ বুঢ়াগোঁহাঁইৰ
স্বত্ব

বুঢ়াগোঁহাঁইৰ স্বত্ব হয় আৰু সেই সময়ত প্ৰায় ভৱসংগীৰ মানুহৰ অৱস্থা ক্ৰমশঃ বেৱালৈ যোৱাত, কচিনাথ বুঢ়াগোঁহাঁইৰ হুই পুতেক, বহীধৰ বুঢ়াগোঁহাঁই আৰু বজালী গোঁহাঁই, দুৰ্গন্ধৰ বৰপাত্ৰ গোঁহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ পুতেক দত্তেন্দ্ৰ বৰপাত্ৰ গোঁহাঁই আৰু “মানব দিনত হোৱা” পিকলী বৰপাত্ৰ ইত্যাদি কেইগৰাকীমান উচ্চসংগীৰ ভৱসংগানে তেওঁৰ জৰীয়েতে গৰ্ৱৰ্য্যকৰ্ত্তৰ ওচৰলৈ পেকল পাবৰ দিমিত্তে দৰখাস্ত কৰে। ব্ৰোডী চাহাবে সেই দৰখাস্তবিলাক জেনকিন্স চাহাবলৈ পঠায়। ভাব পাছত জেনকিন্স

চাহাবে বিচাৰি চাই নিজৰ মন্তব্যে সৈতে সেইবিলাক গৰ্ৱৰ্ণমেন্টৰ ওচৰলৈ পঠাই দিলে। তাৰ ফলস্বৰূপে, ভলভ লিখাব দৰে ডেউলোকক পেন্সন আৰু মাটি-বৃত্তি দিয়া হয়।

মহীধৰ বুঢ়াগোহাঁইক	মাৰ্ছে	১০০	টকা	পেন্সন	১০০	পুৰা	নিৰ্দ্ধৰ	মাটি
দণ্ডেশ্বৰ বৰপাত্ৰক	"	৮০	"	"	১০০	"	"	"
বদালা গোহাঁইক					২০	"	"	"
শিৰীশী বৰপাত্ৰক	"	১০	"					
মালভোগ বৰগোহাঁইক	"	১০	"	"				
বাণী বৰবৰুৱাক	"	১০	"					
খামতি বৰবৰুৱাক (ওঃ জাৰৰ)	}	১০	"					
জিলোচন ডেকামুকনক								

এই সম্পৰ্কে জেন্ৰিকিল্ চাহাব আৰু ব্ৰোডী চাহাব দুয়োজনে লিখালিখি কৰা চিঠিপত্ৰ আৰু গৰ্ৱৰ্ণমেন্টৰ কক্সৰ নকল ইয়াত সংযোজিত কৰি দিয়া গ'ল।

এইজনী কমিচনাৰ "দিনতে গৰ্ৱৰ্ণমেন্টৰপৰা উজনিৰ কেইবা ঠাইতো সৰু সৰু কেইখনমান চাহ-বাগিচা খোলা হৈছিল। ইতিপূৰ্বে ইং ১৮২৩ চনত বৰাৰ্ট ক্ৰচ নামেৰে

প্ৰথম চাহ বাগিচা

এজন বেপাৰী চাহাব এই দেশলৈ আহিছিল; তেওঁ বংপুৰ আৰু গড়গাঁৱলৈকো গৈছিল। তেওঁ চিংফো-বিলাকৰ লগত বেহাবেপাৰ সম্বন্ধে কথাবাৰ্তা পাওঁতে, এই দেশত চাহগছ থকাটো জানিব পাৰি, তেওঁ সিহঁতৰপৰা নমুনাৰূপে কেইজোপামান চাহগছ সংগ্ৰহ কৰে, আৰু তাৰ পিছ বছৰি (১৮২৪ চনত) সেইবোৰৰে কেইজোপামান ডেউৰ ভায়েক যি: চি, এ, ক্ৰচক দিৱে আৰু বাকী কেইজোপা স্কট্ চাহাবলৈ পঠায়। স্কট্ চাহাবে পৰীক্ষা কৰিবৰ কাৰণে সেই চাহকেইজোপা কলিকতাৰ বোটানিকেল গাৰ্ডেনৰ চুপাৰিনটেণ্ডেণ্টৰ ওচৰলৈ পঠালে। পাছে তাত পৰীক্ষা কৰাত এয়ে খিৰাং হ'ল যে সেইবিলাক চীনা চাহগছৰে একেবংশীৰ গছ হ'লেও যি গছৰ পাতৰপৰা চীনাইতে চাহ তৈয়াৰ কৰে, সেই গছে আমাৰ এই গছে একেবাবেই একে নহয়। ১৮২৪ চনৰে-পৰা ১৮৩২ চনলৈকে এই চাহগছৰ বিষয়ে আৰু একো শুনা নগৈছিল। পাছে ১৮৩২ চনত গৰ্ৱৰ্ণমেন্টে যেতিয়া জেন্ৰিকিল্ চাহাবক এই দেশৰ উৎপন্ন ইত্যাদিৰ বিষয়ে অনু-সন্ধান কৰিবলৈ পঠায়, তেতিয়া চি, এ, ক্ৰচ চাহাবে এওঁক এই দেশত চাহগছ থকাৰ কথা জনায়। জেন্ৰিকিল্ চাহাবে বিচাৰি চাই সেই কথা গৰ্ৱৰ্ণমেন্টলৈ লিখে। তাৰ ৭ জন চিভিলিয়ান, ৩ জন কলিকতাৰ ইংৰাজ সদাগৰ, ২ জন এই দেশীয় ভদ্ৰ-লোক, বোটানিকেল গাৰ্ডেনৰ ডাক্তাৰ ওয়ালিচ আৰু গৰ্ড'ন নামেৰে এজন চেক্ৰেটাৰীয়ে সৈতে, মুঠতে এই চৈধ্যজনৰে এক কৰিটি গঠন কৰি, গৰ্ৱৰ্ণমেন্টে গৰ্ড'ন চাহাবক চীন দেশৰপৰা চাহগছ আৰু "চাহ" তৈয়াৰ কৰিব জনা মানুহ আনিবলৈ

পঠালে। ইতিমধ্যে জেনকিন্স্ চাহাবৰ অনেক অনুসন্ধানৰ ফলত এনে প্ৰমাণ হ'ল যে আসামৰ চাহগছ, আৰু চীনদেশৰ চাহগছ, দুয়ো একে বংশৰে আৰু প্ৰায়েই একে; আৰু এই আসামৰ চাহগছৰ পাতৰপৰাও বাণিজ্যোপযোগী চাহ তৈয়াৰ হ'ব পাৰে। পাছত জেনকিন্স্ চাহাব কমিচনাৰ হৈ আহি গৱৰ্ণমেণ্টক চাহ বাগিচা খুলি প্ৰমাণ বুজিবলৈ অনুৰোধ কৰে; আৰু যি ঠাইত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ লগত কুঙিল নৈ লগ লাগিছে, প্ৰায় তাৰ ওচৰতে এখন সৰু চাহ বাগিচা খুলি তাতে, ক্ৰচ্ চাহাবক চুপাবিন্টেণ্ডেণ্ট পাতি দিয়ে। কিছুদিনৰ পাছত, সেই ঠাই চাহখেতিৰ নিমিত্তে অনুপযুক্ত বেন দেখি, জয়পুৰত নতুনকৈ বাগিচা পতাৰি হয়। প্ৰকৃতপক্ষে ক'বলৈ গ'লে, সেই সময়ত এই বাগিচা নামতহে আছিল, জংঘলত থকা বনবীয়া চাহগছৰ পাতহে অধিককৈ সংগ্ৰহ কৰি, তাৰে চাহ তৈয়াৰ কৰা হৈছিল। ইং ১৮৩৭ চনত ক্ৰচ্ চাহাবে এই বাগিচাৰ-পৰা ৪৬ বাকচ চাহ কলিকতালৈ পঠায়; কিন্তু পেকিং কৰাৰ দোষত তাৰ সবহখিনি কলিকতা পোৱাৰ আগতে ভেৰুৰি নষ্ট পায়; যিখিনি অলপ ভালে পালেগৈ, তাকে বিলাতলৈ পঠোৱা হ'ল। বিলাতত পৰীক্ষা কৰি দেখিলে যে আৰু অলপ বহু আৰু সাৱধান লৈ তৈয়াৰ কৰিলেই আসামৰ চাহো চীনা চাহৰ লগত প্ৰতিদ্বন্দ্বীৰূপে ভিত্তিৰ পাবিব।

জয়পুৰত গৱৰ্ণমেণ্টৰপৰা যি চাহ বাগিচা খোলা হৈছিল, সেই বাগিচা ১৮৪০ চনত “আসাম কোম্পানী”ক বিক্ৰী কৰা হয়। তাৰ আগ বছৰতে (ইং ১৮৩৯ চনত)

আসাম কোম্পানী

প্ৰায় ৫ লক্ষ পাউণ্ড মূলধনেৰে সৈতে চাহ খেতি কৰিবলৈ এই কোম্পানী গঠিত হৈছিল আৰু সিবিলাকে বৃট্টাৰ্দ্দিহিং আৰু টিঙ্গিৰি নৈৰ কাষত ডেঙলোকৰ “ফেট্টৰী” খুলিছিল। অসমত চাহ-গছ থকাৰ কথা আবিষ্কাৰ কৰাৰ নিমিত্তে প্ৰথমতে ক্ৰচ্ চাহাবৰ দুই ভাই (বৰাৰ্ট ক্ৰচ্ আৰু চি, এ, ক্ৰচ্), সিবিলাকৰ পাছতে জেনকিন্স্ চাহাব বিশেষকৈ প্ৰশংসাৰ যোগ্য। এই কাৰ্য্যৰ নিমিত্তে কলিকতাৰ ‘এণ্ট্ৰিকলচবেল-চোচাইটি’য়ে এটি সোণৰ পদক উপহাৰ দি কাপ্তান জেনকিন্স্ চাহাবক সন্মানিত কৰিছিল।

ইংৰাজী ১৮৪৩ চনত গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলে এক আইন সংস্থাপিত কৰে; সেই আইন অনুসাবে কোনো মানুহে কাৰো প্ৰতি গোলায় বুলি সাধাৰণতকৈ অধিক বহু পাব নোৱাৰে। এই আইন প্ৰকাশ হোৱাৰ পাছত, এই দেশত যিবিলাক মানুহৰ

বন্দী-বেটীৰ খাজাছ;
নাজিৰাত “আসাম
কোম্পানী”

গোলায় বা বন্দী-বেটী আছিল, তাৰ প্ৰায় অধিকাংশই
হুকুি লাভ কৰিলে। এই বছৰতে “আসাম কোম্পানী”
নায়ে প্ৰসিদ্ধ চাহ কোম্পানীৰ “ফেট্টৰী” নাজিৰাতো
সংস্থাপিত হয়। ১৮৪৬ চনত প্ৰথমতে এই দেশলৈ

গৱৰ্ণমেণ্টৰ ভাপৰ জাহাজ আহে। ইয়াকো এটি বিশেষ ঘটনা বুলিব লাগে; কিয়নো

ইয়াৰ আগেয়ে এই দেশৰ মানুহে ভাপৰ জাহাজ দেখা নাছিল; আৰু এনে জাহাজৰ-পৰা দেশৰ আধুনিক উন্নতিৰ বহুত উপায় সংস্থাপিত হৈছে।

কোম্পানীৰ অধীনলৈ আহিববেপৰা এই দেশৰ কাৰ্য্য-কাৰ্য কি দৰে চলিছে, আৰু এই দেশৰ মানুহৰ কি কি আৱশ্যক, আৰু কি উপায় কৰিলে উন্নতি হ'ব পাৰে, তাক বচকে দেখি অনুসন্ধান কৰি স্থানীয় গৱৰ্ণমেন্টক জনাবলৈ, লৰ্ড ডেলহাউচী চাহাবে সদৰ আদালতৰ বিজয়ৰ জজ মিঃ মফেট্, মিলচ্ চাহাবক পঠালে। ডেৰ্ড ইং ১৮৫২ চনত এই দেশৰ

“মিলচ্ বিপোর্ট”
সমুদায় জিলা পৰিভ্ৰমণ কৰি সেই সময়ত অসম দেশৰ আভ্যন্তৰিক অৱস্থা, প্ৰজাৰ সুখ-দুখ ইত্যাদিৰ বিষয়ে গৱৰ্ণমেন্টলৈ এক বিপোর্ট কৰে।

সেই সময়ত এই দেশৰ ওপৰ ভৰণৰ মানুহৰ অৱস্থা অতি শোচনীয়। জেন্‌কিন্স চাহাবৰ অনুগ্ৰহত ৰাজবংশৰ আৰু অন্যান্য কিছুমান ভাল ভদ্ৰমানুহক যদিওবা গৱৰ্ণমেন্টৰপৰা পেঞ্চন, নিৰ্দ্ধৰ মাটি ইত্যাদি বৃত্তি দি ৰখা হৈছিল, তথাপি সবহ-ভাগৰ পুৰুষানুক্ৰমে আগবেপৰা ভোগ কৰি অহা লাখেৰাজ আৰু ব্ৰহ্মোত্তৰ আদি মাটি-বিলাকত খাজানা লগোৱাত আৰু বন্দী-বোটাবিলাকক ইং ১৮৪৩ চনৰ ৫ আইনমতে মুক্তি দিয়াত খেতি-পথাৰত কাম-বন ইত্যাদি কৰাবলৈ মানুহৰ অভাৱ হোৱাত, সেইসকল জন্তু পৰিবাৰৰ অশেষ কষ্ট হয়। মিলচ্ চাহাবক ডেৰ্ডলোকৰ অনেককই সেইবিলাক দুখ-কষ্টৰ কথা জনাবলৈ ধৰিলে, আৰু কোনোৰে পেঞ্চন, কোনোৰে নিৰ্দ্ধৰ মাটি, বা কোনোৰে গৱৰ্ণমেন্টৰ তলে “চাকৰি” পাবলৈ আবেদন কৰিলে। সেই সময়ত গৱৰ্ণমেন্টৰ প্ৰধান প্ৰধান চাকৰি (service) বিলাক বিদেশী মানুহৰ হাতত আছিল; সেই কাৰণে আমাৰ মানুহে মিলচ্ চাহাবৰ ওচৰত সেইবিষয়ে বহুত আপত্তি কৰিবলৈ ধৰিলে।*

মিলচ্ চাহাবৰ অনুবোধমতে, সেই সময়ত যিবিলাকে গৱৰ্ণমেন্টৰপৰা পেঞ্চন বা নিৰ্দ্ধৰ মাটি ইত্যাদি ভোগ কৰি আছিল, সেইবিলাকৰ এক তালিকা প্ৰস্তুত কৰা হৈছিল; সেই তালিকা এই :—

* এই সম্পৰ্কে মিলচ্ চাহাবে ডেৰ্ডৰ বিপোর্টত এইদৰে উল্লেখকাৰিছে :—

“The natives of the Province have great reason to complain of the preference which is too often given to Bengalese, when selecting officers to fill vacancies. A number of Beagalese came into Assam when we took the Province; and from the un-educated state of the Assamese, it was necessary to give them service, but there are now in Seebagar, and Gowhatti many young men of high family and good character who have qualified themselves for employ, and it is most discouraging to them to see most of the high and even some of the inferior offices filled by foreigners. When I was Commissioner of Cuttock the Government at my recommendation interdicted the employment of Bengalese (not domiciled in the country, without the special sanction of the Commissioner of Orissa) and I think the same order might with the greatest advantage be introduced into Assam.”

	বার্ষিক পেঞ্চন (টকা)	নিকব যাটি পুং হাঃ কঃ লোঃ	
পূবন্দব সিংহব বিধবা বাণী :			
বব কুঁববী	১২০০/-	—	
চন্দ্রকান্তী কুঁববী	১৬০/-	—	পূবণিমেলীয়া কুঁববী
অম্বারভী কুঁববী	১৬০/-	—	
পূর্বভীয়া কুঁববী	৬০০/-	—	
জগেশ্বব বৃঢ়াগোহাঁই	৭২০/-	১০০ পূবা	
ইন্দুনাথ গোহাঁই	৬০০/-	—	৪৪ সদবআবীন
ভুবনেশ্বব ভিণায় বজা	৬০০/-	—	
কপহী আইদেও	৬০০/-	—	
ডব্বকথব গোহাঁই	৬০০/-	৮০ পূবা	(যোগেশ্বব সিংহব পুডেক)
যজেশ্বব ববপাত্র গোহাঁই	৬০০/-	১০০ পূবা	৪টা যোজা
দেববাণী আইদেও	৬০০/-		(চন্দ্রকান্ত সিংহব জীয়েক, চক্রেশ্বব ববগোহাঁইব ভাৰ্ণা)
মজুব গোহাঁই	৪৮০/-		
মাজু আইদেও	২৫০/-	২৬৮৮/১৫	১টা যোজা
জীমং গোহাঁই	৩৬০/-		
গিবিধব গোহাঁই	৩৬০/-		
যোগেশ্বব সিংহব বিধবা :			
পূর্বভীয়া কুঁববী	১২০/-		
বাইডভীয়া কুঁববী	১২০/-		
পূবণি মেলীয়া	১২০/-		
ধনীবাম গোহাঁইব দুই বৈলী	৬০০/-		
নাবায়ণ গোহাঁই	৩৬০/-		
ফুল আইদেও	২৪০/-		
নাবায়ণী আইদেও	২৪০/-		
মালভী পাতক	২৪০/-		(ভনীনাথ চিবিংকুকনব বিধবা)
ঠাকুব গোহাঁইব দুই বৈলী	৪২০/-		
উগ্রসেন গোহাঁই	১৮০/-		
নিজলী গোহাঁই	১২০/-		
ধৰ্মেশ্ববী আইচু	১২০/-		
চক্রেশ্বব ববগোহাঁই	১৮/-	৪ পূবা	১টা যোজা
লোকনাথ সেনচোৰা বকরা	১২০/-		
ভবাবভী আইদেও			
পদ্মাবভী আইদেও	১২০/-		
মকপাহী আইদেও	১২০/-		

	বার্ষিক পেঞ্চন (টকা)	নিষ্কৰ মাটি পুঃ হাঃ কঃ লোঃ	
গোবিন্দ গোহাঁই		৫০ পুৰা	(খৰাখল বৰপাত্ৰব পুত্ৰক)
১৪০ জন বজাৰ কোঁৱৰ	x	৫০০ পুৰা	
লীলাকান্ত গোহাঁই	x	২০ পুৰা	
বলোৰাম ফুকন	x	১২ পুৰা	
সক আইদেও	x	৪৩১ পুৰা	
পিথু বৰকাকতী	১২২\	২৩১/১৩	
নাৰায়ণ কাকতী	১২২\	২৪ পুৰা	
যোগানন্দ ফুকনৰ পৰিয়াল	x	৩১০/১	
বংশীধৰ পণ্ডিত	x	৫১/১৪	
শ্ৰীধৰ পণ্ডিত	৭২\	৮ পুৰা	
বহু শৰ্মা পণ্ডিত	x	৪৮/১৩	
যিত্ৰধৰ শৰ্মা	১৮\	২ পুৰা	
হৰিদেৱ শৰ্মা	১৮\	২ পুৰা	
হলিৰাম বেজবৰুৱা	২০\	৬০/১৪	
বিহধৰ শৰ্মা পণ্ডিত	৩৬\	৪ পুৰা	
গজা গোবিন্দ শৰ্মা	x	১৮০/৩	
পিজো শৰ্মা বিধিপাঠেক	১৮\	৪ পুৰা	
কলা শৰ্মা	x	১ পুৰা	
সুপ্ৰভা বেওৱা	x	১ পুৰা	
চন্দনী বেওৱা	x	৩৮০	
কেৱী বেওৱা	x	১১০/৩	
নগাখাত, আৰু কটকীবোৰৰ }			
ভিতৰত উৰাঁধৰ শৰ্মা পণ্ডিত }	২৪০\	৭২২১/১৪	১টা পঢ়াশালি
বামচাহা সিং চুৰাদাব	২৪০\		
কৃষ্ণকান্ত মহিন্দাব বৰুৱা	৩০০\		
পূৰ্ণ বৰচিৰিং বৰুৱা	১৪৪\		
বাপুৰাম বৰকাকতী	১৮\		
উমেশ্বৰ বৰকাকতী	১৮\		
বিষ্ণু শৰ্মা	১৮\		
মাল্লাৰাম ষাণ্ডল	১৮\		
বাণীৰাম ষাণ্ডল	১৮\		
সকৰাম ষাণ্ডল	১৮\		
বাধাকান্ত পণ্ডিত	১০৮\	১২ পুৰা	
দক্ষিণগঙ্গীয়া গোহাঁই	x	৫৩১/৭	

লাখবাজ মাটি

আউনীআটীয়া গোঁসাই..... পুঃ হাঃ কঃ লোঃ

৪৭৭/১৮

দক্ষিণপটীয়া গোঁসাই

২০০/১৩

কামৰূপ জিলাৰ ষ্টেজাৰীৰ হিচাপ অনুসৰি

মাহিলি পেঞ্চন

(টকা)

ঘনকান্তসিংহ যুধবাজ	৪৬০্	চম্ৰকান্ত সিংহৰ পুতেক
হেমকান্ত কোঁইৰ	১০০্	"
ভুলাৰাম ফুকন	৩০্	ঘনকান্ত সিংহৰ সঘদ্ধীয়া ভাই
ৰণেশ্বৰসিংহ গোঁসাই	৫২্	চম্ৰকান্ত সিংহৰ ভাই
ভানুধৰ গোঁসাই	৭৥	চম্ৰকান্ত সিংহৰ ভতিজাক
পদ্মধৰ গোঁসাই	৭৥	চম্ৰকান্ত সিংহৰ সম্পৰ্কীয় ভাই ; কাঁন্দুৰা গোঁসাইৰ পুতেক
বিনোদিনী বাণী	২০্	চম্ৰকান্ত সিংহৰ খুড়ীয়েক
কেতেকী গাভৰু	৮্	চম্ৰকান্ত সিংহ বজাৰ পৰ্বতীয়া কুঁহৰীৰ ককায়েক নবহৰি বাজখোৱাৰ বিধৱা বৈনী
মদনিকা বাণী	৪০্	চম্ৰকান্ত সিংহৰ সৰু কুঁহৰী
বাধাকান্তী গাভৰু	১৫্	কপীয়াভোমোৰা বৰফুকনৰ বিধৱা বৈনী
কপৰম্ভা গাভৰু	১৫্	ভকতৰাম গোঁসাইৰ বৈনী
শ্ৰীম ফুকন	২৫্	মানব ফুকন

মিকৰ মাটি

মাটিৰ

পৰিমাণ

ভিকৰম্ভাৰ সোণেশ্বৰী কুঁহৰী

২০পূৰা

এওঁ ভিকৰম্ভাৰ বজা ভকত সিংহৰ
বাণী ; বাণীৰ মৃত্যুৰ পাচত এওঁক এই
"মান মাটি" তেওঁৰ ভবন-পোষণৰ
অৰ্থে দিয়া হয় ।

	মাটিৰ পৰিমাণ	
ডিমকৰাব মানসিং বজা হুগাওঁ ছৰাবৰ ভোগদৈ বাণী } আৰু জীয়েক	২৩। ২০ পূৰ্বা	ডিমকৰাব উত্তৰ সিং বজাৰ ভায়েক। বাম বায় গাৰো বজাৰ পুতেক নয়ন সিং বজাৰ বিধবা আৰু জীয়েক।
বাণীৰ ললিতবায় সিং আৰু } তেওঁৰ বংশৰ কোঁৱৰবিলাক }	৮০৪।৬	“বাণী”ৰ বলোবাম সিং বজাৰ পুতেক। He in conjunction with the other “Kuars” or Princes of the family has received a remission of half the reve- nue of this land for their support ; besides Lolit Ram receives Rs. 5912/- in excess to the Commission allowed to other Zimahdars for the revenue collected by him.
উম্ৰুম্ বজা	১০ পূৰ্বা	গাৰো পৰ্ব্বতৰ মিলিকা বজাৰ পুতেক।
জয়নাবায়ণ বজা	১০ পূৰ্বা	নবনাবায়ণ বজাৰ বংশৰ হংসনাবায়ণ বজাৰ পুতেক।
জগন্নাথ শৰ্মা	১০ পূৰ্বা	এওঁৰ পিতাক সাধিবাম শৰ্মাচকী অন্ধ হোৱাৰ নিমিত্তে, তেওঁক এই মাটি ভৰণপোষণৰ নিমিত্তে দিয়া হৈছিল। তেওঁৰ মৃত্যুত কমিচনাৰ চাহাৰে ১০ বছৰলৈ অৰ্দ্ধকৰত জগন্নাথক এই মাটি উপভোগ কৰিবলৈ দিয়ে। তাৰ পাচত ইয়াৰ পূৰ্বা খাজানা লগোৱা হ’ব।
বেমুখৰ } হংসখৰ }	২৬ পূৰ্বা	এওঁলোক দুইৰ পিতাকক ভৰণ- পোষণৰ অৰ্থে এই মাটি নিৰ্দ্ধৰনকৰে দিয়া হৈছিল। তেওঁৰ মৃত্যুত কমিচনাৰ চাহাৰে ১০ বছৰলৈ অৰ্দ্ধ- কৰত এওঁলোক দুই ভাইক উপভোগ কৰিবলৈ দিয়ে। ১০ বছৰৰ অন্তত পূৰ্বা খাজানা দিব লাগিব।

ভেজপুৰ ঐক্যবীৰ হিচাপ বহে

	বাৰ্ষিক পেঞ্চন (টকা)	
দৰ্শকৰ ধৈৰ্য্যানাবাৰণ বজা	৩৬০	
গাও শৰ্ভা	১৮	Transferred from Collector of Seeksagar (Decr. 1848)

ইং ১৮৫০ চনত পেঞ্চন আৰু নিহৰ মাটি ভোক্তা মুঠতে ইমানেহে আছিল ;
মিল্চ্ চাহাবে কিছু ইয়াকে যথেষ্ট (বা সবহ যেনহে) দেখিলে ।^১

চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ পুতেক ঘনকান্ত সিংহ যুৱৰাজে মিল্চ্ চাহাবৰ ওচৰত
ভেওঁৰ পৈত্ৰিক ৰাজ্য গৱৰ্ণমেণ্টৰ তলতীয়াকপে পাবলৈ, নহলে পৈত্ৰিক ভূ-সম্পত্তিকে
নিহৰ কবি দিবলৈ আবেদন কৰিছিল ; কিন্তু ভেওঁৰ সেই আবেদন গ্ৰাহ্য নকৰিলে ।^২

পূৰ্ণবৰ সিংহে যেতিয়া গৱৰ্ণমেণ্টক “লালবন্দী” দিবলৈ বন্দবস্ত কৰি উজনিখণ্ডত
বজা হয়, তেতিয়া হুৰবা কাকতীৰ ফৈদৰ মণিৰাম বৰুৱাক ভেওঁৰ “দেৱান” পাতিছিল ।
ভেওঁৰ যুড়াব পাছত, মণিৰাম বৰুৱা কামেশ্বৰ সিংহ চাৰিংগজাবো দেৱান হৈছিল ।
সেই সময়ত মণিৰাম দেৱান এগৰাকী বিশেষ জনাবুজা মানুহ বুলি প্ৰখ্যাত আছিল ।

“দেৱান”

ভেওঁ দেশৰ সুবিধা-অসুবিধা, সুখ-দুখ ইত্যাদিৰ আৰু
অভাব অভিযোগৰ বিষয় বৰ্ণনা কৰি, ঘনকান্ত সিংহ
যুৱৰাজৰ অনুমতিজন্যে, মিল্চ্ চাহাবৰ ওচৰত এক আবেদন পত্ৰ দিছিল । সেই
আবেদন পত্ৰখন সদৌ ৰাজ্যৰ হকে আছিল, আৰু তাৰপৰা আগবঢ়িৱীয়া আৰু সেই
সময়ৰ সামগ্ৰিক, অনেক কথা জানিব পৰা যায় । কামেশ্বৰ সিংহৰ পুতেক কন্দৰ্পেশ্বৰ
সিংহ চাৰিং বজাৰো মিল্চ্ চাহাবক সাক্ষাৎ কৰি, উজনি আসাম খণ্ড পূৰ্ণব ইংৰাজৰ

১১ এই সবন্ধে ভেওঁৰ বিপোর্টৰ এঠাইত এইদৰে উল্লেখাইছে— “The pension lists
show that the Government have been liberal bestowal of relief to those who
lost office under the change of administration ; the cases of some may have been
overlooked, and less deserving persons have received support ; but strong grounds
should be adduced to warrant the grant of any more liberal degree of assistance.”

১২ সেই সম্পৰ্কে মিল্চ্ চাহাবে ভেওঁৰ বিপোর্টত এইদৰে লিখিছে— “Ghanakanta Sing,
Jobraj, the descendant of the King Chandra Kanta Sing, who was expelled from
the country by the Burmese has petitioned to be restored to his kingdom as a
Tributary Chief, and the event of that request not being complied with, he
solicits the restoration of the Dewattar (দেৱতৰ ?) Land, enjoyed by his forefather
free of rent. He receives Rs. 300/- per annum as pension, and I can not support
his petition.”

তলে কবদ-বাজা বকপে খাটিছিল; হুখৰ বিষয়, তেওঁৰ প্ৰাৰ্থনাও মিল্ চাহাবে গ্ৰাহ্য কৰিলে।*

গুণবত মণিৰায় দেৱানৰ যি আবেদন পত্ৰৰ কথা কৈ অহা হৈছে, তাৰ আচলখন অসমীয়া ভাষাতহে লিখা হৈছিল। তাকে মিল্ চাহাবে ইংৰাজীলৈ তৰ্জমা কৰাই, একখণ্ড গৱৰ্ণমেণ্টৰ ওচৰলৈ পঠাইছিল; তাক আমি ইয়াত সংযোজিত কৰি দিলো। যেই কোনো এক ভাষাবগৰা আন এটা ভাষালৈ আখৰে আখৰে তৰ্জমা কৰিবলৈ হ'লে, সেই তৰ্জমা সাধাবণতে যেনেকুৱা হয়, দেৱানৰ দৰখাস্তৰ ইংৰাজী তৰ্জমা কৰোতেও ঠিক তেনেকুৱাই হৈছিল। তাক পঢ়ি কোনো লোকৰ হাঁহি উঠিলেও, তাত লিখা কথাবিলাক যে প্ৰকৃত সত্য আৰু অতি লাগতিয়াল, তাক কোনেও দুই কবিলে নোৱাৰে। অগ্ৰ কথা এৰি দিলেও, পেকন দিওঁতে গৱৰ্ণমেণ্টৰ তৰ্কবগৰা যে ভাল মিচাৰ আৰু গ্ৰাৱ বিবেচনা কৰা নহৈছিল, সেইটো প্ৰকৃত সত্য।*

* এইবিলাক কথা উদ্ধৃতিৰাই, তেওঁ বিপোর্টৰ এঠাইত লিখিছে— "There is no complaints by Mouzadars or Ryots of Oppressive taxations. One petition, that of Monee Ram Das, touches on these points. It is so curious a document, and being the production of a discontented subject, who had once in his hands the revenue administration of the country, that I have had it translated into English and submit it to His Lordship's information. The petitioner was formerly Collectory Sherishtador, and then Dewan of Assam Coy. He is now without employ. He is a cleavere, but an untrustworthy and intriguing person. He abuses the whole system. insunuating more than he does to express, and exaggerating facts, and sets forth in detail the grievances under which the "upper classes" are said to labour.

His real motive in decrying the coy's administration and comparing that of the Assam rulers, is to get he country restored to the management of Rajah Poorandar Sing's descendant. The young Rajah also waited on me, and urged in a petition he presented to me, his right to hold Upper Assam as an independent tributary. I gave him to understand that he had, in my opinion, ni claim to the promotion, and endeavoured to convince him of the futility of agitating it. This conversation took place in the presence of his numerous retrainers. He then desired to speak to me in privat, when he informed me that he was himself desirous of taking the pension, offered to his grand-father and father, but that the nobles of the country, his ministers and servants (and I suspect Monee Ram is his chief Advisor) who still cling to the hope of his restoration, and their aggrandisement, would not permit him to accept it.

It does not seem to me necessary to dwell much on this subject, as I feel assured that the Government would never for a moment listen to the Rajah's proposal. The people themselves have no desire to be placed under his administration. The condition of the Assam and Ryots is that of much comfort; he is taxed lightly, and labours in peace and security, and certainly it would not be to his interests, nor to those of Government that any such change should be made. The Rajah, too, is wholly to undertake the charge.

The frequent reports which the Rajah's adherents circulate, that we intend to give up the country to his rule, unsettles the minds of the people; while

একত পকে ক'বলৈ গ'লে, পেকন আৰু নিছৰ মাটি আদি স্থিতি নিমিত্তে মিলচ্, চাহাবৰ ওচৰত বহুতে দৰখাস্ত কৰিছিল; তাৰ ভিতৰে কেইখনমানৰ কথা মাথোন তেওঁৰ বিপোর্টত উল্লেখ কৰি গৈছে। চম্ৰাকান্ত সিংহৰ জোঁৱায়েক চক্ৰধৰ বৰগোহাঁইৰ দৰখাস্তৰ কথা উল্লেখ নাই মিলচ্, চাহাবে লিখিছে।*

দণ্ডেশ্বৰ বৰপাত্ৰ গোহাঁইৰ যুঁজৰ পাচত, ইতিপূৰ্বে তেওঁৰ দুই পুতেক ভবেশ্বৰ আৰু মুখেশ্বৰ বৰপাত্ৰ গোহাঁইয়ে ব্ৰোডী চাহাবৰ অধীনতে পৈতৃক পেকন আৰু নিছৰ মাটি পাবলৈ জেনকিল চাহাবলৈ দৰখাস্ত কৰিছিল। তেওঁলোক দুয়োভাই সেই সময়ত কম বয়সীয়া থাকাত, দণ্ডেশ্বৰ বৰপাত্ৰৰ ভায়েক যজ্ঞেশ্বৰ বৰপাত্ৰ গোহাঁইক, তেওঁলোকক ভৰণ পোষণ কৰিবৰ নিমিত্তে গৱৰ্ণমেণ্টে মাহে ৫০ পঞ্চাচ

টকা পেকন আৰু ১০০ পূৰা মাটি নিছৰ স্বৰূপে যজ্ঞেশ্বৰ কৰিলে। ইং ১৮৪৪ চনৰ মাৰ্চ মাহত এই হুকুম হয় আৰু এই সম্পৰ্কীয় চিঠি-পত্ৰাদিৰ নকল আমি ইয়াত সংযোজিত কৰি দিলো।†

Monee Ram's petition has created much fermentation, disquietude, dreal amongst the lower classes.

Under these circumstances, I think it would be productive of much good, were Government to signify to the Rajah plainly and distinctly, by a letter addressed to himself, that it ignores his pretensions and disallows his petition."

* There are petitions which seem to me to be deserving of attention. The first is that of Chakradhar Gossain (চক্ৰধৰ গোহাঁই) the son-in-law of the Late Rajah Chunder Kanta Sing. The Government were pleased to confer on him the title of Bor-Gohain; Capt. Brodie was of opinion that the title should not be granted by Government, unless they were prepared to furnish the means to support it. He now gets Rs. 18/- per annum and 4 pooras of land (see letter of the afg. : Secy; to the Govt. of India, No. 69, of 1st Sept. 1849) but is in great distress. His residence, which I have seen, is on a par with that of the common cultivator.

† The second is from the sons of Bengalee Gohain; their petition for a pensionary allowance was strongly supported by Capt. Brodie, in his letter of the 10th Dec. 1849, but the Govt. of India declined to sanction the pension solicited of Rs. 20/- per mensem. (See letter No. 1275 of 1850 of 14th May, in the Foreign Department of the Govt. of India). Both petitioners hold high position in upper Assam, and the sons of Bengalee Gohain, though in better circumstances than the Borgohain, suffered a great deal from the loss of their slaves, I would with all difference, submit that the time is hardly yet arrived when these families should be thrown on their own resources . . . . . I have received also numerous other petitions, praying for pensions, and the restoration of their slaves, which since the passing of Act V of 1843, the petitioners have lost. One petition, that of Keshib Ram Dekail Phookan, Col. Jenkins is inclined to support. His father was an Ahom of high family, and enjoyed a pension of Rs. 30/- per mensem, when the pension was discontinued. The petitioner is in bad circumstances, but I do not think that this is a case which calls for the interference of Government, Government can not be expected to give pensions in perpetuity."

১৮৪৩ চনৰ ৫ আইনমতে বন্দী-বেটাবিলাকক খালাচ দিয়াত সেই সময়ত ওপৰ জেৰীৰ মানুহবিলাকৰ বৰ কষ্ট হৈছিল; আৰু তাৰ প্ৰতিবাদ কৰি অনেক মিল্চ চাহাবৰ ওচৰত অনেক আবেদন কৰিছিল।*

পূৰ্বে কোৱা গৈছে, পুৰন্দৰ সিংহ আৰু তেওঁৰ পুত্ৰক কামেশ্বৰ সিংহ এওঁলোকৰ কোবোৱেই গৱৰ্ণমেণ্টৰপৰা পেন্সন লোৱা নাছিল। পুৰন্দৰ সিংহৰ মৃত্যুতে (ইং ১৮৪৭ চনত) তেওঁৰ বাগী কেইগৰাকীক ভালত লিখাৰ দৰে গৱৰ্ণমেণ্টে পেন্সন দিয়ে:—

বৰকুঁৱৰীক	মাহে	১০০ টকা
পূৰ্ণিমেলীয়া কুঁৱৰীক		
(চন্দ্ৰকান্তৰ বাগীক)	"	৮০ টকা
অম্বাৰতী বাগীক		
(কামেশ্বৰ সিংহৰ মাক)	"	৮০ টকা
পৰ্ণভীয়া কুঁৱৰীক	"	৫০ টকা

মিল্চ চাহাব অহীৰ অলপ আগতে কামেশ্বৰ সিংহও চুকায়। তেওঁৰ বৰকুঁৱৰীৰ (কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহ চাৰিং বজাৰ মাক) বাহিৰেও মাধৱী আৰু পদ্মা নামেৰে দুগৰাকী কুঁৱৰী আৰু কপতী নামেৰে দেউতাকৰ (অৰ্থাৎ পুৰন্দৰ বজাৰ) খাটনীয়াৰ এগৰাকী আছিল। দেউতাক কামেশ্বৰ সিংহৰ মৃত্যুত কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহ চাৰিং বজাই তেওঁৰ বৈমাতৃ দুগৰাকীলৈকে কপতী খাটনীয়াৰৰ ভৰণ-পোষণলৈকে একেবাবেই আওকাণ কৰিবলৈ ধৰিলে। কোনো এক সামান্য নিমিত্তে নিজৰ আইতাক (কামেশ্বৰ সিংহৰ বৰবাগী) আৰু ভায়েক সৰু গোহাঁইদেৱৰ লগতো মনান্তৰ হোৱাত, তেওঁ লিবিলাককে ভৰণ-পোষণ বিদীয়া হ'ল। এনেতে ইংৰাজী ১৮৫২ চনত ব্ৰোডী চাহাব বদলি হৈ যোৱাত, তেওঁৰ ঠাইত কাণ্ডান হনুৰইড্ চাহাব শিৱসাগৰলৈ প্ৰিন্চিপেল এচিষ্টেণ্ট হৈ আহিল। কামেশ্বৰ সিংহৰ বিধৱা-বাগী কেইগৰাকী আৰু কপতী খাটনীয়াৰে লিবিলাকৰ অম্বাৰ-অভিযোগ আৰু হুণ-কষ্টৰ কথা হনুৰইড্ চাহাবক চিঠিৰে জনায়। সেইকথা কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহ চাৰিং বজাই বুজ পালে, আৰু তাৰ প্ৰতিবাদৰূপে তেৱেী হনুৰইড্ চাহাবলৈ এক চিঠি লিখি পঠালে। ইতিমধ্যে বৰকুঁৱৰীয়ে হনুৰইড্ চাহাবৰ অধিৱেশত পেন্সনৰ নিমিত্তে এক আবেদনপত্ৰ পঠায়। পাচে হনুৰইড্ চাহাবে বৰকুঁৱৰীৰ চিঠিৰে, পেন্সনৰ দৰখাস্ত-

কাণ্ডান হনুৰইড্

* মিল্চ চাহাবে লিখিছে— I have received numerous petitions from all classes. But the prayer of almost all of them is for pensions in Land or Money, or Service... The numerous petitions for pensions and place show the dissatisfaction with which the upper classes regard our rule; it arises chiefly from the freedom given to their slaves. This Act carried ruin to them, and has reduced many families of respectability to extreme indigency."

খনে, আৰু তাৰ লগতে চাৰিংজাৰ আৰু আন আন কুঁৱৰী কেইগৰাকীৰ চিঠি কেইখনো, তেওঁৰ নিজৰ এক 'ডেমি অফিচিয়েল' চিঠিৰে সৈতে তেওঁৰ ওপৰহালা কমিটনাৰ জেনকিল চাহাবলৈ পঠাই দিলে। জেনকিল চাহাব বৰ দয়ালু পুৰুষ আছিল। তেওঁৰ নিজৰ এক বক্তব্যো সৈতে সেই চিঠি আৰু দৰখাস্ত বেঙ্গল গৱৰ্ণমেণ্টৰ ওচৰলৈ পঠাবলৈ মিল্চ্ চাহাবৰ হাতত দিলে, আৰু সেই লগতে সেই গৱৰ্ণমেণ্টৰ প্ৰধান চেক্ৰেটাৰীলৈও তেওঁ এখন চিঠি লিখিলে। জেনকিল চাহাবে লিখিছিল যে জীৱদ্দশাত কামেশ্বৰ সিংহই গৱৰ্ণমেণ্টৰপৰা কোনো পেন্সন পোৱা নাছিল, গতিকে বৰ্তমান তেওঁৰ বিধবা কুঁৱৰীসকলে তলত দিয়াৰদৰে পেন্সন পাব লাগে :—

কামেশ্বৰ সিংহৰ বৰকুঁৱৰী

(চাৰিংজাৰ যাক)

মাহে ১০০ টকা

মাথৰী কুঁৱৰী

" ৩৫ টকা

পদ্মা কুঁৱৰী

" ৫০ টকা

ৰূপতী খাটনীয়াৰ

" ২০ টকা

জেনকিল চাহাবৰ অনুবোধমতে মিল্চ্ চাহাবে সেই চিঠি আৰু দৰখাস্ত বেঙ্গল গৱৰ্ণমেণ্টৰ ওচৰলৈ পঠাই দিলে। সেই দৰখাস্তৰ ওপৰত তেওঁ নিজে যি বক্তব্য প্ৰকাশ কৰিছিল।

মিল্চ্ চাহাব ইং ১৮৫২ চনত এইদেশলৈ আহে আৰু তাৰ পাছ বছৰত (ইং ১৮৫৩ চনত) তেওঁ ইণ্ডিয়া গৱৰ্ণমেণ্টৰ ওচৰলৈ তেওঁৰ ৰিপোর্ট পঠায়। এওঁ এইদেশলৈ আহাৰপৰা দেশৰ অনেক উপকাৰ হ'ল; বিচাৰ কাৰ্য্যাদিত যি অনিয়ম আছিল, সিবিলাক ওচলি, আৰু গৱৰ্ণমেণ্টেও এইদেশৰ বিষয়ে অনেক কথা জানিবলৈ পালে।

ইয়াৰ আগৈয়ে এইদেশত যিবিলাক দলিল বা নিদৰ্শন পত্ৰ হৈছিল, সেইবিলাক ক্যাম্প নোহোৱা "কাচ" কাকতভৰে হৈছিল। পাচে ইং ১৮৫৮ চনত সেই নিয়ম বহিত কৰি, তেনে কাকতত ক্যাম্প ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ নিয়ম কৰিলে। ইং ১৭৯৩

প্ৰথম ট্ৰাণ্স প্ৰচলন

কানিৰ খেতি বন্ধ

চনৰেপৰা এইদেশত কানিৰ প্ৰচলন হয়,—আৰু তাৰ

খেতিও প্ৰায় পোটেই অসমতে ব্যাপ্ত হয়। কানি

ব্যৱহাৰ কৰি দেশীয়া মানুহবিলাক দুৰ্ভল আৰু অলস

হ'বলৈ ধৰিলে। ইয়াৰ কৃষি নিবাৰণ কৰিলে তাৰ ব্যৱহাৰ হ্ৰাস হ'ব অথচ বাজৰ বাঢ়িব; এই ভাবি ইং ১৮৬০ চনত কানিৰ খেতি বন্ধ কৰিলে। গৱৰ্ণমেণ্টৰপৰা যি কানি বিক্ৰয় হ'ব তাকেই কিমি মানুহে ব্যৱহাৰ কৰিব; তাৰ বাহিৰে কোনেও নিজে খেতি কৰি কানি কৰিব নোৱাৰিব, কৰিলে গৱৰ্ণমেণ্টৰ ওচৰত দাৱী হ'ব লাগিব; এনে আজ্ঞা প্ৰচাৰ হ'ল।

পাছে ইং ১৮৬১ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত কমিটনাৰ জেনকিল চাহাবে কামৰপৰা

অৱলম্ব লগে। তেওঁ অতি দয়ালু, পৰোপকাৰী আৰু বিভোৎসাহী লোক আছিল। এই দেশৰ সৰ্বসাধাৰণ সকলোৰেই তেওঁ ঐতিভাজন আছিল। তেওঁৰ আমোলতে এই দেশৰ উন্নতিৰ বিষয়ে বহুত পথ উলিওৱা হয়। ১৮৬০ চনত দেৱানী বিচাৰকাৰ্য্যৰ

দেৱানী বিচাৰ

নিষিদ্ধে ১৮৫৯ চনৰ ৮ আইন এই দেশত প্ৰচাৰ হয়, আৰু তাৰদ্বাৰা “আসাম কায়দাবন্দী”ৰ সেই বিষয়ৰ

নিয়মবিলাক অপ্ৰচলিত হ’ল। এই বছৰতে আমাৰ দেশত ইন্‌কম্‌ টেক্সৰ আইনো পোন প্ৰথমে প্ৰচলিত হয়।

কৰ্ণেল্ হপ্‌কিন্স্‌

ইং ১৮৬১ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত কৰ্ণেল্ হপ্‌কিন্স্‌ কমিচনাৰ হৈ আহিল। এইজনা কমিচনাৰ চাহাবৰ আমোলতে, ইং ১৮৬২ চনত কোঁজদাৰী দণ্ডবিধি আৰু কোঁজদাৰী দণ্ডবিধি আৰু কাৰ্য্যবিধিৰ আমাৰ দেশত প্ৰথম প্ৰচলন হয়। এইদেশ ব্ৰিটিচ্‌ শাসনৰ তললৈ অহাৰেপৰা গৱৰ্ণমেণ্টৰ কোনো কাৰ্য্যবিধি আইন উচ্চপদস্থ কৰ্ম্মচাৰী ইয়ালৈ অহা নাছিল। পাচে এই চনৰে (ইং ১৮৬২) বাৰিষাত মিঃ বিডেন চাহাব লেফ্‌টেনেণ্ট গৱৰ্ণৰ হৈ এই দেশ পৰিভ্ৰমণ কৰিবলৈ আহে। তেওঁৰ শুভাগমনত দেশৰ উন্নতিৰ বহুত উপায় হ'ল; কিয়নো তেওঁ নিজ চকুৰে দেশৰ অৱস্থা দেখি গ'লহি। এই দেশত বহুত অৱণা আৰু পতিত ভূমি থকাত তাক আবাদ কৰিবলৈ আৰু দেশত কৃষিৰ সুবিধা কৰিবলৈ, গৱৰ্ণমেণ্টে কোনো কোনো নিৰ্দ্ধিষ্ট পতিত ভূমি নীলামত বিক্ৰয় কৰিবলৈ আৰু দীৰ্ঘকালৰ নিমিত্তে পট্টা কৰি দিবলৈ, এক নিয়ম প্ৰচলিত হ'লত, ইউৰোপীয় উৎসাহপূৰ্ণ লোকসকলে চাহাব খেতিৰ নিমিত্তে এইদেশলৈ ধনৰ সোঁত পঠাবলৈ ধৰিলে, আৰু তাৰ ফলত অনেক ঠাইত অনেক চাহ-বাগিছা হ'ল। এই দেশৰ প্ৰজা অতি কম, মানব দিনত অনেক ভাগি গ'ল আৰু বহুত মানুহ মানহীতে ধৰি ধৰি নিলে। যিবিলাক আছে, সিবোৰেও আপোনাৰ কৃষি পৰিত্যাগ কৰিব নোৱাৰে। সেইকাৰণে চাহ-খেতিৰ কোম্পানীবিলাকে বিদেশৰপৰা শ্ৰমজীৱী বা “কুলি” মানুহ আনিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে; আৰু সেই কুলিক অনা, বধা, আৰু কৰ্ম্ম কৰোৱাৰ নিমিত্তে এক “কুলি আইন” প্ৰচলন হ'ল।

ইং ১৮৬৪ চনত ভোটানৰ যুদ্ধ হয়। তাত ব্ৰিটিচ্‌ গৱৰ্ণমেণ্টৰ জয় হোৱাত, ১৮৬৫ চনত চিকোলা নামে ঠাইত হোৱা সন্ধিপত্ৰ অনুসাবে ভোটৰ অধীনৰ নামনি ঠাইবিলাক (যাক “ছুৰাৰ” বোলে) এই দেশত লগ লগোৱা হয়। ১৮৬৬ চনত গাবো পৰ্ব্বতত “ছুৰা” আৰু নগা পৰ্ব্বতত “শ্ৰাৱাঙটিং” নগৰ পতা হয়। এই দুই নগৰ হৰেপৰা গাবো আৰু নগাবোৰৰ অন্ত্যাতাৰ কমি আহিছে। ইং ১৮৭১ চনত বঙ্গদেশৰ লেফ্‌টেনেণ্ট গৱৰ্ণৰ, চাব জৰ্জ কেঞ্চেল চাহাব এই দেশলৈ আহে। তেওঁ আহি দেখিলে যে অসহীয়া পদ্ধতিবলৈ নিদি, অন্ত্যায়কপে সিবিলাকক বন্দেৰে বন্দলা ভাৰা শিকোৱা হৈছে, আৰু বিচাৰালয়বিলাকতো বঙ্গভাষাৰ প্ৰচলন হৈছে। তেওঁ খব উদাৰ প্ৰকৃতিৰ

লোক আছিল; তেওঁ দেখিলে যে অসমীয়া মানুহৰ এইটো মহৎ অজ্ঞান কৰা হৈছে।
আমেৰিকান ব্যাপ্টিষ্ট মিছনৰ মিষ্টাৰ ব্ৰনচন চাহাবে সেই সময়ত এটা অসমীয়াৰপৰা

চাৰ জৰ্জ কেভেল

ইংৰাজী অভিধান সংগ্ৰহ কৰিছিল। তেওঁ তাৰ পাতনিত

লিখিছিল।* ব্ৰনচন চাহাবৰ পাতনিত লিখা কথাখিনি

চাৰ জৰ্জ কেভেল চাহাবেও ভালকৈ বুজি উঠিলে, আৰু তেওঁ এই দেশৰ বিচাৰালয়
আৰু পঢ়াশালিবিলাকত অসমীয়া ভাষা চলাবলৈ হুকুম দি গ'ল। সেই অবধি এই
দেশত কি বিচাৰালয় কি পঢ়াশালি সকলোতে অসমীয়া ভাষা চলিব লাগিছে।

এই দেশৰ অৱস্থা ক্ৰমে সকলো বিষয়তে উন্নত হ'বলৈ ধৰিলে। এই দেশ
বঙ্গদেশৰ লগত থকাত গৰ্ৱৰ্ণমেন্টে ইয়ালৈ বিশেষ মনোযোগ দিব পৰা নাছিল; আৰু
বিশেষকৈ এই দেশৰ প্ৰধান অধিপতিজন এই দেশতে থাকিলে, দেশৰ সৰ্ব্বপ্ৰকাৰে যত্ন
হ'ব বিবেচনা কৰি ইং ১৮৭৪ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ শেষ ভাগত কৰ্ণেল হপ্‌কিন্স
চাহাব কামৰপৰা অৱসৃত হোৱাত, এই দেশ এজনা চিফ্‌ কমিচনাৰৰ অধীন কৰা হ'ল;
আৰু ইয়াৰ কৰ্ত্তৃত্ব-ভাৰ ভাৰতবৰ্ষৰ গৰ্ৱৰ্ণৰ জেনেৰেলে আপোনাৰ হাতত ল'লে।

---

* Unfortunately an impression has prevailed that Assamese and Bengali are identical or nearly so. Hence all the schools, courts and official business of every kind are conducted in Bengali. This has greatly retarded the cause of education and general progress among masses. They have no inclination to abandon their own for a foreign dialect. The higher classes seeing their own language ignored strive to obtain a sufficient knowledge of Bengali to fill Government offices, but they never feel at home in that language. In the family and social circle, nothing but the vernacular is spoken. Were Government now to abandon the country, Assamese would supersede all other dialects, simply because it is the language of the masses.

কৰ্ণেল কিটিং

ইং ১৮৭৪ চনত কৰ্ণেল কিটিং এই দেশৰ পোন-প্ৰথম চিফ কমিচনাৰ হৈ আহে। এওঁৰ আমোলতে কাছাৰ আৰু শ্ৰীহট্ট জিলাক আসামৰ লগত চামিল কৰা হয়; আৰু ভেঙিয়াৰেণবা “আসাম উপত্যকা” (বা আসাম ভেলী) “সুৰমা উপত্যকা” (বা সুৰমা ভেলী) নামে আসাম প্ৰদেশক দুভাগ কৰা হয়, আৰু দুই বিভাগত দুজন কমিচনাৰ বৰাৰ নিয়ম চলো। লক্ষ্মীমপুৰ, শিৱসাগৰ, নগাঁও, দৰঙ্গ, কামৰূপ আৰু গোৱালপাৰা এই দুখন জিলাৰে সৈতে “আসাম উপত্যকা” কাছাৰ, ছিলট, এই দুখন জিলাৰে সৈতে “সুৰমা উপত্যকা” পতা হয়। ইয়াত বাজেও নগাপৰ্কত, গাবোপৰ্কত, আৰু খাচীয়া জয়ন্তীয়া পৰ্কত

খিলং

এই তিনিখন জিলাৰে সৈতে এটা “পৰ্কতীয়া বিভাগ”

(বা হিল্ ডিষ্ট্ৰিক্ট্) পতা হয়; কিন্তু তাত কমিচনাৰ

নাছিল; সেই বিভাগ পোন-হতীয়াৰ্কে চিফ কমিচনাৰৰ ভলত আছিল। গুৱাহাটীতকৈ পৰ্কতীয়া খিলং নগৰৰ বাহ্য অপেক্ষাকৃত উন্নত হোৱাত, অসমৰ ৰাজধানী গুৱাহাটীৰপৰা উঠাই তালৈ নিয়া হ’ল। প্ৰথমতে খিলং নগৰক মানুহে “জেডো” (Yeddo) বুলিহে জানিছিল, কিয়নো সেই ঠাইৰ প্ৰাচীন নাম “জেডো” আছিল। পাচে জাপান প্ৰদেশৰ ভেঙিয়াৰ ৰাজধানীৰ নাম “জেডো” থকাত, এই নগৰৰ নাম খিলং বৰা হ’ল।

দৰঙ্গ জিলাৰ উত্তৰ ফালৰ পৰ্কতত থকা ডফলাবোৰে সময়ে সময়ে আমাৰ মানুহৰ পৰা পচা তুলি নি অনেক উপদ্ৰৱ কৰে; আৰু কেতিয়াবা মানুহ ধৰি নি বন্দী কৰি ধৰ্মগৈ। বিশেষকৈ পৰ্কতে সৈতে আমাৰ সীমা ধাৰ্য্য কৰাত ইহঁতে বৰকৈ বাধা দিয়ে। এনেবিলাক উপদ্ৰৱ নিবাৰণ কৰিবলৈ এই চনতে গৰ্ণমেণ্টে ডফলাবোৰৰ বিৰুদ্ধে কিছুমান সৈন্য পঠায়। নাৰায়ণপুৰত এই সৈন্যৰ প্ৰধান চাউনি হয়। তাৰপৰা ক্ৰমে ওপৰলৈ উঠি,

ডফলা দমন

ইংৰাজ সৈন্য সিহঁতৰ প্ৰধান প্ৰধান গাঁও কেইখন বশবৰ্তী

কৰি নিয়া বন্দী কিছুমানক মুকলি কৰি দিলে। সিহঁতৰ

পায়বোৰে অনেক যেনে গৰু ইত্যাদি বস্তু দি ব্ৰিটিছ গৰ্ণমেণ্টৰ খৰণাগত হ’ল।

এই বছৰ (ইং ১৮৭৪ চনৰ) শীতকালৰ আৰম্ভতে গৰ্ণমেণ্টৰ আদেশত জয়পুৰৰ কালে লেক্টেনেণ্টে হ’লকম্ব এচিষ্টেণ্ট কমিচনাৰ চাহাব জিকোণ বস্ত্ৰৰ পিয়ল কৰা চাহাব এজনাৰে সৈতে নগা পৰ্কতত পিয়ল কৰিবলৈ যায়। ইং ১৮৭৪ চনৰ ১লা ফেব্ৰুৱাৰীৰ দিনা ভেঙেবিলাক বৰুৱাচালী পৰ্কতৰ ওচৰৰ নিম্নগাঁৱত কেন্দ্ৰ কৰি থাকোঁতে, সেই চাকৰ নগা-বজাই হ’লকম্ব চাহাবৰ লগত বহুতাৰে দেখা কৰিবলৈ আহিবলৈ বুলি কটকী পঠালে। হ’লকম্ব চাহাবো নগাবজাৰ লগত সান্ধাং কৰিবলৈ

শান্তি হ'ল। পাছে নগা বজাই বড়বজ্জ কৰি কিছুমান সশস্ত্ৰ নগাক গোপনে লুকাই ধৈ, লগত দুটা কি তিনিটা নগা লগবোৱা স্বৰূপে লৈ হলুন্ধ চাহাবক সাক্ষাৎ কৰিবলৈ আহিল। সেই সময়ত চাহাবৰ লগৰ চিপাহীবিলাকে খাব-ব'বলৈ কাষৰাৰ কৰিছিল। নগা বজাই হলুন্ধ চাহাবক সাক্ষাৎ কৰি, সি লৈ অহা বজোৱা কাঁহ এখন চাহাবক উপহাৰ স্বৰূপে দি বোলে,—“চাহাবখিনি! তই আমাৰ এই কাঁহখিনি বজাবিচোন তোৰ কাঁহখিনি ভাল বাজে না, আমাৰখিনি ভাল বাজে।” চাহাবে নগাৰ বড়বজ্জলৈ অলপো সন্দেহ নকৰি, কাঁহখন লৈ টং টং কৰে বজাবলৈ ধৰিলে। যেই কাঁহ বাজিল, লুকাই থকা নগাখিনি হাবিবপৰা ওলাই, বেৰি ধৰি বিশ্বাসঘাতকৰূপে হলুন্ধ চাহাব সম্বন্ধে ৮০ জন মানুহক বধ কৰে। চাহাব দুজনক লৈ মুঠতে ১১৭ জন মানুহ আছিল, দুয়ো চাহাব মৰা পৰিল আৰু ৫১ জন মানুহক প্ৰাণ সংশয়কৰূপে আঘাত কৰে; বাকী-বিলাক যেনিয়ে পাৱ ডেনিয়ে পলাল। এই পলাই সৰাবিলাকৰ ভিতৰে নিবজ্ঞন শৰ্মা চক্ৰবৰ্তী পেছাব আহি জয়পুৰত থব দিলেহি। সেই সময়ত মটকৰ লহমন তাত বৰ দাৰোগা আছিল, আৰু তেওঁৰ ভায়েক সাধন চিবস্তাদাৰ আছিল। লহমন জবন্নানং নামে গৰ্ভৰ্মেণ্টেৰ দৰমহা খোৱা এক নগাৰ কটকীক, বিদ্ৰোহী নগাক ধৰিবলৈ পঠালে আৰু নগাৰজাত ধৰি আনি দিব পাৰিলে, তাক যথোচিত ৰূপে পুৰস্কাৰ দিবা যাৰ বুলি ক'লে। জবন্নানং কটকীয়ে পৰ্ব্বতত গৈ দেখিলে, তাত নগা নাই, চাং এবি সিহঁত পলাল। কিছুদিনৰ মূৰত পলাই থকা নগা এটা পাই, তাকে ধৰি লৈ আহি, সাধন চিবস্তাদাৰৰ ঘৰ পালেহি। চিবস্তাদাৰ বৰ চালাক প্ৰকৃতিৰ লোক আছিল। তেওঁ জবন্নানংকে নগাটোকে দেখি বৰ বং পাই, জবন্নানংৰ খাব-ব'বলৈ উপায় কৰি দি, মনে মনে, অৰ্থাৎ জবন্নানংকে গম ধৰিব নোৱৰাকৈ, নগাটোক নি সেই জিলাৰ চাহাবৰ ওচৰত হাজিৰ কৰি দিলেগৈ আৰু এই বুলি ক'লে যে তেওঁ অনেক কষ্ট সজ্জ কৰি কোনোমতেহে আচল দোৰী নগা বজাটোক ধৰি আনিব পাৰিলে। জিলাৰ চাহাব গৰাকীয়ে সেইকথা গৰ্ভৰ্মেণ্টলৈ লিখে,—আৰু তাৰ ফলত সাধন চিবস্তাদাৰক বায়-বাহাহুৰ উপাধি দিয়া হ'ল। বায়বাহাহুৰ সাধনক গুচৰ সুধিবলৈকো ক্ষমতা দিয়া হৈছিল। তাৰ পাছত সেই বিশ্বাসঘাতকতাৰ নিষিদ্ধে সেই বিদ্ৰোহী নগাবোৰক গৰ্ভৰ্মেণ্টে যথোচিত শাস্তি দি বশবৰ্তী কৰিলে।

সাধন বায়বাহাহুৰ

এই বছৰে আগষ্ট মাহত ভাৰতবৰ্ষৰ গৰ্ভৰ্ব জেনেৰেল লৰ্ড নৰ্থব্ৰক চাহাব এই গৰ্ভৰ্ব জেনেৰেল দেশ চাই তাৰ অৱস্থা বুজিবলৈ আহিল। তেওঁ শ্ৰীহট্ট, লৰ্ড-নৰ্থব্ৰকৰ শুভাগমন কাহাব, ঝিলং আৰু ওৱাহাটীত অৱস্থিতি কৰি, পুনৰ কলিকতালৈ গ'ল। ইং ১৮৭৮ চনত কৰ্ণেল কিটিং চাহাব আমাৰ দেশবপৰা যায়, আৰু তেওঁৰ ঠাইত চাব্. এচ্. চি. বেইলী চাহাব চিফ্. কমিচনাৰ হয়হি।

চাৰ্. এচ্. চি. বেইলী

কৰ্ণেল ক্ৰিটিং চাহাব যোৰাত ইং ১৮৭৮ চনত বেইলী চাহাব আহি চিফ কমিচনাৰ হয়হি। এওঁৰ দিনতে নগা হিল্চ জিলাৰ পলিটিকেল অফিচাৰ মি: বট্‌লাৰ চাহাবক নগাই আদাত কৰিছিল; আৰু কিছুমান দিনৰ পাচত, ইং ১৮৭৯ চনৰ অক্টোবৰ মাহত মি: ডব্ল'ক্ট চাহাবকো নগাই হত্যা কৰে। মি: ডব্ল'ক্ট চাহাব বট্‌লাৰ

নগাব লগত বণ

চাহাবৰ পাচত তাত পলিটিকেল অফিচাৰ হৈ আছিল।

পাছে নগাব লগত যুদ্ধ হ'ল। নগাই প্ৰথমতে অনেক বিক্ৰম দেখুৱালেও, পাছত সিহঁত পৰাস্ত হ'ল; আৰু শ্ৰামাণ্ডটনৰপৰা সেই বছৰেই কহিমাৰ্লে জিলা উঠাই নিয়া হ'ল। চাৰ্. এচ্. চি. বেইলীৰ শাসনকাল পূৰা হ'বলৈ নৌ পাওঁতেই, ইং ১৮৮১ চনত ভেওঁ অন্ত কাৰ্যত নিযুক্ত হৈ আসাম এৰি যোৰাত মি: (পাচত চাৰ্.) ইলিয়ট্ চাহাব চিফ কমিচনাৰ হৈ এই দেশলৈ আহে।

চাৰ্. এচ্. চি. বেইলী চাহাব এজন বহুদৰ্শী শাসনকৰ্তা আছিল,—আৰু এই দেশৰ উন্নতিৰ নিমিত্তে ভেওঁ ভালেমান পুৰস্কাৰ কৰিছিল।

চাৰ চাৰ্লচ্ ইলিয়ট্

চাৰ এচ. চি. বেইলীৰ পাহত ইং ১৮৮১ চনত বি: ইলিয়ট্ চাহাব (পাৰ্চলৈ চাৰ চাৰ্লচ্ ইলিয়ট্) এই দেশত চিফ কমিচনাৰ হ'লহি। এওঁ এজন বৰ মৰমিয়াল আৰু শিক্ষা-অনুৰাগী পুৰুষ আছিল। এওঁৰ আয়োগতে অসমীয়া ছাত্ৰই এক্টেঞ্চ (প্ৰবেশিকা) পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হ'লেই মাহে ২০ টকাৰৈ বৃত্তি লৈ কলিকতা কলেজত পঢ়িবলৈ যাব পৰা হয়।

এওঁৰ আয়োগতে ইং ১৮৮৩ চনত কপাহচোৰ অকাইতে দৰজাবকালে আৰাৰ মানুহৰ সম্পত্তি লুট কৰিছিল, আৰু কোনো দৈব-নিগ্ৰহ ওচাৰৰ নিমিত্তে চুলিকটা মিচিমিবোৰৰ এজন ইংৰাজক বলিদান দিবৰ আৰম্ভ কৰে। আৰু সেই অন্ধ বিশ্বাসমতে

সিহঁতে দিব্ৰজৰ এজন ইংৰাজক হত্যা কৰে। ইংৰাজ
অকা-মিচিমীৰ বণ সৈতে সিহঁতক গৈ অনেক প্ৰকাৰে শাস্তি কৰাতো,

সিহঁতে নিজৰ অপৰাধৰ প্ৰাৰম্ভিত কৰিবলৈ স্বীকাৰ নকৰাত, গৰ্ভমৰ্দ্দকপৰা সিহঁতক এই দেশত সোমাবলৈ মানা কৰি দিয়া হয়। এই চাহাবৰ দিনতে ইং ১৮৮৫ চনত "মোৰহাট কেট্ বেইলঙৰে" খোলা হয়। এনেতে সেই বছৰতে (ইং ১৮৮৫ চনতে) ইলিয়ট্ চাহাব দেশলৈ ছুটি লৈ যাবলৈ ওলোৱাত, তেওঁৰ ঠাইত বি: ওৱাৰ্ড্ (পাহত, চাৰ উইলিয়াম-ওৱাৰ্ড্) কিছুদিনৰ নিমিত্তে এক্টিং চিফ কমিচনাৰ হৈ আহে। এওঁ ইতিপূৰ্বে এই দেশত ৫ বছৰ জজ আৰু কমিচনাৰ পদত নিগাজীকৈ আছিল। এওঁৰ দিনতে ইং ১৮৮৫ চনত, ব্ৰহ্মদেশৰ বজাৰে সৈতে ইংৰাজৰ বিৰোধ হয়। সেই সময়ত বিদ্দিনৰ এজন "উনে" (চৰ্দাৰ) চাৰিজন ইংৰাজক আৰু কেণ্ডাভেৰ "উনে" তিনিজন ইংৰাজক বন্দী কৰে। সেই বছৰবে ডিচেম্বৰ মাহৰ ২৫ তাৰিখে কৰ্ণেল জনকৌন্ চাহাব কিছুমান সেনা লৈ কেণ্ডাভেলৈ যায়। উনে জনকৌন্ চাহাবৰ হাতত ইংৰাজ বন্দীবিলাকক দি, অধীনতা স্বীকাৰ কৰে; কিন্তু প্ৰকাৰিলাক বিক্ৰোহী হৈ উঠিল। জনকৌন্ চাহাবে সিহঁতক পৰাস্ত কৰি, উনেক টমু নগৰলৈ লৈ গৈ, ১৮৮৬ চনৰ ১৪ জানুৱাৰীত চৰ্দাৰ পদত প্ৰতিষ্ঠিত কৰিলে। ইয়াৰ অলপ পাহত ৰাউলচি নামেৰে এজন ব্ৰহ্মদেশৰ উনেক টমুৰপৰা ১৮ মাইল দূৰৈত পান্চা নামেৰে গাঁও এখনত দেখা যায়। ১লা ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে তেওঁৰ সেনাবিলাকক জনকৌন্ চাহাবে আক্ৰমণ কৰি হৰুৱাই দিয়ে। তাতে উনে টমু নগৰত নিজক অসহায় ভাবি বশিপূৰ্বলৈ পলাই যায়। তেতিয়া

ইংৰাজ সৈন্তে টম্বু নগৰতে চাউনি কৰি সেই অৰাজকতা নিৰাৰণ কৰে। এই যুদ্ধ-বিলাকত আৰু উত্তৰ ব্ৰহ্মা অধিকাৰ কৰিবৰ সময়ত মণিপুৰৰ বজাৰ সৈন্তবিলাকে গৰ্ববোধক বহুত সহায় কৰে।

পান্চা গাঁৱৰ যুদ্ধতে অনুষ্ঠান চাহাব আহত হয়। তেওঁ অৱশ্যে লোৰাত বেজব টুটাৰ তেওঁৰ ঠাইত মণিপুৰত চৰকাৰৰ প্ৰতিনিধি নিযুক্ত হ'ল। টুটাৰ চাহাব টম্বু-পৰা কেতালৈ যাওঁতে বাটতে তেওঁক ব্ৰহ্মদেশৰ মানুহে আক্ৰমণ কৰে। তাতে তেওঁ আহত হৈ ১২ মেই তাৰিখে সৈন্তবিলাকক লৈ পুনৰ টম্বু নগৰলৈ উভতি আহে; আৰু ২২ জুলাইত তেওঁৰ মৃত্যু হয়। তেওঁৰ পাছত বেজব হেলচ্ চাহাবে ২১ জুলাই তাৰিখে চালিয়ান বন ভূগত ব্ৰহ্মসৈন্যক আক্ৰমণ কৰে; কিন্তু কৃতকাৰ্য্য হ'ব নোৱাৰি নিজে আহত হ'ল। ইং ১৮৮০ চনৰ ১০ অক্টোবৰ তাৰিখে তেওঁৰ পাছত চালিয়ান-ভূগ অধিকাৰ কৰে, আৰু ব্ৰহ্ম-সৈন্তবিলাক তাৰপৰা আন ঠাইলৈ গুচি যায়।

ইং ১৮৮৬ চনৰ মেই মাহত মণিপুৰৰ বজা চন্দ্ৰকীৰ্ত্তিসিংহৰ মৃত্যু হয়। তেওঁৰ পাছত পুতেক সুবচন্দ্ৰ বজা হয়; তাতে ভূতপূৰ্ব বজা নবসিংহৰ পুতেক বৰচৌবাসিংহই বিদ্ৰোহ কৰে; কিন্তু মণিপুৰৰ সেনাপতিৰ হাতত তেওঁ পৰাস্ত হয় আৰু পলাই গৈ, কাছাবত থকা মণিপুৰী-বিলাকৰ আশ্ৰয় লয়গৈ। তেওঁৰ ভায়েক বেগ্‌জিন্ সিংহক বন্দী কৰা হয়; অক্টোবৰ মাহত বৰচৌবাসিংহক আকৌ মণিপুৰত দেখা যায়। ইংৰাজ আৰু মণিপুৰী সৈন্তই বিজ্ঞপ্তি গাইত তেওঁক পৰাস্ত কৰে; তাৰ পাছত তেওঁ আৰু তেওঁৰ ভায়েক দুয়োজনে অধীনতা স্বীকাৰ কৰে। সেই অৱধি তেওঁলোক দুয়ো ভাইক হাজাৰিবাগ জিলাত বন্দী কৰি ৰখা হয়।

ইলিয়ট্ চাহাব আৰু আসামলৈ ঘূৰি নাহিল। ইং ১৮৮৭ চনৰ ৩১ অক্টোবৰলৈকে ওৱাৰ্ড চাহাবেই একুটিং চিফ্ কমিচনাৰ হৈ এই দেশত থাকিল। তাৰ পাছত, ইং ১৮৮৭ চনৰ নবেম্বৰ মাহত মিটাৰ (পাচত চাৰ্) কিট্‌জ্ প্ৰেট্ৰিচ্ চাহাব চিফ্ কমিচনাৰ হৈ আহিল।

চাৰ্. ডি. ফিট্. জ্. পেট্. ক্

ইং ১৮৮৭ চনৰ নবেম্বৰ মাহত মি: ফিট্. জ্. পেট্. ক্ (পাছত চাৰ্) চাহাব চিক কৰিচনাৰ হৈ আহিল। এওঁৰ আমোলতে ইং ১৮৮৭ চনত ডফলা কিছুমানে ইংৰাজৰ আশ্ৰিত আৰু ইংৰাজ ৰাজ্যৰ প্ৰান্তভাগত বাস কৰি থকা ডফলাবোৰৰ জিমিটাক বাতি আক্ৰমণ কৰি হত্যা কৰে, আৰু ১৫টাক বন্দী কৰি লৈ যায়। পাচে আশ্ৰয় লৈ থকা ডফলাইত্তৰ দোষত এনেকুৱা ঘটিল বুলি পৰীক্ষীয়া ডফলাবোৰক একো দণ্ড দিয়া নহ'ল।

ইতিপূৰ্বে এই চনৰে (ইং ১৮৮৭) চেপ্তেম্বৰ মাহত (মি: ওৱাৰ্ড চাহাব চিক কৰিচনাৰ থকা কালত) মণিপুৰৰ প্ৰধান বিচাৰপতি বংথৈব্. কপ্. বিদ্ৰোহী হয়; পাচে ৰজাৰ সৈন্যবিলাকে বংথৈব্. কপক মাৰি সেই বিদ্ৰোহৰ অন্ত দৰি। ইয়াৰ পাছত কাছাব প্ৰবাসী যোগেন্দ্ৰ সিংহ নামে এক মণিপুৰীয়া কোঁৱৰো বিদ্ৰোহী হৈ উঠে; ইংৰাজ সৈন্যই সেই যোগেন্দ্ৰ সিংহকো হত্যা কৰি, সেইবাবৰ বিদ্ৰোহ নিৰাৰণ কৰে। পাচে ইং ১৮৮৮ চনত কপাহচোৰ অকাবোৰে ইংৰাজৰ অধীনতা স্বীকাৰ কৰে, আৰু চুলিকটা মিচিমিহঁতেও ইংৰাজক সুহেজাব টকা জৰিয়না দি, অধীনতা স্বীকাৰ কৰি এই দেশলৈ আহি বেহা-বেপাৰ কৰিবলৈ অনুমতি লয়।

এওঁ এজন বৰ ওখ মনৰ আৰু মনোমুগ্ধ শাসনকৰ্তা আছিল; কিন্তু তেওঁৰ শাসনৰ কাল নো পূৰোতেই ইং ১৮৮৯ চনত বদলি হৈ পত্ৰাবলৈ যাব লগা হয়। তেওঁৰ ঠাইত বিক্টাৰ (পাছত চাৰ্) জে. ওৱেউলেণ্ড চাহাব প্ৰায় চাৰিমাহৰ কাৰণে একটিং কৰিবৰ কাৰণে এই দেশলৈ আহে।

চাৰ্ ডি. ফিট্. জ্. পেট্. ক্ চাহাবৰ দিনতে উত্তৰ লুচাইৰ আইজালত ব্ৰিটিছ পলিটিকেল এজেন্সি বাধিবলৈ নিয়ম কৰা হয়।

মিঃ জে. ডি. কুইণ্টন

ইং ১৮৮৯ চনৰ আক্তোবৰত মিঃ জে. ডি. কুইণ্টন চাহাব অসমৰ চিফ কমিচনাৰৰ ভাৱ গ্ৰহণ কৰেহি। তেওঁৰ শাসন কালৰ প্ৰথম বছৰতে আও নগাৰ ৰাজ্য ব্ৰিটিচ দখলৰ ভিতৰ কৰা হয়, আৰু ১৮৯০ চনত মণিপুৰত এটা বৰ ডাঙৰ বিদ্রোহ হয়। এই বছৰৰ চেপ্তেম্বৰ মাহত মণিপুৰৰ সেনাপতি ত্ৰিকেন্সজিংসিংহে হঠাৎ এদিন ৰাজপ্ৰাসাদ আক্ৰমণ কৰে। মণিপুৰত তেতিয়া সুৰচন্দ্ৰ বৰ্মা হৈ থাকে। সুৰচন্দ্ৰ পলাই মণিপুৰত থকা ইংৰাজৰ 'বেচিডেকী'ত আশ্ৰয় লয়গৈ, আৰু ব্ৰিটিচ বেচিডেকীও তেওঁক আশ্ৰয় দি ৰাখে। তাৰ পাচত ডেকাৰজাক (কুলচন্দ্ৰক) সিংহাসন দি সুৰচন্দ্ৰ বন্দাবনলৈ গ'ল। কিছুদিনৰ পাছত সুৰচন্দ্ৰই আকৌ সিংহাসন পাবলৈ প্ৰাৰ্থনা কৰে। তাৰত গবৰ্ণমেণ্টে তেওঁৰ প্ৰাৰ্থনা অগ্ৰাহ্য কৰি, মণিপুৰৰ মজলৰ অৰ্ধে ডেকাৰজাকে মণিপুৰৰ মহাৰাজা বুলি স্বীকাৰ কৰিবৰ নিমিত্তে, আৰু সেনাপতিক তেওঁৰ গৰ্হিত ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে দণ্ড দিবলৈ ইচ্ছা কৰে। এই আদেশমতে কাৰ্য্য কৰিবৰ নিমিত্তে ইং ১৮৯১ চনৰ মাৰ্চ মাহত, মিঃ কুইণ্টন চাহাব লগত ৬০০ ছশ সেনা লৈ মণিপুৰত প্ৰবেশ কৰে।

মণিপুৰৰ যুদ্ধ

প্ৰবেশ কৰিবৰ দিনা মাৰ্চৰ ২২ তাৰিখ। ২৩ তাৰিখৰ দিনা সেনাপতিক দৰবাৰত উপস্থিত হ'বলৈ হুকুম দিয়া হয়; সেনাপতি কিন্তু উপস্থিত নহ'ল। সেইকাৰণে ১৪ তাৰিখৰ দিনা ৰাতিপুৱা ৰাজপ্ৰাসাদ বেৰি পেলাই, সেনাপতিক বন্দী কৰিবলৈ স্থিৰ কৰা হয়। সেইদিনা কিন্তু বহুতাৰ ছল কৰি মণিপুৰীহঁতে চিফ কমিচনাৰ আৰু তেওঁৰ লগৰ পাৰিষদবিলাকক প্ৰাসাদলৈ মাতি লৈ যায়; আৰু বিশ্বাসঘাতকতা কৰি অতি নৃশংসভাবে মিঃ কুইণ্টন আৰু মণিপুৰৰ পলিটিকেল এজেন্ট মিঃ প্ৰিড্‌উড্ প্ৰভৃতি পাঁচজন চাহাবক হত্যা কৰে। বিদ্রোহীবিলাকক শাসন কৰিবৰ নিমিত্তে তিনিদল সৈন্য কহিয়া, শিলছৰ আৰু টম্বুপৰা ২৬ এপ্ৰেলৰ দিনা মণিপুৰত উপস্থিত হয়গৈ। তেতিয়া সেনাপতি টিকেন্সজিং আৰু খেদাল ছেনেবেল দুয়ো পৰ্ব্বতলৈ ওলাল; আৰু বাকী বিদ্রোহীদেও বগৈ পান্ন ভগৈ লুকাল।

ৰাষ্ট্ৰহৰিলাকে ৰাজপ্ৰাসাদৰ সৰ্ব্বৰ লুট কৰিলে, আৰু তাত প্ৰায় অৰাজকতা উপস্থিত হ'ল। কিজানি বৰকৈয়ে যুদ্ধ হয়, এনে আশঙ্কা ওপৰত গবৰ্ণমেণ্টে আৰু সৈন্য পঠাবলৈ যোজ্জা কৰিছিল; কিন্তু ভেনেকুৱা বিশেষ যুদ্ধ একো নহ'ল। ক'বলৈ

পালে, বিনা যুদ্ধতে ইংৰাজ গৱৰ্ণমেণ্টে মণিপুৰ হস্তগত কৰিলে। এটা এটাকৈ আটাই-বিলাক বিদ্রোহী ধৰা পৰিল। নিয়মমতে বিচাৰ কৰি, সেনাপতি ডিব্ৰুজিঙ, খেজাল জেনেৰেল, নিবন্ধন চুবাচাৰ আৰু কৰ্জো মণিপুৰীৰ প্ৰাণ-দণ্ড কৰা হয়; আৰু কিছুমানক

টিকেন্সজিঙ সেনাপতি,
খেজাল জেনেৰেল
আদিৰ প্ৰাণদণ্ড

দীপান্তৰ কৰা হ'ল। আইন অনুসাবে এই অপৰাধত গৱৰ্ণমেণ্টে মণিপুৰ ৰাজ্য ইংৰাজ ৰাজ্যভুক্ত কৰি ল'ব পাৰিলেহেঁতেন; কিন্তু দয়াশীলা মহাৰাণী ভাৰতেশ্বৰীয়ে অনুগ্ৰহ কৰি এৰি দি, মণিপুৰৰ ৰজাৰ হাততে আকৌ

মণিপুৰ ৰাজ্য সমৰ্পণ কৰিলে। সুৰচন্দ্ৰ আৰু তেওঁৰ ভায়েকসকলৰ ওপৰত সিবিলাকৰ অসং চৰিত্ৰৰ বাবে অসন্তুষ্ট হৈ, গৱৰ্ণমেণ্টে সিবিলাকৰ কৈদৰ বংশধৰক ছাত্ৰ পেলাই, দদায়েক নৰসিং সিংহৰ নাতি (চৌৰী জৈমাৰ পুতেক) চুড়চাঁদ নামে পাঁচ বছৰ বয়সীয়া কোঁৱৰ এটিক 'চুড়চন্দ্ৰসিংহ' নাম দি ৰাজপদত মনোনীত কৰা হ'ল। চুড়চন্দ্ৰসিংহ নামালক। যিমান দিনলৈ তেওঁ সিংহাসনত মুঠে, যিমান দিনলৈ মণিপুৰে বছৰেকত পঞ্চাছ হাজাৰ টকা ইংৰাজ গৱৰ্ণমেণ্টক কৰ দিবৰ স্থিৰ হয়। ইয়াৰ উপৰিও যুদ্ধৰ খৰচৰ বাবদ আঠে লক্ষ টকা দণ্ড আৰু দেশবন্দা কুলি ধৰা আৰু দাসত্ব প্ৰথা একেবাৰে উঠাই দিবৰ নিষিদ্ধে হুকুম দিয়া হয়।

ইং ১৮২১ চনৰ ২৪ মাৰ্চৰ দিনা কুইটেন চাহাবৰ মৃত্যু ঘটে। সেই সময়ত পৰা সেই চনৰে ২৭ মেই ডাবিথলৈকে জেনেৰেল (পাছত চাৰ) এইচ, কলেট্ চাহাব একটিং চিফ্ কমিচনাৰ হয়।

চাৰ্. উইলিয়াম ওৱাৰ্ড্.

পাচে ইং ১৮৯১ চনত মিঃ (পাচত চাৰ্. উইলিয়াম্) ডবলিউ. ই. ওৱাৰ্ড্ চাহাব এই দেশৰ নিগাজী চিফ্ কমিচনাৰ হৈ আছে। এই বছৰতে (ইং ১৮৯১ চনত) ভূটীয়াইতবে সৈতে মনান্তৰ হয় আৰু লুচাইব লগত যুদ্ধ লাগে। কামৰূপ জিলাত

লুচাই যুদ্ধ

ভূটীয়াইতে আগৰ বছৰবেপৰা ভিক্কাৰ চলনা কৰি, ইংৰাজ প্ৰজাৰ ওপৰত অভ্যাচাৰ কৰি আহিছিল। চাৰি কি আঠজন ভূটীয়া একেলগ হৈ, কোনো গাঁওলৈ গৈ, কাৰো ঘৰৰ দুৱাৰ-মুখত হুটা-মান জলকীয়া থৈ, দুহোন এমোন খান খুজিছিল। খান দিব নোৱাৰিলে বা নিদিলে সিহঁতে টকা বা গৰু-মহ ইত্যাদি বলেৰে কাঢ়ি লৈ গৈছিল। এই অভ্যাচাৰৰ নিবাৰণৰ অৰ্থে ভূটানৰ ৰজা দেৱৰাজক অনুবোধ কৰা হয়; আৰু কোকিলাবাৰী নামে ঠাইত ৩০ জন সৈন্যক প্ৰহৰীকৰ্ণে ৰখা হয়। সেই বাটেই ভূটীয়াইত অহা-হোৱা কৰিছিল। ভূটীয়া মানুহ অস্ত্ৰ লৈ যাতে কোনো বৰমে কামৰূপলৈ সোমাব নোৱাৰে, তাৰ নিষিদ্ধে বিশেষ দৃষ্টি ৰাখিবলৈ প্ৰহৰীবিলাকক আদেশ দিয়া হৈছিল; আৰু সেই প্ৰহৰীবিলাক ৰখাৰ খৰচ ভূটীয়া ৰজা দেৱৰাজে দিব লগা হৈছিল। ইং ১৮৯০ চনতে চেপ্তেম্বৰ মাহৰ ২ তাৰিখে লুচাইইতে তাৰ পলিটিকেল এজেন্ট কাপ্তান ব্ৰাউন্ চাহাবক হত্যা কৰে আৰু আইজাল আৰু চাংচিল নামে বন-দুৰ্গ আক্ৰমণ কৰে। শিলছৰপৰা চুইক্টন্ আৰু টাইট্‌লাৰ চাহাবে এদল সৈন্য লৈ তালৈ আহিব খুজিছিল,—এনেতে লুচাইইতে সেই সৈন্যদলক আক্ৰমণ কৰি চুইক্টন্ চাহাবক হত্যা কৰে। তেতিয়া টাইট্‌লাৰ চাহাবে সেনাপতি হৈ ২৮ চেপ্তেম্বৰৰ দিনা চাংচিললৈ গৈ, দুৰ্গত বদ্ধ হৈ থকা সৈন্যবিলাকক মুক্ত কৰে। দুশ সৈন্য লৈ ওৱাৰ্ট্‌চন্ চাহাবে ৩০ চেপ্তেম্বৰত আৰু ম্যাকেৰ চাহাব ৫ অক্টোবৰত চাংচিলত উপস্থিত হয় গৈ। তেতিয়া লুচাইইতৰ লগত নিয়মযতে যুদ্ধ হয়।

ৰাজতে দুমাহ সোণাই নৈব পশ্চিম কালৰ লুচাইবোৰে পৰাজয় স্বীকাৰ কৰি, ইংৰাজ শাসনৰ তললৈ আহে। সিহঁতৰ তিনিজন চৰ্দাৰ—বল্কম্, লেজ্. পুন্না, আৰু আত্মলাক ৰখি আনি হাজাৰবিাগৰ ফেলত বদ্ধ কৰা হয়; তাৰে প্ৰথম দুজনে ফেলতে আত্মহত্যা কৰে। পূবকালৰ লুচাইইত ইং ১৮৭১ চনৰেপৰা এই পৰ্য্যন্ত অতি শান্তভাবে চলি আহিছিল। পাচে ইং ১৮৯১ চনৰ ১লা মাৰ্চ তাৰিখে লালবুৰা গাঁৱৰ মানুহবিলাকে ম্যাকেৰ চাহাবক আক্ৰমণ কৰে,—আৰু চাৰিঘন গাঁৱৰ ওপৰত লুচাইইতে বিদ্ৰোহ কৰে। পশ্চিমকালৰ লুচাইবোৰে এই বিদ্ৰোহত পূবকালৰ লুচাইবোৰক অলপো সহায় কৰা নাছিল। ম্যাকেৰ চাহাবে ক্ৰমে ক্ৰমে বিদ্ৰোহী গাওঁকেইখন ধ্বংস কৰে। ইয়াৰ

পাছত ইংৰাজসেনাৰ মন আনফালে আকৃষ্ট কৰিবৰ মনেৰে কেইটামান লুচাৰে হাইলাকান্দি বেৰোকেৰা চাহ-বাগিছা আক্ৰমণ কৰি ৪২টা কুলিক হত্যা কৰে; আৰু হাউলুং লুচাইহঁতে কাপ্তান চেম্প্ৰীলক আক্ৰমণ কৰে। এই অপৰাধতে হাউলুংইতৰো কেইখনমান গাঁও ইংৰাজ সেনাৰ হাতত ধ্বংস পায়। ইং ১৮২২ চনৰ জুন মাহত এই লুচাই অভিযান শেষ হয়।

ইং ১৮২৩ চনত আবৰবোৰে সদিয়াক ওচৰত পুলিচৰ চিপাহীবোৰক আক্ৰমণ কৰে। সেই নিমিত্তে সিহঁতৰ লগত গৰ্ৱৰ্মেৰ্কে যুদ্ধ কৰিব লগাত পৰে। ইংৰাজৰ সৈন্য আবৰবীতক পৰাস্ত কৰি আৰু যথোচিত দণ্ড দি, ইং ১৮২৪ চনৰ ১৪ মাৰ্চত সাদিয়ালৈ

আবৰ অভিযান

উভতি আহে। এই যুদ্ধত কুলিকটা মিচিৰিহঁতে আবৰবীতক কিছু পৰিমাণে সহানুভূতি দেখুৱাইছিল। সেই কাৰণে আবৰবীতৰ লগতে সিহঁতকো ইংৰাজ ৰাজ্যৰ হাট-বজাৰলৈ অহা-বন্ধ কৰা হয়। হঠাৎ এদিন ৰাতিপুৱা কেইটামান কুকীয়ে এখন নগাৰ গাঁও আক্ৰমণ কৰি বুনিহ, ভিৰোতা আৰু ল'ৰাই ২৬ জন নগাক হত্যা কৰে। সেই কাৰণে সিহঁতক যথেষ্ট পৰিমাণে শাস্তি দিয়া হয়; আৰু এই বছৰতে মণিপুৰ আৰু চীনৰ পৰ্বতৰ সীমানাও ঠিক কৰা যায়। ইং ১৮২৪ চনত পৰ্বতীয়া জাতিৰ কোনো উৎপাত নাই; গতিকেই ওৱাৰ্ড্ চাহাবে এই বছৰটো কিছু পৰিমাণে শান্তিৰে দেশ শাসন কৰিব পাৰিছিল।

এওঁৰ শাসন কালতে আসামৰ মাটিবিলাকৰ জেণী বিভাগ কৰি প্ৰায় দুগুণ পৰিমাণে ৰাজহৰ নিৰ্বিধ বঢ়াবলৈ প্ৰস্তাব কৰা হয়; আৰু তাতে আসামৰ প্ৰত্যেক জিলা আৰু মহকুমাৰ ৰায়তৰ সভা-সমিতি বহি হলদুল লাগি পৰিছিল। দৰং জিলাৰ অন্তৰ্গত পাখৰিঘাট তহচিলৰ ৰায়তবিলাকে এটা চুবুৰীয়াতকৈ বিদ্ৰোহৰ দৰে ঘটনা ঘটাই, কিছু পৰিমাণে ৰাজকোৱ শাস্তিবদ্ধকৰ বন্ধকৰ ওপৰি মুখত প্ৰাণো এবিৰলগা হৈছিল। পাচে, এই নিৰ্বিধমতে দুখীয়া অসমীয়াৰ পক্ষে বৰ চান যেন হোৱাত, ভাৰত গৰ্ৱৰ্মেৰ্কে পুনৰ বিচাৰ কৰি, তাতকৈ অলপ কমাই, আকৌ নতুন নিৰ্বিধ ধাৰ্য কৰি দিলে।

ইং ১৮২৫ চনত ওৱাৰ্ড্ চাহাবে ছুটী লয়। তেওঁৰ পদত তিনি মাহৰ নিমিত্তে মিঃ ল্যৱেল চাহাবে একটং কৰেহি। উত্তৰ লুচাইহঁতৰ কেঁকমাই ইংৰাজ চৰকাৰৰ

মিঃ চি. জে. ল্যৱেল হুকুম অমান্ত কৰাত, তাতে দোষ ধৰি, তেওঁক তিনি-কুৰি বন্ধক জৰিয়না দিবৰ হুকুম হৈছিল। পাচে তেওঁ

সেই জৰিয়না আদায় নকৰাত, ল্যৱেল চাহাবে তেওঁৰ বিপক্ষে সৈন্য পঠায়। তেতিয়া কেঁকমাই ভয় পাই, জৰিয়না দি বন্ধা পায়। সেই অৰ্থি (ইং ১৮২৫ চনৰ এপ্ৰেল-পৰা) উত্তৰ লুচাই পৰ্বতত ইংৰাজৰ শাসন দৃঢ়ৰূপে স্থাপিত হয়।

ইং ১৮২৬ চনৰ অক্টোবৰ মাহত ওৱাৰ্ড্ চাহাব ছুটীৰ অন্তত আকৌ আসামলৈ বুলি আহি, ইং ১৮২৬ চনৰ নবেম্বৰ মাহত পেকন লৈ যায়।

চাৰ্, হেন্ৰি কটন্

ইং ১৮৯৬ চনত চাৰ্, উইলিয়ম ওয়াৰ্ডে পেকন লৈ বোহাত অনাবেবল যি: এইচ. ক্ৰে. কটন্ চাহাব (পাছত চাৰ্, হেন্ৰি কটন্) আসামৰ চিফ্, কমিচনাৰ হৈ আছে। এই বছৰতে কেইটামান আপাটানাৰে (আপাটানী) পদো নামে এক মিবীৰ ঘৰ আক্ৰমণ কৰি, পদো আৰু তাৰ পুতেকক হত্যা কৰে, আৰু কেইজনীয়ান ভিবোতা মানুহ ধৰি লৈ যায়। নগা গোটাৱিয়েকেও মণিপুৰৰ উত্তৰ-পূব কোণত সোবাংফুৰী নামে এখন গাঁও লুট কৰে। তালৈ হুদল সৈন্য পঠোৱা হয়, আৰু তেওঁলোকে সেই অভ্যাচাৰীবিলাকক ইংৰাজ ৰাজ্যলৈ আহিবলৈ মানা কৰা হকুম বহিত কৰা হয়।

এইজন চিফ্, কমিচনাৰৰ আমোলতে, ইং ১৮৯৭ চনৰ ১২ জুনত এটা অতি ভয়ঙ্কৰ ভূমিকম্প হৈ, আসামৰ ৰাজধানী শ্বিলং আৰু আন আন নগৰ কেইখনমান উচ্চ প্ৰায় হয়। এইটো আসামত এটা বৰ ডাঙৰ ভূমিকম্প; এনেকুৱা ভূমিকম্প আসামত পূৰ্বে প্ৰায় হুটা মাথোন হৈ গৈছে বুলি মানুহে কয়, এটা ইং ১৭৫৩ চনৰ চ'তৰ চাৰিদিন, বৃহস্পতিবাৰ, দিনৰ ভাটিবেলা,—আৰু আনটো ইং ১৭৭৬ চনৰ আঘোণ মাহৰ কোনোবা এদিন, দিনৰ ৫ দণ্ড সময়ত।

ইং ১৮৯৮ চনত লুচাই পাহাৰৰ উত্তৰ আৰু দক্ষিণ ভাগ একেলগ কৰি চিফ্, কমিচনাৰৰ অধীনত ৰখা হয়। এওঁৰ দিনতে ইং ১৮৯৯ চনত ভাৰতবৰ্ষৰ পৰ্বৰৰ কেনেবেল (বৰলাট) লৰ্ড কৰ্জন চাহাব মহোদয়ে আসামত পদাৰ্পণ কৰেহি। তেওঁ আসামৰ অতি উজনিভাগ যাব্বেবিটা, লিছু, প্ৰভৃতি লৰ্ড কৰ্জনৰ শুভাগমন ঠাইলৈকে পৰিদৰ্শন কৰি আহি, ডিব্ৰুগড় আৰু তেজপুৰৰ অধিবাসীসকলৰপৰা অভিনন্দন-পত্ৰ গ্ৰহণ কৰিছিল। ওহাহাটীত আসামৰ সকলো জিলাৰ মুখিয়াল মানুহৰে গঠিত এখন দৰবাৰ বহিছিল। তাত প্ৰজাসকলৰ ফালৰপৰা বৰলাট বাহাদুৰক সন্মান কৰি এখনি অভিনন্দন পত্ৰ দিয়া হৈছিল।

এইজন চিফ্, কমিচনাৰৰ বন্ধতে ওহাহাটীত “কটন কলেজ” আৰু ডিব্ৰুগড়ত “বেবী হোৱাইট্, মেডিকেল স্কুল” স্থাপিত হয়। কটন চাহাবে আসামৰ কুলি আইনৰ নিয়ম সংশোধনৰ প্ৰস্তাৱ কৰি, অসমীয়া মানুহৰ বিশেষ প্ৰিয়পাত্ৰ হৈ উঠে। এওঁ উন্নত আৰু কুৰি, হুটা শতাব্দীত আসাম শাসন কৰিবলৈ পায়, আৰু তেওঁৰ শাসন কালতে

মিকালে দুটা শতাব্দীৰ ভাৰতেশ্বৰী মহাবাহী ভিটৌবীয়া ইং ১২০১ চনত বৰ্ণী হোৱাত, তেওঁৰ বৰপুত্ৰক লগত এড্‌ওয়ার্ড ইংলণ্ডৰ মহাবাহী আৰু ভাৰতৰ সম্ৰাট হয়। কটন চাহাবক দেশীয়া মানুহে বৰ ভাল পাইছিল। তেওঁ পঞ্চন লৈ ঘোঁৰাৰ পাছত, ইং ১২০৫ চনত এপ্ৰিল মাহত তেওঁৰ প্ৰজাবংশলতাৰ চিনস্বৰূপে অসমীয়া বাইছে গুৱাহাটীৰ “কৰ্জন হল”ত মাৰ্বেল পাথৰত তেওঁৰ প্ৰতিমূৰ্তি এটি প্ৰতিষ্ঠা কৰে।

ইং ১২০৫ চনত চাৰ হেন্ৰি কটন চাহাবে কামৰণৰা একেৰাৰে বেলানি লয়।

চাৰ্. বেম্ফিল্ড্, ফুলাৰ

চাৰ্ হেন্ৰি কটন চাহাবৰ পাছত, ইং ১৯০২ চনত (এপ্ৰেল মাহৰ কোনোবা এক তাৰিখে) অনাবাবল্ জে. বি. ফুলাৰ (পাছত চাৰ্ বেম্ফিল্ড্, ফুলাৰ) চাহাব আসামৰ চিফ্ কমিচনাৰ হয়। এইজনা বৰ উদ্যতিতীয়া আৰু প্ৰজ্ঞাবদ্ধ শাসনকৰ্তা আছিল। ফুলাৰ চাহাবে তেওঁৰ শাসনৰ কালত প্ৰজ্ঞাহিতকৰ কাৰ্য্য ভালমান কৰিলে। তাৰ ভিতৰত গাওঁবুঢ়াক বঁটা দিয়াৰ নিয়ম, যোজাদাৰী প্ৰথাৰ পুনৰ প্ৰচলন, শিক্ষা-বিভাগৰ সংস্কাৰ, অসমীয়া সাহিত্য কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ত পাঠ্য কৰা, কটন কলেজটি প্ৰথম শ্ৰেণীলৈ তোলা, মাটিৰ কুৰি বছৰীয়া বন্ধবন্তী, চৰ্কাৰী পদত অসমীয়ক আগ বাছনি দান, আহোম ছাত্ৰক বিনা মাচুলে স্কুল-কলেজত পঢ়িবলৈ সুবিধা দিয়া, এই-বিলাকেই বাই। এওঁৰ শাসনৰ কালতে, ১৯০২ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ২৬ জুন তাৰিখে ইংলণ্ড আৰু ভাৰতৰ নানা প্ৰদেশত ভাৰত-সম্ৰাট্ সপ্তম এড্‌ৱাৰ্ডৰ ৰাজ্যাভিষেক উৎসৱ পতা হয়। এইজনা চিফ্ কমিচনাৰ চাহাবেই শিৱসাগৰ জিলাৰ সদৰ ঠাই শিৱসাগৰ-পৰা যোৰহাটলৈ তুলি আনিবলৈ আদেশ কৰে। ইং ১৯০৫ চনৰ ১৬ অক্টোবৰপৰা আসামৰ চিফ্ কমিচনাৰৰ পদ উঠাই দিয়া হয়।

চাৰ বেমফিল্ড্ ফুলাৰ

অনাবেষন্ মিউচাৰ ফুলাৰ চাহাব চিক্ কৰিচনাৰ হৈ থাকোঁতেই, বৰদেখৰপৰা কেইখনমান জিলা (যেনে, চট্টগ্ৰাম, ঢাকা, বয়সনসিংহ, বাজনাহী, দিনাজপুৰ, ঝালদহ, জলপাইগুৰি প্ৰভৃতি বিভাগ) অনবন্ত লগ লগাই "পূৰ্ববঙ্গ আৰু আলাম" নামে এখন

পূৰ্ববঙ্গ আৰু আলাম নতুন প্ৰদেশ সৃষ্টি কৰি, ইং ১৯০৫ চনৰ অক্টোবৰমণৰা আলামৰ চিক্ কৰিচনাৰ পদ উঠাই দি, সেই নতুন

প্ৰদেশৰ নিমিত্তে লেক্টেনেণ্ট গৱৰ্ণৰ বা সৰু লাটৰ পদ সৃষ্টি কৰা হয়। ফুলাৰ চাহাবেই সেই নতুন প্ৰদেশৰ প্ৰথম সৰু বা ছবলীয়া লাট্ হয়; কিন্তু সেই পদত ডেউ প্ৰায় এবছৰ মানহে থাকিল; তাৰ পাছত ডেউ কাৰ্য্যপৰা একেবাৰে অৱসৰ লৈ নিজ দেশলৈ গ'লগৈ।

চাৰ লেঞ্চলট্ হেয়াৰ

ফুলাৰ চাহাবৰ পাহত ইং ১২০৬ চনৰ ১১ আগষ্টৰপৰা অনাবেষল্ মিঃ হেয়াৰ (পাহত চাৰ লেঞ্চলট্ হেয়াৰ) পূৰ্ববদ আৰু আসাবৰ লেক্টেনেণ্ট পৰ্ণৰ বা (হুৰলীয়া লাট্) হয়। তেওঁৰ আৰোলত বঙ্গদেশৰ “বদেঈ আন্দোলন আন্দোলন” আৰু বাঙ্গালোহী দলৰ উৎপাতত এই দেশতো শান্তি নোহোৱা হৈছিল। তেওঁৰ শাসনতে ১২০৮ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত যোৰহাটত এখন “কৃষি আৰু শিল্প” প্ৰদৰ্শনী মেলা পতা হৈছিল। তেওঁৰ আৰোলতে নতুন প্ৰদেশৰ ব্যৱস্থাপক সভাত তিনিজন অসমীয়া আৰু এখন চাহকৰ ইংৰাজ আসাবৰ প্ৰতিনিধি সভা নিযুক্ত হয়। বনজাৰ বকৰা, বজীয়া-টংলা বেইলঙৰে মাণিকচন্দ্ৰ বকৰা, ভূবনৰাম দাস। তেওঁৰ দিনতে বজীয়াৰপৰা টংলালৈকে বেইলঙৰে লাইন বঢ়োৱা হয়, আৰু গুৱাহাটীৰ ওচৰৰ আমিনগাঁও উঠোনৰপৰা বাজে বাজে কলিকতালৈ চমু বেলবাট যুক্ত হৈ উঠে।

এওঁৰ দিনতে ইং ১২১১ চনৰ মাৰ্চ মাহত আবৰ পাহাবলৈ বাওঁতে সদিন্নাৰ এচিষ্টেণ্ট পলিটিকেল এজেন্ট মিঃ উইলিয়ম্‌চন্‌ আৰু ডাক্তৰ গ্ৰেগৰচনক সন্মিলে ধৰ-আবৰে বধ কৰে। সেইবাবে আবৰৰ বিৰুদ্ধে ব্ৰিটিছ বণ-বল পঠিওৱা হয়। তেওঁৰ দিনতে ভাৰত-মন্ডাট সপ্তম এড্‌গৱাৰ্ড্‌ ইং ১২১০ চনত লণ্ডন এড্‌গৱাৰ্ড্‌ৰ মৃত্যু বৰ্ণী হয়, আৰু যুৱৰাজ গ্ৰিক অৰ্ণ্ড্‌গেলচে ‘জৰ্জ্‌ ডি কিপ্‌থ্‌’ বা পক্ষৰ জৰ্জ্‌ নাম লৈ গ্ৰেট্‌ ব্ৰিটেইন আৰু আৱৰ্ণেণ্ডৰ বাৰুণাটত উঠি ভাৰতৰ মন্ডাট হয়। ইং ১২১১ চনৰ আগষ্ট মাহত চাৰ্‌ লেঞ্চলট্‌ চাহাবে এই প্ৰদেশৰপৰা পেন্সন লৈ বিদায় হয়।

চাৰ চাৰ্লচ ফুৰাৰ্ট্‌ বেইলী

চাৰ লেফ্‌লট্‌ হেয়াৰ চাহাব পেকন লৈ যোৱাত, ইং ১৯১১ চনৰ ২৩ আগষ্টত চাৰ্‌ চাৰ্লচ ফুৰাৰ্ট্‌ বেইলী চাহাব “পূৰ্ববঙ্গ আৰু আসাম”ৰ লেফ্‌টেনেণ্ট গৱৰ্ণৰ হয়হি। ইয়াৰ আগৈয়েও ইং ১৯০৮ চনত তেওঁ তিনি মাহৰ নিমিত্তে এই পদত অস্থায়ীভাবে আছিলহি। পাছৰ বাৰত তেওঁ নিগাজীকৈ লেফ্‌টেনেণ্ট গৱৰ্ণৰ হৈ অহা চাৰিবাছমান হওঁতেই, ইং ১৯১১ চনৰ ১২ ডিচেম্বৰত দিল্লীত পঞ্চম জৰ্জৰ অভিষেক দৰবাব হয়।

পঞ্চম জৰ্জৰ অভিষেক

ভাৰতবৰ্ষত ব্ৰিটিছ ৰাজৰ অভিষেক এয়ে প্ৰথম। সেই দৰবাবলৈ ভাৰতৰ সকলো ঠাইৰেপৰা প্ৰতিনিধি প্ৰজা বাহি নিয়া হৈছিল। ভাৰতবৰ্ষৰ মিত্ৰ ৰজাসকল, গৱৰ্ণৰ ছেনেবেল, প্ৰধান প্ৰধান বিষয়া, সদস্য আৰু সম্ৰাজ্ঞীক “লিখন” কৰে। সেই দৰবাবতে সম্ৰাটে ভাৰতবাসীক শিক্ষাৰ অৰ্থে সবহীয়াতকৈ ধন ব্যৱ কৰাৰ আশা দিয়ে, আৰু সৈনিক বিভাগৰ কিছুমান ডালৰ চাকৰি ভাৰতবাসীলৈ আগবঢ়ায়; ভাৰতৰ বৰ লাট্‌ লৰ্ড হাৰ্ডিঞ্জ সেইবিলাক ঘোষণা কৰে। সেই প্ৰসংগতে সম্ৰাটৰ আজ্ঞা অনুসৰি কলিকতাৰপৰা ভাৰতবৰ্ষৰ ৰাজধানী দিল্লীলৈ তুলি দিল্লী ভাৰতৰ ৰাজধানী নিয়া হয়; পূৰ্ববঙ্গক আকৌ বঙ্গদেশৰ লগ লগাই তাত এজন গৱৰ্ণৰ দিয়া হয়; আসামক আকৌ সুকীয়া কৰি চিফ্‌ কমিচনাৰৰ তলত থোৱা হয়; “বিহাৰ আৰু উমিছ্‌তা” নামে এখন নতুন প্ৰদেশ গঠন কৰি, তাত নতুনকৈ এজন লেফ্‌টেনেণ্ট্‌ গৱৰ্ণৰ দিয়া হয়। চাৰ চাৰ্লচ ফুৰাৰ্ট্‌ বেইলী চাহাবক সেই প্ৰদেশৰ প্ৰথম লেফ্‌টেনেণ্ট্‌ গৱৰ্ণৰ কৰি পঠিওৱা হয়।

দিল্লীৰ দৰবাবৰ কাৰ্য শেষ হলেও, সম্ৰাট এবাৰ নেপালত চিকাৰ কৰিবলৈ গৈছিল; তাৰ পাছত কলিকতাত মহাপদাৰোহেৰে অভ্যৰ্থনা দিয়া হয়। ১৯১২ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ৮ জানুৱাৰী তাৰিখে সম্ৰাট আৰু সম্ৰাজ্ঞীয়ে কলিকতা এৰি, বোম্বায়েৰি বিলাতলৈ যাত্ৰা কৰে। ব্ৰিটিছ সম্ৰাটসকলৰ ভিতৰত পঞ্চম জৰ্জেই পোন প্ৰথমে ভাৰতবৰ্ষত পদাৰ্পণ কৰেহি।

চাৰ আৰ্চডেল্ আৰ্ল

ইং ১৯১১ চনৰ ১২ ডিচেম্বৰত ভাৰতেশ্বৰ মহাবাছ পঞ্চম ভৰ্ত্তে দিল্লী দৰবাৰত স্বয়ং ঘোষণা কৰা মতে, ইং ১৯১২ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ১লা এপ্ৰেলৰপৰা এই দেশ পুনৰ আগবঢ়বে সুকীয়া হৈ পৰি, চিফ্ কমিচনাৰৰ শাসনলৈ আহে; আৰু অনাবেষল্ আৰ্চডেল্ আৰ্ল চাহাব এই নতুন গৱৰ্ণমেণ্টৰ প্ৰথম চিফ্ কমিচনাৰ হয়। কিন্তু আসাম সুকীয়া প্ৰদেশ-ৰূপে পুনৰ গঠিত হোৱাৰ পাছত, ভাৰত গৱৰ্ণমেণ্টৰ ১৯১২ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ১৪ নবেম্বৰৰ ঘোষণা মতে, ইং ১৯১৩ চনৰ ২ জানুৱাৰীৰপৰা আসামৰ চিফ্ কমিচনাৰক দেশ চলাবৰ নিমিত্তে এখন ব্যৱস্থাপক সভা (Legislative Council) বা “মন্ত্ৰী-বেল” দিয়া হয়। এই কাউন্সিল বা মন্ত্ৰীমেলত ১৯০৯ চনৰ ইণ্ডিয়া কাউন্সিল আইন অনুসৰি ১১ জন প্ৰজাব আৰু ১৩ জন গৱৰ্ণমেণ্টৰ বাছনি মতে, সৰ্বমুঠ ২৪ জন সদস্য বা মেম্বৰ নিযুক্ত হয়। আসাম গৱৰ্ণমেণ্ট সৃষ্টি হ’বৰপৰা আসামৰ চিফ্ কমিচনাৰক লেজিচলেটিভ্ কাউন্সিল দিয়া এয়ে প্ৰথম। তলত দিয়া মেম্বৰসকলৰদ্বাৰা আসামৰ এই সৰ্বপ্ৰথম কাউন্সিল গঠিত হয়।

(গৱৰ্ণমেণ্টৰ বাছনি)

- ১। অনাবেষল্ চাৰ্চডেল্ আৰ্ল K.C.I.E.
আসামৰ চিফ্ কমিচনাৰ—প্ৰেচিডেণ্ট
- ২। অনাবেষল্ কৰ্ণেল পি. আৰ. টি. গৰ্ডন্ I.A. ; C.S.I.
আসাম ভেলিৰ কমিচনাৰ—ভাইচ প্ৰেচিডেণ্ট
- ৩। মি: এফ্., চি. হেনিকাৰ (অনাবেষল্) I.C.S.
চুবৰা ভেলিৰ একটিং কমিচনাৰ—মেম্বৰ
- ৪। অনাবেষল্ মি: ডব্লিউ. জে. বীড্ I.C.S.
চিফ্ কমিচনাৰৰ চিফ্ চেক্ৰেটাৰী—মেম্বৰ
- ৫। অনাবেষল্ মেজৰ ডব্লিউ. এম. কেবেজী I.A.
চিফ্ কমিচনাৰৰ চেক্ৰেণ্ড চেক্ৰেটাৰী—মেম্বৰ
- ৬। অনাবেষল্ কৰ্ণেল আৰ. এন্. ফেবেল I.M.S. ; C.I.E.
ইলপেণ্টৰ কেমেবেল, Medical Deptt.—মেম্বৰ

আসাম কাউন্সিলৰ নতুন অফিচিয়েল অৰ্থাৎ প্ৰজাই বাহিৰে গঠোৱা মেম্বৰসকলৰ বাছনি যতে অনাবেষল ক্ষীণত ঘনত্ৰাৰ বকৰা ৰায়বাহাদুৰ ইণ্ডিয়া কাউন্সিলৰ মেম্বৰ নিৰ্বাচিত হৈ, আসাম কাউন্সিলৰ আসন এৰি দিয়াত, তেওঁৰ ঠাইত অনাবেষল মি: এ. এল. প্লেফেক্সৰ লোকেল বোৰ্ডৰ মেম্বৰ নিৰ্বাচিত হয়। আসাম গৱৰ্ণমেণ্টৰ আইন উপদেষ্টা বা লিগাল বিষয়ত্ৰেফাৰ অনাবেষল মি: আব্দুল হকিম, B. A. (Cal. & Contab) L.L.B. বাৰিষ্ঠাৰ চাহাব আসাম কাউন্সিলৰ মেম্বৰ মনোনীত হোৱাত অনাবেষল ৰায় ফুলালচন্দ্ৰ দেৱ বাহাদুৰে তেওঁৰ আসন এৰি দিবলগা হয়। আৰু ইণ্ডিয়া কাউন্সিলৰ আসামৰ অফিচিয়েল প্ৰতিনিধি মেম্বৰ অনাবেষল মি: জে, চি, আববদুই C.I.E. চাহাবে তেওঁৰ নিগাজী কামত হাজিৰ হোৱাত, অনাবেষল মি: হেনিকাৰ চাহাবে আসাম কাউন্সিলৰ আসন এৰি দিয়ে।

চাৰ্ছ ডেপুটী আৰ্জ বাহাদুৰৰ আমোলত আসামৰ উন্নতিকল্পে ভালেমান সদুপ্ৰণালী হাতত লোৱা হয়। তাৰ ভিতৰত (১) আসামত আইন কলেজ দান, (২) গাঁৱলীয়া স্বাস্থ্য বিধান, (৩) গাঁৱত বিস্তৃত খোৱা পানী যোগানৰ বহল ব্যৱস্থা; (৪) আসাম

আৰ্জ ল কলেজ

প্ৰদেশত ব্যতায়তৰ সুচল বঢ়োৱা, (৫) ৰায়ত-শাসনৰ শিক্ষা দিয়াৰ অৰ্থে গাঁৱলীয়া পঞ্চায়ত সংগঠন, (৬) লোকেল চেল্ফ গৱৰ্ণমেণ্ট বিল বা আসামত ৰায়ত-শাসনৰ ক্ষমতা দিয়াৰ ব্যৱস্থা, (৭) আহোমৰ উন্নতি কল্পে সিবিলাকক বিবিধ বিষয়ত গৱৰ্ণমেণ্টৰ বিশেষ অনুগ্ৰহ দান, (৮) আগবঢ়িনীয়া পুখি, বুৰঞ্জী, চিত্ৰিত শিল, আৰু খনিকৰী কাৰ্য্যৰ চিন সুবক্ষণৰ ব্যৱস্থা, (৯) আসামত শিল্প শিক্ষাদিৰ উন্নতি বিস্তাৰৰ আয়োজন, এইবিলাকেই প্ৰধান। বৃঠৈক ক'বলৈ প'লে, এইখনা চিক্ কামচনাৰ আমোলত আসামৰ উন্নতিৰ এটা অভিনৱ যুগান্তৰৰ আগন্তুক মিলে।

তেওঁ চাহাব ছুটিত যাওঁতে ১৯১৪ চনৰ ১৫ এপ্ৰেলৰপৰা আসাম উপত্যকাৰ কমিচনাৰ অনাবেষল কৰ্ণেল গৰ্ডন চাহাব আসামৰ একটিং চিক্ কামচনাৰ হয়। পাচে

কৰ্ণেল গৰ্ডন

তেওঁৰ অস্থায়ী শাসনৰ কাল পূৰ্ণ হ'বলৈ নৌ পাওঁতেই ইউৰোপত ব্ৰিটিছ ৰাজে আৰ্থাৰীৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ ঘোষণা কৰিবলগা হয়, আৰু সেই হেতুকে ইউৰোপৰ মহাবণ। ছুটীৰ কাল উকলিবলৈ নৌ পাওঁতেই চাৰিমাহৰ অন্তত চাৰ্ছ ডেপুটী আৰ্জ হুৰি আহি আসাম শাসনৰ ভাৰ লবহি লগাত পৰে; আৰু কৰ্ণেল গৰ্ডন চাহাবে আকৌ তেওঁৰ নিগাজী পদত কামচনাৰ হয়হি।

ছুটীৰপৰা উলটি আহি, চাৰ্ছ ডেপুটী আৰ্জ চাহাবে এই দেশৰ উপকাৰৰ অৰ্থে তেওঁৰ কেইবাটাও মহৎ সংকল্প কাৰ্য্যত পৰিণত কৰেহি। তাৰ ভিতৰত গুৱাহাটীত "আৰ্জ ল কলেজ", শ্বিলঙত "ইণ্ডিয়ান চেমিটেক্সিয়া" (আলহী আশ্ৰম) আৰু "পেণ্ডিৱৰ

ইন্টিগ্ৰিটী (বা বলিয়া) দ্বাৰে কানোবাবপৰা হোৱা বোপৰ চিকিৎসালয়) স্থাপন, এইবিলাকেই বাই। ইয়াত বাক্‌চেণ্ড আৰু ভালেমান বিয়ন্ত আসামৰ উন্নতি দাখিবলৈ তেওঁৰ সংকল্প আছিল; কিন্তু ইউৰোপৰ মহাবিপৰ্য্য দিমিত্তে বাক্‌চেণ্ডলৈও ঘনৰ মাটনি পৰাও, সেই সংকল্পমতে তেওঁ কাৰ্য্য কৰি উঠিবলৈ নোৱাৰিলে। তথাপি পাৰ্থ্যমানে প্ৰজাৰ উপকাৰ কৰিবলৈ তেওঁ যত্নৰ ক্ৰটি কৰা নাছিল। চাব আৰ্চডেল আৰ্ণ এজন প্ৰজাবন্ধক শাসনকৰ্ত্তা আছিল। তেওঁৰ শাসনৰ কাল উকলি যোৱাৰ পাছতো তেওঁক আৰু এবছৰ লম্বা কঢ়াই দিয়া হৈছিল। তাৰ পাছত ১৯১৮ চনৰ ৩১ মাৰ্চলৈকে পূৰ্বা হুবহু তেওঁ আসাম শাসন কৰি, আসামত অভয়ন সূতাৰ বৈ, ইয়াৰপৰা পেকনত যেনাবি লৈ, বৰলৈ প'লগৈ। এইখনা চিক্‌কমিচনাৰ আৱোলতে ভাৰত শাসন-সংস্থাৰ সংক্ৰান্ত অনুসন্ধানৰ উদ্দেশ্যে ইংলণ্ডৰপৰা য়েটেণ্ড চাহাবে ভাৰতবৰ্ষলৈ আহি ইয়াৰ লাগতিয়াল কেন্দ্ৰস্থলবিলাকত শাসন-সংস্থাৰ বিয়ন্তক ভাৱ গ্ৰহণ কৰিছিলহি; সেই প্ৰসঙ্গতে কলিকতা কেন্দ্ৰত আসামৰ প্ৰতিবিধি, বাৱৰাহাৰুৰ ঘনস্তান বকৰা, যিঃ গন্ধাগোবিন্দ ফুকন, যিঃ ভকণ্ণবান ফুকন, শ্ৰীযুত মৰীনচন্দ্ৰ বৰদলৈ, বাৱচাহাৰ শ্ৰীযুত পদ্মনাথ বকৰা আৰু শ্ৰীযুত প্ৰসন্নকুমাৰ বকৰা, এইসকলে সাক্ষ্য দিছিলগৈ। আসামৰ চিক্‌কমিচনাৰসকলৰ ভিতৰত চাব আৰ্চডেল আৰ্ণ বাহাদুৰক সৰ্বপ্ৰধান বুলিব পাৰি।

চাৰ নিক'লাচ বিট্‌চন বেল্

চাৰ আৰ্চেডেল আৰ্ণ চাহাব বোৰাত ইং ১৯১৮ চনৰ এপ্ৰেল মাহৰপৰা চাৰ নিক'লাচ বিট্‌চন বেল চাহাব আসামৰ চিক কমিচনাৰ হয়হি। এওঁ ইয়াৰ আগৈয়েও আসামৰ এখন সুন্দৰ কৰ্মচাৰী আছিল; তেতিয়া এওঁ আসাম গৱৰ্ণমেণ্টৰ চিক্ চেৰ্কেটৰী আছিল; তাৰ আগতে “পূৰ্ববঙ্গ আৰু আসাম গৱৰ্ণমেণ্ট” থাকোতে এওঁ হাটি বিভাগৰ

ইউৰোপৰ মহাবণ

ডিবেটৰৰ কামতো আছিল। এওঁৰ শাসনৰ কালতে

ইউৰোপৰ মহাবণ সন্ধিস্থীয়া হৈ ১৯১৮ বৃহস্পতি ১১

নবেম্বৰৰপৰা স্থগিত হয় আৰু ১৯১৯ বৃহস্পতি ২৮ জুনত জাৰ্মানীৰ লগত সন্ধি স্থাপিত হয়।

এওঁৰ দিনতে ভাৰতবৰ্ষৰ শাসন সংস্কাৰ বিষয়ক তথা অনুসন্ধান কৰিবলৈ লৰ্ড চাউথবোৰৰ সভাপতিত্বত এখন পাৰ্লেমেণ্টাৰী কমিটিয়ে ভাৰতৰ বাই বাই কেন্দ্ৰবিলাকত বহি, লাগতিয়াল প্ৰতিনিধিসকলৰ সাক্ষা গ্ৰহণ কৰিছিলহি। আসাম উপভ্যাকাৰপৰা পৌৰীপুৰৰ জমিদাৰ, বাজাবাহাদুৰ প্ৰভাভচন্দ্ৰ বৰুৱা, বাৰচাহাব পদ্মনাথ বৰুৱা আৰু শ্ৰীযুত নবীনচন্দ্ৰ বৰদলৈ B. L. এই সকলে কলিকতাত সাক্ষা দিছিলগৈ।

এই শাসন-সংস্কাৰ প্ৰস্তাৱত চাৰ নিকলাচ বিট্‌চন বেল চাহাবে আসামৰ বিপক্ষে তেওঁৰ মত দিয়াত, শ্ৰীযুত নবীন চন্দ্ৰ বৰদলৈ আৰু শ্ৰীযুত প্ৰসন্নকুমাৰ বৰুৱা বিলাতলৈ যায়। তাত গৈ, শ্ৰীযুত বৰদলৈয়ে এনে কথা জনায় গৈ যে আন আন প্ৰদেশৰ লগতে আসামেও শাসন-সংস্কাৰৰ ভাগ পাব লাগে, আৰু পাববো উপযুক্ত। তাৰ পাছত শাসন-সংস্কাৰৰ প্ৰস্তাৱটি ইংলণ্ডৰ পাৰ্লামেণ্টে বাতুলভাৱে “বিল”ৰূপে আলোচিত হৈ, “ইণ্ডিয়া গৱৰ্ণমেণ্ট এণ্ড” ৰূপে গৃহীত হ’ল আৰু সেই অনুসৰি ভাৰতবৰ্ষৰ আন আন প্ৰদেশৰ দৰে, আসামবো শাসনকাৰী পৰিচালিত হয়।

ইং ১৯২১ চনৰ ২ জানুৱাৰীলৈকে চাৰ নিক'লাচ বিট্‌চন বেল আসামৰ চিক কমিচনাৰ হৈ থাকে। তাৰ পাছত নতুন আইন অনুযায়ী এই প্ৰদেশতো গৱৰ্ণৰ স্থাপন কৰিব লগা হোৱাত, সেই চনৰ ৩ জানুৱাৰীৰপৰা তেওঁ আসামৰ একটো গৱৰ্ণৰ হয়।

চাৰ নিক'লাচ্ বিটচন বেল্

ভাৰতীয় শাসন সংস্কাৰৰ কল স্বৰূপে আশাৰত গৰ্ৱৰ্ণবী স্থাপন কৰিবলৈ হোৱাত, ইং ১৯২১ চনৰ ৩ জানুৱাৰীৰপৰা ৩ মাৰ্চলৈকে চাৰ্, নিক'লাচ্, বিট্,চন্ বেল্ চাহাব আশাৰত একুটিং গৰ্ৱৰ্ণৰ নিযুক্ত হ'ল। অনাৰেবল্ মিঃ ভৰলিউ, জে, বীড আৰু অনাৰেবল্ মিঃ আব্দুল মজিদ, বাৰিষ্ঠাৰ চাহাব, এই দুজনক এম্বিকিউটিভ্ কাউন্সিলৰ মেম্বৰ, আৰু বাৰবাৰাহুৰ বনশ্ৰাম বৰুৱাক হাৱড-শাসন বিভাগীয় মজ্ৰী, আৰু বাঁ বাৰাহুৰ চৈৱদ আব্দুল মজিদ চাহাবক শিক্ষা বিভাগীয় মজ্ৰীৰ বাব দিয়া হয়।

এইবাবল্ পেজিচ্-লেটিভ্ কাউন্সিল বা "মজ্ৰীয়েল" আগৰ খনতকৈ ডাঙৰ। ভলড নাম দিয়া মেম্বৰসকলৰ দ্বাৰা এই প্ৰথম বিফৰ্ড্ কাউন্সিল গঠিত হয়।

(প্ৰজাৰ বাছনি)

(অমুচ্ছলমান)

ক্ৰীমট	সদৰ	বাৰবাৰাহুৰ বলিনীকান্ত বাৰ দত্তিদাৰ।
	দক্ষিণ	বাবু কৃষ্ণসুন্দৰ দাস।
হৰিপগজ	উত্তৰ	" বৈকুণ্ঠনাথ বাৰ।
"	দক্ষিণ	বাৰবাৰাহুৰ প্ৰমোদ চন্দ্ৰদত্ত।
কবিনগজ		বাবু বৰপীৰোহন দাস।
সুদামগজ		বাৰচাহাব অম্বৰনাথ বাৰ।
কাহাব		" বিপিনচন্দ্ৰ দেৱলদত্ত।
হাইলাকাৰি		বাবু হৰকৃষ্ণ চক্ৰৱৰ্তী।
পোৱালপাৰা		" বৈৰ্যাদাৰাণ দাস।
ধুবুৰী		" নিৰাকৰোহন দত্ত।
ওৱাহাঙ্গী		বাৰবাৰাহুৰ কৃষ্ণচন্দ্ৰ চৌধুৰী H.A.C. (Retd).
বৰপেটা		ক্ৰীম্ভ লোহিতচন্দ্ৰ বাৰক B.L. (Pleader).

নগাঁও	শ্ৰীযুত বিষ্ণুচৰণ বৰা B.L. (Mouzadar).
ডেউপুৰ	" ডালিমচন্দ্ৰ বৰা (উকীল)।
গোলাঘাট	বান্ধবাহাৰু বনভ্ৰাম বৰুৱা B.L. উকীল।
বোৰহাট	শ্ৰীযুত শিৱপ্ৰসাদ বৰুৱা, বোঁজাদাৰ, চাহ-খেতিয়ক।
শিৱসাগৰ	" বাধিকাপ্ৰসাদ বৰুৱা, বোঁজাদাৰ।
উত্তৰ লক্ষীমপুৰ	বান্ধচাহাব পদ্মনাথ বৰুৱা "Literary Pensioner."
ডিব্ৰুগড়	শ্ৰীযুত নীলমণি স্ককন B.A. হেড্‌মাস্টাৰ।
মঙ্গলদৈ	" কুহুদৰাম বৰা।

(মুছলমান)

শ্ৰীহট্ট	উত্তৰ	বাঁ বাহাৰু চৈয়দ আকুুল মজিদ।
	দক্ষিণ	মৌলবী আকুুল বহিম চৌধাৰী।
হবিগঞ্জ	উত্তৰ	বাঁ বাহাৰু মহম্মদ বখত্‌ মজুমদাৰ।
"	দক্ষিণ	মৌঃ চৈয়দ মুকব্‌ বহমান।
কবিয়গঞ্জ		হাজী মহম্মদ আকুুল আহমদ চৌধুৰী।
সুনামগঞ্জ		মৌঃ আনোৱাৰ আলি।
গোৱালপাৰা		মুকি এচ, বহমান।
ধুবুৰী		বাঁ চাহাব আকুুল লটিফ্‌ M.E.C.
কাৰ্বৰুপ	}	বাঁ বাহাৰু মৌঃ মহীবুদ্দিন আহমদ B.L. (Retd. Sub Judge)
দৰং		
নগাঁও		
শিৱসাগৰ		মৌঃ ককুনদ্দিন আহমদ B.L. উকীল।

(চা-খেতিয়ক)

সুৰমা ভেলি	মেজৰ এইচ্‌, বি: কন্ন।
	মি: এ, ডে, জি, জেচ্‌ওৰে।
আসাম ভেলি	মি: এ, মকেট্‌।
	„ এ, এল, গ্লেফেৰাৰ।
	„ ডব্লিউ এইচ্‌, উডওবাৰ্ড্‌।
বানিহা আৰু শিল্প	„ এলেক্সেণ্ডাৰ ক্ৰেকাৰ।
খিলং	বেভেৰেণ্ড্‌ জেমছ্‌ ছন্নবোহন বিকলচ্‌ বাৱ।

চাৰ উইলিয়াম্ মেৰিচ

ইং ১৯২১ চনৰ ৩ মাৰ্চত চাৰ্'মিক'লাচ, বিট্'চন বেল, চাহাব পেকন লৈ কামৰপৰা অৱসৰ লয়। ভাৰতীয় শাসন সংস্কাৰৰ কল স্বৰূপে আশীৰ্বত গৱৰ্ণৰী শাসন স্থাপন কৰাৰ লগে লগে, চাৰ্' উইলিয়াম্ মেৰিচ, আসামৰ পোন-প্ৰথম নিগাজী গৱৰ্ণৰ নিযুক্ত হয়। এই শাসনৰ আৰম্ভণিতে তিনিমাহলৈ ডেউ চুটি লৈ বিলাতলৈ গৈছিল, ভাৰপৰা ঘূৰি আহি ইং-১৯২১ চনৰ ১৩ মাৰ্চৰপৰা ডেউ আসামৰ গান্ধীত বহি, ইং ১৯২২ চনৰ অক্টোবৰ মাহত ইউনাইটেড্ প্ৰভিঞ্চ্ বা যুক্তপ্ৰদেশৰ গৱৰ্ণৰ হৈ ইয়াৰপৰা বদলি হৈ যায়।

চাৰ্ জন্ হেন্ৰি কাৰ্

চাৰ্ উইলিয়াম্ বেবিচ্ যুক্তপ্ৰদেশৰ গৱৰ্ণৰ হৈ যোৱাত, ১৯২২ চনৰ ১০ অক্টোবৰ তাৰিখে, চাৰ্ জন্ হেন্ৰি কাৰ্ চাহাব আগামৰ গৱৰ্ণৰী গাদীত বহে। এওঁৰ শাসনৰ আৰম্ভণিতে লোকেল চেলফ্-গৱৰ্ণমেণ্টৰ মিনিষ্টাৰ বা ৰায়ন্ত-শাসন বিভাগীয় মন্ত্ৰী ৮খনশ্ৰায় বকৰা ৰায়বাহাদুৰৰ অকাল-মৃত্যু হয়; আৰু ভেভিৱাৰেপৰা এডুকেচন মিনিষ্টাৰ বা শিক্ষা বিভাগীয় মন্ত্ৰীবেই দুয়োখন মন্ত্ৰী বাৰ চলোৱা হৈছে।

ତୃତୀୟ ଅଂଶ

ସାଂସ୍କୃତିକ ରୁଚନା

আহোমৰ পূৰ্ব জাতি আৰু ধৰ্ম

আমি প্ৰথম খণ্ডত যি আহোমৰ বাস্তৱ কথা কৈ আহিছোঁ, তেওঁলোক পূৰ্বে বৰ্মা বা ম্যানমেশ্বৰ ভিতৰৰ শ্বান্ প্ৰদেশৰ “টাই” জাতীয় মানুহ আছিল। এজন ইংৰাজ গ্ৰন্থকাৰে “Silken East” নামেৰে কিতাপত লিখিছে :—

ইং ১৮৯১ চনৰ বৰ্মাদেশৰ ছেলচ্ বিপৰ্লভ লিখিছে :—

এই দেশলৈ অহাৰ পূৰ্বে সিবিলাকক আহোম বোলা নাছিল। ইয়ালৈ অহাৰ পাছত সিবিলাকে কেনেকৈ আহোম নাম পালে সেই কথা ইতিপূৰ্বে প্ৰথম খণ্ডৰ প্ৰাৰম্ভতে কৈ অহা হৈছে। আহোমবিলাক পূৰ্বত বৌদ্ধধৰ্মী মানুহ আছিল। সিবিলাকে ইয়াৰক “কুবা ভবা আলং” অৰ্থাৎ “জ্যোতিৰ্ময় পূৰ্বজন্ম” বুলি মানিছিল। তেওঁলোকৰ প্ৰধান ধৰ্মপুথি সাতখন, যথা : ১। কুবাং (বা “ফ্ৰাং”) ২। বেৰি-মাদ্,

প্ৰধান ধৰ্মপুথি

৩। আলিকা, ৪। জুন্খাম্, ৫। মুনং, ৬। জ-
নেছাও আৰু ৭। পাং-ক্ৰাও। এই সাতোখন ধৰ্ম-

পুথিতে অহিংসাই পৰম ধৰ্ম বুলিছে, আৰু সেয়েই সিবিলাকৰ ধৰ্মৰ মূলমন্ত্ৰ। কিন্তু দেশজয় কৰিবলৈ আহোঁতে, সোঁমাবৰ পাহাৰী জাতিবোৰ প্ৰথম প্ৰত্যাকপে তেওঁলোকৰ লগ লগাত, সিবিলাকৰ বাহ্যিক ধৰ্মভাৱত সংসৰ্গ-দোষৰ অলপ ঠাঁক লাগিছিল।

বঙ্গলজাতীয় বৌদ্ধবিলাক সাধাৰণতে দুটা সম্প্ৰদায়ত বিভক্ত, মহায়ান আৰু হিন্-য়ান। আহোমবিলাক মহায়ান আৰু হিন্-য়ান দুয়ো সম্প্ৰদায়ৰ মানসিহলি বতায়লহী আছিল। চীনদেশীয় শ্বান্-বিলাক (যাক আহোম ভাষাত “টাই-মখ্” বোলে) মহায়ানপন্থী, খাম্-পাৰিলাকে মহায়ানপন্থী শ্বান্-জাতীয় মানুহ। নেপাল দেশৰ “লিছু” বিলাকে পূৰ্বত শ্বান্-জাতীয় আছিল, আৰু তেওঁবিলাকৰ ভাষাও শ্বান্-ভাষাৰ লগত বহুত

* “The race (the Shans began to spread into Burma from South-Western China about two thousand years ago. Its migration was hastened by the pressure of the Chinese races behind, and as the pressure increased, it spread from the valley of the Shweli river, its first home in Burma, Southwards to the Siamese sea, Eastward to Tongking and North and West till it reached the Brahmapootra and founded the Ahom kingdom of Assam.”

* “The Ahoms or Ahams of Assam are a branch of the Taie—Shan race ; their language is now extinct, and they have lost much of the national characteristics of the Shans ... .. from 1228. the date of their conquest till 1654 when they were converted to Hinduism, the Ahom kings ... .. surrendered their Shan names.”

মিলে। শ্ৰীম্ ভাষাত “লিঙ্গু”বিলাকক “চুক্ষা” বোলে। লিঙ্গুবিলাক এতিয়া হিন্দু; আহোমবিলাকো (অন্ততঃ সবৰিখিনি) এতিয়া হিন্দু। শ্ৰীম আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ শ্ৰীম্-বিলাক হিন্-সানপন্থীৰ বৌদ্ধ। আহোম আৰু শ্ৰীমদেশৰ শ্ৰীম্-বিলাকৰ ওৰি একে।

টাই বা আহোম মতে সৃষ্টি প্ৰকৰণ আৰু মহাপ্ৰলয়ৰ কথা

টাই বা আহোমবিলাকৰ ধৰ্মশাস্ত্ৰমতে সৃষ্টিৰ আদিতে গোটেইখন পানীময় আছিল। তেতিয়া “ফা” অৰ্থাৎ সৰ্বশক্তিমান পৰমেশ্বৰে “মধুচক্ৰ” ৰূপে আকাশত ওলমি

১। সৃষ্টি প্ৰকৰণ

আছিল। পাছে কোনো এক সময়ত তেওঁ নিজে এক আকাৰ ধাৰণ কৰি অঙ্গবপৰা “ধুম্ভিঙ-খাম্” নামে এটা কেকোবা সৃজন কৰিলে। সেই কেকোবাটোৱে ওপৰলৈ মুখ কৰি পানীত ওপজি ফুৰিছিল। তাৰ পাছত “ফা”ই এটা কাছ, এটা পঞ্চমুখীয়া সাপ আৰু এটা দাঁতাল হাতী সৃজন কৰিলে, আৰু উত্তৰ দিশত এক পৰ্ব্বত শ্ৰৃঙ্গি তাৰ শৃঙ্গত এটা খুটি পুতি, তাত লেজু বান্ধি দিলে। তাৰ পাছত তেওঁ সোণোৱালী বঙৰ হুটা মকৰা সৃজন কৰিলে। সিহঁতৰ বিঠাবে পানীৰ ওপৰতে পৃথিৱী নিৰ্মাণ হ’ল; আৰু সেই পৰ্ব্বতৰ চিহ্নত ধকা খুটিটোৰ আগলৈ উঠি গৈ, সিহঁতে তাত সূতা কাটি, আৰু তাৰে জাল নিৰ্মাণ কৰি আকাশ সৃজন কৰিলে। ইয়াৰ পাছত “ফা”ই এগৰাকী মাইকীমানুহ সৃজন কৰে। সেই তিকতা গৰাকীয়ে চাৰিটি ডিম্ব প্ৰসৱ কৰে, আৰু কালক্ৰমে সেই চাৰিটি ডিম্ববপৰা চাৰিটি সন্তান জন্ম হ’ল। প্ৰথম সন্তানক পৃথিৱীত, দ্বিতীয়টিক পাতালত, আৰু তৃতীয়জনক বৰ্গত বজা হ’বলৈ আদেশ কৰি, নিচেই হুমলীয়া গৰু পুতেকটিক তেওঁক সৃজন কৰ্মত সহায় কৰিবৰ নিমিত্তে “ফা”ই নিজৰ লগত ৰাখিলে। প্ৰথম সন্তানে “কা”ৰ আদেশৰ বিপৰীত কাৰ্য্য কৰাৰ অপৰাধত, যুৱাৰ পাছত ভূত-বোনীপ্ৰাপ্ত হ’ল; তাৰ পাছত, তেওঁৰ পুতেক পৃথিৱীত বজা হ’ল। ইত্যাদি।

প্ৰায় সকলো জাতিৰ ধৰ্মপুথিতেই একোটা মহাপ্ৰলয়ৰ কথা পোৱা যায়। টাই বা আহোমবিলাকৰ ধৰ্মপুথিতো তেনেকুৱা মহাপ্ৰলয় এটাৰ কথা উল্লেখ আছে।

২। মহাপ্ৰলয়

কোনো এসময়ত পৃথিৱীৰ মানুহবিলাক বোৰ পানী হৈছিল। ভপ, জপ, যোগ, ধ্যান, পূজা, হোম আদি পৃথিৱীত লোপ পালে। দেৱতাসকলে মানুহবপৰা পূজা খাবলৈ নাপাই বৰ বিপদত পৰিল। মানুহবোৰৰ এনে অধৰ্ম্ম তাৰ হোৱাত, দেৱতাসকলৰ মনত বৰ খং উঠিল; আৰু সিহঁতক দোষৰ উচিত দণ্ড দিবলৈ দেৱৰাজ লেঙতুনে (ইন্দ্ৰদেৱতা) সৈতে পৰামৰ্শ

কৰিলে। লেংডুনে প্ৰথমতে নিউকাফাক (প্ৰথম পক্ষীক) মাতি আনি, পৃথিৱীলৈ
নাৰি আহি, মানুহবোৰক গিলি পেলাবলৈ আদেশ কৰিলে। মহাপুৰুষে নিউকাফা
কৰ্মৰণৰা নাৰি আহি, পৃথিৱীৰ মানুহবোৰক বাকে বগৈ পালে গিলিবলৈ ধৰিলে।
পৃথিৱীত মানুহৰ সংখ্যা ইমান বেছি আছিল যে নিউকাফাই ওকেও দিনটো মানুহ গিলিও,
লাখ ভাগৰ-এভাগো ঢুকাৰ নোৱাৰিলে; শেষত নিজৰে চকা-ডিম্বাৱীয়া লাগি চাল খাই
পৰিল। নিউকাফাৰ এই অৱস্থা দেখি, মানুহবোৰে সাহসত ভৰ কৰি যাঠি, কোং,
টোকোন-টাকোন লৈ ওচৰ চাপি, বেয়ে বিমান পাবে সিহানে টলনিলাবলৈ ধৰিলে।
টাকোন খাই নিউকাফাই মৰ-ও হাঙ্গিৰ দেখি, মানুহবোৰেও মৰিল বুলি ভাক এৰি
ধৈ, শুচি গ'ল। মানুহবোৰ বোৱাৰ জলপ পাছত নিউকাফা বগলৈ উৰি শুচি গ'ল;
আৰু লেংডুনৰ আগত সকলো বৃত্তান্ত ক'লেগৈ। লেংডুনে গুণি-গাঁধি, অনেক বিবেচনা
কৰি, মানুহবোৰক খাই মাৰিবলৈ এইবাৰ এটা ভয়ানক সিংহক পৃথিৱীলৈ পঠিয়াই দিলে।
পৃথিৱীত আহি মানুহ খাই সিংহৰো ঠিক সেই নিউকাফাৰ অৱস্থাই হ'ল। সিংহ
বপুৱায়ো পেটৰ ভৰত লবচৰ কৰিব নোৱাৰা হ'লত, সাহিয়াল ডেকা ল'ৰা এমখাই
টাকোন লৈ আহি, তাৰ সিঠিত ওঁ পৰাদি পাৰিলেহি। সিংহ বপুৱাই কথমপি প্ৰাণটো
লৈ, ভিৰাই ধৰি, লৰ মাৰি বৰ্গ পালেগৈ।

চেঙা দুবাৰ ফলৰতী মোহোৱাত লেংডুনে এইবাৰ অসংখ্য সাপ পৃথিৱীলৈ
নমাই পঠালে। সাপবোৰো নাৰি আহি মাটিৰ ওচৰ পালেহি। মানুহবোৰে সাপ বুলি
জনা পাই, ভয়ত ক'লৈ যাওঁ, কি কৰোঁ লগালে। পাছে এক সাহিয়াল ডেকাৰ বুদ্ধিৰে
শেৰ জুৰুখি বান্ধি জুই লগাই তাপত আৰু ধোঁৱাৰ কোবত বাট-পথ নেদেখা হৈ, বহুত
সাপ জুইত পৰি আধা পোৰা হৈ মৰিল, বাকীবিলাক উলটি শুচি গ'ল। লেংডুনে লাজ
পাই “চাওবান”ক (সূৰ্য দেৱতাক) মহাপ্ৰলয়ৰ ব'দ মেলি, পৃথিৱীৰ পানী শুকুৰাবলৈ
ক'লে। চাওবানে লগত চাওফানুক (অকণক) লৈ তেওঁৰ পূৰ্ণ ডেকেৰে ব'দ
দিলে। পৃথিৱীৰ পানী শুকাই নাইকিয়া হ'ল। মানুহবোৰ বাহিৰলৈ ওলাব নোৱাৰি,
ভিতৰতে চট্‌ফটাবলৈ ধৰিলে। এইদৰে এবছৰ গ'ল। নতুন বছৰৰ ডিম্‌চিং (আঘোণ)
মাহ পালেহি, তথাপি মানুহবিলাকে দেৱতাৰ উদ্দেশ্যে পূজা নিদিলে। লাহে লাহে
টাওচিলা অৰ্থাৎ পঁকৰ ডিন্‌ছি (ফাল্গুন) মাহৰ ২১ দিন পাৰ হৈ গ'ল, তথাপি মানুহ-
বোৰৰ মনৰ ভাৰ লৰচৰ নহ'ল।

লেংডুনে ভাবিলে, তেওঁৰ সকলো চেঙা বিকল হ'ল। মানুহজাতিক একেবাবেই
পালে গৰাসি পেলালে। এই পাপৰণৰা মিহঁতক কোনো উপায়েৰেই সৰু পৰ্বলৈ
আনিব পৰা নহয়। এইভাবে তেওঁ “চেং-কাই-কাথে-ৰাম” (সুৰেন), “থে-সুং-আই
চে-কিউ” (বান্দু), “লাউ-কী” (বিশ্বকৰ্মা), “টাইলিং” (মৰ), “বাক-লাং” (চিজন্ত),
“চাওফানুক” (অকণ), “জাচিংকা” (মৰতী) আদি তেজিহ্ কোটি দেৱতাবে সৈতে

বীৰাংগা কবি, মহাপ্ৰলয় খটাই মানুহবিলাকক নাশ কৰিবলৈ ছিব কবি আই-বাং-থাক অৰ্থাৎ ভেক কবিৰ মতাই আনিলে। লেংডুনে আৰু আই-বাং-থাক ফুয়োভনে গোপনে ক্ৰিয়াক্ৰিয় পৰামৰ্শ কবি, পাছে আই-বাং-থাক লেংডুবৰ অনুমতি ক্ৰমে “ধাঙ-লিপ্-লিঙ্গ” অৰ্থাৎ নাবদ স্তম্ভৰ ওচৰলৈ গ’ল। তেওঁ কোৱা কথা কেতিয়াও কাবো আগত প্ৰকাশ নকৰিবলৈ, বহুত বধ শপত দি আই-বাং-থাকে ধাঙ-লিপ্-লিঙ্গকে ক’লে, “ভাই, ধাঙ-লিপ্। পৃথিৱীৰ মানুহবোৰ মহাপানী হ’ল। সিহঁতে কোনো দেৱতাকে নামানে, আৰু একো পূজা সেৱা নকৰে। ইয়াকে দেখি, দেৱতাসকলে পৰামৰ্শ কৰি, মানুহৰ মাজত অনেক বিধিনি মিলালে; কিন্তু একোতে একো নহ’ল। এতিয়া দেৱবাক লেংডুনে মানুহজাতিক একেধাৰেই জ্বলন্ত কৰোঁ বুলি মহাপ্ৰলয় কবিৰ খুজিছে। “ভিন্‌ছি” অৰ্থাৎ ফাঙন মাহৰ ২৫ দিন যোৱাত প্ৰলয় হ’ব। সেই কাৰণে লেংডুনে ভোমাক সন্মান দিবলৈ মোক পঠিয়াই দিছে। তেওঁ ভোমাক শিলৰ ভূব বান্ধি দুবাৰ মূৰতে ধ’বলৈ কৈছে। যেতিয়া প্ৰলয়ৰ তপত পানীয়ে পৃথিৱীখন তল সিয়াব, তেতিয়া সেই ভূবখনত ভোমাব ফুটকী গৰুজনীক তুলি লৈ ভোমাকে মোকে তাত উঠি থাকিবলৈ আজ্ঞা কৰিছে। শিলৰ ভূবখন হেনো প্ৰলয়ত ওপৰি পৰিব, ভূমি, মই আৰু গৰুজনীৰ বাহিৰে তাত অন্য কাৰো উঠিবলৈ দিব নালাগে। আনকি এই কথাটো ভোমাব ল’ৰা-ভিকতাকো ক’বলৈ হাক দিছে। ভোমাক “ফা”ৰ অৰ্থাৎ ঈশ্বৰৰ শপত দিছোঁ, ভূমিও এই কথা কাৰো নক’বা।” এইবুলি কৈ, আই-বাং-থাক পুনৰ লেংডুবৰ তালৈ গুচি গ’ল।

ধাঙ-লিপ্-লিঙ্গও পাছদিনা কাবো আগত একো নকৈ, লেংডুবৰ আদেশ অনুসৰি, হাতত এমুঠা বেত লৈ, ভাল পোন পোন দহ ডোখৰ শিল লৈ, সমান কৰি ভূব বান্ধি দুবাৰ-মূৰতে থৈ দিলে। লাহে লাহে ২৪ ফাঙন পালেহি। ধাঙ-লিপ্-লিঙ্গ সকলো মিতিৰ ফুটুৰ গোটাই দেখা-সুনাকৈ এসাজ খাই গ’লে। সেইদিনা গম্বুলি আই-বাং-থাকে আহি তেওঁৰ ঘৰতে আলহী ব’লহি। পাছদিনা যে প্ৰলয় হ’ব, সেই কথা ধাঙ-লিপ্-লিঙ্গ তেওঁৰ ল’ৰা-ভিকতা কাবো আগত নক’লে। সেইদিনা বাতি পূৰাবলৈ একদণ্ড মান সময় থাকোঁতেই তেওঁৰ ফুটুকা গৰুজনী আনি, শিলৰ ভূবৰ ওপৰত তুলিলেহি। আই-বাং-থাক আৰু তেওঁক এমাহ মানলৈ আঁটাকৈ ধোৱা বস্ত্ৰ লগত লৈ, ছয়ো আহি ভূবত বহি থাকিলহি। পূবেকণ দিওঁতেই দেৱবাক লেংডুনে “চাঙফাকুন” বা বকণ দেৱতাক তপত পানী বৰষি পৃথিৱীত মহাপ্ৰলয় কৰিবলৈ আদেশ কৰিলে। চাঙফাকুনেও মেঘবোৰক কৈ, তপত পানী ঢালি পৃথিৱী ভূবাই পেলালে। এই তপত পানীত শিলৰ ভূবত উঠি থকা আই-বাং-থাক, ধাঙ-লিপ্-লিঙ্গ আৰু ফুটুকা গৰুজনীত বাজে সকলো প্ৰাণী নষ্ট পৰিল। লেংডুবৰ আদেশমতে এই তিনিও ওপৰত তপত পানী ৰপৰিল। ভূবখন উঠি উঠি, পানীত ওলাই থকা পৰ্ৱতৰ টিঙ্গ, এঁটাত ব’লগৈ। সেই পৰ্ৱতৰ টিঙ্গতে ভূবখন বান্ধি থৈ, ধাঙ-লিপ্-লিঙ্গ আৰু আই-বাং-থাক

হুয়ো ফুটুকী গাইজনীক লগত লৈ ওপবলৈ উঠিল। পৰ্ৱতৰ চিহ্নতে বাব-মেলিবলৈ ঠিক-থাক কৰি ল'লে; আৰু দেৱতাৰ মান্নাত যোহ লৈ ৰাঙ-লিগ্-লিগ্ৰে সেই ফুটুকী গৰুজনীক বহিলে। জ্ঞানবোৰ্য নকৈ নহৈ, সেই গাইজনীৰ গৰ্ভস্থলীত মোহাল।

প্ৰাণীবোৰ নাম হ'লত লেংডুনে “শোবক” জন্তু মাৰি প্ৰলয়ৰ পাৰীথোব তকাই পেলালে। প্ৰাণীবোৰৰ মৰা-শৰবিলাক ৰাই জন্তু কৰিবৰ নিমিত্তে ফুৰি লাথ লাথ আৰু ফুৰি লাথ লিংহ পঠিয়াই দিলে। সিহঁতেও ৰাই জন্তু কৰিব মোহাৰা যেন দেখি “চাওফাকাই” বা অগ্নিদেৱতাক মৰা-শৰবোৰ পুৰি পেলাবলৈ আদেশ কৰিলে। চাওফাকাই ভয়ানক ৰূপে জলি, একালবপৰা সকলো জ্বলি নিবলৈ ধৰিলে। এই প্ৰকাণ্ড অগ্নিলিখাৰ তাপ বৰ্গ পৰ্য্যন্ত পালেগৈ। অগ্নিৰ তাপত বহু মোহোৱা যেন দেখি, ফুটুকী গৰুজনী মাৰি, আই-ৰাং-ৰাক ৰাঙ-লিগ্-লিগ্ৰে হুয়ো তাইৰ পেটৰ ভিতৰত মোহাল। গৰুজনীৰ পেটত এটা লাওৰ গুটি পালে। ৰাঙ-লিগ্-লিগ্ৰে আই-ৰাং-ৰাকক

সুখি, সেই গুটিটো পৰ্ৱতৰ চিহ্নৰ ভাল ঠাই এভোখৰত পচাই ধ'লে। হুদিনৰ মূৰত লাওগুটিয়ে গাৰ মেলিলে, তিনিদিনৰ মূৰত, হুপতীয়া হ'ল; চাৰি-পাঁচ দিনৰ মূৰতে অসংখ্য আগ মেলি, পৰ্ৱতৰ চিহ্নটো ফুৰি পেলালে। লেংডুনে এই সম্বাদ পাই “ধুবুৰেওৰেন্” নামে এক দেৱ-দূতক পঠাই, লাওজোপাৰ গুৰিত ভালকৈ সাৰ আৰব দিয়ালে। কিছুদিনৰ পাছত (লাও জোপাই যদিও বহুত আগ মেলিছিল) মূঠেই এটোহে লাও লাগিল। সেই লাওটোৱে এখন জগত ফুৰি পেলালে। লেংডুনে আদেশমতে চাওলাপাৰ নামে এক দেৱদূতে সেই লাওটো কোনোবাই কেনেবাকৈ নকৈ কৰে বুলি, তাতে বাধি আহিলহি এমাহৰ পাছত লেংডুনে তেওঁৰ বৰ পুতেক “আইকালান”ক মাতি বজ্জেৰে লৈতে সেই লাওটো ফালিবলৈ আদেশ কৰিলে, আৰু ক'লে যে সেই লাওৰপৰাই পুনৰ নতুনকৈ সৃষ্টি হ'ব। আইকালানে বজ্জ লৈ লাওটো ফালিবলৈ আহিল; কিন্তু তেওঁ বজ্জটো যেনিয়ে পোৱাই, লাওটোৰ সেই ফালেই মাত লগায়—“হে দেৱতা! আমাক নামাবিব, আমি পৃথিৱীত জন্ম পাই দেৱতাসকলক পূজা দিম।” বজ্জটো আইন ফালে টোঁৱালে, সেই ফালৰপৰাও মাডিলে—“হে প্ৰভু! আমাক নামাবিব, আমি পৃথিৱীত ‘টাই’ (আহোম) নামে খ্যাত হৈ দেশ শাসন কৰিম, আৰু দেৱতাসকলক পূজা দিম।” বজ্জ সেই ফালেই টোঁৱায়, সেইফালৰ পৰাই মাত। আইকালান বিচুৰ্ত্তি হ'ল।

আইকালানৰ এই অবস্থা দেখি, দেৱদূত চাওলাপাৰে ক'লে, “হে সুৰম্বাৰ, আগুৰি তামিৰ চিহ্নিৰ নামাগে। বই সকলো প্ৰাণীৰ নিমিত্তে নিজৰ দেহা আগ বঢ়াইছো। বই লাওটোৰ ওপৰত বহোঁ, মোৰ গাটলৈকে বজ্জ মাৰি দিয়ক। ইয়াৰ বাবে পৃথিৱীত মানুহবিলাকে যোক বহুবি এটা পূজা দিব; যিকোনো জন্তু খাবলৈ লৈ পোনে পোনেই মোৰ কাষেৰে এভাগ মাটিত দি, জেহে-খাব। ইয়াকে বকবিলে, সিহঁতৰ দেহা হ'ব।”

এইবুলি চাওলাপাক্ লাওটৌৰ ওপৰত বহিল; আইকালানে চাওলাপাকৰ গাত বহু থাকিলে। বহুৰ প্ৰচণ্ড শব্দত লাওটৌ হুকাৰ হ'ল। লাওটৌ কাটি, ভাব ভিতৰৰপৰা হাকাবে হাকাবে টাই (আহোম), গ্ৰেহ, বহন, নগা, যিকিব, কহাৰী আদি নানা জাতিৰ মানুহ আৰু অসংখ্য জন্তুবিলাক ওলাল। লাও কাটি ওলোৱা আহোমবিলাকক টাই-কলকীয়া আহোম বুলিলে। লাক্সি টাওচিলা (১৯) শব্দত প্ৰলয় হয়; কাহুত (২০) শব্দত পৃথিৱীৰ ওপৰখন পৃথি টান কৰে; কাপ্‌চান্ (২১) শব্দত লাও কালি নতুন সৃষ্টি কৰে।

টাইকলকীয়া আহোমবিলাকে বৈব দাঁতিত ভাল ভাল টাই চাই, দৰবাৰী লৈ খেতি কৰিবলৈ ধৰিলে। গ্ৰেহ আৰু বহনবিলাকে সমতলত থাকিবলৈ ল'লে; নগা, যিকিব আদিয়ে পৰ্ব্বতত বাস ল'লে। ইয়াৰ পাছত আই-বাং-থাকৰপৰা হিন্দু জাতিৰ উৎপত্তি হ'ল। এই আই-বাং-থাক পূৰ্বে ঈশ্বৰৰ নাতিৰপৰা ওলাইছিল। হিন্দুবিলাকেও সমতলত থাকিবলৈ ল'লে। ধান, চাউল আদি যি যি বস্তু লাওৰপৰা ওলাইছিল, আইকালানে সকলোকে সন্মানে ভগাই দিলে। ষাও-লিপ্-লিদ্ আৰু আই-বাং-থাকক মানুহবোৰক ধৰ্মজ্ঞান আৰু নীতি শিক্ষা দিবলৈ আজা দি, আইকালান্ বৰ্গলৈ উলটি গ'ল; আৰু সকলো কথা দেৱৰাজ লেংডুনক জনালেগৈ। পাছৰ বছৰত মানুহ আদি সকলো জীৱজন্তু কৰ হেৰ দেখি, দেৱৰাজ লেংডুনে আইকালানক পঠিয়াই, “উৰণ”, “বুৰণ”, “গজৰণ”, “জৰণ” এই চাৰি জাতিৰ চাৰি মুঠি কসৈয়া দি'চালে। এই চাৰি মুঠি কসৈয়াৰপৰা উৰি ফুৰা, পানীত থকা, মাটিত গজা গছ-গছনি আদি উদ্ভিদবোৰ, আৰু লবিচৰি ফুৰা জীৱজন্তুবিলাক উৎপন্ন হ'ল।

আহোমবিলাকৰ পূৰ্বৰ ভাষা-সাহিত্য

টাই বা আহোমবিলাকৰ ভাষা সুকীয়া আৰু সেই ভাষা চহকী আছিল। কেওৰাই, বোহৰ, বাইলু, বিশেষকৈ এই তিনি খেলৰ মানুহে আহোম বা টাই ভাষাত লিখা-পঢ়াৰ চৰ্চা বাৰিছিল। এই ভাষাত বুৰঞ্জীত বাবে প্ৰায় সহস্ৰাৰ পৃথি পৰাৰ হস্তত লিখা হৈছিল, আৰু পৃথিববৈপতি সুকীয়া আছিল। এই ভাষাত সুকীয়া জ্যোতিষ-শাস্ত্ৰও আছিল। পূৰ্বে সেই পৃথিবিলাকৰ সাহায্যত দেওধাই বাইলু প্ৰভৃতি আহোম পণ্ডিতসকলে বিবোৰ আচৰিত কথা গণনা কৰিছিল, শুনিলে স্তম্ভিত হ'ব লাগে। এবেকি, আধুনিক জ্যোতিষ শাস্ত্ৰৰ ভাৰ্য্যকৈ সোৱাৰ বোশোৰা মানুহে নগতিয়াবই। পূৰ্বে আহোম পণ্ডিতসকলে সেই জ্যোতিষৰ মহায়ন্ত্ৰেই বছৰেকৰ ভাতান্ত আৰু কলাকল বছৰৰ আদিতেই ক'ব পাৰিছিল। “বাব্‌চেং” আৰু “কুৰুবা-ঠেং” এই দুখনিয়েই

আহোমৰ জ্যোতিষ-শাস্ত্ৰৰ প্ৰধান পুথি। ইয়াৰেই পূৰ্বকালত আহোম পণ্ডিতসকলে “মঙ্গল” চাইছিল। “বান্-চেং” নাধাৰণ মঙ্গল চাওঁতে ব্যৱহৃত হয়, “কুকুৰা-ঠেং”ৰে মূৰ-বিগ্ৰহাদিত কিম্বা অন্তান্ত ডাকৰ বাজকীৰ কাষত কুকুৰা মাৰি, তাৰ ঠেংৰে “দেও” কৰি, মঙ্গল চোৱা হয়। “কুকুৰা-ঠেং” পঢ়োতে দীঘল সুবেৰে (প্ৰায় আঘাৰ “বিছ-নাৰ”ৰ দৰে) যাতিৰ লাগে; “বান্-চেং” ডাঙকৈ অলপ চুটি সুবেৰে পঢ়ে। “কুৰালুং” (বা ক্ৰালুং) আদি ধৰ্ম্ম সম্বন্ধীৰ পুথিবিলাকৰো প্ৰত্যেকৰে বেলেগ বেলেগ সুব। এই বিলাকত “অহিংসা পৰমো ধৰ্ম্ম”, আৰু “চাও-মুক-চাও-কাওঞে” (চাও-অধিপতি; মুক ওপৰৰ; কাও সমস্ত; ঞ্জে সেৱা বা সংকাৰ) অৰ্থাৎ ওপৰৰ অধিপতিয়েই সমস্তৰে অধিপতি, তেওঁক সেৱা কৰা, এই শিক্ষা দিছে। “চাই-কাই” নামেৰে এখনি পুথি আছে; সেই পুথি “দেও-পূজা”ত ব্যৱহৃত হয়। এইবিলাকৰ বাহিৰেও আহোম ভাষাত অনেক পুথি আছিল। বুৰঞ্জী লিখাত আহোমবিলাক বৰ কাজুৰা, আৰু পৃথিৱীৰ ভিতৰত অগ্ৰগণ্য আছিল। “বুৰঞ্জী” শব্দৰ অৰ্থ (বু-নজনা, বণ্-জনোৱা, জী-উৰাল)

‘বুৰঞ্জী’ শব্দৰ অৰ্থ

নজনা কথা জনোৱাৰ উৰাল। বৰ্তমান ‘ইতিহাস’ শব্দৰ ঠাইত অসমীয়া ভাষাত এই “বুৰঞ্জী” শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। চাই বা আহোম ভাষাত ২টা বৰ আৰু ২৩টা ব্যঞ্জন বৰ্ণ আছে। কিছুমান শব্দৰ দীঘল-চুটি উচ্চাৰণ অনুসাৰে একেটা শব্দৰে অনেক অৰ্থ হয়। “কা” এই শব্দটোৰ কাউৰী, কসীয়া, বেণাৰ কৰা ইত্যাদি ১৬টা মান অৰ্থ হয়। বৰ্তমান সময়ত কিন্তু চাই ভাষাৰ ভালৰূপে চৰ্চা নথকাত, সেইদৰে উচ্চাৰণ কৰি, বেলেগ বেলেগ অৰ্থ কবোঁতা মানুহ পাৰলৈ নাইকিয়া হৈ আহিছে। এই কাৰণে আজিকালি আহোম ভাষাৰ পুথি-বিলাকৰো সহজে অৰ্থ কবিব নোৱাৰি। বৰ্তমান সময়তো, দেওখাই, বাইলুং আদিৰ মাজত আহোম ভাষাৰ অস্তিত্ব আছে, কিন্তু সবহদিন থাকিব বুলি আশা কবিব নোৱাৰি। দিবওবা চাই বা আহোম ভাষা সম্পূৰ্ণ বেলেগ ভাষা, আৰু তাৰ বেলেগ আখৰ আছে, তথাপি এই ভাষা এতিয়া লোপ পাব লগা হৈছেহি। বৰ সন্তোষৰ কথা, আহোম ভাষাবিদ, বাৰচাহাৰ শ্ৰীমুখ গোলাপ চক্ৰ বৰুৱা ডাকবীয়াই ইং ১৯১৬ চনত অনেক পৰিশ্ৰম কৰি এখন “আহোম-অসমীয়া আৰু ইংৰাজী অভিধান” (Ahom-Assamese-English Dictionary) সঙ্কলন কৰি, আসাম গৱৰ্ণমেণ্টৰ হাতত দিয়ে, আৰু সেই অভিধান খনি ইং ১৯২০ চনত গৱৰ্ণমেণ্টে অনেক টকা ব্যয় কৰি ছপা কৰি উলিয়ায়। তাত শব্দবিলাক আহোম আখৰেৰে দিয়া হৈছে; তাৰ পাছত, তাৰ উচ্চাৰণ অসমীয়া আৰু ইংৰাজীত দুয়ো ভাষাতে দিয়া হৈছে, সেইদৰেই তাৰ অৰ্থও প্ৰথমতে অসমীয়াত, তাৰ পাছত ইংৰাজী ভাষাত দিয়া হৈছে। আহোম ভাষাৰ আখৰবিলাক প্ৰায় স্তম্ভ হওঁ-হওঁ হৈছিল; সদাশয় গৱৰ্ণমেণ্টে অনেক টকা ব্যয় কৰি এই অভিধানখন ছপা নকৰোৱা

হ'লে, বিস্তৃত লোপ পালেহেঁতেন। সেইবুলি নৱো আসামবাসী বিশেষকৈ আহোমবিলাক-
গৰাকীৰ ভাষাত ভুল হ'ব লাগে।*

ব্যাকৃতিক প্ৰান্তৰ ভাষাত প্ৰাচীন ভাষাত কৰোঁতা আহোমৰ ভাষাই অসমীয়া ভাষাত
ভিত্তি কৰা গৈ পালে। ইয়াৰ পৰিকল্পনা ব্যাকৃত কৰিও বে আহোমবিলাকে ভেঙ-
বিলাকৰ ভাষা ভুলভাৱে প্ৰাচীনবিলাকক শিকাব নোৱাৰি, নিজ ভাষা এৰি, ভুলভাৱে
প্ৰাচীন ভাষা ল'লে, এই কথা ভাবিলে অৱশ্যে আচৰিত হ'ব লাগে; কিন্তু কিছুমান
ভাষা কাৰণ আছে। প্ৰাচীন বুৰঞ্জীবিলাক আলোচনা কৰি জানিব পৰা যায়:—(১) টাই
বা আহোম ভাষাৰ সংখ্যা এই দেশলৈ আহোঁতে নিচেই কম আছিল; (২) বিলাক
টাই বা আহোম অসম দেশলৈ আহিল, ভেঙবিলাকৰ লগত হাইকী নথকাত বা হাইকীৰ
সংখ্যা নিচেই ডাকৰ পৰা ভেঙলোকে ভুলভাৱে ভাৱি হোৱালী বিলাক কৰাবলৈ
বাধ্য হৈছিল; আৰু সেই হোৱালীৰ লগত অসমীয়া ভাষাত কথাবোৰা হ'ব লগত
পৰিছিল; (৩) ভাষাতৰ্কৰ অৱস্থা ব্যাকৃত টাই ভাষাত বহু নথকাত, আৰু টাই ভাষাৰ
অপ্ৰচলন পতিকে আহোম বিলাকলৈ ভুল-ভুলভাৱে অৱস্থাৰ লগত ভেঙলোকৰ টাই
ভাষাত চিঠি-পত্ৰ দিবলৈ বৰ অসুবিধা পাইছিল; (৪) আহোম বজা, ভাৰতীয়া, বজা,
জুৰুসকলৰ লিগিৰা, গা-চোৰা, বৰ-গিৰী আদি বন্ধী-বেটীবোৰ অসমীয়া ভাষাৰপৰা

* এই প্ৰসংগত প্ৰকৃত ব্যাকৃত ভাষাবোৰকো আহি আহাৰ লগত নহাই আগ বঢ়াইহেঁ।
এই ভিত্তিপৰি দেখি, আসামৰ ভূতপূৰ্ব কবিলাক, কৰ্ণেল গৰ্ভ চাহাবে যি কৈছে, ডাক ভুল
ভুল-ভাষা হ'ল।

"Ahom is a language which is spoken no longer; it is used only for the
purposes of incantation and ceremony by the old Ahom Deodhais or priests in the
upper Brahmaputra valley of Assam. The Ahoms are proud of their former
language notwithstanding, for it was the language of the race which conquered
Assam, in the thirteenth century, and in which the Buranji's or histories are
written. The number of Ahoms in Assam, according to the Census Tables of
1911 (The figures of the census of 1921 are not yet available) was 1,97,444;
this tribe in Assam, being confined to the Brahmaputra valley, where 66 per cent
of their number was enumerated in the Sibsagar and 30 per cent in the Lakhimpur
Districts. Ahom, which is the oldest of the Northern Shan Alphabets shows
unmistakable connection with the Lao, although in an abbreviated form (cf. Milne
and Cochrane's *Shans at Home*, p. 212) and Ahom belongs to the same group
of the Tai languages as Khamti and Shan (cf. Grierson's *Note on Ahom*, p. 1).
The Ahoms of Assam are the descendants of those Shans who under the leader-
ships of Chukapha, crossed the Patkai range from Burmah and entered the upper
portion of the valley of the Brahmaputra (the country which is now called
Assam after them) about A.D. 1228. Their place of origin may be located now
with some certainty in the Chengmai province of Siam on the banks of the
river Mekhawang . . . . . The Ahom-Assamese-English Dictionary . . .
represents a wide step forward in the study of the Ahom language; it has been
published at the expense of the Govt. of Assam, which as far back as the year
1894, when the late Sir Charles Lyall was Chief Commissioner and Mr. E.A. Gait

বাহি লৈছিল; সেইবোৰে আহোম বা টাই ভাষা বৰ্ণমালা, নিৰ্দ্ধাৰণ কৰা-বাক্য হ'বলৈ বৰ্ণা-ভাষাবীজ্যসকলে অসহীয়া ভাষা শিকিব লগাত পৰিছিল। এবেকুৰা কেইটাৰাৰ কাষৰেই আছে আহোম ভাষাৰ চৰ্চা কৰি আহিল; আৰু অকলশৰিত আহোমবিলাকে তেওঁলোকৰ প্ৰকাৰ ভাষাকে আপোনাৰ নিজ ভাষা কৰি ল'লে।

ওপৰত কৈ অহা হৈছে যে আহোমবিলাক বুৰঞ্জী লিখাত বৰ কাৰুৰা আৰু পৃথিৱীৰ ভিতৰত অগ্ৰগণ্য। তেওঁলোকে অসহত ভবি দিয়াৰ লগে লগে ইয়াত বুৰঞ্জী চৰ্চা আৰম্ভ হ'বলৈ ধৰিলে। আহোমবিলাক অহাৰ পূৰ্বে অসমৰ সঠিক বুৰঞ্জী পাবলৈ নাই বুলিলেও সিহঁত কোৱা নহয়। তাৰ অনেকাংশ কিয়দৰি আৰু পূৰ্ণাৰ্থৰ বুৰঞ্জী। তেৰ শক্তিকাব আৰম্ভণবৰণা আৰাৰ আহোমবিলাকে লিখা বুৰঞ্জীবিলাকক প্ৰকৃত অৰ্থত বুৰঞ্জী বুলিব পাৰি। পোনতে বুৰঞ্জীবিলাক আহোম ভাষাত লিখা হৈছিল; পাছলৈ অসহীয়া ভাষাতো বুৰঞ্জী লিখা প্ৰথা চলিবলৈ ধৰিলে। আহোম ৰাজত্বৰ কালত বুৰঞ্জী চৰ্চাৰ ইয়ান উন্নতি হয় যে বুৰঞ্জী লিখাৰ তদাৰক কৰিবলৈ আৰু নিজে লিখিবলৈ বৰ্ণাবীয়া একোজন নিৰ্দ্ধিষ্ট বিয়া আছিল। প্ৰথম বাৰটি প্ৰথমতে বৰপোহাঁই ডাকৰীয়াৰ হাতত আছিল; কিন্তু ৰাজেশ্বৰ সিংহ বৰ্ণদেৱতাৰ দিনৰপৰা ৰাজেশ্বৰী কীৰ্ত্তিত

(Now Sir Edward Gait) was his secretary, gave every encouragement to the work of linguistic and ethnological research in the province. It was under their guidance, and it was due to their initiative, that the work of research in the rich linguistic field of this portion of North Eastern Frontier of India took tangible shape. The present dictionary is one of the results of this wise policy. Sir Edward Gait encouraged Rai Sahib Golap Chandra Baruah, then a humble clerk in the Assam Secretariate, to learn the Ahom language, and it is by dint of the latter's perseverance and linguistic ability that not only this dictionary but also translations of the Buranjis or histories of the Ahoms were completed. In 1899 Rai Sahib Golap Chandra Baruah published specimens of the Ahom written script to Sir George Grierson, then at work on the volume of the Linguistic survey of India, which deals with the Monkhmier and Siamese-Chinese families (including Khasi and Tai) some of the Assamese themselves, amongst whom Rai Sahib Phanidhar Chaliha of Sibsagar, and Rai Sahib Padmanath Gohain Baruah of North Lakhimpur were the most prominent, took a keen interest in this research work, and it was largely due to their interest and to that of other scholars in the province that the Govt. of Sir Archdare Earle, the then Chief Commissioner of Assam, undertook the publication of the present work . . . . .

In conclusion it may be stated that the present work is a most valuable contribution to our knowledge of the languages of the North Eastern Frontier of India and that the Assam Government which has shown so much enterprise and liberality in the encouragement of Linguistic and Ethnological research work in Assam, as well as the author, Rai Sahib Golap Chandra Baruah, are to be cordially congratulated on the appearance of this most valuable dictionary."

"Yenice Italy"
London
7.5.23.

Sd/- P. R. Gordon.

বৰবৰুৱাই ডাক বৰবৰুৱাৰ হাতলৈ আহে। ডেউকাৰেপৰা বুৰঞ্জী লিখোৱা আৰু কৰা বাৰটি আহোম ৰাজত্বৰ শেষলৈকে বৰবৰুৱাৰ পাত ধাকিছিল। লিখাৰ ভাৱ চিৰিদ্ধৰ বৰত আছিল। সেই সময়ত প্ৰত্যেক ভ্ৰমসমূহেই দেশৰ বুৰঞ্জী আছিল। বৰ্ণবিভা আদি শিক্ষা দিয়াৰ লগে লগে কৌৰবলকলক মাথুৰুৱাৰ দৰে বুৰঞ্জীৰ ঘটনা-বোৰ শিকোৱা হৈছিল। আহোম ৰজাসকলৰ দিনত যে কেৱল অসমৰ বুৰঞ্জীহে চৰ্চা কৰা হৈছিল, এনে নহয়; বঙ্গদেশ, কাশ্মীৰ প্ৰভৃতি (অধিক কি, সমগ্ৰ ভাৰতৰ প্ৰাচীন বুৰঞ্জীও) দেশৰ বুৰঞ্জীও অসমীয়া ভাষাত লিখোৱা হৈছিল।

কিছুমান আহোম নামৰ অৰ্থ

আহোম ৰজাসকলৰ নাম আৰু বিষয়াসকলৰ বিভাগসূচক নামত বিশেষ অৰ্থ আছিল। ৰজা আৰু সম্ৰাট বিষয়াসকলৰ নামৰ আগত “চাও” শব্দটি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল, যেনে:—“চাও চুকাফা”, “চাও ক্ৰাচেনমুদ”, “চাওকমচেন্” ইত্যাদি। আহোম বা টাই ভাষাত “চাও” মানে দেৱতা, কিন্তু শব্দাৰ্থৰ অৱনতিত পৰি, ইয়াৰ অৰ্থ “গৰাকী” আৰু “ৰজা”লৈ সলনি হ’ল। মাজে মাজে সম্ৰাট বিষয়াসকলৰ নামৰ আগত “থাওমুং” আৰু ৰজাসকলৰ নামৰ আগত “ত্যাও” শব্দও প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল, যেনে—“থাওমুং লাইৰেপেনা” (বৰপৌহাই ডাকবীয়া), “ত্যাওমুংফা”, “ত্যাওমুং” (ৰজা) ইত্যাদি। “থাও” মানে বয়সীয়া, “মুং” মানে দেশ, গতিকেই “থাও মুং” মানে “দেশৰ বয়সীয়া বৃদ্ধ”; “ত্যাও” মানে টাই ভাষাত অধিকাৰী। আহোমৰজাসকলৰ নামৰ আগত “চু” আৰু শেষত “ফা” বা “মুং” প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। “চু” মানে বাঘ, “ফা” মানে স্বৰ্গ, আৰু “মুং” মানে দেশ। এই চুই শব্দৰ মাজত আন এটি সন্ধান-সূচক শব্দ প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল, যেনে:—চু-চেন্ফা (চু—বাঘ; চেন—ধুনীয়া; ফা—স্বৰ্গ) অৰ্থাৎ স্বৰ্গৰ ধুনীয়া বাঘ; চু-চেন্-মুং (চু—বাঘ; চেন্—ধুনীয়া; মুং—দেশ) অৰ্থাৎ দেশৰ বা ৰাজ্যৰ ধুনীয়া বাঘ। আহোম ৰজাসকলে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰাবপৰা মাজৰ আহোম শব্দটি হিন্দু নামেৰে একে অৰ্থ হ’ল, যেনে:—চু-পাড-ফা (পাড্ মানে গদা) গৰ্হাৰ সিংহ; চু-পুংফা (পুং মানে কজ) কজসিংহ ইত্যাদি।

আহোমবিলাকে সজতে “শ”ক “হ” বুলি উচ্চাৰণ কৰে; সেই কাৰণে অনেক ঠাৱৰায় যে আহোমৰ “পৌহাই” শব্দটি সংস্কৃত “পৌষাৰী” শব্দৰপৰা ওলোৱা “পৌসাই” শব্দৰ আকাৰান্তৰ হাওঁন। দৰাচলতে কিন্তু তেনে নহয়। “পৌহাই” শব্দ “কং-হেই” শব্দৰহে ৰূপান্তৰ, “কং”—বৰ ঢাক বা ঢোল; “হেই”—বজোৱা, অৰ্থাৎ বিলাকক ঢাকঢোল বজাই সন্মানেৰে নিৱে, অৰ্থাৎ বৰলোক। “গগৈ” হৈছে “জং-গৈ”

শব্দৰ কণাস্তব, ইয়াৰ অৰ্থ বজাব ল'বা। বজাব প্ৰধান কুঁৱৰীসকলৰ বাহিৰে বিবিলাক ভানুদী কুঁৱৰী আৰু গা-চোৰা লিগিৰী থাকে, বজাব ঔষলত সেইবিলাকৰ গৰ্ভত সন্তান হ'লে, সিবিলাকক “গগৈ” বোলা হৈছিল। বৰ্তমান সময়ত কিন্তু ‘গগৈ’ শব্দটো অল্প অৰ্থত প্ৰয়োগ হৈছে যেন বোধ হয়। “সন্ধিকৈ” শব্দটো “সন্ধি” বা “সন্ধিকৰ” শব্দৰপৰা হোৱা যেন ঠাৱৰায়, প্ৰাচীন বুৰঞ্জীবিলাকত “সন্ধিকাই” বুলি লিখিছে, কিন্তু আচলতে সি “হন্দিকাই” শব্দৰহে কণাস্তব (হন্দিকাই, হন্ যানে গড়, দিকাই যানে পৰা বা পাৰি দিয়া, অৰ্থাৎ গড় বা সাঁকো পাৰি পাব কৰাই দিওঁতা)।

আহোম ভাষাত বৰবকৰাক “কুকেলুন্” (অৰ্থাৎ ‘হুনিহ—বহাপুৰুষ—ভাৱ’) বোলে। বুঢ়াগোঁহাইক “চাওফ্ৰাহ্” (অৰ্থাৎ বিত্তীৰ্ণ দেশৰ দেৱতা) বৰগোঁহাইক “চাওৰাহ্” (অৰ্থাৎ বৰসীমা প্ৰেৰ্ত দেৱতা) আৰু বৰপাত্ৰ গোঁহাইক “চাওচেহ্-লুন্” (অৰ্থাৎ ধাৰ্মিক-প্ৰেৰ্ত দেৱতা) বোলে। “কুকন” শব্দটি আহোম ভাষাত “কু” যানে হুনিহ, “কেন্” যানে “বহাপুৰুষ”। “বৰদেৱ”ক আহোম মতে “চাওফ্ৰাহ্” বোলে, যেনে :—চাওফ্ৰাহ্, চুকাফ্ৰাহ্, অৰ্থাৎ চুকাফ্ৰাহ্ বৰদেৱ।

আহোমৰ শৱ সৎকাৰ প্ৰথা আৰু মৈদাম

আহোমবিলাকৰ মৰাক পোৰাব নিয়ম নাছিল; তেওঁলোকে আগৰ কালত (অৰ্থাৎ হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰাৰ পূৰ্বে) মৰাক পুতিহে থৈছিল। বজাসকলৰ হ'লে, কোনো পাটত উঠা বজা বা কুঁৱৰী মৰিলে, কাঠৰ তক্তাবে (ইংৰাজবিলাকৰ coffinৰ দৰে) দীঘলে দীঘলে শবটো সুমাব পৰাকৈ এটা পেৰা বা বাকচ্ তৈয়াৰ কৰে। এই পেৰাটোক আহোমমতে “কজ্-ভাৰ্” বোলে। “কজ্-ভাৰ্”টোৰ চাৰি কালে চাৰি ছটা, দুমূৰে দুচটা, মুঠতে ছ চটা তক্তা থাকে, আৰু সেই তক্তা কেইচটা উৰিআৰ কাঠৰ হ'ব লাগে। সেই কাৰণেই আহোমে উৰিআৰ কাঠৰ খুটা চতি আপোনাৰ দৰঙত বুলগায়। বজা, কুঁৱৰী আৰু বজাৰ নিজৰ বা নিচেই আপোন বংশৰ কৌৰৱ ইত্যাদিৰ মৰা শৱ লুণ্ণবাধনৰ খেলৰ বান্ধুহে মাথোন নিব পাৰে। বজাসকলেও সেই কাৰণে সততে লুণ্ণবাধনকেহে মাতি আনি চান্দত ‘সাজ’ থুৱায়হি। আৰু সেই সাজ খাবলৈ পোৰাৰ আশাতে লুণ্ণবাধনৰ খেলত আন খেলৰ বান্ধুহো বিভব সোমায়। আহোমবিলাকৰ মৰিবৰ সময়ত শৱ বাহিৰলৈ উলিয়াই অৱা দস্তৰ নাছিল। বজাসকল চান্দতেই মৰে; মৰাৰ পাছত কজ্-ভাৰ্ৰৰ ভিতৰত শবটো থিয়ৈ থিয়ৈ সুমাই, আঠোটা লুণ্ণবাধনে হজাহড়িকৈ ধৰি তললৈ কৰাই আনে। এইখিনিতে মৃতকৰ আত্মীয়-বৰুৱে (বিশেষকৈ বৈদ্যকৈ আৰু পুত্ৰক-কীৰ্ত্তকৈ) সেই কজ্-ভাৰ্ৰটোৰ ওপৰত এটা সূতাৰে

গৈয়া দানাবিধ ফুলৰ মাল্য দিয়ে, কেতিয়াবা কেতিয়াবা ফুলো চটিয়ায়। তাৰ পাছত ব'ত পুতিব, সেই ঠাইলৈ কঙ্গ-ডাঙ্গত শৰটে লৈ যায়। আগে পাছে বৰা-বুককে, হেৰদান্ থবা, হুৱো কাৰে ডা-ডাঙ্গীয়া, এখান এখান বিয়ৰা, আৰু বজাৰ আপোন বংশৰ মাহুৰ যায়, আগে আগে বৰচাক বজাই যায় আৰু বাইলুঙ্গ পণ্ডিতে “বিক্‌ব্‌” পুথিৰ স্লোক পাঠ কৰি হুতকৰ আত্মাৰ বদল প্ৰাৰ্থনা কৰে। পাছলৈ হুহুং বা দিহিকীয়া বজাৰ দিনৰপৰা, পাটত উঠা বজা, হুঁহবীৰ “কঙ্গ-ডাঙ্গ” কেৰোবা মোলাত তুলি নিয়ে, লগত পায়ন-বায়ন, আৰু বৰচাকৰ লগতে সুবীয়াৰ্কে কালি আৰু বৰকাঁহ বজাই যায়; আৰোহান-থবাই আগে আগে শুকুলা আৰোহান ধৰে, আৰু পাখীৰবাৱাৰিলাকে ব'ৰা পাখীৰ বিচনিৰে বিচি বিচি যায়। যি ঠাইত কঙ্গ-ডাঙ্গ শোভা হ'ব, সেই ঠাইত শাল কাঠৰ ডকাৰে এটা ধব কৰে, তাক “কাৰেং-কঙ্গ-ডাঙ্গ” বোলে। এইবিনিতে আহি, কঙ্গ-ডাঙ্গৰপৰা শৰটে বাহিবলৈ উলিয়াই আহোম-মতে বাইলুঙ্গ পণ্ডিতে “বিক্‌ব্‌বন”ৰ মন্ত্ৰ পাঠ কৰি লুখুবাখনৰ হুতুৰাই হুতবক শৰটোক স্নান কৰোৱায়। তাৰ পাছত নতুন সাজ-পাৰ (বজা হ'লে বাজ-অলংকাৰি) পিন্ধাই “কাৰেং-কঙ্গ-ডাঙ্গ”ৰ ভিতৰত লুকাই ধোৱা এখন খাটৰ ওপৰত শৰটো পূবৰ পিনে মূৰ আৰু পশ্চিম পিনে ভৰি কৰি শুৱাই ৰাখি, লুখুবাখন কেইজন বাহিৰলৈ ওলাই আহে। জীয়াই থাকোঁতে ব্যৱহাৰ কৰা সোণৰ মাইহাঙ্গ, ভোগজৰা, পিক্‌দান্ আদি বস্তুৰ একো পদ সেই “কাৰেং-কঙ্গ-ডাঙ্গ”ৰ ভিতৰত ধোৱা হয়। বজাৰ শৰটো শুৱাই ধোৱা, খোটাচিটোৰ ওপৰত সাত বলপীয়া সোণৰ বৰৈ দিয়া চাঙ্গ-টি চন্দোৱাৰ, বাটিত সোণৰ দাপোণ বৰা চালপিৰা, তাৰ চাৰিও চুকে সোণেৰে বন্ধোৱা চাৰিটা খুটি, তাতে সোণোৱালী বন কৰা জালিকটা আঠুৰা তৰা হয়। চালপিৰা বা খাটৰ ওচৰতে সোণৰ মুঠিৰে, কঁকত হীৰা আৰু ডালিৰা আদিৰে বাধৰ পডোৱা হেৰদান্; কঁকালৰ ওচৰত, বাটিত চাৰি-পাঁচখন সোণ খটোৱা কণৰ শবাই, তাৰে এখনৰ ওপৰত সোণৰ বাখৰাৰী বঁটা, বাখৰাৰী সোণৰ চুপৰটেৰি, আৰু সোণৰ ধপাত ধোৱা টোমা; সোণৰ ডাবেৰে কটাৰী আৰু কণৰ ভাবোল-পাণ ধোৱা হয়। এখন শবাইত সোণৰ ভোগজৰা, এখনত বাজ-অলংকাৰ আৰু সোণ-ধনৰ পেৰা আদিও ওচৰতে ধৰ। ভৰি পধানবকালে সোণেৰে বন্ধোৱা ধোঁৱা ধোৱা, তাৰ ওপৰত কণৰ সাকৰ বৰা চিলি আৰু সোণৰ বন কৰা নলী। এইধৰে বজাৰ ব্যৱহাৰৰ বস্তুবিধি ভিতৰত লুকাই থৈ “কাৰেং-কঙ্গ-ডাঙ্গ”ৰ সুৰাৰখন লপাই দিয়ে। তেতিয়া তাৰ ওপৰত তৰ্কক বাটি দি, বৈদান্ বজা হয়। “কাৰেং-কঙ্গ-ডাঙ্গ”ৰ ভিতৰলৈ লুখুবাখনৰ বাহিৰে আন কোনো বোৱাৰ বোৱাবে; আৰু বৈদানৰ বাটিও এখৰতে কেইচপৰাবান লুখুবাখনে দিলেহে, অস্ত মাহুৰে পাছত বাটি দি কৈয়াৰ বাজিব পাৰিছিল। সেই বৈদানৰ প্ৰতি চুটি বাখিৰলৈ মাহুৰবৰীয়া হোৱাৰ দস্তৰ আছিল; আৰু সেই মাহুৰ

‘বেলক “বৈদয়ীয়া” বোলে। বৈদয়ীয়াবিলাকে বৰি থকাৰ নিমিত্তে কোনো লোকে বৈদায় ধানি, তাৰ ধন-সোণ বহু-বেহানি লুট কৰিব নোৱাৰিছিল। আহোম বজাসকলৰ

বৈদয়ীয়া

বৈদায়ত ধন-দৌলত থকাৰ কথা সোটেই ভাবভক্ত
বাপ্ত হৈ পৰিছিল; আৰু তেবে ধন-দৌলতৰ কথা

তিনিয়ৈ মহাবাজা জয়ধ্বজসিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত, বিজীৱ সত্ৰাট আওৰংজেৰ পাটছাব
সেনাপতি মিৰ্জুমলাই অগৰ দেশ আক্ৰমণ কৰিছিলহি। আৰু তেওঁ ভালেমান বৈদায়
ধানি ভাৰণবা বহুত ধন-সোণ আৰু বহুমূলীয়া দ্ৰব্যবস্তু দেশলৈ লৈ যায়।*

* মিৰ্জুমলাৰ সেনাবিলাকৰ লগত এই দেশলৈ গ্লেনিয়চ্ (Glanius) নামে হলেণ্ড দেশৰ
এজন সৈনিক আহিছিল। তেওঁ “A Relation of an Unfortunate Voyage to the kingdom
of Bangala” নামৰ পুথিত এইদৰে লিখিছে—“As for the riches we wanted them not,
having found good store in graves. It being this people's custom to enter with
their dead, their best apparel, money and greatest part of their servants, whom
they bury alive to bear their master's company. So far are these poor wretches
from bemoaning their condition in this respect that they are on the contrary
exceedingly joyous to follow their masters into a country where they hope in
three days time to become great personages, and enjoy certain pleasures which
are not to be had here. Our general (i.e. Mir Jumla) caused several of these
tombs to be opened, wherein we found vast treasures, which he carried away
with him, but which he enjoyed but a small time, for he died soon after.”

ইং সপ্তদশ শতিকাৰ মাজ ভাগত, ট্ৰেভাৰনিয়াৰ (Jean Baptiste Tavernier) নামে এজন
ফ্ৰান্স দেশৰ পৰিব্ৰাজকে ভাৰত ভ্ৰমণ কৰিবলৈ আহি, তেওঁৰ “Travels in India” নামৰ কিতাপত
লিখিছে— “Mirjumla left Dacca then with a powerful army for the conquest of
the kingdom of Assam. . . . . Many are of opinion that his original design
was formerly to take this town, and to pillage it, and afterwards return, as he,
in fact, did. It is in this town . . . . that the tombs of the kings - - - Assam
of all the royal family are situated, - - - - they do not burn the bodies of
the defunct, but bury them. They believe that after death they go to another
world, where those who lived well in this world, lack nothing, and enjoy all
kinds of pleasure; while on the contrary, those who have lived badly and
have taken the property of others, suffer much, principally hunger and thirst;
and that accordingly it is prudent to bury something with them to serve them
at need. Thus it was that Mir Jumla found such a quantity of riches - - - -
Since for many centuries every king has had built for himself - - - - a sort of
chapel where he was to be buried, and during their life time, each of them
sent to be placed in the grave where he was to be buried, a quantity of gold
and silver, carpets, and other articles, when the body of dead king is buried in
his grave, all his most precious possessions are also placed there, and a private
idol of gold and silver, which he worshipped during life, and all things which
it is believed will be required by him in the other world - - -, as soon as the
king is dead some of his most beloved wives and the principal officers of his
house, kill themselves by means of a poisoned decoction in order to be inferred
with him, so that they may serve him in the other world. Besides which, an
elephant, 12 camels (?), six horses and numerous sporting dogs are buried with
him, it being believed that all these animals will come to life again after they
are dead in order to serve the country.”

গ্ৰেনিয়চ্ আৰু ট্ৰেভাৰনিয়াৰ দুয়োজনৰেই অনেক কথা সেই কালৰ মানুহৰ মূৰৰ কিংবদন্তিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি লিখাত, অনেক ঠাইত অভিযুক্ত হৈছে, এই কথা বোঝকৰোঁ নকলেও হয়। সেই বা'হক, বিব্‌জুম্‌লাৰ আক্ৰমণৰ পূৰ্বে আহোম বজা আৰু ডা-ডাঙ্গবীয়াসকলৰ মৈদাম খানি তাৰ ধনবস্তু উলিয়াই কোনেও নিয়া নাছিল, ই শূন্য। সেই কালত, বিশেষকৈ মৈদামখিলাকত ভূত, শিশাচ, ভাইনী আৰু বজাবিলাকো জীৱন্তৰ নিচিনাকৈ থাকে বুলি মানুহৰ মনত বিশ্বাস আছিল। ভেনে ভৱ থকাৰ নিমিত্তেও কোনেও মৈদাম খানিবলৈ সাহস নকৰিছিল। গ্ৰেনিয়চ্ আৰু ট্ৰেভাৰনিয়াৰে কোৱাৰ নিচিনাকৈ বজাসকলৰ লগত মৈদামত জীৱাই জীৱাই বন্ধী-বেটী, লা-গিগিৰী ইত্যাদি যিৱাৰো প্ৰাণ আছিল বুলি অনেকে কয়, কিন্তু এই বিষয়ে কিংবদন্তিত বাহিৰে অন্য কোনো সঠিক বিৱৰণ পাবলৈ আজিকালি কোনো উপায় নাই। প্ৰাচীন বুৰঞ্জী আদি আলোচনা কৰি এইবোৰ জানিব পাৰি, যে চুকাফা বজা স্বৰ্গদেৱৰ যুঁজত, তেওঁৰ লগতে পূৰ্বে অহা মাউত ফ্ৰম্-কিন্ আৰু ববাহীৰ কালঙ্গ-বড়া এই দুইকো "কাই-চিপ্" (১) কৰি মৈদাম দিওঁতে বজাঁৰ ঠেঙত চেপি দিছিল। তাৰ পাছত, ভগাবজা (চুৰম্ফা) স্বৰ্গদেৱৰ দিনত শুভাৰী গোহাঁইৰ জীয়েক ববকুঁৰবীয়ে বংশৰে ল'ৰা এটি তোলালীয়া কৰি লৈছিল; সেয়ে মৰিলত, ল'ৰাই "কাৰেং কঙ্গ-ডাঙ্গ"ৰ ভিতৰত অকলে কেনেকৈ থাকিব আৰু কাৰে মৈতে উমলিব, এইবুলি কান্দি-কাটি কুঁৰবীয়ে বজাত জনালত, বজাই ডা-ডাঙ্গবীয়া আৰু সকলো বকৰা ফুকনৰ ল'ৰা একোটা মৈদামত দিবলৈ মন কৰিছিল; কিন্তু সেইটো কাৰ্য্যত পৰিণত হ'বলৈ নাপালে। বাম্‌জুংজিংহ (চুৰম্ফা) স্বৰ্গদেৱৰ দিনত ডেবেৰা ববকুঁৰবীয়ে বজাক বিহ খুৱাই মাৰি, ঘোঁৰাকোঁৰবৰ নাতিয়েক লাইতাই-মুজক আৰু গড়গঁৱা নিৰ্দ্দৈকৰ কলীয়াৰ এই দুইকো মাৰি বজাৰ "ঠেঙত চেপি" দিছিল, আৰু এই ডেবেৰা ববকুঁৰবীয়ে চুহুজ বজাকো চলোঁৰে বিহ খুৱাই মাৰি, তেওঁৰ বব-কুঁৰবীকো বজাৰ "ঠেঙ-ডলত মাৰি চেপি" দিছিলে বুলি জানিব পৰা যায়। ইয়াৰ বাহিৰে এই সম্পৰ্কে বুৰঞ্জীত আৰু বিশেষ একো পাবলৈ নাই। প্ৰবাদ আছে যে কন্ত্ৰসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ মৈদামত চাৰিটা আৰু প্ৰমত্তসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ মৈদামত দহোটা কি বাৰটা মানুহৰ মূৰ ওলাইছিল; কিন্তু এইকথা কত দূৰ সত্য, তাক ক'ব নোৱাৰি।

বিবৰ খাই থকা ডাঙ্গবীয়াসকলৰ হ'লে প্ৰায় বজাসকলৰ দৰেই সকলো, যাত্ৰ ডাঙ্গবীয়াসকলৰ পৰ ভেঙবিলাকৰ নিজ নিজ ভাগৰ বজাজীৱৰেই সেই সেই মানুহেই নিয়ে (অনেক সময়ত ববকলীয়াবিলাকে নিয়ে); লগত গায়ন-বায়নো যায়, যাত্ৰ যোবকালি, ববচাক আৰু ববকাঁহ বজাৰ নাপায়, কালি এটিৱাকৈ বজায়। ভিবিজনা দাঁতিৱলীয়া

ডা-ডাঙ্গবীয়াৰ মৈদাম গোহাঁই (মৰিলাখোৰা গোহাঁই, ববকীখোৰা গোহাঁই আৰু মলাল গোহাঁই), ববকুঁৰা আৰু ববফুকন, এই-সকলৰো প্ৰায় ডাঙ্গবীয়াসকলৰ দৰেই; যাত্ৰ ববকুঁৰা আৰু ববফুকনৰ "কঙ্গ-ডাঙ্গ"

পৰি চাকিত তুলি নিলে, আৰু দাঁতিয়লীয়া গোহাঁই তিনিজন বিয়ৰ খাই থকা ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ নিচেই আপোন বংশৰ হ'লে সিবিলাকৰ “কঙ্গ-ডাঙ্গ” কেকোবাদোলাত নিয়া হয়; তেনে নহ'লে বৰবকৰা আৰু বৰফুকনৰ দৰেই পৰি চাকিতে নিলে। বিয়ৰ-খোৰা বৰবকৰা বা বৰফুকনত বাহিৰে অগ্ৰ্য্য চ'ৰাব ফুকন, খেৰ-বিছনিপোৰা চমুৰা ফুকন, বকৰা, বাজখোৰাৰ হ'লে “কাৰেং কঙ্গ-ডাঙ্গ” সজাব নাপায়; শৰটো “কঙ্গ-ডাঙ্গ”ত সুমাই, ডাঙ্গৰকৈ গাত খানি পুতি, ইচ্ছা হ'লে, মৈদাম বন্ধাব পাৰে। অৱস্থা আৰু পদমৰ্যাদা চাই, কোনোৰ মৈদাম বান্ধেও, কোনোৰ নাবান্ধেও। “কঙ্গ-ডাঙ্গ” নিষ্ঠতেও পদমৰ্যাদানুযায়ী কোনোৰে পৰি চাকি, কোনোৰে লোৰ ঢেকৰ লগা দোলা, বা কোনোৰে কাঠৰ চৰিয়া ব্যৱহাৰ কৰে। বিলতীয়া পাইক নথকা বকৰা ফুকনৰ হ'লে, নিজ বংশ-পৰিয়ালৰ মানুহেই শৰ নিলে। বাজমৰীৰ বাব নাপালে, বৰবকৰা আৰু বৰফুকনৰ শৰ নিষ্ঠতে, লগত গায়ন-বায়ন যায়, কিন্তু কালি বজাই বাব নাপায়। বৰফুকনৰ শৰ নিষ্ঠতে লগত ছুয়োফালে হুশাবী বুকক যায়, আৰু আগে পাছে টাঙ্গোন লৈ টাঙ্গোনধৰা যায়।

মেলখোৰা বজা, আৰু মেলখোৰা গোহাঁইসকলৰ গ্ৰাম ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ দৰেই, মাত্ৰ এওঁবিলাকৰ মৰা শৰ বজাসকলৰ দৰে, লুখুবাখনেহে নিব পাৰে। বজাব আপোন বংশৰ অগ্ৰ্য্য কৌৰববিলাকৰ হ'লে, অৱস্থা আৰু সামাজিক পদমৰ্যাদা অনুসৰি খেৰ বিছনি পোৰা বকৰা ফুকনসকলৰ দৰেই; এওঁলোকৰ শৰ লুখুবাখনে নিব নালাগে।

সাতঘৰীয়া আহোমৰ
মৈদাম

ডা-ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ বজহৰ আৰু আন সাতঘৰীয়া আহোমৰ মানুহবিলাকৰ শৰ হ'লে, অৱস্থা আৰু পদমৰ্যাদা চাই, কেতিয়াবা বকৰা-ফুকনসকলৰ দৰেই; কিন্তু নোৱৰাত কেতিয়াবা সাধাৰণ পাইক শ্ৰেণীৰ আহোমৰ দৰেও তেওঁলোকৰ মৰা পুতি ধৰ।

সাধাৰণ পাইক আৰু চমুৰা শ্ৰেণীৰ আহোমবিলাকৰ ভিতৰত “কাৰেং কঙ্গ-ডাঙ্গ”ৰ প্ৰচলন নাই, শৰ সুমাই নিবৰ নিষিদ্ধে, “কঙ্গ-ডাঙ্গ” কৰাবো নিয়ম নাই; কিন্তু মৰা পোঙোতে শৰটোৰ চাৰিওকাষে চাৰিটো উৰিআমৰ ডালকে বা পাঙকে দিয়াৰ দস্তব আছিল; মৈদাম বন্ধাব দস্তব নাই; বান্ধিলেও বজাব থবত দণ্ডনীয়।

সাধাৰণ মৈদাম

প্ৰাছাদি ক্ৰিয়া

আহোমবিলাকৰ প্ৰাছাদি ক্ৰিয়া আজিকালিৰ দৰে এমাহলৈ নৰৈ, কুৰি দিনৰ মুৰতে কৰিছিল। যুদ্ধকৰ ল'ৰা-তিৰোতাই এই কুৰি দিনলৈ যাছ, বাংস লাজ ইত্যাদি নাখাইছিল। একৈশ দিবৰ দিনা, দিনত আহোম বিধিৰে প্ৰাছ কৰি, পখুলি জাতিক

আৰু শৰ-ভাৰবোৰা হাতুহখিনিক (বজা, বেলবোৰা বজা আৰু বেলবোৰা গোহাঁইসকলৰ হ'লে) লুপ্তাশনক ভোজ খুৱায়। আহোম মতে শ্ৰাদ্ধবিধি আছিল আৰু সেই শ্ৰাদ্ধ বাইলুঙ্গ পণ্ডিতে কৰাইছিল। পাছলৈ বজাসকলৰ হ'লে চিৰিংফুকনে, আৰু আন আন ভা-ভাঙ্গবীয়া, বৰফুকন আৰু বৰবৰুৱা প্ৰমুখো চ'বাব ছয় ফুকন, খেববিছনি গোৰা বৰুৱা ফুকনসকলৰ শ্ৰাদ্ধাদি ক্ৰিয়াকাণ্ডবিলাক চিৰিঙ্গৰ ঘৰৰ মানুহে কৰাইছিল। চিৰিঙৰ ঘৰৰ মানুহো আদিতে বাইলুঙ্গৰে একে। পাছত যেতিয়া আহোম বজাসকলে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিলে, তেতিয়াৰেপৰা বাজগুৰু ফুকনৰ ওপৰত সেই ভাৰ পৰিল, আৰু শিৰিলাকৰ শ্ৰাদ্ধাদিবোৰো বিৱৰ্ত্ত হিন্দুৰ দৰে হ'ল। ইয়াৰপৰা যেন এনেটো কোনেও নাভাবে যে বাজগুৰু ফুকনে সকলো শ্ৰেণীৰ আহোমৰেই শ্ৰাদ্ধাদি কৰাইছিল বা কৰাব লাগিছিল। বজাঘৰৰ শ্ৰাদ্ধাদি কৰোৱাটোৱেই বাজগুৰু ফুকনৰ প্ৰধান কাম আছিল; তাৰ বাহিৰে, ভা-ভাঙ্গবীয়া, বৰবৰুৱা বৰফুকন, আদি কেইঘৰমান উচ্চ শ্ৰেণীৰ প্ৰধান আহোম পৰিবাৰৰ শ্ৰাদ্ধাদিত বুজ্জ, আনবিলাকৰ কোনো ক্ৰিয়া-কাণ্ডকে বাজগুৰু-ফুকনে নকৰাইছিল। অগ্ৰান্ত আহোমসকলৰ শ্ৰাদ্ধাদি, আন ইত্যৰ ব্ৰাহ্মণৰ দ্বাৰা সম্পাদিত হৈছিল।

মৈদাম দিয়া প্ৰথা

ওপৰত আমি যি মৈদাম বন্ধাৰ কথা কৈ আহিছোঁ; আহোম বজাসকলৰ সবহ-খিনি মৈদামেই চৰাইদেওত আছিল। ১৭৬৬ শকত (ইং ১৮৪৪ খৃষ্টাব্দত) চৰাইদেওত প্ৰথমে (মিৰ্জুম্ভাব পাছত) লক্ষ্মীসিংহ বৰ্গদেৱৰ মৈদামটো কুবীয়া বৰাৰ পুতেকে খানি বস্ত্ৰ উলিয়াই নিলে; পাছত ধৰা পৰিলত, ডাক কাটেক দিয়া হ'ল। অনুমান ইং ১৭৮১ চনত এই মৈদাম বন্ধা হৈছিল। তাত বহুত বস্ত্ৰ-বেহানি ওলাল বুলি কোৱা শুনা যায়। তেতিয়াৰেপৰা মৈদামত ছুত-শিচাচ নাই বুলি মানুহৰ বিশ্বাস হ'ল; আৰু চল্লিশ-পঞ্চাশজন মানুহে পোষ্ট খাই আন আন মৈদামবোৰো খানিবলৈ ধৰিলে (অৱশ্যে অতি গোপনীয়ভাবে লুকাই লুকাই)। ১৭৬৮ শকত (ইং ১৮৪৬ চনত) কেইটাবান মৈদাম নখনাকৈ আছিল, পুনৰলক্ষ্মীসিংহ বৰ্গদেৱে পঞ্চালৈ আহি নিষ্ঠ বুলি সেই মৈদামবোৰ খনাইছিল; তাৰ বিষয়ণ তলত দিয়া দিহিঙীয়া বজাৰ মৈদাম

গ'ল—এই মৈদাম সত্তৰতঃ ইং ১৮৪৭ চনত (শক ১৪৬২) বন্ধা হৈছিল। এই মৈদামটো খনাত্তে প্ৰথমতে চাৰিটা মানুহ লোৱাল; একেতে হেনো বালি বাটি ৰখি একবা সূক্ষ্মৰী ভিৰোতা তলাই সেই মানুহ চাৰিটাৰ পাত

পৰিল। বাহুত থকা মানুহে হুটা মানুহ টানি উলিয়ালে, হুটা ভাতে মৰিল। পাচে বজাই পুনৰ খনালত মাটি ৰখি আকৌ এক দোৰনীয়া মানুহ পোত গৈছিল। লগৰ মানুহবোৰে কোনো প্ৰকাৰে তাক উলিয়াই আনিলে।

এই মৈদাম ইং ১৫৬২ চনত (১৪৭৪ শকত) অৰ্থাৎ স্বৰ্গী হোৱাৰ দহ বছৰৰ
ডেকা গড়গাঁৱা বজাৰ মৈদাম মূৰত বান্ধিছিল। ছ খোটাৰি ঘৰ খানিলত অনেক
সোণ-ৰূপৰ বাচন আৰু অলঙ্কাৰ পালে বুলি কয়।
মৈদামৰ ভিতৰত ঠায়ে ঠায়ে হাব ওলাইছিল বুলি প্ৰবাদ আছে।

অনুমান, ইং ১৬১১ চনত (১৫৩৩ শকত) এই মৈদামটো বন্ধোৱা হৈছিল।
খনালত, এই মৈদামটোৰ ভিতৰতো ভালেখিনি সোণৰ
খোৱাৰজাৰ মৈদাম ৰূপৰ বস্তুবেহানি ওলাল।

আহোম বজাৰ সকলোখিনি মৈদামৰ ভিতৰত এই মৈদামটো অতি ডাঙ্গৰ। সেই
দেখি চুবৈক খানি, তাৰ ভিতৰলৈ মানুহ সোমাব নোৱাৰিছিল। পিছত পুৰন্দৰসিংহ
স্বৰ্গদেৱে এশমান মানুহ লগাই, ভূমাহ খানি মৈদামটো ফুটালে। তাতো বহুত বস্তু
ওলাইছিল বুলি কয়। এই মৈদাম ইং ১৬২৬ চনত
গদাধৰসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ
মৈদাম (১৬১৮ শক) কজ্জসিংহ স্বৰ্গদেৱে বন্ধায়। তাত
গদাধৰসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ মূৰৰ লাওখোলাটো ওলাইছিল।

পুৰন্দৰসিংহই আনি, তেওঁৰ বাটচৰাৰ মুখত, সকলো মানুহে দেখিবৰ কাৰণে সেই
লাওখোলাটো ভালেমান দিনলৈকে আঁৰি থৈছিল; পাছত হেনো গৱৰ্ণমেণ্টৰপৰা লাও-
খোলাটো কলিকতাৰ মিউজিয়ামলৈ (যাত্ৰাবলৈ) নিয়ালে। এই পৃথিব সংগ্ৰাহকৰ
আইদেউতাকে (বুঢ়ীমাকে) পুৰন্দৰ সিংহ বজাৰ ঘৰলৈ আহাযোৱা কৰোঁতে, সেই লাও-
খোলাটো সচক্ষে দেখিছিল বুলি সংগ্ৰাহকক কোৱা মনত আছে। তেখেতৰ মুখে শুনাৰ
মতে, সেই লাওখোলাটো হেনো এটা ডাঙ্গৰ ধান কঢ়া বৰপাচিৰ সমান হ'ব। সেই
কথা অস্বাস্ত কৰিবৰ কোনো কাৰণ নাই; কিয়নো এই পৃথিব সংগ্ৰাহকে নিজ চকুৰেও
গদাধৰসিংহ স্বৰ্গদেৱে পিন্ধা এটা তৰ্কনী আঙ্গঠি দেখা পাইছিল; সেই আঙ্গঠিটো এ বছৰ
ডেৰ-বছৰীয়া ল'ৰা-ছোৱালীয়ে থাক পিন্ধাৰ দৰেও হাতত পিন্ধিব পাৰে। এই মৈদামটো
ফুটাওঁতে প্ৰায় তিনিফুৰি হাত মান দ হৈছিল।

কজ্জসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ যুত্ৰা ওৱাহাটীত হয়; আৰু কাঠসংস্কাৰো মণিকৰ্ণেশ্বৰ পৰ্বততে
কৰা হয়; কিন্তু আহোম বজাসকলৰ মৈদাম চৰাইদেওতে
খাকিবই লাগিব। যুঁতে ক'বলৈ গ'লে, আহোমসকলৰ
(বিশেষকৈ আহোম বজাৰ) চৰাইদেও মৈদামতলী। গতিকেই চৰাইদেওতো
কজ্জসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ মৈদাম বন্ধোৱা হয়। এই মৈদাম শিৱসিংহ স্বৰ্গদেৱে ইং ১৭১৫

চনত (১৬৩৭ শক) বন্ধায়। এই মৈদাম খানিলত ভালেখিনি ধনবস্তু আৰু হেনো শিৱসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ চাৰিটা মাহুৰৰ মূৰ পোৱা গৈছিল। ইং ১৭৪৪ পকী মৈদাম ঐক্যত (১৬৬৬ শকত) এই মৈদাম শ্ৰমন্তসিংহ স্বৰ্গদেৱে বন্ধাইছিল। এই মৈদাম খানিলত, কি কি দ্ৰব্যবস্তু ওলাইছিল, তাৰ সঠিক বিৱৰণ পোৱা নহ'ল।

এই মৈদাম ইং ১৭৪০ চনত (১৬৬২ শকত) শিৱসিংহ স্বৰ্গদেৱে বন্ধায়। ইয়াক ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰীৰ মৈদাম বুলিও কয়, আৰু ফুলেশ্বৰী বৰ-কুঁৱৰীৰ মৈদাম বুলিও জানে। ইয়াক খানি, সোণৰ চেং-চুলি, হোৱা পতোৱা কোঁট, তিনি শাৰী ডালিমা আৰু হোৱাপতা বেথা আদি অনেক বস্তু পালে। গদাধৰসিংহ আৰু কট্টসিংহ স্বৰ্গদেৱ, এইসকলৰ মৈদামতকৈ এই মৈদাম অলপ সৰু। ইং ১৭৫১ চনত (১৬৭৩ শকত) এই মৈদাম বন্ধোৱা হৈছিল; মৈদামটো পকী আছিল। ইয়াক খানি কি পালে, তাক ক'ব পৰা নাযায়।

ৰাজেশ্বৰসিংহ স্বৰ্গদেও দেৱবৰ্গীৰৰ বাহুবত নৱিৱা পৰি স্বৰ্গী হয়; কিন্তু চৰাই-দেওত তেওঁৰো এক মৈদাম বন্ধা হয়। এই মৈদাম ইং ১৭৬৯ চনত (শক ১৬৯১) বন্ধোৱা হয়। এনে প্ৰবাদ আছে যে এওঁ আৰু লক্ষ্মীসিংহ এই দুই গৰাকী স্বৰ্গদেৱৰ মৈদামত আটাইতকৈ সৰহ ধন-সম্পত্তি পোৱা গৈছিল। লক্ষ্মীসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ মৈদাম ইং ১৭৮৯ চনত (শক ১৭১১) গৌৰীনাথসিংহ স্বৰ্গদেৱে বন্ধাইছিল।

এই মৈদামটি আন বজাসকলৰ মৈদামতকৈ সৰু। সম্ভৱতঃ ইং ১৭৯৫ চনত গৌৰীনাথসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ (ইং ১৭১৭ শকত) ইয়াক বন্ধোৱা হৈছিল। ইয়াক খানিও ভালেখিনি বস্তু পালে বুলি কয়। ইং ১৮১১ চনত (শক ১৭৩৩) চন্দ্ৰকান্তসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত, ৰাজমন্ত্ৰী পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই কমলেশ্বৰসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ মৈদাম বন্ধায়। তাক খানি কি পালে তাৰ সঠিক বিৱৰণ পোৱা নাযায়।

হুচেংকা বা বুদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণ মহাৰাজ্যৰ মৈদাম (যাক ইং ১৬৪৯ চনত বন্ধোৱা হয়) চাহব বাৰীত আছিল। তাকো পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে পুনৰ খনাইছিল (এই মৈদাম পূৰ্বে যিবু জুম্লাই এবাৰ খানি ধন-বস্তু উলিয়াই নিছিল) কিন্তু তাত কি কি বস্তু পালে, তাক সঠিক ক'ব নোৱাৰি। সম্ভৱতঃ উল্লেখযোগ্য কোনো বস্তু তাত পোৱা নাছিল। চৰাইদেওত এইবিলাক মৈদামকে আদি কৰি কোঁৱৰ, কুঁৱৰী আৰু

অনেক ডাঙৰ মানুহৰ মৈদাম খানি কোনো কোনো লোকে বস্ত্ৰবেহানি উলিয়াই
 অজু'ন বুঢ়াগোহাঁইৰ আনিলে। তাৰ পাছত গড়গাওঁ, বংপুৰ (শিৱসাগৰ)
 মৈদাম চাৰিং, জাঁকী এইবোৰ ঠাইতো মৈদাম খানি ধন-বস্তু
 লোভত বহুত মানুহ আধাৰবা হ'ল। বংপুৰত অজু'ন
 বুঢ়াগোহাঁইৰ মৈদাম খানি ফুটিলাত, মানুহ এটা সোমাই ওলাব নোৱাৰি ভাঙে মৰিল।
 ইং ১৮১৪ চনত (১৭৩৬ সঁকত বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনে প্ৰথম বাৰ অনাৰলৈ মান আনোতে)
 পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁইৰ মানসেনা আৰু বদন বৰফুকনৰ হাতত অপমানিত হ'ব
 লাগে বুলি, পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই হীৰা
 চেলেকি আত্মঘাতী হয়। ইং ১৮১৫ চনৰ শেহ ছোৱাভ
 চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ সম্ভাতিক্ৰমে, ডাঙৰীয়াৰ বৰপুতেক কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই
 যোৰহাটৰ পুৰণি মাছৰ হাটৰ কাষৰত এই মৈদাম বন্ধায়। এতিয়া তাৰ চিনমোকাম
 একো নাই। ইং ১৮৪৬।৪৭ চনত গৱৰ্ণমেণ্টৰপৰা হেনো এই মৈদামটো খনোৱা হৈছিল।*

* চাৰ্জেণ্ট ক্লেইটন (Serjeant Clayton) চাহাবে এই মৈদামৰ বিষয়ে গৱৰ্ণমেণ্টলৈ বি লিখিছিল
 তাক আনি ভলত ভুলি দিলে।—“The tomb is said to be that of the Bura Gohain
 Purnananda, who exercised great authority during the later part, and after the
 reign of Gourinath Singha; it was built entirely of massive timber - - - the
 posts and beams being of Nahor, and the plank of Oriam, all in excellent pre-
 servation.

The shell or coffin was placed upon a *Machan*, not in the centre of the
 room, but much nearer to the north side, and from the upper edges of the
Machan, rose a wall of thin rough boards enclosing the coffin on all four sides,
 but open at top, which, however, rose to within a foot of the main roof. The
 coffin was placed east and west but there was nothing in the shape to show
 the head from the foot; it was something wider at top than bottom, and the lid
 (cut from a single plank) was slightly convex outside and hollowed within; it
 rested on a groove cut round the edge of the coffin to receive it, without any
 other fastening; under the coffin were four legs or stands, with a cross-bar
 connecting each pair; they were of very rough workmanship, similar to the
 commonest sort used under the huts of the natives. One peculiarity in this tomb
 from others that I have seen, was the total absence of iron work in the shape of
 nails, bolts, or other fastenings from every part of it within the coffin, not the
 slightest vestige remained of its former occupant, except a quantity of ash-looking
 dust over a thin layer of sand; the personal ornaments such as, rings, toothpick
 case, ear ornaments etc. were all in one spot about the middle of the coffin; or
 near where the hand might have been, and not in their usual places about the
 person; outside the coffin on the platform of the *machan* were placed the eating,
 drinking, cooking-vessels, but the whole of them being of copper or brass, were
 so much decayed as to render it difficult to say what they had formerly been.
 The only other articles taken out of this tomb were two or three small iron
 hatchets of the common Assamese pattern, and as a guard was kept over the
 place from the time it was practicable until I searched every part of it, I was
 convinced that nothing was taken out - - -. The most valuable articles found
 in the coffin was a small gold vessel for holding “chuna” or lime to be used

যোৰহাটত পুৰন্দৰসিংহ বৰ্গদেৱ আৰু তেওঁৰ পুতেক কমলেশ্বৰ সিংহ চাৰিং বজাৰ
মৈদাম ফুটাৰ প্ৰথমটো (অৰ্থাৎ পুৰন্দৰ সিংহৰটো) অনুমান ইং ১৮৪৭ চনত আৰু চাৰিং

পুৰন্দৰসিংহ আৰু বজাৰটো সম্ভৱতঃ ইং ১৮৫০ চনত বজোৱা হৈছিল।
কাৰোবৰসিংহৰ মৈদাম এই মৈদাম ফুটা খনোৱা হোৱা নাই। যোৰহাটৰ এই
ঠাইডোখৰ বৰ্তমান “বজামৈদাম” নামে খ্যাত, আৰু

তাৰ ওচৰতে, মৈদামৰ ফালে যুখ কৰি, আশাৰ পৰম সুন্দৰ, কাউলিন্ অৰু কেটৰ
মেষৰ, অনাবেললী শ্ৰীযুত চন্দ্ৰেশ্বৰ বৰুৱাই খব লৈছে।

with the betel-nut and which I have been told to be afterwards purchased by Mr. Bedford. The tooth-pick case was silver and the gold ornaments were different of the usual ornamental stones at the ends. This tomb was, I am afraid, of too recent a date to answer the purpose of comparison for which you required the description. Robinson's Assam makes no mention of the particular time or circumstances of this Bura Gohain's death, but I have met with two or three elderly men who stated they could remember it, and I am inclined to think that it must have taken place to recently as 1810-11 (ইং ১৮১০-১১ চনৰে হ'ব লাগে) during the reign of Chandra Kanta Sinha. The tradition regarding this is as follows. Immediate after the Bura Gohain received private information that the Rajah had joined in a plot against his life, and that the Bora Phookan was a principal leader in it, he therefore used every means to get the latter into his power, who, however, fled from Assam to Calcutta and afterwards to the Burman court, from whence he returned to Assam with a powerful force, and on arriving within a few marchers of Jorhat, he said to have addressed a letter on the Rajah stating amongst other matters that he had already prepared instruments of torture for the purpose of putting to death his old enemy the Bura Gohain and the second addressed to the Bura Gohain in terms of the greatest friendship for the purpose of getting him into his power. The letters by some accident were exchanged, that to the Rajah falling into the hands of the Bura Gohain, who despairing of escape, suffocated himself by swallowing a large diamond. I trust you will excuse my troubling you with this digression, but I have thought that however exaggerated, there was probably some little truth in the leading points of the story; and if so, the position of the Bura Gohain at the time, together with the troubled state of the country, will account for the apparently rough way in which so great an affair was entered, and the trifling articles of value that were found with him. I have seen the interior of another old tomb after it had been plundered in which was also a coffin and the general plan of the place was precisely similar to the one I have described. A third that I had an opportunity of seeing deferred so far as regards the substitution of a bedstead highly ornamented with carved wood work for the coffin, and from the grave a small portion of the bones of the head, and of the posts were taken out; a great number of jars (from 3 to 40 of different sizes) of the common black earthenwares of Bengal, and of the usual pattern, were found, and several neatly made small boxes, some of which appeared to have contained articles of clothing - - - - - one appeared to have hold a quantity of reddish coloured matter that have been "Sindoor" another had been filled with miniature tools and weapons such as spear and arrow-heads, hatchet, hammer chisels the usual eating and cooking vessels were found, and a block up on a stand that had been used for preserving the shape of the turban or head-dress. From all that

গোলাঘাট মহকুমাৰ বেতীয়াৰীত এতিয়াও এই মৈদাম তামোল গছৰ আগৰ
সমান ওখ হৈ আছে। এই মৈদাম অনুমান ইং ১৮০০ চনত বন্ধোৱা হৈছিল; ইয়াক
ভদৰি বৰবৰুৱাৰ মৈদাম কোনেও খনাই বুলি শুনা যায়। কলীয়াভোমোৰা
বৰফুকনৰ মৃত্যু জৰাহাটতে হয়; আৰু তেওঁক
তাতে টকৌবাৰী খাতত দাহ কৰি মৈদাম দিয়ে। গোলাঘাটৰ চিনাভলী মৌজাৰ
“বৰফুকনৰ খাততো তেওঁৰ এটা মৈদাম বন্ধোৱা হয়, তাতে তেওঁৰ অস্থি দিয়া

I can learn amongst coolies and others who were employed on digging out the graves it appears that (Rajah excepted) any variation from that tomb. I have attempted to describe, has been owing to the rank in life, or means of the party causing them to be larger or smaller, stronger or slighter, accordingly one and all on nearly the same principle, and the articles buried with them appear to have been invariably the personal ornaments, eating, drinking and cooking vessels of the deceased. I have further taken the liberty of enclosing a sketch of what is traditionally said to be ground-plan of the tomb of the older Ahom Rajahs, previous to the reign of Chukhrangpera, alias Rudra Singha, A.D. 1695 or A.D. 1620. This Rajah is said to have prohibited the burying alive of his queens, guards, attendants, slaves, elephant etc. at his decrease, and if this story has any foundation, it would cause a material alternation in the size and arrangement of the tomb, as such a number of apartments would not then be required.

The rough plane of the Rajah's tomb I drew from informations given me by an old Ahom villager who was pointed out to me as a man well-acquainted with their old customs and traditions. He drew the plan with the stick on the ground and named each apartment and I must say that he at last appeared firmly to believe in the truth of what he was describing to me. Some part of his story has since been corroborated by coolies who have been in these places, so far as separate apartments. Remains of musical instruments, arms etc. having been found in them, but from the way in which these tombs are opened generally by a narrow shaft from the top and the buried way in which they have been explored, the foul air preventing them from being search for, from the opening of the shaft, it is very difficult to gain any correct information regarding the interior. In my rough sketch, I have assumed the space occupied by the elephant to be 10×5 and for the horse 10×3 with a portion of wall of 2 feet, which would give a square apartment of 10×10 inside, and allowing the outer rooms to have been all of one side, the partition wall 2 feet thick and the outer walls 3 feet, the outside dimensions of the whole building would be a square 88 feet, and the size of the mound said to contain the tomb of Rajah Gadadhar Singha at Charaideon, is sufficient to cover a building of much larger dimensions, this however, I need scarcely say, is at present little better than supposition.

Some system of embalming is said to have been practised for the royal family, but if it so, it must have been a very imperfect one, as I have ascertained that nothing more than scraps of bones have ever been found in any of the tombs, although I have ascertained that nothing more than scraps of bones have ever been found in any of the tombs, although I have met with several men who have asserted that the remains of more than one human being have been found in them.”

হৈছিল। মৈদাম বজা ঠাই ডোমবৰব মাজতে ২৪ হাত দীঘল বাঁহ এডাল পুতি, তাৰ
 কলীয়াভোমোৰা সমান ওখকৈ মৈদামটো বান্ধিবলৈ প্ৰথমতে কাৰবাৰ
 ববজুকলব মৈদাম কৰা হয়; কিন্তু খাতৰ মানুহবিলাক যাটি বানি হাইবাণ
 হোৱাত, বাতি গৈবমোছা উৰালীয়ে তাৰ ৪ হাত কাটি
 পেলাই, বাতিৰ ভিতৰতে কুৰি হাত ওখকৈ বাঁহ ডালৰ আগলৈকে যাটি দি মৈদাম
 বান্ধি পেলালে। এই মৈদামৰ এতিয়া চিন যাত্ৰাহে আছে; তাক খনাব কথা শুনা
 নাযায়।

এইদৰে এতিয়াও অনেক ঠাইত অনেক মৈদাম আছে বুলি শুনা যায়।

বজা হোৱাৰ অনুক্ৰম

পিতৃ বজাৰ যুত্থাত সততে তেওঁৰ ববজনা কৌৰবে বাজপাট লাভ কৰিছিল।
 অদ্বন্দ্ব বা আন কোনো কাৰণত ববজনা কৌৰব বজা হ'ব অনুপযুক্ত হ'লে, তেওঁৰ
 পাহৰজনা কৌৰবক বাজা-ভাব দিয়াৰ নিয়ম আছিল। আহোম ৰাজত্বৰ আগছোৱাত
 এই নিয়মেই চলিছিল; কিন্তু পাছলৈ শেহছোৱাত এই নিয়মৰ ব্যতিক্ৰম ঘটো দেখা
 গৈছিল। কেতিয়াবা বৰ্গী হোৱাজনা বজাৰ ভায়েকেও পুতেকৰ সলনি বজা হৈছিল;
 যেনে, কঙ্গসিংহ বৰ্গদেৱৰ পাঁচজনা কৌৰব। তাৰে চাৰিজন কৌৰবে পিতৃ-বজাৰ যুত্থা-
 শৰাৰ আদেশ অনুসাবে ক্ৰমান্বয়ে ইজনৰ পাছত নিজৰ বজা হৈছিল; আৰু কেতিয়াবা
 বৰ্গীৰুতাৰ ভতিজাক বা ভাতৃকৈও নিলগীয়া সৰুৰ কৌৰবেও বাজপাট লভিছিল; কিন্তু
 দুটাত বৰ বেছি নহয়। ওচৰ-সম্বন্ধীয়া কৌৰব কোনো কাৰণত অবোগা থাকিলেহে
 এইদৰে নিলগৰ এজন কৌৰব বজা হৈছিল।

বজা হোৱাটো পূৰ্ববৰ্তী বজাৰ ব্যক্ত বা আন কোনো প্ৰকাৰে সন্মত কৰা
 অভিলাস; সিংহাসন-প্ৰাৰ্থী কৌৰবসকলৰ নিজ বাজোচিত গুণ আৰু ক্ষমতা; আৰু
 ভবিষ্যনা ডাঙ্গৰীয়া, ববকৰা, ববজুকন আদি বাজ্যৰ প্ৰধান বিষয়াসকলৰ বাহনৰ
 ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। ডা-ডাঙ্গৰীয়াসকলে কৌৰব বাহিব লগাত পৰিলে, তেখেতসকলে
 ওচৰ-সম্বন্ধীয়া কৌৰবক এবি. প্ৰায়েই নিলগৰ কৌৰবক বজা নাপাতে। যেতিয়া তেনে
 ওচৰ-সম্বন্ধীয়া কৌৰবজনা দেখাদেখিকৈয়ে বজা হ'বৰ অবোগা, আৰু পূৰ্ববৰ্তী বৰ্গী
 বজাৰ শাসন প্ৰণালী আৰু আচাৰ-ব্যৱহাৰবপৰা ফটু-ফটীয়াকৈ বজা যায় যে পিছৰ
 বজাজন তেওঁৰ বনিত সৰুৰ হ'লে, বাজ্য আৰু প্ৰজাৰ অমঙ্গলৰ আশঙ্কা, তেতিয়াহে,
 ডা-ডাঙ্গৰীয়াসকলে নিলগৰ বজাহৰ এজন কৌৰবক বজা পাতে। যেতিয়া কোনো
 ডাঙ্গৰীয়াই নিজক আন সকলোতকৈ অধিক ক্ষমতাপন্ন বুলি ভাবে, তেতিয়া তেওঁ এনে
 এজন কৌৰবক বজা পাতে, যাতে সেইজনৰপৰা তেওঁ বিশেষ অনুগ্ৰহ বা পূৰ্বজকৈও

অধিকতৰ ক্ষমতা পাব পাৰে; কিন্তু ৰাজকীয় ক্ষমতাবোৰ অংশভোগী হ'বলৈ আশা থাকে। আমাৰ দেশত আজিকালিও কন্ন, আৰু এনেকুৱা এটা অন্ধবিশ্বাস আছে যে তিনিজন ডাঙ্গৰীয়া একমত আৰু একে ঠাই হৈ বজা নাপাতিলে বজা হ'ব নোৱাৰে; আৰু তেওঁলোক তিনিও গৰাকী একমত হলেহে বজা ভাঙিব পাৰে। প্ৰকৃতপক্ষে কিন্তু এইকথা সিমান ঠিক নহয়। ইং ১৬৭০ খ্ৰীষ্টাব্দৰপৰা আহোম ৰাজত্বৰ শেষলৈকে যি কেইজন কৌৰৱে ৰাজপদ লাভ কৰে, তেওঁবিলাকৰ সবহভাগেই এইদৰে কোনো এজন ডাঙ্গৰীয়া বা বৰবৰুৱাৰ, বা বৰফুকনৰ অনুগ্ৰহত বজা হৈছিল। চুহুৰ আৰু গোবৰ কৌৰৱ নিলগীয়া সম্বন্ধৰ হ'লেও, এইদৰে ডেবেৰা বৰবৰুৱাৰ অনুগ্ৰহত, চুজিন্ফা আৰু চুডৈফা বাঁহগড়ীয়া আতন বুঢ়াগোহাঁইৰ আৰু চুলিক্ফা (বা ল'ৰাবজা) আৰু গদাধৰসিংহ একোজন বৰফুকনৰ অনুগ্ৰহত বজা হৈছিল (ল'ৰাবজাক লালুক বৰফুকনে আৰু গদাধৰসিংহক বন্দৰ বৰফুকনে বজা পাতিছিল।) সেইদৰেই লক্ষ্মীসিংহক কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ বৰবৰুৱাই, কমলেশ্বৰসিংহ আৰু চন্দ্ৰকান্তসিংহক পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই আৰু পুৰন্দৰসিংহকো পূৰ্ণানন্দ ডাঙ্গৰীয়াৰ পুতেক কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই বজা পাতিছিল। কিন্তু বজাৰ বংশৰ নহ'লে আন কোনেও ৰাজপদ নাপাইছিল। কৌৰৱসকলৰ গাত অন্ধত্ব হ'লে, আৰু বসন্ত ওলোৱাৰ চিন থাকিলে, সেই কৌৰৱ ৰাজপদলৈ অযোগ্য আছিল বা তেনে বুলি বিবেচিত হৈছিল। সেই কাৰণেই ল'ৰাবজাই সিংহাসনাকাজী বহুত কৌৰৱৰ অন্ধত্ব কৰিছিল। এই অন্ধত্ব কৰা কৌৰৱবিলাকক 'কাণকটা কৌৰৱ' বোলে।*

বজাৰ অভিষেক

টাই বা আহোমসকলৰ মতে বজাসকলে সিংহাসনত উঠা আৰু "শিঙৰি দৰত উঠি বজা হোৱা" প্ৰত্যেকেই একোটা সুকীয়া কাৰ্য্য। আহোম বুৰঞ্জী পঢ়িলে এনে

* চুকাৰা বজাক এবি আহোম ৰাজত্বত ৩৭ জন বজাই ৰাজত্ব কৰে আৰু সেইসকলক তিনি ভাগে ভগাব পাৰি, যেনে, প্ৰথম "বৰ্গী হোৱা বজাৰ পুতেক", বিতীয়ত "বৰ্গী বজাৰ ভায়েক" আৰু তৃতীয়ত, "বৰ্গী বজাৰ দুব সম্পৰ্কীয় কৌৰৱ"।

সেইসকলৰ তালিকা তলত দিয়া গ'ল:

বৰ্গীবজাৰ পুতেক	বৰ্গীবজাৰ ভায়েক	দুবসম্পৰ্কীয় কৌৰৱ
(২) চুডেউকা	(৬) চুডুকা	(২৪) চুহুৰ
(৩) চুজিন্ফা	(৭) ভ্যাওখাম্খি	(২৫) গোবৰবজা
(৪) ভ্যাওখাম্খা	(৮) চুডাৰ্কা	(২৬) চুজিন্ফা
(৫) চুখাম্কা	(১০) চুডাৰ্কা	(২৭) চুডৈফা
(১) চুকাৰ্কা	(৯) দবিয়া বজা)	(২৮) ল'ৰাবজা

বহু দৃষ্টান্ত পোৱা যায় যে বজাসকলে পোনতে সিংহাসনত উঠি, তাৰ পাছত “শিদ্ধি-
ববত” উঠে আৰু সম্পূৰ্ণৰূপে অভিষিক্ত হয়। সেই কাৰণে বজাসকলে পাটত উঠিও,
“শিদ্ধি বিবত”ত বহুত বানে, তেওঁবিলাকৰ অভিষেক পূৰ্ণ নহৈছিল। বজাসকল শিদ্ধি-
ববত উঠা এটি প্ৰধান উৎসৱ আছিল। চবাইদেও পৰ্বতত বা আন কাষৰ ঠাইত
বজাদেৱৰ বাহৰ কৰা হয়। সত্ততে এই বাহৰ চবাইদেওতহে কৰা হয়; কাৰণ
আহোমসকলৰ বিশ্বাস যে তেওঁলোকৰ পূৰ্বপুৰুষ খুনলুং, খুনলাই ক্ৰমে সেই ঠাইতে
আবিৰ্ভূত হৈছিল। সেই নতুনকৈ কৰোৱা বাহৰত শিদ্ধি কাঠৰ চাৰিটা ওখ চাংঘৰ

“শিদ্ধিবিঘৰ”

“পাটঘৰ”

“হোলোংঘৰ”

“পানীঘৰ”

কৰা হয়, তাৰ নাম “শিদ্ধিবিঘৰ”, “পাটঘৰ”,
“হোলোংঘৰ” আৰু “পানীঘৰ”। ছোমদেওক ডিঙিত
আঁৰি, হাতত হেৰদান লৈ, মূৰত দেও-কুকুৰাৰ
পানীৰে সুশোভিত পাগ মাৰি, ৰাজ্যৰ প্ৰধান প্ৰধান
ডাঙৰীয়া বিষয়া, অধিকাংশ সেনা আৰু অলেখ প্ৰজাৰে

সৈতে স্বৰ্গদেৱে বৰকুঁৱৰীক লগত লৈ চবাইদেওলৈ যাত্ৰা কৰে। স্বৰ্গদেও এটা মতা
হাতীত আৰু বৰকুঁৱৰী এজনী মাথুন্দী হাতীত উঠে। বাটত আহোঁতে স্বৰ্গদেৱে আহত
গছৰ পুলি এটা উভালি লৈ আহে, আৰু চবাইদেওত আহি সেই পুলিটো ৰোৱেহি।
পাটঘৰ আৰু পানীঘৰত নানা ভাৰ্ণব পানী, আৰু হিন্দু আৰু আহোমসমতে নানাবিধ
মজলসূচক আহিলা-পাতি পোটোৱা হয়। পানীঘৰত এখন ওখ বাঁহৰ চাং থাকে।
শিদ্ধিবিঘৰত উঠাৰ আগদিনা বজাকুঁৱৰীৰ অধিবাস হয়। অভিষেকৰ সময়ত বজা আৰু
কুঁৱৰী দুয়ো নতুন সাজ পিন্ধি, সেই চাঙৰ ওপৰত বহে। চাঙৰ তলতে এজন বাইলুং
পণ্ডিত থাকে। আহোম পৃথিৱী মতেৰে দেওখাই বাইলুং পণ্ডিতসকলে মন্ত্ৰোচ্চাৰণ কৰি,

বৰ্ণাবদ্ধ পুডেক	বৰ্ণাবদ্ধ ভায়েক	দুৰসম্পৰ্কীয় কৌশল
(১০) চুৰুকা	(২১) চক্ৰবৰ্ত্তীসিংহ	(২২) গদাধৰসিংহ
(১১) চুৰুকা	(২২) চুৰুকা (উদয়াদিত্য)	(২৩) কমলেশ্বৰসিংহ
(১২) চুৰুকা	(২৩) বামদেৱসিংহ	(২৪) পুৰন্দৰসিংহ
(১৩) চুৰুকা	(২৪) প্ৰমত্তসিংহ	
(১৪) বিহিৰীয়া বজা	(২৫) বাজেশ্বৰসিংহ	(২৬)
(১৫) গজৰীয়া বজা	(২৬) লক্ষ্মীসিংহ	
(১৬) খোৰা বজা	(২৭) চক্ৰবৰ্ত্তীসিংহ	
(১৭) বজা		(২৮)
(১৮) ভগা বজা		
(১৯) ভয়লক্ষ্মীসিংহ		
(২০) কাম্ৰসিংহ		
(২১) শিৱসিংহ		
(২২) গৌৰীনাথসিংহ		

বজা আৰু কুঁৱৰীৰ মূৰত পানী ঢালে; আৰু সেই পানী তেওঁলোক দুইৰ গাৰপৰা বাগৰি গৈ, চান্দৰ তলত থকা বাইলুং পণ্ডিতৰ গাত পৰেগৈ। তেতিয়া বজা আৰু কুঁৱৰীয়ে সেই ভিতা সাজ সলাই অন্য সাজ পিন্ধে। ভিতা কাপোৰ-কানিখিনি তলত থকা সেই বাইলুং পণ্ডিতজনক দান কৰে। তাৰ পাছত আহোম পণ্ডিত আৰু হিন্দু জ্যোতিষীয়া পণ্ডিতসকলে শুভলগ্ন আৰু শুভক্ষণ স্থিৰ কৰি দিয়ে। আহোমৰ পুৰোহিত বাইলুং কুকুৰা ঠেঙ্গেৰে মঙ্গল চাই শুভক্ষণ স্থিৰ কৰি দিয়ে, আৰু সেই শুভক্ষণ আহিলে বজাদেৱে বৰকুঁৱৰীক লগত লৈ পাটঘৰলৈ যায়। তাতো সেই আহোম পুৰোহিত বাইলুং আৰু হিন্দু পণ্ডিতসকলৰ উচ্চাৰিত মন্ত্ৰেৰে পবিত্ৰ কৰা পানী দক্ষিণাৰ্ঘ্য শব্দ” নামে পাটঘৰপৰা বজাদেৱৰ আৰু বৰকুঁৱৰীৰ গাত ঢলা হয়। পাটঘৰৰ চান্দৰ তলতো দুটা বেই সেই মানুহ ধোৱা হয়। বৰ্গদেৱ আৰু বৰকুঁৱৰীয়ে গা-

“নেওচা-যোৱা”

ধোৱা পানী সেই মানুহ দুটাৰ মূৰত পৰে। স্নানৰ অন্তত এই মানুহ দুটাক সোণ এচক আৰু ৰূপ এচক দি, তাৰপৰা খেদাই দিয়া হয়। ইহঁতে ঘূৰি নগৰৰ ফালে নাচাই, তাৰপৰা বাজ হৈ, আন ঠাইলৈ গুচি যায়; আৰু ইহঁতক নিজৰ খেল বা মেলপৰা একেবাৰে খেদোৱা হয়। মানুহৰ এনে বিশ্বাস যে ইহঁতে বজা আৰু প্ৰজাৰ অমঙ্গল নেওচা লৈ যায়; সেই কাৰণে ইহঁতক “নেওচা-যোৱা” বোলে। গোৱালপাৰা জিলাত এইদৰে নেওচা-যোৱা মানুহৰ সতিসজ্জতি এতিয়াও পোৱা যায়।

“হোলোংঘৰ”তো বাঁহৰ ওখকৈ চাং পতা হয়। পাটঘৰৰ কাৰ্য্যৰ সময়ৰপৰি পাছত বজা আৰু বৰকুঁৱৰী দুয়ো হোলোংঘৰলৈ গৈ, সেই বাঁহৰ চান্দত বহে। সেই চান্দৰ তলত প্ৰত্যেক জাতি-জন্তুৰে এটাকৈ প্ৰতিনিধিৰূপে ধোৱা হয়; যেনে, এটা হাতী, এটি ঘোঁৰা, এটি গৰু, এটা হৰিণ, এটা গাহৰি, এটা কুকুৰা, এটা হাঁহ, এটা সাপ, এটা বাহু, এটা পোক, ইত্যাদি। বাজপুৰোহিত বাইলুং আৰু দেওঘাই পণ্ডিতে ন খন জীৱৰ পানী স্নান মাতি পবিত্ৰ কৰি বজা আৰু কুঁৱৰীৰ মূৰত ঢালে, আৰু সেই পানী তলত থকা জন্তুবোৰৰ গাত পৰেগৈ। এইদৰে হোলোংঘৰত স্নান আদি সন্মান কৰি বজা আৰু বৰকুঁৱৰী দুয়ো শিৰবিধৰলৈ যায়। ইতিমধ্যে বৰ্গদেৱে তেওঁৰ পাগৰ নেওকুৰুৰ পাখি সলায়, আৰু শিৰবিধৰত প্ৰবেশ কৰাৰ পূৰ্বে বজাদেৱে বেহুদান লৈ বহুত প্ৰাণদত্ত হ’বলগীয়া এটা মানুহ হুডোখৰ কৰি কাটে। কঙ্গসিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনৰপৰা এটা মানুহৰ সলনি এটা হ’হ কাটিবলৈ নিয়ম কৰিলে। তাৰ পাছত বজাদেৱে শিৰবিধৰ মোহাই, সাতখলগীয়া সোণৰ সিংহাসনত বহিলে, ওখ ওখপৰ বিষয়াই সিংহাসনৰ চাখিখুঁটাৰ ধৰে। চুহুং বা দিহীলীয়া বজা বৰ্গদেৱৰ অভিবৰ্দ্ধনকে বচাগোহাঁই আৰু বৰগোহাঁই এই দুগৰাকী ভাজৰীয়াৰে এই সিংহাসনৰ খুঁটাৰ ধৰা

কাৰ্য্য সমাধা কৰিছিল। তাৰ পিছত দিহিঙ্গীয়া বজাৰ দিনত বৰপাত্ৰ ডাঙ্গৰীয়াৰ বিষয় সৃজন কৰা হ'ল; তেতিয়াৰেপৰা তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াই স্বৰ্গদেৱ প্ৰতাপসিংহ মহাৰজাৰ অভিষেকলৈকে সেই কাৰ্য্য সম্পন্ন কৰিছিল। প্ৰতাপসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত বৰবৰুৱাৰ বিষয় প্ৰথম সৃজন হয়; তেতিয়াৰেপৰা তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াই, তিনি খুঁটা আৰু আন খুঁটাটোত বৰবৰুৱাই ধৰে। এই সিংহাসনৰ চাৰি খুঁটাৰ ধৰাৰ কাৰ্য্য সমাপ্ত হোৱাৰ পাছত উচ্চপদস্থ বিষয়াসকলে বজাদেৱক আৰু বৰকুঁৱৰীক সোণৰ, কপৰ উপহাৰ, নাইবা অলঙ্কাৰ উপহাৰ দিয়ে। তেনেতে আহোম আৰু বৈদিকমতে বাইলুং আৰু হিন্দু পণ্ডিতসকলে বজাক আৰু কুঁৱৰীক শাস্তি কৰে; আৰু ফুল, চন্দন, মালা দি, বজাদেৱক বীতিমতে অভিষিক্ত কৰে। ডাঙ্গৰীয়াসকলে চাৰ্জলৈ উঠি বজাদেৱৰ কেওফালে

লিখন কৰা

সাতবাৰ প্ৰদক্ষিণ কৰি, স্বৰ্গদেৱক সেৱা কৰে, ইয়াকে

“লিখন কৰা” বোলে। বাইছে আৰু আন পালি-

বিষয়াই ঘাটিবপৰা সেৱা কৰে। বজাৰ দৰেই প্ৰধান কুঁৱৰী কেইগৰাকীক (যেনে— বৰ কুঁৱৰী, পৰ্ব্বতীয়া কুঁৱৰী আৰু বাইডঙ্গীয়া কুঁৱৰী) ডাঙ্গৰীয়াসকলে লিখন কৰিবলৈ লগে। যেতিয়া কুঁৱৰীসকল ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ সেৱা ল'বলৈ অনুপযুক্তা, অৰ্থাৎ কোনো গৰাকী কুঁৱৰী যদি ডাঙ্গৰীয়াৰ জীয়েক বা ভনীয়েক হয়, তেতিয়া হ'লে আগত “কুৰালুং” বা “ৰেমিমাং” কিম্বা “বত্ৰাবলী” আদি পুথি ৰাখি, সেই কুঁৱৰীয়ে তেওঁৰ দেউতাক বা ককাইদেৱেক সন্মুখীয়া ডাঙ্গৰীয়াৰ সেৱা কৰিবৰ সময়ত জয়ধ্বনি কৰা হয়; আৰু শম্ভু, দৰ্গা, দৰা, মৃদঙ্গ, কালি, জয়ঢোল, গগনা, ভেৰী, ভোটভাল, প্ৰভৃতি নানাবিধ বাজ বজাই আকাশ-পাতাল খলক লগায়। ঘোঁৰা হাতীৰ হতুৱাইও ধ্বনি কৰোৱা হয়। তাৰ পাছত দেওঘাই বাইলুং ব্ৰাহ্মণ-সম্ভৱ আৰু আন আন দীন-দুৰী-বিলাকক দান-দক্ষিণা কৰি, স্বৰ্গদেও বৰকুঁৱৰীয়ে সৈতে সেই শিল্পিৰ ঘৰতে থাকে আৰু তাতে দুয়ো ভোজনো কৰে। আবেলি হাতী যুঁজোৱা হয়। বাইলুং পণ্ডিতে কুকুৰা-মেখেৰে বদল চায়, আৰু আহোম পুথি “চাই-কাই” পঢ়ি দেও হাঁকাৰে। সেইদিনা-খনেই বন্ধীখালৰ বন্ধীবোৰক মুক্তি দিয়া হয়, আৰু গোটেই দিনটো আৰু বাতিটো বজা আৰু কুঁৱৰী শিল্পিবিঘৰতে থাকে। আহোমৰ নিয়মমতে, কোনো কোনো বজাৰ প্ৰাঙ্গ হ'লে, বা বজাৰ ঘৰত আন কোনো উপলক্ষে ভোজ হ'লে, আগৰ বগী হোৱা বজা-সকলৰ নাখেও “সাজ” দিয়া হয়। শিল্পিৰ ঘৰত মুঠা বজাসকলৰ নাখৰ সাজ শিল্পিবিঘৰত উঠা নৃপতিসকলৰ শাবীত দিয়া নাযায়। কৰভলীয়া বজাসকলে নিজে কিম্বা তেওঁৰ কটকী যদি অভিষেকৰ দিনা উপস্থিত নাথাকে, তেনেহলে অভিষেকৰ প্ৰকাৰৰ ভিতৰত আহি, উপচৌকন লৈ, ন-কৈ শিল্পিবিঘৰত উঠা বজাদেৱক বৰিবিহি লগে; আৰু বস্ত্ৰতা বীকাৰ কৰেহি।

বিষয়া পতাৰ ব্যৱস্থা

তিনিজন ডাঙ্গৰীয়া পাতিবৰ হ'লে, বৰচ'ৰাত এখন বিৰাট সভা বহে। নকৈ ডাঙ্গৰীয়া হ'ব খোজাৰনে চ'ৰাৰ উত্তৰ টুপৰ ঘৰিৱাল-ধৰা খুটাৰ ধৰে, বা কাষৰতে থিয় হয়। পাছে মজিন্দাৰ বৰুৱাই বৰ্গদেৱৰ নিয়োগ আজ্ঞা পাঠ কৰি স্তনাৱ আৰু বহিবলৈ কাপোৰ দিয়ে।

তিনিজন ডাঙ্গৰীয়া

ভাতে পতাৰনা ডাঙ্গৰীয়া বহে; আৰু অন্তৰোৰ মানুহেও দস্তৰ মতে আঠ লয়। কথা শুনোৱাসকলে ক'বলগীয়া ভাৱত কথা কৈ অন্ত কৰিলে, ডাঙ্গৰীয়াই তাৰ প্ৰত্যুত্তৰ আৰু কৃতজ্ঞ অন্তৰে স্তুতি প্ৰাৰ্থনা সেই কথা শুনোৱা লোকসকলৰ ঘৰাই বৰ্গদেৱলৈ জনাই পঠায়, আৰু বৰ্গদেৱৰ অধীনতা স্বীকাৰ শপত খায়। তাৰপৰা উঠি, চ'ৰাৰ মাজত নিজ ঠাইত কেপ কৰা তলছাত বহেগৈ; কিন্তু কোনোজনো নিজ ঠাইত নবহি, সেই উঠাতেই বাজ-ঘৰলৈ যায়গৈ।

দাঁতিয়লীয়া গোহাঁই

বাওঁতে যদি, পূৰ্বৰে পৰা অনাই প্ৰস্তুতে থয়, দোলাত উঠিয়ে যায়; যদিহে দোলা প্ৰস্তুত নাথাকে তেনেহ'লে বজাৰ শালৰপৰা ঘোঁৰা দিয়ে, ভাতে উঠি থবলৈ যায়। তিনিজনো দাঁতিয়লীয়া গোহাঁইক পাতিবলৈ হ'লেও এই নিয়মেই পাতে। ইমানেই বিভিন্ন যে এই তিনি গৰাকীক চ'ৰাৰ দক্ষিণ টুপৰ ঘৰিৱাল ধৰা খুটাৰ কাষৰত পাতে।

বৰবৰুৱাক পাতিবলৈ হ'লে, চ'ৰাত বৰবৰুৱা বহা খুটাৰ চড়িটোৰ সোঁ মাজতে বৰ্গদেৱৰ নিয়োগ আজ্ঞা শুনাতেই খেব দিয়ে (এই খেব আগৰ কালৰ নতুনকৈ এক আসন বিশেষ); ভাতে নতুনকৈ হোৱা বৰবৰুৱাকনে আঠ লৈ বহে, অন্য মানুহেও আঠ ল'ব লাগে। তাৰ

বৰবৰুৱা, বৰফুকন

পাছত কথা শুনোৱাসকলে ক'বলগীয়া ভাৱত কথা অন্ত কৰি কোৱা হ'লে সেইসকলৰ ঘৰাই হোৱাজনা বৰবৰুৱাই বজালৈ প্ৰত্যুত্তৰ প্ৰাৰ্থনা জনাই পঠায় আৰু বৰ্গদেৱৰ অধীনতা স্বীকাৰ শপত খায়। তাৰ পাছত সেই ঠাইতে পুনৰ দস্তৰ মতে বহে। বৰফুকনক পাতেওতেও এয়েই নিয়ম।

কোনো এজন চকৰা ফুকন পাতিব লাগিলে, বৰবৰুৱা বৰচ'ৰাত উপস্থিত থাকিব লাগে; আৰু সেই কথা বৰবৰুৱাত পূৰ্বেই জনাই থ'ব লাগে। এইদৰে ফুকন পাতেওতে, পাতিবলৈ ঘোঁৰা বৰুৱা ফুকন এটাৱাকৈ ঘাব নাপায়; মজুদাৰ বৰুৱা,

চকৰা ফুকন

খেব বিচৰি পোৱা চুৰা ফুকন আৰু যাকে পাচে, আন বৰুৱা ফুকনো, যুঠতে দুই, তিনি, চাৰি, ইয়াৰ বৰুৱা ফুকন গৈ বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা আৰু নিয়োগ পত্ৰ পাঠ কৰি চকৰা ফুকন পদত নিযুক্ত কৰে।

বাজখোৱাসকলক হ'লে, চ'ৰাৰ দক্ষিণ টুপে নিয়োগ আজ্ঞা শুনাই পাতে ;
কিন্তু নিযুক্ত কৰাৰ আজ্ঞা ইতিপূৰ্বেই বৰবকৰাই জানি থাকিব লাগে ; অৰ্থাৎ সেই
বাজখোৱা নিয়োগ পত্ৰ পাঠ কৰাসকলে সেই কথা আগতে
বৰবকৰাক জনাই ধ'ব লাগে ।

চেটীয়াপাত্ৰ বকৰা,
অবকলীয়া বকৰা,
চাংকজৰ বকৰা আৰু
তেওঁৰ সমলীয়া বিষয়া ।

চেটীয়াপাত্ৰ বকৰা আৰু অবকলীয়া বকৰা এই
দুইক টুপৰ যোৰাৰ পশ্চিম ফালৰ ফ'কামৰ কোঠাত
পাতে । সেই টুপতে চাংকজৰ বকৰা আৰু তেওঁৰ
সমলীয়া বিষয়াসকলকো পাতে ।

তিনিজন ডাঙৰীয়া, বৰবকৰা, বৰফুকন, তিনিজন দাঁতিয়লীয়া গোহাঁই আৰু
চ'কৰা ফুকনসকলক পাঠোঁতেহে মজুমদাৰ বকৰাই অকলেই বা লগেৰেই নিয়োগ আজ্ঞা
পাঠ কৰাৰ নিয়ম ; কিন্তু সেইসকলৰ বাহিৰা অন্য বিষয়া পাতিবলৈ হ'লে অন্য বকৰা
ফুকনেও (বজাই থাকে আজ্ঞা কৰে) নিয়োগ আজ্ঞা শুনাৰ পাৰে ; মাত্ৰ সেই সকলো-
বিলাক নিয়োগ আজ্ঞাৰ কথা আগতে বৰবকৰাক জনাই ধ'ব লাগে ।

শেৰ-বিচনি লোৱা চমুৱা ফুকনসকলক চ'ৰাৰ উত্তৰ টুপত পাতে, আৰু
চমুৱা ফুকন সেই কথা বৰবকৰাত জনায় ধৰ্ম্মগৈ ।

বৰভাণ্ডাৰ বকৰা, ওঁৰালী বকৰা, জালভাৰী ফুকন, গন্ধীয়া বকৰা, মজিন্দাৰ
বকৰা, খনিকৰ বকৰা, শেনচোৱা বকৰা, দোলাকাষৰীয়া
বকৰা, ডিপৰীয়া বকৰা, হাতী বকৰা আৰু ঘোঁৰা
বকৰা, এইসকলক দোলাকাষৰীয়া (বা দোলাঘৰীয়া)
চ'ৰাৰ টুপত পতা হয় ।
দুই চাওডাঙৰ বকৰাক উজনি জখলাৰ মুখৰ
চাওডাঙৰ চ'ৰাত পাতে । কুহুবাচোৱা বকৰা, পাচনি
বৰা, বৰ তামুলী, এইসকলক বৰ বাটঘৰৰ মাজ কোঠাৰ
চাঙৰ ওপৰত পাতে ; আৰু এই ঠাইতেই কুহুবাচোৱা
বৰা এটাই ছম্বৰী বকৰাক পাতি, বাজ ছম্বৰত কৈ
দিয়গৈ ।

চাংমাই বকৰা, জবাধৰা
বকৰা, বেজ বকৰা

বৰ বাটঘৰৰ পেটে, পূব ফালে, চাংমাইলালৰ
নিচাদতে চাংমাই বকৰা, জবাধৰা বকৰা, বেজ বকৰা
এইসকলক পাতে ।

তিনি ছলীয়া বকৰা আৰু বেওৰ ববাইতক বৰ্গদেৱৰ দোলাঘৰতে পাতে ।

এইবিলাকৰ বাহিৰা আন বিষয়াবিলাকক আৰু মেলডগীয়া ফুকন বৰদাসকলক ড'ৰিকা হুৰাৰত পাতে। দেৱলীয়া সেৱা চলোৱাৰবিলাকক সেই হুৰাৰৰ ৰাজ-
দুলীয়া বৰুৱা, নেওগ বৰা, যিনিতে পাতে; আৰু তাতে হাজৰিকাবিলাককো
মেলডগীয়া, ফুকন বৰুৱা, নিয়োগ কৰে। মেলডগীয়া বিষয়াসকলৰ তলতীয়া
দেৱলীয়া সেৱা, চলোৱা টেকেলা বৰুৱা, নেওগ, বৰা, এইবিলাকক লেখাক
আৰু হাজৰিকা

টেকেলা বৰুৱা, মেলডগীয়া মেলৰ আইকুঁৱৰবদেও, বা মেলখোৱা বজা বা গোহাঁই-
নেওগ, বৰা, কুকুৰাচোৱাৰ দেওসকলৰ আজ্ঞাবে পাতে। কুকুৰাচোৱাৰ নেওগ,
নেওগ, বৰা, চাওডাঙ্গৰ বৰা, এইবোৰক বৰ বাটঘৰতে ওজা লিগিৰাই স্বৰ্গদেৱৰ
শইকীয়া, বৰা, দোলা- আজ্ঞাবে পাতে। চাওডাঙ্গৰ শইকীয়া, বৰাইতক চাও-
কাষৰীয়া বৰা, বৰ নেওগ, ডাঙ্গৰ চ'ৰাতে পাতে, দোলাকাষৰীয়া বৰা, বৰনেওগ,
হাতী ঘোঁৰাৰ দুই বৰবৰা, ইহঁতক ঢেকিয়াল বৰুৱা আৰু দোলাকাষৰীয়া বৰুৱাৰ
জুৰাৰ বৰা ইত্যাদি
পালিৰ মুখৰ ওলাই বহা ঘৰটিতে পাতে।

তিনিজন ডাঙ্গৰীয়া, মেলখোৱা গোহাঁই, বৰবৰুৱা, বৰফুকন প্ৰভৃতি ডাঙ্গৰ বিষয়া-
সকলৰ আপোন আপোন বিলাইতৰ নেওগ, বৰা, টেকেলাবিলাকক সেইসকলে নিজে নিজেই
পাতিব পাৰে; কিন্তু সিবিলাকৰ বাহিৰা নেওগ, বৰা ইত্যাদিক হ'লে স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাবেহে
পতা হয়। হাতী ঘোঁৰাৰ দুই বৰবৰা, গুৱাহাটীৰ দুই বৰবৰা আৰু উজনিৰ দুই বহুৱা
বৰবৰা, এইবোৰ স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাবেহে হয়; কিন্তু কাঁড়ীৰ শইকীয়া, বৰা ইত্যাদিক হ'লে,
উজনিৰখিনিক বৰবৰুৱাই পাতে, ভাটিৰখিনিক বৰফুকনেই পাতে। জুৰাৰ বৰাবোৰক
গা-মেলৰ বৰুৱা ফুকনেই পাতে। বিষয়া পাঠোতে বা ভাঙোতে লিখা আজ্ঞা নহ'লেও
উপযুক্ত বিষয়াই, উপযুক্ত ঠাইত, মুখেৰেই বজাৰ আদেশ শুনালেই হয়।

বজা আৰু বিষয়াসকলৰ ক্ষমতা

বজা বালিচাহীৰপৰা গজহস্তীলৈকে ৰাজ্যৰ ভিতৰৰ সকলোৰে অধিকাৰী।
স্বৰ্গদেৱে অধিকাৰীক নিজ ইচ্ছামতে ভেৰেজাত দিয়া, শূলত দিয়া, হাতীৰ ঠেঙত দিয়া,
বৰনীত দিয়া, কোৰ মাৰি কটা, চকু কঢ়া, আঠৰ থিলা
কঢ়া, কাণ-মাৰু-কটা আদি দণ্ড কোনো নিয়মৰ বা
Law Regulationৰ বশ নোহোৱাকৈ কৰিব পাৰিছিল।

বুঢ়াগোহাঁই, বৰগোহাঁই আৰু বৰপাঞ গোহাঁই এই তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াই কোনো

অপৰাধীক পালে, তাক ধুমুৰে ধুন্ধি বা টোম বান্ধি পানীত পেলাই প্ৰাণ মাৰিব পৰা
 তিমিজন ডাঙৰীয়া ক্ৰমতা বজাবপৰা পাইছিল ; কিন্তু অজ্ঞাঘাত বা আন
 কাৰণে প্ৰাণ মাৰিব নোৱাৰে। ইয়াৰ বাহিৰেও চকু
 কঢ়া, নাক-কাণ কটা আৰু আঠুৰ বিলা কঢ়া আদি দণ্ডও তেওঁবিলাকে কৰিব পাৰিছিল।
 বৰবকৰাই তেওঁৰ তলৰ বিষয়াক নিজ আজ্ঞাবে ভাঙ্গিব পাতিব পাৰিছিল। সেই
 ভাঙ্গিব পাতিব পৰা বিষয়াক আৰু তাতকৈ তলৰ খাপৰ
 বৰবকৰা পাইকান আদিক প্ৰাণদণ্ড কৰাৰ বাহিৰে আন সকলো-
 বিলাক ওপৰত উল্লেখ কৰা দণ্ড (যেনে, কাণ-নাক কটা, চকু কঢ়া, আঠুৰ বিলা কঢ়া,
 ইত্যাদি) আৰু গঁতা, গঁবাল, কোৰ, ঢকা মৰাব পাৰিছিল ; কিন্তু ভাব ওপৰৰ লোকক
 হলে (অৰ্থাৎ তেওঁ নিজ আজ্ঞাবে ভাঙ্গিব পাতিব নোৱৰা বিষয়াক) স্বৰ্গদেৱৰপৰা
 আজ্ঞা পালেহে তেনে দণ্ড কৰিব পাৰিছিল। বৰবকৰাই যদি “ৰাজমন্ত্ৰী”ৰ
 বাবো পায়, তেনেহ’লে তেওঁ ডাঙৰীয়াসকলৰ দৰেই সকলো প্ৰকাৰৰ দণ্ডবিধান
 কৰিব পাৰে।

বৰফুকন বজাৰ নগৰবৰপৰা আঁতৰত থকাৰ কাৰণে বৰবকৰাৰ দৰেই অপৰাধীক
 দণ্ড কৰিব পাৰিছিল ; আৰু চোৰ-ডকাইত, ৰাজদ্রোহী আদি অপৰাধীক অৱস্থা বুজি,

বৰফুকন

তেখেতে প্ৰাণদণ্ড কৰিবলৈকে স্বৰ্গদেৱৰপৰা ক্ৰমতা
 পাইছিল। মেলখোৱা বজা, মেলখোৱা গোহাঁই আৰু

তিমিজন ডাঁতিয়লীয়া গোহাঁই, এইসকলে আপোন আপোন অধিকাৰত প্ৰাণদণ্ডৰ
 বাহিৰে অপৰাধীক বৰবকৰা বৰফুকনে কৰা সকলো
 দণ্ডকে কৰিব পাৰিছিল। স্বৰ্গদেৱৰ আদেশ অনুযায়ীহে
 অপৰাধীৰ প্ৰাণদণ্ড হ’ব পাৰিছিল। মেলখোৱা বজা-
 গৰাকী স্বৰ্গদেৱৰ আপোনাৰ পো-ভাই, গভিকে,
 সিসকলে কেতিয়াবা কেতিয়াবা কোনো কোনো অপৰাধীৰ প্ৰাণদণ্ডও কৰিছিল ;
 কিন্তু সি অতি গোপনে ; সেই কথা স্বৰ্গদেৱৰ কাণত নপৰিছিল।

চ’ৰাৰ ছৱ ফুকন, বাৰ ৰাজখোৱা, খেৰ-বিচনি পোৱা চমুৱা বকৰা ফুকন, বৰ

চমুৱা ফুকন আৰু
 আজ্ঞা আজ্ঞা বিষয়

উৰালী বকৰা আৰু মেলঙীয়া ফুকন বকৰা আদি
 বিষয়সকলে অপৰাধীক নাক-কাণ কটা, চকু কঢ়া,
 আঠুৰ বিলা কঢ়া, ঐশ্বৰ্য্য দণ্ড প্ৰয়োগ কৰিব

নোৱাৰিছিল ; কিন্তু নিজৰ নিজৰ তলতীয়া চমুৱা বিষয়, আৰু তাতকৈ তলৰ পাইকান
 আদিক অপৰাধ বুজি লঘুতৰ দণ্ড দিব পাৰিছিল।

সেই দিনত “টেকেলা” আৰু “ফুলীয়া” এই দুখেল সাতুহক স্বৰ্গদেৱৰ বাহিৰে,

ভাঙ্গবীয়া আৰু বৰবকৰা, বৰফুকন আদি বিষয়াসকলে কোব, চকা, গঁড়া আদি মৰাব বাহিৰে আন কোনো দণ্ড প্ৰয়োগ কৰিব নোৱাৰিছিল। বাকী, হাজৰিকা, শইকীয়া আৰু বৰা আদি কবি সাধাৰণ বিষয়াবিলাকে হাজৰিকা, শইকীয়া, বৰা অপৰাধীক সোধ-পোছ কৰাব বাহিৰে আন কোনো দণ্ড কৰিব নোৱাৰিছিল।

ওপৰত উল্লেখ কৰা সকলো দণ্ড (যেনে—কোব মাৰি কটা, বা আন প্ৰকাৰে প্ৰাণহত্যা কৰা, চকু কটা, ইত্যাদি) ভাঙ্গবীয়া আৰু বৰবকৰা বৰফুকনে নিজে নকৰি, উজ্জ্বলিত চাওডাং আৰু ভাটীত বুকুৰ হুতুৰাই কৰোৱা হৈছিল। চাওডাংবিলাকে কেবেলা পথাৰত দোষীক শাস্তি দি প্ৰাণ মাৰিছিল। সেইকালত প্ৰাণদণ্ডৰ ভিতৰত কাঁচী দি প্ৰাণহত্যা কৰাটোৱেই সন্মানসূচক বুলি বিবেচিত হৈছিল। পৰম্পৰাগত আৰু সতীত্ব নাশৰ শাস্তি প্ৰাণদণ্ড আছিল, আৰু প্ৰায় বৰশীৰেই সেই দণ্ড প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। শাস্তি অতি কঠোৰ থকা গতিকে সেইকালত আজিকালিৰ দৰে অঘাইত দোষী অতি কম আছিল। সেইকালত দেশত চোৰ-ডকাইতৰ নামেই নাছিল বুলি ক'লেও মিছা কোৱা নহয়। সেই কালৰ মানুহে ভলা-ছাৰি (বাহুলি গঁচাৰ) কেনেকুৱা বস্ত্ৰ, তাৰে কি কৰে, সেইবোৰ একো নাজানিছিল; আৰু দেশত মহাশাস্তি বিবাজ কৰিছিল।

বজা আৰু বিষয়াসকলৰ মান-মৰ্য্যাদা

বৰ্গদেৱ সকলোৰে ওপৰত। বৰচ'ৰাত ৰাজসভাত বহোঁতে সিংহাসনত বহে। অন্যসময়ত তেখেতে যেনে ইচ্ছা তেনে আসন আৰু তেনে আভুসৰ ল'ব পাৰে, মুঠতে ক'বলৈ গ'লে যিহকে ইচ্ছা তাকে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে; তাত কোনো বাধা দিওঁতা নাই। সাধাৰণতে

বজা

বৰ্গদেৱে, বামে গ'লে, কেকোৱা দোলা, আৰু শুক্লা আৰোহান ব্যৱহাৰ কৰে। হাতীতো কেতিয়াবা যায়, তেতিয়াহঁলে বৰ্গদেৱৰ পাছতে হাতীবকৰাও উঠিব লাগে, বৃঢ়াগোহাঁই আৰু তাৰেপৰাই হাতী চলাই, ব'লৈ ত'লৈ লৈ যাব লাগে। বৰ্গদেৱৰ আগত হাতীত মাউত উঠিব নাপায়। নাৰে গ'লে লগত মানুহ-দুহ লৈ পানীফুকন আৰু পানী

বৃঢ়াগোহাঁই

বৰগোহাঁই

বৰপাত্ৰগোহাঁই

বৰনেওগ বৰ্গদেৱৰ লগতে নাৰত যাব লাগে। পানীফুকন নাথাকিলে, কেতিয়াবা কেতিয়াবা নাওঁৰেছা ফুকনো যায়। বৃঢ়াগোহাঁই, বৰ-গোহাঁই আৰু বৰপাত্ৰ গোহাঁই এই তিনিওজনৰ একে মৰ্য্যাদা; ক্ষমতাত বৃঢ়াগোহাঁই ভাঙ্গবীয়া তিনিও গৰাকীৰ ভিতৰত সৰ্বপ্ৰধান। তেখেতৰ কেকোৱা বোলা, শুক্লা আৰোহান, (বজাবো শুক্লা আৰোহান, সেই কাৰণে তাৰপৰা অলপ জিন্ন কবিলৈ, বৃঢ়াগোহাঁইৰ আৰোহানখন

বীহৰ উকা; হাজপোমে নালতে একোখনিমুকুল। গাহোহা বজা থাকে) সোণৰ চুলাবে পানী-জাপি, টুপি-জাপি, পাখি-বিচনি, হুখনৰ দৰে—নাল লগা সুবগীয়া বিচনি, কেপকবা তলছা। বৰগোহাঁই আৰু বৰপাঞ্জাগোহাঁই, এই দুগৰাকীৰো বুঢ়াগোহাঁইৰ দৰেই, মাজ এখেত হুজনাৰ আৰোহানখন বজা। ডাঙ্গৰীয়া তিনিজনৰ বৈশীসকলে কিন্তু এইবোৰ ক্ৰম্য একোকে নাপায় (“বজাৰ কঁৰবী আৰু বিষয়াসকলৰ বৈশীৰ মৰ্যাদা” চাওক)।

তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াৰ মাজেই বাজমজীৰ বাৰ পায়, তেখেতে বাজহত অগ্ৰসৰ ৰূপে হুবে, আৰু সেইবাবে জকাইচুকীয়া মানুহ এহেজাৰ পায়; বৰবকৰা আৰু

বৰবকৰা

বৰফুকন

বৰফুকন দুয়ো সমান বিষয়া, গুৱাহাটী দূৰ দেশ কাৰণে,

বৰফুকনৰ তাত এতিয়াৰ বজা। দুয়োজনৰ পৰি চান্দি,

সোণৰ চুলাবে পানীজাপি (কোনোজনৰ ৰূপৰ চুলাও

থাকে), টুপিজাপি, খেব, বিচনী, কেপকবা তলছা (পূৰ্বে ছালকঠ বানতৰ মচুলাহে আছিল; কীৰ্ত্তিচক্ৰ বৰবকৰা বাজমজী হৈহে বৰবকৰাৰে-বৰফুকনৰে কেপকবা তলছা

দীতিমলীয়াগোহাঁই

কবিলে), বানতেৰে আউটিসিয়া বৰজাপি, দীঘলনলীয়া

সুবগীয়া আগখৰা-বিচনী, আৰু সোণৰ বিৰি দিয়া লাখুটি

পায়; কোনো কোনো জনাৰ ৰূপৰ বিৰি দিয়াও আছিল। দুয়ো গৰাকীয়ে তামোলৰ হাঁচটিত সোণৰ টেমি লবলৈ বৰ্গদেৱৰ আদেশ পাইছিল। সদিয়ামোৰা গোহাঁই,

সলাল গোহাঁই আৰু বৰজীমোৰা গোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া তিনিজনাতকৈ কিছু কম; মানমৰ্যাদাত বৰফুকন আৰু বৰবকৰাৰ দৰেই; তিনিওজনৰ পৰি চান্দি, সোণৰ চুলাবে পানী জাপি,

নাওবৈছা ফুকন

ভিতকৰাল ফুকন

ন-ফুকন

বিহিঙ্গীয়া ফুকন

ডেকা ফুকন

নেওগ ফুকন

ভায়সোখা ফুকন

পানী ফুকন

নেক ফুকন

চেটীয়া ফুকন

চাংকজ্ ফুকন

টুপি-জাপি, পাখি-বিচনী, হুখনৰ দৰে নাল লগা বিচনী

আৰু বহিবলৈ কেপকবা তলছা পায়। ইসকলৰ বিষয়

কেইখন বৰবকৰা আৰু বৰফুকনতকৈ তলৰ খাপৰ

হ'লেও, সিবিলাক যদিহে বিষয় খাই থকা ডাঙ্গৰীয়া-

সকলৰ দৰেই কেকোৰা দোলা আদিও লয়, তাকে

কিন্তু বৰ্গদেৱৰ অশাস্তিতে। এই কেইজন (নাওবৈছা

ফুকন, ভিতকৰাল ফুকন, ন-ফুকন, নেওগ ফুকন,

ভায়সোখা ফুকন, পানী ফুকন, নেক ফুকন, ২ চেটীয়া

ফুকন আৰু চাংকজ্) ফুকন একে সমান মৰ্যাদাৰ।

এওঁলোকে পৰি চান্দি, টুপি-জাপি, পাখি-বিচনী, ৰূপৰ

চুলাবে পানী-জাপি, খেব, দীঘলনলীয়া সুবগীয়া

বিচনী, ছালকঠ, বানতৰ মচুলা, ৰূপৰ বিৰি দিয়া লাখুটি আৰু উকা বৰজাপি পায়।

এইসকল (নিবুকিয়াল বাজমোৰাবপৰা মূলপাৰি (উবালী) বৰজালৈকে একে সমান বিষয়া। এওঁলোকে লোহাৰ চেকৰ লগা চান্দি, টুপি, জাপি, পাখি-

বিচনী, কপৰ চুলাবে পানীজাপি, খেব, দীঘলনলীয়া সুবীয়া আগধবা বিচনী, কপৰ
 নিবুকিয়াল বাজখোৱা, বেবি দিয়া লাখুটি, উকা ছালকঠ, আৰু উকা বব
 বহা " জাপি পায়। যদি খেব, বিচনী, টুপি নাপায়, ডেভিয়া
 দিহিজীয়া " চোলাধবা ফুকন, খাবঘবীয়া ফুকন, ঢেকিয়াল ফুকন,
 শলগুৰীয়া " চিবিং ফুকন, কাখবকৰা আৰু শুলপাণি (ভ'বালী)
 অভয়পুৰীয়া " বকৰা, এইসকলে পৰ্হি চাদি পায়; আৰু ওপবত
 নামডলীয়া " নাম লোৱা বাজখোৱাসকল যদি কোনো কাৰ্য্য
 গজপুৰীয়া " প্ৰতিকে ওয়াহাটত থাকিবলগা হয়, ডেভিয়াহ'লে
 দৈয়লীয়া " সিবিলাকেও তাত থকা কালত পৰ্হি চাদি বাবহাব
 খিলাধবীয়া " কৰিব পাৰে। এনেকৈ পৰ্হি চাদি বাবহাব কৰিবলৈ
 চোলাধবা ফুকন " স্বৰ্গদেৱৰ অনুমতি ল'ব লাগে; স্বৰ্গদেৱৰ বিনা হুকুমে
 খাবঘবীয়া " তেওঁলোকৰ কোনোৰে পৰ্হি চাদি ল'ব নোৱাৰে।
 ঢেকিয়াল " স্বৰ্গদেৱে কাৰ্য্য-কামত ভাল পালে, চোলাধবা ফুকন,
 নাওশলীয়া " ঢেকিয়াল ফুকন আৰু খাবঘবীয়া ফুকন এওঁলোকৰ
 ডামুলী " কোনো কোনো জনাক খেব, বিচনী, টুপি পালেও,
 চিবিং " পৰ্হি চাদিও দিয়ে; কিন্তু সদায় আৰু সকলো ভেনে
 কাখবকৰা " বিষয়াক নহয়।

চেটীয়া পাত্ৰ বকৰা
 ঘবকলীয়া "
 চাংকজৰ "
 শুলপাণি (ভ'বালী) "
 গজীয়া ফুকন

এই কেইগবাকী একে সমান মৰ্যাদাব বিষয়। এওঁলোকে লোহাব চেকৰ লগা

জালভাবী ফুকন চাদি, কপৰ চুলাবে পানীজাপি, খেব, দীঘলনলীয়া
 খনিকব " সুবীয়া বিচনী, কপৰ বেবি দিয়া লাখুটি, উকা ছালকঠ
 বাউডলীয়া " আৰু উকা ববজাপি পায়।

পৰ্বভীয়া "	চাওডালব ফুকন	পৰ্বভীয়া ফুকন
খলীয়া "	জবাধবা "	ডিপৰীয়া "
চাবিজীয়া "	বেজ "	নামকপীয়া "
ডিপৰীয়া "	কাঠকটীয়া "	পুৰণি মেলীয়া "
গজীয়া বকৰা	মলীয়া "	মাজু মেলীয়া "
মজিনাব "	খিউ "	মাহী মেলীয়া "
খনিকব "	ফুল "	সক মেলীয়া "
শেনচোৱা "	পাখীঘবীয়া "	ন-মেলীয়া "
পৰ্বভীয়া "	চাওডালব "	পৰ্বভীয়া "
চাংমাই "	গজপুৰীয়া "	পাত্ৰক মেলীয়া "

হাতী	ফুকন	মিলাকুটি ফুকন	কজি জেলব ফুকন
বোঁবা	"	জ্বাইবীয়া "	এলাইবীয়া "
কুখাচোৱা	"	খেজুঠোৱা "	তিপমীয়া বাজখোৱা
মৰাপৰ	"	হুবৰী "	জয়খামজীয়া "
কোলাকাবীয়া	"	বাইডীয়া "	

হুতকীয়া বকৰা

দৰবখৰা "

হুলায়া "

হুবীয়া "

দেবগীয়া "

আদি দলব "

সতীয়া "

আদি দেৱা চলোৱা "

এওঁলোকে একে সমান বিষয়া, লোহাব ঢেকৰ লগা চাঙ্গি, উকা পানী-জাপি, খেব আৰু লকা ছালকঠ পায়। কাৰ্য্য কাৰ্য্যত ভাল পালে, কোনো কোনোজনো হুবীয়া বকৰা, দেবগীয়া বকৰা আৰু হুতকীয়া বকৰাক কপৰ চুলা দিয়া পানী-জাপিও দিয়ে।

ওপৰত উল্লেখ কৰাসকলৰ বাহিৰে আন সাধাৰণ ভৰণৰ ফুকন বকৰাসকলৰ খেব, বিচনী ইত্যাদি মৰ্যাদা নাছিল। স্বৰ্গদেৱৰণবা অনুমতি লৈ কোনো কোনোজনে কাঠৰ চৰিয়া (দোলা) ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিছিল মাথোন।

পাটত উঠা বজাসকলৰ পুতেক জীয়েক কেকোবাদোলা, বজা আৰোহান, পাটত উঠা বজাব পুতেক সোণৰ চুলাবে পানী-জাপি, টুপি-জাপি, পাখি-বিচনী, হুখনত দৰে নাল লগা ঘূৰণীয়া বিচনী আৰু কেপকৰা ভালহা পায়। বজাব জোঁৱাই (যদি বিষয় নাথাকে) আৰু বৰউবালী বকৰা হুৱো সমান মৰ্যাদা পায়; পৰ্হি চাঙ্গি, টুপি-জাপি, পাখি-বিচনী, হুখনৰ দৰে নাল লগা ঘূৰণীয়া বিচনী, বানতেবে আউটসিয়া বৰজাপি, কপৰ চুলাবে পানী-জাপি, কপৰ দিয়া লাথুটি, চাৰিও কোষত বানত সিয়া কঠ, এই দ্ৰব্যখিনি পায়। তিনিজন বিষয় খাই থকা ডাঙ্গৰীয়াৰ লখিমোহাঁইবিলাকে (বৰপুতেক) সেই একে সমানেই, যাত্ৰ সিবিলাকে পৰ্হি চাঙ্গি নাপায়, লোহাব ঢেকৰ দিয়া চাঙ্গিহে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে।

চাৰিংবজা, তিপাম বজা,

মামকপীয়া বজা

বেলখোৱা বজা তিনিও গৰাকীৰে একে মৰ্যাদা; বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াতকৈ অলপ কম; বৰগোহাঁই আৰু বৰপাত্ৰ ডাঙ্গৰীয়া এই দুগৰাকীৰে একে, কেকোবা

দোলা, বজা আৰোহান প্রভৃতি দ্ৰব্যখিনি পায়।

যেলখোৱা গোহাঁই তিনিজনাত একে সৰান বৰ্ণাৱাব, তিনিজনাত দাঁতিয়লীয়া গোহাঁইব একে। বন্ধাব সোণী বুলি গোঁৱৰ কবি এওঁলোকে বন্ধা আবোহাবনৰ ব্যৱহাৰ কৰে।

ভাঙ্গুয়েলীয়া গোহাঁই
সকমেয়লীয়া গোহাঁই
মাহোয়েলীয়া গোহাঁই

ভাঙ্গবীয়াসকল বৰবপৰা ওলালে, আগত বিলতীয়া
গায়নে গাই যায়, আৰু কাণীয়াই কালি বজাই বাব
পায়; হাতীৰোঁৱাত বানত সিয়া আৰি, ভৰিত মুখ, ব

বোঁৱাত উঠা হালবীয়া পাটৰ তলহা, হাতীত উঠা কাপোৰ, আগত দোলাটোৰে আওৰা বাব পায়। গড়ৰ চুকৰ কিছু ভিতৰ সোমালে গায়নে কাণীয়াই গাব, বন্ধাব নাপায়। বাটত বৰ্গদেৱৰে দেখাদেখি হ'লে, বৰ্গদেও যদি হাতীত উঠি যায়, ভাঙ্গবীয়াও হাতীত উঠি দেখা দিব পায়। বৰ্গদেৱ দোলাত বা বোঁৱাত গ'লে, ভাঙ্গবীয়াও দোলাতেই বা বোঁৱাতে উঠি, নতুবা কেপু কৰা তলহাৰ মুৰতে উঠি ল'লেও দেখা দিব পায়। বাজ-মাও, বৰকুঁৱৰী, পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী, আৰু বাইডলীয়া কুঁৱৰী এইসকলকো ভাঙ্গবীয়াসকলে বৰ্গদেৱৰ দৰেই সন্মান কৰে; কিন্তু শিঙৰি বৰ মুঠিলে ভাঙ্গবীয়াসকলে কুঁৱৰীসকলক সেৱা নকৰে। দাঁতিয়লীয়া গোহাঁই তিনিজনাবে বাটত বৰ্গদেৱৰ দেখাদেখি হোৱাতো প্ৰায় এই ক্ৰমেই। চাবীলীয়া, তিপৰীয়া আৰু নামকলীয়া, এই যেলখোৱা বন্ধা তিনিজনাবে ভাঙ্গবীয়াসকলৰ ভেঁটা-ভেঁটি হ'লে, দোলাতে থাকি যেলখোৱা বন্ধা কেইগৰাকীয়ে ভাঙ্গবীয়াসকলক বাট এৰি দিব পায়। দাঁতিয়লীয়া গোহাঁয়ে তিনিজনাবে যদি বাই তিনিজনাত ভাঙ্গবীয়াৰ ভেঁটা-ভেঁটি হয়, তেতিয়া দাঁতিয়লীয়া তিনিজনাই বাই ভাঙ্গবীয়া তিনিজনাক বাট এৰি দিব লাগে। যদি দাঁতিয়লীয়া তিনিজনাবে যেলখোৱা বন্ধা আৰু গোহাঁইদেওসকলৰ দেখাদেখি হয়, তেতিয়া বাট এৰি দিৱা-দিবৈ যায়। যেলখোৱা বন্ধা আৰু যেলখোৱা গোহাঁইদেওসকল প্ৰায়েই বৰ্গদেৱৰ ভাই বা পো, নহ'লেও নিচেই ওচৰ বংশৰ; সেই কাৰণে সকলোৰে ভেঁৰলোকক কিছু বঢ়াকৈ গোঁৱৰ কৰে।

বৰবকৰা, বৰফুকন প্ৰভৃতি চ'ৰাব হয় ফুকন, জায়গোৰা ফুকন আৰু খেৰবিচনী লোৱা চমুৱা-ফুকনসকলে চাঙ্গিবপৰা নামি ভাঙ্গবীয়াসকলক দেখা দিব লাগে। এইকপে ভাঙ্গবীয়াসকল আহি, বৰদুৰাখৰ মুখেত দোলা, আবোহাব, দা, বাটি, বৰচি আদি সকলো আহিলা এৰি, তিনিগছমান বঙা বাটি, বৰচিৰে বগবত সোৱায়। ওপৰত লোণৰ চূলাৰে পানীজালি বৰি আছে, বৰ চ'ৰা উঠিলেই, বৰবকৰা প্ৰযুথো বি কেইজনাত চ'ৰাব ফুকন পূবফালে বহি থাকে, সেইসকল ভাবপৰা উঠি, চ'ৰাব পশ্চিমফালে ফকামৰ কোঠা সোঁৱাই বহেগৈ। বহোঁতে চালে সৈতে তিনিজনীয়া কাঠৰ ওলিৱৰিখন ওচায়, আৰু বান্ধতৰ যতুলা ওচাই বৰ কাপোৰ একোখনকৈ বুৰাই শকাই যতুলাকৈ লয়। পাছে ভাঙ্গবীয়া আহি বিশিৰিতে বহে। ডাব লোৱেই পানী-পাহত লেকাৰে বেলাত ভৰি

ধুই, তুলসি কাপোয়ত ভবি দি আদি, তলতে পিঠিয়া, তলকত কেপু, কবা জলহা লৈ, বব বুটাত পিঠি দি পশ্চিম মূখ বহে; পিচ্ চোকা পেলাবলৈ, জালকায়ে চুপকবা খাত দিগে। ববকবাকে আদি কৈ চ'বাব ফুকন কিবা চমুবা ফুকনবিলাকে ডাঙ্গবীয়াসকলব নিচেই ওচব চাপিব লাগিলে খেবত বহিব পার; কিছু দুবেত হ'লে, বিজ বিজ বধ্যাদানুয়ারী ববকবাই তলহা আক চ'বাব ফুকনসকলে চালকঠ মচুলা আদি লৈ বহে। চমুবাফুকনবিলাকে হ'লে, আক সেই লগব বকবা বিষয়া, বাজখোয়াসকলেও দুখনীয়া ছালকঠব সুবাদ বহে। সময়তে চমুবা ফুকন, বকবা, বাজখোয়াসকলে বুঢ়াগোহাঁই আক ববপাত গোহাঁই, এই দুই ডাঙ্গবীয়া বহা বুটা বুটাব মাজ পোনে পশ্চিম ফালে ফকাব কোঠাত, চ'বাব ফুকন কেইগবাকীৰ শাবীতকৈ কিছু পশ্চিমলৈ হইকি দুখনীয়া বেলা ছালকঠতো বহে, কিন্তু কাপোবব মচুলা ল'ব নোবাবে। যদি ডাঙ্গবীয়া আগ হৈ বহাত, ববকবা বা কোনোজন চ'বাব ফুকন, কিবা খেব-বিচনি পোবা কোনো চমুবা ফুকন বকবা বাজখোবা ইত্যাদি পাছে আছে, ডেতিয়া ববকবা হ'লে চবাব আঁব দি, ই কেইগবাকীৰ কোনোজন হ'লে মামুহব আঁবতে, চ'বাব দক্ষিণ টুপে ভবি ধুই, খেবত আঠ চোকাই, চ'বাব যাজেই গৈ, আপোন আপোন মধ্যাদা অনুসাবে তলহা আক ছালকঠ আদিত বহেগৈ।

বর্গদেবৰ আজাবে কটকী গৈ নামাডিলে, নগবলৈ ডাঙ্গবীয়াসকল নাহে, আক আহিবও নাপার, আক বর্গদেবৰ আজা নহ'লে, কোনো বকবা, ফুকন, বাজখোবা আদি বাজকীর বিষয়া ডাঙ্গবীয়াসকলব ঘবলৈ যাব নাপার। নিমন্ত্রণ মতে ভোজভাত খাবলৈ আক বিবাহাদি কার্যোপলক্ষে গোট খাবলৈ হ'লে বর্গদেববপবা কাণচোবাই অনুমতি ল'ব লাগে। কোনো বাজকীর কার্যোপলক্ষে ডাঙ্গবীয়াসকল আহিলে, বিদায়ব সময়ত বঁটাৰে পাভলী ডামোল বঁটা-টকাৰে ঢাকি, ভিতবত ডামুলীয়ে সজাই দিগে, ভিতকবাল গোহাঁই (বা হেজদান ধবাই) নি ডাঙ্গবীয়াসকলক দিব পার; তাকে দিলেই; এখন্তেকো বিলম্ব নকবি ডাঙ্গবীয়াসকল উঠি যাব পার। ডাঙ্গবীয়াসকল ভিতবব ববঘবব টুপলৈ যাব লাগিলে আগতে ববকবা ববঘবব টুপলৈ যাব পার; পাচে ডাঙ্গবীয়াসকল ভিতবলৈ যার। জখলামুখব যাটিতে সুন লেকামেৰে ভবি ধুই সোমাই যার; লগত খাটনিয়াৰে পাখি-বিচনখিন নিগে, ডামুলীয়ে হাঁচটি আক টেকেলাববাই খালি তলছাখন নিগে। ববঘবব টুপতে তলহা দিগে, ডাঙ্গবীয়া জাতে বহেগৈ। এইকপে ডাঙ্গবীয়াৰে বর্গদেবৰে কথাবাত্তা হোৱাত, ববঘবব টুপতে, বর্গদেব বহা কোঠালিব পূব ভাগব উস্তব ফাললৈ সোমাই ববভণ্ডাব বকবা বহে, আক সেই মধ্যাদা পালে, আন আন বিবহাও বহে। তাব দক্ষিণে সেইটো কোঠাব টুপৰে জোকাব চ'তিব পূব মূখব বুটাৰে পবা টুপলৈকে জুবি, উস্তবা-দক্ষিণা শাবীতকৈ চ'বাব ফুকনসকল বহে। ডিঙিব চমুবা ফুকন বকবা বাজখোবাবিলম্বক সেইটো চ'তিবে পশ্চিম মূখব বুটাব ওচববেগবা টুপলৈকে

জুৰি উত্তৰা-দক্ষিণা শাৰীকৈ বহে। ডাঙবীয়াসকলে বহাত, বৰ্গদেৱৰ সন্মুখে, সেই চমুৰাকুকন আদিৰ ওচৰবেপৰা পূবলৈ জুৰি পূবা-পশ্চিমা শাৰীকৈ উত্তৰলৈ মূৰকৈ টুপতে বহে; ওজা লিগিৰা আৰু অবমুৰা লিগিৰা পশ্চিমখন চালিৰ তলত বহিব পাৰ। বমুৰা লিগিৰা কেইটা বৰ্গদেৱৰ ওচৰতে খাটৰ পটিমফালে থাকে, টুপৰ ঘোঁৰাব; সেই চ'তিৰ দক্ষিণ হৈ টুপলৈ ওলাই বহিব নাপাৰ।

ইয়াতে যদি “বৰমেল” হয়, তেতিয়া হ'লে, প্ৰথমে বৰ্গদেও ওলাই সেই খাটত বহিলেই, তাৰে চমুৰা কুকন এজনাই মেল মাতিবলৈ ওজা লিগিৰাত আজ্ঞা কৰ।

“বৰমেল”

ওজা লিগিৰাই কুকুৰাচোৰা বৰাত আজ্ঞা কৰ। কুকুৰা-চোৰা বৰাই বৰখাটবৰত ধকা কুকুৰাচোৰা বকৰা আৰু পাঁচনী বৰাত কৰ, আৰু বৰ খাটবৰৰ ভিতৰ টুপৰ আঁৰ-চৰা ওছাই দিয়ে। পাচে বাকুৰা বমুৰা ভামুলী পাঁচনীহঁতে তামোলৰ হাঁচটি, চৌৰৰ, বিচনি, পিকুৱান আদি লৈ বৰ্গদেৱৰ ওচৰত বহেগৈ। তেতিয়া লিগিৰা ওচৰত থাকিব নাপাৰ, কেৱল ভামুলী লিগিৰাটি মাত্ৰ লুকাই ওচৰতে থাকে। ওজালিগিৰাৰ ওচৰতে কুকুৰাচোৰা বকৰা বহেগৈ; আৰু পশ্চিমখন চালিৰ দক্ষিণমূৰে যে এখন চালি থাকে, তাৰ তলতে নাপিতৰ ওজা এটা ছুই তিনিটা নাপিতে লৈতে গৈ বহিব পাৰ। পাছে কুকুৰাচোৰা বৰা এটা গৈ, বৰবকৰা প্ৰমুখো চ'ৰাৰ কুকনসকলক মেললৈ জনাই আনৈগৈ। সেই-সকলে আহি বহিলে, মজুমদাৰ বকৰাই চ'ৰাবৰা ডাঙবীয়াসকলক আনৈগৈ। সেই সকল আহি বহিলে, মজুমদাৰ বকৰাই চৰাবৰা ডাঙবীয়াসকলক আনৈগৈ। ডাঙবীয়াসকল বহিলেহি মেল কৰে। ডাঙবীয়াসকলক বৰবৰ টুপৰপৰা যেতিয়া ভিতৰলৈ নিয়ে, তেতিয়া ডাঙবীয়াৰ মানুহ লগত যাব নাপাৰ। হাঁচটি, বিচনি, তলছা এই-বিলাকে। বৰবৰ টুপতেহে থাকে; কুকুৰাচোৰা বৰা কিম্বা বাকপলীয়া লিগিৰা এটাই কেৱল কাণোৰখন নি দিয়ে, তাতে ডাঙবীয়া বহেগৈ।

বৰবকৰা বৰবৰা আহোঁতে হুফালে হুশাৰী টান্ধোন ধৰা আহে, এইবিলাকেই আজি-কালি টান্ধোনধৰা সন্ধিকৈ বুলি নিজক পৰিচয় দিয়ে। আগত সোণৰ চুলাৰে পানীজাপি, টুপি জাপি, খেৰ, পাখিবিচনি, পাঁচনীহুতীয়া বিচনি, সেই আগৰীয়া সোণৰ বেৰি দিয়া লাঙুটি প্ৰভৃতি এই ব্ৰহ্মাধিনি লিগিৰাই লৈ আহে। বৰহুৰাবতে পৰিচাঙ্গি-

টান্ধোনধৰা সন্ধিকৈ

পৰা নানি, খাটিয়ে নগৰ সোৱায়। ওপৰত পাহৰণৰা বানতেৰে আউঠি সিন্ধা বৰ জাপি ধৰি আহে। বৰ হুৰাবতে পৰিচাঙ্গিৰপৰা নানি, খাটিয়ে নগৰ সোৱায়। ওপৰত পাহৰণৰা বানতেৰে আউঠিসিন্ধা বৰজাপি ধৰি আহে। বৰচ'ৰা উঠি নিজ ঠাইত বহোঁতে, পানী পাহত ভৰি ধুই, তিনিখনীয়া মেলা চালকঠত বানতৰ মূলা লৈ বহে; পাহলৈ, বাকপলী কীৰ্ত্তিচৰ্চ বৰবকৰাৰ দিনৰপৰা, বহিবলৈ তলছা ল'লে। চ'ৰাৰ কুকনসকলেও এইবৰেই

আহি আপোন আপোন ঠায়ে ঠায়ে নিজ নিজ বখাৰা অনুসৰি বহুহি ; কিন্তু সিন্ধু সৰলৰ লগত চান্দোন ধৰা, বা আন ভেনে কোনো নাথাকে ; আৰু সেইসকলে বৰ জাপি বগবৰ ভিতৰলৈ আনিব নোৱাৰে । যেতিয়া বববৰা আৰু চ'ৰাব ফুকনসকলে বৰাব চাৰ্জলৈ যাব লগা হয়, দোলাবীয়া চ'ৰাব উপৰ সমুখে উজনিবটো খুঁটাত ধৰি ভৰি ধুই, তামোলৰ হাঁচটিখন আপোনাৰ কঁকালতে খুঁচি লয়, আৰু সোঁহাতে পাখিবিচনিখন লৈ সোমাই যায় ।

বাটত বববৰা আহোঁতে য়েলখোৰা বৰা আৰু য়েলখোৰা গোহাঁইদেও সকলেৰে আৰু দাঁতিয়লীয়া গোহাঁই তিনিজনাবে ডেঁটা-ডেঁটি হ'লে, বববৰা দোলাবপৰা নানায়ে আৰু চ'ৰাব ফুকন কেইজনোও নানায়ে, বাট এৰা-এৰি দিৱাদিকৈ যায় । বৰ্গদেহৰ আপোন পো-ভাই কিম্বা নিচেই আপোন বংশৰ য়েলখোৰা বৰা বা গোহাঁই সকল হ'লে কিছু গৌৰৱ বাটে । খেবৰিচনি পোৰা চমুৰাফুকন বৰা বাজখোৰাবে ডেঁটা-ডেঁটি হ'লে, বববৰা আৰু ববফুকনৰ আগত, দোলাবপৰা নামিহে চমুৰাফুকন, বাজখোৰা প্ৰভুতিয়ে দেখা দিব পাৰ, বহ'লে, ডেওলোকে ঠাইতে সুবিধা পালে পহুনি এটা সোমায় আৰু তেনেই ববজাপিখে চাকে । চ'ৰাব ফুকন কেইজনোৰ আগত হ'লে সিন্ধু সৰল দোলাবপৰা নানাবি বাট এৰি দিৱাদিকৈ আঁতৰি যায় । দাঁতিয়লীয়া তিনিগোহাঁই আৰু য়েলখোৰা বৰা গোহাঁইদেও সকলেৰে ডেঁটা-ডেঁটি হ'লে' চমুৰাফুকন প্ৰভুতিয়ে দোলাবপৰা নাচে, আৰু দোলাও কিছু কাষবীৰ্য্যকৈ নি, জাপিব আৰু দি চাকে ।

ববভাঙাৰ বৰহাসকলে বববৰাৰ আগত দোলা লুকাই, নামি দেখা দিয়ে ; য়েলখোৰা বৰা আৰু গোহাঁইদেও, আৰু দাঁতিয়লীয়া গোহাঁইসকলৰ আগতো এয়ে ক্ৰম ; চ'ৰাব ফুকনসকলৰ আগত হ'লে, জাপি আঁৰ দি আঁতৰি যাব পাৰ । ইতৰ ফুকন, বৰহাক চাৰীয়ে বোৰা চ'ৰাব ফুকনসকলেও দেখিব নাপাৰ ।

চমুৰা ফুকন কেইজনাই বববৰা আহোঁতে আপোন আপোন বখাৰা অনুসৰি কপৰ চুলাবে পানী জাপি, টুপি জাপি, খেৰ, পাখিবিচনি, কপৰ বেৰি দিৱা লাখুটি ইত্যাদি লৈ আহে । দোলাবীয়া চ'ৰাব উপৰ চকৰা ফুকনে ভৰি ধোৰাটো খুঁটাব নায়ে, পচিম কালবটো খুঁটাব ওলিভে, ভৰি ধুই ভিতৰলৈ যায় । সেই ভৰি ধোৰাব পোনে সেই চ'ৰাব পচিম বাৰতে পানী জাপি আঁৰি ধৰ । বাটত অহাত ববভাঙাৰ বৰহায়ে একডীয়া হৈ ফুকনক বাট এৰি দিয়ে, আৰু চমুৰা ফুকনেও জাপি আঁৰ দি, ববভাঙাৰ বৰহাক বাট এৰি দি, আঁতৰি যাব পাৰ । ইতৰ বৰহা ফুকনৰ লগত ববভাঙাৰ বৰহাব দেখাদেখি হ'লেও, এয়েই ক্ৰম ।

চমুৰা ফুকন কেইজনো যদি বাটীয়ে আহে, ওপৰত ববজাপি ধৰে । বব ববফুকন হ'লে আৰু টান ব'হুত ববভাঙাৰ বৰহা, ঢেকিয়াল বৰহা, ছোলাবৰা বৰহা আৰু

খাৰখবীয়া বকৰা ইবিলাকেও মাটিয়ে অহাত বৰজাপি ধবাই আছে, সদায় কিত্ত নোহোৱে। তদিতবে মাটিয়ে অহাত বৰজাপি ধবাই ফুৰিব নাপায়। বৰভাণ্ডাৰ বকৰাবো। খুৰীয়া বিচনি আৰু কণৰ বেবি দিয়া লাখুটি আছে, আৰু ড'বিকা হুৰাবৰ বাজৰ চতিটোৰ পূববটো খুটাতে ভবি দুই লোমায়গৈ।

বৰখবৰ টুপলৈ বাওঁতে তিনিজনী ডাঙ্গৰীয়া, বৰবকৰা, বৰফুকন, চ'ৰাব ফুকন, আৰু খেববিচনি গোৱা চমুৱা ফুকন, এইসকলে আঁৰ-চৰাখনৰ পশ্চিম মূৰে ওলায়— লোমায়; বৰভাণ্ডাৰ বকৰা প্ৰভৃতি ইডৰ ফুকন বৰহাসকল সেই চৰাব পূব মূৰে ওলায় নোমায়। চ'ৰাত বৰবকৰা বহি থাকিলে, ওচৰলৈ যাব লাগিলে, চমুৱাফুকন কেইজনাই (যদিহে স্বৰ্গদেৱ আৰু ডাঙ্গৰীয়াসকল চ'ৰাত নাথাকে) তিনিখৰীয়া ছালকঠৰ মুৰাত বহে, আৰু বৰবকৰাৰ পানীচোৱালৈ গ'লেও, চমুৱাফুকন কেইজনাক বহিবলৈ পাটি চৰা দিয়ে; তদিতব ফুকন বকৰাই বৰবকৰাৰ আগত আঁঠু লৈ বহে। বৰভাণ্ডাৰ বকৰা হ'লেই কণৰ চুলা, পৰ্হিচাঙ্গি পায়, এই দুটা দ্ৰব্য ল'বলৈ জনাব নালাগে; সোণৰ থাক আৰু টেমি ল'বলৈ হ'লে জনাব লাগে। ছোলাধৰা বকৰা, খাৰখবীয়া বকৰা আৰু ঢেকিয়াল বকৰা, এই তিনিওজনী বৰভাণ্ডাৰ বকৰাব ভুলাই। তিনি লবি পৌহাই আৰু বজাৰ জোঁৱাইক বাজকৈ, নাওশলীয়া ফুকন, আৰু ভায়ুলী ফুকন এওঁলোকে কণৰ চুলাত বাজে আন দ্ৰব্যখিনি ল'বলৈ স্বৰ্গদেৱত জনাব লাগে, মিলেহে ল'ব পাৰে। খেব, বিচনিবো সেৱেই, স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা ল'লেহে ল'ব পাৰে। ইডৰ ফুকন বকৰাই হ'লে, কণৰ চুলা ল'বলৈকে জনাব লাগে। বৰভাণ্ডাৰ বকৰাৰ নামে চমুৱা ফুকন বকৰাৰ কোনো কোনোজননে ভিতৰলৈ বাওঁতে, বৰভাণ্ডাৰ বকৰাই ভবি ধোৱা খুটাটোৰ পশ্চিমবটো খুটাত ভবি ধোৱে।

বৰচ'ৰাত, স্বৰ্গদেৱ মহাত, যি কোঠাত স্বৰ্গদেৱ বহে, সেই কোঠাবপৰা দক্ষিণলৈ বাজতে একোটা এবি, তাৰ ওচৰৰ কোঠাত, চ'তিব তলতে দুই খুটাৰ মাজত পূব-ফালৰপৰা লাগিলৈ বৃঢ়াগোঁহাই, বৰগোঁহাই আৰু বৰপাত্ৰগোঁহাই এই তিনিজনী ডাঙ্গৰীয়া বহে; সূৰা মাটিতে আগফাললৈ পিছ-চোৰা পেলায়। বৰগোঁহাই ডাঙ্গৰীয়াৰ বাম কাৰবেপৰা সন্নিহাখোৱা গোঁহাই, সলাল গোঁহাই আৰু মৰজীখোৱা গোঁহাই, এই তিনিজনী ঠাতিয়লীয়া গোঁহাই বহে; কিন্তু কোনো সময়ত ইয়াতে বিপৰীতো হয়। কোনো সময়ত গোটেইটো চ'তিবে পূব খুটাবপৰা দক্ষিণলৈ জৰে তিনিটা খুটাত বৃঢ়া-গোঁহাই আদি তিনিজনী ডাঙ্গৰীয়া বহে। তেতিয়া সেইটো "চ'তিবে পশ্চিমবটো খুটাবে-পৰা দক্ষিণলৈ লাগিলৈ বৰবকৰা আৰু চ'ৰাব ফুকন বাজখোৱাসকল কহে। এই জৰে বহাত, ঠাতিয়লীয়া গোঁহাই তিনিজনী চ'ৰাবে দক্ষিণ টুপৰে জোৰাব চ'তিব পূববটো খুটাতে, বাইলাতৰ খুটাতে, ববিয়ালধৰা খুটাতে জৰে কহে। এই থিয় লাগিবে বহাত, তিনিজনী ডাঙ্গৰীয়া খিটো খুটাত বহে, স্বৰ্গদেৱ মহাতো, সেইজনী ডাঙ্গৰীয়া সেইটো

খুঁটাতে বহে। ডাঙ্গবীড়াসকল পঞ্চলীয়া নদে বহিলে, সেইটো চ'তিবে পচিমে ফকামব খুঁটাবেপবা দক্ষিণে খাৰীকৈ শিৰালিত্ত বববকৰা আৰু চ'বাব ফুকন বাজখোৰাসকল বহে। এই সকলৰ পাছত, দেওধাই, বাইলুজ্, চেটীয়াপাত্ৰ বকৰা, দ্ববলীয়া বকৰা, এইসকল বহে। এই দক্ষিণফালৰ চ'বাব সভাখন বববকৰাই কেওগ ফুকনৰ ঘাবাই দক্ষিণফালৰ চ'বাব সভা।

নিকপণ কৰাৰ। বৰ্গদেব বহা কোঠাৰ উত্তৰৰ কোঠাও প্ৰায় উদককে বুলিব লাগে; যাত্ৰ ওচৰতে তামুলীলিগিৰা, ববতামুলী, শিক্ৰান ধৰা, চৌৱৰ লোৰা পাঁচনি, কদাচিত্ত হাতবিচনি লোৰা লিগিৰা এই পাঁচজন বহেগৈ। সেই উদক্ কোঠাৰ উত্তৰৰ কোঠাৰ চ'তিব তলতে, সোমাজে বাট বাধি, সেই বাটৰে পূব কোষবেপবা, সেই চ'তিব মূবৰ পূবটো খুঁটাৰ ওচৰৰ ঠাই খনিতে পাঁচনি ববা বহে, ভালৈকে লাগিহৈ, বকা চুলি লগা হুই এখন কা লৈ পাঁচনিব পালি বহে। এই খুঁটাৰে পূবৰফালে কিছু দক্ষিণফলীয়া হৈ চমুৰা পাঁচনি ববাটো বহে। সেই বাটৰ পশ্চিম কোষবেপবা হাতত ভবোৱাল লৈ লিগিৰাইতৰ পালি বহে। সেই লগতে পশ্চিম ফাললৈ লাগি হৈ, বাজে চমুৰা ফুকন বকৰাও কিছু বহে। তামুলীলিগিৰা-ইত্ত বহাটো চ'তিব পশ্চিমটো ফকামব খুঁটাবেপবা উত্তৰলৈ লাগিহৈ, বববকৰাৰ সমুখত খেববিচনি লোৰা চমুৰা ফুকনসকল বহে। তেওঁলোকৰ লাগিতে, পাছত ববভাণ্ডাৰ বকৰা বহে। এই সকলৰ পোনৈ উজনি ফালে ফকামব কোঠাত মেলখোৰা বকা আৰু গৌহাইদেওসকল বহে। এওঁলোকক মাজতকৈ লৈ, দুৱোকাৰে চমুৰা পাঁচনিইত্ত এই কোঠাতে বহে। এই উত্তৰৰ কোঠাৰে পশ্চিমফালে বৰ্গদেবৰ দোলা ধন্ন, পূবফালে গন্ধীয়া উৰালী আৰু মলীয়া উৰালী, পেৰা-ভাবী, এই সকলে নিজ নিজ কৰ্ম কৰে।

এই উত্তৰফালৰ সভাখন কুঁজবাচোৰা বকৰা আৰু পাঁচনি ববাই নিকপণ কৰে। থলাব সভাৰ নিকপণ হ'লে ঢেকিৱাল ফুকন বা ঢেকিৱাল বকৰাই, কিম্বা দোলাকাৰীয়া

উত্তৰফালৰ সভা

বকৰা বা চাওডাঙ্গৰ বকৰা এইসকলে কৰে; কিন্তু ঢেকিৱাল বকৰা আৰু ঢেকিৱাল ফুকন এওলোক হুজনেহে চ'বাত বহিব পাৰে, দোলাখৰীয়া বকৰা আৰু চাওডাঙ্গৰ বকৰা থলাতহে বহিব পায়।

বৰ্গদেব বহাৰ কোঠাৰ পূবফালৰ ফকামব কোঠাত তামুলীদাৰে ববতামুলী আৰু তামুলীইত্ত বহে। এই কোঠাৰ দক্ষিণফালে সভাপণ্ডিত এইসকল বহে। ইয়াৰ দক্ষিণ ফকামব কোঠাত গণক জ্যোতিৰীয়া বহে, ইয়াৰ দক্ষিণ ফকামব কোঠাত কটকীইত্ত বহে; আৰু দক্ষিণ টুপৰ উজনিফালে খাওন্দাইত্ত বহে; ডাৰ ভাটিবফালে ডাঙ্গবীড়াসকলৰ হাতীমূলীয়াইত্ত বহে। সততে বৰ্গদেব থকা নগৰৰ ববচ'বাতো বববকৰা আদি চ'বাব ফুকন জনচেবেক নবহি উদকে থ'ব নাপায়। যদি বৰ্গদেব অন্ত নগৰ বা বাহৰলৈ যায়, তেতিয়া নগৰ যদিবা প্ৰায় উদকেই, তেওঁ ববচ'বা উদকে নাথাকে। বববকৰাৰ

অনুপস্থিতিত, কান্সোৰা ফুকনেই লজতে সেই বকচ'বাত বহে, আৰু সেই নগৰলৈ বৰ্গদেৱ আৰু বৰবকৰা আহোমানে উৰেই বৰবকৰাৰ কাৰ্য্যখিনি চলায়।

বৰণাজি ডাকৰীয়া বহাটো খুটাতে সদাই বকচ'বাত বৰবকৰা বহে; কিন্তু বোজ ছপৰ মাৰিলেই বৰবকৰা চ'বাত বহে, ছপৰ চাৰিদণ্ড মাৰিলেই পানীচোৱালৈ গৈ জিবাৱ; তিনি পৰ মাৰিলেই আকৌ চ'বাত বহেহি; প্ৰথলি চাৰিদণ্ড মাৰিলেই উঠি যায়। মেলৰ নেওগ বৰা ইত্যাদিয়ে বৰবকৰা বহাৰ পোনেই খলাত ছপাবো হৈ, আঠ লৈ বহি কথা জনায়। বৰবকৰা নিতে পৰত পানীচোৱাতে থাকি, বাতিপুৰা চাৰি ড'বিত্ত বাজঘৰলৈ গৈ, খাই বহি ছপৰত নগৰ সোমায়হি। চ'বাব ফুকনসকলে হ'লে ধকুবাদিয়া চবাবে চাৰিওফালে ঢাকি, চ'বাতে পৰ দিয়ে; বাজখোৱাসকলৰো এয়ে ক্ৰম। নগৰৰ ভিতৰৰ পালিদৰত শোৱা চাং বা পীড়া কোনেও ল'ব নাপায়; মাটিৰে ওখ ভেটি কৰি লয়; কোনোৱে ভাতে কাঠৰ চলীয়া পাটকো লয়; খবম, পইজাব, আঠৰা ইয়াকো ল'ব নেপায়। চৰিয়া, পিকদান ইয়াকো ধাতুৰ ল'ব নেপায়, কাঠৰহে ল'ব পায়, আৰু খবম, পইজাবৰ সলনি বুলনীচবাহে লয়। বেৰা, কাঁহী, কাঁহবান ইয়াকেহে ব্যৱহাৰ কৰে।

বৰবকৰা সৰ্বপ্ৰধান বিচাৰকৰ্তা; সেই কাৰণে ভেওঁৰ নিতে পৰ। চ'বাত বৰবকৰা যিটো খুটাত বহে, সেইটো খুটাৰ দক্ষিণফালে নাওঁবৈছা ফুকন বহে, ইয়াৰ দক্ষিণটো খুটাতে উত্তৰফালে ডেকাফুকন, আৰু দক্ষিণফালে দিহিলীয়া ফুকন, বহে পশ্চিমফালে সেই বৰবকৰা বহা খুটাটোৰ পশ্চিমবটো খুটাতে নফুকন বহে; নফুকন বহাৰ দক্ষিণটো খুটাতে নেওগ ফুকন বহে; কিন্তু বৰখুটাটকৈ ভিতৰৰ ফাললৈ আগবাঢ়ি সোমাই বৰবকৰা প্ৰভৃতি কোনো বহিব নেপায়। সেই বৰখুটাকে জীয়া কৰি ফকামৰ কোঠাত পঞ্চলীয়াকৈ মেলাকঠ আদিতহে সেইসকল বহে। দক্ষিণ টুপৰ পূবফালে, টুপৰ জোৰাবে খুটাৰ দক্ষিণ-পূব কোণতে চাংকজ ফুকন বহে, এওঁৰ দক্ষিণেই গায়সোখা ফুকন বহে। এই টুপৰ জোৰাব খুটা আৰু ভাবে ফকামৰ খুটা, এই দুইৰ মাজতে ধিৱকৈ এটাৱা কঠ মেলি ফকামৰ কোঠাতে বহা বাজখোৱা আৰু নিবুকিয়াল বাজখোৱা এওঁলোক দুই বহে।

গুৱাহাটীয়া ফুকন বাজখোৱাসকল আহিলে, চবাব দক্ষিণ টুপৰ ঘৰিয়াল ধৰা খুটাৰ দক্ষিণে, টুপতে ধিৱকৈ কঠ একোটা পাৰি বাজখোৱাসকল বহে; পানীফুকন আদি ফুকনসকল মৰ্যাদাৰ আগপাহ ক্ৰমে উজনীয়া ফুকনসকলৰ মাজে মাজে বহে। দৰঙ্গীৰজা আৰু বাণী বজা আহিলে, দাঁতিৱলীয়া গোঁহাই তিনিজন বহা দক্ষিণ টুপৰ জোৰাব চ'তিৰ পূববটো খুটাতে বহে। এওঁলোকৰ দাঁতিতে ডিমকৰাব বজা, বৰহুৰাব বজা, ন-হুৰাব বজা, আৰু বেলঙলাৰ বজা প্ৰভৃতি এই কেগৰাকী বজাপোৱালিও বহে। নিতে চ'বাত বৰবকৰা বহাওঁত, বৰবকৰাৰ সন্মুখৰ উত্তৰফালৰ খুটাটোৰ দক্ষিণে ভিতৰ

দোমাই ককাৰ কোঠাত ডালবীয়াসকল আৰু চাৰিসত্ৰীয়া খাটবীয়াৰ আৰু সত্ৰাণ্ডিত এই দুজন বহি কথাবাৰ্তা কৰায়। এইসকলৰ পূৰ্বকালে, সেই কোঠাতে বৰাইতে থলাৰ-পৰা আৰম্ভ কৰা কথাকে মুখ দি সুখি বুজাবৰ কাৰণ বৰকটকী এটা আহে। এইটো খুটাব ওচৰত পিৰালিতে বোটোকোৱা চালতে বৰকাকতীটো; পশ্চিমফালে ভিতৰৱাল ফুকন বহাবেগৰা দক্ষিণলৈ ককাৰ কোঠাৰ মাজে মাজে কটকী, দলৈ আৰু কাকতীত বহে।

বজাৰ কুঁৱৰী আৰু বিষয়াসকলৰ ঘৈণীৰ মৰ্যাদা

আহোম বৰ্গদেৱসকলৰ কেইবা গৰাকীও কুঁৱৰী থাকে। সেইসকলৰ ভিতৰত বৰকুঁৱৰী (বা পাট মাদৈ), পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী আৰু বাইডলীয়া কুঁৱৰী, এই তিনিগৰাকীয়েই প্ৰধান। এওঁলোকৰ বাহিৰেও কোনো কোনো জনা বৰ্গদেৱৰ বৰমাহী কুঁৱৰী (বা মাহী কুঁৱৰী) আৰু সৰুমাহী কুঁৱৰী (বা সৰু কুঁৱৰী) আদি কুঁৱৰীও থাকে। শেহত নাম লোৱা কুঁৱৰীসকলৰ মান-মৰ্যাদা প্ৰধান কুঁৱৰী তিনি গৰাকীতকৈ কম।

প্ৰধান কুঁৱৰী
মাহী কুঁৱৰী

বৰকুঁৱৰী বৰ্গদেৱৰ অৰ্দ্ধাঙ্গিনী আৰু জীৱনত প্ৰধান সহচৰী; তেওঁৰ বিলাগে কোনো "মেল" নাই। আন কেগৰাকী কুঁৱৰীয়ে একোখন "মেল" পায়, আৰু তাৰ আয়ৰপৰাই

পৰ্বতীয়া মেল
বাইডলীয়া মেল
মাহী মেল

তেওঁলোকৰ ভৰণ-পোষণ চলে। পৰ্বতীয়া কুঁৱৰীয়ে "পৰ্বতীয়া মেল" আৰু বাইডলীয়া কুঁৱৰীয়ে "বাইডলীয়া মেল" ধন পায়। মাহী কুঁৱৰীবিলাককো একোখন "মেল" দিয়া হয়, তাক "মাহী মেল" বোলে। বৰ্গদেৱৰ

বৰকুঁৱৰী
পৰ্বতীয়া কুঁৱৰী
বাইডলীয়া কুঁৱৰী
মাহী কুঁৱৰী

মাহীকুঁৱৰী থাকিলেই বা নাথাকিলেই, কোনো কোনো জনা বৰ্গদেৱে ভৰণ-পোষণৰ অৰ্থে তেখেতৰ আপোন মাহীদেৱেককো এনে "মাহী মেল" একোখন দিছিল। এই "মেল"বিলাক কিন্তু কুঁৱৰীসকলৰ চিৰকলীয়া নহয়, স্বামীৰজাৰ মৃত্যুৰ পাচত প্ৰায়েই এনে মেলৰ ওপৰত কুঁৱৰীসকলৰ কোনো হাত নাথাকে।

বৰকুঁৱৰীৰ মান আটাই কেওগৰাকীতকৈ বেছি; বৰ্গদেৱৰ দৰেই তেখেতে কেকোবামোলা আৰু শুক্লা আৰোহান আদি মৰ্যাদা পায়; পৰ্বতীয়া আৰু বাইডলীয়া কুঁৱৰীয়ে পৰিচালি আৰু বজা আৰোহান পায় (কোবো কোনো জনাক কেকোবা মোলাও দিয়ে), মাহীকুঁৱৰীসকলে হ'লে পৰিচালিহে পায়, আৰু শিবিলাকে বজা আৰোহানো ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰে। যহৌতে বৰকুঁৱৰীৰ ক'লা কাৰলিৰ ওপৰত কেপকৰা ডলহা, পৰ্বতীয়া আৰু বাইডলীয়া কুঁৱৰীৰ বজা কাৰলি,

আৰু মাহী কুঁৱৰীসকলৰ বগা কামলি, এনে নিয়ম আছিল। মেলবিলাকৰ নিৰ্দ্ধাৰিত বিষয়া আছিল; যেনে, পৰ্ব্বভীয়া ফুকন, পৰ্ব্বভীয়া বৰুৱা, বাইডকীয়া ফুকন, মাহীমেলীয়া বৰুৱা ইত্যাদি। বাৰ মেল, সেই কুঁৱৰীয়ে সেই মেলৰ উপনয় ভোগ কৰে।

ওপৰত উল্লেখ কৰা কুঁৱৰীসকলৰ বাহিৰেও বজাসকলৰ আৰু অনেক কুঁৱৰী থাকে; সেইবিলাকক চমুৱা কুঁৱৰী বোলে। চমুৱা কুঁৱৰীসকলৰ ভিতৰত যিগৰাকী বৰ্গদেৱৰ আটাইতকৈ লাগী হয়, তেওঁক “ভামুলী কুঁৱৰী” আখ্যা দিয়া হয়। চমুৱা কুঁৱৰীসকলৰ “মেল” নাই; তেওঁলোকৰ ভবণপোষণ বজাৰ উৰালৰপৰাই হয়। মান-মৰ্যাদাত তেওঁলোকৰ লোহাৰ চেকৰ লগা চান্দি (দোলা) বহাত পাটি চাবি,

চমুৱা কুঁৱৰী
ভামুলী কুঁৱৰী

কোনোজনাক কেতিয়াবা উকা ভলছাও দিয়ে। সকলোবিলাক কুঁৱৰীৰেই মৰ্যাদা আৰু অৱস্থা অনুসৰি অনেক লিগিবা-লিক্চৌ থাকে। কেতিয়াবা ভাল পালে সেই লিগিবা বিলাকৰে অনেকক ভাল বিষয়া পতা হয়। চকুত লগা ধুনীয়া লিগিবীক কেতিয়াবা বৰ্গদেৱসকলে চমুৱা কুঁৱৰীৰ মান-মৰ্যাদাও দিয়ে। কেতিয়াবা কেতিয়াবা বজা আৰু কুঁৱৰীসকলৰ প্ৰিয়পাত্ৰ হ’বলৈ ডাঙবীয়াসকলৰ আৰু ফুকন বৰুৱা আদি বিষয়াৰ সন্তানেও লিগিবা সোমাই বজাৰ অন্দৰমহল আৰু কুঁৱৰীটোলত থাকিছিল, সিবিলাকক ভিতৰুৱাল আখ্যা দিয়া হৈছিল আৰু অবহুৰা লিগিবাৰ সন্তান আছিল। বজা বা কুঁৱৰীসকলৰ লিগিবা হ’বলৈ সেই কালত মানুহে একো বেয়া নাপাইছিল;

ভিতৰুৱাল
অবহুৱা লিগিবা

অধিক কি, বাজেশ্বৰসিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত দিহিঙ্গগ্ৰন্থৰ অধিকাৰ গৰাকীয়েও বৰ্গদেৱৰ মাজু লিগিবাৰ বাৰ অতি আগ্ৰহেৰে লৈ ভিতৰুৱাল হৈছিল। বৰ্গদেৱৰ চান্দলৈ নমতালে ডাঙবীয়াসকলেই বাৰ নোৱাৰে; ভিতৰুৱাল বিলাকলৈ কিন্তু তেনেকুৱা কোনো বাধা নাছিল। তেওঁবিলাকে সন্ততে বৰ্গদেৱৰ ওচৰলৈ যেতিয়াই মন যায়, তেতিয়াই বোৱা অহা কৰি থাকিব পাৰিছিল, আৰু সেইসকলে তাকে গোঁৱৰ বুলি ভাবিছিল।

বৰ লিগিবা
মাজু লিগিবা
সক লিগিবা
ভবালী লিগিবা
গা-চোৱা লিগিবা

হুখৰ বিষয়, আজিকালি অনেকে কিন্তু সকলো লিগিবাকে একে শ্ৰেণীৰ কৰি, লিগিবা বুলিলেই অপমানজনক বুলি ভাবি লয়। লিগিবাবিলাকক হুই ভাগে বিভক্ত আছিল, যেনে অবহুৰা লিগিবা আৰু বহুৱা লিগিবা। বৰ লিগিবা, মাজু লিগিবা, সক লিগিবা, বেদ্দাব ধৰা আদি কিছুমান লিগিবা এই অবহুৰা লিগিবাৰ অন্তৰ্ভুক্ত

আছিল; উৰালী লিগিবা, গা-চোৱা লিগিবা আদি লিগিবাবিলাক বহুৱা লিগিবাবিলাকৰ অন্তৰ্ভুক্ত। অবহুৰা লিগিবাৰ বৰ, মাজু আৰু সক লিগিবা এই তিনিজনক “বয়ন্ত” বুলি ধৰিব লাগে, সেইসকলৰ মান-মৰ্যাদাও উচ্চতৰৰ বিষয়াৰ দৰে পৰি চান্দি, কেপ-

কথা ভুলজা ইত্যাদি আছিল। সেইবিলাক সকলোৰেই জা-ভালবীয়া আৰু আৰ্ণ আৰ্ণ লাভবীয়া আহোমৰ বংশৰ মানুহ আছিল; কেৱল বিশেষ কাৰণৰ ওপৰতহে আহোম-ইতিবৃত্তাৱলীৰ একমাত্র দিহিঙ্গ সত্ত্বাধিকাৰক ৰাজু লিগিৰাৰ বাব দি ভিতৰাল কৰি লোৱা হৈছিল।

অতিশয়দৰে পূৰ্বে বজাৰ কুঁৱৰীসকলে আৰু নামানিছিল। যোগ্য হ'লে কুঁৱৰীসকলে ৰাজকাৰ্য্যতো যোগদান কৰিছিল। কেইবাগৰাকী কুঁৱৰীয়েও বজাৰ অবৰ্ত্তমানে বা অক্ষমতাত ৰাজ্যৰ প্ৰকৃত শাসনভাৰ হাতত লৈছিল। সিংহাসনত বহোঁতে বজাই বৰকুঁৱৰীৰ লগতহে বহে। আন আন কুঁৱৰী-বিলাক বজাৰ লগৰতে সুকীয়া টোলত বাস কৰিছিল।

কৌৱৰ ডেকা

লেনৰ কুঁৱৰী কেগৰাকীৰ পুত্ৰসন্তান বা ল'ৰাকহে কৌৱৰ বোলা হৈছিল, চমুৱাকুঁৱৰী আৰু চকুতলগা ধুনীয়া গা-চোৱা লিগিৰীৰ বৰ্গদেৱৰ ফালৰ ল'ৰা হ'লে, সেইবিলাকক "ডেকা" বোলে, আৰু উপযুক্ত বৃদ্ধি ৰেই কোনো "ডেকা"ৰ কৈদতে সুমাই দিয়ে।

এই গ'ল ৰাই বজা বৰ্গদেৱৰ কুঁৱৰীসকলৰ কথা। এইসকলৰ বাহিৰেও আৰু কেইগৰাকীমান কুঁৱৰী আছিল, যেনে, পুৰণিয়েলীয়া কুঁৱৰী, এনাইথবীয়া কুঁৱৰী, ন-য়েলীয়া কুঁৱৰী, চাবিজীয়া কুঁৱৰী, তিপৰীয়া কুঁৱৰী আৰু নামকপীয়া কুঁৱৰী। ৰাৱী-বজাৰ হুড়া বা ৰাজ্যভ্ৰষ্ট হোৱাৰ পাছতো (যদি তেওঁৰ নিজ সন্তান বজা হ'ব নোৱাৰে)

পুৰণিয়েলীয়া কুঁৱৰী	কোনো কোনো কুঁৱৰীক পৰবৰ্তী বজাকনে একোখন
এনাইথবীয়া	য়েল দিয়ে, সেই য়েলক পুৰণি য়েল বোলে, আৰু
ন-য়েলীয়া	কুঁৱৰীগৰাকীক পুৰণিয়েলীয়া কুঁৱৰী বোলে। বৰ্গদেৱ-
চাবিজীয়া	সকলৰ কোনো কোনোজন এনাইদেৱেকক (মাকৰ
তিপৰীয়া	মাকক) একোখন য়েল দিয়ে, তাক এনাইথবীয়া য়েল
নামকপীয়া	বোলে; আৰু এনাইদেৱেক গৰাকীকো এনাইথবীয়া
	কুঁৱৰী আখ্যা দিয়া হয়। তামুলী কুঁৱৰীয়ে ন-য়েলীয়া

কুঁৱৰীয়ে প্ৰাণ একেই; তামুলী কুঁৱৰীৰ য়েল নাই, আৰু তেওঁৰ গৰ্ভত হোৱা ল'ৰাক "ডেকা" বোলে, কোনো গৰাকী তামুলী কুঁৱৰীয়ে বৰ্গদেৱৰ অতি প্ৰিয়পাত্ৰী হৈ, খাটি-লুটি একোখন নিচেই সামান্য য়েল লয়; সেই য়েলক ন-য়েল বোলে আৰু কুঁৱৰীগৰাকীক ন-য়েলীয়া কুঁৱৰী বুলি কয়। চাবিং বজাৰ কুঁৱৰীক চাবিজীয়া কুঁৱৰী, তিপৰা বজাৰ কুঁৱৰীক তিপৰীয়া কুঁৱৰী আৰু নামকপীয়া বজাৰ কুঁৱৰীক নামকপীয়া কুঁৱৰী বোলে। পাছত নাম লোৱা কুঁৱৰী তিনি গৰাকীৰ বিলগে নিজৰ কোনো য়েল নাই; ৰাৱী বজাৰ য়েল উপৰতকৈ সিনকলেও উপভোগ কৰে। মানসম্ভৱত পুৰণিয়েলীয়া আৰু চাবিজীয়া কুঁৱৰী দুয়ো সমান, এওঁলোক পৰ্বতীয়া আৰু বাইভনীয়া কুঁৱৰীৰে একে। ন-য়েলীয়া কুঁৱৰী (কেতিয়াবা ন-কুঁৱৰী নামেও জনে) তিপৰীয়া কুঁৱৰী আৰু নামকপীয়া

কুঁৱৰী, এওঁলোক তিনিগৰাকী একে সন্মান; মান-মৰ্যাদাত বাহীকুঁৱৰীসকলৰ দৰে; এওঁলোকৰ পুত্ৰসন্তান কৌৱৰ। এনাইদৰীয়া কুঁৱৰীও এওঁলোকেৰে সন্মান, মান-মৰ্যাদাও একে, কেৱল মেলখনহে বেছি।

পাটত উঠা বজাৰসকলৰ মাক জীৱিত থাকিলে, তেখেতসকলক “বাজমাও”
বাজমাও খজীয়ামেলা
আইদেওসকল
গাভৰু মেলা
দেউতা বোলে, ভৰণ-পোষণৰ নিমিত্তে এখন মেল দিয়া
হয়। তাক খজীয়া মেলা বোলে। মান মৰ্যাদাত
পূৰ্বতীয়া কুঁৱৰীৰে একে। স্বৰ্গদেৱসকলৰ আইদেও-
বিলাকক “গাভৰু” বুলিও কয়; সিবিলাকক যি মেল
দিয়া হয়, তাক গাভৰুমেলা বোলে; মানমৰ্যাদাৰ বিষয়ে ইয়াৰ ওপৰৰ আধাত
লিখা হৈছে।

তিনিজন ডাঙ্গৰীয়াৰ ঘৈণীসকলক ডাঙ্গৰীয়ানী বোলে, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়ানী,
বৰগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়ানী ইত্যাদি। কেতিয়াবা কেতিয়াবা সেই সকলক অমুক
বিষয়াসকলৰ
ঘৈণীসকল
ডাঙ্গৰীয়াৰ ঘৈণী, তমুক ডাঙ্গৰীয়াৰ ঘৈণী, এনে বুলিও
কোৱা হয়। ডাঙ্গৰীয়ানীসকলে পৰিচালি পায়, কিন্তু
সোনৰ চুলাৰে টুপিজাপি, পাখিবিচনি, আৰু
আবোৱান আদি ডাঙ্গৰীয়াসকলে পোৱাদ্ৰব্যৰ একোকে নাপায়, কেৱল দালবৰৈ লগা
সোনৰ চুলাৰে সিয়া জাপি, ইয়াকেহে পায়। ডাঙ্গৰীয়ানীসকলে নগৰ সোমালে বৰযুগ
বা ব'দ নিৰাৱিবলৈ সৰুদৈয়া সিয়া জাপি যুৰত লৈ যায়, আৰু উজনি খন চাওডাঙ্গ
হুৰাবেদি সোমাই, চাওডাঙ্গ চ'বাত বহে। লগৰ লিগিৰা বা বহুৰা এজনীয়ে কলাপাত
হুখন লৈ যাব পাৰ; তাকে পাখি দিয়ে; তাতে ডাঙ্গৰীয়ানী বহে। কুঁৱৰীসকলৰ
ঘৰলৈ গ'লেও সেই-ক্ৰমেই কলাপাত পাখি দিয়ে, তাতে তেখেতসকল বহে। যুৰত
লৈ যোৱা সিয়া জাপিবোৰত বানতৰ ওপৰত অনেক প্ৰকাৰ সূতা আৰু ৰূপসোণৰ
ওপাকে বন কৰা বৰ বৰ জুক লগাই, ওপৰ টুপত পোৱালৰণিতে গঁধা তালপাত
লগোৱা সোণৰ চুলাতে গছ কৰি দিয়ে। এইকণে সোণৰ চুলাৰে সিয়া জাপিকে
ডাঙ্গৰীয়ানীসকলে লয়।

আম বৰুৱা ফুকনাদি বিষয়াসকলৰ জীৱতকৈ বৰবৰুৱা আৰু বৰফুকনৰ ঘৈণীৰ
মৰ্যাদা অতি অধিক। বজাৰ দৰত বৰবৰুৱানীক আৰু বৰফুকননীক অমুক বৰুৱানী
আৰু ফুকননী বুলি সম্বাধা কৰে, আৰু সম্বতে সিবিলাকক “গাভৰু” বোলে।
বৰবৰুৱা আৰু বৰফুকনৰ ঘৈণীয়েও ওপৰত কোৱা সোণৰ চুলাৰে সিয়া জাপি ল'ব
পাৰে, আৰু যাওঁতেও পৰিচালিতেই গৈ নগৰ সোমাই মাটিয়ে যুৰত সিয়া সৰুদৈয়া
জাপি লৈ, সেই চাওডাঙ্গ হুৰাবেই সোমায়; আৰু সেই চাওডাঙ্গ চ'বাত ডাঙ্গৰীয়া-
সকলৰ ঘৈণীৰোৰৰ ল'ৰ হৈ, এখনীয়া কলাপাতত বহে।

ভিনিজনা দাঁতিয়লীয়া গোহাঁইসকলৰ ঘৈণী বা পাঁতকসকলো মানবৰ্য্যাদা ইত্যাাদিত বববকৰা আৰু ববফুকনৰ ঘৈণীসকলৰ দৰেই। চ'বাব ছবফুকন, অথবা খেববিচনি পোৰা চম্বা, ফুকন, বাজুখোৰা এইসকলৰ ঘৈণীসকল বাওঁতেও পৰিচাতিবোঁই গৈ নগৰ সোমাই, চাওডাঙ্গ চ'বাত বববকৰানী, ববফুকননী আৰু দাঁতিয়লীয়া গোহাঁইৰ পাঁতকসকলৰ নামে এখনীয়া কলাপাততে বহে; মাত্ৰ সিন্না জাপি লোৰাতহে অলপ ভাবভয়া কৰি লয়, অৰ্থাৎ বববকৰানী, ববফুকননী প্ৰভৃতিডকৈ চম্বা ফুকননী প্ৰভৃতিয়ে জাপিত দুই এখন বনব কম কৰি চুলা আৰু জক লয়; আৰু চম্বা ফুকননী, বাজুখোৰানী প্ৰভৃতিয়ে, চকৰা ফুকননী সকলডকৈ কম কৰি ল'ব পাৰ। ববভাণ্ডাৰ বকৰা আদিৰ ঘৈণীসকলৰো এয়ে ক্ৰম। কুঁৱবীসকলৰ ঘৰলৈ গ'লেও এই ক্ৰমেই বববকৰানী, ববফুকননী প্ৰভৃতিক এখনীয়া কলাপাতত বহিবলৈ দিহে; ইন্তৰ ফুকন বকৰাৰ স্ত্ৰীক বহিবলৈ পাও নিদিহে; সিবোৰ মাটিতে লেপেতি কাঢ়ি বহে। ইয়াত বাজে জালভাৰী ফুকন, গন্ধীয়া বকৰা, মজুমদাৰ বকৰা, খনিকৰ বকৰা, শেনচোৰা বকৰা আৰু খনিকৰ ফুকন, "এই সকলৰ ঘৈণীৰে আৰু মেলঙীয়া ফুকন সকলেৰে কেইজন মানুহৰ তিবোতাই সময়মতে ভাবভয়া কৰি সেই চুলা আৰু জক ল'ব পাৰে।

ইন্তৰ ফুকন বকৰাৰ ঘৈণীবোৰে চুলাত ডালপাতহীনকৈ চপা একো পাহ লয়। তদিত্তৰ ফুকন বকৰাৰ তিবোতাসকলে কপৰে চপা লগোৱা জাপি ল'ব পোৰাও আছে, নোপোৰাও আছে। ওপৰত কৈ অহা বিষয়াসকলৰ আৰু তেখেতবিলাকৰ ঘৈণীসকলৰ বাহিৰেও, বজাৰ ভিতৰুৱা কিছুমান লিগিৰা খেলৰ কৰ্মচাৰী আছিল, সেইসকলৰ মান-মৰ্য্যাদাৰ বিষয়ে অলপ উলুকিয়ায়েই আমি এই আখ্যা সমাপ্ত কৰিম। সেইসকলৰ

বব ভামুলী

বব খাটনিয়াৰ

বব ভামুলী লিগিৰী

খাটনিয়াৰ ওজা

নাচনীৰ ওজা

ভিত্তবত বব ভামুলী আৰু বব খাটনিয়াৰৰ সমান মৰ্য্যাদা; বাজুগৰ্ভা আৰু বজাৰ্ভা বাৰ্ষিক কৰ্ম্মত বহিবলৈ হ'লে পালতীলিগিৰীয়ে কলাপাত পাৰি দিহে। বব-ভামুলী লিগিৰী, খাটনীয়াৰ ওজা আৰু নাচনীৰ ওজা, এই ছজনৰো একে মৰ্য্যাদা, বাজুগৰ্ভাত সেই পালতী লিগিৰীয়েই ছোলাধৰা উৰালবগৰা কলাপাত ছখন নি

পাৰি দিহেগৈ; তাতে সিবিলাক ছজনও বহে; কিন্তু ববভামুলী লিগিৰী আৰু ববখাটনীয়াৰ এই দুগৰাকী বৰ্গদেহৰ চাক্তত থকা হেতুকে মগজুমৰা ববজাপি পাৰ, আৰু তেওঁবিলাক দুইৰ এক্তিৰাৰ বেছি; খাটনীয়াৰ ওজা আৰু নাচনীৰ বব ওজা চাবিজনক এক্তিৰাৰ বহু কম, আৰু জাপিত মগজু মৰা নাথাকে। ববভামুলী লিগিৰী, ববভামুলী আৰু ববখাটনীয়াৰ এই কেগৰাকীক বৰ্গদেহৰ আজ্ঞা শুমাই মজিলাৰ বকৰাই বাটঘৰ ববজখলা মুখৰ চাক্তাকত, আৰু খাটনীয়াৰ ওজাজনক কোষঘৰৰ জখলামুখৰ চাক্তাকত পাতে। নাচনীৰ ববওজা চাবিজনক হ'লে ববচ'বাব বৰ্গদেহ বহা সিংহাসন থকা

বোটাগিৰি বাটৰ পশ্চিমে পাতে। ভাব দক্ষিণ বোটাগিৰি মাচনীৰ সৰু ওজাসকলক, সাতো বোবা পাৰ্শ্বৰ খুৰীয়াল পাৰ্শ্বসকলক আৰু বিয়াল্লিছ বাজানি বজোৰা বব বায়ন-সকলক বজিদ্ধাবে স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা শুমাই সেই বোটাগিৰিতে বাটৰ পশ্চিমে পাতে।

আহোমবিলাকৰ সামাজিক কথা

টাই বা আহোমবিলাকৰ ডাঙ্গৰ ঠাল সকলো অৱস্থাতে ডাঙ্গৰ; অৰ্থাৎ ককায়েকৰ সন্তিসন্তান ভায়েকৰ সন্তানাদিতকৈ বয়সে সৰু হ'লেও, সিবিলাকে ডাঙ্গৰ সন্মান পায়; ভায়েকৰ পুতেক বয়সে ডাঙ্গৰ হ'লেও বৰপিতাকৰ পুতেকক ককাইদেও বুলিব আৰু তেনেকুৱা সন্মানাদি কবিব লাগে। আহোমবিলাকৰ জীৱনত অনেক পৰিঘৰ্জন ঘটিছে; পূৰ্বৰ বীতিনীতি আজি আহোমৰ একো নাই; সেই বুলিও কিন্তু আজিলৈকে সিবিলাকৰ ভিতৰত “ডাঙ্গৰ ঠাল সকলো অৱস্থাতে ডাঙ্গৰ” এই নিয়ম প্ৰচলিত আছে। সিবিলাকে আজিকালিও বৰবাপেকৰ পুতেকক, বয়সে সৰু হ'লেও ককাই বোলে, আৰু দদাইদেৱেকৰ পুতেকক, বয়সে অনেক ডাঙ্গৰ হ'লেও, সৰু ভায়েকৰ দৰে বাৰহাৰ কৰে। সেইদৰে মাকৰ ককায়েকৰ পুতেকক সৰু হ'লেও ককাই আৰু মোমাকেৰ (মাকৰ সৰু ভায়েকৰ) পুতেকক বয়সে বৰ হ'লেও ভাই বোলে।

সিবিলাকৰ ভিতৰত উত্তৰাধিকাৰী স্বত্বটোও আজিকালিৰ দৰে নাছিল। মৃতকৰ সম্পত্তিৰ ভাগ ভিৰোতাই বা জীৱবিলাকে পাব নোৱাৰিছিল। কোনো লোক

উত্তৰাধিকাৰী স্বত্ব

অপুত্ৰক অৰ্থাৎ মতা ল'ৰা নোহোৱাকৈ মৰিলে, তেওঁৰ সম্পত্তি জীয়েকহঁতে নাপাই তেওঁৰ নিচেই ওচৰ বজহৰ ডাঙ্গৰ ঠালৰ ডাঙ্গৰ গৰাকী মানুহেহে উপভোগ কৰিবলৈ পাইছিল। ৰাজবংশ কি অস্তাৱ্য ইত্যৰ আহোম সকলোৰে ভিতৰত এই নিয়মেই প্ৰচলিত আছিল; ৰাজসিংহাসন আৰু ৰজাৰ ৰাজহুৱা বসন-ভূষণ ৰাজঅলঙ্কাৰাদি সম্পত্তি যাহোন এই নিয়ম নাখাটিছিল। সেইবিলাক সম্পত্তি পৰবৰ্তী ৰজাজনে (ৰগীৰজাৰ তেওঁ যিয়ানদুৰ সম্পৰ্কীয় হওক লাগে) ৰজাবীয়া বিশেষ উত্তৰাধিকাৰী সূত্ৰে উপভোগ কৰিবলৈ পায়। আহোমৰ উত্তৰাধিকাৰী প্ৰথা “মিতাকৰ”ৰ লগত মিলে; কিন্তু বৰ্তমান সিবিলাকৰ সেই প্ৰথাৰ প্ৰচলন একেবাৰে নাই। মহাৰাজা জয়ধ্বজসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনৰে আহোম ৰজা; ডা-ডাঙ্গবীয়াসকলে প্ৰকান্তৰূপে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰে; তাৰেপৰা আহোমবিলাকে হিন্দুৰ এটা প্ৰধান অঙ্গ হৈ পৰে। বৰ্তমান সিবিলাক “দানুভাগ” বস্ত্ৰে চলে আৰু বিবাহ এৰি সকলো কাৰ্যতে হিন্দুৰ নিয়ম প্ৰতিপালন কৰে। মৃতকৰ বঁদৈ প'লে, আহোমবিলাক বৰ্তমান হিন্দুসমাজৰ এটা প্ৰধান অঙ্গ।

আহোমবিলাকৰ আচাৰবিচাৰ আৰু ৰাজনীতি প্ৰায় সকলোবিলাকেই বৰ্তমান

অস্তিত্ব হিন্দুবিলাকৰে একে হ'লেও, সিবিলাকৰ সম্বন্ধ বুজোৱা মাতৃকথাৰ অলপ ভাবতমা আছে। সেই সম্বন্ধে ভলজ অলপ উল্লিখিত হ'ল : আহোমবিলাকে পূৰ্বে—

আজু ককাকক (প্ৰণিতামহক) “মিন্” বা “পুঙ্গিন” বুলিছিল; আজিকালিও “পুঙ্গিন” বোলে। আজু বুঢ়ীমাকক (প্ৰণিতামহীক) “মালিন” “জা-ধাও” আৰু “বাইচাও” বুলিছিল; আজিকালিও “বাইচাও” বোলে। ককাকক (বাপেকৰ বা মাকৰ বাপেকক)—“পু-ধাও” “পুধাদেও বা “পুধা দেউতা” বোলে; আজিকালিও সেইদৰেই মাতে। বুঢ়ীমাকক (মাকৰ মাকক) “ম্না-নাই” বুলিছিল; আজিকালি এনাইদেউতা, এনাইদেও বা এনাই বোলে। বুঢ়ীমাকক (বাপেকৰ মাকক) “ম্নাই-চাও” বুলিছিল; আজিকালি “আইদেউতা” বোলে। “আইদেউতা” সম্বন্ধটো আহোম ইভৰ জাতিৰ ভিতৰতো সোমাইছে, কিন্তু সেইসকলৰ ভিতৰত সি অস্বাৰ্থত-প্ৰয়োগ হৈছে।

সিবিলাকৰ ভিতৰত “আইদেউতা” শব্দে মাকৰ মাককহে সম্বন্ধ বুজোৱা মাতৃ-কথা বুজায় বুলি মই মোৰ এগৰাকী শিক্ষিত বন্ধুবৰণৰ জানিব পাবিলো। বাপেকক—“প” “আপুতি” “বুপা” “বুপাদেউতা” এনে সম্বন্ধ ধৰিছিল; “প” আজিকালি চলিত নাই; আজিকালি সিবিলাকে বাপেকক সাধাৰণতে “দেউতা” বুলি মাতিলেও, “আপুতি” “বুপাদেউতা” এনেবিলাক সম্বন্ধ এতিয়াও চলিত আছে। বাপেকৰ বা মাকৰ ভায়েক বা ককাই সম্বন্ধীয়া হ'লে “লুঙ-চাও”, “নি-চাও” আৰু “নি-ছা” বুলিছিল; আজিকালি “নিচাও” “নিচাদেও” বা “নিচাদেউতা” বোলে। বাপেকৰ ভায়েক বা ভাই সম্বন্ধীয়া হ'লে “আও”, “আও-চাও” আৰু “বে-ধাই” বুলিছিল; আজিকালিও কোনো কোনো পৰিয়ালৰ মানুহে দদায়েকক “বেধাই দেউতা” বোলে; কিন্তু সাধাৰণতে আজিকালি “দদাইদেও” বা “খুৰাদেও” বুলিয়েই মাতে। মাকৰ ভায়েক বা ভাই সম্বন্ধীয়া মানুহক মোমাই বা মোমাইদেও বোলে। এইখিনিতে এইটো মনকবিবলগীয়া যে আহোম ইভৰ জাতিৰ ভিতৰত মাকৰ ককায়েক হ'লেও মোমাই, ভায়েক হ'লেও মোমাই; আহোমবিলাকৰ ভিতৰত কিন্তু তেনে হ'ব নোৱাৰে; মাকতকৈ বয়সে ডাঙৰ বা ককায়েক সম্বন্ধীয়া হ'লে “নিচাদেও” বুলিব, আৰু মাকৰ ভায়েক হ'লেহে “মোমাইদেও” বুলিব। বাপেকৰ বা মাকৰ দদায়েকক আৰু দদাই সম্বন্ধীয়া মানুহক “পু-নাই” “পু-ধাও” “পু-ধা-দেও” বোলে; আজিকালিও পুধাও বা পুধাদেউতা কয়।

বাপেকৰ বা মাকৰ ভায়েক বা বাই সম্বন্ধীয়া হ'লে, “পা-চাও” বা “আপা” বুলিছিল; আজিকালিও আপা বা আপাদেও বোলে।

বাপেকৰ ভনীয়েক বা ভনীসম্বন্ধীয়া হ'লে পেহী বা পেহীদেও বোলে। পূৰ্বে “পু-বাই” আৰু “ম্বে-জা” বুলিছিল। পেহীয়েকৰ গিৰিয়েকক “পু-বুই” বুলিছিল, আজিকালি “পেহা” বা “পেহাদেও” বোলে। মাকৰ ভনীয়েকক “পু-অন্ন” বুলিছিল,

নিৰ্মাণ কৰোৱা হোৱা নাছিল; বহিখোৱা বৰফুকনে বাজেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱলৈ যি বৰতোপটো দিছিল, সেইটো কদ্রসিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনতহে সজা হৈছিল। সেই যি কি 'নহওক এনে আয়েৰ অস্ত্ৰৰ সংখ্যা যে নিচেই কম নাছিল, সি ধুকপ। জয়ধ্বজ সিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত আউৰংজেৰ বাদছাহৰ প্ৰধান বস্ত্ৰত মিব্ৰুজলাই অসম আক্ৰমণ কৰি উলটি যাওঁতে, এই দেশৰণবা ৬৭৫টা হিলৈ লৈ গৈছিল। তাৰ ভিতৰতে যিটো হিলৈ আটাইতকৈ ডাঙৰ আছিল, সেইটোৰ ওলিটোৱেই তিনি মণ গধুৰ আছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও তেওঁ ৩৪৩টা জম্বু, ১২০০ বাঘচালী, ৬৫৭০টা হাতনলীয়া বন্দুক আৰু ৭৮২৮

মিব্ৰুজলাই অসমৰণবা

নিয়া বন্দুকৰ সংখ্যা

খন চাল লৈ গৈছিল। এই হিলৈবোৰ লেখত থাকি
জোখত নোহোৱা বা নামত থাকি কামত নোহোৱা
বিধৰ নাছিল। ছিৰাবুদ্দিন জাগিছে তেওঁৰ “অসমৰ

ফাটনা তাৰিখ”ত লিখিছে যে অসমীয়াৰ হাতনলীয়া বন্দুক আৰু বহাদাৰী হিলৈবোৰ সুন্দৰকৈ মিনা কৰোৱা, আৰু সেইবোৰ সাঁজোতে অসমীয়াইতে অদ্ভুত বকমে বুদ্ধি খটাইছিল।

সেই যাহ'ক, দিহিলীয়া বজাই চুটিয়া বাজা মাৰি মিঠা হোলোং বৰতোপ অধিকাৰ কৰাৰ পাছৰণবাই আহোম বজাসকলে অসমত আয়েৰ অস্ত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ধৰে। তেতিয়াৰেণবা যদিওবা কলাইখাবেৰে মৰা অস্ত্ৰ উলিওৱা হৈছিল, বাহিৰা বণ-বিগ্ৰহ নথকাত সেইবোৰ সিমানেই ব্যৱহৃত নহৈছিল। মুছলমানৰ লগত সংঘৰ্ষ হোৱাৰ পাছৰণবা আহোম বজাসকল নিতে নিতে নতুন নতুন বুদ্ধি কোঁশল লগাই অসংখ্য আয়েৰ অস্ত্ৰ নিৰ্মাণ আৰু ব্যৱহাৰ কৰাই, তাৰ প্ৰচলন অধিক কৰালে। তেওঁলোকে অসমীয়া হিলৈ বৰতোপ নসজোৱা হ'লে আজি আমি অসমৰ হাবিয়ে বননিৱে আলিয়ে পদূলিয়ে ইমানবোৰ হিলৈ বৰতোপ দেখিবলৈ নাপালোহেঁতেন আৰু সেইবোৰক দেখি লুপ্তবিস্তাৰ পুনৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিব নোৱাৰি চকুপানী টুকিব নালাগিলহেঁতেন। আহোমবিলাক কলাই খাবৰ (আবিষ্কাৰক) বুলিও অনেকে অনুমান কৰে।*

“অৰ্থাৎ অতীততে এইবিলাক মানুহেই (আহোমবিলাকেই) হিলৈ খাব আৰু হিলৈ আবিষ্কাৰ কৰে। তাৰ পাছতহে ক্ৰমান্বয়ে সেই বিজ্ঞা আসামৰণবা বাগৰি পেঙ আৰু চীনদেশত ওলায়গৈ। চীনদেশত জয়ে জয়ে হিলৈ আৰু হিলৈ-খাব আবিষ্কাৰ হোৱা বুলি কোৱাৰ কাৰণ এয়েই।” সেই যিকি নহওক, আহোমবিলাক হিলৈ, আৰু বাকদৰ আবিষ্কাৰক হওকেই বা নহওকেই, আহোমবিলাক যে হিলৈ-খাব তৈয়াৰ কৰোতে

* জীম বেপ্টিষ্টা টেৰানিয়াৰ চাহাৰে কৰে যে—“It is believed that it is the same people who, in ancient time, first discovered gun-powder and guns, which passed from Assam to Pegu, and from Pegu to China; this is the reason why the discovery is generally ascribed to the Chinese”.—

(Gean Baptista Tavernier)

পাৰ্কেত আছিল, তাত কোনো সন্দেহ নাই। জীৱ বেপটিঙা টেবানিগ্ৰাৰে ডেওঁৰ Travels in India (বা 'ভাৰত-ভ্ৰমণ') নামক পুথিত এইদৰে লিখিছে যে মিবজুম্লাই অসমদেশত সজা যিবোৰ কলাইথাবেৰে মৰা হিলৈ নিছিল সেইবোৰৰ খাবোৰ বৰ ভাল। ডেওঁ আৰু কয় বোলে, খাবৰ ওৰিবোৰ হেনো ফৰাচী দেশৰ খাবৰ দৰে মিহি ঘূৰীয়া আৰু আইন খাবতকৈ বেছি চোকা আছিল। ভূটীয়া দেশৰবোৰৰ দৰে আমাৰ দেশৰ খাবোৰ হেনো দীঘলীয়া নাছিল। এই খাব খাবঘৰীয়া ফুকনৰ ভড়াৰধানত

কলাইথাব

(বাকদ)

খাবঘৰীয়া মানুহৰ হতুৱাই খাবঘৰত তৈয়াৰ কৰোৱা হৈছিল ; আৰু যথেষ্ট পৰিমাণে তৈয়াৰো হৈছিল বুলি বুজা যায়। মিবজুম্লাই অসমবপৰা উলটি যাওঁতে, আমাৰ খাবৰ উৰাল লুটি ৩৪০ যোণ খাব আৰু ভ্ৰমণ আট্ট মৌণীয়া খাবেৰে পুন্দ খাই থকা ১২৬০টা খাবৰ পেটাৰি লৈ গৈছিল। আমাৰ দেশত আহোমৰ দিনত কি পৰিমাণে হিলৈ খাব আৰু হিলৈ তৈয়াৰ হৈছিল, সেইটো ইয়াৰপৰাই অনেক বুজিব পাৰি।

অসমত সজা নীনা প্ৰকাৰৰ হিলৈ বৰতোপৰ বাহিৰেও আহোম বজাৰ উৰাললৈ বিদেশী বন্দুক আৰু তোপও বহুত আহিছিল। ১৪৫৪ শ'কত তুবকক কবতোৱা বিদেশী হিলৈ, বৰতোপ নৈৰ সিকালে খেদি থৈ আহি কনচেঙ্গ বৰপাত্ৰৰ আহোমসেনাই মুছলমানৰ হাতৰপৰা বহুত বৰ-সৰু হিলৈ অধিকাৰ কৰে। ১৫৪১ শ'কত চৈয়দ বাবাকৰক ঘটুৱাই প্ৰতাপসিংহ (বা বুঢ়া বজা) স্বৰ্গদেৱৰ প্ৰতাপী সেনাই কেইবাটাও লোৱৰ আৰু পিতলৰ বন্দুক, বৰতোপ কাঢ়ি লয়। ১৫৮০ শ'কৰ ফাগুন মাহত সন্দিকৈৰ টংচু বৰবৰুৱাই নাথুল্লাবপৰা কামায়ণ হিলৈ ২০টা আৰু টুবুকা হিলৈ ৩০০ পায়। ১৭৭১ শ'কৰ (ইং ১৮৫৭ চন) আহিন মাহত চিপাহী-বিদ্ৰোহ হওঁতে কাপ্তান লুখাৰ আৰু কাপ্তান বিৰবে চাৰিং বজা কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহৰ ঘৰ যোৰহাটত কোবাক কৰি এটি ফৰাচী দেশত সজা সৰু বন্দুক পাইছিল। সেইটি ইং ১৭২৬ চনত বজালহাটৰপৰা কিনি অনা হৈছিল।

স্বৰ্গদেৱ গোবিনাথ সিংহৰ দিনত দৰজৰ কক্ষনাৰাণে সৈতে গোট খাই হিন্দুস্থানী বৰকান্দাজহঁতে অসম ৰাজ্যত বেতিয়া উৎপাত কৰে, ভেতিয়া ৰাজমন্ত্ৰী পূৰ্ণানন্দ বুঢ়া-গোঁহাই ডাঙ্গৰীয়াই সিঁহতৰ বিপক্ষে কিছুমান সেনা পঠাইছিল ; সিবোৰে কিন্তু ভালকৈ হিলৈ চলাব নেজানিছিল। সেই দেখি বৰকান্দাজহঁতক দমোৱা আমাৰ সেনাৰ পক্ষে টান হৈ পৰিল। গভাস্তব নেদেখি গোবিনাথসিংহই লৰ্ড কৰ্ণওয়ালিছক সাহায্য প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। লৰ্ড কৰ্ণওয়ালিছে সেই অনুৰোধ মতে কাপ্তান ওৱেলছক পঠিয়ালে।

অসমীয়া পণ্টন গঠন

ডেওঁ আমাৰ ইয়ালৈ আহি, এজন ইংৰাজ কাপ্তানৰ তলে ৫০০ অসমীয়া চিপাহীৰে এটা পণ্টন গঠন কৰি, সিঁহতক কিছুমান বিলাতী বন্দুক আৰু খাববাকদ দি ইংৰাজৰ নিয়মতে সেইবোৰ

চলাবলৈ শিকাই থৈ গ'ল। এই পৰ্টনেৰেই গৌৰীনাথ সিংহ বৰ্গদেৱে অসমৰ শত্ৰু-বোৰক বশ কৰি ৰাখিছিল। পাছত বজাই ইয়াৰে বাহিৰৰ আক্ৰমণ ওফৰাব নোৱৰাত আকৌ সহায়ৰ কাৰণে ইংৰাজ গবৰ্ণমেণ্টক জনালে। এই বেলি লৰ্ড কৰ্ণওয়ালিছে ইংৰাজ কাপ্তানৰে এৰে পৰ্টন নাৰাৰি, বজাৰ আপোন ইচ্ছায়তে ফৌজ গঢ়ি ল'বলৈ বহুবি এটা নিৰিখ কৰি কিছুমান হাডনলীয়া বন্দুক আৰু খাৰ দিবলৈ নিৰ্ৰঙ্ক কৰিলে।

ইং ১৭২৩ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহতে এই নিৰ্ৰঙ্ক হৈ গ'লত, বহুত বজালি আৰু ইউৰোপীয় চাহাবে বজালহাটত এখন হাট বহুৱালে। সেই হাটেদি তেওঁবিলাকে

বজালহাটৰ হাট

বহুবি প্ৰায় দুই লাখ আঠাইশ হেজাৰ টকাৰ মাল বস্তু অসমলৈ পঠিয়াইছিল; অসমেও সেই অনুপাতে বহুবি একলাখ একাধৰ হেজাৰ টকাৰ জৱাবস্তু আৰু লগা সোণ বিদেশলৈ পঠিয়াইছিল। এই হেগতে ইউৰোপীয় বেণাৰীবিলাকে গবৰ্ণমেণ্টে নজনাকৈ বহুত বন্দুক আৰু খাৰ সেই হাটতে বেচিবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া অসম দেশত নৈয়ে নৈয়ে সোণ উৎপন্ন হোৱাত আমাৰ বজাই লগালদে সোণ দি খাৰ বন্দুক কিনিবলৈ ধৰিলে। ওপৰত উল্লেখ কৰা চাৰিং বজাৰ ঘৰত ওলোৱা ফৰাচী দেশীয় হাডনলীয়া বন্দুকটিও এনেকৈ কিনা বন্দুকৰে অৱশিষ্ট মাথোন। আমাৰ বজাই বিদেশী বন্দুকৰ মোহত পৰি অসংখ্য অসমীয়া বন্দুক আৰু অজস্ৰ সোণ ইফাল-সিফাল কৰিলে; আৰু এনেকুৱা কণা-বেহা কৰি ঠাৱৰিবিপৰা হ'লত, শোকেতা দি মুকুতা পাইছে যেন ভাবি নিজৰ ৰাজ্যত হিলৈ ভোপ গঢ়াবলৈ এৰি দিলে। তাতে মোৰামবোৱাই হাটৰ উৎপাতত হিলৈ ভোপ সাজিবজনা কৰাৰখিনিও ভাগিছিগি ঠান্-বান্ হ'ল। এনেকৈয়ে আমাৰ দেশতে হিলৈ ভোপ সজা বিছাটি চিবকাললৈ লোপ পালে।

আহোমৰ দিনত শিল্প

অসম দেশখন বৰ্ণক্ষেত্ৰ, অসমদেশ বহুপ্ৰসবিনী, অসমদেশ "সুজলা সুফলা শস্য শ্ৰায়লা"। মনুষ্য জীৱনত যিবিলাক বস্তুৰ আৱশ্যক জীৱিকা-নিৰ্ৰাহ কৰিবৰ নিমিত্তে সাধাৰণতে যিবিলাক আমাক লাগে, সেইবিলাক বস্তু বিদেশলৈ বপ্তানি কৰিবৰ জোখাবে ইয়াত উৎপন্ন নহ'লেও নিজে জীৱন নিৰ্ৰাহ কৰিবপৰাকৈ যে আমাৰ দেশত আছিল, এইকথা কোনেও নুই কৰিব নোৱাৰে। আহোমৰ দিনত অসমীয়াই যে কাৰো ওচৰত প্ৰায় হাড নপড়াকৈ ঘৰৰ সম্পত্তি ঘৰতে ভোগ কৰি খাইছিল তাত কোনো সন্দেহ নাই। অসম ভূমি বহু-পৰ্ভা; অসমৰ নৈৰ বালিত, অসমৰ মাটিত সোণ, ৰূপ, লো ইত্যাদি ধাতু আছে, আৰু সেইবিলাক আহোম বজাসকলৰ দিনত কৰোৱা হৈছিল।

সোণ কৰাঘৰ নিৰ্মিত্তে এখেল বাহুহ আছিল, সেইবিলাকক ‘সোণোৱাল’ বোলা হৈছিল। সোণোৱালৰ খেলত কেইবা জাতৰো বাহুহ আছিল, যেনে কছাৰী, বিহিয়া,

‘সোণোৱাল’

কোঁচ আৰু কেঙট। সেইবিলাকৰ ভিতৰত কছাৰী সোণোৱাল আৰু বিহিয়া সোণোৱালেই প্রধান আছিল; কেঙট সোণোৱালৰ সংখ্যা কিছু ডাকৰ আছিল। বিহিয়াবিলাকক জাতত আহোম, বৰ্ণীয়াল আৰু বৰসোণোৱালৰ ঘৰো আহোম। কিন্তু বৰ ভূঞাৰ বিষয়; আজিকালি সোণোৱাল বুলিলেই সকলোকে কছাৰী ভাবি লোৱা হয়। কছাৰী সোণোৱালবিলাকৰ ঘৰ পূৰ্বে উজনি অঞ্চলত শদিয়াৰ পিনে আছিল; আৰু সোৱণশিৰীনৈত সোণ কৰাইছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈত সোণ কৰোৱাৰ অধিকাৰ বিহিয়া সোণোৱালবিলাকৰহে আছিল; তাত নাথিৰৰ আন কোনো সোণোৱালৰ অধিকাৰ নাছিল। কেঙট সোণোৱালবিলাকে বৰৈ, বৰগাং, পদ্মা, মিঠৈ (ভোগদৈ) আদি সৰু সৰু নৈত সোণ কৰাইছিল। আজিকালি এই কেঙট-সোণোৱালৰ কৈদটো সোণ পাইছে; সেইসকলৰ বংশধৰবিলাক আজি “কনোজৰ পৰা অহা ভাল কায়স্থ” বা “বাবুজী”ৰ বংশৰ “জীয়াপোৱালি” নামে সমাজত পৰিচিত হৈছে। ধনশিৰী নৈত কিছুমান সোণোৱালে ৰূপ কৰাইছিল, সেইবিলাকক “ঠেঙ্গাল” বোলা হৈছিল; আদিতে কিছু সোণ কৰোৱা সোণোৱালক “সোণীয়াঠাকুৰ” আৰু ৰূপ কৰোৱাবিলাকক “কপীয়া ঠাকুৰ” বুলিছিল। পূৰ্বত সোণোৱালবিলাক শদিয়াৰ “ভান্বেশ্বৰী দেৱী”ৰ পূজক আছিল। মহাবাহা গন্ধাৰ্ব সিংহৰ দিনত আউনীআটী সত্ৰৰ অধিকাৰ ৮কেশৱদেৱ গোৱাৰীয়ে সিবিলাকক

সোণোৱালৰ বসতি

শৰণ ভজন দি, বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ বাটলৈ আনে। এই সোণোৱালবিলাকৰ সতি-সন্ততি এতিয়াও লক্ষীমপুৰ আৰু শিৱসাগৰ জিলাৰ কদম, গাগলডুৰি, হেচামৰা, পথালিপাৰ, বাটঘৰীয়া নলনী পাৰ, খোৱাং, শদিয়া, আহোম পথাৰ, পানী দিহিং, ঘৰবন্দী, জামিৰা, য়ানকটা, টেঙ্গাখাত, জাগুন, বডনপুৰ, অন্নপুৰ, ঢলা, বিহালিমুখ আৰু ঠেঙ্গাল মৌজা আদি ঠাইত আছে।

বৰ্তমান সময়তো সোণোৱালবিলাকে তলত লিখাৰ দৰে সিবিলাকৰ ভাগ ৰূপৰ কথা কয়, যদিওবা কোনো কোনো ভাগৰ ক্ৰমে চিনৰাৱ পাবলৈ টান হৈ পৰিছে। পূৰ্বত সিবিলাকৰ ৫ ভাগ, যেনে:— ১। বৰ সোণোৱালৰ ঘৰ, ২। কছাৰী সোণোৱাল, ৩। বিহিয়া সোণোৱাল, ৪। কোঁচ সোণোৱাল, আৰু ৫। কেঙট সোণোৱাল। বৰ সোণোৱালৰ খেল একেটা মাধোন। কছাৰী সোণোৱালবিলাকৰ খেল ৭টা:— বাঁহৰবীয়া, বিবয়লীয়া, ছিৰপুৰীয়া, ডাঙেঙীয়া, বৰলীয়া, নামকপীয়া আৰু কুলিগঞা। বিহিয়া সোণোৱালবিলাকৰ খেল ১২টা:— বৰ কলাখৰীয়া, সৰু কলাখৰীয়া,

বৰ শইকীয়া, লাকণবীয়া, নকগঞা, জিহ্মাবীয়া, নগাথেলীয়া, ওৰালগঞা, শঙগমবীয়া, বনগঞা (বা হাতী-ডিঙীয়া) নলববীয়া, আৰু খবিকটীয়া (বা টেটোনগঞা) ।

কছাৰী সোণোৱাল আৰু কোঁচ সোণোৱাল এই দুয়ো কৈদৰ গুৰি একে হ'লেও, কোঁচ সোণোৱালবিলাকে কছাৰী সোণোৱালবিলাকৰণৰ পৃথক ভাবে চলাচল কৰে । সিবিলাকৰ খেল চাৰিটা :— উজনীয়াল কোঁচ (বা উজনি কুচীয়া) নামনীয়াল কোঁচ (বা নামনীয়াল কুচীয়া), চুলীয়াল, আৰু আমৰাববীয়া ।

এইবিলাকৰ ভিতৰত বিহিয়া সোণোৱালৰ বৰ শইকীয়া, বনগঞা (বা হাতী ডিঙীয়া) আৰু টেটোনগঞা, কছাৰী সোণোৱালৰ বাঁহববীয়া আৰু বৰ সোণোৱালৰ কৈদ, এইবিলাকক অনেকে কোঁচ সোণোৱালেৰে একে বুলি ভাবে, কিন্তু প্ৰকৃততে সি সঁচা নহয় । বিহিয়াবিলাক আহোম । বিহিয়া সোণোৱালৰ লগত এঘৰ বিবিয়েও সোণ কৰাইছিল, আৰু এঘৰ ডকলাইয়ো সোণৰ কাম কৰিছিল, এই দুয়ো ঘৰ বৰ্তমান বিহিয়ালৰ লগতে জাপ খাই আছে । কোঁচ সোণোৱালবিলাকৰ মূল বংশ (খেল নহয়) ১৪টা, বংশই পতি একোটা নিৰ্দিষ্ট কাম আছিল । আহোমৰজাৰ দিনত কছাৰী সোণোৱাল আৰু কেওট সোণোৱালৰ কাম চোৱা এখন বকৰা, পাঁচজন হাজৰিকা, সাতজন শইকীয়া আৰু তিনিজন বৰা বিষয়া আছিল । এইবিলাক পুৰন্দৰসিংহ ৰজাৰ দিনত হোৱা বিষয়া ।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে আলি বন্ধাই আহোতে নবনাৰায়ণ ৰজাৰ ভায়েক গোহাঁই কমলাৰ লগত অহা কছাৰী সোণোৱালবিলাক শদিয়াত থকা কালতহে কাম অনুসৰি বংশ ভাগ হয় । শদিয়াৰ উত্তৰ-পূব চুকে থকা “বুচাবুচী” শালেই সিবিলাকৰ ঘাই পূজা ঘৰ । সিবিলাকে বাস্তৱ দেৱতাৰ পূজা বৰকৈ যানে । সেই পূজাত “পিডুসকলৰ নাম লওঁতে নবনাৰায়ণ চিলাৰায় আদি কোচ ৰজাসকলৰ নাম লয় । কত্ৰিৰ আচাৰ যতে বাৰদিনীয়া অশৌচ মানি চলে, আৰু কোনো কোনোৰে “উত্তৰি”ও লয় । অন্ততঃ “পিডুদান”ৰ সময়ত আজিকালিও “উত্তৰি” লোৱাৰ প্ৰথা চলিত আছে । ৮শ্ৰীশ্ৰী আউনীআটী সত্ৰাধিকাৰ ৮দত্তদেৱ গোৱাৰীপ্ৰভুৰে এই কোচ সোণোৱালৰ খেল চাৰিটাক “ৰাজবংশী কোচ” বুলি উল্লেখ কৰিছে ।

ঠেঙ্গালবিলাকে ৰূপৰ কাম কৰাৰ বাবে সিবিলাকক “ৰূপোৱাল” বা “ৰূপীয়া ঠাকুৰ বুলি জনা যায় । সিবিলাকো কছাৰী সোণোৱালৰে এটা ভাগ যথোৰ ।

নৈৰ :কোৱাল সোঁতে গৰা বহাই, ডাৰ ঠিক বিপৰীত পাৰে যেতিয়া চট্, পেলায়, তেতিয়া সোণোৱালবিলাকে সেই চট্ৰ বালি পৰীক্ষা কৰেগৈ । পৰীক্ষা

কৰি যদি ডাঙ বালিচন্দ্ৰা থকাৰ গয় পায়, তেন্তে সেইডোখৰ ঠাইকে লোণ কৰাৰ উপযুক্ত ঠাই বুলি স্থিৰ

কৰে । বুঢ়ীদিহিৰৰ পাখত বসতি কৰা সোণোৱালবিলাকৰ গাঁওবুঢ়া অৰ্থাৎ খেলৰ

বালিকজনে সোণ ওলোৱা ঠাইবোৰ আগুৱাই চাই আহেগৈ ; তাৰ পিছতহে সোণ কমোৱা সঁজুলি আদি লৈ, খেলৰ মানুহবিলাকক সোণ কৰাবলৈ লৈ যায়। কিন্তু অইন নোণোৱালে সোণ ওলোৱা ঠাই চাবলৈ বাওঁতেই লগতে সোণ-ৰূপা সঁজুলিও লৈ যায় ; আৰু কোনো ঠাইত সোণ থকাৰ চিন পালেই, কৰাবলৈ আবন্ত কৰে। সোণ খণিব খোজা ঠাইত চাৰিটা সোণোৱাল পাইক যুঠ বান্ধি একগোট হয়। এই পাইক চাৰিটাক

পালি আৰু পতি

‘পালি’ আৰু ইহঁতক দিহা-পোহা দি কাম কৰাওঁতাজনক ‘পতি’ বুলিছিল। এই মানুহ পোটে এখন দোবনীত

সোণ কয়, অৰ্থাৎ দোবনীখনে পতি এগোট মানুহ। পালি চাৰিটাৰ ভিতৰত এটাই বালি ধোৰে, দুটাই লেহেতীৰে বালি কঢ়িয়াই দোবনীলৈ আনে, আৰু বাকীটোৱে বালি খানে। যিটো চটত সোণ খণিব খোজে, ইহঁতে পোনপ্ৰথমেই তাত বিৰিয়াৰ নিচিনা বাঁহৰ জোঁজমাৰি এডালেৰে খুঁচি চায় ; বোঁহোঁতে তলত টান বালিৰ চপৰা পালে, বাঁহ এচলাতে তাৰে অলপ ডুলি আনে। তাৰ পিছত বালি-চপৰা লিৰিকি বিদাৰি চাই সোণ-ওৰি বা সোণ চেকুৰা থকা যেন দেখিলে, চটৰ দাঁতিত বা পানী যুঁৱলিত তৎক্ষণাত বহা সাক্ষি সোণ খণিবলৈ আবন্ত কৰে। পোন ছাটেই সূঁতিৰ দ ঠাইডোখৰ ভেঁটে ; সৰু সূঁতি হ’লে, বালিৰে আৰু ডাঙ্গৰ সূঁতি হ’লে, জেং-জাবৰেৰে। এইদৰে ভেঁটা মাৰিলে, সোণ খণিব খোজা চটৰ ওপৰেদি সোঁতে পাক লৈ, তাৰ ওপৰ তৰণ ধুই পেলায়, আৰু সোণ-চেকুৰা মিহলি হৈ থকা বালি তৰণ উলিয়াই দিহে। তেতিয়া সোণোৱালবিলাকে ভেঁটাৰোৰ ভাঙ্গি পেলায়। ভেঁটা ভাঙ্গিলেই পানী আহি আকৌ আগৰ ঠাইত পৰেহি। এনেতে খেঁতুৰীয়া কাঠৰ লেহেতী এখনেৰে সেই বালিবোৰ

সোণ কমোৱা লেহেতী
আৰু দোবনী

কঢ়িয়াই আনি কুঁকি এটাত ভৰাই ধয়। এই লেহেতীখন দীঘলে ডেৰ হাত, পখালিয়ে এহাত, আৰু গাভে পখালিটকৈ চাৰিহতীয়া দীঘল নাল এডাল ; ভিতৰপিনে

চুক দুটাত দুটা থিৰা কৰি ; মাজেদি জৰি সুমাই লৈ, দুটা মানুহে আগফালৰপৰা জৰিত ধৰি লেহেতীখন চৌচৰাবলৈ ধৰে ; আৰু এটাই পাছফালে লেহেতীৰ ধাৰটো হেঁচি বালিত সুমুৱাই দিয়ে। এইদৰে হেঁচি থেলি বালিবোৰ আনি কুঁকিত ভৰায়হি। তাৰ পিছত সেই বালিবোৰকে দোবনীৰ ওপৰৰ বানত বাকি দিয়েগৈ। দোবনীখন কাঠৰ, দীঘলে তিনি হাত, পখালিয়ে এহাত আৰু বেৰটো ওখই এবাৰেগৈ, আৰু এমূৰে তিনি আঙুলিমান বহল সুকল এটা, ঠিক জানিবা মাহ ধৰা চেপাটো। তাৰ পিছত, এটাই এহাতেৰে ফুটা কলহৰ জলাই দি পানী বাকি, আন হাতেৰে বানৰ বালিবোৰ লবাই-চৰাই, ভাত মিহলি হৈ থকা কুঁচকাটিবোৰ জৰাই দিয়ে। বালিবোৰ ধুই থাকোঁতে দোবনীখনত যেতিয়া পানী আৰু বালি ভৰি পৰেগৈ, তেতিয়া দোবনীখন অলপ একতীয়াটকৈ থিৰা হয়। এইদৰে দিলে দোবনীৰ তলত সোণ-মিহলি বালিখিনি নিগৰি পৰি বৈ যায়,

আৰু যি কুটা-কাটি বা বেয়া বালি থাকে, সেইবোৰ সুকল্লাই দি সবকি ওলাই যায়।

শিৱা

এইদৰে ৪০।৫০ কুঁকি বালি দোবনীত পেলাই ধোৱা হ'লে,

সোণোৱালহঁতে তাক 'শিৱা' বোলে। এশিৱাত

এবাতি সোণ কৰাৰ পাবিলেই, সিহঁতৰ মনত নোপোৱাই-পোৱা যেন লাগে, কাৰণ দিনৰ দিনটো সোণ কৰ্ম্মালেহে এমহাৰ সোণ উলিয়াব পাৰে, নিও আকৌ বাৰ-বিধ ভাঁজ থকা। পাঁচ-ছবছৰ নকমোৱা ঠাইত হ'লে, কেতিয়াবা শিৱাত চুবাতিৰকৈও সোণ পোৱা যায়। সেই হিচাপে চালে দিনটোত এডোলামান সোণ হয়গৈ। দোবনীখনৰ চেপাৰা সুকল্লাটোৰ মুখত কোঁপাত এখন মেলি দি, নিগৰি পৰা সোণ বালিৰ ওপৰত আকৌ কলহৰ জলাবে পানী চটিয়াই দিয়ে। এইদৰে দিলে, বালিবোৰ ওলাই যায়, আৰু সোণখিনি কোঁপাতত লাগি ধৰে। ভেতিয়া কোঁপাতৰপৰা সোণখিনি লাহে লাহে একটাই, চুঙাত ভৰাই, সাঁকৰ মাৰি বা সোপা দি ধৈ দিয়ে। তাৰ পিছত আৰু সাধাৰণ বালিত সোণ থপা হয়। চুঙাত ভৰোৱা এহ সোণখিনিকে আকৌ দোবনীত চালে, চালোতে যিমান ভোলা সোণ থাকে, যিমান অনা পাৰদ মিহলাই দিয়ে। সোণ আৰু পাৰদ মিহলাই দিয়ে। সোণ আৰু পাৰদ মিহলাই পানী বাকে। পানী পালেই পাৰদৰ লগ লাগি, সোণখিনি লদা বান্ধে। ভেতিয়া সেই লদাটো তুলি আনি, শাদুকৰ খোলা এডোখৰত ভৰাই, নাহৰ কাঠৰ জুইৰ ওপৰত দি তপতোৱা হয়। ভাপৰ লগে লগে পাৰদখিনি উৰি যায় আৰু খোলাডোখৰ চূণ হয়। তাৰ পিছত পানীত পেলাই সোণৰ ভাঁজ-নিভাঁজ পৰীক্ষা কৰা হয়। পানীত পৰি তললৈ গ'লেই নিভাঁজ আৰু ওপলিলেই ভাঁজ থকা বুলি ধৰিব লাগে। সোণৰ লদাৰ বৰণ পিতল চানেকীয়া হ'লে, সোণৰ পানীৰে ভাত-বন্ধা ঘৰৰ মাটি বোকা কৰি সেই বোকাৰে লেও দি, সোণ লদা জুইত তপতালে সোণৰ চক্চকীয়া বৰণ ওলাই পৰে।

এই নিয়মৰ বাহিৰেও, কিছুমান কছাৰী সোণোৱালে নৈত ধল উঠিবলৈ বাট চাই থাকে। য়েই পানী শুকাই গ'ল, সিহঁতো বালিৰ পৰা সোণ কৰ্ম্মালৈ সাজু হৈ ওলাল। বাইভকীয়া মেলৰ সোণোৱালে পৰ্ৱতলৈ উঠি কোঁপাত গোটায়; আৰু সেই কোঁপাত

সোণ কৰ্ম্মোৱাৰ দিন

পাৰি ওপৰত কৈ অহা দৰে সোণ কৰ্ম্মায়। দিচাং নৈত কৰোৱা সোণোৱালে নৈয়ে কোবোৱা পৰ্ৱতৰ পাব-

পৰা পেলাই আৰু বন খহাই লয়, সেইবোৰ বুই তাৰপৰা সোণ কৰ্ম্মায়। যাব, ফাঙন, চত, এই খবালি কেই বাহেই সাধাৰণতে সোণ কৰ্ম্মোৱাৰ দিন। কোনো কোনো ঠাইত

জাল সোণ, বেয়া সোণ

আহিন-কাতিতো কৰোৱা হয়। সোণোৱালবিলাকে আউসী, একাদমী, পুণিৰা, সংক্ৰান্তি আদি তিথিত সোণ

নকৰ্ম্মায়। বাৰিষাও যোৰহাটৰ সোণোৱালবিলাকে এদিন এবেলাৰ বাট উজাই গৈ দিঠৈ নৈৰ (আজিকালৰ ভোগদৈ) ওৰি সোণ কৰ্ম্মাইছিল বুলি কাণ্ডান হেবেই লিখিছে,

দিক্ৰং নৈত পোৰা সোণ ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু আইন নৈত পোৰা সোণতকৈ অনেক গুণে অধিক আৰু উজ্জল। নৈখন পৰ্কতৰ বাজেদি বৈ আহোঁতে, বাটতে হিমালয় পৰ্কতৰ পৰা ওলাই অহা জুৰি এটি ইয়াক লগত লগ লাগিছেহি। সেই কাৰণে মানুহে কয় বোলে, জুৰি ওলোৱা পৰ্কতৰ হিমবপৰাই এই সোণ উৎপন্ন হৈছে দেখি, ই নিৰ্ভীক আৰু উজ্জল। পৰ্কতীয়া নৈ বোৰতে সাধাৰণতে ভাল সোণ পোৱা যায়। নৈৰ সোঁত যিহাতেই কোৱাল হয়, তাৰ সোণ চেকুৰাবোৰো সিমানেই চক্চকীয়া হয়। সোঁত কম নৈৰ সোণত তাঁক থাকে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ নোণোৱালৰ সোণ বৰ মহকা, নিৰ্ভীক আৰু চক্চকীয়া। ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু দিক্ৰং নৈৰ বাহিৰেও লুইত, দিহিং, টেঙ্গাপানী, পৰুৱা দিহং, দিবাং, দিগাক, চল, দিচাং, ডিব্ৰু, সোৱণশিৰী, দিছু, কাঁকৈ, কনয়, সোৱদিবী, খৰৈ, বৰৈ, বৰগাং, বৰদিখৰী, ভবলী, মানশিৰী, কলিভুৰী, ডকাভুৰী, পয়া, গকৰা, মানাহা, বুঢ়ীগঙ্গা, দিচৈ, ভগলু আৰু বহুত সৰু নৈত সোণ কৰোৱা হৈছিল।

এই নৈবোৰত সোণ কৰোৱা কাম কৰি বহুত সোণোৱাল পাইকে জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰিছিল। স্বৰ্গদেৱ চক্ৰবৰ্ত্তীসিংহৰ দিনত জুৰি হাজাৰতকৈও ওপৰ, আৰু

সোণোৱালৰ সংখ্যা

গৌৰীনাথ সিংহৰ দিনত প্ৰায় বোল হাজাৰ সোণোৱালৰ এই বৃত্তিয়েই উপজীৱ্য আছিল। সোণোৱালবিলাকে কিমান সোণ কৰাইছিল, তাক নিশ্চয়কৈ ধিব কৰা টান। তথাপি বুৰঞ্জী, বিৱৰণী, আৰু বজাৰবীয়া এতলাবপৰা এইটো সবিশেষকৈ জানিবপাৰি যে স্বৰ্গদেৱ চক্ৰবৰ্ত্তী

বজাৰ ভঁৰাললৈ অহা

সোণৰ পৰিমাণ

সিংহৰ দিনত ৰাজ-ভঁৰাললৈ প্ৰায় পাঁচ হাজাৰ তোলা সোণ আহিছিল। বাজেশ্বৰ সিংহৰ দিনত উজনি-অসমৰ সোণোৱালে মহীয়া কৰ দিও ছয়-সাত হাজাৰ তোলা সোণ ওপৰকি স্বৰূপে বজাৰ ভঁৰালত পোৱাইছিল। স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহৰ দিনত সেই সোণোৱালবিলাকৰপৰাই বছৰি চাৰি হাজাৰ তোলাকৈ সোণ তোলা হৈছিল।* অসমত বৃটিছ সিংহৰ গোঁজৰণি উঠাৰ আগতে যেতিয়া পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোঁহাই ডাকবোৱা ৰাজ্যৰ ওৰি ধৰোঁতা আছিল, তেতিয়াও বছৰি দুহেজাৰ তোলাকৈ সোণ উজনি অসমৰ সোণোৱালবিলাকৰপৰা কৰ স্বৰূপে আদায় কৰা হৈছিল।

গোটেই উজনি আসাম বৃটিছ শাসনৰ ফললৈ আহিলত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে থকা চাৰিখ সোণোৱাল পাইকৰ ওপৰত যেতিয়া কৰ বহুওৱা হ'ল, তেতিয়া অসমৰ শেষজন বজা পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ ভাগত ১৫০ কি ১৬০ গোট মানুহ সোণোৱাল পৰিলগৈ। আহোম বজা ভাগিবৰ সময়ত এইবিলাক সোণোৱালৰ বাহিৰেও, বৰ-সেনাপতিৰ হেৰুও আছিল আটেন কি তিনিশ, বিশ্বনাথ আৰু সোণাৰী চাপৰিত আছিল

* Mr. Pemberton চাহাবে কয় যে কমলেশ্বৰ সিংহৰ ৰাজত্বৰ শেষ সময়ত, ইং ১৮০১ চনত অসমৰ বৈবিলাকৰপৰা বছৰেকত ১৫০,০০০ তোলা সোণ কৰোৱা হৈছিল।

দহ কি পোছৰ পোট, লিখুৰী, কলনীচুক আৰু বৰলীডো আছিল কিছুমান। সন্ধিয়া আৰু চৈধ্যোৰাত পঞ্চাশ-বাঠি ঘৰমান সোণোৱাল আছিল। আহোম বজাৰ দিনত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰেহে সবহ ভাগ সোণোৱাল বান কৰিছিল; দক্ষিণ পাৰে ইয়ান কম আছিল যে বজা ভাগিবৰ সময়ত মুটেই ২৬ ঘৰ সোণোৱালহে মাথোন ব'লগৈ। এই-বিলাকৰ বাহিৰেও নামনি অসমৰ চিং, সোণধনী, চতীয়া, চাভগাৰী নামে ঠাইৰপৰাও বজাৰ শুবাললৈ সোণ আহিছিল। তাৰ উপৰিও বজাৰ সঁজাতিয়ে ভোটৰ পৰ্বতৰপৰাও সোণ আনিছিলগৈ।

আহোম বজাৰ দিনত সোণোৱালবিলাকৰ ওপৰত ডলড দিয়া নিবিখেৰে কৰ লগোৱা হৈছিল। বছৰৰ মূৰত প্ৰতিজন পাইকে তাৰ খেলদাৰ বৰা বা শইকীয়াক এভোলাকৈ সোণ শোধাব লাগে। উত্তমবিধ সোণৰ বাবে, ইয়াৰ উপৰিও কৰ দিব লাগে। উত্তমবিধ সোণৰ বাবে তিনি বতি, মধ্যমবিধৰ

সোণোৱালৰ কৰ

বাৰে চাৰি বতি, আৰু নৰমবিধৰ বাবে চয় বতি বা এক অনা সোণ ওপৰফীকৈ কৰ বুলি এৰি দিব লাগে। ইয়াৰ বাহিৰেও প্ৰত্যেক কুৰি ভোলা সোণৰ কাৰণে বৰুৱা ফুকনে এভোলা, টেকেলা বৰাই এভোলা আৰু ভণ্ডাৰ কাকতীয়ে এমহাকৈ সোণ বানচ পায়। বজাঘৰত বেতিয়া সোণাকৈ কৰ শোণোৱা হয়, ভেতিয়া প্ৰতি ভোলা সোণৰ বাবে চাংকাকতী, ভণ্ডাৰী, লিগিৰা পাঁচনী আৰু কুকুৰাচোৰা বৰুৱা সকলোৰে উমৈহতীয়াকৈ পাঁচ মহা কপ লয়। এইদৰে বজাৰপৰা দুবৰী-টেকেলালৈকে কৰ-কাঁটল দিবলগীয়া হৈছিল যদিও, সোণোৱালবিলাকে একো অসন্তোষ প্ৰকাশ নকৰিছিল; বৰঞ্চ তাকেই অতি লাভ বুলিহে ভাবিছিল।

সোণোৱালবিলাকৰ কামেই সোণ কৰোৱা। সেই দেখি সিবিলাকে সদায় সোণ কৰোৱা আহিলা-পাতিবোৰ লগতে লৈ ফুৰিছিল। দেখোতে সোণ কৰোৱা সঁজুলিবোৰ খেলমেল, কামটো আহনি লগা; আৰু আহুকলীয়া যেন লাগে, প্ৰকৃতপক্ষে কিন্তু সোণোৱালবিলাকৰ মনত তেনে নালাগিছিল। কাপ্তান হেনেই ইং ১৮৩৬ চনত জয়পুৰলৈ যাওঁতে নগা পৰ্বতৰপৰা সোণ আনিবলৈ যোৱা এজুম সোণোৱালক লগ পাইছিল। এই সোণোৱালজুয়ে বটীনিহিং নৈত সোণ ধকা যেন গম পাই, তাতে এমাহ থাকি ২৪টা বাহুৰ পোট খাই বাব অনা (তিনি মহা) সোণ কৰাই লৈ আহিল। যি ঠাইত সোণ ওলায়, তাৰ উৰান লোৱাত সোণোৱালবিলাকৰ চকু বৰ চোকা। আৰাৰ দেশখন ইংৰাজৰ হাতলৈ অহাৰ সময়লৈকে সোণ কৰোৱা বাৰসায়টো এক প্ৰকাৰ জাতীয় বৃত্তি স্বৰূপেই চলি আহিছিল। ব্ৰটিছ সময়সৰ লগে লগে বৃত্তিটো মাত্ৰ শুনিবলৈ নথকাঁকৈ উঠি গ'ল। ইংৰাজৰ আৱেলত জুৰাব মাথোন সোণ কৰোৱা পৰীক্ষা কৰা হৈছিল। এবাৰ ইং ১৮৮৪ চনত গৰ্ভমৰ্মেৰ্টে আৰু এবাৰ দুজনমান ইটোপীয়া চাহ খেতিয়কে। প্ৰথমবাৰত সোণদণ্ডিৰী নৈৰ ৫২ টন বাগ্জি দুই ৫২ আউল

সোণ পোৱা হৈছিল; কিন্তু বালি ধোওঁতে ইয়ান কট আৰু ধন ভগন হ'ল যে সেই পৰীক্ষা কৰিবলৈ পুনৰ গৰ্গদেৱকৈ হাতকে নোঠোৱালে। ইংৰাজৰ আমোলত সোণ বিতৰিবাৰো সেইদৰে চাহ খেতিয়কসকলে লাখে লাখে টকা পানীত পেলায়ো আশাকুণ সোণ উলিয়াব নোৱাৰিলে। ঠেঙালবিলাকে ৰূপো টুক এই নিয়মেই কৰাইছিল। ধনশিৰী নৈৰ বালিত ৰূপ-চেৰুবা পোৱা গৈছিল, আৰু প্ৰায় ভাতেই বেচি পৰিমাণে ৰূপ কৰোৱা হৈছিল।

সোণ-ৰূপ আৰু তাৰ কাৰ সোণাবীবিলাকে কৰে। ভাৰতবৰ্ষৰ আন আন প্ৰদেশত সোণাবী বুলি এটা পৃথক জাতি আছে আৰাৰ দেশত কিন্তু (অন্ততঃ উজনি অঞ্চলত) সোণাবীবিলাকক এটা বেলেগ জাতি বুলিব নোৱাৰি। মহাৰাজ বুদ্ধি বৰ্গনাৰায়ণ বৰ্গদেৱৰ দিনত কোচবেহাৰৰপৰা সোমৰ গোহাঁইৰ লগত বিবিলাক সোণাবী

সোণাবী

মানুহ আছিল, সেইবিলাক অৱশ্যে সোণাবীকুলীয়া মানুহ আছিল; কিন্তু সেইবিলাকৰ লগত আৰাৰ দেশৰ আন জাতৰ মানুহৰ বৈবাহিক সম্বন্ধ বটাত, কালক্ৰমে সেই সোণাবী জাতিটো লুপ্ত হৈছে বুলিব লাগে। বৰ্তমান সময়ত সোণাবী বুলিলে আমি অন্ততঃ উজনি অঞ্চলত যাক বুজোঁ, সেইবিলাকৰ প্ৰায়েই ভাল বংশৰ কলিতা আৰু কাৱুহ জাতীয় মানুহৰ সন্তি-সন্তান; বাৰ ভূঞাৰ ফৈদৰ মানুহো সোণাবীবিলাকৰ ভিতৰত আছে বুলি জনা যায়। বৰ্গদেৱ বুদ্ধিবৰ্গনাৰায়ণ মহাৰাজৰ পূৰ্বেও ইয়াত সোণৰ-ৰূপৰ কাৰ কৰা সোণাবী মানুহ আছিল, সেইবিলাক কি কুলীয়া মানুহ আছিল; বুজী কিন্তু সেই বিষয়ে নিষাৰ। যি: হেনিকাৰ (Mr. Henniker. I.C.S.) চাহাবে লিখিছে:—
 “There were goldsmiths in the country in the old time, and their work was not fine.”—Gold and Silver Wares of Assam

বৰ্গদেৱ কহসিংহ মহাৰাজৰ ৰাজত্বৰ প্ৰাৰম্ভলৈকে পূৰ্বেই সেই সোণাবীকুলীয়া মানুহেই সোণ-ৰূপৰ অলঙ্কাৰাদি গঢ়িছিল, সিবিলাকে গঢ়া অলঙ্কাৰবিলাক আন দেশৰ অলঙ্কাৰাধিৰ ভুলনাত সিহান চকুত লগা নহৈছিল; গতিকে কহসিংহ বৰ্গদেৱে ভাটিৰ জয়পুৰ আৰু বানাবচলৈ (কাশী) ইয়াৰ মানুহ পঠাই সোণাবী কাৰ শিকাই আনে। বানাবচৰপৰা ভাল কাৰ জনা সোণাবী কেইজনমানো অৰোৱা হৈছিল; আৰু তেওঁলোকৰ ভাৰাই আৰাৰ দেশৰ ভালেমান কলিতা আৰু কাৱুহ মানুহক সোণাবী কাৰ শিকোৱা হ'ল। বৰ্তমান কালৰ আৰাৰ উজনীয়া সোণাবীবিলাক প্ৰায়েই তেওঁলোকৰ বংশধৰ। প্ৰথমসিংহ বৰ্গদেৱৰ ৰাজত্ব কৰাৰ ২১৩ বছৰৰ পাছত তেখেতৰ বিকছে সৰু সুবাকৈ এটি বড়বড় হোৱাৰ কথা প্ৰকাশ পাইছিল। তাত জনবিয়োক ভূঞাৰ পোৱালিত লিখি থকা বুলি সন্দেহ কৰি, বৰ্গদেৱে ভূঞাবিলাকক বান্ধা প্ৰকাৰ অভিযাচাৰ কৰিবলৈ ধৰে। ভূঞা পোৱালিবিলাকৰ ভিতৰতে কোনো এগৰাকী ৮কীৰ্ত্তিজন ধৰ্মকৰ্মাৰ

বৰ প্ৰিয়পাত্ৰ আছিল। কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ বৰবৰুৱা তেতিয়া ৰাজ্যৰ প্ৰধান ৰাজমন্ত্ৰী আৰু তেওঁৰ অৰণ্ড প্ৰভাণ। তেওঁ সেই ভূঞা পোৱালীটিক বাহি নি, বংপুৰৰ কুকুৰাচোৱা বজাৰৰ ওচৰত, দিহিঙ্গৰ গৌসাইৰ সত্ৰত লুকাই ধৰ। বৰবৰুৱাও নিজে সেই দিহিঙ্গ সত্ৰৰে শিত্ৰ আছিল (বৰ্তমানো তেখেতৰ বংশধৰসকল দিহিঙ্গৰে সৈৱক)। সেই সময়ত বাবে ইচ্ছা সেয়ে সোণাৰী কাম শিকিব পাৰে বুলি বজাৰবৰণৰা আদেশ প্ৰচাৰ হয়। হাবীবিলাক দিহিঙ্গৰে শিত্ৰ : সেই সময়ৰ দিহিঙ্গ সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ ৮১কৰলানন্দন গৌসারে বুকুৰ, লাড়ুৱা আৰু গুটীয়া নামেৰে তিনিজন সোণাৰীৰ হতুৱাই নিহঁতক সোণৰ কাম কৰিবলৈ শিকায়। তাকে দেখি সেই ভূঞা-পোৱালি গৰাকীয়েও তেওঁৰ পুতেক দুটিক সোণাৰী কাম শিকিবলৈ লগায়। তাৰপৰাই, সেই ভূঞাৰ সতি-সন্ততিবিলাকৰো কোনো কোনো সোণাৰী খেলত ভুক্ত হ'ল বুলি জনা যায়।

ইয়াত বাহিৰেও, ওপৰত উল্লেখ কৰা বড়মন্ত্ৰত লিপ্ত থকা ভালেখিনি ভূঞা-পোৱালিক বজাই ধৰাই আনি, গৌসানীৰ আগত বলি দিয় বুলি ভয় খুৱাত, কিছুমানে আত্মদৰ্পণ কৰিলে। তাৰে কোনো কোনোৰ বজাই দুৰ্গতিত পাত্ৰি, সিবিলাকৰ ভিতৰৰ প্ৰধান যুৰীয়ালজনক, তেওঁলোকে ভবিষ্যতে কোনো বড়মন্ত্ৰ কৰিব নোৱৰাকৈ, গড়গাঠ নগৰত সোণাৰীবিলাকৰ ওপৰত বৰদলৈ কৰি বাখিলে। তেওঁৰ সতিসন্তান-সকলে সোণাৰীৰ কাম নকৰিলেও তেওঁলোকক সোণাৰীখেলৰ অন্তৰ্ভুক্ত বুলি লাগে। আজিকালি কোচ, কেওট, চুটীয়া, হাবী আৰু অন্যান্য অনেক জাতিৰ মাজত সোণৰ কাম কৰিব জনা মানুহ থাকিলেও সোণাৰী বুলিলে কিন্তু সেই ভাল বংশৰ কায়স্থ কলিতাদিৰ সতি-সন্ততিকহে বুজায়। Mr. Hanniker চাহাবে তেওঁৰ “Gold and Silver Wares of Assam”ত এইদৰে লিখিছে :—“Rajah Rudra Sing of Assam imported goldsmiths from Benaras to teach Assamese how to manufacture better sorts of gold and silver ornaments. It appears that the Rajah selected certain Kalitas to learn and to do the work ; hence Sonaries formerly were Kalitas only. The business proving lucrative, and there being no check to any people taking any trade or profession during the last days of Ahom Rajah, the people of other castes, such as Keots and Koches, learned the work and became sonaries. The Haris (Brittial Banias) applied themselves earnestly to the trade, as besides their original work of scavengers, they had no art or trade to fall back to for their maintenance. By this means, some of them became so rich that they were made Hazarikas and Saikias (head of a “Thousand” and a “Hundred” respectively of their own community). We have, therefore, in the community Sonaries (goldsmiths). We have, therefore, in the community Sonaries (goldsmiths) who are Kalitas, Keots, Koches, Doms and Brittial Banias.”

এই সোণাৰীবিলাকৰ কেইবাটাও খেল আছিল, আৰু খেলে একোখন বেলেগ বেলেগ নামৰ “শাল” আছিল। কল্লসিংহ স্বৰ্গদেৱে ভাটিৰ জয়পুৰত শিকাই জনা দুজন ভাল কাম কৰিব পৰা মানুহক “ৰাজশাল” পাতি দি তেওঁলোকক বৰদলৈ উপাধি দিলে।

ৰাজশাল তিনিখন

তেওঁলোকৰ ঘৰ যোৰহাটৰ ওচৰত চাৰিগাঁৱত আছিল। ৰাজেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত লাভুৱা বৰদলৈক আৰু এখন “ৰাজশাল” পাতি দিয়ে; লাভুৱা বৰদলৈৰ ঘৰ কেন্দ্ৰবিত্ত (যোৰহাটৰ ওচৰত) আছিল। এই তিনিখনকেই “ৰাজশাল” বুলিছিল আৰু এই তিনি কৈদ সোণাৰীক “ৰাজভগীয়া সোণাৰী” বোলে। এওঁবিলাকৰ অধাৰু চোলাধৰা ফুকন আছিল। এওঁ-

ৰূপমৰা শাল

লোকে ৰাজভঁৰালৰ ৰাজ অলঙ্কাৰকে আদি কৰি বজা-ঘৰীয়া সকলো অলঙ্কাৰ-পাতি গঢ়িব লাগিছিল। এইজন স্বৰ্গদেৱৰ দিনতে আৰু এখন নতুন শাল সৃজন কৰা হয়; তাৰ নাম “ৰূপমৰা শাল”। ইয়াৰ আগেয়ে এই শালৰ কাৰ্য্যকাম ৰাজশাল কেখনতে হৈছিল। এই ৰূপমৰা শালৰ অধাৰু চিৰিদ্ ফুকন আছিল, আৰু এই শালৰ বৰদলৈজনৰ তলে চাৰি জাতি মানুহ ভালভাৱে কৰি দিয়া হৈছিল; প্ৰথম কমাৰ কিছুমান, ইবিলাকে হাতুৰী মাৰে আৰু ৰূপ মাৰিবৰ সময়ত বৰদলৈজনক সহায় কৰে, দ্বিতীয়, এখেদ কৈৱৰ্ত্ত; ইহঁতে ৰূপ খণে, এখেদ সোণাৰী, এওঁলোকে ৰূপৰ চাকলি কৰি দিয়ে, আৰু চতুৰ্থ, এখেদ মুছলমান; ইবিলাকে আখৰ কাটে।

চাৰি বজাৰ ভাগতো এখেদ সোণাৰী আছিল; সিবিলাকক চাৰিভোৱা সোণাৰী বোলে। এওঁবিলাকে চাৰি বজা আৰু তেওঁৰ কুঁৱৰীসকলৰ কাৰ্য্যকাম কৰে। স্বৰ্গদেৱ-

কুঁৱৰীভগীয়া সোণাৰী

সকলৰ আন কুঁৱৰীবিলাকৰ কাম কৰিবলৈ দুখেদ সোণাৰী আছিল; সিবিলাকক “কুঁৱৰীভগীয়া সোণাৰী” বোলে; সিবিলাকে পৰ্বতীয়া আৰু বাইভগীয়া কুঁৱৰী প্ৰমুখ্যে আইকুঁৱৰীসকলৰ কাৰ্য্যকাম কৰিব লাগে।

ওপৰত নাম কোৱা কেই খেলেই সোণাৰীবিলাকৰ ভিতৰত প্ৰধান আছিল। ইবিলাকৰ বাহিৰেও আৰু সাত খেল সোণাৰী আছিল, তাৰে চ-খেলে বাইজৰ কাৰ্য্যকাম কৰে, আৰু সিবিলাকক ৰাজহুৱা সোণাৰী বুলি কয়। সিবিলাকৰ নাম যেনে,

ৰাজহুৱা সোণাৰী

ভাওককীয়া, কলংপুৰীয়া, ভাটিয়াপৰীয়া, কালুগঞা, গড়ঞা আৰু নগাখেলীয়া। দেৱলীয়া সোণাৰীখেদক দেৱালয়ত উৎসৰ্গ কৰি দিয়া হয়; সিবিলাকে দেৱালয়বিলাকৰ কাৰ্য্যকাম কৰে, আৰু সিবিলাকক “নিৰ্ম্মালিকটীয়া” নামেও জনা যায়।

কাঁহ, পিতল, ডাৱ আহোম বজাসকলে সঁজাতি পট্টয়াই ভোট, চীন আৰু তিব্বতৰ পৰা আন বস্তুৰ সলনিও জনাইছিল। ইয়াৰপৰা কিছু এনে ভাবিব বেলাগে যে অসীয়া

মাহুৰ কাঁহ, পিডল, ডাম আনিবলৈ চীন দেশ পৰ্য্যন্ত পাইছিলগৈ। তিব্বতৰ ৰাজধানী লাহা (Lassa) নগৰৰপৰা দুমাহৰ বাটত (আমাব দেশৰফালে চৌনা (Chouna) নামে এডোখৰ ঠাইত বছৰেকৰ মূৰত এবাৰ হাট বহে; তালৈকে চীন আৰু তিব্বত দেশৰ বেপাৰীবোৰে কাঁহ, পিডল, ডাম আৰু আন আন বেপাৰৰ বস্তু বেহাৰলৈ আহে। সেই চৌনাৰপৰা প্ৰায় ৪ মাইল মানৰ দূৰতে জীগনচুৰ (Gegunshur) নামে ঠাইত আমাব দেশৰ বেপাৰী আৰু বজাৰ সঁজাতিবিলাক গৈ গোট খায়গৈ। তালৈকে চৌনাত গোট খাই বেপাৰ কৰি থকা তিব্বতী আৰু চীনা বেপাৰীবিলাকো বেপাৰৰ বস্তু লৈ বেচা-কিনা কৰেহি। কাঁহ, পিডল, ডাম এইদৰেই আমাব দেশলৈ অনা হৈছিল।

কাঁহৰ কাঁহী-বাতি, লোটা, চবীয়া, ফেলাই, বটা, বান ইত্যাদি দ্ৰব্যবিলাক কাঁহাৰবিলাকে প্ৰস্তুত কৰে। উজনিৰ কাঁহাৰবিলাকক কলিতা মাহুৰ বুলি কয়। সিবিলাকৰ ভিতৰত “তিডাবীয়া কাঁহাৰ” কৈদেই প্ৰধান। তিডাবীয়া কাঁহাৰে গঢ়া কাঁহী-বাতি, শবাই-বটা, ভোগজৰা আদি বৰ্জনৰ আদৰ অসমত এতিয়াও অনেক পৰিমাণে বেছি।

পিডলৰ কাম মৰীয়াবিলাকে কৰে। মৰীয়াবিলাক পাঠানজাতীয়া মুছলমান। ইবিলাকৰ বিষয়ে প্ৰথম খণ্ডত বিশদভাবে উল্লিখিত আছে হৈছে। সেই কাৰণে এইখিনিত তাৰ পুনৰুক্তিৰ আৰম্ভ কৰা নকৰে। মৰীয়াবিলাক এই দেশলৈ অহাৰ আগতে, পিডলৰ প্ৰচলন এই দেশত আছিল নে নাই, সেই বিষয়ে বুজা নোহোৱা।

এই প্ৰবন্ধৰ আৰম্ভতে কৈ আছে হৈছে যে অসমদেশ বহু প্ৰসৰিনী আৰু সোণৰ সঁফুৰাৰ দৰে আছিল। মাহুৰজনে ইয়াতে বাস্তৱত বহু লাভ কৰিছিল, অসমৰ অসম নাম শুনি, ইয়াৰ অলৌকিক জ্ঞান-গৰিমাৰ কথা শুনি কৰতোৱাৰ সিকালৰ মাহুৰ ভক্তিত নভৰি হৈছিল। অইন কি, সুদূৰ ইউৰোপৰ (ফ্ৰান্সদেশৰ) জীন্ বেণটিঙা টেৰনিয়াৰ নামে এজন ভ্ৰমণকাৰীয়েও সোণৰ শতিকাত অসম ভ্ৰমণ কৰিবলৈ আহি তলত দিয়া দৰে কৈ গৈছে।* এচিয়া মহাদেশৰ ভিতৰত অসমদেশৰ দেশ দৰে নাছিল; এই দেশত

* “The Kingdom of Assam is one of the best countries in Asia, for it produces all that is necessary to the life of men, without being need to go for anything to the neighbouring states. There are miners of gold, silver, steel, lead and iron, and much silk.....There is a kind of silk, which is produced on trees and is made by an animal having the form of our silk-worm, but it is rounder, and remains for a whole year on the trees. The stuffs which are made of this silk are very brilliant.....It is in the Southern direction where these silks are produced and that the gold and silver mines are situated. The country also produces an abundance of Shellac. There are two kinds of it. That which is formed on trees is of a red colour and is what they dye their

বিহকে বিচাবে ডাকে পায়। যাহুব জীৱন-ধাৰণ কৰিবলৈ যি বি বস্তু লাগে, সেই সকলোবোৰ ইয়াতে পাইছিল। ইয়াত নাছিল কি? সোণ, ৰূপ, লো, তীখা, নীহ, মুগা, পাট, এড়ী, লা সকলো আছিল; এতিয়াও যে অস্ত্ৰ পৰিছে, তেনে নহয়। এতিয়াও সেইবোৰ অসমৰ অ'ত ত'ত চুকে-কোণে পৰি আছে। চকুৰাল বৃদ্ধি, নেবানেপেৰা চেষ্ঠী, সম্ৰোপযোগী বস্ত্ৰন হলেই সেইবোৰৰ পুনৰ উদ্ধাৰ কৰিবলৈ একো চান নহ'ব। বৰ্ত্তমান অসমীয়া যাহুৰে, অসমীয়াই নালাগে, গোটেই ভাৰতবাসীয়েই, যন্ত্ৰত্মৰ আহিলাপাতি গোটাই আত্মবন্ধা কৰক চাৰি, প্ৰকৃতিৰ উৎপাদিকা শক্তি বঢ়াবলৈকে বৃদ্ধি থাকিলেও সমল নাইকিয়াত পৰিছেহি। এই সমলৰ ভিতৰত বৰ্ত্তমান জগতত প্ৰধান হৈছে লো। লো নহ'লে সমাগৰা অধিপতি অঞ্চল প্ৰতাপী বজাৰ সিংহাসনো

লো।

টলমল। এই লো আগৰে অসমত কেনেকৈ উলিয়াই

বাজাৰ সমৃদ্ধি বঢ়োৱা হৈছিল, আৰু পিছত কেনেকৈ

কি কি অৱস্থাৰ চাকনৈয়াত পৰি, সেই লো উলিওৱা নিয়ম চিবকাললৈ লুপ্ত হ'ল, সেই সম্বন্ধে অলপ-অচৰণ উমুকিউবা হ'ব।

শিৱসাগৰ (আগৰ বংপুৰ) জিলাৰ দক্ষিণফালে ন'গা পৰ্ব্বতৰ দাঁতিয়ে দাঁতিয়ে জয়পুৰৰপৰা বহা-দৈৱাজলৈকে, এই গোটেই ডোখৰ ঠাইতে অগ্নাবিত লো-পুং আছিল। পুৰণি বংপুৰ নগৰৰপৰা পোন হৈ পোন্ধৰ মাইল দূৰত জাঁজী নৈৰ আগলিত থকা ডিক পৰ্ব্বতৰ ওচৰৰ ডিক গাঁও আৰু হাতীগড়ত, আৰু কছাৰীহাটত উত্তম লো ওলাইছিল। আহিন-কাতিমহীয়া সিম্‌গিমিয়া নিয়ৰ পৰিলেই, বা খবালি আৰম্ভ হ'লেই লো-শলীয়া যাহু হৈ তাতে থৰ পাতে। প্ৰত্যেকখন শালতে এটি ওজা আৰু চাৰিটি পালীয়ে কাম কৰি এদিনত আঠ ডোখৰ থকৰা লো উলিয়ায়। এইদৰে হুহাহ কাম কৰি যি

লো-শলীয়া।

উলিয়ায় তাক বজাৰত শোধাই দিয়ে। পূৰ্ণানন্দ

বুঢ়াগোঁহাই ভাৰতবীয়াৰ দিনত ডিকগাঁও আৰু হাতীগড়

৩০ কি ৪০ বৰমানহে লো-শাল আছিল; তাতে ওপৰত কোৱা ওজাপালীয়ে বহুত দৰপৰা গেৰেকুৱা মাটি আনি, সেইবোৰ খচি জুইত পগাই লো কৰিছিল। বাৰিষা চল

---

calicoes and other stuffs with, and when they have extracted this red colour they use the lac to lacquer cabinets and other objects of that kind and to make Spanish Wax. A large quantity of it is exported to China and Japan, to be used in the manufacture of cabinets; it is the best lac in the whole of Asia for these purposes. As for the gold, no one is permitted to remove it out of the Kingdom, and it is.....kept in large and small ingots, which the people make use of in local trade not taking it elsewhere, but as for silver, the King Coins it into money of the size and weight of rupees, and of octagonal shape, and they may be taken outside the Kingdom."

—"Travels in India" By Jean Baptista Tavernier, 1676

উঠিলে, দৈৱদায়ৰ খাটনী পানীয়ে পৰ্ৱতৰ গাৰপৰা লোৱাচূৰ মিহলি খেচ্-খেচা মাটি বহাই আনি ঠায়ে ঠায়ে একোডোখৰ ভাঙ্গৰ চট্ বা বলুকা পেলায়। সেই চট্-বোৰ পাছত পলশে ছাতি ধৰে; শুকাই টান মাৰিলে, খবালি দিনত লো-শলীয়া মানুহে ঠাই বুজি বুজি ১০, ১২, ১৫, ১৬ হাত দ'-লৈকে খানি খেচ্-খেচীয়া মাটি পোৱা যেন গম পালেই এটা ওজা আৰু পাঁচোটা পালীয়ে একোটা দল হৈ চাৰি-পাঁচ দিন কাম কৰে, অৰ্থাৎ সঁজুলিবোৰ গোটাই মেলি তলবপৰা লোৱা-মাটি উলিয়ায়। সেই পালী পাঁচোটাৰ ভিতৰত দুটাই তলৰ লোৱাচূৰ মিহলি গেবেকুৰা মাটি খানে, এটাই তলবপৰা সেই মাটিখিনি গাঁতৰ মূখলৈ ভোলে, এটাই বাহিৰলৈ আনে, আৰু এটাই খনা মাটিখিনি আনি, দীঘলে বাৰ হাত, পখালিয়ে সাত হাত, আৰু দ'-ই তিনি-চাৰি হাত গাঁত এটাত দমাই থয়হি। এইদৰে পাঁচোটা পালী আৰু এটা ওজা গোট খাই দহদিনৰ মূৰত এহেজাৰ মণ লোৱা-মাটি খানি উলিয়ায়। সেই মাটিখিনি খানি আঁতোষাৰ পাছত সাত ভাগ কৰা হয়, এভাগ মাটিৰ গিৰিহঁতলৈ থাকে আৰু বাকী ছ'ভাগ কাম কৰা মানুহ কেইটাৰ ভিতৰত ভগাই লয়। তাৰ পিছত প্ৰত্যেকেই নিজৰ নিজৰ ভাগৰ মাটিৰ দ'মবোৰ পানী থকা দ-বাল এটাত পেলাই ১০।১২ দিন থকি তাক কৰে। খহি-পুতকি থাকোঁতে থাকোঁতে লোৱাচূৰ মিহলি খেচ্-খেচীয়া মাটিখিনি আপোনা-আপুনি এবাই বেলেগ হৈ যায়। এই বেলেগ হোৱা ভাগটিকে লৈ আহি তলত লিখা নিয়ম মতে পগাই পেলোৱা হয়।

লো-শলীয়াইতে পানীপাছৰ আওলা মাটিত পৰাকৈ ১৬।১৭ হাত ওখ কৰি এটি তিনি গুটীয়া খব কৰে। খবটোৰ ভিতৰখন দীঘে ২০ হাত, পখালিয়ে ১০ হাতমান হ'ব। মাজৰ খোটালিটোত ভাটি পাতি, ইকৰা খবৰ জুই মাৰি খেচ্-খেচীয়া মাটি

খনি পোবে। পুৰি আঁতাই, খালি এটাত সেইখিনি বহাই দিৱে আৰু টানকৈ জুই মাৰিবলৈ ধৰে। জুইৰ কোবত তাৰ তেৰেবোৰ ফেন কাঢ়ি ওলাই যায়,

আৰু লো-মিহলি মাটিখিনি লেজু-লেজু হৈ লদা বান্ধে। লঘনিৰে লবাই, কাঢ়নীৰে কাঢ়ি, গোটা লো-ডোখৰ ধুবুছ্ এডালেৰে ধুন্দি, নাইবা সাঁচত পেলাই দীঘল চেপেটা কৰি গঢ় লগায়। সাধাৰণ লো কৰোঁতে পাচোঁটা মানুহে লো-শালত কাম কৰে; ওজাৰ কাম ভাটি অলাবলৈ খনি-খেৰ আনি দিয়া, আৰু পগাবলৈ দিয়া লোৱা মাটিৰ পোন্ধৰ সেৱীয়া ভাগবপৰা লেছেবা লো উলিয়াই খুন্দি-পিটি গঢ় লগোৱা। ওজাখনে লোৱাচূৰ মিহলি মাটি দলিয়াই দিবও লাগে। এই ওজাপালিৰ বাহিৰেও তাত দুটা হাত আজবাই দিয়া মানুহ থাকে; এটাই ভাটি মাৰে, আনটোৱে পাঁচ টকাৰাৰ লো-মাটি আনি জুইলৈ পেলাই দিৱে। এইদৰে দিনে-নিশাই কাম কৰি এদিন এবাতিত চাৰি সেৱীয়া গধুৰ তেৰডোখৰ লেছেবা লো উলিয়ায় আৰু মোটামুটকৈ খবিলে প্ৰতি-

ভোখৰৰ বেচ, ভাল বেয়া অনুসৰি, সিকিকৈ পৰে, কেতিয়াবা আকৌ ভোখৰে আদমহীয়া চৰভীয়াকৈহে পৰে। বহু দৈৱাদ্ৰৱ মাটি বানি এম যোগ লো উলিয়াবলৈ ভলভ লিখা নিবিধেৰে মানুহ লগোৱা হৈছিলঃ—

	লগা মানুহৰ সংখ্যা	দিন	মুঠ মানুহৰ সংখ্যা
গেৰেকুৱা মাটিৰ পলসুৱা চট বিচৰা বা লো-পুং উলিওৱা—	৬	৫	৩০
মাটি খনা—	৬	১৫	৯০
লোৱা মাটি পুথক কৰা—	৬	১১	৬৬
ছাই কৰা—	৬	৩০	১৮০
লোৱা মাটি গলোৱা—	৫	২০	১০০

পলাশবাৰী আক্ৰ গোঁহাই-হাটত গাৰোবিলাকে লেহকা লো আনি বেচিছিলহি। উজনিবপৰা আমাৰ মানুহ গৈ সেই বোৰকে কুঁজী ঠেকেৰা, ধান, চাউল, সবিন্নহ দি সলাই-পজৰাই আনি ৰাজলব ফাল, গজাল, বৰশী, বিজনা, বটালি, বাইছ, ঢেকিব ওল, পুতলৰ কাঁইট আৰু হিলৈব শলা কৰি লৈছিল। জয়পুৰবপৰা দৈৱাদ্ৰৱলৈকে এই ভোখৰ ঠাইত উলিওৱা লোৰে ভীক্ষুতৰ ক্ষুব, কুঠাৰ, তৰোৱাল, হিলৈ, বৰতোপ আৰু ভীখাহে হৈছিল। লো-শলীয়াই মাটিবপৰা লোৱা-মাটি উলিয়াই লো কৰি দিছিল; তাকে কমাৰে গঢ়ি-পিটি ঠগ লগাই বাহৰাবৰ উপযোগী কৰিছিল। আজিকালি লো-

শলীয়া মানুহ পাবলৈ আছে নে নাই ক'ব নোৱাৰি;

কমাৰ

অন্ততঃ সাধাৰণতে দেখিবলৈ পোৱা নাযায়; কমাৰ

হ'লে ঠায়ে ঠায়ে আছে; কিন্তু বৰ হুখৰ বিষয় যে ভেঙঁবিলাকে লাহে লাহে কমাৰৰ কাম নীহ বুলি এৰি দিবলৈ ধৰিছে আৰু কমাৰৰ ল'ৰাক কমাৰ বুলিলে আজিকালি লাজ পোৱা হৈছে। আহোম এই দেশলৈ অহাৰ আগত এই দেশত উজনি অসমৰ দক্ষিণ পাৰে, কমাৰ আছিল নে নাই, তাক থিৰাকৈ কোৱা টান। ১৪২২ শকত আহোমৰ দিহিকীয়া বজা বৰ্গদেৱ চুটিয়া ৰাজ্য মাৰি, ভাবপৰা দোলা, কালী, সোণৰ মেৰুৱী, সোণৰ হাভা, সোণৰ তিনিচুকীয়া সিংহাসন ইত্যাদি দ্ৰব্য বস্তৱ বাহিৰেও ভালেখিনি কমাৰ কাম কৰা মানুহ বন্দী কৰি আনে। বজাই ভেঙঁবিলাকৰ কিছুমানক বজাৰ পিনে আৰু কিছুমানক উজনিৰ পিনে বহুৱালে আৰু কমাৰশাল পতাই দা, কটাৰি, হিলৈ, বৰতোপ আদি গঢ়িবলৈ যতন লগাই দিছিল। ভেঙঁবিলাকৰ ভিতৰত কামৰ ভাল-বেয়া চাবলৈ হাজৰিকীয়া, খইকীয়া পাতি দিছিল। দিহিকীয়া বজাৰ দিনৰ পৰাহে আমাৰ ইয়াত কমাৰৰ বাহসায়ৰ চলন্তি হ'ল। চুটিয়া ৰাজ্যত কমাৰে লোৱাৰ কাম কৰিছিল যদিও, সিমান চকুত লগা কাম কৰি বিখ্যাত হ'ব নোৱাৰিছিল, আহোম

বাৰ্জলৈ অহাৰ পিছতহে সিবিলাকৰ প্ৰতিপত্তি বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। দিহিছীয়া বজাৰ দিনত আমাৰ ইয়াত তিনি হেজাৰ কমাৰ আছিল। এইবিলাকৰ বাহিৰেও প্ৰতাপসিংহ বা বুঢ়াবজা বৰ্গদেৱে আমাৰ দেশত ডাঠি দেশৰ ঠাচেৰে পিতলৰ হিলৈ আৰু বৰতোপ গঢ়াবলৈ ভাটিবপৰা বহুত কমাৰ অনাৰ আৰু সিবিলাকৰ বেলেগ বেলেগ খেল নিৰ্বন্ধ কৰি দিয়ে। গোঁবীনাথ সিংহৰ দিনলৈকে অসমত লো-শলীয়া মানুহৰ হতুৱাই মাটিৰ পৰা লো উলিওৱা হৈছিল, আৰু কমাৰৰ হতুৱাই দা-তৰোৱাল, হিলৈ-তোপ, গুলি আদি কৰোৱা হৈছিল; কিন্তু বোৰামবোৱাৰ উপদ্ৰৱত দেশ ছাবখাব হৈ চোলাং হোৱাত ক'বাবৰ মানুহ ক'বাবলৈ গুছি গ'ল আৰু লো-শলীয়াইত ধান-ধান হোৱাত লো উলিওৱা মানুহৰ অভাৱ পৰিল; লগে লগে কমাৰবিলাকৰ গঢ়া-গিটা কামো কৰি আহিবলৈ ধৰিলে। এইদৰে কৰি গৈ পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙবোৱাৰ দিনত ৫০০ পাঁচ শ মাথোন কমাৰ আৰু লো-শলীয়া খেল ব'লগৈ। মানব দিনত আকৌ তাতোকৈ কমি আহি মুঠেই এশতহে পৰিলহি। ১৭৫০ শতক শিৱসাগৰ জিলাত লো-পুং চিনিব পৰা ৪০ কি ৫০ বৰমান মানুহহে আছিল। এইদৰে ক্ৰমাৎ কমি গৈ লো-শলীয়া মানুহ আজিকালি সমূলকৈ নাইকিয়াত পৰিছেহি। যি কেই খেল কমাৰ আজিকালিও আছে, তাৰ ভিতৰত এই কেই খেলেই প্ৰধান—ঢেকৰগঢ়া, হোলোঙ্গাপৰীয়া, কাটনীপৰীয়া।

এইবিলাক কমাৰেই এসময়ত আমাৰ দেশত ইমানবোৰ আধেয় অন্ত কৰিছিল যে আওবংজ্জব্ বাদছাহৰ প্ৰধান সেনাপতি মিবজুম্লাৰো ঢাকা এৰি অসমৰ সীমা পাই, চৰৰ মুখে অসম বজাৰ অসংখ্য হিলৈ আৰু ৫০০ গুলি একেলগে মাৰিব পৰা বৰতোপ আছে বুলি শুনি পেটতে হাড়-ভৰি লুকাইছিল; আৰু তেওঁ অসমবপৰা বুলি যাওঁতে যিমানখিনি বন্দুক আৰু তোপ লৈ গৈছিল, হাড়-ভৰি লুকাব কৰাই।

কমাৰবিলাকে নিজক এবিধ কলিতা মানুহ বুলি পৰিচয় দিয়ে; কোনোৱে সৰু কলিতা বুলি কয়, কোনোৱে কমাৰ কলিতা বোলে। কমাৰৰ ব্যৱসায়টো আজিকালি ভালমান আন জাতিৰ ভিতৰতো সোমাইছে।

পুখুৰী আৰু পাটনাদ আদি খানোতে সকলোৱে দেখিছে যে ২০।২৫ ফুটমানৰ তলত কলা বৰপীয়া এবিধ এঠাল মাটি ওলায়; ঠায়ে ঠায়ে ইমান দ-কৈ নাখানিলেও হয়, আৰু এনেকুৰা মাটি ঠায়ে ঠায়ে কোনো নৈৰ পাৰতো ওলায়। এই মাটিৰে আমাৰ দেশত বট-কলহ, মলা-চক, ধালি, ধাল, বান ইত্যাদি সাজে। এই মাটিৰ বট-কলহ, মলা-চক ইত্যাদি বস্ত্তবিলাক কুমাৰে সাজে; আৰু সেই কুমাৰৰ মাৰ অনুসৰিয়েই সম্ভৱতঃ সেই মাটি-বোৰকো কুমাৰ মাটি বোলে। এই মাটিৰ পাত্ৰবিলাক কেৱল অসমতেই নহয়, গোটেই ভাৰতত অতি লাগতিয়াল আৰু এতিয়াও প্ৰচলিত আছে; সেই কাৰণে সেই সম্বন্ধে এইবিধিত বিশেষ কোৱাৰ আবশ্যক নকৰে।

কুমাৰবিলাকৰ পাঁচ ভাগ আছিল, বেনে বজাভগীয়া, বিলভীয়া, সত্ৰীয়া, দেহলীয়া, আৰু বাজহৰা। বজাভগীয়া কুমাৰবোৰকে হুভাগ কৰি, এভাগ মেলখোৱা বজা আৰু

কুমাৰৰ ভাগ

কুঁৱৰীসকলক ভাগ কৰি দিয়া হয়, এভাগ বজালৈ থাকে। বিলভীয়া কুমাৰখিনিক ডাঙ্গৰ ডাঙ্গৰ বিষয়া-বোৰক ভগাই দিয়ে আৰু সেইদৰেই সত্ৰীয়া কুমাৰবোৰ প্রধান প্রধান সত্ৰত আৰু দেহলীয়া কুমাৰখিনিক দেহালয়বিলাকত ভাগ কৰি দিয়ে। ভাগে ভাগে এই কুমাৰবিলাকে আপোন আপোন ভাগত বট-কলহ, মলা-চক, যি সমস্ত যি যেনেকৈ লাগে তাৰ যোগান ধৰে। বাজহৰা কুমাৰ ভাগে বাইজৰ কাম কৰে। কুমাৰবিলাকে নিজক “কুমাৰ-কলিতা” বা “কলিতা” মানুহ বুলি পৰিচয় দিয়ে। এই ব্যৱসায়টো আজি পৰিচিত কুমাৰবিলাকৰ ভিতৰতেই আছে। যেই কোনো কাৰণেই হওক আনজাতৰ মানুহে এই ব্যৱসায়টো এতিয়াও লোভ কৰা নাই। কুমাৰবিলাকৰ একোখন “চাক” থাকে, তাৰ ওপৰত মাটি দি বুৰাই বট-টেকেলি ইত্যাদি গঢ়ে।

শিলাকুটী

অসমদেশৰ প্ৰায় কেউফালেই পৰ্ব্বত আৰু অনেক শিলনি আছে। আহোম বজাসকলৰ দিনত শিল কাটোভা এখেল মানুহ আছিল; শিলবিলাকক “শিলকটীয়া” বা “শিলাকুটী” বুলিছিল। সেই শিলাকুটীবিলাকে পৰ্ব্বতৰূপৰা শিল-পাথৰ কাটি আনি শিলৰ কাঁহী-বাতি, পটা, পটা-গুটি, চেঁকিৰ গাঁৰিখালি, শিলৰ পাট-নাদ, শিলৰ ফলি আদি তৈয়াৰ কৰিছিল। দেহালয়বিলাকত আজিকালি আহোমৰ দিনৰ যিবিলাক শিলৰ ফলি পোৱা গৈছে, সেইবিলাকৰ ফলিখন এই শিলাকুটীবিলাকৰ দ্বাৰাই প্ৰস্তুত হৈছিল; আখৰখিনি যাতোন আখৰ-কটীয়াবিলাকৰ হতুৱাই কটোৱা হৈছিল। এই শিলাকুটীয়ে কৰা চেঁকিৰ খুলি আৰু শিলৰ পাট-নাদ অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে এতিয়াও দেখিবলৈ পোৱা যায়। জয়দৌলৰ গাত যিবিলাক শিলত মূৰ্তি কটা আছে, সেইবিলাক এই শিলাকুটীবিলাকৰেই কীৰ্ত্তি। বৰ দুখৰ বিষয়, শিলাকুটীবিলাকৰ ব্যৱসায়টো আজিকালি অসমত প্ৰায় লুপ্ত হৈছে বুলিব লাগে। শিলাকুটীবিলাককে এফৈদে সোণ পৰীক্ষা কৰিবৰ উপযোগী এবিধ শিল প্ৰস্তুত কৰিছিল, সেই শিলকটি “কৰটি” বোলে, আৰু সেই কৰটি শিল কৰা মানুহবোৰকে “কৰটি” বুলিছিল।

খনিকৰ বুলিও এখেল মানুহ আছিল। সেই খনিকৰবিলাকৰ কেইবাটাও ভাগ আছিল, আৰু প্ৰত্যেক ভাগেই পৃথক পৃথক কাম কৰিছিল। এভাগে কুমাৰ মাটিৰে

খনিকৰ

প্ৰতিমাদি সাজিছিল; সেই ভাগকেহে মানুহে সাধাৰণতে খনিকৰ বুলি জানিছিল। এই দেশত পূৰ্বে মাটিৰে গোসাঁনী সাজিব নাজানিছিল; বৰ্গদেৱ বুদ্ধি স্বৰ্ণনাৰায়ণ মহাৰাজাই কিছুমান মৰকীয়াল মানুহক কোচবেহাৰলৈ পঠাই স্বৰ্ণমূৰ্ত্তি সাজিবলৈ শিকাই আনি এই কৈৱ খনিকৰ সৃজন

কৰে। এই ভাগত কেইবা আভবো মানুহ আছিল, কিন্তু আহোমৰেই প্ৰায় সবহ আছিল বুলি জনা যায়।

কাঠ কাটি, বুলি, বিহি, ফালি, কুখি বিবিলাকে কাঠৰ সবজাৰ আদি তৈয়াৰ কৰিছিল, সেই ভাগ খনিকৰক “বাট্টে” বা “বাট্টে খনিকৰ” বুলিছিল। পজাৰ আদি

বাট্টে

প্ৰদেশৰ লগত এই দেশৰ বাট্টেবিলাকৰ হাতৰ কাৰ্য-কাৰ্য অৱশ্যে কোনো বৰষুই তুলনা নহয়; কিন্তু আমাৰ দেশখন ভালেমান মূল্যবান কাঠেৰে ভৰপূৰ, আৰু সেই গড়িকেই আমাৰ দেশৰ এই বাট্টে-খনিকৰবিলাকে সেই কাঠবোৰ কাৰ্য্যত লগাবলৈ যথেষ্ট চেষ্টা কৰিছিল। পূৰ্বে বজা বৰ্গদেওসকলৰ দিনত এই বাট্টে-খনিকৰবিলাকে সাধাৰণতে মানুহৰ দৈনিক ব্যৱহাৰ্য্য বস্তুবিলাকতকৈও ধৰ্ম্মৰ লগত সংগ্ৰহ থকা আৰু ধৰ্ম্মভাবোদ্দীপক নামঘৰ, কীৰ্ত্তনঘৰ আৰু পোঁসানীঘৰ আদিৰ সিংহাসন, কৰণি আৰু পূৰ্বাণাদি ধৰ্ম্মপুথিৰ কোনো উপাখ্যানৰ লগত সম্বন্ধ থকা গৰুড়, অনন্ত, হুমুসন্ত আদিৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তিবিলাক সজাত বৰ আগ্ৰহ ৰাখিছিল; আৰু বজাঘৰৰপৰাও সেই বিষয়ে অনেক প্ৰকাৰৰ উৎসাহ পাইছিল। আজিকালিও আউনীআটী, দক্ষিণপাট আদি ডাঙৰ ডাঙৰ সত্ৰবিলাকত কাঠৰ এনেকুৰা গৰুড়, অনন্ত, হুমুসন্ত আদিৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি দেখিবলৈ পোৱা যায়, আৰু সেইবিলাকৰপৰাও আমাৰ আগৰ কালৰ বাট্টে-খনিকৰবিলাকৰ শিল্পকাৰ্য্য কিছু পৰিমাণে উপলব্ধি কৰিব পৰা যায়।* কিন্তু সেই বুলি যে আমাৰ বাট্টে-খনিকৰ-বিলাকে সাধাৰণতে মানুহৰ দৈনিক ব্যৱহাৰোপযোগী বস্তুবিলাক কাঠেৰে তৈয়াৰ কৰা নাছিল এনে নহয়। সাধাৰণতে ব্যৱহাৰোপযোগী কাঠৰ বিবিলাক বস্তু সজা হৈছিল, তাৰ ভিতৰত পালেং, চাল-পীৰা, বৰপীৰা, কৰণি, বৰপেনা, শবাই, ঠগি, বেই, দোলা, গছা, লাথুটি, মাকো, কাঁইনি, দোব-পতি, নাচনী, অয়িগড়, ডোলোঠা, তামুলো-পিড়া, এইবিলাকেই প্ৰধান। এই দেশত পূৰ্বৰেপৰা অনেক-বিধৰ মূল্যবান কাঠ আছিল (আৰু এতিয়াও আছে)।

কাঠৰ বস্তু

বিবিলাক কাঠ এনেকুৰা কামৰ নিৰ্ম্মিতে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল, তাৰ ভিতৰত বিশেষকৈ উল্লেখযোগ্য কঠাল, লবল, নাহৰ, চিচু, উৰিআম, প্ৰমাবি, কৰৈ, ভিতাচপা, বেল, শাল, চাৰ ইত্যাদি।

* অসমীয়াৰ সৌৱৰ স্বৰূপ, আসাম গৱৰ্ণমেণ্টৰ এণ্ড্ৰিকিউটিভ কাউন্সিলৰ অনাৰেবলু মিচাৰ আৰু ল. ৰজিৎ B.A. (Cal. and Cantab.) L.L.B.; C.I.E. ৰাখিছাৰ চাহাৰে কোৱাৰ দৰে প্ৰকৃত কথা ক’বলৈ প’ল “The Hindus in Assam, as elsewhere, are swayed by strong religious feelings, and one may say with Sir George Birdwood that everything that is made is for direct religious use, or has some religious sentiment.”

পহৰ শিং আৰু হাতী-দাঁতৰ কাম কৰা এভাগ খনিকৰ আছিল, সেই ভাগক “বক্তাব” বা “বক্তাব-খনিকৰ” বোলা হৈছিল। আহোম বৰ্গদেৱসকলৰ দিনত হাতী-দাঁতৰ কণি, কাঠক, সিংহাসন, কৰশি, লেম্বুৰ টোৰা ইত্যাদি বস্তুবিলাকৰ ওপৰত বজা, ডাঙ্গবোৱা আৰু বকৰা-কুকন আদি বিক্ৰয়সকলৰ বৰ আহৰ আছিল। বক্তাব-

খনিকৰ-বিলাকে সেইবিলাক প্ৰস্তুত কৰি যাব যি
আৱশ্যক যোগাব লাগিছিল। যি: ডনেল্ড্ চাহাবে
(Mr. I. Donald I. C. S.) তেওঁৰ “Monograph of Ivory Carving in
Assam”-ত লিখিছে—*

এই বক্তাব-খনিকৰবিলাক মুছলমান আছিল। সিবিলাকক বজাসকলে এই কাৰ্য্যৰ
নিষিদ্ধে নিষিদ্ধ ভূমি আদি বৃত্তি দিছিল; আৰু সিবিলাক যাতে সেই কাৰ্য্যত সন্মান
নিযুক্ত থাকে, তাৰ নিষিদ্ধে বজাববৰণৰা বিশেষ চকু বখা হৈছিল। আহোম বজা-
সকলৰ লগে লগে ক্ৰিষ্ট এই বাৱসায়টো এতিয়া প্ৰায় লুপ্ত হৈছে বুলিব লাগে।
যি: ডনেল্ড্ চাহাবে লিখিছে—†

ওপৰত উল্লিখিত কিজ্-ম্ৰ মুছলমানো আৰু এতিয়া নাই। তেওঁৰ যুত্থাব লগে
লগে বোৰহাট কিয়, প্ৰায়েই গোটেই অসমতে হাতীদাঁত খোদা বাৱসায়টো লোপ পাইছে
বুলি ধৰিব লাগে।

আহোম বজাব হাতী-শালত অনেক হাতী আছিল। এইবিলাক হাতীবৰণৰা
পোৱা দাঁতৰ বাহিৰেও বনৰীয়া হাতী মাৰিও অনেক দাঁত সংগ্ৰহ কৰা হৈছিল। মুঠতে
ক’বলৈ গ’লে, বক্তাব দিনত হাতী-দাঁতৰ অভাৱ নাছিল আৰু বক্তাব-খনিকৰবিলাকেও
বহি থাকিবলৈ নাপাইছিল। ক্ৰমে কিন্তু ইংৰাজৰ হাতলৈ দেশ অহাত Elephant
Preservation Act প্ৰচাৰ হোৱাত, হাতী-দাঁত পাৰলৈ নাইকিয়া হৈ আহিল, আৰু
বক্তাব-খনিকৰবিলাকেও হাত সাৰটি থাকিবলগা হৈ আহিল। গতিকেই সিবিলাকে
জীৱিকা নিৰ্বাহৰ নিষিদ্ধে অন্য বাৱসায় অৱলম্বন কৰিবলৈ বাধ্য হ’ল। এই অনুক্ৰমে

* “Once an important art in the days of the Ahom Rajahs, ivory carving has, since Assam came under British Rule, gradually declined. In those past times the industry thrived, the workers, known as Khanikars, worked solely for the Rajahs. This would seem to indicate that the work in those days was much valued.”

† Bringing the information up to date, we might safely say that there is but one man in the whole of Assam, whose occupation can be described as “Ivory Carver.”—Fiznoor Mussalman, of Jorhat. From an important flourishing and honourable industry, it has, in the space of 70 to 80 years, been reduced to the work of one man.”

ক্ৰমাগত বন্ধাৰ-খনিকৰ অসমত নাইকিয়া হ'লহি। ইয়াৰ বাহিৰেও যি: ডনেলড্ চাহাবে লিখিছে—

আহোম ৰাজত্বৰ শেষছোৱাত যদিওবা বিশেষবপৰাও এই দেশলৈ কিছু পৰিমাণে লোণৰ আয়দানি কৰা হৈছিল, তথাপি অসমীয়া মানুহে ভবিষ্যতলৈ লোণ এই দেশৰ পুংবিলাকতে যথেষ্ট পৰিমাণে আছিল, কিন্তু পুংবিলাকৰ প্ৰায় যিনিয়েই আবৰ আৰু নগা পৰ্বতত থকাত, সেই পৰ্বতীয়া জাতিবিলাকে অনেক সময়ত উপদ্ৰৱ কৰাত, আমাৰ মানুহবোৰে ভাব-পৰা সত্ততে যথেষ্ট পৰিমাণে লোণ উলিয়াব নোৱাৰিছিল। বৰহাট আৰু সদিয়াৰ লোণ পুন্ডাই প্ৰধান আছিল। এই দুই ঠাইৰ লোণ-পুন্ডাই, গোটেই অসমৰ মানুহক নহলেও, প্ৰায় সবহাৰিনিক লোণ যোগাইছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও নামগড়তো কেইটামান লোণৰ পুং আছিল। বন্ধাৰ দিনত লোণপুৰীয়া বুলি এখেল মানুহ আছিল। সিহঁতে আবৰ আৰু নগা পৰ্বতলৈ গৈ আবৰ নগাবে লগলাগি লোণ পুং খানি লোণ-পানী উলিয়াই, তাকে কাৰকাৰৰ চুলাত সুমাই জুইত পুৰি ডুখৰীয়া লোণ কৰিছিল, আৰু লোণপতীয়াবিলাকে কোণাত কাটি আনি, তাৰে ডুখৰীয়া লোণৰ টোপোলা বান্ধিছিল। এই লোণপতীয়াবিলাকক সাধাৰণতে আজিকালি মানুহে “লংপতীয়া” বোলে। লোণ-পুন্ডত লোণ পোৰা কামটো নিশাহে কৰা হৈছিল। তিনি বাতিত ঘিমানখিনি লোণ পোৰা হয়, তাৰে দুভাগ আমাৰ মানুহলৈ থাকে, আৰু এভাগ আবৰেই বা নগাই, বাৰ পৰ্বতত লোণ পোৰা হয়, সিহঁতে নিয়ে। আমাৰ কমলেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত, ইং ১৮০১ চনত কেৱল সদিয়াৰ লোণ-পুন্ডৰপৰাই বছৰেকত ৪০,০০০ চুকুৰি হেজাৰ টকাৰ মূল্যৰ লোণ পোৰা হৈছিল বুলি পেনাৰটন চাহাবে কয়। তেওঁ আৰু কয় যে পুন্ডৰ-

Under the Rajahs the work was not altogethe ran optional one. There was a compulsory element. Care was taken to see that each man was kept busy at his trade ; while at the same time the means of livelihood was certain. With the disappearance, however, of the Rajahs, these influency ceased. The carvers, who had land and cattle, settled down principally to a life of agriculture, a life involving little labour on their part, yet insuring a comfortable living. Not pressed by force to earn his livelihood, the ivory carver took no steps to push his industry, or to create a demand. An occasional order for an article in ivory would be executed generally at a profit so considerable that the worker could afford to lay aside his tools for sometime, before undertaking another commission. What was the result of this ? What as spasmodic in the parent became despised by the child ; he saw in it merely a secondary means of livelihood, demanding long and much perseverance, with no immediate prospect of prosperity. Their inclinations, if of good family, tended, as in the case of the son of Fiznoor, the well-known carver in Jorhat, towards an office stool”.

পৰা পোৰা লোণবোৰ বিদেশৰপৰা অনা লোণতকৈ অনেক গুণে উৎকৃষ্ট আৰু বেছি মূল্যবান আছিল। সেই সময়ত এবাৰ প্ৰায় একলাখ যোণ লোণ বিদেশৰপৰাও আহদানি কৰা হৈছিল বুলি পেছাবটন চাহাবে কয়। তেওঁ লিখিছে—০

এই লোণ পুৰণৰপৰা পোৰা ভূখৰীয়া লোণ বিশেষকৈ উচ্চ শ্ৰেণীৰ মানুহৰ ভিতৰতহে সততে প্ৰচলিত হৈছিল; ভূখৰীয়া আৰু সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ মানুহৰ ভিতৰত কৃত্ৰিম উপায়েৰে কৰা এবিধ লোণ ব্যৱহৃত হৈছিল। এই সম্বন্ধে কৰাচী ভ্ৰমণকাৰী টেবানীয়াৰ চাহাবে এইদৰে লিখিছে—†

অৰ্থাৎ (যুঁতে ক'বলৈ গ'লে) অসৰীয়া মানুহে কৃত্ৰিম উপায়েৰে লোণ কৰিছিল আৰু সেই লোণ কৰাৰ হুটা প্ৰণালী প্ৰচলিত আছিল। প্ৰথমতে বোঁত-নোবোৰা বন্ধ খাই থকা পানীত (যেনে বিল ইত্যাদি) ওপজি থকা, হাঁহ-ভেকুলী ইত্যাদিয়ে খোৱা এবিধ পুনি গোটেঁৱা হয়। সেইবিলাক শুকুৰাই পোবে, তাৰ ছাঁইবোৰ কটা কানি এখনত টোপোলা বান্ধি পানীত উতলায়। পানীখিনি উতলাই থাকোঁতে শুহি গ'লে, তলত যি গেন্দ পৰে, তাৰিণবাই লোণ হয়। এই নিয়মৰ বাহিৰেও আৰু এটা প্ৰণালীৰে লোণ কৰিছিল, সেইটো এই:— ভিয়ক গছৰ (Adam's Fig) পাতবোৰ শুকুৰাই পোবে। সেই ছাঁইবোৰৰপৰাও এবিধ লোণ পোৰা যায়, আৰু সেইবোৰ লোণ ইয়ান চোকা যে তাক কিছু পৰিমাণে সেবেকা কৰি নল'লে ব্যৱহাৰকে কৰিব নোৱাৰি।

* "Salt.....appears to be obtainable from springs in the province, which the Assamese, however, never able to bring efficiently into play, from the unfriendly and unsettled state of that part of the country, in which they are principally situated. The springs, most generally known are those of Borhat and Sadiya.....and the salt obtained from the springs was said to be much more pure and high priced than that imported from Bengal....."

† ".....as regards salt.....what is manufactured, which is done in two ways. The first is to collect vegetable matter which is found in stagnant water such as ducks and frogs eat. It is dried and burnt, and the ashes derived from it being boiled and strained as is described below serve as salt. The other method which is most commonly followed is to take some of the large leaves of the kind of fig tree, which we call Adam's fig. They are dried in the same manner and burnt, and the ashes from them consist of a kind of salt which is so pungent that it is impossible to eat unless it is softened. This is done in the following way —The ashes are put into water; when they are stirred about for ten or twelve hours, then this water is strained three times through a cloth and then boiled. As it boils the sediment thickens and when the water is all consumed, the salt which is white and fairly good is found at the bottom of the pot. It is from these ashes of fig leaves that in this country the dye is made to boil silk which becomes as white as snow, and if the people of Assam had more figs than they have, they would make all their silks white, because white silk is much more valuable than the other, but they have not sufficient to clean half the silks which are produced in the country."

—*Travels in India By J. B. Tavernier*

সেবেকা কবিলৈ বা তাৰ চোক গুচাবলৈ ছাইবোৰ পানীত দি, দহ কি বাৰ বচোমান
ঘুটি থাকে। সেই পানীবোৰ তাৰ পাছত ফটাকানি এখনেৰে মৈতে তিনি বেলি চাকে
আৰু সেই বসখিনি উঠি ডাঠ নমৰালৈকে উত্তলাই থাকে। পানীখিনি তেনেই শুহি গ'লে
ডলত কিছুমান বগা গেদ পৰে। সেইবিলাকেই লোণ। টেবানীয়াৰে আৰু কৰ বোলে

বেচম খোৱা খাবনি

সেই ডিমক গছৰ ছাইবপৰা অসমীয়াবিলাকে বেচম ধূব
নিমিত্তে এবিধ খাবণি সৰাইছিল, তাত বেচম (পাট,
মুগা ইত্যাদি কাপোৰ) ধূলে বৰফৰ নিচিনা বগা হয়। অসমত সবহীয়াকৈ এই ডিমক
গছ ধকা হ'লে, অসমীয়া মানুহে সিবিলাকৰ আটাইবোৰ বেচমী কাপোৰ ধুই বগা
কৰি ল'লেহেঁতেন, কিন্তু দেশত যিমান বেচম হয়, তাৰ আদৰ্শিনি ধুবলৈকে তাৰ
জোখাৰে ডিমক গছ পাবলৈ নাই।

ইতিপূৰ্বেই কৈ অহা হৈছে যে অসমত হিলৈৰ খাব তৈয়াৰ কৰা হৈছিল। আৰু
আহোমবিলাকেই ইয়াক প্ৰথমতে আৱিষ্কাৰ কৰে বুলি অনেকে অনুমান কৰে। খাবখীয়া
ফুকনৰ ভদ্ৰাবধানত খাবখীয়া মানুহবিলাকৰ দাবাই এই হিলৈ-খাব আৰু বৰফখীয়া

হিলৈ-খাব, বৰফাৰ

বোলা খেলৰ মানুহৰ হতুৱাই বৰফাৰ প্ৰস্তুত হৈছিল।
বৰ্তমান আগৰদিনীয়া প্ৰাচীন লোকৰ অন্ত পৰাত আৰু
কোনো লিখিত বিষয় সংগ্ৰহ কৰিব নোৱাৰাত, এই হিলৈ খাব আদি কি প্ৰণালীৰে
প্ৰস্তুত কৰা হৈছিল, তাক কোৱা টান হৈ উঠিছে। শুনা যায়, বজাৰ দিনত হেনো
ডান্দৰ ডান্দৰকৈ গোহালী সজাই, তাত প্ৰায় ছমাহমান একেবাৰে গৰু বন্ধাৰ (বিশেষকৈ
ক'লা বৰদীয়া গৰু) আৰু মূভাৱ। গৰুৰ মূভখিনি গোহালীতে শুকাবলৈ দিয়া হয়।
এইদৰে ছমাহমান গৰুৰ হতুৱাই মূভুৱা হ'লে, তাৰ পাছত তাত গৰু বান্ধিবলৈ এবি
দিয়ে, আৰু সেই ঘৰটো এবছৰমান দুবাৰ বান্ধি উদংভাবে ৰখা হয়। পাছত ভেঁকুৰি
সেই গোহালীৰ ভেটিটোত বগা বগা এবিধ মিহি বস্ত্ৰ ওলাৱ (কাঠুলা নহয়)। সেই
বগা বস্ত্ৰখিনিবপৰাই কিবা উপায়েৰে বৰফাৰ প্ৰস্তুত হৈছিল, আৰু কাতিমহোৱা ভীমকলৰ
গছ ছিৰি, সেইবোৰ শুকাই পুৰি, তাৰ বাবেৰেও কেনেবাকৈ হেনো হিলৈৰ খাব
কৰিছিল। আমাৰ মানুহৰ নিজৰ দোষত বৰ্তমান এইবিলাক লুপ্তপ্ৰায়, কি চিবকালৰ
নিমিত্তে লুপ্ত হ'ল।

বংপুৰ (বৰ্তমানৰ শিৱসাগৰ বহুকুমা) বজাদিনীয়া শিৱসাগৰ, ভৱসাগৰ আদি
ভাঙৰ ভাঙৰ পুখুৰীবোৰ সকলোৰে দেখিছে। সেই পুখুৰীবিলাকৰ এটা বিশেষত্ব এই যে,
তাৰ চাৰিও কাষৰ ঠাইবিলাক বসিও পাৰ কেইটাতকৈ অনেক পৰিমাণে চাপৰ বা হ,
আৰু সেই ঠাইবোৰৰ পানী শুকাই গলেও, সেইবিলাকৰ পানী প্ৰায়েই পাৰৰ সন্মানে
চপ্-চপীয়া হৈ থাকে, কাচিৎহে অলপ শুকাৱ। আহোম বজাৰ দিনৰ অসমীয়া মানুহে থকা
পুখুৰীৰ এনে বিশেষত্ব লক্ষ্য কৰি আৱিষ্কাৰি ইংৰাজ ইঞ্জিনীয়াৰসকলেও তথা

মানিছে। এই পুখুৰীবিলাকত পূৰ্বে বহু চলিছিল। সেইবাবেই এই পুখুৰীবিলাকৰ পানী
 পাবৰ্হু বা বহু
 হুস্তকাৰ হুঁলি কৰ। পাবৰ বা পাবাবেই আন এটা নাম
 হৈছে “বস”; বসক অসমীয়া মানুহে বকৰা কথাত
 “বহু” হুঁলিছিল। বহু-চলা হুঁলি এখেত মানুহে এই বস বা বহু প্ৰভুত কৰি পুখুৰী-
 বিলাকত চলিছিল।

বৰ্তমান গোলাঘাট মহকুমাৰ ভিতৰত বহু-চলা নামে যি এখন পথাৰ আছে,
 বিশেষ সম্ভব ভাব ওচৰতে সেই বহু-চলা মানুহবিলাকৰ বসতি আছিল। বহু-চলা পুখুৰী-
 বিলাকৰ পানীও সদায় ফটিক বেদ হৈ থাকে, আৰু তাত দল-পিত আদিও বৰকৈ
 নহুৱা হুঁলি প্ৰবাদ আছে, আৰু তাৰ বহুত ভলতো মাহ আদি কৰাই হুঁলি দেখি।
 পুখুৰী পানি উলিওৱাৰ পাছত তাৰৰ চুলাত বোলে পুখুৰীৰ কোষৰতে কিবা এটা হিছাপত
 পুখুৰীৰ তলিত পাবা বা “বহু” পোতে। তাৰ এনে গুণ যে সি পানীৰ মলি কাটি
 থাকে আৰু পানীও বেছি শুকাবলৈ নিদিয়। পুখুৰীত বস চলাৰ কথা উলিয়াওঁতাৰজন
 এগৰাকী অসমীয়া ব্ৰাহ্মণ। তেওঁৰ ঘৰকেই “বসেন্দ্ৰ
 বসেন্দ্ৰৰ ঘৰ
 ঘৰ” বোলে। সেই কীৰ্ত্তিৰত পুৰুষৰ সতি-সন্ততি
 সকলৰ ভিতৰত, বোৰহাটৰ বাৰচাহাৰ জীৱত দেবেশ্বৰ বৰুৱা এগৰাকী প্ৰসিদ্ধ লোক।
 হুঁলিৰ বিষয়, সেইসকলে এতিয়া কিন্তু তাৰ একোকে নাজানে হুঁলিৰ লাগে।

আহোম বজাৰ দিনত বেচন-শিল্প

আহোম বজাৰকলে পাট-পলু, হুগা আৰু এড়ি পুহি, তাৰ সূতাৰে কাপোৰ
 বোৱা শিল্পত বিশেষৰূপে মনোনিবেশ কৰিছিল, আৰু সেই দিনত এই শিল্প বৰ উন্নত
 আছিল। বজাৰকলে কেৱল সকলো প্ৰকাৰে এই শিল্পত উৎসাহ দিৱেই ক্ষান্ত নাছিল,
 তাৰ বাহিৰেও প্ৰত্যেক মানুহকে প্ৰত্যেকদিনে কিছুমান কাপোৰ তৈয়াৰ কৰিবলৈ,
 বাইবা সূতা কাটিবলৈ বাধ্য কৰিছিল। পাট-পলু পোহা মানুহক সিহঁতৰ বাৰীৰ চাপত
 হুগা গছ কৰলৈ বাধ্য কৰাৰ উপৰিও, সিহঁতক হুগা কৰলৈ বিলগে মাটি বিলা কৰত
 বজাৰবৰণবা দিয়া হৈছিল। সেইবাবেই চোম্বিৰ ওচৰৰ মানুহক হুগা পুহিবলৈ বাধ্য
 কৰিছিল আৰু চোম্বিবোৰ বিত্তৰ বৰুণে দিছিল। যাৰ ঘৰত ৩ঃ জনী হাইকী মানুহ
 থাকে, বিশেষকৈ আৰুহীয়া বা হুগা মানুহ থাকিলে, সিবেৰক এড়ি পুহিবলৈ বাধ্য কৰা
 হৈছিল; আৰু পোহে যে নোপোহে খেলৰ বৰা-শইকীয়াই জালৈ দৃষ্টি ৰাখিব লাগি-
 ছিল। সেই সময়তেই এই শিল্প উন্নতিৰ বাটত বৰ আগ বাঢ়িছিল। বিত্তাৰ বুকানন
 চাহাবে কয় :—“বাৰীবৰণা আৰম্ভ কৰি তললৈকে সকলো জাতিৰ তিবোতাবিলাকে
 এই দেশত প্ৰভুত চাৰিও বৰুৱা পাট আৰু হুগা সূতাৰ কাপোৰ বৰ, আৰু এই

কাপোৰকে চাৰি ভাগৰ তিনি ভাগ মানুহে ব্যৱহাৰ কৰে। বৰেঙী পৰিমাণে মুগা সূতা আৰু পাট সূতা বপ্তানিও হয়। প্ৰত্যেক হুজুৰী ভিত্তিতাৰ ভিতৰত একোখনকৈ তাঁতশাল থাকিব পাৰে, আৰু কোনো ডাকৰ পৰিয়ালৰ ভিতৰত আঠ-দহখনকৈও থকা দেখা যায়। প্ৰত্যেক পৰিয়ালে নিজে পোহা মুগা সূতা আৰু পাট সূতা কাটে আৰু বয়স.....পাট আৰু মেখেলা কৰি ব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু বেলেগ বেলেগ কামৰ উপযোগী কৰি বেলেগ বেলেগ জোখেৰে তৈয়াৰ কৰা হয়।”

বজাৰ দিনত (অৱশ্যে আজিকালিও) পাটৰ কাপোৰ বৰ মানী আৰু আদৰণীয় আছিল। পাটৰ চুৰিয়া, পাটৰ চেলেং, পাটৰ টকালি, আৰু পাটৰ পাণ্ডবি, এনে-বিলাক বজা-ডাকৰীয়া, বৰবকৰা-বৰফুকন, এইসকলেহে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। সাধাৰণ তৰপৰ বিষয়াসকলৰ ভিতৰত মুগাৰ কাপোৰেই বেছি প্ৰচলিত আছিল, কোনো কোনোজন চকৰা ফুকনেহে, আজ্ঞা লৈ, পাটৰ চেলেং আৰু পাটৰ পাণ্ডবি ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিছিল। সৰ্বসাধাৰণৰ ভিতৰত বেছিকৈ কপাহী কাপোৰেই প্ৰচলন আছিল; কোনো কোনোৱে অৱশ্যে এড়ীৰ চুৰিয়া আৰু মেখেলাও ব্যৱহাৰ কৰিছিল। এড়ীৰ চেলেং আৰু এড়ীৰ বৰকাপোৰ সকলৰ সকলোৱে আদৰণীয় আৰু ব্যৱহাৰ্য আছিল; জাবকালি সকলোৱেই এড়ীৰ জাব-কাপোৰ ল'ব পাৰিছিল; তাত কোনো বাধা নাছিল।

মুগী-কাটনীবোৰে পাট-পলু পুহি পাটৰ সূতা তৈয়াৰ কৰে। পাট-পলু, পোহা নিবিলাকৰ একচেটিয়া ব্যৱসায়, জাতি যায় বুলি আন জাতৰ মানুহে পাট-পলু নোপোহে। পাট-পলুৱে হুনী গছৰ পাত খায় আৰু মুগী-কাটনীবিলাকে তাক ঘৰৰ ভিতৰত অতি আবুৰেবে পোহে, তাক আন মানুহক নেদেখুৱায়, আন কি, পাট-পলুপোহা ঘৰটোৰ ভিতৰলৈ আন মানুহক সোধাবকে নিদিৱে। মুগা সকলো জাতৰ মানুহেই পোহে, তাত কাৰো জাতি নাযায়। মুগাই বিশেষকৈ চোম গছৰ পাত খায় (সোঁৱালু আৰু দীঘলভিৰ পাত খুৱায়ো মুগা তুলিব পাৰি), তাক বাহিৰে চোমনীত চোম গছত লগায়। এই মুগাৰ পলুকেই মেজাফৰী

এড়ী

গছৰ পাত খুৱাই তুলিব পাৰিলে (অৰ্থাৎ মেজাফৰী গছতে লগাই ভাতে পকাব পাৰিলে) মেজাফৰী বোলে, আৰু পাণ-চপা গছৰ পাত খুৱাই পকালে চপা-পাট হয়। চপা-পাটৰ কাপোৰ অতি মূল্যবান আৰু অতি মানী; তাৰ পাছতে মেজাফৰী কাপোৰ সাধাৰণ পাটৰ কাপোৰতকৈ মেজাফৰী কাপোৰো মূল্যবান; আজিকালি পাৰ্বল্যকে ৰাইকিয়া হৈছেহি। এড়ী সকলো জাতৰ ৰাইকী বিলাকেই পোহে। এড়ীৰ পলুৱে এৰা গছৰ, কেছেকৰ আৰু কোৰা গছৰ পাত খায়। বিশেষকৈ এৰা গছৰ পাত খুৱাই পোহা হয় বুলি, এইবিধ

মুগাক এড়ী বোলে। বজাৰ দিনত প্ৰত্যেক আদমীয়া আৰু বুঢ়ী মানুহে কিছুমান বেলিলৈ দিনৌ সূতা নাকাটিলে, দণ্ডনীয় হৈছিল; সেই বুলি সেই কালত যথেষ্ট পৰিমাণে দেশত এড়ীসূতা আৰু এড়ী কাপোৰ প্ৰস্তুত হৈছিল।

আহোমৰ মতে গম্ভিৰ নিকপণ

আহোম বা টাই ভাষামতে খুন্লু আৰু খুন্লাই নামি অহাবেপৰা চুকাফা বজা মৌমাৰ দেশত উপস্থিত হোৱালৈকে “চিপ্-ইত্-ভ্যাওচিলা” অৰ্থাৎ ৬৬০ বছৰ হয়; কিন্তু এই ৬৬০ বছৰ খুন্লাইৰ ৭০ বছৰ ভোগ সৈতেহে হয়। মুজ্-কদীয়া আৰু মহীয়া উভয়েই বছৰৰ লেখ ভ্যাওচিলা ধৰি কৰে, কিন্তু সেই লেখত ৭ বা হেজাৰ বাধি নকৰাত

লাক্সি

ভুল হয় যেন লাগে, তথাপি ভ্যাওচিলাৰ ভিতৰৰ বছৰ একোটাৰ নামকেহে “লাক্সি” বোলে আৰু লেখেও।

হিন্দু শাস্ত্ৰত প্ৰতি বছৰতে নামানুসাৰে শুভাশুভ বুকে। ৬০ বছৰ এইক্ৰমে গত হ’লে, পুনৰ সেই প্ৰভাৱ আদি কৰি আবৃত্ত কৰে; কিন্তু লৌকিক আৰু শাস্ত্ৰিকতো শঁকাদিত্যৰ শঁকেৰেহে বছৰৰ সংখ্যা আৰু নাম ১৭৬০ শঁকৰ বছৰ আৰু ১৭৬১ শঁকৰ বছৰ বুলি চলে।

ভ্যাওচিলা

এইকপে মুজ্-কদীয়া অহমীয়াই ৬০ বছৰক ভ্যাওচিলা নাম দি, লেজ্ (বা নেজ্) ভ্যাওচিলা, চজ্-ভ্যাওচিলা,

চাম্-ভ্যাওচিলা বুলি লেখ ধৰে। তাকে প্ৰথমে ধৰোতে মুখাচান্দ্ৰ মানে ৩০ দিনীয়া মাহু ধৰে; তাতে চান্দ্ৰ আঘোণৰ প্ৰথম দিনকে বছৰটোৰ প্ৰথম মাহৰ প্ৰথম দিন বুলি লৈ, সেই ৩০ দিনীয়া মাহেৰে ১২ মাহীয়াকৈ গছৰ পাতে। সেইদৰে পতা মাহবিলাকৰ নাম, যেনে :—

আহোমৰ মতে মাহবোৰৰ নাম

ডেন্-ভিদ্ (ভিন্ চিং) ১ আঘোণ, ডেন্ কাম্ ২ পূহ, ডেন্ চাম্ ৩ মাঘ, ডেন্ হি (ভিন্ হি) ৪ কাঙন, ডেন্ হা ৫ চ’ত, ডেন্ কচ্ ৬ বহাগ, ডেন্ তিড্ ৭ জ্যৈষ্ঠ, ডেন্ পেজ্ ৮ আহাব, ডেন্ কাও ৯ শাওণ, ডেন্ চিপ্ ১০ ভাদ, ডেন্-চিপ্-ইত্ ১১ আহিন, ডেন্-চিপ্-চং ১২ কাতি।

১। কাপ্-ভ্যেও, ২। ভাপ্-প্লাও, ৩। বাইজি (বাইজিত্), ৪। মুজ্-বাও, ৫। প্লেজ্-চি, ৬। কাতচেও, ৭। খুতচিলা, ৮। কজ্-মুত্, ৯। ভাও-চান্, ১০। কজ্-মুজ্, ১১। ভাও-চান্, ১২। কাবাও, ১৩। কাপ-মিত্, ১৪। ভাপকেও, ১৫। বাইভ্যেও, ১৬। মুজ্-প্লাও, ১৭। প্লেজ্-চি, ১৮। কাত্-বাও, ১৯। খুতচি, ২০। কজ্-চেও,

- ১২। টাওচিলা, ২০। কামুত, ২১। কান্-চাব, ২২। ডাপ্-বাও, ২৩। বাইমিড্,
 প্ৰতি ত্যাওচিলাৰ বছৰ- ২৪। মুদকেও, ২৫। প্লেকডোও, ২৬। কাত্-প্লাও,
 বোৰৰ নাম (৬০ বছৰ) ২৭। খুতদি, ২৮। কদ্-মাও, ২৯। টাওচি,
 ৩০। কাচেও, ৩১। কান্-চিলা, ৩২। ডাপ্-মুত,
 ৩৩। বাইচান, ৩৪। মুদবাও, ৩৫। প্লেকমিড, ৩৬। কাত্-কেও, ৩৭। খুত্-ডোও,
 ৩৮। কদ্-প্লাও, ৩৯। টাওদি, ৪০। কামাও, ৪১। কান্-চি, ৪২। ডাপ্-চেও,
 ৪৩। বাইচিলা, ৪৪। মুদ-মুত্, ৪৫। প্লেক্চান, ৪৬। কাত্-বাও, ৪৭। খুত্-মিড্,
 ৪৮। কদ্-কেও, ৪৯। টাওডোও, ৫০। ক্লাপাও, ৫১। কান্দি, ৫২। ডাপ্-মাও,
 ৫৩। বাইচি, ৫৪। মুদ্-চেও, ৫৫। প্লেকচিলা, ৫৬। কাত্-মুত্, ৫৭। খুত্-চান,
 ৫৮। কদ্-বাও, ৫৯। টাওমিড্, ৬০। কাকেও।

লাইশাস্ত্ৰ—আহোমৰ ৰাজনীতিশাস্ত্ৰ

এই তিনিকুৰি বছৰত এক ত্যাওচিলা যায়। পুনৰ্ৰাৰ “কান্‌ডোও” নামক বছৰকে আদি কৰি আকৌ তিনিকুৰি বছৰীয়াকৈ ত্যাওচিলা লেখে। এই লেখেৰেই আহোমৰ “লাইশাস্ত্ৰ”মতে খুলুদ-খুলাই স্বৰ্গৰপৰা নামি অহাৰেপৰা সোঁমাবলৈ চুকাফা বজা অহালৈকে, ওপৰেই চিপ্-ইত্-ত্যাওচিলা নেওতাৰিলাক (অৰ্থাৎ ৬০ বছৰীয়াকৈ ১১টা ত্যাওচিলা গ’ল বুলি, চিপ্-চন্দ্ৰ (অৰ্থাৎ ষাদশ) ত্যাওচিলাৰ লাক্ষি কান্‌ডোওৰপৰা চুকাফা বজাৰ সোঁমাবৰ ভোগ লেখে। সম্প্ৰতি “চিপ্‌ইত্” বুজিবৰ কাৰণে আহোমবিলাকৰ “লাই-শাস্ত্ৰ” (অৰ্থাৎ ৰাজনীতি শাস্ত্ৰ) মতে নেওতাৰিলাক ভুলত দিয়া গ’ল। যেনে :—

- ১। নেজ্ (বা লেজ্), ২। চন্দ্ৰ, ৩। চাম্, ৪। চি, ৫। হা, ৬। কক্
 ৭। ত্ৰিড্, ৮। পেত্, ৯। কাও, ১০। চিপ্, ১১। চিপ্-ইত্, ১২। চিপ্-চন্দ্ৰ,
 ১৩। চিপ্-চাম্, ১৪। চিপ্-চি, ১৫। চিপ্-হা, ১৬। চিপ্-কক্, ১৭। চিপ্-ত্ৰিড্,
 ১৮। চিপ্-পেত্, ১৯। চিপ্-কাও, ২০। চাও, ২১। চাও-ইত্, ২২। চাও-চন্দ্ৰ,
 ২৩। চাও-চাম্, ২৪। চাও-চি, ২৫। চাও-হা, ২৬। চাও-কক্, ২৭। চাও-ত্ৰিড্,
 ২৮। চাওপেত্, ২৯। চাও-কাও, ৩০। চাম্-চিপ্, ৩১। চাম্-চিপ্-ইত্, ৩২। চাম্-চিপ্-চন্দ্ৰ, ৩৩। চাম্-চিপ্-চাম্, ৩৪। চাম্-চিপ্-চি, ৩৫। চাম্-চি-হা, ৩৬। চাম্-চিপ্-কক্, ৩৭। চাম্-চিপ্-ত্ৰিড্, ৩৮। চাম্-চিপ্-পেত্, ৩৯। চাম্-চিপ্-কাও, ৪০। চি-চিপ্, ৪১। চি-চিপ্-নেজ্, ৪২। চি-চিপ্-চন্দ্ৰ (এবমাদি) ৪৩। হা-চিপ্, ৪৪। হা-চিপ্-নেজ্, ৪৫। হা-চিপ্-চন্দ্ৰ (এবমাদি), ৪৬। কক্-চিপ্, ৪৭। কক্-

চিপ্-বেজ্, ৬২। কক্-চিপ্-চজ্ (এবহাদি), ৭০। ডিঅ্-চিপ্, ৭১। ডিঅ্-চিপ্-বেজ্, ৭২। ডিঅ্-চিপ্-চজ্ (এবহাদি), ৮০। পেত্-চিপ্, ৮১। পেত্-চিপ্-বেজ্, ৮২। পেত্-চিপ্-চজ্ (এবহাদি), ৯০। কাও-চিপ্, ৯১। কাও-চিপ্-বেজ্, ৯২। কাও-চিপ্-চজ্ (এবহাদি), ১০০। পাক্, ২০০। চজ্-পাক্, ৩০০। চান্-পাক্ (এবহাদি), ১০০০। বিং, ১১০০। বিং-পাক্, ১২০০। বিং-চজ্-পাক্, ১৩০০। বিং-চান্-পাক্ (এবহাদি)।

আহোমৰ ধৰ্মশাস্ত্ৰ

“লিত্” শাস্ত্ৰৰ (অৰ্থাৎ আহোমবিলাকৰ ধৰ্মশাস্ত্ৰৰ যন্ত্ৰে হ’লে “ভিজ্” প্ৰথম, “কাব” দ্বিতীয়, এই ক্ৰমেও লেখে। নবাব হ’লে “লুজ্” এক (১), “হোক” ছয় (৬), “হিজ্” এহেজাব (১০০০); “ব”ৰ ঠাইত “হ” উচ্চাৰণ হয়; এইযাত্ৰ ভেদ।

অক্ষৰালী নং ১

	ভোও	প্লাও	জি	মাও	চি	চেউ	চিলা	মুজ্	চান্	বাও	মিত্	কেও
কাপ্	১		৫১		৪১		৩১		২১		১১	
ডাপ্		২		৫২		৪২		৩২		২২		১২
বাই	১৩		৩		৫৩		৪৩		৩৩		২৩	
মুজ্		১৪		৪		৫৪		৪৪		৩৪		২৪
প্লেজ্	২৫		১৫		৫		৫৫		৪৫		৩৫	
কাত্		২৬		১৬		৬		৫৬		৪৬		৩৬
খুজ্	৩৭		২৭		১৭		৭		৫৭		৪৭	
কজ্		৩৮		২৮		১৮		৮		৫৮		৪৮
টাও	৪৯		৩৯		২৯		১৯		৯		৫৯	
কা		৫০		৪০		৩০		২০		১০		৬০

ওপৰত দিয়া ১নং অক্ষৰালীৰ “কাপ” আদি “কা” অন্ত প্ৰথম দহ লজ, আৰু “ভোও” আদি “কেও” অন্ত অন্ত ১২ লজ, এই ১২ লজতে আদিবে আদি, দ্বিতীয়ৰে দ্বিতীয় ক্ৰমে বিলাই দহবে পূৰ্ণ হ’লে, পুনৰ দহৰ আদি একাক্ষৰত, দ্বিতীয় দ্বাদশত,

ভূতীয় লজ বাবৰ আদিৰে যিলাই দেখিব লাগে। এই ক্ষেত্ৰে দেখিলে ১ কাপ্‌ভোও পুনৰ ৬০ বছৰৰ মূৰত পৰিবৰ্ত্তৈ, বাবৰ কাবৰ একান্তবিত্ত কৰি ৬ বাৰ দহ লজ লিখা হ'ব, ইয়াতে ৬০ পোতা বাব। হিন্দু শ'ক ৬০ৰে হ'বিলে যি শেষ অক্ষ (বাকী) থাকে, সেই অক্ষ তলৰ লেখত (২নং অক্ষাবলীত) চাই আহোম মতে বছৰৰ নাম বুজিব, (যেনে, হিন্দু শ'ক ১৭৫৫ক ৬০ৰে হ'বিলে, ২২ বাৰ গৈ বাকী থাকিল ১৫; তলৰ ২নং অক্ষাবলীত ১৫ অক্ষলৈ চালে তাৰ পোণে ১০ লজত দেখা যায় "প্লক্" আৰু ১২ লজত দেখি "চি"; গতিকে বুজিব লাগিব, ১৭৫৫ শ'কত আহোম মতে সেই বছৰক "প্লক্‌চি" বোলে। কিন্তু ১ বৈশাখৰণবা মুখ্য চান্দ্রে আঘোণৰ প্ৰথম দিনলৈকে কোনো কথা বটিলে, হিন্দু শ'কত এবছৰ বাঢ়ে, তাক কাটিলে আহোম লাল্লিৰে যিলাব।

অক্ষাবলী নং ২

	ভোও	প্লাও	জি	যাও	চি	চেউ	চিঙ্গা	মুত্	চান্	বাও	যিত্	কে
কাপ্	১১		১		৫১		৪১		৩১		২১	
ভাপ্		১২		২		৫২		৪২		৩২		২২
বাই	২৩		১৩		৬		৪৩		৪৩		৩৩	
মুজ্		২৪		১৪		৪		৪৪		৪৪		৩৪
প্লেক্	৩৫		২৫		১৫		৫		৫৫		৪৫	
কাত্		৩৬		২৬		১৬		৬		৫৬		৪৬
খুত্	৪৭		৩৭		২৭		১৭		৭		৫৭	
কজ্		৪৮		৩৮		২৮		১৮		৮		৫৮
টাও	৫৯		৪৯		৩৯		২৯		১৯		৯	
কা		৬০		৫০		৪০		৩০		২০		১০

ইংৰাজী শ'ক (চন) ৬০ৰে হ'বিলে যি শেষ অক্ষ (বাকী) থাকে, সেই অক্ষ তলৰ লেখত (৩নং অক্ষাবলীত) চাই আহোম মতে সেই বছৰৰ নাম বুজিব পাৰিব, (যেনে ইংৰাজী শ'ক ১৮৩২ক ৬০ৰে হ'বিলে, ৩০ বাৰ গৈ ৩২ বাকী থাকে। ৩নং অক্ষাবলীত চালে দেখিব ৩২ৰ পোণে ১০ লজত "বাই" আৰু ১২ লজত "জি" আছে। গতিকে বুজিব লাগিব, ইংৰাজী ১৮৩২ চনক আহোম মতে "বাইজি" বোলে।) কিন্তু মুখ্য

চান্দ্রে আহোমৰ প্ৰথম দিনৰপৰা ডিচেম্বৰ মাহৰ অন্তলৈকে কোনো কথা ঘটিলে ইংৰাজী
শঁক (চন) ১ বছৰ কৰ হয়। সেই ১ বছৰ যোগ দিলে লাগি শঁকৰে হিলিব।

অক্ষাংশী নং ৩

	ভোগ	প্লাও	দি	মাও	চি	চেউ	চিলা	মুত্	চান্	বাও	মিত্	কেও
কাপ্	৩০		২০		১০		৬০		৫০		৪০	
ডাণ্		৩১		২১		১১		৬১		৫১		৪১
বাই	৪২		৩২		২২		১২		৬২		৫২	
মুদ্		৪৩		৩৩		২৩		১৩		৬৩		৫৩
প্লেক্	৫৪		৪৪		৩৪		২৪		১৪		৬৪	
কাড্		৫৫		৪৫		৩৫		২৫		১৫		৬৫
মুত্	৬		৫৬		৪৬		৩৬		২৬		১৬	
কন্		৭		৫৭		৪৭		৩৭		২৭		১৭
টাও	১৮		৮		৫৮		৪৮		৩৮		২৮	
কা		১৯		৯		৫৯		৪৯		৩৯		২৯

আহোমবিলাকে ৪২০ শঁকৰপৰা লাগি গণে। ১১৫০ শঁকৰপৰা (১১৫০ চুকাকা
বজা নৌমাবলৈ অহাৰ পূৰ্বে শঁক) ৬৬০ বছৰ (খুনলুদ্, খুনলাই নামি অহাৰপৰা

আহোমৰ লাগি
৪২০ শঁকৰ পৰা

চুকাকা বজাৰ নৌমাবলৈ অহা সময়লৈকে) বাদ দিলে
৪২০ পোৰা যায়, অৰ্থাৎ ৪২০ শঁকত খুনলুদ্ আৰু
খুনলাই পৃথিবীলৈ নামি আহে, আৰু ভেটিয়াৰপৰা

আহোমৰ লাগি আৰম্ভ হয়।

ইংৰাজী চনৰ ১৩ এপ্ৰেল ইন্তক ৩১ ডিচেম্বৰতক ৭৮ বছৰ বাদ দিলে যোতাবেক

ইংৰাজী চন, হিলু

শঁকাক আৰু লাগি

শঁক পোৰা যায়; আৰু ১লা জানুৱাৰী ইন্তক ১২
এপ্ৰেল পৰ্য্যন্ত ৭৯ বছৰ বাদ দিলে যোতাবেক শঁক
পাব। যোতাবেক শঁকৰ ১লা বৈশাখ ইন্তক ১৮ পৌষ

পৰ্য্যন্ত ৭৮ বছৰ বাদ দিলে, ইংৰাজী চন পোৰা যায়, আৰু ১৯ পৌষ ইন্তক ৩০ চৈত্ৰ
পৰ্য্যন্ত ৭৯ বছৰ বাদ দিলে, ইংৰাজী চন পোৰা যায়।

বোতাবেক শকব ১লা বৈশাখ ইন্দ্ৰক ৩০ কাৰ্ত্তিক পৰ্য্যন্ত ৫৬১ অৰু বাদ দিলে আহোম সান্নিধ অৰু সংখ্যা পোৱা যাব; আৰু ১লা আষাঢ়বপৰা ৩০ চৈত্ৰতক ৫৬০ অৰু বাদ দিলে সেইদৰে আহোম সান্নিধ অৰু ত্যাগচিহ্না চোৱাব নিয়ম সংখ্যা পাব। ৪২০ শকবপৰা ১৮৩০ শকলৈকে ইয়াৰ ভিতৰত তিনিবুৰি বছৰীয়া “ত্যাগচিহ্না”

চোৱাব নিয়ম :— ১৮৩০ - ৪২০ ÷ ৬০

= ১৩৪০ ÷ ৬০

= ২২ ; বাকী থাকিল ২০

অৰ্থাৎ ৪২০ শকবপৰা ১৮৩০ শকলৈকে ২২টা “ত্যাগচিহ্না” অভিক্ৰান্ত হৈছে, আৰু ত্ৰয়োবিংশ “ত্যাগচিহ্না”ত ভৰি দিয়া ২০ বছৰ হ’ল।

আহোমৰ দিনত শিক্ষা-সাহিত্য-সঙ্গীত

আহোম বজাৰ ৰাজত্বৰ কালত আজিকালিৰ দৰে সাধাৰণ শিক্ষাৰ বিশেষ শৃংখলাবদ্ধ কোনো নিয়ম আছিল বুলি ক’ব নোৱাৰি। তেওঁলোকে লিখা-পঢ়া শিকাটো হেৰু জনাহে কৰিছিল বুলি জনা যায়। তেওঁলোক বিশেষকৈ বীৰোচিত আৰু আন আন সাহসিক কাৰ্যতহে আসক্ত আছিল। দেওধাই ৰাইলুং পণ্ডিতসকলে চাং পাতি তেওঁলোকৰ আৰু আন আন ডাঙ্গৰীয়া, বৰুৱা ফুকনৰ ল’ৰাক আহোমমতে শিক্ষা দিছিল; কিন্তু তেনেকুৱা চান্দৰ সংখ্যাও নিচেই ডাকৰ আছিল। ফুলেশ্বৰী বৰকুঁৱৰীয়ে “বৰ বজাৰ পঢ়াশালি” বুলি পঢ়াশালি এখন বংপুৰ নগৰত (বৰ্তমানৰ শিৱসাগৰ) পাতিছিল; তাৰ কাৰ্য্যও অতি পৰিপাটিকৈ চলিছিল, কিন্তু ৰাজেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত সেই পঢ়াশালি লুপ্তপ্ৰায় হ’ল। নগৰৰ ভিতৰত বিয়ৱাসকলৰ কাৰো ঘৰতে বা ওচৰতে “ছাত্ৰ-শালি” আছিল, কিন্তু তাৰ কোনোখনতে জন ২০ ছাত্ৰৰ অধিক নাছিল।

আহোমবিলাকে হিন্দুসমাজৰ ৰাজত লিখা-পঢ়া কৰাটো, বিশেষকৈ ব্ৰাহ্মণসকলৰহে সুকীয়া কৰ্ত্তব্য বুলি মানি লৈছিল। আৰু ওপৰত উল্লিখিত পঢ়াশালিবোৰতো প্ৰায় ব্ৰাহ্মণৰ ল’ৰাহে শিক্ষা পাইছিল। তথাপি ঠায়ে ঠায়ে কায়স্থ, কলিতা আৰু আন জাতৰ ল’ৰাৰো পঢ়িছিল। কাকতী আৰু ৰজিদ্দাৰৰ ল’ৰাসকলে ৰাষ্ট্ৰ-পিয়ল, অৰুবিজা শিক্ষা কৰিছিল। শিল্পবিজ্ঞা, প্ৰীতবিজ্ঞা, বাস্তৱিক আৰু বৃত্ত্য প্ৰভৃতিৰ শিক্ষা বিদ্বিষ্ট ঠাই ক’তো নাছিল। সেই বিষয়ত সেই সেই বিষয়ৰ ওজাবিলাকে ঘৰতে বা গাঁৱতে শিক্ষা দিছিল। বজাৰ ৰাজধানীত ৰাজে, যি যি ঠাইত হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰাৱৰ্ত্তাৰ

বেছি আছিল, সেই সেই ঠাইত সংক্ৰান্ত পঢ়োৱা টোল আছিল; তাত সংক্ৰান্ত শিক্ষাৰ বাহিৰেও, ধৰ্ম্ম সংক্ৰান্ত বিষয় শিক্ষা দিয়া হৈছিল; সংক্ৰান্ত টোল কোঠত সেনাপতিবিলাকে নিজ নিজ কোঠত সেনাবিলাকক বৰ্ণশিক্ষা দিছিল। সাধাৰণ শিক্ষাৰ অসুচল থকা স্বত্বেও সেই কালৰ মানুহবিলাক বৰ দক্ষ আৰু চোকা আছিল। আহোম বজাসকলৰ ভিতৰত নবহ ভাগেই বৰ শিক্ষিত নাছিল যদিও সেইসকলে বাজ-কাৰ্য্যত অসাধাৰণ আৰু আশাতীত নৈপুণ্য প্ৰকাশ কৰিছিল।

আজিকালি অনেকৰ এনেকুৱা ধাৰণা যে আহোম বজাসকলে অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ উন্নতিৰ অৰ্থে অলপো চেষ্টা কৰা নাছিল আৰু-বিশেষকৈ, সিসকলৰ বাজৰ কালত সঙ্গীতৰ কোনো চৰ্চা নহৈছিল। কিন্তু সেই ধাৰণা একেবাবে সঁচা নহয়। আহোম বজাসকলে অসমীয়া সাহিত্যৰ উন্নতি সাধিবলৈ যথেষ্ট পৰিমাণে চেষ্টা কৰিছিল আৰু নানা প্ৰকাৰে উৎসাহ দিছিল। আমাৰ দেশত আজিকালি যদিও বা সঙ্গীতৰ বিশেষ চৰ্চা নাই, আগৰ দিনত (অৰ্থাৎ আহোম ৰাজত্বৰ কালত) এই দেশত যে তাৰ বিশেষ চৰ্চা আছিল, অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত তাৰ প্ৰমাণ আছে। সেইবিলাক বহুলাই আলোচনা কৰা এই পুথিখনিৰ উদ্দেশ্য নহ'লেও, বাধ্য হৈ কিন্তু এই কথা ক'ব লাগিব যে যদিওবা আহোম বজাসকলৰ দিনত সাধাৰণ শিক্ষাৰ সিমান সুচল নাছিল, তথাপিও অসমীয়া ভাষা আহোম বজাসকলৰ ওচৰত বহু পৰিমাণে ঞ্ণী। আহোম বজাৰ দিনত এই অসমীয়া ভাষাই বজাৰবীয়া সহানুভূতি পাই আশাতীত ৰূপে শ্ৰীবৃদ্ধি সাধিব নোৱৰা হ'লে, হয়তো আজি আমাৰ ভাষাক এই অৱস্থাত নাপালোহেঁতেন। সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী আলোচনা কৰিলে দেখা যায় যে আগৰ দিনত দুই কৈদৰ বজাই অসমীয়া সাহিত্যক বিশেষৰূপে সহায় কৰিছিল। এক কোচৰ বজা নবনাৰায়ণ, আৰু আন হৈছে, বিশেষকৈ আহোম বজাসকলৰ ভিতৰত কন্নসিংহ আৰু শিৱসিংহ বৰ্গদেৱে।

কোচ বজাৰ পাছত আহোম বজাসকলে অসমীয়া সাহিত্যক আঙুৱাবলৈ আৰু এক হেঁচোক দিয়ে। কোচ বজাৰ দিনত বৈষ্ণৱ মাৰ্গক অৱলম্বন কৰি সাহিত্যৰ উন্নতি সাধিত হৈছিল, কিন্তু আহোম বজাসকলৰ দিনত শাক্ত মাৰ্গ অৱলম্বন কৰি, এই উন্নতি সাধিত হৈছিল। আহোম বজাসকলৰ দিনত আন আন বিষয়ত পুথি লিখা হ'লেও, বুৰঞ্জীবিলাক আৰু শক্তিবিষয়ৰ পুথিবিলাকেই আমাৰ ভাষাত এই বৃদ্ধি বহুমূলীয়া নিদৰ্শন। আহোম বজাসকলৰ ভিতৰত মহাৰাজ জয়ধ্বজ সিংহ, পদাধিপ সিংহ, বাজেশ্বৰ সিংহ, কমলেশ্বৰ সিংহ আদি বজাসকলেও অসমীয়া ভাষাত অনেক পুথি ৰচনা কৰাইছিল, কিন্তু সকলোতকৈ কন্নসিংহ আৰু শিৱসিংহ মহাৰাজেই অসমীয়া সাহিত্যৰ বিশেষ উন্নতি সাধন কৰে। এই দুজন বজাৰ দিনতেই অসমীয়া গীতে আকৌ এবাৰ আগ

বল পায়, আৰু তেতিয়াই আৰ্য্য দেশত “পাথোৰাজ” আদি অনেক নতুন সঙ্গীত যন্ত্ৰ সোমায়, আৰু সঙ্গীতবিদ্যাব অনেক উন্নতি হয়।

জয়ধ্বজ সিংহ বৰ্গদেৱেই প্ৰথমে প্ৰকাশ্য ৰূপে হিন্দু ধৰ্ম্মত দীক্ষিত হয়। তেওঁ এগৰাকী সাহিত্যানুবাগী বজা আছিল, আৰু কেইবাখনি পুৰাণৰ অসমীয়া পন্থাৰ কবাইছিল। আৰু নিজেও “পদ্মপুৰাণ”ৰ কোনো এক অংশৰ পদ কৰিছিল বুলি জনা যায়।

বৰ্গদেৱ গদাধৰ সিংহৰ দিনত বামচন্দ্ৰ বৰপাত্ৰ ডাঙৰীয়াই “মণিকুট” নামে এক পুথি ৰচনা কৰে। মণিকুট বুলিলে কামৰূপৰ হাজোৰ প্ৰসিদ্ধ দেৱালয় “মাধৱ দেৱালয়”কে বুজায়। এই বিষয়ে “যোগিনীতন্ত্ৰ” আদি পুথিয়েই প্ৰকৃষ্ট প্ৰমাণ। হাজোৰ “মাধৱ দেৱালয়”ৰ বিষয় লৈয়েই বৰপাত্ৰ ডাঙৰীয়াই এই পুথিখনি লিখে। আহোম ডাঙৰীয়া

গদাধৰ সিংহৰ দিনত সকলোৰে যে আগৰ কালত সাহিত্য সেৱা কৰি, অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিৰ অৰ্থে চেষ্টা কৰিছিল, এই পুথিখনিৰপৰা তাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায়। ডাঙৰীয়াই ১৬০৮ শকত “যোগিনীতন্ত্ৰ” চাই এই পুথিখনি লিখে। এই বিষয়ে পুথিখনিৰ এঠাইত তেওঁ এইদৰে লিখিছে—

“সৌম্যবপীঠৰ গড়গ্ৰাম নাম যাব।
সেহি স্থানে থাকি মই ৰচিলো পন্থাৰ।
নামত “যোগিনীতন্ত্ৰ” মহেশ্বৰ বাণী।
পৰম সাদৰে যাক শুনিলা পৌসানী।
আৰ এক কথা কওঁ শুনিও সম্প্ৰতি।
যি কালত পুস্তক ভৈলন্ত সমাপতি।
বসুগুণ প্ৰথমে মিলিলা যেনে আছে।
তাৰ বায় পাশে মহা আকাশ প্ৰকাশে।
তাৰ পাছে ঋতুসৰ যাব কালক্ৰমে।
তাৰ অনন্তৰে অক চলে শশী সৰে।
ক্ৰমে চলি যাত ইটো কৰি বায়গতি।
এহি ভাবে জানিবাহা অকৰ বৃত্ততি।”

গীত ৰচনাতে ডাঙৰীয়াৰ হাত আছিল। পুথিখনিৰ শেহত ভক্তি-গীত বুলি তেখেতে চাৰিটি গীত দিছে। নতুন ৰূপে তাৰে এটি উললত দিয়া গ’ল:—

বাগ—বঙলা কাকি

“নমো হৰবদনাৰে।

পলে শোভে যন্ত্ৰিৰ মালা।

পদা—“কোহো কবে শৰ্ম পদ শৰ্মৰ কলা।

পুস্তক ধৰিহা হাতে আৰু অক্ষমালা।

ভকত বৰদৰাষী তুমি ভাপহাৰী।

যণিকুটে দ্বিত্ব যধুসূদন সুধাবী।

কোটি জনম কৃত বত পাপচয়।

ভব সুখ দৰশনে সবে দূৰ হয়।

হয়গ্ৰীৱ কপী প্ৰভু। তুমি হুখহাৰী।

কহে বামদাসে তুৰা চৰণ ভিখাৰী।”

পুৰিখনিৰ ভিতৰত ডাকবীয়াই তেখেতৰ পূৰ্বপুৰুষকলৰ যিকৈবি চিনাকি দিছে,
সি বৰ উপযোগী আৰু ঐতিহাসিক সত্য। তেখেতে লিখিছে :—

“কেন্দুগুৰি নামে গ্ৰাম।

শস্যে যন্তে অনুপায়।

বহে নদী অবিশ্ৰাম।

দিলিহ যাহাব নাম।

ভাব ভীবে কবি বৰ	আছিলন্ত পাত্ৰবৰ।
যুদ্ধত যাহাব মন।	অবিকূল বিমৰ্দ্দন।
বত সংগ্ৰামত জয়।	অতাপি যশস্তা কয়।
কৰতোৰা নদী কাছে।	অতাপি পুখুৰী আছে।
যাক ব্ৰহ্মপুত্ৰ বৰ।	দিল। কবি দয়াকৰ।
তীৰ্থ ৰাজ মহামানী	নাগকণা দিলা আনি।
দেউৰো প্ৰসাদ পাই।	অবনত কবি কায়।
সেৱা কবিলন্ত পৰি।	পাশক আসিলা লৰি।
ই কথা বিন্ময় হুই।	জান। ইটো সত্য হুই।
তেন্তে যোব আদি মূল।	বংশধৰ কমল ফুল।
তাহাব সম্ভতি ধাৰ।	চলি আছে পৰম্পৰ।
বৰপাত্ৰ নাম লৈল।	অনেক পুৰুষ গৈল।
অধিকাৰী পদ পাই।	গৈলা লোক প্ৰবৰ্ত্তাই।
সেহিবংশে ভৈলো জাত।	বায়চন্দ্ৰ নামে খ্যাত।
বৰপাত্ৰ নাম ধৰি।	... ..।”

পুৰিখনিৰ পদ বচনাত উপহাস আৰু উপহাস এই দুইবোৰ সুমিলন আৰু সংযোজন,
ভাবৰ গভীৰতা আৰু ক্ৰতিমাধুৰ্য্য ইত্যাদিয়ে এইটো অতি সহজে ঠাৱৰ হয় যে লিখক

ডাঙৰীয়া গৰাকী এখন ধাৰ্মিক আৰু অসমীয়া আৰু সংস্কৃত ভাষাতো সুবিজ্ঞ পণ্ডিত আছিল। তেখেতে এটাইত লিখিছে :—

“পদ হস্তে লভে ক্ষম্য পদ্মপুচ্চয়।
পদক নলয়ে ডাব, পুশক পিচ্চয়।
সবোবৰ হস্তে এই চূড়ান্তক পায়।
কৃষ্ণকথা পদ্মসৰ যই পদ প্রায়।”

আৰু আন এটাইত লিখিছে :—

“সংসাৰ অবণা কাছে।	দেহ গৃহ নিৰ্ম্মি আছে।
মোহ বজনীক পায়।	কাল চোব ধাৰা যায়।
নব গোটা সিদ্ধি পাই।	সেহি হবে পশে যায়।
ধৈৰ্য্য-বিস্ত লৈয়া পাছে।	কৌতুক কবিতা নাচে।
জ্ঞান-খড়গ হাতে ধৰি।	বৈরাগ্য চাকন কৰি।
বধৰ্ম্ম-কবচ গাৰে।	পিচ্ছিন্নোক দৃঢ়তাৰে।
বিবেক চক্ষুক মেলি।	জাগি থাকি নিদ্রা হেলি।
এহিমতে ধৈৰ্য্য-বিস্ত।	বাখিওক প্রতিভিত।
পাছে সেহি বিস্ত নিয়া।	যাধৰৰ পাৰে দিয়া।” —(ইত্যাদি)।

কেনে চমৎকাৰ বচনা কৌশল ! কেনে সুন্দৰ উপমা ! কেনে সন্তোষপূৰ্ণ আধ্যাত্মিক ভাবৰ সমাবেশ ! ইয়াৰপৰা বেছকৈ বুজিব পাৰি যে আহোম বজাসকলৰ দিনত অসমীয়া সাহিত্যই উন্নতিৰ পথত অনেক আগুৱাব পাবিছিল। আহোম বজাসকলে অনেক বুদ্ধি-বিধান দি, পণ্ডিত-ব্রাহ্মণাদিক সাহিত্য চৰ্চা কৰিবলৈ উৎসাহ দিয়াৰ বহুত প্রমাণ পোৱা যায়।

বৰ্গদেৱ কল্পসিংহও অতি বিদ্যোৎসাহী বজা আছিল ; আৰু তেওঁ নিজেও গীত বচনা কৰিছিল। তেওঁৰ দিনতে প্রথম “ৰাজকবি” বিষয়ৰ সৃজন হয়, আৰু সেই ৰাজকবিৰ বাৰাও অনেক গীত বচনা কৰাইছিল। কোনো কোনো বিদেশী মানুহে অসমৰ প্রভুত্বৰ বিষয়ে লিখিবলৈ গৈ, মহাৰাজা কল্পসিংহ বৰ্গদেৱ নিবন্ধৰ লোক আছিল বুলি সিদ্ধান্ত কৰিছে, কিন্তু তেওঁ বচনা কৰা গীত দেখিলেই, তেওঁবিলাকৰ সিদ্ধান্ত কিমান অসঙ্গত, তাক সহজে অনুমান কৰিব পাৰি। তেখেতে বচনা কৰা গীত এটি তলত নমুনা-ৰূপে দিয়া গ’ল :—

(মহাৰাজ কল্পসিংহ ৰচিত)

বাৰ্ণ—পাঁজাৰ

“আইলকে সৌন্দৰী প্রসন্ন যন।
পুণিয়াৰ নীলকমল অলস যন।

নিবন্ধ কিবিলি গাৰে অমুলা বসন ।
 কৰ্ণে কুণ্ডল শোভে কৰ্ণে কৰ্ণাভৰণ ।
 দশ ভুজ দশ অস্ত্র ধৰিছা সঘনে ।
 কটিত কিছিনি বাজে হেমপুৰ চৰণে ।
 কপৰ উপমা দিব পাবে কোন জনে ।
 নৰি গোবী পাৰে কদ্রসিংহ নৃপ ভনে ॥”

মালক

বাঞ্ছি বোহে বাৰিও চৰণ তলে ।
 অস্তকালে গতি তব পদবজ মূলে ।
 পূজা ভূজিতে আইলা মোৰ ঘৰে ।
 কি দিয়া ভূমি গৌসানী চৰণ ভোৰে ॥
 হরোক প্রসন্ন স্বাতা দেহ পদ ছাঁয়া
 ই বাব ভবাও মোকে দেবী দেবী মহামায়া ॥
 নিজ গুণে তুই হুৱা পূজা ল দাসব ।
 মিনতি কৰিছে কদ্রসিংহ নৃপবৰ ॥”

মহাবাজা কদ্রসিংহ স্বৰ্গদেৱে কবিবাজ চক্ৰবৰ্তী নামে এগৰাকী ব্রাহ্মণ পণ্ডিতক “বাজকবি” উপাধিৰে ভূষিত কৰিছিল। সেই বাজকবিৰ দ্বাৰাও স্বৰ্গদেৱে ভালেমান গীত বচনা কৰাইছিল। কবিবাজ চক্ৰবৰ্তীয়ে বচনা কৰা গীত এটিও নমুনা স্বৰূপে দিয়া গ’ল—

বাগ—গুজৰ

“অমল হৃদয়সিহ বৈষ্ণৱ জালম্ ।
 মূললিত তমু মুখবিত্ত কবতালম্ ॥
 নৃত্যতি গায়তি হৰিভণ নামম্ ।
 কলিত ললিত তম ভুলসীমালম্ ॥
 চিত্তরদচ্যুত যথিল সুপালম্ ।
 হৰিবনবভল সুপুলক শৰীবম্ ।
 প্রেম সজল লোচনযতি ধীৰম্ ।
 হৰিপদ বন্দন সুখৰ ভাষম্ ॥

অমৃতসুধুৰ যুহু পতীৰ বাবম্ ।
 মাধব নাম প্রক্তি বৰিভেন ।
 পুব্ব দিয় দিয় যতি ললিভেন ।
 বিনশদাশ্বীৰ কৃত হবি সেৰ ।
 ভূশযতি কল্পসিং নৰদেব ।
 ত্ৰীকবিবাক বিজবব বচিতম্ ।
 সুখ যুত, নিখিল মিদং হবি চবিতম্ ॥”

বৰ্গদেব কল্পসিং মহাবাজাৰ দৰেই তেখেতৰ পুতেক শিৱসিংহ মহাবাজে। এগৰাকী
 বিছোংসাহো আৰু সজীতপ্ৰিয় বজা আছিল। তেখেতেও নিজে অনেক গীত বচনা
 কৰিছিল, আৰু আন আন পণ্ডিতাদিৰ হতুৰাও অনেক
 পুথি আৰু গীত বচনা কৰাইছিল। নমুনা স্বৰূপে তেখেতৰ
 নিজৰ বচিত গীত এটি, আৰু গোপালচন্দ্ৰ নামে আন এগৰাকী মামুহৰ দ্বাৰাই বচনা
 কৰোৱা আন এটি গীত তলত দিয়া গ’ল :—

(মহাবাজ শিৱসিংহ বচিত)

বাগ—দেৱ গাজাৰ

“শাবদ পূৰ্ণিমা হিমকব বদনী
 চঞ্চল নীল নলিনী দল নন্ননী ।
 চঞ্চল লোচনে কাজল বজ্জি ।
 ভাবুক মনে কুটিলতৰ ভক্তি ।
 প্রান্তকদিভ ববি সিৰ কাতি ।
 সজল মুকুতাফল দশন পাতি ।
 সজল জলদ ইব কুণ্ডল জালে ।
 পৰিমল শোভিত হালতি হালে ।
 যুগবদ কুহুৰ চৰ্চিত দেহা ।
 তবল বনাস্তব দামিনী দেহা ।
 ত্ৰীকল বিকলিত কুচ যুগ লোলে ।
 মত্ত দ্বিবদ প্রক্তি অভিশয় দেহলে ।
 ৰাজা শিৱসিংহ ইহ বস ভবিতম্ ।
 বদনী শিবোমদি ৰাধা চবিতম্ ।

(গোপালচন্দ্ৰ বচিত্ত)

বাগ—সাবেজ

“কঙ্গসিংহ তহুজ কঙ্গ অৰতাৰি।

হে তুঁ ববন দণ্ড সন্ধে শৈল এচণ্ড

সমবে সত্ৰৰ শুভকাৰী।

গজ বাজী বাত্ৰভাণ্ড অনুপম প্রজাখণ্ড

ছত্ৰ, দণ্ড, ধীব বব হিব।

নবকপে নবেশ্বৰ ধৰ্মকণ কলেবৰ

বীৰ কণ বিজয় শবীৰ।

এচুব জলদ ঠায় পুত্ৰঘর অনুপাম

মুৰতি মধুব মনোহাৰী।

বচন অমৃত বাণী বিকশিত সৌদামিনী

চাহিলে চমকে কণ হেৰি ;

তমু অতি নিৰমল কণবজ টল-টল

সায়বাজে সন্তত বিহাৰী।

নিবেধিত সদানন্দ গায়ে গোপালচন্দ্ৰ

সন্ত সুজন হিতকাৰী।”

বাজেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱ এগৰাকী বিশোৎসাহী বজা আছিল। তেখেতে নিজেও
বাজেশ্বৰ সিংহৰ দিনত এখন “কীচক বধ” নাটক বচনা কৰিছিল আৰু সেই
কাৰণে তেখেতক “কবি-চুড়ামণি” উপাধিৰে ভূষিত
কৰাও হৈছিল। তেখেতৰ তৃতীয়জন পুত্ৰ বাজেশ্বৰ
গোঁহাইদেও আৰু তেওঁৰ প্ৰিয়তমা পত্নী প্ৰেমদা
গাভৰুৱে কবিশেষৰ ভট্টাচাৰ্য্য নামে এজন ব্ৰাহ্মণৰ
হাৰা “হৰিবংশ”ৰ অসমীয়া পদ বচনা কৰোৱাইছিল।

সেই পুথিখনিত এম্বকাৰে এইদৰে লিখিছে :—

“কৌবৰ বাজাব ভাৰ্য্যা পুবেশ্বৰী নাম।

আবাধিলা মাধৱক হুৱা পুত্ৰকাৰ।

তুউ হুৱা মাধৱে ভাহাক দিলা বব।

হৈবেক পুত্ৰক ভোব ইন্দ্ৰৰ বীৰ্য্যব।

কৃষ্ণৰ আদেশে ইন্দ্ৰপুত্ৰ উপজাইলা।

বৰ্গনাবায়ণ নাম ভাব নাম থৈলা।

পূৰ্ব দিশে বাজা ভৈল্য নেই দিন ধৰি।
 ইল্লৰ এলাদে পাই দেশ ঘোণাত্তৰি।
 নেহি বংশে বাজেদ্বৰ সিংহ নৰপতি।
 খাভ দাতা শিউ নিউ বিটো শুদ্ধমতি।
 এতাপ একাশে কীৰ্ত্তি নীতি অতিশয়।
 দানী দানী মহাজানী নৱৰ জয়য়।
 ভাহান তনয় বজ্জেশ্বৰ শুদ্ধমতি।
 গুণীগণ যথো শ্ৰেষ্ঠ বিপুল শক্তি।
 পিতৃ-মাতৃ গুৰু ইউ দেৱতা ভকত।
 আপোনো চতুৰ সৰ্ব শাস্ত্ৰত পাৰ্গত।
 ভান পত্নী প্ৰেমা নায়ক নোনীতা।
 সৰ্ব গুণবতী বেন ক্ৰমত হুহিতা।
 কৃষ্ণৰ চৰণে ভক্তি কৰে সৰ্বক্ষণ।
 সপত্নীগণৰ যথো বোহিনী বেহেম।
 ভাসদ্বাৰ আজা হুতা মালা শিবে ধৰি।
 শ্ৰীকবিশেষৰ ভট্টাচাৰ্য্য বিজ হৰি।
 ভায়াবন্ধে নিবন্ধিলা হৰিবংশ পদ।
 শুনা নিশব্দে শুদ্ধ বৃদ্ধ সভাসদ।
 সামন্তৰ কৃত বুলি নধৰিবা দোষ।
 হৰি কথায়তে কৰা চিন্তক সন্তোষ।”

মহাৰাজা কল্পসিংহ বৰ্গদেৱ আৰু তেওঁৰ দুই পুতেক শিৱসিংহ আৰু বাজেদ্বৰ সিংহ, এই তিনি গৰাকী যে কেৱল আহোমৰ প্ৰধান বজা আছিল, তেনে নহয়, তেওঁবিলাক চণ্ডীৰ অসমীয়া পদ ভিবিওজন্য প্ৰধান কবিও আছিল। তেওঁবিলাকে অসমীয়া ভাষাত অনেক কবিতা-পূৰ্ণ গীত বচনা কৰি (আৰু আনৰ দ্বাৰাও কৰাই) থৈ গৈছে। মহাৰাজা বাজেদ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত কচিনাথ কন্দলিয়ে “চণ্ডী”ৰ অসমীয়া পদ কৰে।

ভাব এঠাইত তেওঁ এইদৰে লিখিছে :—

“বাসৱ বংশত জাত কল্পসিংহ নামে খ্যাত
 সৌম্যৰ পীঠৰ অধিপতি।

কামৰূপ অধিকাৰী হুৰ্জ্জয়ৰ দণ্ডধাৰী
 পদাধৰ সিংহৰ নন্দতি।

কহাবী জয়ন্তাপুৰ   ছিনি গৰু কবি চুব
 জুয়ে বজা নিলা বন্দী কবি ।
 বলে বীৰ্য্যে কপে গুণে   দানে মানে কলা জানে
 একো কপে বাব নাহি লবি ।
 বদপুৰ নামে এক   তেখে পুৰ কবিলেক
 ধানিলেক তৈতে বিপ্লব ।
 নানা স্থান হতে নিয়া   বৃত্তি বিধানক দিয়া
 ধানিলেক অনেক ব্রাহ্মণ ।
 সিঠাৰতে বিপ্লব   নানা গুণে গুণাকৰ
 ভৈলা কৃষ্ণাচাৰ্য্য শুদ্ধমতি ।
 তান পুত্ৰ কচিনাথ   দুৰ্গাক সেবিয়া মাথ
 ‘চতীপদ’ বচিলা সন্ততি ।” ইত্যাদি ।

আহোম বজালকলে যে কেৱল সংস্কৃতৰপৰাই অসমীয়া পদ কবাইছিল, এবে নহয় ।
 কমলেশ্বৰ সিংহৰ দিনত   বৰ্গদেৱ কমলেশ্বৰৰ সিংহৰ দিনত ৰাজমন্ত্ৰী পূৰ্ণানন্দ
 তুলসীদাসৰ বামায়ণৰ   বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াই শ্ৰীকান্ত সূৰ্য্যবিপ্লব দাবাই
 অসমীয়া পলাব   তুলসীদাসী হিন্দী বায়ানগৰো অসমীয়া পদ কবাইছিল ।
 তাত লিখকে লেখিছে :-

“জয়তি কমলেশ্বৰ সিংহ মহাৰাজ ।
 বাব কীৰ্ত্তি ইন্দু বাজে পৃথিৱীৰ মাছ ॥ ২৪ ॥
 গহীন গভীৰ আতি সুকুমাৰ’তম ।
 জৱমুগ প্ৰকাশন যেন কাম ধনু ।
 নীল আকৃষিত কেশ গোঁবৰ্ণ কায় ।
 ভুষণে মণ্ডিত যেন মহেন্দ্ৰ পৰায় ।
 প্ৰবন্ধে দিগ্ৰিহে যেন কনকৰ ছবি ।
 মধ্যাহ্ন কালত যেন প্ৰকাশিত বৰি ।
 বদনে বিবাহে অতি মন্থ মন্থ হাস ।
 বক্ত কুসুমৰ সম অথব প্ৰকাশ ।
 জলদ গভীৰ ধ্বনি বাক্যাহুত বৃষ্টি ।
 আশাত্য চাতকে বাকিত বাকে উৰ্দ্ধমুষ্টি ।
 সিংহবহু কটি আতি বহল ছদয় ।
 দৰশন কামিনীৰ মনক য়োহয় ।

যাব সদা ভক্তি আছে শুক চৰণত ।
 বিবিধ বিভাভ বুদ্ধি হুৱাহে পাৰ্গত ॥
 কল্পতক বৃক্ষসম নাহি বিড়ম্বন ।
 ধৰ্মী ভিকী সমন্তক কবন্ত পূৰণ ॥
 যাব পাদপদ্ম সেবি বত ৰাজাগণ ।
 আনন্দ বসন্ত যজি থাকে সৰ্বক্ষণ ॥
 নানা নীতি বহু গণে বিভূষিত কাম ।
 কিৰণ সহিতে যেন চন্দ্ৰমা পৰাম ॥
 তান মহামন্ত্ৰী পূৰ্ণানন্দ মহাবীৰ ।
 বুঢ়াগোহাঁই পাত্ৰহিত পৰম সুখিৰ ॥
 মহামন্ত্ৰী কুলে জন্মি প্ৰবীণতা ভৈল ।
 ৰাজমন্ত্ৰী হুৱা ভেহে প্ৰকাশিলা বৈল ॥
 অগাধ জলন্ত যথ নৌকা বিতোপন ।
 যেন কোনো সুবুদ্ধে কবিলা উত্তাৰণ ॥
 যেন মতে ভগ্নৰাজ্য কবিলা বিচাৰ ।
 বুদ্ধিবলে ইটো দেশ কবিলা উদ্ধাৰ ॥
 পুৰুষ উত্তম বৰ গুণৰ সাগৰ ।
 বজ্জয় সবাবে চিত্ত কবিলা বিচাৰ ॥
 নাহিকন্ত তান সম গুণ ভজনত ।
 নকৰন্ত ক্ৰোধ আতি সদায়ে মনত ॥
 নকৰে নিৰাশা মন লোক সমন্তৰ ।
 লাৰণ্য শৰীৰ চাক বচন মধুৰ ॥
 যাব যশৰাশি সুখ দেশ দেশান্তৰি ।
 আনন্দ লভিলা আছে তাক পান কৰি ॥ ৬০ ॥

* * * *

এহিমতে প্ৰকাশন্ত মহামন্ত্ৰী বাই ।
 ক্ৰান্ত বিবেচনা কৰি তিনি পথ চাই ॥ ৬১ ॥
 ভক্ততো উত্তম বাৰ চৰণৰ দাস ।
 ভুলসীদাস নামে যে জগতে প্ৰকাশ ॥
 পশ্চিমা ভাৱায়ে সিটো প্ৰহু ৰাৱায়ণ ।
 পদবন্ধে শিবজিলো কবিলা বন্দন ॥ ১২ ॥

* * * *

ଆହୋରଥ ଦିବ

କହନ୍ ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ନୂର୍ଦ୍ଦା ବିଶ୍ରେ ବାସ ହବି—

ବିବନ୍ଧବେ ବସେ ଡାକି ବୋଲ। ବାସ ହବି । ୧୮୨୭ ।”

“ତୁମିଓକ ବୁଢ଼ଲୋକ   ବିନ୍ଦା ହୁଲିବା ଯୋକ
 ଇଟୋ କୁଞ୍ଜ ଘୋହୋ ଅବିକାବୀ ।

ବୁଢ଼ାମୋହାଁଇ ସନ୍ତୋଷ   ପୂର୍ଣ୍ଣାବନ୍ଧ ବାସ ବାସ
 ବହାନ୍ତୀ ବଂଶେ ଜନ୍ମ ହବି ।

ବାସ୍ୟ ଡକତ ଆଡ଼ି   କାବନ୍ତ ବାବନ୍ତ ବୀଡ଼ି
 ଡମ୍ବି ହାବୀ ଅତି ଶିଢ଼ାଚାବୀ ।

ସିଦ୍ଧମସ ଆଚେଷତ   ନିସନ୍ଦିଲୋ ମହ ସତ
 ବାଢ଼ ଅର୍ଥ ବିଚାବି ବିଚାବି ।”

বজাৰ দিনত সামাজিক আচৰণ

আহোম বজাৰকালৰ দিনত ওখ খাপৰ বিষয়া আৰু সাধাৰণ ভৰপৰ মানুহ, উচ্চ জাতৰ আৰু নীচ জাতৰ মানুহৰ ভিতৰত ভেদাভেদ বৰ চানকৈ পালন কৰা হৈছিল। ওখ শ্ৰেণীৰ বিষয়ালকলত বাজে আন কোনেও পন্নজাব, খবৰ বা পাছকা আৰু দোলা ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰিছিল। পিছলৈ আহোম ৰাজত্বৰ শেহ ছোৱাত, চন্দ্ৰকান্ত সিংহ আৰু পুৰুষৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত দোলা ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা অনুগ্ৰহটি এহেতাব টকাৰে কিনি ল'ব পৰা হৈছিল, কিন্তু সেই বুলিও তেনে অনুগ্ৰহ নীচ জাতিৰ ভিতৰত কেতিয়াও দিয়া নহৈছিল। সাধাৰণ মানুহে বাওঁ কাছত চেলেং বা খনিয়া কাপোৰ ল'ব পাৰিছিল; ভাল ভৰপৰ মানুহে যাত্ৰ সোঁহাতে লৈছিল। সাধাৰণ মানুহে পকীঘৰ বা ঘুৰুৱা টুপেৰে ঘৰ সাজিব নোৱাৰিছিল; এনেকি বজাৰ বাহিৰে, কোনো ডাঙ্গৰীয়াৰেই বা আন কোনো বিষয়াৰেই ছুই-টুপীয়া ঘৰ নাছিল। তিনিজন ডাঙ্গৰীয়া, বৰবৰুৱা, বৰফুকন আৰু দাঁতিয়লীয়া গোহাঁই কেইজনৰ ঘৰত এটাকৈ যথোন টুপ আছিল, যেলখোৱা বজা আৰু যেলখোৱা গোহাঁই কেইজনৰ ঘৰবোৰেই ক্ৰম। তাত বাজে সাধাৰণ ভৰপৰ বিষয়াৰ ঘৰত টুপ একেবাৰেই নাছিল।

বৰ্গদেৱৰ বাহিৰে ভৰিৰ কলাফুল চকাকৈ আনে চুবিয়া পিছিৰ নাপান্ন; ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ আৰু ওখ ভৰপৰ বিষয়ালকলৰ চুবিয়াই যথোন আঠু চাকিছিল, আনৰ হ'লে চুবিয়া আঠুৰ ওপৰতে থকাৰ নিয়ম আছিল। হজুৰা, কাঁড়ী-পাইকৰ ল'ৰাবিলাকে ডেকাহৈহে চুবিয়া পিছিছিল; কিয়নো চুবিয়া পিছিলেই নিইতু পাইকৰ পোৱা ৰূপে পৰিগণিত হৈছিল; আৰু সেই অনুক্ৰমেই বজাৰ কৰ আৰু পাইকৰ খাটনি খাটি দিব লগা হৈছিল।

সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ মানুহে দীঘল চুলি পাহৰাৰি নোৱাৰিছিল। আৰু কোনো কোনো জাতিৰ মানুহৰ গাত চিত্ৰ বা শ্ৰেণীবোধক কিছুমান আঁক দিয়া হৈছিল। কেইজনমান নিৰ্দিষ্ট বিষয়াই যথোন বৰজাপি, হুঁসিৰাপি, সৰুদেৱা জাপি, দোলা

জাপি আৰু দোলা

ইত্যাদি ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিছিল। দোলা কেইবাবিধৰো আছিল, যেনে—(১) কেকোবা দোলা, (২) পৰ্হি দোলা

(৩) পৰ্হি চাকি), (৩) গাতক দোলা (লোৰ চেকৰ সলোৱা দোলা, ইয়াক কোনোৱে "ঠেঁই-তলা দোলা" বুলিও কয়) আৰু (৪) কাঠৰ চুবিয়া (যাক আজিকালি "চুবিয়া দোলা" বোলে)। ইয়াৰ বাহিৰেও (৫) বাটলা নামে এবিধ চাকিচুৰীয়া দোলা আছে-

ডাক গোসাঁই-মহন্তসকলে মাধোন ব্যৱহাৰ কৰে। এই দোলা কেইবিধৰ ভিতৰৰ প্ৰথম হুবিধ, অৰ্থাৎ কেঁকোবা দোলা আৰু পৰি দোলা, প্ৰায় লুপ্ত হৈছে বুলি ধৰিব পাৰি; যদিও কোৱা প্ৰাচীন ডা-ডাকবীয়া আৰু ওখ ভৰণৰ বিষয়াৰ নাতি-পুতিৰ বৰত ডাৰ চিন মাত্ৰ পোৱা যায়। এই দোলা কেইবিধ ব্যৱহাৰ কৰাতো মৰ্যাদাৰ ডাৰতহা আছিল। (এই সম্পৰ্কে “বজা আৰু বিষয়াসকলৰ মান-মৰ্যাদা” প্ৰবন্ধ পঢ়ি চাওক।)

নগৰৰ ভিতৰত যেনে সেৱে জাপি ল'ব কিম্বা দোলাত উঠিব নোৱাৰিছিল। পদাৰ্থসকলৰ সংখ্যাও নিৰ্দিষ্ট আছিল। হাতী আৰু ঘোঁৰাত উঠিবলৈ হ'লে বজাৰ অনুমতি ল'ব লাগিছিল। ফুল পিছা, ফুলৰ মালা আৰু চাকি পিছাও মৰ্যাদাৰ ডাৰতহাৰ পৰিচাৰক আছিল; যুঁতী, মালতী প্ৰভৃতি ফুলৰ চাকি আটাৱে পিছিব নোৱাৰিছিল। সজাধিকাৰ হ'লেহে খাটলাত উঠিব পাৰে; কেইজনমান নিৰ্দিষ্ট ডেকা অধিকাৰ মাধোন নগৰত ঘোঁৰাত উঠিব পাৰিছিল। সাধাৰণ মানুহে গায়ন-বায়ন পোৱাই বৰসহাৰ কৰিবলৈ হ'লে, বজাৰ বিনামূল্যত কৰিব নোৱাৰিছিল। অলঙ্কাৰ পিছাৰ বিষয়েও ডাৰতহা আছিল। ওখ শ্ৰেণীৰ বিষয়াৰ ঘৰৰ মানুহে মাত্ৰ সোণৰ আৰু ভাল অলঙ্কাৰ পিছিব পাৰিছিল; সাধাৰণ মানুহে কাঁহ, শিলল, জাংফাই আৰু কোনো কোনো ঘৰেহে ৰূপৰ অলঙ্কাৰ পিছিছিল। সাধাৰণৰ ভিতৰত, সোণৰ থুবিয়া আৰু সোণৰ কেঁকৰ প্ৰচলন নাছিল, তেতিয়াৰ কালত সিবিলাকৰ তিবোতাবিলাকে ৰূপৰ কাঁবিয়া পিছিছিল; বৰ্গদেৱৰ গা-চোৱা সিগিৰী, খাটনিয়াৰ, এনেবিলাকেহে সোণৰ কাঁবিয়া, সোণ খটোৱা ৰূপৰ খাক, এনে অলঙ্কাৰ ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিছিল। বজা আৰু আন আন বিষয়াসকলৰ বৰত বহিবলৈ আসন পোৱাও মৰ্যাদা অনুসৰিহে আছিল। ব্ৰাহ্মণসকল হিন্দুতে দেশৰ ভিতৰত সৰ্ব্বোচ্চ জাতি; কিন্তু সেই বুলি তেওঁলোকে সৰ্ব্বোচ্চ আসন বাপাইছিল। সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ বিলতীয়া, বা তলতীয়া বিষয়-খোৱা বায়ুণসকলে ওপৰ শ্ৰেণীৰ আহোম আৰু শূদ্ৰৰ বিষয়াসকলৰ আগত মাটিতহে বহিছিল। বজাৰ বজহ আৰু ডা-ডাকবীয়াসকলৰ বংশৰ মানুহেও বিষয় অনুসৰি শূদ্ৰাদি ওপৰ খাপৰ বিষয়াসকলৰ ওচৰত মান-আসনতহে বহিব পাৰিছিল। হোৱা বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীয়াৰ পুতেক হাতীবকৰা হৈ, হাতীবকৰাৰ মানমৰ্যাদাহে পাব পাৰিছিল, বুঢ়াগোহাঁইৰ ঘৰৰ মান-মৰ্যাদাত তেওঁৰ কোনো স্বত্ব নাছিল। বৰ্তমান যুগত কিন্তু বুঢ়াগোহাঁইৰ দূৰৰ বদহৰ মানুহে দোলাবীয়া বকৰা, মাঙবৈছা ফুকন, এনেবিলাক বিষয়-খোৱা মানুহৰ সতি-সন্ততিয়েও বুঢ়াগোহাঁই ডাকবীয়াৰ ঘৰৰ মান-মৰ্যাদা পাবলৈ আগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰে। আজিকালি পূৰ্ব বংশ মৰ্যাদাৰে চিনাকি দিলেহে ভাল পায়, আৰু মিত্ৰ-বুটুৰ ঘৰৰ বিয়া-সবাহত যেন চাৰিখন আন্ধা বেবা কাঁহীযোৰ সদায় বিচাৰ কৰে।

খেৱে নিদিব, সেইসকলৰ লগত “জুই-পানীৰ অসফলতা”। বিয়ৱহীন ওটীয়া গোহাঁইবিলাকৰ
ওটীয়া গোহাঁই মান-বৰ্গাৰা সাধাৰণ কাঁড়ী-পাইকৰ ওপকৰা বিয়ৱা-
 সকলৰ দৰে। বাজআলিতো সকলোৰে দৰানে যাব
 নোৱাৰিছিল। ওপকৰাৰ বিয়ৱাবে মৈতে দেখা হ'লে, তলৰ খাপৰ বিয়ৱাই বাট এৰি
 দিব লাগে। তল খাপৰ হানুহে আলিৰ দাঁড়িয়েদিহে যাব পাৰে। এতেক হিন্দু বাজেই
 কোঁট নৈছিল, আৰু সেই কোঁট লোৱাতো বৰ্গাৰাৰ ভাৰতৰ আছিল। ফলৰ চাকি
 পিন্ধা, আঠৰ তললৈকে চুবিয়া পিন্ধা, ভায়েলৰ বঁটা, টেমা লোৱা খোৱা কাঁহি-বাতি
 লোৱা, কাপোৰ পিন্ধা, বহা, খোৱা, ফুৰা-চকা, সকলোতে বৰ্গাৰা অসুবি ভাৰতৰ
 আছিল। ইয়াৰ বিপৰীত আচৰণ কৰিবলৈ কাৰো শক্তি নাছিল। বিপৰীত আচৰণ
 কৰোঁতাৰন বজাৰ দৰত দণ্ডনীয় হৈছিল।

প্ৰজা আৰু ৰাজহ

বিয়ৱা, পুৰোহিত, উচ্চজাতীয় হানুহ আৰু ডেওলোকৰ নিজা বন্দী-বেটীবোৰত
 বাজে, বোল বছৰীয়া ডেকা-প্ৰাভকৰণৰা পকাছ বছৰীয়া সকলো প্ৰজাৰ ওপৰত বজা-
 ববৰ হাত আছিল, আৰু আৱণ্টক বুদ্ধি বজাৰবোৱা কাম কৰিবলৈ সততে বাধ্য
 আছিল। যি: মিল্চ চাহাবে লেখিছে—*

এনে প্ৰজাক পাইক বোলা হয়। প্ৰত্যেক পাইকে এপোৱা হয়, আৰু চাৰিটা
 পাইকে এক গোট হয়। কিন্তু বাজেদৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত তিনি পাইকেও এক

**পাইকৰ গোট আৰু
 গোট**

গোট হোৱাৰ নিয়ম আছিল। প্ৰত্যেক গোটত এটি
 পাইকে বজাৰ আৰু তাৰ ভাগৰ ওপকৰা বাই বিয়ৱাৰ
 নিয়োগৰ বেই-সেই কাম কৰিবলৈ বাধ্য আছিল, আৰু

সেই বজা-ববৰ বা বিয়ৱাৰ দৰত বটা পাইকটোৰ আহাৰৰ যোগান ধৰিছিল।*

শাস্তিৰ দিনত ৰাজহৰা কামত পাইকবোৰক নিযুক্ত কৰাৰ প্ৰথা আছিল, আৰু
 আৰু সেই কাৰণেই আহোম ৰজাসকলে অতি কম খৰচতে আলি-পুখুৰী প্ৰভৃতি কৰাৰ

* “Not only the soil, but the subject was the property of the State. This feudal system was introduced by the Ahoms, who, it is stated, commenced their conquest of the valley about the beginning of the 13th century.”

* “One Paik from every Guot was bound to labour for the king or the officers of State, to whom his services were devoted in his particular calling throughout the year.”—(Mills' Report)

পাইছিল। বৰষ দয়ৱত এক গোটৰ ভূকন পাইক, কেতিয়াবা সমস্তা বৃদ্ধি, ভিবিজনেও
 ‘খেল’ বজাৰ কাষত বাৰ লাগিছিল। পাইকবোৰক ভাগে
 ভাগে ভাগ কৰা হৈছিল, আৰু তেনে ভাগক “খেল”
 বুলিছিল। প্ৰতি খেলত একে জাতৰ বা একে বাৰগায়ৰ এহেজাবৰণবা পাঁচ হেজাব-
 নৈকে মানুহ আছিল, আৰু সেইবিলাকক বৰা, শইকীয়া আদিৰ ভলত দিয়া হৈছিল।
 বৰা, শইকীয়া, হাজৰিকা, কুবিজন পাইকৰ ওপৰত এখন ‘বৰা’, এশজনৰ ওপৰত
 বৰা, শইকীয়া, হাজৰিকা, এজন ‘শইকীয়া’, হেজাব জনৰ ওপৰত এজন হাজৰিকা
 বৰুৱা, ভূকন পতা হৈছিল, আৰু এই সকলোখিনি পাইক, বৰা,
 শইকীয়া, হাজৰিকাক একজন বৰুৱা বা ভূকন বিষয়াৰ ভলত ৰখা হৈছিল। পাইকবোৰ
 একত্ৰ হ’লে, সিহঁতৰ ওপকৰা বৰা, শইকীয়া আৰু কেতিয়াবা হাজৰিকা সকলকে।
 ভাদ্ৰি বা পাতিব পাৰে। সেই কালৰ বিষয়াসকলে বজাৰ উৰালবণবা মাহিলী নিৰ্দিষ্ট
 দৰমহা নাপাইছিল; নিজৰ প্ৰতিপালনৰ নিমিত্তে বজাৰ দৰবণবা কেতবোৰ পাইক বা
 মানুহ পাইছিল। সেই পাইকে সিবিলাকৰে, অৰ্থাৎ বিষয়াসকলৰ দৰুৱা বন-বাৰি
 আৰু খেতি-পথাৰ কৰিছিল।

প্ৰত্যেক পাইকে নিজৰ পাবলগা বানচৰ সলনি, বা কামৰ বেচ ৰূপে ভূপুৰা মাটি
 পাইছিল আৰু সেই মাটিক “গা-মাটি” বুলিছিল। এই “গা-মাটি” ৰূপিত মাটি; যদি
 পাইকৰ বামচ গা-মাটি, সেই পাইকে কোনো কাৰ কৰি দিব নালাগে, তেন্তে
 গা-ধন, ঘৰ-কৰ সেই মাটিৰ কৰ ৰূপে চুটকা ধন দিয়ে। গা-মাটিৰ
 (ভূহাল কৰ) বাহিৰেও পাইকক ঘৰ আৰু বাৰীৰ নিমিত্তে মাটি দিয়া
 হয়; তাৰ ব্যৱে সিহঁতে বজাৰ দৰত এটকা চিকা কৰ
 কৰ দিয়ে, তাক “গা-ধন” বোলা যায়। কামকৰৰ ফালে তাক “ঘৰ-কৰ” বুলিছিল
 আৰু দৰজৰ ফালে সেই কৰৰ “ভূহাল কৰ” নাম আছিল। যি: মিল্চ চাহাবে
 দেখিছে—

আনে চিকুনোৰা মাটি চহাবলৈ হ’লে, লঠতাখনে পুৰাই প্ৰতি এটকাৰৈ ৰুতিপূৰণ
 বাৰি বা বস্তী মাটি দিব লাগে; কিন্তু ন-কৈ পিয়ল হ’লে, যেতিয়া পাইকক
 মাটি-বাটি দিয়া হয়, আৰু সেই চিকুনোৰা মাটি ভোখৰ
 যদি আন কাৰোৰৰ অংশত পৰে, তেনেহলে পূৰ্বে চিকুনাঠতাখনে নিজৰ প্ৰাপ্য

“As an equivalent for the exemption of these lands (called Bori or Bari land) from assessment, the Patcks paid throughout the country, a Poll-Tax, variously named, in Kamroop, a “House-Tax (ঘৰ-কৰ), in Nowsong, Lakhimpur proper, and Sibsagar, a “Body” or “Poll-Tax” (গা-ধন), both at one rupee per each Patck of full age, In Darrang, a “Hearth-Tax” (ভূহাল কৰ) upon every party cooking seperately, high or low, of one rupee was imposed.”

পাৰিশ্ৰমিক লৈ, মাটি এবি দিব লাগে। কিয়নো জু-সম্পত্তি প্ৰায়েই বজাবহে; প্ৰকাৰ তাৰ ওপৰত বিশেষ বহু নাছিল; কিন্তু বাৰী বা বড়ী, অৰ্থাৎ ঘৰ কবিলৈ দিয়া মাটিৰ ওপৰত পাইকৰ পুৰা বহু আছিল; সেই মাটি পুত্ৰ-পৌত্ৰাদিক্ৰমে উপভোগ কবিলৈ পাইছিল। যিটো চাহাবে ডেউৰ বিপোর্টৰ এঠাইত লেখিছে—*

আহোম বজাব আমোলত বাজহ আদায় কৰাটো প্ৰায়েই উৎপন্ন দ্ৰব্যজাত আৰু খাটনি অৰ্থাৎ কাম-বন কৰি দিয়াৰ ওপৰতহে বৈছিল; অৰ্থাৎ কোনো পাইক যদি
বাজহ আদায় হুটকা বাজহ দিব লগা হয়, সি প্ৰায়েই সেই হুটকাৰ
জোখাই কাম-বন কৰি দিয়ে; নহ'লে সিহান মূল্যৰ
আন কোনো দ্ৰব্যবস্তু দিয়ে, যেনে মূগাৰ বা এড়ি সুতা, ধান, চাউল, বাহ, সবিন্নহ
ইত্যাদি। পৰ্ৱতীয়া জাতিবোৰে কবৰ বাবে কপাহ, মেজাটি, ইত্যাদি বস্তু দিছিল
আৰু কোনোৰে দোলা-ভাবীৰ কাম কৰিছিল; তাতেই সিহঁতৰ কৰ আদায় হৈছিল।

কোৰ-কৰ, হাল-কৰ নগা, মিকিৰ আদি পৰ্ৱতীয়া মানুহবপৰা কপাহ খেতি
কৰাৰ বাবে মাটিৰ যি বাজহ লোৱা হৈছিল, তাক
“কোৰ-কৰ” (Hoe-tax) বোলা হৈছিল। সোণাৰি, কমাৰ, বাঢ়ৈ আদি যিবিলাক
মানুহে নিজে বৰ্ষকৈ হাল-কোৰ বাই খেতি-পথাৰ নকৰিছিল, সিবিলাকে আনতকৈ
সৰহকৈ “গা-ধন” দিব লাগিছিল আৰু যিবিলাক পাইকে “গা-মাটি” হুণুৰাৰ বাহিৰেও
সৰহকৈ মাটি খায়, সিবিলাকে মাটিৰ পুৰায় এটকা নিবিধে বাজহ দিব লাগে।
জলাভক মাটিত খেতি কৰা আৰু চাপবিয়ালবিলাকৰ পৰাও এটা সামান্য কৰ আদায়
কৰা হৈছিল, তাক “হাল-কৰ” (Plough-tax) বুলিছিল।*

আহোম বজাব দিনত প্ৰজাবিলাক দুইভাগে বিভক্ত আছিল; যেনে-চমুৰা আৰু
কাঁড়ী। কাঁড়ীবিলাক নিচেই তলৰ ভৰপৰ সাধাৰণ প্ৰজা। “কাঁড়ী” বুলিলেই
কঠিনাতলী; কাঁড়ী পাইকে যোগাভা প্ৰদৰ্শন কৰিব পাৰিলে “চমুৰা” শ্ৰেণীলৈ উন্নত

* The “Goamuttee” (গো-মাটি) or “Body Land” was considered the property of the State; and neither hereditary, nor transferable. Capt. Brodie considered that the right to this land was vested entirely in the clan (খেল) of which he was a member. The Bori and Bari Land were hereditary and transferable. ....The Revenues of the state were for the most part realised on articles of produce and personal labour.

* “The Artizans and Classes who did not till land, paid higher rate of Poll-Tax: the lands which the *palcks* cultivated in excess of their two *Poorahs*, were leased at one rupee per *Poorah*. In the inundated parts of the country, the land was chiefly cultivated by emigrating Ryots, who paid a “Plough-Tax” and the hill tribes, who cultivated hill-land for cotton, paid a “Hoe-tax”.—(Mills’ Report)

হয়; আৰু চমুৰাৰপৰা “বিয়ৱা”ৰ বাব বা পদ পায়। কাঁড়ী পাইবা বজা আৰু বাইজৰ তলতীয়া। বাজাৰ বাবতীয়া কাৰ্য্য কাঁড়ী পাইকে নিৰ্কাহ কৰে। আনকি টনা-টনিৰ

সময়ত, যুদ্ধ-বিগ্ৰহৰ কালত, বৰ্ণলৈকো যাব লাগে, চমুৱা আৰু কাঁড়ী বিষয়া কিত্ত “চমুৱা” পাইকে কেইটামান নিৰ্দিষ্ট কাৰ্য্য যাতোন কৰে; বৰ্ণৰ সময়ত চিপাহীৰ নাটনি পৰিলেও অস্ত্ৰশস্ত্ৰ লৈ চমুৱা পাইক বৰ্ণলৈ নাযায়। পূৰ্বে কোনো এসময়ত সকলো প্ৰজাই সকলো প্ৰকাৰৰ বাজকীয় কাৰ্য্য সমাধা কৰিছিল। অধিকতৰ শিক্ষিত সেনাৰ সংখ্যাও তেতিয়া নিচেই ডাকৰ আছিল। দেশৰ সকলো প্ৰজাই অস্ত্ৰ লৈ বিদেশীয় সেনাৰ লগত বৰ্ণ কৰিবলৈ গৈছিল। এই নিয়ম সুবিধাজনক বুলি বিবেচিত নোহোৱাত বিশেষ বিশেষ কাৰ্য্য নিৰ্কাহৰ নিমিত্তে পিছত “চমুৱা” শ্ৰেণীৰ সৃষ্টি কৰিলে, আৰু সেইসকলৰ কাৰ্য্যৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখিবলৈ কেতবিলাক বিয়ৱা নিযুক্ত কৰা হ’ল। এইদৰে বিয়ৱাৰ তলতীয়া চমুৱা মানুহবিলাকে কেৱল যাতোন নিৰ্দিষ্ট কাৰ্য্য কৰিবলৈ ধৰিলে।

পূৰ্বে ধেমু, কাঁড়, যুদ্ধৰ বাই অস্ত্ৰ আছিল। কাঁড়ীবিলাকে তাকে লৈ যুদ্ধ কৰাৰ নিমিত্তে সিবিলাকক কাঁড়ী বুলিছিল। কাঁড়ী পাইক চমুৱা হ’লে, যেই-সেই নিৰ্দিষ্ট কাম কৰা মানুহৰ শ্ৰেণীৰ অন্তৰ্গত নহয়, কাৰণ কাঁড়ীয়ে যদিও সকলো কামকে কৰে তথাপি কোনো কাঁড়ীক চমুৱা খেললৈ তুলিবলৈ হ’লে, সেই কাঁড়ীক কোনো এক নিৰ্দিষ্ট কাম কৰা চমুৱা খেলতহে ভৰ্তি কৰা হয়। মুঠতে ক’বলৈ গ’লে, নিৰ্দিষ্ট কাম কৰা শ্ৰেণীলৈ নিহে, বজাই কাঁড়ী পাইকক চমুৱা কৰে। চমুৱাবিলাকৰ কেইবাটাও খেল বা বিভাগ, যেনে, বৰবকৰা চমুৱা, সলাল চমুৱা, ইত্যাদি। নিজৰ কাৰ্য্য বা ব্যৱসায় অনুসাৰেও খেলৰ নাম হয়, যেনে—সোণাবীৰ খেল, বায়নৰ খেল, কৰাবৰ খেল, ধেমু-চৌছা খেল, ইত্যাদি। অনেক চমুৱা খেল একেলগ হৈ যিজন বিয়ৱাৰ অধীনত থাকে, সেইবোৰ খেলক সেইজন বিয়ৱাৰ “মেল”ৰ লোক বোলে। যেনে, ঢেকিয়াল

মেল

ফুকনৰ মেলৰ সোণাবীৰ খেল। বিশেষ বিশেষ কেত-
বিলাক খেল একত্ৰ হৈ কোনো ঠাইত থাকিলেও

কেতিয়াবা সেইসকলকো এখন এখন মেল বোলে, যেনে—বৰফুকনৰ মেলৰ খাগৰিকানৰ মেল। কোনো খেলৰ মানুহ একেলগে নাথাকি, সিহঁত সিটোৰ হৈয়ো থাকিব পাৰে, তাৰ নিমিত্তে সেই সেই খেলৰ যুদ্ধৰ একো হতাৰতি বা বিধিনি নজগে। সেই খেলে নিৰ্দিষ্ট মতে কাম কৰি থাকিলেই হয়। যি মানুহে নিজৰ খেলৰ নিৰ্দিষ্ট কাম নকৰি,

ভগনীয়া

লুকাই কৰে, তাক “ভগনীয়া” বোলে। তাৰ বড়ুৱাই
বলেবে নিৰ্দিষ্ট কাম কৰোৱাৰ ক্ষমতা তাৰ খেলৰ বিয়ৱা

গৰাকীৰ হাতত থাকে। ব্ৰাহ্মণৰ মাজতো হাতী-বাঁহী, বিলতীয়া, কাঁড়ী-পাইক আছে,

কিন্তু সেইমকলে সিহাব হেৰ কাম কৰিব নালাগে, যেনে হাতী-খাঁহী বায়ুণে নিজে
হাতী-খাঁহী বায়ুণ হাতীলৈ খাঁহ নাকাটি আন খাঁহীৰ হতুৱাই খাঁহ
বিলতীয়া বায়ুণ কটাবহে লাগে। সেইদৰেই বিলতীয়া কাঁড়ী ব্ৰাহ্মণে
 আন ইভৰ জাতীয় কাঁড়ীৰ দৰে সেই-সেই হেৰ কাম
 বৰুৱি, নিৰ্দিষ্ট ডা-ডাঙ্গবীয়া বা বজাৰ বৰত ফুল তোলা, পূজা-পাৰ্শ্বগত বাহ-চাউল
 খোৱা ইত্যাদি কামহে কৰিব লাগিছিল। গোলাঘাট মহকুমাৰ অন্তৰ্গত নাহৰণী আৰু
 কাকডোঙ্গা মৌজাত বৰপাত্ৰ ডাঙ্গবীয়াৰ ঘৰৰ বিলতীয়া বায়ুণ এতিয়াও অনেক আছে;
 সিবিলাকে এতিয়াও সেই পূৰ্বৰ নিয়মেই কাৰ্য্য চলাই আছে আৰু বৰপাত্ৰ ডাঙ্গবীয়াৰ
 সংশ্লিষ্টকলৰ আগত সিবিলাকে এতিয়াও মাটিতহে বহে।

কাঁড়ী আৰু চমুৰা নিৰ্দিষ্ট কৰা পিয়লৰ কাকত থাকে। কোনো লোকক
 কাঁড়ীৰ শ্ৰেণীৰণবা চমুৰাৰ শ্ৰেণীলৈ তুলিলে, তাৰ নাম কাঁড়ীৰ কাকতৰণবা কটোৱা
 হয়। কাকত কটাওঁতে লগৰ কুৰিয়ে সোণ এটকা লয়, ৰূপ লয় দহ টকা (কেতিয়াবা
 অৰহা বুদ্ধি, তাৰ কমো লয়), বাইজে জলপান লয় তিনিটকা আৰু পাইক মাটিকো
 দববধবা কাকতীৰ হাতত বজালৈ কাটনি সোধায়। এই সম্পৰ্কে কমলেশ্বৰ সিংহৰ
 দিনত ধেউবাম বৰবৰুৱালৈ লিখা এখন চিঠি তলত তুলি দিয়া হ'ল :—

“শ্ৰীশ্ৰীযুত দেৱতাৰ চৰণলৈ। প্ৰাৰ্থনাকাৰী ঘিণাই চমুৰা বৰাৰ পুতেক
 বৈশীয়েকে জনায়, দেৱতাৰ বন্দী বিনাইক ভগাভনা বৰবৰুৱাদেৱে (দুৰবাৰ শ্ৰীনাথ
 বৰবৰুৱাই) ৰাজন খাতবংশবা কাকত কাটি আনি ডেকা চমুৰা নেওগৰ কুৰিত
 খেল লগাই দিলে। চমুৰা বৰা পাতি ভাগ-বন কৰাবলৈ দিলে, বৰদুৰাবৰ মুখ-
 পৰা ধনশিবীলৈকে, কাকডাঙৰ দলদে সৈতে বন কৰালে। এনেতে গিৰিহীত হানী
 পৰিল। এতিয়া ৰাজন খতীয়াই তিনি বছৰৰ ধন দে বুলি ধৰিছে, খাটিবলৈকো বেটীক
 আজুৰিছে। কাকত কটোৱাত কুৰিয়ে সোণ এটকা ল'লে; ৰূপ ল'লে ২ টকা,

কাঁড়ীৰ কাকত কটোৱা

সম্বন্ধে এখন চিঠি

বাইজে জলপান ল'লে তিনটা, কুৰিয়ে পাইক মাটিকো
 দববধবা কাকতীৰ হাতত বজালৈ কাটনি সোধালে।
 বেটীয়ে বছৰি বছৰি টেকেলাৰ বাবে টেকেলাৰ নেওগৰ
 হাতত খাটনি ধন সোধাই আছে। এতিয়া ৰাজন খতীয়াই বেটীক শাস্তি কৰি মাৰে।
 ভগাভনা দেৱতাৰ লেখা ছাব দেখোৱা, তাকো নামানে ভগা বৰবৰুৱা বুলি; দেৱতাৰ
 কাম চুকলি; এনে হাত কৰে। কাকত কটোৱাত
 ভৰণি ১৪০ ৰূপ ধাবে আনি ভৰিলো। তাৰ জহে
 বেটীয়ে থকা বাপাওঁ, থকবাৰ ধৰে ধৰে বন্ধুৰা বৈছে। আৰু বন্ধুগোহাঁইদেৱৰ পিয়লতে

বাব-কাকত

বৰকাকতীয়ে ডেকা চমুৰা খেলত কাকত লগাৰ, আৰু বাব-কাকততো সেই বৰ-কাকতীয়েই কাকত কাটিছে। এতিয়া বলেবে বাজন খতীয়াই বেটীক শাস্তি কৰি যাবে। দেৱতাৰ চৰণে অনুগ্ৰহ নকৰিলে, বেটা দেশান্তৰী হ'ব লগা হ'লো।”

যদি নিয়ম অনুসৰি নাম কটোৱা নহয়, তেন্তে সি ওখ খাপৰ বিষয় পালেও কাঁড়ী হৈয়ে থাকে। কাঁড়ী গোপন কৰা এটা বৰ গুৰুতৰ অপৰাধ। বাজেশ্বৰ সিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত বৰকাকতীয়াৰ কীৰ্তিচক্ৰ বৰবৰুৱাই এদিন কাঁড়ীৰ দিচাপ লোৱাত এমল কাঁড়ীৰ বাজত এপোৱা পাইক পোৱা নগ'ল। সেই পাইকটো কঠিল গ'ল কি হ'ল, এই বিষয়ে বৰবৰুৱাই বৰকৈ অনুসন্ধান কৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু তাক বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰাত, বৰবৰুৱাই তেখেতৰ ভলজীয়া বিষয়ক দণ্ড বিহিবলৈ মনস্থ কৰিলে; কিন্তু বৰবৰুৱাই নিজেই যে সেই হেৰোৱা পাইকটো, তাক কোনেও ক'ব নোৱাৰে। পিছত এজন বৰাই এই কথাটো ভুলকি, মৰণত শৰণ নি, নতজানু হৈ, বৰবৰুৱাত জনালে বোলে, “দেউতা... ইশ্বৰ!... ছাঁহে লেখিছে, গা লেখিলে হেৰোৱা পাইক পাব।” বুদ্ধিমন্ত বৰবৰুৱা আৰু বুদ্ধি... একো বাকী নাথাকিল। তেখেতে বুদ্ধি পাবিলে যে তেওঁ নিজেই সেই হেৰোৱা পাইক। তাৰ পিছত যথাৰীতি, বৰ্গদেৱৰ অনুমতিৰে সৈতে বৰবৰুৱাই কাঁড়ীৰ কাকতৰপৰা তেওঁৰ নামটো কটাই চমুৱা শ্ৰেণীলৈ চুক হ'ল।

পূৰ্বত এখন এখন গাঁৱত একে খেলৰ মানুহেই সবহ আছিল। আহোম বাজেশ্বৰ অৱসান কালত, আৰু মৰাণ আৰু মানব উপদ্ৰৱৰ সময়ত মানুহবোৰ দিহিঙ্গে-দিপাদে পলাবলৈ ধৰাত, অনেক ঠাইত আৰু অনেক গাঁৱত বেলেগ বেলেগ খেলৰ মানুহ সোমাল। ওপৰত কৈ অহা হৈছে যে প্ৰথমতে পাইকবোৰে, বা সাধাৰণ কাঁড়ী প্ৰজা-বিলাকে নিজে ভোগ কৰা মাটিৰ কৰ বৰূপে বজাৰ খৰচ খাটি দিয়াৰ নিয়ম আছিল; কিন্তু পিছলৈ ৰাজ্যত টকাৰ প্ৰচলন অধিক হোৱাত, সিবিলাকে টকাৰেও কৰ সাধাবলৈ ধৰিলে।

আহোম ৰজাসকলে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিবৰপৰা ভালেমান পাইক নিজ নিজ খেলবৰণা আঁতৰাই, দেৱালয় বা মন্দিৰবোৰত উছৰ্গি দিবলৈ ধৰিলে সিবিলাক;

দেৱলীয়া পাইক “দেৱলীয়া পাইক” বোলে। সেইবিলাক পাইকে “কৰ”, “কাটল”, “পঞ্চক” আদি ভালেমান দান বা কৰবৰণা

হুকু হৈছিল, অৰ্থাৎ এই দেৱলীয়া পাইকবিলাকে উক্ত দানবোৰ নিদিওঁ পাবিছিল। প্ৰত্যেক ভাৰতীয়া আৰু ওখ খাপৰ বিষয়সকলৰ খৰচ বন্দী-বেটী আছিল। এই বন্দী-

বন্দী-বেটী বেটীবোৰ বুদ্ধত বন্দী হোৱা মানুহৰপৰা কথা হৈছিল, কিম্বা পৰ্ৱতীয়া বা কাঁড়িয়লীয়া মানুহৰপৰা কিনি লোৱা

হৈছিল। পিছলৈ, বিশেষকৈ মানব দিনত দেশত, মহাযাৰী অকাল হ'লত, অৰহাপাৰ

আন আন অনেক বাহুদেও অনেক বেটী-বন্দী ধন দি কিনি লৈছিল। পেটৰ ভোকত তৎ নাপাই, ভেতিয়া বাক-বাপেকে নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীকে বাকে তাকে বেচি দিছিল। নতুন বৰুণে ডেনেকুৱা বন্দী বিক্ৰী দলিল এখন তলত তুলি দিয়া হ'ল :—

“৬১৭৪৬ শঁকৰ ভাদ্ৰব ৬ দিন ঘোৰা শুক্ৰবাৰে হালধিআটীয়া ভকত বন্দবাসে পুস্তক ভৰবায়ক বিকে, মহামাৰী-আকালত বন্ধা নাপায়। কেঁটাব ঘিণাই চমুৱা বৰাই বন্দী-বিক্ৰী দলিলৰ লম্বুলা কিনি, বোজে বাজে কপ ২০ বিঘ টকা। অত্ৰাৰ্থে সাক্ষী: খড়ীয়াৰ নিছিয়াৰ ১, ভোগমন ১, জবাধৰাব বজমন্ ১, চেকিয়াল ফুকনৰ ভাগব হিলৈদাবী হবিজয় ১, বেলাগায়নৰ কিনাবাম ১, ভিপিয়াল বনগাৱ ১, বাজন খতীয়া গেছেলা ১, সেই বাজন খতীয়াৰে ভুগী ১, সৰুবাৰ ১, এই নটা। সভাদাবৰ ভাৰোলপাণ, লোণ ১/১ সেব, কাকতীৰ গামোছা, কাকতী গড়মুৰীয়া মলীয়া বন্দবাসৰ কতপাই।”

এই বন্দী-বেটীবিলাকৰ ওপৰত গৰাকীজনৰ সম্পূৰ্ণ বহু ; ইহঁতে বজাব কোনো কামতে যোগ দিব নালাগিছিল, আৰু “কৰ”, কাটল, পদ, পকতক ইত্যাদিৰপৰাও মুক্ত আছিল। ইহঁতক বিষয়া বা গৰাকীজনে নিজৰ ইচ্ছামতে দান, বিক্ৰয় আৰু হস্তান্তৰ কৰিব পাৰিছিল। সচৰাচৰ ইহঁতৰ বেচ ভাল কুলীয়া বুনিহে এতি কুৰি টকাৰপৰা,

বন্দী-বেটীৰ বেচা

বেয়া অৰ্থাৎ নীহকুলীয়া ডিবোতাৰ্হি এতি ডিন টকাৰলৈকে আছিল। ইহঁত বনলৈকে যাব নালাগিছিল, আৰু

বজাববোৰা নিহঁতৰ ওপৰত কোনো হাত নাছিল। সেই কাৰণে বন্দীবোৰ সাধাৰণ পাইকতকৈ ভাগাবান যেন বুজাইছিল, গতিকেই ভেতিয়াৰ নীচ ভৰণৰ প্ৰকাৰোৰে “কাঁড়ী” বা “পাইক”ৰ শ্ৰেণীত ভুক্ত নহৈ, ডা-ডাঙ্গৰীয়া আৰু বিষয়ালকলৰ দৰত বন্দী সোমাবলৈ বৰ ভাল পাইছিল। আৰু অনেক প্ৰকাৰে ইচ্ছাক্ৰমে আহি, ডাঙ্গৰীয়া বিষয়া-সকলৰ দৰত বন্দী সোমাইছিলহি। মিলচ্ চাহাবে লিখিছে—*

বন্দীবোৰে গৰাকীৰ সকলো নীচ কাম আৰু পথাৰৰ বন কৰিব লাগে। ঘূঠতে ক'বলৈ গ'লে, এই বন্দীবোৰলৈকেই ওখ ভৰণৰ মাত্ৰহ হাত-ভৰি বৰুণ আছিল। এই বন্দীবোৰৰ অনেকেই পূৰ্বে স্বাধীন মাত্ৰহ আছিল, কিন্তু জগৎৰ বাৰ সোধাব নোৱাৰি, ক্ৰিয়া বৰত বন্দী হৈ, পিছত বন্দীৰূপে গৰাকীৰ হৈছিল। প্ৰকৃতকৰণে ইহঁতৰ কিনা-বেচা হৈছিল ; তাৰ প্ৰমাণ বৰুণ ওপৰত এখন “বন্দী-বিক্ৰী” দলিলৰ দ্বাৰা সকল তুলি দিয়া

* “Ryots, to save themselves from service and payment of the Poll-Tax, used to enroll themselves as slaves, and settle in these Estates (Khats, possessed by the officers of State etc.). Mr. Scott, it is stated, after a rigid enquiry, brought a large number of these persons on the Poll-Tax rent-roll.”

হৈছে। বন্দীবিলাকৰ সংখ্যাও অতি অধিক আছিল। অসমবেশ ইংৰাজৰ হাতলৈ অহাও, সকলো বেটী-বন্দীক “খালাহ” বা বোকোলাই দিয়া হ’ল। বি: ডেভিড্, কট্, চাহাবে (যাক অসমত ইন্ডাট চাহাব বুলি জানে) অকল কামৰূপতেই ১২,০০০ (বাৰ হেজাৰ) বন্দী বেটীক খালাহ দিছে। বন্দী খালাহৰ পূৰ্বলৈকে অসমৰ (বিশেষকৈ আহোম বংশীয়া) ওখ শ্ৰেণীৰ মানুহৰ অৱস্থা ভালেই আছিল, কিন্তু তাৰ পিছৰপৰা সেইসকল মানুহৰ অৱস্থা দিনে দিনে অৱনতি হ’বলৈ ধৰিলে; আৰু ক্ৰমান্বয়ে সেই শ্ৰেণীৰ মানুহৰ পৰালি পৰিল। মিলচ্, চাহাবে লিখিছে—*

পাইকৰ পুতেকে নিয়ম মতে আপোন ইচ্ছাবে গোলাম সোমাব নোৱাৰিছিল; নিজৰ মাটনি বা আন কোনো আপুৰৰ সমস্ত পাইকে নিজৰ ল’ৰাক বন্দীৰূপে বেচি পাবিছিল। কোনোবা বেটীৰ গৰ্ভজাত সন্তানো (পাইকৰ ঔষৰ হ’লে) বন্দী বুলি বিবেচিত হৈছিল। যদি কোনো পাইকৰপৰা হোৱা গোলামে, তাৰ পূৰ্ব পুৰুষ পাইক আছিল, অথচ কাৰো বন্দী নহয়, এনে প্ৰমাণ কৰিব পাৰে, তেন্তে সি বন্দীৰপৰা মুকলি হৈছিল; কিন্তু তাৰ পূৰ্বপুৰুষ গোলামৰ মাজত কোনোবা পুৰুষৰ বেটীৰে নৈতে বৈবাহিক সম্বন্ধ হ’লে বা থাকিলে, সি খালাহ নাপাইছিল।

ওপৰত উল্লেখ কৰা বাক্য, গা-ধন, ঘৰ-কৰ ইত্যাদিৰ বাহিৰেও বজাৰ দিনত প্ৰকাৰবিলাকে আৰু কেইটামান দান বা কৰ দিব লগা আছিল; যেনে:— ১। “কৰ” (মটিখোৱা বাবে বজাক দিবলগীয়া বস্তু বা ধন); ২। “কাটল” (পাইকে মটি খোৱা বাবে বজাৰ ঘৰত খাটি দিব লগা বাৰ), ৩। “পদ” (চমুৰা পাইকে বিয়ৰ পালে দিবলগীয়া “ছালামী” ধন বা বস্তু); ৪। “পুৰু” (বৰুনি বা পঁচা); ৫। “বেঠ” (হাতী বা আন বনবোৱা জন্তু ধৰাৰ বাবদ বজাক দিবলগীয়া ধন বা বস্তু); ৬। “বেপাৰ” (বজাৰ প্ৰৱেশজন মতে বন কৰি দিয়া বাৰ); ৭। “চোৰ” (সকলুবা

কেইটামান দান বা কৰ

চুৰিব শাস্তিৰ বাবদ দান); ৮। “ছিনলা” (মটিচাৰ দোষৰ শাস্তিৰ বাবদ দান বা দণ্ড); ৯। “জলকৰ”

(নৈ, বিল আদিৰ বাহু ধৰা বাবে দিব লগা কৰ); ১০। “বৰকাৰ” (হিলৈ বাৰ আৰু বৰকাৰ তৈয়াৰ কৰাৰ নিমিত্তে যবে পতি দিব লগা বাৰ); ১১। “দুৱাহ” (ইয়াক “দুৱনি” বুলিও কয়, নিৰ্ৰক্ষণ হোৱা মানুহৰ সম্পত্তি বজাই পোৱাৰ বাৰ); ১২। “দাৰেখা” (ছোৱালী বিয়া দিলে বজাৰ প্ৰাপ্য); ১৩। “দাৰেখা” (“দাৰেখা” বুলিও কয়; বিবাহত হোৱা দি মটি পোৱাৰ বাবে বজাক দিব লগা কৰ); ১৪। “দান” (বেচিবলৈ অনা বস্তুৰ বাবে বজাক দিয়া কৰ); ১৫। “বাট” (নৈ পাৰ

* “This Act (১৮৩৮নং আইন; বি আইনমতে বন্দী-বেটীবিলাকক খালাহ দিয়া হ’ল) carried ruin to them (the upper classes) and had reduced many families of respectability to extreme indigency.”

হোৱা কৰ); ১৬। “বুত” (বাঢ়িব খাজানাত বাবে আন বস্তুৰ ওপৰত লগোৱা কৰ; ১৭। “বণ্ড” (জগবৰ নিষিদ্ধে দিয়া শীড়ন); ১৮। “বন্ধ” (জগবৰ নিষিদ্ধে ভবিষ্যতলৈ এনে দোষ নকৰোৱা বুলি বাত খোৱা বাৰ); ১৯। “হাট” (নিৰূপিত সময়ত বা দিনত অনেক মানুহ গোট খাই বেচাকিনা ঠাইকে হাট বোলে। তেনে হাটত বেচাব বাবে দিব লগা কৰ); ২০। “কাঁট” (নাৰেৰে বা বাৰে বেহা কৰা বেণাবীবোৰ একত্ৰ হোৱা ঠাইকে ‘কাঁট’ বোলে, তাৰ কৰ); ২১। “চকী” (বজাৰ নগৰৰ বা গড়ৰ বাহিৰে বজাৰ দিনত কিছুমান চকী আছিল; তাত চকীৱাল মানুহে বিদেশীক নোদাব নোৰবা কৰি ধৰ, তাৰ বাবে দিব লগা কৰ); ইত্যাদি।

তলভীয়া বজা আৰু বজা-পোৱালি

আহোম বজাসকলৰ তলভীয়া দাঁতি কাষৰত কিছুমান ক্ষুদ্ৰ বজা, বজা-পোৱালি আছিল, সিবিলাকক Tributary Chiefs বা তলভীয়া বজা বুলিব পাৰি।

বজা-পোৱালি

যেই সিবিলাকেও বৰ্গদেৱসকলক কৰ দিছিল, আৰু আহোম বজাই সিবিলাকক বজা-পোৱালি নাম দিছিল।

সিবিলাকৰ ভিতৰত বিশেষকৈ উল্লেখযোগ্য :—বাণী, লুফি, বকো, বনৰ্জা, হুৱৰ্জা, বগাই, পানভলীয়া, ববহুৰীয়া, ভোলাৰ্জা আৰু মকৰাপুৰীয়া।

এই বজা-পোৱালিসিবিলাকে যিবোৰ ষাড পাৰ উপভোগ কৰিছিল, সেইবিলাকৰ ওপৰত সিবিলাকৰ প্ৰায় পূৰা স্বত্ব আছিল, আৰু সেই স্বত্ব তেওঁলোকৰ পুত্ৰ-পৌত্ৰাদি-ক্ৰমে চলিছিল। বৰ্গদেৱৰ ইচ্ছা হ’লে যদিও সেই স্বত্ব বেতিয়াই তেতিয়াই তেওঁলোকৰ পৰা কাঢ়ি ল’বৰ ক্ষমতা আছিল, তথাপি সেই ক্ষমতা কোনোখনা বৰ্গদেৱৰ দিনতেই চলোৱা নহৈছিল। “There are some Estates, which are held by the Rajana, who have succeeded hereditarily to the management..... such are the Deshes and some of the Dowars in Kamroop, Jomoona Mook, and Jagee-mehals in Nowgong.....They were Feudal Tributaries under the Assam Government, and though it is stated that they were removable at the will-pleasure of the Ruling power (the Ahom kings) yet the power was seldom or never exercised, and they may fairly be considered to have proprietary rights in the soil, equal, if not superior, to that of any of the Zeminders of Bengal.—(Mills’ Report)

বুঢ়া বজা বৰ্গদেৱৰ দিনত বহুদেৱৰ চকুৰ পুত্ৰ বসন্তদাৰায়ে বৃহদমানৰ ভৱত

আহোম বজাৰ সাহায্য তিষ্ঠাবী হয়। বৃদ্ধা বজা বৰ্গদেৱে তেওঁক এজাক বব ভেজী
সেনা দি সহায় কৰে, আৰু বৃহলমানবিলাকক পৰাভৱ কৰি তেওঁক ধৰ্মনাৰায়ণ নাম দি,
ইং ১৬১৪ চনত দৰ্শকত বজা পাতে। সেই সময়তে বলিভনাৰায়ণৰ ভাৱেক গজ-
নাৰায়ণকো বেলতলাৰ বজা পতা হয়। তেতিয়াবেপৰা সেই হুই কৈদ আহোমৰ
কবতলীয়া বজা ৰূপে চলকৰ কবি থাকে। অৱশেষত ইং ১৭২৫ চনত দৰ্শকী কৈদৰ
আদিভানাৰায়ণ যেতিয়া বজা হয়, তেতিয়া দৰ্শক বজা গোহাঁইকমলা আলিৰ দক্ষিণে
বৰ্তমান মঙ্গলদৈ মহকুমা মাথোন বৈছিল। সেই বা'হ'ক তেওঁৰ দিনতে গৃহকন্দল লাগি
ভাৱেক মধুনাৰায়ণে বলেৰে তেওঁৰপৰা বজা কাঢ়ি লয়। তেতিয়াবেপৰা দৰ্শকী
বজাৰ কৈদ ক্ৰমাগত দুৰ্বল হ'বলৈ ধৰিলে, আৰু অৱশেষত দৰ্শকী বজা সম্পূৰ্ণৰূপে
আহোম বজাৰ তলতীয়া হ'ল। এইদৰে কিছুকাল তলতীয়া বজা হৈ বজা ভোগ
কৰি থাকি, গৃহবিবাদ লগাত, সিবিলাকৰ অৱস্থা অতি শোচনীয় হৈ উঠিল। অৱশেষত
আহোম বজাই সিবিলাকক অকাখিলা বিবেচনা কৰি, তলতীয়া বজাৰ শাৰীৰপৰাও নমাই,
সেই "বজা" বিভাগেৰেই এবিধ কৰ্মচাৰী মাথোন কৰিলে, আৰু প্ৰবৰ্ত্তিবৰ কাৰণে
কিছুমান নিহৰ মাটি-বুজি বিয়াৰ নিৰ্বন্ধ কৰি দিলে। বেলতলাৰ কৈদো নামত "বজা"
থাকি, আহোম বজাৰ এবিধ কৰ্মচাৰী হ'ল। সিবিলাককো প্ৰবৰ্ত্তিবৰ কাৰণে নিহৰ
মাটি-বুজি দিয়া হয়। দৰ্শকী কৈদ সলাল গোহাঁইৰ ভাবে, আৰু বেলতলাৰ কৈদ বব-
কন্দলৰ ভাৱে চলাচল কৰিছিল।

সাতঘৰীয়া আৰু জাতুৱা আহোম

"আহোম" এটা জাত বা কুলৰ নাম নহয়। কলিতা, কোচ, কেওট বুলিলে
যেনেকৈ এজাত মানুহক বুজায়, আহোম বুলিলে পূৰ্বত ঠিক তেনে বুজাইছিল।
আহোম এটা সম্প্ৰদায় বা একৈদ মানুহৰ নাম; এই কৈদ মানুহৰ মাজত নানাবিধৰ
(বা জাতৰ) মানুহ আছিল। আহোমৰ ভিতৰত যেনেকৈ বজা আছিল, তেনেকৈ সেই
আহোমৰে ভিতৰত বৰংচোৱা, ধৰিতাৰী, ইত্যাদিও আছিল। বৃহতে ক'বলৈ গ'লে,

সাতঘৰীয়া আহোম
(চুকাৰা বজাৰ দিনত)

আহোম এটা কুলৰ বা জাতৰ নাম নহয়, আৰু লকলো-
বিলাক আহোমো এক শ্ৰেণীৰ আহোম নহয়। উচ্চ
শ্ৰেণীৰ উন্নতবংশীয়া আহোমবিলাকক "সাতঘৰীয়া আহোম"

বোলে। চুকাৰা বজা বৰ্গদেৱে সাতঘৰ প্ৰধান সৈন্যক লগত লৈ নামি আহিছিল; সেই
সাতঘৰকেই "সাতঘৰীয়া" আহোম বুলিছিল। সেই সাতঘৰৰ নাম :—

১। ধাওবুকান্ (এই বব "ববগোহাঁই")।

২। ধাওমুংকান্ (এই ঘৰ “সন্দিৰ্কে” খুংমুং। এই ঘৰকে বাম্ভাজত “বংগোহাঁই” পাতিছিল)।

৩। ধাওমুংমাংবাই (এই ঘৰক “ধাওমুংকাংবাই” বুলিও কয়, এওঁবিলাক “বুঢ়াগোহাঁই”)।

৪। ধাওমুংখুস্তং (এই ঘৰ “সন্দিৰ্কে”)।

৫। ধাওমুংকেওখম্ (“ধাওমুংকেবংখাম” বুলিও কয়; এই ঘৰো “সন্দিৰ্কে”)।

৬। ধাওমুংখুস্তালকে (“ধাওমুংত্যাও” বুলিও জানে; এই ঘৰ পাছলৈ “আদাববীয়া সন্দিৰ্কে”)।

৭। ধাওমুংখুস্তাই (এই ঘৰক “কেঞ্চু” বোলে; এই ঘৰেই “কপলীয়াস সন্দিৰ্কে”)।

এই সাত ঘৰ ত’বেপৰা নামি অহা ভাল ডাঙ্গৰীয়া মানুহ। (স্বৰ্গীয় বনকান্তসিংহ

ডাঙ্গৰীয়া

যুৱৰাজৰ পত্নী, বাণী ৮মাহেন্দ্ৰদেৱীৰ হাতৰপৰা নি,

কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতিয়ে প্ৰকাশ কৰা “পুৰণি

অসম-বুৰঞ্জী” প্ৰথম ভাগৰণ, পিঠি ২৬-২৭ চাওক)। চুকাফা বজাৰদেৱৰ দিনত “সাত-

জাতুৱা আহোম

চুকাফা বজাৰ দিনত

ঘৰীয়া আহোম বুলিলে এই কেইঘৰকেই বুজাইছিল।

এই সাত ঘৰৰ বাহিৰেও চুকাফা বজাৰ লগত আক

একুৰি চাৰি ঘৰ “নিয়মৰ আহোম” আহিছিল,

সিবিলাকক “জাতুৱা আহোম” বুলিছিল।

“সাতঘৰীয়া আহোম”ও কেইবাবাৰো সাল-সলনি হয়। চুকাফা বজাৰ পাছত,

সাতঘৰীয়া আহোম

(চুৰিঙ্গকাৰ দিনত)

আহোমৰ তৃতীয় বজা, চুৰিঙ্গকা স্বৰ্গদেৱে ওপৰত নাম

দিয়া সাতঘৰ আহোমৰ লগতে—

১। মোহন, ২। বাইলুজ, ৩। দেওখাই, ৪। চিৰিং

এই চাৰি ঘৰ মানুহকো সুমাই লৈ, স্বৰ্গদেৱ নিজেও সোমাল; মুঠতে ১২ ঘৰ

হ’ল; কিন্তু সেই বাৰও ঘৰকে “সাতঘৰীয়া আহোম” নাম দিলে, আৰু তেওঁ নিজেও

জাতুৱা আহোম

(চুৰিঙ্গকাৰ দিনৰ)

নতুনকৈ ১২ ঘৰ জাতুৱা আহোম সৃজন কৰিলে।

ইয়াৰ পাছত দিহিঙ্গীয়া বজা স্বৰ্গদেৱ আৰু তিনিফুৰি

বাৰ ঘৰ “জাতুৱা আহোম”ৰ সৃষ্টি কৰে তেতিয়ে

কিন্তু “সাতঘৰীয়া আহোম”ৰ বিশেষ একো সালসলনি

কৰা নাছিল। যাত্ৰ চুকাফা বজাৰ লগত অহা চিৰিঙ্গৰ

জাতুৱা আহোম
(দিহিঙ্গীয়া বজাৰ দিনৰ)

বংশ লোপ পোৱাত পণ্ডিত মন্ত্ৰৰ ঘৰক “সাতঘৰীয়া আহোম”ৰ লগত লোৱা হৈছিল।

দিহিঙ্গীয়া বজাৰ দিনৰ “সাতঘৰীয়া আহোম” যেনে:—১। বজা, ২। বুঢ়াগোহাঁই,

৩। বংগোহাঁই, ৪। আদাববীয়া সন্দিৰ্কে ধাওমুংত্যাও, ৫। ধাওমুং কান্খুংমুং (কপ

সন্দিৰ্কে) ৬। ধাওমুংত্যাও, ৭। ধাওমুংকেবংখাম, ৮। কেঞ্চু (কপলীয়াস সন্দিৰ্কে),

১। মোহন, ১০। বাইলুঙ্গ, ১১। দেওধাই আৰু ১২। পণ্ডিত মন্তব্য দৰ। এই বাৰ বছৰক “সাতঘৰীয়া” আহোম বুলিছিল এইজন। স্বৰ্গদেৱৰ দিনতে সাতঘৰীয়া আহোমৰ সংখ্যা প্ৰথমতে ১২ বৰ থাকি, তাৰ পাছত বৰপাত্ৰৰ বিষয় সৃষ্টি হোৱাত, তেখেতকো লগ লগাই লোৱাত সাতঘৰীয়া আহোমৰ সংখ্যা তেৰ দৰ হ’লগৈ।

দিহিকীয়া বজাই নতুনকৈ ৭২ বৰ মানুহক “জাভুৰা আহোম” পাতি লৈছিল। দিহিকীয়া বজা স্বৰ্গদেৱৰ দিনবৰণা মহাবাজা জয়ধ্বজসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজত্বকালৰ প্ৰাৰম্ভলৈকে “সাতঘৰীয়া আহোমৰ লেখ” এইদৰেই থাকে, সিবিলাকৰ কোনো সালসলনি হোৱা নাছিল। পাচে ইং ১৬৫৪ খ্ৰীষ্টাব্দত জয়ধ্বজ সিংহ মহাবাজাই

জাভুৰা আহোম
(দিহিকীয়া বজাৰ দিনত)

প্ৰকাশকৰূপে হিন্দু ধৰ্মত দীক্ষিত হৈ, প্ৰথমে আউনীয়াটী সত্ৰৰ অধিকাৰ নিৰঞ্জন বাপুত শৰণ লয়। তাৰ পাছত তন্ত্ৰোক্তমতে দক্ষিণপাটৰ বনমালী দেৱবৰণা যন্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰে।

সাতঘৰীয়া আহোম
(জয়ধ্বজসিংহৰ দিনত)

সেই সময়ত ওখ খাপৰ বিষয়া আৰু প্ৰায় সকলোবোৰ উচ্চবংশীয়া আহোমেই হিন্দু ধৰ্মত প্ৰবৰ্ত্তন কৰিবলৈ ধৰে। মোহন, বাইলুঙ্গ আৰু দেওধাইবিলাকে পূৰ্বৰ বৌদ্ধনীতি আৰু ধৰ্মকে খাৰোচ মাৰি ধৰি থকাত, হিন্দু নিয়মে প্ৰবৰ্ত্তন কৰা আহোমবিলাকে সিবোৰক ঘিণ কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই কাৰণে জয়ধ্বজসিংহ মহাবাজাই মোহন দেওধাই আৰু বাইলুঙ্গক সাতঘৰীয়া আহোমৰ লগবৰণা গুচাই পুনৰ নতুনকৈ ভলত লিখা দৰে “সাতঘৰীয়া আহোম”ৰ সৃষ্টি কৰে, যেনে :—

১। বজাৰ বঁদহ, ২। বুঢ়াগোহাঁইৰ বঁদহ, ৩। বৰগোহাঁইৰ বঁদহ, (নগা বৰপাত্ৰ)
৪। বৰপাত্ৰৰ বঁদহ ৫। সন্ধিকৈৰ (আদাবৰীয়া) কৈদ, ৬। লাহনৰ কৈদ, ৭। ছৰবাৰ কৈদ, ৮। দিহিকীয়াৰ কৈদ, ৯। চেটীয়াৰ কৈদ, ১০। লুখুৰাখনৰ কৈদ, ১১। কৌৰবৰ কৈদ, ১২। চেঞ্চৰবাৰ কৈদ, ১৩। বকতীয়ালাৰ কৈদ, ১৪। পাভবৰ কৈদ, ১৫। চিবিদৰ কৈদ, ১৬। লাজীৰ কৈদ।

এই উচ্চবংশীয়া আহোমৰ সংখ্যা প্ৰথমতে সাতঘৰ আছিল কাৰণে, সিবিলাকে “সাতঘৰীয়া আহোম” নাম পালে আৰু পাছলৈ তেওঁবিলাকৰ সংখ্যা অনেক বেছি হোৱাতো সেই ‘সাতঘৰীয়া’ নাম হুওছিল।

আহোমৰ হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ

এই বতৰ প্ৰাৰম্ভতে আমি কৈ আহিছোঁ যে আহোমবিলাক পূৰ্বে বৌদ্ধধৰ্মী মানুহ আছিল। প্ৰস্তুতভবিৎ পণ্ডিতসকলেও এতিয়া তাকে খিৰাং কৰিছে। সিবিলাকে

অৰ্থাৎ আহোমবিলাকে সোঁৱৰণ থও অধিকাৰ কৰি, বাজাবিন্তাৰ কৰাব পাছত, বাজ-কাৰী সুকলমে চলাবৰ অৰ্থে লাহে লাহে নিজৰ আহোম, বা টাই ভাষা এবি, অসমীয়া ভাষাক প্ৰাধান্য দিয়াৰ লগে লগে, পূৰ্ণ ধৰ্ম্মকে অৱহেলা কৰি, হিন্দুধৰ্ম্মক সাবটীবলৈ ধৰিলে। কেৱল মোহন, দেওধাই, বাইলুজ প্ৰভৃতি লোকসকলে নিজ ধৰ্ম্মকে পালি থাকিল। আহোম ধৰ্ম্মাৱলম্বী লোকৰ সংখ্যা আকিকালি নিচেই ডাকৰ, আৰু আন ধৰ্ম্মৰ প্ৰাচুৰ্য্যৰত, সেই ধৰ্ম্ম প্ৰাৱ লুপ্ত হ'ব লগা হৈছেহি।

বৰ্ত্তমান সময়ত সকলোৰে মুক্তকণ্ঠে স্বীকাৰ কৰে যে আহোমবিলাক বৰ বলী আৰু সাহসী পুৰুষ আছিল। মুছলমান লেখকে লিখা “ফাঠিয়া-ই-ইব্ৰাহী” (Fathiyah-i-Ibraiah) নামে পাবলীক গ্ৰন্থত লিখিছে—

“They are superior to most nations in their bodily strength and power of endurance. They are enterprising.....fond of war.....if one of them should meet ten Muhammadans on foot, he will fearlessly attack them, and even be victorious.”—অৰ্থাৎ শাৰীৰিক বলৰ নিমিত্তে আৰু কষ্টসহিষ্ণুতাৰে আহোমবিলাক অনেক জাতিৰ ওপৰত, অৰ্থাৎ আহোমবিলাকৰ নিচিনা বাহুবলী আৰু কষ্টসহিষ্ণু জাতি নিচেই ডাকবহে আছিল। এজন আহোম পদাতিক সেনাই দহজন মুছলমান পদাতিক সৈন্যৰে নিৰ্ভয় মনেৰে যুঁজিছিল, আৰু জয়লাভ কৰিবও পাবিছিল।

আহোমবিলাক পুলহুদ্ৰত যেনে পাবদৰ্শী আছিল, নৌযুদ্ধতো তেনে আছিল। তেওঁবিলাকে কেইবাবাৰো মুছলমানবিলাকক সম্পূৰ্ণৰূপে পৰাজিত কৰিছিল। এই-বিলাকলৈ চাই, সিবিলাকে হিন্দুধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰাব পাছত কত্ৰিয় জাতিৰ স্থানৰ যোগা হ'বলগীয়া। ঐকুফই গীতাত কৈছে—

* * * *

“চাভুৰ্ৰুপং ময়া সৃষ্টং গুণকৰ্ম্ম বিভাগসঃ।

এক বৰ্ণমিদং বিশ্বং পূৰ্ণমাসীদ যুষ্টিৰ।

ক্ৰিয়াকৰ্ম্ম প্ৰভেদেন চাভুৰ্ৰুপং প্ৰতিষ্ঠিতম্।”

কিন্তু আহোমবিলাকে বাজকীৰ ক্ষমতাৰণৰা বৰ্জিত হোৱাৰ লগে লগে সৰ্বাঙ্গত তেনে ঠাৱো হেৰুৱালে। বৰদেৱৰ দত্ত পৰিবাৰে “দত্ত কাৰণ ভূত্যা মহন, কেবল লগে এনেছে।” বোলাত যেনেকৈ কুলীনৰ হেৰুৱালে, আহোমবিলাকেও সোঁৱাই বাহুবলৰ বৰত “ভূত্যা” বা গোলাৰী কাৰ্য্যকাৰ নকৰাত, সিবিলাকে সৰ্বাঙ্গত উপযুক্ত ঠাই নাপালে। আহোমৰ হাতত যেতিয়া বাজকীৰ ক্ষমতা আছিল, তেতিয়া অনেক ব্ৰাহ্মণেও বাজকীৰ লগত পিছাই বাহুণ কৰিব পাবিছিল যেতিয়া, বিচ্চয় সিবিলাকে সৰ্বাঙ্গত সিবিলাকৰ নিমিত্তে উপযুক্ত ঠাই-টিকানা কৰিব পাবিলাহেঁতেন; কিন্তু

মিবিলাকে তালৈ যবকে নকৰিলে। মিবিলাকে নাতাবিছিল যে ইমান যোনকালে মিবিলাকৰ হাতবগৰা বাজকীয় ক্ষয়তা যাব, আৰু ইমান শীঘ্ৰেই মিবিলাকৰ এনে অধঃপতন আহিব। মিবিলাকে সপোনতো নাতাবিছিল যে মিবিলাকৰ ভবিষ্যত বংশৰ এনে এদিন আহিব যেতিয়া মিবিলাকক পথাৰৰ পকা ধানেও বাট এবি মিবিৰ, আৰু সমাজত ঠাই বিচাৰি যাওঁতে গোসাঁই বামুণৰ ওচৰত শৰণাপন্ন হ'ব লাগিব মিবিলাকে নিশ্চয় ভাবিব নোৱাৰিছিল, যে যিভ্ৰদেৱৰ ফুল-তোলা সামান্য ব্ৰাহ্মণ নিবন্ধন পাঠকক “আউনীমাটি” নামে সত্ৰ পাতি দি, তেওঁক তাতে অধিকাৰী পাতি, অনেক শিষ্টবৰ্গ আৰু দেৱোত্তৰ ব্ৰহ্মোত্তৰ আদি মাটি বৃত্তি দিয়াৰ পাছত (মিবিলাক বৃত্তি উপভোগ কৰি, সেই সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ আত্মকালি এজন ক্ষুদ্ৰ বজাৰ নিচিনাকৈ থাকিব পাৰিছে) সেই সত্ৰৰে সত্ৰাধিকাৰ এগৰাকীয়ে এদিন এনেকৈ ক'ব পাৰিব যে পাটনাদৰ পানী আহোমে তুলি খালে, তাৰপৰা এশ কলহ পানী উঠাই পেলাই দিলেহে, ব্ৰাহ্মণাদি জাতিয়ে সেই নাদৰ পানী খাবলৈ ভাল হ'ব; আৰু কোমল চাউল ভিওৱা নান্দত আহোমৰ হাত লাগিলে বা কেনেবাকৈ আহোমে চূলে, সেই চাউল ব্ৰাহ্মণাদিলৈ অণুচি হ'ব ইত্যাদি। তেওঁবিলাকে নিশ্চয় ভাবিব পৰা নাছিল যে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰাৰ পাছত, গোসাঁই ব্ৰাহ্মণসকলে মিবিলাকক এদিন অস্তাজজাতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব; আৰু সেই অস্তাজজাতিৰ দান গ্ৰহণ কৰি গোসাঁই ব্ৰাহ্মণসকলে কিন্তু “পতিত” নহৈ চিৰকাল শুদ্ধ হৈয়ে থাকি, মানুহক শৰণ, ভজন আৰু আশীৰ্বাদাদি কৰি নবকৰ পৰা যবগলৈ তুলিব পৰা শক্তিমন্ত হৈ থাকিবপৰা বিধান পাবলৈ, হিন্দু শাস্ত্ৰৰ ওচৰত সেই গোসাঁই ব্ৰাহ্মণসকলৰ “দাবী” থাকিব।

আহোমবিলাক অতি পৰাক্ৰমী জাতি হৈও, তেওঁলোকৰ আহোম ধৰ্ম লোৱাৰ নিমিত্তে প্ৰজাক পীড়ন নকৰি, নিজে প্ৰজাৰ ধৰ্ম আৰু ভাষা গ্ৰহণ কৰি, প্ৰজাবংশলতাৰ যি পটন্তৰ দেখুৱালে, তেনে পটন্তৰ আন দেশৰ বুৰঞ্জীত অতি বিৰল। কোনো কেনোৰে ক'ব পাৰে যে আহোমবিলাকৰ সংখ্যা নিচেই ডাকৰ আছিল, গতিকেই, তেওঁলোকে প্ৰজাৰ ধৰ্ম আৰু ভাষা গ্ৰহণ নকৰি, কি কৰিব? এই ঠাৱৰণি কিন্তু সিমান ঠিক নহয়। ভাৰতবৰ্ষৰ বুৰঞ্জীৰ পাছত, মুছলমান আৰু ইংৰাজৰ বাজতলৈ মন কৰি চালেই সেই প্ৰশ্ন কিমান সাক্ষ্য সেইটো সকলোৰে বুজিব পাৰিব।

সেই কথা যাওক। আহোমবিলাকৰ ভিতৰত হিন্দুধৰ্মৰ বীজ ইং ১৪১৬ চনত চুছাদ্কা (বা বামুণী কোঁৱৰ) বজাৰ দিনতে পৰে, কিন্তু মিহিীয়া বজা বৰ্গদেৱৰ দিনলৈকে সেই বীজ অস্থিৰ হ'ব পৰা নাছিল। ইয়াৰ আগৈয়ে চাক্ৰত ৮লক্ষীনাৰায়ণৰ পূজা চলিছিল যথোন। মিহিীয়া বজাৰ দিনৰেপৰা আহোম ৰাজ্যত হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰাচুৰ্য হ'বলৈ ধৰে, আৰু ডেখেতেই প্ৰথমেই বৰ্গনাৰায়ণ খিতাপ লৈ দেশত হিন্দু

আহোমৰ মাজত

হিন্দুধৰ্মৰ বীজ

শকাৰ প্ৰচলন কৰে। সেই সময়ত অসমত মহাপুৰুষ শব্দব্দেহ, আৰু দামোদৰদেহৰ আবিৰ্ভাব। কিন্তু সেইজন (অৰ্থাৎ দিহিঙ্গীয়া বজা) বা, তেখেতৰ পৰবৰ্তী কোনোজন বৰ্গদেহে প্ৰকাশভাৱে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা নাছিল। ইং ১৬৫৪ খ্ৰীষ্টাব্দত জয়ধ্বজসিংহ বৰ্গদেহে ৰাজপাটত উঠে। তেৱেই পোনপ্ৰথমে হিন্দুধৰ্মত দীক্ষিত হৈ, প্ৰথমতে আউনীআটি সত্ৰত, তাৰ পাছত ভল্লোকমতে, দক্ষিণপাটত মন্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰে। তেতিয়াৰে-পৰা আহোম ৰজাসকলে হিন্দুধৰ্মৰ উন্নতি সাধিবৰ অৰ্থে অহোপুৰুষাৰ্থ কবিবলৈ ধৰিলে।

এই পৃথিব “আবন্তণ”তে কৈ আহিছোঁ যে এই অসমদেশ অতি পুৰণি দেশ; প্ৰাচীন ইতিহাস পুৰাণত ইয়াৰ বিৱৰণ পোৱা যায়। আহোম ৰজাই যেতিয়া এই দেশত আহি পোন প্ৰথমে সৌম্যৰ খণ্ডত ৰাজ্য স্থাপন কৰেহি, আৰু তাৰ অনেক

হাবুজীয়া বায়ুণ
(আহোমৰ পূৰ্ববৰ্তী
কালৰ)

পূৰ্ববৰ্তী কালতো এই দেশত ব্ৰাহ্মণৰ বসতি আছিল; কিন্তু তেখেতসকলৰ বাহ্যিক ভাৱত সংসৰ্গদোষৰ অনেক ভাঁজ লাগিছিল। আহোমৰ দিনৰ পূৰ্ববৰ্তী কালৰ ব্ৰাহ্মণবিলাকৰ বসতি, বিশেষকৈ হাবুজত আছিল;

সেই কাৰণেই সিবিলাকক “হাবুজীয়া বায়ুণ” বোলা হৈছিল। আহোমবিলাকে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰি, হিন্দুৰ ৰীতি-নীতি, নিয়ম-কাৰণ শিক্ষা কৰি, হাবুজীয়া বায়ুণবিলাকৰ সেই সংসৰ্গদোষৰ ভাঁজ বুজিব পাৰিলে। লেই কাৰণে হিন্দুধৰ্মী আহোম ৰজাসকলে কালুজুজ বা কনৌজ আদি প্ৰদেশৰপৰা ভালেখিনি শিক্ষিত আৰু সজ ব্ৰাহ্মণ এই দেশলৈ অনাই-ছিল। বৰ্তমান সময়ৰ প্ৰায়বিলাক প্ৰাচীন ভদ্ৰবংশীয় ব্ৰাহ্মণেই সেই কনৌজ আদি প্ৰদেশৰপৰা অহা সজ ব্ৰাহ্মণৰ সতি-সন্ততি। চিলাৰায়ৰ আক্ৰমণৰ সময়ত ববাহীৰপৰা হোৱা “ববাহী-বাণু” আৰু বুঢ়াবজা বৰ্গদেহে ভিগমীয়া আহোম আদিৰপৰা বায়ুণ পতা

কনৌজপুৰীয়া ব্ৰাহ্মণ

“পেটাল”, “নেজাল”, “চাবিঘৰীয়া” আদি বায়ুণ-বিলাকৰ সতি-সন্ততিয়ে কায়মনোবাক্যে সিবিলাকৰ

লগত ৰোগ দি “কনৌজপুৰীয়া ব্ৰাহ্মণ”ৰ সংখ্যা অৱশ্যে অনেক বৃদ্ধি কৰিছে। তাত অৱশ্যে বৰ দোষ নাই, কিয়নো ইও এটা (বকৰা, কুকন উপাধিধাৰীসকলৰ দৰেই) জাতীয় উন্নতিৰ পৰিচায়ক মাথোন। অসমদেশৰ ব্ৰাহ্মণ মাতেই “কনৌজপুৰীয়া” বুলি পৰিচয় দিব খোজে, আৰু তেনে পৰিচয় দিয়ৈও; অনেকক “কনৌজপুৰীয়া ব্ৰাহ্মণ” নুবুলি “অলৰীয়া বায়ুণ” বুলিলে সিবিলাক খঙত “অগ্নিশৰ্ম্মা” হয়।

আহোম ৰজাসকলে সজ ব্ৰাহ্মণ, গৌঁসাইসকলক দেৱোত্তৰ আৰু ব্ৰহ্মোত্তৰ মাটি দান কৰিছিল; আৰু আন কথাতো গৌঁসাই ব্ৰাহ্মণসকলক বিশেষ অনুগ্ৰহ আৰু সন্মান দেখুৱাইছিল। এইদৰে ৰাজ-অনুগ্ৰহৰ আশাত দেশত গৌঁসাই-বহুত আদি ধৰ্মপুৰুষ-

সকলৰ সংখ্যা দিনে দিনে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে, সেইসকলৰ ভিতৰত বিশেষকৈ উল্লেখ-
 প্ৰধান গৌঁসাই, জ্ঞানেশ্বৰ বোণা :—আউনীআটী সত্ৰ, দক্ষিণপাট সত্ৰ, গড়মূৰ সত্ৰ,
 কুকহাবাহী সত্ৰ, পৰ্বতীয়া গৌঁসাই, ন-গৌঁসাই, মুকলি-
 বুৰীয়া ভটাচাৰ্ঘ্য। (আজিকালিৰ “মুকলিমুৰীয়া গৌঁসাই”)। এইবিলাকেই প্ৰধান।
 প্ৰথমত উল্লেখ কৰা সত্ৰ চাৰিখন এই দেশৰ সৰ্ব্বপ্ৰধান ধৰ্ম্মাধিকৰণ। এই চাৰি
 সত্ৰত ভাগবত শাস্ত্ৰৰ অনুসৰণ কৰে, আৰু পৰ্বতীয়া গৌঁসাই, ন-গৌঁসাই আৰু মুকলি-
 বুৰীয়া ভটাচাৰ্ঘ্য, এইসকলে ভক্তশাস্ত্ৰ অনুসাৰে চলাচল কৰে।

এইসকলৰ বাহিৰেও আহোম বজাসকলৰ আহোলভ আৰু কিছুমান সৰু সৰু
 সত্ৰ স্থাপিত হৈছিল। সেইবিলাকৰো অনেকক আহোম বৰ্গদেওসকলে “দেবোত্তৰ” বাচি
 আদি বৃত্তিদান কৰিছিল। কল্পসিংহ বৰ্গদেৱে তেওঁৰ পিতৃ গদাধৰ সিংহই চেউনী, বহা
 আদি ঠাইত মেলা মহন্তবিলাকক মতাই আনি, বেলেগ বেলেগ শ্ৰেণীত ভাগ কৰি ডান্দৰ
 সৰু অনুসাৰে শিল্প বুটি দি মাজুলীত “এটকা মহন্ত”ৰ সত্ৰ নিকৰণ কৰি দিছিল।
 যিবিলাক মহন্তৰ মাজুলীত ভেটি নাই, সিবিলাক আচল বা ভাল মহন্ত নহয়। মহন্ত-
 বিলাকক তিনিটা শ্ৰেণীত বিভাগ কৰা হৈছিল; যথাস্থানত সেই বিষয়ে উল্লেখ
 কৰা হ’ব।

ওপৰত আমি যিবিলাক সত্ৰৰ কথা উল্লেখ কৰি আহিলোঁ, সেইবিলাক ৪ ভাগত
 বিভক্ত, যেনে : ১। মহাপুৰীয়া, ২। দামোদৰীয়া, ৩। হৰিদেৱ-পত্নী আৰু
 সত্ৰবিলাকৰ ভাগ শ্ৰীচৈতন্য-পত্নী। মহাপুৰীয়া শব্দৰদেৱেই হৈছে মহাপুৰীয়া
 ধৰ্ম্মৰ প্ৰধান প্ৰবৰ্ত্তক। তেওঁৰ জন্ম আলিগুৰীত
 (বৰ্ত্তমান বৰদোৱাখনৰ নিচেই ওচৰতে); তেওঁ ভূঞাৰ ঘৰৰ সন্ততি; পিতাকৰ নাম
 কুসুমৰ আছিল। মহাপুৰীয়াৰ জন্ম শক ১৩৭১ (ইং ১৪৪২), আৰু মৃত্যু ১৫২১ শকত
 ইং ১৫৬২ চন)।

শব্দৰদেৱৰ জীৱনৰ প্ৰথম ছোৱাত অসম দেশত তান্ত্ৰিক ধৰ্ম্মৰ অত্যন্ত প্ৰাচুৰ্য্য
 আছিল। তেওঁ তাৰ (বিশেষকৈ প্ৰতিমা পূজা) ঘোৰ বিৰোধী। তেওঁ অনেক শাস্ত্ৰৰ
 মহাপুৰীয়া ধৰ্ম্ম সাৰাংশ গ্ৰহণ কৰি ভাগৱতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰিলে। পাছলৈ
 বৰদোৱা থান তেওঁক মহাপুৰীয়া নামে অভিহিত কৰাৰ লগে লগে
 তেওঁৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্ম্মমতকো “মহাপুৰীয়া ধৰ্ম্ম” বুলিবলৈ
 ধৰিলে। তেওঁৰ কাৰ্য্য-কাল ১৮ বছৰ বয়সকণা ধৰি জীৱনৰ শেষ পৰ্য্যন্ত। তেওঁৰ
 জীৱনৰ প্ৰধান কৰ্ম্মক্ষেত্ৰ ভোধ্যক বৰ্ত্তমান “বৰদোৱা থান” নামে জনা যায়; সেই
 ঠাই অসমীয়াৰ পকে অতি পবিত্ৰ স্থান।

শব্দৰদেৱে বিজে কোনো সত্ৰ পতা নাই। তেওঁৰ লগত হুজুৰ প্ৰধান ভকত বা

শিষ্ট আছিল। সিবিলাকৰ ভিতৰত মাধৱদেবেই সৰ্ব্বপ্ৰধান। মাধৱদেবেও নিজে

বৰপেটা থাম

কোনো সত্ৰ পতা নাই। তেখেতৰ কৰ্মক্ষেত্ৰৰ প্ৰধান

ঠাইক বৰপেটা ধান নামে জনা যায়। মহাপুৰুষ

শঙ্কৰদেবে অন্তিম সময়ত মাধৱদেৱক ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য পাতি যায়। মাধৱদেৱৰ লগতো ১২ জন

প্ৰধান ভকত আছিল :—১। গোপালদেৱ (ঙ: বংশীগোপাল), ২। যদুমণিদেৱ,

৩। ত্ৰিহৰিদেৱ (হৰিদেৱ পত্নী সত্ৰবিলাকৰ আদি পুৰুষ হৰিদেৱ এইজনা নহয়),

৪। ভবানীপুৰীয়া গোপাল, ৫। লক্ষ্মীকান্ত, ৬। অচ্যুত শৰ্ম্মা (ঙ: সৰু গুৰু),

৭। মথুৰা দাস (ভাতী), ৮। বিষ্ণু আতা, ৯। পদ্ম আতা, ১০। বামচৰণ আতা,

১২। কেশৱ আতা আৰু ১২। গোবিন্দ আতা। এই গোবিন্দ আতা জাতত গাৰো

মহাপুৰুষীয়া সত্ৰবিলাক আছিল। মাধৱদেৱৰ লগত এই ১২ জন প্ৰধান ভকতে

যি-বিলাক সত্ৰ পাতিলে, বংশীগোপালৰ ভাতৃ-পুত্ৰ জয়-

হৰিদেৱৰ সত্ৰ, শঙ্কৰদেৱৰ নাতি পুৰুষোত্তম ঠাকুৰে পতা সত্ৰ আৰু তেওঁৰ লগৰ ১২ জন

ভকতৰ দ্বাৰা সংস্থাপিত হোৱা সত্ৰ, এই আটাইখিনি সত্ৰকে প্ৰধানত: মহাপুৰুষীয়া সত্ৰ

বোলে। মাধৱদেৱৰ লগৰ ভকত ১। বংশীগোপালে

(ক) কুৰুৱাবাহী সত্ৰ পাতে আৰু (খ) ডেবেৰাপাৰ সত্ৰ

পাতে। ২। যদুমণিদেৱে—(ক) বৰমাহৰা সত্ৰ পাতে আৰু (খ) আধাৰমাহৰা সত্ৰ পাতে।

৩। ত্ৰিহৰিদেৱে লায়ভীয়া সত্ৰ পাতে। ৪। ভবানীপুৰীয়া গোপালে খৰামোচৰ সত্ৰ

পাতে। ৫। লক্ষ্মীকান্তই ধোপৰঙৰি সত্ৰ পাতে। ৬। অচ্যুত শৰ্ম্মাই বিহাৰ সত্ৰ

পাতে। ৭। মথুৰাদাসে গণককুটী সত্ৰ পাতে। ৮। বিষ্ণু আতাই চৰবাৰীয়া সত্ৰ পাতে।

৯। পদ্ম আতাই কমলাবাৰী সত্ৰ পাতে। ১০। বামচৰণ আতাই (ক) সুনৰীদিয়া সত্ৰ

আৰু (খ) দলগোমা সত্ৰ পাতে। ১১। কেশৱ আতাই ভাটৌকুচি সত্ৰ পাতে।

১২। গোবিন্দ আতাই ষটৰা সত্ৰ পাতে।

বংশীগোপালৰ ভাতৃ-পুত্ৰ জয়হৰিদেৱ গড়মুৰ সত্ৰ স্থাপন কৰে। শঙ্কৰদেৱৰ

নাতি পুৰুষোত্তম ঠাকুৰৰ লগত ১২ জন ভকত আছিল,

গড়মুৰ সত্ৰ

৬ জন ব্ৰাহ্মণ, ৬ জন শূদ্ৰ। তেওঁবিলাকৰ দ্বাৰা স্থাপিত

হোৱা সত্ৰবিলাক, যেনে :—কেশ আতাৰ কৈচুং সত্ৰ। পৰশুৰাম শৰ্ম্মাৰ (ক) ফুলবাৰী

সত্ৰ, (খ) পুনিয়া সত্ৰ আৰু (গ) অগ্নিফুলবাৰী সত্ৰ।

আউনীআটী সত্ৰ

গোপীনাথ শৰ্ম্মাৰ চেকেৰাভলী সত্ৰ। বাসুদেৱ শৰ্ম্মাৰ

চতৰীয়া সত্ৰ। বুৰাবাৰ বেজেনাআটী সত্ৰ। সত্যানন্দৰ এলেকী সত্ৰ। বংশীগোপালৰ

শিষ্টপুত্ৰ নিম্বজ্ঞন, আউনীআটী সত্ৰ স্থাপন কৰে।

শঙ্কৰদেৱৰ পুৰোহিত বামৰাৰ গুৰুৰ কোনো সত্ৰ পতা নাই। তেখেতৰ

বংশধৰসকল বৰপেটা ধানৰ সজোৱা। শঙ্কৰদেৱৰ লগত থকা ভক্ত, নাৰায়ণ দাসে বৰনগৰ সজ পাতে।

চতুৰ্ভুজৰ দ্বিতীয়া কন্যা সুমিত্ৰা (স্বামী মনোহৰ গাভৰুগিৰি), তেওঁৰ পুতেক
বিষ্ণুপুৰ সত্ৰ
বিষ্ণুপতিৰপৰা বিষ্ণুপুৰ সত্ৰ বাঢ়িছে। এই সত্ৰ ভাটিৰ
গোৱালপাৰাত আছে।

এই দুয়ো সত্ৰৰ আদি পুৰুষ যদুমণিদেৱ। তেওঁ আধলীয়াল ব্ৰাহ্মণৰ সন্তান আৰু
বৰমাহৰা আৰু আধাৰ মাধৱদেৱৰ আজ্ঞাপৰ আছিল। বংশীগোপালদেৱৰ লগত
মাহৰা সত্ৰ তেওঁৰ বৰ বন্ধু আছিল; আৰু দুয়ো লগ লাগি ধৰ্ম
প্ৰচাৰ কৰিবৰ অৰ্থে উজাই আহি, ডেবেৰাপাৰত কিছুকাল সত্ৰ কৰি থাকেহি।
ডেবেৰাপাৰ সত্ৰ, ঘাৰমৰা কতোদিন থাকি, যদুমণিদেৱ তাৰপৰা কিছু ভটিয়াই
সত্ৰ, ডোখোৰামুখ সত্ৰ, গৈ, মাহৰা বিলৰ কাষত সত্ৰ পাতেগৈ, সেই কাৰণে
পটিয়ৰী সত্ৰ। সত্ৰৰ নাম মাহৰা হ'ল। যদুমণিদেৱৰ চাৰি পুতেক,
জগদানন্দ, পৰমানন্দ (ও: কমলাকান্ত), পূৰ্ণানন্দ আৰু

অচ্যুতানন্দ। প্ৰথম পুত্ৰ জগদানন্দ মাহৰাতে অধিকাৰ হ'ল; ২য় পুত্ৰ পৰমানন্দ
পটিয়া মানুহ এটাৰ কঠিয়াতলীত ঘৰ সাজি আছিল; কালক্ৰমে সেই পটিয়াৰ লগত
অৰি (বা শত্ৰু) হৈ উঠাত সত্ৰৰ নাম পটিয়ৰী হ'ল। তৃতীয় পুত্ৰ পূৰ্ণানন্দে ঘাৰমৰা
সত্ৰ আৰু ৪ৰ্থ পুত্ৰ অচ্যুতানন্দে ডোখোৰামুখ সত্ৰ স্থাপন কৰে।

অচ্যুতানন্দৰ দুই পুত্ৰ, দয়ানন্দ আৰু কৃষ্ণানন্দ। দয়ানন্দ নিজ সত্ৰতে থাকিল;
দ্বিতীয় পুত্ৰ কৃষ্ণানন্দেই কমলাবাৰীৰ ওচৰত এক সত্ৰ পাতিলে। তাতে তেওঁৰ “আধাৰ
বেধ” ৰোগ হৈ, একগুণ বৃদ্ধি হৈ মৃত্যু হ'ল। সেই কাৰণে সেই সত্ৰৰ নাম “আধাৰ
মাহৰা” হ'ল।

মিশ্ৰদেৱৰ পুতেক দুজন—প্ৰথমজনৰ নাম বামচন্দ্ৰ, দ্বিতীয়জনৰ নাম চাকচন্দ্ৰ।
বামচন্দ্ৰ কুকাৰাবাহীত অধিকাৰ হ'ল। চাকচন্দ্ৰেই ককায়েকৰ লগত কন্দল কবি গুছি
আহি ডিফলু নদীৰ কাষত এক সত্ৰ পাতিলেহি, তাৰ
ডিফলু সত্ৰ নাম হ'ল ডিফলু সত্ৰ। ককায়েকে মূৰ্ত্তি, ভাগৱত, শিষ্য,

একে নিদিলে। এই কথাৰ কাৰণে, বজাৰ চ'ৰাত বিচাৰ হ'ল। বিচাৰত চাকচন্দ্ৰৰ
জন্ম নহ'ল; চাৰিসজীয়াৰ শাৰিত বহিবলৈ স্থান নাপালে, আৰু মান-মৰ্যাদা মাটি-ভেটি
তাবো একো নাপালে। পাছত বজাৰ আজ্যমতে চাকচন্দ্ৰেই ককায়েকৰ ওচৰত দণ্ড
ভজালে। তাতে ককায়েকে তুৰ্কি হৈ চাকচন্দ্ৰক ক'লে—“বাক, তুমি মোৰ শিষ্য
গাঁও ফুৰি পাই-পাইছা আৰু চাউল একঠা আনি খাবা, কৰ আদি নানিবা, মেধী, পাচনী
নাপাতিবা, পাছলৈ বাক যি হয় দেখা যাব, সম্প্ৰতি এইদৰেই খাই থাকি।” চাকচন্দ্ৰে
সেইদৰেই খাই আছিল। অৱশেষত ককায়েক মৰিলত, ভতিজা-পুতেকক দাবী দি,

বলেবে শিষ্যৰ উৎপন্ন কৰ ভাব আদিৰ ভাগ ল'বলৈ ধৰিলে ; শিষ্যৰো দুটা এটাক শৰণ লগালে। এই কাৰ্য্যাবপৰা সিবিলাকৰ ভিতৰত বৰ গোলমাল লাগিছিল। বামচন্দ্ৰই কোৱা “পাছলৈ বাক বি হয় দেখা যাব” এই কথাষাৰিৰ নিমিত্তে ডিফলুৰ জয় হ'ল, কিন্তু মূৰ্ত্তি, ভাগৱত, মাটি-বাৰী শিষ্যৰ অংশ কৰি ল'ব নোৱাৰিলে। আজি পৰ্য্যন্ত এই অশুক্ৰমেই চলি আছে। সিবিলাক চাৰিসত্ৰায়াৰ শ্ৰেণীভুক্ত নহয় আৰু ডিফলুৰ গোঁসায়ী চাৰিসত্ৰায়াক নিৰ্ম্মালি দি অধিকাৰ পাতিব নোৱাৰে। চাৰিসত্ৰাবপৰা কোনো কোনোজনক নিৰ্ম্মালি লৈ ডিফলুৰ অধিকাৰ হয়।*

সুন্দৰীদিয়া সত্ৰ

মাধৱদেৱৰ সন্তোদৰা ভগ্নী উৰ্ব্বশী। তেওঁক হোকোৰকুঁচীয়া গাঁৱৰ বামদাসলৈ বিয়া দি, ঘৰতে পোষ্যপুত্ৰ ৰূপে ৰাখিছিল। বামদাসৰ পুত্ৰ বামচৰণ ঠাকুৰ। তেওঁক মাধৱদেৱে পঢ়াই শুনাই সংস্কাৰাদি কৰি নিজ পুত্ৰৰ দৰে আপোনাৰ লগতে ৰাখিছিল, আৰু মাধৱদেৱৰ সকলো সম্পত্তিৰ (হাৱৰ, অহাৱৰ, শিষ্য, ভক্ত আদি) তেওঁকে গৰাকী পাতিছিল। মৃত্যুৰ সময়ত মাধৱদেৱে বামচৰণক সুন্দৰীদিয়া স্থানত অধিকাৰ পাতে, সেয়ে বৰ্ত্তমানৰ সুন্দৰীদিয়া সত্ৰ। মাধৱদেৱৰ শ্ৰাদ্ধাদি কাৰ্য্য বামচৰণেই কৰে।

বামচৰণৰ তিনি পুত্ৰ, দৈত্যাৰি ঠাকুৰ, ত্ৰিপুৰাৰি ঠাকুৰ আৰু নবহৰি ঠাকুৰ। ত্ৰিপুৰাৰি ঠাকুৰে বামুণা সত্ৰ পাতে, নবহৰি ঠাকুৰে বামুণা সত্ৰ, বামপুৰ সত্ৰ, বামজান সত্ৰ, নলঙ্গা সত্ৰ, বামপুৰ সত্ৰ পাতে, দৈত্যাৰি ঠাকুৰে সুন্দৰীদিয়া সত্ৰতে গুৱাগাছা সত্ৰ, কৰ্দ্দৈগুৰি থাকে।

নবহৰি ঠাকুৰৰো পুতেক তিনি গৰাকী, বাধাকান্ত, নাৰায়ণ ঠাকুৰ আৰু যোগজীৱন। বাধাকান্তই বামজান সত্ৰ আৰু নাৰায়ণ ঠাকুৰে নলঙ্গা সত্ৰ পাতে। যোগজীৱন দলগোমা সত্ৰৰ অধিকাৰ হয়, পাছলৈ ক্ৰমে গুৱাগাছা, কৰ্দ্দৈগুৰি, খালৈপৰা আৰু নাওকটা আদি সত্ৰ কৰে। (ইবিলাকৰ গোত্ৰ “অলপ বান্ধন” ও: “ওলোম বান্ধন”)। (বামপুৰ নামে এক দামোদৰীয়া সত্ৰও আছে।)

ভাটোঁকুচী সত্ৰ

টেপুৰী নামে এটি হুঁৰীয়া মানুহ আছিল, তেওঁ পূৰ্ব্বত ক'ৰ মানুহ, তাৰ কোনো নিৰ্ণয় নাই (সম্ভৱত: চণ্ডীৰ আদিৰ পাছত কৰৌজৰণৰা অহা বুঢ়া খী ছুঁঞাৰ বংশৰ

* জীৱত যোগেশ্বৰ গোহাৰী (কুল চৰ-ইলপেজৰ) এই ডিফলু গোঁসাইয়ে বংশধৰ। তেখেত একে কুল পাছ আৰু এই পুথিৰ সংগ্ৰহীতাৰ সহপাঠী।

মানুহ হ'ব পাৰ। টেপুখাঁৰ পুতেক দীৰ্ঘকাহা খাঁ; তেওঁৰ পুতেক কেঁবাই খাঁ, কেঁবাই খাঁই শঙ্কৰদেৱৰ পুত্ৰ ললে, শঙ্কৰদেৱে তেওঁৰ নাম দিলে কেশৱ। শঙ্কৰদেৱৰ লগত এওঁ বহুত দিন আছিল। শঙ্কৰদেৱৰ মৃত্যুত মাধৱদেৱৰপৰা তেওঁ মালামজ্জ গ্ৰহণ কৰি, ভাটৌকুঁচী নামে ঠাইত সত্ৰ পাতে। “কুঁচী” মানে গাওঁ; সেই কাৰণে সত্ৰৰ নাম “ভাটৌকুঁচী” হ'ল। তেওঁৰ লগত ১৪ জন শূদ্ৰ ভকত আছিল, কেশৱ আতাই সিবিলাকক মহন্ত পাতিলে। সেই মহন্তবিলাকৰ—

- ১। জয়ৰাম দাসে শ্ৰীহাটী সত্ৰ পাতে।
- ২। মনু সোমে দীঘলাবাৰী সত্ৰ পাতে।
- ৩। পৰীক্ষিতে হাতীপাৰা সত্ৰ পাতে।
- ৪। দয়্যামে বঙলাবাৰী সত্ৰ পাতে।
- ৫। সতানন্দে বামঙেটি সত্ৰ পাতে।
- ৬। ভূঞানন্দে লাগখানা সত্ৰ পাতে।
- ৭। জগজীউৰে মালৈকুঁচী সত্ৰ পাতে।
- ৮। গোকুলচন্দ্ৰই বহপৰা সত্ৰ পাতে।
- ৯। মনাই ভকতে জঙ্গলপুৰ সত্ৰ পাতে।
- ১০। দয়্যামে নকাৰী সত্ৰ পাতে।
- ১১। জগতানন্দে মালচী সত্ৰ পাতে।
- ১২। ভৱানন্দে ভামালাকুঁচী সত্ৰ পাতে।
- ১৩। দামোদৰ দাসে ভোগপুৰ সত্ৰ পাতে।*
- ১৪। হৰিবল্লভে দীঘলাকুঁচী সত্ৰ পাতে।

লায়তীয়া সত্ৰ

এই সত্ৰৰ আদি পুৰুষ হৰিদেৱ শৰ্মা। (হৰিদেৱ-পত্নী সত্ৰবিলাকৰ প্ৰতিষ্ঠাপক হৰিদেৱ এওঁ নহয়, সেইজন। হৰিদেৱক শঙ্কৰদেৱে পতা; লায়তীয়া সত্ৰৰ আদি পুৰুষ হৰিদেৱক মাধৱদেৱে পাতিছিল।) তেওঁৰ জন্ম ঠাই উত্তৰ লক্ষীমপুৰৰ বৰদলনী গ্ৰাম। পিতৃ-মাতৃহীন হোৱাত, তেওঁ মূৰ্দৈৰ লগত ভটিয়াই গৈ, বৰপেটাত মাধৱদেৱক লগ পাই, তাতৈ থাকে। অৱশেষত তেওঁ মাধৱদেৱকে শুক মানি শৰণ ভজন আৰু মালা

* ভোগপুৰ নামে আৰু এখন চামঙাবীয়া পোঁমাইৰ বংশধৰণা বচা সত্ৰ আছে।

এষণ কৰে। তাৰ পাছত উজাই আহি লায়ত পধাবব কাপত সজ পাতিলে, সেই কাৰণে সজখনক লায়তীয়া সজ বোলে। এওঁৰ পূৰ্বৰ নাম আছিল ইঁবাই, মাথৰদেখে শৰণ লগাই নাম দিলে শ্ৰীহৰি বা হৰিদেৱ। এই সজৰ বাক্যকত বৃত্তি বুলিবলৈ বিশেষ একো নাই, বকৰা কুকন আদি সজ্জাত বংশৰ শিষ্টও নাই বুলিব লাগে। ধৰ্মকৰ্ম নিখুঁত মহাপুৰুষীয়া।

বব এলেঙ্গী, সৰু এলেঙ্গী সজ

জপবা কাথ, কাথব-বব ল'ৰা। তেওঁৰ গাত ক্ষত দোৰ থকা বাবে জলত নাহি গোসানীক আবাধনা কৰি আছিল, তাতে বাবিলাকত পানীয়ে ধৰি পেনপেনীয়া হৈ পৰিছিল, সেই কাৰণে তেওঁক মানুহে পেনপেনীয়া কাথ বুলিছিল। তেওঁ পুৰুষোত্তম ঠাকুৰত শৰণ ভজন লৈছিল। শৰণ লগাই পুৰুষোত্তমে তেওঁৰ নাম সতানন্দ দিলে, আৰু ঈশ্বৰৰ চৰণত তেওঁৰ বিশেষৰূপে ভক্তি থকা হেতুকে, তেওঁক কোনোৰে ববভকত বুলিও মাতিছিল।

তেওঁৰ ল'ৰা চাৰিটি। সেই চাৰিটি ল'ৰাৰ পৰা কপনাবায়ণ, কঠিয়াতলী, কপনাবায়ণ সজ, মাথতাবী, গোণামৰা, ধবজীয়াল, মৰাগোবিন্দ, কঠিয়াতলী সজ, ববালীমাবী, টেকাভবা, শ্ৰামকাণু আৰু বংশাবাবী সজ মাথতাবী সজ, বাঢ়ে। নিচেই সৰুজনা পুত্ৰৰ নাম শ্ৰীকৃষ্ণ। শ্ৰীকৃষ্ণৰ দুই পুতেক, প্ৰথম বাপুৰাম, ২য় শঙ্কৰপতি। বাপুৰামে এলেঙ্গীবিলাৰ কানত সজ পাতিলে, বিলাৰ নামেৰেই সজবো নাম হ'ল “এলেঙ্গী সজ”; তাৰেক শঙ্কৰপতিয়েও পাছে এক সজ পাতিলে, সেই সজক “সৰু এলেঙ্গী সজ” নাম দি, বাপুৰামে পতা “এলেঙ্গী সজ”ক “বব এলেঙ্গী” বুলিবলৈ ধৰিলে। শঙ্কৰপতিৰ চাৰিজন পুতেকে চাৰিখন সজ পাতে, প্ৰথমজনে উলুতলী সজ, দ্বিতীয়জনে টেকাবাবী সজ, তৃতীয়জনে খাটপৰা সজ আৰু চতুৰ্থজনে গোণাবিহাট সজ পাতে।

উলুতলী সজ
টেকাবাবী সজ
খাটপৰা সজ
গোণাবিহাট সজ

বাপুৰামৰ ১১জন পুত্ৰ আৰু কঠিয়াতলী নামে এটি কন্যা হয়। প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় পুত্ৰ (পুৰুষোত্তম

আৰু কৃষ্ণানন্দ) দুয়োজন অপুত্ৰক। এওঁবিলাক দুজনে সহোদৰা ভগ্নী গুটিমালীলৈ এটি লিখকৰ দৰে ল'ৰা চপাই ল'লে।*১

এই লিখকৰ দৰে ল'ৰাৰ পুত্ৰ পদ্মপানি মহন্তই কাকৰিকটা সত্ৰ পাতে।

কাকৰিকটা সত্ৰ
দিৰ্ঘোমুখীয়া সত্ৰ
বগীআই সত্ৰ
বৰ সত্ৰ
বালীভূঁই সত্ৰ
বাহজেঙ্গনি সত্ৰ
পোৰাভেটি সত্ৰ
নিকামূল সত্ৰ
বালী সত্ৰ*২
পুখুৰীপাৰ সত্ৰ

পদ্মপানিৰ দুগৰাকী ঘৈণী, এগৰাকী শ্ৰীমতী, আন গৰাকী ক্ষত্ৰিয়নী(?)। শ্ৰীমতীৰ গৰ্ভত জন্ম হ'ল ল'ৰা দুটি, প্ৰথম জনৰ নাম বামকৃষ্ণ, দ্বিতীয় জনৰ নাম পৰমাত্মা (এওঁ দিৰ্ঘোমুখীয়া পাতে)। বামকৃষ্ণৰ পুত্ৰ নাই; বগী আইটো নামে এটি কন্যা আছিল, তেওঁলকে ল'ৰা এটি চপাই ল'লে। বামকৃষ্ণৰ সত্ৰৰ নাম জীয়েকৰ নাম অনুযায়ী বগী আই সত্ৰ হ'ল। ক্ষত্ৰিয়নীৰ গৰ্ভত জেন পুত্ৰ হ'ল। প্ৰথম পুত্ৰ অপুত্ৰক, তেওঁৰ সত্ৰ নাই; ২য় পুত্ৰ হলিৰাম, তেওঁ কাকৰিকটাত অধিকাৰ হ'ল।

তৃতীয় পুত্ৰ পৰশুৰামৰ দুটি ল'ৰা। প্ৰথমজনক বৰসত্ৰ দিয়ে, ২য় জনক বালীভূঁই সত্ৰৰ গৰাকী পাতে। পদ্মপানিৰ ৪ৰ্থ পুত্ৰ শ্ৰীৰাম ককায়েক পৰশুৰামৰ পাছত কাকৰিকটাত অধিকাৰ হ'ল; আৰু পঞ্চমপুত্ৰ গজাবাম অপুত্ৰক, তেওঁৰ কোনো সত্ৰ নাই।

বাপুৰামৰ পুত্ৰ তৃতীয় গৰাকীৰ নাম মাধৱানন্দ; তেওঁ সৰু এলেঙ্গী সত্ৰৰ অধিকাৰ হ'ল। মাধৱানন্দৰ ভায়েক স্বৰূপানন্দই বাহজেঙ্গনি সত্ৰ পাতে। সেই বাহজেঙ্গনিৰ পৰাই পোৰাভেটি, নিকামূল, বালী আৰু পুখুৰীপাৰ সত্ৰ বাঢ়ে।

এই সত্ৰবিলাকৰ বীজপুৰুষ দামোদৰদেৱ। তেখেতৰ নাম অনুযায়ী তেখেতৰ দামোদৰীয়া সত্ৰবিলাক দ্বাৰা প্ৰচাৰিত ধৰ্মমতক “দামোদৰীয়া” বোলে; তেখেতৰ দ্বাৰা আৰু তেখেতৰ ভক্তসকলৰ দ্বাৰা স্থাপিত হোৱা সত্ৰবিলাকক দামোদৰীয়া সত্ৰ বোলে।

এই দামোদৰদেৱ জাতিত ব্ৰাহ্মণ; বৰদোৱা খানৰ ওচৰৰ বল'ছা গ্ৰামত তেখেতৰ জন্ম শক ১৪২০, বাপেকৰ নাম সদানন্দ আছিল। এওঁ জন্ম হওঁতে শঙ্কৰদেৱৰ বয়স

১ লিখক পদেই সুতকুলীয়া মানুহ (অৰ্থাৎ বহীয়া); গতিকে গুটিমালীলৈ চপাই লোৱা লিখকৰ দৰে ল'ৰাকো আমি সুতকুলীয়া বুলিয়েই ধৰি লৈছোঁ। যদিওবা সেইটো কোনো কোনোৰ মতে বৰ ঠিক হোৱা নাই বুলি ভাবে, আমি দেখাও তাত বিয়ম পাৰবো যিশেষ কোনো কাৰণ নাই। কিয়নো বৈকুণ্ঠলৈ পঠিওৱা এজেকৈ স্বৰূপ আৰাৰ মহন্ত প্ৰভুসকলৰ লগত জালোৱা কৈবৰ্ভব কৃষ্ণকান্ত, নগাৰ মৰোন্তম, তাঁতীৰ মথুৰা দাস আৰু শালৈ কেওটৰ কমললোচন আতা প্ৰভৃতি “গাৰোৰ গৌৰিন্দ, মিৰিৰ পোৰাম।

২ বালী সত্ৰ নামে এক হৰিদেৱগৃহী সত্ৰও আছে।

৩ বৰনৰ জয়হৰি, চান্দ খাঁ মুছলমান এইসকল আছেই। কৃষ্ণকান্ত আতাৰ ‘উজলীয়া সত্ৰ’। মৰোন্তম আতাৰ ‘বৰপেটা সত্ৰ’, কমললোচন আতাৰ ‘ধৰ্মবীয়া সত্ৰ’, বোৰিক আতাৰ ‘খটীয়া সত্ৰ’, বাম আতাৰ ‘বাম আতা সত্ৰ’।

প্ৰায় ৪১ বছৰ। শতবছৰেৰে তেওঁক চাবলৈ আহি তেওঁৰ দামোদৰ নাম বাখে। ভালেমান দিনৰ পাছত, দামোদৰদেৱ ডাকৰ হ'লত, কালক্ৰমে বৰবোঁহাত কছাবীৰ উৎপাদ হয়, আৰু দামোদৰদেৱ ভটিয়াই গৈ, পাটকাউনী পাই, তাতো সেই নামে সজ স্থাপন কৰে।

দামোদৰদেৱৰ সন্তানাদি নাই, শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু সুকৃষ্ণ নামে দুটি ভতিজা-পুতেক (কোঠ ভাড়াব সন্তান) আছিল। সেই কাৰণে তেওঁ পাটকাউনী সজ বাকৈব পুতেক বলোদেৱক পো বুলি লৈছিল আৰু সদায় লগতে বাখিছিল। বলোদেৱে বিবাহ কৰালে, দুটি পুত্ৰ হ'ল। এটি কোচ-বিহাবৰ বৈকুণ্ঠ সজত অধিকাৰ হ'ল, আনটিয়ে উজানত "বটগঁড়া" সজ পাতিলে; বলোদেৱে নিজে উলুবাৰী নামে সজ পাতি থাকিল। এই বলোদেৱৰ বাহিৰেও দামোদৰদেৱৰ লগত আৰু ২৯জন প্ৰধান ভক্ত আছিল। সিংকলে অনেক দামোদৰীয়া সজ স্থাপন কৰিছিল, তাৰ তালিকা তলত দিয়া গ'ল :

বনয়ালীদেৱে দক্ষিণপাট সজ	স্থাপন কৰে
পৰমানন্দদেৱে (১নং) কথলাবন্ধা সজ	" "
বাপুৰামদেৱে কলাবাৰী সজ	" "
দল্লাবামদেৱে বাউনিশী সজ	" "
মাধৱদেৱে বামপুৰ সজ ১	" "
পৰমানন্দে (২নং) লক্ষ্মাপুৰ সজ	" "
সৰ্ব্বজয় বাপুৰে কালীপাৰা সজ	" "
কেশ বাপুৰে বাহাডী সজ	" "
কমলাকান্তদেৱে মৌদিকা সজ	" "
নাৰায়ণ শৰ্ম্মাই অগ্নিমল্লবন্ধা সজ	" "
জনार्দন শৰ্ম্মাই পৰলাবাৰী সজ	" "
সনাতন শৰ্ম্মাই বগবিবাৰী সজ	" "
গোবিন্দ শৰ্ম্মাই বিলাহকুঁটা সজ	" "
ভাবতিদেৱে চকৰিবাৰী সজ (চক্ৰবৰ্তী সজ)	" "
সৰ্বানন্দে শাওকুঁটা সজ ২	" "

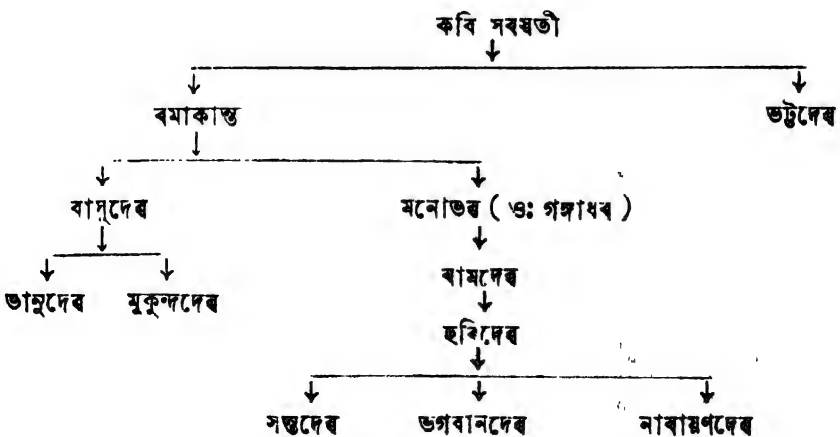
১ বামপুৰ বুলি এক মহাপুৰুষীয়া আৰু এক হৰিদেৱপন্থী সজ আছে।

২ শাওকুঁটা নামে মহাপুৰুষীয়াও এখন সজ আছে।

জয়হৰিদেৱে শিলাপোতা সত্ৰ	স্থাপন কৰে
জয়বাহে কঁহৰা সত্ৰ	" "
যুবাৰিদেৱে দৌৰা, বা সুবাদি সত্ৰ	" "
বাপুদেৱ শৰ্ম্মাই খটবীয়া সত্ৰ	" "
হৰিদাস শৰ্ম্মাই বঙলাবাৰী সত্ৰ ৩	" "
ক্ষয়বাম শৰ্ম্মাই পলাশবাৰী সত্ৰ	" "
শেষদেৱ শৰ্ম্মাই ঢকুৱাবাৰী সত্ৰ	" "
ৱিভা বাপুৱে নদীয়াপাৰ সত্ৰ	" "
বিহুৰ শৰ্ম্মাই তাঁতীপাৰা সত্ৰ	" "
বিষ্ণু শৰ্ম্মাই বাউলী সত্ৰ	" "

এইবিলাকৰ বাহিৰেও দামোদৰদেৱৰ অৰ্জুনদেৱ, মদনমোহন শৰ্ম্মা, ভগবানদেৱ আৰু সন্তবাম শৰ্ম্মা নামে চাৰিজন ভক্তই গুৱাকুটী সত্ৰ, বুনা সত্ৰ, মাৰে সত্ৰ, কোকৰীয়া সত্ৰ।

দামোদৰদেৱৰ প্ৰধান ভক্ত আছিল ভট্টদেৱ। তেওঁৰ আচল নাম বৈকুণ্ঠনাথ কবিবহু, বাপেকৰ নাম আছিল কবি সবস্বতী। ভট্টদেৱ বৰ পণ্ডিত আছিল; অধ্যাপকে তেওঁক ভট্টাচাৰ্য্য উপাধি দিছিল। সেই কাৰণেহে মানুহে তেওঁক ভট্টদেৱ বুলি জানে। তেওঁ “কথাগীতা” “কথা ভাগৱত” আদি গ্ৰন্থ ৰচনা কৰিছিল; কিন্তু নিজে কোনো সত্ৰাদি স্থাপন কৰা নাট; দামোদৰদেৱৰ সত্ৰতে থাকি তেওঁৰ মৃত্যু হয়।

তেওঁৰ ককায়েক বৰাকান্তৰ ছজন ল'ৰা আছিল, বাসুদেৱ আৰু মনোভৰ (ওঃ
গদাধৰ)। বাসুদেৱৰ পুত্ৰ ভাসুদেৱ আৰু যুসুদেৱ। ভাসুদেৱ পাটবাউনীত অধিকাৰ
হ'ল; তেওঁৰ পুত্ৰ-নাতি এতিয়াও তাত অধিকাৰ হৈ
কেওটকুঁচী সত্ৰ, নামটি সত্ৰ, বালীকুঁচী সত্ৰ,
সত্ৰ, বালীকুঁচী সত্ৰ,
লোহ সত্ৰ।
মনোভৰৰ পৰি-নাতি ভগবানদেৱে বালীকুঁচী সত্ৰ আৰু
নাৰায়ণদেৱে লোহ সত্ৰ পাতে। এই সত্ৰবিলাকৰ
বাক্যসম্পত্তিও আছে; কোন সূত্ৰে পালে, বিশেষ জনা নাযায়।

উত্তৰ পাৰে নাৰেংপুৰত ১৪১৫ শকত, ভাৰতৰ স্তম্ভ পঞ্চমী তিথিত হৰিদেৱ
শৰ্মাৰ জন্ম হয়। বাপেকৰ নাম অজনাভ, মাকৰ নাম পাৰিজাতী। দেশত বিভ্ৰাট
হৰিদেৱপক্ষী সত্ৰবিলাক হোৱাত থাকিব নোৱাৰি হৰিদেৱ ভাটি যুখে গমন কৰি
গুৱাহাটী পালেগৈ। পাটবাউনীত শঙ্কৰদেৱক লগ পাই,
তেওঁকে গুৰু মানি শৰণ-ভজন লৈ, শঙ্কৰদেৱৰ আজ্ঞায় মানেন্দী নামে সত্ৰ পাতি,
হৰিদেৱ তাতে অধিকাৰ হয়। তেওঁ জনাৰ্দন নামে
মানেবী সত্ৰ এক ব্ৰাহ্মণৰ তিলোত্তমা নামী কন্যাক বিবাহ কৰায়।
তেওঁৰ প্ৰথম সন্তান এক কন্যা, নাম ভুবনেশ্বৰী, দ্বিতীয় সন্তান এক পুত্ৰ, নাম দামোদৰ
(এওঁ পশুৰ বহুৰূপে বৰ), আৰু তৃতীয় সন্তান এক কন্যা নাম বনমালা। ভুবনেশ্বৰী
আৰু বনমালালৈ হৰিচৰণ আৰু জগন্নাথ নামে দুজন বায়ুৰ ল'ৰা চপাই লয়। এই
দুই ঘৰ-জোঁৰাইৰ বাহিৰেও হৰিদেৱৰ লগত যত্নমণি শৰ্মা আৰু নাৰায়ণ শৰ্মা নামে
দুজন ব্ৰাহ্মণ ভকত সদায় লগতে আছিলে। যুত্থাৰ সময়ত হৰিদেৱে দুই চপনীয়া
জোঁৰাই আৰু বায়ু ভকত দুজনক চাবিওকো মহন্ত পাতিলে। সিবিলাকৰপৰাই
হৰিদেৱ-পন্থীয়া সত্ৰবিলাক বাঢ়ে। যেনে, হৰিচৰণৰ পুত্ৰ-নাতি আৰু জোঁৰাইৰ
সন্তানাদিৰ পৰা বাঢ়ে,

বংশবাৰী সত্ৰ, জাগৰা সত্ৰ, বৰকৈহাটী সত্ৰ, সৰুকৈহাটী সত্ৰ, কুলবিল সত্ৰ, খান
সত্ৰ, পাটী সত্ৰ, বেজকুঁচী সত্ৰ, ন'মাটি সত্ৰ, বালি সত্ৰ, শলমাৰি সত্ৰ, বৈনাৰা সত্ৰ,
পুৰামাৰি সত্ৰ, নগতিপাৰা সত্ৰ, হৰিদেৱী এলেঙ্গী, দ'ল সত্ৰ, বাহিৰাপাৰা সত্ৰ ইত্যাদি।

বনমালাৰ প্ৰথম পুত্ৰই বৈনাকুঁচী সত্ৰ পাতে; তাৰে পৰা বাঢ়ে,

হালধিবাৰী সত্ৰ, লচিমা সত্ৰ, যুবাৰ সত্ৰ, বায়পুৰ সত্ৰ, হৰিপুৰ সত্ৰ, সিদ্ধপুৰ
সত্ৰ, আৰতলা সত্ৰ, বৰ উলুৱা সত্ৰ, হৰিদেৱৰ ভকত নাৰায়ণ শৰ্মাই পাতে শুভা সত্ৰ,
বাৰ্দ্ধালী সত্ৰ, আৰু চেলা সত্ৰ।

* ন'মাটি নামৰ মহাপুৰুষীয়া আৰু হৰিদেৱপন্থীয়া সত্ৰও আছে।

• এই এই নামৰ মহাপুৰুষীয়া সত্ৰও আছে। অৰুণ নামে চৈতন্যবৰী সত্ৰও আছে।

হৰিদেৱে শূদ্ৰ মহন্তও কেইখনমান পাতিছিল; সিবিলাকক তিনিখন সত্ৰ পাতি দিছিল, বহৰী সত্ৰ, পাত্ৰহাটী সত্ৰ, আৰু বৰভাঙা সত্ৰ; এই শূদ্ৰ মহন্তসকলে শবণ ভজন প্ৰদানৰ প্ৰথা একো নচলায়। হৰিদেৱৰ ভকতৰ আজ্ঞাপন সত্ৰও কেইখনমান আছে। যেনে: বহতী সত্ৰ, পোৱালা সত্ৰ, সাম সত্ৰ আৰু মাজ সত্ৰ।

বৰদেশৰ অন্তৰ্গত নদীয়া শান্তিপুৰৰপৰা চৈতন্য মহাপ্ৰভুৰ বংশজাত বামদেৱ গোহাৰীয়ে সন্ন্যাস অৱলম্বন কৰি হয়গ্ৰীৱ মাধৱ আৰু কামাখ্যাৰ্হী তীৰ্থ দৰ্শন কৰিবৰ নিমিত্তে কামৰূপলৈ আহে। তেওঁৰ লগতে তেওঁৰ ভতিজাক বাসুদেৱ আৰু দুজন আচাৰ্য্য বংশীয়া ল'ৰা আহিছিল। তীৰ্থাদি দৰ্শন সমাপ্ত কৰি, সিবিলাকে কামৰূপত শ্ৰীচৈতন্য মহাপ্ৰভুৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্ম চলাবৰ অৰ্থে কেইখনমান সত্ৰ স্থাপন কৰে; তাৰ সংখ্যা সবহ নহয়, সেই সত্ৰবিলাকেই চৈতন্যপন্থী সত্ৰ নামে পৰিচিত। সেই বিলাকৰ ভিতৰত সৰ্ব্বপ্ৰধান নলবাৰী সত্ৰ, নলবাৰী সত্ৰৰ তলত নাম দিয়া সত্ৰ কেইখনৰ নাম ল'ব পাৰি:

অগ্নিবাৰী সত্ৰ, সত্ৰেলী সত্ৰ, মিছামাৰী সত্ৰ, আনন্দপুৰ সত্ৰ, বামপুৰ সত্ৰ, শ্ৰামবাইদাৰ সত্ৰ, স্বাক্‌দিয়া সত্ৰ, সাহানৰ সত্ৰ, তামোলাখৰীয়া সত্ৰ, পুৰুষোত্তমীয়া সত্ৰ।

ওপৰত আমি যি চাৰিভাগ সত্ৰৰ কথা ক'লোঁ, তাৰ ভিতৰত মহাপুৰুষীয়া সত্ৰ-বিলাকৰ ভিতৰতে আকৌ চাৰিটা সত্ৰ ভাগ আছে; যেনে: ব্ৰহ্মসংহতি, পুৰুষসংহতি, কাল সংহতি আৰু নিকা সংহতি। মহাপুৰুষ শব্দৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ ভক্তসকলৰ দ্বাৰা স্থাপিত হোৱা সত্ৰ-বিলাকক ব্ৰহ্মসংহতিৰ আৰু পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ আৰু চতুৰ্ভূজ ঠাকুৰ এই দুইৰ আজ্ঞাপন সত্ৰবিলাকক পুৰুষ সংহতিৰ সত্ৰ বোলে। ভবানীপুৰীয়া গোপাল আতাৰ সত্ৰবিলাক কাল সংহতিৰ সত্ৰ;

নিকা সংহতিটো নিভান্ত আধুনিক, মাধৱদেৱৰ লগৰ ভকত পদ্ম আতাই এই সংহতি উদীয়ায়, তেওঁৰ আজ্ঞাপন কয়লাবাৰী আদি সত্ৰক নিকা সংহতিৰ সত্ৰ বোলে। পুৰুষ সংহতিৰ সত্ৰবিলাকৰ ভিতৰতে দুটা ক্ষুদ্ৰ ভাগ আছে, যেনে, বৰ বাবজনীয়া আৰু সৰু বাবজনীয়া। পুৰুষোত্তম ঠাকুৰৰ আজ্ঞাপন সত্ৰবিলাক বৰ বাবজনীয়া আৰু চতুৰ্ভূজ ঠাকুৰৰ আজ্ঞাপনবিলাক সৰু বাবজনীয়া।

ব্ৰাহ্মণ

ব্ৰহ্মসংহতিৰ সত্ৰ, বংশী- শমুখি সত্ৰ, কলনী সত্ৰ, ঠেৰা সত্ৰ, শিৱালম্বা সত্ৰ, গোপালৰ আজ্ঞাপন। কামৰূপৰ দুখাৰি সত্ৰ; (ওঃ আকিমিৰি সত্ৰ)।

শূভ্ৰ

শ্ৰবণী সত্ৰ, চাপলীয়া সত্ৰ, দিঙীয়া সত্ৰ, উজনীয়া সত্ৰ, চণ্ডাবি সত্ৰ।

ব্ৰাহ্মণ

ফুলবাৰী সত্ৰ, পুনীয়া সত্ৰ, অগ্নিফুলবাৰী সত্ৰ, বৰফুলবাৰী সত্ৰ, চেকেবা-
পুৰুষসংহতি সত্ৰ, ডলী সত্ৰ, বহুপুৰ সত্ৰ, ভগতি সত্ৰ, বৰকলীয়া সত্ৰ,
পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ চন্ডৰীয়া সত্ৰ, বালীপৰীয়া সত্ৰ, ভামোলবৰীয়া সত্ৰ,
আজ্ঞাপৰ, ব্ৰজচাৰী সত্ৰ, ব্ৰজপুৰ সত্ৰ, গৌহাবদিয়া সত্ৰ,
বৰ বাবজনীয়া। গোমোঠা সত্ৰ।

শূভ্ৰ

বেহেনাখাটী সত্ৰ, বৰ এলেক্সী সত্ৰ, সৰু এলেক্সী সত্ৰ, কপনাৰায়ণ সত্ৰ,
ববালিমবা সত্ৰ, শ্ৰামকানু সত্ৰ, চুপহা সত্ৰ, সাঙকুঁটা সত্ৰ, কাঠব সত্ৰ, ভোটমবিছ সত্ৰ,
বগামহন্ত সত্ৰ, কবজাকাঠব সত্ৰ, পেতুবা সত্ৰ, ধকবিয়া সত্ৰ।*

ব্ৰাহ্মণ

পুৰুষ সংহতি, চতুৰ্ভুজ কৈচুৰ্ সত্ৰ, চুলাপাৰ সত্ৰ, বনৰ্গীয়া সত্ৰ, বজ্জাকব সত্ৰ,
ঠাকুৰৰ আজ্ঞাপৰ সত্ৰ বেলাসিদ্ধি সত্ৰ, নাচনীপাৰ সত্ৰ।
বাবজনীয়া।

শূভ্ৰ

কাৰৈয়াৰী সত্ৰ, বিহিমপুৰ সত্ৰ, হালধিখাটী সত্ৰ, ভাকবালব সত্ৰ, শালমবীয়া
সত্ৰ, শুভবি সত্ৰ, বলমী সত্ৰ, দহঘবীয়া সত্ৰ (নাৰায়ণ দাস), চবাইবাৰী সত্ৰ (মুবাৰী
দাস), গজলা (সৰু যতুমণি), নগবীয়া সত্ৰ (সনাভন দাস), দিহিং সত্ৰ (বৰ যতুমণি),
পুৰণিখাটী সত্ৰ (অনিকহ), ধ'খাটী সত্ৰ ৩: দিনজয় সত্ৰ (অনিকহ)।

বাহবীয়া সত্ৰ (বৰ যতুমণি), ডেলপানী সত্ৰ (বৰ যতুমণি), মাল্লামবা সত্ৰ
(অনিকহ), বোৰামবা সত্ৰ (অনিকহ), আতাঈগুৰি
কালমসংহতিব সত্ৰ (শ্ৰীৰাম শৰ্মা), গাঁকোপবা সত্ৰ (বামচন্দ্ৰ শৰ্মা),
ভবানীপুৰীয়া গৌৰীয়া সত্ৰ হাবুৰ সত্ৰ (পৰমানন্দ), বৰগুৰু সত্ৰ (পূৰ্ণানন্দ শৰ্মা),
আজ্ঞাপৰ ইকবাভান সত্ৰ (বামচন্দ্ৰ ২য় ৩: বমাই); কাঠপবা
সত্ৰ (পুৰুষোত্তম শৰ্মা)।

* ধকবিয়াৰ নামে এক বাহুৰীয়া সত্ৰও আছে, সিখিলকে নিজে অট্টাভানব (সকলক)
কৰেই কৰিছে কৈ।

ভবানীপুৰীয়া গোপাল আতাৰ প্ৰধান ভক্ত ১২ জন ; ৬ জন ব্ৰাহ্মণ, ৬ জন
মিকালংহতি ; পদ্ম আতাৰ পুত্ৰ। সিবিলাকৰ দ্বাৰা স্থাপিত সত্ৰবিলাকক “কাল-
সংহতি” বোলে। কমলাবাবী সত্ৰ, বদলুৰা, শঙ্কাহি-
আজ্ঞাপৰ যথুপুৰ, ভেলা, কাকডকুটা, চৰা, চৌথুটি, জিকাপুৰী,
নাগেৰ থনা, জীৰামপুৰ, বাৰাবাইকুটি, বেলঙৰি, খাৰিজীয়া সত্ৰ প্ৰভৃতি কমলাবাবীৰ
পৰা বঢ়া সত্ৰবিলাক।

ওপৰত নাম দিয়া সত্ৰবিলাকৰ বাহিৰেও, ইখন সত্ৰবপৰা সিখনকৈ বাঢ়ি বাঢ়ি
গৈ, অনেক সত্ৰ হৈছে ; সেই সকলোবিলাকৰ নাম ইয়াত লিখিবছ হোৱা নাই, আৰু
“মাটি-কাটি ওলোৱা” তেনে ভাবে লিখিবছ কৰাটো আশাৰ এই পুথিৰ
“চাপত গজা” উদ্দেশ্যও নহয়। বৰ্তমান আমি আৰু কেইখনমান মাথোন
“হওঁ-বুলি-হোৱা” সত্ৰৰ আৰু কেইখনমান “গৌসাই ঈশ্বৰ”ৰ বিষয়ে
একেবাৰ কৈয়ে আশাৰ এই আখ্যায় সামৰণি মাৰিম।

সেইবিলাকৰ কোনো কোনো সত্ৰ কিবা সূত্ৰে বাজাজাত পতা, কোনো কোনোখন
“মাটি-কাটি ওলোৱা”, গৌসাই ঈশ্বৰসকলৰ কোনো কোনো ঘৰে “চাপত গজা”
আৰু কোনো কোনো ঘৰ “লোকক দেখি হওঁ বুলি হোৱা”। বিজয় ডেকা সত্ৰ—
মাজুলীৰ কমলাবাবী সত্ৰৰ ওচৰত। মহাবাজা শিৱসিংহৰ বাজত্ৰকালত, ফুলেশ্বৰী
কুঁৱৰী “ববৰজা” হওঁতে, বৰদেশৰ কালবপৰা জয় আৰু
বিজয়ডেকা সত্ৰ বিজয় নামে দুজন ব্ৰাহ্মণ ডেকা উজনিলৈ আহে।

সিবিলাক দুয়োজন সহোদৰ ভাই আছিল, জয় বৰ, বিজয় সৰু, দেখনিৱাৰত অতি সুত্ৰী
আছিল। তেওঁ এদিন মহাবাজা শিৱসিংহ আৰু “ববৰজা”ৰ লগত সাক্ষাৎ কৰে।
তেওঁৰ শাস্তালাপত বজা বাণী দুয়ো অভিশয় সজুই হ’ল, আৰু নিতৌ বাজসভালৈ
আহি শাস্তালাপ কৰিবলৈ তেওঁক আদেশ কৰিলে। বজা আৰু বাণীৰ লগত ক্ৰমে
তেওঁৰ প্ৰণৱ ইমান বেছি হ’লগৈ যে অবাধে তেওঁ কুঁৱৰীসকলৰ টোললৈকো গৈ
যেতিয়াই তেতিয়াই (দিনে হওক বা বাতিয়েই হওক) শাস্তালাপাদি কৰিবলৈ ধৰিলে।
তেওঁৰ ওপৰত কাৰো সন্দেহ নাছিল। বিজয় এগৰাকী সুত্ৰী ডেকা, শাস্তালাপত
পাৰ্গত, বিশেষকৈ তেওঁ মহাকবি কালিদাসৰ “শৃঙ্গাৰ-ভিলকম্” কাব্যৰ ব্যাখ্যা কৰিব
ভালকৈ জানিছিল ; আৰু তেওঁ অনেক সময়ত তাৰ ব্যাখ্যা কুঁৱৰীসকলৰ টোলত কৰিও
গুণাইছিল। ক্ৰমে এইদৰে অহা-যোৱাকৈ থাকোঁতে শিৱসিংহ বজাৰ চমুৰা কুঁৱৰী
এগৰাকীৰ লগত তেওঁ গুপ্ত-প্ৰণৱ হৈ সহবাস ঘটিল। লাহে লাহে এই কথা সকলোৰে
জনাভাত হ’ল, বজা আৰু ববৰজাৰ কাণতো পৰিল। সিবিলাকে কিন্তু বিজয়ক ইয়াৰ
স্নেহ কৰিছিল যে সেই অসং কাৰ্য্যৰ সন্নিহিত বিজয়ক শাস্তি নকৰি, সকলোবিলাক দ্বাৰা
কৰিলে, আৰু পৰৱৰ্তী-প্ৰথম পাণৰ প্ৰাৱন্ধিক কৰাই শুভ কৰি দেৱোত্তৰ প্ৰায়োগ্য পঢ়ি

বুজি দি, ডাঙৰকৈ সজ পাতি দি বাখিবলৈ দিয়া কৰিলে। বিতৰে কিন্তু বাজবন্ত সম্পত্তি একো গ্ৰহণ নকৰিলে। তেওঁ ক'লে যে সেইবিলাকত তেওঁৰ প্ৰয়োজন নাই, তেওঁক লাগে যাতোন বাজানুগ্ৰহ আৰু নিসকলৰ স্নেহ প্ৰভা।

পাছে বজাই মাজুলীৰ আধাৰ মাহৰা সত্ৰৰ কৃষ্ণকান্ত মহন্তৰ জীয়েক বিবজাক বিজয়লৈ বিয়া কৰাই দিলে; আৰু দিবিলাকক বন-বাৰী কবি থুৱাবলৈ বুলি কলিতাকুলীয়া চাংমাই মানুহ এবাৰ শিষ্ট কবি দিলে, সেই মানুহ-যবক বৰ্তমান কালত

মহছালৰ ঘৰ

“মহছালৰ ঘৰ” বুলি জানে। ইয়াৰ কিছু দিনৰ পাছত

বটবগঁৱা সত্ৰৰ হৰিদেও মহন্ত আৰু আধাৰৰ কৃষ্ণকান্ত

মহন্ত দুয়োজনে গোট খাই মহাবাজাৰ আজ্ঞা লৈ, বিজয়ক নিৰ্মাণ দি মহন্ত পাতিলে।

বিজয় ডেকাৰ নাম অনুযায়ী এতিয়া সেই সত্ৰৰ নাম “বিজয় ডেকা সত্ৰ।”

বিজয় ডেকাৰ ককায়েক জৱে মাজুলীৰ কনবা গাঁৱৰ নবহৰি নামে এক ব্ৰাহ্মণৰ জীয়েকক বিয়া কৰালে, কিন্তু তেওঁ মহন্ত উপাধি নললে। তেওঁৰ বংশধৰসকল এতিয়াও সাধাৰণ ব্ৰাহ্মণ বুলিহে পৰিচিত।

জবাবাৰী সত্ৰ (কাৱস্থ) মাধৱদেৱৰ পুৰোহিত অচ্যুত শৰ্মা (ওঃ সৰু ওক)। তেওঁৰ আজ্ঞাত গোবিন্দ আঠৈ নামে এগৰাকী ভকত মধুপুৰ ধানত “সৰ্ভবীয়া” হৈ

জবাবাৰী সত্ৰ

আছিল। এই গোবিন্দ আঠৈৰ লগতে গঙ্গানৈয়া ঠাকুৰৰ

সন্তান গোপীনাথ ভকত হৈ আছিল। গোপীনাথ

এগৰাকী শিক্ষিত মানুহ আছিল। তেওঁ ১৯৬১ শ'কত গড়গাৰলৈ গৈ, বৰুৱা ফুকনাদি সম্ভ্ৰান্ত ৰাজবিষয়াসকলৰ লগত দেখা সাক্ষাৎ কৰি মজুমদাৰ বৰুৱা বিষয় লাভ কৰে। সেই কাৰ্য্যত তেওঁ বিশেষ কৃতিত্ব দেখুৱাত, তেওঁক বজা-যবৰণৰ পাছত সেৱা-চলোৱা বা সজীয়া বৰুৱা পাতিলে। সেই পদত থাকি তেওঁ অনেক সম্পত্তি কৰিলে; কিন্তু বিবাহ নকৰিলে। তেওঁ বৰ মজলতী আছিল; লক্ষীয়া গোহাঁইক মজল চাই “তুমি আগলৈ ডাঙৰ হবা” বুলি কৈছিল। পাছে কালক্ৰমে লক্ষীয়া গোহাঁই ডাঙৰ বজাঘৰীয়া বিষয়া হ'বলৈ পাই, গোপীনাথক জবাবাৰী নামে সত্ৰ পাতি দিলে। তেওঁ বহুকাল কলাবাৰী সত্ৰত আছিলো, সেই নিমিত্তে তেওঁৰ সত্ৰৰ ধৰ্ম্ম-কৰ্ম্ম আৰু ৰীতি-নীতি আদি কলাবাৰীৰে প্ৰায় একে। অধিকাৰবিলাক উদ্ভাস; ভকতবিলাক বিষয়া।

গোপীনাথৰ ককায়েক জৱনাথ। ৰাজিৱাৰ ওচৰৰ খোকোবা গাঁৱৰ জৱনাথ নামে এক কলিতা মানুহে তেওঁলৈ জীয়েকক বিয়া দিয়ে। জৱনাথৰ সন্তিসন্ততি বিলাকেই বৰ্ত্তমান সম্বাধিকাৰ হয়।

‘ম-ভাগৱতী সত্ৰ’ মগাঁৱৰ অন্তৰ্গত ৰাইজলীয়া গাঁৱত (জিলাবৰা বিং বাটলৈ ঘোৱা বাটৰ কাষত) গোপীনাথ শৰ্মা নামে একেৰ ব্ৰাহ্মণ আছিল। তেওঁ টকা খালে দি, সুজ গ্ৰহণ কৰি কবি ক্ৰমে বৰ ধনী হৈ উঠিল। তেওঁ ফুকনাবাহী সত্ৰৰ

শিত্ত আছিল। তেওঁৰপৰা কিছু টকা বাবে লৈ, কুকৰাবাহী সত্ৰৰ অধিকাৰ গৌসারে
 ন-ভাগতী সত্ৰ হাতী কিনিছিল। সুতে-মূলে বহু কালৰ পাছত ঞপৰ
 পৰিমাণ অধিক হোৱাত, ধাৰ সুক্ৰিৰ মোৰাৰি, কুকৰ-
 বাহীৰ অধিকাৰে গোপীনাথক মহন্ত উপাধি দি গোঁসাই পাতিলে; গোপীনাথেও
 ধাৰে দিয়া টকা এৰি দিলে।

গোপীনাথৰ বাপেক হেনো ভাগবতৰ ব্যাখ্যা ভালকৈ ভাদিছিল; সেই কাৰণে
 সত্ৰৰ নাম 'ন-ভাগতী' দিলে। গোঁসাই বা গোৱামী হোৱা আজি সৰহ দিন হোৱা
 নাই। শ্ৰীযুক্ত শুকদেৱ গোৱামী এই সত্ৰৰে, তেখেত বৰ্ত্তমান বিলাতত বেৰিষ্ঠাৰী
 টপাতলীয়া সত্ৰ তেজপুৰৰ কলাবাৰীত টপাতল
 নামে দক্ষিণপাট সত্ৰৰ খাতত এক বিষ্ণু মন্দিৰ আছে।

তাৰ পূজাৰী বায়ু গৰাকীক দক্ষিণপাটৰ সত্ৰাধিকাৰ ৮শতদেৱ গোৱামী এজুৰে নিৰ্ম্মালি
 দি মহন্ত পাতে। তেঁতিয়াৰে পৰা এখেতসকল মহন্ত নামে পৰিচিত আৰু গোৱামী
 লিখিবলৈ ধৰে। গোৱামী হ'বৰ সৰহ দিন হোৱা নাই, অনুমান ১৮১৩ খ'ক মানৰ
 পৰাহে হ'ব পাৰ। গোলাঘাটৰ অন্তৰ্গত দেবগাঁৱত টিলিঙ্গৰ ঘৰ বোলা এঘৰ মানুহ
 আছে। টিলিঙ্গা কোৱাই শাস্তি কৰম কৰি কৰি জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰি ফুৰিছিল বুলি
 "টিলিঙ্গৰ ঘৰ" নাম পাইছিল। বৰ্ত্তমান কালতো টিলিঙ্গৰ
 ঘৰ বুলিলেহে সিবিলাকক মানুহে জানে। শ্ৰীযুক্ত
 গোলাপ চন্দ্ৰ গোৱামী বি-এ (স্কুল মাষ্টৰ) এই টিলিঙ্গৰ

ঘৰেই বংশধৰ। তেখেতে স্কুলত পঢ়োতে "শৰ্ম্মা"হে লিখিছিল, একেটুকু পাহ কৰি
 "গোৱামী" লিখিবলৈ ধৰিছে। আজিকালি "সিবিলাকৰ ঘৰৰ মানুহে "মিচিয়োগড়ীয়া"
 গোঁসাইৰ ঘৰৰ বুলি পৰিচয় দিব ধোঁৱে। 'হা'ক, গোৱামী হ'বৰ সৰহ দিন হোৱা নাই।

এচাবিশিষ্টীয়া সত্ৰ—এই সত্ৰখনি কেনেকৈ হ'ল, কোনে পাতিলে, সেইবিলাকক
 কথা কোনো চৰিত্ৰ-বুৰঞ্জীত উল্লেখ নাই। সত্ৰাধিকাৰ জাতিত ব্ৰাহ্মণ, বাসস্থান উত্তৰ
 পাৰে নাৰায়ণপুৰ মৌজাত। এই সত্ৰৰ মহীধৰ শৰ্ম্মা
 নামে এজনে দক্ষিণপাট সত্ৰৰ নিৰ্ম্মালি লৈ মহন্ত
 উপাধি লৈছে; অধিকাৰৰ ভাৱেকসকলে ভ্ৰাতৃাদি কৰি
 ফুৰে। এওঁবিলাকেৰে এঘৰ ভাই-ককাই গোলাঘাটত আছে; সিবিলাকক "পুখুৰী-
 পৰীয়াৰ ঘৰ" বোলে।

এই সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠাপক ৮খনীয়াৰ শৰ্ম্মা। তেওঁ নগাঁও জিলাৰ অন্তৰ্গত কামপুৰ
 মৌজাৰ মৌজাৰাৰ আছিল। তেওঁ দক্ষিণপাটৰ অধিকাৰক
 কামপুৰ সত্ৰ বাটী-শুটি আৰু অৰ্ধ বায় কৰি মহন্তকৈ "কামপুৰীয়া মহন্ত"
 উপাধি লৈছে। চৰিত্ৰ-বুৰঞ্জীত ইবিলাকৰ কোনো উল্লেখ নাই। নগাঁৱৰ পুৰাণ

গুদামত এই সত্ৰ আছে। সত্ৰাধিকাৰ ব্ৰাহ্মণ, সোত্ৰ ভবঘাৰ, দক্ষিণপাটৰ আজাপৰ। ফৰিজমিশ্ৰ সত্ৰ, কৃষ্ণমিশ্ৰ ইবিলাকে নতুনকৈ হোৱা গোঁসাই, চৰিত্ৰ-বুৰঞ্জীত সত্ৰ, হোবেলাই সত্ৰ। ক'তো পাবলৈ নাই। আদি পুৰুষ কৃষ্ণমিশ্ৰ, তেওঁৰ তিনি পুতেক। প্ৰথমজনে কৃষ্ণমিশ্ৰ সত্ৰ পাতে, দক্ষিণ পটীয়া গোঁসানে মহন্ত পতা।

এই সত্ৰৰ উল্লেখ কোনো চৰিত্ৰ-বুৰঞ্জীত নাই। আদিপুৰুষ কৃষ্ণমিশ্ৰ। তেওঁ জ্যোতিষ শাস্ত্ৰত এজন অমিত্যয় পণ্ডিত আছিল আৰু নিজে ২৮ খন শ্বত্ৰিবদ্ৰ লিখি থৈ

দিচিৰগঙ্গা ছত্ৰ

গৈছে। এওঁৰ দিনৰ পৰাই হেনো গ্ৰহৰ পুজা, বজ্জ আৰু

দান আদি ব্ৰাহ্মণসকলে নিজৰ হাতলৈ আনি দৈবজ্ঞ-সকলৰ প্ৰধান উপজীব্যত অনেক পৰিমাণে বাধা জন্মায়। তেওঁৰ বৰণ ধেবেজুকলীয়া

ক'লা অধ্যাপক

আছিল, সেই কাৰণে ৮পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোঁসাই ভাদৰীয়াই

বাজসভাত তেওঁক ক'লা অধ্যাপক বুলি মাতিছিল।

জনশ্ৰুতি মতে তেওঁৰ উপবিপুৰুষ গণক (বা দৈবজ্ঞ শ্ৰেণীৰ ব্ৰাহ্মণ) আছিল। পূৰ্বে সত্ৰ ব্ৰাহ্মণৰ ঘৰৰ মানুহে সিবিলাক সত্ৰ ব্ৰাহ্মণৰ সমাজভুক্ত হৈছে বুলি মানুহে কোৱা-কুই কৰে। সেই বাহ'ক, আমাৰ বোধেৰে, কৃষ্ণমিশ্ৰই জ্যোতিষ শাস্ত্ৰ চৰ্চা কৰা বাবে, সম্ভৱতঃ তেওঁক গণক বুলিছিল। অন্যান্য গণকৰ নিচিনা আমাৰ দেশত গণক জাতীয় মানুহ নাই। আমাৰ দেশৰ গণকবিলাক ব্ৰাহ্মণ, জ্যোতিষ শাস্ত্ৰৰ দ্বাৰা গণনা আদি কাৰ্য্য কৰে বুলি সিবিলাকে গণক নাম পাইছে। সিবিলাকক দৈবজ্ঞকে বোলক বা গণককে বোলক, এই দুয়ো শব্দ (দৈবজ্ঞ আৰু গণক শব্দ) সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য পদ, দৈবজ্ঞ শব্দে "দৈবজ্ঞ জানোতা" আৰু গণক শব্দে "গণনা কৰোঁতাক" বুজাইছে। গতিকে জ্যোতিষ-শাস্ত্ৰবিদ ক'লা অধ্যাপকক গণক বোলাত আচৰিত হ'ব কোনো কাৰণ নাই। সেই বাহ'ক, সিবিলাকৰ ঘৰ কেতিয়ানো "গোৱাৰী" হ'ল, আৰু গোঁসাইনো সিবিলাকক কোনে পাতিলে, তাৰ একো নিৰ্ণয় পাবলৈ নাই। ক'লা অধ্যাপকৰ নিজৰ লিখা কোনো গ্ৰন্থতো হেনো তেওঁ যে গোঁসাই বা কোনো সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ আছিল ভেনে বুজিব পৰা নাযায়। প্ৰমাণ স্বৰূপে তেওঁৰ লিখা জ্যোতিষ শাস্ত্ৰৰপৰা এৰ্কাৰি ভুলি দিয়া গ'ল:

নত্ৰা কৃষ্ণপদবল্লং নত্ৰা কৃষ্ণপদবল্লং।

তনাত্তে কৃষ্ণমিশ্ৰেন জ্যোতিষ শাস্ত্ৰেয়ু বহুতং।

জ্যোতিষ শাস্ত্ৰৰ বাহিৰেও, ব্যাকৰণ, শ্বত্ৰি, ব্যায়াকৰণ, উপনিষদ আৰু পুৰাণাদিতো তেওঁৰ অসাধাৰণ পাবদৰ্শিতা আছিল।* গজাঘৰ আমিন নামে এজন মানুহে মাতি

* এওঁৰ বংশধৰসকল বৰ্ভদাৰ গোলাঘাট আৰু ডিব্ৰুগড়ত আছে, তেওঁলোকে আজিকালি বায়চাহাব জিহুত গোপীকাবল্লভ "গোৱাৰী" লিখে। গোলাঘাটৰ বায়চাহাব উকীল, বায়চাহাব জিহুত গোপীকাবল্লভ গোৱাৰী এই কৃষ্ণমিশ্ৰ বা ক'লা অধ্যাপকৰ বংশধৰই পৰাচল।

জুৰিলৈ আহি, বহু চহৰৰ কপকলীয়া গাঁৱত বাস কৰেহি। কিছুদিন থাকি,
 গোদামাৰী বৰাব ঘৰৰ ছোৱালী এটি বিয়া কৰায়;
 উজনিৰ বিষ্ণুপুৰ সত্ৰ চাৰিজন পুতেক আৰু তিনিজনী কন্যাৰ জন্ম হয়। সি
 বিলাকে খেতি পথাৰ কৰি জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰিছিল। বৰ্ত্তমান সিবিলাকৰ বংশধৰ-
 সকলে মহন্ত বুলি পৰিচয় দিয়ে আৰু কাগজখণ্ডেও লিখে। সিবিলাকে কয়, গজাধৰ
 আমিন্ হেনো ভাটীত থকা ৮শতব্দেৰৰ জীৱাবীৰ নাতি বিষ্ণুপুৰ সত্ৰৰ মহন্তসকলে
 একে বংশৰ আছিল, হাই-কাছিয়া কৰি মূৰ্ত্তি, ভাগৱত আৰু শিষ্টাদিৰ হেনো ভাগ
 অংশ নালাগে বুলি উজনিৰ আমিন হৈ গুচি আহিল। সেইকাৰণেই হেনো সি-
 বিলাকৰ শিষ্টাদি নাই। ভাটীৰ বিষ্ণুপুৰ সত্ৰৰ মহন্তসকলে কিন্তু গজাধৰ আমিনক
 সিবিলাকৰ বংশৰ বুলি বোকাব নকৰে।

বিষয়াবিলাকৰ বিবৰণ

আহোম বজাসকলৰ দিনত যিবিলাকে বিষয় ভোগ কৰিছিল, সিবিলাকক প্ৰধানতঃ চাৰি ভাগে বিভক্ত কৰা হৈছিল, যেনে :—

- ১। বাজুৰাল।
- ২। ভিতকৰাল।
- ৩। মেলঙগীয়া।
- ৪। দেৱলীয়া, বা সেৰাচলোৱা।

১। বাজুৰাল বিষয়া :—আহোম ৰাজত্বত বুঢ়াগোহাঁই, বৰগোহাঁই আৰু বৰপাত্ৰ, এই তিনিজনৰ ডাঙৰীয়া,—বৰবৰুৱা আৰু বৰফুকনেই ৰাজ্যৰ সৰ্ব্বপ্ৰধান বিষয়া।

বুঢ়াগোহাঁই, বৰগোহাঁই আৰু বৰপাত্ৰ গোহাঁই, এই তিনিজনৰ গোহাঁইকে “ডাঙৰীয়া” বোলে। এওঁলোক ৰাজ্যৰ সৰ্ব্বপ্ৰধান মন্ত্ৰী; এখেতবিলাকে সৈতে পৰামৰ্শ নকৰাকৈ বৰ্গদেৱসকলে প্ৰায় একো কামকে নকৰিছিল। আহোম ৰাজত্বৰ প্ৰাৰম্ভৰপৰা আহোম বৰ্গদেৱসকলে বুঢ়াগোহাঁই আৰু বৰগোহাঁইৰে একে গোট হৈ ৰাজ্য শাসন কৰিছিল। দিহিঙ্গীয়া ৰজাৰ দিনত বৰপাত্ৰ

তিনিজনৰ ডাঙৰীয়া

গোহাঁইৰ বিষয় মকৈ সৃজন কৰা হয়। এই বিষয়ে এই পৃথিবীৰ যথা স্থানত বিশদ ভাবে লিখা হৈছে। তেতিয়াৰেপৰা ৰজাৰ বৰ চ’ৰাত তিনিজনৰ ডাঙৰীয়া হ’ল। প্ৰত্যেক ডাঙৰীয়াই ৰজাৰবৰপৰা নিৰ্দিষ্ট সংখ্যা পাইক পাইছিল। ৰজাৰ আৰু কোনো বিষয়াই সিহঁতৰ ওপৰত ক্ষমতা চলাব নোৱাৰিছিল। ৰজাৰ চ’ৰাত মেল সুধিবলৈ, নাইবা আন কোনো ৰাজকীয় কামলৈ যাব লগা হ’লে, বৰ্গদেৱে কটকটীয়া যুখে ডাঙৰীয়াসকললৈ নিমন্ত্ৰণ পঠোৱাৰ প্ৰথা আছিল। কোনো জনা ডাঙৰীয়াক ভাঙিবৰ হলে, ৰজাই বৰকটকী পট্টাৰাই ডাঙৰীয়াৰ ঘৰতে তেওঁক ভাঙি দোলা আৰু আৰোহান প্ৰভৃতি দ্ৰব্যখিনি কাঢ়ি আনি নতুন এজন পাতে।

আহোম মতে—“চাঙ-ফুঙ-মুঙ—তিনিওজন ডাঙৰীয়াৰ ভিতৰত বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই সৰ্ব্বপ্ৰধান, এওঁ ৰাজ্যৰ সৰ্ব্বপ্ৰধান ৰাজমন্ত্ৰী। এওঁৰ ক্ষমতা প্ৰায় বৰ্গদেৱৰ সমানেই, কিন্তু ইচ্ছা হ’লে বৰ্গদেৱে পতা-ভঙা কৰিছিল। এওঁ ৰজা-বৰবৰুৱা নহ’লে ৰজাৰ পাইক পাইছিল। এই পাইকবোৰে ৰজা-বৰবৰ সকলোবিলাক খাটনি আৰু কৰবৰুৱা হুঁকি

পাইছিল। আৰম্ভক বুলি ডাঙ্গৰীয়াই নিজে বৰ্ণনৈ গৈ যুদ্ধ কৰিবও লাগিছিল। প্ৰাৰম্ভৰে-
পৰা আহোম ৰাজত্বৰ শেষলৈকে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ বিষয়খন ডাঙ্গৰীয়াৰ নিজ বংশৰ
ভিতৰতে আছিল,—আক ৩৬ জন মানুহে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া বিষয় উপভোগ
কৰিছিল।

“খাও-থুম-জুজ” বা আহোম মতে—“চাও-খাও-জুজ”—এওঁ ৰাজ্য
দ্বিতীয়জনৰ বাইমজা। মান-সম্ৰাট আৰু ক্ষমতাত এওঁ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰেই সমান।
এখেতেও বজাৰবৰণৰ দহ হেজাৰ পাইক পাইছিল। সেই পাইকবিলাকে বজাৰবত

বৰগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া

বাটিব কিম্বা কোনো কৰ দিব নালাগিছিল। এই
বিষয়খন বৰগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ আপোন বংশৰ মানুহে

উপভোগ কৰাৰ নিয়ম থাকিলেও, কেইবাবাৰো তাৰ ব্যতিক্ৰম ঘটিছিল। প্ৰাৰম্ভৰেপৰা
আহোম ৰাজত্বত মুঠতে ৪৫ জন বৰগোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া হয়। তাৰে অন্যদিকৈ আচল
বৰগোহাঁই নহয়, যেনে :—

চুৰিন্ফা আৰু

ত্যাওচুখাংফা ৰজাৰ দিনত

(বিবিৰ)—চাওপাংবজু

শিৱসিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনত

(কালুৰ্গা নটৰ)—হৰিনাথ

(লান্ধাখুৰ)—বৰচেটাৰ পুতেক

” সৰুজন,

যোগেশ্বৰ সিংহ ৰজাৰ দিনত

(কছাৰীৰ)—জাইবো।

আহোম মতে—“চাও-জুজ-জুজ”—বৰপাত্ৰ গোহাঁই ডাঙ্গৰীয়াৰ বিষয়খন
দ্বিতীয়জন ৰজাৰ দিনত সজদ কৰা হয়। ৰাজ্যৰ দ্বাই মজীসকলৰ ভিতৰত এখেতক
বৰপাত্ৰ গোহাঁই ডাঙ্গৰীয়া তৃতীয়জনৰ বুলি ধৰিব লাগে। মান-মৰ্যাদাত এওঁ
বুঢ়াগোহাঁই আৰু বৰগোহাঁইৰে সমান। পাইকৰ সংখ্যা
কিন্তু ওপৰত কোৱা ডাঙ্গৰীয়া মূৰ্জনাউকৈ ভালমান সবহ। এই সৰ্ব্বদে এই পুৰিৰ
চুহুৰ্জু বৰ্গদেৱৰ ৰাজত্বত বহলাই লিখা হৈছে। এইখনো পুৰণাত্মকমে চলা বিষয়
আছিল, কিন্তু কেইবাবাৰো সেই নিয়মৰ ব্যতিক্ৰমো ঘটিছিল। ইয়াৰ কাৰণ সম্ভৱতঃ
সেই সময়ত বৰপাত্ৰ ডাঙ্গৰীয়াৰ আপোন বংশত কোনো উপযুক্ত লোক পাইছিল
নাইছিল। আহোম ৰাজত্বৰ প্ৰাৰম্ভৰেপৰা অন্তলৈকে মুঠতে ৩৩ জন বৰপাত্ৰ ডাঙ্গৰীয়া
হয়, তাৰে

বুদ্ধিৰ্নাৰায়ণ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত (মৰাণৰ ১) লাক্ষ
শিৱসিংহ মহাবজ্জাৰ দিনত (কালুৰ্গুণা ঈউৰ) হৰিনাথ
স্বৰ্গদেৱ ৰাজেশ্বৰ সিংহৰ দিনত (লেচেটীয়াৰ)
গৌৰীনাথ সিংহৰ দিনত (পাতৰৰ) অনি,

প্ৰতীতি এওঁলোকেও বৰপাত্ৰ ডাঙৰীয়াৰ বিষয় খাইছিল; এওঁলোক কিন্তু আচল বৰপাত্ৰ
(অৰ্থাৎ কনচেণ্ডৰপৰা বচা নগা বৰপাত্ৰ) নহয়। নৰিয়া বজা স্বৰ্গদেৱৰ দিনত বৰপাত্ৰৰ
বিষয় খোৱা টেমাও বনচেটীয়া পাতৰৰ ফৈদৰহে।

আহোম মতে—“ফু-কে-লুঙ”—এওঁ ৰাজ্যৰ সৰ্বপ্ৰধান বিচাৰক। ৰাজ্যৰ প্ৰধান
মন্ত্ৰীবিলাকৰ ভিতৰত তিনিজন ডাঙৰীয়াৰ পাছতে এওঁকো চতুৰ্থজন ৰাজমন্ত্ৰী বুলি ধৰিব
লাগে। বৰবৰুৱা পদটি মোমাই তামূলীক বৰবৰুৱা পাওঁতে প্ৰথমে স্বৰ্গদেৱ প্ৰতাপসিংহ
ৰা বুদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণৰ দিনত স্থিতি কৰা হয়। এওঁ সদাই বৰচ'ৰাত বহি মেল সোখে

বৰবৰুৱা

আৰু ৰজাদল পাটত উঠোঁতে তেওঁলোকক ৰাজনীতি
বুজনি দিয়ে, আৰু ৰাজ্যশাসন সম্বন্ধে নানা প্ৰকাৰ
উপদেশ দিয়ে। এওঁৰ চৈধ্য হেজাৰ পাইক নিয়োজিত হোৱাৰ প্ৰথা আছিল। তেওঁৰ
নিজা ঘৰুৱা ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে বৰবৰুৱাই উক্ত পাইকৰ শতকশ সাতজনকে (অৰ্থাৎ
২৮০ জন) পাইক পাইছিল; আৰু তাৰ লগতে দৌৰীক অৰ্থদণ্ড কৰা দায়খিনিও তেওঁ
পাইছিল; কোনো কোনো দৌৰৰ দায়ৰ ভাগ অৱশ্যে ৰজাৰ ভঁৰাললৈকে গৈছিল।
এওঁক প্ৰকৃততে ঘাই মন্ত্ৰীহে বোলা উচিত, কিয়নো আইন, সেনা, যুদ্ধ-বিগ্ৰহ আৰু
ৰাজ্যৰ আন আন প্ৰায় সকলো প্ৰকাৰৰ লাগতিয়াল বিষয় সংক্ৰান্ত ভাৱ এওঁৰ গাত স্তম্ভ
আছিল আৰু আহোম ৰাজ্যৰ মৰঙৈখোৱা গোহাঁইৰ অধীনৰ প্ৰদেশৰপৰা সদিয়ালৈকে
এওঁৰ শাসনাধীন আছিল। বৰবৰুৱাৰ বিষয়খন কোনো ফৈদতেই পুৰুষাত্মকমে নচলিছিল;
বুঢ়াগোহাঁই প্ৰমুখ্যে তিনিজন ডাঙৰীয়াৰ বংশৰ মানুহৰ বাহিৰে, বাকী সকলোবিলাক
সাতঘৰীয়া আহোমলৈ এই বিষয়খনৰ হুৱাৰ মুকলি আছিল, আৰু প্ৰায় তেনেলোকেইহে
বৰবৰুৱাৰ বিষয় বাব পাইছিল; কাচিৎহে আন বংশৰ মানুহে এইখন বিষয় উপভোগ
কৰিবলৈ পাইছিল। প্ৰাৰম্ভৰপৰা আহোম ৰাজ্যৰ শেষলৈকে মুঠতে দুখুৰি-এজন
বৰবৰুৱা হয়; তাৰে—

সন্ধিকৈৰ	১২ জন
বকতিয়ালৰ	৬ "
হুৱাৰ	৪ "
লাহনৰ	৩ "
লুখুৰাখনৰ	৩ "

দিহিঙীয়াৰ	৩ "
ঘোৰা কোঁৱৰৰ	২ "
বৰপাত্ৰ গোহাঁইৰ (সৰাণৰ)	১ "
বুঢ়াগোহাঁইৰ	১ "
পাতৰৰ	১ "
চিৰিঙৰ	১ "
চেংধৰাৰ	১ "
লাইত্যাও (বা, লেতাই আহোমৰ)	১ "
খামতিৰ	১ "
কছাৰীৰ	১ "

স্বৰ্গদেৱ চুবুৰীৰ দিনত বৰপাত্ৰৰ লাহো, নৰিয়া বজাৰ দিনত বুঢ়াগোহাঁইৰীয়া হাতী—
পোৱালি, উদয়াদিত্য বজাৰ আমোলত লাইত্যাও (বা লেতাই) আহোমৰ পেলন,
চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ দিনত কছাৰীৰ পতাল, আৰু যোগেশ্বৰ সিংহৰ দিনত খামতিৰ জাবৰ,
এইবিলাকেও কিবা সূত্ৰে বৰবৰুৱাৰ বিষয় খাইছিল, কিন্তু প্ৰকৃত পক্ষে তেওঁলোকে
এই বিষয় পাব নালাগিছিল। কিয়নো, ভাঙবীয়াসকলে, বিশেষকৈ বুঢ়াগোহাঁই আৰু
বৰগোহাঁই ভাঙবীয়াই সকলোখিনি বজাঘৰীয়া প্ৰধান প্ৰধান বিষয় নিজ নিজ
বংশৰ মালুহৰ ভিতৰত একচেতীয়াকৈ লোৱাত, আন সাত-ঘৰীয়া আহোমলৈ একো
ভাঙৰ বিষয় নাখাকিছিল আৰু সেই কাৰণে ৰাজকাৰ্য্য চলাওঁতে স্বৰ্গদেৱে অনেক
সময়ত অসুবিধাও পাইছিল। এনেকুৱা কাৰণৰ ওপৰতে স্বৰ্গদেৱ বুদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণে
নতুনকৈ “বৰবৰুৱা” আৰু “বৰফুকন” নামে দুখন ভাঙৰ বিষয় সৃজন কৰিলে,—আৰু
এনে আদেশ কৰিছিল যে তিনিজনী গোহাঁইৰ বংশৰ মালুহে এই বিষয় দুখন
কেতিয়াও পাব নালাগে; আন সাতঘৰীয়া আহোমৰ উপযুক্ত লোকেহে এই দুখন বিষয়
উপভোগ কৰিব।

বুদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণ স্বৰ্গদেৱে বৰবৰুৱাৰ নাম “নামজলী ৰজা” দিছিল। বৰবৰুৱাৰ
বিচাৰৰ সভাত স্তায়সোধা ফুকন আৰু ছজনী “চক্ৰা ফুকন” থাকে। তেওঁলোকে
বৰ বৰুৱাক মেল সোধাত আৰু আন আন শাসন কাৰ্য্যত সহায় কৰিছিল। ইয়াৰ
উপৰিও শিবিলাকৰ গাইপতি স্কীয়া স্কীয়া তাৰ আছিল, সেইবিলাক যথাস্থানত উল্লেখ
কৰা হৈছে।

বৰবৰুৱাৰ সভাত থকা “চক্ৰা ফুকন” কেইগৰাকী, যেনে :—

নাওবৈছা ফুকন

ন-ফুকন

ভিত্তিকৰাল ফুকন

দ্বিহিঙীয়া ফুকন (উজনিৰ)

ডেকা ফুকন (গড়গঞা)

নেওগ ফুকন

আহোম মতে—“ফুকন-জুঙ”—এই পদটিও বুজি অৰ্ণাৰায়ণ বা প্ৰতাপসিংহ অৰ্ণবদেৱ দিনতে সৃষ্ট হয়। বৰবৰুৱাৰে সমান বিষয়া হ’লেও, নিলগত থকাৰ নিমিত্তে এওঁৰ কমতা অতি অধিক। বৰবৰুৱাৰ দৰেই এওঁৰ বৰফুকন চৈধ্যহেজাৰ পাইকৰ গৰাকী; আৰু নিজ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে তাৰ শতকৰা সাত জনকৈ (অৰ্থাৎ ২৮০ জন) পাইক পায়। এওঁৰ চ’ৰাতো ছজন ফুকন থাকে; যেনে :

পানী ফুকন

ডেকা ফুকন (গুৱাহাটীয়া)

দ্বিহিঙীয়া ফুকন (ভাটীৰ)

নেক ফুকন

কলিয়াবৰীয়া ছটীয়া ফুকন

গুৱাহাটীয়া ছটীয়া ফুকন

এওঁলোকে “চক্ৰা ফুকনে”ই, কিন্তু সিবিলাকক “চক্ৰা ফুকন” জ্বুলি “গুৱাহাটীয়া” বা “দোণদৰীয়া” ফুকন বোলে। বিচাৰ কাৰ্য্যত বৰফুকনক সহায় কৰাৰ উপৰিও এওঁলোকৰো গাইপতি স্কীয়া ভাৰ আছিল। প্ৰথমতে বৰফুকনৰ থকা ঠাই কলিয়াবৰহে আছিল; তাত থাকি এওঁ বজাৰ প্ৰতিনিধি ৰূপে নগাঁৱৰ সমীপৱৰ্তী কলং আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মাজৰ ঠাইডোখৰ শাসন কৰিছিল; কিন্তু আহোমৰ ৰাজ্য বিজাৰৰ লগে লগে পাছলৈ এওঁ গুৱাহাটীত নিগাজীকৈ বহি, ৰাজপ্ৰতিনিধি ৰূপে আহোম ৰাজ্যৰ অৰ্থাৎ কলিয়াবৰবৰপৰা গোৱালপাৰালৈকে দেশ শাসন কৰিছিল। এতিয়া য’ত “কাঁচিবজাৰ” বহে, সেই ঠাইতে আহোম বজাৰ দিনত “বৰফুকনৰ হাউলি” আছিল। কোষবৰফালে সেই হাউলিৰ যি বাট, তাক “পানী দুৱাৰ” বা “খোদৰ দুৱাৰ” বুলিছিল। সেই দুৱাৰেই চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোঁহাই ডাঙৰীয়াই ধৰি নিয়ে বুলি বৰদৰ্শন বৰফুকন সপুত্ৰে পলাই গৈ কলিকতাত ইংৰাজ গৱৰ্ণমেণ্টৰ সাহায্য খুজিছিলগৈ। এই দুৱাৰৰ এতিয়া চিন-মোকাম একো নাই। তাৰ ভাট্টিয়ে লুইতৰ দাঁতিত বৰফুকনৰ “হাতীশাল” আছিল, আৰু দীঘলীয়াকৈ এটা বৰ খাল আছিল। সেই খাল এতিয়া পোত গৈ, তাত মাহুৰৰ বসতি হৈছে। সেই খালত অনেক বৰ বৰ শালকাঠৰ খুটাও পোতা আছিল; ইংৰাজৰ দিনত এইবোৰ তোলা

হৈছে। প্ৰথম ইংৰাজ গৱৰ্ণমেণ্টৰ দিনত কোনো জোহীয়াৰ কাচি এই ঠাইতে হোৱাৰ বাবে “ফাঁটীৰজাৰ” নামে এই ঠাই এতিয়া বিখ্যাত হৈছে।

ভবলুৰ ওপৰে বৰ্ত্তমান ইংৰাজে দিয়া মি লোহাৰ দলং আছে, পূৰ্বে আহোম বজাৰ দিনত তাত এখন কাঠৰ দলং আছিল; ইয়াতেই পোহাৰীয়ে পোহাৰ দিছিল। এই ভবলু বৰ্ত্তমানৰ গুৱাহাটী নগৰৰ পশ্চিম সীমা। ভবলুৰ লিপাৰে লুইতৰ দাঁতিয়ে “খাজিখোৱা গড়” নামে এটা মাটিৰ গড় বজাৰ দিনত আছিল। লুইতৰ মি ঠাইতে ভবলু পৰিছে তাৰ পশ্চিম ঠাইক “গড়-চুক” বুলিছিল। ইয়াৰ অলপ পশ্চিমে বৰফুকনৰ “বৰ চ’ৰা” বা “কছাৰী” আছিল; ইয়াক “দোপদৰ” বুলিছিল। পাৰচি “দক্ষতৰ” শব্দৰেই “দোপদৰ” শব্দ অপভ্ৰংশ মাথোন। ভবলুৰ ফাঁবিপৰা ৩০০ খোজ মান পশ্চিমেই এই “দোপদৰ” ঘৰ আছিল। সেই ঘৰ মানে জুট লগাই পুৰিলে। এই “দোপদৰতে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোঁহাই ভাঙেৰীয়াই বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনক ধৰাই নিবলৈ মন্ত্ৰণা কৰিছিল; কিন্তু “খোদৰ ছৰাবে” বৰফুকন পলাই গ’লতু কৃতকাৰ্য্য নহ’ল।

পশ্চিমে “ছৰাৰ গৰীয়া চকী”, পূবে “জয় ছৰাৰ চকী” উক্তৰে লুইত, দক্ষিণে কুমাংপৰা গাঁও অথবা “ধমৰ ছৰাৰ চকী”—এয়েই আগৰ গুৱাহাটী নগৰৰ সীমা আছিল।

বৰবৰুৱাৰ পদৰ দৰেই, তিনিজন গৌহাইৰ আপোন বংশৰ মাহুৰ বাহিৰে, বাকী সকলো উপযুক্ত সাতছৰীয়া আহোমলৈ এই পদৰ ছৰাৰ লদাই মুকলি বখাৰ নিয়ম আছিল,—কিন্তু বাৰদিয়েক, এই বিষয়খন আন বংশৰ মাহুৰেও (বিশেষকৈ বুঢ়াগোঁহাই আৰু বৰগোঁহাইৰ বংশৰ মাহুৰে) খাইছিল, যেনে—প্ৰতাপসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত বুঢ়াগোঁহাইৰ বংশৰ লক চক্ৰা, আৰু চুঙৈফা বজাৰ ৰাজত শুইমেজা বৰগোঁহাই বংশৰ লালুক এই দুয়ে বৰফুকনৰ পদ পাইছিল।

আহোম ৰাজত্বত মুঠতে ৪৪ জনা বৰফুকন হয়,—তাৰে

ছৰাৰ	১০ জন
সন্ধিকৈৰ	৮ ”
চেতীয়াৰ	৬ ”
লুখুৰাখনৰ	৫ ”
দিহিঙীয়াৰ	৫ ”
পাতৰৰ	৩ ”
লাডীৰ	১ ”
চেংধৰাৰ	১ ”
ঘোৰাকোঁৱৰৰ	১ ”
বুঢ়াগোঁহাইৰ	১ ”
বৰগোঁহাইৰ	১ ”

আহোম ৰজাৰ দিনত “ৰাজমন্ত্ৰী” বুলি এগৰাকী বেলেগ বিবৰা নাছিল। সাধাৰণতে পূৰ্ববেশৰা বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই আহোম ৰাজ্যৰ সৰ্ব্বপ্ৰধান “ৰাজমন্ত্ৰী” আছিল।

ৰাজমন্ত্ৰী

আদিবেশৰা চুপিম্কা স্বৰ্গদেৱৰ শাসনৰ প্ৰাৰম্ভলৈকে এই নিয়মেই চলি আহিছিল। অৱমান ১৪১৬ শকত

চুপিম্কা স্বৰ্গদেৱে খুনলুঙ, থামপেঙ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াক “ৰাজমন্ত্ৰী” উপাধিৰে ভূষিত কৰে। এৰেই আহোম ৰজাৰ প্ৰথম “ৰাজমন্ত্ৰী”। এই বাবটো তিনিজন ডাঙৰীয়া আৰু বৰবৰুৱা, বৰফুকন, এখেতবিলাকৰ যেই জনাকে যোগ্যবান বুলি ভাবে, তেওঁকে দিয়া হৈছিল। আহোম ৰাজত্বত মুঠতে ২৭ জন বিবৰাই “ৰাজমন্ত্ৰী”ৰ বাব পাইছিল; যেনে :—

খুনলুঙ থামপেঙ,	বুঢ়াগোহাঁই
চাওজাচেংমুঙ,	বৰগোহাঁই
তন্ থাম্	"
কন চেঙ,	বৰপাজ
আই খেক্	বুঢ়াগোহাঁই
থক্ বক্	"
লাক্	বৰপাজ (মৰাণ)
সক বুঢ়া	বৰগোহাঁই
আতন	বুঢ়াগোহাঁই
বৰাশহৰ	বৰফুকন
ডেবেৰা	বৰবৰুৱা
দীঘলা	বুঢ়াগোহাঁই
লাইথেপেনা	বৰগোহাঁই
চেঙকঙ	বৰপাজ
কৰলাকান্ত	বৰগোহাঁই
হৰিনাথ	বৰপাজ (কালুৰ্গয়া নট)
পাম্পেঙ, মলবন্ধা	বৰগোহাঁই
কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ	বৰবৰুৱা
মুমলী	বৰগোহাঁই
মেচেঙীয়া	বৰপাজ (মেচেঙীয়া পাতৰ)
বাইলুং	বৰগোহাঁই
কৰ্মেদৰ	বৰপাজ

খনভাৱ	বুঢ়াগোহাঁই
পূৰ্ণানন্দ	
ভদৰি বা ভদ্ৰকান্ত	বৰবকরা
কলীয়া ভোমোবা বা প্ৰতাপবল্লভ	} বৰফুকন

যি গৰাকীয়ে “ৰাজমন্ত্ৰী”ৰ বাব পায়, তেওঁ স্বৰ্গদেৱৰ অতি বিশ্বাসৰ পাজ হয়; সততে প্ৰায় সকলো বিষয়ে স্বৰ্গদেৱে তেওঁৰ লগত গোপনে পৰামৰ্শ কৰে; আৰু প্ৰায় সততে চলেও। “ৰাজমন্ত্ৰী”ৰ বাব পোৱা গৰাকীয়েও ৰাজহত সদাই অগ্ৰসৰ ৰূপে ফুৰে; আৰু তেওঁ জকাইচুকীয়া মানুহ এহেজাব তাৰ বাবে বেছিকৈ পায়।

সদিয়াখোৱা গোহাঁই, মৰঙিখোৱা গোহাঁই, আৰু সলাল গোহাঁই, এই তিনি জনাক “দাঁতিয়লীয়া” গোহাঁই” বোলে। এওঁলোক প্ৰাদেশিক শাসনকৰ্তা; সীমান্ত প্ৰদেশ শাসন কৰে। এওঁলোকক Frontier Governors কিম্বা Political Agentsৰ লগত বিজ্ঞাব পাৰি। এওঁলোকৰ প্ৰত্যেকৰে লগত এহেজাবকৈ মানুহ থাকে। এওঁলোক বৰবকরা আৰু বৰফুকনতকৈ তলখাপৰ বিষয়া; কিন্তু সাধাৰণতে সিবিলাক বুঢ়াগোহাঁই আৰু বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ নিচেই আপোন বংশৰ মানুহ বুলি অলপ বেছিকৈ গৌৰৱ কৰে।

আহোম মতে “চাঙ-ব-ঙেজু”, এওঁ সদিয়া অঞ্চলত বজাৰ প্ৰতিনিধি স্বৰূপে দেশ শাসন কৰে। সদিয়া অঞ্চলৰ প্ৰতিবাসী মিছিমি প্ৰভৃতি পৰ্বতীয়া জাতি আৰু দাঁতিকাষৰীয়া মানুহবিলাকৰে সৈতে এওঁৰ সম্পৰ্ক। সিহঁতে উপদ্ৰৱৰ সূচনা পেলালেই, এওঁ সতৰ্ক হৈ, তাৰ নিবারণৰ উপায় চিন্তে। মুঠতে কবলৈ গ’লে, এওঁ সদিয়া অঞ্চলৰ হৰ্ডা-কৰ্ডা বিধতা। এই বিষয়খন চুহুগুণ্ড বা দিহিঙীয়া ৰজাদেৱে চুটীয়া ৰাজ্য ধ্বংসৰ পাছত স্মৰণ কৰে। কৰাৰ প্ৰথমতে, চুটীয়া ৰাজ্য জয় কৰিয়েই, বৰগোহাঁইকেই সদিয়া

সদিয়াখোৱা গোহাঁই

ৰাজ্যৰ অধিকাৰ পাতিছিল, কিন্তু কোনো কথালৈ স্বৰ্গদেৱে নগৰলৈ মাতি পঠিওৱাত বৰগোহাঁই সদিয়াবপৰা নাছিল। তাতে খং কৰি স্বৰ্গদেৱে বৰগোহাঁইবপৰা সদিয়া ৰাজ্য কাঢ়িলে। বুঢ়াগোহাঁই কৈদৰ ত্যাগচেহুঙক সদিয়াখোৱা গোহাঁই পাতি সদিয়াতে থাকিবলৈ নিৰ্ভৰ কৰিলে। ত্যাগচেহুঙেই প্ৰথম সদিয়াখোৱা গোহাঁই; আৰু তেওঁৰ দিনবেপৰাই এই বিষয়খন বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ আপোন বংশৰ মানুহে উপভোগ কৰে। আহোম ৰাজস্বত যি কেইজনা সদিয়াখোৱা গোহাঁই হৈ গ’ল, সেইবিলাকৰ প্ৰায় সকলোটিয়েই বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ আপোন বংশৰ মানুহ; কেৱল মাজ এই কেইগৰাকীয়ে “সদিয়াখোৱা” গোহাঁইৰ বিষয় খাইছিল।

চক্ৰবৰ্ত্তী সিংহৰ দিনত

ৰূপ সন্নিধৈ

গঙ্গাধৰ সিংহৰ দিনত

চিৰিং আৰু মিৰি সন্নিধৈ

শিৱ সিংহৰ দিনত

চিৰিংৰ বৰচেটীয়াৰ পুতেক আৰু

বৰগোহাঁইৰ পুতেক

আহোম মতে “চাঙ-মা-বাঙ-কি”—এওঁ ধনশিৰী নৈৰ পশ্চিম কূলত থকা মৰজি নামে ঠাইত বজাৰ প্ৰতিনিধি বিষয়া আছিল। নগা, কছাৰী, মিকিৰ প্ৰভৃতি পৰ্বতীয়া জাতিৰ সৈতে এওঁৰ সম্পৰ্ক; আৰু ধনশিৰী নৈৰ পশ্চিমবৰণৰা সলাল গোহাঁইৰ ৰাজ্যৰ

মৰজিখোৱা গোহাঁই

(অৰ্থাৎ দৰঙৰ) সীমালৈকে, এইভোখৰ ৰাজ্যক সেই পৰ্বতীয়া জাতিবিশিষ্টকৰ উপদ্ৰৱৰণৰা বন্ধা কৰাৰ ভাৱ

এওঁৰ গাত আছিল। এই বিষয়খনো দিহিঙীয়া বজা স্বৰ্গদেৱৰ দিনতেই প্ৰথম হ'ব হয়; আৰু বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ আপোন বংশৰ মানুহকে সেই বিষয়ত নিযুক্ত কৰা হয়। মৰজিখোৱা গোহাঁইবিশিষ্টকৰ প্ৰায় বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ আপোন বংশৰেই মানুহ; কেৱলমাত্ৰ কত্ৰসিংহ আৰু শিৱসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত জৰাজল চেটীয়াৰ ঘৰৰ মানুহে “মৰজিখোৱা গোহাঁই”ৰ বিষয়খন উপভোগ কৰিছিল।

আহোম মতে “চাঙ-খুঙ-চাঙ-মা” সলাল গোহাঁই দৰঙ অঞ্চলত ৰাজ-প্ৰতিনিধি আছিল। মৰজিখোৱা গোহাঁইৰ ৰাজ্যৰণৰা বৰজুকনৰ ৰাজ্যৰ সীমালৈকে এইভোখৰ দেশ এওঁৰ শাসনাধীন। এওঁৰ সেনাবোৰ কলিয়াবৰ আৰু ন-দুৱাৰত আছিল। ভূটীয়া, মিৰি ইত্যাদি পৰ্বতীয়া জাতি

সলাল গোহাঁই

আৰু ডকলাইতৰ অত্যাচাৰৰণৰা চৌ দুৱাৰ, ন-দুৱাৰ আৰু ছয়-দুৱাৰ বন্ধা কৰাৰ ভাৱ এওঁৰ গাত আছিল। এই বিষয়খন সদিয়াখোৱা আৰু মৰজিখোৱা গোহাঁইতকৈ পাছে অৰ্থাৎ স্বৰ্গদেৱ খোৱা বজাৰ দিনত, হাজন কৰা হয়। এওঁৰ থকা ঠাই কলিয়াবৰ আছিল। তাৰ এটা পৰ্বতত কলিয়া বা কলা বড়গছ আছিল, তাৰপৰাই “কলিয়াবৰ” নাম প্ৰখ্যাত হয়। ইয়াতে মিছা নামে এক নৈৰ মুখতে “মিছা-মুখৰ বাহৰ”। ইয়ালৈকে জয়ন্তীয়া বজা আৰু কছাৰী বজা কত্ৰসিংহ স্বৰ্গদেৱৰে সাক্ষাৎ কৰিবলৈ আহিছিল। কলিয়াবৰ নামে এখনি গাঁৱো আছে; তাৰপৰা কিছুদূৰ গলেই “কুঁৱৰী-টোল” পায়; “কুঁৱৰী-টোল”ৰ উজনিত হাটবৰ। ইয়াতে মান আৰু ইংৰাজ সৈন্যৰ যুদ্ধ হয়। সেই যুদ্ধত মান হাৰে। অনেক মানৰ সেনাই যুদ্ধত তত্ নাপাই পলাব যুক্তি কলকত পুৰি মৰিল। ইংৰাজ সৈন্তে মানক খেদি যেতিয়া বংগুৰ (বৰমান শিৱসিংহৰ) নগৰ লয়, চক্ৰবৰ্ত্তী সিংহ ডেউয়া ভাঙে (অৰ্থাৎ হাটবৰতে) আছিল; তাৰপৰা আহি স্বৰ্গদেৱ কলিয়াবৰত থাকে। এতিয়া যি ঠাই “কুঁৱৰী-টোল” নামে খ্যাত, তাতেই এইজন স্বৰ্গদেৱৰ কুঁৱৰীসকলৰ টোল আছিল।

এই কলিয়াবৰবৰপৰাই মোমাই তামূলী বৰবৰুৱাই ১৫৩৩ শকত মাহুহ আনি এহেজাৰ পাইকেৰে শৃংখলা ৰূপে নগাঁও পাত। এই নগাঁও বৰ্তমানৰ নগাঁও জিলাৰপৰা আঠ মাইল পূবে। কলিয়াবৰবৰপৰা যিবিলাক পাইক আনি নগাঁও পতা হৈছিল, সেই-বিলাকৰ ওপৰত উপযুক্ত বিষয়া নিযুক্ত আছিল। কলিয়াবৰতো এহেজাৰ পাইক; ইহঁতক “খৰঙী” বোলে। নগাঁৱত থকা মাহুহৰ, যিবিলাকৰ কলিয়াবৰত ভেটি আক ৰখা নাই, সিবিলাকক প্ৰকৃতে নগয়া বুলি লোকে স্বীকাৰ কৰিব নোখোজে। কছাৰী, জয়ন্তীয়া, মিকিৰ প্ৰভৃতিৰ আক্ৰমণ নিবাৰণ কৰিবলৈ ন খন গাঁৱত সেই এহেজাৰ পাইক পতা হৈছিল। কলক নৈৰ দুয়োকাষে এইবোৰ গাঁও, আৰু ইয়াৰ দুয়োকাষে চুটা আলি আছিল। ঘৰৰ পৰিয়াল বুজি পথালিয়ে আলিৰ দাঁতিত বেঁও জুখি মাটি দিয়া হৈছিল, আৰু দীঘে যি যিমান পাৰে সিমান লব পাৰিছিল। ক্ৰমে কাৰো পৰিয়াল সৰহ হোৱাত, মাহুহ ঠায়ে ঠায়ে গৈছিল।

ইয়াতে লুইতৰ দাঁতিত সাতগাঁও আৰু আঠগাঁও নামে দুখন গাঁও আছে। তাতে পাইকৰ চ’খেল আছিল। এনে কঠিন শাসনেৰে এই নগাঁও পতা হৈছিল যে প্ৰতিদিনে মাহুহে পতি বাহৰ মুচা বা তামোলৰ পুলি বা আন কোনো গছ কেইটোশামান কৰ লাগ; —তিকাভাৰনীয়ে অন্তত: কেইটামান স্তত লগাই কাটিব লাগে। বৰবৰুৱাৰ টেকেলাই গৈ প্ৰতিদিনে এই কাৰ্য্য চোৱাৰ নিয়ম আছিল; আৰু তাকে নকৰিলে মুনহ কি তিকাভাই দণ্ড পাইছিল। সেই কাৰণে নগাঁৱৰ গাঁওবোৰ শৃংখলাবদ্ধ। তাত চাৰি ঘৰ ব্ৰাহ্মণ আৰু কটাং বা থৰ প্ৰভৃতি ন’ঘৰ শূদ্ৰৰ মাহুহ প্ৰধান আছিল।

নগাঁও পতাৰ পাছত খাগৰিজানৰ ভাটিয়ে বহালৈকে “পাইকৰ খেল” বুলি আন গাঁৱো পতা হৈছিল। ইয়াতো সেই নিয়মেই মাহুহৰ ঘৰ আৰু মাটি। চামগুৰি খুটাৰ কানৰেপৰা বহালৈকে বাটকুৱা মাহুহে কলঙৰ দুয়োপাৰে বৰবৰুৱাতো জাপি নোলোৱাকৈ মাহুহৰ পদূলিৰ আগেদি পাৰিছিল। এই নগাঁও পতাৰ কাৰ্য্য মোমাই তামূলী বৰবৰুৱাই আৰম্ভ কৰে, আৰু ১৬৪৪ শকত গদাধৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত সন্দিকৈ বৰজুকনে নগাঁও পতা শেষ কৰে।

সলাল গোহাঁইৰ বিষয়খন বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ ঘৰৰ একচেতীয়া আছিল; প্ৰায়েই ভেখেতৰ আপোন পো-ভাইৰ ভিতৰতে এই বিষয়খন থাইছিল। আন ৰখৰ মাহুহৰ ভিতৰত চক্ৰৱৰ্ত্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত লাচিত বৰজুকনৰ ককায়েক লুখুবাখনৰ লালুকি আৰু শিৱ সিংহ বজাৰ ৰাজঘৰ কালঙ বৰচেটীয়া—কেৱলমাজ এওঁলোক দুগৰাকীয়েহে “সলাল গোহাঁই”ৰ বিষয় পাইছিল।

মেলখোৰা বজা

চাৰিঙ বজা, তিপাম বজা আৰু নামৰপীয়া বজা, এই তিনি গৰাকীক “মেলখোৰা” বজা বোলে। সাধাৰণতে এওঁলোক বজাৰ নিচেই আপোন পো-ভাই হয়; সেইকাৰণে সকলোৰে শিবিলাকক “বজা” বুলি গোঁৱ কৰে; কিন্তু প্ৰকৃত পক্ষে তেওঁলোক প্ৰাদেশিক শাসনকৰ্ত্তা বিষয়াহে।

এই পদটি চুখাংকা বজাৰ দিনত প্ৰথম স্ৰষ্ট হয়। তাণ্ডচুখাংকা বজাৰ লক্ষ গৰাকী কুঁৱৰী, ভাৰ্জনীৰ একমাত্ৰ সন্তান চাণ্ডপুলাই কোঁৱৰেই প্ৰথম চাৰিঙ বজা। এওঁ “চাৰিঙীয়া”

চাৰিঙ বজা বা

চাৰিঙীয়া বজা

নামৰ মেলখন পায়; কেওখন মেলতকৈ “চাৰিঙীয়া” খনেই সৰ্বপ্ৰধান মেল। এই পদটি স্বৰ্গদেৱসকলৰ সততে আপোন পুতেকে, কেতিয়াবা কেতিয়াবা, নিজা

ককাইভায়ে পায়; কোনো সময়ত ইয়াৰ ব্যতিক্ৰমো ঘটে। আৰ্জি-কালিৰ ইংৰাজ বজাৰ “প্ৰিন্স্ অৱ ওৱেলচ্”ৰ (Prince of Wales) নিৰ্জিনা হলেও “ডেকা বজা” সকলো (অৰ্থাৎ স্বৰ্গদেৱৰ বৰজনা কোঁৱৰে) সদাই পিতৃ সিংহাসনত উঠি, বজা হ’বলৈ পোৱা নাছিল।

এওঁ তিপমীয়া মেলৰ বজা। এই পদটিও স্বৰ্গদেৱৰ নিচেই আপোন বন্ধহৰ মাহুহে ভোগ কৰিবলৈ পায়। স্বৰ্গদেৱ চুহুং বা দিহিঙীয়া বজাৰ দিনত এই পদ

তিপামৰ বজা বা

তিপমীয়া বজা

প্ৰথমে সজ্জন কৰা হয়; আৰু সেই পদত পোন প্ৰথমে স্বৰ্গদেৱৰে দ্বিতীয় কোঁৱৰ চুবেঙ্গ গোহাঁইদেৱক নিযুক্ত কৰা হয়। চুবেঙ্গ গোহাঁইদেৱক সাধাৰণতে

“দেও বজা” নামেহে মাহুহে ভাগটকৈ জানে; পাছত এওঁ “চাৰিঙ বজা”ৰ বিষয়ো পাইছিলগৈ।

এওঁ নামৰপ খণ্ডৰ আৰু নামৰপীয়া মেলৰ বজা। এই পদো স্বৰ্গদেৱসকলৰ আপোন বন্ধহৰ মাহুহেই উপভোগ কৰে। চুহুং বা দিহিঙীয়া বজা স্বৰ্গদেৱৰ দিনত

নামৰপীয়া বজা

নামৰপীয়া বজাৰ পদ প্ৰথম স্ৰষ্ট হয়; আৰু সেইজনা স্বৰ্গদেৱৰেই চতুৰ্থ কোঁৱৰ চুভেঙ্গ গোহাঁইদেৱক সেই

পদত নিযুক্ত কৰা হয়। নামৰপত কাণ কাটি মেলা বজাৰ কোঁৱৰবিলাকৰ ওপৰত এওঁ বিশেষ দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।

মাহু কেলীয়া, লক্ষ কেলীয়া আৰু মাহী কেলীয়া, এই তিনিজনো গোহাঁইদেৱক

“মেলখোৱা গোহাঁই” বুলি কয়। পুৰন্দৰ সিংহ বৰ্গদেৱে তেওঁৰ বাজতৰ খেৰ অৱস্থাত
মেলখোৱা গোহাঁই তেওঁৰ আপোন বংশৰ কোঁৱৰ ডিনি গৰাকীক এই পদ
 তিমিলি দিয়ে। দ্ৰুত ডিনিখন নতুনকৈ সজনা কৰা;
 পদকেইটিও নিচেই অলাগতীয়া আৰু নিভাৰ আধুনিক।

নবনাৰায়ণ সিংহ গোহাঁইদেৱেই প্ৰথম আৰু একমাত্ৰ “মাজুমেলীয়া গোহাঁই”।
মাজু মেলীয়া গোহাঁই এওঁ পুৰন্দৰ সিংহৰ জাপ ভায়েক বগা গোহাঁই (ওঃ
 বাধানাথ বলিয়া গোহাঁইৰ) পুতেক।

ইন্দুনাথ গোহাঁইদেৱেই প্ৰথম আৰু একমাত্ৰ “সক মেলীয়া গোহাঁই”। এওঁ ব্ৰজনাথ
সক মেলীয়া গোহাঁই গোহাঁই চাৰিং বজাৰ (অৰ্থাৎ পুৰন্দৰ সিংহৰ দেউতাকৰ)
 লহোমৰ ভাই।

এইখন বিষয়ৰ বাবে মাত্ৰ এগৰাকী কোঁৱৰেহে উপভোগ কৰিবলৈ পাইছিল;
মাজু মেলীয়া গোহাঁই তেওঁৰ নাম দিব গোহাঁইদেও। তেওঁ সম্বন্ধত পুৰন্দৰ
 সিংহ বৰ্গদেৱৰ (দমাইদেৱক আৰু গোহাঁইদেৱৰ একমাত্ৰ
 পুতেক) ওচৰ-সম্বন্ধীয়া ভাই।

চক্ৰা আৰু দোপদৰীয়া ফুকন

বববকবাব বিচাৰ সভাত বহা শ্ৰায়সোধা ফুকন ঐমুখো ফুকন কেই গৰাকীক “চক্ৰা” বা চ’ৰাব ফুকন বোলে; আৰু গুৱাহাটীৰ ববফুকনৰ চ’ৰাব ফুকনসকলক “গুৱাহাটীয়া” বা দোপদৰীয়া ফুকন কয়। মান-মৰ্যাদাপ্ৰাপ্ত আৰু কাৰ্য্যতো “দোপদৰীয়া ফুকনসকল” “চক্ৰা ফুকন”ৰ একে; সেইকাৰণে নিৰিলাককো একেলগে ধৰা হ’ল।

“চকরা ফুকন” আৰু “দোপদৰীয়া ফুকন”ৰ বিষয় আহোমত বাজে আন ইডম জাতিৰ মানুহে পাব নোৱাৰে।

আহোম মতে “সু-কম-সু-হৃদ্-স্তিম” ববৰুৱাৰ বিচাৰ-মতাত থকা কুকনৰ ভিতৰত
এৱেই প্ৰধান। ববৰুৱাৰ অল্পপছিতিত এওঁ বৰচ’বাত বহি বেগ দোখে আৰু
আন বিচাৰকৰ বিপক্ষে অহা বিচাৰবোৰ মীমাংসা কৰে।

ଆମ୍ଭମାନେ କହୁଛୁ

এও ছহেজাৰ পাইকৰ অধিকাৰী; আৰু নিজৰ ঘৰৰ
ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে শতকৰা দুজনকৈ (অৰ্থাৎ ১২০ জন) পাইক পায়।

এই নাওবৈছা খেলৰ গৰাকী। নাওবৈছাৰ খেল কেইবাটাও; যেনে:—(১) হিহিডীয়া; (২) ভুংখুডীয়া, (৩) চাৰিডীয়া; (৪) হেজাবি; (৫) কঠনীয়া; (৬) মৰল; (৭) কতুঙচীয়া; ইত্যাদি। প্ৰথম তিনিখেলৰ নাওবৈছাই

ମାଓବେଘା କୁକର

নাওবৈছা ফুকন স্বৰ্গদেৱসকল, কিম্বা ভাঙবীয়া, বৰুৱা, ফুকন আদি আন কোনো ঘাই বিষয়াসকল কোনো ঠাইলৈ গলে ব্যৱহাৰ কৰা নাও বাব লাগে আৰু “চৰা নাও”ত উঠি, চাব মাৰি লাছতে চলাই, স্বৰ্গদেৱসকলক নাৱৰ খেল দেখুৱাব লাগে। এই তিনি খেল নাওবৈছা এইজন ফুকনৰ তলৰ। এওঁৰ তলত ৫ (পাঁচ) হেজাৰ নাওবৈছা থাকে; আৰু নিজৰ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে বজাৰবৰণৰা ৩০ (ত্ৰিশ) জন পাইক পাইছিল। এওঁ বৰবৰুৱাৰ চ’ৰাত থাকে।

বৰবৰুৱাৰ চ'বাত থকা এওঁ এগৰাকী "চক্ৰা ফুকন"। স্বৰ্গদেৱসকলৰ "ভিতৰুৱান"

ভিত্তিকরাল সুকন

ভিত্তকরাল স্কুলন
 বুলি এখেল বিবাসী মাহুহ থাকে। এই জনা স্কুলন সেই
 মাহুহ খেলব গবাকী। এওঁৰ ভলত ছহেজাব পাইক
 থাকে; আৰু নিজ ব্যৱহাৰ নিমিত্তে বজাৰবৰণৰ ৩০ (ত্ৰিশ) জন পাইক পায়।

আহোম মতে “কু-কন-ম্ৰো বববকুৱাব চ’বাত থকা। এই এগৰাকী “চক্ৰা কুকন”

म-क-क-क

জ-সুৰজন
আৰু বজা নগৰৰ ন-দুৱাৰৰ ভদাৰধাৰক। এওঁৰ তলত
পাঁচ হেজাৰ পাইক থাকে। নিজ বাহুহাৰি নিৰিঙে
লেই পাইকৰ জিণ জন হাহুৰ এওঁ পাইছিল।

নাওবৈছা ফুকন, তিতকৱাল ফুকন আৰু ম-ফুকন, এই তিনিজন বিয়া
 “তিতকৱাল বিয়া” ফুকনৰ অন্তৰ্ভুক্ত হ’লেও বৰ চ’ৰাৰ বৰবৰাক বিচাৰ
 কাৰ্য্যাদিত সহায় কৰিব লগাৰ কাৰণে এওঁলোকক “বাকুৱাল বিয়া”ৰ
 লগতে ধৰা হ’ল।

দ্বিতীয়া ফুকন দুজন ; এজনক “উজনীয়া দ্বিতীয়া ফুকন” আৰু আনজনক
 “তাটিৰ দ্বিতীয়া ফুকন” বোলে। এওঁলোক দুয়োজনে দ্বিগুণ অকসৰ (উজনি আৰু

দ্বিতীয়া ফুকন

নাৰনি) কাৰ্য্যাদিৰ প্ৰতি দুই বাৰিৰ লগে। উজনিৰ
 জনাই বৰবৰাক আৰু তাটিৰ বা নাৰনিৰ জনা ফুকনে
 বৰফুকনক বিচাৰ কাৰ্য্যত সহায় কৰে। এওঁলোক প্ৰত্যেকে তলত চাৰি হেজাবকৈ
 পাইক থাকে ; আৰু নিজ নিজ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে প্ৰত্যেকে ৩০ (ত্ৰিশ) জনকৈ পাইক পায়।

আহোম মতে “ফুকন-খাণ্ড” “ডেকা” বিলাকৰ ওত্থাৰধাৰক। ডেকা ফুকন দুগৰাকী ;
 এগৰাকীক “গড়গয়া ডেকা ফুকন” আৰু ইগৰাকীক “গুৱাহাটীয়া” বা দোপদবীয়া ডেকা
 ফুকন বোলে। গড়গয়া ডেকা ফুকনে বৰবৰাক চ’ৰাত

ডেকা ফুকন

থাকি বিচাৰ কাৰ্য্যত বৰবৰাক সহায় কৰে ; আৰু
 গুৱাহাটীয়া জনাই সেইদৰে বৰফুকনক কৰে। প্ৰত্যেকজনাৰে তলত চাৰি হেজাবকৈ পাইক
 থাকে, আৰু নিজৰ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে প্ৰত্যেকে ত্ৰিশজনকৈ পাইক পায়।

বৰবৰাক চ’ৰাত থাকে। সাধাৰণ সেনাৰ সেনাপতিক নেওগ বোলে। এইজন

নেওগ ফুকন

বিয়া সাধাৰণ সেনা আৰু নেওগবিলাকৰ অধিকাৰী।
 এওঁ বৰবৰাক বিচাৰাদি কাৰ্য্যত সহায় কৰে। এওঁৰ
 তলতো ছহেজাব পাইক থাকে ; আৰু তেওঁ নিজৰ নিমিত্তে তাৰ ত্ৰিছজন পাইক পায়।

নাওবৈছাৰ চাৰিভীয়া, হেজাৰি, কঠনীয়া, মৰল, কতুঙটীয়া ইত্যাদি খেলৰ মাজে
 যুদ্ধৰ সময়ত নাও চলাইছিল আৰু নাৱেৰে যুদ্ধ কৰিছিল। যুদ্ধতে কবলৈ গ’লে, এই কেই-
 খেল নাওবৈছা আহোম বজাসকলৰ নৌ-সেনা আছিল।

পানীফুকন

পানীফুকন এই নৌ-সেনাৰ অধিকাৰী আৰু বৰফুকনৰ
 পানী-জুৱাৰ ওত্থাৰধাৰক। এওঁ বৰফুকনৰ চ’ৰাত থাকি বিচাৰ কাৰ্য্যাদিত তেওঁক সহায়
 কৰিছিল। এওঁৰ তলত ছহেজাব পাইক থাকে ; নিজ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে ত্ৰিশজন
 পাইক পায়। জল-যুদ্ধৰ তাৰ এইজনা বিষয়াৰ ওপৰত।

এওঁ এগৰাকী “দোপদবীয়া” ফুকন ; বৰফুকনৰ চ’ৰাত থাকি বিচাৰাদি কাৰ্য্যত

দোপ ফুকন

বৰফুকনক সহায় কৰে। কটকীবিলাক এইজন ফুকনৰ
 তলত। এওঁৰ তলত পাঁচ হেজাব পাইক থাকে ; আৰু
 নিজ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে ত্ৰিশজন পাইক পায়।

অনেকে চেটীয়া ফুকনহে বোলে। ছটীয়া ফুকন দুজন। বজাৰ দিনত আৰোহান সজা আৰু দোলাৰ টে সজা দুখেল বাহুহ আছিল, সিহঁতক ছটীয়া বুলিছিল;—এখেলক

ছটীয়া ফুকন

“আৰোহান সজা ছটীয়া” আৰু ই খেল “টে-সজীয়া ছটীয়া।” ছটীয়া ফুকন হুগৰাকী সেই ছটীয়া দুখেলৰ অধিকাৰী। এওঁলোক দুয়োজনে গুৱাহাটীত থাকি ববফুকনক বিচাৰ কাৰ্য্যত সহায় কৰে। প্ৰত্যেকজনৰ তলতে চাৰি হেজাৰকৈ পাইক থাকে আৰু প্ৰতিজনাই নিজ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে অশ্বজনকৈ পাইক পায়।

বাব ৰাজখোৱা

আহোম ৰতে ৰাজখোৱাক “কু-কিম্-মুঙ” বোলে। এওঁলোক বেলেগ বেলেগ ঠাইৰ ৰজাৰ খাতবিলাকৰ তত্ত্বাৱধাৰক। ৰাজখোৱাবিলাকে সেই খাতবোৰৰ মাজতহঁতবিলাকৰ মাজত ইত্যাদি তোলে দিহঁতৰ বিচাৰ আদিৰ মীমাংসা কৰে, আৰু মুঠতে ক’বলৈ গ’লে, সিবিলাক সেই খাতবিলাকৰ অধিকাৰীৰ নিচিনা আছিল। ইয়াৰ উপৰিও সিবিলাকে নিজ নিজ অঞ্চলৰ বাট-পদূলি আৰু পুখুৰী, এনেবিলাক কৰ্ম কৰোৱাবো ভাব পাইছিল। প্ৰত্যেকজন ৰাজখোৱাৰ তলত চুহেজাবৰপৰা তিনিহেজাবলৈকে পাইক আছিল; আৰু প্ৰত্যেকে নিজৰ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে ৰজাবৰপৰা দহজনকৈ পাইক পাইছিল। লেখৰ ৰাজখোৱা পূৰ্বে বাৰজন (১২জন) থকাত, পাছলৈ তেওঁলোকৰ সংখ্যা সৰহ হোৱাতো “ৰাজখোৱা”ইহে নাম থাকিল।

ৰাজখোৱা বিষয় ব্ৰাহ্মণ, আহোম আৰু খুদিৰৰ ভিতৰতো আছে। এওঁলোক বৰ-বকৱাৰ অধীন।

বছা-ৰাজখোৱা

ৰজাৰ বছা-খাতৰ তত্ত্বাৱধায়ক আৰু গৰাকী

মাজতঙায়া ৰাজখোৱা

নামডাঙ খাতৰ গৰাকী

দিখৌমুখীয়া ৰাজখোৱা

দিখৌমুখৰ খাতৰ গৰাকী।

দিচাংমুখীয়া ৰাজখোৱা

দিচাং মুখত থকা খাতৰ অধিকাৰী।

ঘিলাগৰীয়া ৰাজখোৱা

ঘিলাগৰী খাতৰ তত্ত্বাৱধান কৰোতা।

গৰ্গদেৱীয়া ৰাজখোৱা

গৰ্গদেৱৰ গৰ্গপুৰত থকা খাতৰ গৰাকী।

জয়ধামজীয়া ৰাজখোৱা

জয়ধামজাঙ নামে খাতৰ গৰাকি, আৰু তত্ত্বাৱধান কৰোতা।

তিপমীয়া ৰাজখোৱা

তিপামত থকা ৰজা-খাতৰ তত্ত্বাৱধায়ক আৰু অধিকাৰী।

টাঙন ধবা ৰাজখোৱা

টাঙন ধবা নামে খাতৰ তত্ত্বাৱধান কৰোতা আৰু গৰাকী।

দলিগৰীয়া ৰাজখোৱা

দলিগৰী খাতৰ গৰাকী বিষয়া।

নিয়লুঙৰীয়া ৰাজখোৱা

নিয়লুঙৰি খাতৰ গৰাকী।

কত্ৰসিংহ গৰ্গদেৱে অৱমান ১৬১৯ কি ১৬২০ ল'কত খাবৰ দৰপৰা মাজত চুহেজাব কালি আনি “নিবুকাৱাল” নামে এটা খেল পাতিলে; এই খেলৰ মাজত গৰ্গদেৱৰ অতি

বিধাসী শুশুচৰ; চোবাংচোৱাইজৰে এখেল বুলি ধৰিব লাগে। নাশৰুপত কান কাটি
 মেলা বজাব কোৱববিলাকে বজাববীয়া কাৰ্য্যবিলাকৰ আৰু স্বৰ্গদেৱসকলৰ বিপক্ষে কিবা
 নিবুকীয়াল বাজখোৱা
 বড়বড় কৰে বুলি ইহঁতে ভাব গোপনে সন্ধান ল'বলাগে;
 আৰু তেনেকুৱা কিবা গম পালে শুভালিকে তাৰ সঘাৰ
 বজাক জনাব লাগে। এই মানুহ খেলক বজাব কোনো নিৰ্দ্ধিষ্ট খাতত থাকিবলৈ দিয়া
 হয় আৰু সিহঁতৰ অধিকাৰীজনকে নিবুকীয়াল বাজখোৱা বোলা হয়।

বজাব দিহিঙৰ খাতৰ অধিকাৰী। দিহিঙীয়া বাজখোৱা দুজন; তৰুৱা দিহিঙীয়া
 বাজখোৱা আৰু পানী দিহিঙীয়া বাজখোৱা। প্ৰথম
 দিহিঙীয়া বাজখোৱা
 গৰাকীয়ে স্থল বিভাগৰ আৰু দ্বিতীয় গৰাকীয়ে জল
 বিভাগৰ তত্ত্বাৱধান কৰিছিল।

শলগুৰীয়া বাজখোৱাও দুগৰাকী; এগৰাকীক তৰুৱা শলগুৰীয়া বাজখোৱা
 আৰু ই গৰাকীক পানী শলগুৰীয়া বাজখোৱা বুলিছিল।
 শলগুৰীয়া বাজখোৱা
 এওঁলোক বজাব শলগুৰিৰ খাতৰ তত্ত্বাৱধায়ক আৰু
 অধিকাৰী। এওঁলোকৰো প্ৰথমজনাই স্থল বিভাগ আৰু শেহৰ জনাই জল বিভাগৰ
 প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখিছিল।

অভয়পুৰ অঞ্চলত বজাব তিনিখন খাত আছিল। সেই তিনিখন খাতত তিনিজন
 অভয়পুৰীয়া বাজখোৱা আছিল; যেনে (১) বৰ অভয়-
 অভয়পুৰীয়া বাজখোৱা
 পুৰীয়া বাজখোৱা; (২) মাজু অভয়পুৰীয়া বাজখোৱা;
 আৰু (৩) সৰু অভয়পুৰীয়া বাজখোৱা। এওঁলোক তিনি বাজখোৱাই সেই খাত তিনিখনৰ
 বাজহ ইত্যাদি তোলে আৰু সকলো প্ৰকাৰৰ তত্ত্বাৱধান কৰে।

দৈয়াঙৰ খাত কেইখনৰ অধিকাৰী। দৈয়াঙীয়া বাজখোৱা তিনিজন; (১) ওপৰ
 দৈয়াঙীয়া বাজখোৱা; (২) মাজু দৈয়াঙীয়া বাজখোৱা; আৰু (৩) নাম দৈয়াঙীয়া
 দৈয়াঙীয়া বাজখোৱা
 বাজখোৱা। এওঁলোকে খাত তিনিখনৰ বাজহ ইত্যাদি
 আদায় কৰে আৰু সেই অঞ্চলৰ আলি-পদুলি, পুখুৰী
 ইত্যাদিৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখে।

চকীয়াল গোহাঁই

বজাৰ নগৰৰ বা গড়ৰ, কিবা, কিবা কোনো ৰাজ্যৰ সীমান্ত পৰ দিয়া ঠাইকে “চকী” বোলা যায়। আহোম ৰজাৰ দিনত এনেদৰে ভালেমান চকী আছিল। সেই চকীবিলাকত একোজন নিৰ্দিষ্ট বিষয়া আছিল; আৰু নিৰ্দিষ্ট ৰাজ্যৰ, কিবা তিনিজনৰ ভাঙবীয়াৰ আপোন বংশৰ মানুহ; সেইবুলি তেওঁলোকক “চকীয়াল গোহাঁই” বোলা হৈছিল।

অসমীয়া ৰাজ্যৰ গোড়া, নেলি, মাথং প্ৰভৃতিৰ ৰজা সকলৰ আলো-লেখ চাবলৈ কলক নইব মুখত (দক্ষিণকালৰ, অৰ্থাৎ কালী মুখত) হুজন চকীয়াল গোহাঁই বখা হৈছিল; এওঁলোকক “কালী মুখীয়া গোহাঁই” বোলে। এওঁলোক হুজনৰ এজন বৰপাৰা ভাঙবীয়াৰ বংশৰ হয়; আৰু ইজন বৰগোহাঁই ভাঙবীয়াৰ কৈদৰ।

অসমীয়া কিছ; আৰু আগৰি অকলৰ বাৰ্তা বুজি স্বৰ্গদেৱলৈ জনাই থাকিবৰ নিমিত্তে আগৰি চকীত এগৰাকী বুঢ়াগোহাঁই ভাঙবীয়াৰ কৈদৰ গোহাঁই বখা হৈছিল; তেওঁকে জাগীয়াল গোহাঁই বা জাগীয়লীয়া গোহাঁই বোলে।

এওঁ বহা চকীত থাকি সেই অকলৰ পৰ্বতীয়া জাতিবিলাকৰ আলো-লেখ চাই স্বৰ্গদেৱলৈ বাতৰি জনাইছিল। এওঁ চেপেনীয়া, শিলপনীয়া, চেৰেকাই, ভাবলু আৰু কোমোৰা গয়া নামে ৫ খেল চকীয়াল মানুহ পাইছিল।

গিজিং গোহাঁয়ে “গিজিং চকী”ত; বিটিং গোহাঁয়ে “বিটিং চকী”ত আৰু কুকুৰাকটীয়া গোহাঁয়ে কুকুৰাকটা নামে চকীত থাকি আপোন আপোন চকী বন্ধা কৰে আৰু সেইফালৰ বা-বাতৰি স্বৰ্গদেৱলৈ পঠাই থাকে।

আহোম মতে “চাও টুঙ-খাও” তুংখতীয়া গোহাঁই সাধাৰণতে ৰজাৰ বহুবংশৰ পতা হয়। এওঁ তুংখাঙৰ চকীত থাকে। মহুঙৰ চকীত মহুঙৰ গোহাঁই থাকে। এওঁলোকে নিজ নিজ চকী বন্ধা কৰে আৰু সেই অকলৰ বাৰ্তা লভতে স্বৰ্গদেৱলৈ

জনাই থাকিব লাগে।

আহোমৰ মতে “চাঙ-চিল-জুঙ”—এওঁ মৰঙিখোৱা গোহাঁইৰ তলৰ বিষয়া।
দৈ-গোবোডৰ চকীড থাকি, সেইফালৰ বাৰ্ডা বুলি, স্বৰ্গদেৱলৈ জনাই থাকিব লাগে।

ববচেটীয়া

এই বিষয়খন সাধাৰণতে চেটীয়াৰ কৈদৰ মাত্ৰহক দিয়া
হৈছিল; সম্ভৱতঃ সেই কাৰণেই বিষয়জনক “ববচেটীয়া”
বোলা হৈছিল। অনেকে কিন্তু ভুলকৈ “ববচেটীয়া”ক চেটীয়াবিলাকৰে এটা বেলেগ কৈদৰ
বুলিহে ধৰে; কিন্তু সি ঠিক নহয়; “ববচেটীয়া” এখন বিষয়ৰ নামহে।

চকীয়ালগোহাঁইলকলেবে এওঁৰো কাজ-কাম একেই বুলি এওঁকো “চকীয়াল
গোহাঁই”ৰ লগতে ধৰা হ’ল।

আহোম মতে এওঁক “চাঙ-কাঙ-বান-কক” বোলে। বানককৰ চকীড থাকি,

বানককীয়া গোহাঁই

সেই অকলৰ বাৰ্ডা মততে স্বৰ্গদেৱলৈ জনাই থাকে। সেই
অকলৰ প্ৰাদেশিক শাসনৰ ভাৱে এইজনী গোহাঁইৰ
ওপৰতেই দস্ত আছিল।

চমুৱা ফুকন, বকুৱা *

অনেক চমুৱা পাইকৰ খেল একেলগ হৈ, কোনো এজন বিষয়াৰ ভলত থাকিলে, তাকো সেই বিষয়াজনৰ খেল বোলা হয়। তেনে কোনো খেলৰ অধিকাৰীজন কেতিয়াবা ফুকন, কেতিয়াবা বকুৱা, কেতিয়াবা একোজন বাজখোৱা; কেতিয়াবা আকৌ ফুকন, বকুৱা দুয়োজন থাকে। এই বিষয়াসকলক চমুৱা বিষয়া (বকুৱা ফুকন) বোলে। বজাঘৰীয়া নিয়ম মতে চমুৱা ফুকনবিলাকৰ ভলত পাইকৰ সংখ্যা তিনি হেজাৰতকৈ বেছি হ'ব নেপায়। বিবিলাক মেলত তেনে পাইকৰ সংখ্যা তিনি হেজাৰতকৈ বেছি হয় তাক হুভাগ কৰি সবহ ভাগ পাইক (মোট পাইকৰ পাঁচ ভাগৰ তিনি ভাগ; $\frac{3}{5}$ অংশ) ফুকনক দিয়া হয়; আৰু বাকীখিনি (অৰ্থাৎ $\frac{2}{5}$ অংশ; পাঁচ ভাগৰ দুভাগ) এজন চমুৱা বকুৱা পাতি তেওঁৰ অধীনত দিয়া হয়। -

কলিয়াবৰীয়া ফুকনক আহোম ভাষাত “ফুকন-টুন-কঙ-ভাম্” বোলে। সলাল
কলীয়াবৰীয়া ফুকন গোহাঁইৰ পিছতে এওঁ সলাল ৰাজ্যৰ অন্ততম প্ৰধান
খোৱাং ফুকন বিষয়া। এওঁ শাসন-কাৰ্য্যত সলাল গোহাঁইক সহায়
কৰিব লাগে।

খোৱাং ফুকনক আহোম মাতেৰে “ফুকন-খু-আঙ্” বোলে। এওঁ খোৱাং অঞ্চলৰ
কাৰ্য্য-কামৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখে।

এওঁলোক দুগৰাকী বহাৰ প্ৰায় শাসনকৰ্ত্তাৰ নিচিনা। এওঁলোকে বহা সংক্ৰান্ত
যাৱতীয় কাৰ্য্য প্ৰভৃতিৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখিছিল; আৰু সেই
বহীয়াল ফুকন অঞ্চলৰ পৰ্ব্বতীয়া কবতলীয়া ক্ষুদ্ৰ ক্ষিদ্ৰ ৰাজ্যৰে সৈতে
বহীয়াল বকুৱা কাৰাবাৰ কৰিছিল।

খোৱাৰজা স্বৰ্গদেৱৰ সোণাবীৰ জীয়াৰী দুই কুঁৱৰী আছিল; নাম বৰ মেচলো
হিলৈদাৰী ফুকন আৰু সৰু মেচলো। তেওঁলোক দুই কুঁৱৰীয়ে স্বৰ্গদেৱক
হিলৈদাৰী বকুৱা “তোমাৰ বড়হ নাই, তাকৰ; আমাৰহে সৰহ,” এনে বুলি
হাঁহিলত, স্বৰ্গদেৱে লাজ পাই, এদিন যাকে ভাল পালে
তাকে মাতি আনি তোৰ্জ খুৱাই, সোণোৱালী হিলৈ দি, মোৰ বড়হ বুলি লৈ, হিলৈদাৰী
নামে এটা খেল পাতিছিল। এই হিলৈদাৰী বিলাকক হুভাগ কৰা হৈছিল; এভাগক

* আহোম ভাষাত—ফুকনক “ফুকন”

আৰু বকুৱাক “ফুক” বোলে।

“বাজুৱাল বুঢ়া হেজাৰ” আৰু ইভাগক “ভিতৰুৱাল ডেকা হেজাৰ” বোলা হৈছিল। ভোম্ভা খুৱাওঁতে বজাওঁতকৈ বেছি বয়সীয়াবিলাকক বাজুত বহুৱাইছিল; সেই কাৰণে সেই কৈদক “বাজুৱাল বুঢ়া হেজাৰ” বুলিলে; আৰু বজাওঁতকৈ বয়সে সৰুবিলাকক ভিতৰত বহুৱাইছিল। গতিকে লিবিলাকৰ কৈদক “ভিতৰুৱাল ডেকা হেজাৰ” বুলিলে। আজিকালি এই দুয়ো কৈদকে “হিলৈদাবী কোঁৱৰ” বুলি জনা যায়। লিবিলাক আগৰ বজা-দিনত সাধাৰণ পদাতিক সৈন্যৰূপে ব্যৱহৃত হৈছিল। হিলৈদাবী ফুকন “বাজুৱাল বুঢ়া হেজাৰ” আৰু হিলৈদাবী বকৰাজন “ভিতৰুৱাল ডেকা হেজাৰ”ৰ ওপকৰা বিষয়া।

কলঙ্ক ফুকন

কলঙ্ক ফুকন কলঙ্ক পাবৰ সকলো কাৰ্য্যাদিৰ

চিংবাই ফুকন

তদ্বাৰধায়ক। চিংবাই ফুকন চিংবাই বা চেংবাই খেলৰ

জতুকৰীয়া ফুকন

ওপকৰা বিষয়া। চিংবাইবিলাক আহোম মাজুহ।

জতুকৰীয়া ফুকন জতুকৰা অঞ্চলৰ যাৱতীয় কাৰ্য্যৰ প্ৰতি দৃষ্টি বাৰ্ণোতা।

শলগুৰীয়া ফুকন

শলগুৰীয়া ফুকন শলগুৰিত; মঠাভটীয়া ফুকন

মঠাভটীয়া ফুকন

মঠাভাঙত; নামভটীয়া ফুকন নামভাঙত; টেপবতলীয়া

নামভটীয়া ফুকন

ফুকন টেপবতলত; আৰু দিলিহীয়া ফুকন দিলিহত

টেপবতলীয়া ফুকন

থাকে। এই বিষয়া কেইজনে সেই সেই অঞ্চলৰ যাৱতীয়

দিলিহীয়া ফুকন

কাৰ্য্য-কামৰ তদ্বাৰধান কৰে।

দানহৰ ফুকন

দানহৰ ফুকন গবাকী “দানহ” নামে খেলৰ

ওপকৰা বিষয়া। দানহবিলাক আহোম।

হাতীমূৰীয়া ফুকন

হাতীমূৰীয়া খেলৰপৰাই বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়া

প্ৰমুখ্যে ডাঙৰীয়াসকলৰ শৰীৰবক্ষকবিলাক বাছি নিয়া হয়। হাতীমূৰীয়া ফুকন লিবিলাকৰে ওপকৰা বিষয়া। আহোম ভাষাত হাতীমূৰীয়াবিলাকক “চাঙ-ক-চাঙ” বোলে।

আবৰ, মিৰি, ভুটীয়া প্ৰভৃতি পৰ্বতীয়া মাজুহবোৰ আহোম বাজ্যলৈ নাযি আহিলে, সিহঁতক শুকান মাজু, মঙহ ইত্যাদি দি হস্তৰা

শুকটি-ফুকন

কৰাৰ প্ৰথা আহোম বজাসকলৰ দিনত আছিল। শুকটি-শুঙা

নামে মাজুহ এখেলে সেই মাজু আৰু মঙহ শুকাই ৰাখিব লাগে। শুকটি-ফুকন এই “শুকটি-শুঙা” খেলৰে ওপকৰা বিষয়া।

মথুপাবৰত মথুপাবীয়া বকরা; চান্দকুট চান্দকুটীয়া বকরা; শিলাধাৰীত শিলাধাৰীয়া বকরা; বেৱতীগাঁও অঞ্চলত বেৱতীগাঁয়া বকরা; বকভাত বকতীয়া বকরা আৰু শিলপানীত শিলপানী বকরা থাকে। এইসকল বিষয়াই সেই সেই অঞ্চলৰ যাৱতীয় কাৰ্য্যৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখে আৰু সেইবিলাকৰ তদ্বাৰধান লয়।

গজপুৰীয়া বকরা বজাৰ গজপুৰ নগৰৰ তদ্বাৰধানক, আৰু গজপুৰীয়া নামে মাজুহ খেলৰ ওপকৰা বিষয়া।

অম্বুপুৰীয়া বকরা

চান্দকুটীয়া বকরা

খিলাখৰীয়া বকরা

বেয়তীৰীয়া বকরা

বকতিয়া বকরা

মিলপানী বকরা

গজপুৰীয়া বকরা

অভয়পুৰীয়া বকরা

সদিয়া বকরা

সলাল বকরা

মৰডিখোৱা বকরা

সহকাৰী; তেখেতৰ ভাবে, এওঁ মৰডি অঞ্চলৰ কাৰ্য্য-কামৰ তত্ত্বাবধান কৰে। মৰডি চমুৱাবিলাকৰ এওঁ ওপকৰা বিষয়।

চহৰীয়া বকরা

সাধাৰণতে গাঁৱকেই চহৰ বোলা হয়। চহৰীয়া বকৰাজন সলাল ৰাজ্যৰ গাঁৱলীয়া আলি-পদূলিৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখোতা বিষয়। এওঁ দৰঙ অঞ্চলৰ সলাল গোহাঁইক শাসন কাৰ্য্যত সহায় কৰে।

ৰাজ্যৰ জঙল বিভাগ (Forest Department)

হাবিয়াল বকরা

সংক্ৰান্ত যাবতীয় কাৰ্য্য-কাম হাবিয়াল বকৰাৰ হাতত থাকে। এওঁ হাবিয়াল নামে মাহুৎ খেলৰ ওপকৰা বিষয়।

চেটীয়াপাত্ৰ বকরা

চেটীয়াপাত্ৰ বকৰা দুজন। এওঁলোক দুজনৰ গাত চৈয়ন অঞ্চলৰ প্ৰাদেশিক শাসন আৰু বিচাৰৰ ভাৱ আছিল।

অৰ্গদেৱ শিৱসিংহৰ দিনত নামৰূপ আৰু বকৰাত এটা পিয়ল কবোৱা হৈছিল।

কাকতীয়া বকরা

সেই পিয়ল সংক্ৰান্ত কাকত-পত্ৰাদিৰ জাৰ কাকতীয়াৰ ভগীৰথক দি, তেওঁক কাকতীয়া বকৰা নাম দিয়া হৈছিল।

চকীয়াবকরা

এওঁ নগৰতে থাকি ৰাজ্যৰ দাঁতিয়ে—কাষৰে থকা চকীবিলাকৰ তত্ত্বাবধান কৰিছিল। আৱশ্যক বুজি কেতিয়াবা কেতিয়াবা চকীবিলাকলৈ নিজে গৈয়ো ভাৰ কাৰ্য্যাদিৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখিছিল।

বড়ালপাৰাৰ লিগাবে হাৰীবা বা ফুলবাড় আহোম ৰজাৰ চকী আছিল; তাক বড়ালহাট বুলিছিল। ই অসম দেশ আৰু বড়াল দেশৰ বুৰহিনীয়া শীমা। আহোম

বজাৰ আমোলত বঙালদেশৰ বেপাৰীবোৰ বেপাৰৰ বস্ত লৈ গুৱালপাৰাত থাকিছিল ;
তাবপৰা গৈ সিপাৰে হাতীৰাত বঙালহাটত বেহা-বেপাৰ
চুৱাবীয়া বকরা
কৰিছিল। অসম দেশৰ মুদৈবোৰেও বঙালহাটতে থাকি
বেপাৰ কৰিছিল। ইয়াতে চুৱাবীয়া বকরা নামে আহোম বজাৰ বিষয়া এজন আছিল ;
তেওঁ বেপাৰীবোৰৰপৰা মাছুল আদায় কৰি বজাৰ উৰাললৈ পঠায়।

এওঁ কামৰূপ পৰগণাৰ ঢেকেবীকিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া। সেই অঞ্চলৰ যাবতীয়
লাগতীয়াল কাৰ্য্য এওঁৰ দ্বাৰা সন্ধান হয় ; আৰু তাৰ
বুজববকরা
বাৰ্ভা বুজি বৰফুকনক জনাই থাকিব লাগে। এওঁকে
চান্দকুটীয়া বুজববকরাও বোলে, কিয়নো এওঁ চান্দকুটি নামে ঠাইত অৱস্থিতি কৰিছিল।

এই বুজববকরা পদ কামৰূপৰ ফালে বৰ ওখ পদ আছিল। আহোমৰ বাহিৰে আন
কোনো জাতিৰ মানুহে এই বুজববকৰাৰ ওপৰগুৱালা পদ নাপাইছিল। আহোম ৰাজত্ব
কালত বুজববকরা ইংৰাজ আমোলৰ কলেক্টৰৰ সমতুল্য ; দেৱানী, কোজদাৰী আৰু ৰাজত্ব
বিষয়ৰ ভাৰ তেওঁৰ হাতত আছিল। বিশেষকৈ ৰাজত্ব বিষয়ে তেখেত সম্পূৰ্ণ দায়ী
আছিল। চৌধুৰীসকলে বুজববকৰাৰ অধীনত থাকি ভূমিৰ ৰাজহ আৰু অন্যান্য
কৰ আদি আদায় কৰি, তেওঁৰ হাতত জমা দিব লাগে ; আৰু বুজববকৰাই সেই-
বিলাক বৰফুকনক শোধাব লাগে। মুঠতে ক'বলৈ গলে, নামনি খণ্ডত বুজববকরা
এগৰাকী আহোম ৰজাৰ অতি লাগতীয়াল বিষয়া ; আৰু তেওঁ বৰফুকনৰ সোঁ-হাত
স্বৰূপ আছিল।

মিকিৰ বকরা মিকিৰ দুৱাৰত ; মিৰি বকরা আবৰ-মিৰিৰ দুৱাৰত ; চাটগড়ীয়া বকরা
মিকিৰ বকরা, মিৰি বকরা
চাটগড়ীয়া বকরা, চুটীয়া
বকরা, বৰকটাৰ বকরা,
চৌদ্ধৰাবৰ বকরা, বৰকাৱল
বকরা
চাটগড় অঞ্চলত ; চুটীয়া দুৱাৰৰ বকরা চুটীয়া দুৱাৰত ;
বৰকটাৰ বকরা বৰকটা অঞ্চলত ; আৰু চৌদ্ধৰাবৰ
বকরা চৌদ্ধৰাব অঞ্চলত থাকি সেই সেই অঞ্চলৰ
কাৰ্য্যাদিৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখে। বৰকাৱল বকৰাজন কামৰূপৰ
কাৱলবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া।

খবতী বকৰাজন কলিয়াবৰৰ “খবতী” নামৰ পাইক হেজাৰৰ ওপকৰা বিষয়া।
খবতী বকরা, কঢ়াল বকরা
কঢ়াল বকৰাও কঢ়াল পাইকৰ গৰাকী আৰু সিহঁতৰ
ওপকৰা বিষয়া আছিল।

ৰাজেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত মানডবাই মণিপুৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰে। তাতে
মণিপুৰীয়া ৰজাই আমাৰ ৰজাত সহায় খোজাত, স্বৰ্গদেৱে
সেনাপতি ফুকন
‘খ্যাতি ধৰম দুয়োটা হয়’ দেখি, দুৱৰাৰ হবনাথ ভিতৰুৱাল
ফুকনক “সেনাপতি ফুকন” নাম দি, আৰু লগত তালেমান ফৌজলৈতে মানডবাক
মণিপুৰৰপৰা খেদাবলৈ পঠাই দিছিল।—(লজাকটী বৰ)

কলিতা ফুকন

এওঁ নাৰায়ণপুৰৰ শাসনকৰ্তা আছিল। এজাক
অত্যাচাৰ কৰাৰ দোষত লক্ষী সিংহ স্বৰ্গদেৱে তেওঁক
১৬২৬ শ'কত বিষয়া ভাঙ্গে।

পেটাল ফুকন

আহোম ৰাজত্বত, প্ৰকৃত পক্ষে ক'বলৈ গলে, পেটাল ফুকন নাৱে কোনো ৰাজ-
ঘৰীয়া বিষয়া নাছিল। গোঁৰৰ ৰজাৰ কুচুনী বেটা
এজনীয়ে ৰজাত লিগিৰী খাটিছিল। তাইৰে এটি ল'ৰা
হৈছিল; আৰু সেই ল'ৰাটি অতি খুলস্বৰ আৰু পেটাল আছিল। ৰজাই চেনেহ কৰি
সেই ল'ৰাটিক "পেটাল ফুকন" বুলি মাতিছিল।

ঘোঁৰাটোৰ ওচৰৰ খড়ীয়া মোজাৰ পকামুৰা নামে গাঁৱত "পেটাল"ৰ বা "পেটাল
ফুকনৰ ঘৰ" বুলি এঘৰ চুটীয়া মানুহ আছে। সিবিলাকৰ লগত ওপৰত উল্লিখিত
"পেটাল ফুকন"ৰ কোনো সংশ্ৰৱ নাই।

লাখটকীয়া বৰুৱা

জয়ধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত (শ্ৰীৰজুমাৰ আক্ৰমণত) অসম দেশত মুছলমানৰ
১৩শ বাৰ আক্ৰমণত সিবিলাকে সৈতে আমাৰ যি সন্ধি হৈছিল, বুৰঞ্জীত তাৰ বিশদ
বৰ্ণনা আছে। সেই সন্ধিৰ চৰ্ত মতে দিব লগা এক লাখ
টকা এজন বিষয়াৰ হাতত গুৱাহাটীত থকা বহুদৈ থাক
দিবলৈ দি পঠোৱা হৈছিল। তেওঁকে "লাখটকীয়া বৰুৱা" বোলা হৈছিল। এইজন
বিষয়াৰ নাম অল্পসখি তেওঁৰ বাসস্থানৰ নামো লাখটকীয়া হৈছে বুলি কয়।

বড়ামটীয়া বৰুৱা

ধুবুৰীৰপৰা প্ৰায় ১২ মাইলমান উত্তৰফালে কেতবিলাক পৰ্বত আছে। হিমালয়
পৰ্বতৰ নামনিৰ সমভূমিৰ ওপৰত এই পৰ্বতবিলাক শাৰীকৈ আছে। ইয়াত গোলৈ
আলমগৰ নামে এখন ঠাই আছে; তাত বড়ামটি নামে
এখন নগৰৰ ভগ্নাৱশেষ আছে। বড়াল-কামৰূপ যেতিয়া
মুছলমানৰ অধীন আছিল তেতিয়া এই বড়ামটিত মুছলমানৰ থানা আছিল। এই
বড়ামটিৰ প্ৰধান মুছলমান কৰ্মচাৰীক "নবাব" বুলিছিল। প্ৰধানকৈ ইয়াৰপৰা আগবঢ়িনত
মুছলমান সৈন্ত গৈ অসম আক্ৰমণ কৰিছিল; আৰু বড়াল-কামৰূপ খণ্ড শাসন কৰিছিল।
মুছলমানৰ পৰাক্ৰম ক্ৰমে লোপ পোৱাত, মুছলমান কৰ্মচাৰীবিলাক ক্ৰমে বড়ামটিৰপৰা
গুচি গ'ল। মুছলমান নবাবৰ অধীনৰ "কানন গো" নামে যি কৰ্মচাৰী আছিল তেওঁ
আহোম ৰজাৰ অধীনত "বড়ামটীয়া বৰুৱা" উপাধি লৈ জমিদাৰৰ শাৰীত ব'ল।

বাই বৰুৱা

চড়াল বৰুৱা

১৭৪২ শ'ক (ইং ১৮২১ চনৰ)পৰা ১৭৪৬ শ'ক, ইং ১৮২৫ চনলৈকে এই ভোখৰক
অসমত "মানৰ দিন" বুলিছিল। এই সময়ত পুন্ডৰ
সিংহ বড়ালদেশত, আৰু চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱো
সিংহাসন-চ্যুত। মানৰ যিতিমাছা জিলোৱাই যোগেশ্বৰ
সিংহক প্ৰকাশে ৰজা পাতি, নিজে দেশ শাসন কৰি আছিল। এই সময়ত মানৰ সেনাবিলাকে

মাজে মাজে ইংৰাজৰ সীমান্ত নানা উপদ্রৱ কৰিছিল। তাৰ প্ৰতিশোধ লবৰ নিমিত্তে ইংৰাজৰ সেনা ক্ৰমে হাৰীবা চকীকণবা উজাই আহি, ১৭৪৬ শক, ইং ১৮২৫ চনৰ মাহ মাহত, মানক খেদাই বংপুৰ নগৰ অধিকাৰ কৰেহি; আৰু যোগেশ্বৰ সিংহক তঠিয়াই পঠায়। ইংৰাজৰ ডেভিড ফট্ট আৰু কৰ্ণেল বিচাৰ্ড এই দুয়ো চাহাবে পৰামৰ্শ কৰি প্ৰথমে ৮ বৰকাকতীৰপৰা এই দেশৰ জমা-জমিব জাহত কাকত বুজি লৈ দক্ষিণে ধনশিৰী নদী আৰু উত্তৰ পাৰে বিশ্বনাথৰ ভাটিৰ ভৰলী নৈ, এই দুই নৈকে মাজ সীমা ধৰি, উজনি নামনি দুই খণ্ড কৰি, সদৰৰ আজায়তে, নামনি খণ্ডত ডেভিড ফট্ট আৰু উজনি খণ্ডত কৰ্ণেল বিচাৰ্ড চাহাব অধিকাৰী হ'ল; আৰু কেইজনমান ভগা বিয়াক বৰকাকতী, পাখি-কাকতী আদি মানুহ লগত নিৰ্বন্ধ কৰি দি উজনি খণ্ড পিয়ল কৰাইছিল। এই বিয়াক-সকলৰ লগতে চন্দ্ৰধৰ বাই নামে এজন বড়ালী মানুহ আছিল; তেওঁ এই পিয়ল কাৰ্য্যত অনেক সহায় কৰিছিল। পিছত ১৭৫৫ শক ইং ১৮৩৩ চনৰ ১ লা বহাগত ইংৰাজ গৱৰ্ণমেণ্টে যেতিয়া পুনৰায় পুৰন্দৰ সিংহক উজনি খণ্ডৰ শাসন-ভাৰ দিয়ে, তেতিয়া স্বৰ্গদেৱে এই চন্দ্ৰধৰক “বাই বকরা” উপাধিৰে ভূষিত কৰে। সম্ভৱতঃ বাই বংশৰ বুলি তেওঁক “বাই বকরা” বোলা হৈছিল।

চড়াল বকরা—চড়ালবিলাকৰ ওপকরা বিয়াক কমলেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত সন্দিকৈৰ কলীয়া তোমোবা (বা প্ৰতাপবৰত) বৰফুকনে হিন্দুস্থানী চিপাহী বাখি কিছুমান আমাৰ দেশী মানুহ শিকাই চিপাহী তৈয়াৰ কৰে; আৰু পাখৰ-কলাই বন্দুক কিছুমান কিনি আনি, গুৱাহাটী আৰু যোৰহাট দুয়ো ঠাইতে, দেশীয়ে-বিদেশীয়ে মিলাই চুটা পৰ্টন খাবা কৰে। এই পৰ্টনৰ ওপৰতে, বুঢ়াগোহাঁই পৰীয়া চক্ৰ গোহাঁইক “কাপ্তান গোহাঁই” নাম দি ওপকরা বিয়াক পাতে।

কাপ্তান গোহাঁই দ্বিতীয় গোহাঁই

১৭২৪ শকত কছাৰীৰে আমাৰে এখন বণ হয়। এই বণত যদিও আমাৰেই জয় হয়, তথাপি তাত আমাৰ অনেক চিপাহী, বন্দুক, বাকৰ, গোলা ইত্যাদি লোকচান হ'ল। সেইকাৰণে স্বৰ্গদেৱে ১৭২৫ শকত কাকতীয়াৰ ধৰৰ বলোবাম খড়ীয়া ফুকনক উকিলকৈ, চলিহাৰ ভূধৰ চাংকাকতী, গোবিন্দবাম খাণ্ডও, তহুতাম খাণ্ডও আৰু মধুশৰ্মা কমলাবৰীয়া বোলাকাবৰীয়া বৰা এইসকলক লগত দি, কলিকতালৈ পঠাই তাৰ গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল চাহাবলৈ পত্ৰ সন্দেশ দি, কিছুমান বন্দুক, বাকৰ, গোলা আৰু চিপাহী অনোৱালে। এই আপাহতে স্বৰ্গদেৱে বলোবাম খড়ীয়া ফুকনক “দ্বিতীয় কাপ্তান”ৰ বাব দিলে।

প্ৰমত্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ কোঁৱৰটিক পঢ়োৱা ভাটিৰপৰা অহা এক বায়ু আছিল।

বাপু বকরা কুঁৱৰীৰ খাটনিত স্বৰ্গদেৱে এবাৰ নোৱাৰি, সেই বায়ু জনক “বকরা” উপাধি দিলে; কি বকরা তাৰ একো

নিৰ্ণয় নাই, যুঁতে তেওঁক “বাপু বকরা” বুলিব দিলে।

**বেলঙলীয়া বা
বেলঙলাৰ বকৱা**

এওঁ শুৱাহাটীৰ বৰফুকনৰ ভলে বেলঙলা অঞ্চলৰ
যাবতীয় কাৰ্য্য কামৰ তত্ত্বাৱধান কৰিছিল। (বুঢ়াবজা
স্বৰ্গদেয়ৰ দিনত মামু গোবিন্দ বেলঙলাৰ বকৱা আছিল।)

কমাৰকুচীয়া বকৱা

কামৰূপৰ কমাৰকুচী অঞ্চলৰ কৰতোলা আদি
যাবতীয় কাৰ্য্যৰ তত্ত্বাৱধান কৰোঁতা বিষয়া। এওঁ সেই

অঞ্চলৰ শাসন কাৰ্য্যত বৰফুকনক সহায় কৰে।

আহোম বজাৰ দিনত পূৰ্বে ভোট আৰু এই দেশৰ ভিতৰত বিস্তৰ ৰূপে আদান
প্ৰদান কৰিছিল (আহোম বজাসকলে মাছুহ পঠাই ভোটৰপৰা “কাঁহ-মাটি” অনাই
“অসমীয়া কাঁহ” তৈয়াৰ কৰাইছিল বুলি অনেকৰ মুখে

উজীৰ বকৱা

তিনিবলৈ পোৱা হয়।) এই ভোট-আদায় বাণিজ্য

সূচক ৰূপে পৰিচালনা কৰিবৰ নিমিত্তে শিমলীয়া বাৰী নামে ঠাইত এজন আহোম বজাৰ
বিষয়া ৰখা হৈছিল ; তেওঁকে উজীৰ বকৱা বোলে। ভোটান আৰু আসামৰ বাণিজ্যত
বহুবি একলাখ টকা আদান-প্ৰদান হৈছিল। ইয়াৰ বাহিৰে ভূটানবিলাকে পশ্চিম ফালৰ-
পৰা বিনা মাছুলে হাজো নামে ঠাইত সিহঁতৰ বস্তবোৰ বগ্তানী কৰিছিল আৰু আসামৰ,
বিশেষকৈ কামৰূপৰ বস্তবোৰ সেই হাজো বাণিজ্য কেন্দ্ৰৰপৰা ভোটবাজালৈ সবববাহ
হৈছিল। গালিছা, মুগা, এবি, মাছ, উল, সোণ, কঁচৰী, লোন, ঘোঁৰা, হাতী আৰু
চীন দেশীয় পছম আদি বস্তবোৰেৰে ভোট আৰু আসামৰ বাণিজ্য হৈছিল। উজীৰ
বকৱা বোলা বিষয়াজনে এই বেণাৰীবিলাকৰপৰা মাছুল আদায় কৰি বজাৰ উৰাললৈ
পঠাইছিল।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উজনিত চোলালকাটত আহোম বজাৰ এটা চকী আছিল। কামৰূপ
আৰু আন আন প্ৰদেশত যেতিয়া ভিন ভিন শাসনকৰ্ত্তা আছিল, তেতিয়া কামৰূপৰপৰা

চোলালকাটীয়া বকৱা

খাচ, আসামলৈ অনা দ্ৰব্যাদিৰ ওপৰত এই চোলালকাটৰ
চকীতে এটা মাছুল আদায় কৰা হৈছিল। যিজন বিষয়াৰ

তত্ত্বাৱধানত এই মাছুল আদায় হৈ বজাৰ উৰাল পাইছিলহি তেওঁকে চোলালকাটৰ বকৱা,
বা চোলালকাটীয়া বকৱা বোলা হৈছিল।

ৰণ-বিগ্ৰহৰ সময়ত কিবা কোনো বিশেষ কাৰ্য্যৰ উপলক্ষে কেতিয়াবা চমুৱা পাইক-

চমুৱা বকৱা

বিলাকক আঁতৰলৈ লৈ যাবলগীয়া হয় ; সেই সময়ত
কেতিয়াবা কেতিয়াবা (সদায় নহয়) একোজন অস্থায়ী

বিষয়া পাতি নিয়া হয়। তেনে বিষয়াক চমুৱা বকৱা বোলা হৈছিল।

২। ভিত্তিকৰাল বকরা

বজাৰ উৰাললৈ চাউল, চিৰা, সান্দহ, মিঠা ইত্যাদি যোগোৱা মাহুহ খেলক “চেকিয়াল” বোলে। চেকিয়াল ফুকন এইবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া। এই মাহুহবিলাকৰ

চেকিয়াল ফুকন

চেকিয়াল বকরা

কাৰ্য্যামিৰ প্ৰতি এওঁ দৃষ্টি ৰাখিব লাগিছিল; কিন্তু পিছলৈ এই ভাব তেওঁৰ সহকাৰী বিষয়া চেকিয়াল বকৰাৰ ওপৰত স্তম্ভ হোৱাত তেওঁ ববফুকনৰ তাৰে কামৰূপৰ ৰাজহ তোলা কাৰ্য্যত নিযুক্ত হৈছিল। আহোম ভাষাত চেকিয়াল ফুকনক “ফুকন-কা-ফুট” আৰু চেকিয়াল বকৰাক “ফুক-কা-ফুট” বোলে।

বজাৰ দিনত চাংকঙ নামৰ মাহুহ কৈদে বেত-বাঁহেৰে জপা, পেটাৰি আদি সজা চাংকঙ ফুকন, কামত নিযুক্ত আছিল। ইবিলাক দুগৰাকী সেই চাংকঙ বকরা খেলৰ অধিকাৰী বিষয়া।

আহোম মতে ছোলাধৰা ফুকনক “ফুক-কন্-জাম্-ছু” আৰু ছোলাধৰা বকৰাক “ফুক-কে-জাম্-ছু” বোলে। এই দুজন বিষয়া স্বৰ্গদেৱৰ সাজপাৰৰ তত্ত্বাৱধানক আৰু সেই নামৰ (অৰ্থাৎ ছোলাধৰা বা চেংধৰা) খেলৰ ওপকৰা বিষয়া। ছোলাধৰা

বকৰাজনক “চেংধৰা বকৰা” বুলিও জনে।

বজাৰ “খাব-ঘৰ”ত খাব-বাকদ কৰা এখেল মাহুহ আছিল। খাবঘৰীয়া ফুকন আৰু খাবঘৰীয়া বকরা সিহঁতৰে ওপকৰা বিষয়া। এওঁ-বিলাকৰ তত্ত্বাৱধানত খাব, বাকদ, গোলা ইত্যাদি প্ৰস্তুত হৈছিল। বজাৰ “খাব ঘৰ” খাবঘৰীয়া ফুকনৰ অধীনত। আহোম ভাষাত খাবঘৰীয়া ফুকনক “ফুক কন্-খাবী” আৰু খাবঘৰীয়া বকৰাক “ফুক-কে-খাবী” বোলে।

বজাৰ দিনত বৰফাৰ বা ঘ’খাৰ কৰৌতা ঘ’খৰীয়া খেলৰ মাহুহবিলাকৰ ওপকৰা ঘ’খৰীয়া বকরা বিষয়া। এওঁ ঘ’খাৰ কৰাই বজাৰ উৰাললৈ পঠাব লাগে।

আহোম ভাষাত এই ফুকনজনাক “ফুকন-ক” আৰু বকৰাজনক “ফুক-কে-ক” বোলে। বজাৰ নাও নিৰ্মাণ কৰা আৰু নাও-খাল বন্ধীয়া মাহুহ খেলক নাওশলীয়া বোলে। এওঁলোক দুগৰাকী এই নাওখালিৰ আৰু নাওশলীয়া খেলৰ গৰাকী। নাও নিৰ্মাণ

কৰা আদি কাৰ্য্যত এওঁলোকে চহু দিব লাগে।

বজাৰ টোলত পানী বোগনীয়া খেলক পানীশলীয়া
পানীশলীয়া ফুকন বোলা হৈছিল। ইবিলাক দুই বিষয়া সেই খেল
পানীশলীয়া বকরা অধিকাৰী। বৰ্গদেহৰ “পানী ঘৰ” বা “পানী, পাল”ব
কাৰ্য্যাদিৰ প্ৰতি এওঁলোকে দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।

আহোমবিলাকৰ পূজা-সেৱাৰ কাৰ্য্য কৰোঁতা খেলৰ মাহুহবিলাকক চিৰিং
চিৰিংফুকন,
চিৰিং বকরা বোলে। চিৰিংবিলাক “গাতঘৰীয়া আহোম”ব লগৰে। এই
বিষয়া দুজন নিবিলাকৰ তিতবত প্ৰধান মাহুহ, আৰু
ওপকৰা বিষয়া। চিৰিং ফুকনৰ গাত আহোম ভাষাত
বুৰঞ্জী লিখাৰ ভাব থাকে। আহোম মাতেৰে চিৰিং ফুকনক “ফুকন-ছি-বিঙ” আৰু
বকরাজন “ফুক-ছি-বিঙ” বোলে।

গজীয়া খেলৰ মাহুহে বজাৰ দিনত গছক তৈয়াৰ কৰে আৰু বজাৰ ঘৰলৈ
গজীয়া ফুকন,
গজীয়া বকরা মূগজী তেল ইত্যাদি প্ৰস্তুত কৰি দিব লাগে। এওঁলোক
হুজন সেই খেলৰে ওপকৰা বিষয়া। এওঁ “গজীয়া
ভঁৰাল”ত খোৱা বজাঘৰীয়া সকলো শাস্ত্ৰ আৰু হিচাব-
পত্ৰৰ কাকত আদিৰ উদ্ধাৰধান কৰিব লাগে; আৰু, আৱশ্যক হ’লে, সেইবিলাকৰ
কোনো এখন বৰবকৰাৰ ওচৰত নি দিবগৈ লাগে।

এওঁলোক হুগবাকী খনিকৰ (যুৱক প্ৰতিমা গঢ়োঁতা) বাটু, আৰু বজাৰ আদি
শিল্পীবিলাকৰ গবাকী আৰু ওপকৰা বিষয়া। বজাঘৰত
খনিকৰ ফুকন
খনিকৰ বকরা গোসাঁনী সজা, কাঠৰ পালেং, সিংহাসন, আৰু হাতীদাঁতৰ
কাঁঠক, কৰি, সেন্দূৰৰ টেয়া সজা, ইত্যাদি কামৰ ওপৰত

এওঁলোকে দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।

বৰ্গদেহসকল কোনো ঠাইলৈ যাওঁতে, হাতত দা লৈ যোৱা মাহুহ খেলক দা-ধৰা
দা-ধৰা ফুকন বোলে। এইবিলাক বজাৰ অতি বিখ্যাসী মাহুহ। এওঁ-
দা-ধৰা বকরা লোক দুজন নিবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া। বৰ্গদেহ-
সকল ইফালে সিকালে যাওঁতে ইবিলাকো কাষে কাষে
যাব লাগে।

বৰ্গদেহসকল বাজসভাত বহোঁতে, কিম্বা ইফালে সিকালে ফুৰিবলৈ গ’লে, লগত
ডামুলী ফুকন ডামোলৰ হাঁচটি লৈ যোৱা আৰু ডামোল কাটি আগবঢ়াই
দিয়া মাহুহবিলাকক ডামুলী বোলা হৈছিল। ডামুলী ফুকন

নিবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া। এওঁ বজাঘৰৰ অতি বিখ্যাসৰ পাণ্ড। এওঁ বজাৰ চাংমাই
পালৰো যাবতীয়া কাৰ্য্য-কামৰ ওপৰত ভালকৈ চহু দিব লাগিছিল; এনে কি, বজালৈ যুগি
বজা-বঢ়া আহাৰীয়া মানুহবিলাকো ডেওঁ নিজে আহ্বান কৰি, কোনোবাই বন্ধুত্ব কৰি

তাঁত বিব প্ৰয়োগ কৰিছেনে নাই তাঁক পৰীক্ষা কৰিব লাগিছিল। বজাঘৰৰ “জাতি-ভোজ”ৰ তেওঁ ভাগ পাইছিল; আৰু জাতিৰ লগতে ভোজ খাওঁতেও পাত লৈ বহিব লাগিছিল। বজাঘৰৰপৰা বজাৰ নিত্য আহাৰীয় সামগ্ৰীৰো তেওঁ ভাগ পাইছিল। পূৰ্বে এই বিষয়খন আহোমৰ হাততহে আছিল। আহোম ৰাজঘৰ শেষ অবস্থাতে বামুণৰ ভিতৰত তামূলী ফুকনৰ বিষয় হ’লত, বিশেষ সম্ভৱ, তামূলী ফুকনৰ কাৰ্য্য-কামৰো অনেক পৰিবৰ্ত্তন ঘটিছিল। কোনো বুৰঞ্জী-লেখকৰ মতে, তামূলী ফুকনে বজাৰ ফুলনি-বাৰী পাতিছিল, আৰু সেই ফুলনিত শাৰী-শাৰীকৈ তামোল গছ অধিক থকা গতিকৈ তেওঁক তামূলী ফুকন বোলা হৈছিল। তামূলী ফুকনক আহোম ভাষাত “ফু-কন্-মা-মু” বোলে।

আহোম মাভেৰে “ফু-কন্-খে” বোলে। এওঁ বজাৰ “জালঘৰ”ৰ তত্ত্বাৱধায়ক।

জালভাৰী ফুকন

অৰ্গদেৱসকলে যুগুয়া কৰা জাল প্ৰভৃতিৰ কাম কৰোঁতা আৰু সেই জাল আদি লৈ বজাসকলৰ লগত যাওঁতা মাহুহ খেলক জালভাৰী বোলে। এওঁ সেই মাহুহ খেলৰ ওপকৰা বিষয়া। বজাৰ যুগুয়া কৰা জাল প্ৰভৃতি এওঁৰ জিন্মাত থাকে; আৰু অৰ্গদেৱসকল যুগুয়ালৈ ওলালে, এঁৱো লগে লগে যাব লাগে।

হিন্দু হোৱাৰ আগতে আহোমবিলাকৰ তিনিখেল পূজাৰী আছিল; যেনে, দেওধাই,

বাইলুং ফুকন

বাইলুং আৰু মহন। দেওধায়ে দেওপূজা কৰে; বাইলুং

দেওধাই ফুকন

বিলাকে ফুকবাঠে ইত্যাদি পুৰিৰে মঙল চাৰ আৰু মহন-বিলাকে দেওপূজাৰ আয়োজন কৰি দিয়ে। তিনিও

খেলেই আহোম ভাষা আৰু আহোমৰ ধৰ্মপুৰিবিলাক ভালকৈ পঢ়িব লাগে। বাইলুং ফুকন আৰু দেওধাই ফুকন ইবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া; আহোমৰ সকলোবিলাক প্ৰাচীন পুৰি এওঁলোক দুগৰাকীৰ তত্ত্বাৱধানত থাকে।

আহোম ভাষাত বাইলুং ফুকনক “ফু-কন্-বাই-লুঙ” আৰু দেওধাই ফুকনক “ফু-কন্-ব’-ছাই” বোলে।

এওঁ বজাৰ (আৰু উচ্চবৰ্ণীয় কোনো কোনো ডাঙৰীয়া আৰু বিষয়াসকলৰ) পুৰোহিত। আৰু বজাৰ ধৰ্ম্ম-কাৰ্য্যৰ তত্ত্বাৱধায়ক। এই ফুকনৰ পূৰ্বপুৰুষ বুদ্ধি অৰ্গনাবায়ণ

ৰাজত্বক ফুকন

মহাবজাৰ মিনত এই দেশলৈ আহে। তেওঁৰ নাম ৰাজ-ত্বক আৰু এওঁ বজাৰ কটকী আছিল। আহোম ৰজাসকল

হিন্দু হোৱাৰোঁচ, কৰ্ম্মসিহ অৰ্গদেৱৰ ৰাজত্ব কালত, ৰাজত্বকৰ ঘৰৰ এজনকে “ফুকন” উপাধি দি পুৰোহিত লোৱা হয়; আৰু পূৰ্বপুৰুষৰ নাম অহুসৰি তেওঁক ৰাজত্বক ফুকন বুলিলে। পিতৃজ্ঞানৰ বিনা বজাঘৰৰ দোলা-মুলীদ্বাৰে এওঁক নগৰলৈ অনা হয় আৰু জাজ্ঞাৰিৰ অস্তত সেইমতেই খোৱাই দিয়া হয়।

বজাৰ বৰভঁৰাল তিনিটা ; (১) বৰভঁৰাল ; (২) কাঠভঁৰাল আৰু (৩) চিৰিঙৰ ভঁৰাল। এই তিনিটা ভঁৰালৰ প্ৰধান অধ্যক্ষ কেইজনক “বৰভঁৰালী বৰুৱা” বা “বৰভাণ্ডাৰ বৰুৱা” বোলে।

ভঁৰালী বৰুৱাও তিনিগৰাকী। বজাৰ তিনিটা সাধাৰণ ভঁৰাল :—যেনে ; (১) বাবীভঁৰাল বা ছোলাধৰা ভঁৰাল ; গোঁসাইঘৰীয়া ভঁৰাল ; আৰু (৩) গন্ধীয়া ভঁৰাল। এই তিনিটা ভঁৰালৰ অধ্যক্ষ কেইগৰাকীক “ভঁৰালী বৰুৱা” বোলে। কোনো কোনোৱে এওঁলোকক “শূলপানী বৰুৱা” বুলিও কয়।

কাখ বৰুৱা

এওঁ কাকতীবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া। এইখন বিষয় প্ৰায় চিৰকালেই কাগৰ জাতীয় মানুহক দিয়া হৈছিল।

দুহৰী বৰুৱা

বজাৰ নগৰৰ দুৱাৰ-বন্দীয়া মানুহবিলাকক দুহৰী বোলা যায়। এই বিষয়াজন সিবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া। এওঁ সদাই বজাৰ নগৰত উপস্থিত থাকিব লাগে।

মজিমাৰ বৰুৱা বা
মজুমদাৰ বৰুৱা

এইজন বিষয়াই স্বৰ্গদেৱৰ আদেশ লিখে ; আৰু নতুনকৈ বিষয়া পাতোতে স্বৰ্গদেৱৰ নিয়োগ আজ্ঞা শুনাৱ। এওঁ লগত চাৰিজন চাংকাকতী পায় ; সিবিলাকে লিখা-কাৰ্য্যত এওঁক সহায় কৰে।

বজাসকল বাহিৰলৈ ওলাই ইকাল-সিকাল কৰোতে হাতত একোডাল ডাং
ডাং-ধৰা বৰুৱা
(বা টাঙোন) লৈ যোৱা এখেল মানুহ আছিল ; সিবিলাকক ডাংধৰীয়া আহোম বোলে। এইজন বিষয়া সিবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া।

এওঁ বজাৰ “শেন-ঘৰ”ৰ তত্ত্বাৱধাৰক। শেনচোৱা খেলৰ মানুহে শেন পোহে ; শিকায় ; আৰু সেই শেন মেলি বজাসকলক বং দেখুৱায়। শেনচোৱা বৰুৱাজন এই শেনচোৱা খেলৰ অধিকাৰী, অৰ্থাৎ ওপকৰা বিষয়া।

যুদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত ভৰলীত চৈয়দ বাবাকৰ পৰিলত বীৰ শেনচোৱাক কুঁহিশেনে সৈতে ধৰি ৰখা হৈছিল। সেই অৱধি আমাৰ দেশত শেন মেলি বং চোৱা আবৃত্ত হ’ল। পথাৰত হাছ পেলাই ধৰ ; চৰাইচুড়ী খেলৰ মানুহে সেই হাছলৈ কপুৱা চৰাইবিলাক খেদাই দিয়ে। স্বৰ্গদেৱে বং চাব খোজা পথাৰত সেই হাছ খাই থকা কপুৱা চৰাইবিলাক উকুৱাই দিয়া হয়। যেতিয়া কপুৱা-বিলাক বহুত ওপৰলৈ উঠে, তেতিয়া সিহঁতক ধৰি আনিবৰ নিমিত্তে শেনবিলাকক এৰি

দিয়া হয়। কোনো কোনো শেনে কোবতে ফালেঙি কাটি ওচি যায়; কোনোবিলাকে আকাশবৰণৰা কণুৱা ধৰি আনি স্বৰ্গদেৱৰ আগত পেলাই দিয়েহি। শেনে ফালেঙি কাটি ওচিয়েই যাওক বা, কণুৱা ধৰি আনি স্বৰ্গদেৱৰ আগতেই পেলাওকহি, শেনচোৱা বৰুৱাজনে কিন্তু স্বৰ্গদেৱে স্তন্যটক এইদৰে ঘনে ঘনে কৈয়েই থাকে— “স্বৰ্গদেও দেৱ! মই বন্ধীয়ে নকৈছিলো, বোলো, শেনৰ আজি এক জাত!”

চাওঙাবিলাক বজাৰ অতি বিশ্বস্ত তৃত্য। ইবিলাকৰ দুখেল; এখেলে অপৰাধী-বোৰক বিচাৰকৰ প্ৰদত্ত শাস্তি কৰিছিল; আন খেলে “চাওঙাঙ-চ’ৰা” আৰু “লিগিৰী-হুৱাৰ” ৰাখিছিল। চাওঙাঙৰ বৰুৱাও দুজন; এওঁলোক এই দুখেল চাওঙাঙৰ ওপকৰা বিষয়া। দোষীক বিহিত শাস্তি দিয়া হৈছেনে নাই, পিছৰ খেলৰ বৰুৱাজনে সেইটো দেখি স্বৰ্গদেৱক জনাব লাগে।

চাওঙাঙৰ বৰুৱা

কুকুৰাচোৱাবিলাক চাওঙাঙেই। ইবিলাক বজাৰ প্ৰেহৰী। সিহঁতৰে এভাগে বজাৰ আজ্ঞাবে কোনো দোষীক প্ৰাণ বধ কৰিছিল; আৰু জগবীয়া মানুহক ধৰি আনিছিল। ইহঁতৰ পূৰ্বপুৰুষে পূৰ্বে কোনো এসময়ত বজাৰ চাংমাই শাললৈ কুকুৰা যোগাইছিল, সেইকাৰণে ইহঁতক কুকুৰাচোৱা বুলিলে। কুকুৰাচোৱা বৰুৱাজন ইহঁতৰ ওপকৰা বিষয়া। বজাৰ বৰজখলাৰ ওচৰৰ ভাটোচালিবৰণা এওঁ ৰাতি নগৰৰ সকলো কথা প্ৰতি চাৰি ভাঁবে চৌখাম কৰি স্বৰ্গদেৱক পৰ যোগাই থাকিব লাগে। এওঁৰ ভুলতে ভাঁব-পৰা মানুহবিলাকো থাকে।

মৰাণ বৰুৱা

মৰাণবিলাক বজাৰ খবিতাৰী। মৰাণ-বৰুৱাজন ইহঁতৰ ওপকৰা বিষয়া আৰু স্বৰ্গদেৱৰ “খবিতাৰ”ৰ তদাৱধায়ক।

চৰাইমৰীয়া বৰুৱা

বজাৰ চাংমাই শাললৈ চৰাই মাৰি আনি দিয়া মানুহ খেলক চৰাইমৰীয়া বোলে। এই বিষয়জন ইহঁতৰেই গৰাকী।

পাখীমৰীয়াবিলাক সন্দিগ্ধে ঘৰপৰা বঢ়া বুলি কয়। ইবিলাকে ম’ৰা পাখীৰ বিচনিৰে স্বৰ্গদেৱক চ’ৰাত বহোঁতে, কিম্বা বাহিৰলৈ ফুৰিবলৈ গ’লে লগত বিচি বিচি যাব লাগে। পাখীমৰীয়া বৰুৱাজন ইবিলাকৰে ওপকৰা বিষয়া।

পাখীমৰীয়া বৰুৱা

আহোম ভাষাত বেজবৰুৱাক “জু-কে-চাঙ-ছা-ৰি” বোলে। এওঁ বজাৰৰ বাজ-বৈভ। ঔষধ কৰিবলৈ নিযুক্ত কৰা মানুহ খেলক বেজ বোলে। এওঁ সেই মানুহ খেলৰ ওপকৰা বিষয়া আৰু স্বৰ্গদেৱৰ “বেজ-বৰ”ৰ তদাৱধায়ক।

বেজবৰুৱা

অনেকৰ এনে বিশ্বাস যে বেজবৰুৱা যাদুজ্ঞেই ব্ৰাহ্মণ; কিন্তু সি সঁচা নহয়। পূৰ্বে এই বিষয় আহোমৰ ভিতৰতহে আছিল; পিছলৈহে বাহুণৰ হাউলৈ আহিছে।

হাতী চোৱা, হাতী বাঁহী আৰু বাউত। এই তিনিখেলৰ ওপৰত এওঁ ওপকৰা
বিষয়। হাতী চোৱা খেলৰ মাহুহে হাতী চিকাৰত হাতী চাই খেদি খেদি আনি গড়ত

হাতী বকৰা

হাউত খেলৰ মাহুহে হাতী শিকাৰ লাগে আৰু হাতী
বাখে। হাতী বকৰাই হাতী ধৰা আৰু শিকোৱা কাৰ্য্যত বিশেষ দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।
বৰ্গদেৱসকলক কেতিয়াবা কেতিয়াবা হাতী বুজাই হাতী বকৰাই বজো দেখুৱাব লাগে।
এখেতক “হাতী বৈত”ও বুলিব পাৰি, কিয়নো এখেতৰ হাতত “হাতী পুৰি” নামে বজাববীয়া
এক হাতী-চিকিৎসাৰ পুৰি থাকে; তাৰেই হাতীৰ বোগৰ চিকিৎসা কৰে। এওঁ বজাব
“হাতীশাল”ৰো তত্বাৱধান কৰিব লাগে; আৰু বৰ্গদেৱসকল হাতীত উঠি ইকাল-সিকালে
গলে, বৰ্গদেৱৰ পিছতে এঁৱো হাতীত উঠি লগতে যাব লাগে।

বজাব ঘোঁৰাবিলাকক বাঁহ-পানী দিওঁতা আৰু সিহঁতৰ তত্বাৱধান কৰোঁতা মাহুহ
খেলক ঘোঁৰাচোৱা বোলে। ঘোঁৰা বকৰাজন এই ঘোঁৰাচোৱা খেলৰেই ওপকৰা বিষয়।

ঘোঁৰা বকৰা

এওঁ বজাব ঘোঁৰাবিলাক ভালকৈ শিকোৱাৰ লাগে; আৰু
“ঘোঁৰাশাল”ৰ দায়িত্ব কাৰ্য্যৰ ওপৰত বিশেষ দৃষ্টি
ৰাখিব লাগে।

আহোম মাহুহে এওঁক “কু-কে-কান্-বাম” বোলে। বজাব ঘোঁৰাৰ দুয়ো কাষে
যাব পৰা বিধানী গ্ৰহণী দুখেল মাহুহ আছিল। সিহঁতৰে এখেলে, বজা ইকালে-সিকালে
গলে, ঘোঁৰাৰ দুয়ো কাষে গ্ৰহণী ৰূপে যায়; ই খেলে
বজাব “ঘোঁৰাকাববীয়া চ’ৰা” আৰু তাৰ উদ্ভৱৰ বৰ
জখলাৰ মূখৰ দুহাৰ বন্ধা কৰে। ঘোঁৰাকাববীয়া বকৰা
দুজন। এওঁলোক এই দুখেল ঘোঁৰাকাববীয়াৰ ওপকৰা বিষয়। বজাব টেকেলাবিলাকে
এওঁলোকৰ অধীন।

খেহু-চৌছা বকৰা

বাঁহ কাটি আৰু চাঁহি খেহু-কাঁড় সাজি বজা-ববত
যোগাওঁতা মাহুহ খেলক “খেহু-চৌছা” বোলে। ইহঁত
কাঁৰী। খেহুচৌছা বকৰাজন ইহঁতৰ ওপকৰা বিষয়।

মুতকীয়া বকৰা

এওঁ বজাব কুঁৱৰীবিলাকৰ লগত অহা যোঁতুকীয়া
বন্দী, বেটা আৰু ধন বস্ত ইত্যাদিৰ তত্বাৱধায়ক।

বজাব বাহনী খেলক

চাংমাই বোলে; চাংমাইবিলাক আহোম। চাংমাই
বকৰাজন ইবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়; আৰু বজাব
“চাংমাই শাল”ৰ তত্বাৱধায়ক। চাংমাই সিগিৰা আৰু
চাংমাইশালীয়া সিগিৰীবিলাক এইজন বিষয়াৰ তলে
চলাচল কৰে।

চাংমাই বকৰা

চুলীয়া কুকন এই পবাকী বিষয়াই বাজসভাপনবা ভিতবলৈ যাবলৈ আৰু চাঙবনবা বাজসভালৈ আহিবলৈ, বৰ্গদেহলকলৰ দোলা প্ৰান্তত বাধিব লাগে।

বজাবীয়া দোলা ভাব বৰ্ণিতা মাহুহ খেলক চুলীয়া বোলা হয়। চুলীয়াবিলাক তিনি ভাগে বিভক্ত; যেনে (১) আগ নালৰ চুলীয়া; (২) পিছৰ নালৰ চুলীয়া; আৰু (৩) কানসলোৱা চুলীয়া। আগ নালৰ চুলীয়াই সদাই আগৰ নাল, আৰু পিছৰ নালৰ চুলীয়াই সদাই পিছৰটো নালহে কানত লয়; আৰু সেইদৰেই কানসলোৱা চুলীয়াবিলাকেও দোলাৰ কাৰে কাৰে থাকি, সময়ত মাথোন কান শলাবলৈ আন চুলীয়াক আজবাই দিয়ে।

চুলীয়া-বকরা চুলীয়া-বকরা তিনিজন। ইবিলাক ওপৰত উল্লিখিত চুলীয়া তিনি খেল ওপকৰা বিষয়া। বৰ্গদেহলকলৰ দোলা আৰু ডেনেকুৱা বাহনৰ ওপৰত এওঁলোকে দৃষ্টি বাধিব লাগে।

এওঁ বজাব ফুলনি-বাৰী পতাৰ লাগে আৰু তাৰ তদাৰক কৰে। ইয়াৰ উপৰিও, **ফুল বকরা** বজাব ডেল যোগাওঁতা ডেলীয়া, কাপোৰ-ধোৱা ধোবা আৰু কোৰকৰ্ম কৰোঁতা নাপিত, এই তিনি খেল মাহুহৰ কাৰ্য্য-কামৰ প্ৰতি দৃষ্টি বাধিব লাগে। ইহঁত এইজন বিষয়াৰ অধীনত।

বজাসকলৰ ভোগজবা ধৰোঁতা, আৰু শিবিলাকক খোৱা পানী যোগাওঁতা মাহুহ-বোৰক “জবাধবা” বোলা হয়। ইবিলাক আহোৱা মাহুহ। **জবাধবা বকরা** জবাধবা বকৰাজন এইবিলাক মাহুহৰ ওপকৰা বিষয়া।

এওঁ বজাব ওঁতাললৈ ঘিট, চেনি, গুব প্ৰভৃতি খাজুৱাব যোগান ধৰোঁতা মাহুহ খেলৰ ওপকৰা বিষয়া; আৰু বজাব “বিউ-বব”ৰ তদাৰকায়ক।

মলীয়া বকরা ফুলৰ মালা প্ৰভৃতি কৰা, আৰু বজাবত তাৰ যোগান ধৰোঁতা মাহুহ খেলক “মলীয়া” বোলে। এইজন বকরা সেই মলীয়াবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া।

বজাব “চাক-শাল”ৰ পবাকী। বজাবীয়া অলকাবপাতি গঢ়াওঁতে, এওঁ সেইবিলাকৰ ওপৰত দৃষ্টি বাধিব লাগে।

সোণাবিলাক বকরা সোণাবিলাকক সাধাবণতে দলৈ বোলা হয়। এওঁ সোণাবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া; আৰু বজাব “সোণাবি শাল”ৰ তদাৰকায়ক।

কৰাব বকরা বজাবীয়া দা, কটাবি, কোৰ, ইত্যাদি গঢ়ি যোগান দিবোঁতা কৰাবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া।

বজাৰলগৰ টোলৰ আৰু বৰ চ'ৰা ইত্যাদি ঘৰ সাজিবলৈ কাঠৰ খুটা, চিতি, প্ৰভৃতি কাঠ আৰু যোগান দিওঁতা মাহুহ খেলক "কাঠকটীয়া" বোলে। এই বিষয়াজনে সিবিলাক মাহুহৰ কাৰ্য্য-কায়ৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।

কাঠকটীয়া বকরা এওঁ বজাৰ "কাঠঘৰ"বোৰ তত্ত্বাৱধায়ক। "কাঠঘৰ"ত ছকাঠী কাঠ আৰু পালেং, বৰ শেৰা, নিংহালন ইত্যাদি সাজিবৰ নিমিত্তে ৰাখি থোৱা হয়।

শিলাকুটী বকরা

শিল কাঠি, ত্ৰবে ধাল, বাতি, ঢেঁকিৰ গাঁবিশলি লাজোতা মাহুহবিলাকক "শিলাকুটী" বোলে। এওঁ সেই মাহুহ খেলৰ ওপকৰা বিষয়া।

দৰবঘৰা বকরা

মাটি জোখাত চাঁৰীৰ লগত মাটিৰ দীঘ পুতল আৰু সীমা লিখোতা মাহুহৰ খেলক "দৰব ঘৰা" বোলে। এওঁ সেই খেলৰ ওপকৰা বিষয়া।

নগৰীয়া বকরা

এওঁ বজাৰ নগৰৰ তত্ত্বাৱধায়ক। নগৰৰ ভিতৰত কোনো ঘটনা ঘটিলে ততালিকে অৰ্গদেৱক সন্বাদ দিব লাগে। বিশেষকৈ অৰ্গদেৱ যেতিয়া নগৰত নাথাকে, এওঁ নগৰৰ প্ৰায় সকলো বিষয়ে দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।

গণকৰ বকরা

গণক বা সূৰ্য্যবিপ্ৰবিলাকে জ্যোতিষ শাস্ত্ৰৰ ব্যৱসায় কৰে। বজাৰ মঙল চোৱা, আৰু শুভাশুভ তিথি প্ৰভৃতি গণনা কৰি দিওঁতা গণকবিলাকৰ এওঁ ওপকৰা বিষয়া।

বৰবন্দী বকরা

বজাৰ বৰ-বন্দী আৰু বেটাবিলাকৰ তত্ত্বাৱধায়ক।

বিলতীয়া বকরা

"বাবে বিলাইত" পাতি ভাগ কৰি লোৱা গতিকে বহুতীয়াবোৰক বিলতীয়াও বোলা যায়। বিলতীয়া-বোৰৰ তত্ত্বাৱধায়ক।

ঘৰকলীয়া বকৰাক আহোম ৰাভেৰে "হু-কে-হু-কা-বেন্" বোলে। এওঁলোক দুজন; আৰু ঘৰকলীয়াবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া। ঘৰকলীয়াবিলাকবোৰ দুইকৈ বজাৰ বৰ-ঘৰত

ঘৰ-কলীয়া বকরা

ঘৰ সাজে আৰু ৰাতি যেনেকৈ কেঁচা আৰু হুহু ইত্যাদি অৱলীয়া জন্তু পৰিব নোৱাৰে তালৈ দৃষ্টি ৰাখে, আৰু ৰাতি পাল পাতি পৰ দিয়ে। ইবিলাকক পূৰ্বে "ঘৰ-পৰীয়া" (অৰ্থাৎ বজাৰ ঘৰ পহৰীয়া) বুলিছিল; বৰ্তমান "ঘৰ-পৰীয়া"ৰ ঠাইত "ঘৰ-কলীয়া" হৈছে। আন খেল ঘৰ-কলীয়া বজাৰ চিপাহী আছিল। কত্থলিংহ অৰ্গদেৱে প্ৰত্যেক ঘৰ মাহুহৰে শকত আৰু বলী মাহুহবোৰ বাছি আনি ৪০,০০০ ছলিশ হেজাৰ চিপাহী কৰিছিল। সেইদৰে ঘৰ-

কালি অনা বাবে “ঘব-কলীয়া” বুগিছিল। আজিকালি কিন্তু ছবো কৈদকে “ঘব কলীয়া” বোলা হয়। আহোম হাতে ঘব-কলীয়াক “হু-কা-বেণ্” বোলে।

চাবুকধৰাবিলাকে বজাসকল বাহিবলৈ গ’লে, আগে আগে হাতত চাবুক লৈ, বজাব লগত যাব লাগে। এই বিষয়জনে এই খেল চাবুকধৰা বকরা
মাছুহৰ কাৰ্য্যাদিব প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখে। এওঁ নিইতৰ ওপকৰা বিষয়া।

বেতনিবপৰা বেত কাটি আনি বজাঘৰত যোগাওঁতা মাছুহ খেলৰ নাম “বেত-কলীয়া”। এওঁ ইইতৰ ওপকৰা বিষয়া। বজাব নগবৰ ঘব ইত্যাদি সাজোতে যি বেত লাগে, এওঁ তাৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।

চুটীয়া বাজ্য মাৰি অনা মাছুহবোৰক কাঁৰী জেগীভুক্ত কৰা হৈছিল। এওঁ সেই কাঁৰীবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া। চুটীয়া কাঁৰীবিলাক স্বৰ্গদেৱৰ টোলত ঘব-বহুৱা ৰূপে ব্যৱহৃত হৈছিল।

কছাৰী বকরা
কছাৰী বাজ্য মাৰি অনা স্বৰ্গদেৱৰ কছাৰী পাইক-বোৰৰ এওঁ ওপকৰা বিষয়া।

চুতীৰ তিনি খেল :—(১) চবাইচুতী (২) পহুচুতী আৰু (৩) হাতীচুতী। চবাই-চুতীয়ে, স্বৰ্গদেৱক শেন মেলি বং দেখাওঁতে, পৰাবত পেলাই খোৱা মাছলৈ, কছুৱা চবাইবিলাক উৰাই খেদি দিয়ে; হাতীচুতীয়ে হাতী-চিকাৰত হাতী থকা ঠাইলৈ গৈ, হাতী খেদি আনি গছত পেলাই দিয়ে; আৰু ধৰে। চুতীবকৰা এই দুয়ো খেল চুতীৰে ওপকৰা বিষয়া। পহুচুতীবোৰে বজা বৃগয়ালৈ গ’লে হাবিবপৰা খেদি আনি পহু জালত পেলায়হি। ইইত জালভাৰী ফুকনৰ অধীন।

আগৰ বজাব দিনত দেশ বন্ধা কৰিবলৈ আৰু আকস্মিক বণ-বিগ্ৰহৰ নিমিত্তে অতিৰিক্ত সৈন্ত সেনাৰ যোগাৰ দিবৰ কাৰণে প্ৰতি মাছুহৰ ঘবৰপৰা “মূল”, “দেৱাল” আৰু “ভেৱাল” হিচাপে বগুৱা কাঁৰী সৈন্ত সংগ্ৰহ কৰাৰ প্ৰথা আছিল। চতুৰ্বৰ্জনক মাখোন ঘৰত খেতিবাসি কৰিবলৈ এৰি দিছিল। এনে ধৰণৰ চাৰিও পাইককে “এক গোট” বুগিছিল। মূলৰ বকৰাজন এই পাইকবিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া।

“চোম্বেও” আহোমবিলাকৰ ঘাই উপাত্ত দেৱতাৰ মূৰ্ত্তি। এই মূৰ্ত্তি ইন্দ্ৰনাথী আহোম বজাসকলৰ আদি পুৰুষ খুনলুজ-খুনলাইক দেৱবাজ
বৰ ভিৰিং বকরা
সৈদ্ধম্ভ বা ইন্দ্ৰই দিছিল। এই বিষয়া পৰাকী সেই “চোম্বেও”ৰ প্ৰধান পুৰাৰী।

বজাৰ খোল, দিনত (বৃদ্ধ) নাপেৰা প্ৰভৃতি বাতৰিৰ বজাৰত বাতৰিৰ খেলক “গান্ধী”

গান্ধীৰ বক্তব্য

বোলা হয়। এওঁ গান্ধীৰিলাকৰ ওপৰত বিদ্বেষ। বজাৰবীয়া সকলোপ্ৰকাৰ নৃত্যগীত এইজন বিদ্বেষৰ উদ্ভাৱনক।

গুৱালীৰ বক্তব্য

বজাৰ হ’লখুঁটি আৰু হ’ল বখা গুৱালীৰিলাকৰ উদ্ভাৱনক। বজাৰ দিনত নৈৰ বাসি দুই সোণ উলিওৱা বাতৰি

সোণোৱাল বক্তব্য

খেলক সোণোৱাল বোলে। সোণোৱাল বক্তব্যজন এই সোণোৱাল খেলৰ ওপৰত বিদ্বেষ। সোণোৱালৰিলাকে

ঠেঙাল বক্তব্য

এভাগে ৰূপ কৰাইছিল ; সিহঁতক ঠেঙাল বোলে। ঠেঙাল বক্তব্যজন ইহঁতৰ ওপৰত বিদ্বেষ।

এই দুখন বিষয় পূৰ্বৰ বজাৰ বাজৰৰ শেষ ভাগত সৃজন কৰা হয়। ইয়াৰ আগৈয়ে, সোণোৱাল আৰু ঠেঙালৰ ভিতৰত বৰা, শইকীয়া আৰু হাজৰিকাভকৈ ওপৰ বিষয়া নাছিল।

এওঁ দোলাৰীয়া বক্তব্যৰ তলৰ বিষয়া। সেইজন বিদ্বেষৰ তাৰে, এওঁ বজাৰ

নেওগ গোহাঁই

টেকেলাৰিলাকৰ কাৰ্য্য-কামৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখে। (সাধাৰণ সেনাৰ সেনাপতিজনকো “নেওগ” বোলে ; টেকেলাৰ ওপৰত বিদ্বেষজনকো “নেওগ” বোলে।

হেৰুদান্ধৰা বা ভিতৰকাল গোহাঁই বোলে। এওঁলোক কেইবাজনো থাকে।

হেৰুদান্ধৰা বা

ভিতৰকাল গোহাঁই

আজিকালি ইংৰাজৰ “বডি গাৰ্ড” (Body Guard) কিবা “অডি-ক”বিলাকৰ (Aids-de-Camp) নিচিনাকৈ ইবিলাক বজাৰকলৰ বৰ বিদ্বেষৰ পাৰ। বুঢ়াগোহাঁই আৰু বৰগোহাঁই পৰীয়া ডেকাসকলৰ ভিতৰবৰপৰা প্ৰায় এওঁলোকক বাছি লোৱা হয়।

লেন্থকৰ বক্তব্য

বজাৰবীয়া পুৰি লিখা লিখকবিলাকৰ ওপৰত বিদ্বেষ। এওঁ লিখকৰ দ্বাৰা পুৰি লিখাই বজাৰ উৰাললৈ পঠাব লাগে ;

আহোম বজাৰ দিনত বাজ-চ’ৰাত বা বজাৰকল অন্তৰ্গত ঠাইলৈ বাৰ্ত্ততে ছত্ৰ আৰু আৰোহান-ধৰা খেলৰ বাতৰি আহোৱান-ধৰা বুলিছিল। আহোৱানে ছত্ৰই একে

আৰোহান-ধৰা বক্তব্য

নহয়। আৰোহান হুৰিধ ; তকুলা (বা বগা) আৰু বঙা। আহোম বজাৰ দিনত আৰোহান-ধৰাবিলাকৰ মান

আছিল ; কিয়নো ইও একপ্ৰকাৰ বিদ্বেষই। যাকে তাকে সেই কাৰত নলগাইছিল ; কেৱল আৰোহান ধৰা খেলৰ বাতৰি আহোৱান আৰু ছত্ৰ ধৰাৰ বাৰ পাইছিল। বজাৰ উচৰত নগাই বিদ্বেষন ধৰাৰ নিষিদ্ধে বজাৰবীয়া অনেক আও-তাও জানিছিল আৰু দুই-চাৰি কৰাৰ খাতিৰো ৰাখিব পাৰিছিল। এই খেলৰ বাতৰি বজাৰৰ বৰ বিদ্বেষী আছিল।

স্বৰ্গদেও চুয়া ফুকনৰ দিনত আবোৱান-ধৰা খেলৰ প্ৰথম সৃষ্টি হয়; আৰু সেই দিনাৰি কয়লেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ বাজত্বৰ প্ৰাৰম্ভলৈকে এই খেলত কোনো বিষয়া নাছিল। আবোৱান-ধৰাবিলাকৰ বংশ বৃদ্ধিৰ লগে লগে সংখ্যাও অনেক পৰিমাণে বঢ়াত, সিবিলাকৰ তত্বাৱধান ল'বৰ নিমিত্তে তেওঁলোকৰ ভিতৰৰে এজনক তত্বাৱধানক মনোনীত কৰিব লগা হ'ল। এদিন কয়লেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱ হুৰিবলৈ বুলি অনেক বিষয়া আহিবে ওলাই গৈছিল। নগৰবপৰা বেছি দূৰ নোপাওঁতেই ধুমুহা বতাহ আহিল; আৰু সেই বতাহৰ কোব সহিব নোৱাৰি অনেক বিষয়া দিহাদিহি সোমাল। স্বৰ্গদেৱৰ লগত বগা দীঘল নামে এক শকত-আৱত দীঘল জাঙৰ আবোৱান-ধৰা গৈছিল। তেওঁ অতি কষ্টেৰে, এহাতে আবোৱান আৰু আনহাতে ছত্ৰ ধৰি স্বৰ্গদেৱক ধুমুহা বতাহৰ প্ৰবল আক্ৰমণবপৰা নিৰাপদে বৰা কৰিলে। স্বৰ্গদেৱে তাতে পৰম সন্তোষ পাই পাছদিনা মজী-সকলেৰে পৰামৰ্শ কৰি তেওঁক “আবোৱান-ধৰা বকরা” পাতিলে। আবোৱান-ধৰা বকৰাৰ পদৰ এয়েই প্ৰথম সৃষ্টি। তেওঁ লোকান্তৰ হোৱাৰ পিছতো যোগেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনলৈকে, তেওঁৰ বংশতেই এই বিষয়খন খাইছিল।

প্ৰথমতে আবোৱান-ধৰাবিলাক আহোম মাজুহৰ ভিতৰতহে হৈছিল; পাছলৈ কিন্তু এই খেলত বায়ু, কলিতা, কোছ, কেঙট আৰু অনেক চুটীয়া মাজুহ সোমাল।

যিবিলাক লুখুবাখনে সততে স্বৰ্গী বজাসকলৰ মৰা-শ “ককুতাঙৰ” ঘৰলৈ নিব লাগিছিল, সেই কৈদটোৰ ওপৰত এজন ওপকৰা বিষয়া বৰা হৈছিল; তেওঁকে “লুখুবাখনৰ বকরা” বোলে।

লুখুবাখনৰ বকরা

বজাঘৰৰ ৭ নিওৱা আৰু মৈদামত মাটি দিওৱা এইজনা বিষয়াৰ ওপৰত দ্ৰুত আছিল।

নামত আহোম বকরা হ'লেও আহিতে এই বিষয়া গৰাকী জাতত চুটীয়া আছিল। পূৰ্বত চুটীয়া বজাৰ কটকী আছিল। চুটীয়া বাজা আহোমৰ হস্তগত হ'লত এইঘৰ মাজুহ

আহোম বকরা

আমাৰ লগত পলাই আহে। পাছে চুটীয়াৰ কালৰ বা-বাতৰি জনাই থাকিবলৈ আমাৰ স্বৰ্গদেৱে বকরা পাতিলে আৰু আহোম বজাৰ তলে বকরা হ'ল কাৰণে চুটীয়াবোৰে “আহোমৰ বকরা” বা “আহোম বকরা” বুলিলে। চুটীয়া চিৰিঙৰ এয়ে আহি।

লিক্‌চোৰ বকরা

বজাৰ লিক্‌চোৰিলাকক লিক্‌চোৱান বা লিকচন বোলে। এই বিষয়া গৰাকী সেই লিক্‌চোৰিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া।

চবাইমেউত থকা “দেওঘৰ”ৰ তত্বাৱধান কৰোঁতা বিষয়া। এওঁ সেই দেওঘৰৰ পূজা-সেৱা সংক্ৰান্ত দায়িত্ব কাৰ্য্য-কাৰ্যৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখিব লাগে। এই বিষয়খন কেওখাই, বাইলুঙ আৰু চিৰিঙ এই

দেওঘৰীয়া বকরা

ডিনি কৈদৰ মাজুহেই সাধাৰণতে উপভোগ কৰিবলৈ পায়।

৩। মেলঙগীয়া বিষয়া

এওঁলোক ছুজন চাৰিও বজাব মেলব গবাকী; আৰু চাৰিওয়া নামৰ মাহুহ খেলৰ
চাৰিওয়া ফুকন ওপকৰা বিষয়া। চাৰিও অঞ্চলৰ সকলোবিলাক কাৰ্য্যৰ
চাৰিওয়া বৰুৱা ওপৰত এওঁলোক দুয়ো দৃষ্টি ৰাখিব লাগে। চাৰিওয়া
ফুকনে লগত এজন কাকতী পায়।

এওঁলোক পৰ্বতীয়া কুঁৱৰীৰ মেলৰ অধিকাৰী আৰু পৰ্বতীয়া নামৰ মাহুহ খেলৰ
ওপকৰা বিষয়া, আৰু সিহঁতৰ তত্ত্বাবধায়ক। এওঁলোকৰ ফুকনজনে লগত এজন কাকতী
পায়। যি: গেইট (আৱিকাসি, চাব এড্‌ৱাৰ্ড)
চাহাবে তেওঁৰ History of Assam-ত লিখিছে
“Parbatiya Phukan, a Brahman who managed

the affairs of the Chief Queen” অৰ্থাৎ পৰ্বতীয়া ফুকন এজন ব্ৰাহ্মণ; তেওঁ প্ৰধান
কুঁৱৰীজনাৰ মেল সংক্ৰান্ত যাবতীয় কাৰ্য্যৰ ওপৰত দৃষ্টি ৰাখে। ইয়াৰপৰা অনেক এনে
ঠাৱৰাৰ পাবে যে পৰ্বতীয়া ফুকন মাজেই ব্ৰাহ্মণ আছিল; প্ৰকৃততে কিন্তু তেনে নহয়।
এই বিষয়খন পূৰ্বত আহোমৰ ভিতৰতহে আছিল; আহোম ৰাজত্বৰ শেষ ছোৱাত মাথোন
ব্ৰাহ্মণক দিয়া হৈছিল। (যেনে; কঙ্গসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত এই বিষয়খন খিমতৰ পাতৰৰ
বংশত আৰু শিৱসিংহ বজাব দিনত মৰাণ পাতৰৰ পৰ্বতীয়া ফুকন হৈছিল; ইত্যাদি।)

আহোম ভাষাত পৰ্বতীয়া ফুকনক “ফুক-কন্-ডয়” আৰু পৰ্বতীয়া বৰুৱাক
“ফুক-কে-ডয়” বোলে। ফুকনজনে এজন কাকতী পায়।

আহোম মাত্ৰেই বাইডীয়া ফুকনক “ফুক-কন্-বাই-ডাঙ” আৰু বাইডীয়া বৰুৱাজনক
“ফুক-কন্-বাই-ডাঙ” বোলে। এওঁলোক বাইডীয়া কুঁৱৰীৰ
বাইডীয়া ফুকন মেলৰ বিষয়া। এই মেল সংক্ৰান্ত সকলো বিষয়ে এওঁ-
বাইডীয়া বৰুৱা লোকে দৃষ্টি ৰাখিব লাগে। এওঁলোক ৰাইজাঙ নামক
মাহুহ খেলৰো ওপকৰা বিষয়া। ফুকনজনে লগত এজন কাকতী পায়।

এওঁলোক তিপাৰীয়া বজাব মেলৰ গবাকী আৰু
তিপাৰীয়া মাহুহ খেলৰ ওপকৰা বিষয়া। তিপাৰীয়া
তিপাৰীয়া ফুকন অঞ্চলৰ সকলো কাৰ্য্যৰ তাৰ এই ছপাকী বিষয়াৰ
তিপাৰীয়া বৰুৱা ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। ফুকনে এগবাকী কাকতী লগত পায়।

এওঁলোক নামৰূপ অঞ্চলৰ কাৰ্য্য-কাৰ্য্য তত্ত্বা-
নামৰূপীয়া ফুকন য়ায়ক আৰু নামৰূপীয়া খেলৰ গবাকী। এওঁলোকে
নামৰূপীয়া বজাব মেলসংক্ৰান্ত সকলোবিলাক কাৰ্য্যৰ
নামৰূপীয়া বৰুৱা ওপৰত দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।

খড়ীয়া ফুকন

খড়ীয়া বকরা

এওঁলোক বাজমাওৰ মেলৰ বিষয়া। সেই মেল-
সংক্রান্ত সকলোবিলাক কাৰ্য্যৰ ওপৰত এওঁলোক চুজনাই
দৃষ্টি বাধিব লাগে। খড়ীয়া ফুকনে লগত এজন কাকতী পায়।

বজাৰ মাহীয়েক আৰু মাহী-কুঁৱৰীবিলাকক ভোগ কৰিবলৈ দিয়া মেলক মাহীমেল
বোলে। কেতিয়াবা ভেনে মেল কোনো ওচৰ-সৰহীয়া
মাহীমেলীয়া ফুকন
মাহীমেলীয়া বকরা
কোঁৱৰকো দিয়া হয়। পূবন্দৰ সিংহৰ বাজমাওৰ শেহ
অৱস্থাত এই মেল ঈশ্বৰ গোহাঁইদেৱকে দিয়া হৈছিল।

এওঁলোক দুগৰাকী মাহীমেলৰ আৰু মাহীমেলীয়া খেলৰ ওপকৰা বিষয়া। ফুকনে এজন
কাকতী পায়।

ভণ্ডাবী গোহাঁই

বজাৰ পৰ্ৱতীয়া কুঁৱৰীৰ বৰ ভালাী। এৰোঁ লগত
এজন কাকতী পায়, সেই কাকতীৰ হাতত পৰ্ৱতীয়া
কুঁৱৰীৰ যথাসৰ্ব্বৰৰ এটা ডালিকা থাকে।

বাজমাওৰ মাকক উপভোগ কৰিবলৈ দিয়া মেলখনক এনাইষবীয়া মেল বোলে।
এওঁ সেই মেলৰ আৰু এনাইষবীয়া মাহুহ খেলৰ
এনাইষবীয়া বকরা
ওপকৰা বিষয়া। সেই মেলৰ যাবতীয় কাৰ্য্যৰ ভাৰ
এওঁৰ ওপৰত।

বজাৰ শহৰেক বা খৰ্গী হোৱাজনা বজাৰ কুঁৱৰীক ভোগ কৰিবলৈ দিয়া মেলখনক
পুৰণিমেলীয়া বকরা
পুৰণি মেল বোলা যায়। এওঁ সেই মেলৰ আৰু পুৰণি-
মেলীয়া বোলা মাহুহ খেলৰ ওপকৰা বিষয়া।

মেলখোৱা প্ৰধান কুঁৱৰী কেইগৰাকীৰ উপৰিও খাতিবত পৰি কোনো কোনো
ন-মেলীয়া বকরা
চম্ৰা কুঁৱৰীক একোখন সানাত্ত মেল দিয়ে; তাক
ন-মেল বোলে। এওঁ সেই ন-মেলৰ আৰু ভাৰ ডাঙৰ

ন-মেলীয়া খেলৰ ওপকৰা বিষয়া। কোনো বজাৰ নতুনকৈ অনা কুঁৱৰীকো কেতিয়াবা
এই মেল দিয়া হয়।

বজাৰ কুঁৱৰী আৰু আইদেওসকলক খোঁপা বান্ধিবলৈ চেংচুলি যোগাবলৈ এখেল
কলিচেঙৰ বকরা
মাহুহ আছিল; সিহঁতক কলিচেঙ বোলা হৈছিল।
সিহঁতে দীঘলকৈ চুলি বাধি, চেং-চুলি গাধি বজাৰ

ঘৰত যোগান ধৰিব লাগে। এই সেই মাহুহ খেলৰ ওপকৰা বিষয়া।

বজাই আইদেওসকলক উপভোগ কৰিবলৈ দিয়া মেলক গাভৰু মেল বোলে।
সেই মেল ভেওঁলোকে স্বামীৰ ঘৰলৈ ঘোৱাৰ আগলৈকে
গাভৰু-মেলীয়া বকরা
ভোগ কৰে। এইজন বিষয়া সেই মেলৰ আৰু ভাৰ
ভাগৰ গাভৰু-মেলীয়া খেলৰ পৰাকী।

- মাজু-মেলীয়া বকৱা** এওঁ মাজু-মেলীয়া গোহাঁইদেৱক উপভোগ কৰিবলৈ দিয়া মেলখনৰ ওপকৱা বিষয়া। এওঁ এই মেলসংক্ৰান্ত সকলো কাৰ্য্যৰ ওপৰত দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।
- সৰু-মেলীয়া বকৱা** এওঁ সৰু-মেলীয়া দেৱক দিয়া মেলৰ ওপকৱা বিষয়া। এই মেলৰ যাৱতীয় কাৰ্য্য এইজন বিষয়াৰ তত্বাৱধানত।
- টেকেলাবিলাকৰ প্ৰধানত:** তিনি ভাগে বিভক্ত; বজাৰ টেকেলা; বৰবকৱাৰ টেকেলা আৰু মেলঙগীয়া টেকেলা। বকৱাজন মেলঙগীয়া টেকেলাবিলাকৰ ওপকৱা বিষয়া।

৪। দেৱলীয়া বিষয়া বা সেৱাচলোৱা

- দেৱলীয়া কুকল** এওঁলোক ছগৰাকী বিষয়া দেৱালয় আৰু মন্দিৰ-বিলাকৰ তত্বাৱধায়ক। দেৱালয় সম্পৰ্কীয় যাৱতীয় কাৰ্য্য-কাম এওঁলোকৰ তত্বাৱধানত; আৰু মন্দিৰ সংস্কাৰৰ ভাবে এওঁবিলাকৰ গাঁতে স্তম্ভ থাকে।
- সজীয়া বকৱা** এওঁ সত্ৰ সম্বন্ধীয় কাৰ্য্যক্ৰম চলাওঁতা বিষয়া।
- কত্ৰসাগৰীয়া বকৱা** ৰত্ৰসাগৰৰ দ'ল (কত্ৰসাগৰ দেৱালয় নহয়) আৰু পুখুৰী স্বৰ্গদেৱ লক্ষ্মী সিংহৰ দিনত কৰা হয়। কত্ৰসাগৰীয়া
- গৌৰীসাগৰীয়া বকৱা** বকৱা এই দ'লৰ গৰাকী আৰু তত্বাৱধায়ক। শিৱসিংহ স্বৰ্গদেৱে গৌৰীসাগৰত দ'ল কৰায়। গৌৰীসাগৰীয়া বকৱা সেই দ'লৰ তত্বাৱধায়ক। এই দ'ল সংক্ৰান্ত কাৰ্য্য-কামৰ প্ৰতি এইজন বিষয়াই দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।
- অসমত জয়মতী কুঁৱৰীৰ নাম আৰু জয়সাগৰৰ পুখুৰী আৰু দ'লৰ কথা ছুতনা বা নজনা মানুহ নাই। এই গভী-কুলগৌৰৱা জয়মতী কুঁৱৰীৰ নাম চিৰস্মৰণীয় কবি, বাখিৰৰ নিমিত্তে, তেওঁৰ পুঁতেক ৰত্নসিংহ স্বৰ্গদেৱে স্বৰ্গীয়া আইতাকক ল'ৰা বজাৰ মানুহে য'তে শান্তি কবি মাৰিছিল, সেই ঠাই তেখেতক মান কবি জয়সাগৰৰ পুখুৰী খনাই, তাৰ পাৰতে এটি দেৱালয় পতাৰ। এই দেৱালয়ক জয়সাগৰৰ দ'ল বোলে আৰু এই দ'ল এতিয়াও বিৰাজমান। জয়সাগৰীয়া বকৱাজন এই দ'লৰ গৰাকী আৰু সেই দ'ল সংক্ৰান্ত প্ৰায় সকলো কাৰ্য্য-কামৰ তত্বাৱধায়ক।

শিবসাগৰ পুখুৰী আৰু দ'ল শিৱসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ কুঁৱৰী মদাখিকাই কৰায়। দ'লৰ
 শিৱসাগৰীয়া বকৱা পূজা-সেৱা আৰু আন আন কাৰ্য্য-কাৰ হুবিধাবে চলিব
 নিমিত্তে বজা-বৰণপৰা যি ভূমি-বৃদ্ধি আৰু বন্দী-বেটী
 ইত্যাদি দ'লৰ নামে উচৰ্গি দিয়া হয়, সেইবিলাকৰ আৰু সেই দ'ল সংক্ৰান্ত যাৱতীয় কাম
 এই শিবসাগৰীয়া বকৱাৰ তত্বাৱধানত ;

বিষ্ণু দ'লৰ আৰু সেই দ'ল সংক্ৰান্ত কাৰ্য্য-কামৰ
 বিষ্ণু দ'লৰ বকৱা তত্বাৱধানক জনক বিষ্ণু দ'লৰ বকৱা বোলে। কথা কোৱা
 কথা কোৱা বকৱা বকৱাজন বিষ্ণু দ'লৰ বকৱাজনৰ সহকাৰী বিষয়া।

স্বৰ্গদেৱ বুদ্ধি স্বৰ্গনাৱায়ণ বা প্ৰতাপ সিংহ বজাই অহুমান ১৫৫৬ শকত (ইং
 ১৬৩৪ চন) দেৱৰ গাঁৱৰ দৌল কৰাইছিল। সেই দ'ল
 দেৱগাঁও দ'লৰ বকৱা বৰ্ত্তমান দলমুগৰা কিছু দূৰৈত আছিল; তাক অক্ষপুত্ৰে
 বা থহাই তালিলে। বৰ্ত্তমান যি দ'ল আছে তাক মাহুহে

দেৱগাঁৱা বকৱা নেখেৰিটিঙৰ দ'ল বুলিও কয়; আৰু সেই দ'ল অহুমান
 ১৭০০-১৭০১ শকত (ইংৰাজী ১৭৭৮-১৭৭৯ চনত) ৰাজেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে কৰায়।
 দেৱগাঁও দ'লৰ বকৱা (বা, দেৱগাঁৱা বকৱা) জন এই দ'লৰ তত্বাৱধানক। সেই দ'ল
 সংক্ৰান্ত যাৱতীয় কাৰ্য্য-কামৰ প্ৰতি এইজন বকৱাই দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।

এওঁ দেৱৰ “পূজাঘৰ”ৰ তত্বাৱধানক আৰু
 পূজাঘৰীয়া বকৱা বজাঘৰীয়া ব্ৰাহ্মণসকলৰ ওপকৱা বিষয়া।

ৰুদ্ৰসিংহ স্বৰ্গদেৱে নগাঁৱৰ মিছামুখৰ নিমিত্তে কিছুমান কোজ পঠাইছিল। জয়ন্তাৰ
 বজা বামসিংহে ভয় পাই দেশ এৰি আমাৰ স্বৰ্গদেৱৰ লগত সাক্ষাৎ কৰিবলৈ আহিল।
 সেই ছলতে আমাৰ কোজবোৰে জয়ন্তাৰ ক্ৰীত্ৰীজয়ন্তী দেৱীক আমাৰ দেশলৈ লৈ আহিল।
 সেই ৮জয়ন্তী দেৱী এতিয়া যোৰহাটত “বুঢ়ী গোসাঁনী” নামে খ্যাত হৈছে। এই বুঢ়ী
 গোসাঁনীৰ দেৱালয়ৰ পূজাৰীজনকো “পূজাঘৰীয়া বকৱা” বোলে।

এই বিষয়খন ফুলেশ্বৰী বৰকুঁৱৰী বা “বৰ-বজা”ৰ কীৰ্ত্তিহে বুলিব লাগে। তেওঁৰ
 দেৱীঘৰৰ বকৱা মোমায়েকক বিষয়া পাতিবৰ মনেৰে এই অলাগতীয়া
 বিষয়খন স্থজন কৰে। এওঁ “বৰ-বজা”ৰ “দেৱীঘৰ”ৰ
 তত্বাৱধানক; আৰু সেই লক্ষ্যীয় সকলো বিষয়ে এওঁ দৃষ্টি ৰাখিছিল।

কিছুমান সান-মিহলি বিষয়াৰ বিবৰণ

বৰকাকতী,
পিয়লা কাকতী, টাঙনি
কাকতী, ভঁৰালী কাকতী,
(ভবলুৱা কাকতী), হাতী
কাকতী, চাংকাকতী, ভবলুৱা
বৰকাকতী, টাঙনি বৰ-
কাকতী, ডাল কাকতী,
পাখি কাকতী

কাকতীবিলাকৰ লেখাই ব্যৱসায়। অসম বজাৰ
দিনত এই খেলৰ মাহুহে মাটি আৰু উৎপন্ন ভগনৰ লেখ
বাৰিছিল। দেশৰ লক এভাগৰ লেখ-বুজা কাকতীজনক
টাঙনি কাকতী; ভৰালৰ আয়-ব্যয়ৰ লেখ বখাজনক
“ভঁৰালী কাকতী”; বজাৰ হাতী আৰু “হাতীশাল”
সংক্রান্ত আয়-ব্যয়ৰ হিচাপ বাখোঁতাজনক “হাতী কাকতী”
আৰু “বৰ বাটঘৰ”ৰ বৰ জখলাৰ মুখৰ চাঙত থাকি
ভঁৰালী কাকতীৰপৰা উৎপন্ন ভগনৰ লেখ-বুজ লওঁতা-
জনক চাংকাকতী বোলে।

এই কাকতীবিলাকৰ প্ৰধান কেইজনক বৰকাকতী বুলিছিল। বৰকাকতী আঠজন :
পাঁচজন ভঁৰালৰ আৰু তিনিজন পিয়লৰ। ভবলুৱা বৰকাকতী বৰ-চ’ৰাত থাকে আৰু
চাংকাকতীৰপৰা উৎপন্ন ভগনৰ হিচাপ লয়। পিয়লৰ বৰকাকতীয়ে টাঙনি কাকতীৰপৰা
মাটিৰ লেখ-বুজ লয় আৰু সিবিলাকৰ কাৰ্য্য-কামৰ তত্ত্বাৱধান কৰে। তেওঁক টাঙনি
বৰকাকতী বুলিও জানে।

তাটিভো (অৰ্থাৎ নামনি অসমত) বৰফুকনৰ লগতো দুইফদ কাকতী আছিল,
এইফদ কলিতাৰ আৰু ইফৈদ গণকৰ।

বজাসকলে নিৰুদ্ধ আদি কবিবৰ নিমিত্তে আন বজাৰ গুৰিলৈ পঠোৱা দূতবিলাকক
“কটকী” বোলে; আৰু ইবিলাকৰ প্ৰধানজনক “বৰ কটকী” বোলে। এওঁ “কেল-ফুক-ন”ৰ
বৰকটকী
তাবে কটকীবিলাকৰ চলাচল কৰায়; বাজ-সঙাতি খলাব-
পৰা ববাইতে আগকৰা কথাবিলাক “মুখ দি স্থি” ভালকৈ
বৰবকৰাত জনায়; আন কোনোজনো ভাঙবীয়াক ভাঙিবৰ হ’লে, স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাবে গৈ
ভাঙবীয়াক সেই সঘাৰ ঘৰতে জনাই হোলা-আবোৱান প্ৰকৃতি ফাটি আনে। কটকী-
বিলাকক আহোম মাতেৰে “চউ” বোলে।

তামোল কাটি দিয়া আৰু স্বৰ্গদেৱৰ লগত মাওঁতে তামোলৰ হাঁচটিত তাৰোপ-পাণ
বাৰি লৈ ফুৰা মাহুহবিলাকক তাহুলী বোলে। সিবিলাকৰ প্ৰধানজনক “বৰ তাহুলী”
বোলা হয়। স্বৰ্গদেৱ ইফাল-সিকালে গ’লে, এওঁ স্বৰ্গদেৱে ধোৱা তামোল-পাণ হাঁচটিত

বৰ ডামুলী

ডামুলী খাতনিয়াৰ লিগিৰা,
ডামুলী লিগিৰা, পাচনী
লিগিৰা, গা-চোৱা লিগিৰা,
নাচনী লিগিৰা, ভঁৰালী
লিগিৰা, চাংমাই লিগিৰা,
খাতনিয়াৰ লিগিৰা, গা-
চোৱা লিগিৰা, ডামুলী
লিগিৰা, গৌসাই-ঘৰীয়া
লিগিৰা, চাংমাই-শলীয়া
লিগিৰা, জৰাশলীয়া লিগিৰা

বাছি লৈ ফুৰাৰ লাগে; চাংমাই শালবগৰা বজাৰ ভোজনৰ
বস্ত্ৰবিলাকো এৰেই চাঙত আনি দিয়েহি। এওঁ স্বৰ্গদেৱৰ
ডামুলী লিগিৰাখিনিৰ তত্বাৱধানক।

বজাৰকলৰ লিগিৰা আৰু লিগিৰীৰ কেইবাটাও
ভাগ আছিল; যেনে, খাতনিয়াৰ লিগিৰা; ডামুলী
লিগিৰা; পাচনী লিগিৰা; গা-চোৱা লিগিৰা; নাচনী
লিগিৰা আৰু ভঁৰালী লিগিৰা। লিগিৰীবিলাকৰ যেনে :
খাতনিয়াৰ লিগিৰা; গা-চোৱা লিগিৰা; ডামুলী লিগিৰা;
নাচনী লিগিৰা; গৌসাই-ঘৰীয়া লিগিৰা; চাংমাই-
শলীয়া লিগিৰা আৰু জৰাশলীয়া লিগিৰা।

আহোম ৰাভেৰে লিগিৰাক “চেঙ” আৰু লিগিৰীক “চেঙ-নাঙ” বোলে।

বৰ ওজা

খাতনিয়াৰ বৰ ওজা
নাচনীৰ বৰ ওজা

বৰ ওজা হুজুৰ। খাতনিয়াৰ লিগিৰা, খাতনিয়াৰ
লিগিৰা, গাচোৱা লিগিৰা আৰু গা-চোৱা লিগিৰীবিলাকৰ
তত্বাৱধান কৰোঁতা জনক খাতনিয়াৰ বৰ ওজা বোলে;
আৰু নাচনী লিগিৰীবিলাকক চলাওঁতা জনক নাচনীৰ বৰ
ওজা বোলা হয়।

কোনো ভঁৰালী লিগিৰাক কাৰ্য্যে-কামে ভাল পালে, ভঁৰালী পতা হয়। ভঁৰালীক
আহোম ভাষাত “চাঙ-জি” বোলে। সিবিলাকৰ প্ৰধান
কেজনক বৰ ভঁৰালী বোলে; বৰ ভণ্ডাৰ বৰুৱাৰ তলে

বৰ ভৰালী

সিবিলাক বজাৰ বৰ ভৰালত থাকে। বৰ ভৰালী তিনিজন। ভৰালী লিগিৰাবিলাকৰ
কাৰ্য্য-কামৰ ওপৰত সিবিলাকে দৃষ্টি ৰাখিব লাগে।

বৰদলৈ সোণাৰিৰো আছে, গণকবিলাকৰ ভিতৰতো আছে। সোণাৰিৰ বৰদলৈজন

বৰদলৈ

বজাৰ সোণাৰি শালৰ সোণাৰিবিলাকৰ আৰু “ঘাই-
পোৱালি ধৰা” আৰু হাতুৰি ধৰা “ধৰা-কুৰি” আৰু “মৰা-
কুৰি” কৰাবৰ কাম চায়। গণকৰ বৰদলৈ বজাৰ জ্যোতিষীৰ আৰু মঙ্গল চোৱা গণক-
বিলাকৰ ওপকৰা বিষয়া; গণকৰ বৰদলৈজনৰ ভাষে এওঁ সিবিলাকৰ কাৰ্য্য-কামৰ প্ৰতি
দৃষ্টি ৰাখে। তেওঁ বৰ চ’ৰাত থাকি বিচাৰ কাৰ্য্যতো সহায় কৰে।

আনৰ ঘৰত পূজা কৰি জীৱিকা কৰা ব্ৰাহ্মণ বিলাকক পূজাৰী বোলে। বজাৰ
তেনে পূজাৰী ব্ৰাহ্মণ লোকৰ প্ৰধান জনক বৰপূজাৰী বোলা হৈছিল। বৰপূজাৰী

বৰপূজাৰী

কেইবাজনো; যেনে বজাৰ ঘৰত, দুৰ্গাপূজা কৰা পূজাৰী
গুৰাকীও বৰপূজাৰী; আৰু স্বৰ্গদেৱৰ সত্ৰী সিংহাই গড়ৰ
ভিতৰত নিজৰ ইষ্টদেৱতা পূজা কৰিবলৈ লজোৱা আনৰ পূজা ধৰৰ তত্বাৱধানক জনকো

বৰপূজাবী বুলিছিল। এওঁ বৰ্গদেৱক মুখত নিৰ্দালি দিব পাৰিছিল। আহোমৰ ভিতৰতো “বৰপূজাবী” আছে; তেওঁ “দেওঘৰ”ত আহোম যতে পূজা-সেৱা চলায়। আহোমৰ “বৰপূজাবী” বিষয় খন প্ৰায় চিৰিঙৰ বৰব মানুহে উপভোগ কৰে।

দেৱালয়ৰ পূজাবী ভ্ৰাতৃজনকে ঠাকুৰ বোলা হয়। দেৱালয়ত কেইবাজনো ঠাকুৰ থাকিলে সিবিলাকৰ ভিতৰৰ ঘাইজনক বৰঠাকুৰ বোলা হয়। তেওঁ দেৱালয়ৰ

বৰঠাকুৰ

পূজা-সেৱা সংক্ৰান্ত যাৱতীয় কাৰ্য্যবিলাকৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখে। দেৱবৰ্গীয়াৰ দ’লৰ প্ৰধান ঠাকুৰজনক “বৰ

ঠাকুৰ” বোলা হৈছিল, আন দ’লত “বৰঠাকুৰ” নাছিল। এওঁ দেৱবৰ্গীয়া বৰুৱাৰে সমান বিষয়া। বৰ্গদেৱক এওঁ সময়মতে মুখত নিৰ্দালি দিব পাৰিছিল; কিন্তু সততে নহয়।

বজাৰ আজাবে আন দেশৰ বজাসকললৈ চিঠি লিখা আৰু বিদেশবপৰা অহা

বৰ মজিন্দাৰ

কাকত বজাক মাতি শুনোৱা বিষয়া। গুৱাহাটীতো তেনে বিষয়া বৰফুকনৰ তলত আছিল। বৰ মজিন্দাৰক আহোম মাতেৰে “যেন - টা - বি - পুঙ,” বোলে।

খাৰঘৰীয়া

খাৰঘৰীয়া ফুকনৰ ভাবে বজাৰ খাৰ-ঘৰৰ তত্ত্বাৱধানক।

চান্দ ভঁৰালী

বজাক কচু, আলু আৰু লড়া (জলকীয়া) যোগাওঁতা মানুহ খেলৰ তত্ত্বাৱধানক।

সাধাৰণ সেনাৰ সেনাপতিবিলাকক নেওগ বোলা হয়। সিবিলাকৰ প্ৰধান

বৰ নেওগ, তকুৱা বৰ

নেওগ, পানী বৰ নেওগ,

ৰাজ নেওগ, টেকেলাৰ

নেওগ বা বৰ টেকেলা

কেইজনক নেওগ বোলে।

বৰ নেওগ কেইবাজনো; পদাতিক সেনাৰ ওপকৰা গৰাকীক তকুৱা বৰ নেওগ; আৰু নৌ-সেনা বিলাকৰ ওপকৰা জনক পানী বৰ নেওগ বোলে। বজাৰ লগত ফুৰা সেনাবিলাকৰ গৰাকীজনক ৰাজ নেওগ বোলে।

টেকেলাবিলাকৰ বৰমুৱীয়া কেজনকে নেওগ বা টেকেলাৰ নেওগ বোলে।

সিবিলাকক “বৰ টেকেলা” বুলিও জনা যায়।

বৰবৰা

বৰবৰা আৰু হাজৰিকা দুয়ো সমান বিষয়া।

হাজৰিকা পাইক চলোৱা বিষয়া; বৰবৰা চমুৱা বিষয়া।

বৰবৰা কেইবা জনো, যেনে: হাতীৰ বৰবৰা; ঘোঁৰাৰ বৰবৰা; ২ জন চমুৱা

হাতীৰ বৰবৰা, ঘোঁৰাৰ

বৰবৰা, চমুৱা বৰবৰা,

গুৱাহাটীয়া বৰবৰা।

বৰবৰা আৰু দুজন গুৱাহাটীয়া বৰবৰা। হাতী বকৰাৰ ভাবে হাতীৰ বৰবৰাই বজাৰ হাতীখাল আৰু সাউত-বিলাকৰ কাৰ-কাৰ্ম্মলৈ দৃষ্টি ৰাখে। সেইদৰেই ঘোঁৰাৰ বৰবৰাই ঘোঁৰা বকৰাৰ তলে বজাৰ পাক-টুপ বা ঘোঁৰা-

খালৰ তত্ত্বাৱধান কৰে আৰু ঘোঁৰা-চোৱাবিলাকৰ কাৰ্য্য-কাৰ চায়।

তুই চমুৱা ববববাই বজাঘৰীয়া কোনো পৰ্ক উপলক্ষে বজা-পৰলি দিয়া, কোনো ঠাইত বাহৰ সজোৱা প্ৰভৃতি বাজহৰা নিৰ্মাণ কাৰ্য্যৰ ওপৰত দৃষ্টি ৰাখে।

তুই গুৱাহাটীয়া ববববাই ববফুকনৰ ভাবে গুৱাহাটীত বাজহৰা নিৰ্মাণ কাৰ্য্যাদিৰ ওপৰত চকু ৰাখে।

ইবিলাক কাঁড়ী পাইক চলোৱা বিষয়া। ফুৰি জন পাইকৰ ওপৰকি বিষয়াক “ববা”; এশ জনৰ ওপৰকিজনক “শইকীয়া”; আৰু এহেজাৰ পাইকৰ ওপৰত বা বিষয়াক “হাজৰিকা” বা হাজৰিকীয়া বোলা হয়। যি খেলৰ বিষয়া, সেই সেই খেলৰ নাম অনুসৰি সিবিলাকৰ নাম হয়; যেনে, টেকেলাৰ খেলৰ ববাক “টেকেলা ববা”; কুহম যোগনীয়া খেলৰ শইকীয়াজনক “কুহম যোগনীয়া শইকীয়া”; আৰু লিকচন-বিলাকৰ হাজৰিকাজনক “লিকচন হাজৰিকা” বোলা হয়।

কুকুৰাচোৱাবিলাক চাওঙাবিলাকৰে এফৈদ। ইবিলাক বজাৰ প্ৰহৰী; আৰু আহোম মাতেৰে এওঁলোকক “চাও কাই” বোলে। ইহঁতৰ ওপৰকিজনক “কুকুৰা-চোৱা ববা” বোলে। এওঁ লগত কেইটামান কুকুৰা-চোৱাই সৈতে, দিনতে বজাৰ বৰ বাট ঘৰৰ চাং ঘৰত পৰ দি থাকে আৰু স্বৰ্গদেৱৰ বৰ ঘৰত বৰ মেল হ’বলৈ হ’লে এওঁ গৈ বববকৰা প্ৰমুখ্যে চকৰা-ফুকনসকলক সেই মেললৈ জনাই আহিবলৈ লগে।

পাচনিবোৰক আহোম ভাষাৰে “চেউ” বোলে। পাচনি ববা তুজন; (১) চমুৱা পাচনি ববা; (২) লিগিৰা পাচনি ববা। বজাৰ পাচনি লিগিৰাবিলাকৰ ওপৰকি বিষয়াক “লিগিৰা পাচনি ববা” বোলে। বজাৰ চমুৱা পাচনিবিলাকৰ ওপৰকাজনক “চমুৱা পাচনি ববা” বুলিছিল।

লিগিৰী ববা এওঁ বজাৰ গৌসাইঘৰীয়া আৰু জৰাশলীয়া এই দুলে লিগিৰীৰ ভাৱাধান কৰোঁতা।

এওঁ বববকৰাৰ ভাবে, গৌসাইসকলৰ চলাচল কৰাব লাগে। স্বৰ্গদেৱ যদি চাঙত থাকে এওঁ গৌসাই সকলক নি ছোলাধৰা ফুকনৰ ওচৰত দিয়েগৈ; ফুকনে নি সি সকলক বজাত ভেটাৱলৈ।

তদুহি মহন্ত বা মেধীসকলৰ ওপৰত এওঁ বাঘৰ নিচিনা আছিল। তেওঁলোকৰ কোনোজনে অপৰাধ কৰিলে চোকৰধৰা ববাৰ ম’হ ছালৰ চমটা দালে ভাব বিচাৰ কৰিছিল। কবঙাৰ ফালে এনে বিষয়াৰ কোনো এক বংশধৰৰ ঘৰত এই চমটা এডাল এতিয়াও আছে বুলি শুনিবলৈ পোৱা গৈছে।

বৰাগী বুলি আহোম বজাৰ দিনত এখেল গুপ্তচৰ আছিল; সন্ধ্যাসীৰ বৈশেষে বজাৰ আৰোলত এওঁলোকে গোপনে গোপনে বিদেশী বজাসকলৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ আৰু আলোচ-লেখ চাই কুৰিব লাগিছিল। বৰ্গদেৱ কল্পসিংহ মহাবজাই এই বৰাগী খেলৰে বাছি বাছি জনদিয়েকক খাওক পাতিলে। এই খাওকবিলাকৰ কোনোজনে বৰ্গী বজাসকলৰ অস্থি পদাত লগাবলৈ আৰু বিদেশবপৰা কোনা বস্ত্ৰ আনিবলৈ গৈছিল। কেতিয়াবা কেতিয়াবা এওঁলোকক বিদেশী বজাসকলৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ চাবৰ নিযন্ত্ৰেও পঠোৱা হৈছিল।

কোনো বিষয়াৰ বিষয় (বা পদ) আজীৱন বা চিৰকালীয়া নহয়। তেওঁলোকৰ পদৰ স্থানস্থি নিজৰ সজ চৰিত্ৰ আৰু কৰ্ত্তব্যবায়ণতাৰ ওপৰত বাহকৈ নিৰ্ভৰ কৰিছিল। কোনো বিষয়াই অযোগ্যতা প্ৰকাশ কৰিলে তেওঁক ভাঙি আন এজনক নকৈ সেই পদত নিযুক্ত কৰা হৈছিল।

বজা আৰু ডাঙৰীয়াসকলৰ কৈদ

আহোম বৰ্গদেওসকলৰ গুৰিতে একেজনাই হ'লেও, কালক্ৰমে সেইসকলৰ কেইবাটাও কৈদৰ দৃষ্টি হৈছিল। সেই অনুক্ৰমেই অন্যান্য ডা-ডাঙৰীয়াসকলৰ বংশৰ মানুহো ক্ৰমে বেছি হৈ কেইবাটাও কৈদত বিভক্ত হৈছিল।

বজাৰ আপোনা কৈদ

- ১। দিহিঙীয়া, ২। চাৰিঙীয়া, ৩। চাৰঙৰীয়া,
- ৪। তুংখুঙীয়া, ৫। পৰ্কুঙীয়া, ৬। নামকণীয়া,
- ৭। ডিপৰীয়া।

চুহুং বা দিহিঙীয়া বজাৰ পাঁচজনা পুতেকবপৰা পাঁচোটা কৈদ বা বংশ বাঢ়ে। প্ৰথম পুত্ৰ চুহুংনুঙ বা গড়গঁৱা বজাবপৰা বঢ়া কৈদটোকে দিহিঙীয়া, দ্বিতীয় পুত্ৰ চুবেদ বা দেওবজাবপৰা বঢ়াটোক চাৰিঙীয়া, তৃতীয় পুত্ৰ চুপ্ৰেদবপৰা বঢ়াটোক ডিপৰীয়া; চতুৰ্থ পুত্ৰ চুতেদবপৰা বঢ়াটো বংশক তুংখুঙীয়া আৰু পঞ্চম পুত্ৰ চুফাঙবপৰা বঢ়া কৈদটোক পৰ্কুঙীয়া বোলে। কেউটা কৈদৰ ভিতৰত তুংখুঙীয়া কৈদটো সৰ্ব প্ৰধান।

চুহুং বা উদয়াদিভ্য সিংহবপৰা বঢ়া কৈদটোক চাৰঙৰীয়া কৈদ বোলে, আৰু কল্পসিংহ বৰ্গদেৱৰ ভায়েক লেচাই নামকণীয়া বজাৰ ভালৰ কৌৰববিলাকক নামকণীয়া কৈদৰ বুলি কয়।

- ১। শদিয়লীয়া, ২। লাংমাইকলীয়া, ৩। কুইৰগঁৱা, ৪। টেপবঙলীয়া,

- ৫। কুটুকাভলীয়া, ৬। লহকীয়া, ৭। গন্ধবীয়া, ৮। বাঁহপতীয়া, (ক) দিলিহীয়া, (খ) ভেবা, (গ) ফুকন কৈদীয়া বা চাইনাকী গোহাঁই, ৯। বাইলুতীয়া, ১০। জখকিয়া, ১১। পুখুৰীপৰীয়া, ১২। কলকুপৰীয়া, ১৩। বাইচিয়া, ১৪। ছই নৈ বৰীয়া, ১৫। দিহিডীয়া, ১৬। বেটেকিয়া, ১৭। মটকীয়া।

খুনলুঙখাম্বেও বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ পুতেক ১৪ জন। তেওঁবিলাক ভিন্ ভিন্ ঠাইত থকাত চৌধটা বেলেগ বেলেগ কৈদ হৈছিল। সেই কাৰণে মানুহে সাধাৰণতে বুঢ়াগোহাঁইৰ ১৪টা কৈদ বুলিহে জানে; কালক্ৰমে কিন্তু সিবিলাকৰ বংশ বৃদ্ধিৰ লগে লগে আক কেইটামান কৈদো বাঢ়িছিল।

দিলিহীয়া আৰু ভেবাবিলাক গন্ধবীয়া কৈদৰে একে; সিবিলাকৰে যিখিনি চাইনাকী নামে বিলৰ ওচৰত বসতি কৰিছিল, সিবিলাকক ফুকন কৈদীয়া বা চাইনাকী গোহাঁই বোলে।

নগা বৰপাত্ৰ
আপোন কৈদ

- ১। নগা বৰপাত্ৰ।
২। কেন্দুগুৰীয়া।
৩। দিলিহীয়া।

এই তিনি কৈদেই আচল বৰপাত্ৰ; পূৰ্বে কনচেঙ বাজমত্ৰীৰণা বঢ়া। তলত নাম দিয়া কেইকৈদৰ মানুহেও বৰপাত্ৰৰ বিষয় খাইছিল; সিবিলাক কিন্তু আচল বৰপাত্ৰৰ ঘৰ নহয়। সি কেই কৈদৰ নাম যেনে :— মৰাণ, কাৰ্গুয়া নট, লেচেঙিয়া, বানচেঙীয়া।

- ১। গুই বেলা, ২। পৰ্বতীয়া, ৩। লিঙা, ৪। বেছাবীয়া, ৫। মানুহিয়া, (গড়গুয়া সন্ধিকৈ) ৬। দিহিডীয়া, ৭। চটাইজীয়া, ৮। বাককিয়া, ৯। যিবি সন্ধিকৈ।

এই ন-টাই বৰগোহাঁইৰ প্ৰধান কৈদ। ইয়াৰ বাহিৰেও কেইটামান সৰু সৰু কৈদ আছে; যেনে :—

- (ক) লিকি, (খ) পুখি পঢ়া, (গ) বানককীয়া, (ঘ) লাংলাও, (ঙ) চেউৰীয়া, (চ) অভয়পুৰীয়া, (ছ) কৰ্মোমৰীয়া, (জ) পাপুতীয়া, (ঝ) বেপাৰ।

অন্য বংশৰ মানুহেও বৰগোহাঁইৰ বিষয় খাইছিল; সিবিলাক কিন্তু আচল বৰগোহাঁইৰ বংশ নহয়। সেই কেই বংশৰ নাম, যেনে :— ১। যিবি, ২। কাৰ্গুয়া নট, ৩। লান্ধাখু চেটিয়া।

সন্ধিকৈ বুলিলেই আদামৰীয়া সন্ধিকৈ বুজায়। পূৰ্বে এইলোকৰ নাম টংহু

সন্দিৰ্কে আছিল; পাছলৈ আদাবাবীত বসতি কৰিবলৈ ধৰাত 'আদাববীয়া' নাম পালে।

সন্দিৰ্কে

আদাববীয়া সন্দিৰ্কেৰ ঘূঠতে চাৰি ফৈদ; যেনে :—

- ১। আদাববীয়া, ২। খৰিকটীয়া, ৩। বুঢ়া গঁয়া,
- ৪। বখিৰা।

সন্দিৰ্কে বুলি আৰু ফৈদ চেবেক বাহুহ আছে; সিবিলাকৰ লগত আদাববীয়া সন্দিৰ্কেৰ কোনো সখন্ধ নাই। সেই সন্দিৰ্কে কেইফৈদৰ নাম : ১। চৈয়ঙীয়া সন্দিৰ্কে, ২। গড়গঁয়া সন্দিৰ্কে, ৩। চলিহাবি সন্দিৰ্কে, ৪। মিনি সন্দিৰ্কে, ৫। লাই সন্দিৰ্কে, ৬। মাছ-খোৰা সন্দিৰ্কে, ৭। পাইপেন সন্দিৰ্কে, ৮। ডুংখীয়া সন্দিৰ্কে, ৯। পকলীয়া সন্দিৰ্কে, ১০। হালধিববীয়া সন্দিৰ্কে, ১১। গড়পৰা সন্দিৰ্কে, ১২। ডেবেবা সন্দিৰ্কে, ১৩। লাপেতি সন্দিৰ্কে, ১৪। নামটোম সন্দিৰ্কে, ১৫। চাৰিঙীয়া সন্দিৰ্কে, ১৬। জহকাতি সন্দিৰ্কে, ১৭। কপ সন্দিৰ্কে, ১৮। দিহিঙীয়া সন্দিৰ্কে, ১৯। অভয়পুৰীয়া সন্দিৰ্কে, ২০। কপহৰা সন্দিৰ্কে, ২১। টাঙোন ধৰা সন্দিৰ্কে, ২২। ঘৰ সন্দিৰ্কে, ২৩। মনচা সন্দিৰ্কে, ২৪। লেকাই সন্দিৰ্কে, ২৫। কপলীয়া সন্দিৰ্কে, ২৬। কোৰামৰা সন্দিৰ্কে, ২৭। ভবলুৰা সন্দিৰ্কে।

লাহনৰ ফৈদ ১০টা; যেনে :— ১। বলিমৰা বা বলি-কটীয়া, ২। দিহিঙীয়া,

লাহনৰ আপোন ফৈদ

- ৩। বাঁহগড়ীয়া, ৪। গড়গঁয়া, ৫। মেলেঙীয়া,
- ৬। মেবাগড়ীয়া, ৭। গোঁবীসাগৰীয়া (বা লাকু),
- ৮। আবোৰান ধৰা, ৯। হালধিববীয়া, ১০। জেঙনি-কটীয়া (বা নিজু)।

হুৰাবিলাকৰ ৬টা ফৈদ, যেনে :— ১। চালিপানী হুৰবা, ২। তকণ হুৰবা,

হুৰবাৰ ফৈদ

- ৩। জকাই হুৰবা, ৪। বকল হুৰবা, ৫। লফাববীয়া
- হুৰবা, ৬। নিংকবীয়া হুৰবা, ৭। কেবকেবীয়া হুৰবা,
- ৮। হাঁহপনীয়া হুৰবা (বা, "লাংহান")।

দিহিঙীয়াৰ ১০ ফৈদ, যেনে :— ১। লাওকলি খোৰা, ২। পানী দিহিঙীয়া*,

দিহিঙীয়াৰ ফৈদ

- ৩। তকৰা দিহিঙীয়া*, ৪। জগলো দিহিঙীয়া,
- ৫। চকভঙা দিহিঙীয়া, ৬। কেঁটা দিহিঙীয়া,

৭। চুৰাপাত পেলোৰা, ৮। বজুং দিহিঙীয়া, ৯। ফিৰাম দিহিঙীয়া, ১০। দা-ধৰা দিহিঙীয়া, ১১। বৰ দিহিঙীয়া, ১২। তাইৰাই দিহিঙীয়া, ১৩। খনিকৰ দিহিঙীয়া।

* এই ফৈদ দুটা "সাতঘৰীয়া আহোম"ৰ লেখৰ মন্ত্ৰ; কিন্তু সিবিলাকৰ ল'ৰাৰে মিনি বৰ-গোহাঁই চাওপাং বজুৰ পৰিবাৰি ভেকোলাই ভোলবীয়া পোঁক লোহাত; আৰু ডাৰপৰা বচা বঙহক বিটনঙী দিহিঙীয়া বুলি "সাতঘৰীয়া"ৰ লগত বিয়াক, ইবিলাককো এই লগতে ধৰা গ'ল।

লুখানৰ কৈদ কেইবাটাও ; তাৰ ভিতৰত ভলভ নাম দিয়া কেইটাই প্রধান :—

লুখানৰ কৈদ

১। কুমতি খোৱা লুখান, ২। দা-খৰা লুখান,

৩। দিহিঙীয়া লুখান, ৪। লফা চুকী লুখান।

চেটীয়াৰ কৈদ ৩৭টা, যেনে :— ১। লাম মাখ, চেটীয়া, ২। পিক্‌চাই চেটীয়া, ৩। লুখি চেটীয়া, ৪। ওকনিমৰীয়া চেটীয়া, ৫। জপবজল চেটীয়া,

চেটীয়াৰ

ভিন ভিন কৈদ

৬। বাহবৰীয়া চেটীয়া, ৭। ভাবখৰা চেটীয়া,

৮। বাহগড়ীয়া চেটীয়া, ৯। মেৰুৰি চেটীয়া, ১০। বাই

চেটীয়া, ১১। ব্লকদাই চেটীয়া, ১২। হালধি বৰীয়া

চেটীয়া, ১৩। নহটীয়া চেটীয়া, ১৪। কোবে পোৰা চেটীয়া, ১৫। লাই চেটীয়া,

১৬। থেলুঙীয়া চেটীয়া, ১৭। ডেকা চেটীয়া, ১৮। লেচাম চেটীয়া, ১৯। খাটোৰাল

চেটীয়া, ২০। হাটোৰাল চেটীয়া, ২১। কছাৰী চেটীয়া, ২২। বিহপকৰা চেটীয়া,

২৩। লাকলেঙীয়া চেটীয়া, ২৪। ভাণ্ডাৰী চেটীয়া, ২৫। দিহিঙীয়া চেটীয়া,

২৬। গড়গৰীয়া চেটীয়া, ২৭। লেকাই চেটীয়া, ২৮। লাবু চেটীয়া, ২৯। চাবিঙীয়া

চেটীয়া, ৩০। টুকৰীয়া চেটীয়া, ৩১। মেৰেকাই চেটীয়া, ৩২। বুকক চেটীয়া,

৩৩। নগা চেটীয়া, ৩৪। খুলীয়া বটা চেটীয়া, ৩৫। গোহাঁই চেটীয়া, ৩৬। দৌল চেটীয়া,

৩৭। বুৰা চেটীয়া, ৩৮। লাখাম চেটীয়া।

এই লামমাখ চেটীয়াৰ ভিতৰতে ১২ টা ঠাল আছে :— ১। নামকপীয়া, ২। নিকৰীয়া, ৩। মাইবেলীয়া, ৪। গোঁৰীদাগৰীয়া, ৫। বেঙেনাবৰীয়া, ৬। পানী-এবেলুৰা, ৭। জবাবৰীয়া, ৮। ভলুকাঙৰীয়া, ৯। লেকছাই, ১০। ছেপাতলীয়া, ১১। ভজামেলীয়া, ১২। উলুতলীয়া।

পাতৰ কৈদ যেনে :— ১। নগা পাতৰ, কলাই পাতৰ, ৩। গড়গৰীয়া পাতৰ, ৪। লেচেঙীয়া পাতৰ*, ৫। বানচেঙীয়া পাতৰ*, ৬। বাখচুঙীয়া পাতৰ*, ৭। কথা পাতৰ, ৮। নবা পাতৰ, ৯। খুং কস্তেঙ পাতৰ,

পাতৰৰ ভিন ভিন কৈদ

১০। হাতীমুৰীয়া পাতৰ, ১১। হলাহল বা শিয়ালী

পাতৰ, ১২। গড়গৰীয়া ঘৰ পাতৰ, ১৩। মৰাণ পাতৰ, ১৪। নেওগ (গোহাঁই)

পাতৰ, ১৫। খিচি পাতৰ, ১৬। চেটীয়া পাতৰ, ১৭। খিমতৰ পাতৰ, ১৮। লাভু

পাতৰ, ১৯। চপা পাতৰ, ২০। ভৰা পাতৰ, ২১। খামছাও পাতৰ, ২২। খিং-

খিং পাতৰ, ২৩। শিভাম্-ছে পাতৰ, ২৪। জল পাতৰ, ২৫। খামচি পাতৰ,

২৬। মণিপুৰীয়া পাতৰ, ২৭। চিত পাতৰ, ২৮। নবা কোঁৰৰ পাতৰ, ২৯। বেত-

বৰীয়া পাতৰ*।

* এই চাৰি কৈদ পাতৰ “নগা বৰপাত্ৰ”ক বাখ-চুংলৈ “জাতি” কবিলে, আৰু চাৰিও

বজাৰ কোঁৱৰবিলাকৰ বাহিৰেও কেইটাবাৰ কোঁৱৰ নামে কৈদ আছে, যেনে :—

কোঁৱৰ বিলাক

১। হিলৈদাবী কোঁৱৰ, (ক) বাজুৰাল, (খ) ভিত্তকৰাল,

২। বামুণী কোঁৱৰ, (ক) উজনীৰাল, (খ) নামনীৰাল,

৩। নবা কোঁৱৰ, ৪। হাতী কোঁৱৰ ৫। ঘোঁৰা কোঁৱৰ।

ডেকাবিলাকৰ ভালেমান ভিৰ ভিৰ কৈদ আছে, যেনে :— ১। লাচিঙৰ ডেকা,

২। অলমৰ ডেকা, ৩। লেকাই টামৰ ডেকা, ৪। পানী মৰীয়া ডেকা, ৫। মৰাৰ

ডেকা, ৬। মৰাণৰ ডেকা, ৭। দিহিঙীয়া ডেকা, ৮। বকতীৰালৰ ডেকা, ৯। চিৰিঙৰ

ডেকাবিলাকৰ

ডেকা, ১০। ঢেকিৰালৰ ডেকা, ১১। চাৰিঙীয়া

ভিৰ ভিৰ কৈদ

ডেকা, ১২। বিঙৰ ডেকা, ১৩। লাবেঙৰ ডেকা,

১৪। লেচামৰ ডেকা, ১৫। লাখনৰ ডেকা, ১৬। লাখৰ

ডেকা, ১৭। টংচুৰ ডেকা, ১৮। মৌপীয়া ডেকা, ১৯। লেকোৰাৰ ডেকা, ২০। বাৰ

চোৰা ডেকা, ২১। ডিম্ৰালৰ ডেকা, ২২। দানহৰ ডেকা, ২৩। ধনিকৰ ডেকা,

২৪। ধামনৰ ডেকা, ২৫। মালৰ ডেকা, ২৬। আউ চুমৰ ডেকা, ২৭। মটৰৰ ডেকা,

২৮। বৰলৰ ডেকা, ২৯। নেপামৰ ডেকা, ৩০। লাঙিৰ ডেকা, ৩১। বাচ্ কটীয়া

ডেকা, ৩২। চাৰিঙীয়া লাইড্যাও ডেকা, ৩৩। লাণ্ডৰ ডেকা, ৩৪। পাণেঙিৰ ডেকা,

৩৫। চলিহাৰ ডেকা, ৩৬। ঠাকুৰৰ ডেকা, ৩৭। লামুৰ ডেকা, ৩৮। মোগলৰ

ডেকা, ৩৯। চৌধামৰ ডেকা, ৪০। চেংখা ডেকা, ৪১। নেওগৰ ডেকা,

৪২। কলচুৰ ডেকা, ৪৩। ডিগ্ৰুৰ ডেকা, ৪৪। চিংৰকৰ ডেকা, ৪৫। চিংবাইৰ

ডেকা, ৪৬। চেঙনৰ ডেকা, ৪৭। চুৰাঙ্গৰ ডেকা, ৪৮। টঙীৰ ডেকা, ৪৯। নংকৰ

ডেকা, ৫০। বাকৌৰ ডেকা, ৫১। বকলৰ ডেকা, ৫২। লিকচনৰ ডেকা, ৫৩। চাও-

বোকৰ ডেকা, ৫৪। লাংচুঙৰ ডেকা, ৫৫। লাইমুঙৰ ডেকা।

এওঁবিলাক সাতঘৰীয়া আহোমবিলাকৰ এঘৰ। এওঁলোকৰ পূৰ্ণপুৰ

চেটীয়া

মৌৰাবৰ প্ৰথম বজা চুকাৰাৰ লগত নামি আছে।

আহোমৰ উপাস্ত দেৱতা মূৰ্তি চোমহেওক নবা দেশ-

পৰা চুব কবি লুকাই আনোতে, চেটীয়াৰ পূৰ্ণপুৰৰেই যুৱত ছুলি লৈ আছে।

কালক্ৰমে এই কৈদত অনেক বংশৰ মানুহ লোমাই বোৱাত, সিবিলাকৰ কৈদো কেবাটাও

হ'ল। তাৰে মাজেৰে কেইটাবাৰ কৈদৰ আঁতিওৰি তুলত দিয়া গল :

কৈদ পাভৰৰেই মানুহে “বৰপাড”ৰ বিষয়ে পাইছিল। সেই কাৰণে চাৰিও কৈদ পাভৰই “মগা
বৰপাড”ৰ বংশ মূলি ক'ব ধোৱে; কোনোৱে কৰো। একুডতে কিন্তু “নবা বৰপাড”ৰ লগত সিবিলাক
ক'ব দালাৰে।

বহাবজা হুকাফা বৰ্গদেও নামি আহি তিপায়ত থাকোঁতে এক মৰাণে তেওঁক
বেঙেনা বোপাইছিল। আহোম যাতেবে বেঙেনাক “বকু-খু” বা “বাগু” বোলে। সেই
লালমাগু চেটীয়া মানুহ-বৰে চুতেওকা বৰ্গদেৱৰ দিনত নগাব হুঁজত
আগবপুৰা হৈ ফুৰি নগাক আগতেটি বাৰিছিল। সেই
আপাহতে হুৰিন্কা বজাই সিহঁতক “লান্‌মাগু চেটীয়া” নাম দিলে। কুলত পূৰ্বে মৰাণ।

হুকাফা বজাব দিনত চুটীয়াৰ নিলগীয়া গাঁৱত মানুহ এটা পাই লৈ আহিল। কতো
দিন থাকি সেই মানুহটোক উহুৰ্গি চোমদেওলৈ বুলি নাম দিলে চোম চিৰিং। তাৰে
খাতোৱাল চেটীয়া আঠ পুতেক আৰু এক জীয়েক হ’ল। তাৰে নাম
১। খাতমুং, ২। পান্‌মুং, ৩। প্ৰামুং, ৪। চাইমুং,

৫। টেঙ্‌ফামুং, ৬। লুচি ৭। লুচি আৰু ৮। নজিউ। পাছে নজিউৰ জনীয়েকেৰে
বাদ উঠিল। সিহঁত ভায়েকে এই কথা জানি তাক খুচি মাৰিব খুজিলে; নজিউৰে
জানি দিখো পাব হই পলাই গ’ল। বাকী সাত ভাইৰ সতি-সন্ততিক হুৰিন্কা
বজাই পাই “খাতোৱাল চেটীয়া” নাম দিলে। আহোম যাতেবে সিবোৰক
“চাম-চিঙ্” বুলিছিল।

এইখৰ বৰগোহাঁই কৈদীয়া বন্দী; ভাগ সলাই খোৰা বজা বৰ্গদেৱৰ আই-
কুঁৱৰীৰ ফালে গৈ, ইবিলাকৰ আদি পুৰুষ লেচাম “টেকেলাৰ বৰা” হৈছিল। তেওঁৰ
পৰা বঢ়া বংশকে “লেচাম চেটীয়া” বোলে। (লেচাম
টেকেলা বৰাৰ দুই পুতেক আছিল—লাইপং বৰ; লাঙী

পুঙবপৰা বঢ়া কৈদক “লেচাম চেটীয়া” বোলে।) জাতত পূৰ্বত চুটীয়া।

ইবিলাক পূৰ্বত তন্‌খাম্‌ বৰগোহাঁইৰ ভাগ সলোৱা বন্দী; জাতত আদিত
চুটীয়া আছিল; খোৰাবজা বৰ্গদেৱে পাই চমুৱাকৈ লৈ
লাই চেটীয়া “লাই চেটীয়া” নাম দিলে।

চুটীয়া-বাজ মাৰোঁতে চুটীয়া বজাব ভণ্ডাৰী এটাই দা আৰু বাক এখন চুৰি কৰি
লৈ বৰগোহাঁই কৈদৰ হাৰাচুংগুং গোহাঁইক সেই দা
খনে বাক পাটে ভেটিছিলহি। গোহাঁইয়ে তাক লগত

আনি আপোনাৰ খেলুৱাকৈ ল’লেহি। পাছে তাৰে পো-নাতিৰ খোৰাবজা বৰ্গদেৱে
পাই “খেলুঙীয়া চেটীয়া” বুলিলে।

পূৰ্বে যেতিয়া চাও কাচেঙহুঙ বৰগোহাঁইহে মহঙীয়া নগাব গাঁও মাৰিলে, সেয়ে
গৈ পাছে তাত নগাব খুনবাওৰ ল’ৰা দুটি পাই আনিলে। বৰগোহাঁই কৈদৰ চাও-
কাং বান্‌ককৰ লাঙী বুলি যিটো পুতেক আছিল, সেইটো
অপুত্ৰক আছিল। পাছে সেই নগাব এক ল’ৰাকে সি

ভুলি ল’লে; সেই ল’ৰাৰ নাম দিলে “চাঙলা-পাম্”; আৰু তাক সি যঠাভাঙত

পাতিলে। চাঙলা-পানব কৈদে ববগোহাঁইব কৈদক বঙহকে নুগিখ খোকে। ইবোবকে আহোম কথাত “নগা-লুকডক” বোলে। বোবা বজা বর্গদেবে পাই এইবোবক “লুখুবি চেটীয়া” নাম দিলে। আক কেটিং চুটীয়া পূর্বে চুটীয়া মাখি অন্য লুখুডব বংশব; বৃহাবজাদেবে তাকো লুখুবি চেটীয়া নাম দিলে।

পূৰ্বে দিহিঙীয়া বজা বৰ্গদেৱে বটাই টাননি মাৰি বাৰ-ছুঞাক বৰাউতে, সি
বোৰৰ লগতে অহা চাৰিখন “সকমুৰীয়া ভুঞা” বৰ্গদেৱে নি বাঁহবাৰীত পাতিলে।
তাবে এক ভায়েকক আৰি সোণাৰী জানত পাতিলে আৰু এক ভায়েকক খঙীয়া
ব হিহবীয়া চেটীয়া বুলিছিল। খঙীয়াৰ ঘৰৰে ডিৱিঘৰ হ’ল। পাছৰে ডেতিয়া
বৰ্গদেৱে কছাৰীক মাৰি মৰঙীৰণবা খেদালে, ডেতিয়া
খঙীয়াৰ ঘৰৰ চামকলীয়াক (লেচামক ?) নি বজাদেৱে “টুয়াপাল” (টুপাঁক ?) নাম দি
মৰঙীৰ অধিকাৰ পাতিলে। সেই সময়ৰণবা এইঘৰক “বাঁহবৰীয়া চেটীয়া” বোলে।
এইঘৰ পূৰ্বত কলিঅ ; “সকমুৰীয়া ভুঞা”ৰ পৰা বঢ়া ; পাছত আহোম হল।

এওঁবিলাক গোহাঁই বিলাকবে পো-ভাই। চুল্লেন্‌মুঙ বা গড়গুয়া বজা বৰ্গদেবে
গোহাঁই চেটীয়া। 'ভিতৰতে চোমদেও' আৰু লক্ষ্মীনাৰায়ণ দুয়ো দেৱতা
হ'ল দেখি, বাজত বৰ দুহাবৰ ভিতৰতে দেৱালয় পতা
দবে ঘৰ কৰি চোমদেওক বাজলৈ নি, দেৱতাৰ পৰে-পালিয়ে থাকিবলৈ ডাঙবীয়া-
লকলৰ ল'ৰা-লুৰিকে দিলে। ইবিলাকৰপৰা বচা বংশক "গোহাঁই চেটীয়া" বোলে।

দিহিঙীয়া বজা স্বৰ্গদেবে, পূৰ্বে চুকাফা বজাই আহোঁতে বাটত পাই অনা ববাহী, মৰাণ, ধামিধুমা (ধাকুমধা), ধকুনখনাৰ নাতি পুত্ৰিক পাই চৰঙৰা, মাইবেলা, দিহিং, জাঁজী আৰু বাঘচোং আদি ঠাইত পাতি কতোক চেটীয়া নাম দি চেটীয়াৰ লগত সুমাই দিছিল; আৰু বোলে ববাহী, মৰাণ চুটীয়া, কছাৰী; ইহঁতৰ যি ভালমানুহ হয়, তাহাঁতৰ নাম নাকাঢ়িব, চেটীয়া বুলিব।

এইজন্য বর্গদেবেই (দ্বিহিত্তিমা বজাই) পূর্বের চুটির স্বাক্ষরবশত পাবোচেব-ভাং চায় লুঙাই নামে কেইটামান মুখ্য কহাবী ধবি আনিছিল। সিইতব পো-নাতিবোবক গড়গ্না বজাই পাই, ঠায়ে ঠায়ে পাতি চেটীরা নাম দি চেটীরাব লগত দিলে।

এইদবে অনেক বাব অনেক মানুষ চেটীয়া খেলত ভুক্ত হোবাত শেহত চেটীয়া
ভালেমান কৈদ হ'লগৈ।

পূর্বে জনখাম ববগোইাইব জীয়েক নাদ-চুং গাভকক বোবা বজালৈ দিঙতে
 ভণ্ডাবী চেটীয়া যৌতুকত লাঙিৰুঙ নামে এক চুটীয়া মানুহ দিছিল—
 সেয়ে ববগোইাইব জীৱবীৰ খাটনিড বোবা-চোবা হৈ
 আছিল। পাছে কত দিন থাকি সি মৰিল। বুঢ়াৰজা বৰ্গদেবে, তাৰে পো-নাতিব

এষবক আপাহ পাই বৰগোহাঁই বৰব বৌতুকীয়া ওছাই ভণ্ডাৰী চেটীয়া নাম দিলে।

ডেকা চেটীয়া

এইষব পূৰ্বে কছাৰী মাৰি অনা বাহুহ; জাতত পূৰ্বে
পাবো আছিল।

পিকচাই চেটীয়া

বিহপকৰা চেটীয়া

পূৰ্বে সদিয়া মাৰি অনা ধাও-বতুব-চুটীয়া; আক তাৰে এক ভায়েক। কাৰ্য্য-
কায়ত আপাহ পাই, বুঢ়া বজা বৰ্গদেৰে ধাও-বতুব
চুটীয়াৰ পৰিনাতিক “পিকচাই চেটীয়া” বুলিলে। তাৰে
ভায়েকৰ পুতেকহঁতৰ পাচনিও খাটনি হ’ল। এই-

হেতুকে বজাদেৰে লিহঁতকে “বিহপকৰা চেটীয়া” বুলিলে।

পূৰ্বে ভগ্ননত চক্ৰধ্বজ সিংহ মহাবজা বৰ্গদেৰৰ দিনত বৰচেটীয়া গৈ কছাৰীত

কছাৰী চেটীয়া

সোমাইছিল। পাছে তাৰে পুতেক নাভিয়েকক বিচাৰি
আনি, কদ্রসিংহ বৰ্গদেৰে “কছাৰী চেটীয়া” নাম দিলে।

দিহিঙীয়া বজা বৰ্গদেৰে ডিমাব নামে এক বৰাহীৰ হতুৰাই এক দৌল বন্ধালে।

দৌল চেটীয়া

সেই দৌল বৰ সুন্দৰ হ’ল। বজাদেৰে চাই ভাল দেখি,
পাছে সেই ডিমাবক বটা-বাহন দি তাৰ নাম দিলে

“দৌল চেটীয়া”। তাৰ বঙহক এতিয়াও “দৌল চেটীয়া” বুলি কয়। ইহঁত পূৰ্বত
বৰাহী।

এইবোৰ পূৰ্বত চুটীয়াবিলাকৰে বঙহ। ভাটীকালে বৰকুকনৰ গুলত ইহঁতে
উজনিৰ চাওডাঙবিলাকৰ নিচিনা কাম কৰিছিল। এইবিলাকৰ বসতি আজি-কালি

বুকক চেটীয়া

ভেজপুৰ, তুৰাহাটী আদি ঠাইত, শিৰসাগৰ, যোৰহাট
আদি ঠাই এই বংশৰ বাহুহ অতি কম পৰিমাণেহে

দেখিবলৈ পোৱা যায়। নামনি অসমত থকাবিলাকে এতিয়াও “বুকক চুটীয়া” বুলিয়েই
নিজক পৰিচয় দিয়ে; কিন্তু উজনিৰ বিলাকে তেনে হুঁলি “বুকক চেটীয়া”
বুলি কয়।

ভাব-ধৰা চেটীয়া—ইবিলাক পূৰ্বত বজাৰ গা-চোৱা লিগিৰীৰপকা বঢ়া কৈদ;

ভাব-ধৰা চেটীয়া

চেটীয়াৰ লগত সুমাই খেলুৱাকৈ দিয়া হৈছিল।

জপবজল চেটীয়া

জপবজল চেটীয়া—বুঢ়া বজা বৰ্গদেৰে ভাউকি-
ভাউচিং ইহঁতৰ জীৱনী আদি ধলা কুঁৱৰী, কদীয়া কুঁৱৰী

বুলিছিল। দুয়োজন কুঁৱৰী অপূৰ্ণক আছিল। দুয়ো কুঁৱৰীয়ে আউৰীয়াল নগাব ল’ৰা
হুটি আনি বেধাকৈ তুলিছিল। পাছে দুয়ো কুঁৱৰী বৰিলত কুঁৱৰীৰ ভাত বঢ়াবলৈ সেই
নগাব এক ল’ৰাকে দি “জপবজল” নাম দিলে। আহোম মাত্ৰে “ধাওপাম”
বুলিলে।

কোনো কোনোৱে কয় যে “ভাব-ধৰা” আৰু “জপবজল” একেটা কৈদৰে

কেলেপ নাম দাখোব। ওপৰত উল্লিখিত আউবীয়াল মগাব ল'ৰাটোৱে থল্য কুঁৱৰী আৰু কলীয়া কুঁৱৰীৰ ভাত বঢ়াই দিছিল বুলি তাক “ভাত-ধৰা” বুলিছিল। শেহত “ভাত-ধৰা” কথা পৈ “ভাব-ধৰা”লৈ পৰিণত হোৱাত সেই ল'ৰাবৰণা বঢ়া কৈদটোক “ভাব-ধৰা চেটীয়া বোলে”।

ইটো মগাব ল'ৰাৰ নাম দিলে লাচিত, তাক নি ভিৰৈত পাতিলে।

বুঢ়াবজা বৰ্গদেৱৰ এক চমুৱা কুঁৱৰীৰ নাম বেজিনী কুঁৱৰী আছিল। তেওঁ বজাব গা আৰিছিল। তেওঁৰে বেটী চাৰিজনী আছিল; কছাৰীৱনী এজনী, কুছুনী এজনী, ধুবুনী এজনী। কছাৰীৱনীৰ লুকুৰাই এটি হ'ল। সেই ল'ৰাক বজাদেৱে পোঠক বুলিছিল। কতদিন থাকি তাক হোৱালী বিন্না কৰাই দিলে। তাকে ল'ৰা এটি হ'ল। সেই ল'ৰাকে বজাদেৱে

বুঢ়া চেটীয়া

মোৰ নাতি বুলি বুলিছিল। পাছে তাকে বিবাহ কৰালে। তুংখঙীয়া বজাব (গদাধৰ সিংহ) দিনত তাৰে “বুঢ়া চেটীয়া” নাম দিলে; আৰু ধুবুনীৰ ল'ৰাৰ নাম দিলে

পিলিকা ধোৱাৰ ঘৰ
চুটীয়া পইতাৰ ঘৰ

“পিলিকা ধোৱা।” তাকে বৰ্গদেৱে মাটিবাৰী দি পাতিলে আৰু আটাই ধোৱাবে অধিকাৰ কৈ দিলে। কুছুনীৰ ল'ৰাক বোলে “চুটীয়া-পইতা”। এই তিনিঘৰ

(বুঢ়া চেটীয়া, পিলিকা ধোৱা, আৰু চুটীয়া পইতা) বুঢ়া বজাদেৱৰ বেজিনী কুঁৱৰীৰ বেটীৰ ল'ৰা।

পূৰ্বে ধোৱা বজা বৰ্গদেৱৰ দিনত কোচৰ চিলাৰাইৰ বৰ্ণলৈ পতা বৰাহী আদি আদ ইত্যৰ জাতিৰ বাহুণবোৰৰ লগত তেনেই আছিল। পাছে বুঢ়া বজা বৰ্গদেৱে সি-বোৰৰ লগত ওছাব দিলে। লগত কেৰে হুঙছাৰ। তাকে দেখি বজাদেৱে বোলে,

লেকাই চেটীয়া

লেকাই বৰবৰাই বিচাৰ কৰক। লেকাই বৰবৰা
লাবৰাখ্ৰ চেটীয়া। মহাবজাই বোলে যাৰ ওছাব লাগে

ওছক; বাৰিৰ লাগে বাধক। পাছে মহাবজাৰ আজ্ঞাৰ লেকাই বৰবৰাই সেইৰূপে বিচাৰ কৰি কতো বাহুণৰে ওছালে, কতো অস্ত জাতিৰে থাকিল। কতোৰে লেকাইক শপে, কতোৰে বৰ দিয়ে। এই নিমিত্তেহে বাহুণে কয় বোলে, “লগণৰ ওৰি লেকাই চেটীয়া।” আহোম ভাষাত “লেকাই” বানে লগণ; সেই নিমিত্তে সেই লেকাই বৰবৰাৰ পৰা বঢ়া কছক “লেকাই চেটীয়া” বোলে।

কেইখনমান সন্ধিকৈৰ আঁতিপুৰি

বৰগোহাঁই কৈদৰ আৰু নদ নামে এক গোহাঁই অপুত্ৰক আছিল। সেয়ে মহঙৰ-
চলিহাবি সন্ধিকৈ পৰা আহোমৰ দিকিৰ পেটত বোৰা এক ল'ৰা আৰি
 ভুলিছিলে। বোৰা বজা বৰ্গদেৱে তাৰে নাম "পাওলা-
 পায়" দিলে; আৰু তাৰে সতি-সন্ততিক "চলিহাবি সন্ধিকৈ" বুলিলে। এই ঘৰেই
 আহোমৰ "চলিহা"।

বৰগোহাঁইৰ খেলৰ পুনৰ; তাৰে পুতেক বেটীৰ গৰ্ভত "লাই" হ'ল। পুনৰ
 অপুত্ৰক আছিল। সেয়ে খাটি-লুটি বজাক অহা-বোৱাকৈ থাকে; আৰু ককৰি চাউল
লাই সন্ধিকৈ ল'ৰা বোৱাই তাৰে সুৰা কৰি বজাক ধুৱায়। এই
 আপাহতে বোৰাবজা বৰ্গদেৱে পুনৰৰ বেটীৰ ল'ৰাক
 "লাই লাই"কৈ মাতি মৰম কৰে। তাকে শুনি কোনো কোনোৱে "লাই সন্ধিকৈ"
 বুলিলে; কিন্তু আছুৰা বৰগোহাঁই নহয়। এই ঘৰকে "লাই সন্ধিকৈ" বোলে।

পূৰ্বে গড়গৈয়া বজা বৰ্গদেৱৰ ভায়েক দেওবজাক যেতিয়া চাৰিও বজা পাতিলে
মাছখোৱা সন্ধিকৈ নি, সেইবেলা বৰগোহাঁইৰ খেলৰ ছুৰৰ, বুঢ়াগোহাঁইৰ
পাইপেন সন্ধিকৈ খেলৰ ছুৰৰ, এই চাৰি ঘৰ মানুহ দেওবজাৰ লগত
লাপেতি সন্ধিকৈ চাৰিওত পাতিলে। বৰগোহাঁইৰ খেলৰ ছুৰৰৰ এবৰক
চাবিভীয়া সন্ধিকৈ "মাছখোৱা সন্ধিকৈ" আৰু ইঘৰক "পাইপেন সন্ধিকৈ"
 বুলিলে। বুঢ়াগোহাঁইৰ খেলৰ ছুৰৰৰ এবৰক "লাপেতি
 সন্ধিকৈ" আৰু আনঘৰক "চাবিভীয়া সন্ধিকৈ" বুলিলে। বোৰা বজা বৰ্গদেৱৰ
 দিনত।

পূৰ্বে বিহিভীয়া বজাই সন্ধিকৈ কৈদৰ এক ভিবোতাক আহোম নীতিৰে ভিবোতা-
চন্নীয়া সন্ধিকৈ বা কৈ লৈছিল। সেয়ে পূৰ্বে বৰগোহাঁই কৈদৰ বোৱাৰী
চৈন্নীয়া সন্ধিকৈ আছিল আৰু গাতো গৰ্ভ আছিল। তাইৰে সেই গৰ্ভত
 অহা ল'ৰাটি হ'লত, সেই ল'ৰাকে বজাদেৱে "বুহু"
 নাম দি "চৈন্নীয়া সন্ধিকৈ" বা (চৈন্নীয়া সন্ধিকৈ) নাম দিলে।

চাওবাংবজুক যি বৰগোহাঁইৰ মাতি লাইলাৰ বাকৈ বিহিভীয়া আহোমৰ এক
 ল'ৰা ভুলি লৈছিল। তাৰপৰা নি বাঢ়িছিল মানে, সেইবোৰবোৰ গোহাঁই নাম ওহাই
 বিহিভীয়া আহোমৰ জনত যি "চৈন্নীয়া সন্ধিকৈ" নাম দিলে।

১। বেহিৱা-চিঙৰ কনক (চাওবজুক বৈদ্য বিহিভীয়া বজাদেৱৰ চাউল অহ-

যোৱা কৰিছিল; আৰু চাওমুঙে বজাদেওক মৱনা পাৰীলৈ কৰি বোঁগাইছিল। পাছে চাওমুঙৰ বৈদ্যৰ বজাব দি কিব এটা ল'ৰা হ'ল। বজাদেৱে বোলে এই ল'ৰা

গড়গঁৱা সন্দিৰ্কে যোৰ দি কিব; বাপেকে বোলে যোৰ। তাকে বজাদেৱে তুলি ল'লে। সিও বজাদেওৰ লগতে আছিল। পাছে সেই ল'ৰাকে তুৰ্ককৰ বগলৈ পাঁচোতে, সিও বগত আগবঢ়া হৈ হুৰিলে। সেই আপাহতে বজাদেৱে, সেই ল'ৰাৰ নাম দিলে “লাই-চাচুং” আৰু সেই বৰকে “গড়গঁৱা সন্দিৰ্কে” বুলিব দিলে। বজাদেৱে বোলে, কোনেও ইহঁতৰ পুৰুষ নেখালিব। যি খালিব, মই কাটিম; যোৰ পো-নাতিয়েও কাটিব। তাৰেপৰা সেই বৰলৈ বজাব জী অনা-নিয়া নকৰে।

২। পূৰ্বে চুকাফা বজাব দিনত নবা বজাই চুটীয়া, কছাৰী, মৰাণ, বৰাহী, নগা, কমতেম্বৰ, এইবোৰৰ খুত তুলিছিল। পাছে ইয়াৰে খুত তুলিবলৈ তিনিটা মানুহ পঠাই দিলে; কমতেম্বৰলৈ এটা, তাৰে নাম খাওমুং থিমা; এটা গ'ল চুটীয়ালৈ; এটা গ'ল মৰাণ, বৰাহী, কছাৰী নগাৰ তুলিবলৈ। পাছে চুকাফা বজাদেও পূৰ্বে নামি আঁঠোতে খাওমুংথিমাৰ পাই গড়গাঁও সীমাতে পাতি থ'লে। তাৰে পো-নাতিবোৰকো পাই, চুহমুং বা দিহিডীয়া বজা বৰ্গদেৱে সিহঁতকো “গড়গঁৱা সন্দিৰ্কে”ৰ লগতে খেলুৱাকৈ দি “গড়গঁৱা সন্দিৰ্কে” নাম দিলে।

ইবিলাক পূৰ্বত বজাব ঔবসত হোৱা গা-চোৱা লিগিৰীৰ সন্তান। পাছত সন্দিৰ্কেৰ পকজীয়াত সন্দিৰ্কে খেলত সুমাই দিয়া হৈছিল।

চুকাফা বজাব লগত যি সাত ঘৰ ডাঙৰীয়া নামি আহিছিল তাৰে খাওমুংখুতাই বোলা গৰাকীৰপৰা এওঁলোক বচা। ইবিলাকক “কেকু” বুলিও জানে।

মিৰি সন্দিৰ্কেবিলাক বৰগোহাঁইৰে এটা ফৈদ। বুঢ়া বজা বৰ্গদেৱৰ দিনত বাককৰ পৰা বৰগোহাঁইপৰীয়া ভেকোলা গোহাঁইক **মিৰি সন্দিৰ্কে** ঘৰ ফালি আনি দিহিঙত পাতিছিল। তেওঁ অপুত্ৰক আছিল। পাছে মিৰিৰ ল'ৰা এটা পো বোধকৈ তুলিলে; তাৰে নাম দিলে “মিৰি সন্দিৰ্কে”। তাৰে পো-নাতিক-
অভয়পুৰীয়া মিৰি সন্দিৰ্কে হৈ এতিয়াও “মিৰি সন্দিৰ্কে” বোলে।

বৰগোহাঁইপৰীয়া মিৰি সন্দিৰ্কেৰে এবৰ কালি বুঢ়াৰজাৰ দিনত অভয়পুৰত পাতিলে আৰু এবৰ দিহিঙত পাতিলে। অভয়পুৰত পতাঘৰৰপৰা বচা বংশক “অভয়-পুৰীয়া মিৰি সন্দিৰ্কে” আৰু দিহিঙত পতা ঘৰৰপৰা বচা বংশক “দিহিডীয়া মিৰি সন্দিৰ্কে” বুলিলে। ইবিলাকক “অভয়পুৰীয়া মিৰি সন্দিৰ্কে” আৰু “দিহিডীয়া মিৰি

সন্ধিকৈ" এনে হুহুনি, "অভয়পুৰীয়া সন্ধিকৈ" আৰু "দ্বিহিতীয়া সন্ধিকৈ" এনে হুহুনিও কৰ।

পূৰ্ণত নবা বজাব সাহুহ। চুকাৰ। বজাব দিনত চুটীয়াৰ খুত তুলিবলৈ গৈছিল।

গড়গুৰা পাতৰ

সেয়ে খুত তুলি আহি তিপাইব কোষবতে আছিল।

তাবে পো-নাভিক পাই দ্বিহিতীয়া বজাই নাম দিলে "চাহুং তিহা"। পাছে মহাবজা সিহঁতকে গড়গুৰীও সীমাত পাতি "গড়গুৰা পাতৰ" নাম দি বৰগোহাঁইত খেলত দি আহোৱ কৰি দিলে। কুলত এই ঘৰ পূৰ্ণত নবা।

ইবিলাকো পূৰ্ণত নবা বজাব সাহুহ। যথা, যবাহী, কহাঁবী আৰু নগাব খুত

বিহুন পাতৰ

তুলিবলৈ নবা বজা পঠাইছিলে; তাৰে নাম আছিল

নবাপাতৰ

বিহুন। পূৰ্বে চুকাৰ। বজা নামি আহোতে, বিহুনৰ

ঘৰতে বজাহেও দিনাদেও থাকিছিল। পাছে তাৰে

সতি-সন্ততিক দ্বিহিতীয়া বৰ্গদেৱে পাই নাম দিলে "বিহুন পাতৰ"। আজিকালি এই ঘৰৰে বৰটোৰ পবিত্ৰালক "নবাপাতৰ"ৰ বোলে। নবাপাতৰে বিহুন পাতৰে একে বংশ।

"কলাই পাতৰ"ক কোনাৰে "কনাই পাতৰ" হুহুনিও কৰ। নগা বৰপাতৰ খেলৰ

কলাই পাতৰ

সাহুত খেলবাকৈ বজা কনৈওচৰ হুই পুতেক; তাৰে

(কলাই পাতৰ)

সক পুতেকৰ-পৰা বঢ়া কৈদটোক "কলাই পাতৰ" হুহুনি

লৈলে।

দ্বিহিতীয়া বজা বৰ্গদেৱৰ একুবি হুহুৰ "জাহুৰা আহোৱ"ৰ প্ৰথম নহৰি ঘৰৰ নাম

কথা পাতৰ

"কথা পাতৰ" আছিল।

পূৰ্বে দ্বিহিতীয়া বজদেৱলৈ লাই সন্ধিকৈৰ জীৱনী এখবা পৰিছিল। তেওঁৰে ভনীয়েক এজনী এক আহোৱত পৰিছিল। পাছে সেয়ে বায়েক আইহুঁৱনীক চাবলৈ

ঘৰ পাতৰ

গৰ্ভেৰে আহিল। তেওঁৰে ভাতে গহুঁৰা ল'ৰা এটি

হ'ল। বজাহেৰে বোলে বোব ঘৰৰ ভিতৰত যে ল'ৰা

হ'ল এতেকে ইয়াৰ নাম "ঘৰ পাতৰ" হ'লো আৰু ইয়াৰ বজাহক "ঘৰ পাতৰ" হুহুনি ক'ব।" এই বংশকে গড়গুৰা "ঘৰ পাতৰ" হুহুনিও কৰে।

পূৰ্বে চুকাৰ। বজা নামি আহি তিপাহত থাকোতে একঘৰ যথা পালে।

খিং-খিং পাতৰ

তাক গৰি আৰি "কাট্টি ঘোবাই" আনিলে; তাৰ

বিহুতৰ পাতৰ

নাম দিলে "খিং-খিং", তাৰে বজাহক "খিং-খিং পাতৰ"

তিত পাতৰ

নাম দিলে।

তাৰে কেইবাটাও পুতেক হ'ল; তাৰে এক পুতেকে বেজিৰ কাষত বেতহুত হুহুৰাই "হুহুৰা" (১) কিলে। তাৰে নাম হ'ল "বিহুতৰ" আৰু তাৰে পো-বাভিক "বিহুতৰ পাতৰ" হুহুনিও কৰ।

খোবাবজা বৰ্গদেৱৰ দিনত এই বিস্তৰবে এক নাতিয়েকে নাম ল'লে "চিত পাভব", আৰু পাছলৈ ভাবপৰা বঢ়া কৈদকে "চিত পাভব" বুলিলে।

ইদোবক "হন্-হন্ পাভব" বুলিও কয়। বুঢ়াবজা বৰ্গদেৱৰ দিনত চাওপাংবতুক বিবি বৰগোহাঁৱে পূৰ্বে চুটীয়া মাৰি অনা এক হানুহ পালে। বৰগোহাঁৱে তাক বেধাকৈ লগত লৈ সুবাইছিল। পাছে সেই চুটীয়াক মহাবজা জানি লগত ললে। তাক কাৰ্ধ্য

হলাহল বা
শিন্নালী পাভব

কামত ভাল পাই বজাদেৱে নাম দিলে "হলাহল পাভব"; পূৰ্বে জাতত চুটীয়া। বুঢ়াবজাদেও খামজাঙলৈ যাওঁতে, আগেদি শিন্নাল এটা লব মাৰিলে; পাছে হলাহল পাভবে শিন্নালৰ মাতে মাত মাতি, সেই শিন্নালক খেদি ধৰিলে। পাছে বজাদেৱে বং পাই বোলে ই "শৃগালি শৃকাল" (শৃগালি, শৃগাল); সেই মাতে তাৰ নাম ব'ল "শৃগালি" বা "শিন্নালী"। এতেকেহে সেই বৰক "শিন্নালী পাভব" বুলিও কয়।

চুন্ডাক বা উদয়ানিত্য সিংহ বৰ্গদেৱৰ বাক্তকালত মাহুবীয়ালৰ মলাল গোহাঁৱে চৈন্নীয়া সন্দিকৈক আশাৰ বঙহ বুলি কলত, বৰ্গদেৱে চাৰিও বজাক বিচাৰ কৰিব দিলে।

চেটীয়া পাভব

পাছে বিচাৰি চৈন্নীয়া সন্দিকৈক বিস্তৰ পালে। বৰ্গদেৱে তাৰে কেতবোৰক চৈন্নাত মাটি খুঁজি পাতি "চেটীয়া পাভব"ৰ খেল কৰিলে। চৈন্নীয়া সন্দিকৈয়ে চেটীয়া পাভবে একে বঙহ। চেটীয়া পাভবে বজাৰ "সোলেং ঘৰ"ত পব দিব লাগে।

পূৰ্ণত নবা দেশবৰণা অহা বিম্বৰ পাভবৰ সৰুটো পুতেকৰণৰা বঢ়া পৰিয়ালটোক

মৰাণ পাভব

দিহিঙীয়া বজাই মৰাণ পাভব নাম দিলে। আদিতে মৰাণবিলাক নবাবপৰাই অহা। পূৰ্ণত মৰাণৰ লাকু যে বৰপাত্ৰ হৈছিলে, তাৰে পো-নাভিক পাই, কল্পসিংহ বৰ্গদেৱে সিহঁতকো "মৰাণ পাভব" নাম দি "মৰাণ পাভব"ৰ খেলুৱাকৈ দিলে।

গড়গুৱা বজাদেৱে চেটীয়াৰ পাত্ৰক হাবুঙত নি মাৰিলোঁ। তাৰে দৈন্যৱেকক

খুংলুং-কন্ড্যো পাভব

লুইভোকেং বুলি এক আহোমে সঙ বাৰিলে। তাৰে দিকিব তাইৰ এক ল'ৰা হ'ল। পাছে বজাদেৱে তনি তাকে "খুংলুং-কন্ড্যো পাভব" নাম দি বৰপাত্ৰৰ খেলত দিলে।

কলাই পাভবে হাতীমুৱীয়া পাভবে একে বঙহৰ। বুঢ়া বজা বৰ্গদেৱে এক কলাই

হাতীমুৱীয়া পাভব

পাত্ৰক নি খুংলুঙীয়া হাতী মুখত আহোমকৈ দিলে; ভাবপৰা বঢ়া বংশকে "হাতীমুৱীয়া পাভব" বুলিলে।

পূৰ্বে খোবাবজা বৰ্গদেৱৰ দিনত নবাবে আশাৰে বং হওঁতে, তবুখাৰ বৰ

গোহাঁয়ে পাছৰপৰা কতো কতো নবান্ধেৰ মানুহক পলুৱাই আনিলে। নিবোধকে
নবা কোঁৱৰ পাতৰ নবা বজাৰ বঙহ এটাও থাকি গ'ল; তাৰীতকে “নবা
কোঁৱৰ পাতৰ” বুলিলে। আজি-কালি “নবা কোঁৱৰ
পাতৰ” আৰু “নবাপাতৰ” দুয়ো কৈদ বিহলি হৈ পৰিছে।

ইতিপূৰ্বে কৈ অহা হৈছে যে স্বৰ্গদেৱসকল চ'ৰাত বহোঁতে বা বাহিৰত কুৰিবলৈ
পাখীমৰীয়া ডেকা যাওঁতে এই কৈদৰ মানুহে নবা পাখীৰ বিচনিৰে স্বৰ্গদেৱ-
সকলক বিচিব লাগে। এওঁলোক সন্মিলিত (অৰ্থাৎ
আদামবীৰা) বৰবপৰাই বঢ়া। কোনোবা এগৰাকী বৰবকৰাৰ গা-চোৱা লিগিৰীৰ
সন্ধান। পাখীমৰীয়া ডেকাৰ লগত সন্মিলিত বৰব বৈবাহিক সম্বন্ধ নচলে।

এই কৈদটো পূৰ্বত বুঢ়াগোহাঁই বংশবপৰাই বঢ়া বুলি কয়; অৰ্থাৎ কোনো
দাহনৰ ডেকা এগৰাকী বুঢ়াগোহাঁই বংশৰ মানুহৰ ঔবসত হোৱা
লিগিৰীৰ ল'ৰা। এওঁলোকৰ লগত বুঢ়াগোহাঁই বংশৰ
মানুহৰ বিবাহ নচলে।

এই কৈদৰ মানুহ বিলাক যদিও বৰ্জমান সময়ত ইতৰ আহোমৰ লগত গণ্য,
এদিন কিছু (সৌৰাৰত হোৱা আহোমৰ প্ৰথম বজা চুকাৰাৰ দিনত) এওঁলোক

মোহন

“সাত ঘৰীয়া আহোম”ৰ এঘৰ আছিল। পাছত যেতিয়া
জয়ধ্বজ সিংহৰ দিনত উচ্চপদস্থ আহোমবিলাক হিন্দু-
ধৰ্মী হয়, মোহন বিলাকে নিজৰ ধৰ্মকে খামোছ মাৰি ঘৰি ধৰাত, হিন্দু-ধৰ্মী আহোম
বিলাকে তেওঁলোকক খিণৰ চকুৰে চাবলৈ ধৰিলে আৰু “সাতঘৰীয়া আহোম”ৰপৰা নাম
গুছাই ইতৰ আহোমৰ শ্ৰেণীলৈ দিলে। পূৰ্বত মোহন আৰু বৰগোহাঁইৰ ঘৰ একে
বঙহৰ বুলি জনা যায়। এই দুই বংশৰ ভিতৰত এতিয়াও বিবাহ চলিব নোৱাৰে।

হুৰমুজ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত চাওক্ৰাচেঙমুঙ বৰগোহাঁইৰ দিকিৰ বুঢ়াগোহাঁইৰ এক
বেলিৰ এক ল'ৰা হৈছিল। সেই ল'ৰাই বুঢ়াগোহাঁইৰ ল'ৰা বুলি, বৰ হৈ কুৰে।

পাপন

পাছে সেয়ে বৰগোহাঁইক মাৰিব বুজিলে। পাছে
নোৱাৰি, সেই ল'ৰাই নৈ পাৰ হৈ গৈ বুঢ়াগোহাঁইত
খৰীয়া হৈ পৰিলগৈ। পাছে বুঢ়াগোহাঁইয়ে সেই ল'ৰা বাৰি “পাপন” নাম দিলে;
আহোমৰ লগত পাতিলে, যাতো বৰগোহাঁইৰ বীৰ্য বৈজিত হ'ল। এই নিমিত্তে
বৰগোহাঁই-পৰীয়াই পাপনে জীৱনী অমা-নিয়া নকৰে।

আহোমৰ ভূতীৰ বজা চুৰিন্কা বজাদেৱৰ দিনত যিবিধ চাওপাংবুজ বৰগোহাঁই
হয়। আবে পুতেক কাক-কাং-বান্-কক্ তাৰে ঘৰ পুতেক
লাই লাগক পাই ঘৰি বঙহৰ পৰা বিলপাই যি বিহিওব
চেউনি মাৰিত পাতিছিল। এই নিমিত্তে সেই বৰৰ পে-ৰাজিক বিহিচীয়া বজা বৰ্গৰে

“ডেউতীয়া বোহাঁই” বুলিলে। এই ধৰণ পাছলৈ বহুলোহাঁই হ’ব বোকাৰে; ইংৰাজ
বাপালেহে হ’ব।

গড়গুৱা বজা বৰ্গদেৱে এটা বৰোণ পাই, তাৰ কাৰ্য্য-কাৰ ভাল পাই। তাৰ নাম
চলিহাব ডেকা দিলে “চলি-হাবিড”। ইয়াৰ সতি-সন্ততি যি বাঢ়ি
ছিলে, তাকে বঠাভাঙত পাতিলে; আৰু ইহঁতকে
“চলিহা” বা “চলিহাব ডেকা” নাম দি ডেকাৰ খেলত খেলুৱাকৈ দিলে।

লাচিতৰ ডেকাবিলাক হলাহল পাতবৰণৰা বজা; কুলত পূৰ্ণত চুটীয়া। বুঢ়াবজা
লাচিতৰ ডেকা বৰ্গদেৱে হলাহল পাতবৰণ বৰ “কেটাৱাক কলিয়া-
বৰত পাতিছিল। পাছে তাৰে এটাৰ হাজোৰ বুদ্ধত
আপাহ পাই নাম দিলে “লাচিতৰ ডেকা”। তাৰ বঙহকে এতিয়া “লাচিতৰ ডেকা”
বুলি কয়।

ভূৰ্জকৰ বুদ্ধত আশাব ডেকা বজা (পাছত চুৰেন্দ্ৰবুঙ বা গড়গুৱা বজা) বঙালৰে
বৰ পানীৰ অব হুঁজি, বঙালক বলে নোৱাৰি পানীত পৰিল। পাছে
ববাহীৰ নান্-ভাং-চাই-কোৰ পো-নাতিয়ে ডেকাবজাক
ভুলি আনিলে। এই আপাহতে চুৰেন্দ্ৰবুঙ বা দিহিঙীয়া বজাদেৱে সেই বৰ নাম “বৰ
পানী” ৰাখিলে।

এই বৰ পূৰ্ণত কলিতা মাপুৰ; দিহিঙীয়া বজাদেৱে বটাই টাবনি মাৰি বাব-
জুঞাক বৰাঙতে, নিবোৰৰ লগতে অহা সকমুৰীয়া জুঞা। সকমুৰীয়া জুঞা চাৰিঘৰ
খঙীয়াৰ অব বাইবাবীত পাতিছিল; তাৰে এবৰৰ নাম বৰ্গদেৱে
“খঙীয়া” দিছিল। সেই বৰৰ সতি-সন্ততিক এতিয়াও
“খঙীয়াৰ বৰ” বুলি কয়। খঙীয়া বোলাটো সকমুৰীয়া জুঞা মেজা কলিতাৰ ভাৱে
আছিল।

পূৰ্বে চুটীয়া ৰাজ্যত “দল-বনং” বুলি এক শুকান বড়হৰ উৰালী আছিল।
চুটীয়া ৰাজ্য মাৰোতে বজাদেৱে তাকে ৰখি আনিলে। তাৰে পো-নাতিক গড়গুৱা
বজা বৰ্গদেৱে “চুটীয়া চান্দ উৰালী” নাম দিলে।
চান্দ উৰালীৰ অব সিহঁতৰ পৰিয়ালকেহে এতিয়াও “চুটীয়াৰ চান্দ উৰালীৰ
বৰ” বুলি কয়। কুলত কিন্তু পূৰ্বে কোচ।

পূৰ্বে জাতত কোচ। ওপৰত উল্লিখিত “দল-বনং”ৰ চাৰি পুতেক; মাৰি
জাহোম জ ৰাজীৰ অব কোচ, চিকমবাই, চান্দ আৰু বেক। বজাদেৱে চিকম-
বাইক উৰালী ৰখি বাইতাত মেজত দিছে। ই তিনি
বৰটেকলা হই থাকিল। সেই চিকমবাইৰ বঙহকে “আহোম উৰালী” বোলে।

জাহোমৰ অব বুঢ়ামোহাঁইৰ সতি-সন্ততি এক বোহাঁই আছিল। বোহাঁইৰ বৰ

কোচ। শ্ৰীমঙল মাউত গোহাঁইৰ লগত থাকোঁতে হাতীৰ আঙ-ভাঙ পাইছিল; আৰু বৰজনা লাভী গোহাঁইদেৱৰ লগত (পাছলৈ ফুৰাৰ) মাহ পহুৰি বাহি ফুৰিছিল। পাছত লাভী বৰজনা গোহাঁইদেৱৰ বজা হৈ, হাতীৰ আঙ-ভাঙ জানে বুলি, তাকে চমুৰাটক ল'লে আৰু হাতীৰ টেকেলালৈ দিলে; হাতীও এটা দিলে। একদিনা হাতী ফুৰাওঁতে শ্ৰীমঙল কোচত মাউত গোহাঁইক লগ পাই বোলে, “দেৱে ক’লৈ যায়, এখান তামোল খাই থাক।” পাছত মাউত গোহাঁইয়ে বোলে, “তই যোৱা হাতৰ ওচৰৰ কেই দিন হৈছে; তই যোৱা বন্ধী, তই বোক তামোল খাচিব পা’নে কি?” এই বুলি শ্ৰীমঙল কোচক বহুতকৈ শপিলে। তাৰ সেই কথা মনত থাকিল। পাছত চাৰি মাহৰ পাছত অন্নখামডান খাতত হাতী ফুৰাওঁতে মাউত মাউত গোহাঁইক লগ পাই বোলে “দেৱৰ আগত বিশ্বাস কথা এটি কব লাগিছে, দেৱে ব’ব। এই বুলি সি ওচৰলৈ হাতী নি খোচাই মাউত গোহাঁইক, আগৰ কথাকে লৈ মৰালে। এই শ্ৰীমঙল কোচৰ সতি-সন্ততিকে “শ্ৰীমঙল বৰব” বুলি অভিহিত কৰে।

লান্-তকণ্-বান বজাবৰ বন্ধী আছিল। এই বৰ পূৰ্ণত খেলুওঁপৰা পলাই অহা আহোম। লান্-তকণ্-বান আহোম খাতৰ টেকেলা আছিল। কতো দিন থাকি, চুহেন্কা বজাদেৱৰ দিনত, তাকে ধান চোব পাই, এশ কণ দাঁবিলে। সেয়ে ধন লুঙ-

লাটুৱানৰ বৰ

বুঢ়াগোহাঁইৰ ভিতৰি পেট পাই বাহৰ চুঙাত মাটি ভৰাই লৈ মাছাঙৰ চোহ মলাওঁতে (মৰাওঁতে) চুহেন্কা বজাক খুচি মাৰিলে। পাছত চুহেন্কা বজাৰ পুতেক চুপিন্কা বজা হৈ লান্-তকণ্-বান আহোমক নিলগাই সি দেৱৰ গাঁৱৰ নামে দিৱাজানত কাটিলে। এই বৰৰ সতি-সন্ততিকে “লাটুৱানৰ বৰব” বুলি কয়।

ইবিলাক পূৰ্ণত ফুলত চুটীয়া। পূৰ্ণে মদিৰা মাৰি, অনা চুটীয়া “কোণংনা”ৰ

চুটীয়া চিৰিং

নাতি-পুত্ৰিক ধোৰাবজা স্বৰ্গদেৱে “চুটীয়া চিৰিং” নাম দিলে।

বৰ চিৰিং; এই বৰকে “ওণুনা” বোলে; ইহঁত পূৰ্ণত জাতত নগা; পূৰ্ণে আহোম চিৰিং বা আপোনাৰ বজাত পলাই অহা। ধোৰা বজাদেৱে এই বৰকে পো-পোৱালিক “আহোম চিৰিং” বুলিলে।

ইবিলাক পূৰ্ণত দুৰবা বংশৰ মানুহ। দুৰবাৰ কাপ-চানৰ বাক লুণ্ণাবনৰ কীৰৱী। এই বিধিতে সেই বৰক লুণ্ণাবনে দিলে। চুহেন্কা বজাৰ দিনত; বজাদেও

বজাচিলাৰ বৰ

কুইকাতলিত পহুৰি মাৰিবলৈ মাউতে দুৰবাৰ বৰব বজা কুইকাতলিত পহুৰি কানোৰ মাৰি বৰি পহুৰি মাৰি মাৰি মাৰি মাৰিলে। পাছত বজাদেৱে সেই পহুৰিৰ মান ধৰি “আমা-চুৰি-বজাচিলা”; আৰু সেই নামেৰেই সেই বজাদেৱে নাম দিলে “বজাচিলা”।

বুঢ়াবজা বৰ্গদেবে পৰ্মতীয়া বৰগোহাঁইৰ জীয়েকক আনোতে বৰগোহাঁইয়ে চুতীয়াৰ বন্দী এটা আইহুঁববীৰ লগত দিলে। পাছে আইহুঁববীয়ে পৰ্মতীয়া হুঁববী হৈ তাকে অধিকাৰ পাতিলে; আৰু বৰ্গদেবে কৰ্ম-বাৰ্ত্তাত ভাল পাই তাকে ভগাবী গোহাঁই নাম দিলে। এই বৰকে “ভগাবী গোহাঁইৰ বৰ” বোলে; কিন্তু গোহাঁই নহয়; জাতত পূৰ্বে চুতীয়া।

পেজল কুকলৰ বৰ

খোৰাবজা বৰ্গদেবৰ পাতক হুঁববীৰ লগত বোঁড়ুকীয়া অহা; এই বৰ পূৰ্বে জাতত নবা।

লান্-তকণ-বান্ আহোমক চুপিন্কা বজাদেবে কাটিলত, তাৰে এক বন্দী ভয়ত পলাই গৈ খেলুঙত আহিলে। পাছে গড়গুৱা বজাব ভায়েক দেওবজাক বেতিয়া চাবিঙ

পান্-পলাইৰ বৰ

বজা পাতিলে, সেই বন্দী বেতিয়া চাবিঙ বজাব বৰগিৰী বুলি থাকি নাম ল’লে “পান্-পলাই”। এই বৰ

বৰবন্দী; তাৰে পো-লাতিক “পান্-পলাইৰ বৰব” বুলি কৰ।

এই বৰো পূৰ্বে জাতত নবা। নবা বজাব লগত আহোঁতে আমাৰ দেশত

লোক্-লাংহানৰ বৰ

থাকি বোৰা মানুহ। (লাহনৰ “লুকি” বোলা কৈদ-টোৰে “লোক্-লাংহানে” একে নহয়)।

বিলামবীয়া বৰ

এই বৰ পূৰ্বে কোচবজাব বন্দী; বাটত পাইথৰি অনা। জাতত পূৰ্বে কোচ।

দিহিভীয়া বজাদেবৰ লগত হাতীৰ দাঁহ কটা চুটা আহোম আছিল। তাকে

লাপেতি কুকলৰ বৰ

খোৰাবজাদেবে বাঁহীৰপৰা ওছাই বাঁহীৰ টেকেলাকৈ দিলে আৰু ভাৰে এটাক লগতে ল’লে; নাম দিলে

“চাহং”। এই বৰকে “লাপেতি কুকলৰ বৰ” বোলে; বজাই নি দিহিঙত পাতিলে।

বৰগোহাঁই-পৰীয়া ঠানুৰা গোহাঁইয়ে বাঁৰী বাহুণীৰ বেটা কেতেকীক তিবোতাকৈ লৈছিলে। পাছে তাইৰে পুতেক এটা হ’ল; তাৰে নাম ধ’লে “লাংচুঙ”। কেতেকী

লাংচুঙৰ বৰ

পূৰ্ণত গাৰো কৌৰবৰ জীৱনী। তাই মৰিলত সেই ল’ৰাক লবি হাকে ছুলিলে। এডেকেহে “লাংচুঙ”

নাম ধ’লে। সেই বৰৰ সতি-সন্ততিকে “লাংচুঙৰ বৰব” বুলি কৰ।

পূৰ্বে তন্থান্ বৰগোহাঁইৰ এহেজাব বন্দী আছিল। সিহঁতকে বুঢ়াবজা বৰ্গদেবে

কুলবকৰাব বৰ

বৰগোহাঁই বৰব বন্দী ওছাই বি এবালিতলিত কাড়ীকৈ “খতীয়া হাৰাব” নাম দি পাতিলে বি। তাৰে তিনি-

ছবি মানুহ বি, বোখোৰা কুলমাখীত বাৰী-চোৱাকৈ দিলে। তাৰে তিতবৰ ওটি-বালিক বুঢ়া কবি অধিকাৰ পাতি দিলে। পাছে বজাদেবে কাৰ্য্যকাৰত অহা পাই

৩টিমালিক “কুলবকরা” নাম দিলে। সেই বন্ধকে ‘কুলবকরা’ বব’ বুলিও কর; ৩টি-মালিবব’ বুলিও কর। কুলত এই বব পূৰ্ণত ববাণ।

এই তিনিবব নিয়মব আহোম নহর। পাছে পূৰ্ণে বিহিভীরা বজাব নিমত, বজাব বঙহব আঠ কৌবব কটাকটিকৈ ববিলে। সেই বেলা এই তিনিবব বাত্বহ

টাইটামব অব মাববতী
গঁয়া বাল-বক-ভাজাং

আহোমব লগত সোমাই ভাভুবা আহোম হই থাকিল।

পাছে দিহতবে এববব তুৰ্ককব বণত আপাহ পাই দিহিভীরা বজাদেবে নাম দিলে “লুহু-ভুব-হুত”। গড়গঁয়া

বজাদেবে তাবে পো-নাতি পাই “চেংধবা” বুলিলে। বুচাবজা বৰ্গদেবে সেইবোবব

‘চেংধবা ডেকা’ বা
হোলাধবা-চেংধবাব অব

পো-নাতি “হোলাধবা-চেংধবা” বুলিলে। ইইতব

ববেহে “চোম-চেঙ” ধবে; বজাদেবে ভাভুবা আহোম কর। ইইতব ববকেহে দেব-বন কবিবলৈ দিয়ে; আওহা

কাঁবী পায় অন্তে নাপায়। চেংধবা বববকরা এই বংশবে।

গড়গঁয়া টুকুবীয়াব অব

এই বব ভণ্ডাবী গোহাঁইব ভায়কবণবা বচা
জাতত আগব চুটিয়া।

শুকটিকুকনব অব

এই ববো জাতত হীনকোচ; বুচাগোহাঁয়ে তুলি
আনি দিবৈত পাতিলে।

ইবিলাক হ’লাহল পাতবেবে একে বঙহব। হলাহল পাতবব এক পুত্ৰকক
কলিয়াববত প্ৰনীমিয়া (বা পানী মিঠীয়া) পাতি দি, বুচাবজা বৰ্গদেবে “বণ-কণ”

লাতি ববকুকনব অব

নাম দিছিল। পাছে, তাবে হাজোব যুদ্ধত আপাহ

পাই লাতি নাম দি সোণব থাক, টেবি দি ববকুকন

পাতিলে। সেই দিনবণবাহে ববকুকনব বিবর চলিল। তেওঁবে পো-নাতি “লাতি

ববকুকনব ববব” বুলি কর। কুলত এই বব পূৰ্ণত চুটিয়া। এই কৈদকে “লাতিব

ডেকা” বুলিও কর।

ববপাত্ৰব খেলত লাহবু বুলি ববাহী এটা আছিল। সি অপুত্ৰক আক চাওবকব
ওণবত বেওগ হৈছিল। সেয়ে বানজাং নগাব ল’বা এটা কিনি পো-বোধকৈ তুলিলে।

বেওগ ববকুকনব অব

পাছে সেই লাহবু ববাহী ববিলত, সেই নগাব ল’বাক

লিক্চনব ববা পাতিলে। পাছে বুচা বজাদেবে কাৰ্য্য-

কামত ভাল পাই বেওক নাম দি, তাকে লাতি ববকুকনব ললি ববকুকন পাতিলে।

ইয়াবে পুত্ৰক বাহুলি জন্মকক সিংহব দিনত ডেকা হুকব হৈছিল। পূৰ্ণত ববাহীয়ে

তুলি সোমবা নগাব লবাণবা বচা এই বংশকে “বেওগ ববকুকনব ববব” বুলি কর

আক “বেওগ ডেকা” বুলিও আবে।

চাণ্ডীয়া নবা কৌৱৰৰ ঘৰ জাতত নবা ; পূৰ্ণত নবাৰ ল'ৰা বাইলুঙৰ জাকত
নবা কৌৱৰৰ ঘৰ, নবা অবা। নবা বাইলুঙে পূৰ্ণে যৌতুকত অবা বন্দী ;
বাইলুঙ, আঠৈ খোৱা ইও জাতত নবা। আঠৈখোৱা বেণুধাইৰ ঘৰো
দেওবাৰী ঘৰ, বাসোৱা জাতত নবা। বসোৱা হাজৰিকাৰ ঘৰো সোম্বৰ
হাজৰিকাৰ ঘৰ।
গোহাৱে ডেমেৰাত পাই অবা ; ই জাতত বগলু।

পূৰ্ণে বুঢ়াবজা বৰ্গদেৱে বে আউবীয়াল বগাব ল'ৰা (ধলা কুঁৱৰী আৰু কলীয়া
কুঁৱৰীয়ে পো বোৰকৈ ভুলি লোৱা) লাচিতক নি
যোৱা কৌৱৰ দিৱৈত যাটি বাৰী দি পাতিছিলে, তাকে উজনিয়া

খেলত দি, খাব-চুৰলৈ হাতী যাউত, বোবাচোৱাৰ খেল দি, বোবাচোৱাৰ নাম দিলে ;
বোবা বকৰা পাতিলে। জাতত পূৰ্ণে নগা। ইয়াৰপৰা বঙহকৈ “বোবা কৌৱৰ” বোলে।

এই নবদে—“কামৰূপ অমূলকান সমিতিৰ প্ৰকাশিত “পুৰণি অসম বুৰঞ্জী”ত
এইদৰে লিখিছে :—“পূৰ্ণে বুঢ়াবজা দেৱক দোপগৰিয়া নগাই তিনটি ল'ৰা ভেটিলে।
এটিৰ নাম আঙ, এটিৰ নাম আপম্ ; এটিৰ নাম লাচিত। এটি বৰিল কতদিন থাকি।
বহাবজা লাচিতক ডিৱৈত যাটিবাৰী দি পাতিলে ; চাঙডাঙৰ বকৰ, পাতিলে। আৰু
দেবতাই (বজাই) আঙক নি পো বুলি ভুলিছিল ; তাৰ নাম দিলে আঙ গোহাঁই।
বোব ভোলনীয়া পো বুলি উজনি জখলা দিলে ; খাব-চুৰলৈ হাতীযাউত, বোবা-
চোৱাক গিয়াতি পাতি দিলে। বোবাব বকৰা পাতি “বোবা কৌৱৰ” নাম দিলে।

ভোবোজ

এই কৈদ পূৰ্ণত জাতত চুঁৱা।

বানকীয়া ববগোহাঁইৰ জীৱনী এটি টেপবতলীয়া বুঢ়াগোহাঁই ফৈলীয়া লাগেত
গোহাঁইলৈ পৰিছিল। সেই ছোৱালীৰ লগত কছাখিৱনী বেটী এজনী দিছিল ; লগত পুতেক
এটাৰে। পাছে ববগোহাঁইৰ পোৱালিয়ে সেই বেটীৰে খোৱা লোৱা কৰিছিলে তাইৰে

ভটীয়া পৰিমা

নাওঁৰেছা কুকনৰ ঘৰ বা

চেংবাই (চিংবাই)

নাম আছিল ডাউকী ; বাপেকৰ নাম টিপিবা কছাৰী।

ডাউকীৰ পুতেকক গোহাঁইয়ে পো বুলি লগত লৈ কুৰি-
ছিলে। ঘেৰে ঘেৰে লেগে লেগে বোলে ; গোহাঁই।

এইটি কাব ল'ৰা ? গোহাঁইয়ে বোলে ; বোব লাই পো।

পাছে এদিন খোবা বজা বৰ্গদেৱে দেখি বোলে ; লাগেত গোহাঁই। এইটো ভোব কি
হয় ? গোহাঁইয়ে বোলে ; বৰ্গদেও। বোব ই লাই পো। পাছে বজাদেৱে বোলে ; ই
ভোব পুতেকবইতৰ লগত জিন যাব নোৱাৰে। ইয়াক বোব গোহাঁইবইতৰ ফালে ৰেখি,
চমুৱাকৈ থাকক। এই বুলি বজাদেৱে আনি, সেই কছাখিৱনীৰ জখলা ল'ৰাক চাখিত
পাতি, নাওঁৰেছা কুকন পাতিলে। সেইবৰে এতিয়া নাওঁ লৈছে চেংবাই ; চিংবাই
বুলিও কয়। পূৰ্ণত টিপিবা কছাৰীৰ জীৱনীৰ জখলা ল'ৰা।

কাৰুণ, অমৃতভান, অমিত্তিৰ বাবা একান্তি “পুখি অমৰ বুধী”ত এই বকো “লাই দখিক” বুলিহে। নতুনতঃ বকল কৰোঁতাৰ দোবত এনে এবাৰ বঢ়িছে।

লুখি চেটীয়াৰে একে বংশ। পূৰ্বে চাওঁজাচেংক, বৰগোহাঁয়ে বেতিয়া মহীয়া

চাউনা পাম
কৈদীয়া গোহাঁই

নগাৰ পাঠি মাৰেগৈ, তাৰে নগাৰ খুনবাওৰ ল’ৰা হুটা
লৈ আহিল। তেওঁৰে দ্বাৰায়েক নাংচুং গোহাঁইক অপুত্ৰক
দেখি, সেই নগাৰ ল’ৰা এটাকে ছুলি লবলৈ দিলে;

তাৰ নাম দিলে “চাউনা-পাম”। এতিয়াও “চাউনা-পাম কৈদীয়া” তাৰ বঙহকে
বোলে।

পূৰ্বে চুকাফাবজা বাৰি আহোঁতে তিনাবত বঙতে “খেদ” নামে বৰাণ মাহু
এবৰ পালে। তাৰে পুতেকৰ দৰত ছবিন্কা বজাৰেৰে বহত মাঠি, দা, পালে।

বিম্বতৰ, খেঙাকৰ অব

আহোৰ মাতেৰে “বিম্বতৰ” নামে দা; “খেঙাক”
নামে মাঠি। সেই হেতুকে এই বৰৰ নাম “বিম্বতৰ-
খেঙাক” দিলে। ইহঁত পূৰ্বত জাতত বৰাণ।

আপোনাৰ ভনীয়েকৰে বাদ উঠাত চোম চিবিঙৰ পুতেক নজিউৰে তাৰ
সাতভায়েক খুছি মাৰে বুলি ভন্নত দিখৌ পাৰ হুই পলাই, বৰগোহাঁইত শবণে
পশিলেগৈ (চুতেউকা বজা বৰ্গদেৱৰ দিনত) বোলে; মোক সাতভায়ে খুছি

হাঁহপনীয়া

মাৰে; মোক বজা কবক; মই হাঁহ-কুকৰা বখীয়া
হৈয়ে থাকিম। পাছে বৰগোহাঁইয়ে বাৰি দৰ দিলে;

কতদিন থাকি হাঁহবখীয়া পাতিলে; নাম দিলে “পিড-হান্” হাঁহক আহোৰ কথাবে
“পিড” বোলে; বিহকে কি নাৰাধক, বখীয়া হ’লে “হান” বোলে। এতেকেহে
“পিড-হান্” নাম দিলে। পাছে কতদিন থাকি নেৱে মৰিল; তাৰে পুতেকটো
হাঁহবখীয়া হৈ আছিল। আহোৰ কথাবে পুতেকক “লুক” বোলে; এতেকে তাৰ
নাম দিলে “লুক-হান”। নিও মৰিলত, তাৰ পুতেকে হাঁহ চাইছিল। আহোৰ
কথাবে নাভিয়েকক “লাং” বোলে। এই নিমিত্তেহে চোম চিবিঙৰ নাভিয়েকক লাহান্
বুলিলে। তাৰ বঙহকে পাছলৈ “হাঁহপনীয়া” বুলিলে; ছবাব লগতে খেলুৱাকৈ
দিলে। লাহান (ছবাব) আৰু খাতোৰাল চেটীয়া একে বৃদ্ধ; জীৱনী অৰা বিয়া
কৰিব নাপায়।

লাংহান বুঢ়াৰ বজনী বখীয়া; তাৰে একবীৰ বখীয়ে বাদ উঠিল। পাছে লাহান

কান্-তাপ্

বুঢ়াই সেই বখীয়াৰ কাপতে বৈনীয়েকক ছুলি নি
হুৱাই জামিঙক পাতিলে। সেই বজকে “কান্-তাপ্”

বোলে; আনো আহোৰজক বুলত হাঁহ।

হুৱেৎকা বজাদেৱৰ দিনত আবাহু পানি নগাৰে বৃদ্ধ হয়। সেই বৃদ্ধত নগাক বটাই
নাৰোৱা বৰগোহাঁইয়ে হুৱেৎকা হোৱাৰ চিন ধৰণে কেইবাবাৰ নগাক বন্দী কৰি লৈ

টংচু ডেকা
মৌপিন্না ডেকা
লেক্কা ডেকা

আহে। সেই কেইবাবাৰ নাম ১। টংচু, ২। লেক্কা,
৩। মৌপিন্না। সেইবোৰৰ সতি-সন্ততিকে ধৰাক্ৰমে
টংচু ডেকা, লেক্কা ডেকা আৰু মৌপিন্না ডেকা
হুিলে। কুলত পূৰ্ণত ইবোৰ নগা।

মিহিঙীয়া বজাদেৱৰ দিনত গোহাঁইবোৰে আপুনি বজা হব বুজিলে। সেই-
বোৰক বজাদেৱে নাক-কাণ কাটি ঠায়ে ঠায়ে পাতি
আহু-বুং সেইবোৰৰ নাম দিলে “আহু-বুং”।

আহু-বুং

নাৰাত্ত ববাহীৰ মাজত ধাঙুধোই হুি এক ববাহী আছিল। মিহিঙীয়া বজাদেৱে
তাকে “চাংকঙ”কৈ ল’লে; আৰু খেবৰ, বাঁহৰ, বেতৰ কাষৰে বন দেখালে। সেই-
দিনবেণবা সেইখবৰ “চাংকঙ” নাও ধ’লে, আৰু
চাংকঙৰ অৰ
মাগুহটোৰ নাম দিলে “ধামু ধকুম্”। পাছত এই নামে
বেত-বাঁহৰ কাষ কৰিবলৈ ‘চাকজ’ নামে এখেল মাগুহো কবিলে।

বেৰতী গঁৱা—এইখব চুটীয়া; মহলখোৱাৰে বন্দী ভাগ লগাই সেয়ে আহোমৰ
লগত লোমাই থাকিল। জাতত হ’লে পূৰ্ণে চুটীয়া।
বেৰতী গঁৱা
বাখৰ অৰ
বাখৰ অৰ—এইখবো বৰগোহাঁই খবৰে ভাগ লগোৱা
বন্দী। জাতত আদিতে চুটীয়া।

খুজাইবিলাক পূৰ্ণত বৰগোহাঁইৰ বঙহৰপৰাই বচা। আহোমৰ ৮ৰ বজা চুভাঙকাৰ
পাছত এবাৰ ৯ বছৰ অৰাজক হৈছিল। সেই সময়ত বৰগোহাঁইৰ বজহে বজা হ’বলৈ
মন কবিলে; পাছে সেই কথা কেৰে নেৰানিলে। পাছত

খুজাই

চুভাঙকা (বামুৰী কোঁৱৰ) বজা হৈ, সিবোৰৰ কিছু
মানৰ কাণ কাটি ঠায়ে ঠায়ে পাতিলে। “বুন” কৰা বানে মানকটা; “টাই” বানে
আহোম; বুন-টাই, অৰ্থাৎ মানকটা আহোম। “বুন-টাই” নামৰ শলসি আজি-কালি
সিবোৰকে কোনোৰে “খুজাই”, কোনোৰে “খুৰটাই” বোলে।

ইবিলাক পূৰ্ণত হাবুঙীয়া বায়ুণ আছিল। চুভাঙকা বজা বৰ্গদেৱে তেওঁক ডাঙৰ-
দীঘল কৰা হাবুঙীয়া বায়ুণৰ ল’ম্বাবোৰক বজা নাপাতিলে। ডেৱো বজা হ’বলৈ
নাহেঁ হুি কোৱাত বায়ুণৰ নাভোটা পুতেককো
ডেওঁৰ লগতে আদি কোঁৱৰ নাম দিয়া হৈছিল। সি-
বিলাকক “বায়ুণ-কোঁৱৰ” বোলা হৈছিল। তাৰে

উজনীয়াল কোঁৱৰ
মাজনীয়াল কোঁৱৰ

উজনিৰ পতা কেইবাবক “উজনীয়াল কোঁৱৰ” আৰু মাজনিৰ পতা কেইবাবক মাজনীয়াল
কোঁৱৰ” হুিলে।

বৰপাজৰ খেলত লাহু বুলি এটা ডাঙৰ ববাহী আছিল; সেয়ে বোবা বজাৰ দিনত “চাণ্ডবোক” হ’ল। চাণ্ডবোকবিলাকে কীৰলকৈ হাতৰ আঙুলিৰ নখ বাখিব লাগে; সেই নখেৰে মানুহৰ চকু কাটিব লাগে। পাছে বজাদেৱে তাক ভাল পাই লিক্‌চনৰ ওপৰত নেঙগ পাতিলে। লিক্‌চনবোৰো ববাহীয়েই; জাতুৱা আহোম নহয়। বৰ্গদেৱসকলৰ ইহঁতে লিক্‌চোৱান কাম কৰিছিল বুলি পাছলৈ “লিক্‌চোৱান”ৰ মলনি “লিক্‌চন” বুলিবলৈ ধৰিলে।

চাণ্ডবোক
লিক্‌চন

চুকাফা বজাদেৱে পূৰ্বে ববাহী, মৰাণৰ চাৰিজনী কুঁৱৰী আনিছিল। মৰাণৰ জীৱনীক চাংমাই-শালত বান্ধিবলৈ দিলে। সেইবোৰ কুঁৱৰীয়ে খৰি-পাত যোগান দিয়া মানুহক কবকবা ভাত খুৱায়, পাছে আপোনাৰ ঘৰলৈ পঠাই দিয়ে। আক কোনে কি কৰ তাক শুনিবলৈ গোপ্য কৰি মানুহ দিলে। মৰাণে একো নকৰ; ববাহীয়ে বোলে বান্ধিব-বাঢ়িব নেজানে; ভাল বস্তুকো বেয়া কৰে, এই বুলি গ’ল। তাকে শুনি আমাৰ মানুহে বজাত ক’লে। পাছে একদিনা মহাবজা ববাহীৰ কুঁৱৰীক ভাত সিজাব দিলে। ভাত খাই বজাদেৱে ভাল পালে। পাছে মহাবজা বোলে, “ভই কেভেক ভাত বান্ধিব-বাঢ়িব; পো-ভাই এটা ভাত বান্ধিবলৈ দে”। আই কুঁৱৰীয়ে বোলে, “ভেনে মোৰ বঙহক ‘চাংমাই’ ল’ব লাগিব”। পাছে বজাদেৱে ববাহীৰ ‘চাংমাই’ ল’লে। চাংমাইবোৰ দুইফদ :—খৰি-পাত যোগনীৱাবোক ‘কাঠ-কটীকুৱা’ চাংমাই বুলিলে; আক ভাত বজাবোৰক ‘বান্ধনী’ চাংমাই বুলিলে। চাংমাইবোৰ আদিতে ববাহী আছিল।

‘কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতি’ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত ‘পুৰণি অসম বুৰঞ্জী’ত লিখিছে :—

.....“মৰাণে আলু, কচু, ঢেকিৱা, মেটেকা, নেফাপু, মেচাকি, মেজাৰবি, ভেটে, তাক ৮এ (অৰ্থাৎ চুকাফা বজা বৰ্গদেৱে) বাব নাজানে। লগত থকা ববাহীত সোধে বোলে “ভইতে কেনেকৈ খা, আমাকো সিজাই দে”। পাছে সিহঁতেও সিজাই দিলে। ভাল পাই খালে; (আক বৰ্গদেৱে) বোলে, “আজিৰপৰা ভইতক বান্ধনী পাতিলোঁ”। এতেকেহে অতাপি ববাহী ‘চাংমাই’ হ’ল.....।

সিহঁতৰে (ববাহীবোৰৰে) কতোক আনি “জবাধবা”, কতোক “কুঁৱৰী চোৱা” বহুৱা কৰি ল’লে।

বেজ ভঁৰালী

গাম ১ ঘৰ; লখাই এঘৰ; হুং পুং বতি ১ ঘৰ;
হাঠি ঠাকুৰ ১ ঘৰ; বখাম ১ ঘৰ; বৰহুমাৰ এঘৰ;
এই ছ’ঘৰ মানুহ ববাহী; পূৰ্বে চুকাফা বজা মাখি আঠোঁতে পৰ্বতত পাই অৰা।

বন্ধাৰেই ইহঁতৰ এবন্ধক “বেজ ভঁৰালী” পাতিলে। ইহঁতকে এতিয়া “বেজ ভঁৰালীৰ বব”ব বোলে।

চৌটাঙ
লেঙগলি

“চৌটাঙ” বাক বোলে, তাৰ ভৰি পূৰ্ণত গাবো
ল’ৰা আৰু “বেঙগলি” বাক বোলে ঘিঙ ভোজনীয়া
আহোমৰ ল’ৰা; যঁটাঙীয়া লাকু বৰাহীৰ বাহৰ; লাকু অপূৰ্ণক আছিল।

বোঁৰা চোৱা

এই কৈদ লেচাম চেটীয়াৰে ভৰিতে একে।
লেচামৰ বৰ পুতেক লাইপুং বৰগোহাঁইৰ খেলত “বোঁৰা
চোৱা” হৈছিল। তাৰপৰা বঢ়া কৈদকে “বোঁৰা চোৱা” কুলিলে। পূৰ্ণত চুটীয়া।

হাতী বাঁহী

ইহঁত আহোম মানুহ, পূৰ্ণত নবান্ধেৰপৰা চুকাৰ
বন্ধাদেৱৰ লগতে অহা টুংচুং-চকু আৰু মূলা-টু-বান্ এই
দুই আহোমৰপৰা। চুকাৰ বন্ধাদেৱে ইহঁতকে হাতী বাঁহী পাতিলে।

এইবোৰ আহোম চিৰিঙৰে একে বন্ধহ। চুঁড়েক বন্ধাদেৱৰ দিনত আবৰ
হং-কাব-ভুঞা

মিৰিৰে আমাৰ যুদ্ধ হয়। সেই যুদ্ধৰ পাছত, বন্ধাদেৱে
আহোম চিৰিঙৰ কৈদৰ কেতখিনি মানুহক প্ৰাণ্ড-ভুঁই
খাবলৈ দি হং-কাব-ভুঞা নামে খেল নিৰ্দ্ধাৰ কৰি, আবৰ মিৰিৰ থৈয়া কৰি দিলে;
আৰু এই বুলিলে বোলে, “আবৰ মিৰি নামিলে, সিৰোৰক ভুঁইতে শুদ্ধাৰ কৰিবি”।

এইবিলাক আহোম মানুহ; পূৰ্ণত কাঁৰী আছিল। আহোম মাতেৰে ‘লেকাই’
লেকাই-টাম

যানে লঙণ, ‘টাম’ যানে অনা। জয়ধ্বজ সিংহ বৰ্গদেৱে
৫১৬ বছৰীয়া বায়ুণৰ ল’ৰা ছুটি কাশীৰপৰা অনাইছিল।
বৰ্গদেৱে সিহঁত গ’লে আৰু ঘূৰি নাহিব বুলি আশঙ্কা কৰি সিহঁতৰ উপনয়ন আমাৰ
দেশত কৰায়।*

বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞামতে বববকৰাই তেওঁৰ ছুটি বিশ্বাসী টেকেলা লঙণ আনিবৰ
নিমিত্তে কাশীলৈ পঠাইছিল। পূৰ্বে বববকৰাৰ টেকেলাৰ বাহিৰে সিহঁতৰ অন্ত কোনো
বিশেষ নাম নথকাত, লঙণ আনি দিয়াৰ বাবে মহাবজাই সন্তোষ পাই, সিহঁতক
“লেকাই-টাম” নাম দিলে। তেতিয়াও কিন্তু সিহঁত বববকৰাৰ টেকেলাই।

চৌখামবিলাক পূৰ্ণত নগা।

সিহঁত নগাৰ কটকী আছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ
পাৰে চল খেমাজি নামক ঠাইত ইহঁতৰ বসতি। পূৰ্বত
চৌখাম আৰু চেখাম
সিংহ বৰ্গদেৱে চৌখামইহঁতৰ কৰ আদায় কৰিবৰ
নিমিত্তে বুঢ়াগোহাঁই-পৰীয়া দুই ঞ্জীয়া গোহাঁইক সেই খেলখনৰা তহাল কাটি আনি,

* লেকাই-টামবোৰ বববকৰাৰ টেকেলা; আঞ্জি-ক’লি ৰুহাৰা বন্ধ টেকেলাবোৰে যি কাম কৰে,
সেই আটাইবিলাক ইহঁতে আহোম বন্ধাৰ দিনত বববকৰাৰ জন্মৰ মত কৰিব লাগিছিল। ইহঁত
বববকৰাৰ বৰ বিশ্বাসী মানুহ আছিল।

এজনক চৌধাৰ ৩পৰত “হাজৰীকা”, আনজনক “বইকীয়া” পাতিলে আৰু তেওঁ-লোকক “চেখাম” নাম দিলে। কালক্ৰমে চৌধাৰ আৰু “চেখাম” এই দুয়ো ফৈদ মানুহ একে হৈ পৰাত “চৌধাৰ”কে “চেখাম”কে একে বুলি ধৰে; আচলতে কিন্তু পূৰ্বত তেনে নাছিল।

“খম্বে” বুৰঞ্জীমতে আহোমৰ উৎপত্তি আৰু এচিয়াত টাই জাতিৰ বংশ বিস্তাৰ

আহোম বজাসকলৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে অনেক অনেক প্ৰকাৰে লিখিছে। কোনো কোনোৱে কয়, আহোমসকল লেংডুন বা ইল্ল দেৱতাৰ পুত্ৰবৰণা উৎপত্তি হৈছে; আৰু কোনোৱে ইল্লৰ জীয়েকবৰণাহে উৎপত্তি হৈছে বুলি ঠাৱৰায়।

শদিয়াবৰণা বহুত উজনি কোণত খেম্ আৰু ওমপং নামে দুখন সৰু দেশ আছে। তাত শ্ৰামজাতীয় মানুহে বাস কৰে। সেই খেমবৰণা (অৰ্থাৎ পাট শদিয়াবৰণা) ১৫ দিন উজাই গৈ কেইবাটাও পৰ্বত পাৰ হৈ পূব কোণে (১) “মেনচু”, (২) “মেননৰ”, (৩) “লোংগেং” আৰু (৪) “লোক্খোন” নামে চাৰিখন ক্ষুদ্ৰ দেশ আছে। তাৰ মানুহবিলাকে টাই জাতীয় “মানুহ” বুলি নিজক পৰিচয় দিয়ে। সিবিলাকৰ বৌদ্ধ-বিহাৰত “টাই” বা আহোম জাতিৰ বুৰঞ্জী আছে। তাত আহোমৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে ইয়াকে কয় যে তেওঁবিলাক নিজেও হেনো পূৰ্বে চুকাফা আৰু চাউকা ৰাজকৌৰবৰ লগত অহা মানুহেই। পাছে ধকা ঠাই “মুংবিম্বাম” বা শ্ৰাম প্ৰদেশবৰণা ৰাষ্ট্ৰ-কোণ-মুৱাকৈ ভটিয়াই আহোঁতে সিবিলাক জুম কাটি থাকি অহাক আহোম বা টাই ভাষাত “খম্বে” বোলে। সেই বুলি সেই মানুহবিলাকৰ জাতিটোৰ নামো আজি-কালি “খম্বে” বুলি কয়। আদিত্তে সিবিলাক টাইবিলাকেৰে একে।

সেই কেইখনি দেশৰ ভিতৰত (৫) লোক্খোন-বাসী টাইবিলাকেই হেনো সৰ্বাত্মক বলবান আৰু সিবিলাকৰ বজাকেই আন ৰাজ্য তিনিখনৰ ৰজাবিলাকে মান্য কৰে। সেই লোক্খোন-বাসী টাইবিলাকে দক্ষিণ-পশ্চিম কোণে গৈ ব্ৰহ্মদেশত বোণাব কৰেগৈ; আৰু পূৰ্বে হেনো জাপান আৰু শ্ৰাম দেশতো বোণাবাদি কৰিছিলগৈ। লোক্খোনবৰণা বৰ্ষালৈ হেনো ১২ দিনৰ বাট; আৰু জাপানলৈ ১৩।১৪ দিনৰ বাট; অগ্নিকোণ-মুৱাকৈ শ্ৰাম দেশলৈ ১২ দিনৰ বাট; অৱলৈ তাৰণা ১৫ দিনৰ বাট। তেওঁলোক একেবাৰে অসমৰ ভিতৰলৈ নাহে; শদিয়াৰ পূৰ্বে শ্ৰীযুত চাউছা ৰজাৰ গাওঁ টেঙাপানীলৈকেহে আহে।

সেই “খম্বে”বিলাকৰ বুৰঞ্জীমতে আৰু লক্ষীমপুৰৰ পালগাৰী গাওঁ নিবাসী শ্ৰীযুত কৃপাবাৰ (লাহন) কুকনদেৱৰ দ্বাৰা লিখা “ৰথ-চকৰীবৰণা চমুকৈ কালি লিখা” এখন

বুৰঞ্জীৰ মতে ধেনুখান নামে টাই জাতিৰ এজন সৰ্ব্ব প্ৰথম বজা হয়। তেওঁৰ পুত্ৰ নাই; যাত্ৰা এটি কৰাৰে হ'ল। সেই কৰ্ম্মাট্টিয়ে উপজি জনা-বুজা হ'ববেপৰ, ইন্দ্ৰ দেৱতাক পূজা কৰিবলৈ ধৰে। ধেনুখান বজা পূৰ্বে “লাও-ডিহ”বপৰা ফাটি ওলোৱা। বাজ-কৰ্ম্মাটিৰ বয়স যেতিয়া ১২ বছৰ পাৰ্শ্বহি, সেই সময়ত লেংডুনে সুখিলে “হে বাজকৰ্ম্মা। তুমি যোক কি কাৰণে ইমান পূজা কৰিছা? মই তোমাৰ পূজাত সজুই হৈ বৰ দিবলৈ আহিছোঁ; তোমাৰ অভিপ্ৰায় ব্যক্ত কৰি বৰ লোৱাঁ।” এই বুলি কোৱাত, বাজকৰ্ম্মাই ইন্দ্ৰৰ (লেংডুনৰ) মুখলৈ চাই তেওঁৰ কণত মোহ গৈ ইয়াকে ক'লে যে “হে দেৱবাজ। যদি যোক আপুনি দয়া কৰি বৰ দিব খুজিছে, তেনেহলে মোৰ পিতৃবাজা বজা কৰিবলৈ মোৰ পিতৃৰ পুত্ৰ-সন্তান নাই; বৰ দিয়ক যেন মোৰ ছাৰাই বংশ বৃদ্ধি হৈ মোৰ পিতৃ-বাজা বজাৰ নিমিত্তে যোক আপোনাৰ নিচিনা এজন বীৰ্য্যবন্ত, গুণবন্ত আৰু সুলব পুৰুষক আনি বিবাহ কৰাই দি মোৰ মনোবাঞ্ছা পূৰণ কৰোক।” এই বুলি কোৱাত, ইন্দ্ৰই ভাবিলে যে তেওঁৰ নিচিনা বীৰ্য্যবন্ত, গুণবন্ত আন এজন দ্বিতীয় পুৰুষ আৰু ক'ত পাব; গতিকে তৰ্ফলি বুলি তেওঁ নিজেই সেই বাজকৰ্ম্মাক বিবাহ কৰিলে।

লেংডুনে সেই বাজকৰ্ম্মাক বিয়া কৰাই চেংমোং নামে নগৰতে বজা হৈ আনন্দে কাল কটাই থাকিবলৈ ধৰিলে। কতো কাল থাকি সেই কৰ্ম্মাবপৰা ক্ৰমে ১০০টি পুত্ৰ সন্তান আৰু এটি কন্যা জন্ম হয়। প্ৰথম পুত্ৰ খুনলুং; দ্বিতীয় খুনলাই, তৃতীয় লুঙ, চতুৰ্থ লাই; পঞ্চম লেছাই; এই অনুক্ৰমে ১০০টি পুত্ৰ আৰু এটি কন্যাৰ জন্ম হয়। শিবিলাকৰণৰাই গোটেই এচিয়া মহাদেশ (চীন, জাপান, কোৰিয়া, মাৰুবিয়া, লাট্টে, লাই-ইয়াং, লামা, তিব্বত, লাহা, ফুটীয়া, মংখং, মেঞ্চবা, লোক্-খোন, লোংকোং (শোংগেং), বৰ্ম্মা আৰু জাপানৰ অৰ্দ্ধলৈকে, নেপালৰ কিছু অংশ, ইয়োত্ৰা অসম পৰ্য্যন্ত টাই জাতিৰ বংশ বিস্তাৰ হয়।

অসমৰ এই টাই জাতি আদিবেপৰা (১২২৯ চনৰপৰা) চুকাৰা বজাৰ দিনলৈকে আৰু ১৬৫৪ চনৰ জয়ধ্বজ সিংহ বৰ্গদেৱৰ দিনলৈকে বৌদ্ধ ধৰ্ম্মত প্ৰবৰ্ত্তন কৰি আহিল আৰু শিবিলাকক আগোম বুলিছিল। সেই উন্নতিশীল আহোমবিলাকে এতিয়া নিজৰ মাতৃভাষা এবিলে, নিজৰ ধৰ্ম্ম এবিলে আৰু এচিয়াবাসী আন-আন ককাই-ভাইক এবি হিন্দুধৰ্ম্মলৈ হিন্দু হৈ পৰিল।

কেইটামান খেল আৰু কৈদ, নিৰ্দিষ্ট কাৰ্য্য-কাম ইত্যাদি

১। আও-চাওল (ভুলকৈ আহি-কালি “আহ-চাউল” বোলে)। ইহঁত বৰধৰাৰ টেকেলা।

২। ডবঙীয়া ক্ৰীড়া খেলৰ মানুহ।

- ৩। কপৰা ধৰা এই খেল মানুহে বজাৰ দিনত আহু খেতি কৰিছিল।
আকুৰণৰা কানি কৰি বজাৰ ল'বাললৈ পঠাব লাগিছিল।
- ৪। খঁৰা ধৰা স্বৰ্গদেৱসকল বৰশিৰে মাছ ধৰি বং কৰিবলৈ যাওঁতে,
ইহঁতে লগত খঁৰা নিব লাগে।
- ৫। চবাই মৰীয়া জাল পাতি চবাই ধৰি বজাৰলৈ ইহঁতে পঠাব লাগে।

- ৬। চাওতাঙ ইহঁত আহোম মানুহেই; কুকুৰাচোৱাবিলাকৰে একে
বঙহৰ। ইহঁতৰ ফৈদ কেবাটাও; যেনে, (১) চুটীয়া;
(২) বাঘমৰীয়া; (৩) টিমটিমীয়া বা টিংখঙীয়া;
(৪) হাবুঙীয়া; (৫) পাণগিৰীয়া; (৬) উলুতলীয়া;
(৭) গুৰুঙীয়া; (৮) জেলেন; আৰু (৯) কোবাং।

- ৭। চকৰ ধৰা আহোমবিলাকৰ বিৰাড “চক-লং” কৰোঁতে সাক্ষৰ
দিয়া এবিধ বাটিক “চক্” বোলে। তাত দৰা-কন্যালৈ
বুলি “চক্” অৰ্থাৎ আহাৰীৰ সামগ্ৰী দিয়া হয়। ইহঁতে
“চক্-লং” কৰোঁতে, সেই “চক্‌বিলাক” ধৰে বুলি
ইহঁতক “চক্-ধৰা” বোলে। কালক্ৰমে “চক্-ধৰা”ৰ
সলনি আজি-কালি “চকৰ-ধৰা” বুলিছে।

- ৮। চাবুক ধৰা স্বৰ্গদেৱসকল ইফালে-সিফালে গ'লে ইহঁতে হাতত
চাবুক লৈ, বাটৰপৰা হীনজাতীয় মানুহবিলাকক খেদাই
আঁতৰাই যাব লাগে।

- ৯। চকুলিভৰীয়া স্বৰ্গদেৱসকল আৰু ডা-ডাঙ্গৰীয়া আদিৰ লগত ইহঁতে
“চকুলি শব্দৰ ভাব” নিয়ে।

ডিবুৰুৱাল পূৰ্বে জাতত কছাৰী। ইহঁত কাঁৰী খেলৰ মানুহ। পূৰ্বে
ডিবুৰু নইব মুখত বসতি থকাত ডিবুৰুৱাল নাম হ'ল।

ডৰা-ধৰা স্বৰ্গদেৱ আৰু ডা-ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ লগত ইহঁতে ঘোঁৰা-
ঘোঁৰা (বা, হোঁকা) নিব লাগে।

ডেকা গঁত্ৰা ইহঁতে ঘৰা শব্দ নিব লাগে।

ডেপৰ বগুৰা কাঁৰী।

দেওঘৰীয়া দেও পূজা কৰা “দেও-শাল” বা “দেও-ঘৰ” বাৰিষ
লাগে। বগুৰা কাঁৰী।

হুৱৰীয়া

ইহঁত চকীয়া-বিলাকৰে এফৈদ; সীমান্ত প্ৰদেশত থাকি সেই অঞ্চলৰ হুৱাব বাখিব লাগে।

নিৰ্ভলীয়া

ঘূৰিৰ দেৱালয় ইত্যাদিৰপৰা নিৰ্ম্মাণি ভাৰ বৈ নি বজা-ঘৰত দিবগৈ লাগে।

নগৰীয়া

চোবাংচোৰাবিলাকৰে অন্য এটা নাম মাধোন। লুকাই লুকাই শত্ৰুৰ ফালৰ সৈন্য আদিৰ গতি-বিধি চাই-কুৰা দূতবিলাকক “চোবাং-চোৰা” বোলে; সেই-দৰেই নগৰৰ চাৰিওফালে ঘূৰিপকি কুৰি বাতি নগৰ বাৰ্থোতাবোৰক “নগৰীয়া” বোলে।

নাওবৈছা

ইহঁত আহোম বজাৰ দিনত নাও চলোৱা মানুহ। ইহঁতৰ প্ৰধান ভাগ দুটা; (১) বজা আৰু ওপৰ ৰূপৰ বিষয়াসকলৰ চৰা নাও চলোৱা নাওবৈছা আৰু (২) যুদ্ধ-বিগ্ৰহৰ সময়ত নাও চলোৱা আৰু জলযুদ্ধ কৰা নাও বৈছা।

প্ৰথম ভাগত তিনি খেলৰ নাওবৈছা; যেনে দিহিঙীয়া, তুংঙীয়া আৰু চাৰিঙীয়া। এই তিনি খেলৰ নাওবৈছাই স্বৰ্গদেওসকল কিম্বা বৰবকৰা, বৰফুকন আদি ওখ ৰূপৰ বিষয়াসকল কোনো ঠাইলৈ অহাযোৱা কৰোঁতে ব্যবহাৰ কৰা নাও আৰু চৰা নাৰত কুৰিব লাগে।

দ্বিতীয়টো ভাগত খেল চাৰিটা; যেনে—হেজাৰী; কঠনীয়া, কতুঙীয়া আৰু সবল নাওবৈছা। এই চাৰি খেলে যুদ্ধৰ সময়ত আৰু বিশেষ কোনো কাৰ্য্য উপলক্ষে নাও চলায় আৰু আফ্ৰি-কালিৰ Naval Soldiers বা নৌসেনাৰ কাৰ্য্য কৰে।

শিৱসাগৰ জিলাৰ অন্তৰ্গত জাঁজী নৈৰ পূৰ্ব অঞ্চলত, চাৰিং নৈৰ নামেৰে চাৰিং নগৰৰ নাম হয়। আফ্ৰি-কালি সেই চাৰিং নগৰো নাই, আৰু চাৰিং নৈও নাই। য’ৰা বজাৰ মৌজাত চাৰিং নৈৰ চিন আৰু নগা আলিৰ ওচৰত চাৰিঙীয়া দেও বজাৰ

চাৰিঙীয়া নাওবৈছা

মৈদাম মাধোন পুৰণি স্মৃতি স্বৰূপে আছে। চাৰিং নগৰ চুহ্মুং বা দিহিঙীয়া বজাৰ দিনত পতা হৈছিল। স্বৰ্গদেৱে চুটীয়া বজাক বণত ঘটুৱাই, সিবিলাকৰ তলে কেঁকোৰা-দোলা, আৰোৱান, চৰা নাও প্ৰভৃতি আনি নতুন নগৰ চাৰিঙত ৰাখেহি; আৰু সেই চৰা-নাও চলাবলৈকে কিছুমান মানুহ আনি নাওবৈছা পাতেহি। এয়েই চাৰিঙীয়া নাওবৈছা নামৰ আঁতিওৰি। জাঁজী নৈৰ নামনি অঞ্চলত ইহঁতৰ বসতি আছিল, আৰু সিহঁতে চাৰিঙৰপৰা ভাটি ছোৱাতহে নাও চলাইছিল। স্বৰ্গদেৱ কদ্রসিংহ মহাবজাৰ দিনৰপৰা ছই মূৰে মগৰ লগোৱা চৰা

নাৰত চাব মাৰি, লাচতে চলোৱাৰ দিহা হয়। সেই সময়তে চাবিঙীয়া নাওবৈছাক দুভাগ কৰা হয়; এভাগৰ নাম “সোতেৰ কুৰি” আৰু আন ভাগৰ নাম “ওঠেৰ কুৰি”। যোট নাওবৈছা ৭০০। সেই সাত শৰ ভিতৰতে আকৌ কেইবাটাও বেলেগ বেলেগ ফৈদ হ’ল। সেই ফৈদবিলাকৰ নাম আৰু সংখ্যা, আৰু সিহঁতৰ নিৰ্দিষ্ট কাৰ্যৰ বিষয়ৰ উল্লেখ দিয়া গ’ল।

ফৈদৰ নাম	সংখ্যা
১। ন-কুৰি	১৮০
২। আঠ-কুৰি	১৬০
৩। হেজাৰ	১০০
৪। দ-লৈ কুৰি	১০০
৫। চটাই কুৰি	২০
৬। মোচৰমৰীয়া	২০
৭। দ-বিঙিয়া	২০
৮। বচোৱাল বোৱা	২০
১০। টাঙোন ধৰা	২০
১১। শেনচোৱা	২০
১২। ভিতৰদোপীয়া	২০
মোট ৭০০	

“ন-কুৰি” আৰু “আঠ-কুৰি”বিলাকে চৰা নাৰত, কোনো শত্ৰুৰ আক্ৰমণ কৰিব নোৱৰাকৈ বজাসকলক ৰক্ষা কৰি ফুৰিব লাগে; এই দুই ফৈদ কাঁৰী নাওবৈছা।

“হেজাৰ”বিলাকে নাৰৰ হেজে হেজে আগবঢ়াবা গুৰিলৈকে থাকিব লাগে।

“দ-লৈ কুৰি”বিলাকে নৈৰ দ অঞ্চলত নাও চলায়। “চটাই কুৰি”বোৰ বালিৰ চটত নাও নালাগিবৰ নিমিত্তে সদাই চটবিলাকলৈ লক্ষ্য ৰাখিব লাগে। “মোচৰমৰীয়া”বিলাকে নৈৰ মোচৰবিলাকত ঘূৰোতে-পকোতে কোনো ঠাইত থকা নাখাবলৈ, বা নাও লটপটং নকৰিবলৈ সাৱধান হৈ ফুৰিব লাগে। “দ-বিঙিয়া”বোৰে পানী জুৰি, নৈৰ কোন ঠাইত কিমান দ বিঙিয়াই যাব লাগে। “দিহিঙীয়া চাবিং”বিলাকে বজা, বৰ বকৰা আদি দিহিঙ অঞ্চললৈ গ’লে, নাও চলাব লাগে।

আদি ছোৱাত নাওবৈছাৰ ইমানবিলাক ভিন ভিন ফৈদ নাছিল। আহোম ৰাজ্য ক্ৰমে পশ্চিমফালে বৃদ্ধি হোৱাৰ লগে লগে, ভাটি ছোৱাত অনেক কাৰ ওলায় আৰু সেই সূত্ৰেই “বচোৱাল বোৱা”, “টাঙোন ধৰা” আৰু “শেনচোৱা” এই তিনি খেল নাওবৈছাৰ সৃষ্টি হয়। চাবিঙীয়া নাওবৈছাৰ একুৰিৰে বচোৱাল কাপোৰ বৰলৈ শিকিছিল,

সিহঁতক “বচোৱাল বোৰা” বুলিলে; একুৰিয়ে শেন চবাই পুহি শিকাইছিল, সিহঁতক “শেনচোৰা” বুলিলে; আৰু একুৰিয়ে এসময়ত টাঙোন ধৰি বজা আৰু ডা-ডাঙবীয়া আদি ওপৰ খাপৰ বিষয়াসকলক শত্ৰুৰ হাতৰপৰা বন্ধা কৰি ফুৰিছিল বুলি সিহঁতক “টাঙোনধৰা” বুলিলে। কাম আৰু নামত প্ৰভেদ তৈছিল যদিও এইবিলাক কৈদৰ মানুহ নাওঁবৈছা খেলবপৰা আঁতৰ হোৱা নাছিল; মাথোন এটা নতুন কৈদ বুলিহে পৰিচয় দিছিল। বেলেগ কৈদৰ বেলেগ বেলেগ কাম আছিল যদিও, সকলোবিলাকেই নিৰাক নাওঁবৈছা বুলিহে পৰিচয় দিছিল। “ভিতৰদোপীয়া” বিলাকে লাচ-চাৰ লগাই চৰা নাও চলোৱাৰ সু-ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগিছিল। ইবিলাক জাতত আদিতে চুটীয়া মানুহ।

কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ বৰবৰুৱাই এসময়ত গোটাডিয়েক নাওঁবৈছাক কোনো দোৰ পাই “ববাহ” বা গাহৰি আঁক দি দণ্ড কৰিছিল। সেই কাৰণেই হওক, বা চটীয়াৰে ববাহীৰে জাত প্ৰায় একে বুলিয়েই হওক, নাওঁবৈছাবোৰক ববাহী বুলি কয়।

পানীভোলা বজাববীয়া বা ‘আন ডা-ডাঙবীয়াসকলৰ বিবাহাদি কাৰ্য্যলৈ পানী আনিবলৈ হ’লে, ইহঁতে সেই কাম সমাধা কৰিব লাগিছিল।

পানীশালীয়া বজাব পানী আনে আৰু গা-ধোৱা ঘৰ বা “পানীশাল”ৰ তহাৰধান কৰে।

পাখৰিজনীয়া কাঁৰী বহুৰা।

বাটখৰীয়া দাঁতিকোণ বা “সীমান্ত প্ৰদেশলৈ যোৱা বাটত বাতি থাকিবলৈ “বাট-ঘৰ” আছিল। ইহঁতে সেই ঘৰবিলাক বাখি থাকিব লাগে।

বাতিপৰীয়া নিৰ্দিষ্ট ওজনৰ তেল চাকিত পুৰি, সময় নিকপণ কৰি, পৰে পৰে বাতি বজাক কিমান সময় হৈছে জনাব লাগে। ইহঁতক “বাতি-পহৰীয়া” বুলিছিল; আন্ধি-কালিহে “বাতিপৰীয়া আহোম” বোলে।

মইনা-পৰীয়া বৰ্গদেহসকলে মইনা চবাই বাজ-চ’বাত বাৰিছিল। ইহঁতে কাঠনি আৰু পৰ্ৱতৰপৰা মইনা চবাইৰ পোৱালি পাবি আনি তুলি-তালি ডাঙৰ কৰি আৰু হাত শিকাই বজাব চ’বালৈ পঠাব লাগিছিল। ইহঁত ওপৰ-দৈৱজীয়া বাজ-ধোৱাব অধীন আছিল।

মৈদামীয়া

পূৰ্বে মৈদামত অনেক ধন-সোণ ইত্যাদি দিয়াৰ কথা আছিল। তাকে খানি কোনোবাই উলিয়াই নিলে বুলি ইহঁতে মৈদামবিলাক বাধি থাকে।

লাধুমা, লালঙীয়া

বগুৰা কাঁৰী।

লাই মেৰুবি

ইহঁতে বজাৰ চাংমাই-শালত বন্ধা মঙহ ভালকৈ সিজিছে নে নাই চাব লাগে।

শঙ্কলা

বগুৰা কাঁৰী।

মাউত

কছাৰীৰ সাতগাঁৱবপৰা ভাগি আহি আমাৰ দেশত সোমায়হি; জাতিত আদিতে “নান-হাৰ”। চক্ৰধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেৱে ছাগলি-কটাত পাতি “হাতী-মাউতৰ খেল” কৰি থ’লে।

জাতুৱা আহোম

স্বৰ্গদেৱসকলে পূৰ্বে খাব-চুবলৈ কিছুমান মানুহ বাছি লৈছিল; সেইবোৰক “জাতুৱা আহোম” বুলিছিল।

চুকাফা বজাৰ দিনৰ

১। চিৰিং ভাঙ্গ ১ ঘৰ ২। কনাজ পাত ১ ঘৰ

“জাতুৱা আহোম”

৩। কান্ যুঙ ১ ঘৰ ৪। লাইত্যাও ১ ঘৰ

এই ঘৰক আজি-কালি “লেতাই আহোম” বুলি জানে। এই ঘৰকে “চাবিঙীয়া লাইত্যাও” বুলিও কয়। উদয়াদিত্য (বা চুনাত্ফা) বজাৰ দিনত বৰবৰুৱা হোৱা পেলন এই বঙহৰে।

৫। খাম্-কন্

১ ঘৰ

৬। থুম্

১ ঘৰ

৭। লামুক

১ ঘৰ

৮। চেঙ্‌খুন্

১ ঘৰ

৯। খান্‌লেজ্

১ ঘৰ

১০। লাকাপ

১ ঘৰ

১১। লাবেজ্

১ ঘৰ

এই ঘৰকে আজি-কালি “লাবেঙৰ ডেকা” বুলি কয়।

১২। ভালুং

১ ঘৰ

১৩। কান-পেজ্

১ ঘৰ

১৪। চিঙ্গলু

১ ”

১৫। কন্-চেজ্

১ ”

১৬। ন-পিব

১ ”

১৭। বজজ্

১ ”

১৮। তুমাই

১ ”

১৯। লেমুং

১ ”

২০। ববিজ্	১ ,,	২১। বুসেন	১ ঘৰ
২২। বংছাৰ্জ্	১ ,,	২৩। ফংফাই	১ ,,
২৪। এৱোয়ুজ্	১ ,,		

এই এত্ৰি চাৰি ঘৰ পূৰ্বে চুকাফা বজাদেৱৰ লগত অহা নিয়মৰ (অৰ্থাৎ জাতুৰা) আহোম। বৰ্গদেৱ খাৰ-চুবলৈ এই কেইঘৰক লগত লৈছিল।

চুবিজ্কা বজাৰ জাতুৰা আহোম

চুবিজ্ বজা বৰ্গদেৱে ঘূঠতে তেওঁৰ ঘৰ “জাতুৰা আহোম” কৰি লগত লৈছিল। তাৰে ১০ ঘৰ চুকাফা বজাৰ দিনৰে; তিমি ঘৰহে তেওঁ নতুনকৈ পাতি লোৱা। সেই তেওঁৰ ঘৰ “জাতুৰা” আহোমৰ নাম :-

১। কান-যুজ্	১ ঘৰ	২। লাইভাও	১ ঘৰ
৩। খাম্‌কন্	১ ,,	৪। তালুং	১ ,,
৫। কন্‌চেজ্	১ ,,	৬। বজজ্	১ ,,
৭। ববিজ্	১ ,,	৮। বুসেন	১ ,,
৯। বংছাৰ্জ্	১ ,,	১০। ফংফাই	১ ,,
১১। এড্‌-যুজ্	১ ,,	১২। ফা-যুজ্	১ ,,
১৩। ঝংমংৰিবা	১ ,,		

চুহলুঙ বা দিহিঙীয়া

বজাৰ “জাতুৰা আহোম”

এইজন বজাদেৱে পূৰ্ণি আৰু নতুন মিহলাই ঘূঠতে ৭৩ ঘৰ “জাতুৰা আহোম” কৰি লৈছিল।

সেই কেই ঘৰৰ নাম :-

১। কধা-পাতৰ	১ ঘৰ	২। কালং-যু	১ ঘৰ
৩। লাই-টাং	১ ,,	৪। হাম্‌ভাং	১ ,,
৫। যুংবংলাপুক	১ ,,	৬। চেজ্‌থুন	১ ,,
৭। লাপৌক্	১ ,,	৮। তালুনংখাব্‌লে	১ ,,
৯। কান-পেজ্	১ ,,	১০। চিঙ্গলু	১ ,,
১১। কন্‌চেজ্	১ ,,	১২। লাবেজ্	১ ,,
১৩। লবিপ	১ ,,	১৪। ভুয়াই	১ ,,
১৫। ব-ঙ	১ ,,	১৬। সেমু	১ ,,
১৭। ববিজ্	১ ,,	১৮। বুসেন	১ ,,
১৯। বংছাং	১ ,,	২০। ফং-গং-কাই	১ ,,
২১। এড্‌-যুজ্	১ ,,	২২। পেং-লাই	১ ,,
২৩। ফুং-লাই	১ ,,	২৪। লুজ্‌-খাম্	১ ,,
২৫। হেকুলকীয়া	১ ,,	২৬। বাই-থেজ্	১ ,,

২৭। লুং-ঘন	১ ঘৰ	২৮। থামতি	১ ঘৰ
২৯। থাম-হি	১ „	৩০। থামেতুন্	১ „
৩১। ওভোয়ালুং	১ „	৩২। লুং-আন্	১ „
৩৩। কেনা-মেলুঙ্	১ „	৩৪। হামু-চিলুজ্	১ „
৩৫। বভা	১ „	৩৬। লুং-গং	১ „
৩৭। পাইচেও	১ „	৩৮। বোজ্	১ „
৩৯। খালুজ্	১ „	৪০। লেংচাই	১ „
৪১। চেজখাম্	১ „	৪২। লাইত্যাও	১ „
৪৩। লাই-হাম্	১ „	৪৪। লাবি-পুজ্	১ „
৪৫। লাই-মুজ্	১ „	৪৬। লাইকুক্	১ „
৪৭। ত্যাও-চিজ্	১ „	৪৮। তমু-পজ্	১ „
৪৯। চাই-পম্	১ „	৫০। লুঙ্-খাও	১ „
৫১। সোনখাও	১ „	৫২। লেজ-হাই	১ „
৫৩। কুমলেজ্	১ „	৫৪। লাতুং	১ „
৫৫। লে-চাই	১ „	৫৬। লাইধন	১ „
৫৭। লাই-খাও	১ „	৫৮। কিমুং	১ „
৫৯। ফিচুংচু	১ „	৬০। বাইত্যাও-চেজ্	১ „
৬১। চিংকন্	১ „	৬২। কংলাই	১ „
৬৩। ডাইকেক্	১ „	৬৪। চাম্-চং	১ „
৬৫। মাংবন্	১ „	৬৬। চেবেক	১ „
৬৭। তামুজ্	১ „	৬৮। হাবং	১ „
৬৯। ধবন্	১ „	৭০। বাত্তুং	১ „
৭১। বাখন্	১ „	৭২। বানন্দবা	১ „
৭৩। চক্লকি	১ „		

নৰা দেশৰপৰা অহা মানুহ

খোৰা বজাৰ দিনত নৰাৰে বণ লাগোঁতে আমাৰ তন্থাম্ বৰগোহাঁয়ে পাছৰপৰা
নৰা দেশৰ কিছুমান মানুহ পলুৱাই আনিছিল ; সেইবোৰৰ নাম :—

১। ফুং-উ	১ ঘৰ	২। চেংলুঙ	১ ঘৰ
৩। ফুংকুনিয়া	১ „	৪। ফ্ৰেউপাম	১ „

৫। কান্চেঙ	১ „	৬। সীমে ফ্ৰেউ	১ ঘৰ
৭। কোন্-টা	১ „	৮। ভাত্	১ „
৯। ফ্ৰঙ	১ „	১০। মাল	১ „
১১। ভ্যাওখাম্	১ „	১২। ভ্যাওফ্ৰাৰি	১ „
১৩। ভ্যাভ্-মুঙ	১ „	১৪। চঙ-বিং	১ „
১৫। চাহু-মুঙ	১ „	১৬। গুঙ-মান	১ „
১৭। ভ্যাও-আই	১ „	১৮। ভ্যাও-কি	১ „
১৯। চেঙ-লুং	১ „	২০। হেকেলাই	১ „
২১। শ্ৰাক	১ „	২২। খামা-চেঙ্	১ „
২৩। ভাওকাক	১ „	২৪। খাম্-বি	১ „
২৫। চুঙ-লাই	১ „	২৬। মাং-ফাং	১ „
২৭। অঙ-লা	১ „	২৮। চুক্‌লা	১ „
২৯। ভ্যাও-চাঁং	১ „	৩০। শিম্ভত	১ „
৩১। চিাদ্	১ „	৩২। ভংফা	১ „

নামনি ৰাজ্যৰপৰা অহা মানুহ

বুঢ়া বৰা স্বৰ্গদেৱৰ দিনত নামনি ৰাজ্যৰপৰা ন ঘৰ মানুহ আহিছিল :—

১। মানিক কাধ	১ ঘৰ	২। ক্ষেত্ৰী	১ ঘৰ
৩। গ্ৰেইট (গৃহস্থ ?)	১ „	৪। জয়ন্তী বাম	১ „
৫। পত্ননবিচ	১ „	৬। বঙাল চক্ৰবৰ্ত্তি	১ „
৭। যত্ননন্দন শিল্প	১ „	৮। বামনাৰায়ণ ঠাকুৰ	১ „
৯। কঙ্কপাত্ৰ	১ „		

ভিকৰদ্বাৰপৰা অহা মানুহ

(বুঢ়াবজাৰ দিনত)

১। পাবো-কৌমৰ	১ ঘৰ	২। কবিচন্দ্ৰ	১ ঘৰ
৩। বামচন্দ্ৰ	১ „	৪। মহীচন্দ্ৰ	১ „
৫। মৰা	১ „	(মুঠ ৫ ঘৰ)।	

কামৰূপ ঢেকেৰিবপৰা অহা মানুহ

(বুঢ়াবজাৰ দিনত)

১। বৰকাথ চান্দৰায় ১ ঘৰ ২। চলিহা ১ ঘৰ

(“চলিহা কাকতী”ৰ লগত এইঘৰৰ কিবা সম্বন্ধ আছে নেকি?)

৩। মালবজা ১ ঘৰ।

ইয়াৰ বাহিৰেও আৰু দুই-চাৰি ঘৰ মানুহ ভাবপৰা আহি উল্লভিত বসতি কৰিছিলহি।

বায়ুণ কটকী

বুঢ়াবজা স্বৰ্গদেৱৰ দিনত আমাৰ (আহোম) কটকীৰ লগত বেহাৰৰ নবনাৰায়ণ বজাই পাতাল সিংহ আৰু গজ সিংহ নামে দুই কটকীক আমাৰ বজাৰ ওচৰলৈ পঠাইছিল। সিহঁত আহি পালত, আমাৰ স্বৰ্গদেৱে আমাৰ কটকীক সুধিলে, বোলে “তইঁতৰ লগত বেহাৰৰ বা কোন কটকী আহিছে?” আমাৰ কটকীয়ে নাও পাহৰি বোলে, “গৰুৰ যে এটা শিং তললৈ যায়, এটা শিং ওপৰলৈ যায়, তাকে কি গৰু বোলে?” স্বৰ্গদেৱে বোলে, “তাকে পাতাল-শিঙীয়া গৰু বোলে।” আহোম কটকীয়ে বোলে, “পাতাল-শিঙীয়া কটকীক পঠাইছে।” এই বুলি ক’লত মহাবাজা বৰ অসন্তোষ কৰি বোলে, “আন দিন পৰ দেশলৈ আহোম কটকী পঠাবলৈ ভাল নহয়। ই যে মোতে ইমান কথাকে ভালকৈ ক’ব নোৱাৰিলে, লোকজনো কি কৈ ক’ব?” এই বুলি ব্ৰাহ্মণ কটকী লবলৈ বিচাৰি আনি, পূজা ঘৰৰ ল’লে :—

১। কলীয়া কটকী ১ ঘৰ ২। ধৰাধৰ কটকী ১ ঘৰ

৩। চণ্ডীবৰ কটকী ১ „

বৰগোহাঁইৰ বিলাতৰ (নাৰায়ণপুৰৰ)

৪। ঠাকুৰি গোপাল ১ ঘৰ

মহাদেও ঘৰৰ

৫। আকাছ ঠাকুৰ ১ ঘৰ

বৰপাত্ৰৰ বিলাতৰ (বাঙকলীয়া)

৬। বড় কন্দলী ১ ঘৰ ৭। বৰ কন্দলী ১ ঘৰ

৮। ছোট কন্দলী ১ „ ৯। শীতলীয়া ১ „

১০। মাধৱ কন্দলী ১ „

আত বাৰে

১১। চলা কটকী	১ ঘৰ	১২। চতুৰ্ভুজ কটকী	১ „
১৩। বৰগুৰু কটকী	১ „	১৪। বাজগুৰু কটকী	১ „
১৫। সাগৰ কন্দলী	১ „	১৬। বিবিণী কটকী	১ „
১৭। নিবীহ গুৰু	১ „	১৮। চণ্ডী গুৰু	১ „
১৯। গোপাল	১ „	২০। আকাদহ (একাদশ ?)	১ „
২১। শ্ৰীকান্ত কটকী	১ „	২২। সোণবৰ কটকী	১ „
২৩। বিবহ কটকী	১ „	২৪। সনাতন কটকী	১ „

ইত্যাদি

এই কেইঘৰক কটকী ল'লে। তাৰপৰাহে ব্ৰাহ্মণ কটকী হ'ল।

বৰাহী বায়ুণ (ইত্যাদি)

থোৰা বজাৰ দিনত চিলাবাহীৰ যুদ্ধলৈ বৰাহী আদিৰ যিবোৰ মানুহক লগণ দি বায়ুণ সজাই নিয়া হৈছিল, তাৰে আঠ ঘৰক বায়ুণ কৰিলে থোৰা হ'ল। সিবিলাকৰ নাম :—

১। চাপৰীয়াল	২। ইৰিয়াল
৩। পিঠিয়াল	৪। ডিচিয়াল
৫। দিহিয়াল	৬। ঠিহিয়াল
৭। কাষৰীয়াল	৮। নেঘেৰিয়াল

আজিকালি এইবিলাকৰ কিন্তু চিন পাবলৈ নাইকিয়া হৈছে। সেইসকলৰ বংশধৰ-সকল বৰ্ত্তমানত সকলোটিয়েই কনৌজপুৰীয়া 'কলিধন বিজ্ঞাবাগীশ ভট্টাচাৰ্য'ৰ পৰিনাতি বুলি পৰিচিত। সিবিলাকৰ গোত্ৰ “ওলোম বায়ন”।

এই আঠ ঘৰৰ বাহিৰেও আৰু ১০ ঘৰ হাতীঘাঁহী আৰু ইতৰ জাতিবৰণা হোৱা বায়ুণ আছিল :—১। পেটাল; ২। নেজাল; ৩। ঠৈহাল; ৪। হাবুডীয়াল (বা হাবুডীয়া হাতীঘাঁহী আহোমৰ পূৰ্ব্ববৰ্ত্তী কালৰ)* ৫। শিহুয়াল (ফুলাৰ) আৰু ৬। চাবিঘৰিয়া; এই ছ'ঘৰ।

এই ছ'ঘৰৰ, হাবুডীয়াৰ ঘৰ হাতীঘাঁহী; আৰু শিহুৱালৰ ঘৰ কুমাৰবৰণা হোৱা;

আন চাৰিঘৰ ডিপমীয়া আহোম। পেটাল, নেজাল, ঠেহাল আৰু শিহৰাল, এই চাৰি ঘৰৰ ব্যক্তক ঘৰক “চাৰি ঘৰীয়া” বোলা হৈছিল। ৭। উলুৰাল; ৮। মলুৰাল; ৯। কাটোৱাল আৰু উৰাল, এই কেইঘৰ মৰাণ।

বাৰভূঞা

আহোমবিলাক এই দেশলৈ অহাৰ আগেয়ে ভূঞাবিলাকে উজনিৰ উত্তৰ ভাগৰ কিছুমান গাঁও-ভূঁই শাসন কৰিছিল। সেই গাঁও-ভূঁইবিলাক বাৰ ভাগ কৰি, বাৰজন পৃথক অধিকাৰ হৈছিল বুলি, সিবিলাকক “বাৰভূঞা” বোলে।

“পূৰ্বে আমাৰ দিহিঙীয়া বজা স্বৰ্গদেৱে বটাইটামণি মাৰি বাৰভূঞাক ববালে। পাছে সিহঁতকে আনি উত্তৰ কুলত পাতিলে; আৰু সিহঁতৰ ল’ৰা কিছু স্বৰ্গদেৱে তামূলী, পাঁচনিকৈ লগত ল’লে; পাছে উত্তৰ কুলত পাতিলেনি।

সেই ভূঞাবিলাকৰ নাম :—

১। আঠৈ ভূঞা	১ ঘৰ	২। শঁকাই ভূঞা	১ ঘৰ
৩। উজীৰ ,,	১ ,,	৪। লস্কৰ ,,	১ ,,
৫। চোমদাৰ ,,	১ ,,	৬। সনাতন ,,	১ ,,
৭। কেহো ,,	১ ,,	৮। ৰামভট্ট ,,	১ ,,
৯। ভকত ,,	১ ,,	১০। তমাই ,,	১ ,,
১১। ৰাই ,,	১ ,,	১২। কৌশিক ,,	১ ,,

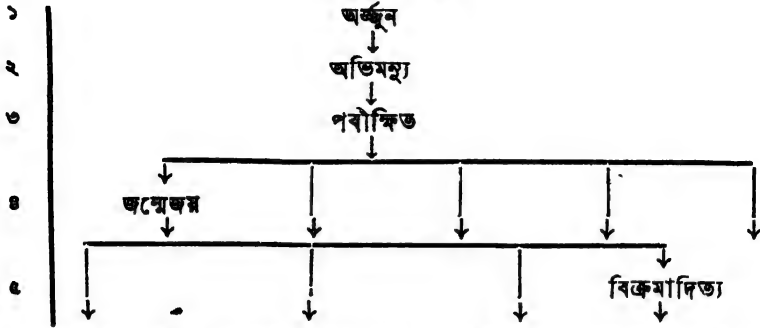
“এই বাৰ ঘৰ মুখা ভূঞা; তাৰে চাৰিটাকৈ সৰুমুৰীয়া ভূঞা ঢুকুৰি আঠোটা।” মুঠতে তিনিবুৰি ঘৰ ভূঞা।

বাৰভূঞাৰ আতিশুৰি

ভাৰতবৰ্ষৰ উত্তৰ-পশ্চিমাঞ্চলত আগেয়ে “ভূঞা” নামে এবিধ মাটি-গিৰী বা জমিদাৰ আছিল। ভূঁই মানে ভূমি বা মাটিক বুজায়; গতিকে ভূঞা শব্দে মাটি-গিৰীক বুজাইছিল। সেই মাটি-গিৰীবিলাকৰে বাৰজন সৰ্ব্বপ্রধান থকা গতিকে সিবিলাকক “বাৰভূঞা” বুলি জানিছিল। বাৰভূঞাবিলাকৰ কৈদ হুটা; এটাৰ নাম “বৰ বাৰভূঞা”; আৰু আনটোৰ নাম “সৰু বাৰভূঞা”। পূৰ্বে এসময়ত সিবিলাকে শিৱবংশী বুলি নিজক পৰিচয় দিছিল (কালিৰাধৰ বুৰঞ্জী); তাৰ পিঠি চাওক; তাৰ পাছত ক্ৰমে চন্দ্ৰবংশী আৰু শেষত সূৰ্য্যবংশী বুলি পৰিচয় দিবলৈ ধৰে। পূৰ্বে সিবিলাক শাক্ত আছিল; তাৰ পাছত বৈষ্ণৱ পন্থাবলম্বী হয়।

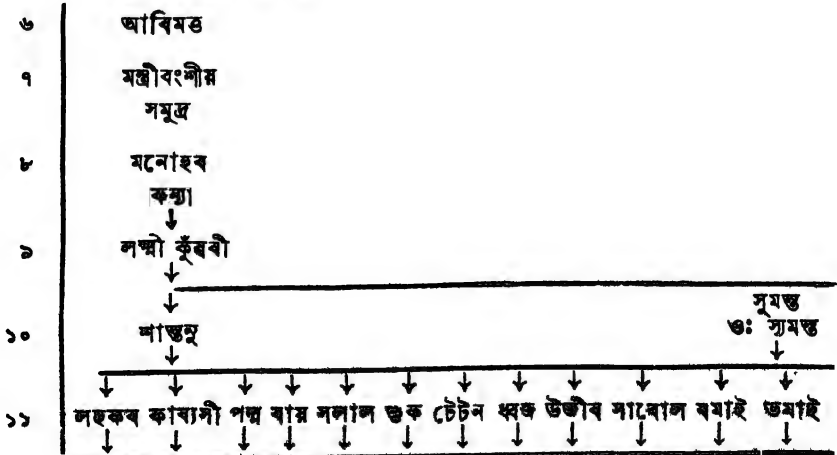
বাবৰুঞাৰ বংশধৰসকলে কয়—শিবিলাক হেনো অসমৰ এক প্ৰকাৰ আদিবাসী। ঘাপৰ যুগতে (নহলেও, অন্ততঃ কলিযুগৰ আদি ভাগতে) শিবিলাক হেনো অসম দেশলৈ আহে। শিবিলাকে নিজৰ আঁঠি-ওঁৰি সম্বন্ধে এইদৰে কয় :—

মধ্যম পাণ্ডৱ

জগন্মোহনৰ সূত্ৰলীয়া পুতেক বিক্ৰমাদিত্য অসমলৈ আহে আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে ৰাজত্ব কৰে। তেওঁৰ মন্ত্ৰী গৰাকীও নিজ বংশৰে আছিল। কেবা পুৰুষো ৰাজত্ব কৰাৰ পাছত, সেই বংশৰে আৰিমন্ত নামে এগৰাকী ৰজা হয়। তেওঁ যুগলা কৰোঁতে পিতৃহত্যা কৰি, মনৰ দুখত বৰ্ত্তমানৰ মৰি-দিখোঁত আশ্ৰয়হত্যা কৰে। আৰিমন্তৰ পাছত, মন্ত্ৰীৰ বংশৰ সমুদ্ৰই ৰাজ্যভাৰ লয়। সমুদ্ৰৰ পাছত, তেওঁৰ একমাত্ৰ পুত্ৰ মনোহৰ ৰজা হয়। মনোহৰ বিদ্বান আছিল; আৰু তেওঁৰ দিনত ৰাজ্যত কাৰো অশান্তি নাছিল। বাবৰুঞাবিলাকৰ ভিতৰত মনোহৰকেই আদি শাসন প্ৰবৰ্ত্তক বুলিব পাৰি।

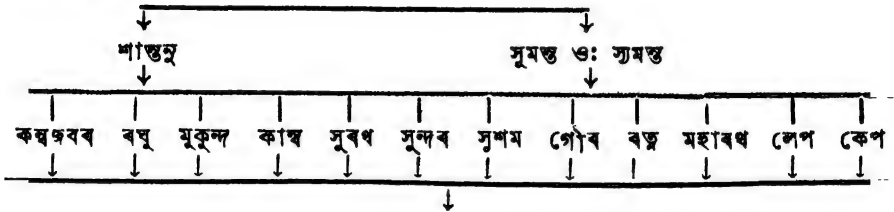
(কেইবা পুৰুষৰ পাছত)

বব বাবভূঞা

মনোহৰৰ ঘূঠে লক্ষ্মী নামে এটি ছোৱালী আছিল। প্ৰবাদ আছে, কোমল বয়সতে পিতৃমাতৃ হানি হোৱাত, তেওঁই ৰাজ্য চলাব লগাত পৰে; আৰু তেওঁ নিভৌ দুৰ্গা গোসানীক আৰাধনা কৰিছিল। গোসানীৰ বৰত, ছাপৰৰ কুন্তীৰ দৰে, লক্ষ্মীয়ে সূৰ্য্য দেৱতাক আহ্বান কৰে। তাতে সূৰ্য্যৰ সন্তোগত লক্ষ্মীৰ দুটি যঁজা ল'ৰা জন্ম হয়— শান্তনু আৰু সুমন্ত (বা স্যমন্ত)। প্ৰথমতে লক্ষ্মী কুঁৱৰীৰ ৰাজধানী বিশ্বনাথত আছিল; তাৰ পাছত আন এঠাইত তেওঁ ৰাজধানী পাতিলে, তাৰ নাম লক্ষ্মীপুৰ হ'ল। বৰ্তমানৰ লক্ষীমপুৰেই পূৰ্বৰ লক্ষ্মীপুৰ আছিল।

শান্তনু কঠোৰ শাক্ত আৰু সুমন্ত মহান বৈষ্ণৱ আছিল। লক্ষ্মীৰ মৃত্যুৰ পাছত, শান্তনু ৰজা হ'ল। তেওঁৰ পুতেক ১২ জন; সিবিলাকৰ সতি-সন্ততিক “বব বাবভূঞা” নামে জনা যায়।—

সক বাবভূঞা

লক্ষীকুঁৱৰীৰ মৃত্যুৰ পাছত, সুমন্তই ৰাজ্যৰ আশা এৰি ভটিয়াই গৈ বৰ্তমানৰ নগাওঁ অঞ্চলত বামপুৰ নামে ঠাইত বসতি কৰিলেগৈ। তেওঁৰ পুত্ৰ ১২টিৰ সতি-সন্ততিক “সক বাবভূঞা” নামে জনা যায়।

বাবভূঞাবিলাক প্ৰৱল-প্ৰতাপী হৈ উঠিল; আৰু চাৰিওফালে দিখিজয় কৰিবলৈ ধৰিলে। এনেতে সৌমাৰৰ আহোম ৰজাই কেব পাতি ধৰি ভূঞাবিলাকক যুদ্ধত বটাই বন্দী কৰালে; আৰু সদিয়াৰ শ্ৰামা গোসানীৰ আগত সিবিলাকক বলি দিয়াবলৈ দ্বিৰ কৰিলে। পাছে বাবভূঞাই আহোম ৰজাৰ বশ্বতা স্বীকাৰ কৰি, পাছলৈ কোনো উৎপাত নঘটাবলৈ অঙ্গীকাৰ কৰে; আৰু আহোম ৰজাসকলেও সিবিলাকক মুক্তি দি নিজৰ তলত বিষয়া প্ৰেৰীভূক্ত কৰি লয়।

পূৰ্বতে কোৱা হৈছে, বব বাবভূঞাবিলাক মহা বৈষ্ণৱ। দুয়ো ফৈদৰ ভিতৰত

মভাস্তব, আৰু ক্ৰমে মনাস্তব হ'ল। সেই দেখি সৰু বাবভূঞাবিলাক ভটিয়াই গৈ অৰোধাৰ ফালে এখন সৰু গাঁৱত বসতি কৰিলগৈ। অনুমান ১৩ শতিকাৰ মাজভাগত সিবিলাক ইয়াৰপৰা যায়; আৰু কথিত আছে যে কন্বজবৰৰ নাম অনুযায়ী সেই গাঁওখনিক পাছলৈ “কন্বোজপুৰ” বুলিলে; আৰু সেই কন্বোজপুৰকে আজি-কালি কনৌজপুৰ বা কানাকুজ বোলে। কন্বজবৰ আদি যদিও ক্ষত্ৰবংশীয় আছিল, কায়স্থাদিৰ লগত বৈবাহিক সূত্ৰে আৱদ্ধ হোৱাত সিবিলাক কনৌজপুৰত কায়স্থ বুলি পৰিচিত হৈছিল।

সিবিলাক তাতে তিনি পুৰুষমান ধকাৰ পাছত মুছলমানৰ চাহাবুদ্দিনে কনৌজ আক্ৰমণ কৰে। তেনেতে কন্বজবৰৰ পৰিনাতি চণ্ডীবৰ, শ্ৰীধৰ, হৰি, শ্ৰীহৰি, শ্ৰীপতি, সদানন্দ আৰু চিদানন্দ (বা চিবানন্দ) এই সাতঘৰ কায়স্থ আৰু সাত ঘৰ ব্ৰাহ্মণ,

(প্ৰথমতে আছে)—

চণ্ডীবৰ, শ্ৰীধৰ, হৰি,
শ্ৰীহৰি, শ্ৰীপতি, সদানন্দ,
চিদানন্দ বা চিবানন্দ

(পাছত আছে)—

গদাধৰ, বুঢ়া খাঁ, গন্ধৰ্ব্ব,
লোহাবৰ, চান্দু গিবী

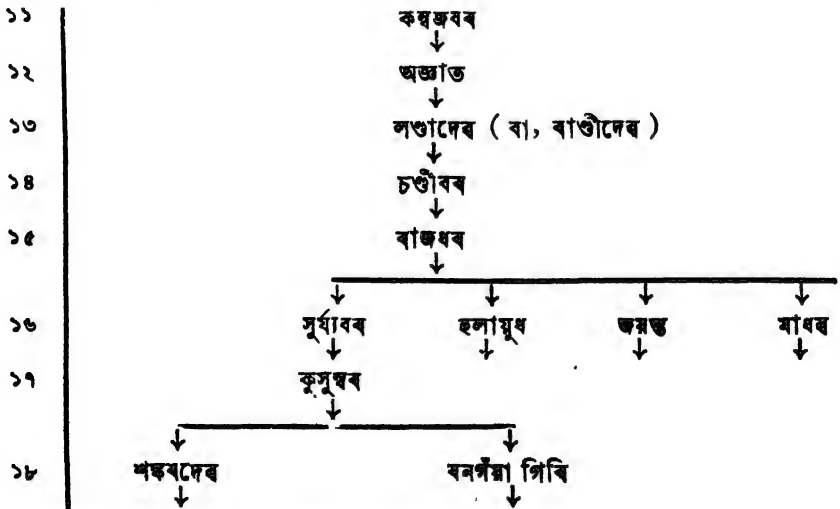
মুঠতে চৈধ্য ঘৰ মানুহ বঙ্গদেশৰ ফালে গুছি আছে। তাৰ পাছত সিবিলাকে গোঁবেশ্বৰৰ আশ্ৰয়ত কিছুকাল বাস কৰেহি। সেই সময়ত গোঁবেশ্বৰ ধৰ্ম্মনাৰায়ণ আৰু কমতেশ্বৰ দুৰ্লভনাৰায়ণৰ ভিতৰত বিশেষ বন্ধুতা আছিল। সেই সূত্ৰে অনুমান ১২৯৮ খৃষ্টাব্দত গোঁবেশ্বৰে চণ্ডীবৰ প্ৰমুখ্যে ওপৰত উল্লেখ কৰা ৭ ঘৰ কায়স্থ আৰু ৭ ঘৰ বামুণ কমতেশ্বৰৰ বাজালৈ পঠাই দিলে। চণ্ডীবৰে কমতেশ্বৰক নিজৰ বংশ-পৰিচয় দিয়াত আৰু সিবিলাকৰ গুণগ্ৰাম্যত মোহিত হৈ কমতেশ্বৰে বহুত মাটি-বাৰী আৰু বন্দী-বেটা দি সিবিলাকক থাকিবলৈ দিলে আৰু “ভূঞা” উপাধিৰে ভূষিত কৰিলে। কিছুদিনৰ পাছত চণ্ডীবৰ প্ৰমুখ্যে কেইজনমান ভূঞা পুনৰ কনৌজলৈ যায় আৰু গদাধৰ, বুঢ়া খাঁ, গন্ধৰ্ব্ব, লোহাবৰ আৰু চান্দু গিবী নামে পাঁচ ঘৰ কায়স্থ কমতাপুৰলৈ লৈ আহে। এই পাঁচজনকো কমতেশ্বৰে মাটি-বাৰী, দাস-দাসী আদি দি থাকিবলৈ দিলে আৰু “ভূঞা” পাতিলে। আগৈয়ে অহা ৭ ঘৰ আৰু পাছত অহা ৫ ঘৰ, এই ১২ ঘৰকে অসমত “বাবভূঞা” বুলি জনা যায়; বাকী ৭ ঘৰ ব্ৰাহ্মণক কেৱল ভূঞা নামে জানে। “দৰঙ্গ-বংশাবলী”; কোচৰাজ হৰেন্দ্ৰনাৰায়ণৰ আদেশত লিখা “ব্ৰহ্মবংশ-বংশাবলী”; “গমঠা চৰিত্ৰ” আদি পুৰণি আৰু প্ৰামাণিক গ্ৰন্থবৰণা জনা যায় যে এই ১২ ঘৰ কায়স্থ আৰু ৭ ঘৰ বামুণৰ বাহিৰেও ব্ৰাহ্মণ, গণক বা দৈৱজ; কায়স্থ আৰু কমতেশ্বৰ নীলাস্বৰৰ মৃত্যুৰ পাছত অনেক খেনবংশীয় বজাৰ কোঁৱৰে কমতাবাজ্যত বহুত সৰু সৰু ভূখণ্ডৰ মালিক হৈ ভূঞা উপাধি গ্ৰহণ কৰি স্বাধীন হৈছিল। কোচৰাজ বিশ্বসিংহ কায়স্থৰ নান্নাবতৰী গ্ৰামৰ নাৰায়ণ গমঠাৰ হাতত পৰাজিত হৈছিল, সেই নাৰায়ণ গমঠাও বড়ো ভূঞা আছিল; আৰু ন'নগাঁৱ বৰুৱাৰ বংশৰ আদিপুৰুষ নৰোত্তমদেৱৰ পুতেক বীৰনাৰায়ণেও

কমতেশ্বৰবৰণা ভূঞা উপাধি লাভ কৰিছিল ; কিন্তু বাৰ-ভূঞাৰ লগত মিলাকৰ কোনো সম্বন্ধ নাই। প্ৰাচীন অসম বুৰঞ্জী (আহোম ৰাজত্ব) পঢ়িলে জানিব পাৰি যে আহোম ৰজাসকলেও কিছুমানৰ ভূঞা উপাধিৰে ভূষিত কৰিছিল ; যেনে শলগুৱা ভূঞা ; পানীগুৱা ভূঞা, হংকাৰ ভূঞা। ইবিলাকো ভূঞা, মাধোন বাৰ-ভূঞাবিলাকৰ লগত ইবিলাকৰ কোনো সংশ্লিষ্ট নাই।

এতিয়া দেখা গ'ল, ভূঞা উপাধিটো বাৰভূঞাৰ সতি-সম্ভতিবিলাকৰ ভিতৰতো থাকিব পাৰে ; আৰু ব্ৰাহ্মণ, গণক বা দৈৱজ্ঞ, অন্যান্য কায়স্থ, কলিতা, কোচ, খেন আৰু আহোম আদি জাতিৰ ভিতৰতো থাকিব পাৰে। (হংকাৰ ভূঞাবিলাকেই আহোম জাতীয়) আৰু দেখা গ'ল যে স্বয়ম্ভু ভূঞাবিলাকৰ সতি-সম্ভতি অসমত আছে নে নাই তাৰ একো স্থিৰতা নাই। দেখা যায়, “ৰজাই-পতা” ভূঞাবিলাকৰ পো-নাতিহে আজিকালিৰ ‘ভূঞা-পোৱাগি’। এনেদৰে “অইন কি, আহোম-ৰজাৰ কাঁৰী বিষয়া”-বিলাকো, যেনে ; বৰা, শইকীয়া, হাজৰিকা, খাতোৱাল আৰু অন্যান্য নাম-গুৰি’ নাইকিয়া মানুহৰ ভিতৰতো “ভূঞা” উদ্ভৱ হোৱাটো একো বিষম দৃশ্য নহয়। অন্ততঃ আমি হ'লে তেনে বিষম একো নেদেখো।

কবলৈ পাহৰা গ'ল, চণ্ডীবৰ লগত অহা আটাইখিনিভকৈ বৰ চতুৰ আছিল। সেই কাৰণে কমতেশ্বৰে তেওঁক ভূঞাবিলাকৰ ভিতৰত বৰমুৱীয়া পাতি শিৰোমণি ভূঞা নাম দিছিল। চণ্ডীবৰ কল্পজবৰ পৰিনাতি। অসমীয়াৰ গৌৰৱৰ ধন, সাহিত্যিক মহাকবি, আৰু ধাৰ্মিক মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ এই শিৰোমণি ভূঞাৰ বংশৰেই পদ্মকুল।

পৰিচিহ্ন

সংখ্যা	বছৰৰ নাম		বাজস্থ পোহাৰ		ভোগ			বৃহৎগোহাঁই	পাত্ৰমণ্ডী বৰগোহাঁই	বৰপাত্ৰ গোহাঁই	বৰবকৰা	বৰভুকন
	আইহোম যতে	হিন্দু যতে	কাল		বছৰ	মাহ	দিন					
			সঁক	ইং চন								
১	চুকাফা		১১৫১	১২২৯	৩২	৪	১৫	ধাওমুংকিংলুং মাংবায়	ধাওমুংকানল্			
২	চুভেউকা		১১২০	১২৬৮	১০	০	০	ধাওকক	চাওবিন্			
৩	চুবিন্কা		১২০৩	১২৮১	১২	০	০	ধাওকক	চাওপাবংথুক			
৪	চাওচুবাংকা		১২১৫	১২৯০	৩২	০	০	(নাই)	চাওপাবংথুক			
৫	চুজাংকা		১২৫৪	১৩০২	৩২	০	০	চাওফুংডান্	চাওপাবংথুক			
৬	চুতুকা		১২৮৬	১৩৬৪	১২	০	০	"	"			
৭	চাওবাংম্দি		১৩০২	১৩৮০	২	০	০	চাওচাইলুং	ত্যাভানবিন্			
৮	চুভাংকা		১৩১১	১৩৮৯	১৮	০	০	"	"			
৯	চুভাংকা	বাংলীকোৰিব	১৩৩৮	১৪১৬	৬	০	০	"	নাংচুবাং			
১০	চুফুকা		১৩৪৪	১৪২২	১৭	০	০	বুনলুং	নাংনিম্			
১১	চুচেংকা		১৩৬১	১৪৩৯	৫২	০	০	"	"			
১২	চুহেংকা		১৪১০	১৪৮৮	৫	০	০	"	ত্যাওকাং- বান্বেক			
১৩	চুগিন্কা		১৪১৫	১৪৯৩	৪	০	০	"	নাংবাং			

সংখ্যা	বক্তাব নাম		বক্তৃত্ব পোৰাব কাল		ভোগ			যুগ্মগোহাঁই	(পাত্ৰমন্ত্ৰী) বৰগোহাঁই	বৰপাত্ৰ গোহাঁই	বৰবক্তা	বৰফুকন
	আহোম মতে	হিন্দু মতে	শক	ইং চন	বছৰ	মাহ	দিন					
১৪	চুহুং	দিক্‌লীয়া বৰা বৰ্গনাৰায়ণ	১৪১৩	১৪৯৭	৪২	০	০	বুৰঞ্জৰাম্ পৈল্ ভ্যাওচেৰবাই লাজিধুৰা	নাৰায়ণ্ চাও- ফাচেৰ্, য়ু (১৪ বাৰ) কিসিংৰাম্ ভনৰাম্ চাও- ফাচেৰ্, য়ু (২৪ বাৰ) লাইলাক			
১৫	চুহুং	গড়সীয়া বৰা	১৪৬১	১৫০৯	১৩	০	০	স্বাকান্ নাগেতভ্যাও- ফাংডাম্ আইবেক্	ভনৰাম্ (২৪ বাৰ)	কনুজা,		

সংখ্যা	বক্তাব নাম		বক্তাব পোৰাব কাল		ভোগ		বৃতাংগোহাই	পাত্ৰাঙ্গী ববগোহাই	ববগাত্ৰ গোহাই	বববকৰা	ববক্ৰম
	আবোব যতে	বিক্ৰ যতে	শুক	ইং চন	বহু	মাহ					
১৬	হুখাম্কা	মোবাবিকা	১৪৭৪	১৫৫১	৫১	০	চৌখাম্ চাওগ্ৰেট্	তন্খাম্ খাম্চিন্ তন্খাম্ (৩২ বাব) খাম্চিন্ (২২ বাব) খাম্চিন্	বনিয়া		দাঙ্গি পান্দিমিদিয়া (১২ বাব)
১৭	হুচেঙ্গ্কা	বুদ্ধিবৰ্গ- নাবায়ণ বৃতাংকা প্রতাপসিংহ	১৫৫৩	১৬১১	৩৬	০	চাওগ্ৰেট্ গ্ৰুৎক উত্ৰাংগ্	খাম্গ্ৰেট্, পৰ্ভীয়া- পিগিকা চেংমুন্ মুখীয়াদিঙা মোতা বেকা সক্গ্	দাক্ৰমবাণ ওলেমোবা দাক্ৰমবাণ (২২ বাব)	মোমাই- ভামুলী (মুখাবাখন)	নেওগ হালমিঠিকা শিক্চাই সক্চক্ৰুবা মুতাংগোহাই শিক্চাই (২২ বাব) দাঙ্গি (২২ বাব)

সংখ্যা	বক্তাব নাম		বক্তব্য পোক্তাব			ভোগ			বুঢ়াগোহাই	ববগোহাই	ববপাত্ৰ গোহাই	বববকবা	ববজুকন
	আহোম মতে	বিজু মতে	নংক	কাল	ইংচন	বছব	মাহ	দিন					
১৮	হুবম্কা	ভগাবজা	১৫৭১	১৬৪২		৩	০	০	ভুকুলাহু ভুকুলাহু সবিন্নহ	সকবুঢ়া	লাকু মবাণ	মোমাই- ভামুলী, লাহো (মবাণ পাত্ৰ)	পানীসিকীয়া (২য় বাব) লাদি পানীসিকীয়া
১৯	হুভিক্কা	নবিন্নাবজা	১৫৭৪	১৬৫২		২	০	০	ভুকুলাহু (২য় বাব) হাতীপোবানি ভুকুলাহু (৩য় বাব)	সকবুঢ়া চপবাবোবা সকবুঢ়া (২য় বাব)	লাকু মবাণ টেমা	লাহো হাতী পোবানি বুঢ়াগোহাই খাওভিত্- মিকু (৩: টংচু বববকবা সমিকৈ)	লাদি পানীসিকীয়া
২০	হুভাম্কা	অন্নবজ সিংহ ভগবীয়া বজা	১৫৭৬	১৬৫৪		২	০	০	ভুকুলাহু শোচাম আভন (৩: সিদামুকনি)	সকবুঢ়া লোচাই লাসিক (৩: চপবা- বোবা)	টেমা লাই চেবেলীয়া ভগা	টেংচু চেংবাব বেংবোবা টংচু (২য় বাব)	চেংবাব মুখি বজাশহব (৩: বাহিনী) মুখিবান

ঐতিহাসিক ত্রিভুজ

সংখ্যা	ব্যক্তি নাম		বাক্য পোষাব		ভোগ			বৃগোগোহাই	বয়গোহাই	বয়পাত্র গোহাই	বয়বকরা	বয়কুন
	আহোম	হিন্দু	শ্রীক	কাল	বছর	মাহ	দিন					
২১	মুজ্জ	চক্রবর্তীসিংহ	১৫৮৫	১৬৫৩	৭	০	০	আতন্	লাজিচক্	লাজি লাজ্যিও	বেংবোরা বোঁবাকৌরব	বজাশহব মুখোখন বোঁবাকৌরব লাজিচক্ মুখোখন
২২	চুস্তাক্	উদয়ানিচ সিংহ	১৫৯২	১৬৭০	২	০	০	আতন্	লাজিচক্ (৩: চপবা- বোঁব)	হবি চপা	বোঁবা কৌরব পেলন	লাজুকী- সোলা
২৩	চুস্তাক্	বাক্সক সিংহ	১৫৯৯	১৬৭২	২	০	০	আতন্	বাক্কীলালব লাজিচক্ চেস্, মুন্	চপা	জেবেবা কনিয়া জেবেবা (২য় বাব)	নাখারগ খমিকব লাজুকী- সোলা (২য় বাব)
২৪	চুস্তাক্	বাপ- গোহাই	১৫৯৬	১৬৭৪	০	১	১৫	আতন্	পৰ্বতীয়া পেলন্ চেস্, মুন্ (২য় বাব)	চপা	জেবেবা	নাখারগ খমিকব (২য় বাব) নাখারগ খমিকব

সংখ্যা	বক্তাব নাম		বাক্ত পোৰাব		ভোগ			বৃহাগোহাঁই	বৰগোহাঁই	বৰপাত্ৰ গোহাঁই	বৰবৰা	বৰমুকন
	আহোম মতে	হিন্দু মতে	শুক	ইং চন	বছৰ	মাহ	দিন					
২৫	—	গোবৰ বজা	১৫২৬	১৬৭৪	০	০	২০	আতন	চেঙ্গ্.মন্ মালুক (ঙঃ গুইথেগা)	অমৃত কেঙ্গুঙবীয়া	ডেবেৰা বৃহা মৰাণী	মালুকী- মোলা (৩য় বাৰ)
২৬	চুজিন্কা	শুবসিংহ	১৫২৬	১৬৭৪	০	২	২৫	আতন	মালুক সেন	কেঙ্গুঙবীয়া চপা (২য় বাৰ)	মৰাণী কিব্বিকিবীয়া	মালুকী- মোলা নৰোত্তম
২৭	চুভৈকা	ভেজসিংহ	১৫২৯	১৬৭৭	২	০	০	আতন দীৰ্ঘকা	সেন লাইথেগেনা	চপা মেচামকলা	কিব্বিকিবীয়া বেছা চক্ৰপাণি (দিহিকীয়া)	মালুকী- মোলা মালুকী
২৪	চুনিব্কা	ম'বাবজা	১৬০১	১৬৭২	২	০	০	দীৰ্ঘকা	লাইথেগেনা	মেচামকলা	মৰাণী আলন (দিহিকীয়া)	মালুকী ভাব থবা নৰোত্তম

সংখ্যা	বক্তাৰ নাম		বাজস পোৰাৰ কাল		ভোগ			বুঢ়াগোহাঁই	বৰগোহাঁই	বৰপাত্ৰ গোহাঁই	বৰবৰা	বৰফুকন
	আহোম মতে	হিন্দু মতে	শুক	ইংচন	বছৰ	মাহ	দিন					
২২	চুপাত্‌ফা	গদাধৰসিংহ	১৬০৩	১৬৮১	১৪	১০	০	মৌ ৰামগেঙ্গ	লাইধেপেনা	আচুক ৰামচন্দ্ৰ	আলন (দিহিলা)	বন্দব বন্দব সন্ধিকৈ নিবন্ধন সন্ধিকৈ নিবন্ধন
৩০	চুগ্ৰুফা	ৰাজসিংহ	১৬১৭	১৬৯৫	১৮	৬	০	ৰামগেঙ্গ লাইচঙ্গ আফুৰা ৰামপাত	লাইধেপেনা কমলাকান্ত	ৰামচন্দ্ৰ চেন্দ্ৰকম্	চৈমা (লাহন) চৈমা (লাহন) বুঢ়া দমাই বকতীয়া কোটাশাতব ডেকা	সন্ধিকৈ নিবন্ধন সন্ধিকৈ নিবন্ধন
৩১	তনুকা	শিৱসিংহ	১৬৩৬	১৭১৪	৩০	৩	১১	ৰায়ন ডোমাই চেন্দ্ৰমুন	কমলাকান্ত হৰিনাথ (নট্) ঠানুনাথ বৰচেটীয়া পুতেক	পৰমানন্দ হৰিনাথ (নট্)	মনাই বৰাগী বুঢ়াদমাই (২য় বাৰ) কপচন্দ্ৰ বকতীয়া বুঢ়াদমাই (৩য় বাৰ)	বনা পাভব বিজয় হুৰবা ডেবেৰা দিহিলা গদাধৰ ডেকা

সংখ্যা	বজাৰ নাম		বাজেৰ পোৰাব কাল		ভোগ			বৃটাগোহাঁই	বৰগোহাঁই	বৰপাত্ৰ গোহাঁই	কীৰ্তিচক্স (ও: গেজ্জোলা)	গদাধৰ ডেকা বহিৰোৰা (ও: দশবৰ) (হুৰবা)
	আহোম যতে	হিন্দু যতে	শুক ১৬৬৬	ইং চন ১৭৪৪	বছৰ	মাহ	দিন					
৩২	চুৰেন্দ্ৰকা	প্ৰমথসিংহ	১৬৬৬	১৭৪৪	৬	১০	৫	চেন্দ্ৰ-মুন্ সোণাই	খামপেজ দলবৰা (ও: খামচেজ- ও: চেংখাম)	মৃতজয়	কীৰ্তিচক্স (ও: গেজ্জোলা)	গদাধৰ ডেকা
৩৩	চুৰেন্দ্ৰকা	বাজেশ্বৰ সিংহ	১৬৭৩	১৭৫১	১৭	৭	২১	ভোলোক ভগী	হুমলী বৰজনা (মাতৃবোয়াল)	কম্বুকঠ মণি কোচে- দীয়াল	কীৰ্তিচক্স	গদাধৰ ডেকা
৩৪	চুৰেন্দ্ৰকা	লক্ষ্মীসিংহ	১৬৯১	১৭৬৯	১১	৬	১০	ভগী ঘনশ্ৰীম	বৰজনা (মাতৃবোয়াল) বাইলু	মণি কোচে- দীয়াল মৰাণ লবি কম্বুকঠ	কীৰ্তিচক্স ভজেন (ও: ভজেন) শিৰবাৰ (ও: হৈকেবা) বৰবকৰা শিৰবাৰ (সন্দিকৈ)	ভানুশী হুৰবা কানী (দিহিৰীয়া) ভোলানাথ (সাহন) কুম্ভ(সন্দিকৈ) সেনাপতি হৰনাথ (ও: অভিমত্ৰা)

সংখ্যা	বক্তাব দায়		বক্তাব পোষাব		ভোগ			মুতগোহাঁই	ববগোহাঁই	ববপাত্ত গোহাঁই	বববকবা	ববজুকন
	আবোম	হিন্দু	মতে	মতে	মতে	মতে	মতে					
৩৭	হুভিন্কা	চন্দ্রকান্ত নিংহ	১৭৩২	১৮১০	৭	১	৫	পূর্ণিন্দ কচিনাথ	নবহবি নির্ভন্ন নাবায়ণ	জগৎব মতেব ধনী (পাত্তব)	দেউম জীনাথ (২য় বাব) ধনী	৩: প্রতাপ- বল্লভ) বহনচন্দ্র (২য় বাব) বনজায় (দহিনীয়া) বহনচন্দ্র (৩য় বাব) নির্ভন্ন (দহিনীয়া)
৩৮	—	পুণ্ডবসিংহ	১৭৩৯	১৮১৭	১	×	১৪	কচিনাথ	নির্ভন্ন নাবায়ণ মালভোগ নির্ভন্ন নাবায়ণ (৩র্থ বাব)	ধনী মতেব (২য় বাব)	ধনী বিগাই ভীচো ধনী (২য় বাব)	পণ্ডে (পাত্তব) ভীচো (৩:
	হুভিন্কা	চন্দ্রকান্ত নিংহ (২য় বাব)	১৭৪০	১৮৮১	২	৮	০	কচিনাথ কলিবব	নির্ভন্ন নাবায়ণ গোবিন্দ ধনজয়	মতেব ধনী (২য় বাব) বানল	ধনী পতাল মুতকীয়া ভবচন্দ্র	ভীচ বিগাই বিগাই ধনী ভবচন্দ্র, নবোদব

ସଂଖ୍ୟା	ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ		ବାକ୍ସ ପୋରାବ		ତାରିଖ			ସୂଚନାମୋହର	ସମ୍ପର୍କମୋହର	ସମ୍ପର୍କମୋହର	ସମ୍ପର୍କମୋହର
	ଆବେଦନ ଯାତ୍ରୀ	ଦିନ ସଂଖ୍ୟା	ନଂ	ଇଂ	ଚଳ	ବର୍ଷ	ମାସ	ଦିନ			
୭୬	—	ମୋକ୍ଷେସ୍ ସିଂହ	୧୨୫୭	୧୨୫୧	୭	୧୦	୧୨	ମାସବଦିନ କଟିନାସ କଟିନାସ କଟିନାସ ୧ କଟିନାସ	ବନଜ ଜାହାଜ	ସମ୍ପର୍କମୋହର ମିଶ୍ର	ମୋକ୍ଷେସ୍ ସିଂହ (୭୫ ବର୍ଷ ବୟସ) ମିଶ୍ର

ଇଂରାଜୀ ଓ ମାତୃ ଭାଷା

ଚିନ୍ତାଧାରୀ ଭୂମିକା, ଆବେଦନ କ୍ଷେତ୍ର	..... ୧୨୫୬	୧୨୫୭	୧	୨	—	ମାସବଦିନ	ଜନନିଦ	ମୋକ୍ଷେସ୍
ସୂଚନାମୋହର								

ଇଂରାଜୀ ଓ ମାତୃ ଭାଷା

ପ୍ରାଥମିକ ସିଂହ (ଇଂରାଜୀ ମାତୃ ଭାଷା)	୧	୨	୩	୪	—	ମାସବଦିନ	ଜନନିଦ	ମୋକ୍ଷେସ୍

সংখ্যা	চন	চন	গৰ্ণৰ
২	মি: ডেভিড্ ফ্ৰট্	ইং ১৮২৪—ইং ১৮৩১	গৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ এজেক্ট আৰু কমিচনাৰ চিনিয়ৰ
৩	মি: টি. চি. বৰাৰ্চচন	" ১৮৩১—" ১৮৩৪	"
৪	কাগ্ৰান জেনকিন্স	" ১৮৩৪—" ১৮৬১	"
৫	কৰ্ণেল হপকিন্স	" ১৮৬১—" ১৮৭৪	"
৬	কৰ্ণেল কিটিং	" ১৮৭৪—" ১৮৭৮	চিফ্ কমিচনাৰ
৭	চাব এচ. চি. বেইলী	" ১৮৭৮—" ১৮৮১	"
৮	চাব চাৰ্লচ্ ইগিৰ্ট্	" ১৮৮১—" ১৮৮৭	"
৯	চাব ডি. ফিফ্ শেট্ৰিফ্	" ১৮৮৭—" ১৮৮৯	"
১০	মি: জে. ডি. ক্ৰইক্	" ১৮৮৯—" ১৮৯১	"
১১	চাব উইলিয়াম্ ওবাৰ্চ্	" ১৮৯১—" ১৮৯৬	"
১২	হেনৰি কটন্	" ১৮৯৬—" ১৯০২	"
১৩	বেমফিচ্ ফুলাৰ্	" ১৯০২—" ১৯০৫	শেফ্টেটেনেক গৰ্ণৰ (পূৰ্বজ আৰু অসম)
১৪	শেফ্টেট হোয়াৰ্	" ১৯০৫—" ১৯০৬	"
১৫	চাৰ্লচ্ ফুৰাৰ্চ্ বেইলী	" ১৯০৬—" ১৯১১	"
১৬	আৰ্চডেব্ আৰ্ণ	" ১৯১১—" ১৯১২	"
১৭	বিক'লাচ্ বিট্ চন বেল	" ১৯১২—" ১৯১৮	চীফ্ কমিচনাৰ (শেফ্চিলেট্ ক্ৰাইলিগে সৈতে)
১৮	উইলিয়াম্ বেকিচ্	" ১৯১৮—" ১৯২১	"
১৯	জন্ হেনৰি কাৰ্	" ১৯২১ জানুৱাৰী—" ১৯২১ মাৰ্চ	গৰ্ণৰ (একটিং)
		" ১৯২১ মাৰ্চ—" ১৯২২ অক্টোবৰ	"
		" ১৯২২ অক্টোবৰৰপৰা—	"